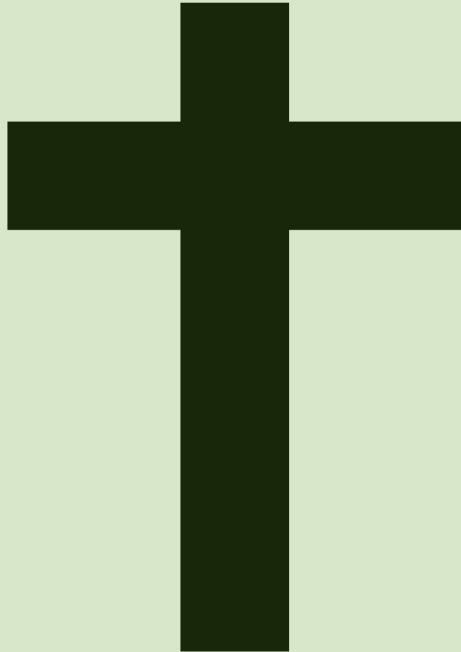

Diossen joi
jatíxonbi onanti joi

New Testament and Shorter Old Testament in Shipibo-Conibo
(PE:shp:Shipibo-Conibo)

Diossen joi jatí_{xonbi} onanti joi

New Testament and Shorter Old Testament in Shipibo-Conibo (PE:shp:Shipibo-Conibo)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Shipibo-Conibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Shipibo-Conibo [shp], Peru

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament and Shorter Old Testament

in Shipibo-Conibo

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

GÉNESIS	1
RUT	80
JOEL	85
JONÁS	91
HABACUC	94
MALAQÚÍAS	100
SAN MÁTEO	104
SAN MARCOS	160
SAN LUCAS	195
SAN JUAN	255
HECHOS	298
ROMANOS	349
1 CORINTIOS	373
2 CORINTIOS	395
GÁLATAS	410
EFESIOS	419
FILIPENSES	427
COLOSENSES	432
1 TESALONICENSES	437
2 TESALONICENSES	442
1 TIMOTEO	445
2 TIMOTEO	452
TITO	457
FILEMÓN	460
HEBREOS	462
SANTIAGO	480
1 PEDRO	486
2 PEDRO	493
1 JUAN	497
2 JUAN	503
3 JUAN	504
JUDAS	505
APOCALIPSIS	507

GÉNESIS

Jaskatax jatíbi jaweki jonii peokoota itan jaskatax jonibo jonii peokoota

Jaskatax nete jonia

- ¹ Jatíbi peokoonontianra, Diossen nai itan mai jonia iki.
- ² Maira, ja anontian jaskara iti jisámabobi iká iki; jatíbi aniparo nemín kikinbires yamekan mapoara iká iki, jatianra Diossen shinan jene besenen koshia iki.
- ³ Jatianra Diossen yoia iki: “¡Joé iwé, akin. Jatianra joé iká iki!”
- ⁴ Diossen oinna joé jakon iketianra, yamé betan imayamakin janbiribi aká iki,
- ⁵ jatianra joé janea iki “nete”, akin, ja kikin jishtimara janea iki, “yamé”, akin. Jaskatax moa reken nete senena iki.
- ⁶ Japekáora Diossen yoia iki: “Jene janbiribi inon xabá ibanon, jaskáketianra janbiribi ibékonti iki”. Jatianra jaskara iká iki.
- ⁷ Diossen xabáaketianra jene janbiribi iká iki, wetsa tsama xabá, namanbi baneta iki, itan wetsa tsamára bochiki baneta iki.
- ⁸ Ja xabára Diossen janea iki, “nai”, akin. Jaskataxa moa jawen rabé nete iti senena iki.
- ⁹ Jatianra Diossen yoia iki: “Ja nai naman iká jenebo ja itinkobiribi jainbicho tsinkíkanwe, ibanon mai pikotax manxani”, akin. Jatianra jaskara iká iki.
- ¹⁰ Ja manxanara Diossen janea iki “mai”, akin, itan ja jene tsinkitara janea iki “aniparo”, akin. Jatianra Diossen oinna jatíbi jakon iketian,
- ¹¹ neskata iki: “Ibanon nato main meskó keská jiwiabi xobibo xoxoi: Xobibo ibanon jawen xoxoti beroyabo, jainoaxibi jiwibo jawen xoxoti bimi beroyabo”, iki. Jatianra jaskara iká iki.
- ¹² Ja mainra xoxoa iki, jiwiabi xobibo: Xobibo jawen beroyabo itan bimiai jiwibo, jaskarabiribi itiaakin akáborá iká iki. Jatianra Diossen oinna jatíbi jakon iká iki.
- ¹³ Jaskataxa moa jawen kimisha nete iti senena iki.
- ¹⁴ Jatianra Diossen yoia iki: “Jabánon nai xabakan joébo, jan tenaketian netea onanti, yameta onanti, jan netebo onanti, baritiataibo onanti, itan jenetiaiboribi onanti,
- ¹⁵ jaskáakin abánon ja joébaon nai xabakanxon mai tenakin”, iki. Jatianra jaskara iká iki.
- ¹⁶ Diossenra rabé joé aká iki: Bari aká iki jan neten tenati itan oxe aká iki, jan yamé tenati. Wishtínboribi aká iki.
- ¹⁷ Diossenra ja nai xabakan mai tenati joébo aká iki,
- ¹⁸ Neten itan yamé mai tenati, jaskáaxonra nete janbiribi iti imaxon, yamé janbiribi iti imaa iki. Jatianra jaskarabo axon oinna jatíbi jakon iká iki.
- ¹⁹ Jaskataxa moa jawen chosko nete iti senena iki.
- ²⁰ Jainxonra Diossen yoia iki: “Jene meran jatíbi meskó yoinabo ichabires kaibanon, jainoaxibi jabánon mai manaon noyai yoinabo”, akin. Jatianra jaskara iká iki.
- ²¹ Bakeai kaixon, aniparo bochoakanwe, jainoax nato neten jabánon ichabires noyai yoinabo. Diossenra jonia iki, aniparomea anibires yoinabo jainoax jene meranoax kaitai jatíbi yoinabo, itan jain jaabo, jainxonra jatíbi noyai yoinabo aká iki. Jaskáakin axon Diossen oinna jakon iketianra,
- ²² ja aká yoinabo jakon ikantiakin shinanxonkin neskáakin yoia iki: “Ichabires bake kaiabakanon jaskáaxon aniparo bochoabakanon itan nato neten jabanon icha noyai yoinabo”, akin.
- ²³ Jaskataxa moa jawen pichika nete iti senena iki.

²⁴ Jatianra Diossen yoia iki: “Nato main kaibanon jatíbi meskó yoinabo: Ináatibo itan ináatimaboribi, jainoax jatíbi main norex iki niaibo”. Jatianra jaskara iká iki.

²⁵ Ja yoinabo axon Diossen oinnara jatíbi jakon iká iki.

²⁶ Jatianra yoia iki: “Ramapari joni anon akanwe. Noa keskábiakin, jara jatíbinin koshi iti iki: Aniparomea yapabaona, noyai yoinabaona, ináati yoinabaona, ináatima yoinabaona, itan main norex iki niaibaonaribi”, akin.

²⁷ Diossen joniakinra, ja Dios keskábiakin aká iki; benbo itan ainbora aká iki,

²⁸ jatianra jakon ikantiakin shinanxonkin jato yoia iki:

“Icha, ichabires bakeai nato neten kaikanwe;

jaton koshi ixon jato ikinkanwe;

yapabo, noyai yoinabo,

jainoax jatíbi ja main norex iki niaibo”, akin.

²⁹ Japekáora jato yoia iki: “Ninkákanwe, matora en meniai jatíbi nato mainmea niibo, bimiaí yoábo, itan jatíbi yobín jiwibo. Jatíbi jabora maton jawékiatibo iti iki.

³⁰ Ikaxbira ináatima yoinabo, main norex iki niai yoinabo itan noyai yoinabo jabo-biribira en xobi meniai, ja jawékiakanon ixon”, akin. Jatianra jaskara iká iki,

³¹ Jatianra Diossen oinna jatíbi akábo jakonshamanbires iká iki. Jaskataxa jawen sokota nete senena iki.

2

¹ Nai itan maira, jatíbi jain ikáboyabi moa akin senenhaa iki.

² Ja kanchis nete kaman, jatíbi ja akábo akín senenhaxa Dios tantia iki.

³ Jatian ja kanchis iti netera jakon iki ixon yoia iki, ja netera meketi iti iki ixonra, onantiakin yoia iki, ja netera jatíbi jawéki joniai teetax tantia iki.

⁴ Natora nai itan mai jaskatax jonia yoia joi iki.

Edén mainko jakonshaman jatinko joni iká

Ibo Diossen nai, itan mai anontianra

⁵ jiwí keyámashokobobi itan xobibobi xoxoamapari iká iki, ja Ibo Diossenra nato maiki oi bemaamapari iká iki, ja main teetira tsoabi yama iká iki.

⁶ Jaskara ikenbira, mai chichokey jene jokonxon, jatíbi mai mechaa iki.

⁷ Jatianra Ibo Diossen ja mai potobi bixon joni itiakin aká iki, jaskáaxonra jawen rekinhain xoon aka iki, jatianra moa jiria baneta iki.

⁸ Ja aká pekáora, Ibo Diossen jain jakon jati bari pikotaiori, westíora wai Edén mainko aká iki, jatianra jan aká joni jain imaa iki.

⁹ Jatíbi meskó jiwí metsáshamanbo jawen bimi jakon kokotibora xoxomaa iki. Ja wai naponbekonra jiwé jiwí aká iki, jan jakon ati onanti itan jakonma onanti jiwiribira aká iki.

¹⁰ Ja Edénhainoaxa westíora paroribi pikota iki, janra ja jakonhira jatinko mai mechai iká iki. Jaki mepiara iká iki chosko paro, ja iká iki jawen paxkobo.

¹¹ Ja rekena paron janera iká iki Pisón, janra Havila mai shitabaina iká iki. Jainra oro jake.

¹² Ja mainmea orora jakonhira iki, jainra jake bedelio janeya jiwí bepon inin, jainoaxa jake ónice janeya makan.

¹³ Ja wetsa paron janera iká iki, Guihón. Ja parora, Cus janeya mai shitabaina iká iki.

¹⁴ Ja kimisha itin iká parora Tigris iká iki. Ja parora Asiria mai shitabaina bari pikotai iká iki. Jainoax ja chosko itin iká paron janera Éufrates iká iki.

¹⁵ Jatianra ja Edén main iká jakon jati wainko, koirani teenon ixon Ibo Diossen ja joni imaa iki,

¹⁶ jain imakinra yoia iki: “Nato jakon jati wainkonía jatíbi yobín jiwí bimibora min kokoresti iki,

¹⁷ Ikaxbira ja jakon itan jakonma onanti jiwi bimi, min kokotima iki. Ja jiwi bimi kokoatianbira mia mawáti iki”, akin.

¹⁸ Jainxonra Ibo Diossen yoia iki: “Joni jabicho iitira jakonma iki. Jaskara iketianra en wetsa axonai, janshamanbiribi akinti”, akin.

¹⁹ Jatianra Ibo Diossen mai bixon jatíbi yoinabo aká iki, jainxonra jatíbi noyai yoinaboribi aká iki. Jaskáxonra Adánhiba jato boá iki, ja janeyabo ikantiakin jato janepakenon ixon. Jaskáxonra yoinabo Adánman janepakea iki.

²⁰ Jatianra Adánman jatíbi ináati itan ináatima yoinabo, itan noyai yoinabo janepakea iki. Jaskara janeyabo itiaakinbiribi jane pakea iki. Ikaxbira jawe yoinabi janshamanbiribi já akinti yama iká iki.

²¹ Jaskara iketian, Ibo Diossen Adán akonbireskin oxamaa iki, ja oxaketian westíora jawen pishi tsekaxon, jakiribi namín xepoa iki.

²² Ja pishi tsekaxonra, Ibo Diossen ainbo aká iki, jaskáaxonra ja aká ainbo Adán menia iki,

²³ ja oinnaxa Adán neskata iki: “¡Natora nokon namibi iki, itan nokon xaobi iki! Jonimea tsekaxon Diossen aká ikaxa, jawen jane ‘ainbo’, iki”, iki.

²⁴ Jaskara iketianra jonin jawen papa betan jawen tita jenetaanan, jawen awin betanbiribi jati iki, jaskataxa ja rabé westíora yorabicho keská iti iki.

²⁵ Ja Adán betan jawen awinra, chopaoa iká iki, jaskara ikaxbira jawebi rabinyambekona iki.

3

Adán itan Eva Dioski yoitimata

¹ Ronora jatíbi ináatima yoinabo xewina paramisti onan Ibo Diossen jonia iká iki, jatianra ainbo yokata iki: —¿Jaskara ikenki, Diossen mato yoia iki, nato jakon jati wainkonia, jawerato yobín jiwi bimibi kokotima? —akin.

² Jatianra ainbaon yoia iki: —Wetsa jiwi bimi inonbiresa nato jakon jati wainkonia non kokoti atipanke.

³ Ikaxbira, jakon jati wai napo iká westíora jiwi bimibichores, noa Diossen kokotima yoia iki, jainxon tii atimaribi yoia iki. Ja kokoaxbira noa mawáti iki —akin.

⁴ Jaskáabira ronon ainbo yoia iki: —Ja mato jaskáakin yoiara ikonma iki. Matora mawáyamai.

⁵ Diossenra akonbireskin onanke, ja jiwi bimi kokoxon maton jakon, itan jakonma onanti, jaskara onanaxa mato Dios keskaribi iti iki —akin.

⁶ Ja ainbaon jiwi bimi oinnara iká iki, iorai metsá jan keentishaman, jatianra ja bimi kokotinin keenshamana iki, jaskáaxon jawéki ati onan shinan biti iketian. Jaskara iketian westíora bimi tesaxon kokoa iki. Jan aká pekáo jawen bene menia iki, janribi kokoa iki.

⁷ Ja akátianbi jaton shinan chopeta iki, jatian ja rabéxonbi onanna iki moa chopaoa. Jaskara ixon, higuera janeya jiwi pei kexexon ja sawebekona iki.

⁸ Ja joninra jawen awin betanbi ninkata iki, moa yantani niweshaman iitaitian, ja jakon jati wainko Ibo Dios joáx kawanaitian, jan oinnaketianra ishto kaax jiwibo nia naman jonébekona iki.

⁹ Jaskákenbira Ibo Diossen, Adán kenaxon yokata iki: —¿Miaki jawerano iki? —akin.

¹⁰ Joninra yoia iki: —Nato jakon jati wainko joax, mia kawanaitian ninkataxa chopaoa ikax; miki raketi ea joneke —akin.

¹¹ Jatianra Diossen yokata iki: —¿Tson yoiaki min onanna, mia chopaoa? ¿Ja jiwi bimi kokotima en yoia ikenbiki, min kokoa? —akin.

¹² Joninra yoia iki: —Jabé janon ixon min ea menia ainbaon bimi meniara en kokoke —akin.

¹³ Jatianra Ibo Diossen ja ainbo yokata iki: —¿Jaweati min jaskáamarin? —akin. Jatianra jan yoia iki: —Ronon ea parana kopí, ja bimi en kokoa riki —akin.

¹⁴ Jatianra Ibo Diossen ja rono yoia iki: —Jaskara min aká kopíra, jatíbi yoinabo xaran bebonbiress jakonma mia ikai. Rama nenoax peokotaxa jatíbitian mia main norex iki, mai poto meranbiress ninoxiki.

¹⁵ Mia itan ainbora en mato rawikananmai, min chiní bakebo betanra jawen chiní bakeboribi rawikanankanti jake. Ainbaon chiní bakenra mabitaxti iki, jatianra minbiribi jawen tae chiponhai natéxti iki —akin.

¹⁶ Ja ainbora yoia iki: —En imaara bakeai ikonbiressi mia chexakaati iki, jatianra bakenaitiibi mia chexati iki. Ikaxbira min benen keeni mia jenétima iki, jatianra já min joni koshi iti iki —akin.

¹⁷ Ja jonira yoia iki: —Min awinin yoia keská axonkinra, en atima yoia jiwi bimi min kokoa iki, ramara min jakonma kopí, nato mai jakonma meranbiress en imai; ikonbiressi teexonra ja jawékiati min kaimati jake, mia mawatai kaman.

¹⁸ Mainra moxayabi jakonma xobibaon mia xoxoxonti iki, jatianra nii meranoa yoabo min jawékiati iki.

¹⁹ Ikonbiressi teeti niskánxonparira min jawékiati iki, mawatax jakiribi ja aká maibi mia banetai kaman, miara mai aká iki, jakopíra jakiribi mia mai banéti jake —akin.

²⁰ Ja jonin jawen awin janea iká iki, Eva, jara jatíbi joni jiriabaon tita iki.

²¹ Ibo Diossenra yoina bichibo sawetiaxon, ja joni itan jawen awin sawemaa iki,

²² jatianra yoia iki: “Ramara joni noa keskáribi banéke, jakon itan jakomara onanke. Jawekeska ixonra, jiwé jiwi bimiribi bixon kokoax jatíbitian janake”, akin.

²³ Jaskara iketianra, Ibo Diossen Edén mainko iká, jakon jati wainkonía ja joni pikoa iki. Jaskáaxonra, ja main teenon ixon ja joni imaa iki, ja maibi aká ixon.

²⁴ Ja joni pikoa pekáora, bari pikotaiori iká jakon jati wainko, querubín janeya peiabo imaa iki, itan chiibires espada jatíbiori mayatairibira imaa iki, ja jiwé jiwinko tsoabi nokótima kopíra aká iki.

4

Caín itan Abel iní

¹ Adánman jawen awin Eva yorana tootax ja bake pikota iki, jawen jane iká iki Caín. Jaskáketian, Adán neskata iki: “Moara ea westíora benbo bakeya iki, Ibon ea menia riki”, iki.

² Japekáo Abel pikota iki, ja Caínman wetsa. Ja Abel iká iki, carnero kaiiai; jatian Caínbiribi iká iki, waín teetai.

³ Jaskata pekáo basi iikin, wetsa nete Caínman aká iki, jawen waimea bia yoábo boxon Ibo menikin.

⁴ Abelninbiribi Ibo boxona iki, carnero bake reken pikota jakonshamanbo. Jatianra Ibon oinna ja Abel itan ja Ibo meninoxon boá jawekibo, jawen keenshaman iká iki.

⁵ Ixonbi Caín jaskáakin oinyamaa iki, ja meninoxon boá oinna jakonmaribi iká iki. Jaskáketian Caín, ikonbiressi sinatax jawen beísa jakónmabires iká iki.

⁶ Jatianra Ibon yoia iki: “¿Jawekopí, iorai sinataxki, min beísa ikonbiress jakonma iki?”

⁷ Jakon akáxa mia rarokeanke, ikaxbi min ayamai kopíra ochan miaaresai. Ikaxbira ja ocha minharesti atipanke”, akin.

⁸ Wetsa netera, Caínman jawen wetsa Abel, chankakin ioa iki, jatian kachio jato rabébicho ixonra, Caínman jawen wetsa Abel retea iki.

⁹ Jatianra Caín Ibon yokata iki: —¿Min wetsa Abelki jawerano iki? —akin. Jatianra Caínman yoia iki: —Enra onanyamake. ¿Eaki já koirannai iki? —akin.

¹⁰ Jatianra Ibon yoia iki: —¿Minki jawea? Ja min wetsan jimi main min chikoara, ja min aká atikeskabiakin en benxoanon ixon ea yokati, saí ikai.

¹¹ Jakopíra, mia jakónmabires banetai, min wetsa min retekietian jawen jimi xea mainkoniáxa mia wetsanko kaai.

¹² Ikonbiresi teexon, waiaxon min banaabira jakonmai xoxoax bimitima iki. Nato netenra mia kawanhatanti iki, jawetianbira mia tantitima iki –akin.

¹³ Jatianra Caínman Ibo yoia iki: –Ja akonbireskin masá tenetira en atipanyamake.

¹⁴ Ramara nato mainmea min ea pikoke, jatianra nato neten mia ochóbires, jawetianbi tantiamai ea kawantaresti jake. Jaskataitianra wetsabaonbires inonbi, nokoxon ea retekanti iki –akin.

¹⁵ Ikaxbira Ibonbiribi yoia iki: –Jaskara iken jan mia reteatonra, bebonbires kanchisakin masá teneti iki. Jatianra Ibon, ja nokoabaon Caín reteyamakanon ixon, ja oinxon onanti jawen yoranko axona iki.

¹⁶ Caínra jainoax Ibo betan yoyo ikainoax moa kaa iki, jatianra kaax Nod janeya mainko jaa iki; jara Edénhainoax bari pikotaiori iki –akin.

Caínman chiní bakebo

¹⁷ Caínmanra jawen awin yorana iki, jatianra tóota iki, jaskatax bakenara Enoc iká iki. Jaskáa pekáo jemaaxon Caínman, jawen baken janenbi janeara Enoc iká iki.

¹⁸ Ja Enoc-ra, Iradnin papa iká iki, Irad iká iki, Mehujaelnin papa, Mehujael iká iki, Metusaelnin papa, jainoax Metusael iká iki, Lámeccnin papa.

¹⁹ Ja Lámecc-ra rabé awinya iká iki: Adá betan Silá.

²⁰ Adakan bakeara Jabal iká iki, ja Jabalnin chiní bakebora carpa xobon jaabo iká iki, jainoaxa yoina kaiaibo ikana iki.

²¹ Jabalnin wetsara iká, jawen jane Jubal, jaibakeaxa arpa ten akaibo itan quena xoon akaibo peokoota iki.

²² Silákan bakera Tubal-caín iká iki, yamin teetai jonira iká iki, bronze itan hierro meskó jawékibo akaira iká iki. Ja Tubal-caínman poira jawen jane Naamá iká iki.

²³ Wetsa netenra Lámeccnin, jawen awinbo yoia iki, Adá itan Silá:
“Ninkáshamankanwe, en mato yoinon,
ea isinhakin xateketianra en westíora joni bake ranon reteke.

²⁴ Jawerato joninki Caín reteai, jaon kopikakinra kanchis akin masá tenemakanti iki, ikaxbi ea ramiabobiribira, kanchis chonka kanchis akin, masá tenemakanti iki”, akin.

Jawen kimisha itin iká Adán betan Evan bake

²⁵ Adanmanra jawen awin betan yoranribia iki, jatianra benbo bakeaxon janea Set iká iki, jatianra neskata iki: “Abel, Caínman retea toanra Diossen ea wetsa benbo bake menike”, iki.

²⁶ Set-ribira westíora bakeya iká iki, jara Enós akin janea iki. Jainxon peoxonra Ibon jane rabikana iki.

5

Adanman chiní bakebo

(1 Cr. 1.1-4)

¹ Natobo riki, ja Adanman chiní bakebaon jane wishaa: Diossen joni anontianra, ja keskabiakin aká iki,

² benbo betan ainbora jato jonia iki, jaskaaxonra jato jakon shinanxona iki. Jato jonia netenra, Diossen yoia iki: “Maton janera jonibo iti iki”, akin.

³ Jawen benbo bake pikónontianra Adán pacha kimisha chonka baritiaya iká iki, ja bakera jatíbinin jawen papa jisábi iká iki.

⁴ Jaskata pekáo Adán japia iki, posaka pacha baritiapari, jainoax wetsa jawen benbo bakebo itan ainbo bakebo jaribaa iki.

⁵ Jaskataxa jatíbi jawen baritia Adán jaa iká iki, iskon pacha kimisha chonka baritia; jatí baritiayanixa, mawata iki.

⁶ Set, pacha pichika baritiaya iketianra, jawen benbo bake Enós pikota iki.

⁷ Jaskata pekáo, Set japia iki posaka pacha kanchis baritiapari. Jainoax wetsa jawen benbo bakebo itan ainbo bakebo jaribaa iki,

⁸ jaskataxa jatíbi jawen baritia Set jaa iká iki, iskon pacha chonka rabé baritia. Jatí baritiayanixa mawata iki.

⁹ Enós, iskon chonka baritiaya iketianra jawen benbo bake Cainán pikota iki.

¹⁰ Jaskata pekáo Enós japia iki, posaka pacha chonka pichika baritiapari, jainoax wetsa jawen benbo bakebo itan ainbo bakebo jaribaa iki,

¹¹ jaskatax jatíbi jawen baritia Enós jaa iká iki, iskon pacha pichika baritia. Jatí baritiayanix mawata iki.

¹² Cainán, kanchis chonka baritiaya iketianra jawen benbo bake Mahalalel pikota iki.

¹³ Jaskata pekáo Cainán japia iki, posaka pacha chosko chonka baritiapari, jainoax wetsa jawen benbo bakebo itan ainbo bakebo jaribaa iki.

¹⁴ Jaskatax jatíbi jawen baritia Cainán jaa iká iki, iskon pacha chonka baritia. Jatí baritiayanix mawata iki.

¹⁵ Mahalalel, sokota chonka pichika baritiaya iketianra, jawen benbo bake Jared pikota iki.

¹⁶ Jaskata pekáo Mahalalel japia iki, posaka pachakimisha chonka baritiapari, jainoax wetsa jawen benbo bakebo itan ainbo bakebo jaribaa iki.

¹⁷ Jaskatax jatíbi jawen baritia Mahalalel jaa iká iki, posaka pacha iskon chonka pichika baritia. Jatí baritiayanix mawata iki.

¹⁸ Jared, pacha sokota chonka rabé baritiaya iketianra, jawen benbo bake Enoc pikota iki.

¹⁹ Jaskata pekáo Jared japia iki, posaka pacha baritiapari, jainoax wetsa jawen benbo bakebo, itan ainbo bakebo jaribaa iki;

²⁰ jaskatax jatíbi jawen baritia Jared jaa iká iki, iskon pacha sokota chonka rabé baritia. Jatí baritiayanix mawata iki.

²¹ Enoc, sokota chonka pichika baritiaya iketianra, jawen benbo bake Matusalén pikota iki.

²² Enoc-ra jaa iki, Diossen shinanna keskáres axoni. Ja Matusalén pikota pekáo Enoc japia iki, kimisha pacha baritiapari, jainoax wetsa jawen benbo bakebo itan ainbo bakebo jaribaa iki;

²³ jaskatax jatíbi jawen baritia, kimisha pacha sokota chonka pichika baritia Enoc jaa iká iki.

²⁴ Ja Diossen shinanna keskáres axoni jaa ikaxa, wetsa neten manóresa iki, jaskaraa iki moa Diossenbi boá.

²⁵ Matusalén, pacha posaka chonka kanchis baritiaya iketianra, jawen benbo bake Lámecc pikota iki.

²⁶ Jaskata pekáo Matusalén japia iki, kanchis pacha posaka chonka rabé baritiapari. Jainoax wetsa jawen bakebo jaribaa iki, benbo bakebo betan ainbo bakebo.

²⁷ Jaskatax jatíbi jawen baritia Matusalén jaa iká iki, iskon pacha sokota chonka iskon baritia. Jatí baritiayanix mawata iki.

²⁸ Lámecc, pacha posaka chonka rabé baritiaya iketianra, westíora jawen benbo bake pikota iki,

²⁹ Jara Noé akin janea iki, jaskaax iká iki neskati: “Ibon nato mai jakonmakin shinanxona iketianra, waiai noa ikonbiresi teetai, jaskara ikenbira nato baken noa tantimati iki”, iki.

³⁰ Moa Noé pikota pekáora, Lámecc jaa iki pichika pacha iskon chonka pichika baritiapari; jainoax wetsa jawen benbo bakebo itan ainbo bakebo jaribaa iki;

³¹ Jaskatax jatíbi jawen baritia Lámeç jaa iká iki, kanchis pacha kanchis chonka kanchis baritia. Jatí baritiayanix mawata iki.

³² Pichika pacha baritiaya inontianra Noekan, bakea iki Sem, Cam, Jafet.

6

Jonibaon jakonma

¹ Nato main jonibo kaiti peokoonontianra jemaabotankin bakeakana iká iki, ainbo bakebo,

² Diossen bakebaon, ja ainbobo oinnara iká iki metsáshamanbo. Jatianra jainoa katotax jaton keenshamanbo oinnax jabo betan wanokana iki.

³ Ikaxbira Ibon yoia iki: “Nato jonibora, yorayabo ikax jatíbitian jatimabo iki. Jakopíra, pacha rabé chonka baritia senenres en jato jamati iki, ikíra Dios iká iki”, akin.

⁴ Diossen bakebaon, ja jonibaon bake ainbobo bixon jato betan bakeakanara, anishaman jonibo nato main pikoti peokookana iki, japekáora kaibotanreskana iki. Jabora ikana iki moatianbi koshi reteananaibo, jaton akábo oinxon onankana ikax ninkakataibo.

⁵ Ibon oinnara jonibaon aká nato main bebonbires jakonma iká iki, jaton shinanra jatíbitian jakonma atires iki,

⁶ jaweati en joni akárin ikira iká iki. Kikinni chexakaatira

⁷ neskata iki: “En aká jonibora, nato mainmea tsoabi yamatiakin en jato keyoai, jatíbi yoinaboribi, main norex iki niaibo jainoax noyai yoinabo. ¡Ayamapainon en jato akárin ikíra ea ikai!” iki.

⁸ Jaskara ikenbira, Ibon oinna Noébichores jakon iká iki.

Noekan ani waporo

⁹ Natora Noé iní yoii iki. Noéra jakonhira joni iká iki, jatíbitianra Dios yoiti ixona iki. Ja janontianra jabé jonibo xaran, jabichores Dios keenai keskati jaa joni iká iki.

¹⁰ Noéra kimisha benbo bakeya iká iki, jabaon jane iká iki, Sem, Cam, Jafet.

¹¹ Diossen oinnara nato main jakonma bochobires iká iki, itan onsati ramianankanai iká iki,

¹² jaskatira jatíbi jonibo jakonmai axekana iká iki. Diossen oinna nato main ichabires jakonma jaketianra,

¹³ Noé yoia iki: “Enra shinanke jatíbi jonibo keyonoxon. Jaton jakonma kopíra nato neten ikonbiresi onsati reteanankanai, jaskara iketianra en jato keyoai, jatíbi nato neten ikáboyabi.

¹⁴ Bepon jiwi wapóroawe, jawen chitébo awé, jaskáxon okenbekonbi ja wapóro xabábo boín boyawe, jemaori itan napoori, jene weinaketian.

¹⁵ Ja wapóro akin, min topóntira neskara iti iki: Pacha kimisha chonka pichika metro jawen nenké, rabé chonka rabé metro, wetsa metro iti naponbekon jawen naxbá; jainoax chonka kimisha metro, wetsa metro iti naponbekon jawen keyá.

¹⁶ Kimisha pekataya axon, bochiki ja wapóro peká nókoti, metro naponbekon ikain westíora ventanan awé; jainxon westíora xepótiribi awé.

¹⁷ Enra jenen ewa raanai, mai mapoxon jatíbiainoa joni itan yoina jiriabo nato netemeabo keyonon ixon. Jatíbi nato main jaabora, mawáti iki.

¹⁸ Ikaxbi miibetanra, ja senenhabekonti joi en akai. Ja wapóro meranra min bakebo weikanti iki, min awin, min baban ewabo itan miaribi jikiti iki.

¹⁹ Jainxonribira min weimati iki, jatíbi nato netemea yoinabo, bene betan awinbora iti iki; jaboribira miibetan mawákantima iki.

²⁰ Jatíbi meskó yoinabora, rabébo miibetan ja wapóro meran weikanti iki: noyai yoinabo, ináati yoinabo, main norex iki niaibo, jaboribi keyonaketian.

²¹ Meskó jawékiatibo tsinkiwe, jaskáaxon benxoawe. Mato betanbi yoinabaon jawékiati janon ixon”, akin.

²² Jatianra Noekan aká iki, senenhakin jatíbi ja Diossen ati yoiabo.

7

Jenen ewani

¹ Japekáora Ibon Noé yoia iki: “Ramatian iki miabichores, jatíbi jonibo xaran nokon keena keskáres akí jaa joni. Jaskara ikax, maton bakeboyabi wapóro meran weikanwe.

² Rama jatíbi kerásma yoinabo weimawe, kanchis bene jainxon kanchis awin. Ikaxbi kerás yoinaboribi, bene betan awinbichores weimawe.

³ Jainxonribi weimawe kanchis meskó noyai yoinabo, bene betan awin kataxabo, ja yoinabo nato neten keyoyamai jati kopi,

⁴ nenoax kanchis nete senenketianra, chosko chonka nete itan chosko chonka yamé en oi bemai. Nato mainmea jatíbi jiriabo itan jatíbi ja en joniabora en keyoai”, akin.

⁵ Jatianra Noekan jatíbi Ibon ja ati yoia keskáshamanbo aká iki.

⁶ Ja jenen ewan keyokin mai maponontianra, sokota pacha baritiaya Noé iká iki.

⁷ Jatianra jenen ewan retenaketian Noé, jawen awin, jawen bakebo jainoax jawen baban ewabo wapóro meran weikana iki.

⁸ Kerásma itan kerás yoinabo, noyai itan main norex iki niaibora,

⁹ Noé betan wapóro meran weikana iki, rabé rabébo, bene betan awinbora iká iki, Diossen jato yoia keskára ikana iki.

¹⁰ Ja kanchis nete senenketianra, jenen ewan moa mai mapokin peoa iki.

¹¹ Baritia peokota rabé oxe, chonka kanchis netera iká iki. Jatianra Noé sokota pacha baritiaya iká iki. Ja netenshamanribira aniparo xamameax jene jokonai kinibo toebetana iki, jainoax bochikia naikanmea ani xepótibo kepemebotana iki.

¹² Chosko chonka nete itan chosko chonka yaméra, nato main oi bei jenéyamaa iki.

¹³ Ja oi bei peokotai netenribira, Noé, jawen bakeboya Sem, Cam, Jafet itan jawen awin jainoax jawen baban ewabo betan wapóro meran jikia iki.

¹⁴ Jatíbi meskó yoinabo, inaatima itan ináatibo, itan jatíbi meskó norex iki niaibo itan noyai yoinabora jato betan weikana iki.

¹⁵ Jatíbi yoinabora, rabébo Noé betan wapóro meran weikana iki.

¹⁶ Ja meskó yoinabora, bene betan awinbo weikana iki; Diossen Noé yoia keskáshaman ikanketianra, Ibon ja wapóro xepoa iki.

¹⁷ Chosko chonka nete kamanra jenen ewa bea iki. Ja jenetiataitoninra, wapóro toxbati peokota iki.

¹⁸ Ja jene bei keyáinataitoninra, wapóroribi toxbainata iki.

¹⁹ Jaskati ikonbiresi jenetiaxonra, jatíbi nato mainmea ani manan keyábo, keyokin mapoa iki.

²⁰ Ja ani manan keyábo mapokin keyoa pekáora, kanchis metro bebon keyá jene iká iki.

²¹ Jaskatax, jatíbi nato main jaa joniboyabi, noyaiibo, ináati itan ináatima yoinabo, main norex iki niaiboribi mawáti keyokana iki.

²² Jatíbi nato mainmea jiriabo, jiria ixon joinnaibo mawati keyota iki.

²³ Noé betan wapóronin ikábobichoresa, jiria banékana iki; ja jain iamaabora mawati keyokana iki: jonibo, inaati yoinabo, noyaiibo, jainoax main norex iki niaibora keyota iki;

²⁴ pacha pichika chonka nete kamanra, jenen ewan mai mapoa iki.

8

Jenen ewa tsosina

¹ Jatianra Diossen Noé shinanna iki, jatíbi ja wapóro meran jabé iká yoinaboyabi. Nato mai payannon ixonra niwe bema iki, jatianra moa jene tsosini peokota iki;

² aniparo xaman iká, jan jene jokonai ani kinibora moa xepota iki, jainoax naiorikea jene tewana ani xepótiboribira moa xepota iki. Oi beira moa jeneta iki,

³ jatianra jainmashoko jene tsosinpaketa iki. Moa pacha pichika chonka nete senenketianra, moa tsosinpakebiresa iki,

⁴ jatianra ja baritia kanchis oxeya iketian, jawen chonka kanchis neten, ja Ararathainoa manan maxkaten ja wapóro rakata iki.

⁵ Ja baritia chonka oxeya iketian, jawen reken netenra ja jene tsosinkaresa iki, jatianra ani manan keyábo moa pikota oinkana iki.

⁶ Chosko chonka nete, jenen ewa winota pekáora, Noekan jawen wapóro ventana kepena iki,

⁷ jatianra wiso nawashian keská cuervo raana iki; raana kaax noyai mayaaketanax joríbaa iki, mai manxanamapari iketian.

⁸ Cuervo ranhibata pekáora, mai tsosina onankaskin Noekan xotó raana iki;

⁹ ikaxbira ja xotó wapóroain joríbaa iki, jain yakátira jaweranobi nokoyamaa iki, maira jenen mapoapari iká iki. Jaskatax xotó joátianra jawen meken pikoxon yatanson, Noekan wapóro meran jikimaa iki.

¹⁰ Noéra kanchis nete manata iki, jatianra jakiribi xotó raana iki.

¹¹ Moa yametaitianra, olivo jiwi poyan meskeshoko xechankaya xotó joá iki. Jaskáxonra moa mai pikotai Noekan onanna iki.

¹² Kanchis nete manata pekáora, jakiribi xotó raana moa banéyamaa iki.

¹³ Noé sokota pacha westíora baritiaya iketianra, moa mai pikota manxan iká iki. Ja baritia reken oxé, jawen reken nete inontianra, Noekan jawen wapóro peká ras aká iki, jatianra oinna moa mai manxana iká iki.

¹⁴ Jawen rabé iti oxé, rabé chonka kanchis neteya iketianra, mai moa kikinni manxana iká iki.

¹⁵ Jatianra Diossen Noé yoia iki:

¹⁶ “Wapóroninmea jato pikokinwe, min awin, min bakebo, min baban ewaboribi.

¹⁷ Ja miibetan iká jatíbi yoinaboribi jokonhawe, noyaibo; ináati yoinabo; itan main noréx iki niaibo; nato main jatíbiain boxon icha bakeaxon, nato nete bochoabatankanon”, akin.

¹⁸ Jatianra, Noé, jawen awin, jawen bakebo jainoax jawen baban ewaboribi wapóroninmeax jokonkana iki.

¹⁹ Jatíbi yoinaboribira jokonkana iki, inaati betan inaatima yoinabo, main noréx iki niaibo, itan noyai yoinabo.

²⁰ Jaskata pekáora, jainxon Dios rabinoxon Noekan, jan perakanxon yoina menoti makan tsamana iki. Jaskáxon bipakea iki, westíorabo meskó yoina kerásmabo jainxon noyai yoinabo kerásmaboribi bipakea iki. Jaskáxon Dios rabikin, keyokin menoa iki.

²¹ Jatianra yoinabo menoa íorai noe, jaki nokóketian Dios neskata iki: “Ramara en jawetianbi, jonibaon jakonma aká kopí, nato nete jakiribi jakonma inon ixon, en ramiayamai. Jonira bakeranontianbi jakonma ati shinanyares iki. Yoinaboribira, en jakiribi keyoyamai moa jato aká keska akin.

²² Nato nete japoriketianra, yoábo banaxon tsekakantiki, xana betan matsira jatiki; jeneta betan baritiara jati jake, nete betan yaméribira jati iki”, iki.

9

Ja senenhabekonti joi Diossen Noé betan aká

¹ Diossenra Noé, itan jawen bakebo jakonhakin shinanxonkin, neskara joibo yoia iki: “Icha bakeakanwe itan nato main kaikanwe.

² Nato netemea jatíbi yoinabora, mato meraax raketi saki ikanti iki. Jatíbi noyai yoinabo, mainmeabo, itan aniparomeabo, jatíbi ja yoinabaon koshira mato iti iki.

³ Jatíbi yoinabora maton piti iki, paxabi piti yoábo, maton keenashamanbora maton piti iki. Jabora en mato meniai.

⁴ Ikaxbira westíora jawékibicho, maton pitima iki: nami jimiabira maton pitima iki, yoinabo jiminres koshiax, jaa kopíra maton atima iki.

⁵ Mato retea kopíra, joni itan yoína inonbi en masá tenemati iki. Jonibora jawen kaibo reketian westíorabo, en jato masá tenemati iki.

⁶ Jonin jabé joni reketianra, wetsa jonin jaribi reteti iki, jonibora Diossen ja keskábiakin joníaa iki.

⁷ Ikaxbi maton, ¡Icha bakeakanwe, jabo nato neten kainon!” akinbo.

⁸ Jainxonra Diossen Noé jawen bakeboyabi yoiribia iki:

⁹ “Ninkakanwe, mato betan itan maton chiní bakebo betanra, jaskara senenhabe konti joi en benxoai.

¹⁰ Jainoax wapóroninmeax jokona jatíbi mato betan iká yoinabo betanribira ja joi en benxoai: noyaíbo, ináati itan ináatima yoinabo, jatíbi nato netemea yoinabo betanra en akai.

¹¹ Jaskara mato betan senenhakonti joira, jawetianbi en wetsakeskaayamai: jonibo itan yoinabora, moa jakiribi jenen ewa en jato keyomayamai. Nato mainmeabo jan jato keyotira moa jenen ewa iwetsayamai.

¹² Mato betan itan jatíbi yoinabo betan jatíbitian jaskara senenhabe konti joira en benxoai, ja oinxon onantira nato iki:

¹³ enra nokon koshki nai koinbo meran ake, nato netemeabo betan jaskara ati joi en benxoa ja oinxon onantira iti iki.

¹⁴ Mai mananhon en nai koin tsinkímaketian, jain nokon koshki pikotara maton oinnoxiki.

¹⁵ Jatianra en shinanti iki, mato betan itan jatíbi yoinabo betan jaskara senenhabe konti en benxoa joi, jatianra jan mato keyoti jenen ewa bewetsatima iki.

¹⁶ Ja nai koinman nokon koshki iketian oinxonra en shinanti iki, jatíbi nato netemea jonibo betan itan jatíbi yoinabo betan jatíbitian jaskara senenhabe konti en benxoa joi.

¹⁷ Nato ja oinxon onanti en akára, nato mainmea jatíbi jonibo betan itan jatíbi yoinabo betan jaskara senenhabe konti en benxoa joi iki”, akinbo. Jaskatira Dios betan Noé yoyo ika iki.

Noé itan jawen bakebo

¹⁸ Noekan bakebo wapóroainoax mannabora Sem, Cam, Jafet iká iki, Camra Canaánman papa iká iki.

¹⁹ Ja kimishara iká iki, Noekan bakebo, jabaon chiní bakebaon bakeara, nato main jakiribi kaikana iki.

²⁰ Waiakin peoxonra, Noekan uva banaa iki.

²¹ Wetsa netenra Noekan pae xea iki, jatianra panhena iki, jaskataxa jawen carpa xobo napo, chopa potayonax rakata iki.

²² Ja Camman papan, Canaánman, jawen papa Noé oinnara chopaoma iká iki, pikóxonra jawen wetsa rabe yoia iki.

²³ Jatianra Sem betan Jafetnin, jan perakooti bixon paobaini kaxon jaton papa rapokana iki. Chopaoma iketian jawen yora oinnaketianra chitikan itan wetsaori oinnax kaxon rakokana iki.

²⁴ Paen jishtenxonra jawen bake chinikan jaskara aká Noekan onanna iki,

²⁵ jatianra yoia iki: “¡Canaánra jakonmabires iti iki! ¡Jawen wetsa rabekan yanka yonoti ioraa namanbiresa iti iki!” akin.

²⁶ Jainxon yoiribia iki: “Semman Ibo Diossa jakon iki, itan Canaán ibanon jawen yanka yonoti.

²⁷ Diossen abánon Jafet ani mai menikin, jawen chiní bakeboyabi; ibanon Sem betan jawen chopa peotanin jaai, jainoax abánon Canaán jawen chiní bakeboyabi jaton yanka yonoti imakin”, akin.

²⁸ Ja jenen ewata pekáora, kimisha pacha pichika chonka baritiapari Noé jaa iki;

²⁹ jaskatax iskon pacha pichika chonka baritiayanix Noé mawata iki.

10

Noekan chiní bakebo

(1 Cr: 1.5-23)

¹ Noekan bake Sem, Cam itan Jafetnin, jenen ewa winota pekáo jaton bakebaonbi bakebora natobo iká iki.

² Jafetnin bakebora iká iki Gomer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec, itan Tiras.

³ Ja Gomernin bakebora iká iki Askenaz, Rifat, jainoax Togarma.

⁴ Javánman bakebora iká iki Elisa, Tarsis, Quitim, jainoax Rodanim.

⁵ Ja Jafetnin chiní bakebaon bakebora iká iki, aniparo kexakea maibo biax, jemaax ja rarebobires ikax; jatonbiribi mai iboax, jaton joinbiribi yoyo iki jakanabo.

⁶ Ja Camman bakebora iká iki Cus, Mizraim, Fut, jainoax Canaán.

⁷ Ja Cussen bakebora iká iki Sebna, Havila, Sabta, Raamá, itan Sabteca. Ja Raamá bakebora iká iki Seba betan Dedán.

⁸ Cus iká iki, Nimrodnin papa, jara iká iki nato main; reken koshi shinanya joni.

⁹ Ibon shinanman imaara, Nimrod ikonbires yoinanin mecha iká iki. Jaskara yoiira ikanai: “Mia Ibon imabanon, Nimrod iní keská ikonbires, yoinanin mecha iki”, ikibo.

¹⁰ Ja apo iketian, jawen mainmea ani jemabora iká iki Babel, Erec, Acad, jainoax Calne. Jatíbi jabora Sinar mainmea jemabo iká iki.

¹¹ Ja mainmeaxa Asur pikota iki, janra Nínive, Rehobot-Ir, Cala jemabo aká iki,

¹² ja ani jema Resénribira aká iki, ja jemara Nínive betan Cala naxaran iká iki.

¹³ Ja Mizraimhainoaxa, meskó jonibo jaai peokota iki, Ludeobo, Anameobo, Lehabitabo, Naftuhitabo,

¹⁴ Patruseobo, Casluhítabo jainoax Caftoritabo jabaon bakebora filisteobo iká iki.

¹⁵ Canaánman reken bakera Sidón iká iki, jainoax jawen chiní bakera Het iká iki.

¹⁶ Canaánman chiní bakebaon bakea bakebora iká iki, jebuseobo, amorreobo, gerge-seobo,

¹⁷ heveobo, araceobo, sineobo;

¹⁸ arvadeobo, zemareobo, jainoax hamateobo. Jaskata pekáora, jatíbi cananeo jonibo janbískana iki.

¹⁹ Ja cananeo jonibaon maira Sidón jemankoniax Gaza jeman senen iká iki, jara Gerar maiori iká iki, itan Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboím jemabo ikáorira iká iki, ja Lasa jema senenra iká iki.

²⁰ Jabora Camman chiní bakebo iká iki, maiabotiibira ikana iki, itan ja rarebobires jaton mainbiribi ikana iki, jainoax jaton joinbiribi yoyo ikaibora ikana iki.

²¹ Semra Jafetnin wetsa reken iká iki, jawen bakeboribira jaa iki. Jatíbi Hebernin bakebora Semman chiní bakebo iká iki.

²² Elam, Asur, Arfaxad, Lud itan Aram, jabora Semman bakebo iká iki.

²³ Aramman bakebora iká iki Uz, Hul, Geter itan Mas.

²⁴ Arfaxad iká iki, Selakan papa; itan Selabiribira iká iki Hebernin papa.

²⁵ Jaskatax iikin Hebernin rabé bakeaa iki: ja wetsan jane iká iki, Péleg. Jaskáakinra janea iki, ja pikónontian ja mainmea jonibo, janbískana iketian; jainoax Pélegkan wetsan jane iká iki, Joctán.

²⁶ Ja Joctánman bakebo iká iki, Almodad, Selef, Hazar-mavet, Jera,

²⁷ Adoram, Uzal, Dicla,

²⁸ Obal, Abimael, Seba,

²⁹ Ofir, Havila jainoax Jobab. Jatíbi jabora Joctánman bakebo iká iki,

³⁰ Mesa mainkonix peokotax Sefar mai ikain senen iká mainkobo jakanara iká iki, jara bari pikotaiori iká manan maibo iki.

³¹ Jabora Semman chiní bakebo iká iki, maibotiibira ikana iki, itan ja rarebobires jaton mainbiribira ikana iki, jainoax jaton joinbiribi yoyo ikana iki.

³² Jabora Noekan bakebaon rarebobo iki, jaton rekénboainxon peokooxon bakeakan-abora meskó keska jaton chiní bakebo iká iki, itan jatonbiribi maiabora ikana iki. Jenen ewa winota pekáora jatíbiain janbiskana iki, jabaonra nato neten maibotiibi iká jemabo akana iki.

11

Babelhainoa torre

¹ Ja inontianra jatíbiain westíora joinbicho yoyo ikana iki.

² Bari pikotaorikea mainmeax pikotax boxonra, Sinar ikain mai teshanpa meraax jain jaai banékana iki.

³ Wetsa netenra yoianankana iki: “Ladrilloanon akanwe, non chiikan xoinon”, iki. Jaskáxonra moa makan meeyamakin ladrillo akana iki, jainxonra jan tekiati jatonbi meskoxon ayamakin mainmea boi asfalto bixon akana iki.

⁴ Ja aká pekáora yoyo ikana iki: “Neri bekanwe, jemaanon akanwe, jainxon naikibi nokota torre anon akanwe. Jatianra nato main jatíbiain noa janbískantima iki”, ikibo.

⁵ Ikaxbira ja jema itan jonibaon torreai oinni Ibo bochixiax joá iki,

⁶ jatian shinanna iki: “Nato jonibora westíora jemabicho ikanai itan westíora joinbichora yoyo ikanai; jaskákinra nato tee peokana iki, nato tee akanaira jawekeskaxonbi jato jenematikoma iki.

⁷ Pakéxon non jaton joi onantimaara jakon iti iki, ibakanon yoyo ikibi ninkakananya-mai”, iki ixon.

⁸ Jaskáaxonra Ibon nato main jatíbiain jato janbisa iki, jatianra jemaakin moa jenekana iki.

⁹ Jain ikanainxonra Ibon jatíbi nato mainmea jonibaon joi jato onantimaana iki, jainxonra nato neten jatíbiain jato janbismaa iki. Jaskara ikenra ja jema Babel akin janekana iki.

Sem itan jawen chiní bakebo

(1 Cr. 1.24-27)

¹⁰ Natobora Semman chiní bakebo iki. Jenen ewa winota rabé baritia pekáo, pacha baritiaya Sem iketianra jawen benbo bake Arfaxad pikota iki.

¹¹ Japekáora Sem pichika pacha baritiapari jaa iki, jatianra wetsa jawen bakebo benbobo itan ainbobo jaríbaa iki.

¹² Arfaxad kimisha chonka pichika baritiaya iketianra, jawen benbo bake Sala pikota iki.

¹³ Japekáora Arfaxad chosko pacha kimisha baritiapari jaa iki, jatianra wetsa jawen bakebo benbobo, itan ainbobo jaribaa iki.

¹⁴ Sala kimisha chonka baritiaya iketianra, jawen benbo bake Heber pikota iki.

¹⁵ Japekáora Sala chosko pacha kimisha baritiapari jaa iki, jatianra wetsa jawen bakebo benbobo, itan ainbobo jaribaa iki.

¹⁶ Heber kimisha chonka chosko baritiaya iketianra, jawen benbo bake Péleg pikota iki.

¹⁷ Japekáora Heber chosko pacha kimisha chonka baritiapari jaa iki, jatianra jawen wetsa bakebo benbobo, itan ainbobo jaribaa iki.

¹⁸ Péleg kimisha chonka baritiaya iketianra, jawen benbo bake Reu pikota iki.

¹⁹ Japekáora Péleg rabé pacha iskon baritiapari jaa iki, jatianra wetsa jawen bakebo benbobo itan ainbobo jaribaa iki.

²⁰ Reu kimisha chonka rabé baritiaya iketianra, jawen benbo bake Serug pikota iki.

²¹ Japekáora Reu rabé pacha kanchis baritiapari jaa iki, jatianra wetsa jawen bakebo benbobo itan ainbobo jaribaa iki.

²² Serug kimisha chonka baritiaya iketianra, jawen benbo bake Nacor pikota iki.

²³ Japekáora Serug rabé pacha baritiapari jaa iki, jatianra wetsa jawen bakebo benbobo itan ainbobo jaribaa iki.

²⁴ Nacor rabé chonka iskon baritiaya iketianra, jawen benbo bake Taré pikota iki.

²⁵ Japekáora Nacor pacha chonka iskon baritiapari jaa iki, jatianra wetsa jawen bakebo benbobo itan ainbobo jaribaa iki.

²⁶ Taré moa kanchis chonka baritiaya iketianra, jawen benbo bakebo Abram, Nacor itan Harán pikota iki.

Tarékan chiní bakebo

²⁷ Natobora Tarékan chiní bakebo iká iki, Abram, Nacor itan Harán. Haránra Lotkan papa iká iki,

²⁸ Ur jema Caldea mainmeaxa mawata iki, jawen papa Taré ikámatianbira japari iká iki, jainoax pikotainoaxbira mawata iki.

²⁹ Abramra Sarai betan wanoa iki, jatianra Nacor Milca betan wanoa iki, jara Haránman bake iká iki, itan jawen wetsara Iská iká iki.

³⁰ Saraíra tooisma ikax bakeoma iká iki.

³¹ Caldeo jonibaon Ur jemankoniaxa Canaán main kaai Taré pikota iki, kakinra jawen bake Abram itan jawen baba Lot jainoax jawen baban ewa Sarai ioa iki. Ikaxbira, Harán jemanko nokotax jain jaai banékana iki.

³² Jatianra rabé pacha pichika baritiayanix Taré mawata iki.

12

Abram Diossen kenaa

¹ Wetsa netera Abram Ibon yoia iki: “Min mai, min rarebobo itan min papan xobo moa jenewe, jain mia kati mai en mia oinmanon.

² Min chiní bakebo tsinkixon westíora main en jato imaara ichabires ikanti iki; jakonhakinra en mia shinanxonti iki, itan kikin jakon ninkakataira en mia imati iki, jainoax wetsabo jakonhaira mia iti iki.

³ Mia jakonhaibora, en jakonhati iki, mia ramiaibora en ramiati iki; miibaxonra nato netemea jatíbi jonibo en jakonhati iki”, akin.

⁴ Abramra Ibon jaskati yoia keskatí Haránhinoax pikota iki. Jainoax Canaánhin kaai pikónontianra kanchis chonka pichika baritiaya iká iki.

⁵ Jawen awin Sarai itan jawen noxa Lot-ra kakin boá iki, jatíbi jayata jawékiboribi itan ja marokin bia jonibora boá iki. Canaánhin jabé boabo betan nokóxonra,

⁶ Abramman jatíbi ja mai shitabainax Siquemhain nokota iki. Jainra encina jiwi iresama Moré iká iki. Ja inontianra cananeo jonibo ja main jakana iká iki.

⁷ Jainxonra jaki pikoxon Ibon yoia iki: “Nato maira min chiní bakebo en meniai”, akin. Jatianra Ibo rabinoxon Abramman makan tsamana iki, jainoax jaki pikoxon oinmaa iketianra aká iki.

⁸ Japekáora Betel jemankoniax bari pikotaiori iká manan mainko kaa iki, jainra jawen carpa peota aká iki. Ja ikainoaxa bari jikiai ori Betel iká iki, jatianra Hai jema bari pikotaiori iká iki. Ja ikainkoxonra Abramman jakiribi makan tsamana iki, Ibo rabinoxonra aká iki.

⁹ Japekáora moa kariba iki, jainmashamanra ikaina iki, Néguev maiorira kaa iki.

Egiptonko Abram iká

¹⁰ Jaskarabo inontianra, ja main jatíbiain ikonbires jawékiati yama iká iki. Jatianra Abram jawetio basires jaai Egiptonko kaa iki. Jawen itinkora ja jawékiati jawebi yama iká iki.

¹¹ Egiptonko nokoti kakinra Abramman, jawen awin Sarai yoia iki: “Ninkawe, en oinnara mia iorai metsá ainbo iki,

¹² jatianra Egipto jonibo mia oinnax neskákanti iki: ‘Nato ainbora ja jonin awin iki, ikira ikanti iki’. Jatianra ea retekanti iki, jatianra mia binoxon mia jaweakantima iki.

¹³ Jaskara iken, ea jakon inon itan mia kopí ea reteyamakanon ixon, eara jawen poi iki akin min jato yoiti iki”, akin aká iki.

¹⁴ Abram Egiptonko nokóketian, ja Egipto jonibaon Sarai oinnara iorai metsá iká iki.

¹⁵ Egipto apo faraónman joni koshibaonribira oinna iki, jatianra iorai metsá riki ja ainbo ixon yoii bokana iki. Jatianra faraón iká xobonko Sarai bokana iki.

¹⁶ Ja Sarai kopíra, faraónman Abram akonbireskin jakonha iki. Carnerobo, wakabo, ja yonoti jonibo, ja kikinhakin yanka yonoti ainbobo, burrobo itan camellobo meniresa iki.

¹⁷ Jaskáakenbira ja Sarai kopíribi Ibon ja faraón jawen awin itan bakeboyabi meskó jakonma isinbaon masá tenemaa iki.

¹⁸ Jaskara iketianra, faraónman Abram kenamaxon, yoia iki: “¿Jaweatiki, nato ainbo min awin ikenbi, min ea yoiamaa iki?

¹⁹ Nokon poi riki, ixonra min yoia iki, jatianra nokon awin iti en bia iki. Natora min awin iki, ¡Moa bixon botanwe!” akin aká iki.

²⁰ Jatianra Abram Egiptonkonía pikokanti faraónman jawen jonibo yoia iki, jawen awin itan jatíbi jawen jayata jawékiboyabira raankana iki.

13

Abram itan Lot potaananbekona

¹ Egiptonkoníax pikotaxa, Abram jawen awin itan jatíbi jawen jayata jawékiabi, Néguev main jakiribi kaa iki. Jawen noxa Lot-ra jato betan kaa iki.

² Abramra, ikonbires icha jawékiá iká iki, oroya, plataya, itan yoinaboyara iká iki.

³ Neguevhainoax baneti kaira, iikaini kaax Betel jeman nokota iki, jainoax kaaxa, jainpari ikátiainko nokota iki, jara Betel betan Hai jema naxaran iki.

⁴ Jara iká iki jain makan tsamanxon jainxon jan Ibo rabiantana.

⁵ Lot-ribira ikonbires icha jawékiá iká iki, jawen epa Abram keskáshamanribi, icha carneroya itan icha wakaya jainoax jabé jaa joniboribi icha iká iki;

⁶ ikaxbi jain ikanara icha yoina jatíbi jato pimati senenma iká iki. Jainbicho jatira moa atipanyamakana iki,

⁷ jaskatira Abramman waka koirannai jonibo betan, Lotkan waka koirannai jonibo, sinakanankana iki. Ja inontianribira, cananeobo betan ferezeobo jainpari jaakana iká iki.

⁸ Jaskara iketianra, wetsa neten Abramman Lot, yoia iki: “Mia itan eara noa rarebo iki, jaskara ikaxa noa join itima iki, min yoina koirannai jonibo itan nokon jonibora jaskara itima iki.

⁹ Oa riki jatíbi mai, jainoara min katóti iki. Enra mia yoiai, rama ebé jayamawe. Mia norteorí kaitianra, ea surhori kaai, jatian mia surhori kaaitianra ea norteorí kaai”, akin aká iki.

¹⁰ Lotkanra jatíbi ja Jordán paro teshanpa oinna iki, jatian Zoar jemashoko kaman oinnara, ja teshanpain icha onpax iká iki, joa wai ani keskára iká iki. Egipto keskára iká iki. (Sodoma itan Gomorra jema Ibon keyoamatianra jaskara iká iki.)

¹¹ Jatianra jatiobi ja Jordán teshanpa Lotkan katota iki, jatianra ja ikanainkoníax bari pikotaiori kaa iki. Jaskataxa, Abram itan Lot jatonbiribi iká iki.

¹² Abramra Canaánhain baneta iki, jatianra ja teshanpa ikain jemabo ikain jaai Lot kaa iki, Sodoma jema ochómara kaa iki,

¹³ jainoa jonibora ikonbires jakonmabo iká iki, jakonmabires ochabo akira Iboki ramíkana iki.

¹⁴ Lot kaa pekáora, Ibon Abram yoia iki: “Ja mia ikainxon, norteyori, surhori, bari pikotaiori itan bari jikiaiori jakonhakin oinwe;

¹⁵ jatíbi ja min oinna maira en mia meniti iki, jatianra jatíbitian mina itan min chiní bakebaonna iti iki.

¹⁶ Jabora mai poto keská icha en jato imati iki. Mai potoshokobora topóntikoma iki, min chiní bakebora topontikomaribi iti iki.

¹⁷ ¡Wenixon, ja mai jawen nenké itan jawen naxbá ointanwe, jara en mia meniai!” akinbo.

¹⁸ Jaskáxonra, Abramman jawen carpa xobo ras abaini Mamré janeya jonin encina nii ikainko, Hebrón jema ochóma jaai kaa iki. Jainra Ibo rabinixon makan tsamana iki.

14

Lot bokanketian Abramman biribaa

¹ Jaskara inontianra Amrafel Sinar apo iká iki, Arioc iká iki Elasar apo, Quedorlaómer iká iki Elamhinoa apo, itan Tidalra Goim apo iká iki.

² Natobora, nato apobo betan reteanankana iki, Bera, ja Sodomainoa apo, Birsá, Gomorrainoa apo, Sinab, Admáhinoa apo, Seméber, Zeboimhainoa apo, jainoax Vela jemamea apo, ja jemaribira Zoar iki.

³ Nato pichika apobaonra Sidim xankenhain ja Aniparo Mawata ikain, jaton sontárobo jainbicho tsinkikana iki.

⁴ Ja apo Quedorlaómernin chonka rabé baritia, jato iboara iká iki, ikaxbira chonka kimisha baritia itin, ja pichika apobaon jabé reteananti shinanna iki.

⁵ Ja wetsa baritia iketianra, Quedorlaómer itan ja betan iká apobo Astarot Karnaim iká mainko bokana iki, jatianra jainxon refaítabo betan reteanankin jatoareskana iki; japekáora Hamhainxon zuzitabo jatoareskana iki, Savé-quiriataimhainxonra emitaboribi jatoareskana iki,

⁶ jatianra Seir mananmanxon horeobo jatoareskana iki, jainxonra El-parán mai teshanpa kaman jato chibankana iki, jara jain jawebi xoxoyamai manan patax iki.

⁷ Quedorlaómer itan jabé ikábora baneti boi En-mispathain nokókana iki, jaribira Cades iki. Ja baneti bokinra amalecitabaon mainmea jatíbi nokoai bo jatoaresxon bibotankana iki, Hazon-tamar mainko jaa amorreo jonibora jaskáaribakana iki.

⁸ Jatianra nato nenoa apobo Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboím, itan Bela, Sidim manan teshanpain tsinkiti bokana iki. Jainoaxa nato pichika apo,

⁹ Quedorlaómer, Tidal, Amrafel itan Arioc betan reteanana iki, jabetan ikana chosko apora Elam, Goim, Sinar itan Elasarhainoabo ikana iki.

¹⁰ Jatíbi ja Sidim manan teshanpainra, jainnobi asfalto bói jain yakata icha xantóbo jaa iki, jatianra Sodoma itan Gomorrainoa apobo reteanantiainoax jabati boí, ja bói xantóainbo pakékana iki. Jatíribi apobora mananman jabati bokana iki.

¹¹ Jatoaresabaonra Sodoma itan Gomorrainoa jatíbi jaton jawékiatibo itan jaton kopí jawékibo, bibaini jainoax moa bokana iki.

¹² Ja Abramman noxa Lot, Sodomain jaa iketianra, jaribi yatanxon, jatíbi jawen jayata jawékiabi bokana iki.

¹³ Ikaxbira westíora joni mawáyamaax jabatax kaxon, jatíbi jaskara ikábo ja hebreo joni Abram keshana iki, Mamré janeya jonin encina jiwibo ikainko jara iká iki. Ja Mamrera Escol betan Anernin wetsa iká iki; jabora Abram betan rabeta iká iki.

¹⁴ Jawen noxa yatanxon bokana onanxonra Abramman, jawen xobonkonix pikotabo, jaki koshia jawen jakon yonotibo jato tsinkia iki, jatíbira kimisha pacha chonka posaka joni iká iki, jatianra apobo chibani Dan jema kaman jato betan kaa iki.

¹⁵ Yaméra, Abramman jawen jonibo betan ratereskin ja apobo peoa iki, jatianra Hobá jema kaman jato chibankana iki, jara Damasco jema norteori iki,

¹⁶ jatianra jatíbi ja bokana jawékibo keyokin jato bichinkana iki. Jaskáxonra, Abramman jawen noxa Lot biribaa iki, jatianra jatíbi jawen noxan jawékibo biribaa iki. Ainbobo itan wetsa joniboribira bia iki.

Melquisedeckan Abram jakon inon ixon shinanxona

¹⁷ Quedorlaómer itan jabetan rabeta apobo jatoaresa pekáo Abram joketian biira, Sodoma apo Savé manan teshanpain kaa iki, jaribira apon teshanpa iki.

¹⁸ Melquisedec, Salem jemamea apo itan koshi Diossen sacerdoteninribira pan itan vino xeati boxona iki,

¹⁹ jatianra Abram jakonhakin shinanxonkin neskáakin yoia iki:

“Nai itan mai jonia ani Diossen,
mia jakonhabanon;

²⁰ itan ja ani Dios rabikaata ibanon,

jan amaara min rawíbo min jatoaresa iki”, akin.

Jatianra Abramman, jawéki bonkana jakiribi bixon, pachankonia chonkabo Melquisedec menia iki.

²¹ Jaskáa pekóra Sodoma apon Abram yoia iki: —Jonibores ea meniwe, jatian minbiribi jawékibo biwé —akin.

²² Ikaxbira Abrammanbiribi yoia iki: —Enra akonkin Ibo yoia iki, ja koshi Diossa nai itan mai jan jonia iki,

²³ min jawéki jawebi bitimara en yoia iki, westíora yoman inonbi iamax westíora zapato risbí inonbira en biamai, icha jawéki en imaa riki ixon jawetianbi min yoiamanon ixonra en biamai.

²⁴ Nokonabi itira jawebi ea keenyamai, nokon yonotibaon pikanabichores ibanon. Ja ebé kaa jonibaonresa jawékibo biti iki, jabora Aner, Escol itan Mamré iki —akin.

15

Abram itan Diossen jaskara anoxon shinanbekona

¹ Jaskarabo iká pekáo, Abram shinan manokainketian Ibon nekeaxbi ja betan yoyo ikin, neskáakin yoia iki: —Rakéyamawe Abram, ea riki mia koirankin panaa. Ja min biti jawekira, iorai icha inoxiki —akin.

² Ikaxbi Abramman neskáakin yoia iki: —Ibo Diossé, jawe ea menikasikayaki mia iitai ea bakeoma ikenbi, nokon xobon iká Damascainoa Eliezer riki, jan nokon jawékibo tekikin biti.

³ Jainxon Abramman yoiribia iki. Westíora bakebi min ea meniamaa kopíra, ja nokon xobon iká westíora nokon yonoti jonin, nokon jawéki tekikin biti iki —akin.

⁴ Jatianra Ibon Abram neskáakin yoiribia iki: —Jan min jawékibo tekikin iboatira, min bakebi inóxiki; wetsabora iti yamake —akin.

⁵ Jatian Ibon Abram, jeman pikoxon neskáakin yoia iki: —Minra abiratiki, jakonhakin nai oinxon, atipanxon wishtinbo toponwe. Jatí icharibira, min chiní bakebo inoxiki —akin.

⁶ Abrammanra Ibo ikonhaa iki. Jaskáaketianra já yoi atikeskabiakin akai joni riki, iki Ibo iká iki.

⁷ Jainxonra yoia iki: —Eara Ibo iki; caldeo jonibaon Ur jemameara en mia pikoa iki. Nato mai tekikin min bakebaon biboti kopí mia meninoxon —akin.

⁸ Ibo Diossé, ikaxbi ¿Jawekeskaa shamanxonki, en onantiki, nato mai iboanon ixon, min ea meniai? akin Abramman aká iki.

⁹ Jatian Diossen neskáa iki: —Minra ea bexonti jake, westíora waka awin, westíora cabra awin, jainoax westíora carnero bene, jabora iti jake kimisha baritiayabo. Jainxonribira, min beti jake, westíora noma itan westíora xotó bake pemoxaishaman —akin.

¹⁰ Jatíbi ja yoinabora, Abramman Dios bexona iki, ja yoinabora naponbekon kaxkepakea iki, jaskáxon beibanankin joyóbaintiakin tipina iki; ikaxbi ja noma betan xotó kaxkeyamaa iki.

¹¹ Jatian ja yoinabo mawata namibo pikasi, poinkoskobo maanna iki, ikaxbira Abramman jato ibina iki.

¹² Moa yametaitian, ikonbiresi Abram oxaa iki. Ja basimabi, moa kikin yamé meran iká iki, jatianra ikonbiresi raketa iki.

¹³ Jatian Ibon, Abram neskáakin yoia iki: —Moara min onanna iti jake, min chiní bakebora, wetsabaon main janoxikanai, jainoara jato kikinhakin yanka yononoxikanai; chosko pacha baritia kamanra, jato ramianoxikanai.

¹⁴ Ikaxbi enribira, mato kikinhakin yanka yonoai jonibo, masá tenemanoxiki, jaskara winota pekáora, min chiní bakebo xabakaanoxiki; jainoaxa iorai icha jawéki ibo inóxikanai.

¹⁵ Miabiribira, moa yosishamanax jakonshamabires shinan tantishamanres mawánoxiki, jaskatax min anibo ikainribi; mia miimetax jato betan iki, mia kanoxiki.

¹⁶ Nenoax, jawen chosko itin iká min chiní bakebora, jakiribi nato main benóxikanai. Jaskara ikaxa, ja rama neno jaa amorreobo jaton jakonma aká kopí, en jato masá tenemati senenamapari iki —akin.

¹⁷ Jatianra bari jikiax, jatíbiain moa yamé iketian, westíora horno koinnai meran chopa bonton tirí, ja yoina nami tipina napon winotai oinna iki.

¹⁸ Ja netenribira Ibo betan Abramman, ja senenhabekonti joi axon neskáakin yoia iki: —Nato maira, min chiní bakebo en meninoxiki. Egipto paronkoniax peokootax, aniparo Éufrates kaman.

¹⁹ Ja mai iki, quenitabaona, ceneobaona, cadmoneobaona,

²⁰ hititabaona, ferezeobaona, refaítabaona,

²¹ amorreobaona, cananeobaona, gergeseobaona jainoax jebuseobaona —akin.

16

Agar itan jawen bake Ismael iká

¹ Saraíkanra jawen bene Abram, bakeaxonti atipanyamaa iki, jaskara ikenbi jain iká iki, westíora jawen yanka yonoti Egipto ainbo, jawen jane Agar.

² Jatian jaskara ixon, Abram neskáakin yoia iki: —Ea riki Diossen bakeaisma imaa, jaskara iken min ea axonon en mia yoibanon, nokon yanka yonoti Agar betan iwé, jaskataxparira já meranoax nokon bakebo jabirati iki —akin. Jaskáakin Saraikan yoia, Abram jen ika iki.

³ Jatian Abramman awinhanon ixon, Egipto ainbo Agar boxon menia iki, jara iká iki moa chonka baritia Canaánhain jakana inontian.

⁴ Abramman Agar nokoara, moa toota iki; ikaxbi jaskati toota onantaanan, jawen ibo Sarai oinxon omiskin, peoa iki.

⁵ Jatian Saraikan, Abram neskáakin yoia iki: —¿Mia kopíra akai, ea Agarnin omískin! En-bira mia menia iki awinhanon ixon. Jatian ramakan bakeya iki kaai kopí, ebebonbiresh shinanmeetai. Diossenbi yoibanon tsoa kopíkayarin ixon, mia kopírin iamax ea kopírin ixon —akin.

⁶ Jatian Abramman neskáakin yoia iki: —Shinanwe, mia riki min yanka yonotinin ibo ainbo; min jaskáa jakon iti iketian, ja min shinanna keská awé —akin. Jatian Saraikan, akonbireskin ramiakin peoa, Agar jabata iki.

⁷ Jaskákenbi, Diossen ángelnin tsoa jonibi jain jaama mananmamea nokoa iki, Shurhain kati bainko; jene jokonai patax iketian.

⁸ Jainoa yokata iki: —Saraikan yanka yonoti, Agar, ¿Jaweranoax joirin mia, itan jawerano kaaiki mia iitai? —akin. —Nokon ibo ainbo Saraibakeax jabati kaira ea iitai —akin aká iki.

⁹ Jatian Ibon ángelnin neskáakin yoia iki: —Min Ibo ainboiba jakiribi kaax ja betan itanwe, jainxon jatíbi mia yoiabo axoni yoiti itanwe —akin.

¹⁰ Jainxon Ibon ángelnin neskákin yoiribia iki: “Min chiní bakebora akonbireskin en jato kaimanoxiki, tsonbi topontimati.

¹¹ Miara tooya iki, benbo bakeyara mia iki kaai, Ismael akinra min janeti iki; min masá tenea Diossen ninkata kopí.

¹² Jara inoxiki, yoitimaa siná joni, nii meranoa yoina keská. Jaskatira jatíbi jonibo betan reteananoxiki, jainoaxa já betan jatíbi joniboribi reteananoxiki. Ikaxbi jara, jawen wetsabo jaki ramíreskanainbi, jato patax janoxiki”, akinbo.

¹³ Jaskati Ibo betanbi yoyo ixon, Agarnin janea iki, “oinmis Dios”, akin. Jainoax janbix neskata iki, “Ea Diossen oinna, ikaxa ea japarike”, iki.

¹⁴ Jakopíríbirira, ja pozon jane iki: “Jiria ixon, ea oinnaton pozo”, iki iká. Ja pozora, Cades betan Bered jema naxaran iki.

¹⁵ Jatianra, Agarnin Abram betan westíora benbo bakea iki; jatian janea iki, Ismael akin.

¹⁶ Ja Ismael pikoontianra, Abram posaka chonka sokota baritiaya, iká iki.

17

Ja senenhabekonti joi onanti inon ixon, jakina rebichi xateti

¹ Abram, iskon chonka iskon baritiaya inontianra, jaki pikoxon Ibon yoia iki: —Ea riki, jatíbi atipana koshi Dios; jakonmanin yointimai ebebon jakonbires jawé.

² Jatianra, ja senenhabekonti joi en miibetan ati iki: ichabires chiní bakeboyara en mia imanoxiki —akin.

³ Jatian, Abram chirankotax maikibi bekepía iki, jainoara Diossen yoiboresa iki:

⁴ —Nato riki ja senenhabekonti joi, en miibetan akai: Miara ikai, icha mainmea jonibaon papa.

⁵ Min janera moa Abram iamai. Ramara nenoax peokootax, min jane ikai Abraham, icha jonibaon papa en mia imai kopí.

⁶ Min chiní bakebora, kikinbires icha en imanoxiki; miibakeaxa apobo betan jemabo pikónoxiki.

⁷ Ja jaskara ati shinan en miibetan akai riki, jatíbitian min Dios ea iti, jainoax min chiní bakebo betan en atira iti iki; ea jabaon Diossibi iti.

⁸ Jain mia rama jaa Canaán maira, jatiobi en mia itan min chiní bakebo meniti iki; jatíbitian iboanon ixon, jainoaxibira jaton Dios ea iti iki —akinbo.

⁹ Jaskáakin yoixonbi, Diossen Abraham neskáakin yoiribia iki: —Ikaxbira en jaskara ati shinanna joi, min senenhati jake, min chiní bakeboyaxonbi.

¹⁰ Ja en mato betan jaskara ati shinanna joi, maton chiní bakeboyaxonbi maton senenhati riki: Jatíbi benbobaon, jaton jakina rebichi xateti.

¹¹ Maton jakina rebichira maton xateti iki, ja en mato betan ja senenhabekonti joi aká, onanti iti kopí.

¹² Ramara nenoax peokootax, jatíbi benbo bake pikotabo posaka neteya iketian, maton jawen jakina rebichi xatexonti iki. Min xobomeax pikota benbo bakeribira aká

iti iki, yanka yononoxon koriki kopí wetsankonia bia joni wetsabires inonbira, xatea iti iki.

¹³ Ja xobomeax pikota bake itan, maroxon bia jonira ayamaama jawen jakina rebichi xatea iti iki. Jatianra en jaskara ati shinanna joi yoii iká maton yoranko onanti iti iki, jatíbitian en jaskara ati shinanna joira iti iki.

¹⁴ Ikaxbi, jawen jakina rebichi xateama jonira, mato betan itima iki; jaskara ati en shinanna joi yoitimakin senenhayamaa kopíra itima iki –akinbo.

¹⁵ Jainxon Diossen Abraham neskáakin yoiribia iki: —Min awin Saraikan, janera moa ja iamai, nenoax peokootaxa jawen jane ikai Sara.

¹⁶ Enra jakon itiakin shinanxonai, jaskáaxonra en amai miibetan westíora benbo bake. Jakon itiakin en shinanxonaira ikon iki. Sarara iti iki, icha mainmea jonibaon tita. Jainoax, jawen chiní bakebora jemabaon apo iti iki –akin.

¹⁷ Jatian Abraham, chirankotax maikibi bekepia iki, jainxonra shinanhananbi osana iki: “¿Pacha baritiayanixmein joni papa iti iki? ¿Jainxon Saranmein ati iki, iskon chonka baritiayaxon benbo bakeakin?” ixon.

¹⁸ Jatian Dios neskáakin yoia iki: —¡Min jakon shinanxona keskati, Ismael japainon riki! —akin.

¹⁹ Ikaxbi Diossenbiribi yoia iki: —Enra yoia iki, min awin Sara betan westíora min benbo bakeati, jara Isaac akin min janeti iki. En jaskara ati shinanna joira, jeneyamakin en já betan ati iki, jainoax jawen chiní bakebo betan; jatíbitian en ati iki.

²⁰ Ismael yoikin min ea akára, en mia ninkáxonke, jaskara iketianra en akai jakon shinanxonkin; jainxonra en icha bakeya imai, jainoax jawen chiní bakebo kainon ixon. Ismaelra inoxiki, chonka rabé iresama joni koshibaon papa, jaonxon kaimaxonra; icha joni iketian iorai ani maia, en jato imanoxiki.

²¹ Ikaxbi Isaac betanra, en akin jeneyamai, jaskara ati en shinanna joi; ja bakera westíora baritia pekáo, ja netebaon, Sara betan min bakeati iki –akin.

²² Jatian Abraham betan yoyo iki senenax, Dios moa jainoax kaa iki.

²³ Ja netenbira, Abrahamman jawen bake Ismael, jawen jakina rebichi xatexona iki. Jainxonra, jatíbi jawen xobomeax pikota jawen yonotibo betanbi, wetsankonia koríki kopí bia jonibo; jaboribi jaton jakina rebichi xatexona iki. Jaskáati Diossen yoia iketian.

²⁴ Iskon chonka iskon baritia ixonra, Abrahamman jawen jakina rebichi xatea iki.

²⁵ Ismael, chonka kimisha baritiaya iketianra, jawen jakina rebichi xatexona iki.

²⁶ Abraham betan jawen bake Ismael, jaskáati yoia senenhati kopí, ja netenbicho jaton jakina rebichi xatexonkana iki.

²⁷ Jabé akábora iká iki, jatíbi jawen xobon ikábo, jawen xobonkonixax pikota jawen yonotibo, wetsankonia koríki kopí bia joniboribi.

18

Diossen Abraham bake meniti yoia

¹ Diossenra Abraham nokoa iki, Mamrekan encina nii ikainko, jawen carpa xobo xepótian yakata; bari xaman ikax xana iketian.

² Abrahamman, bewakeexon oinna iká iki, kimisha joni chankata. Jato ointaan ishtonbires wenikainxon, jato bii chirankootax main bekepia iki.

³ Jaskáxon yoia iki: —Nokon Ibó, enra mia yoiai ishtonbires kayamai, mia banépariti.

⁴ Min oinna jakon iketian, en jato yoibanon onpax bekanon ixon, maton tae chokanon; jainoax nato jiwi ota naman shokores mato tantinon.

⁵ Maton yonotiiba, mato jokebetin ixonra, en mato piti bexonai; kaamatianbi jawékiix jan koshikainax mato katanon ixon –akin. Jatianra: —Ikonrake, jakon riki —iki ikana iki.

⁶ Jawen carpa xobo meran jikikainxon, Abrahamman Sara neskáakin yoia iki: — ¡Ishtonwe! Rabé chonka kilo harina jakonshaman bixon panhawe —akin.

⁷ Jaskáa pekáo Abraham, waka ikainko ishto kaxon jainoa katota iki; jakonshaman waka bake bene, jaskáxon jawen yonoti menia, ishtonbires yoá aka iki.

⁸ Waka nami pimaribikinbi, waka xoma jene seroaa petsoti betan, waka xoma jene xeati jato bexona iki. Jaskáakin jato bexona pikanai kaman, jato amai jiwi ota naman chankata iká iki.

⁹ Pikin senenhaxon, ja meratabaon Abraham yokákana iki: —¿Min awin Saraki, jawerano iki? —akin. —Ono, carpa xobo meran riki —akin aká iki.

¹⁰ Jatian westíoranin neskáakin yoia iki: —Oa wetsa baritia joaitonra, ea miiba merati joribai, jatianra min awin Sara; moa westíora benbo bakeya inóxiki —akin. Jatíbi ja yoyo ikanaitian ninkatira, carpa xobo xepotiain Abraham pekao, Sara iká iki.

¹¹ Ja Abraham betan Sara iká iki moa yosiora, jatian jaskara ikaxa Sara, moa jimii jeneta iká iki.

¹² Jaskara ixonra, Saran osán teneyamakin osántaanan shinanna iki: “¿Jawekeskataxmein, ea jaskátinin keenti iki, rama iki nokon bene iorai yosi, jainoax ea iki moa iorai yoxan?” iki ixon.

¹³ Ikaxbi Ibon Abraham neskáakin yoia iki: —¿Jawekopiki, Saran osanai? ¿Yoxanshoko ixonbi, bakeatiki ikonhayamai?

¹⁴ ¿Jamayanke Ibona, atikomabires jawéki jan atipanyamaa? Oa wetsa baritia joaitonra, ea miiba merati joribai, jatianra Sara moa bakeya inóxiki —akin.

¹⁵ Jaskatai ninkatax, Sara raketi paranakasa iki. Jaskákin yoia iki: —Enra osanama iki —akin. Jaskatainbi Ibon neskáakin yoia iki: —Enra onanke min osana —akin.

Sodoma kopí Abrahamman Dios yokata

¹⁶ Jaskata pekáo, ja meratabo weníbaini Sodoma jema ikaori bokana iki. Abrahamra kaa iki, bokanaitian jato raani.

¹⁷ Jatianra Diossen shinanna iki: “Ja en akí kaira, en Abraham yoiti jake.

¹⁸ Jakaya iki kaai betin, westiora mainmea icha itan koshi shinanya jonibaon papa. Enra yoia iki já meranxon jatibi nato netemea jonibaon jemabo, jakon shinanxonti, ibakanon jakon jaai ixon.

¹⁹ Enra katota iki, jawen bakebo itan jawen chiní bakebo jaskara ati jato yoinon ixon, jaskara iti en onanmaa keskati ikanon ixon jato yoiti; jatíbi jakonhakin itan atikeskabiakin akanon ixon, jatianra en ati yoiabo jato axonkin en senenhati iki”, akin.

²⁰ Jaskáxon Ibon neskáakin yoia iki: —Sodoma betan Gomorra jonibora jakonmabires ninkakaatai, jainoax jaton ocha akáborá iorai jakonmabires iki.

²¹ Ramara ea jain kaai, ikonrin ja ea yoikana keská ikonbires jakonma ixon oinni, jaskáakin enbi oinxonra onanti iki ikon riki ixon —akin.

²² Jatian ja merata rabé, jainoax Sodomain kaa iki, ikaxbi Abraham banetax, Dios bebonbipari iká iki.

²³ Jaki ochómakainxon neskáakin yokata iki: —¿Minki akai, jakonma akábo betan jakon akaibo jato keyokin?

²⁴ Jawekeska ikax, ja jeman jati iki pichika chonka joni jakonma akamabo ¿Jaskara ikenbimein, ja pichika chonka joni kopi noibaxon jaton jakonma shinanxonyamati-tianbi, min ja jema keyoti iki?

²⁵ ¡Jakonma akamabo betanra, jakonma aká ibobo min reteti atipanyamae! ¡Rabéxonbi ocha aká iketian ati keskáakinra, min retetima iki! ¡Jato reteyamawe! Jatíbi nato netemea jonibo jakonma winóxon, joi benxoamakanai xenwina koshi riki mia, ¿Jaskara ixonbiki min jato jakonhakin jakonma akábo benxoaxontima iki? —akin.

²⁶ Jatian Ibon yoia iki: —Ja pichika chonka joni jakonma akamabo Sodoma jeman jaketian nokoxonra, jabo kopí jatíbi jain jaabo jaton jakonma en shinanxontima iki —akin.

²⁷ Jaskáakenbi Abrahamman, jakiribi yoia iki: —Neskati mii betan yoyo iki, ea bebon yoitimakaresainbi ea shinanxonyamawe, ikon riki mia Dios, ea joni iresabires ixon mia jaskati senema.

²⁸ Ikaxbi, iti iki maxkati pichika jakonma akáma joni, pichika chonka senenhati. ¿Ja pichika joni, maxkata kopíreski min jatíbi jema keyoti iki? —akin. Jatian Ibon neskáakin yoia iki: —Chosko chonka pichika, jakonma akáma joni jaketian nokoxonra, en keyotima iki —akin.

²⁹ —Jarabirake chosko chonkabicho, jakonma akáma jonibo —akin. Ikaxbi, Abrahamman yokákin teaboresaitian. —Ja chosko chonka joni kopíra, ja jema en keyotima iki —akin Ibon aká iki.

³⁰ Jaskákenbi, Abrahamman yokáribia iki: —Eapari ninkáxonwe en mia yokánon, yoitimakainxon akonbireskin teakin; ja akaipacho en mia yokata eki sináyamawe. Minra abirati iki, nokokin jakonma akáma jonibo kimisha chonkabichores —akin. Jatianra Ibon jakiribi yoia iki: —Ja kimisha chonka, jakon joni jaketianra, ja jonibaon jakonma aká en shinanxontima iki —akin.

³¹ Jabi Abrahamman yokákin teaboresa iki: —Mia nokon Ibo iketian jaskáakin mia yokatira, ea iorai yoitimake, ikaxbi, ¿Rabé chonka joni jakonma akáma jaketianki min jaweati iki? —akin. Jatian Ibo yoia iki: —Ja rabé chonka joni kopíra, ja jema en keyotima iki —akin.

³² Jabi Abrahamman yokákin teaboresparia iki: —Eki, sináyamawe miara nokon Dios iki, ja akinbichora en mia yokatai, nato aká pekáora en mia yokáwetsayamai: ¿Jakon jonibo chonkabichores, jaketianki min jaweati iki? —akin. Jatian Diossen neskáakin yoia iki: —Ja chonkatanibires, jakon joni jaketianra, ja jema en keyotima iki —akin.

³³ Jatian Abraham betan yoyo iki senenax, Dios jainoax kaa iki; jatianra Abrahambiribi, jawen carpa xobonko kaa iki.

19

Sodoma itan Gomorra jema Diossen keyoa

¹ Moa yametaitian, ángel rabé Sodoma jema ikain nokota iki. Lot iká iki, jema xepotiaín yakata, jainpacho jonibo tsinkitainko. Nokókanaitian oinnax, weníkaini kaxon jato bikin jowé aki chirankootax, maiki bekepia iki.

² Jaskáxon jato yoia iki: —Jonibó, maton yonoti ixonra en mato yoiai, ea ninkáxoni jeen ikax, nokon xobon bokanwe nato yamérespari mato jain inon. Jainxon maton tae chokanon, jainoax mato yamékirishaman kanon —akin. Jato jaskáabi yoikana iki: —Irake, noara kayamai. Noa jemanbi ishinbanon —akin.

³ Jaskákankebi, Lotkan jato iokaskin akonbireskin teaitian jeen ikax, noa mibé min xobon kabánon ikana iki. Jato betan jawen xobon nokóxon, Lotkan jakonhakin ja yamé jato pimakin, jan soo imatioma pan axonketian, ja meratabaon piá iki.

⁴ Jatian oxakanamapari ikenbira, Sodoma jemamea jatíbi jonibaon ja xobo katekana iki, jainra ikana iki bakeboainoax peokootax yosishokobo kaman.

⁵ Jainxon Lot, saí akin peokana iki: —¿Jakan jawerano ikanai, nato yamé min xobon joá jonibo? ¡Noa jato pikoxonwe! ¡Nonra jato yorankasai! —akinbo akana iki.

⁶ Jaskákanaitian jeman pikóxon, já pekáo jawen xobo xepoti iketian, kikinakin xepotaanan; jato betan yoyo ika iki.

⁷ Jainxon jato yoia iki: —Jato jaskáayamakanwe, matora nokon rarebo iki, matonra jakonmabires jawéki shinanxon anake.

⁸ Eara, rabé bake ainboya iki, tsoa joninbi tanaamapari; jabo en mato pikoxonbanon maton keena keská anon. Ikaxbi, nato jonibo jaweayamakanwe, en keena bekana riki —akin.

⁹ Jaskatainbi jabaon neskáakin yoia iki: —¡Oke iwé! Noara keenyamai, wetsankoniax joxon min yoia keskáakin noa amati. ¡Ramara, jabo ati bebonbires, mia non ramiayonai! —akinbo. Jatianbira Lot ramiakin peokana iki, jaskaaira ochómabaikana iki, jawen xobo xepoti pakekasi.

¹⁰ Ikaxbi, jaiba meratabaon mepikotaanan yatanxon, Lot xobo meran jikimakana iki. Jaskáaxon, xepóti xepokana iki.

¹¹ Jaskáaxon, ja jemaori ikábo jato benche banémaa iki. Jatíbi bakeboainxon peoxon yosishokobo kaman, jato benche banémaa iki. Jaskatax, xobo xepóti benai bohantani paxkinkana iki.

¹² Jatian jaiba meratabaon, Lot neskáakin yoia iki: —¿Wetsa min rareboboki, neno jaríbaa? Min benbo bakebo betanbi bake ainbobo, jainxon min rayosbo biwé, jainoax nato jemamea min jatíbi jawéki; jabo jokonhaxon nenoax ochó itiakin botanwe,

¹³ nato jema, non keyoai kopí. Diossenra, ninkáke ichaxon yoikanaitian nato jema moa iorai jakonma. Jaskara kopí riki, nato jema keyoti noa raana —akin.

¹⁴ Jatian Lot jawen rayos iti jonibo oinni kaa iki, jabo iká iki jawen bake ainbobo binixon onantiabo, jabo nokoxon jato yoia iki: —¡Wenitax, nenoax moa botankanwe, nato jemara Diossen keyoai! —akin. Jawen rayos iti jonibo, jaskáakin Lotkan yoiabi ikonhayamabireskana iki.

¹⁵ Moa nete xabataitian, ángelbaon Lot yoia iki: —¡Ishtonwe! Weníxon, min awin betan min bake ainbo rabé nenoa botanwe, nato jema non keyoaitian mawákashamakin —akin.

¹⁶ Jaskáabi Lot ishtonyamaitian, Ibon já noibai kopí, jawen awin jainoax jawen bake ainbobo kishpinkanon ixon, ángelbaon metsontaanan ja jemamea jato pikokin boá iki.

¹⁷ Moa jemameax pikókanketian, ángelnin neskáa iki: —¡Ishtokanwe, mato kishpinnon! Pekáori oinyamakanwe; ja mai teshanpanin kaai jawekeskataxbi jaweranobi chankayamai botankanwe. Mato kishpinnon, mananman botankanwe —akin.

¹⁸ Jaskáabi Lotkan yoia iki: —¡Noa jaskáyamawe, mato non Ibo iketianra en mato yoiái, noara jain kayamai!

¹⁹ Matonresa, ichabires jakonhakin noa akinke, nobetan jakon ixonra janon ixon, maton noa kishpinmake; ikaxbi ja mananman kati maton yoiabira, noa jain kati atipanyamake, bainmeara jan jato keyoai jakonmanin nokoa, noa mawánake.

²⁰ Nenoaxa, ochóma iki westíora jema maxkoshoko, jain noa jabati kati. ¡Jain noa ranwe kishpinnax noa janon ixon, ja jemara ikon maxkoshoko iki! —akin.

²¹ Jatian, wetsan yoia iki: —Enra mia ninkáke, min yokatara en mia axonai. Ja min yokata jemara, en jaweayamai.

²² Ikaxbi, ¡Bomentankanwe! Mato jain nokotai kamanra en jawebi ayamapariai —akin. Ja jema maxkoshoko iketian, janekanara iká iki Zoar.

²³ Nete xabáketian, Lot Zoarhain moa nokota iká iki.

²⁴ Jatianra moa Diossen, ja Sodoma betan Gomorra jemaki, asufreya chii tiritai oi pakea iki.

²⁵ Jatíbi ja jeman jaabo jato keyoa iki, jainoax jatíbi ja mai teshanpanin xoxoai niibo keyoa iki.

²⁶ Ikaxbi Lotkan awinribi já pekao kakín pekáori oinnatianbi, tashi makan baneta iki.

²⁷ Wetsa nete xabáketian yamékiri, Abraham kaa iki; jainoax Dios betan yoyo iantanainko.

²⁸ Jainxon oinna iki Sodoma betan Gomorra, jainoax jatíbi ja mai teshanparibi, jaskáakin oinna iká iki; jatíbi ja mainmeax koin keyati, horno meranoax ikai keskati.

²⁹ Jaskáaxonra aká iki, Diossen keyokin ja Lot jain japachoi mai teshanpain iká jemabo, ikaxbi Abraham shinaxon Diossen Lot jainoa tsekáa iki; jato akai jakonmanin ayamanon ixon.

Jaskatax moabitabo itan amonitabo jaai peokoota

³⁰ Jaskata pekáo raketi, Lot Zoar jeman moa jakashamai, jawen bake ainbo rabéya mananman kaa iki. Jain kaax, ja kimishabi manan kini meran jakana iki.

³¹ Jain iikin wetsa neten, jawen rekeman, jawen wetsa chini yoia iki: —Non papara moa yosi iki, nato noa jain iká mainra tsoa jonibi yamake, noa jaskati axea keskáakin noa jan awinhanoxon biti.

³² Jaskara iketian, non papa paenhanon awé, non yoranmanon; jaskáaxonra non bakeaxonti iki —akin.

³³ Jaskáawana yamébi, jaton papa paenhakana iki, jatian ainbo bake rekeman jabé yorana iki. Jaskákenbi onanyamaa iki, jawetianki jabé iki rakata iká iki ixon, itan jawetianki jainoax wenita iki ixonribi, onanyamaa iki.

³⁴ Wetsa nete xabáketian, ja rekeman jawen chiní yoia iki: —Ninkáwe, yaméra non papa betan en yoranwanke, jaskara iketian nato yamé jakiribi paenhanon awé, min já betan yorannon; jaskáaxonra rabéxonbi non jabé bakeati iki —akin.

³⁵ Ja yamé, jaton papa jakiribi paenhakana iki, jatian chinikan jabé yorana iki; jaskákenbi onanyamaribia iki, jawetian ikárin jabé rakati, itan jawetian wenitarin ixon.

³⁶ Jaskataxa, Lotkan bake ainbo rabébi toota iki, jaton papa betanbi ikax.

³⁷ Ja rekenmanara, benbo bake iká iki, ja janea iká iki Moab, ja iki ramatian moabitabaon papashoko.

³⁸ Ja chinikanabiribira, benbo bake iká iki, ja ramatian amonitabaon papashoko, jawen janera Ben-amí iká iki.

20

Abraham itan Abimelec iká

¹ Ja ikainoax, Abraham Néguev mai ikain kaax, Gerar jeman jaai baneta iki. Ja iki, Cades betan Sur naxaran.

² Jain ikaxa, iká iki Sara jawen awin ikenbi, nokon poi riki iki. Jaskáketianra, Abimelec Gerar apon jato yoia iki, Sara bexonkanon ixon jawen awin itiakin.

³ Jaskákenbira, ja yamébi namáketian Abimelec Diossen yoia iki: “Miara mawatai, ja min bia ainbora beneya iki”, akin.

⁴ Jaskáakenbi, ja ainbo teaama ixon, yoia iki: “Nokon Ibó, ¿Minkayaki jawe jakonma akáma ikenbi, jato reteti shinanai?”

⁵ Abrahammanbira ea yoia iki, nokon poi riki akin, jatianra ainboribi ikon riki nokon poi, iki iká iki. Jaskara iketianra, en shinanai jatíbi en akára jakon iki ixon, jawe jakonma en akáma riki”, akin.

⁶ Jatianra, Diossen namá meran yoia iki: “Kikinhakinra en onanke, min jakon shinaxon aká. Jakopíra en mia teamayamaa iki, ja akáx mia eki ochanaketian.

⁷ Jaskara iken, rama ja joni jawen awin banexonwe, jara profeta iki, jaskara ixonra, jan mia yokáxonti iki mia janon ixon; ixonbi banexonyamaaxa ikon iki mia mawáti, mibé ikáboyabi”, akin.

⁸ Wetsa nete xabáketian yamékiri, Abimelec wenixon jawen yonotibo kenaxon, jatíbi jaskáakin namáwana jato yoia iki. Jaskáakin yoiai ninkatax, ikonbiresi rakékana iki.

⁹ Jaskáa pekáo, Abimelecnin Abraham kenaa jocketian yoia iki: —¿Oinparikayata, min noa jaskáa! ¿Jawerin jan en mia jakonma shinanmaa, min eki itan nokon joniboki, ikonbiresi jakonma ani ocha min raana? Jaskara jawékibora atima iki.

¹⁰ ¿Jatíbi jaskarabo akinki, min jawekeska shinaxon aká iki? —akinbora Abimelecnin Abraham aka iki.

¹¹ Jaskáaketianra, Abrahamman neskáa iki: —En shinanara iká iki, nenoxon maton Dios jawemabi shinanai, jatian jaskara ixon nokon awin kopi kopi maton ea reteti.

¹² Ikaxbira ikon iki já nokon poi, nokon papan bake riki, ikaxbira nokon titanama iki; jaskara iketianra ea jabé wanoa iki.

¹³ Diossen, nokon papan xobonkonias pikóti yoinontianra en yoia iki; ja noa noko-tainkobo ea yoi nokon poi riki, iki iti —akin.

¹⁴ Jaskáakin yoia pekáo, Abimelecnin Abraham jawen awin Sara menia iki. Jainxon-ribi menia iki ovejabo, wakabo, ja kikinakin yanka yonotibo benbobo itan ainbobo.

¹⁵ Jainxon neskáakin yoia iki: —Oinwe, natora nokon mai iki; jaweranoki min keenshaman iki, katotax jainshaman jawé —akin.

¹⁶ Jatian ja Sara neskáakin yoia iki: —Westíora waranka koríki min poi en meniara, ja mibé ikabo bebon jan mia jakon ninkakaamati kopí en menia iki. Jakopíra, tsonbi mia jakonmaakin yoiti yamake —akin.

¹⁷ Jatian Abrahamman Dios oranketian, Diossen jaton isin benxoaa, Abimelec betan jawen awin jakiribi jakon ikana iki. Jawen yonoti ainboporibi bakeakanon ixon jato benxoaa iki.

¹⁸ Sara kopíra Diossen aká iká iki, Abimelecnin xobonkonias tsoa ainbobi bakeaisma iti imakin.

21

Isaac pikota yoia

¹ Jan axonti yoia keskáakin, Saraakin shinaxon, Diossen ja axonti yoia senenhaxona iki.

² Jakopíra Sara tóota iki, jaskáaxon aká iki Abraham betan benbo bakeakin, kikin yosishoko ikenbi. Ja bakera, Diossen jatian iti yoiatian pikota iki.

³ Abrahamman Sara betan bakeaxon, janea iki Isaac, akin.

⁴ Ja pikota posaka neteya iketianra, jawen jakina rebichi xatexona iki; jaskáati Diossen yoia iketian.

⁵ Ja Isaac pikónontianra, Abraham pacha baritiaya iká iki.

⁶ Jatian Saran shinanna iki: “Diossenra ea osánmaa iki, jatian jatíbi jan ea benbo bakeya onanabaonra, ebetan osánkanti iki.

⁷ ¿Tsonmeín akeana iki yoikin, Abraham betan en benbo bakeati? Jaskara yosi ikenbira, en jabé benbo bakeake”, ixon.

Agar itan Ismael Abrahamman jawen xobomea pikoa

⁸ Ja bake Isaac, aniketian xoma akin jenemakana iki. Ja xoma jenemai netera, Abrahamman ani fiestaa iki.

⁹ Ikaxbi Saran oinna iki, Abrahamman Egipcio ainbaon Agar betan aká bake, Isaacki jakonmai shiroaitian.

¹⁰ Jaskataitian kaxon, Abraham yoia iki: “Ja yanka yonoti ainbora, jawen bake betanbi wetsanko moa kati jake! Nokon bake Isaacninra, jawekeskáaxonbi jatíbitian jawena iti min meniti jawékibo, ja yanka yonotinin bake jatíribi meniti yamake”, akin.

¹¹ Jaskáakin yoiara, Abraham ikonbiresi onisa iki, jawen bakeribi ikenbi já yoi ikaitian.

¹² Ikaxbi, Diossen neskáakin yoia iki: “Ja min bake, itan ja min yanka yonoti ainbo kopí masá shinanyamawe. Jatíbi mia Saran yokatabo axonwe, Isaac meranoaxa min chiní bakebo jati jake.

¹³ Ja min yanka yonoti ainbaon bakenkoniasa, ani jema pikóti jake, jaribi min bake iketianra en jaskara imati iki”, akin.

¹⁴ Wetsa nete xabata yamékirishoko iketian, Abrahamman piti betan bichi chomo onpaxya Agar menia iki; jainxon jatíbi papimaxon jawen bake Ismael menixon jainoa

raana iki. Jain kaai onanyamaaxbi kaax, Agar tsoa jonibi jain jamaa Beerseba mananman kakáresa iki.

¹⁵ Ja bichi chomon iká onpax keyóketian, jawen bake jiwishoko nia naman potabaina iki.

¹⁶ Jatian kaax ochochaa yakata iki, jawen bake mawatai oinkashamai. Jain kaax yakáketian bake wini peokoota iki.

¹⁷ Ja bake winiaitianra, Diossen ninkata iki; jaskatai ninkáxon naikanxonbi Diossen ángelnin, Agar kenaxon yoia iki: “¿Jaweki mia winota Agar? Rakéyamawe; ja ikainoaxbi bake winiaitianra, Diossen ninkáke.

¹⁸ Kamentanwe min bake benai, bixon metsonxon jeneyamatanwe, jaonxonra en ani jema pikoti jake”, akin.

¹⁹ Jatian Diossen amaa westíora pozo meraa iki. Meraax kaxon, bichi chomon onpax bochoaa iki, jainxon Ismael xeamaa iki.

²⁰ Diossen akinnara bake aniax, jain jawebi xoxoyamai Parán mananman jaa iki, jain ikax kikin pian mecha baneta iki.

²¹ Jain iikin jawen titan, Ismael Egipcio ainbo betan wanomaa iki.

Abraham betan Abimelecnin ja senenhabe konti joi aká

²² Ja inontiantanishamanribi, Abimelec, Abraham betan yoyo iki kaa iki. Ja kaaitian, sontárobaon koshi Ficol jabé kaa iki. Jatian Abimelecnin Abraham yoia iki: —Non oinnara, jatíbi min akaibo Diossen mia akinnai.

²³ Jaskara iketian, nato noa ikainxonbi, Diossenbira onanke en mia axonai ixon ea yoiwe; min noa ramiayamai eabi, nokon bakebobi, jainoax nokon chiní bakebobi. Ea yoiwe, mia noibaxon en aká keskaribiakin min ea ati, jainxon min jaskáaribati iki, nato jain ea iká mainmea jonibo —akin.

²⁴ —Ikonrake, Diossenbira onanke ja en mia axonai —akin Abrahamman aká iki.

²⁵ Jaskáaxonbi, jawen jonibaon pozo bichina iketian, Abrahamman ja yoikin Abimelec aká iki.

²⁶ Jatianra Abimelecnin, yoia iki: —Rama kamanbira, ja jawéki en onanyamake, minkayara ea yoiayamaa iki. Enra onanyamake, tson jaskara akára ibirai —akin.

²⁷ Jatian, Abrahamman bia iki ovejabo, itan wakabo, jaskáaxon jabo Abimelec menia iki; jatian ja netenribi, ja ati shinanbo abékona iki.

²⁸ Ixonbi Abrahamman, ja tsamatainoa kanchis oveja bixon, janbiribi aká iki.

²⁹ Ja aketian Abimelecnin yokata iki: —¿Jaweati kanchis oveja min janbiribi akárin? —akin.

³⁰ Jatian Abrahamman yoia iki: —Nato kanchis oveja en mia meniai riki, nato pozo en aká onanti inon ixon —akin.

³¹ Jaskara kopí, ja mai janekana iká iki Beerseba, Diossenbira onanke non shinanai, nonra senenhati jake iki jainoax rabekaxbi ikana iketian.

³² Ja Beersebainxon ja ati joibo yoikin senenhayontaan, Abimelec betan Ficol moa jakiribi filisteobaon main kabékona iki.

³³ Ja Beerseba ikainkora aká iki, Abrahamman westíora jiwi tamarisco banakin, jaskáaxon aká iki janetaanan jatíbitian jaa Ibo Dios rabikin.

³⁴ Jaskatax, filisteobaon main Abraham basibires jaa iki.

22

Diossen Abraham tanaa

¹ Jain moa jawetio basi iketian, akonkin ikonhai onannoxon, Abraham Diossen tanaa iki. Jawen janen kenaketian, jan aká iki: —Eara neno iki —akin.

² Jaskáketian Diossen yoia iki: —Ja Isaac, min jabicho bake, min ayorakin noia, biax Moriah main katanwe. Jain nokóxon, retexon keyokin menotanwe, jainxon min ati mananra en mia yoiti iki —akin.

³ Jatianra wetsa nete xabata yamékirishoko iketian, wenixon Abrahamman jain karo ati jawen asno pekaten aká iki. Jan menoti karo xateax, ja Diossen kati yoiainko kakin, jawen bake Isaac betan jawen yonoti rabé ioa iki.

⁴ Jawen kimisha nete itin, Abrahamman jain kaai manan, ochóxonbi oinna iki.

⁵ Jatian jawen yonotibo yoia iki: —Nenobi asno betan banékanwe. Nato bake betan, orichaa kaxon non Dios rabibatanon, jainoaxa noa joribai —akin.

⁶ Jan yoina menoti karo bixon, Abrahamman Isaac iamaxon, chichika betan chii biax moa kabékona iki.

⁷ Ja basikainainshoko Isaacnin Abraham aká iki: —¡Papá! —akin. Jatianra Abrahamman aká iki: —¿Jaweki mia keenai baké? —akin. Jatian Isaacnin aká iki: —Oinwe, noa riki karo betan chiiya, ikaxbi ¿Ja retexon keyokin menoti carneroki, jawerano iki? —akin.

⁸ —Baké, Diossenra noa meniti iki carnero, ja retexon keyokin menoti —akin jawen papan aká iki. Jaskataxa, ja rabébi kakaresa iki.

⁹ Jatian jain kati Diossen yoiainko moa nokóxonra, Abrahamman makan tsamanxon, jakí karo tsamana iki; jaskáa pekáo jawen bake Isaac nexaxon, ja karo tsamanaton perakana iki.

¹⁰ Ikaxbi, Dios axonkin menonoxon, jawen bake reteti chichika biatianbi,

¹¹ naikanxonbi Ibon ángelnin kenaa iki: —¡Abraham! ¡Abraham! —akin. Neno riki ea, iki iká iki.

¹² Jatian ángelnin yoia iki: —Jawe jakonmabi ja bake ayamawe, moara en onanke mia Dioski raketai, jabicho min bake ikenbira, enra mia meniamai iki mia iamake —akin.

¹³ Já patax, oinhaketankin Abrahamman meraa iki, westíora carnero, jiji metax ikain jawen machaman wexeta. Jatian kaxon carnero bia iki, jaskáaxonra aká iki, jawen baken toan retexon keyokin menoxonkin.

¹⁴ Ja aká pekáo, Abrahamman ja ikainko janea iki: “Ibo riki noa jan maxkata meniai”, akin. Jakopíra, ramatian kamanbi ja yoií ikanai: “Jainxon, Ibon maxkatabo meniai manan”, iki.

¹⁵ Jawen rabé itin naikanxonbi, Ibon ángelnin Abraham kenaa iki.

¹⁶ Jaskaxon yoia iki: —Ibonra neskara yoike: ‘Jabicho min bake ikenbi, enra mia meniamai iki mia iamaa iketianra, nokon janenkobi en mia yoiai,

¹⁷ enra mia jakon shinanxonai, jakon mia inon ixon. Min chiní bakebora en imanoxiki, naikanmea wishtinbo keská icha, itan aniparo kexakea mashi keska iorai icha. Jainxonra jabaon anoxiki jaton rawibo jatíbitian jatoareskin.

¹⁸ Jatian jabo kopíra, nato netemea jatíbi maibotiibi jakon jakanti iki, ja en yoia ea ninkáxonax mia yoiti iká kopí’ —akin aká iki.

¹⁹ Jainoax, Abraham jakiribi joá iki, jain jawen yonotibo banéwanainko. Jaskata pekáo, jainoax jatikaxbi Beersebanko bekana iki; jain jaaira Abraham baneta iki.

Nacornin bakebo iká

²⁰ Jawetio basi iká pekáo, Abraham yoikana iki, jawen wetsa Nacorninribi Milcaki bakeaabo.

²¹ Japari pikota iká iki, Uz; japekáo pikota jawen wetsa iká iki, Buz; jainoax iká iki, Quemuel, jara Aramman papa iká iki.

²² Japekáo pikotabo iki, Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf jainoax Betuel.

²³ Ja Betuelra, Rebecanin papa iká iki. Ja posaka bakebora iká iki, Abrahamman wetsa Nacornin, Milcaki bakeaabo.

²⁴ Jainoaxribi, Nacornin ja jawen awin keskati ikai Reúma betan bakeaabo jaribaa iki. Jabo iká iki, Teba, Gaham, Tahas jainoax Maaca.

23

Sara mawáketian minkana

- ¹ Sarara jaa iki, pacha rabé chonka kanchis baritia.
- ² Jainoax mawata iki Quiriat-arbainoax, jaribi iki Hebrón jema, Canaán main iká. Sara mawáketianra Abraham winia iki, jainoaxibi meketa iki.
- ³ Sara mawata yora rakatainoax kaxon jainoa hititabo yoia iki:
- ⁴ —Mato xaran ea wetsankonia ikenbi, jain nokon awin minti ea mai kini maro-makanwe —akin.
- ⁵ Jatian hititabaon yoia iki:
- ⁶ —¡Noaparikaya ninkáwe ibó! Miara noo xaran, Diossen katota joni iki. Min awin miinwe, non jain mawá miinti kini jakonshaman ikainko, jaskara iketianra tsonbi, mia mai kini washiamai —akin.
- ⁷ Jatian Abraham wenitax, hititabo jakon iketian, jato bebon beókaina iki.
- ⁸ Jainxon jato yoia iki: —Nokon awin en neno miintinin ikoni keenkin, ja Zoharnin bake Efrónpari ea yokáxonkanwe.
- ⁹ Macpelá manan kini ea maromanon, ja iki jawen mai senenain iká. Ja manan kinin kopítiira keyokin en kopíati iki, jaskataxa neno jain mawá miinti mai kini ibo ea iti iki —akin.
- ¹⁰ Jatian Efrón jato betan jain ixon, jawen kaibobaon itan jatíbi ja jeman jikiaibaonribi ninkánon ixon, Abraham yoia iki:
- ¹¹ —¡Jaskarama riki, nokon ibó, eapari ninkáwe! Ja maira en mia meniresai, jainoax ja main iká manan kiniribira en mia meniresai. Nokon kaibobo riki, en mia meniresai jabaon onanna. Awé min awin jain miinkin —akin.
- ¹² Jaskáketianra, Abraham jainoa jonibo jakon iketian, jakiribi jato bebon beókaina iki.
- ¹³ Jaskáxon jatíbi bebonxon Efrón yoia iki: —¡Eapari, ninkáxonwe! Mai kopipari ea koríki bixonwe, jatianparira nokon awin en miinti iki —akin.
- ¹⁴ Jatian Efrónman yoia iki:
- ¹⁵ —Ea ninkáwe, nokon ibó: Nato main kopíra, chosko pacha koríki iki. Jawen kopí jatí iketianra, non yoiboti yamake, jaskara iketian min awin miintanwe —akin.
- ¹⁶ Abrahamra jen ika iki, ja hititabo bebonxon jawen mai kopi jatí kopíati Efrónman yoia, jaskákinra ja yoiatishaman, koríkinin kopía iki.
- ¹⁷ Jaskataxa, Abraham Macpelain iká Efrónman mai maronike, ja iká iki, Mamré ikainoax bari pikotaiori, jaskara ikaxa, ja main iká manan kiniabi jatíbi jiwibo,
- ¹⁸ Abrahammana iká iki. Jaskara ikara, hititabo betan ja jatíbi jema xepótiain winotaibaon onanna iki.
- ¹⁹ Jaskara aká pekáora, Abrahamman ja Macpelá mainmea manan kininko Sara miinna iki. Ja iká iki, Mamré ikainoax bari pikotaiori iká, jawen janeribi Hebrón, Canaánhain iká.
- ²⁰ Jaskataxa mai ibo baneta iki, itan jain iká manan kiniribi, ja iká iki jain mawá miinti hititabaon maromaa.

24

Abrahamman Isaac jawen biti ainbo benaxona

- ¹ Abrahamra moa iorai yosi iká iki, jatianra Diossen jatíbinin jakonhakin shinaxon akinna, jakon iká iki.
- ² Wetsa netenra, westíora jawen yonoti jatíbi jato xewina yosi kenaa iki, ja iká iki jatíbi jawen jawéki jakonhakin koiranxonti imaa, jara neskáakin yoia iki: —Nokon kishi naman min meken niawe,
- ³ jaskáaxon ea yoiwe non Ibo bebonxon, ja naikanmea Dios iketian, minki ati iki nokon bake Isaac, nato jain ea jaa Canaán mainkonía ainbo betan wanonaketian oinxonkin.

⁴ Miaki kati iki nokon mainko, ja nokon rareboibakea ainbobo xaranmea, nokon baken awin iti katóxoní —akin.

⁵ Ja yonotinin neskáakin yoia iki: —Ikaxbi ja ainbo ebetan jokashamaitianki, ¿En jawe ati iki? ¿Enki, jainoax mia joní mainko, min bake boti iki? —akin.

⁶ Jatian Abrahamman yoia iki: —¡Boama, jain nokon bake boyamawe!

⁷ Ja naikanmea Ibo Diossenra, ea pikoia iki nokon papan xobonkonía, jainoax nokon rarebobaon mainmea, jainxonra nato mai nokon chiní bakebo meniti ea yoia iki. Jainoaxibira, nokon baken awin iti jainoa min benon ixon jawen ángel mii bebon raanai.

⁸ Ikaxbi ja ainbo mibé jokáshamaitianra, moa mia xabakaake ja min ati senenhax, ixonbi ¡Jawekeskáaxonbi, nokon bake jain boyamawe! —akin.

⁹ Jatian ja yonotinin, jawen ibo Abrahamman kishi naman jawen meken aká iki, jaskáaxon Diossenbira onanke, min yokata en mia axonti, akin aká iki.

¹⁰ Jaskáa pekáo jawen ibo jayata jawékibo ikainoa ja meniti, jaweti jawéki jakonshamanbo katota iki, jawen chonka camello biax, Mesopotamiain iká Nacornin jeman kaa iki.

¹¹ Ja yonoti jema ochóma nokóketian, moa yametai iká iki. Jatianra iká iki, ainbobo onpax bii bokanai. Ja yonotininra, pozo patax jawen camellobo tantimaa iki.

¹² Jatian orankin peoa iki: “Nokon ibo Abrahamman Ibo Dios, ea jakon kamawe jainxon nokon ibo min noibaa ea oinmaxonwe.

¹³ Nenobira ea banetai pozo pataxbi, onpax bii xontakobo bekanai kaman.

¹⁴ Min yonoti Isaacnin awin iti, min katota en onannon ixon ja en onpax yokata xontakonin: ‘Awé xeakin ixon jawen chomomea ea amanon’, ‘jainxon min camelloboribi en onpax menibanon akin ea anon’. Jaskaketianra, en akonkin onanti iki, min nokon ibo noibaa”, akinbo.

¹⁵ Ja orankin senenhamapari ixonbi, westíora xontako chomo teyakaya joai oinna iki. Ja iká iki Rebeca, Betuelnin bake; ja Betuel iká iki, Milca betan Nacornin bake, Abrahamman wetsa.

¹⁶ Rebecara iká iki, iorai metsáshoko itan yoranamapari; tsoa joni betanbi ikámapari. Pozo ikainko ipakexon, jawen chomon onpax bochoataan karí baitian,

¹⁷ ja yonoti ishto kaxon nokoxon, jainoa yoia iki: —Min chomomeapari, ichátama onpax ea xeamawe —akin.

¹⁸ Jatianra ja xontakonin aká iki: —Xeawe joní —akin. Jaskáataan jawen chomo namaanxon yatanxon xeamaa iki.

¹⁹ Ja yonotinin xeakin senenhaketian, Rebecanin yoia iki: —Min camelloboribi en onpax weaxonbanon, abákanon jaton keena keskáakin xeakin —akin.

²⁰ Ichai ishtoshaman pozonko katan katankin, ishtonbires jawen chomomea onpax ja yoinabo xeamatinko nachita iki, jatíbi camellobaon xeakin senenhai kaman onpax weaa iki.

²¹ Ja akai kaman, ja yonotinin jawebi yoiamakin oinna iki. Onankasa iki, jain kaketian jakonhakin Diossen akinna.

²² Camellobaon xeakin senenhaketian, ja jonin bia iki westíora oro meosoti jawen iwe sokota gramos, jainxon ja xontako jawen rekinhain sawemaa iki. Jainxonribi menia iki, rabé oro menexeti, jawen iwe pacha gramos iká iki.

²³ Jatian ja xontako neskáa iki: —Eapari yoiwe, miaki tson bake ainbo iki, nato yamé nokon jonibo betan ea jain oxatiki min papan xobon jati iki —akin.

²⁴ Jatian xontakonin yoia iki: —Ea riki, Betuelnin bake ainbo; ja iki Milca betan Nacornin bake.

²⁵ Nokon xobonra, mia jain oxati jake, jainoaxa xobi choshiboribi maxkáyamake min camellobaon piti —akin.

²⁶ Jaskáaketian ja yonotinin chirankooxon, Dios rabia iki.

²⁷ Ja akira neskata iki: “Nokon ibo Abrahamman Ibo Dios jakonshaman ibanon, nokon ibo noibakinra senenhaxonke, jaskákinra bain joaitian jawen rarebobaon xobonko pontékirani joáx nokótiakin ea akinke”, ikibo.

²⁸ Jatianra jatíbi jaskara winotabo yoi Rebeca, jawen titan xobonko ishtoi kaa iki.

²⁹ Jara westíora poiya iká iki, jawen jane Labán jara pozonko ishtoa iki, ja joni benai.

³⁰ Meosoti betan menexeti jawen poin saweara moa oinna iká iki, jainxonribi jaskáakinbo ja jonin yoiabo yoiaitian ninkata iká iki, jatianra Abrahamman yonoti jawen camellobo betan pozo ikainpari iketian, Labánman kaxon nokoa iki.

³¹ Jatian yoia iki: —Jowé miara Ibon jakon joni iki. ¡Jawekeskataxbira, mia neno jemanbi baneti yamake, jain mia itira en moa xobo benxoa iki, jainoax ja camellobo jain itiribira en moa benxoa iki! —akin.

³² Jatian jaskáara ja yonoti, jawen xobon kaa iki. Jainxonra, Labánman camellonimea jawéki manhaxona iki, jaskáaxonra jato pima iki, jainxonra onpax bea iki, ja yonoti itan jabé beábaon tae chokanon ixon.

³³ Ja piti menikanara, Abrahamman yonoti neskata iki: —Ja en yoikasai yoiamapari ixonra, en piti atipanyamake —iki. —Noa yoiwe —akin Labánman aká iki.

³⁴ Jatianra ja yonotinin neskáakin yoia iki: —Eara Abrahamman yonoti iki.

³⁵ Diossenra, ichabires nokon ibo jakonhakin shinaxona iki, jaskáaxonra icha jawékia imaa iki: Jara menia iki, carnerobo, wakabo, oro itan koríki, yonoti benbobo, yonoti ainbobo, camellobo itan asnobo.

³⁶ Jainxonribira, jawen awin Sara, moa iorai yoxanshoko ikenbi westíora benbo bakeamake, jainxonra nokon ibon, jatíbi jawen jawéki, jawen bake moa iboamaa iki.

³⁷ Diossenbira onanke iki itaanen, nokon ibon ea neskáakin yoia iki: ‘Nato ea jain jaa, Canaán mainmea ainbo betanra, jawekeskáaxonbi nokon bake min wanomatima iki.

³⁸ Jakonra iti iki, nokon papan rareboboibakea min ointi, jainoara nokon kaibo ainbobo xaranmea, jawen awin iti min benati iki’ akin.

³⁹ Jatian, en yoia iki: ‘Nokon ibo Abraham, ¿Jatianki jawekeska iti iki, ja ainbo ebé jokashamaitian?’ akin.

⁴⁰ Jatian jan ea neskáakin yoia iki: ‘Dios keenai akí ea jaa iketianra, jan jawen ángel rantí iki miilbetan kanon ixon, jatianra mia jakon kati iki, jainxon min beti iki nokon rarebo ainbobo xaranmea, nokon baken awin iti, jara iti iki, nokon papan rareboibakea.

⁴¹ Ja xontako nokon rarebobaon mibé jonon ixon mia menikashamaketianpariresa, min ea axonti yoia akáx, mia xabakata iti iki, akin ea aká iki’.

⁴² Jaskatax rama ea pozonko nokota iki, jatianra jainxon oración meran en Dios yoike, nokon ibo Abrahamman Dios: ‘Ea jakon kanon ixon, min ea akonkin jakonhati iketianra,

⁴³ nato pozo pataxon en mia yokatai, neskara inon ixon: Ja onpax bii joai xontako, joketian en neskáakin yoiti iki: Eapari, min chomomea ichátama onpax xeamawe akin,

⁴⁴ jatian jan ea neskáati iki: Awé xeakin, min camellobaonribi anon ixon en onpax weabanon, akin ea akai ainbo ibanon, mia Diossen nokon ibo Abrahamman bakena iti min katota’.

⁴⁵ Nato neskáakin en oranai senenhamabi, Rebeca, jawen chomo teyakaya joai en oinwanke. Onpax bii pozonko ipakeaitian, en yoiwanke: ‘Eapari min onpax meniwe’, akin.

⁴⁶ En jaskáatianbira, jawen chomo namanxon ea yoiwanke: ‘Xeawe akin, jainxon ea awanke min camellobo en xeamabanon akin’. Jaskáaxonra awanke ea jan onpax xeamakin, jainxon nokon camelloboribi amawanke.

⁴⁷ Jaskáa pekáo en yokáwanke: ‘¿Miaki, tson bake ainbo iki?’, akin. Jatian ea yoiwanke: ‘Eara, Betuelnin bake ainbo iki, ja Nacor betan Milcanin bake’, akin. Jatianra meosoti, jawen rekinhain en axonwanke, jainxon rabé menexetiribi en sawemawanke.

⁴⁸ Jainoax ea chirankoota iki, jaskáxonra en Ibo rabia iki; nokon ibo Abrahamman Ibora en jakonman rabiai, ja ponté bain ea beketian, nokon ibon rarebaon bake ainbo, jawen bake en bixonon ixon.

⁴⁹ Ramapari ea yoikanta, matoki nokon ibo betan jakon itan ikon ikai ixon, ikaxbi iamakinribi ea yoikanwe, jaskáaxonra ja ati en onanti iki –akin aká iki.

⁵⁰ Jatian Labán betan Betuelnin yoia iki: –Nato jatíbira Ibon aká ike, jakopíra mia non yoiti atipanyamake, jaskara riki ixon, iamax jaskarama riki ixon.

⁵¹ Oinwe, nato riki Rebeca; bixon iotanwe. Ibátanon min ibon baken awin, Ibon jaskara iti shinanxona iketian –akin.

⁵² Jatianra jaskáakin akana ja joibo ninkatax, Abrahamman yonoti Dios bebon chirankootax maikibi bekepia iki.

⁵³ Jaskata pekáora, oro betan koríki aká jaweti jawéki jokonhaa iki, itan chopaboribi, jaskáaxonra Rebeca menia iki. Jawen poi betan jawen titaribira, jawékibo meniresa iki.

⁵⁴ Jaskáa pekáopari, já itan jabé beábaon pixon xeakana iki, jainoaxa jain oxakana iki. Ja nete xabáketian weníxon, ja yonotinin yoia iki: –Nokon ibon xobon, moa ea jakiribi rankanwe –akin.

⁵⁵ Jaskáakenbira, jawen poi betan jawen titan yoia iki: –Chonka neteparira, nato xontako noobetan banétai, japekáoparira mii betan kati iki –akin.

⁵⁶ Ikaxbi, ja yonotinin jato neskáakin yoia iki: –Kati ikenbi, ea chiteyamakanwe. Diossen imaara, ea joá jakon pikóke. Jaskara iketian, nokon ibon xobon ea jakiribi raankanwe –akin.

⁵⁷ Jaskáketian jabaon yoia iki: –Non xontako kenabanon, janki jawe yoiai non ninkanon –akin.

⁵⁸ Rebeca kenaxon yokákana iki: –¿Nato joni betan katinki mia keenai? –akin. Jenjen eara kaai akin jato aká iki.

⁵⁹ Jatian moa Rebeca, raankana iki jatíbitian jan koirana ainbo betan, jainoax ja Abrahamman yonoti beabo betan.

⁶⁰ Jatian jakonhakin shinanxonkin, Rebeca neskáakin yoikana iki: “Mia non poi ikax ¡ikonbires icha jonibaon tita itanwe! ¡Abákanon min chiní bakebaon, jaton rawíbaon jemabo bixon iboakin!” akinbo.

⁶¹ Jatian Rebeca betan jawen yonoti ainbo camellonin peyakataanan, Abrahamman yonoti chibani bokana iki. Jaskatax, ja yonoti Rebeca bitaanan moa jainoax kaa iki.

⁶² Jatian Isaac iká iki, “jara jake itan eara oinnai”, ika pozonkonixax joá, ja Néguev mainko jaa ikáx.

⁶³ Ja yaménox yantanaitian chankati kaa iki. Jainxonra camellobo jakiriti joái oinna iki.

⁶⁴ Rebeca janribi Isaac oinnax, camellonimeax pakéxon,

⁶⁵ ja yonoti yokata iki: –¿Ja wainkonixax oa noki joái joniki tsoa iki? –akin. –Nokon ibo Isaac riki –akin aká iki. Jatianra, jawen rakóti bitaanan bepota iki.

⁶⁶ Ja yonotinin, jatíbi jan akábo Isaac yoia iki.

⁶⁷ Jatian jaskáa pekáo, Isaacnin ja Rebeca jawen titan carpa xobonko boá iki, jainoax já betan wanoa iki. Isaacninra, akonbireskin Rebeca noia iki, jaskataxa jawen tita mawataton onís tantia iki.

25

Abrahamman chiní bakebo itan Cetura iká

¹ Abrahamra wetsa awinya iká iki, jawen jane Cetura.

² Jabé aká jawen benbo bakebo iká iki Zimram, Jocsán, Medán, Madián, Isbac jainoax Súa.

³ Seba betan Dedánman papara Jocsán iká iki. Ja Dedánman chiní bakebo iká iki Asureobo, Letuseobo, jainoax Leumeobo.

⁴ Ja Madiánman bakebora iká iki Efa, Efer, Hanoc, Abida, jainoax Elda. Jatíbi jabora iká iki, Ceturanin chiní bakebo.

⁵ Abrahamman jatíbi jawékira, Isaacnin bia iki.

⁶ Jawen wetsa awinbaon bakebora, jaweti jawékires Abrahamman jato meniresa iki, jatian japaria inontianra, jawen bake Isaac betan imayamakin bari pikotaiori iká mainko jato raana iki.

Abraham mawáketian minkana

⁷ Pacha kanchis chonka pichika baritia senenresa, Abraham jaa iki,

⁸ jainoaxa iti keskatibi yosishoko ikax, mawata iki. Jaskataxa jawen anibo betan iki kaa iki.

⁹ Jawen bakebaon, Isaac betan Ismaelnin, Macpelain iká manan kininko miinkana iki, ja iki Mamré bari pikotaiori iká, ja hitita Zoharnin bake Efrónman mainko.

¹⁰ Ja maira hititabaona Abraham maroa iká iki. Jain jawen awin Sara pataxa, Abraham miinkana iki.

¹¹ Abraham mawata pekáora, Diossen Isaac jakonhakin shinanxona iki, ja Isaac iká iki, “jara jake itan eara oinnai”, ika pozo patax jaai baneta.

Ismaelnin chiní bakebo iká (1 Cr. 1.28-31)

¹² Natobo riki Ismaelnin bakebo, Abraham betan Agarnin bake, Saran yanka yonoti egipcia ainbaona.

¹³ Jaskati pikókanara, iká iki neskara: Jawen reken benbo bake iká iki Nebaiot, japekáo ikara iká iki Cedar, Adbeel, Mibsam,

¹⁴ Misma, Duma, Massa,

¹⁵ Hadar, Tema, Jetur, Nafis jainoax Cedema.

¹⁶ Natobora Ismaelnin chonka rabé bakebaon jane iki, jatianra jaton maibo, itan jaton xobobo iká iki jaton janenbi onantiakin janekanabo. Jaton jonibaon koshibora, jatobi ikana iká iki.

¹⁷ Pacha kimisha chonka kanchis baritiaya ikaxsha Ismael mawata iki, jaskatax jawen anibo betan iki kaa iki.

¹⁸ Jawen chiní bakebora, Havila betan Sur naxaran iká mainko jakana iki, Egipto bekeiba, Asirianko katori. Jawen wesabaon imakashamakin, bechitekanabira jain jakana iki.

Jacob itan Esaú pikota

¹⁹ Nato riki, Abrahamman bake Isaac yoi iká joi.

²⁰ Rebeca betan wanonontianra, Isaac chosko chonka baritiaya iká iki, ja iká iki Betuelnin bake ainbo jainoax Labánman poi, jabo iká iki arameobo Padan-aram-hain jaabo.

²¹ Rebecaninra bakeati atipanyamaa iki, jaskara iketianra Isaacnin já kopi Dios yokata iki. Jatianra ja yokata Diossen ninkáxona iki, jaskatax Rebeca moa toota iki.

²² Ikaxbi ja rabébaon bakebo, poko meranoaxbi meekananaitian, jan shinanna iki: “Nato jaskábi iti iketianki, ¿Jawekopi, ea jakasi iti iki?” ixon. Jatianra, jaskatai onankaskin Ibo yokati kaa iki.

²³ Jatianra, jan yoia iki: “Ja min poko meranra, rabé tsamá joni iki, rabé jema riki pikotamatianbi reteananbekonai. Westíorara wetsa xewina koshi iti iki, jainoax ja rekenra jawen chiní naman iti iki”, akin.

²⁴ Ja iti nete senenketian Rebeca bakena, rabébaon iká iki.

²⁵ Ja reken pikotara jawen rani joshin iká iki, jatiobi ranin rapoa, jatian Esaú akin janekana iki.

²⁶ Japekáora jawen wetsa pikota iki, Esaúkan tae chipon westíora mekenman yatana, jaskata kopíra Jacob akin janekana iki. Rebeca rabébaon bakenontianra, Isaac sokota chonka baritiaya iká iki.

Esaúkan reken bake ixon biti, jawen wetsa maromaa

²⁷ Ja bakebora ania iki. Esaúra nii meran niti onan joni pikota iki, jaskara ikaxa iorai yoinanin mecha iká iki; ikaxbi Jacobiribira iiosma joni iká iki, jaskara ikaxa xobonbi banétinin keen iká iki.

²⁸ Esaúra, Isaacnin keenshaman iká iki, jan yomeraa piti jawen keen iketian, ikaxbi Jacobiribi Rebecanin keen iká iki.

²⁹ Wetsa nete Jacob yoá aki iitaitian, Esaú iorai paxkina kachiokeax joxon,

³⁰ neskáakin yoia iki: —Eapari ichátama, ja min yoá aka piti joshin meniwe eara pitin reteai —akin. (Jaskara iketianra, Esaú Edomribi iki.)

³¹ —En mia meninon eapari, ja min reken bake ixon bitibo ea meniwe —akin Jacobnin aká iki.

³² Jatian Esaúkan yoia iki: —Min oinke ea pitin reteai, jaskara iketianra ja reken bake ixon bitibo jawebi ea akinyamai ikax, nokona jawemabi iki —akin.

³³ —Diossenbira onanke, en mia meniai akin ramabi ea awé —iki yoyo imakaskinra Jacobnin teaa iki. Jaskáara Esaúkan, Diossenra onanke en mia meniai, akin aká iki. Jaskáaxon ja reken bake ixon bitibo, Jacob menia iki.

³⁴ Jaskáaketianra Jacobnin, wetsa piti betan poroto noe akin yoá aka Esaú menia iki. Jatianra pixon xeakin senenhataan, weníkaini Esaú kaa iki, ja reken bake ixon jan bitibo manókenbi jawemabi keskáakin shinanbaini.

26

Gerarhain Isaac kaa

¹ Jaskarabo inontianra, ja Isaac iká main yoábo yamaketian, jawékiatinin ikana iki; ja Abraham mawatamatian iní keskáribii. Jakopíra, jain iamai Gerar janeya main Isaac kanike; jain filisteobaon apo Abimelec ikainko.

² Jain kaax Isaac iitaitian, Ibon yoia iki: “Egipto mainko jaai kayamawe; enra mia yoiti jake, jain kaax mia jati.

³ Nato mainbipari iakewe, wetsanko boanhatanresai jonibo ikai keskati iamawe. Ikaxbi enra mibébi ixon, mia jakonbires imati iki. Mibébira ja min chiní bakebo, nato mai en meniti jake. Jaskáaxonra en senenhatiki, ja moatianbi min papa Abraham jaskáati en yoini joibo.

⁴ Jaskáaxonra, min chiní bakebo en akonbireskin kaimatiki; naikanmea wishtinti-ibires ikantiakin. Ja min bakebora, nato mai en jato meniti jake. Jainoax mia kopíribira, jatíbiainoa meskó jonibobi, en jakonbires jato imati iki.

⁵ Ja Abrahamra, en yoia joibo ea ninkáxonai iká iki. Jaskara ixonra, jatíbi en yoia joibo itan jatíbi nokon esébo ea jan senenhaxona iki”, akinbo.

⁶ Jaskati ja Gerarhain kaax, Isaac jainbipari jaai iakea iki.

⁷ Jain iakeketian ja Gerarhaino ja jonibaon, jawen awinrin Rebeca ixon, yokákana iki. Jaskáakin Isaac yokákanabi, retekanaketian raketi paranakin, jato neskáa iki: Nokon awinma riki, nokon poi riki, akin. Jatora jaskáakin yoia iki, ja jawen awin Rebeca kikinbires metsáshoko ainbo iketian.

⁸ Jain kaxon jato jaskáakin yoiibataxbi, moa icha nete jain iketian, ja filisteobaon apo Abimelecnin jawen xobo ventananin bepikooxon oinna iká iki, ja Isaac nokon poi riki ja Rebeca iki iibataxbi, ikoananshaman noibai iiti.

⁹ Jaskatai oinxon ja Abimelecnin Isaac kenea iki. Kenaxon yoia iki neskáakin: —Ja ainbora min poima iki, min awin riki. ¿Jaskara ikenbikayaki, nokon poi riki, iki mia

iibata? —aka iki. Jatian Isaacnin yoia iki neskáakin: —Eara jaskáibake, ja ainbo kopí ea retekanti jisá iketian —akin.

¹⁰ Jaskataitian Abimelecnin yoia iki: —¿Jaweati min noa jaskáakin paranarin? Shokochaa iwanaxa, nenoa jonibo ja min awin betan oxakeankanke. Jatianra jaskati ochaaton, jatíbi noabo ramíkeanke —aka iki.

¹¹ Jaskáaxon ja jeman jaa jatíbi jonibo Abimelecnin kenamaxon, jato yoia iki neskáakin: —Jawerato joninki, nato joni iamaxon nato ainbo jawe keskabo akai, jabora en jato retemati jake —akin.

¹² Jatian moa jain kaax jaxon, ja baritianbi Isaacnin meskó yoábo banaa iki. Ja banaa Diossenbi imaxona kikinbiresakin ixona iki, jainoabaon banaa ikai bebonbires.

¹³ Jaskáakin jawen banábaon ixona, kikinbires icha tsekaxon bjax marotaanan, icha koríki bia iki; jainoax wetsa icha jawékiboyaribi baneta iki. Jaskati jawékiata ikaxa, jatíbiain jatíbi jawéki ninkakaata iki.

¹⁴ Jaskati ja Isaacnin ovejaboyabi wakabo kaiketian, icha yoinaya baneta iki. Jainoax jawen yonotiboribi kikin icha iká iki. Jatian ja Isaac jaskáyoraitian oinnax, filisteo jonibo moa jaki notsiresi, itan jaki ramiti peokookana iki.

¹⁵ Jaskákinra ja filisteo jonibaon akana iki, ja moatian Abrahamman jawen jonibo pozoamanibo, mai bochoakin.

¹⁶ Ja jaton apo Abimelecninribi, aká iki neskáakin: —Moa nenoax pikotax wetsanko katanwe; miara moa noa xewinbainbires jawéki iki —akin.

¹⁷ Ja apon jaskaa, moa ja mainmeax Isaac pikota iki. Ja pikótaanan kaax, Gerar mainko iká teshanpa ikainko jaa iki.

¹⁸ Ja Isaac jain kaax jainkora iká iki, ja moatian jawen papa Abrahamman, jawen jonibo jain jato pozoamani. Jaskara ikenbi iká iki, ja filisteo jonibaon ja pozo mai bochoaxon jato xeponankana. Jaskara ikenbi, ja Isaacnin jakiribi jain kaxon, jawen jonibo ja pozo benaakin jato mai nawemaribaa iki. Jaskáaxon jawen papan janeni janenribi, ja pozobo apakea iki.

¹⁹ Jatian wetsa neten iká iki, Isaacnin jonibo pozoai iiti. Ja pozoakinra, moa jene jokonai nokokana iki.

²⁰ Jaskara iitainbi, ja Gerarhainoa yoina koiranaibo betan, ja Isaacnin yoina koirannai jonibo, onpaxen paranan iki reteanankana iki. Ja pozo ikainoax jaskákana iketianra, Isaacnin ja pozo janea iki: “Jainoax reteananti pozo”, akin.

²¹ Ja pozonkonix onpaxen paranan iki jaskákana iketian, wetsa pozo aríbakana iki. Ja wetsa pozo akankebi, ja pozon paranan iribakana iki. Jatian ja pozobiribi Isaacnin janea iki, “jainoax join ianananti pozo”, akin.

²² Jatian moa jaská jaskáakana, wetsanko kaxon, wetsa pozo aríbaa iki; ikaxbi ja pozo kopi moa reteananyamakana iki. Jakopi, ja pozo janea iki, “jakonbires”, akin. Jaskáataan ja Isaac iká iki neskati: “Ramara Ibon neno noa jakonbires imake; nato main jaaxa, rama moa bebonbires jawéki noa ikai”, iki.

²³ Jaskara iiti, moa Isaac wetsa main kaa iki; Beerseba akin akanai main.

²⁴ Jain kaa yamébi, jaki Ibo pikóxon, ja Isaac yoia iki neskáakin: “Ea riki, ja min papa Abraham ipaonitonin Dios. Já en noini kopíresa, en mia jakonbires jamati iki; jainxon já kopíressibira, min rarebobo en kikinhakin kaimati iki. Jakopi, rakéyamawe; jatíbininra en mia akinti jake”, akin.

²⁵ Jaskáketian ja ikainko, Isaacnin makan tsamana iki; Dios rabikin yoina reteanan jan perakanxon Dios menoxonti. Jaskara aká pataxibi, jawen chopaxo carpa aká iki. Jatian jawen yonotibaonbiribi, jainbi wetsa pozo aríbakana iki.

Isaac betan Abimelecnin ja senenhati joi abékona

²⁶ Wetsa netera Isaac betan yoyo iki, Gerarhainoax Abimelec joá iki, já betan raenanai Ahuzat itan Ficol, ja sontárobaon koshi capitán jabé joá iki.

²⁷ Jaskákanketian ja Isaacnin jato aká iki neskáakin: —¿Jaweati ea benaiki mato bekana? Ea matoiba inontian maton ea aká iki, akonbireskin ramiakin. Jainxon ja maton mainmea aká iki, maton ea potakin —akin.

²⁸ Jato Isaacnin jaskáara, neskáakana iki: —Nonra oinke Ibora miibetan iki, itan nonra shinanke mia yoiti, ja senenhabeonti joi mibé anoxon. Ja senenhabeonti joira neskara iti iki:

²⁹ Jawe jakonmabi min noa atima, jawetianbira mia teakin non sinámaama iki. Jaskáyamakinra jatíbitian mia non jakonha iki, itan jakonhaxonra mia non raana iki, itan ramara jakon itiakin Ibon mia shinanxonai —akin.

³⁰ Jatian jaskáakin yoikana, Isaacnin jato icha pitiabi, icha xeatiribi jato axona, kikinshaman jawékiakana iki.

³¹ Jatian wetsa nete xabata yamékirishoko, Isaac betan ja apo Abimelec, wenikana iki. Ja wenixon, Dios janetaanan moa ikoni ramiananyamanoxon, shinan abékona iki. Ja jaskara shinan moa abékonxon, ja jaiba beabo moa Isaacnin jato raana iki. Ja raana boí, kikinshaman jakon shinanyares bokana iki.

³² Ja netenribi, ja pozoai iikanai Isaacnin jonibo bekana iki. Jabo bexon Isaac keshankana iki, ja pozoakin mai chinikin, moa jene nokokana.

³³ Jatian ja pozo Isaacnin janea iki Seba, akin. Jakopíra, rama kamanbi, ja jeman jane iki, Beerseba.*

³⁴ Jaskata iikinra, moa chosko chonka baritiaya ixon, Esaúkan Judit awinhanoxon binike. Ja Judit iká iki, Beerin bake, ja iki heteo joni. Jainxon biribaa iki, Basemat janeya ainbo; ja iká iki Elóman bake, jaribi iká iki, heteo joni.

³⁵ Ja Esaúkan awin rabera iká iki, jan Isaac betan Rebeca jakonmabires shinanmai.

27

Esaúkan biti jawéki, jansoxon Jacobnin bichinna

¹ Jaskarabo inontianra, Isaac kikinbires yosishoko iká iki. Jaskara ixonra, moa kikinyorai bekona ixon, jato onanyamaresa iki. Jakopira, wetsa neten aká iki, jawen reken bake Esaú kenakin: —¡Nokon baké! —akin. Jatian jawen bake Esaúkan yoia iki: —Ea yoiwe papá —akin.

² Ja kenaxon, neskáakin Isaacnin yoia iki: —Oinwe, baké; ea riki moa yosishokoirra, basimara ea mawáti jake.

³ Jakopi, ramapari min kanóti betanbi min pia bitaan, kachio katanwe, yoina ea retexonti benai.

⁴ Ja yoina reteanan bexonra, min noeshamanhakin ea pitiaxonti jake; ja nokon keena keskáshaman piti. Jaskara pitiaxonra, min ea bexonti jake, en pinon. Ja piá pekáora, ea mawatamatianbi, mia jatíbitian Diossen jakonhanon ixon, ja shinan en mia meniti jake —akin aká iki.

⁵ Jatian ja Isaacnin, jawen reken bake Esaú jaskáaitian, Rebecan ninkata iki. Ja jaskáaitian ninkáwanxon, moa Esaú yoina retenoxon benai kaa pekáo,

⁶ ja Rebeca kaa iki, jawen bake Jacob keshani. Ja keshankin aká iki neskáakin: —Ninkáwe, baké; enra ninkábeiranke min papan ja min wetsa Esaú neskáakin yoiitai:

⁷ ‘Yoina retetaanan bexon, piti noeshamanhakin yoá axon, ja piti bexon pimati. Jatian jaskáaketian ronki, janbiribi mawatamabi Ibon jakonhanon ixon, jawen shinan menitiki, ikira iwanke’.

⁸ Jaskara iketian, ramapari jatíbi en mia ati yoiaibo, ea axonwe.

* **26:33** Ja Beerseba iki iká joi riki, moa jakon inoxon, Dios janetaanan joi benxoabekona, iki iká.

⁹ Ramabira ja yoinabo ikain mia kati jake; jain kaxonra rabé carnero bake jakonshaman min ea bexonti jake. Enra onanke, jawekeska pitishamankayaki min papan keen iki, ixon. En axonbanon, jawen keenshaman pitiaxonkin.

¹⁰ Jatian moa en pitiaketianra min boxonti jake, ja piti pinon ixon. Min jaskáaketianra, mawatamatianbi janbiribi mia Diossen Shinan meniti iki –akin aká iki.

¹¹ Ikaxbi Jacobnin jawen tita yoia iki neskáakin: –En jaskáati ikaxbi riki, ja nokon wetsa Esaú jatíbiain kikinbires rani kextó; jatian eabiribi iki ranioma.

¹² Jaskara ikenra, nokon yora tii ataananres nokon papan ea onantiki, tsoarin ea ixon. Jatian ea onantaanan itiki, ja nokon bakera eki shiroi iitai, iki. Jatianra ea jakon shinan menititianbi, ea rami shinanres menitiki –akin.

¹³ Jaskáakin jawen baken yoia, jawen titan aká iki, neskáakin: –Baké, jatíbi en mia ati yoiabo ea axonwe. Ja cabra bake rabé, ea neri bexonwe. Jawetianki mia onantaanan, min papan jakonma shinanres mia meniai, jatian ibanon ja jakonma shinan mia menia eki bei –akin.

¹⁴ Jaskáakin jawen titan yoiwana, moa Jacob kaa iki, ja cabra bakebo bii. Jatian bexon moa jawen tita menia iki. Ja boxona, jawen titan kikinbiresakin noeakin, jawen papa Isaac pitiaxona iki; jawen keen keskashamaankin.

¹⁵ Jatian ja piti akin moa senenhayontaan, Rebeca ishton kaa iki, ja Esaúkan jakon chopabo bixon. Ja Esaúkan chopabo bexon, Jacob sawemaa iki.

¹⁶ Ja sawemaa pekáo, jawen titan Jacobnin ponyain itan jawen texonko, ja cabra bakebaon bichin rakoa iki; rania keská inon ixon.

¹⁷ Jatian moa jaskáboakin senenhayontaan, ja raton iká piti betanbi wetsa pitiribi, Jacob menia iki.

¹⁸ Jatian Jacob moa jawen papaiba kaa iki; kaxon aká iki neskáakin: –Papá, eara neno iki –akin. Jaskáa Isaacnin yokata iki: –¿Jawerato nokon bakerin mia? –akin.

¹⁹ Jaskáakin yokata, Jacobnin aká iki: –Ea riki, ja min reken bake Esaú. Enra moa mia axonke, ja axonti min ea yoiwanabo. Weníkirani joxon, ja en mia pitiaxona piíwe; ja aká pekáo min ea jakon shinanxonon –akin aká iki.

²⁰ Jaskáakin yoia, Isaacnin aká iki neskáakin: –¿Jawekeskaaxonki, min ishtonbires yoina retebeirana? –akin. Jaskáa Jacobnin yoia iki: –Min Ibo Diossenbi eki pikómaketianra, en abeiranke –akin.

²¹ Jatian Isaacnin yoiribia iki: –Baké, ekikiranxon ea pataxiwe, ikonrin mia nokon bake Esaú ixon onannoxon, en mia tii anon –akin.

²² Jaskáakin jawen papan yoia, ja Jacob jawen papan tii anon ikax, jakikirana iki. Ja tii ataan, Isaacnin yoia iki: “Min joira Jacobnin joi iki, ikaxbi min ponyanra, Esaúkan poyan iki”, akin.

²³ Jatian jawen papan meeta, Jacobnin poyan jawen wetsa Esaúkan poyan keská ranibiresibi iketian onanyamaa iki. Jaskáakin onanyamaxonbi, Diossen jawen jakon shinanman jakonhanon ixon, Diospari yoixonyamaa iki.

²⁴ Jakopí, Isaacnin jawen bake Jacob jakiribi yokáribia iki, neskáakin: –¿Miakonrin nokon bake Esaú? –akin. Jaskáa: –Ea riki Esaú –akin Jacobnin aká iki.

²⁵ Jaskáa Isaacnin aká iki: –Jaskara iken, ja min ea pitiaxona piti, ea neri bexonwe en pinón. Ja piá pekáoparira, mia Diossen jakonhanon ixon, en mia Dios yoixonti jake –akin aká iki. Jaskáakin jawen papan yoia, Jacobnin ja pitiabi xeati bexona, jawen papan jawékiaa iki.

²⁶ Jatian moa pikin senenhaxon, Isaacnin jawen bake kenaxon yoia iki: –Ramapari ekikiranxon, ea bexetiwe baké –akin.

²⁷ Jaskáti yoia, jawen papakiriti ochómakainxon, Jacobnin jawen papa bexeta iki. Jatian Isaacninbiribi, jawen bake Jacobnin chopaxetexona iki. Ja xetetaan, Diossen jakonhanon ixon neskáakin Dios yoixona iki: “Baké, mia riki waín teetai ikax, wai

itsabires. Mia jaskara ikaxiki, westíora waimea banábo, Diossenbi jakonshamanhakin xoxomaa keskáshaman; ja Diossenbi jaskara iti mia shinanxona ikax.

²⁸ Jainxon trigoyabi uva jakonshamani xoxonon ixonribi, mia Diossenbi oi bemaxon-banon.

²⁹ Icha jonira, min jato akinoxiki. Wetsa mainmea joniboribira, miibebon chirankoonoxikanai. Min wetsabaon joni koshiribira mia inóxiki. Jatian mia jan jakon-maibora, jakonmaribi ikanti iki. Ja mia jan jakonhaibora, jakonribi ikanti iki”, akin.

³⁰ Jatian ja Isaacnin moa Jacob jaskáakin senenhayona pikókainaitianribi, jawen papa yoina retexoni katanax, Esaú nokótoshita iki.

³¹ Ja Esaúkanribira, noeshamanhakin pitiaxon jawen papa bexona iká iki. Ja piti bexon, jawen papa neskáakin yoia iki: —Papá, weníkiraxonpari, min keenshaman yoina reteanan, en mia noeshamanhakin pitiaxona piíwe. Ja piti piá pekáo, ea Diossen jakonhanon ixon, min ea Dios yokáxonon —akin.

³² Jaskáaketian jawen papa Isaacnin, ja Esaú neskáa iki: —¿Miakayaki tosa iki? —akin. Jaskáa yoia iki: —Ea riki, ja min reken bake Esaú —akin.

³³ Jaskáakin yoia, saki iananbi yoia iki: —¿Jatian tsoakayaki, neno mia joámatian jatíbi pitiya joxon, ea pimabaini moa kaa? Jara Diossen jakonhanon ixon, moa Dios en yoixona kake —akin aká iki.

³⁴ Jawen papan jaskáakin yoia ninkatatianbi, ikonbiresi sinati saí iananbi, Esaú winia iki. Jaskati winiananbi, ja Esaúkan aká iki jawen papa neskáakin: —¿Papá, earibi Diossen jawen jakon shinanman, jakonhanon ixon ea yoixonwe! —akin aká iki.

³⁵ Jaskáakin yoiabi, ja Isaacnin jawen bake Esaú neskáa iki: —Min wetsa joxonra, ea akonbireskin paranke. Jaskáakin ea parana onanyamaxonra, ja mia en meniti yoia Diossen jakon shinan, mia shinankin en moa jares menike —akin.

³⁶ Jatian Esaú iká iki neskati: —Akontibi Jacob, akin maton janea riki. Ja joni riki, janso itan paranmis joni. Janra natoyanix, moa rabéakin ea paranai. Ja reken bake iketian, nokon papan ea meniti yoiabichoma riki, ea jan bichina. Ja rama ea jan bichinribia riki, Diossen jakonhati jawen jakon shinan. ¿Jaskara ikenki, rama min earibi Diossen jakonhanon ixon, ea Dios yoixonti atipanyamaa papá? —akin.

³⁷ Jaskáa Isaacnin, jawen bake Esaú neskáa iki: —¿Baké, ramaki en mia kopi jaweati iki? Ja min wetsara moa en janeke, min joni koshi iti. Jainxon jatíbi jawen kaiboboribira, jan yonoai inóxiki. Jatianra en yoiribike, icha trigoya iti, itan icha uvayaribi iti —akin.

³⁸ Jaskáakin yoiara, Esaú jakiribi ikonbiresi sinati, saí iananbi winikin, Diossen jakonhanon ixon jawen papa yokákin jeneyamai neskata iki: —¿Papá, minkayaki, westiora jawekiaintanibires ea Diossen jakonhanon ixon, ea yoixonti atipanyamaa? —iki.

³⁹ Jatian jaskáketian, Diossenbi jaskáati shinan menia, jawen papan aká iki, neskáakin: “Miara jaai kati jake, jain banakanabo iamai mainko. Jainoax jawetianbi oi beyamai mainkoribira, mia jaai kati jake.

⁴⁰ Reteanantiainxon mia retekanaketianbora, minbix mia koiranmeeti jake. Jainoax min wetsanbi mia yonoti jake. Jatian minbiribi koshionxon moa shinan biketianra, moa tsonbi miaarestima iki”, akin jawen papan aká iki.

Esaúki raketi Jacob jabata

⁴¹ Ja benóxon, jawen papan Jacob Diossen jakon shinan meninontianbira, ja Esaú jawen wetsa Jacobki ramiti peokoota iki. Jainxonribira Esaúkan shinanna iki: “Jawen papa mawata pekáo, jawen wetsa Jacob reteti”.

⁴² Jatian jaskarabo Esaúkan shinannaitian onanxon, Rebeca keshankana iki. Ja keshankana, jawen bake Jacob kenaxon yoia iki neskáakin: —Ja min wetsa Esaúra, miki ramíkin mia reteti shinanyares iki.

⁴³ Jaskara iketian, rama en mia yoiai nokon joi ea ninkáxonwe. Miara ramabi kati jake, nokon poi Labánman xobonko. Ja Labánra, Haránhin iki.

⁴⁴ Jain kaxa, jawetio basi inonbi mia jaiba iaketi jake; ja min wetsa Esaú sinata tantiai kaman.

⁴⁵ Jawetianki ja min ayantana jawékinin, min wetsa shinanbenopaketai, jatianra en mia keshanti jake, mia jakiribi neno jonon ixon. Ja netenbicho nokon bake rabé manótinra ea keenyamai –akin.

⁴⁶ Jaskátaanan, Isaac keshani Rebeca kaa iki. Kaxon yoia iki neskáakin: –Nato hitita ainbobo neno ikana oinnira, ea moa jatsanke. Jawekeska ixonra, ja hitita ainbobo Jacobnin awinhanoxon bitiki. Ja ainbobo biketianra, en moa jatiakinbobi shinantima iki –akin aká iki.

28

¹ Jaskáakin Rebecanin yoia, Isaacnin Jacob kenamaa iki. Ja kenama joketian, Diossen jakonhanon ixon yoia pekáo, neskáakin yoia iki: “Jawekeskáaxonbira, cananea ainbobo awinhanoxon min biti yamake.

² Jakonkayara iti iki, Padán-aramhin mia kati. Jainra min papashoko Betuel iki; ja iki min titan papa. Jain kaxonra, min koka Labánman bake ainbo awinhanoxon min biti jake.

³ Jainxon ja koshi shinanya Diossa en mia yoixonai, ichabires bakeya mia imanon ixon. Jainxonra min chiní bakeboribi mia kaimaxona, kikinbiresi kaikanti iki.

⁴ Min chiní bakeboyabi, mia Diossen jakonbires imabanon; ja moatian Abraham aní keskaribiakin. Jaskataxesá, ja jain mato jaresa iitai mai ibo mato iti iki. Ja mai riki, moatianbi Diossen Abraham meninoxon yoini”, akin.

⁵ Jaskáa pekáora, Isaacnin jawen bake Jacob Padán-aramhin raana iki. Ja jemara iká iki, jawen titan poi Labán jain jaa jema. Ja Labánra, Betuelnin bake iká iki; jabora arameo jonibo iká iki. Jatian ja Rebecabiribira iká iki, Jacob betan Esaúkan tita.

Esaú wanoa

⁶ Jatian Esaúkan moa oinna iká iki, jawen papa Isaacnin, ja Jacob Diossen jakonbires imanon ixon, moa Dios yoixona. Jaskáakin senenhaxon, Padán-aramhin raana iki, jain kaax wanonon ixon. Jainxonribi ja Dios yoixona pekáo yoia iká iki, jawekeskáaxonbi Canaán ainbo awinhakin bitima. Jatíbi jawen papan ja Jacob jaskáabo, moa Esaúkan onanna iká iki.

⁷ Jaskáakin jawen anibaon yoia ninkáxonni, Padán-aramhin Jacob kaa iki.

⁸ Ikaxbi ja Esaúkanra moa onantanishamana iká iki, ja Canaán ainbo rabé awinhakin bia, jawen papa Isaacnin keenma.

⁹ Jaskara iken Esaú kaa iki, Ismaelhiba; jaiba kaxon awinyaribi ixonbi ja Ismaelnin bake Mahalat bia iki. Ja iká iki, Nebaiotnin poi. Jatian Ismaelbiribi iká iki, Abrahamman bake.

Namá keská meranxon Diossen Jacob oinmaa

¹⁰ Jaskata iiti, Beersebainoax Jacob kaa iki, Harán akin akanai mainko.

¹¹ Jatian moa ochó kaxon oinna iká iki, moa yametai. Jaskara ointaan, jainpari oxai iakea iki. Jaskati jain iakexon, jainoa makanbo bixon jakonshamanhakin tipinax, janbi tepikaini oxaa iki.

¹² Jain oxaxon, namá meran oinna iká iki, naikameaxbi joax maikibi nokota tapiti. Ja tapitinin iká iki, Diossen ángelbo rawinanani maanni; jatíribibo namani bei, jatíribibo bochikii boí.

¹³ Jatian jaskákanaitianribi, ja tapiti rebetsetainkonix, Dios iká iki neskati: “Ea riki, Ibo. Ja min papa Abrahamman Dios, jainoax Isaacnin Diossibi. Ja mia jain rakata maira en mia meniai, jainxon ja min chiní bakeboribira en jato meniti jake.

¹⁴ Jatíbi ja miipekaokea min rarebobo kaiaxa, kikínbires icha ikax, mai pototii icha ikanti iki. Jaskataxa bari pikotaio, itan bari jikiaio boaxbo janoxikanai. Jatian

jatiribibora, nete senenao itan nete tsiisenenaobo boax janoxikanai. Jainoax mia kopi, itan ja min rarebobo kopíra, jatíbi jonibo Diossen jato jakonbires imati iki.

¹⁵ Jaskara iketianra, jatíbitian mibé ixon, jawerano inonbi mia kaainko en mia koirantiki. Jainxonra nato main en mia beribanoxiki, jatíbi ja en mia axonti yoiabo en senenhai kaman”, iki.

¹⁶ Jatian oxá meran jaskáa moa besotaanan rateti, Jacob iká iki neskati: “Nenokayabira Ibo Diossen jati ikenbira en onanyamaa ike”, iki.

¹⁷ Jaskáataan raketi iká iki neskati: “Neno itira, kikinbires onsá iki. Jaskara ikaxa, Diosbiribi neno jaa ikax, jawen xobobiribi iki. Nai xepotiriki neno”, iki.

¹⁸ Jatian nete xabata yamékirishoko wenixon, Jacobnin bia iki, jan tepikaini oxaibata makan. Ja bixon waketaanan, Diossenabi imakin onanti inon ixon, jaki xeni chikoa iki.

¹⁹ Jainribi moatian iká iki, Joé akin janekana jema. Jain ja janeya ikenbi, Jacobnin-biribi Betel akin janea iki.*

²⁰ Jatian ja jaskáakin janeainoax, Diossen akinketian, janribi Dios jaskáaxonti yoi, Jacob iká iki neskati: “Ja Dios ebé ixon, jain ea kaainkobo koiraananbi ea piti meniketian, itan en saweti chopá ea meniketian,

²¹ itan jatíbi jakonbires isinama, rakéyamai nokon papan xobonko jakiribi ea banémaketianra, ja Ibo iti iki, nokon Diosbishaman.

²² Jainoax nenonxon jaskáani onanti inon ixon, nato makan neno ataanan, en aceite jaki chikoaiki ikai, neno riki Diossen xobo iki ixon, ja oinxon onanti. Jainxon jatíbi min ea menia chonka jawékiainoara, en mia westíora meniti iki”, akin.

29

Raquel betan Lea kopi, Labánman Jacob teemaa

¹ Jatian Jacob jainoax tekíkaini, bari pikotaiori iká jonibaon maiori kaa iki.

² Jain kaax nokóxon pozo ochóma oinna iká iki, kimisha tsamá carnero tantii tsamata. Ja pozonkonía onpaxa iká iki, carnerobaon xeai. Jainoax ja pozoribira iká iki, ani makaman mapokanai.

³ Ikaxbi ja pozonkonía onpax iká iki, jaton axébiribi jaskara iketian, jaton yoinabo tsinkiketianpari kepenhanan amakanaires. Jatian moa xeamakin senenhaxon, jakiribi ja ani makaman xepokanai iká iki.

⁴ Jatian Jacobnin aká iki, yoina koiranaibo jain ointaan, jato neskáakin yokákin: —¿Jonibó, matoki jaweranoa iki? —akin. Jato jaskáa yoikana iki: —Noara Haránhinoa iki —akin.

⁵ Jaskáketian jato yokata iki: —¿Matonki Nacornin bake Labán onanna? —akin. Jatian yoikana iki: —Nonra onanke —akin.

⁶ Jaskáketian Jacobnin jato yokákin jeneyamaa iki: —¿Isinamarin? —akin. Jato jaskáaketian ja jonibaon yoikana iki: —Jenjen Labánra jakon iki, oinwe onora jawen bake ainbo Raquel jawen carneroboya joai —akin.

⁷ Jaskáakana jato neskáakin Jacobnin yoia iki: —Maton yoinabo weímati ikaxbira, yantánmapari iki. Jaskara iken, ja yoinabo boxonpari onpax xeamataan, pastoribi pimatankanwe —akin.

⁸ Jatian yoikana iki: —Nonra jaskáati atipanyamae, jatíbi yoinabo tsinkitamapari iketian. Jatíbi yoinabo tsinkíketiamparira, jan pozo mapoa ani makan oke werataan, non onpax xeamati jake —akin.

⁹ Jaskati ja jonibo betanpari yoyo iki iitaitian, yoinabo koirannai ikax, jawen papan yoinaboya, Raquel nokótoshita iki.

¹⁰ Jatian Jacob yoyo iki iitibi bewakeeinakainxon, ja Raquel jawen papan carnero ichaya joai meraa iki. Ja Raquel iká iki, Labánman bake; ja Labánbiribi iká iki, jawen titan

* 28:19 Betel iki iká riki: Diossen xobo, iki iká.

poi. Jaskáakin onantaanan, jatianbi ishto kawanxon jan pozo mapoa makan weranxon, ja pozo kepena iki. Ja kepenhanan, jawen titan poin yoinabo onpax xeamaxona iki.

¹¹ Jaskáakin jawen rarebo onanxon, winiananbi, Jacobnin Raquel bexeta iki.

¹² Jainxon Jacobnin Raquel yoia iki: Ea riki, Rebecanin bake; Labánman piábake, akin. Jaskáakin yoiatianbira, Raquel jawen papa keshani ishto kaa iki.

¹³ Jaskáakin Raquelnin jawen poin bake joá, jawen papa keshana, ja Jacobnin koka Labán ishto joxon, jawen piá onantaanan jowé akin ataanan, jaon rarokin ikóxon bexeta iki. Jaskáaxon, jawen xobon ioa iki. Jain ioa kaxon, jatíbi jaskara ikábo rebéstanxin jawen koka yoia iki.

¹⁴ Jaskáaketian Labánman yoia iki: “Mia riki, kikinshaman nokon ochómakea rarebo ikax, nokon jimibi”, akin. Jaskatax Jacob westíora oxe senenshaman Labánhiba iakea iki.

¹⁵ Jatian Labánman Jacob neskáakin yoia iki: —Mia nokon kikin ochómakea rarebo ikaxa, ea teexoni yankabires kopí biimabi mia teeti yamake. Ramapari ea yoiwe, ¿Jawetiishaman en mia kopíatinki, mia keenai? —akin.

¹⁶ Ikaxbi ja Labán iká iki rabé bake ainboya. Ja rekeman jane iká iki, Lea; ja chinikana iká iki, Raquel.

¹⁷ Ja Leara iká iki, oinnatonbobi bemés ikax, metsáshoko. Jatian ja Raquelbiribi iká iki, jawen bemanan jakonshoko ikax, jatíbinin metsáshoko.

¹⁸ Ja moabi rekenhakin Raquel oinnontianbi jaon keena ikaxa, Jacob iká iki neskati: “Ja min chiní bake Raquel kopíra, kanchis baritia senen en mia teexonti jake”, iki.

¹⁹ Jaskáaketian Labánman yoia iki: —Ikonrake, wetsabo menitianbi en miakaya menibanon. Jaskara iken, rama nobé neno banéwe —akin.

²⁰ Jaskáaxonra ja Raquel kopí, kanchis baritia senen, Jacobnin Labán teexona iki. Ja Raquelnin keenkin akonbireskin noia kopí, jatí baritia teexon Jacobnin oinnabira iká iki, basimashoko teeta keskáres.

²¹ Jatian moa jatí baritia teexon, Jacobnin aká iki Labán neskáakin: —Moara en ake senenhakin, jatí baritia en teeti shinanna. Jaskara ikenra, moa min bake awinhatin ea keenai —akin.

²² Ja Jacobnin jaskáaketian, Labánman aká iki, ja jato ochóma jakana jonibo jato kenaaketanxon, ja wanotiainxon pinoxon, icha pitiakin.

²³ Jatian ja wanoti fiesta moa senenketian, ja yamébi Labánman jawen bake Leares, Jacob bexona iki. Jares bexonabi onanyamaxon bixon, Jacobnin oxakiina iki.

²⁴ Jaskara iken, ja Labánman jawen yanka yonoti ainbo Zilpá bexona iki, ja jawen bake Lean yonoti inon ixon.

²⁵ Ja onanyamaxon moa oxakiinshinkin, yamékirishoko Jacobnin oinnabi iká iki, Leares ja jabé oxashinai. Jaskati ja Lea betanres oxashinkin, Jacobnin aká iki, ja Labán neskáakin: —¿Jaweati min ea jaskáarin? ¿Ja min bake Raquel biti kopíkayaki, ea miiba teetama iki? ¿Jaweati min ea paranarin? —akin.

²⁶ Jaskáaketian Labánman aká iki neskáakin: —Nenonxon bake benomakinra, jawetianbi chiní bakepari non imayamai; ja reken bakeparikaya riki non benomai.

²⁷ Jakopí, ja mia wanoapari westíora semanantanibires senenhawe, jatianparira nokon wetsa bake en mia meniti iki. Ikaxbi ja nokon wetsa bake min biai kopíra, nenobi iakeax jakiribi kanchis baritia senen mia eiba teeribiti jake —akin.

²⁸ Jaskáakin yoia jen iketian, moa westíora semana ja wanoibata senenhaketian, Labánman jawen bake Raquel moa Jacob meniribia iki.

²⁹ Jaskáakin moa awinhati jawen bake Jacob menitaanan, Labánman jawen yanka yonoti ainbo, jawen bake Raquel menia iki, jawen yonoti inon ixon.

³⁰ Jatian ja Raquel moa awinhakin bixon, Jacobnin oxakiina iki. Ja Raquel moa bixonra, Lea aká bebonbires, Jacobnin noia iká iki. Jaskáakin ja Raquel moa Jacobnin biabi, kanchis baritia senenpari, jakiribi ja Raquel kopi Jacob teeti maxkata iká iki.

Jacobnin bakebo iká

³¹ Jaskara iketian, Ibon oinna iki, Jacobnin jawen awin Lea, kikinshamanhakin noiamaa. Jaskara ointaan, Diossenbi Lea bakeya imaa iki. Jatian Raquelbiribi, bakeayosma imaa iki.

³² Jaskáakin ja Diossenbi bakeai iti imaa ikax, Lea tootax bakena iki. Ja bake pikóketian janea iki, Rubén akin. Jaskáakin bakeaax, Lea iká iki neskati: “Ibonra en masá shinanai ointaan ea akinke. Jakopíra, rama nokon benen ea noiti jake”, iki.

³³ Jaskata iikin, Lean wetsa bakearibaa iki. Ja wetsa bake pikóketian, Simeón akin janea iki. Jaskatax ja Lea neskati yoyo iribaa iki: “Ea nokon benen noiamai ointaanra, Diossenbi noibakin, nato wetsa bake ea meniribike”, iki.

³⁴ Jatian Lean jakiribi wetsa bakearibaa iki; ja bake janea iki, Leví akin. Ja bakeataan Lea iribaa iki neskati: “Rama moa jabé en kimisha bakeaketianra, ja nokon benen ea noiai”, iki.

³⁵ Jainxon Lean aríbaa iki, bakeakin. Ja bake pikóketian janea iki Judá, jainoax neskata iki: “Ramara nato baken benekin en Ibo rabiai”, iki. Japekora moa Lea tooyamaa iki.

30

¹ Jatian Raquelbiribi tooisma ixon, jawen bene Jacob betan bakeati atipanyamaax, jawen wetsa Leaki notsikin jakonma shinanna iki. Jaskákin jawen bene Jacob yoia iki neskáakin: —Ebekaya bakeawe; mibéshaman bakeayamaaxa, ea moa mawákasai —akin.

² Jaskáakin Raquelnin yoia, Jacob jaki sinata iki; ja sinákin aká iki neskáakin: —Ea min jaskáakin yoiti ikaxbira, ea Diosma iki. ¿Dioskayamarin jaskarabiribi iti mia imaa? —akin.

³ Jaskáaketian Raquelnin aká iki neskáakin: —Ja nokon yanka yonoti Bilhá en mia menibanon, jabé ixon min bakeanon. Jatianra jabé min bakeaa pikotabo bixon, nokon bakebi keská en imati iki —akin.

⁴ Jaskáaxon Raquelnin jawen yanka yonoti ainbo, jawen benen awinhanon ixon meniketian, jawen bene Jacobnin oxakiina iki.

⁵ Ja Jacobnin biara, Bilhán Jacob betan bakeaa iki.

⁶ Jatianra Raquel iká iki: “Nato baken janera Dan iki, Diossenra en yokata ninkáke, westíora bake menixonra jaskara iti keskábiakin ea axonke”, iki.

⁷ Jaskata iikin, jakiribi ja Raquelnin yonoti ainbo Bilhán, Jacob betan bakearibaa iki.

⁸ Ja bake pikóketian, Raquel iká iki neskati: “Nato bake pikotara en janeai, Neftalí akin. Enra ja janen akai, ea bakeayosma ikax, nokon wetsa betan rawikananbekona keská ikax itikomabires iikinbi, Diossen akinnares moa bakea kopí”, iki.

⁹ Jatian moa Lea tooyamaparikin, Lean jawen yanka yonoti ainbo Zilpá bexon, jawen bene Jacob bimaa iki.

¹⁰ Jaskáakin jawen yonoti Lean bimaa awinhaxon, Jacobnin jabé bakearibaa iki.

¹¹ Jatianra Lea iká iki neskati: “¡En shinamatianbira, mia kopíres ea bakeya banéke! Jakopíra nato bake en janeai, Gad akin”, iki.

¹² Jaskata iikin, ja Lean yonoti ainbo Zilpánin, Jacob betan bakearibaa iki.

¹³ Ja bake pikota ointaan, Lea iká iki neskati: “Nato bake pikotatonra, ea kikinhakin raromake. Ramara ea yoi, jan ea oinna ebé ainbobo ikanti jake, natotianra Lea raroshamanai iki. Jakopíra, ja pikota bake en janeai, Aser akin”, iki.

¹⁴ Jatian jaskata iitaitian, trigo tsekatitian Rubén wainko kaa iki. Kaxon, ja kokoax tooti bimi meraa iki; ja bimin jane iká iki, mandrágoras, akin akanai bimi. Ja bimi jawen tita Lea bexonketian oinnax, Raquel iká iki, jawen wetsa Lea akí neskati: —Ja kokoti bimi mandrágoras, min baken mia bexona ea meniwe —akin.

¹⁵ Jaskáaketian Lean aká iki, Raquel neskáakin: —¿Ja nokon bene min ea bichinakayaki, mina jawemabi iki? Jaskara ikenki, rama ¿Ja nokon baken ea mandrágoras bimi ea bexonaribi min ea bichinkasai? —akin. Jaskáaketian Raquelnin Lea neskáa iki: —Ja min baken mia bexona kokoti mandrágoras bimibo min ea meniketianra, jakopi rama yamé Jacob mibé oxati iki —akin.

¹⁶ Jaskáakin yoia iitaitian, wainko katanwanax moa yantan Jacob joaitian bechii, Lea kaa iki. Ja bechibainxon Lean aká iki neskáakin: —Raquelninra ake, nokon baken mandrágoras kokoti bimi ea bexonketian ea bichinkin. Ja bichinxonra ea yoike, ja ea bichina kopí, nato yamé mia ebé oxati —akin. Jaskáakin yoia, ja yamébi Jacob Lea betan oxaa iki.

¹⁷ Jatian ja Lean yokatabo, Diossen ninkáxona iki. Jaskáxon jakiribi Jacob betan bakearibaa iki. Jayakax iká iki, moa pichikaakin Lean Jacob betan bakeaa.

¹⁸ Jaskatax Lea neskata iki: “Ja nokon yanka yonoti en nokon bene awinhamaa kopíresa, ea Diossen bakeya imaribike. Jakopíra, Isacar akin en janeai”, iki.

¹⁹ Japekáo, Lean Jacob betan bakearibaa iki. Jayakax iká iki, moa sokotaakin Jacob betan bakeaa.

²⁰ Ja bakeaax Lea iká iki, neskati: “Diosbi janbix keentaanan ea menia riki, nato bake. Jaskara iketianra, moa ebé sokota bakeaax, nokon bene ebébi jati iki”, iki. Jatian ja bake janea iki, Zabolón akin.

²¹ Jaskara iikin, Lean bakearibaa iki ainbo bake. Ja bake janea iki, Dina akin.

²² Jatian Raquel tooisma ixon, Dios yoká yokataitian, ja yokatabo Diossen ninkáxona ja Raquel tóota iki. Jaskáakinra Diossen tooma iki, jawen bakeyabiribi inon ixon.

²³ Ja jawen bake moa pikóketian, Raquel iká iki neskati: “Ramara bakeayosmanix rabini ea iitai jawéki, moa Diossen keyoxonke.

²⁴ Ea wetsa bakeamapainon riki”, iki. Jakopira José akin janea iki.

Jacob betan Labán parananana

²⁵ Jatian Raquel José tóota iiti, moa bakena pekáo, Jacob kaa iki jawen rayós Labánhiba. Ja kaxon yoia iki neskáakin: —Eara keenai, nokon mainko itan ea jain iitibi joníain, min ea raanribitinin.

²⁶ Jainxon nokon awinboyabi, nokon bakebo ea meniwe, jabo kopíra ea miiba teeta iki, jakopí ea nenoa pikómawe. Moara miinbi onanke, jaskáakin en mia teexonabo —akin.

²⁷ Jacobnin jaskáaketian, Labánman yoia iki: —Kayamakayawe, neno eibabikaya iakewe; miara kikinbires jakon ebé iká iki. Enra onanmisbo yokaanan onanna iki, mia neno eiba iká kopí, Ibon jakonbires imaa.

²⁸ Jawetiishaman en mia kopíatiki mia keenai, ea yoireswe; en mia jatí kopíanon —akin.

²⁹ Ja Labánman jaskáa, Jacobnin aká iki neskáakin: —Minbira moa onanke, jaskáakin min tee en axonabo. Jainxonribira min onanke, en koiranaki min yoinabo jawekeska iká iki ixon.

³⁰ Ea miiba joámatianra min yoinabo iká iki, ichátamashoko. Ikaxbi rama iki, moa kaiax kikinbires icha. Ea miiba jonontianbira, Ibon miaakin jakon shinanketian, min yoinabo mia kaimaxona iki. Jakopíra ramabiribi, nokon awinboyabi nokon bakebo akinti kopíbiribi ea teekasai —akin aká iki.

³¹ Jaskáa Labánman aká iki: —¿Jawe jawéki en mia menitinkayaki mia keenai? —akin. Jatian Jacobnin yoia iki: —Ea jawebi meniamawe; ikaxbi ja en mia yokata jawékireskaya ea ninkáxonwe. Jatianparira, min yoinabo en jakiribi mia koiranxonti iki.

³² Ramara ja min yoinabo tsamatainko kaxon, ja joxo rania yoinabo, wiso rania yoinabo itan ja meskó keska rania yoinabo, en jatonbiribibo imai, ja jisábobiresbiribi ikannon ixon. Ja yoinabo en jaskáapakearesa iti jake nokon kopí.

³³ Ja min yoinabo bakish jakonshamanhakin en mia axonpakea oinxonparira, min onanti iki en mia atikeskabiakin jakonhakin axonabo. Ikaxbi jaweratoshamanborin

nokon yoinabo ixon oinkaskinra, min aresti atipanke. Ikaxbi jawetianki, ja nokon yoinabo ikainko benakin, joxoshaman rania, itan rayanmetani rania yoinabo min merai, jatianparira min onanti iki, en mia yometsoaa –akin aká iki.

³⁴ Jaskáakin Jacobnin yoia, Labánman shinan jakonbires iká iki.

³⁵ Jaskáxon ja netenbi carnero meskó raniabo, cabra rani seré wison tsakáyabo, itan rani manxantani carnero bakebo, janbiribo tsinkitaan, Labánman jawen bakebo koiranmaa iki.

³⁶ Jatian jaskáakin Jacob parantaanan, ja yoinabo tsinkixon, Labánman jawen bakebo ja yoinabo ochó boma iki. Ja yoinabo jain bomaara iká iki, ja Jacob ikainoax kati, kimisha nete kaax nokóti. Jaskáakin ja Labánman jawen yoinabo jabákin bokenbi, ja jatíribi jaiba baneta yoinabo, Jacobnin koiranxona iki.

³⁷ Jatian Jacobnin aká iki, álamo jiwi poyan, almendra jiwi poyan itan castaño jiwi ponyanbo bixon kekótiapakekin. Jaskáaxon ja kekótiaa jiwi poyan bichibo xaranhakin raxota, joxon xaranyabo baneta iki.

³⁸ Ja xaranhakin raxota jiwi ponyanbo bexon, jain yoinabaon bexon onpax xeai ponté nichinpakea iki. Ja xaranhakin raxota jiwi ponyanbo nichinkinra Jacobnin shinanna iki, neno onpax xeai bexon yoinabaon ja oinxon yoranara, ja jiwi raxota jisáboribi bake pikóti iki ixon. Jainxon onpax xeai bexon, ja jiwi xokaa sionyabo oinhananbi, ja yoina jimiabo

³⁹ jawen benen akára, carnero bake pikotabo, jawen rani sionyabo itan jawen rani wison tsakáyabo pikóti iki, ixonribi ja jiwibo jain nichina iki.

⁴⁰ Jatian jaskara rania pikota carnero bakebo, Jacobnin janbiribibo apakea iki. Ikaxbi ja jaskaramabora, Labánmanabo iká iki. Jaskáaxon Jacobnin jawen yoina itibobiribi tsinkianan, ja Labánman yoinabo betan meskómayamaa iki.

⁴¹ Ja jakonshaman yoina awinbo jimia iketian, jawen benen akasai oinxonra, ja jiwi kekótiaa rasionyabo boxon, ja yoinabo bebon Jacobnin chankanxona iki; ja kekóti keská sionyabo pikónon ixon.

⁴² Ikaxbi jakonmatani yoina jimiabo bexon, jawen benen akasai oinxonbira, jawen rasionya kekótibo Jacobnin nichinxonyamaa iki. Jaskara ikaxa, ja jakonmatani yoinabo iká iki, Labánmana. Jatian ja jakonshaman yoinabobiribi iká iki, Jacobna.

⁴³ Jaskataxa, Jacob kikinbiresi jatíbi jawékie baneta iki. Ja kopí jawen carnerobo iká iki, kikinbires icha. Jainoax jawen kikinakin yanka yonoti ainboboyabi, jawen kikinakin yanka yonoti benboboribi icha iká iki. Jainoaxibira, jawen camelloboyabi asnobo, kikinbires icharibi iká iki.

31

¹ Jatian jaskara iikin, Jacobnin ninkata iká iki, Labánman bakebo yoyo ikana. Ja yoyo ikana iká iki neskati: “Ja Jacob riki, non papan jatíbi jawékibo iboataan, kikinbires icha jawékie baneta”, iki ikana.

² Jainxonribi ja Jacobnin, jawen rayós Labán ointaan onanna iki, moa ipachoi keská jakonshaman jisáma.

³ Jaskara iken, ja Jacob Ibon yoia iki, neskáakin: “Ja mia jain ikátiai, min anibaon mainko moa karibatanwe, jainra min kaibobo jake. Mia jain kaaitianra, ea mibé jain kati jake”, akin.

⁴ Jaskáakin Diossen yoia, Jacobnin Raquel betan Lea kenamaa iki. Ja kenamaa joax, yoinabo ikainko nokókana iki.

⁵ Jain moa nokókanketian, jato yoia iki: –Rama netebaon maton papa en oinna riki, ea joá benátian iantana keskáma; eki jakonmarestaniara en oinnai. Jaskara ikenbira, ja nokon anibaon Dios ebébi iki.

⁶ Mato rabekanbira akonkin onanke, ja maton papan yonoa, jawen teebo jakonhakin axoni, nokon koshibobi keyónon kaman, ea ikonbiresi teeta.

⁷ En jaskáakinbo jawen tee axonabira, ja maton papan ea akonbireskin parana iki. Jainxonribira ichabiresakinribi ea paranbea iki, jan jatí ea kopíati yoia keská senenhayamakin. Ja maton papan ea jaskáboainbira, ea Diossenbi koirana iketian, ea jan jaweayamaa iki.

⁸ Ja maton papan aká iki, ea yoikin: ‘Ja mia teeta kopí, en mia jan kopíati yoinabo riki, ja meskó keska raniabo’, akin. Jaskáakinbo ea yoiketian, ja yoinabaon bakeaa, meskó keska raniabo pikota iki. Jaskarabo pikókenbi, ea meniamaa iki. Jatian japekáora, ea yoiribia iki: ‘Mia teeta en jan mia kopíati yoinabo riki, seré raniabo’, akin. Ea jaskáaketian, ja yoina bakenabo serébires raniabo pikota iki.

⁹ Jaskáaxonbora, maton papan carnero itibo bichintaan, ja yoinabo nokona inon ixon, ea Diossen menia iki —akinra aká iki.

¹⁰ Jatian jaskara iikinra, ja carnerobo jimititian, namá meran en oinna iki neskara: Ja carnero awin jimiabo iketianra aká iki, rani sionya itan meskó keska rania carnerobaon, jawen awin akin.

¹¹ Jatian ja namá meranbi, Diossen ángelnin nokon janen ea kenaa iki, jatianra en neskáa iki: “Eara neno iki”, akin.

¹² Ja namá meran en jaskáaketianra, ja ángelnin ea neskáa iki: “Ramapari bochiki oin-hinabainwe. Jatianra min ointi iki, ja rani sionyabo itan ja meskó rania carnerobaon, jawen awin akaitian; jaskara yoinabora iti jake, ja mina itibo. Jaskara iketianra en oinke, ja min rayós Labánman mia jaskáabo.

¹³ Earibi riki, ja Betelhain oxaxon min namánontian, namá meran mia jan oinmayan-tana Dios. Jishaman jain oxaxon min aká iki, jan tepikaini mia oxaa makan bitaan, jaki xeni chikokin. Ja makanki xeni min jaskáa riki, jain ikax mia ebé nokoanana onanti inon ixon min aká. Ja Betelhainxonribira min ea yoia iki, westíora jawéki ea axonti. Jaskara iken, rama moa nato mainmeax pikókaini, ja jainoax mia pikóni mainko katanwe”, akin.

¹⁴ Jatianra Raquel betan Lean yoia iki: —Jatíbitian nona iti non papana non bitira moa jawebi yamake.

¹⁵ Jainxon ja non papanribira, wetsabobires keskáakin noa shinanai. Jainoax iká iki, nonbobi maroi. Ja noa biti kopi mia akonbireskin teemaxon aká iki, jawebi noa meniamakin.

¹⁶ Jaskara iketianra, ja Diossen non papa bichina jatíbi yoinabo, moa nona ikax, non bakebaonaribi iki. Jakopíra, jatíbi mia Diossen yoiaibo min axonresti jake —akin.

Labanhibakeax Jacob jabata

¹⁷ Ja jaskara jain iitira, moa Jacob kaa iki. Ja moa kanoxonra, jawen bakeboyabi jawen awinbo, camellonin jato peyásanpakea iki.

¹⁸ Jaskati ja jain jawen papa Isaac iká Canaán main kakinra, ja Padán-aramhin inontian bia jatíbi jawen yoinabo, moa Jacobnin boá iki.

¹⁹ Ja jawen papa Labán, yoinabo rapéstei wetsanko kaketianra, Raquelnin, ja xobomea ja rabiti aká jawékibo jawen papa yometsoabaina iki.

²⁰ Ja Labánra iká iki, arameo joni. Jaskara ikenbira Jacobnin, jatíbi jawen jawékiboyabi moa jabati kakinbi jawebi yoiamaa iki.

²¹ Jaskati jatíbi jawen jawéki jabati kakin, Éufrates paro shitabaina iki. Ja paro shitabaini kaax, Galad janeya manan ikáori kaa iki.

²² Jatian moa kimisha nete Jacob kaibata pekáopari, Labán yoikana onanna iki; moa Jacob jabati kaibata yama.

²³ Jaskara onantaanan, jawen kaibobo tsinkiax, Jacob chibani Labán kaa iki. Jatian ja chibani kanchis nete senen kaxon nokokana iki, Galaad janeya mananman tsamákana.

²⁴ Jatian ja ikanainko kaax nokota yamé oxaketianra, namá meran Diossenbi Labán yoia iki: “Enpari mia yoinon ea ninkáxonwe, Labanma: Ja Jacob jakonmaareskin yoyo ayamawe”, akin.

²⁵ Jaskati kaxon, Galaad janeya mananman jato Labánman nokoa iki. Jato jain nokoax, Labán ja ioaboyabi jato betanbi jain iakea iki.

²⁶ Jaskati moa jatoiba iakexon, Labánman, Jacob neskáakin notsina iki: —¿Jaweaki mia jaskatarin? ¿Jaweatikaya min ea paranarin? ¿Jaweati nokon bake ainbo rabé bekin, reteanantiainxon jato yatanxon bekanai keskáakinres, jato jabákin min ea beenanarin?

²⁷ ¿Jaweaki ea yoiaxmabi jonéshoko jabati joaxki mia iitai? Ea keshanax mia joáitianra, mia eibakeax pikotaitonin raro kin, jakonshaman shinanyanxonres tanpo-rayabi, arpabo axonhanan mia non raankeana iki.

²⁸ Jainxon nokon bababoyabi ja nokon bake ainbo rabé, ja jayá jonon ixontanibobi min ea jato bexémayamaa iki. Ja min ea jaskaa jawéki riki, onanma jonibo ikax jaskákanai keskáakinres min aká.

²⁹ Mia jaskákirana iketianra, mia ramiatibo en shinanna iki. Jaskarabo en shinankebira, nato yamébi ea oxaketian, namá meran min anibaon Diossen ea yoiwanke neskáakin: ‘Ja Jacob nokoanan, jakonhakinreskaya yoitanwe’, akin.

³⁰ Jaskara iken, ja min papa ikatiain karíbakasai ikaxkayara, ja enbi jawéki dios ataanan en rabiai jawékinin mia yometsotima iká iki. ¿Jawe keská kopíkaya jaskaraton min ea yometsoarin? —akin aká iki.

³¹ Jaskáaketian jawen awin Raquel yometsoa ikenbi onanyamaxon, Jacobnin neskáakin Labán yoia iki: —Ja min bake ainbo rabé, min ea bichinaketian rakékinra, en mia keshanyamaa iki.

³² Ikaxbi jawerato neno ikábo, ja min diosboya iken, ¡Mawábanon! Ja jawéki, mia beenankonkana ikax, ja jan bea joni mawáti jake. Jaskáti jawékira, ja neno ebé ikábaonbi onanke: ea yoiwe min jawe jawéki jaketian, botanwe —akin. Ikaxbira Raquelnin ja rabiti akábo yometsoa Jacobnin onanyamaa iki.

³³ Jatian jaskáati yoia, ja Jacobnin carpa xobonkopari Labán jikia iki; jawen jawéki benai. Japekáo kaax, Lean carpa xobonko jikiribia iki. Jatian ja kimisha itin, jaton yanka yonotibaon carpa xobon jikixonbi, jawe jawékibi ja rabiti aká nokoyamaa iki. Jaskati xobobotiibi benaatan kinbi jawe jawéki nokoyamaax, senennainbi jawen bake Raquelnin xobon jikiribia iki.

³⁴ Jatian jaskáakin jan boá ikax, jawen papan benaboai ointaan, Raquel ja rabiti aká jawékibo boá tsinkitaan, camello pekatén iká jan yakáti naman niaax, janbi peyakaa iki.

³⁵ Jaskati ja jawékininbi peyakaxon, Raquelnin jawen papa neskáakin yoia iki: —Ea weniamaitian oinnax sináyamawe, Papá. Noa ainbobo jaskatai keskábii, jimiaxa ea iitai —akin. Jaskáakin yoia, jatíbiain benakinbi Labánman merayamaa iki, janbi rabiti aká jawékibo.

³⁶ Jatian ja Labánman ayorakin jawen jawéki benai ointaan, Jacob sináxon neskáa iki: —¿Jawekeska atimayora jawéki en aká iketiankayaki, mia jaskáyorai? ¿Jaweatiki joni reteai bo akanai keskáakin, ea neno kaman benakin min ea chibana?

³⁷ Moara nokon jawékiainbo min rebéstankin benake. Jawekeska ixonra, ja min jawékibobira moa min nokoke. Ramapari jatíbi ja min nokoa jawékibo, neno ikábo bebon bexon tsamaniwe; abákanon tsonakayarin ixon, jabaon yoikin.

³⁸ Ja ea miiba rabé chonka baritia senen teenontianra, jakonhaxonres min yoinabo mia koiranxonkin, westíoratanibi en mia pianaanamaa iki. Jainxon ja min carneroboyabi, ja min cabra bakenaiboribi en akonkin mia koiranxona, westíorabi mawatamaribi iki.

³⁹ Pimis yoinanin, min carnerobo retekenbi, mia bexonyamakin, en mia kopíaresa iki. Jainoax neten iamaxon yamébo min yoinanin yometsokankebi, min eares kopíamaa iki.

⁴⁰ Ja ea mibé ikax ikonbiresi teenontianra, bari xanan aká ea kikinni onitsapita iki. Jatian yamébiribi, matsin aká onitsapikin en oxábo tenea iki.

⁴¹ Jatian ja rabé chonka baritia senen ea miiba teenontianra, chonka chosko baritia min bake ainbo rabé kopí, en mia teexona iki. Jainoax sokota baritia senenbiribi, min yoinabo kopí ea teeta iki. Jaskáshamaankinbo en mia teexonabira, ea jakonhakin kopíakashamai kopí, min meskóakinbores yoia iki.

⁴² Jaskara ikenbira, ja nokon papashoko Abraham betanbi Isaacnin Dios jakon ixon, ea noibaxon akinna iki. Jaskati kikinbiresi paxkinyonon kaman teetaitian, ea Diossen akinnabo oinnama ixon, itan namáketian Diossen notsinama ixonra, moabires jawebioma inonbi min ea raankeana iki –akin Jacobnin aká iki.

Jacob itan Labánman ja senenhabekonti joi aká

⁴³ Jaskáaketian Labánman Jacob yoia iki: –Nato ainbo rabéra nokon bakebo iki; nato bakeshokobora, nokon bababobiribi iki. Jainoax jatíbi neno iká jawékiboyabi, nato yoinabora, nokonabiribi iki. Jakopíra, timenbires en mia ramiati shinanama iki. Jaskara iketianki, rama ja nokon bakeboya jaton bakebo, en jaweati iki. Enra jabo mato bichinti atipanyamake.

⁴⁴ Jaskara iken, neripari jowé, non rabéxonbi moa jakoni janoxon shinanbekonon –akin.

⁴⁵ Jaskáaketian Jacobnin, westíora ani makan bixon jain chankana iki, ja jatíribi beshé makanbo jaki koshiti.

⁴⁶ Jainxon jawen kaibobo yoia iki: –¡Makanbo tsinkikanwe! –akin. Jatian jatíxonbi westíora tsamá anoxon makanbo tsinkikana iki, jainxonra ja makan tsamainxon pikana iki.

⁴⁷ Jatian ja makanbo moa jaskáyontaan, rabéxonbi jaton joinbiribibo jane menikana iki. Ja Labán arameo joni ixon aká iki, jawen joinbiribi, “Jegar Sadutá”, akin. Jatian Jacobninbiribi hebreo joni ixon aká iki, “Galaad”, akin; jaskáakinbora jane menikana iki.

⁴⁸ Ja moa jaskáakin senenhayonax, Labán iká iki neskati: –Nato makanbo non jaskáakin tsamana riki, ja oinnaitiibi non jaskáakin shinanbekoni jawéki, noa jan shinanmati. Ja kopí riki, jawen jane Galaad –iki.

⁴⁹ Jainoax jawen wetsa janeribi riki, Mizpá. Jatian Labán iríbaa iki neskati: –Jaskara shinan non rabéxonbi abékona iketianra, moa ochokananbekonax noa oinhananya-maibi, Diossenbi noa ointi jake.

⁵⁰ Ikaxbi jawekeska ixon min ati iki, eara nenoa tsonbi oinyamake iki ixon, wetsa ainbo oinxon nokon bake ainbo rabé ramiataan jato potakin. Jaskarabo shinanxon, nokon bake rabé min jaskáabira, jaweranoa inonbi noa rabébi Ibo Diossen noa oinke –akin.

⁵¹ Jatian Labánman, Jacob yoiboresa iki: –Oinwe, nato makan beshébo tsinkianan en chankana napon, ani makan en nichina.

⁵² Ja jawéki riki, ja senenhabekonti joi non aká, ja oinnaitiibi ja non aká jawéki, noa jan shinanmai. Ja kopíra, moa rabéxonbi akonkin shinanxon abékona ikax, jawekeskataxbi moa ramiananti noa yamake.

⁵³ Abánon ja Abrahamman Diossen, itan Nacornin Diossenbi, noaki jaweatiki ixon jan oinkin –akin. Jatianra Jacobnin jawen papa Isaacnin rabipaoni Dios janebainhana yoia iki, enra senenhai, akin.

⁵⁴ Jaskata pekáo, ja manamanxonbi Jacobnin yoina Dios retexona iki. Jaskáaxon jawen kaiboboribi pii bekanti jato kenaa iki. Ja piá pekáo, ja manamanbi iaxeax, jainbi oxakana iki.

⁵⁵ Jatian nete xabáketian, yamékirishoko wenixon Labánman jawen bake ainbo rabéyabi, jawen bababo bexépakea iki. Jato bexékin senenhaxon, Diossen jakon shinan jato menitaan, moa jakiribi jawen itinko Labán karíbaa iki.

32

Jacobnin Esaú jakiribi nokoa

¹ Jatian moa jaskata pekáo, Jacob moa jakiribi karí baitian, Diossen ángelbo jaki jokonxon nokokana iki.

² Ja ángelbo ointaan, Jacob iká iki neskati: “Nenoribikayaki, Diossen sontárobo jaa”, iki. Jaskáxon jain janea iki, Mahanaim, akin.

³ Jaskata pekáo, Jacobnin jakiribi jawen yonotibo raana iki, jawen wetsa Esaú jain iká Seir janeya jemanko. Ja jemara iká iki Edom janeya mainko.

⁴ Jato raankin yoia iki: “Nokon wetsa Esaú ea yoixontankanwe: ‘Moara basiora nokon koka Labán betan ea jake; ramara nokon wetsa Esaú ibapari ea kaai, ikira ike, min yonoti Jacob.

⁵ Jainoaxibi jawen meskó yoinayabi, jatíbi jawen kikinbiresi yanka yonoti joniboya, jainoax jawen yanka yonoti ainboboyaribi ja nokon ibo joai. Ja kopíra jakonshaman shinanyaxonres min biti iki, ikira ike’”, akin.

⁶ Jatian ja raana botanhibakana jawen jonibo bexon, Jacob yoikana iki neskáakin: —Ja min wetsa Esaú, min joi bomaa kaxon non yoiara, moa jabi mia bechii joai. Ja joaitian chibanira, chosko pacha joni jabé bekanai —akin.

⁷ Jaskáakin jawen jonibaon yoia, ratéananbi kikinbiresi rakékin, jaakinres shinanira iká iki. Jaskati iorai rakékin, jawen joniboyabi jawen yoinabo, rabé tsamábo aká iki.

⁸ Neskara shinanyaxonra aká iki, Jacobnin jaskáakin: “Ja wetsa tsamá Esaúkan joxon ramiaitian oinnax, ja wetsa tsamá jabáti kopí”, akin.

⁹ Jaskáxon Jacobnin orankin neskáa iki: “Mia nokon Ibo Diossiki, nokon papashoko Abrahamman Dios, itan nokon papa Isaacnin Diossibi. Jaskara ixonra min ea yoinike, jain ea japaoni nokon kaibobo xaran, ea jakiribi karíbati. Jain ea jakiribi kaketian, ekiakin jakon shinanna ixon, ea akintira min ea yoia iki.

¹⁰ Ea jaskáati jisáma joni ikenbira, miara jakonhamis ixon itan akonkin senenhai ixon, min ea akinna iki. Ja Jordán paro jawebiomaxon shitaibi, nokon kekótiabicho ea iká iki. Jaskara iní ikaxbi riki, ramatianbiribi ea icha jonia itan icha yoinaya ikax, moa rabé tsamá jato imati winobainbires.

¹¹ Jaskara iken, rama ea noibawe; ja nokon wetsa Esaúkira, ea kikinbiresi raketai. Jan joxonra, noa jatíbi bakeboyabi ainbobo noa retekin keyonake.

¹² Minra ea yoia iki, jatíbitian jakonbires jati. Jainxon minribi ea yoia iki, nokon kaibobo kikinbiresi kaiax, aniparo kexakea mashitii icha ikax, tsonbi topontimatii iti, akin orana iki”, akinbo.

¹³ Jaskatax moa jainbi yametax, Jacob jain oxaa iki. Jainxonribi jawen jayata jawékibo, jawen wetsa Esaú meninoxon katóxonpakea iki.

¹⁴ Ja jawen wetsa katóxonabo iká iki: Rabé pacha cabra, rabé chonka cabra bene, rabé pacha carnero awin, rabé chonka carnero bene.

¹⁵ Kimisha chonka camello awin bakeyabo, chosko chonka waka awin, chonka waka bene, rabé chonka asno awin, chonka asno bene.

¹⁶ Jaskáaxon jawen yonotibo menipakea iki, westíora tsamá yoinabo. Jato meni-pakekin yoia iki: —Ja westíora tsamábo jatonbiribi ochóchaabo akanwe —akin.

¹⁷ Jatian ja reken tsamá imataan, Jacobnin jawen yonoti yoia iki: Jawekeska ixon, ja nokon wetsa Esaú joxon meraanan mia ati iki, neskáakin yokákin: —¿Miaki tsoa iki? Iamaax ¿Jaweranoki mia kaai? Iamaax ¿Nato yoinaboki, tsoona iki? —akin.

¹⁸ Ja mia jaskáakin yokáketianra, min neskaakin yoiti iki: “Ja yoinabora min yonoti Jacobna iki; kopímabi mia meniti noa tsinkimaa. Jara nopekao chinitainbires joai anoxiwe”, akin.

¹⁹ Jainxon ja rabé itin raana, itan ja kimisha itin raana, jainoax jatíbi ja yoina tsama boaibo jato yoia iki: —Ja Esaú meraxon jaskaakinbires yoinoxikanwe,

²⁰ Jainxon yoiribikanwe: ‘Noopekaora ja min yonoti Jacob joai’ –akin. Jacobnin shinanara iká iki: “Jaskáakin nokon jonibo en nokon wetsa jato yoimaara, jawen siná shinan tantipakexon, ea jakonhakin bitiki”, ixon.

²¹ Jatian jaskáakin ja jawen wetsa tsinkixona jawéki, moa jawen jonibo betan Esaú bomakin rekenmaax, jainbipari iakeax Jacob jainbi oxaá iki.

Jacob ángel betan koshi meeanana

²² Jaskatax ja yamébi Jacob wenixon, jatíbi jawékiboyabi jawen rabé awin, jawen rabé yanka yonoti ainbo, itan jawen chonka westíora bake bitaanan jato boxon, paro benés ikain jato shitámaa iki.

²³ Jaskáaxonra jatíbi jawen jawékiboya, ja Jaboc janeya paro keiba jato shitámaa iki.

²⁴ Jaskáakin jato shitámataan, Jacob jabicho jain iakea iki. Jain iakeax, ja yamébi westíora onanama joni jaki joketian, jabé koshi meeanani iishina iki; nete xabatai kaman.

²⁵ Jatian ja jonin, moa Jacob jaaresti atipanyamaxon, jawen chipexkoain timakin, tsipaskea iki.

²⁶ Jatian ja Jacob jaskáataan, ja jonin yoia iki: –Moara bari pikóke ea jenewe –akin. Jaskáabi Jacobnin neskáa iki: –Ea jakon janon ixon, min jakon shinan min ea meniamaitianra, en mia jeneyamai –akin.

²⁷ Jaskáa ja jonin yokata iki: –¿Jawe janerin mia? –akin. Jatian jan yoia iki: –Nokon jane riki Jacob –akin.

²⁸ Jatian ja jonin neskáa iki: –Ramara min jane Jacob iamai. Min janera ikai Israel; miara Dios betan itan jonibo betanribi koshi meeanankin min jatoareske –akin.

²⁹ Jaskáakin yoia, Jacobnin neskáa iki: –Ramara minbiribi, ea yoishokoti jake min jane –akin. Jaskáa ja jonin aká iki: –¿Jaweatikayaki nokon jane min onankasai? –akin. Jaskáataan ja jonin, moa Jacob jawen jakon shinan menia iki.

³⁰ Jatian jainoax jaskábekona mai, Jacobnin janea iki, Penuel akin. Jaskatax Jacob iká iki neskati: “Moara enbishaman Dios oinke, jabira ea jarésparike”, iki.

³¹ Jatian bari keyataitian, ja jonin tsipaskea moa nitikoma banetax, Jacob jakonmai nii yoté iikaina iki.

³² Ja Jacob jaskáakin Diossen tsipaskeni iketianra akanai, rama kamanbi israelita jonibaon, kishinkonia nami piamakin.

33

Jacob itan Esaú raebekona

¹ Jatian ochokeabi Esaú, jawen chosko pacha joniboyabi jaki joaitian, Jacobnin meraa iki. Ja joai merataan, jaton bakebobiribi koirankanon ixon, jato menipakea iki. Ja jaton bakebo koiranti yoiabora iká iki, Lea, Raquel jainoax jawen yanka yonoti ainbo rabé.

² Jato jaskáataan, jawen yanka yonoti ainbo rabépari jaton bakeboya jato rekenmaa iki; japekáo Lea imaa iki. Ja Lea pekáo chinitainbires Raquel jawen bake Joséyabiribi imaa iki.

³ Jato jaskáamaxbi, jato winobaini kaax, Jacob jawen wetsa joai bebon kanchisi chirankootaitiibi, maikibi bekepia iki.

⁴ Jatian jawen wetsa jaki kaaí ointaan, ja Esaúribi jaki ishtokainxon, jawen wetsa ikótaan teikoax, rabekaxbi winibekona iki.

⁵ Jatian jaskata pekáo oinhaketankin, Esaúkan meraa iki ainboyabi bakebo. Jaskara oinxon, Jacob yokata iki: –¿Natoki tsoabo iki? –akin. Jatian Jacobnin yoia iki: –Nato riki, ea Diossenbi menia bakebo –akin.

⁶ Jatian jawen yanka yonoti ainbobo bakeboyabi ochómakiranax, Esaú bebon chirankootaan maiki bekepikana iki.

⁷ Japekáo, Lea jawen bakeboyabiribi joshokoax, chirankootaanen maikibi bekepishokokana iki. Jatian senenainbi Raquel jawen bake José betanshoko joax, jaskatoshishokoa iki.

⁸ Jatian Esaúkan Jacob neskáakin yokata iki: —¿Jaweati ea joai bain, min jati icha yoinabo raanaki en jokin nokoa? —akin. Jaskáa Jacobnin yoia iki: —Ja yoinabo riki, mia meniti en akábo. Ja yoinaboribi riki, moa ramianani jenetax, noa jakonbires jabékonti kopí en aká —akin.

⁹ Jaskáabi, Esaúkan aká iki neskáakin: —Mia nokon wetsa iketianra, en mia yoiai, nokon yoinabora icharibi iki; ibanon ja yoinabo minabi baneti —akin.

¹⁰ Ja Esaúkan jaskáabi, Jacobnin neskáakin yoiboresa iki: —Ja en mia menia yoinabora, jawekopímabi en mia meniaibo iki. Jakopíra min birésti jake; ea akonbireskin noibaxon min ea bia keskáribiakín. Earibira mia oinnax ikonbiresi raroi, nekebi Dios ointaanen ikai keskatai.

¹¹ Jakopíra en mia yoiai, nato en mia meniai jawékira, min birésti jake. Ja nokon yoinabora, ea Diossenbi kaimaxona ikax, kikinbires icha iki. Ea jan maxkatai jawékiboribira, ea moa jayá iki —akin. Jaskáakin teaboxon, Jacobnin jawen wetsa Esaú moa jen imaa iki.

¹² Jaskati moa jen itaanen, Esaú iká iki neskati: —Jaskara iketian, ea rekenbanon; moa kabékonon kawé —iki.

¹³ Jaskáaketian Jacobnin Esaú neskáa iki: —Minbira ake onankin bakebo basiamai paxkinai. Jainoaxibira neno jake, carneroboyabi waka tooyabo. Jaskarabo ikenbi, westíora nete winobain non nikinara, paxkinax mawati keyókanti atipanke.

¹⁴ Jakopíra jakon iti iki, miapari rekenkaini kaa. Jatian ea chiní kaabira, nokona jakon iti iki; nokon bakeboyabi nokon yoinabo jainmashaman jato ioti kopí. Jatian kaxonra en mia nokoti iki, Seirhain —akin.

¹⁵ Jatian Jacobnin jaskáakin yoia: —Jakon riki —akin Esaúkan aká iki. Jaskáataanen Esaúkan aká iki neskáakin: —Jaskara iken, ja ebé bekana jawetii joni, en mia banémaxonbanon —akin. Ikaxbi Jacobnin neskáa iki: —¿Jaskarama riki! ¿Jaweakiki mia tsokasai? —akin.

¹⁶ Jaskáataanen ja netenbi, Esaú moa Seirhain karíbaa iki.

¹⁷ Jatian Jacob, Sucot janeya mainkobiribi kaa iki. Jain kaxon xoboaa iki; jainxon jawen yoinaboribi jato peotaaxona iki. Jaskara kopíra, jain janea iki, Sucot, akin.

¹⁸ Ja Padán-aranhinoax kaaxa, Jacob nokota iki, Sucothain. Jainoax tekíkaini kaax, Siquemhain nokota iki; ja Siquemra Canaán main iká iki. Jaskara ikaxa, jakonbires isinama itan rakéyamaí nokókana iki. Jaskataxa ja Siquemhain iakeax jainbi jakana iki.

¹⁹ Jain iakeaxa, Hamor jonibaon bakebaon main maroa iki; pacha koríki kopía. Ja Hamor iká iki, Siquemman papa; jaskati ja mai jato maroataanenra, moa jainbi jatiaa iki.

²⁰ Moa jaskáayona pekáora, jan axon Dios yoinabo retexona menoti makan tsinkianan tsamana iki. Ja makan tsamanxonra janea iki, El-elohé-israel, akin. Ja iki, jati bi jawéki atipana Israelbaon Dios iki iká.

34

Dina keenyamaibi Siquemman yorana

¹ Ja Dinara iká iki, Leaki Jacobnin bakeaa. Jaskarabo inontianra, jabé xontakoboiba merati Dina kaa iki.

² Jain kaketian, ja hebeo jonibaon joni koshi Hamornin bake Siquemman meraa iki. Ja merataanen, jaiba kaxon keenyamainbi, teaboxon yorana iki.

³ Ja moa jaskáax, ja Lean bake xontako oinnax, Siquem kikinbiresi jaon keena iki. Jaskati moa aká ikax, iorai jaon keenkin, moa jabi biti shinanna iki.

⁴ Jatian ja xontakonin jaskati iorai keenkin, Siquemman jawen papa yoia iki, ja xontakonin papaiba kaxon yobexonti.

⁵ Ja Jacobninra moa onanna iká iki, jawen bake Dina keenyamainbi Siquenman moa yorana. Jaskara onanaxbi, jawen bakebo jaton yoinayabo wainko bokana iketianpari, jato manakin jaweayamaa iki.

⁶ Jaskara ikenbi, ja Siquemman papa Hamor, Jacob betan yoyo iki joá iki.

⁷ Jatian jaskara ikábo, moa wainkoniax joax nokóxon onantaanan, ja Jacobnin bakebo sinákana iki. Ja jaton poi jaskáakana jawéki jabaon oinna iká iki, jatoki ramíkin itan jatoki shirokin akana jawékires. Ja Siquemmanra, jaskáatima iká iki.

⁸ Jaskákanainbi Hamornin jato yoia iki: —Ja nokon bake Siquemra, ja xontakonin ikonbiresi keenai. Ja kopíra en mato yoiai, jaskati jaon keenaitian moa bimakanwe.

⁹ Jatianra maton rarebo noa iti iki. Jaskataxa non bakebo maton ainbo bakebo betan wanokanti iki; jatian non bakebaonbiribi maton bakebo biti iki.

¹⁰ Moa noobetan jaai banékanwe. Nato riki, noabo jain jaa non mai; maton keenain kaax jain jakanwe, mainbo marokanwe —akin.

¹¹ Jatian ja Siquemmanbiribi, Jacob betanbi ja Jacobnin bakebo yoia iki: —Ja Dina en awinhakin biti, maton shinan jakon iketianra, jatíbi maton ea yokatai jawékibo en mato menirestiki.

¹² Matonra ea yoiresti jake, jawetii jawékikayaki ja Dina kopí mato keenai ixon; jatianra ja mato keenai jawékibaon en mato kopíati iki. Jaskara iken, ja Dina ea bimakanwe —akin.

¹³ Jaskáakin jato yoiaibi, ja Jacobnin bakebo keenyamakinbi parankana iki.

¹⁴ Ja parankinbi akana iki neskáakin: —Jawekeskáaxonbira, jaton jakina rebichi xatéoma jonibo, non poi non bimati atipanyamake. Jaskaraoma joni non bimaabira, noona kikinbires rabin jawéki iti iki.

¹⁵ Nonra mia bimati atipanke, jatíbi mato jonibaon jatíxonbi, maton jakina rebichi maton rextetektiampari.

¹⁶ Jatikaxbi jaskáxonparira non kaibo ainbobo awinhanoxon, mato jonibaon biti atipanke. Jainxon nonbiribi, maton ainbobo biti atipanke.

¹⁷ Ikaxbi jaskáti mato non yoia keská itin mato keenyamaitianra, ja non poi Dina moa non ioti jake —akin.

¹⁸ Jatian jaskáti yoikana, Hamor betan jawen bake Siquem keenbekona iki.

¹⁹ Ikaxbi ja Siquem iorai Jacobnin bake Dinan kenyorai ikax, jaskáti yoikanatianbi kaxon, jawen jakina rebichi rextea iki. Ja Siquemribira iká iki, jatíbi jabé iká jawen wetsabaon, akonkin jawen joi ninkáxonkanai joni.

²⁰ Jaskatax jatianbi, Hamor betan jawen bake Siquem, ja jaskáti yoikana joi, ja jemamea joni koshiho yoi kaa iki.

²¹ Ja kaxon jato aká iki neskáakin: —Ja Jacobnin bakebo riki, kikinbires jakon shinanya jonibo. Jabora neno non main jakáskanai; ibakanon nato non main jataanan yoábo akáx maroi. Jain jakantibora non mai ani ikax jayonreske. Jatianra jabaon non ainbobo awinhakanti iki; nonbiribi jaton ainbobo awinhati iki.

²² Ja jonibora, nobé jatin keenkanai. Ikaxbi jabo keenai riki, jato keskaribi noa inon ixon, noa benbobaon non jakina rebichi rextéyabo noa itin.

²³ Jaskara iken, jato imanon akanwe nobébi jato jamakin. Jatianra jaton yoinaboyabi, jaton jayata jawékibo noona iti iki —akin.

²⁴ Ja Hamor betan jawen bake Siquemman, joni koshiho jaskáakin yoia keenkana iki. Jaskáxon jatianbi jatíbi benbobaon jaton jakina rebichi rextekana iki.

²⁵ Jatian ja jaskáaibakana kimisha nete pekáo, ja Dinan poi rabé Simeón betan Leví, jan chachimisti espadaya jatoiba kaa iki. Kaxon, ja jaton jakina rebichi rextéabo kikinbires isin iketian koshiamakanaitian, ratereskin nokoanan jato retekin keyokana iki.

²⁶ Jaskáakin ja Hamor betan jawen bake Siquem retetaanan, ja xobomea Dina pikoxon moa iokana iki.

²⁷ Jatian jan jato reteabo bokanamatianbi bexon, ja retekana mawá yorabo, jatíribi Jacobnin bakebaon winobainkana iki. Jaskáakin ja mawábo winobainxon, ja jemamea jaton jawékiboribi jato keyokin boonkana iki. Jatora jaskáayonkana iki, ja jawen poi keenyamainbi, Siquemman yorana iketian jan kopikaakin.

²⁸ Ja jato bonkana jawékibora iká iki: Wakabo, carnerobo, burrobo; jainxonribi bokana iki, ja jeman jaa jawékiboyabi jaton wainko jaa jawékiboribi.

²⁹ Jainoax jaton xobon jikixonribi, jaton jayata jawékibo jato bonkana iki. Jainxonribi jaton bakeboyabi jaton titaribi bokana iki.

³⁰ Jato jaskáaketian, Simeón betan ja Leví, Jacobnin jato notsinkin neskáa iki: —Ja maton jaskara jawéki akátoninra, ea kikinbiresakin jakonma imake. Ramara cananeo joniboyabi ferezeo jonibo, eki ramiti moa ea ointinin keenyamakanai. Noabo ichama iketianra, ja nenoa jonibo wetsabo betan rabétaanan noa keyoti atipanke —akin.

³¹ Jato jaskáakin yoiabi neskákana iki: —Ja Siquemman kayara, tsini ainbo akanai keskáakin, ja non poi Dina atima iká iki —akin.

35

Betelhainxon jakonbires inon ixon, Diossen Jacob shinanxona

¹ Jatian Diossen Jacob yoia iki: “Min wetsa Esaúki raketi mia jabati jonontianra, Betelhainxon en mia nokoa iki. Jaskara iketian, rama nenoax jakiribi kaax jain jatanwe. Jatian jain kaax moa nokóxonra, jain axon Dios jawéki menoxonti min makan tsamanti jake”, akin.

² Jaskáakin yoia, Jacobnin jawen awinyabi jawen bakebo, jainoax jatíbi jabé jaaboribi jato yoia iki: —Ja mato jayata maton ikonhai ikonma diosbo moa potakanwe. Dios bebon jakon inox, chokixon moa wetsa chopá sawekanwe.

³ Ramabi moa Betelhain bonon bokanwe. Jain kaxonra, Dios rabikin jain axon jawéki menoxonti en makan tsamanti jake. Ja makánbora en jaskáati jake, onsá meranoabi ea Diossen akinna iketian. Jainoax jatíbiain ea kaainkobo ea jan akinna iketianribi —akin.

⁴ Ja Jacob jaskáaketianra, jatíxonbi ja ikonhakanai jatonbi jawéki diosaabo, jaton paronotiabi, Jacob bexonkana iki. Jaskáakin bexonkanketianra, Siquem jiwi ani naman, ja bekana jawékibo Jacobnin jato miinaana iki.

⁵ Jatian ja ikanainoax moa maei bokanaitianra, ja jato patax iká jemabo Diossenbi akonbireskin jatoki rakémaa iki. Jakopíra, tsonbi chibanxon jato ramiati shinanyamakana iki.

⁶ Jaskati boax, ja jabé bokana jonibo betanbi Jacob, Luz akin akanai jemanko nokókana iki. Ja jemaribira Jacobnin janea iká iki, Betel akin. Ja jemara Canaán main iká iki.

⁷ Jatian jain moa nokóxon, Jacobnin aká iki, jan perakanxon Dios jawéki menoxonti makan tsamankin. Jaskáakin tsamanxon janea iki, El-betel akin. Jaskáakinra Jacobnin janea iki, jawen wetsaki raketi jabati kaaitian, jain iken Diossen nokoyantana iken.

⁸ Ja jemameaxibira Débora mawata iki; jara iká iki Rebeca koiranxon jan aniaa ainbo. Ja mawáketianra, Betel ochóma iká westíora ani jiwi namanbi miinkana iki. Jakopíra, ja jain iká jiwi janekana iki, “jain ikax masá shinanni winikani”, akin.

⁹ Jatian Jacob Padán-aramhinoax jonontianra, Diossen jaki pikóribixon, jakonbires inon ixon, benaakin jakiribi jawen jakon shinan menia iki.

¹⁰ Jaskáakinra neskáa iki: “Min jane riki Jacob, ikaxbi ramabiribira, min jane ikai Israel. Jaskáakin rama en mia janeketianra, moa tsonbi mia Jacob akin janetima iki”, akin.

¹¹ Jaskáaxonbi yoiboresa iki neskáakin: “Ea riki jatíbi atipana Dios; ja kopíra min chiní bakebo ikonbiresi kaitax, maibotiibi boax ani jemabo ataanan, apobo jikinoxikanai.

¹² Ja Abraham betan Isaac en mai meninira, rama en miaribi meniai. Ja mai en mia menia keskáribiakinra, min chiní bakeboribi en meninoxiki”, akin.

¹³ Jaskáakin Jacob yoikin senenhataan, moa Dios kaa iki.

¹⁴ Jaskati moa Dios kaketianra, Jacobnin westíora makan bixon jain jaskarabo ikainkoshaman nichina iki. Ja makan nichinxonra, Diossenabiribi iti kopí, xeni betan uva jenen rachita iki; ja oinnaitiibi Diossenbi jainxon yoyo aka shinanti kopí.

¹⁵ Jaskara ikenra, Jacobnin jain janea iki, Betel akin.

Raquel mawata

¹⁶ Jatian Jacob jawen joniboyabi Betelhainoax wetsanko boí tekíribikana iki. Jaskati boí Efrata akanainko nokóti ochóchaapari ikenbi, Raquel baken chexakin peoa iki. Ikaxbi bakenkaskinmaa iki.

¹⁷ Jaskati moa basi bakenkaskimai iitibi, moa bake pikóketianra, jan bakenmaitonin neskáa iki: “Moa masá shinanyamawe, moara min bake pikóke; ja pikota bakera benbo bakeribi iki”, akin.

¹⁸ Jaskáakin moa bake pikoaxbi, jayá maxkakinbi Raquelnin akinbicho koshin jointaan yoa iki, nato baken jane riki, Ben-oní, akin. Ja jane iki, nato baken riki ea akonbireskin onitsapimaa iki iká. Ikaxbi jawen papanbiribi janea iki, Benjamín akin. Ja iki, nokon noi bake, iki iká.

¹⁹ Jaskati moa Raquel mawáketianra, Efratain kati bai kexabi miinkana iki. Jatian ramatianbiribira ja jema janekanai Belén akin.

²⁰ Jatian Jacobninra ja miinkanainko, westíora makan bixon nichina iki. Ja makanra jaskáa iki, Raquel mawáketian jain miinkani onanti inon ixon. Jaskáakin ja makan nichínira, rama kamanbi jarésparike.

²¹ Jaskarabo abaini Jacob kaa iki, Eder Torre akanainko. Jain kaxon, carpa xoboaribaa iki.

²² Jatian moa jain kaxon jatiaax, jain jakana iki. Jaskati moa jain jaa iikinbi, Rubenman jawen papan awin Bilhá teaanana iki. Jaskáakin jawen baken jawen awin teanaana onanax, ja Rubénki ikonbiresi jawen papa sinata iki.

Jacobnin bakebo iká

(1 Cr. 2.1-2)

²³ Jacob iká iki, chonka rabé bakeya. Ja Lea betan bakeabora iká iki: Rubén, jawen reken bake; japekáo iká iki, Simeón; Leví; Judá; Isacar jainoax Zabulón.

²⁴ Ja Raquel betan akábiribira iká iki, José betan Benjamín.

²⁵ Jatian Raquelnin yanka yonoti Bilhá betan akábiribi iká iki: Dan betan Neftalí.

²⁶ Jainoax Zilpá iká iki, ja Lean yanka yonoti. Jabéra Jacobnin bakearibaa iki, Gad betan Aserbiribi. Jabora iká iki, Padan-rain inontian bakeaabo.

Isaac mawata

²⁷ Jatian Jacob kaa iki, Mamré akanai jeman, jawen papa Isaac oinni. Ja jeman janeribira iká iki, Arbá itan Hebrón akanairibi. Ja jemanra Abraham betan Isaac japaonike.

²⁸ Ja Isaac mawata iki, pacha posaka chonka baritiayanix.

²⁹ Jaskati yosishokoiri ikax, jaton papa moa mawáketianra, Esaú betan Jacobnin, jawen anibo miinmeetainkoribi miinkana iki; jawen anibo mawánibo betan nokoanani kanon ixon.

36

Esaúkan chiní bakebo iká

(1 Cr. 1.34-54)

¹ Neskataxa Esaúkan chiní bakebo kaikanike; jaboribira akanai Edom jonibo akin.

² Ja Esaúkan anike, Canaán mainmea rabé ainbo bikin; jawen jane iká iki, Adá ja iká iki Elóman bake, hitita ainbo. Ja wetsa iká iki, Aholibamá; Anákan bake ainbo, Sibónman baba; heveo ainbo.

³ Jainoax jawen wetsa awinra jaríbaa iki, jara iká iki Ismaelnin bake ainbo Basemat janeya; jabiribi iká iki, Nebaiotnin poi.

⁴ Jainoax Esaúkan Adá betan bakeaara iká iki: Elifaz. Jatian Basemat betan akábiribi iká iki, Reuel.

⁵ Ja senenainbi Aholibamá betan akábiribi iká iki: Jeús, Jaalam jainoax Coré. Jabora iká iki, Canaánhin inontian Esaúkan bakeaabo.

⁶ Jaskati jawen yoinabo moa kaiax, jainbicho itikoma iketianra, Esaúkan shinanna iki, janbiribi moa wetsanko jaai kati.

⁷ Jatian jaskati kakinra, jawen awinboyabi, jawen bakebo jainoax jabé jaaboribi tsinkitaan, jato Esaúkan ioa iki. Jaskáribiakin ja Canaán main inontian bia jawékiboyabi jawen yoinabo, keyokin boá iki. Jaskatax jawen wetsa betan moa ochóananbekona iki. Ja Esaúra jaskati maea iki, moa jawen yoinabo kaia ikax, jainshamanbo moa waiati yamakettian oinnax. Jaskatira jawen wetsaibakeax Esaú pikota iki, jainbicho itikoma iketian ointaan.

⁸ Jakopíra Esaú kaa iki, janbiribi Seir janea mananman jaai. Ja Esaúkan wetsa janera iká iki, Edom.

⁹ Neskatax kaikana iki, ja Esaúkan chiní bakebo; jaboribi riki edomita jonibo akin akanai. Ja jonibora jakana iká iki, Seir janeya mananman.

¹⁰ Natobora ikana iki, ja Esaúkan chiní bakebaon janebo: Elifaz, ja iká iki Adá betan Esaúkan bakeaa, Jatian ja Reuelbiribi iká iki, Basemat betan akábiribi.

¹¹ Jatian ja Elifazsen bakebobiribi iká iki: Temán, Omar, Sefó, Gatam, jainoax Quenaz.

¹² Jainoax ja Elifaznin bia keskáaxon jakana iká iki, Timna janeya ainbo. Ja ainbo betan bakeaa iká iki Amalec, jatíbi jabora ikana iki, Esaúkan awin Adakan bababo.

¹³ Jatian ja Reuelnin bakebobiribi iká iki: Náhat, Zérah, Sama jainoax Mizá. Jabora iká iki, Esaú betan Basematnin bababobiribi.

¹⁴ Jainoax Aholibamá betan bakeabobiribira iká iki: Jeús, Jaalam jainoax Coré. Ja Aholibamá iká iki, Anákan bake, Sibónman baba.

¹⁵ Jaskara ikax, ja Esaúkan chiní bakebaon koshibo iká iki, ja Elifazsen chiní bakebobiribi. Jishaman natobo iká iki, jaton joni koshibo: Temán, Omar, Sefó, Quenaz.

¹⁶ Coré, Gatam jainoax Amalec. Jabora iká iki, Edom main ikana Elifazsen joni koshibo; jainoax jaton titashoko iká iki, Adá.

¹⁷ Ja wetsa joni koshibo ikana iki, natobo: Náhat, Zérah, Sama jainoax Mizá. Jatian natobiribira iká iki, Esaúkan bake Reuelnin chiní bake joni koshi jikiabo: Náhat, Zérah, Sama itan Mizá. Jabo iká iki, Edomhainoa joni koshibo; jainoax Esaú betan jawen awin Basematnin bababo.

¹⁸ Jaskáribiira jaríbaa iki, Aholibamánin bakebo. Jabo iká iki: Jeús, Jaalam jainoax Coré. Aholibamára iká iki, Anákan bake ainbo; Esaúkan awin. Jawen bakebora joni koshibo jaríbaa iki.

¹⁹ Jatíbi jabora ikana iki, Esaúkan chiní bakebo, ja Edom akanai; jainoax jaboribi ikana iki ja wetsa tsamábaon joni koshiboribi.

²⁰ Ja Esaú jaa mainribira jakana iki, horeos akanai jonibo. Ja westíora jonin jane iká iki, Seir. Ja jonin bakebaon janebo iká iki: Lotán, Sobal, Sibón jainoax Aná,

²¹ Disón, Eser, jainoax Disán. Ja jonibora iká iki, horeos jonibaon koshibo; Seirkan chiní bakebo, Edom mainmeabo.

²² Jatian Lotánman bakebobiribi iká iki: Horí betan Hemam; jainoax jawen poi iká iki Timna janeya.

²³ Jainoax Sobalnin, bakebobiribi iká iki: Alván, Manáhat, Ebal, Sefó jainoax Onam.

²⁴ Jaskaribiira Sibónman bakebo jaribaa iki; jabo iká iki: Aja betan Aná. Ja Anánra, jawen papashokon asnobo koirani iikin, tsoa jonibi jain jaama mananmamea westíora jainoax jene jokonai meraa iki.

²⁵ Ja Anára iká iki, westíora benbo bakeya, jawen jane Disón. Jainoax westíora bake ainboyaribi iká iki, jawen jane Aholibamá.

²⁶ Jainoax Disoman bakebora jaríbaa iki; jabo iká iki: Hemdán, Esbán, Itrán, jainoax Kerán.

²⁷ Ja Esernin bakebobiribi iká iki: Bilhán, Zaaván jainoax Acán.

²⁸ Ja Disáman bakebobiribi iká iki: Us betan Arán.

²⁹ Jaskara ikax, ja jonibaon joni koshibora iká iki: Lután, Sobal, Sibón itan Aná.

³⁰ Disón, Eser jainoax Disán. Jatobora iká iki, horeos jonibaon koshibo. Jaskara ikaxa, jaton koshibobiribi Seir janeya main jakana ikana iki.

³¹ Ja non janepakeabo riki, Israel jonibo apooma inontian, jabaompari Edom main apo ixon, jan jato ikínpaonibo.

³² Jatian rekénpari Edom main apo jikia joni iká iki, Bela; ja iká iki Beornin bake. Jawen jeman jane iká iki Dihanba.

³³ Ja Bela mawata pekáora, jawen toan Jobab janeya joni apo jikishokoa iki, jara iká iki Zéracnin bake; Bosrá jemamea joni.

³⁴ Jatian Jobab mawata pekáobiribira, Husam apo jikia iki; ja iká iki Temán mainmea joni.

³⁵ Jainoax ja Husam mawata pekáora, jawen toan Hada apo jikia iki; jabiribi iká iki, Bedadnin bake. Janra Madián jonibo betan reteanankin jato kanana iki; ja Moad jeneya mainxon. Jawen jeman janebiribi iká iki Avit.

³⁶ Jaskara iiti moa Adad mawáketian, jawen toan Samlá apo jikia iki. Jara iká iki, Masrecá jemamea joni.

³⁷ Jatian Samlá moa mawáketian, jawen toan Saúl apo jikia iki. Ja Saúlra iká iki, paro kexá iká jema Rehobot akin akanai jemamea joni.

³⁸ Jatian moa Saúl mawata pekáo, jawen toan Baal-hanán apo jikia iki. Ja iká iki, Achornin bake.

³⁹ Jainoax Baal-hanán mawáketianra, Hadad apo jikia iki. Ja iká iki Pau jemamea joni; jawen awinin jane iká iki, Mehetabel. Jatian ja Mehetabelnin titan janebiribi iká iki, Matred; jawen papashokonabiribi iká iki, Mezaab.

⁴⁰ Jaskara iken, ja neno non yoiaibo riki, Esaúkan kaibobaon janeyabi jaton jemabaon janebo. Ja janebo iki natobo: Timna, Alvá, Jetet,

⁴¹ Aholibamá, Elá, Pinón,

⁴² Quenaz, Temán, Mibsar,

⁴³ Magdiel, Iram, Esaú jawen wetsa jane Edom. Jabora ikana iki, Edom mainmea joni koshibo ixon, jan jato ikinabo. Jaskara ikax, ja Esaú iká iki Edom jonibaon papashoko.

37

Josekan marokana

¹ Jaskatax Jacob Canaánhainbi jaai baneta iki; jawen anibo jain jakátikanainko.

² Natoriki ja Jacob itan jawen bakebo iní jawéki: Ja José chonka kanchis baritiaya inontianra akatiai ja jawen papan awin keskaakin ikinna Bilhá betan Zilpánin bakea jawen wetsabo betan, yoinabo koirankin. Jaskara ixonra, jawen wetsabo jakon-manankanaitiibi kaxon, jawen papa keshankatitai.

³ Ikaxbi ja Israelninra, jawen wetsa jane Jacobnin, janra jawen wetsa bakebo aká bebonbires, José noia iká iki; yosishokoxonbi bakeaa ixon. Jaskáakin noia ixonra, mesko keska metsáshaman sionyabo tariaxona iká iki.

⁴ Ja José jaskáakin jawen papan ayorakin noia ointaanra, jawen wetsabaon omískin peokana iki; yoyo ayamakinra oinreskana iki.

⁵ Jaskáakanabi, jakonhiraakin namáxon Josekan jawen wetsabo yoikasa iki. Jato jaskáakasabi jatiankaya benbonbires jawen wetsabaon omisa iki.

⁶ Jaskáakanabi jato yoia iki: –Eapari ninkakanwe, en namáwana jawéki en mato yoinon.

⁷ Ja nokon namá meran en oinnara noa iwanke, wainko kaxon trigo taxtei noa tsamata. Ja taxtexonra non awanke, senbóakinbo nexapakekin. Jatian ja nokona en nexaxon rakanara iwanke, weniinakainax pontéshaman chankati. Ja nokona jaskáketianra, ja matonabiribi iwanke, ja nokon trigo senbó en neaa chankataori boax, ja manaon beóbaini –akin.

⁸ Jaskáakin jato yoia, jawen wetsabaon José neskáa iki: –¿Jaskara ikax, miakayaki non apo inoxiki? –akin akana iki. Jatian jaskáakin namáxon jato yoia kopí, bebonbires José omiskana iki.

⁹ Jaskáakanabi jakiribi namáxon, Josekan jawen wetsabo, neskáakin jato yoiribia iki: –Enra jakiribi nokon namá meran oinwanke, bari, oxe, jainoax chonka westíora wishtin; jabora iwánke eoriti beóbaina –akin.

¹⁰ Jatian jaskáakin namatabo, jawen papa betanbi jawen wetsabo Josekan jato yoiaitian ninkáxon, jawen papan José notsina iki. Ja notsinkin aká iki neskáakin: –¿Jawe yoií ikákayarin, jaskara min namatabo? ¿Min wetsaboyaxonbi, ea min papan itan min titan, mia rabibainkin min yoiái joibo mia non ninkáxontinkayaki mia keenai? –akin.

¹¹ Jatian ja Josekan jato jaskáakin yoia ninkáxon, jawen wetsabaon jaki ramíkin omiskana iki. Ikaxbi jawen papabiribi, jaskara Josekan namata yoiabo onankasi, ja shinanyares iká iki.

¹² Jaskara iiti, wetsa neten ja Josekan wetsabo, Siquem mananman jawen papan yoinabo pasto benaxon pimái bokana iki.

¹³ Jaskara iken, jawen papa Israelnin, José neskáakin yoia iki: –Min wetsabora, Siquemhain yoinabo koirani bokana iki. Ja kopí ea keenai riki, jato oinni mia katin –akin. Jatian jawen papan jaskáakin yoia: –Ikonrake en jato oinbatanon –iki ikaini kaa iki.

¹⁴ Jaskáketian Hebrónhainxon Siquemhain raankin, jawen papan José yoia iki: –Kamentanwe, min wetsaboyabi yoinabora, jawekeskabira iki jato oinni. Ja moa jato oinbeirani joxonra, min ea keshanti jake, jawekeskaki ikanai ixon en onannon –akin. Jaskáxon jato ointi, Hebrónhainxon jawen papan José Siquemhain raana iki.

¹⁵ Jaskáakin jawen wetsabo benai kaaxbira, jan kati onanyamaax José benota iki. Ja benotax iitaitianra, westíora jonin nokoxon yokata iki: –¿Jawe benaiki mia iitai? –akin.

¹⁶ Jaskáakin jonin yokata, Josekan neskáa iki: –Nokon wetsabo benaira ea iitai –akin. Jatian Josekanbiribi ja joni yokáshokoa iki: –¿Minki ea yoiti atipana, ja yoina koiranaiboki, jawerano ikanai? –akin.

¹⁷ Jaskáakin yokata jonin yoia iki: –Tsoabira neno yamake, moa nenoax bokana riki. Ixonbi ja boí, neskati yoyo ikanaira en ninkáibake: Dotánhin bonon bakanwe, iki ikanaira en ninkáibake –akin. Jaskáakin yoia kaxon, Josekan jawen wetsabo Dotánhin jato nokoa iki.

¹⁸ Jatian José kaaitian, ochokeabi jawen wetsabaon meraxon, jatoki nokotamatianbi reteti shinankana iki.

¹⁹ Jaskáakin moa reteti shinantaanan ikana iki neskati: –Oinkanwe, ja jatíbitian namataira joai –iki.

²⁰ Ibanon joi, non retexon pozo meran potanon. Ja reteanan jain potaxonra, non papa non yoiti iki, pimís yoinanin moa piá riki, akin. Jaskáataanra noa manákanti iki, jan namáxon noa yoipachoaboki jawekeska ikai ikax.

²¹ Ja jaton wetsa chiní José yoií jaskákanaitian, Rubenman ninkata iki. Jaskákanai ninkáxon, jan retekashamakin jato neskáakin yoia iki: –Retetima riki, non wetsa;

²² tsoa jonibi jain jaama pozo meranreskaya potati riki. Ja reteaxbira, noa rami itiki –akin. Ja Rubenmanra jato jaskáa iki, jan retekashamakin, itan jawen papaiba ioti shinanya ixon.

²³ Jatian José kaax, moa jawen wetsaboiba nokóketian, jawen jakonshaman sion tari jopémakana iki.

²⁴ Ja jopemaxon yatantaanan, ja mai kini chichó manxanshaman ikain José potakana iki.

²⁵ Ja José moa mai kini meran potabaini boax jawen wetsabo pii bokana iki. Ja pii yakáxon oinkana, Galaad mainmeax Ismaelita jonibo jaton camellonin peyakaabo bekana iki. Ja jonibora iká iki, inintinin maroai boixo, Egiptonko meskó inintibo boí; ja bokanai iníntibora iká iki: Bálsamo, mirra, akin akanai iníntibo.

²⁶ Ja jonibo bekanai ointaanan Judakan, jawen wetsabo neskáakin yoia iki: —Jawe jakonra itima iki, ja non wetsa nonbi reteaxbi, noa jaskati paranaibo iita.

²⁷ Jakonkayara iti iki, ja non wetsa reteyamakinbi, ja Ismaelitabores non jato maro-maa. Non reteti ikaxbira, kikin non wetsaira iki —akin. Jatian Judakan jaskáakin jato yoia, moa José reteyamakana iki.

²⁸ Jaskáakin moa reteyamaxon, jawékinin maroai madiánhinoax beai ismaelitabo jan winókanaitian oinxon, pozo meranoa José tsekakana iki. Ja tsekataan, rabé chonka koríki kopía, madianita jonibo maromakana iki. Jaskáakin maromakana, moa José Egiptonko bokana iki.

²⁹ Jatian Rubenman ja mai kininko joxon oinnabi, moa kini chichó José yama iká iki. Ja yamaketian jaon masá shinankin, jaton axébiribi jaskara iketian, jan sawea chopabi noshia iki.

³⁰ Jatian jaskara ointaanan, jakiribi banékainxon, ja Rubenman jawen wetsabo neskáakin yoia iki: —Ja non wetsara, moa mai kini meran yamake. ¿Jaskara ikenki, rama ea jawe iti iki? —akin.

³¹ Ja Rubenman jato jaskáakin yoia, jawen wetsabaon Josekan tari bixon, cabra bake retetaanan, jawen jimín ja tari sikakana iki.

³² Ja Josekan tari yoina jimín sikataan, jawen papa boxonkana iki. Ja boxoni jaton papaiba kaax nokóxon, ja tari oinmakin neskáakana iki: “¿Natomarin min bake Josekan tari, jokin meraxon non bea?” ikinbo.

³³ Jaskáakin yoikana oinxon, jawen bake Josekan tari onantaanan, Jacob iká iki: “Ja riki nokon bake Josekan tari, ja pimís yoinanin piara ibirai”, iki.

³⁴ Jatianra Jacobnin jawen sawea chopax waxaa iki, itan ja mawákanketian saweti chopara sawea iki, itan basibiresa jawen bake mawata kopí winia iki.

³⁵ Jatíbi jawen benbo bakebaon itan jawen bake ainbobaonra raromakasa iki, ikaxbira já raromakantinin keenyamaa iki, jaskáyamaira, jawen bake kopí winiresa iki, itan yoyo ika iki: “Nokon bake kopíra ea meketai, ja mawábo ikain jabé iki ea kaaí kamanra ikai”, ikinbo.

³⁶ Jatian jaskati Josekan marotaanan Egiptonko boxon, Potifar maromakana iki. Ja Potifar iká iki, faraón betan iká sontárobaon joni koshi. Jainoaxibi iká iki, jato koiranaibaon joni koshi.

38

Judá itan Tamar iká

¹ Jaskarabo inontianribira, Judá jawen wetsaboibakeax moa wetsanko janbiribi jaai kaa iki. Jara kaa iki, Hirá janeya jonin xobonko, ja Hirára iká iki, adumita joni.

² Jain ixonra, Judakan westíora ainbo meraa iki; jara iká iki cananeo ainbo, Súa janeya ainbaon bake. Ja ainbo teaxonra, moa awinhakin bia iki.

³ Ja bixon bakeaa iki; ja bake janea iki Er akin.

⁴ Japekáo wetsa bakearibaa iki, ja bake janea iki, Onan akin.

⁵ Jainxon wetsaribi bakeaa iki, ja bake janea iki, Selá akin. Ja bakeanontianra, Quezibiain iká iki.

⁶ Jaskara iikinra, Judakan jawen reken bake, westíora ainbo bimaá iki; ja bimaá ainbaon jane iká iki, Tamar.

⁷ Ja Judakan reken bake Er iká iki, Diossen oinna jawen ikábo jakonma. Jaskara joni iketianra, Ibon moa jamayamaa iki.

⁸ Jatian jaskáketian, Judakan aká iki jawen bake Onan neskáakin: —Ja min wetsan kachiana ainbora min biti jake. Ja bixonra, ja min wetsa mawata min bakeaxonti jake, maton axé jaskara iketian —akin.

⁹ Jaskáati jawen papan yoiabi, ja jawen awin wetsa betan bakeaabo, jawenama iti onanxon, ja ainbo betan yoranaitiibi bakeanaketian wetsankobores boanmaa iki.

¹⁰ Ja Onánman jaskáai Ibon oinna iká iki, jakonma jawéki. Jaskara iketian, Diossenbi ja Onanribi mawámaa iki.

¹¹ Jaskáketian Judakan, jawen baban ewa Tamar yoia iki: —Ramapari jaskara be-neomabi min papan xobon jawé; nokon bake Selá aniai kaman —akin. Ja Judakanra jawen baban ewa jaskáakin yoia iki, jawen wetsabo iká keskáribii, jawen bake Selá mawáti shinankin. Ja kopíra, ja Tamar jawen aniboibapari jaai kaa iki.

¹² Jaskata basi iitira, Judakan awin moa mawata iki. Ja Judakan awinra iká iki, Súakan bake ainbo. Jaskáakin jawen awin mawámaax iiti, moa jawen onís shinan tantipakeaxa, ja Judá kaa iki, Timnat akin akanai jemanko. Ja jemanribira ikana iki, jawen yoina rapéstexonai jonibo. Jatian jain kaaitianra, ja jabé raenanai joni Hirá jabé kaa iki; jara iká iki adulamita joni.

¹³ Jaskara iikinra, Tamarnin ninkata iki, jawen bene ipaonitonin papa Judá, Timnat jemanko kaa. Ja Judá jain kaara iká iki, jawen yoina rapéstexonkana rani bii.

¹⁴ Jatian ja Timnat jemanko Judá joai ninkáxon, ja Tamarnin aká iki wetsa chopá sawexon, ja benomaaxon saweyantana chopá jopékin. Jaskáakin ja chopá jopexon, onankanaketian wetsa chopá sawetaanan, wetsa choparibi biax jan rakótaanán, janribi jawen bemanan mapoa iki. Jaskati chopan mapótaanán, Enaim jemanko iká, jan jikikanai xepótiain yakata iki. Ja xepótira iká iki, Timnat jemanko kati bai kexa iká. Ja Selá moa anii senena ninkáxon, ja biti shinanaxa Tamar jaskata iki; ixonbira jawen papan bimayamaa iki.

¹⁵ Jatian ja Timnat jeman kakín Judakan oinna iká iki, westíora ainbo chopan mapotax yakata. Jaskara oinxon shinanna iki, wetsabires tsini ainbora ibirai ixon.

¹⁶ Jaskara ointaan, jawen baban ewamara ibirai ikax, ja ainbo yakataiba kaa iki. Kaxon aká iki neskáakin: —Eara mion keenai, ¿Minki ea ikintima iki? —akin. Jaskáa ja ainbaon yoia iki: —¿En mia ikinaki, jawe min ea meniti iki? —akin.

¹⁷ Jaskáakin ainbaon yoia, Judakan neskáa iki: —Enra mia meniti jake, nokon yoinabo ikáinoa, westíora cabra bakeshoko —akin. Jaskáakin yoia: —Jakon riki —iki iká iki ja ainbo. Jaskáaxonbi yoiribia iki: —Ja cabra bakeshoko min ea bemaí kamanpari, min jawékibo ea neno potaxonwe —akin.

¹⁸ Jaskáakin yokata, Judakan aká iki neskáakin: —¿Jawe jawéki en mia potaxontinkayaki mia keenai? —akin. Jaskáa ainbaon yoia iki: —Ea potaxonwe, min janeya meosoti keská repania teoti betan, min kekóti —akin. Jaskáakin yokáketian, ja yokata jawékibo, Judakan menia iki. Ja yokatabo menitaanan, ja ainbo moa axon, tooya banémaa iki.

¹⁹ Jatian moa jaskáa kaxon, ja Tamarnin jakiribi ja benomaayaxon saweti chopá saweribia iki.

²⁰ Ja ainbo moa jaskáabaini kaxon, jabé raenanai adulamita joni betan, Judakan cabra bakeshoko, ja ainbo bomaa iki. Ja bomaa kaxonbi, ja ainbo nokoyamaa iki.

²¹ Ja ainbo nokoyamaxon, ja jonin jain iká jonibo yokata iki, neskáakin: —¿Jawerano kaarin, ja Enainhaino tsini ainbo, neno bai kexa yakata en oinhibata? —akin. Jatian yoikana iki: Nenora jawetianbi, tsini ainbo non oinyosma iki, akin akana iki.

²² Jaskáakana ja joni Judáiba karíbaa iki. Kaxon yoia iki neskáakin: —Ja min jaiba ea raana ainbora yama ike. Jain ronki, nin westíora tsini ainbobi yamake, ikira ikanke —akin.

²³ Jaskáaketian Judakan neskáakin yoia iki: —Jaskara iken, ibanon ja en meniibata jawékiabi baneti. Jatianra ja en meniti yoiibata jawéki, paranyamakin en bomaa menikaskin, min rotoa iketian noki shirokantima iki —akin.

²⁴ Jatian moa kimisha oxe winota pekáo, Judá yoikana iki neskáakin: —Oa min baken kachiana ainbo Tamar ronki, joni betan iorai moa tooke —akin akana iki. Jaskáakana koshin saí iki, Judá neskata iki: —Jaskara iken, ja ainbo yatanxon, ja jemamea piko-taanen, jiriabi boxon menokanwe —iki iká iki.

²⁵ Jatian moa yataanen retenoxon pikokanaitian, ja Tamarnin jawen bene wayonman papa jato yoimaa iki neskáakin: “Ja nato jawékibaon ibon riki, jan ea tooa. Jaskara iken, oinwe min tsonaborin nato meosoti itan teoti itan nato bastón”, akin.

²⁶ Jaskáakin ja jawékibo onantaanan, Judá iká iki neskati: “Ja aibaonra jakon aká iki, enra jakonma ake, ja nokon benbo bake Selá betan benomayamaa kopí”. Jainoaxa moa jabé oxawetsayamaa iki.

²⁷ Jaskata iiti, ja Tamar tootax rabébaon bakena iki.

²⁸ Jatian moa pikókinra westioratonin jawen meken pikoa iki, jatianra ja baken-maitonin joshin cintan menexa iki, jaskaaxa neskata iki: “Nato riki ja reken pikota”, iki.

²⁹ Jatian ja poyan pikota iwana jakiribi jikiketian, ja rawini japekáo iwana wetsa bake pikota iki. Jaskati japari pikóketianra, jan bakenmaitonin janea iki: Fares akin. Ja iki, jawen wetsa werantaanan japari pikota! iki iká.

³⁰ Ja pikota pekáopari, ja joshin cintan nexawana bake pikota iki; ja pikóketian janea iki Zérac akin.

39

Potifarnin awin iká

¹ Jatian José Egiptonko bokanketianra, egipcio joni Potifar janeyaton ismaelitaboikea marokin bia iki. Ja Potifar iká iki faraón betan teetai joni koshi, itan, já koirannai sontárobaon koshi.

² Jaskati jaon marokankebi, Diosbi jabé iketian, jawen joni koshin xobon, José jakonbires jaa iki.

³ Jawen joni koshinra onanna iká iki, ja José betanbi Dios iketian, jatíbi jawéki jakonbires jan imaxonai.

⁴ Ja Diossenbira José jaskara imaa iki, jawen joni koshin jaskara jakon iketian noinon ixon. Jaskáakin noia ixonra, jawenabiribishaman joni ixon, jawen tee jakonhakin axon-non ixon, joni koshi jikimaa iki. Jainxon jatíbi jawen jawékibo, jakonhakin koiranxonon ixonribira, joni koshi imaa iki.

⁵ Ja Potifarnin, José joni koshi jikimaxon, jatíbi jawen xobon iká jawékiboyabi, jawen banábo itan jawen yoinabo koiranti jaki jenenontianbira, Diossen jatíbinin jakonhakin Potifar akinna iki.

⁶ Jaskáakin jawen jawékibo José koiranmaa, jakonhakin koiranxonaitian onanax, moa jaakin shinanyamai, pitiakinres shinanni jaa iki. Ikaxbi ja Joséra iká iki, jatíbinin jakon ikax, bakeranon metsáshaman.

⁷ Jaskati ja José, moa jato betan basi jaa iitaitianra, jawen joni koshi Potifarnin awin, jaon keeni peokoota iki. Jaskati jaon keeni iikin, wetsa neten ja ainbaon José aká iki neskáakin: —Nokon bachinkopari rakánon kawé —akin.

⁸ Jaskáti ainbaon yoiabi, jabé jaskáatinin keenyamakin Josekan aká iki neskáakin: —Oinwe, ja neno iká jatíbi min benen jawékibo iki, nokonabi keskáabainxon en koiranxonai. Jakopí riki, ja min benen jawen jatíbi jawékibo eki jeneresa. Jaskara ikax, moa jawebi maxkáyamakinra, wetsa jawékiboakin en moa shinanti yamake.

⁹Nato xobonra, wetsa ea xewina joni koshi yamake. Jaskáakin joni koshi imataanra, nokon koshin ea yoia iki, nato xobomea jatíbi jawékibo en aresti. Jatian miabiribi iki, ja nokon joni koshin awin. Jaskara ikenbi, mia teaaxa nokon Dioski ea ochati iki –akinra aká iki.

¹⁰Jaskáakinbo Josekan ja ainbo yoiabi, netetiibi amakaskin teai, jaiba joi jeneyamaa iki. Jaskatainbi Josekan ayamaa iki.

¹¹Jaskara iiti, wetsa neten José kaa iki, ja ainbo jain iká xobon tee akí. Ja xobon tee akai netenribi, tsoabi jain yama iká iki.

¹²Jaskara iketian, ja ainbaon joxon amakaskin, José jawen chopan yatantoshita iki. Jaskáabi akáshamai jabati kakin, ja ainbaon jan yatana jawen chopá ishtoi kakin, jaki potabaina iki.

¹³Jatian ja Josekan jabati kakin, jawen chopá jopébaina, ja ainbaon mekenman baneta iki.

¹⁴Jaskati ja chopá tsomaayanix iká iki, Potifarnin awin sion iananbi, jawen xobon iká jawen yonotibo akí neskati: –Jaweatibira non kaiboma ikenbi, hebreo joni nokon benen bexonra, ea keenyamaibi ja jonin ea akeanke. Ja amakashamaira, ea koshin sion ike.

¹⁵Jaskati ja amakashamai, ea ikonbiresi koshin sion ikaitianra ake, jawen chopá neno potabainkin –iki iká iki.

¹⁶Jaskáxon ja ainbaon aká iki, jawen bene joketian oinmanoxon, Josekan chopá jain benxoakin.

¹⁷Jatian jawen bene moa joketian, jawen yanka yonotibo yoiwana keskáribiakin yoi iká iki neskati: –Ja non kaibo ikenmabi, hebreo joni min beyantanatoninra, ea jain oxainko jikixon, ea keenyamainbi yatanxon ea akáswanke.

¹⁸Ikaxbi ea koshin sion ikaitianra awanke, ishtoi kakin jawen chopá potabainkin.

¹⁹Eara jaskáawanke ja min yanka yonotinin –iki. Jawen awinin jaskáakin Potifar keshana, ikonbiresi sinata iki.

²⁰Jaskati sináxon, José preso potaa iki; jain apon joniboribi preso ikanainko.

²¹Ja Potifarnin jaskáakenbi, Diossen akonbireskin José noikin jeneyamakin, jaskarainoabi akinkin jeneyamaa iki. Ja kopíra Diossenbi amaa, ja presobo koirana jonin, José jaweyamakin jakonharesa iki.

²²Jatian jaskara iikin, ja presobo koirannai joni koshin, José aká iki cárcel meran ikábaon koshi jikimakin. Jainxon ja cárcel meranxon akanai teeboribi jan jato amaa iki.

²³Jatian ja cárcel meranoa joni koshin, moa jawebi oinyamaa iki, jatíbi jawéki moa Joséki jenea ixon. Jaskara iketianra, Diosbi jabé ixon akinna, Josekan aká jawékibo jatíbi jakonbires iká iki.

40

Rabé jonín namata Josekan yoia

¹Jaskarabo iiti, jan jato xeamaibaon joni koshi betan panhakaibaon joni koshin, ja Egiptonkonía apo akonbireskin sinámakana iki.

²Faraón, apora, ja joni koshi rabéki sinata iki, ja xeamaibaon koshiki itan ja pan axonaibaon koshiki,

³jatianra ja koirannai sontárobaon koshin xobonko jain cárcel ikainko jato niamaa iki. Jainshamanribira José xepokana iká iki.

⁴Ja koirannai sontárobaon koshinra ja joni koshibo akinnon ixon José yoia iki, jatianra ja cárcel meran basi ikana iki.

⁵Jaskati jain preso iikin, ja apo xeamaibaon joni koshi betan panhakaibaon joni koshin namábekona iki. Ja yamébicho rabéxonbi namábekonara, wetsaresibi namábo iká iki.

⁶ Jatian yamékirishoko Josekan kaxon, ja rabé joni jato oinnara iká iki, jaakinres shinanni onísshoko itinbekona.

⁷ Jaskara ja jabé preso oinxon, Josekan jato yokata iki: —¿Jawekopikayaki, itimareshoko mato iibekonai? —akin.

⁸ Jato jaskáakin yokata, rabéxonbi neskáakin yoibekona iki: —Rama yaméra non namáwanke; ixonbira ja non namata jawéki, jawe yoii ikárin ixon noa jan yoiti yamake —akin. Jaskáakin yoibekonketian, jato neskáa iki: —¿Diossenbi mato jaskáakin namámaara ibirai? Ja kopí, ja maton namábekonapari ea yoikanwe —akin.

⁹ Jatian ja apo xeamaitonin joni koshinpari, jan namatabo José yoia iki. Ja yoikin aká iki neskáakin: —Ja nokon namá meranra en oinwanke, uva jiwi ebebon chankata;

¹⁰ ja uva jiwira iwanke, jawen kimisha poyanya. Ja poyanhinoax, wetsa poyan pikotainoaxa iwanke, jawen joabo jokoni. Ja joabo jokontaanan, jabi bimiaxa iwanke, moa ja uva bimibo joshini.

¹¹ Jatianra iwanke, ja faraónman kenpo en tsomaa. Ja kenpo tsomaatonra en awanke, ja uva bimi joshina bitaanan, ja kenpon potsikin. Jaskáakin senenhataanra, en awanke ja apo faraón en menikin —akin.

¹² Jaskáakin jaton namá yoiketian, Josekan jato aká iki neskáakin: —Ja min namá riki, neskara yoii iká: Ja min namá meran, uva jiwi kimisha poyan min oinna riki, kimisha nete yoii iká.

¹³ Ja kimisha nete senenketianra, faraónman jakiribi min iká jawékibo mia oinni joai. Ja joxon ointaanra, ja min akátiai teeain, jakiribi mia jikimatiki. Jaskáakin jikimaribaara, moa mia ikátiai keskáribii, ja faraónman tee axoni jato xeamaibaon joni koshi mia iribati iki.

¹⁴ Jaskáakin moa jakiribi ja teeain mia jikimaa, ea noibakin ekiakintani shinannoxiwe. Jaskara ixon, faraón ea yoixonoxiwe, nato cárcel meranoa ea moa pikonon.

¹⁵ Ea riki, hebreo jonibo iká mainmea yometsoxon bekana joni. Jakopíra, jawe jakonmabi akáma ikax, ea neno cárcel meran itima iki —akin aká iki.

¹⁶ Jatian jaskáakin jakonhiraakin, ja namá Josekan yoiaitian ninkáxon, ja panhaibaon joni koshin José yoishokoa iki neskáakin: —Enbiribi namatara iwanke, eaki kimisha joxo tasakan pan bochoaa maia.

¹⁷ Ja wetsa tasá bochiki ikára iwanke, meskó keska bata pan bochoya; ja faraón boxonti. Ja bata panbora awanke, isábo bexon en maia tasakameabi pikin —akin aká iki.

¹⁸ Jaskáa Josekan yoia iki: —Ja min namata riki, neskara yoii iká: Ja kimisha tasá min namata riki, kimisha nete yoii iká.

¹⁹ Jainoax ja kimisha nete itinra, min ikábo faraónman mia ointi jake. Jaskáaxonra jiwín paninhanan mia reteti jato yoinoxiki, jatianra isábaon bexon min yora pikántiki —akin aká iki.

²⁰ Jatian ja kimisha nete itin iká iki, faraónman pikóni nete senenai. Ja nete senenketian, jawen joni koshiboyaxonbi faraónman fiestaa iki. Jatian ja fiestanko bekanabo bebonxonbi, faraónman aká iki, ja cárcel meran niakana jan jato xeamaibaon joni koshi betanbi, jan jato pan axonaibaon joni koshi, cárcel meranoa jato jeman pikomakin.

²¹ Jaskáaxon ja xeati jato xeamaibaon koshi, jakiribi jawen teeain jikimaa iki. Jaskáakin jikima, ja moatianbi akátiai keskábiakin, faraón xeati boxona iki.

²² Ikaxbi jan jato panhaxonaibaon joni koshira, risbikan tenéxtaanan jato jiwinko paninmaa iki. Jaskatax, ja Josekan jaton namá yoia keskáshaman senena iki.

²³ Ikaxbi jato xeamaibaon joni koshi, moa jakiribi jawen teetiain jikixonbi, Joséakintanibi shinanyamaa iki.

41

Faraónman namata Josekan yoia

¹ Jatian moa jaskarabo iká, rabé baritia winota pekáo, westíora yamé faraónman namata iki. Ja namá meran oinna ronki iká iki, Nilo janeya paro kexá keníxon oinni chankata.

² Jain keníxon oinna iká iki, kanchis waka xoa jakonshamanbo, ja paromeax mapeti. Ja wakabo mapéxon, ja paro kexakea neshan tawa meranoa xobibo piá iki.

³ Japekáo oinribia iká iki, kanchis waka oshishokobo, ja paromeax mapeti. Jaskara wakabo mapetax, ja xoashamanbo patax, charókana iki.

⁴ Jatian ja oshishoko waka mapetabaon, ja xoashamanbo pikin keyoai oinna iki. Jaskarabo namá meran ointaanan, moa faraón besoa iki.

⁵ Jaskataxbi moa jakiribi faraón oxaribia iki. Ja oxaxon namáribia iki, westíora nia trigonimeaxbicho, kanchis texkan jakonshaman jokona.

⁶ Jainxon oinribia iki, kanchis trigo texkan, bero chorishamatianbi bari xanan siwáabo ikax bimiomabo. Jaskarara iká iki, bari pikotaiorikeax payákin, bari xanan choshiayona ikax.

⁷ Jatian ja kanchis trigo texkan choshishokobaon aká iki, ja jakonshaman texkanbo pikin keyokin. Jaskati oxá besoxon faraónman onanna iki, namáketian iitai.

⁸ Jaskáakin namáwanxon, moa nete xabáketian jaakinres shinanira faraón iká iki. Jaskati ja shinanyares ixon, ja namá onankaskin jatíbi ja Egiptonkononia onanya joni-boyabi onanmis jonibo, jato kenamaa iki. Jaskáakin jato faraónman kenamaa bexonbi, tsonbi ja namá jaskara yoií iká yoiti atipanyamakana iki.

⁹ Jaskáakin yoiti atipanyamakana ointaanan, ja jato xeamaibaon joni koshin, jatianpari José shinanna iki. Ja shinanritaanan, faraón aká iki neskáakin: —Ramaparira en shinanrike, ea jakonmabires joni baneta.

¹⁰ Jatian mia apo, jato panhaxonaibaon joni koshi betanbi, eki sináxon, noa rabébi ja koirannai sontárobaon koshin xobonko cárcel ikainko min noa raana iki.

¹¹ Jaskara iikinra, westíora yamé non rabéxonbi namábekona iki. Ja jato jan panhaxonaibaon koshin namata iká iki, wetsaresibi. Jatian en akábiribi iká iki, wetsaresibi. Jainoax ja namáboribi iká iki, wetsaresibi jawéki iti yoií ikábo.

¹² Jaskara non namánontianra, jainribi nobé preso iká iki, westíora hebreo bakeranon. Ja bakeranonra iká iki, sontárobaon joni koshin ináabainxon yanka yonoai. Jaskáakin namatabo, ja bakeranon non yoiara, jaskara yoií ikábo noa onantiakin jan yoipakea iki.

¹³ Jatianra jan non namábo noa yoipakexona keskáshamanbo senena iki. Ja namábo noa jan yoia keská senenmakinra min aká iki, eabiribi nokon tee ikatiain jikimaxonbi, ja wetsabiribi jato nishin tenexmaxon paninhanan min jato retemakin —akin aká iki.

¹⁴ Jaskáakin yoiatianbi, cárcel meranoa José pikoxon bexonkanti, faraónman jato yoia iki. Ja faraónhiba joti yoikana benxokaakin, Josekan jawen kenibo oroxon, bená chopabo saweyontaanan, joá iki.

¹⁵ Ja José moa joketian, faraónman yoia iki, neskáakin: —En namatabora, ea tsonbi ja yoií ikábo onantiakin yoiti atipanyamakanke. Jaskara ikenbira ea yoikanke, namábo mia yoikanketian, jaskara yoií iká riki, ixonbo min jato yoiai —akin.

¹⁶ Jaskáakin yoia José iká iki neskati: —Jaskara namábo en onantiakin yoiaibo riki, Diossenbi amaa en akaires; jaskara ixonra, jan amaares min onannon ixon mia en yoiti atipanke —iki.

¹⁷ Jaskáketian faraónman aká iki, José neskáakin: —Nokon namá meranra ea iibake, Nilo janeya paro kexá ea chankata.

¹⁸ Ja paromeaxa iibake, kanchis waka xoa jakonshamanbo pikoti. Jabo pikotax mapéxonra aibake, ian kexa xoxoai neshan tawa keská xaranmea xobibo pikin.

¹⁹ Jatian ja xoashamanbo pekáora iibake, kanchis waka kikinbires jakonma oshishokobo bei. Jaskara wakabora, nin jawetianbi Egipto mainmea en oinyosma iki.

²⁰ Ja oshishoko waka beabaonra aibake, ja jatonpari mapéwana xoa itan jakonshaman kanchis wakabo pikin keyokin.

²¹ Jaskáakin ja xoashaman jabé wakabo piaxbira iibake, ja oshishoko wakabo piama keskábiresbo ikax, jaskara oshibiresbo. Jaskara oinkin senenhataanra, ea moa jakiribi oxá besoibake,

²² jatian jakiribi moa oxaribixonra en namáribiibake, westíora trigo taxomeaxbicho, kanchis texkan jakonshamani bimiax paniabo.

²³ Jainxon ja namá meranribira en oinhibake, westíora trigo taxomeaxbichoribi, kanchis texkan jakonmai bimia. Ja texkanbora ibake, bari pikotaiorikeax xana payataitonin choshia ikax, siwáshokobo.

²⁴ Ja trigo texkan siwáshokobaonra aibake, ja jakonshaman texkanbo pikin keyokin. Jaskarabo namáxon onankaskin, ja onan jonibo kenamaxon en jato yokatabira, ea tsonbi onantiakin yoiti atipanyamakanke –akin aká iki.

²⁵ Jaskáaketian Josekan faraón yoia iki: –Ja rabé keská min namata riki, westíora jawékibicho iti yoii iká. Diossenra jan akí kaai jaweki mia keshanke.

²⁶ Ja kanchis waka xoashamanbo min namata riki, kanchis baritia yoii iká. Jatian ja kanchis trigo texkan jakonshaman min oinna riki, ja kanchis baritia yoii ikáribi.

²⁷ Jainoax kanchis waka jakonma oshishokobo min oinna, itan ja kanchis trigo texkan bari pikotaiorikeax xana payataitonin choshia min oinna riki, kanchis baritia jawékiatinin ikanti yoii iká.

²⁸ Ja jaskara namábo oinmaxonra, Diossenbi ja apo onanmaa iki, jaskara jawékibo janbi imai kaaibo.

²⁹ Jaskara ikenra, ja Egipto main kanchis baritia senen, yoábo kikinbires icha iki kaai.

³⁰ Jatian jaskata pekáora, kanchis baritia senenribi yoábo iamaitian, jawékiatin ikonbiresnoxikanai. Jaskati jawékiatinin iorakinbira, jonibaon onanyamaresti iki, jaskara moatian ikátiimabira, Egipto main iorai jawékiatinin ikí bonoxikanai.

³¹ Ja Egipto mainmeax ikonbiresi jawékiatinin ititianra, ja moatian icha jawékiati jakátiaibaon moa shinanbenokanti iki.

³² Ja faraónman rabéakin namatara, jaskara iti yoii iká namá rabébires iki. Jaskara itibora, Diossenbi moa basima imati jake.

³³ Jaskara iken, jakonkayara iti iki, mia apo ixon westíora onan joni, itan shinanya joni katóanan, nato Egipto main iká jonibo jan jato ikinnon ixon, min koshi jikimati.

³⁴ Jakopíra, mia apo ixonkaya min ati jake neskara: Minra joni koshibo janepakeanan, jato raanti jake, ja Egipto main iká jatíbi jemabaon. Jain kaxonra, ja kanchis baritia senen yoá icha inontian tsinkikana yoábo, pichika tsamáinoa westíorabo jato bichinkanti jake.

³⁵ Jato bichinxon bexonra, jainbicho tsinkianan tsamankanti jake, jainoa jaton apon jaskaakin ati jato yoinon ixon. Jaskáaxonra ja Egipto main iká jemabaon jaa jonibo, jato jawékiamakanti iki.

³⁶ Jaskáaxonra, jato bichina yoábo, ja Egiptonko iká jeman benxoakanti iki. Jatianra ja kanchis baritia yoakan ititian, moa jonibaon ja jawékiakantibo jati iki –akinra aká iki.

Egipto mainmea jonibaon koshi José jikia

³⁷ Jaskáatibo Josekan jato yoia, ja faraón betanbi jawen joni koshibao shinanna, kikinbires jakon jawéki iká iki.

³⁸ Jaskáakin jawen namá yoia moa onantaanan, faraónman jabé ikábo neskáakin yoia iki: –¿Maton shinanaki, nato bakeranon keskáribi, Diossen shinanman iboaa wetsa joni non merati atipana? –akin.

³⁹ Jatian ja Josébiribi faraónman neskáa iki: –Mia keská Diossen onan shinanya jonira, tsoabi yamake. Miabicho riki, jaskarabiribi iti Diossenbi imaa ikax, jato onanai joni.

⁴⁰ Rama netenbira, nokon toan ea jain iká palacionko mia joni koshi en imai. Jaskáakin joni koshi en mia imaketianra, jatíbi min yoia joibo, nokon jonibaon mia ninkáxonti iki. Eabichoresa, apo ikax mia xewina joni koshi iti iki.

⁴¹ Egipto main iká jatíbi jonibaon koshiribira en mia imai —akin aká iki.

⁴² Jaskáataanan, jawen metotaiinoa jawen janeya meosoti tsekataanan, faraónman José sawemaa iki. Jainxon lino aká chopá kikin kopí itan jakonshamanribi, oro teoti betanbi bexon José sawemakana iki.

⁴³ Jaskáakin senenhataanan, ja apo jan kaai carro pekáo wetsa carro ikátonin, moa apo keska itiribi janea iketian, José nanémaa iki. Ja nanémataanan boí, jabé boai apon joni koshibo ikana iki neskati: Jainra apo kaai, “¡bai xepoyamakanwe!”, ja apo mato ponte winotaitian rabii já bebon chirankookanwe, iki saa iibainkana iki. Jaskataxa Egipto main iká apon koshi jikimaa, José jain baneta iki.

⁴⁴ Jainxon faraónman José yoiribia iki neskáakin: —Ea riki, Egipto mainmea apo. Jaskara ixon riki, en mia joni koshi jikimaa. Jaskara mia joni koshi iketianra, jawékibo anoxon miapari yokákanti jake —akin.

⁴⁵ Jainxonribira faraónman, wetsa jane José menia iki. Ja jane menia iká iki, Zafnat-panea. Jaskáakin janetaanan, Potiferanin bake ainbo Asenat awinhanon ixon bimaa iki. Ja Potiferara iká iki, On jemamea sacerdote. Jaskata pekáora, Egipto mainmea jemabotiibi José kaa iki.

⁴⁶ Joséra kimisha chonka baritiaya iká iki faraónhiba bokanontian. Ja apoibakeax pikótaanra, jatíbi ja Egipto main iká jemabaon kaa iki.

⁴⁷ Ja José Egiptonko joni koshi inontianra, kanchis baritia senen kikinbiresi banábo jakonshamani xoxoax, ikonbiresi bimia iki.

⁴⁸ Ja banábo kanchis baritia senen, ikonshamani bimiketian tsinkixonra, Josekan aká iki ja Egipto main iká jemabotiibi ja jawékiati janon ixon, jato benxoamakin.

⁴⁹ Ja Josekan jato tsinkimaa trigo, tsonbi topontimatii kikinbires icha ikaxa iká iki, aniparo kexá iká mashitiibires.

⁵⁰ Jatian jawékiatinin iti peokootamatianra, Josekan jawen awin Asenat betan rabé bakeaa iki.

⁵¹ Ja reken pikota jawen bakera, Josekan janea iki, Manasés akin. Jaskáakin jawen bake ja janen akira iká iki, neskati: “Diossenbira ake, jatíbi ea onitsapita jawéki en shinanaibo, ea shinanbenomakin. Jainxonribira ake, ja nokon kaibobo onitsapitai en shinanai shinanboribi ea shinanbenomakin”, iki iká iki.

⁵² Jatian ja jawen wetsa bake pikota, Josekan janea iki, Efraín akin. Ja janeira iká iki José neskati: “Ea onitsapita mainxonra nokon bakebo ea Diossen menia iki”, iki.

⁵³ Jaskata iitira, moa kanchis baritia senenketian, ja icha jawékiati japachoaibo moa keyota iki.

⁵⁴ Jatian ja icha jawékiati ipachoi keyota pekáobiribi, moa jatíbiain jawékiatinin itibiribi peokoota iki. Jaskati jatíbiain jawékiatinin ikanainbi, Egipto mainbiribi icha jawékiati ja iki.

⁵⁵ Jaskati ja Egipto main iká wetsa jemabo, moa jaton jawékiati keyoax, jawékiatinin iki peokooti faraónhiba yobeni bokana iki. Jaskati jaiba bokanketian, faraónman jato aká iki: “Joséiba kaxon jan yoia keskábo axontankanwe”, akin.

⁵⁶ Jatian jaskati moa jatíbi ja Egipto main iká jemabaon jawékiatinin ikanaitian, jain jawékiati benxoabo jokonhaxon, ja Egipto jonibo Josekan jato maromaa iki. Jaskáakin Josekan jato akinabi, bebonbires jawékiatinin ibotankana iki.

⁵⁷ Jaskara iketian, jatíbiainoax trigo maroi Egiptonko José ikain bekana iki. Jatíbiainra kikinbiresi jawékiatinin ikana iki.

42

Josekan wetsabo Egiptonko kaa

¹ Jatian jaskati jato iká main moa yoábo yama inontianra, Jacobnin ninkata iki, Egipto main icha jawékiatia ikanai. Jaskara ninkáxon, jawen bakebo yoia iki neskáakin: “¿Jaweakikayaki, jawe akímabi manaanani mato neno oinhananreskanai?”

² Enra ninkáke, Egipto main icha jawékiatia ikanai. Jaskara iken, non ja jawékianon jain boxonpari, trigo marokin bitankanwe; noara pitin retenake, akin jato aká iki.

³ Jatón papan jato jaskáakin yoia, ja chonka Josekan wetsabo bokana iki; Egiptonkonia trigo maroi.

⁴ Jaskati jawen wetsa bakebo trigo maroi bokanainbi, Jacobnin jawen bake Benjamínbicho jato betan raanyamaa iki; jain kaax jakonma winóti shinankin.

⁵ Ja trigo maroiribi, wetsankonia jonibo bokanaibo betanra, ja Israelnin bakeboribi bokana iki. Jainra bokana iki, ja jain ikana Canaán main, moa jawe jawékiatibi yamaketian.

⁶ Jaskarabo inontianra, jainoa joni koshi iti José jikimakana iká iki. Jainoax jaribira iká iki, wetsankoniaxbo trigonin maroi beaibo jato jan maromai. Jaskara iketianra, ja trigo maroi boax Joséiba nokótaanan, jawen wetsabo ja José rabii, ja bebon chirankotaanan, maikibi bekepikana iki.

⁷ Jaiba nokókanatianbi, jato ointaanbires Josekan jawen wetsabo onanna iki. Jaskáakin jato onanaxbi, ja jawen wetsabo onanama keská José iká iki. Jakopíra, notsinbainhanan yoikin jato aká iki neskáakin: —¿Jaweranoaxki mato bekana? —akin. Jato jaskaa ikana iki neskati: —Noara Canaán mainmeax bekanke trigonin maroi — ikibo.

⁸ Josekan jato onankebi, jawen wetsabaon ja onanyamakana iki.

⁹ Jatian jawen wetsabo jaskáketian, Josekan shinanria iki, ja moatian jatokiriakin namáyantana jawéki. Jaskara shinanrixon jato yoia iki neskáakin: —Mato riki, jaweraoxonki non jato peotiki ixon, nato jema paranaxon oinni bekanabo —akin.

¹⁰ Jato jaskáa yoikana iki: —Mato jaskáai noa joáma riki. Noa min yonotibo riki, neno trigo icha yoikanai ninkatax, jan maroi bekanares.

¹¹ Noabo riki, westíora jonin bakebicho. Noara ikon jakon jonibo iki. Jaskara ikaxa, jawetianbi paranaxonbo ointaan, non jato ramiaisma iki —akin akana iki.

¹² Jaskáakanabi Josekan jato yoia iki: —Enra jawekeskáaxonbi mato ikonhayamai. Matobo riki, paranax nato jeman weixon, jaoraaxonki non jato ramiatiki ixon, noa oinni bekanabores —akin.

¹³ Jaskáabi José yoikana iki: —Noa min yonotibo riki, chonka rabé bake; westíora jonin bakebicho. Jainoax noabo riki, Canaán mainmea jonibo. Ja non wetsa chiní bichora, non papa betan jainbi banéke; ikaxbi ja wetsaresa moa yamake —akin.

¹⁴ Jaskáakanabi jato yoiribia iki: —Matobo riki, ja moa en mato yoiwana keskábi, paranaxon non jema oinni beabores.

¹⁵ Jaskara iken, ja maton ea yoiaboki ikon iki ixon onanoxonra, rama en mato neskáai: Ja faraónbicho riki, neno ikábaon joni koshi. Jakopíra, en mato paranyamakin ikon mato yoiai maton onannon ixon, ja faraón janebainkin en mato yoiai. Ja joyamaa maton wetsa chiní neno beyamaaxa, mato jawekeskataxbi nenoax kayamai.

¹⁶ Jaskara iketianra, ja maton wetsa chiní biti, maton westíora raanti jake. Jatian mato neno banetaibobiribira, ja maton wetsa chiní beai kaman, en mato xepoti jake. Jatianparira en mato ikonhati jake, jatíbi maton yoia joibo. Ikaxbi jaskáati en mato yoiabo maton senen hayamaketianra en onantiki, paranaxon non jema oinni mato joáres —akin jato aká iki.

¹⁷ Jato jaskáakin yoitaan, kimisha nete senen, Josekan jato cárcel meran xepoa iki.

¹⁸ Jatian jato cárcel meran xepoibata moa kimisha nete senenaitian, Josekan moa jato pikoa iki. Jato pikotaanan yoia iki: —Eara Diossen ratetai joni ikax, jawen keena keskáres axoni jaa joni iki. Jaskara iken, ja maton ea yoia keskábo maton senenhake-tianra, en mato jawebi shinanxontima iki.

¹⁹ Ikon jakonbo ixonra, maton wetsa westíora, neno cárcel meran maton potabainti jake. Jatian mato jatíribibora, maton itinko banéibatabo jato jawékiati boxoni moa kati jake.

²⁰ Ikaxbi ja maton wetsa chiní baneta maton yoiibatara, jakiribi jokin maton ea bexonti jake. Já maton beketianparira en mato ikonhati iki, ja maton yoia joibo ikon iká. Ikaxbi ja maton yoiabo senenhayamaaxa, mato mawáti jake —akin jato aká. Ikonrake non abánon ja min yoia keská, iki ikana iki.

²¹ Jaskáakinbo jato yoia, jatonbiribi ikana iki neskati: —Ja non wetsan jaskáatima noa yoiabi, noibayamakin akonbireskin ramiakin onitsapimani ikaxiki, noa jaskaraton ikonbiresi ochaa. Ja non jaskáani kopí riki, ramabiribi noki jaskara jawéki nokota —iki ikana iki.

²² Jatian jaskákanaitian jawen wetsabo, Rubenman jato neskáa iki: —Neskarabo inaketian, ja non wetsa maton retekaskin ramiaitian, atima en mato yoiabi, maton nokon joi ea ninkáxonyamaa iki. Ja maton jaskáani kopí riki, ramatian noabiribi masá tenei, ikonbiresi noa onitsapikanai —akin jato aká iki.

²³ Ikaxbi jabaonra onanyamaa iká iki, ja Josekan jaton joi ninkatai. Jaskarara shinankana iki, ja Josekan jato yoyo akin, wetsa joni jato yoimaitian.

²⁴ Jatian jato jaskáai iitibi, jato oinnax onisi, jato jenebaini wetsaori kaax, José winia iki. Ja onisi winii senentaanan, jakiribi joríboxon, jatíbi ja jain ikábaon jishnonbi, ja Simeón jato yatanmataanan cadenanin axon, cárcel meran jato niamaa iki.

²⁵ Ja Simeón cárcel meran jato niamaa pekáora, Josekan jawen joni koshiyo yoia iki, jaton sakobaon jato trigo bochoaxonti. Ja bochoaa pekáo, jan trigo kopíakana koríkiboribi, jaton sacobaon jato niapakexonti jato yoia iki. Jainoax jaton itinko kakin, ja jawékiakantiboribi jato axonkanti yoia iki.

²⁶ Jaskáakin ja trigo saco menikanabo, jaton asnobaon moa petsámankin senen-hataan, ja Josekan wetsabo moa bokana iki.

²⁷ Ja bobóbaiti moa yantan iketian, jain iakexon westíoran aká iki, jawen asno pi-manoxon, jawen saco techorokin. Ja techorokin chichó meraa iki, ja trigo bikin jan kopíabata koríki.

²⁸ Ja koríki meraax ratékin, jawen wetsabo aká iki: —Oinkanwe nato nokon koríki ea banexonkana. Nato nokon saco techórokinra en merake —akin. Jato jaskáakin yoia rateti, jatonbiribibo yoyo iki ikana iki neskati: —¿Jaweatimein noa Diossen jaskáake? —ikibo.

²⁹ Jatian moa jakiribi ja Canaán main kaax nokóxon, jawen bakebaon Jacob yoikana iki, jatíbi jaskara winókana jawékibo. Jaskarabo yoikin, jaton papa akana iki neskáakin:

³⁰ —Ja Egiptonko joni koshi jikimakanaiba kaax, noa nokóketianra noa aibake, non yoyo akabi jakonma koshi joinres noa aboankin. Jaskákin noa aibake matobo riki, paranaxon noa ramianoxon, non jema oinni bekanabo, akin.

³¹ Jaskáakinbo noa yoiainbira, nonbiribi aibake, noara ikon jakon jonibo iki. Jainoax paranaxonboribira, jawetianbi jato ramianoxonbo jaton jemabo non oinyosma iki.

³² Noabo riki, westíora papabicho; ikaxbi chonka rabé bake. Jatian westíora non wetsaresa, moa nobéma iki. Ikaxbi ja non wetsa chiníshokoresiki, ja non papa betanbi Canaánhin baneta, akin.

³³ Non jaskáakin yoia, ja Egiptonko joni koshi imakanatonin noa aibake neskáakin: ‘Ikon jakon jonibo ixonra, maton wetsa westíora neno maton ea potaxonti jake. Jatian matobiribira, ja maton xobon banetabaon jawékiati, jato boxoni moa kati jake.

³⁴ Ikaxbi jakiribi joríbakinra, ja banéibata maton wetsa chiníshoko, maton ea bexonti jake. Já maton beketianparira en ikonhati iki, ikon jakon jonibo ixon, maton ea paranyamaa. Jatianribira ja neno en mato banenanhíbata maton wetsa, en mato pikoxonti iki. Jainoax jatianribira, jakonshamanax neno mato jawékininbo maroti iki, akinra noa aibake' –akin akana iki.

³⁵ Jaskáakin jaton papa yoikin senenhataan, jatíxonbi jaton sacobo nasii akin, ja trigo marokin kopíabata koríkibo, jaton sacon iká merakana iki. Ja koríki pishabo jaton sacon iká meraax, jaton papa betanbi jaskarabo meraax, ikonbiresi ratékana iki.

³⁶ Jatian ratékin, Jacobnin jawen bakebo neskáa iki: –Ja maton wetsabo bokinra akai, maton ea jato keyonanpakebireskin. Ja Josépari maton aká iki, manómakin. Jatian ramabiribi maton ake, Egiptonko ioxon presoakanketian, Simeón potabeirankin. Ja senentianbi, rama ja Benjamín boribakasi mato iitai. Ja maton wetsabo maton jaskáaitoninra akai, maton jatíbitian ea jakonma imakin –akin.

³⁷ Jaskáketian Rubenman jawen papa yoia iki: –Ja min bake Benjamín iká jawékibo en oinbanon, eki jenewe, papá. Enra mia jakiribi bexoni kaai. Ikaxbi jaskáakin yoixonbi, en Benjamín mia bexonyamaketian, nokon bake rabé ea retenannoxiwe –akin.

³⁸ Jaskáakin yoiabi, Jacobnin jawen bake aká iki: –Ja min wetsa nokon bakera, jawekeskáaxonbi en mato raanxonyamai. Oinwe, ja min wetsa José iki, moa mawata yama. Jatian ja min wetsa Benjamínbicho iki, rama neno ebé jaa. Ja maton wetsa Benjamínribi, maton ioa kaaibi jakonma winóketianki, mato jawe iti iki. Ja nokon bake chiní, maton boxon jaskámaa kopíra, ea yosishoko ikax iti iki, jaskaraton masá shinanni onisi mawákasi –akin aká iki.

43

Egiptonko Benjamín bokana

¹ Jaskarabo inontianra, Canaán main iká jonibo, bebonbires jawékiatinin iki ii-boreskana iki.

² Jatian ja Egiptonkonía trigo beyantankana moa keyotaitianra, Jacobnin jawen bakebo yoia iki: –Jakiribi trigo marokin bii boribatankanwe –akin.

³ Jaskáaketian Judakan jawen papa neskáa iki: –Ja trigo maromataan raankinra, ja Egiptonkonía joni koshin onantishamanhakin noa yoia iki: 'Jakiribi jaiba kakin, non wetsa chini boyamaax, moa jaiba noa nokótima'.

⁴ Jaskara iken, ja non wetsa chini min nobé raanaitianparira, noa jakiribi Egiptonko trigo maroi kati jake.

⁵ Ikaxbi nobetan ja non wetsa min raanyamaitianra, noa jawekeskataxbi kayamai, papá. Ja jainoa koshinra, noa joaitian ayantanke yoikin: 'Non wetsa chiní boyamaax, moa jaiba noa nokótima' –akin aká iki.

⁶ Jaskáaketian ja jaton papa Israelnin jato aká iki neskáakin: –¿Jaweatikayaki, ja joni koshin mato yokataitian, non wetsa chiníra jake, akin maton aká iki? Jaskaaxonpachora akai, maton ea jakonmabires shinanmakin –akin jato aká iki.

⁷ Jaton papa jaskáketian neskáakin yoikana iki: –Ja joni koshin meskóakinbo noa yokáketian riki, non jaskáakinbo yoia. Jishaman jaskarabo yokákin noa aká iki: '¿Maton papaki japaria? ¿Maton wetsa neno joámaki jaríbaa?' akinbo. Jatianra nonra onanyamaa iki, jaskáakinbo yokáboxon, ja 'maton wetsara maton ea bexonti jake', akin noa ati –akin jaton papa akana iki.

⁸ Jatian Judakanbiribi, jawen papa aká iki neskáakin: –Moa noa kabatanon, nato bake moa nobé raanwe. Ja bake nobé kaketianra, enbishaman já koiranti jake. Jatianresa mia, noa, itan non bakeboribi mawáyamai japparikanti iki.

⁹ Ja min bake en boá jawekeskabo winóketianra, ea iti jake ja min bake kopi min ea ramiati. Jakiribi ja min bake mia neno banexonyamaxonra, en ati jake jatíbitian ja ocha kopi masá tenekin.

¹⁰ Jaskáyamakin moabi ja bake nobé min raanhibaketianra, moa rabeti kaax noa joríbaa ikeanke —akin.

¹¹ Jaskáketian jawen papan neskáa iki: —Moara wetsa keska shinanbo non ati yamake. Jaskara iken, ramapari mato jaiba kaai joni koshi, maton sacon jawéki axon boxon-tankanwe. Ja maton boxonaibora iti jake, ja nenonxon non akai kikin jakon jawékibo. Ja maton boxontibora iti iki: Ichama bálsamo, ichama mishkin, meskó inintibo, mirra, castaño bimibo itan almendro bimibo.

¹² Jainoax ichachashaman koríkiribira, maton boxonti jake. Jainoax ja maton saco meranoa maton meraibata koríkiribira, boxon maton jabishaman meniti jake. Jawekeska ikaxa, shinan benoxon mato axonabira iki.

¹³ Jaskara iken, ja joniiba moa botankanwe; kakin atankanwe ja maton wetsa iokin.

¹⁴ Ja mato jaiba kaai, joni koshiiba nokóketian, abánon ja koshi shinanya Diossenbi noibataan onísaxon, mato akinkin. Jainxon abánon, ja cárcel meran iká min wetsa pikotaanan, ja maton ioai maton wetsa Benjamínribi jaweamayamakin. Jatian ea jawekeska bakeoma banéti ikax, ibanon jaskarabiribi ea baneti —akin jato aká iki.

¹⁵ Jaskáketian ja Jacobnin bakebaon, ja joni koshi boxonti yoiibata jawékibo moa biax bokana iki. Ja moa bokin, ja ichashaman koríkiabi, jaton wetsa Benjamín iokana iki. Jaskati boax Egiptonko nokótaanan, Joséiba bokana iki.

¹⁶ Ja boax jaki nokoti bokanaitian, Benjamín jato betan kaai Josekan meraa iki. Ja meraxon, jawen xobon iká jawen yonoti joni koshi yoia iki: —Nokon xobonko nato jonibo iotanwe. Jain kaxonra, westíora waka min reteti jake; nenoax kaxon bariapan en jato betan pinon —akin.

¹⁷ Jatian jawen yonotibaon joni koshin, jan yoiwana keskábo José axona iki; jaskáxon janbishaman jato ioa iki.

¹⁸ Jaskáakin jato ioabi, Josekan xobo iketian onanax, ikonbiresi raketi, jatonbiribibo yoyo iibainkana iki neskati: —Paranxon ja xobon noa boí riki. Ja reken trigo maronontian, ja koríki noa banexonkin, non saco meran noa niaxonyantana kopíra ibirai, neno noa iwekana. Iamaxon non yoinayabi noa iboataan, kikinakin yankabires yononoxon noa bearibira ibirai —ikibo ikana iki.

¹⁹ Jaskáakin jato boá kaxon, jain kaa xobon jikiamatianbi, jan jato ioa Josekan yonotibaon joni koshi betan yoyo ikana iki.

²⁰ Ja yoyo akin akana iki neskáakin: —Oinpariwe ibó, minra moa onanke, noabo riki ja miibakea jawékiati maroi noa beibataboribi.

²¹ Ja jawékiati min noa menia nenoax noa kanontianra, moa yantan iketian oinnax, moa jain iakea iki. Jain iakexon, ja non boai trigo sacobo techóroxon non oinnara iká iki, koríki pishabo ja meran iká. Ja koríkibora, ja iantanatiibi iki; ja banenoxonra non neno beke.

²² Jainxonra non koríki beke, jakiribi nenoa trigonin maronoxon. Ixonbira non onanyamake, tsonkaya ja non saco meran ja koríkibo noa niaxonaki iantana ixon —akin akana iki.

²³ Jaskákanketian, ja Josekan joni koshin jato neskáa iki: —Rakéyamakanwe, jakon-reskaya shinankanwe. Jawekeska ixonra, maton Diossen itan maton anibaon Diossenbira, ja koríkibo maton sacobaon mato axonhibake. Ja trigo bikin, maton kopíayantana koríkibora en biantanke —akin jato aká iki. Jato jaskáakin yoitaanan kaxon, ja cárcel meran iká Simeón pikotaanan, jato ikanainko ioa iki.

²⁴ Jaskáa pekáo, moa jatíbi jato Josekan xobonko ioa iki. Jain moa jato ioxon, jan tachokiikanti onpax jato menia iki. Jainxon jaton yoinaboribi jato pimaxona iki.

²⁵ Jatian jabaon moa onanna iká iki, Josekan jawen xobonxon jato betan bariapan pii joai. Jaskara onanxon, ja José menikanti jawékibo benxoakana iki.

²⁶ Ja José moa jato betan jawékiai bariapan jocketianra, ja meniti bokana jawékibo moa menikana iki. Ja jawékibo meniamatianbi, ja rabii ja bebon chirankotaanan maikibi bekepikana iki.

²⁷ Jaskákanketian, Josekan jato yokata iki: —¿Matoki jakontani iantana? ¿Ja maton papa yosishoko maton yoiantanaki jaresparia? —akin.

²⁸ Jato jaskáa, joni koshi ikax jato betan senenma iketian, jakiribi já bebon beobainkana iki. Jaskátaanan yoikana iki: —Ja non papa, noa keska noibatishokoribira, jain jakontanibires iki —akin.

²⁹ Jaskáakin yoikana, oken oinbekonkin jain jato betan Benjamín itina Josekan meraa iki. Ja Benjamínra iká iki, jawen tita betanshaman jawen papan bakeaa ikax, jawen wetsabi. Jatianra iká iki José neskati: —¿Natokayarin maton wetsa chiní, já yoikin maton ea ayantana? —iki. Jato jaskáakin yoitaanan, ja Benjamín Josekan neskáa iki: —Mia Diossen noibataanakinbanon, baké —akin.

³⁰ Jaskáakin yoixon, jawen wetsa ointaan José ikonbiresi onisa iki. Jaskáakin onisen yatannatianbi, jawen xobon ishtonbiresh jikiash, José winia iki.

³¹ Ja winii senentaanan, winia onanti inaketian bechokiitax, joribaxon jato yoia iki: ¡Moa pikánon jato metexonkanwe! akin.

³² Jatianra moa pikin peonoxon, wetsa mesan jawen piti José axonkana iki. Jatian ja Jacobnin bakebobiribi, wetsa mesan axonkana iki. Jainxon ja Egipto jonibobiribi, jatonbiribibo axonkana iki; jaton axé meran, hebreo jonibo betan pitima yoiai iketian.

³³ Jatian pikin peomatianbi, Josekan jawen wetsabo beibanamakin jato yakámaa iki. Jaskáakin jato yasánkin aká iki, jaton rekenhainxon peoxon, jaton wetsa chiní senen jato yakámakin. Jato jaskáakinbo yasánketian ointaan, ratébainax beísanankana iki.

³⁴ Jato jaskáakin moa yasántaan, Josekan aká iki, jawen wetsabo yakákana mesanko, jawen yonotibo piti bomakin. Ixonbi ja Benjamínbiribi, jawen wetsabo axona bebonbiresh icha piti axona iki. Jatian jaskáakin jawen wetsabo betan moa jawékiaax, José raroshaman iká iki.

44

Josekan plata kenpo iká

¹ Jaskarabo iká pekáo, jawen yonotibaon joni koshi, Josekan yoia iki: —Nato joni-baon boti senenbopari, jaton sacobaon trigo bochoaxonkanwe. Jainxon jaton sako bemakayanribi, jan kopíakana koríki pishabo jato niaxonkanwe.

² Jainxon jaton wetsa chinikan sacon niaxonwe, nokon yami kenpo betanbi jan trigo kopíakana koríkiribi —akin.

³ Jatian wetsa nete xabata yamékirishoko, jaton asnoboyabi moa bokanaitian, Josekan jato raana iki.

⁴ Ja moa bokana pekáo, ochókanamabi Josekan jawen yonoti joni koshi neskáakin yoia iki: —Ja bokanabo ochóira bokanamabipari, jato chibantanwe. Nokoxonra, min jato yoiti jake: ‘¿Jaweatiki nokon Ibon mato jakonhaabi, maton jakonmaabeirana? Matonra jawen plata kenpo yometsokin beke’.

⁵ Ja kenpora, jan nokon joni koshin xeai iki. Jainoax ja kenpon axonribira akai, rama iti jawékibo onankin. Jaskara ikaxa, ja maton akábo, kikinbiresh jakonma jawéki iki akin jato anoxiwe —akin aká iki.

⁶ Jaskáakin Josekan yoia kaxonra, jato nokotaanan, ja yoiwana joishamanribi, jato yoia iki.

⁷ Jatianra jabaon yoia iki: —¿Jaweatikayaki, jaskara joibo yoikin min noa jeneyamai? Jawetianbira, non jato jaskáayosma iki.

⁸ Jishaman, nenoa trigo marobaini kaxon non ayantanke, Canaánhin kaxon, non saco meranoa koríki merakín. Ja koríki iboayamakinra, jakiribi neno jokin non mato banexonhibake. ¿Jaskata ikaxbiki, jawekeskati ja min Ibon xobon iká koríki, itan orobo noa yometsotiki?

⁹ Jawekeska ixon, ja manota jawékibo benakin atiki, ja neno noa iká westíorainoa min nokokin. Jatianra ja jainoa min nokoa joni, moa retekanti iki. Jainoax jatíbi noaboribi, min kikinakin yanka yonotibo noa iti iki –akin akana iki.

¹⁰ Jatian Josekan yonotibaon joni koshin yoia iki: –Ikonrake; ja maton shinanna keskáakinra en mato ati jake. Ikaxbi ja plata kenpo en jaibakea meraibichora, nokon yonoti iki kaai. Jatian mato jatíribibora, jawe ramibi akáma keská mato ikanti iki –akin.

¹¹ Jaskáakin jato yoiatianbi, jaton asnon iká sacobo manhaxon, jatianbi techórokana iki.

¹² Jatian jaton sacobo moa techórokanketianra, ja joni koshin aká iki, jaton sacobotiibi plata kenpo benakin. Ja moa benakin peokin aká iki, jaton wetsa rekeman saconkoxon peoxon, jaton wetsa chinikan sacco kaman. Jaskáakin sacobotiibi benabokin meraa iki, jaton wetsa chiní Benjamínman saconkonía.

¹³ Ja Benjamínman sacco meranoa meraketianra, jatíxonbi jaon masá shinanai onanti inon ixon, jaton sawea chopabo noshikana iki. Jaskatax jaton sacobo asnon ataanán, jakiribi Egiptonko banébainribikana iki.

¹⁴ Jaskati boax, jawen wetsaboyabi Judá, Josekan xobon bokana iki. Ja boax nokotax, José bebon chirankootaanán maikibi bekepikana iki.

¹⁵ Jaskákanketian, Josekan jato yoia iki neskáakin: –¿Jaweati maton ea jaskáarin? ¿Matonki onanyamaa, ea jaskáaibo en shinanmanres jato onanai? –akin.

¹⁶ Jatian jato Josekan jaskáaketian, Judakan aká iki neskáakin: –Non riki, jawe jakonmabi akáma. Ikaxbi jawekeskaakinshaman yoiananra, miabira non ikonhamatiki, non jakonma jawékibo akáma ixon, non mia yoiabi min noa ikonhayamaitian. Ikaxbi Diossen oinnaribi moa non, jakonma jawéki akona ikaxa, ja jaibakea min kenpo meraa betanbi, jatikaxbi noa min kikinakin yanka yonotibo iki noa bokanai –akin aká iki.

¹⁷ Jaskáabi Josekan jato neskáakin yoia iki: –Enra jatíbi mato jaskáayamai, ja plata kenpo en jaiba nokoaresa, nokon yonoti ikai. Ikaxbi mato jatíribiboresa, moa tsonbi jaweayamaa, maton papaiba mato jakonbires bokanti jake –akin jato aká iki.

Benjamín kopí Judá yoyo ika

¹⁸ Jatian jaskáakin jato yoia, Judá Josékirikaina iki, jakikainxon neskáakin yokata iki: –Ibó, rama riki ea mibébiribi beibabanax yoyo itin keeni; ¿Eaki iti atipanyamaa? Ibó. Ikaxbi en mia jaskáakin yokata, eki sináyamawe. Miabi Faraón shinanbainkinra en mia jaskáai.

¹⁹ Minra noa yokata iki, noaki papaya iki, iamaax nobé joyamaa non wetsaki jaa, iki ixon.

²⁰ Min noa jaskáaketian mia non yoiantanke, jaráke non papa yosishoko, itan non wetsa chiní bakebires, akin. Ja non wetsa riki, yosishokoxonbi non papan bakea. Jakopíra, kikinbiresakin noike, ja wetsa mawata toan jabicho baneta iketian.

²¹ Mia jaskáakin non yoia, min noa ayantanke, ja non wetsa chiní min onankasai kopí, ja bexonti noa yoikin.

²² Jatianra non mia aká iki, ja non wetsa chiní, mia non bexonabira, já kikinakin noia ixon, jaon akonbireskin masá shinanni, non papa mawárestiki ixon.

²³ Jaskáabi min noa yoiribia iki: Ja non wetsa chiní mia non bexonyamaketian, jawekeskáaxonbi jakiribi noa miiba joketian, moa min noa bitima.

²⁴ Min noa jaskáa kaxonra, jatíbi min noa yoia joibo rebéstankin, non papa non keshana iki.

²⁵ Jatianra non papan noa yoia iki: ‘Jakiribi trigo marokin bii botankanwe’, akin.

²⁶ Ikaxbi non yoia iki: ‘Ja non wetsa chiní boxonti, joni koshin noa yoia ikaxa, noa jawekeskataxbi jayáoma kati atipanyamake. Jayáoma noa kaketian ronki, jawekeskáaxonbi ja moatian ayantana keskáakin, noa biribatima iki’, akin.

²⁷ Jaskáakin yoiabi, ja non papan noa aríbaa iki, neskáakin: ‘Matonra ake kikinakin onankin, ja nokon awin Raquel betan en rabé bakea.

²⁸ Ja nokon wetsa bake eibakeaxbi moa manota iketianra, moa jawetianbi en oinyosma iki. Jaskara iketian en shinanai, ja nokon bakera, moa pimís yoinabaon piá iki ixon.

²⁹ Jatian nato ebé iká nokon jabicho bake texea boxon, maton jakonma winómaketianra, ea yosishokoirá ikax, jaon masá shinanni ea mawáresti iki’ akin.

³⁰ Jaskara iken, rama ja nokon papaiba karíbakin, nokon wetsa en boxonyamaara, jabébiribi jaxon ayorakin noia ikax,

³¹ ja nokon wetsa ebé kayamai ointaan, nokon papan kikinni onískin maxkati iki. Ja non papa yosishoko ikenbi jaskámaaxa, noa jawen bakebo kikinbires jakonma banéti iki.

³² Jakopíra, neno jokin ja nokon papa en yoia iki, nato bake en akonkin koiranti. Jaskáati yoikinra, en aká iki neskáakin: ‘Ja nato en ioai nokon wetsa, jakiribi mia iwexonyamaaxa, ea iti jake jaskaraton jatíbitian masá shinankin, jakonma masábires tenei jaai’, akin.

³³ Jakopíra ea keenai, nato bake jawen wetsabo betan raantaanan, jawen toan min yanka yonoti ea banéti.

³⁴ Jaskara iken, ja nokon wetsa ebé kayamaitianra, jawekeskataxbi nokon papan xobon ea kati atipanyamake. Jaskati eabicho kaxonbira, ja nokon papa jakonma en shinanmaa akonbireskin masá shinanni onitsapitai en ointi iki –akin aká iki.

45

Josekan jawen wetsabo onanmaa

¹ Jato jaskái iikinbira, moa jato bebonxon teneti atipanyamaxon, jawen yonotibo Josekan, koshin neskáakin saí aka iki: “¡Jatikaxbi nenoax jokonkanwe!” akin. Jatianra westiora jawen yonotibi jain yamakana iki, ja Josekan jawen wetsabo jato onanmantian.

² Jaskáakin jawen wetsabo moa jato onanmataanan, José ikonbiresi koshin sion iki winia iki. Jaskati winiaitian, jatíbi jain iká Egipto jonibaon ninkákana iki. Jainxon jaskati ja José winiabo, faraónribi keshankana iki.

³ Jatian jawen wetsabo Josekan aká iki, neskáakin: –Ea riki José; ¿Non papaki jaréstaniparia? –akin. Jato Josekan jaskáabi, ikonbiresi ratékin, nin tsonbi jawetanibi yoiti atipanyamakana iki.

⁴ Jaskákanainbi Josekan jato yoia iki: –Nerichaa bekanwe –akin. Jatian jato jaskáa jakibeirankanketian jato yoiribia iki: –Ea riki, maton wetsa José; ja Egiptonko bokannon ikax, mato eon maroni.

⁵ Ikaxbi jaskáakin yoixon en mato onanmaa, matonbinix jakonmabo shinanni, maton shinan tsokasax sinataxbo, jakayara mion maronike iki ikaxbo, sinakananyamakanwe. Diossenbira mato joámatianbi, eapari neno raana iki, neskati jawékiatinin iki mato keyókanketian, mato itan wetsaboribi akinti kopí.

⁶ Moa riki, rabé baritia mato jawékiatinin ikai. Jabira maxkáparike pichika baritiapari, mato jawékiatinin iikaresti. Jaskara ikaxa, maton banábo xoxotima iki.

⁷ Jaskátibo kopí riki, Diossenbi mato joámatianbi eapari neno raana. Jaskáaxon matoyabi, itan maton kaiboboribi en akinti kopí.

⁸ Matoma riki ea neno jan raana, Diosbikaya riki, jan ea neno bea. Ja Diossenribira, Faraón akinnai joni koshi iti, itan ja faraónman xobon ikábaon joni koshi itiribi ea imaa iki. Jainxon jatíbi nato Egipto main jaa jonibaon joni koshi itiribira, ea jan imaa iki.

⁹ Jaskara iken, ramabi boxon ja nokon papa ea neskáakin yoixontankanwe: ‘Ja min bake Josekanra ake, neskara joi mia bemakin: Nokon papanpari nato joi en bomaatianbi, ishton ea oinni jonon. Diossenbi Egipto main jaa jonibaon koshi ea imaa riki.

¹⁰ Jainxonribi yoitankanwe, joaxa Gosén janeya main jakanti iki; jawen bakeyabi jawen bababoya, itan jatíbi jawen yoinaboyaribi. Jaskati moa jain joax jaaxa, ea iká ochóma jati iki.

¹¹ Jaskati neno joax jakanketianparira, en jatíbi jawékinin jato maxkámátima iki. Pichika baritiaparira maxkáke, jawékiatinin iki onitsapikanti’.

¹² Jaskara iken, maton itan nokon wetsa Benjamínmanbi ake ninkákin, enbishaman jaskara joi mato yoiaitian.

¹³ Jaskara iken, ja nokon papa ea yoixontankanwe, eara neno Egiptonko joni koshi jikimakana iki. Jainxonribi yoitankanwe, jatíbi jaskara jawéki en neno akai maton oinnabo. Jaskáakin yoitaananra, ja nokon papa jatianbi ea maton iwexonti jake –akin jato aká iki.

¹⁴ Jato jaskáakin yoikin senenhataan, José jawen wetsa Benjamín paotaanan rabekaxbi winibekona iki.

¹⁵ Japekáo Josekan, jatíbi jawen wetsabo bexépakea iki. Jaskáakin jato paotaanan bexépakei onisi jato betanbi winia iki. Jaskati senentaanan moa jaton shinan tantipakeax, jaton wetsa José betan yoyo ikana iki.

¹⁶ Ja Joséiba jawen wetsabo nokókana joira, faraón keshankana iki. Jaskarabo keshankana ninkatax, jawen joni koshiboyabi faraón kikinbiresi raroa iki.

¹⁷ Jaskati rarokin, ja faraónman jawen wetsabo José yoimaa iki neskáakin: –Min wetsabopari yoiwe, jaton yoinaboyabi, ja min jato menia jawékiatiboya, Canaán main jakiribi moa botankanon.

¹⁸ Jain kaxonra, maton papa betanbi jatíbi jabé ikábo, maton ea jato iwexonti jake. Jaskáakin maton jato iwea eiba nokókanketianra, Egipto mai jain jakonshamani yoábo xoxoainko, en jato jamati iki. Jain en jato jamaara, jakonshamani yoábo ikaitian ja jawékiakanti iki.

¹⁹ Jainxon jato yoiwe, nato Egiptonkononia kabáyonin niniai carroboribi botankanon. Jatianra jan napóanan, jaton bakeboyabi jaton awinbo, itan ja min paparibi jan naneanan ishtontani bekanti iki.

²⁰ Jainxon jato yoiribiwe, ja Canaán mainmea jaton jayata jawékibo jenebeirantin masá shinanyamakanon. Neno Egiptonko moa bekanketianra, jatíbi jakon jawékibo en jato iboamati jake –akin jato aká iki.

²¹ Jatian faraónman yoia keská, israelitabaon axonkana iki. Jaskáxon jan jato bekanti kabáyonin niniai carroyabi, ja kakin jawékiatiboribi, Josekan jato menia iki.

²² Jainxon chopá benáshamanboribi jato menipakea iki. Ixonbi ja Benjamínbiribi menia iki, kimisha pacha koríki, jainoax pichika kikin kopí chopá.

²³ Jatian jawen papabiribi bomaa iki, chonka asnon axon, kikinbires meskó jakon jawékibo. Jainxon jatíribi chonka asno awinin axonribi bomaa iki: Trigo, piti jainoax meskó jawékiatiboribi. Ja jawékiatibora iká iki, jokin jawen papan ja jawékiatibo.

²⁴ Jaskati moa kati jato yoia, moa bokanaitian, jato neskáa iki: –Ramiananyamái jakonaxes botankanwe –akin. Jatianra jabo moa bokana iki.

²⁵ Egiptonkoniox boaxa, Canaán jakonbires jaton papaiba nokókana iki.

²⁶ Ja moa kaax nokóxon, jaton papa Jacob keshankana iki, jawen bake José jaresparia. Jainxonribi yoikana iki, ja José jatíbi Egipto mainmea jonibaon joni koshi jikimakanaribi. Jaskáakin jaton papa yoikanabi, ikonhayamai ratékainax, jawebi yoyo iamaa iki.

²⁷ Jaton papa jaskatainbi, ja Josekan joi bemaabo jeneyamakin rebéstankin yoikana iki. Jaskáakin yoikana ikonhayamai iikinbi, ja Josekan kabáyonin niniai carrobo oinna iki; ja carrobo iká iki, jan naneanan já bokanti bema. Ja ointaanpari, ja ikonhayamai iwana shinanbo moa tantipakea iki.

²⁸ Jaskarabo oinnaxpari jawen shinan tantitaanan, ja Israel jawen wetsa jane Jacob iká iki neskati: “¡Moa ea yoiamakanwe, ja nokon bake Joséra moa jake ixonra, en moa ikonhai! Jakopíra, ea mawatamatianbi já oinni ea kaai”, iki.

46

Egiptonko Jacob nokota

¹ Jaskatax ja Josekan papa Israel, jatíbi jabé ikáboyabi jawen bakebaon boá, Canaán mainmeax kaax Beersebanko nokota iki. Jain nokóxon, jawen papa Isaacnin rabikatitai Diosibi rabikin, yoina reteanan menoxona iki.

² Jatian jain iakea yamé, namá keská meranxon Diossen jawen janen, Jacob kenaa iki. Ja kenaitian aká iki neskáakin: —Jawerin, eara neno iki —akin.

³ Jaskáaketian Diossen yoia iki: —Ea riki, min papan Dios. Jaskara iketian, ja Egiptonko jaai katin rakéyamawe. Jain kaax mia jaketianra, min chiní bakebo en akonbireskin kaimaa, ani jemaaxbo jakanti iki.

⁴ Ja Egiptonko mia kaaitianra, eabi mibé iti jake. Jainoax enribira, ja min chiní bake kaiabo, ja Egiptonkonía pikotaanan en jakiribi min mainko jato beribanoxiki. Jatian mia Egiptonko iiti mawáketianra, ja min bake José, mia mawataitian oinni mibé iti jake —akin.

⁵ Jatian moa jaskáa pekáo, Beersebankoniax kaai Jacob tekita iki. Ja kaai tekíkin, ja faraónman bema, kabáyonin niniai carrobaon, jaton papa betanbi jaton awinyabi jaton bakebo, ja carrobaon moa jato napokoomaxon, jato iokana iki.

⁶ Jaskataxa Jacob jatíbi jabé ikáboyabi, moa Egiptonko jaai bokana iki. Jain bokinra bokana iki: Jaton wakabo, jaton carnerobo jainoax jatíbi ja Canaánhain inontian bikana jawékibo.

⁷ Ja Egiptonko Jacob kaaitianra, jatíbi jawen bakeboyabi jawen bababo, jabé boax nokókana iki.

⁸ Ja Egiptonko bokanni Lean bakebaon janebo riki natobo: Jawen reken bake Rubén.

⁹ Ja Rubenman bakebora iká iki: Hanoc, Falú, Hesrón jainoax Carmí.

¹⁰ Ja Simeónman bakebobiribi iká iki: Gemuel, Jamín, Óhad, Jaquín, Sóhar; jainoax ja Saúlbiribi iká iki, cananea ainbo betan bakeaa.

¹¹ Ja Levikan bakebobiribi iká iki: Guersón, Quehat, jainoax Merarí.

¹² Ja Judakan bakebobiribi iká iki: Er, Onan, Selá, Fares, itan Zérah (ja Er betan Onanra, Canaán mainmeax moa mawata iká iki). Jatian ja Faessen bakebora iká iki, Hesrón betan Hamul.

¹³ Jatian ja Isacarnin bakebobiribira iká iki: Tola, Puvá, Job jainoax Simrón.

¹⁴ Ja Zabulónman bakebo iká iki: Sered, Elón, itan Jahleel.

¹⁵ Ja non yoipakeara ike, ja Lea betan Jacobnin, Padán-aramhin inontian bakeaabo. Ja jaton bake ainboribira iká iki, Dina; jatíbi jayakanixa ikana iki, kimisha chonka kimisha joni. Jatíra ikana iki, benboboyabi ainbobo topona.

¹⁶ Jatian ja Gadnin bakebobiribi ikana iki: Sifón, Hagui, Esbón, Suní, Erí, Arodí itan Arelí.

¹⁷ Ja Asernin bakeboribira iká iki: Imná, Isvá, Isví, Bería, itan jaton poi iká iki Sérah. Jatian ja Beríanin bakebo iká iki: Heber betan Malquiel.

¹⁸ Jatíresa iká iki, Jacobnin Zilpáki bakeaabo chonka sokota bake. Ja Zilpára iká iki, Labánman yanka yonoti ainbo; jara jawen bake ainbo Lea menia iki, jan yononon ixon.

¹⁹ Ja Raquelnin Jacob betan bakeabobiribira iká iki, José itan Benjamín.

²⁰ Jatian Josekan Asenatki bakeaboribira ikana iki: Manasés betan Efraín; jabora iká iki Egiptonkoniak pikota rabébires. Ja Asenat iká iki, Potiferan bake; jara Onhainoa ikonma sacerdote iká iki.

²¹ Ja Benjamínman bakebora iká iki: Bela, Béker, Asbel, Guerá, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim jainoax Ard.

²² Ja neno non yoiatiiresa ike, ja Jacobnin Raquel betan bakea kaikanabo. Jatíbianix ikana iki, chonka chosko joni.

²³ Danman bakebiribira iká iki Husim.

²⁴ Ja Neftalíkan bakebobiribi iká iki: Jahseel, Guni, Jeser jainoax Silem.

²⁵ Ja Bilhára iká iki, Labánman yanka yonoti ainbobiribi; jara jawen bake Raquelnin yonoti inon ixon menia iki. Ja Bilhá betan Jacobnin bakebora iká iki, jatíbianix kanchis bake.

²⁶ Ja Jacob betan Egiptonko bokana jawen kikin kaiboshamanbora ikana iki, jatíbianix sokota chonka sokota joni; ikaxbi ja jawen bakebaon awinbora toponkanamapari iká iki.

²⁷ Ja Egiptonkoxonra, Josekan bakeaa iki, rabé. Jatoyabi ja nokókana jawen kaibobo toponkanara iká iki, kanchis chonka joni; jati Jacobnin kikinshaman rarebobora ikana iki, Egiptonko.

²⁸ Ja Egiptonko nokotamatianbira, Jacobnin jawen bake Judá Joséiba raana iki; Gosén main nokókanamatianbi jato bechii jonon ixon.

²⁹ Jatian ja Gosén main jawen papa moa nokota ninkáxon, Josekan ja bechii kanoxon, jan kati jawen carro jato jakonshamanhakin benxoamayona iki. Jaskáakin bechii kaxon moa nokoax, jawen papa yosishoko teikotaanan onisi, basichaashaman José ikonbiresi winia iki.

³⁰ Jaskati senenketian, Israelnin jawen bake José aká iki neskáakin: —Baké, ramara ake en miabishaman jiriapari nokon beronbi oinkin. Jaskáakin miabi moa oinnaxa, ea raroshamanres moa mawáti jake —akin.

³¹ Jatian Josekan jawen wetsaboyabi, jawen papa betan ikábo yoia iki neskáakin: —Enpari ishton kaxon faraón yoibatanon, nokon wetsaboyabi nokon kaibobora, Canaán mainmeax neno ebé jaai bekanke.

³² Jainoax jan teetaibobiribi ikaxa, jatíbi jaton wakaboyabi jaton carneroboya bekanke.

³³ Jaskáakin en faraón keshana, mato kenamaa kaketian, ¿Jawenshamanki mato teetai? Akin mato yokata, neskáakin yoinoxikanwe:

³⁴ Non yosibobiribi jaskaraton teepaoni iketian riki, noaboribi yoinabo kaii teetaibo, akinra ja faraón mato ati jake. Jatian jaskáakin maton yoiara, Gosén mainshaman mato imatiki. Ja Egipto jonibo, yoina kaii joni jato patax jatin keenma ikenbira, mato jain imati iki —akin jato aká iki.

47

Egiptonko nokotax, Jacob faraónhina kaa

¹ Jaskatax kaxon, Josekan faraón yoia iki, moara Canaánhinoax beax, Gosén main nokon papa betanbi nokon wetsabo nokotax tsamákanke. Jabo bekana riki, jatíbi jaton jawékiabi, jaton yoinaboya, akin.

² Jaskáakin faraón keshana pekáo, jawen wetsa pichika katota iki; faraón onanmai kanoxon.

³ Ja onanmati jato ioa kaketianra, faraónman jato neskáa iki: —¿Matoki jawen teetaishamanbo iki? —akin. Jato jaskáakin yokata yoikana iki: —Mia riki, non joni koshi.

Jaskara ikenra mia non yoiai, ja non anibo janribi ipaoni iketian riki, yoinabo kaiiai noa janribi teetaibo.

⁴Ja Canaán mainmeax, kikinbiresi jawékiatinin iorai kopí riki, nato Egipto main jakasi noa bekana. Jainoax non yoinabaon piti pastobobi, moa xoxoyamaitian riki, noa neno bekana. Jaskara kopí riki, miases joni koshi iketian, Gosén maintanibires min noa jamanon ixon, mia yokati noa bekana –akin akana iki.

⁵Jaskáaketian faraónman, José neskáakin yoia iki: –Ja min papa betanbi, min wetsab-ora mibé neno jakasi bekana iki.

⁶Jaskara iken, nato Egipto maira moa miki en jenea iki. Jakopí, ja Gosén maira jakonshaman iki, jain jato imawe. Jawekeska ikaxa, jato xaran jati atipanke, min onanna akonkin waka koiranti onan joni. Jaskara jonibo jaketianra, ja jonibo min imati jake, yoina koirannaibobiribi iti. Jatianra nokon yoinaboribi jawenayabi koiranon ixon, en jain imati jake –akin aká iki.

⁷Jatian Josekan, jawen papa faraón onanmakin ioa iki. Ja ioa kaax, moa faraónhiba nokóxon, ja joni aniakin shinanbainhanan aká iki, neno joaxa ea iitai, ¿Miaki jawekeskatani iki? akin.

⁸Jaskáaketian faraónman aká iki: –¿Jawetii baritiayarin mia? –akin.

⁹Jatian Jacobnin yoia iki: –Moa riki ea pacha kimisha chonka baritiaya, jatíbiain kawantani jaa. Jati baritia onitsapiti jaa ikaxbi riki, ea ramakamanbi nokon yosibaon baritia ikátiaitii nokotama –akin.

¹⁰Jaskáakin yoitaanan, moa faraónhibakeax Jacob pikókaina iki.

¹¹Jaskáxon ja faraónman yoiabo senenhakin, ja Josekan jawen papa betanbi jawen wetsabo, ja Egiptonko iká mai jakonshaman jato menia iki. Jaskáakin jato mai menia, Gosén janeya mainko boax jain jakana iki; ja main janeribi iki Ramsés.

¹²Jainxonribira jatíbi jawen kaibobo, Josekan, ja jawékiakanti senenbo jato menikati-tai.

Jawékiatinin ititian, Josekan jato akinna

¹³Jaskarabo inontianra, Egipto main itan Canaán main iká jonibo, jawékiatinin iorai mawákaskana iki. Jaskarakana iki, nin jaweranoabi jawékiatibo biti yama iketian.

¹⁴Jatian ja Canaán joniboyabi Egipto jonibaon, trigo bikin kopíakanai koríkibobiribi, Josekan tsinkiboa iki. Ja tsinkixon, jain faraón teetai xobon boxon, ja koríkibo jain benxooa iki.

¹⁵Jatian Egiptonkobi, nin Canaánhinbi moa koríki yamaketianra, egipciobaon José yoikana iki: –¡Min noa piti meniwe! Koríkioma kopíres min noa piti retemaara, atikeskabiakin min aká itima iki –akinbo.

¹⁶Jaskáakana Josekan jato yoia iki: –Jaskati moa koríkibobi keyota ixon, rama maton yoinabo ea bexonkanwe; ja yoinabo kopí mato en trigo meninon –akin.

¹⁷Jato jaskáakin Josekan yoia, meskó yoinabo bexonkana iki. Ja bekana yoinabo iká iki: Kabayobo, carnerobo, wakabo jainoax asnoboribi. Jaskáakin yoinabo bekan-ketianra, ja yoinabo kopí Josekanbiribi aká iki, westíora baritia senen, jaton jawékiati trigobo jato meniboreskin.

¹⁸Jatian moa jato jawékiati menikin jeneti baritia senenaitian, Joséiba boríbakana iki. Ja boxon neskáakin yoiribikana iki: –Ja rama miiba joríboxon, mia non yoiai riki, paranbainkin mia non akaima. Ikon jaskarakon iketian riki, mia non jaskáakin yoiai. Noabo riki, moa kikinbires koríkiomabo. Jainxon ja noa jayata jatíbi non yoinaboribi riki, keyokin moa non mia meniabo. Jaskara ikaxa, rama moa jashaman mia non meniboti jawékibo moa yamake. Ja texea jawékibicho riki, non mai betan non yorabichores.

¹⁹Jaskara iken, ja trigo min noa meniboresti kopí, rama ja non yoran itan ja non main marowe. Jatianra ja faraónman noa jawen kikinbires yanka yonoti imaabi, noona jawemabi iti iki, jan noa pimai ikax. Jainoax jakonribira itiki, jain noa jaa mainko

bananon ixon, ja banati berobo min noa menia. Jatianra ja main banaabo jawékiai jaax, noa itan ja mai mawata keská itima iki –akin akana iki.

²⁰ Jaskati moa yoábo yamaketian, ikonbiresi jawékiatinin ikinra, Egipto jonibaon jaton waibo José maromakana iki. Ja jaskáakin José maromakana waibora, ja Egiptonko iká jatíbitanishaman maibo, moa faraónmana baneta iki.

²¹ Jaskatax ja Egiptonko jakana jonibo, faraónman kikinbires yanka yonotibo banékana iki.

²² Ikaxbi ikonma sacerdotebaonres, jaton waibo José maromayamakana iki. Jabaonra jaskáakana iki, jabo faraónmanbi jawékiati jato meniaibo ixon.

²³ Jaskata pekáora, Josekan jatíbi jonibo yoia iki: –Jaskara ikaxa, rama matoyabi ja maton maibo, moa faraónmana iki. Jakopíra en mato banati berobo meniai, maton jain bananon ixon.

²⁴ Jatian ja maton banaabo moa iketian tsekaxonra, pichika tsamáinoá westíorares, faraón maton meniti iki. Jatian chosko tsamá matona banetara iti iki, jainoabi maton banati, jainoax jainoabi maton jawékiatiboribi –akin jato aká iki.

²⁵ Ja Josekan jato jaskáaketian yoikana iki neskáakin: –Miabichores kikinbires noimis ixonra aká iki, noa jawékiatinin iki keyotainbi, minres noa noibataan jamakin. Jaskara ikaxa, faraónman kikinbires yanka yonokin noa teemaabi, nona jawemabi iti iki –akin akana iki.

²⁶ Jaskara iken, westíora senenhakanti esé Josekan pikoa iki. Ja pikoa eséra iká iki, ja bimi tsekakana pichika tsamáinoá, westíora tsamá faraón menikanti jake, iki iká. Ja jaskáakanti yoini eséra, rama kamanbi jaréske. Ikaxbi ja sacerdotebaonresa, jaton wainkonía tsekaa jawékiatibo, faraón meniamakana iki; jaton maibo faraónman iboaama iketian.

²⁷ Jatian jaskati Egiptoain boax, ja israelitabo Gosén main jaax, ikonbiresi kaikana iki.

²⁸ Ja Egipto mainra Jacob jaa iki, chonka kanchis baritia senen. Jatíbianixa ja Jacobnin baritia iká iki, pacha chosko chonka kanchis baritia.

²⁹ Jaskara iikin, Jacobnin onanna iki, jawen mawáti nete moa seneni kaai. Jatian jaskara onanxon, jawen bake José kenaxon yoia iki: –Akonkin noixon ea akinti ixon, min meken ja nokon kishi naman niawe, jaskaaxon jatíbi ja en mia yokataibo ea senenhaxonti ixon, Dios janetaanan ea jen awe. Ea mawáketian, jawekeskáaxonbi Egipto main ea miinyamanoxiwe.

³⁰ Jawetianki ea mawatai, ea nenoa tsekabainkin boxon, jain nokon anibo miinmeeta pataxbiribi, ea miinnoxibe –akin aká iki. Jawen papan jaskáaketian, enra mia jaskáati jake akin Josekan aká iki.

³¹ Jatian jawen papan yoia iki: –Dios janetaanan ea jaskáawe –akin. Jaskáatin keenaitian, Josekan Dios janebainkin jawen papa yoia iki, jatianra ja Israel jawen tepitikibi bekepinon kaman, beota iki.

48

Jawen bababoki, Jacobnin orana

¹ Jaskáayantana basimabi, Josekan ninkata iki, jawen papa Jacob isinai. Jaskara ninkáataan, jawen bake rabé Manasés betan Efraín bibaini, jawen papa oinni José kaa iki.

² Ja kaax nokóketian, Jacob keshankana iki, jawen bake José ja oinni joá. Ja keshankanatianbi, Jacob raroi jawen rakátiainoaxbi koshiinakainax, yakata iki.

³ Jain yakáxon, jawen bake José aká iki neskáakin: –Ja Canaán main iká Betel jemanko ea inontianra, ja jatíbi atipana Dios eki pikóxon, jakonbires janon ixon ea jakon shinanxonkin,

⁴ neskáakin ea yoia iki: ‘Oinwe min chiní bakebo en kaimaara, kikinbires icha inóxikanai. Jaskati kaiaxa, maibotiibi janbístaanani jemaaxbo janoxikanai. Jainxon

ja min chiní bakeboribira, Canaán mai en jato meninoxiki, jatíbitian jatonabiribi inon ixon' akin.

⁵ Jaskara iken, ja neno Egiptonko ea mato betan jaai joamatianbi, min bakeara rabé iki Efraín betan Manasés. Jabora nokon bake rabé Rubén betan Simeón aká keskáribiakin, nokon bakebi keskáribiakin en shinanai.

⁶ Ja bakebo pekáo min chiní bakeabora, minabiribi iti iki, jatianra Efraín betan Manasésen wetsa ixon jatíbitian jatona inon ixon papana biti jawéki jatonribi biti iki.

⁷ Jatian Padán-aramhinoax jokinra, min tita Raquel en Canaánhinxon mawámaa iki. Ja maxkaketianra, Efrata jemaki nokóti ochóma iká bai kexabi en maiaa iki; ja Efratan janeribi riki Belén –akin.

⁸ Jaskáakin yoii iikinbi, ja Josekan bake rabé Jacobnin meraa iki. Ja merataanan José neskáakin yokata iki: —¿Nato bake rabéki tson bakebo iki? —akin.

⁹ —Nato bake rabé riki, neno Egiptonko iketian, Diossenbi ea menia bakebo –akin Josekan jawen papa aká iki. Jaskáaketian, jawen papan aká iki neskáakin: —Neripari ja min bake rabé ea bexonwe; ja Diossen jawen jakon shinan ea menia shinan en meninon –akin.

¹⁰ Ja Josekan bakebo jaskáanontianra, Israel iká iki moa yosishokoiri ixon, jakonhak-inbobi moa ointi atipanyamaa. Jaskara iketianra, já ochóma Josekan jawen bake rabé ioxona iki. Jato ioxonketian jaton rarokin, jawen baba rabé toataan jato bexeta iki.

¹¹ Jawen baba rabé jaskáa pekáo, jawen bake José aká iki neskáakin: —Kikinshamankinra, jakiribi mia en ointi shinanama iki. Jaskara ikenbira, Diossenbi amaares rama min bake rabéyashoko en mia oinke –akin aká iki.

¹² Jaskáa pekáo, ja bakebo jawen papashokon toaketian bichintaan, ja bebon kaax, José chirankootax maikibi bekepia iki.

¹³ Jaskáatan Josekan jawen bake rabé bixon, ja Efraín jawen mekayao mekenman metsona iki; jatian Manasésbiribi, jawen mexkao mekenman metsona iki. Jaskáakin jawen bake rabé metsonhanan, jaton papashoko patax jato imaa iki.

¹⁴ Jatian moa jaskaaxonabira, jato Dios yokáxonamatianbi, Jacobnin jawen meken rawinonaankin jato manaon sanana iki. Jatian jawen mekayao meken, Efraínman mapo manaon sanana iki; ja chiní ikenbi. Jainxon jawen mexkaokea mekenbiribi, Manasésen mapo manaon sanana iki; jakaya Josekan reken bake ikenbi.

¹⁵ Jatian José jawen bakeboyabi, Diossen jakonhanon ixon, Jacobnin moa jato yoixona iki neskáakin: “Mia Dios iketianra, nokon papashoko Abraham betan, nokon papa Isaacnin min joi mia ninkáxonkatiai. Jaskaribiakinra en onanke, nokon titan chixana meranoax pikónontianbi, ea min koiranbea.

¹⁶ Jainxon meskó onsá jawékiainoaboribi, min ángel min ea koiranmaa iki. Ja kopí ea keenai riki, ja Diossenbiribi nato bake rabéki, jakonhakin jato shinanxontin. Jabo jaskáa kopíressibira, nokon janeyabi Abrahamman jane itan ja Isaacnin janeribi, jatíbiain jakon ninkakaanoxiki. Jaskara ikenra, nato bakebaon chiní bakebo, ikonbiresi kainoxikanai”, akin jato aká ki.

¹⁷ Jatian jaskáakin, ja Josekan bake chiní Efraín manáon, Jacobnin jawen mekayaokea meken sanana iká iki. Jaskáa ikenbira, ja bake manaon jaskáatin keenyamakin, jawen reken bake Manasésen mapo manaonres, jawen papan mekayaokea meken boxon, Josekan sananmaa iki.

¹⁸ Ja jawen reken bake manáon jaskáamaxon, jawen papa metsontaan José iká iki neskati: —¡Papá, jaskarama riki!; nato nokon reken bake Manasés manaonkaya riki, min mekayaokea meken bexon, min já ponté sananti –akin.

¹⁹ Jaskáabi jabiribi jaskáatin keenyamakin, Jacobnin jawen bake José aká iki, neskáakin: —Ikon jaskarakon riki, ja min yoia keská. Ja min reken bakera, kaitaan

ani jemaaxboribi jaai bokañai. Ikaxbi ja xewinabiresa iki kaai, ja min chiní bake Efraín. Jara kikinbiresi kaitaan, jatíbiain janbístaanbo ani jemaaxbo janoxikanai —akin.

²⁰ Jaskáakin José yoia pekáo, ja netenbi Manaséspari Dios yoixontitianbi, Efraínpari Jacobnin neskáakin Dios yoixona iki: —Ja Israel jonibaonra anóxikanai, jatíbitian maton jane shinantaanan, jato Diossen jakonhanon ixon, jato neskáakin yoixonkin: ‘Ja Manasés betan Efraín jan akíni Diossenribi, mato akinbanon’ —akin.

²¹ Jatian Josébiribi, jawen papan aká iki neskáakin: —Eara moa mawatibi iki. Jaskati ea moa mawákenbira, non Dios mato betan jatíbitian iti jake. Ja Diossenribira, non yosibo jain ipaoni mainko mato banémaribanoxiki.

²² Miabichoresiki, min wetsabo xewiinabaina joni koshi jikimakana. Jaskara mia ikenra, ja amorreobo betan reteanxon en jato bichinni Siquem mai, mia itan min chiní bakebo en meniai —akin.

49

Ja akinbicho Jacobnin jato yoia

¹ Jatian Jacobnin, jawen bakebo kenaxon jato yoia iki neskáakin: “Ramapari, neribekanwe, jaskara iikax mato iki kaaibo, en mato yoinon.

² Ea riki maton papa Jacob, jaskara iken en mato yoiaibopari ea ninkáxonni bekanwe bakebó, akin.

³ Jato jaskáa jaki bekanketianra, jawen bake Rubénpari neskáakin yoia iki: Mia Rubén riki, bakeranon koshi inontian en bakeaa ikax, nokon reken bake; jakopíra ea miki koshia iká iki. Jaskara ikax, mia koshi shinanya iketianra, mia rabibainhanan ani joniakin mia shinanni, miki chipónoxikanai.

⁴ Jaskara miashaman, nokon reken bake ixonbira aká iki, ea min akonbireskin jakonma shinanmakin. Ja jakonma min ea shinanmaara iká iki, nokon onan awin ea teanaanxon. Jakopíra, rama moa nokon reken bakema keská ikax, aniparo jene jawen keenaobiribi boí iitai keskáres ikax, mia minbix koirameyamaa iki, akin aká iki.

⁵ Jatian ja Simeón betan Levíbiribira, siná yoina keská ixon, ishtonbires sinátaanan jato reteai joni rabébiribi iki.

⁶ Jakopíra, jaskara atin keenkinres maton jato reteai, ea mato betan jatin itan maton tsinkítianbo itinribi ea keenyamaa iki. Jaskarabo ixonribi maton akai, yoinakibobi sinátaanan moa niamanon ixon, jaton tae chiponobo jato xatenaankin.

⁷ Jaskati yoinabo ikai keskati sinataibo ikaxiki, mato kikinbires jakonma jonibo. Maton jaskaraninbira, Israel jemabotiibi en mato janbismaa, mato jatíbiain janbisax jaresabo inóxikanai, akin jato aká iki.

⁸ Jainxon Judábiribi yoia iki neskáakin: Mia nokon bake Judákanbiribira, jato betan reteanankin min jatoaresnoxiki. Jatian min wetsabaonbiribira, mibebon joxon chirankootaan moa rabinoxiki.

⁹ Jainoax miabiribi riki, kikinbires ino siná yoina biax koirani rakáketian, tson pataxtima keská. Jaskara siná iketianki, ¿Tson jaskara siná yoina pataxti iki?

¹⁰ Mia Judá Diossenbi joni koshi imaa iketianra, tsonbi min toan wetsa koshi imati yamake. Jainoax ja koshi jikimaxon mia menikana mia jaki koshiti kekótiribira, tsonbi mia bichinti yamake. Jawetianki ja nato neten jatíbitian apo iti joni joai, jan joxónresa ja kekóti mia bichinnoxiki. Ja joniribira, jatíxonbi jawen joi ninkáxonoxikanai.

¹¹ Ja joni joxónribira, uva ichaira iketian, jawen burro bake ja uva jiwiki nexanoxiki. Jainxon uva jene vinoakanatonribira, jawen chopá betanbi jawen tari jan patsánoxiki.

¹² Ja apo iki joai joniribira inóxiki, uva jene xewinbainbires jakonshaman beroya keská ikax, metsáshaman. Jainoaxibira inóxiki, leche xewinbainbires joxoshaman xeta keskaya, akin.

¹³ Jainxon Zabulónbiribi yoia iki: Miabiribira, aniparo kexá janoxiki. Mia jain jaketianra, wetsankoni ax beaxbo, ani wapórobo min repintian repinoxiki. Jatian mia jain jaa min mai senenabiribira inoxiki, Sidón mai senenainko akin aká iki.

¹⁴ Jatian ja Isacarbiri yoia iki: Mia Isacar riki, iwe jaweki papimakanai yoinabo keská ikax, kikinbires koshi joni. Jaskara ikaxa, jawen jatinkobiribi yoina tantimakana jakonbires tantia keská ixon, mia meskóakin ramiakanabi, min jato kopíamanoxiki.

¹⁵ Jaskara ixon min oinna, ja mia jain jaa mai jakonshaman jain jati jisá ointaanan, mia yanka yonokin teemakanabira, jakonshaman shinanyaxonres min jato teexonoxiki, akin aká iki.

¹⁶ Ja jawen bake Danbiribi yoia iki neskáakin: Minbiribira, joni koshi jikitaanan min kaibo israelitabo jato akinoxiki.

¹⁷ Mia Danra inóxiki, bai kexa rono tsamátaanan, joni peyakaya kabayobo kaaitian, jaton tae chiponki natéxtaanan jato pakeai keskábo. Jakopíra, ja mii patax iká jemabo ikonbiresi matoki rakénoxikanai akin jawen papan aká iki.

¹⁸ Jaskáakin jawen bake yoitaanan, Jacob iká iki neskati: ¡Nokon Ibó min ea jamanon ikaxa, ea miki koshiananbi mion manati jenéyamai! iki.

¹⁹ Jainxon Gadbiribi neskáakin yoia iki: Mibé reteananira, reteananai jonibo benóxikanai. Jaskati bekankenbira, min jatoaresa jabati bokanaitian, jato chibanhanan min jato keyonoxiki akin aká iki.

²⁰ Jatian Aserbiribi neskáakin yoia iki: Miabiribira, kikinbires icha jawékiatia ikax, jawebi yoronyamanoxiki. Jaskara ixonra, apobaon jawékiai keskáshamanbo jawékiaires mia janoxiki, akin aká iki.

²¹ Jainxon Neftalíbiribi neskáakin yoia iki: Miabiribi riki, jatíbibo jato jakonhaxonres jakinti shinanya ikax, westíora yoina jawen bakeboyabi metsáshoko ikax, tsonbi jaweayamaa kawanhatanai keská, akin aká iki.

²² Jawen wetsa bakebo moa jaskáakin yoitaanan, Josébiribi aká iki, jawen chiní bakeboyabi jaskara iti yoikin neskáakin: Mia José riki, jene ochóma westíora jiwi niax, kikinbiresi bimia keská. Jainoax ja jiwi ponyanbo, chikékana tanai neeinatai keskáribi.

²³ Ikaxbi ja jakonma shinanya jonibaonra, mia omískin mikiakin jakonma shinankana iki; jatíbitian mia ramiati shinanyares ixon.

²⁴ Miki jaskábokanainbira, ponté jakon shinanyares ikax, mia jawetianbi rakéyamanoxiki. Jakopíra, ¡Nokon Dios en ichabires iráke akai!, janres jatíbi jawéki atipanketian. Jainxonra en iráke aribai, jan jato ikinna ixon, jatíbitian jato akinhanan jato koiranaitianribi.

²⁵ Ja min papan Diossen mia akinti kopíra, en já iráke akai. Já riki, jatíbi atipana Dios; jaskara ixonra, jawen jakon shinanman mia jakonhati iki. Ja naikanmea jakon jawékibaon, itan ja aniparo chichokeya jakon jawékibaonribira, mia jan jakonhati iki. Jainoax ainbobaonribira, jakonhakin bakeataanan, jakonhakinribi jaton bakebo jawékiamakin jato aniakanti iki.

²⁶ Jaskara iken, ea nokon anibaon aní bebonbiresa, mia nokon bake iketian, Diossen mia jakon imanon ixon, en mia Dios yoixonai. Ja moatianbi japaoni keyá manain iká jakon jawékibo min oinnai bebonbiresa, Diossen jawen jakon shinanman mia jakonhanoxiki. Mia José riki, min wetsabo xaranmea, Diossenbi mia katota, akin aká iki jawen papan.

²⁷ Jatian senentianbi, ja Benjamínbiribi yoia iki neskáakin: Miara inóxiki, westíora pimís yoina siná keska. Ja siná yoinanin akai iki, yamékiri piti bixon janbichopari pikin. Jatian moa yantanpake akai iki, ja texeawana, wetsabo pikinkin”, akin aká iki.

²⁸ Ja non yoipakeabora ike, ja chonka rabé Israelnin bake iníbo. Ja jawen bake westíorabokira, jawen papan jaskábiribi ikannon ixon, jato Dios yoixonpakea iki.

Jacob mawata

²⁹ Jaskáakin jato yoikin senenhayontaan, Jacobnin jawen bakebo yoia iki: “Moara ea mawatibi iki. Ja nokon anibo minmeetainkoribi ea miinnoxikanwe. Ja jain miinmeekana kini riki, ja Efrón janeya heteo jonin mainko iká.

³⁰ Jara, Canaán main iki; ja Macpelá iká bekeiba Mamré manan ikainko. Ja kinira, Abraham maroa iká iki Efrónmana; jabobiribi jain miinmeeti shinanxon.

³¹ Jaskáti shinanxon bia ikaxa, ja Abraham jawen awin Sara betanbi jain miinmeeta iki. Jainoax jainribira miinmeekana iki: Isaac betan jawen awin Rebeca, jainoax Learibi.

³² Ja jain miinmeeti kinira, hitita jonibaona Abraham maroni iká iki”.

³³ Jatian jaskáakin, jawen bakebo moa yoikin senenhataan rakáxon, ja Jacobnin moa maxkaa iki.

50

¹ Jaskáakin jawen papan moa maxkaketian, ikonbiresi onískin winiananbi, jawen papan yora teikobainxon Josekan bexeta iki.

² Jaskati senenxon, ja mawábaon yora jaskáaibiribi jonibo, jawen papan yora pisitima raon amaxon, jainpari rakanxonti, Josekan jato yoia iki.

³ Jatian ja mawá yora jaskáakin raonyonxon, chosko chonka nete senenpari miinyamakana iki; ja raon jawen yora taraxmai kaman. Jatón axébiribi jaskara iketianra, jaskáakana iki. Ja Egipto jonibaonribira, kanchis chonka nete senen, José onískinkana iki.

⁴ Jaskati jawen onís shinan moa tantipakea pekáo, ja faraónman joni koshibo Josekan yoia iki neskáakin: —Ea keenai riki, maton jisá ea mato betan jakonbires iká iketian noibataan, faraón maton ea neskáakin yoixonti:

⁵ Ja nokon papanra, jayá maxkakinbi ea aká iki, jan yoia joibo en senenhaxonai onanti inon ixon, Dios janemataan ea neskáakin yoikin: Moa en maxkaketian, ja Canaán main iká kininko ea miinnoxon bonoxikanwe, akin. Jakopíra ea keenai, faraón maton ea jaskáakin yoixontin. Ja kini meran, nokon papan yora moa niaaxa, ea joribatiki —akin jato aká iki.

⁶ Jato Josekan jaskáaketian, faraón yoixonkanara, José kenaxon neskáakin yoia iki: —Atanwe, min papa miinkin; Dios janemataan min jaskáati mia jan yoiantana keskáakin —akin aká iki.

⁷ Jaskáakin yoia, José jawen papan yora miinni kaaitian, faraón betan teetai joni koshiboyabi jatíribi Egipto jonibo jabé bokana iki.

⁸ Ja José kaaitian chibani bokin, Jacobnin kaibobaon jatón bakebo, itan jatón yoinabobicho Gosén main potabainkana iki.

⁹ Jainoax jatíribibo bokana iki, kabáyonin peyakaabo, jainoax kabáyonin niniai caronbaonribi bokana iki. Ja kopíra, ja José chibani bokaabo iká iki, kikinbires icha joni.

¹⁰ Ja boax, Atad akanainko iká wainko nokókana iki; ja iki Jordán paro ochóma iká. Jain moa nokóxonbira, ja Josekan papan yora miinyamaparikin, onantishamanhakin kanchis nete senenpari rakanax, ja José masá shinankiini itan onískiini winikana iki.

¹¹ Jaskati ja yora rakana oinnax, Egipto jonibo ikonbiresi onisi winikanaitian, Canaán jonibo ikana iki: “Ja egipciobaonra mawá miinkin onantishamanhakin akanai”, jatón noia joni koshi mawata beaxa ibirakanai, iki. Jatian jaskáataan, ja jainoax jaskákana janekana iki, Abel-misraim, akin.* Ja jaskáakin janekani riki, Jordán paro keiba iká.

¹² Jatón papan yora jaskáaxonra, jawen bakebaon senenhakana iki, ja jatón papa jiria inontian, jawen yora jaskáaxonti yoini joibo.

* **50:11** Abel-misraim iki iká riki: Egipto jonibo jainoax onisi winikani, iki iká.

¹³ Jato jaskáati yoia ixonra, jawen bakebaon jaton papan yora bokana iki, Canaán ikain Macpelá main iká kininko. Ja kinira iká iki, jatobiresbiribi mawatax jain miin-menoxon, hitita joni Efrónmana Abraham maroa. Ja kiniribira iká iki, bari pikotaiori Mamré akanai manan ochóma iká.

¹⁴ Jatian jawen papan yora moa miinkin senenhataan, José jawen wetsaboyabi jatíbi jabé boabo, moa Egiptonko beribakana iki.

José mawata yoia

¹⁵ Moa jaton papa mawáketian, Josekan wetsabaon neskara shinanna iki: “Jawekeska ixonra, ja non papa moa mawata iketian, Josekanbira non já ramiani iketian, jan kopikaakin nokiakin rami shinanaí”, iki ixon.

¹⁶ Jaskáxon westíora raankana iki, jaton wetsa José neskáakin yoiti: “Ja non papa mawatamatianra, noa min wetsabo yoia iki,

¹⁷ mia neskáakin yoiti: ‘Ja min wetsabo mia ramiax miki ochakana ikenbi, moa jaskara jawékibo jato shinanxonyamawe, iki ja non papa iká’. Jaskara iken, rama mia non yoiai riki, mia non jaskáakin ramiabo ikenbi, moa nokiakin min ramiakin shinantima. Noaboribira min papa Jacobnin Diossen yonotibo iki”. Jaskáakin ja raankanatonin rebéstankin José yoia, winipakea iki.

¹⁸ Ja joi bemakanatonin moa yoikin senenhaketianribi, ja Josekan wetsabo nokótoshita iki. Ja nokotax ja bebon chirankootaan, maikibi bekepixon yoikana iki neskáakin: –Noa neno ikábo riki, min kikinakin yanka yonoti jonibo –akinbo.

¹⁹ Jaskákanaitian jato Josekan yoia iki: –Rakéyamakanwe; jawekeskataxbira Diossen toan ixon en mato ramiati atipanyamake.

²⁰ Maton shinanra iká iki, ea ramiati. Jaskara ikenbira, ja maton shinanna keska imayamataan, mato jakonhanon ixonres, Diossenbi ea neno imaa iki. Jaskáakin Diossenbi ea neno imaa kopíresa, icha jonibo en jato akinna, jakonbires japarikanke.

²¹ Jaskara ikenra, mato jawekeskataxbi eki rakéti yamake. Enra maton bakeboyabi, mato jawékiatibo meniti jake –akin jato aká iki. Jaskáakin jakonhakinres jato yoibainhananra, Josekan jawen wetsabaon jakonmatani shinanni iitai shinanbo, jato tantimaa iki.

²² Jaskatax, ja José jawen papan kaiboboyabi, Egipto mainko jakana iki. Jatian ja Joséra jaa iki, pacha chonka baritia senenres.

²³ Ikaxbi ja Joséra mawata iki, jawen bake Efraínman bakebaon bababaon bakebo oinbaini. Jainxonribira jawen rarebo inon ixon, jawen baba Makirnin bakebo bia iki. Ja Makir iká iki, Manaséssen bake.

²⁴ Jatian jaskara iikinra, Josekan jawen wetsabo yoia iki neskáakin: “Eara moa basima mawáti jake. Ikaxbira mato Diossen akinoxiki; jainxonra nato Egipto mainmea mato pikonoxiki. Jainoa pikotaananra, ja moatianbi Diossen jato mai meninoxon, Abraham, Isaac, Jacob, jabo yoiniaín mato bonóxiki”, akin.

²⁵ Jainxon Josekan, jawen wetsabaon paranyamakin akonkin yoikanai onannoxon, Dios janebainhanan jato yoia iki neskáakin: “Diossa jatíbitian mato betan inóxiki. Jakopí, nato Egipto mainmeax pikoti kakin, nokon xaoribi ea boxonoxikanwe”, akin jato aká iki.

²⁶ Ja Joséra mawata iki, pacha chonka baritiayanix. Ja mawáketianra, pisitima raon ayonxon taraxmaxon, cajón meran niaanan Egiptonko benxoakana iki.

RUT

Elimélec betan Noemí jaton bakeboya Belénhainoax Moabhain kaa

Elimélecnin rarebo Moabhain iká

¹ Ja Israelbo joni koshibaonres jato ikinna inontianra, ja main jatíbiain jawékiatinin ikana iki. Jatianra westíora joni Judá main iká Belénhainoa, jawetio basires Moab main jaai, jawen awin itan jawen bake rabéya kaa iki.

² Ja jonin janera iká iki Elimélec, jawen awinin jane iká iki Noemí, jatian jawen bake rabékan jane iká iki Mahlón betan Quelión. Jabora efrateo jonibo iká iki, ja iki Belénhainoabo iki iká. Ja Moabhain nokotaxa, jain jaai banékana iki.

³ Ikaxbi iiti jawen bene Elimélec mawáketianra, Noemí jawen bake rabéyares baneta iki.

⁴ Jaskara iitira jabo, rabé moabita ainbo betan wanokana iki; ja westíoran jane iká iki Orfa, wetsa iká iki Rut. Jatian jain jakana moa chonka baritia seneni kaaitianra,

⁵ Mahlón betan Quelión mawata iki, jatianra Noemí moa bakeoma itan beneoma, jabichoshoko baneta iki.

Noemí itan Rut Belénhain kaa

⁶ Wetsa netera Noemíman Ibon jawen jonibo noibaxon, Judáin moa jawékiatinin iti jenémaa, yoikanai Moabhainxon ninkata iki.

⁷ Jatianra moa Judáin karibati shinanna iki, jaskataxa jawen babán ewaboya jainoax moa kaai pikota iki;

⁸ ikaxbi bain kakinra jato yoia iki: —Banetax, maton xobonko botankanwe, maton tita betan iki. Ibon jatíbitian mato noibakin jakonhabanon, nokon bakeboyabi maton ea ikínkatitai keskáribiakin,

⁹ jainxon mato jakiribi benomabanon, jaskatax mato jakon janon —akin jato aká iki. Jato jaskáa pekáora Noemíman moa kanoxon, jato betsó aká iki, ikaxbira ja ainbobo winia iki,

¹⁰ jainxonra yoikana iki: —¡Noara kayamai! ¡Noara mibébi min main baneti kaai! —akin.

¹¹ Jabaon jaskáa, Noemíman jato teaa iki: —Botankanwe, nokon noi baban ewabó ¿Jawekiki mato ebé kakasai? Enra iikaxonbi mato betan wanoti wetsa bakeati jisáma iki.

¹² Maton xobon moa banétankanwe. Ea jakiribi benoti ikaxbira, moa ea bebon yoxanhira iki, jawekeska ikax jan manáti japariketianra, nato yamébi benotaanan en jaweti bakeakeana iki,

¹³ ¿Matonmein aniai kaman, jabo betan benonoxon manakeana iki? ¿Matomein jabo manai benoyamakeana iki? Iamarakeanke, nokon bake ainbobó. Ibonra akonbireshin en masá teneti eki raana iki, ikaxbi nokonara iti iki, maton masá teneaitian oinnax, bebonbireshin masá shinanti jawéki —akin.

¹⁴ Jaskáakin yoiara, jabo jakiribi winikana iki. Ja senentiainbira, jawen baban ewa Orfanin moa kanoxon betsó aká iki, ikaxbi Rut-ra jabébi baneta iki.

¹⁵ Jatianra Noemíman yoia iki: —Oinwe, mia keskaribi nokon baban ewara, jawen main itan jawen diosboiba kaai banetai. Miaribi jabé katanwe —akin.

¹⁶ Jatian Rutkan yoia iki: —¡Ea yokáyamawe mia jenenon ixon itan miibakeax ochónon ixon! Jaweranoki mia kaai, jainribira ea kati iki, jainoax jaweranoki mia jaai, jainribira ea jati iki. Min jonibora nokon joniribi iti iki, itan min Diossa nokon Diossibi iti iki.

¹⁷ Jaweranoki mia mawatai, jainribira ea mawáti iki, itan jainribira ea miimeeti iki. ¡Abánon Ibo Diossen mia jeneketian, ea akonbireskin masá tenemakin, mawáxonparira en mia jeneti iki! –akin.

¹⁸ Jatian Noemíman oinna, Rutkan jabé kanoxon akonkin shinanna iketianra, moa teaboreshamaa iki,

¹⁹ jaskati kaaxa ja rabé, Belénhain kaman nokota iki. Ja Belénhain kaax nokóketianra, jatíbi jonibo anibiresi shinan rarokana iki. Ainbobora neskata iki: –¿Natoki Noemíma iki? –iki.

²⁰ Ikaxbi jan jato yoia iki: –Noemí akin ea moa janeyamakanwe; Mara akinkaya ea janekanwe, jatíbi atipana Diossenra ea akonbireskin jakonma shinanya imaa iki.

²¹ Ea nenoax pikonontianra, ea jatíbia iká iki, ikaxbi ea rama joára kikin jawebioma iki, jaskara Ibo keena iketian. ¿Jaweatiki maton ea Noemí akin janeai, jatíbi atipana Ibon eki jakonmaaxon ea masá tenemaa ikenbi? –akin.

²² Jaskatax Noemí, jawen baban ewa Rut moabita ainbo betan, Moab mainmeax Belénhain kaa iki. Jatianra ja Belénhainxon cebada tsekakin, peokanaitian nokókana iki.

2

Rut Boozsen wainko iká

¹ Noemímanra jawen bene Elimélec kopí, westíora joni rareboa iká iki, jawen janera iká iki Booz, jara iká iki icha jawékia ikax, kikinni ninkakaatai.

² Wetsa netera Rutkan Noemí yoia iki: –Ea wainko ranwe, jawekeska ixon ja tsekai teetaibaon, epekáo jokin ja texkanbo topiwe akin ea atitian riki –akin. Jaskaa yoia iki: –Katanwe nokon bake ainbó –akin.

³ Jaskaa Rut wainko kaa iki, kaxonra ja teetaibaon texkan jeneabo tsekaa iki. Jakon-resira iká iki ja Elimélecnin rarebo Boozsen wainkoshaman kaa.

⁴ Jatianra Belénhainoax nokóxon, ja tsekai teetaibo Boozsen jato yoia iki: –¡Ibora mato betan iki! –akin. Jatianra jabaon neskáa iki: –¡Miaribi Ibon jakonhabanon! –akin.

⁵ Japekáora tsekai teetaibaon koshi, Boozsen yokata iki: –¿Tsoa jonin xontakorin oa? –akin.

⁶ Jaskaa ja teetaibo oinnaitonin yoia iki: –Noemí betan Moabhainoax joá moabita xontako riki.

⁷ Eara yokáke, ja tsekai teetaibo pekáokea texkanbo topinoxon, moa yamékiribi teeti peokoowana riki, ramashokobira shokores tantii joke –akin.

⁸ Jatianra Boozsen Rut yoia iki: –Ninkáwe, nokon bake ainbó, wetsa wainkobo ja texkan topi kayamawe. Nenobi banéwe, nokon yonoti ainbobo betan.

⁹ Jainoaxa mia karesti iki ja tsekai teetaibo oinnax. Moara nokon yonotibo jaskara itibo en yoike, mia jaweyamakanon ixon. Jawetianki mia nomiai, ja onpax bikana chomon ikábo oinxonra min xearesti iki –akin.

¹⁰ Jatianra Rut, iresama joni iketian, mai tii anon kaman beotaanan Booz yokata iki: –¿Jaweatiki ea wetsankonia ikenbi, eonbiribi keenxon min ea ayorakin jakonhai? –akin.

¹¹ Jatianra Boozsen neskáa iki: –Enra jatíbi ayorakin onanke, ja min bene mawata pekáoki, jawen tita min jawekeska aká iki ixon, jainxonribira en onanke, min onanama jonibo noa ikenbi nobé jaai jonoxon, min aniboyabi mato jain jaa mai min jenebeirana.

¹² ¡Mia Diossen kopíabanon! ¡Abánon Israelbaon Ibo Diossen, min jaki koshinoxon benaa iketian, jatíbi min aká kopí, mia jan kopíakin! –akin.

¹³ Jaskaa ainbaon yoia iki: –Minra ea bebonbires jakonhai, itan min joinribira ea akonbireskin raromai. Eara min noibabainxon yoyo ake, westíora min yonoti ainbo keská ea ikenmabi –akin.

¹⁴ Jatian moa piti hora iketian kenaxonra, Boozsen Rut yoia iki: –Neri jowé, westíora pan pakex bixon, nato jayá piti yochi jeneaton pokowe –akin. Ja tsekai teetaibo betan

Rut yakáketianra, Boozsen bero tobán menia iki. Jatianra potonon kaman ja ainbaon piá iki, itan texeayona iki.

¹⁵ Japekáora jakiribi texkanbo topii kaxon, Boozsen jawen yonotibo neskáti yoia iki: —Jaweyamakanwe, abanon ja cebada tsamana manainkoniaboribi bikin. Bechiteya-makanwe.

¹⁶ Jainxonribi ja neanoxon bikin maanhareskanwe, abánon járibi bikin, ¡Tsonbi ja teayamakanwe! —akin jato aká iki.

¹⁷ Jaskáketian Rutkan, yametai kaman Boozsen wainkonia texkanbo tsekaa iki. Jatian jan tsekaa xemeara, rabé chonka kilo winoa cebada iká iki.

¹⁸ Jatian moa jemanko baneti kakin bero papibaini kaxonra, jawen benen tita oinmaa iki. Japekáora, ja piti texeawana bixon, Noemí menia iki.

¹⁹ Jatianra Noemíman yokata iki: —¿Jaweranoki mia rama teeta? ¿Jaweranoaki min ichaira texkan tsekaa? ¡Jaskáakin jan mia akinna joni, jakon ibanon! —akin. Jatianra Rutkan jawen benen tita, tsobéki teebaitai ixon yoia iki: —Ja joni ea jabé teebaitaitonin jane riki, Booz —akin.

²⁰ Jatianra Noemíman yoia iki: —¡Ibon jakonhabannon! Jara nokon bene mawataton ochómakea rarebo iki, jakopíra ja senenhakin noa koirannai. Janra rama noa jakonhake, ja nobé ikátiaibo mawatamatian jato akátiai keskáribiakin —akin.

²¹ Jatianra Rutkan yoiboresa iki: —Jainxonribira ea yoike, jawen yonoti ainbobo betan ja tsekakin keyokanai kaman ea teeresnon ixon —akin.

²² Jatianra Noemíman jawen baban ewa neskáa iki: —Nokon bake ainbó, en oinnara jakon iki, jawen yonoti ainbobo betan mia banéti, jatianra wetsa wainkobo mia katima iki, itan mia tson teatima iki —akin.

²³ Jaskáakin yoiara Rutkan, Boozsen yonoti ainbobo betan, cebada betan trigo texkanbo keyonon kaman tsekaboresa iki. Jain kamanra, jawen benen tita betan Rut jaa iki.

3

Noemíman Rut benomati shinanna

¹ Wetsa netera Noemíman Rut yoia iki: —Nokon baké, mia jabé jakon jatira min bene iti en mia benaxonai.

² Oinwe, mia jawen yonoti ainbobo betan teepachoai Boozsa, nato yamé jawen wainko tseká berobo payani kaai.

³ Neskara awé: Nashiax, min jakon chopa saweax ininmewe, jaskatax kaxon Boozsen jawékiatitan jonéxon ointanwe, pikin itan xeakin senenhamatianbira min onanmatima iki.

⁴ Jaweranoki oxai rakatai ixonra, min jakonhakin ointi iki. Jatian moa iketianra, jan tapota rakoti rabítaanan mia jain rakáti iki. Japekáora jaweki min ati iki ixon, janbi mia yoiti iki —akin.

⁵ Jaskaa Rutkan yoia iki: —Jatíbira ja min yoia keskábo en ati iki —akin.

⁶ Jatianra Rutkan wainko kaxon jatíbi jawen benen titan yoia keskábo aká iki.

⁷ Jatianra Booz, moa pixón xeax raroshaman iká iki. Japekáora, ja berobo pataxbi oxai rakata iki. Jatian shokores itaananra Rut, já ikainko netéshamanax nokóxon, jan tapota rakoti tabítaanan jain oxai rakata iki.

⁸ Jatianra yamé pochinikon, ratéresi Booz besoa iki, ja ranbékin jawen taenko westíora ainbo rakata iketianra rateta iki.

⁹ —Jaskatax ratéxon ¿Tsoarin mia? —akin Boozsen aká iki. Jaskáa Rutkan yoia iki: —Ea riki Rut, min yonoti ainbo. Miara nokon ochómakea rarebo iki, jaskara ixonra ea min koiranti iki. Ea keenai riki, ea min awinhakin bitín —akin.

¹⁰ Jatian Boozsen yoia iki: —¡Mia Ibon jakonhabannon! Moabo jaskatama ikaxbira min bene wayon mekéxonkin min akonkin senenhai. Ramara mia onanti ike. Jakonra ikeana

iki ea winoa bakeranoncha min benaa, jawékia iamax jawékioma inonbi, ikaxbira min jaskara ayamake.

¹¹ Rakéyamawe, nokon bake ainbó, jatíxonbira nokon jemameabaon mia onanke, miara min iká jakon ainbo iki. Jakopíra, ja min yokatabo en mia axonti iki.

¹² Ikon riki, miara nokon ochómakea rarebo iki, ikaxbi eabi winoa min ochómakea rarebora wetsa jake.

¹³ Nato yamépari nenobi banéwe, bakish yamékirira non onanti iki, ja rarebo ixon ati jawéki senenhakinki, mia koirantiki ixon. Ikaxbi mia ayamaitianra, Ibo bebon en mia yoiai, enra mia atiki ixon. Ramapari nete xabatai kaman moa oxawe —akin aká iki.

¹⁴ Jaskáakin yoia Rut, ja yamé Booz patax oxaa iki. Ja wetsa nete xabataitianra, kikin yamépari ikenbi wenita iki. Boozsenra shinanna iká iki: “Nato ainbo wainko joára, tsonbí onanama iti jake”, ixon.

¹⁵ Jatianra Boozsen yoia iki: —Min perakoti jopexon jakonhakin tewanwe —akin. Jatian Rutkan rakoti tenwanai kamanra, Boozsen chosko chonka kilo winoa cebada napóxona iki. Jaskátaananra moa botanon ixon akinkin iamaa iki, jainoax ja ainbo moa jemanko kaa iki.

¹⁶ Jatianra Rut jawen bene wayonman titaiba nokóketian, neskáakin yokata iki: —¿Jawekeskaki mia iká, nokon bake ainbo? —akin. Jatianra Rutkan jatíbi Boozsen jaskáakin já akinnabo yoia iki,

¹⁷ jainxon yoiboresa iki: —Nato jatíbi cebada menikinra, ea yoike: ‘Min benen titaiba baneti kaira, mia jawebioma katima iki’ —akin.

¹⁸ Jatianra Noemíman yoia iki: —Nokon bake ainbó, ramara, jawekeskaki winotai ikax mia manápariti iki. Nato jawéki ramakamanbi benxoyamaitianra, nato joni tantitima iki —akin aká iki.

4

Rut betan Booz wanoa

¹ Iiwanaxa, Booz ja jema xepotiainko yakati kaa iki, jainra iká iki jonibaon tsinkí akai. Jatianribira jan yoiibata jaton rarebo winotaitian Boozsen neskáa iki: —Ninkáwe, nenopari yakatiwe —akin. Jatianra ja rarebo jain kaax yakata iki.

² Jatianbira Boozsen ja jemamea chonka joni koshibo jato kenaxon, jabé yakáti jato yoia iki. Jatian moa jabo yakákanketianra,

³ Boozsen jawen rarebo neskáa iki: —Noemímanra Moabhainoax baneti joxon, non rarebo ikátiai Elimélecnin mai maronoxon shinanna iki.

⁴ Earra mia onanmatin keena iki, jawekeska ikax, miara marotininbira keenti iki ixon, ramabira min biti atipanke neno nobé ikábo bebonbi, itan nato jemamea joni koshibo bebonbi, jabaon onannon ixon. Miara Elimélecnin ochómakea rarebo iki, jaskara ixonra jawen mai min marokin biti iki. Ikaxbi mia maroyamakinra, ea min onanmati iki, jaskarabo jato akinti kopíra ea mii pekáokea iki —akin. Jaskáa ja rarebonin yoia iki: —Ea maromabanon —akin.

⁵ Jatianra Boozsen onantiakin yoia iki: —Minra onanti jake, jawerato joniki Noemíman main maroai, jara iamama Rut betanribi wanoti iki, ja benomaya moabita ainbo betan, ja mai jawen bene wayonman jane keyotima kopí —akin.

⁶ Jaskáa ninkátaananra, jawen rarebonin yoia iki: —Jaskara ikenra ea maromatima iki, bixonbira nokon jawékibo en jakonmaati iki. Ikaxbi mia marotinin keenkin ja mai biwé; eakaya marotitianbira en mia imati iki —akin aká iki.

⁷ Jaskarabo inontianra, Israelhain westíora axé ja iki: jawetianki westíora jonin, jawen rarebo jaskati iketian wetsa joni akinnai, iamax jawetianki maroxon iamax maromakin senenhai, ja meniaton o ja maromaatoninra jawen tasaweti, jopétaanan ja wetsa joni meniai iká iki. Ja nato axekan yoiai keskáakinra,

⁸ Boozsen rarebonin jawen tasaweti jopétaanan, ja Booz menikin neskáakin yoia iki: —Mia marowe —akin.

⁹ Jatianra Boozsen, yosiboyabi itan jain ikábo neskáa iki: —Mato jatíbi riki rama, ja Elimélec, Quelión jainoax Mahlón, jabaon mai en Noemí maromaitian oinnaibo.

¹⁰ Jainxonribira maton onanai ja Rut, moabita benomaata ainbo, en awinhakin biai, ja main jawen bene wayonman jane jatíbi jonibaon jane iká kirikain Mahlón iká toxkotima kopí. Jaskáara ja Mahlónman jane, jawen kaibobo xaranmeax keyotimaa iki, nin nato jemameaxbi shinanbenokantima iki. Mato riki rama ea onanabo —akin aká iki.

¹¹ Jatian ja yosibaon itan jatíbi jain ikábaon yoikana iki: —Jenjen, noabo riki. ¡Ja min biai ainbo abánon, Ibon Raquel betan Lea keska imakin, jainoax jatíbi israelitabo noa kaia iki! Jaskara iketian mia iwé, Efratankonia kikin ninkakatai joni, Belénhainxon onanshamankana joni.

¹² Abánon Ibon ja ainboki mia icha bakeamakin. Jatianra ikonbires rarebaon kaia mia iti iki, ja Tamar betan Judakan bake, Faresnin aní keskáakin —akin aká iki.

¹³ Jaskáxonra Booznin Rut bia iki. Jainoaxa jabé yoranketian, Ibon tooma iki, jainxon westíora benbo bakea iki.

¹⁴ Jatianra ainbobaon Noemí yoia iki: —¡Ibo rabinon akanwe, jan mia koiranti westíora baba mia menia kopí! ¡Ja min baba Israelhain jakon ninkakabanon!

¹⁵ Janra mia yoxanshoko iketian shinan raromati iki itan akinti iki, min babán ewan bake ixon, jaon riki mia ichabires keena itan jara mina kanchis bakeyata winobainbires jakon iki —akin aká iki.

¹⁶ Jaskáa Noemíman ja bake bixon ikota iki, itan moa koiraanan anianoxon bia iki.

¹⁷ Ja oinnaxa ja patax iká ainbobo neskata iki: —¡Noemíra moa westíora bakeya iki! — iki ikana iki. Obed akinra janekana iki. Jára Isaíkan papa itan Davidkan papashoko iká iki.

Davidkan rekenbo

¹⁸ Natobora Faressen chiní bakebo iká iki: Faressa iká iki, Hezrónman papa;

¹⁹ Hezrónra iká iki, Ramman papa; Ramra iká iki, Aminadabnin papa;

²⁰ Aminadab iká iki, Naasónman papa; Naasónra iká iki, Salmónman papa;

²¹ Salmónra iká iki, Booznin papa; Boozra iká iki, Obednin papa;

²² Jatian Obed iká iki, Isaínin papa; jainoax Isaí iká iki Davidkan papa.

JOEL

Dioski yoiti iká non ixon, itan akonkin jakonma jenekanon ixon Joelnin Israel jonibo yoia

Chanpon banábo ramia

- ¹ Ea Petuelnin bake Joelra, nato joi Ibon yoia iki.
- ² Nato jakonhakin ninkáshamankanwe joni koshibó, jainxon matonribi ja main jaa jonibaon ninkakanwe. ¿Neskara jawéki ikaiki maton jawetianbi oinnama iki? ¿Jawetianbiki wetsatianbo, neskara jawéki ikai maton papabaon oinnama iki?
- ³ Nato joi maton bakebo yoikanwe, abákanon jabaon jatón bakebobiribi yoikin, jatianra jato pekao pikotaibo jabaonbiribi jato yoiti iki.
- ⁴ Judáin bexonra chanpobaon jatíbi pia iki: wetsabaon texeara jatíribibaon bexon keyokin piá iki.
- ⁵ ¡Mato paennabo moa jishtenkanwe!
¡Ja vino xeaibo winikanwe,
wai ras axonra uva jenebobi mato bichinkanai!
- ⁶ Jainoax champobora koshi, itan ichabires sontárobo keská, león xeta keskáyabo, itan león awinnin xenita xeta keskáyabo nokon main jatíbiain janbiske.
- ⁷ Non uva waibora ramiake, non higo waibora keyokin beshéake, ja jiwibichibora keyokin bishkoke, ja jiwi poyanbobira joxobaintiake.
- ⁸ Jawen biti joni mawáketian ja biti iká ainbo winiai keskati, itan mekéti chopá saweax ikai keskátira,
- ⁹ Ibo ja meniti jawékibo, bero bimibobi yamaketian, itan uva xeatibobi Ibon xobonko yamaketian, sacerdote jonibo winiai.
- ¹⁰ Jawe banábira ja main moa yamake; ja maibora moa jawebioma ikax onis iki, trigora moa keyoke, uva waibora moa choshi iki, itan olivos jiwibora moa siwáke.
- ¹¹ Mato wain teetaibo, itan uva banaibo onisi winikanwe, banábora moa keyóke, jaskara ikaxa trigo, itan cebada moa tsekati yamake.
- ¹² Uva waibora moa choshike jainoax higo jiwibora moa keyóke. Yobin jiwibo, wanin jiwi keskábo, manzana jiwiboribira moa choshike, jainoax jatíbi wain banati jiwibo. ¡Jaskara kopíra jatíbi jonibo moa raroyamakanai!
- ¹³ Mato sacerdotebo, Dios menikin jainxon jawéki menotiain teetaibo, xaxa chopá sawekanwe, jaskáax chexakaati winikanwe, maton Diossen xobonkora,

moa bimi berobi, uva xeatibi ja Dios meniti moa yamake.

¹⁴ Jonibo kenaxon ayunanti jato yoikanwe;
ja joni koshibo, itan jatíbi ja main jaa jonibo,
maton Ibo Diossen xobonko jato tsinkikanwe,
jaskáaxon Ibo yokakanwe.

¹⁵ ¡Jawe iresaipanon, Ibon
jaton jakonma aká jonibo yoixonti netera moa ochóma iki!
¡Jatíbi koshi Ibon onsá netera
noa keyoi joai!

¹⁶ Non oinkenbira, chanpon non yoábo keyokin pixon noa pitioma banémaa iki,
jatianra non Diossen xobonko moa raroti keyota iki.

¹⁷ Non banaa berobora oi beyamaitian mawáke,
trigora moa yamake,
itan jain bero tsamantibora koiranyamakana moa rinwimeebotanai.

¹⁸ ¡Wakabora jawékiakasi máan ikai!
Yankabiresa wakabaon pasto benai;
carnero tsamabora mawatai.

¹⁹ ¡Min akinnon ixonra en mia yokatai Ibó,
tsoa jonibi jain jaama mainmea xobi, itan ja mainmea niibora
bari xanan keyokin menoke!

²⁰ ¡Weanbo tsosinketian,
itan bari xanan pastobo menoaítianra,
ináatima yoinabaonbi min akinnon ixon mia yokákanai!

2

Jaton rawíbaon israelitabo chanpobaon akai keskáakin jato ramia

¹ Jerusalén mananmanxon trompeta xoon akanwe;
Ibon jakon manmanxon ja onsá yoii ikai onankanwe.

Judáin jaa jonibo jatikaxbi saki ikanwe,
Ibon jaton akábo yoixonti netera ochóma iki:

² ja netera kikin yamé, itan yamémataniribi iti iki,
ja netera nai koin jaax ota yamé iti iki.

Koshi itan ichabires sontarobora
nete xabáxon tenai keskati,
mananbotiibi jatíbiain janbiskana iti iki.

Neskara jawéki ikaira jawetianbi non oinnama iki,
jaskáribiakinra jawetianbi non ointima iki.

³ Chiikan jatíbi keyoai keskáakinbora akanai;
winotamatianbi axon,
itan moa winota pekáobi axon akinra menoai.

Ja nokotamatianra, mai kikínbires jakon jain iká iki,
ja moa bokanketianra, jain jawebi xoxoyamai manan keská iti iki. ¡Jawebira jainoax
kenekaayamai!

⁴ Jawen jisára kabayobo keská iki,
kabáyonin boaibo ikai keskátira ishtokanai,

⁵ mananbotiibi choronaitianra jawen riri ika,
janmeax reteananti carrobo ikai keskati riri ikai,
pei chosi menoa ikai keskátira tashki tashki ikai.

Koshi sontárobo reteananox joyota keskára ikanai.

⁶ Jato oinnaxa jonibo saki ikai,
itan jatíbi jaton bemananra pasnákanai.

⁷ Reteananai koshi shinanya jonibo keskara ishtokanai,
 makan chikébaonra néekanai
 jainoaxa pontébainkanai,
 tsoabira wetsaori kayamai pontéres bain bokanai.

⁸ Wetsabo betan tsakaananyamaira;
 westíorabo jaton bainbiribi bokanai,
 pia meranbires ikaxbira,
 ja joyotax janbísyamakanai.

⁹ Jaton jema bichinaxa
 makan chiké maxkaten ishtokanai,
 xobo pekaténbora néekanai,
 ja yometso ikai keskatira xobo ventananbaonbi weíkanai.

¹⁰ Jato bebonmeaxa mai ninwanai,
 naira shakotai, bari betan oxera yametai
 itan wishtinbora moa penéyamai.

¹¹ Jawen sontárobo bebon kakinra,
 Ibon jawen tirin ikai joi jato ninkámai.
 Jawen sontárobora kikínbires icha iki;
 ja yoia senenhaibora tson topontimati iki.
 ¡Jonibo Ibon jato yoixonai netera, kikin jakonma itan onsá iti iki!
 Tsonbira teneti atipanyamake.

Israelitabaon jaton shinan wetsaati Joelnin yoia

¹² Ibonra neskara yoia iki: “Jaskara ikenra rama Ibo Diossen onantiakin yoiai,
 jatíbi maton shinanyaxonbi eabicho rabikanwe.
 ¡Ayunankanwe, saí ikanwe itan winikanwe!”

¹³ ¡Non Ibo Dioski yoiti ikanwe,
 maton chopax waxatitianbi,
 jatíbi maton shinanyanixbi jaki yoiti ikanwe!
 Ibora, akonkin noimis itan onísamis iki,
 jato jaweatima shinanyaresiki, ikira ikai.

¹⁴ Jawe keska ixonra moa mato masá tenemayamakin,
 icha jawéki mato meniti iki:
 Icha berobo itan icha uva xeati
 ja non Ibo Dios menitibo.

¹⁵ ¡Sión mananmanxon westíoratonin trompeta xoon awe!
 Judá jonibo kenakanwe tsinkíxon ayunankanon;

¹⁶ mato sacerdotebaon Diossen jonibo tsinkikanwe,
 Dios bebon kerásma inox kikinni chokíkanon jato yoikanwe;
 yosibo, bakebo itan xoma
 akai bakeboribi jato tsínkikanwe.

¡Ja wanoa benábobira
 ja wanoax jain ikainoax bokanti iki!

¹⁷ Sacerdotebo, ja Ibon tee akaibo winikanwe,
 xepóti itan jainxon yoina menoti jemaorixon yokákanwe:
 “Min jonibaon ocha shinanxonyamawe Ibó;
 min joniboki tsoabi shiromayamawe;
 wetsa mainmeabaon jatoaresnaketian jato amayamawe.
 ‘¿Maton Dioski jawerano iki?’ ” Ikira, ja ikon Dios onananma jonibo inake.

Ibon jawen jonibo jakiribi jakonhati yoia

¹⁸ Jatianra Ibon ja mainmea jawen jonibo noia jato onanmaa iki; jawen jonibo noibaxa,

¹⁹ neskata iki:

Enbira mato yoiai; “Enra mato meniai trigo, uva xeati itan olivo xeni, jatianra ja jawékiati jaketian mato raroshaman iti iki; jaskáxonra ikon Dios onanma jonibo en matoki shiromatima iki.

²⁰ Norteorikeax beai chanpobora matoki nokómatima iki, jain jawebi xoxoyamai mananmanra en potati iki.

Jatopari beaibora, jaweona aniparo ikainko en jato jene retemati iki, ja jato pekáo beaibora, Mediterraneoain en jene retemaa, jaton yora payotax pisi poati iki.

¡Ani jawékibora en ati iki!” iki.

²¹ Matobo, kikinbiresi rarokanwe itan rakéyamakanwe, Ibonra ani jawékibo ati iki.

²² Nii meranoa yoinabó, rakéyamakanwe, xobi xoxoabora pei paxashamanbo iti iki, jiwibora bimiti iki, jatianra higo betan uva ichabires jati iki.

²³ ¡Mato Jerusalénhain jaabo rarokanwe, non Ibo Dioski rarokanwe! Janra maxkákétian mato oi bemaxona iki, moa akátiai keskáribiakinra jénétia, itan nii peibo pechokoaitian mato oi bemaxona iki.

²⁴ Icha trigora tsekakanti iki, jatianra ichabires uva xeati itan olivo xeni jati iki.

²⁵ Ibonra yoia iki: “Ja kikin jakonmabires keyomis ichabires chanpo, en matoki raanaton baritiabo mato manómaara, en mato banexonti iki.

²⁶ Potónon kaman jawékiaxonra, ea Ibo Dios maton rabiti iki, ani rateti jawékira en mato kopí aká iki. Jawetianbira nokon jonibo moa rabinkantima iki,

²⁷ jatian mato israelitabaonra akonkin onanti iki, ea Ibonra mato betan iki, itan ea riki maton Dios ixon, jaskara ikaxa wetsabo yamake. ¡Jawetianbira mato nokon jonibo, moa rabintima iki!

Diossen Shinan joai yoia

²⁸ Jaskara jawékibo winota pekáora, jatíbi jonibo nokon Shinan en jato meniti iki: maton benbo bakebo itan maton ainbo bakebora, nokon janenko yoyo ikanti iki, yosibaonra namáti iki, bakeranonbaonra namá meran akai keskáakin nekebi jawékibo oinkanti iki.

²⁹ Yonokaatai jonibo, itan yonokaatai ainbobokiribira, nokon Shinan en manhati iki;

³⁰ ani rateti jawékibo naikan ikaibora en jato oinmati iki, itan jimi, chíi tiritai, chíi koin kextóra nato main iti iki.

³¹ Bari yaméketianra,
 oxe jimi keská ití iki,
 Ibon nete nokotamatianra jaskara ití iki,
 ani nete itan onsára ití iki”.

³² Ikaxbi jatíbi ja Ibo rabiaibora,
 mawáinoax xabakaati iki,
 jaskara ikaxa Sión mananman, Jerusalénhain jakanti iki,
 jaskara ati Ibon yoia keskára ití iki.
 Jan katotabora mawayamai jati iki.

3

Wetsa mainmea jonibo masá tenemaa pekáo Ibon jawen jonibo jakonhati

¹ Ibonra yoia iki: Ninkakanwe:
 “Ja nete nokoketianra, ja maton rawíbaon jaskara akábo en jato yoixontitian,
 Judá itan Jerusalénhainoa yatanxon bokanabo,
 wetsa mainmeabo en jakiribi jato banémati iki.

² Jatíbi wetsa mainmea jonibo jato tsinkixonra,
 Josafat manan teshanpain en jato boti iki,
 jainxonra nokon joni Israelbo, jaskara jakonma akanabo en jato yoixonti iki.
 Israelitabora nato neten jatíbiain janbisakana iki,
 jaskáaxa nokon mai pakexbo menianankana iki.

³ Nokon jonibaon menianankinra suerte akana iki,
 bake benbobaon itan bake ainbobaon maroxonra,
 ja koriki pae xeakin itan
 tsini ainbobo akin keyokana iki.

⁴ ¿Jaweki mato eibakea keenai, Tiro, Sidón itan filisteabo? Enra mato jawe jakonma
 akáma iki. ¿Kopikaakin ea akasirin mato? Ea kopitira mato iitima iki. ¿Matonki ea kopí
 yokákasai? ¡Basiamabira mato jaskara íitaitian en mato masá tenemati iki!

⁵ Matora nokon plata betan oro yometsoa iki, nokon kopí jawékibora maton diossen
 xobonko maton boá iki.

⁶ Judá jonibora maton ochó boá iki, ja Jerusalénhain jaa jonibo, jabora jaton yonoti
 inon ixon Griegobo maton jato maromaa iki.

⁷ Ikaxbi enbira jain maton jato maromaainkonía en jato pikoti iki, jainxonra jabaon
 aká keskáribiakin en mato masá tenemati iki.

⁸ Maton bake benbobo, itan bake ainbobora en Judá jonibo jato maromati iki,
 abákanon jabaonbiribi ja ochó mainmea sabá jonibo jato maromakin ixon. Ea Ibonra,
 moa yoike”.

⁹ Nato jaskara ití maibotiibi jato yoikanwe:
 ¡Moa reteananox benxokaakanon!
 ¡Koshi shinanya jonibo jato kenakanwe!
 ¡Reteananai jonibó moa reteanani bokanwe!

¹⁰ Jaton lampabo espadaabakanon
 jatian machitobiribi tsatsitaxoabakanon,
 jatian yosma jonibiribi ibanon: “¡Ea riki koshi shinanya!” iki.

¹¹ Mato jatíbi, nóopatax iká mainmea jonibo.
 ¡Ishtonbires, tsinkiti bekanwe!
 ¡Sináma joni ikaxbira, moa reteananai baneti iki!

¹² Ja maibotiibi ikainoabo moa benxokaatax,
 Josafat manan teshanpain tsinkikanwe,
 jainxonra jatíbi nóopatax iká mainmea jonibaon jakonma akábo
 Ibon jato yoixonti iki.

¹³ Jabora kikínbires jakonmabo iki,
trigo moa choshiketian ati keskáakin xatekanwe,
jatian tsekatira moa senenke;
uva akanai keskáakin potsikanwe,
uva xeatiatira moa jatíbi senen iki;
jaton jakonmara anibires iki.

¹⁴ Jainxon en jato jaskara ati shinanna,
mai teshanpainra, kikínbires icha joni tsinkiti iki,
jonibo Ibon jaton akábo yoixonti netera moa ochómabires iki.

¹⁵ Ja Ibon nete iketianra, bari itan oxe moa yametai,
itan wishtinbora moa penéyamai.

¹⁶ Sión manan ikainxonbi,
Jerusalénhainxon Ibon,
jawen tirin ikai joi jato ninkámaketianra,
nai itan mai shakotai.
Ikaxbi ea Ibonra israelitabo jain jonéti iki,
nokon jonibo iketianra jakonhain inmaxon ea Ibon jato koirannai.

¹⁷ “Ea maton Ibo Diossa,
Siónhain jake iki ixonra maton onanti iki,
jara nokon jakon manan iki.
Jerusalén nokon kikin jakon jema iketianra,
jawetianbi wetsankoniabaon jakiribi bitima iki.

¹⁸ Jaton akábo en yoixona pekáora, mananmanbo
itan mai mato ikainbo icha uva xeati ikax,
itan icha leche ikax onpax ikai keskati baiti iki,
jatianra Judá weanbaon moa jene bochoti iki.
Nokon xobonkoniax jene jokonaitoninra,
Sitim teshanpa mechaati iki.

¹⁹ Egiptora ras ati iki,
jatian Edomra tsoa jonibi jain jaama iti iki,
yankabiresa Judá jonibo maton jakonma aká iki,
jainoaxa jakonma akáma ikenbi,
jaton mainmeabi maton jato retea jimi chikota iki.

²⁰ Judá itan Jerusalénhainra jatíbitian jonibo jati iki.

²¹ Jan jato reteabora en jato kopíxonti iki, itan
jan jato akábo shinanreskinra en jato ramiati iki.
Ea, Ibon jatira Sión mananman iti iki”, ikira iká iki.

JONÁS

Jonás jaskara iká, itan Nínive jonibo ikana, Jonassen yoia

Dioski yoitimati Jonás jabata

¹ Ibonra, Amitainin bake Jonás, yoia iki:

² “Ani jema Níniveainoa jonibora en jato keyoai kaxon yoitanwe, jabaon jakonma jawéki akai joira moa eiba nokóke”, akin.

³ Ikaxbira Jonás, yoiti ititianbi Ibo bebonmeax jabata iki, jaskatira Jope repintiaian kaa iki, Tarsissain kaai waporó moa pishitaishoko nokoaxa; pasaje marotaanan moa jain kaai naneta iki.

⁴ Ikaxbira Ibon, aniparo napo, kikinbires niwe koshi bema, waporó ras akasa iki.

⁵ Marinerobaonra ikonbiresi rakekin, westíorabaon jaton dios yokákana iki. Jatian ja waporó iwematani inon ixonra, jatíbi ja boai jawékibo aniparo napo potakana iki. Jonásbiribira, naman kaax jain jawéki benxoati meran ikonbiresi oxaa iká iki.

⁶ Jatianra capitánman ja Jonás ikain kaxon yoia iki: —¿Jaweakirin mia jain oxaares? ¿Wenixon min Dios yokáwe! Onsó meranoa noa akintinin kenxon, noa jamanon ixon —akin.

⁷ Jatianribira marinerobo yoiananbotankana iki: —Suerte anon akanwe, tson jakonma aká kopíki, non neskáakin masá teneai ixon non onannon —ikibo. Jatianra jaskákin suerte akana, Jonáski paketa iki.

⁸ Jatianra Jonás neskáakana iki: —Noa yoiwe, jawekopíki noki neskara masá teneti jawéki joá. ¿Jawe tee akí mia neno joarin? ¿Jaweranoaxki mia joá? ¿Jawerato mainmea jonirin mia? ¿Jawe jonirin mia? —akin.

⁹ Jatianra Jonassen jato yoia iki: —Eara hebreo joni iki, itan eara naikanmea Ibo Dios rabiai iki, janra aniparo betan mai jonia iki —akin.

¹⁰ Iboibakeax jabati kaaira Jonassen ja marinerobo yoia iki, jatianra jabo jato yoia ninkatax, itan aniparo bebonbires bechon anikaresai oinnax, ikonbiresi rakékana iki,

¹¹ jaskákinra yoikana iki: —¿Jaweati min jaskara akárin? ¿Aniparo tantinon ixonki mia non jaweati iki? —akin.

¹² Jatianra Jonassen jato neskáa iki: —Aniparo napo ea potakanwe, jatianra aniparo bechon tantiti iki. Enbira onanke, ea kopí riki nato ani niwe koshi matoki paketa iki ixon —akin jato aká iki.

¹³ Marinerobaonra maiori kakaskin, jatíxonbi jaton koshi senena kaman winakana iki, ikaxbira bebonbires bechon anikaresaitian atipanyamakana iki.

¹⁴ Jatianra Ibo yokati neskákana iki: “Ibó, nato joni kopi noa mawámayamawe. Jakonma jawéki akáma ikaxbi mawáketian, non aká keskáakin noa oinyamawe, miara min keena keská akai iki”.

¹⁵ Jaskáakin yoitaananra Jonás aniparo napo potakana iki, jatianra moa aniparo bechon jeneta iki.

¹⁶ Jaskara jawéki winota oinnaxa, nato Ibora ikon iki ixon marinerobaon akonkin shinanna iki, jainxonra ja menikin yoina retexonkana iki, jaskáxonra mia rabikinra non jeneyamai akin akana iki.

¹⁷ Jaskákanaitianra Ibon moa ani yapa jan Jonás xeati jain aká iká iki. Jatianra yapan poko meran kimisha nete itan kimisha yamé Jonás jain iká iki.

2

Jonassen orana

¹ Jatianra yapan poko meranxon Jonassen jawen Ibo Dios orana iki,

² oranira neskata iki:
 “Ibó, masá tenekinra en mia saí akin yokata iki,
 jatianra ea min akinna iki.
 Kikinbires chichó mawá meran ixon en mia kenaara,
 min ea ninkata iki.
³ Aniparo kikin nemin ikain min ea potaara,
 baikan ea mapoa iki,
 ja min raana ani bechónbaonra
 ea mapoa iki.
⁴ Miibakea, moa min ea potaara, en shinanna iki;
 min jakon xobo moa oinwetsatima.
⁵ Akonbireskin ea jenen mapoara;
 aniparo neminhain ea iketian;
 jene meranoa xobi algas nishibaon ea mapoa iki.
⁶ Ani xanken xamanko kamanra ea nokota iki;
 jatíbitian jainoax pikótimaakin min xepoara en shinanna iki!
 Ikaxbi mia nokon Ibo Diossenra,
 mawáinoá min ea pikómaa iki.
⁷ Eara moa jayamai ixon onanxonra,
 en mia shinanna iki Ibó;
 en mia yokata joira mia iboamaa xobonko, miiba nokota iki.
⁸ Jatónbi ikonma dios axon rabiaibaonra,
 moa mia ikon akin jenekanai;
⁹ ikaxbi enra mia rabiti iki, jainoax
 raroira ea miki bewati iki;
 ja en mia axonti yoiabora, en mia senenhaxonti iki.
 ¡Ibó, minbichoresa jato jamati atipanke!” akinra aká iki.
¹⁰ Jatianra Ibon amaa aniyapan, maioriakin Jonás kinana iki.

3

Nínive jonibaon jakonma jenea

¹ Ibonra jawen rabé itin Jonás yoia iki:
² “Ani jema Níniveain katanwe, nato en mia yoiai joi jato yoitanwe”, akin.
³ Jonássa, jain Ibon kati yoia Níniveain kaa iki. Ja jemara kikin ani ikáx, kimisha nete rebesti iká iki.
⁴ Ja jeman nokóxonra Jonassen, koshín saí ianan westíora nete aabaikin jato joi yoia iki: “¡Nenoax chosko chonka netera, Ibon nato jema keyoai!” akinra jato aká iki.
⁵ Ja jemamea jonibo, jawékiabo itan jawékiomabaonra, Dios ikonhakana iki, jaskákinra ayunankana iki, jainxonra jatón jakonma shinanbo akonkin jenei onisi chexakaatai onanti inon ixon, xaxa chopabo sawekana iki.
⁶ Ja joi Nínive apoiba nokóketianra, jawen yakátiainoax wenixon, ja apo ixon saweai chopá jopexon, oniskin ati chopá janribi saweai iki, jaskáaxa mainbi yakata iki.
⁷ Jaskata pekáora, ja apon jawen joni koshiibo betan jatíbi ja jemanko neskara koshi joi jato onamaa iki: “Tsonbira jawebi jawékiatimaa iki. Jatón wakabo itan jatón carneroboribira pimakantima iki, itan xeamakantima iki.
⁸ Jaskáyamai, masá shinanni chexakatai onanti inon ixon, jatíxonbi xaxa chopá sawekanwe, jaskáxon jatíbi maton koshiaxonbi Dios yokakanwe. Maton jakonma axé itan ramakamanbi ja atima jakonma akí mato iitai westíorabaon jenekanwe;
⁹ Diossen, wetsaakin shinanxon jawen siná shinan tantimatitian riki, jaskáketianra moa noa mawátima iki”, akin.

¹⁰ Jatianra Diossen oinna iki ja Nínive jonibo jaskákanai, itan jaskáaxon moa jaton jakonma axé jenekanaibo, jatianra jato jakonma ati yoia ixonbi, moa jato atima shinanna iki.

4

Jonás sinata

¹ Ja Diossen aká Jonassen oinnara, kikinshaman jakonma ikax, jawen kenmabires iká iki.

² Jaskákinra Ibo neskáa iki: —Ninkáwe Ibó, nokon main inontianra, jaskarara winoti kaai iki ixon moa en yoia iki. Jaskara iketianra Tarsissain ishtonbires ea jabati kakasa iki, enra onanke mia riki akonkin noibamis itan onísamis Dios, miara ishtonbires sináisma iki, kikinbires noimis ixonra jato masá tenemati yoixonbi, enra jato ayamai iki ixon min shinanai.

³ Jaskara iketianra, ea moa jamayamawe Ibó akin en mia yokatai. Jayamai moa ea mawatakayara jakon iti iki —akin.

⁴ Ikaxbira Ibon yoia iki: —¿Min oinnaki mia jaskati sinata jakon iki? —akin.

⁵ Ja jemameax bari joaiori kaxonra Jonassen jain; westíora pepan akax, jawen ota naman yakata iki, jaweki ja jema winotai ixon, jainxon oinni.

⁶ Ibonra westíora nia nishi peia jawen jane ricino, Jonás manaon wexéti xoxomaxona iki, jawen otan mapoa jakonshaman shinannon ixonra aká iki. Ja ricino nia kopíra, Jonás kikin raroshaman iká iki.

⁷ Ikaxbi, wetsa nete xabaketianra, Ibonbi amaa xenan ja ricino piá, moa choshia iki.

⁸ Bari pikóketianra, Diossen xana niwe bari pikotaiorixon payamaa iki, jatianra Jonás jawen mapokishaman barin akáa, moa beyosi, mawákasa iki. Jaskatira iká iki: —Moa jayamai ea mawatakayara jakon iti iki —iki.

⁹ Jatianra Ibon yokata iki: —¿Ja ricino nishi moa choshiketian, mia sinataki min oinna jakon iki? ¡Jaskara riki en oinnara jakon iki! —akinra Jonassen aká iki. ¡Sinatira ea mawákasai!

¹⁰ Jatianra Ibon yoia iki: —Minra ja ricino nishi banamaa iki, minra xoxo maamaribi iki; westíora yaméra xoxoa iki, jainoax wetsa yaméra moa mawata iki. Jaskara ikenbira mia jaon onisai.

¹¹ Jaskara iketianra itibi ea Nínive jonibo noibai jato kopí onisai. Ja ani jemanra, pacha rabé chonka waranka bebonbires bake keska onanmabo jake, jabaonra jaskatax kishpinmeeti onanyamake, jainoaxa jain icha yoina jake —akin.

HABACUC

Jakonma joai kopí, Dioski koshiti Habacucnin yoia

Ati keskáakin ayamakanaitian Habacuc jaskáatima riki iká

¹ Natora profeta Habacuc Ibon onanmaa joi iki.

² Ibó, ¿Jawetiankamanki min ninkatamabi mia yokati ea saí iti iki?

¿Jawetiankamanki, nato jakonma jawéki ikai kopí, noa akinni mia joaimabi mia yokákin en mia saí ati iki?

³ ¿Jaweatiki ichabires masá teneti itan ichabires jakonma min ea oinmai? Jakonma masá teneti itan mawakanra ea kateke; jatíbiainra join iananankanai itan jakonmanankanai.

⁴ Ja esekan yoiai keskára ayamakanai, ati keskáakinra jakonhakin jato benxoaxyamakanai, joi benxoakinra jakonmabaon jakonbo jatoaresai, itan atikeskabiakin jakon atira wetsaakanai.

Ibon kopikin yoia itan jato masá tenemati yoia.

⁵ Oinkanwe wetsa mainmeabaonra mato kateke; oinnax ratékanwe.

Ea riki moa atires, wetsabaon mato yoia maton ikonhatima keská jawékibora en ati iki.

⁶ Ninkakanwe caldeobora reteanankasbo en jato imai, jabora ramiamis jonibo iki, nato mai rebestanira jatíbitian oken boanbekonkanai, jatona ikenmabi iboanoxon mai biira ikanai.

⁷ Ja jonibaonra jato ratexon rakéakanai, wetsa esébo ayamakinra jatonabichores jakon shinankanai.

⁸ Jatón kabayobora leopardobo winoa ishtobo iki, tsoa jonibi jain jaama mananmamea pimis yoinabo bebónbires sinábo riki.

Ja kabáyonin peyakax boai jonibora kikinbires icha itan kikinbires ishtobo iki, jato akíra ochokeaxbi jatoki choronkanai, teté namiki paketai keskatira, jatoki choronkanai.

⁹ Winókina jatíbi keyokin ras abotankanai;

ja bokinra jato rakéabotankanai, ja jato yatankana jonibora aniparo mashi xewinna bebónbires icha ikanai.

¹⁰ Apobo itan kikin jakon joni koshibokira shirokanai.

Jaton jema katemakin koshi chikékanara osankanai, jan mapétira ja chikékibi mashi keyá tsamankanai, jaskáxonra rátereskin jato yatankana iki.

¹¹ Niweaba koshi keskára winókana iki; jatón koshinbi jato akíra wetsa diossa noa keska yamake ikanai.

Jakonma shinanni chexakaati Habacuc jakiribi yoyo iká

¹² Ibó ¿Miaki jatíbitianbires
jaama iki, miaki jakon
itan keyoisma Diosma iki?
Miara nokon Ibo itan ea koiranna iki,
caldeobo jato koshi menixonra,
jabo meranxon atikeskabiakin min noa masá tenemaa iki.

¹³ Mia kikinshaman jakonma
néoma ixonra, jakonma akanai min
amaresti atipanyamake, anibires
jakonma akanairibira min
jakonhaxon jato ointi atipanyamake,
¿Jawe keskáakinki retemisbo min
oinresai, jaweatiki jakonma jonin
ja keskáama jakonbo jato reteaitian
min netéxon oinresai?

¹⁴ ¿Jaweatiki aniparomea yapabo
akai keskáakin min jonibo akai,
jan akinti koshioma yoinabo keskáakin?

¹⁵ Caldeobaonra wetsa maibo
iboakanai, yapa biaibaon yapa
bixon iboai keskáakin:
miskitinin itan redbaonra bikanai,
jaskara jatíbi tsamata oinnaxa kikinbiresi raroai.

¹⁶ Jaskákinra yapa biai jonin
mishkiti betan jawen redbo rabiai,
jainxonra jabo rabikin yoinabo
retexonai itan incienso inintibo
menoxonai, jabo kopíresa jakon itan icha pitia iki.

¹⁷ Jaskáakinki, ¿Caldeobaon jaton redbaon noa biboreshkanti iki?
¿Noibayamakin jonibo jato reteboreshkanti iki?

2

Jain senenres Ibo Diossen yoia

¹ Netékainxonra en ninkatai itan jato koirannai sontáro jawen itinko iká keskára ea iti iki,
jaweki Ibon ea yoiai ixonra en ninkáti iki, jakonma shinanni joikin,
en yoiaki jawe

ea yoiai ixonra en ninkáti iki.

² Ibonra ea yoia iki:

“Ja en mia oinmai mapó tablanin wishawe,
ishton yoyo ati itiakín.

³ Nato min oinna jawéki
jatian senenti nokotamapari ikaxbira;
iamama senenti jake,
Ja min oinna basiaínbi, miabiribi manáreswe:
ja ititianbiribira nokóti jake.

⁴ Jakonma jonibora rabitaibo iki ixon wishawe,
ikaxbi atikeskabiakin senen akaibora, Dioski yoiti ikax jati iki”, akin.

Jakonmabo jakonmain nokoti

⁵ Rabí jonibora, joni koshi itin keenbo iki;
ja ikaskin benai tantiyamaira jatíbitian bebon keenboreshkanai,

ja koshi iká jakonmamis ikenbi.
 Jatón kexa chopeará jain mawá minti kini keska iki,
 mawá keskáribi tantiti onanmabora ikanai,
 jaskara ixonra jatón maibo, jato bichinbotankanai.

⁶ Ikaxbi jato mai bichinkanabora
 jatikaxbi jan jato bichinaboki
 shirokanti iki, jatokira bewakanti iki:
 “¡Jawe ireskiai panon mato, matonama
 ikenbi wetsabaon jakon kopí
 jawékibo biax mato icha jawékia banétabo!
 ¿Jawetian kamanki mato ribina kopí bixon,
 icha jakon kopí jawéki tsamani mato jenetai?”

⁷ Matón shinannamainbira, ja matón ribinabo matoki nokoti iki,
 jan mato masá tenemaibo matoki pikóxonra,
 jawebioma
 mato banékanti iki.

⁸ Maibotiibi ikáborá bianananax,
 mato akí matoki bechiakekanti iki,
 jatianra matón jato aká keskáribiakin,
 matón jawéki keyokin mato bichinkanti iki.
 Jatíbi eséki ramíkin matón aká kopíra,
 mato kopíamati iki, ja mainxon
 jemaboki itan jainoa joniboki
 bechiakexon matón meskó
 jakonma aká kopíribira mato kopíamakanti iki.

⁹ ¡Jawe ireskiai panon mato,
 yometsokin bia jawékininra
 matón xobo, matón bochoake,
 jatíbi jakonmabaon mato akaitian,
 jan mato xabaatira matón ake!

¹⁰ Jaskáxonra matón xobon iká
 rarebobo matón rabintiake,
 ja maibotiibi ikábo ras axonra,
 matónbi jan mato keyoti ake.

¹¹ Ja jema chiké makanbobi itan ja xobo
 jiwi kanobobira matoki bechiaketax, mato ramiai saí ikanti iki.

¹² ¡Jawe ireskiai panon mato,
 jemabo akinra, esekan yoiabo ayamaakin,
 itan atikeskabiakin jaskara ati matón ayamaa iki!

¹³ Jatíbi atipana Ibon imaara
 mato teeta,
 jainoax ja mato teeti paxkinairibi yanka iti iki,
 jatíbi matón tee akáborá chiikan keyokin menoti iki.

¹⁴ Jenen aniparo bochoa
 keskáakinra, Ibo jaskáaxon onanti
 shinan koshi nato main jatíbiain bochoti iki.

¹⁵ ¡Jawe ireskiai panon mato,
 mato patax ikáborá paeya
 meskoxon jan beyósti rao matón
 jato xeamai, namanbires
 shinanmeexon keyokin

jaton chopa jopeta oinnoxon!

¹⁶ Rabítítianbira, mato rabinresti iki,
wetsabo maton aká keskáribiakinra
Ibon mato ati iki,
mato panaa chopa jopemaxon maton jakina
rebichi maton xateama jato oinmai
keskára mato ati iki,
jatianra rabítítianbi mato namanbires shinanmeeti iki.

¹⁷ Líbano manan jaskáati
ikenmabi maton jakonma akára
matoki bechiaketi iki, jainoa
yoinabo reteaxa mato ratéti iki.
Ja mainmea jemaboki itan jaínoa
joniboki bechiakexon esekan yoiai ayamaketian
itan jakonmabires maton
jato aká kopíra, matoki jaskara
jawékibo nokóti jaki.

¹⁸ ¿Ja rabiti jawéki jatonbi aká
moa akin senenhakanatonki noa akinti iki?
¿Jawekeskaxonki jan jansotires ixon,
ja rabiti jatonbi akátonin noa akinti iki?
Ja rabiti jatonbi akára yoyo iti atipanyamake;
¿Jawekeskataxki jan jaskara akaibo ikonhax jatoki koshiti iki?

¹⁹ ¡Jawe ireskiaipanon mato,
ja rabiti aká jawéki jiwira maton jishtenwe akin akai,
ja yoyo iosma makanra maton niwé akin akai!
¿Jabaonki joi bexon noa yoiti atipana? ¡Jawe
akamakan, jara oro itan platanin rapoa ikaxbi jiriomabobi iki!
²⁰ Ikaxbi Ihora jawen jakon ani xobonko iki: ¡Jatíbi nato mainmea
jonibo já bebonmeax netékanwel!

3

Habacucnin Dios orana

¹ Nato riki profeta Habacucnin orana.
² Ibó, jatíbi min aká yoikanai
ninkataxa, raketi ea saki ikai.
Ani jawéki moatian min akábo,
rama noa jaketian noa axonwe,
nonribi onannon ixon.
Jaskati sináxonbi min noa noibai noa oinmawe.
³ Diossa Temán mainmeax joai;
Parán mananmameaxa Jakon Dios joai.
Jawen koshi shinanra
naikan jatíbiain iki,
nato netenxonra jatíbiainxon rabikanai.
⁴ Pené joekan kateara joai,
jawen mekenmameaxa
kaná joébo jokonai,
jaskáaxonra jawen koshi janbi jonea onantiakin jishtiai.
⁵ Já joketianra jakonmabires isinbo beai,
yoná koshiribira japekáo joai.

⁶ Já jainbi chankaketianra mai ninwana iki;
 jato oinnara maibotiibi ikábo raketi saki ikanai;
 ramanmantian mananbora reokootai,
 moatian mananbora ras ikai;
 Dios jan niai baira jatíbitianbires iki.

⁷ Cusán jonibo jakonma meranbires
 ikanaira en oinna iki,
 Madiánhin jaa jonibora raketi senbíkana iki.

⁸ ¿Ibó, parobokiki mia sinata?
 ¿Kikínbiresiki aniparoboki mia sinata?
 ¿Jaskatiki min kabayobaon mia peyaka,
 jaxon min jatoaresai carronki mia naneta?

⁹ Min kanóti betan jatíbi min piabora
 moa min benxoa iki.
 Parobo axonra, jan jene boai taebo min ake.

¹⁰ Mia oinnaxa manánbo shakotai;
 naikanmeaxa oi kextó maannai,
 aniparo nemín itan anibechonra xóo ikai.

¹¹ Min piabo kikin pené ikax,
 itan min lanza kikinbires kaná ikai
 keskati joétaitianra, bari betan oxe jonetax moa pikóyamai.

¹² Sinataxa nato main jatíbiain mia niai;
 kikínbiresi sinataxa maibaon mia jaton penitai.

¹³ Minra min jonibaon paranan
 ikín min jato akinna iki, jainxonra
 ja minbi katota aporibi min akinna iki.
 Jakonma jonibaon xobora min ras aka iki,
 jainxonra jan koshia shanka inonbi min jishtiakin pikoa iki.

¹⁴ Jaton koshira jawen pianbi min retea iki,
 niweaba koshi beai keská
 rabíbeirani kabáyonin bexonra,
 jonéres jato keyonoxon jan
 kopímistiomabo jato tsakakana iki.

¹⁵ Aniparo kikin jene neminhainra,
 min kabáyonin jatíbiain mia kaa iki.

¹⁶ Jatíbi neskara ninkataxa ea raketa iki.
 Ea keski ikaitianra,
 nokon witaxen moa tewanyamaa iki,
 jatianra jatíbi nokon yora koshi keyota iki.

Jaskara ikenbira, noa jan jakonma
 tenemai, sontárobo Diossen masá
 tenemai nete nokotai kaman,
 jakonhaxonres en manati iki.

¹⁷ Higo jiwibo bimiamai,
 Uva jiwibo bimiamai,
 olivo jiwibo bimiamai;
 non wainko banaabo jawe tsekati yamakenbi;
 wakabo, carnerobobi yamakenbira,

¹⁸ mia, ea jan jamai iketianra,
 raroanan jatíbitian en mia rabiti iki.

¹⁹ Nokon Ibó minra jakiribi

benaaikin ea koshi menia iki;
chaxon ishto menixon,
manan keyáinbo min ea raanara ea jain iká iki.

MALAQUÍAS

Sacerdotebaon jakonmaakin jato ikinnaitian, Diossen jato masá tenemati Malaquíassen yoia

Diossen Israel noia

¹ Nato riki Ibon profeta Malaquíás meranxon Israel jonibo rama iti yoia joi:

² “Enra mato noike”. Irai Ibo. Jaskatainbira maton yoiai: “¿Jawekeskaaxonki min noa noia, non onanna?” Ibonra mato yoiai: “Esaú betan Jacob ja bake rabébires ikenbira, já meranxon jawéki anoxon Jacob en katota iki,”*

³ ixonbira Esaú en katóyamaa iki. Jaskáribiakinra en mato noike. Jaskákinra Esaú jain jaa mai, niia manan mai ikenbi, tsoa jonibi jain jaama maibichores en banémaa iki, ja jawen maibora nii meranoa yoinabobichores jain jakon jati baneta iki”, akin.

⁴ Ja Esaúkan chiní bakebo, edomitabaonra yoikanti iti iki: “Non rawíbaonra non jawékibo noa keyokin ras akanankana iki, ikaxbi jaskáakankenbira non main jakiribi non aríbakanti iki”, iki ixon. Ikaxbira jatíbi atipana Ibon jato yoiti iki: “Jabaonra jakiribi jaton jawékibo aríbakanti iki, ikaxbira en jato ras akanribiti iki. Jaton main janera iti iki ‘jakonma mai’, itan ‘ja mainmea joniboki, jawetio basi inonbi, ikonbiresi Ibo Dios sinata iki iká’”, akin.

⁵ Mato Israelbaonra, maton beronbi ointi iki, jatianra maton yoiti iki: “¡Ibora jain non mai senenna bebonbires koshi iki!” akin.

Diossen sacerdotebo notsina

⁶ Jatíbi atipana Ibonra sacerdotebo yoia iki: “Bakebaonra jaton anibo jakonhakanti iki, jainoax ja teemakanaiibaonra jan jato yonoaibo jakonhakanti iki. Ea maton papa ikenbiki, ¿Maton ea jakonhayamai? Iresabires shinankinra maton ea jakonhayamai”, akin. Jainoaxibira mato ikai: “¿Jaweki mia iresabires non shinanna?” iki.

⁷ Jainxon yoina menoti en iboainkora jakonma pan mato sacerdotebaon beai, jaskara akinbira maton ea yokatai: “¿Jawe jawékininki mia non jakonmaa iki? Maton ea jakonma aká riki, nokona ikenbi jainxon yoina menoti maton iresabires akin shinannai kopí,

⁸ itan mato sacerdotebaon shinanna riki, yoina benchebo, chantobo, iamax isinaibo inonbi ea meninoxon beti”. ¡Maton joni koshibo jaskarabo boxontankanwe! ¡Oinkanwe, jabaonki maton menia jakonhaxon bitiki ixon!

⁹ Mato noibanon ixon Ibo Dios yokakanwe. Ikaxbi jaskara jakonma jawékibo akinra maton shinantima iki, Ibo Diossenra noa akinnai ixon. Jatíbi atipana Ibora neskata iki:

¹⁰ “¡Mato wetsabiresxon Ibo Diossen xobo xepoa ipainon riki, jainxon yoina ea menoxonti yankabires moa chii keteawetsatima iti”, akin! Maton ea jawebi raromayamai kopíra, jawéki maton ea meniresabo moa mato en bixonyamai.

¹¹ Jatíbi nato netemea maibotiibiainxonra ea kikin ani shinankanai; incienso inintira ea menoxonkanai, jainxonra jakon jawékibo ea menikanai.

¹² Jaskara ikenbira, matonbiribi ea jakonmake, jainxon yoina menoti nokona ikax, nokon mesa ikenbi, maton shinanna riki iresabires iti, jaskara ikaxa jain iká pitiribi iresabires iki.

¹³ Matora ikai: “¡Jatíbi nato jawékibaonra noa moa paxkina iki!” ikibo. Jaskákinra maton ea iresabires shinannai. Jainxonra maton shinannai yoina yometsoxon, iamax waka chanto, iamax waka isinai ea meninoxon maton beketian ea raroiti.

* **1:2** Noiyamaa itan omisa ikara, katota itan katóyamaa iki, iká iki.

¹⁴ ¡Kikinshaman jakonmara iti iki, ja janso joni, jakon yoina ea meniti yoia ixonbi, yoina jawen yoranko jakonma neeya ea menia! Ea riki ja kikin Apo, maibotiibira eki rakékanai. Nato jaskara yoiaira jatíbi atipana Ibo iká iki.

2

¹ Sacerdotebó, ramara nato esé matona iki:

² “Matonra ea yoiti ixonti iki, jainxonra akonkin shinaxon maton ea jakonhati iki. Ja maton ayamaketianra, jakonmakin en mato shinanti iki. Jatian jakonhakin shinaxon maton ea jakonhayama iketianra, sacerdote iketian jan mato jakonha jawékibo jakonmakin en shinanti iki”, iki ikábo. Jatíbi atipana Ibonra jaskara yoiai.

³ “Ja sacerdote iti koshira en mato bichinnai, jainxonra ja ea menoxonti maton bea yoinabaon poko meranoa poinbi en mato beskiti iki. ¡Jatianra poi betanbi en mato potati iki!

⁴ Jaskáxonra ja ati en yoia esé maton onanti iki, ja maton reken Leví betan en jaskara senenhabeonti shinanni joi jatíbitian iti”. Jatíbi atipana Ibonra jaskara yoiai.

⁵ Ibonra yoiboresa iki: “Ja senenhabeonti joi en yoiara Levíkana jan jati betan jakonshaman iti iká iki, en jaskara aká riki. Eki yoiti ikax, rakénon ixon, jatianra jan jaskara aká iki”.

⁶ Jainxon Levikan jato jakon jawékibores axeaara paranmisma ikana iki, itan jawe jakonmabi yoyo iosmabo. Kikin jakonresa ebetan jaa iki, jaskara ixonra jakonma akaibo jato ichabires jenemaa iki.

⁷ Sacerdotebaon, tee riki, jakonhakin jonibo axeati, ea chibankanon ixon, jaskara iketianra mato axeanon ikax jatoiba mato kati iki, jabora jatíbi atipana Ibon joi boaibo iki.

⁸ “Ikaxbi mato, sacerdotebora jakonhainoax wetsaori kake; ja maton axeabora icha maton jato pakémaa iki. Jaskáxonra, jawen chiní bakebo sacerdote inon ixon, en maton reken Leví betan jaskara senenhabeonti aká joi, maton jawebi senenhayama iki.

⁹ Jaskati mato eki yoitimaa iken, itan jaskábichopanan, jato axeakinbi jatíbi jonibo maton senenbires ayama ikenra, en amaa mato jonibaon onanxon, moa mato iresabires akin shinankanti iki”, jatíbi atipana Ibonra jaskara yoia iki.

Israel senenma iká

¹⁰ Ea Malaquíasinra mato yokatai ¿Jan noa jonia Ibo Dioski, jatíbi jonibaon Papama iki? ¿Jawekopíki, jaskati parananankin non rekenbo betan Ibo Diossen, jaskara senenhabeonti joi aká ikenbi non ramiai?

¹¹ Judá jonibaonra Ibo Dios senen ixonyamai, jaskákinra Jerusalénhainxon itan jatíbi Israelhainxon jakonmaira jawéki akanai. Ibon noia xobonkoxonra, ocha atima ikenbi; jakonma akanke, itan Judá jonibaonra awinhanoxon ainbobo bike, jabora jatonbi aká ikonma dios rabiaibo iki.

¹² ¡Jaskara jawéki akaibo, Ibon non mainmea keyokin potapainon riki, wetsabires inonbi, jatíbi atipana Ibo jawéki menikin bexonaibobi!

¹³ Ikaxbira maton bebonbires akai: Ibo jainxon yoina menoxontira maton beon jenenbi montanai, jainxon ja maton jawéki meniaibo Ibon jakonhaxon mato bixonyamaara, ikonbiresi onisi yoyo iananbi mato winiai.

¹⁴ Jatian mato yokakaatai riki, ¿Jaweatiki noa jaskáai? Ja Ibonra onanke, ja mia bakeranontian jabé wanoa ainbo betan ja axonti yoixonbi min senenhayamabo. ¡Jara mia jabébiribi iká iki, jaskákinra wetsabo betan ikin yosmaatima min yoia iki!

¹⁵ ¿Jan non yora betan non shinan joniaki, ja Diosbichoma iki? ¿Jatianki jawen Dios keenai, non chiní bakeboki janwenaribi itima iki? ¡Jaskara iketian, matonbi maton shinan koirankanwe, jaskáaxon ja bakeranontian maton bia maton awin jaskáatima yoia ixon, yosma ayamakanwe!

¹⁶ Ja Israelnin Ibo Dios, jatíbi atipanatoninra yoiai: “¡Matonbi maton shinan koirankanwe, maton awin yosmaayamakanwe; jaton awin potai jonibaon ochara en omisai, jaskara jakonma akátoninra mato ochai!” akin.

Diossen jawen jonibo kerásma itiakin soaa

¹⁷ Ibora, mato jaki jakonmai yoyo ikai ninkati moa jatsanke; jaskara ikenbira maton yokatai: “¿Jawe non yoia ninkataxki jatsanaa?” akin. Jakonma akaibora Ibon keen iki ixonra maton yoia iki, jaskatira jato betan raroshaman iki ixonra maton yoiai. ¡Diossa atikeskabiakin jakon akai iki ixonra, maton ikonhayamai!

3

Diossen jawen joni joi boti raanai

¹ Jatíbi atipana Ibonra yoiai: “Nokon joi boai jonira en raanai, nokon bai ea benxoaxonti. Ja maton benai iitai Ibora jawen xobonko moa ratéresi jikiai. ¡En jaskara senenhabeonti aká joi boai joni, ja jotín mato keenaira moa nokotai!” akin.

² Ikaxbi ¿Ja joai neteki tson bechiteti iki? ¿Tsoaki jainbi chankati iki? Chii tiri keská joxonra, non ocha soati iki; non kerásbo chokai jabón keskára iti iki.

³ Levikan chiní bakebo, ja sacerdotebo jaton ocha soaira Ibo yakáti iki, plata itan oro chii tirikan axon penéakanai keskáakinra ati iki. Jaskaa pekáora jabaon atikeskabiakin Ibo jawéki menikanti iki.

⁴ Judá jonibo betan Jerusalén jonibaon jawéki meniara Ibo raroti iki, moatianbo jawéki menikana ikátiai keskatira raroti iki.

⁵ Jatíbi atipana Ibonra yoiai: “Maton ocha akábo mato yoixonira ea joti iki. Enbi onanna ixonra yobé jawéki akai jonibo en jaton jakonma yoixonti iki, wanoyanixbi teamisaibo, ikonma ikenbi jansoi ikon riki ikaibo, teemaxonbi jato kopíayamaibo, benomaatabo betan kachianabo jato ramiaanambi yonoaibo, wetsankonixax joá jato ramiaibo itan eki jakonmaibo, jabora jaton jakonmabo en yoixonti iki”.

Chonkankonia westíorabo meniti

⁶ “Ea Ibora, wetsakeskatama iki. Jaskara ixonra mato Jacobnin chiní bakebo, en mato keyoyamaa iki.

⁷ Maton rekenbaon aní keskaribiakinra nokon esé ati en mato yoia maton jenea iki, jaskatira mato yoitima iki. Ea, jatíbi atipana Ibo Diossenra, mato yoiai: Maton ochabo jeneax eki beribakanwe, jatianra enribi mato koiranti iki itan jatíbinin en mato akinti iki. Ixonbira maton ea yokatai: ¿Jawe jakonma akainkonixaxki noa jakiribi miki banéti iki? akin.

⁸ Ikaxbira en mato yokatai: ¿Joninki atipana ja bikasai Dios meniamakin? ¡Ja en bikasaira maton ea meniamake! Jatianra maton ea yokaribipariai. ‘¿Jawe keenaibiki mia non meniamaa?’ ¡Ja chonkankonia westíorabo ea menitinin itan maton jawékibo menitininra maton ea yometsoake!

⁹ Mato jatíxonbira, nato mainmea jonibaon maton ea yometsoake, jaskara ixonra mato jatíbi jakonma inon ixon en yoiai. Ea, jatíbi atipana Ibonra, en mato yoiai:

¹⁰ Jaskara iken nokon xobonko, ja chonkankonia ea westíora meniti senen keyokin boxon, ja koríki ati cajanko akanwe; maton jaskáara jawetianbi jawékiati maxkátima iki. Jaskáakin ea rama tanakanwe, maton oinnon ventanabo kepenai keskáakin nai kepenxon, mato jakon jawékibaon jayákaresnon ixon en mato akinnon.

¹¹ Jainxonra maton wainkonia yoabo itan maton uva waibo, jan mato keyonanai jakonma ikibo en mato keyoxonti iki.

¹² Jatíbi wetsa mainmeabora mato yooi jakonshamanbora ikanai, iki ikanti iki, maton maira jan keentishaman iti iki. Ea, jatíbi atipana Ibonra jaskara yoiai”.

Ibo Diossen yoia keská ikaibo

¹³ Ibonra neskara yoiai: “Jakonmaibiresa mato eki yoyo ikai. Jaskákinbira maton ea yokatai: ‘¿Jawe jakonmaki noa miki yoyo ika?’ akin.

¹⁴ Neskátira mato yoyo ike: ‘Jatíbi Dios tee axontira yanka jawéki iki, ¿Jatíbi atipana Ibon yoia axonki jawe jakon non biti iki, itan ja oniskin ati chopá sawexonki jawe jakon non biti iki?’

¹⁵ Nonra oinke, ja rabitai jonibora jakonbires jakanke, jainoax jakonma joniboribira jatíbitian jakonbires jakanke, jawetianbira jabo jakonma jawéki winóyamai itan Ibo Dios tanakin jakonmaxbira, jawe masábi teneyamakanai’ ”, akin.

¹⁶ (Ja Dios rabiaibo jatonbiribi yoyo ikaitianra Ibon netekaixon ninkata iki. Jaskákinra ja shinanti kopí, ja Ibo bebonxonbi westíora kirika meran ja rabiaibaon janebo wishamaa iki.)

¹⁷ Jatíbi atipana Ibonra yoia iki: “Eara benxokaati iitai nokon jonibo jakiribi eki bekanti nete jati iketian. Jawen tee axonai bake, jawen papan noibai keskáakinra, en jato noibati iki.

¹⁸ Jatianra maton ointi iki, Ibo Diossen ja jakon akábo betan jakonma akábo jato senenbires jakonhati atipanyamaa, jaweratoki jakon iki ixon itan jaweratoki jakonma iki ixon, jainxon ja Dios rabiaibo itan ja rabiamaiibo”, akin.

4

Jonibo Ibon jaton akábo yoixoní joti nete ochómabires

¹ Jatíbi atipana Ibonra neskara yoiai: “Ja nete nokótira moa ochóma iki, horno ketea tiritai keskátira tiriti iki, jatíbi rabitaibo itan jakonma jonibora bimi jawéki xaká ikai keskati chíi tiritainko menókanti iki. Ja nete nokoxon jato menoara, jawebi yamatii jabo menókanti iki.

² Ikaxbi mato, jan ea jakonhaibora, atikeskabiakin en jakon akára bari penekan tenaa keskati jistibires iti iki. Jatianra waka bake, kene meranoa pikoa raroí choronai keskati mato iti iki.

³ Ja netera en moa mato benxoaxona iki, jatianra jakonma jonibo mai poto akai keskáakin maton jamáti iki. Ea jatíbi atipana Ibo ixonra, jaskarara iti iki ixon, en mato yoiai”, akin.

Ibo joti iketian benxokaati

⁴ Ibonra yoia iki: “Israelitabó, Horeb mananmanxon nokon yonoti Moisés meranxon, en nokon esé mato menini shinanbenoyamakin senenhakanwe. ¡Ja esébo itan ja ati joibaon yoiai akira, jatíbi Israel jonibo yoiti ikanti iki!

⁵ Oinkanwe, jonibó, Ibon jato masá tenemati nete nokotamatianbira, profeta Elías en jato raanxonti iki, jara kikin jakonma nete itan onsá iti iki.

⁶ Janra papabo betan jaton bakebo raeananmaxon jakon jamati iki. Ikaxbi jaskáyamakanketianra, en joxon keyokin ras axon en mai ramiati iki”, akin.

SAN MATEO **Jesucristo ikábo yoikin Mateon wishaa**

Jesucriston rekenaon janebo (Lc. 3.23-38)

¹ Jesucristora iká iki David betan Abrahamman chiní bake. Natobo riki jawen rarebo ipaonibaon janebo:

² Abrahamman bakera iká iki, Isaac. Isaacnara iká iki, Jacob. Jacobkanara iká iki, Judá betan jawen wetsabo.

³ Ja Judákanabiribi iká iki, Fares betan Zera, jaton tita iká iki, Tamar. Faresnabiribi iká iki, Esrom, Esrommanabiribi iká iki, Aram.

⁴ Arammanabiribi iká iki, Aminadab, Aminadabkanabiribi iká iki, Nahasón. Nahasónmanabiribi iká iki, Salmón,

⁵ Salmónmanabiribi iká iki Booz, jawen tita iká iki, Rahab, jatian Booznabiribi iká iki, Obed, jawen tita iká iki Rut. Ja Obednin bakebiribi iká iki, Isaí,

⁶ Isaíkanabiribi iká iki apo David. Apo Davidkanabiribi iká iki, Salomón, jawen tita iká iki ja Uríasnin awin ikátiai.

⁷ Salomónman bakebiribi iká iki Roboam. Roboammanabiribi iká iki Abías. Abíasnabiribi iká iki, Asá.

⁸ Asákanabiribi iká iki Josafat. Josafatnabiribi iká iki Joram. Jorammanabiribi iká iki, Uzías.

⁹ Uzíasnin bake iká iki, Jotam. Jotammanabiribi iká iki, Acáz. Ja Acázsen bake iká iki, Ezequías.

¹⁰ Ja Ezequíasnabiribi iká iki, Manasés. Manasésnabiribi iká iki, Amón. Ja Amónmana iká iki, Josías.

¹¹ Jatian ja Josíasninbiribi bakea iki, Jeconías itan jawen wetsabo, jaton rawibaon yatanxon Babilonia main jato bokanontian.

¹² Jatian, moa jakiribi Babiloniainoax beribakana pekáora; Jeconíasnabiribi bakea iki, Salatiel. Salatielnin bakebiribi iká iki, Zorobabel.

¹³ Ja Zorobabelnin bake iká iki, Abiud. Abiudkanabiribi iká iki, Eliaquim. Eliaquimmana biribi iká iki, Azor.

¹⁴ Ja Azornin bake iká iki, Sadoc. Jatian Sadocnabiribi iká iki, Aquim. Ja Aquimman bakebiribi iká iki, Eliud.

¹⁵ Ja Eliudnin bakebiribi iká iki, Eleazar. Eleazarnabiribi iká iki, Matán. Ja Matánman bakebiribi iká iki, Jacob.

¹⁶ Jatian Jacobnin bakera iká iki José, jara iká iki ja Marían bene. Ja *Cristo akin akanai, Jesussen tita.

¹⁷ Jaskara ikaxiki, ja Abraham iníainoax David iní senen, chonka chosko Criston rekenaon iká. Jainoax David inontian, Babiloniain jaton rawibaon jato bokanontian riki, chonka choskoribi. Jatian Babilonia main jato bokanontian, Cristo pikóni senen riki, chonka choskoribi, ja Criston rekenaon ikana.

Jesucristo pikota (Lc. 2.1-7)

¹⁸ Jaskatax Jesucristo pikóni riki neskara: Maríara iká iki, Josekan binixon yoia moa jen ika. Ikaxbi biampari ikenbira, María toota iki; Diossen Shinanman atipana koshin imaa.

¹⁹ Jatian José iká iki ponté shinanya joni; jaskara ixonra, jonibo bebon María jakonma banémakashamakin, shinanna iki jonéshokores jeneti.

²⁰ Moa jaskáanonon shinankenbira, namá meran non Ibon ángelnin, neskáakin yoia iki: “José, mia riki Davidkan rarebo, rakéyamawe María betan wanotinin, ja tootara Diossen Shinanman atipana koshin imaa iká iki.

²¹ Ja bake pikotara benbo bake inóxiki. Jara Jesús akin min janeti jake; janra jawen jonibo jaton ochabo soaxon jato kishpinmanoxiki”, akin.

²² Nato jawékibora winota iki, ja non Ibon jawen *profeta neskáakin yoimani keská senennon ikax:

²³ “Jonin tanatama xontakora toonoxiki, ja bakenara benbo bake inóxiki. Jara Emanuel akin janenoxikanai”, iki iní. Ja joi iki “Dios iki nobetan”, iki iká.*

²⁴ Jaskáakin namá meran, ja Ibon ángelnin yoia, oxá besotaanan kaxon, jan yoia keskáakin moa Josekan María awinhakin bia iki.

²⁵ Ikaxbi, ja bakenai kamanpari jabé yoranyamaa iki. Jatian moa bakenketianra, ja pikota bake, Jesús akin Josekan janea iki.

2

Onan jonibo Jesús oinni bekana

¹ Jesús pikota iki, Judea main iká Belén jemameax, Herodes ja mainmea apo inontian. Jatianribira onan jonibo, bari pikotaiorikeax beax, Jerusalénhain nokókana iki.

² Jain nokóxon, jato yokákana iki: —¿Ja judíobaon apo pikóbena bakeshokoki jawerano iki? Bari pikotaiori, jawen wishtin pikota oinbeiranira ja rabii noa joke —akin jato yokákana iki.

³ Jaskara ninkatax, apo Herodes kikini shinan tsokasa iki. Jatianra jatíbi ja Jerusalénhain iká joniboribi jabébi jaskákana iki.

⁴ Jaskákinra, jatíbi ja *sacerdotebaon koshibo, itan esé onanbo, jato Herodesnin kenamaa iki. Jainxon jato yokata iki: Jaweranoax *Cristo pikótiki, yoikatikanai ixon.

⁵ Jatian yoikana iki: —Judea main iká Belénhainoax itira yoikanike; jaskara yoikinra ja *profetanin wishanike:

⁶ “Ja Belén jemara, Judá main iká ani jemabo xaran, jakonmashokaira jemama iki. Jainoaxkaya westíora apo pikóxon, jan *Israel jonibo jato akinti ikax’, ikira ikai, akin akana iki.

⁷ Jaskáakanara, jonéshoko ja onan jonibo jato kenamaa bekanketian yokáxon, Herodesnin onanna iki jatiashaman wishtin pikota merakana.

⁸ Jaskáa pekáo, moa Belénhain raankin jato neskáa iki: Botankanwe; boxon, jawekeskarainshamarin ja bake ixon, benatankanwe, jatian moa nokoxonra, maton ea keshanti iki, enribi kaxon já rabishokoti kopí —akin.

⁹ Jaskáakinbo jato apon yoia pekáo, ja onan jonibo moa bokana iki. Jatian ja bari pikotaiorikeax wishtin pikota oinbakana, jato bebon kakaresa iki. Kaax, jain bake iká pontéshamanbi tsasia iki.

¹⁰ Jaskáakin ja wishtin oinnax, ja onan jonibo kikinbiresi rarokana iki.

¹¹ Jatian, moa xobo meran weixon, ja bake jawen tita María betanbi oinkana iki. Jainxon ja bebon chirankooxon ja bake rabikana iki. Jaskáatanan jaton bonantibo kepentaanan, oro, *inciensó, *mirra, jawekopímabi ja bake menireskana iki.

¹² Japekaora, namá meran moa jakiribi Herodes ikain bokantima jato yoia, moa jaton main karibai, wetsa bain bokana iki.

Jawen anibaon, Jesús Egiptonko jabákiina

¹³ Moa onan jonibo bokana pekáo, non Ibon ángelnin namá meran José yoia iki: “Oxá besotaanan wenixon, ja bake betan jawen titabi, Egiptonko jabákintanwe, Herodesninra ja bake retenoxon, jato benamati jake. Kaax, jainpari itanwe, jakiribi mia jonon ixon en mia keshanai kaman”, akin aká iki.

* 1:23 Is. 7.14

¹⁴ Ja yamébi, oxá besoax wenixon, Josekan ja bake betan jawen titabi jabákin Egiptonko jato boá iki.

¹⁵ Kaax, Herodes mawatai kamanpari jain ikana iki. Ja *profeta meranoax, “nokon bakera en Egiptonkonkia kenamanike”, iki non Ibo yoyo ini joi senennon ikax.*

Herodesnin amaa, benbo bakebo retekana

¹⁶ Jatian ja onan jonibaon moa parana onanaxa, Herodes kikinbiresi sinata iki. Jaskáxonra ja Belénhain, itan ja ochóma iká jemameaboribi, jatíbi pikóbena itan rabé baritiaya benbo bakebo, jato keyo retemaa iki. Moa jatio basi ja wishtin pikota onan jonibaon yoiibata iketian onanxon.

¹⁷ Jaskataxa, ja *profeta Jeremíasnin yoini joibo senena iki:

¹⁸ “Ramá jemanra, kikinbiresakin masá shinanni winiananbi sion ikaitian ninkákana iki. Jara iká iki Raquel, jawen bakebo kopí winii. Tantimakaskanabira, keenyamaa iki, jawen bakebo moa keyo mawata iketian”, iki iká.

Nazaret jeman jaai bekana

¹⁹ Jatian moa Herodes mawata pekáora, Egiptonkobipari iketian, José ja Ibon ángelnin namá meran yoiribia iki:

²⁰ “Oxá besotaanan weníxon, ja bake betanbi jawen tita, jakiribi *Israel mainko iotanwe, ja maton bake retekasi ipachoaibora, moa mawákanke”, akin.

²¹ Jaskáa oxá besotaanan wenixon, Josekan ja bake betanbi jawen tita jakiribi jato *Israel main ioa iki.

²² Jatian kakinbi ja Herodesnin bake Arquelao jawen papan toan, Judeain apo iká ninkatax, raketí jain kakashamaa iki. Ikenbi, Diossen namá meran yoia, moa jain kayamai, Galilea mainres kaa iki.

²³ Jain nokotax, Nazaret jeman jaai bokana iki. Jaskarabora winota iki, Nazarethainoakin Jesús akanti, *profetabaon yoikatitai senenti kopí.

3

Jain joni jayamainkoxon, Juanman jato joi yoia

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Ja netebaonribira jato *bautizanai Juanman ja Judeain iká jain joni jayamainkoxon jato joi yoia iki.

² Ja joi yoikin jato neskaa iki: “¡Maton jakonma shinanbo akonkin jenekanwe, ja Diossen ikinaton jati netera, moa ochómabires iki!” akin.

³ Ja Juan jaskáti yoiira inike ja *profeta Isaías nescati:

“Jain joni jayamainkoni axa joni saí ikai:

‘Non Ibo bai benxoaxonkanwe;

jakonshamanhakin ja bai pontexonkanwe’”, iki.

⁴ Ja Juanra iká iki, camello rani chopá sawéya. Jainoax bichi sintóranin chinexeya. Jawen piti iká iki, chanpo, jawen xeati iká iki, bona jene.*

⁵ Jatian jan joi yoiai ninkatira, icha jonibo Jerusalénhainoax, itan Judea mainmeaxbo bekana iki. Jainoax ja Jordán main iká ochómakeaboribi bekana iki.

⁶ Jatian, jaton ochabo keshakanketian, Jordán weanmanxon, jato Juanman bautizana iki.

⁷ Ikenbi icha *fariseobo betan *saduceoboribi, Juanman jato bautizanon ikax bekana oinxon, jato neskáakin yoia iki: “Matobo riki, jakonmabo ikax, rono kaita keská jonibo. ¿Tsonki yoia ja masábires tenetiain kati iitibi matoribi kishpinti?”

* 2:15 Os. 11.1 * 3:4 Juanman chopara iká iki, Elíasnin chopá ikátiai jisáribi. 2 Rey. 1.8. Judíobora manata iká iki, ja mawábo ikainoax joxon ja *Cristo joái jato Elíasnin yoitinin.

⁸ Ikonkon moa maton jakonma shinanbo jenea onanti iti kopíkaya, moa jakoni jakanwe.

⁹ Matonbinix: ‘Noakayara Abrahamman chiní bakebo iki’, iamakanwe, Diossenra nato makanbo inonbi Abrahamman chiní bakebo itiakin joniati atipanke.

¹⁰ Ja yamira moa taponyabiakin jiwi xatetires inon ixon, ja namanbi rakana iki. Ja jakoni bimiamai jiwibora, moa yamin taxteanan chiikan menokanti jake.

¹¹ Enra onpaxenres jato bautizanai, jaton jakonma shinanbo akonkin jenekanon ixon. Ikaxbi epekaora westíora joni joai, janbiribira jato bautizanoxiki, ja Diossen Shinanman, itan chiikan. Jara ebebon jatíbi atipana koshia iki, jawen zapatotanibires boxonti jisáma riki ea.

¹² Jara moa jan payanti tsomáya iki. Janra ja trigo bimibo payanhanan jawen xakábo potamaxon, ja bimibichores bixon, jain benxoatinko benxoanoxiki. Jatian ja xakábobiribira, jawetianbi tiriti nokayamai chii meran potaxon menonoxiki”, akin jato aká iki.

Juanman Jesús bautizana

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Jaskákenbi Jesús Galileankoniax Jordán wean ikain kaa iki, jain Juan iketian, jan bautizanon ikax.

¹⁴ Kakenbi akáshamakin Juanman yoia iki: –Minkayara ea ati iki bautizankin; ¿Jatian miakaya en imanon ikax eiba joá? –akin.

¹⁵ Jaskáabi, Jesussen yoia iki: –Ramabichores jaskara anon awé, jaskara itin Dios keena jawéki, non senenhakayara jakon iti iki –akin. Jaskáakin yoia, Juanman bautizana iki.

¹⁶ Ja moa bautizana mapetaitianribi, nai chopeta iki. Jaskaketian Jesussen oinna iki, ja Diossen Shinan, xotó keska joáx jaonbi peyakatoshiai.

¹⁷ Jaskataitianribi, najorikeax yoyo ika iki neskati: “Nato riki nokon noi bake, jaonra ea ikonbiresi raroai”, iki.

4

Jesús Satanássen tanaa

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

¹ Jaskata pekáo, Diossen Shinanman, jain joni jayamainko Jesús boá iki, *Satanássen tananon ixon.

² Jatian, moa chosko chonka nete, itan chosko chonka yaméri, jawékiama ikax moa jawékiakasa iki.

³ Jatian, ja Jesús ochamakaskin tanai, *Satanás jaki joá iki, joxon yoia iki: –Diossen Bakekon ixon, nato makanbo pan imawe –akin.

⁴ Jaskáabi, Jesussen neskáa iki: –Diossen kirika meranra yoiai: ‘Jawékiatininbichora joni jayamake, Diossen yoiai joibo senenhairibikayara joni jati jake, ikira ikai’ –akin.

⁵ Japekaora, Satanássen Jesús Jerusalénhain boríbaa iki. Jainxonra ja Dios rabiti xobo bochiki boxon,

⁶ yoia iki: –Ikon Diossen Bake ikax, nenoax naman choronwe, Wishá meranra yoiai: ‘Diossenra jawen ángelbo raanti iki, mia koirannon ixon. Jatianra paketamabi mia jabaon weninti iki, min tae makanki choshíkaintima kopí’, iki ixon –akin.

⁷ Jaskáabi, Jesussen yoia iki: –Diossen joi meranra yoiai: ‘Non Ibo Dios jawetianbi tanatima’ –akin.

⁸ Jainxonra jayá senentiainbi, ja Satanássen manan keyá ikain boríbaa iki. Jain boxonra, jatíbi nato netemea ani jemabo oinmaa iki, jaton ani jawékiboyabiakin.

⁹ Jaskáaxon yoia iki: –Ebebon chirankooxon min ea rabiketianra, jatíbi nato jawékibo en mia meniti iki –akin.

¹⁰ Jaskáaketianra Jesusen neskáa iki: —Nenoax katanwe Satanás. Diossen joi meranra ikai: ‘Non Ibo Diosbichores rabikanwe, itan jabichoresibi jawen keenabo axonkanwe iki’ —akin.*

¹¹ Jaskáa ja Satanás moa kaa iki. Ja kaketian, Diossen ángelbo bexon, Jesús akinkana iki.

Galileankoxon Jesusen joi yoikin peoa

(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

¹² Jatian Judeain iikinbi, cárcel meran Juan akana ninkatax, Jesús Galileanko kaa iki.

¹³ Ikaxbi, Nazaret jemanko banéyamai, ja Galilea ian kexa iká Capernaúm jemankores jaai kaa iki, ja Zabulón betan Neftalí jonibaon mainko.

¹⁴ Jaskara iti yoikin ja *profeta Isaíasen wishani keská senennon ikax. Jara inike neskati:

¹⁵ “Ja Jordán keiba itan aniparo ochóma iká, Zabulón betan Neftalí main jakanabo; jainoax, ja Galileanko jakana judíoma joniboribi, ninkákanwe:

¹⁶ Ja yamé keska meran jakátiai jonibaonra, moa westíora joé oinkanke, ja onsá mawá meranbires jakatiaibora moa jato joe kan tenake”, iki iká.

¹⁷ Jainxonra moa joi yoikin peokin jato Jesusen neskáa iki: “Maton jakonma shinanbo akonkin jenekanwe, ja Diossen ikinaton jati netera, moa ochóma iki”, akin.

Yapan teetai chosko joni, Jesusen kenaa

(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

¹⁸ Jatian Galilea ian ketani kakinra, já wetsa rabébires rikani iibekonaitian Jesusen nokoa iki. Ja iká iki Simón Pedro betan jawen wetsa Andrés. Jabo iká iki yapan teetaibo.

¹⁹ Jainoa jato Jesusen neskáakin yoia iki: —Ea chibankanwe, jonibo biai itiakibiribi en mato imanon —akin.

²⁰ Jato jaskáa, jatianbi jaton rika jainbi jenebaini, jabé kabékona iki.

²¹ Jatian orichaa kakinra, já wetsa rabébires Jacobo betan Juan Jesusen nokoribia iki, jaton papa Zebedeo betanbi botenxon rika onai iitaitian. Jainoa jato kenaa iki.

²² Jato jaskáakin kenaatianbi, ja boteyabiakin jaton papa potabaini, Jesús betan kabékona iki.

Icha joni Jesusen akinna

(Lc. 6.17-19)

²³ Jatíbi ja Galilea main iká jemabaonra Jesús kawantana iki, jain tsinkíti xobo meranxonbo jato eseboi. Ja Diossen ikinaton jati jakon joibo jato yoiboa iki, itan meskó keskati isini chexakaataiboribi jato benxoaboa iki.

²⁴ Jaskarabora jatíbi Siria main ninkakaata iki; jaskara ninkáxonra, meskó isinyabo bexonkana iki. Yoshin naikiabo, maxkaibo, yora koshiamai; jainoax meskó keskati chexakaati isinaibo. Jaskarabora jato Jesusen benxoaa iki.

²⁵ Jatianra kikinbires icha joni, Galileankoni, *Decápolissainoax, Jerusalénhainoax, Judeainoax itan ja Jordán keibakea iká mainmeaxboribi Jesús chibani bekana iki.

5

Diossen raroshaman imatibo

¹ Jaskati joni icha bekana oinnaxa, mananman mapetax Jesús jain yakata iki. Jatian jaonmea onannaibo ja patax bekana iki.

² Jainxon jato esekin peoa iki, neskáakin:

³ “Dioskires ikoni koshiax jakanabora, Diossen raroshaman imati iki. Jabora jawen neten jato Diossen ikintibo iki.

* 4:10 Dt. 6.13

⁴ Ja winiaibora Diossen raroshaman imati iki. Jabora Diossenbi jaton shinanbo tantimati iki.

⁵ Ja rabí shinanhomabora Diossen raroshaman imati iki. Jabaonra jato mai meninnoxon yoini, bikanti jake.

⁶ Ja pikasai keskati itan nomiai keskati, atibi keskáakin atin kikini keenaibora, Diossen raroshaman imati iki. Jabora jaton shinanna keskáakin Diossen imaxonti iki.

⁷ Ja noibamisaibora, Diossen raroshaman imati iki. Jabora Diossenbiribi noibashokoti iki.

⁸ Moa jato meran jakonma shinan yamaabora Diossen raroshaman imati iki. Jabaonra Dios oinnoxiki.

⁹ Jakonshaman jakanon ikax jato akini teetaibora, Diossen raroshaman imati iki. Jabora ikon Diossen bakebo riki, akin akanti iki.

¹⁰ Ja itibi keskati jaketian, jakonmaakanaibora, Diossen raroshaman imati iki. Jabo riki jawen neten jato Diossen ikintibo.

¹¹ Ja ea kopi ramiakanaibo, ja masá tenemakanaibo, itan ikámainkobi jato join imakanaibora, Diossen raroshaman imati iki.

¹² Mato jaskáakana, ikonbiresi rarokanwe, naikansonra ja biti kikinbires ani jawéki maton bii kati jake. Jaskáakinribira masá tenemakana iki, ja mato yamaatian japaoni *profetabo.

Tashi betan joéki yoinmeeta esé

(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35)

¹³ Matobo riki nato netemea tashi keskabo. Ikaxbi ja tashira moa jawen moka keyotax, jawekeskataxbi mokayamai, jara moa jakonma iketian jema napon potatires iki jonibaon winókin jamáreskanon ixon.

¹⁴ Matobo riki nato nete jan tenaa joé keskabo. Westíora jemara manan maxkaten itinax, joné iti atipanyamake.

¹⁵ Tsonbira joé keteaxon jawékinin mapoyamai. Jaskáyamakinra, bochikishamanres peyasankanai, jatíbi ja xobon ikábo ja joekan jato tenati kopí.

¹⁶ Jaskara joé keskara iti jake maton iká jawékibo, jonibo bebon. Ja maton jakon jawékibores akaitian oinxon, jabaonribi ja naikan iká Papa rabishokokanti kopí.

Diossen esé jato Jesussen onanmaa

¹⁷ Shinanyamakanwe, ja Diossen esé itan *profetabaon yoiai joibo, jawemabi itiaikin imai ea joá. Eara jawemabi itiaikin imai joáma iki. Ja esekan yoiaibo senenti kopí riki ea joá.

¹⁸ Ikonshamanra en mato yoiai: Ja nai betan mai japariketianra, westíora joibi ja esé non soananti atipanyamake, jatíbi jan yoiaibopari senenai kaman.

¹⁹ Jaskara kopí, tsoabaonki ja esé meran iká senenhati joibo, atibires keskáshokobobi senenhayamai itan wetsaboribi jaskati jati jato onanmayamai, jabora Diossen ikinaton jatinko jawemabi ikanti iki. Ikaxbi ja esekan yoiai keskati jaxon, wetsaboribi jaskati jati jato onanmaibora, Diossen ikinaton jatinko kikin jonibo ikanti iki.

²⁰ Jakopíra en mato yoiai, ja *fariseobo betan esé onan jonibo ikai bebonbires itibi keskati jakoni jayamaira, jawekeskataxbi ja Diossen ikinaton jatinko mato ikantima iki.

Sinátima yoií iká

(Lc. 12.57-59)

²¹ Matonra onanke, ja moatian Moiséssen yoini joi, ja iki: 'Joni reteyamakanwe. Ja retemisaibora joi benxoai joni koshiboiba bokanti jake, jato masá tenemakanon ixon', iki iká.

²² Ikaxbi enbiribira mato yoiai: Jaweratoboki wetsaboki sinatai, jabora koshibaon, masá tenemati jake. Jatian ja wetsabo ichataibora, koshibo tsinkita bebon bokanti jake.

Jatian ramibires shinantaanan jatoki jakonmaibires yoyo ikaibora, chiikan ewa meran potati iki ixon.

²³ Jaskara kopí, jainxon Dios yoina menoxontiainko, Dios meniti jawéki boxonbi atiki, ja miki sinatai joni min shinanrikin.

²⁴ Jatianra ja Dios meniti jawéki min boá, jainxon Dios yoina menoxontiainkobipari abaini, ja joni betan joi benxoax raeananipari mia kati jake. Jatian moa jaskáa pekáoparikayara, min ati jake Dios jawéki menikin.

²⁵ Miki jakonmaakin mia joni koshihoiba kenamakanketian, ja mia ja jaskáa joni betanpari ishton joi benxoawe. Ja joi benxoai joni koshihoiba mia bokanamatianbi. Min jaskáyamaabira, policiabo yatanmaxon cárcel meran mia niakanti iki.

²⁶ Enra mato pontéshaman yoiai: Jain xepokanara mato pikótima iki, jatí kopíax pikóti yoikanati kopíai kamanpari.

Wanoya itan benoya ixon wetsa betan yorantima yoií iká

²⁷ Matonra moa ninkata iki: ‘Wanoya itan benoya ixon, wetsa betan yoranyamakanwe’, iki Moisés yoyo ini.

²⁸ Ikaxbi enbiribira mato yoiai: Jaweratoboki westíora ainbo oinnax jaon keenai, janra wanoya ixonbi, jawen shinan meran moa jabé yoranke ixon.

²⁹ Jaskara iken, ja min mekayaokea beron mia ochamaresaitian, tsekaxon moa ochó potawe. Jakonra itiki jatiobi min yora, masá tenetian potakantitianbi, ja min yora meran iká westíora min mebires manota.

³⁰ Jatian ja min mekayaokea mekenman mia ochanko pakémaresaitian, xatexon ochó potawe. Jakonra itiki jatiobi min yora, masá tenetian potaakatitianbi, ja min yora meran iká westíora min mebires manota.

Potaanantikiriti iká joi

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹ Jainxon Moisésenribi neskáakin yoinike: ‘Ja jaton awin potaibaonra, moa potaa iki iká kirika wishá jato meniti jake’, akin.

³² Ikaxbi enbiribira mato yoiai: Jawerato joninki wetsa joni betan ikainmabi jawen awin potai, janra ja ainbo benoya ixonbi wetsa betan yoranti ati onsá meran imai. Jatian ja benen potaa ainbo betan wanoai joniribira, moa benoya ainbo betan yoranairibi ikai.

Senenhakonnox yoyo iti

³³ Jainxon maton ninkáribia iki, ja Moisésen maton rekenbo neskáakin yoini: ‘Maton ati yoiabo senenhanoxmabi Diossen janenkora non senenhai iki iamakanwe’, akin jato aní.

³⁴ Ikaxbi enbiribira mato yoiai: Jawetianbi jawéki anox yoyo iki, Diossen janenkora en akai iki iamakanwe. Nin nai janetaanan, janra onanke en senenhai, ikiribi iamakanwe, jara Diossen ani yakati iki.

³⁵ Jainoax mai janetaananribi jaskáyamakanwe, jara jainribi itinke. Nin Jerusalén janetaananribi jaskáyamakanwe. Jara ani Apo Diossen jema iki.

³⁶ Jainoaxibi maton mapokibiribi jaskáyamakanwe, matonra jawekeskaaxonbi westíora boobi, wiso iamaxon joxo imati atipanyamake.

³⁷ Jawéki anox: ‘Enra akai’, ikires ikanwe; jatian ayamanoxa: ‘Enra ayamai’, ikiresibi mato iti jake. Jatian meskotibores mato yoyo ikaira, moa *Satanásen imaa ikaires mato iti iki.

Kopímistima yoií iká

(Lc. 6.29-30)

³⁸ Matonra ninkata iki: ‘Tsonki jato westíora bero toshananai, jaribi westíora bero toshanti; jainoax jato xeta sekenaanketian jaribi xeta sekenaanshokoti’, iki iká esé.

³⁹ Ikaxbi, enbiribira mato yoiai: Jakonmaakana jato kopikin jakonmaayamakanwe, jaweratobaonki mato mekayao tamoki tantash akai, wetsaori jato amaribikanwe.

⁴⁰ Sináaxon mato koton bichinkaskin akana, mato jan perakootiribi jato menikanwe.

⁴¹ Teaxon mia westíora kilómetro jawéki papimakana, rabé kilómetro jato boxonwe.

⁴² Wetsaxon inonbires mia jawéki yokata, jato meniwe. Jainxon banexonoxon mia jawéki yokákana jatoki yoashiamawe.

Rawíbo noiti yoi iká

(Lc. 6.27, 28, 32-36)

⁴³ Matonra moa ninkata iki: ‘Mibé joni noiwe, ixonbi ja min rawíbichores omiswe’, iki iká esé.

⁴⁴ Ikaxbi enbiribira mato yoiai: Ja maton rawíbo noikanwe, jainxon jan mato jakon-maaiboki orankanwe.

⁴⁵ Jatianra mato itiki ja naikan iká Papa Diossen bakebo. Jan akai jakon itan jakonma joniboki inonbi bari pikómakin. Jainxon aríbai yoiti itan yoitima joniboki inonbi jato oi maanmaxonkin.

⁴⁶ Jatian jan mato noiabores jato noixonki, ¿Jawe jakon maton biti iki? Ja apo kopíakana koríki tsinkiaiboribira jabé raenanaibo betan jaskatai.

⁴⁷ Jainxon ja mato betan joi akaibores maton jato saludanabira, bená jawékima iki, ja Dios ikonhayamai jonibobira jaskakanani jakanke.

⁴⁸ Matora iti jake jakonman senenabo, ja maton Papa Dios naikan iká keskaribi.

6

Maxkatabo akinti

¹ Wetsabaon oinnon ixonres jonibo bebonxon jakon teebo ayamakanwe. Maton jaskáakinres akaitianra, ja maton biti jawékibo, ja naikan iká Papa Diossen, mato menitima iki.

² Jaskara kopí, ja jawékinin yoronaibo jato akinax, ja ikon keskati ikaibo keskati iamakanwe. Jaboresa ikai, ja esé ninkáti xobo meranoax itan jain jonibo winotainkobo kaax, rabikanon ikax keshaatani. Jaskataibaonra moa jawen kopí bike iki ixonra en mato yoiai.

³ Jawetianki ja maxkatabo min jato akinnai, tsoabi jato keshanyamawe, ja min mexkaokea mekemanra onanti yamake, ja min mekayaokea mekenman akaibo.

⁴ Joné jato akinwe. Jatian jaskáakin min jato jonéshoko akinkenbira, moa oinna ixon, ja min Papa Diossenbiribi ja min biti jawéki mia meniti iki.

Oranti jato Jesussen onanmaa

(Lc. 11.2-4)

⁵ Jawetianki maton oranai, ja ikon keskati ikaibaon akai keskáakin ayamakanwe. Jabo iki jonibaon oinnon ixonres ja esé ninkáti xobo meranxon itan jonibo winotainkoxonbo orantinin keenbo. Jaskataibaonra jaton biti jawéki moa bike, iki ixonra en mato yoiai.

⁶ Ikaxbi jawetianki minbiribi oranai, min xobonko jikixon, xepóti xepotaanan, joneshoko ja min Papa Dios yoyo awe. Jatian joneshoko min jaskáakenbira, moa oinna ixon, ichaxon oinkanonbi, ja min biti jawékibo mia meniti iki.

⁷ Orankin, jawetianbi ja joibicho bane banekin yoiamakanwe; ja Dios ikonhayamai jonibaon akai keskáakin. Jabaonra shinannai iorai yoyo ikaitian jato Diossen ninkáxonti.

⁸ Jabo keská iamakanwe. Maton yokatamatianbira, ja maton Papa Diossen moa onanke mato jan maxkatabo.

⁹ Matonra neskáakin oranti jake: ‘Non Papa naikan iká, jatíxonbi mia ikon Dios onanbakanon.

¹⁰ Jowé, non apo iki, abákanon jatíxonbi nato main ikábaon min keena keskáres akin, ja naikan ikábaon akai keskáakinribi.

¹¹ Rama ja jawékiati noa netetiibi maxkataibo noa meniwe.

¹² Non ocha akábo noa shinanxonyamawe, ja noki ochaabo moa non jato shinanxonyamai keskáribiakin.

¹³ Shinan meran akásti jawékiain pakémayamakinkaya, *Satanásseen jakonmaanaketian noa koiranwe’.

¹⁴ Wetsabaon jakonmaaka, moa maton ja jato shinanxonyamaitianra, ja naikan iká maton Papa Diossenribi mato ja shinanxontima iki.

¹⁵ Ikaxbi wetsabaon jakonmaaka, maton ja shinankin jeneyamaitianra, maton Papa Diossenribi mato ja shinanxonkin jenetima iki.

Ayunanti yoií iká

¹⁶ Jawetianki maton *ayunanai, ja beparametaibo keskati onísshokobo iamakanwe. Jabo ikai onísshokobo iki, ayunanai jonibaon oinkanon ikaxes. Jaskataibaonra moa bike ja jaton biti jawékibo, iki ixonra en mato yoiái.

¹⁷ Jawetianki minbiribi ayunanai, jakonireskaya boexeewe, itan min bemananribi chokawe.

¹⁸ Min ayunanai jonibaon onantima kopí. Diossenbichoresa onanna iti jake. Jatian min joné akenbi moa oinna ixonra, ja min biti jawékibo mia meniti iki.

Naikan iti jawékibores kaiati

(Lc. 12.33-34)

¹⁹ Nato mainxon icha jawéki kaiakasi iamakanwe. Ja jawékibora arai keyotai, jatíribibora jawen ibon pia payotai, jainxonra yometsobaon mato yometsoati atipanke.

²⁰ Naikanra jaskarama iki, jainkaya icha jawéki kaiakanwe, jainra jawékibo arayamai, jawen ibon pia payótibo yamake, itan yometsoboribi yamake.

²¹ Jaweranoki min icha jawéki kaimaa itina, jainresa min shinan itiki.

Non yoranko iká joé

²² Ja bero riki non yora jan tenaa joé keska; jaskara ikenra, ja min bero jakonshaman iketian, jatiobi min yoraribi joé meran keská ikai.

²³ Ikaxbi ja min bero jakonma iketianra, jatiobi min yoraribi yamé keska meran ikai. Jatian ja joé keska mii meran iká nokaketianra, kikinbires yamé itiki.

Dios itan koríki yoií iká

(Lc. 16.13)

²⁴ Tsoa yonokaatai jonibira, jatianbicho rabé jonin tee axoni teeti atipanyamake. Westíorares noixonra, jawen joi senenhaxonti iki. Jatian wetsara, omiskin joi senenhaxontima iki. Jaskáribiira, Diossen tee aríbaibi, nekeabi jawékiakinres shinanni mato iti atipanyamake.

Jaayorakin jawékibo shinantima

(Lc. 12.22-31)

²⁵ Jaskara ikenra en mato yoiái: Maton ja jawékiati kopí, itan ja maton saweti chopa kopibo, masá shinanyamakanwe. Noa jaara piti kopíbichoma iki, non yorara jakon chopa sawematibichoma iki.

²⁶ Oinkanwe ja noyai isábo; jabaonra jawebi banati atipanyamake; bimibo tsekaxon jain atinko benxoatiboribi atipanyamakanke. Jaskarabo ikenbira, ja naikan iká maton Papa Diossen, jato jawékiatinin maxkámayamai. Matokayara abiresti iki, ja isábo akai bebonbires jaskáakin.

²⁷ Jaskáakin masá shinankinbira, tsonbi jaton jati shokorestanibi bebonhati atipanyamake.

²⁸ ¿Jatian jawekopíki, ja saweti chopa kopi maton ayorakin masá shinannai? Oinkanwe, ja nii meran xoxoai joabo. Jabora teeti atipanyamake, itan jatonbi chopaatiboribi atipanyamakanke.

²⁹ Ikaxbi, enra mato yoiai: Ja apo Salomónra jawen jakon chopabaon raokaayonaxbi ja joabo xewina metsá iamaa iki ixon.

³⁰ Jatian jabokaya basimashoko ikax, moa choshiketian menokanai ikenbi akai Diossen ja waimea joabo kikin metsáshokobo imakin. Matokayara abiresti iki jakon chopabo sawemakin. ¡Jaki koshitira mato maxkáke!

³¹ Jaskara iken masá shinanni: ‘¿Jaweki non rama jawékiaipanon?’ iamax ‘¿Jawe chopaki non rama saweaipanon?’ ikibo iamakanwe.

³² Ja Dios ikonhayamaibaonresa akai ja jawékibo kopí masá shinankin. Ikaxbi ja maton Papa Dios naikan ikátoninra, moa onanke mato jaskara jawékibaon maxkata.

³³ Rekenparikaya Diossen ikinaton jatires onankanwe, jainxon atibi keskáakin jan yoiaibo senenhaxonkanwe. Jatianra nato jawékibaon yoroni mato iitaibo mato meniboresti iki.

³⁴ Jaskara kopí bakish iti jawékibaon masá shinanyamakanwe, jara bakish winóti jawékibiribi iki. Netetiibikayara moa atikoma jawékibo jake.

7

Wetsabaon jakonma akábo yoixontima

(Lc. 6.37-38, 41-42)

¹ Wetsabo jakonmaakin yoiamakanwe, matoribi jakonmaakin yoikantima kopí.

² Ja wetsabaon aká yoixontaanan maton jato masá tenemai keskáakinribira mato Diossen ashokoti iki. Jawekeskaakinki maton jato akai, jaskáakinribira mato Diossen ati iki.

³ ¿Jawekopíki, wetsabo maxkoshoko bepokootares min jato oinxonai, miakaya aniositon bepokoota itinxonbi?

⁴ ¿Jawe keskaxonmein min atiki wetsabo: ‘Mia maxkoshoko bepokoota ea bimawe’, akin jato akin, miakaya aniositon iká ixonbi?

⁵ ¡Mia ja jakon keskatonin shinanmeetai! Minparikaya mia jan bepokoota aniosi tsekawe, jatianparira moa jakonhakin oinxon, min wetsabo jato bixonti atipanke.

⁶ Ja ochitibo Diossen jawékibo meniamakanwe, jaskara jakon jawéki onanyamaxonra, mato jakonmaakanti atipanke. Jainxon ja kopí jawékiboribi kochibo meniamakanwe, jabaonra onanyamaxon jamáreskanti atipanke.

Dios yokáti

(Lc. 6.42; 11.9-13)

⁷ Dios yokákanwe, jatianra mato jan meniti iki; benakanwe, jatianra maton nokotiki; kenakanwe, jatianra mato jan akinti iki.

⁸ Jaweratobaonki yokatai, jabaonra biai; jaweratobaonki benai, jabaonra merai; jainoax jaweratoki kenatai, jabora akinti iki.

⁹ ¿Matonmein atiki, pan yokákenbi makanres maton bake menikin?

¹⁰ ¿Iamaxon, yapa yokákenbi ronores menikin?

¹¹ Matokaya jakonma shinanyabo ixonbira, jakon jawékibores maton bake meniti maton onanke. Atixonbira ja maton Papa Dios naikan ikátonin abirestiki, ja yokákanketian jato jakon jawékibo menikin.

¹² Wetsabaon jaskáatinin mato keenai keskáakinribi, matonribi wetsabo jaskáashokokanwe. Jaskara noa iti riki ja Moiséssen esekan itan *profetabaon yoini joi.

Naxbama bai betan naxbá bai

(Lc. 13.24)

¹³ Ja naxbáma xepótiorikaya jikikanwe, ja manótiori kaa bai xepótira, kikin naxbá ikax katibires iki; ja baiorira icha joni bokanai.

¹⁴ Ikaxbi ja jatíbitian jati neteori kati baira naxbáma iki, jawen xepótira maxkoshoko iki, jao jikitira itikoma iki, jakopíra ichama joni ja baiori bokanai.

Jaton ikábo oinxon jato onanti

(Lc. 6.43-44)

¹⁵ Ja *profeta keskati ikaibaon parannaketian koirameekanwe. Jabora oveja keskatax matoiba bekanti jake pimis yoina keskábo ikaxbi.

¹⁶ Jabora jaton ikábo oinxonres maton onanti atipanke, tsonbira uva bimi betan higo bimi, moxa jiwimea tsekayosma iki.

¹⁷ Jatíbi jakon jiwibora, jawen bimibo jakonribi ikai, jatian jakonma jiwibora jawen bimi jakonmaribi ikai.

¹⁸ Westíora jakon jiwira, jawen bimi jakonma iti atipanyamake. Jatian westíora jakonma jiwira, jawen bimi jakon iti atipanyamake.

¹⁹ Jaskati jakoni bimiamai jiwibora, moa xatexon menotires iki.

²⁰ Jaskara ikenra, jaton ikábo oinxonres ja jonibo maton onanti atipanke.

Jatíbima riki Diossen neten jikitibo

(Lc. 13.25-27)

²¹ Jatikaxbishamanra ea ‘Ibó, Ibó’, akin akaibo Diossen ikinaton jati netenko jikia-manoxiki. Jikiranoxikanai ja nokon Papa Dios naikan ikátonin yoiabo akonkin senen-haibores.

²² Jatian moa jaton aká jawékibo Diossen yoixonti nete nokóketianra, icha jonibo inoxikanai ea akí neskati: ‘Ibó, Ibó min janenkora non jato joi yoia iki, min jane yoitaananra non jato meranoa yoshinbo pikoa iki, jainxonra icha ratéti jawékiboribi non aká jake, ikibo inoxikanai’.

²³ Jaskákanainbira enbiribi jato anóxiki: ‘jJawetianbira en mato onanyamaa iki, moa eibakeax botankanwe jakonma akai jonibo!’ akin.

Rabé keska main xoboakana

(Mr. 1.22; Lc. 6.47-49)

²⁴ Jaskara iken, ja nokon joi ninkáxon en yoia keská ea axonaibo riki, shinanti onan ixon shanka main jonin xoboani keská.

²⁵ Oi kexto beax ani jenetiata iki, jainoax niwe koshiribi ja xoboki tsakata iki; ikaxbi ja xobo poxóyamaa iki shanka maiki jawen witábo nichina ikax.

²⁶ Ikaxbi ja nokon joi ninkáxonbi, en yoia keská ayamaibo riki, shinanti onanma jonin mashi main xoboani keská.

²⁷ Oi kexto beax ani jenetiata iki, jainoax niwe koshiribi ja xoboki tsakata iki, ikaxbi tewanyamai poxota iki. Jaskatax ja xobo kikini ras ika iki”, akin jato aká iki.

²⁸ Jaskarabo jato yoikin Jesussen senenhaketian, jain tsinkita jonibo kikini ratékana iki jato esea ninkatax,

²⁹ ja esé onanbaon akai keskáayamakin, koshi shinanyaxon jato yoiketian.

8

Lepra isinya joni Jesussen benxoa

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

¹ Jatian moa Jesús mananmanmeax ipakeax kaaitian, icha jonin chibana iki.

² Jaskákenbi *lepra isinya westíora joni joáx, ja bebon chirankootoshixon yoia iki: –Ibó, mia keenxon nokon isin ea benxoawe –akin.

³ Jaskáa ja jonin yora tii axon Jesussen yoia iki: –Eara keenai, en mia abanon benxoakin –akin. Jaskáatianbi, ja *lepra isin moa joni benxoa iki.

⁴ Jainxon Jesussen yoia iki: –Tsoabi keshanyamawe, pontékainxonres ja sacerdote oinmatanwe. Jainxon ja Moiséssen yoini keskáakin Dios jawéki menitanwe, moa min isin mia benxoa onankanti kopí –akin aká iki.

Romano sontárobaon koshin yonoti Jesussen benxoa
(Lc. 7.1-10)

⁵ Jatian moa Jesús Capernaúmhain nokóketian, westíora romano sontárobaon koshi joá iki.

⁶ Joxon yoia iki: –Ibó, nokon yonotira isini xobon itinke, koshitibobira atipanyamake, kikini chexakaakin masá tenei riki –akin.

⁷ Jaskáa Jesussen yoia iki: –Ea kabánon ja isinai benxoai –akin.

⁸ Jatian ja sontárobaon koshin neskaa iki: –Ibó, nokon xobon mia jikimati senenmabobiriki ea; nenonxonbikayares benxoti yoiwe, jatianra nokon yonoti moa benxoti iki.

⁹ Eara ja nokon koshibaon yoia joi jato senenhaxonairibi ixon onanke, jatian earibi iki ja sontárobaon koshi. Jawetianki ja westíora sontáro en jain katanwe akin akai, jatianra akai. Jatian wetsabiribi en neri jowé akin aká, joái; jainxon jawetianki ja nokon yonoti, nato ea axonwe akin en akai, jatianra ea jan axonai –akin aká iki.

¹⁰ Jaskáaketian ninkatax Jesús kikini rateta iki. Jainxon ja chibani beaibo yoia iki: –Ikonshamanra en mato yoiai, neswati eki koshia jonira, tsoabi en *Israel main nokoyosma iki.

¹¹ Jaskara ikenra en mato yoiai: Icha jonira bari pikotaiorikeax itan bari jikiaiorikeax benóxikanai. Jabora inoxiki Diossen jawékiati aká jawékiaki, Abraham betan, Isaac, jainoax Jacob betan ja Diossen ikinaton jati netenko tsinkiti.

¹² Ikaxbi, ja Diossen ikinaton jati netenko iti ikábokayara jain ititianbi, jatobiribi masábires tenetiainko potanoxiki. Jainra masábires tenei xeta kerox aki wininoxikanai –akin jato aká iki.

¹³ Jato jaskáatanan ja sontárobaon koshi Jesussen yoia iki: –Moa min xobon katanwe. Ibanon ja min ikonhaxon shinanna keská iki –akin. Jaskáakin yoiatianbi moa jawen yonoti benxoa iki.

Pedron rayós ainbo Jesussen benxoa
(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)

¹⁴ Jainoax Jesús Pedron xobon kaa iki. Jain kaxon, ja Pedron rayós ainbo yoná akí bachin rakata nokoa iki.

¹⁵ Jaskara nokoxon, jawen mekenki Jesussen tii akatianbi, yoná jenea iki. Jainoax wenixonra ja ainbaon Jesús jawékiamaa iki.

Icha isinaibo Jesussen benxoa
(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

¹⁶ Jatian moa yametaitian, icha joni yoshinman iboabo Jesús siba bokana iki; jaskáakin bexonkanara, westíora joinbichores yoshinbo jato meranoa pikopakea iki. Jainxonribi ja isinai bokanabo jatíbi jato benxoapakea iki.

¹⁷ Neskarabora winota iki, jaskara iti yoi, *profeta Isaías: “Janbira non isinbo noa bichina iki, jainxon non chexáboribi noa keyoxonike iki yoyo ini senenti kopí”, ini.

Jesús chibanti yoi iká
(Lc. 9.57-62)

¹⁸ Jatian ichaxon moa katekana ointaan, jaonmea onannaibo Jesussen yoia iki: –Ian keiba bonon bokanwe –akin.

¹⁹ Jainoa westíora esé onan jonin nokobainxon neskaa iki: –Jawerano inonbi mia kaaitianra, mia chibani ea kaai Maestró –akin.

²⁰ Jaskáa, Jesussen yoia iki: –Nii ochitibora, jain jati kiniabo iki. Jainoax noyai yoinabora, jain jati naayabo iki. Ikaxbi ja jonin Bakera, jain tantitiomabobi iki –akin.

²¹ Jatian wetsa, jaonmea onanaitonin yoia iki: —Nokon papa mawáketian en miintira jake Ibó, ea japarí amawe, japekaoparira en mia chibantiki —akin.

²² Jaskáa, Jesussen yoia iki: —Eakaya chibanreswe, abanon ja mawábaon, ja mawataibo miinkin —akin.

Niweaba koshi Jesussen nesemaa

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³ Jaskáataan, Jesús ian shitai kaai boten naneta iki. Jatian jaonmea onanaiboribi jabé bokana iki.

²⁴ Ja bokaneitian, niweaba koshi jatoki pakéxon, ja bote bechonman jene nachita iki. Ikaxbi Jesúsbiribi iká iki oxaa.

²⁵ Jaskataitian oinxon, jaonmea onanaibaon oxá ratexon Jesús yoikana iki: —Ibó, moara noa reokotai, noa kishpinmawe —akin.

²⁶ Jaskáakana jato yoia iki: —¿Jawekopíki mato iorai raketai? ¿Dioski koshitira mato maxkábireshke! —akin. Jaskáataan wenixon, niwe betan bechon notsina iki moa jenénon ixon. Jaskáakin aká, moa neseax jatíbi jakonshamares baneta iki.

²⁷ Jaskáaketian, jawen jonibo ikana iki kikini ratetax: —¿Jatianki tsoa iti iki nato joni, niwe betan bechonbaonbi jawen joi ninkáxonai ikax? —iki yokakanani.

Gadarainoa joni rabé yoshinman iboaa

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Jatian ian shitabaini kaax, moa Gadara main Jesús nokóketianra, pantioainoax rabé joni yoshinman iboaka, já bechii jobekona iki. Ja rabéra iká iki kikinbires siná, jaskara iketianra, tsoabi ja bain winóti atipanyamaa iki.

²⁹ Joaxa neskati saí ibekona iki: —Jesús, miara Diossen Bake iki ¿Minki noa jawekai? ¿Nete senenamabi noa masá tenemaiki mia neno joá? —iki ikana iki.

³⁰ Jato ochómaribi iká iki, icha kochi pii tsamata.

³¹ Jatian ja yoshinbaon Jesús yoia iki: —Jokonhaxon, ja kochi tsamatabo meran, noa weimawe —akin.

³² Jatian, jato Jesussen aká iki: —Itankanwe —akin. Jaskáa, ja rabé joni meranoax jokonax boax, kochibo meran ja yoshinbo weikana iki. Jatianbi jatíbi kochibo ishto boxon jene tsakax, jenen retea keyókana iki.

³³ Jaskáaketian ja kochi koiranaibo jabati bokana iki. Boax jemanko nokóxon, jaskatax kochibo keyota jato yoikana iki, jainxon ja yoshin naikia ipachoaibo jaskatax benxoaboribi jato yoikana iki.

³⁴ Jaskara ninkatata, jatíbi ja jeman iká jonibo Jesúsiba bekana iki. Bexon yoikana iki, moa jaton mainmeax wetsanko kati.

9

Chanto joni Jesussen benxoaa

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Jaskáakanara, boten nanexon ian shitabeirani joáx, jawen jemanbiribi Jesús nokota iki.

² Jain iketianra, chanto joni rakátinin axon, bexonkana iki. Jatianra, já ikonhai jaki koshikana oinxon, Jesussen ja isinai joni neskáakin yoia iki: —Koshiakin shinanwe joní, min ochabora en moa mia shinanxonyamai —akin.

³ Jaskáaketian, jatíribi esé onan jonibaon shinanna iki: “Nato jonira kikin jakonmaibires Dioski yoyo ike”, ixon.

⁴ Ikaxbi jaskarabo shinankanai onanxonra, Jesussen jato yokata iki: —¿Jawekopikayaki maton jakonmaakin shinannai?

⁵ ¿Jaweraki yoitikayaki atibires itiki? ¿Min ochabora en mia shinanxonyamai, akin ati, iamax ‘wenitax katanwe’, akin ati?

⁶ Ramara en mato oinmai, ja jonin Bakera, nato mainxon ja ocha akanabo moa jato shinanxonyamanoxon yoiti koshia iki ixon –akin jato aká iki. Jainxon ja chanto joni yoia iki: –Weníxon, min rakáti bibaini min xobon katanwe –akin.

⁷ Jaskáa wenitax, ja joni jawen xobon kaa iki.

⁸ Jaskara oinnax, jonibo rakékana iki, jainxon Dios rabikana iki, jaskara atipana koshiaribi jonibo imaa iketian.

Jesussen Mateo kenaa

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Jatian moa jainoax kakin, Jesussen oinna iki westíora joni Mateo janeya, jainxon Romamea apo kopí yokákinxonkanai xobonko jato kopí yokati yakata. Jainoa Jesussen aká iki: –Ea chibanwe –akin. Jaskáatianbi wenítaanan Mateo jabé kaa iki.

¹⁰ Jatian jaskáawana pekáo, Mateon xobonkoxon jaonmea onanaiboyaxon jawékiai Jesús iketianra, icha ja apo jato kopí yokáxonaiboyabi jakonma ninkakaatai jonibo, beax jato ikainkoribi jato betan jawékiai yakákana iki.

¹¹ Jaskara oinxon, jaonmea onannaibo *fariseobaon yokata iki: –¿Jaweatiki maton maestron, ja apo kopí yokáxonaibo, itan ja ochayabo betan jawékiai? –akin.

¹² Jato jaskáa ninkaxon Jesussen ja fariseobo yoia iki: –Ja isinaimabora raonmis joni benatinin maxkáyamake. Isinaibokaya riki ja raonmis jonin akintinin maxkatabo.

¹³ Jaskara ixon ramapari onantankanwe, ‘Ja yoinabobicho maton ea retexontinra moa ea keenyamai. Ea keenai riki, noibamisbokaya mato ikantinin’, iki Dios yoyo ika joi. Eara ja jakonman shinanmeetaibo benai joáma iki. Eara joá iki ja ochayabo shinan –akin jato aká iki.

Ayunantikiriakin Jesús yokákana

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Jatian jan jato *bautizanai Juanmamea onannaibo bexon, Jesús yokákana iki: –Nonra akai ichaakin *ayunankin, jatian fariseobaonribira akai jaskáakin. ¿Jawekopíki ja mionmea onanaibaon jaskáayamakanai? –akin.

¹⁵ Jatian jato Jesussen neskaa iki: –¿Imeyakanti atipanke ja wanoti fiestanko kenamaa beabo, ja wanoai joni jato betanpari ikenbi onísshokobo ikí? Ikaxbi nokóranoxiki ja wanoai joni yamati nete. Jatianparira jabaon anóxikanai ayunankin –akin jato aká iki.

¹⁶ “Tsonbira chopá ritás benakan, chopá payo onayamai, bená ikax niníkin ja chopá payo noshiai iken, jaskataxa ja noshí bebonbires ani iti iki.

¹⁷ Jainxon tsonbira bená vino, ja bichi chomo payon nachíamaribiai. Nachitabira moa vino paeketian, ja chomo toá iti iki. Jaskataxa moa vino yoyokootiki, jatian chomobiribi jakonma banétiki. Jaskánaketianra, ja bená vino chomo benakanribi nachíti iki. Jaskáaparira, ja vino betanbi ja bichi chomo jawe itima iki”, akin jato yoia iki.

Ainbo bake mawata betan westíora ainbo isinai

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Jatian jaskáakin jato yoi Jesús iitainbi, judíobaon joni koshi Jesús bebon chirankooto-shixon yoia iki: –Nokon bake ainbora ramabi mawáke. Ikaxbi nokon xobon kaxon min mekenman ea tii axonara jakiribi jiriti iki –akin.

¹⁹ Jaskáakin aká ja joni betan Jesús kaaitian, jaonmea onanaiboribi jabé bokana iki.

²⁰ Jatian moa bokanaitian, westíora ainbo moa chonka rabé baritia jimi boanaitonin, Jesúski ochómakainxon, pekáorixon jawen jan perakooti kebí tii aka iki.

²¹ Ja ainbaon shinannara iká iki: “Ja Jesussen perakootitanibires tii akaxa ea benxoti iki”, ixon.

²² Jaskáara, bechiakekainxon ja ainbo ointaanan Jesussen yoia iki: –Koshi shinanwe ainbó, eki koshiaxa mia benxoke –akin. Jaskáatianbi, ja ainbo benxoa iki.

²³ Jatian moa joni koshin xobon nokóxon Jesussen oinna iká iki, jayá maiai bonox, ja quena xoon akaibo jain tsamákana, itan icha joniboribi winii saa iki.

²⁴ Jainoa jato Jesussen yoia iki: —Nenoax jokonkanwe, nato bake xontakora mawatama iki, oxaaresiki —akin. Jato jaskáabi jaki shirokin jonibaon osanreskana iki.

²⁵ Ikaxbi moa jato jokonhataan, jikixon ja xontako Jesussen metsonhinabaina wenita iki.

²⁶ Jaskara Jesussen akára, ja main iká jemabotiibi ninkakaata iki.

Benche rabé Jesussen benxoa

²⁷ Jaskáabaini moa Jesús jainoax kaaitian, rabé benche ja chibani joí saí iikiranbekona iki: —Noibataan noa akinwe Davidkan baké —iki.

²⁸ Jatian jaskákanabi kaax xobo meran jikiketian, ja benche rabekan jainoa nokobekona iki. Jainoa jato Jesussen yokata iki: —¿Matonki ikonhai, en mato benxoati atipana? —akin. Jato jaskáa: —Nonra ikonhai Ibó —akin abékona iki.

²⁹ Jaskáakana, jaton beronko Jesussen jato tii aka iki. Jainxon jato yoia iki: —Maton ikonhaa keskára en mato imai —akin.

³⁰ Jato jaskáatianbi, moa oinbekona iki. Jainxon jato Jesussen yoia iki: —Tsoabi keshanyamakanwe —akin.

³¹ Jato jaskáabi, moa pikóbaini boxonbires, jatíbi ja main ikábo jato keshankana iki.

Yoyo iosma joni Jesussen benxoa

³² Jatian ja benche iwana rabé moa pikókainbekonaitianribi, westíora yoyo iosma joni yoshin naikia, Jesús siba bekana iki.

³³ Jatian ja joni meranoa moa Jesussen yoshin pikoketianra, jatianbi ja joni yoyo iki peokoota iki. Jaskara oinnax ratetax ikana iki: —Jawetianbira, nato *Israel main jaskara jawéki akanaibo non oinyosma iki —ikibo yoyo iki.

³⁴ Ikaxbi *fariseobaonbiribi yoikana iki: —Ja yoshinbaon koshin, atipana koshi menia ixonra akai, jan yoshinbo jokonhakin —iki ixonres.

Jesussen jonibo noibaa

³⁵ Jatíbi ani jeman itan maxkoshoko jemabaonra, Jesús iaketana iki, ja esé ninkati xobo ikainxonbo jato axeaki. Jato yoia iki ja Diossen ikinaton jati bená joibo. Jainxonribi, meskó isinyabo itan meskoti chexakaataibo jato benxoaboa iki.

³⁶ Jatian icha joni já chibani bekanai oinxonra, Jesussen jato noibaa iki. Jan jato ikíntioma oveja keskábo ikax, moa kikini shinan tsokáskanabo ikanaitian.

³⁷ Jainxon jaonmea onannaibo jato yoia iki: —Icha riki ja non tsekati bimibo, ikaxbi ja tsekai teetaibora ichamashoko iki.

³⁸ Jaskara iken, ja wai Ibo yokákanwe, abanon wetsaboribi jawen wainko tsekai teeti jato raankin —akin jato Jesussen aká iki.

10

Chonka rabé raana itibo, Jesussen katota

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

¹ Jawen chonka rabé jaonmea onannaibo tsinkixonra, yoiti koshi shinan jato Jesussen menipakea iki, jan jonibo meranoa yoshinbo pikokanon ixon, itan meskó isinboyabi ja chexakaataiboribi benxoakanon ixon.

² Natobo riki ja chonka rabé Jesussen raanabaon jane: Rekenpari iki Simón, jawen wetsa jane iki Pedro. Jainoax jawen wetsa Andrés. Ja pekao iki, Jacobo betan Juan; ja Zebedeon bake rabé.

³ Jainoax iki, Felipe, Bartolomé, Tomás itan Mateo ja romamea apo kopí yokáxonai ipachoai. Japekáo iki, Alfeon bake Santiago betan Tadeo.

⁴ Jainoaxibi iki Simón; ja Zelotebo betan ipachoai. Japekáo iki Judas Iscariote, ja jakonhai keská iikinbi jan Jesús jakonmaani.

*Ja raantibo, joi yoiti Jesussen raana
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)*

⁵ Ja chonka rabéra Jesussen raana iki, neskáakin jato yoionxon: “Ja judíomabo jakana mainkobo boyamatankanwe, nin Samaria main iká jemabaonribi mato katima iki.

⁶ Ja ovejabo manota keská itai *Israel joniboibakaya botankanwe.

⁷ Boxon jato yoitankanwe; Diossen ikinaton jati netera moa ochóma iki, akin

⁸ Isinaibo benxoatankanwe, mawábo jiriatankanwe; *lepra isinyaboribi maton jato benxoati iki; jonibo meranoa, yoshinbo jokonhatankanwe. Jaskarabo akinra maton jato kopí yokátima iki, ja nato atipana koshira maton kopí biamaribi iki.

⁹ Oro itan koríkibira, maton kakin botima iki.

¹⁰ Jan jawékiati boti pisharibi maton botima iki. Nin wetsa chopá itan wetsa zapatoyaribira mato katima iki; jainxon jan kekótiribi boyamakanwe. Ja teetai jonira jawékiamakana iti jake.

¹¹ Jawetianki mato westíora jeman nokotai, jakon joni benax jawen xobonpari mato iti iki, mato wetsanko kaai kaman.

¹² Ja xobon jikikinra, Diossen mato jakon imabanon akin maton jato ati iki.

¹³ Jatian jakonhaxon ja xobon mato imakanketianra, maton yoia jakon shinan jatoiba baneti iki. Ikaxbi mato biamakanketianra, ja maton jato keenxona jakon shinan matoibabi baneti iki.

¹⁴ Jatian jaweranoxonki mato bikashamakanai itan maton joibobi ninkákashamakanai, ja xobomeax itan ja jemameaxa, mato pikóti jake. Kaaira ja maton jamata mai potobo, mato tawasaakainti iki.

¹⁵ Ikonshamanra en mato yoiai: Ja jonibora, jaton aká jawékibo jato yoixonti nete nokóketian, Sodoma betan Gomorra jemamea jonibo aní bebonbires jato Diossen castiganoxiki.

Jakonmaakinbo jato akanti yoii iká

¹⁶ Oinnax itankanwe, pimis yoinabo napo ovejabo raanti keskáakinra en mato raanai. Matora iti jake rono keskabo, jakonmaakaskana onan, itan xotóbo keskaribi, ramiamisti shinanhomabo.

¹⁷ Koirameetax itankanwe, matora joni koshiboibabo bokanti jake. Jaton esé ninkati xobo meranxonbora mato rishkinoxikanai.

¹⁸ Ea chibanaibo iketianra, joni koshiboiba, itan apobo bebonribi mato bokanti iki. Mato jaskáakanara, jatoyabiakin ja joi ayamaiboribi nokon joi maton jato yoiti iki.

¹⁹ Ikaxbi jaskáakin, mato jema koshiboiba bokana, jawemein en jato yoiti iki, iamaax jawerakimein en jato ati iki ikibo mato itima iki. Mato yoyo imakanaitianra, Diossenbi mato jaskati yoyo iti shinanbo mato meniti iki.

²⁰ Matobimara iti iki ja yoyo ikai, non Papa Diossen Shinanra iti iki ja mato meranoax yoyo iki.

²¹ Jaton wetsanbira, jawen wetsabibo jato retemanoxikanai. Jatian papabaonra jaton bakebo jaskáashokonoxiki. Bakebaonra jaton papaki ramítaanan jato retenoxikanai.

²² Ea chibanaibo iketianra, mato jatíxonbi omiskin ramianoxikanai; Ikaxbi ja mawatai kamanbi eki koshii jenéyamaibora, kishpinmenoxiki.

²³ Jawetianki mato westíora jemankoxon ramianoxon benakanai, jatianra mato wetsa jeman jabati kati iki. Enra mato pontéshaman yoiai: Ja *Israel main iká jatíbi jemabaon mato iaketanamabira ja jonin Bake jonoxiki.

²⁴ Jatomea onanai jonira, jaonmeax axea joni xewina iti atipanyamake. Jainoax, ja yonoti joniribira, jan yonoai joni xewina iti atipanyamake.

²⁵ Jatomea onanai jonira, jaonmeax axea joni keskaresibi iti jake. Jatian ja yonokaatai joniribira, jan yonoai joni keskaresibi iti iki. Ja xobo ibobi Beelzebú akinbo janey-onkana ixonra, jabé ikábokaya abireskanti jake jakonmaakin.*

Jakikaya noa rakéti

(Lc. 12.2-9)

²⁶ Jaskara ikenbi, joniboki rakéyamakanwe. Jishtima jawékibora iikax onantiti jake; joné jawékibobira, tsonbi onanama iti atipanyamake.

²⁷ Ja yamé meranxon en mato yoiabo, matonbiribi netenshaman yoikanwe. Jatian jonéshoko en mato yoiabobiribi, jatíbi jato ninkáamkanwe.

²⁸ Ja yora reteaiboki rakéyamakanwe, jabaonra jawekeskaxonbi kaya reteti atipanyamake. Ja kaya betan yorabi jan masá tenetian potatikikaya rakékanwe.

²⁹ Kopímashoko ikenbi ikanai iki, westíora koríkishoko binox, rabé isáshokotonin maroi. Jaskara ikenbira, ja maton papa Dios keenyamaitian, westíorabi mawáti atipanyamake.

³⁰ Jatian matokayara, jaweti booki maton maponko jaa iki ixon moa Diossen topox-onabo iki.

³¹ Jaskara iken rakéyamakanwe. Maton kopíra, icha isábaon kopí xewina iki.

Jonibo bebomeax Cristorikiti yoyo iti

(Lc. 12.8-9)

³² Jaweratoboki jonibo bebomeax Criston joni riki ea iki ikai, jatianra earibi ja naikanmea nokon Papa bebomeax; ikon riki jabo nokon jonibo iki ishokonoxiki.

³³ Ikaxbi jaweratoboki jonibo bebomeax, eara Criston jonima iki ikai, jatianra earibi ja naikanmea nokon Papa bebomeax, ikon riki jabo nokon jonimabo iki ishokonoxiki.

Jesús kopi jaskarabo iti

(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Shinanyamakanwe nato main jaabo jato jakon jamai ea joá. Eara jaskai joáma iki. Eara joá iki espada bei.†

³⁵ Ea joá riki, jonibo jaton papakibi sinákanon ikax, ainbobo jaton titakibi sinákanon ikax, baban ewabo jaton benen titakibi sinákanon ikaxbo.

³⁶ Jaskara ikaxa, ja maton rawibo inoxiki, ja maton kikin rarebobi.

³⁷ Ja ea noia bebonbires, jaton papa betan jaton tita noiabora, nokon joni iti atipanyamake; ea noia bebonbires, jaton bakebo noiaboribira nokon joni iti atipanyamake.

³⁸ Jatian, ja masábo tenekashamakin ea chibankin jeneaibora, nokon joni iti atipanyamaribake.

³⁹ Japarikaskin ea jeneaibora, jatíbitian manókanti iki. Ikaxbi ea kopi jaton yora menikaataibora, kishpinmeenoxikanai.

⁴⁰ Jaweratobaonki, jakonhaxon jaton xobon mato biai, jabaonra moa earibi bike. Jatian jaweratobaonki ea biai, jabaonra jan ea raana Diosribi moa bike.

⁴¹ Ja profeta onanxon jawen xobon jato biabaonra, ja *profeta Diossen meniai jawékiboribi binoxiki. Jatian ja Diossen keena keská akai joni onanxon, jawen xobon jato biaibaonra, Diossenbi menia, ja jakon jonin biai jawékiboribi binoxiki.

⁴² Jainxon jaweratobaonki, kikinmashoko ikenbi nokon joni onanxon, jato onpaxtan-ishokobires xeamai, jabaonribira, Diossenbi menia jaton biti jawéki binoxiki”, akin jato aká iki.

11

¹ Jatian jaskarabo jawen chonka rabé jaonmea onannaibo moa onanmakin senenhataan, wetsa jemabaon Jesús kaa iki, Diossen joi yoixon jato onanmaboi.

* 10:25 Beelzebú riki *Satanásen wetsa jane. † 10:34 Espada riki jakonmananti yoi iká.

*Jato Bautizanai Juanman raana bekanabo
(Lc. 7.18-35)*

² Jatian cárcel meranxonbi Juanman ninkata iki, *Criston jaskara akaibo. Jaskara ninkáxon, jawen jonibo raana iki,

³ ¿Miarin ja joti yoikatikanai? Iamaxon, ¿Wetsaki non manatiki? akin yokákanon ixon.

⁴ Jatian Jesussen jato yoia iki: “Boxon ja maton jaskara oinnabo itan maton ninkatabo, Juan keshantankanwe.

⁵ Yoitankanwe, benchebaonra moa oinnai, ja nitikomabora moa jakoni niai, ja *lepra isinyabora moa benxoai, pabebaonra moa ninkatai, mawatabora jiriai, jainoax, ja onitsapishokobora kishpinti jakon joi en jato yoiai.

⁶ Jatian neskarabo en akai oinnax rabé shinanya iamaibora, kikini rarokanti iki”, akin jato aká iki.

⁷ Jatian moa bokana pekáo, ja Juan yoikin jonibo Jesussen neskáa iki: “¿Jawe oin-nikayaki mato jain joni jayamainko kaa iki? ¿Westíora tawa niwen shakonai oinni?

⁸ Jatian jaskati kaama ikaxki ¿Jawe oinnikaya mato kaa iki? ¿Westíora joni kikin jakon chopá sawéya oinni? Matonra onanke, jaskara chopá sawéyabora, apobaon xobo meran ikanai.

⁹ Jatian jaskara ikenki, ¿Jaweaki mato kaa iki? ¿Westíora profeta oinni? Ikon riki, jara westíora *profeta xewina kikin joni iki.

¹⁰ Ja Juan yoiira ikai, wishá meran néskati: ‘Mia kamatianbira, nokon joi boai jonipari en raanai, mia jan joti bai benxoaxonon ixon’, iki.

¹¹ Enra mato ikonshaman yoiai, jatíbi joni pikotabora, tsoabi ja jato *bautizanai Juan xewina kikin yamake. Ikaxbi ja Diossen ikinaton ikábo xaran kikinmashoko keská itinakayara, Juan xewina kikin iki.

¹² Ja jato bautizanai Juanman joi yoikin peonontianbira, rama kamanbi ja Diossen ikinaton jakanabo kikin jakonmaakinbiresbo akana masá tenei ikanai, jaskáaxon keyoti shinanxon jakonma jonibaon aká.

¹³ Ja Juan yamatianbira, jatíbi *profetabaon itan ja esé kirika meran wishakaata joibaon yoia iki, Diossen ikinaton jati nete nokóti.

¹⁴ Ikonhati jisáma ikenbira en mato yoiai: Juanbi riki ja *profeta Elías joti yoikatikanai.*

¹⁵ Tsoabaonki jakonhakin ninkatai, akanwe ninkákin.

¹⁶ ¿Jawekimein en ramatian jonibo yointi iki? Bakebo keskára ikanai. Jabo ikai jabé raenanaibo akí jeman tsamatax, neskatibo saí iki:

¹⁷ ‘Non quena axonabira, mato ransayamaa iki. Onís bewabaon noa bewakenbira, mato winiamaa iki’, ikibo.

¹⁸ Jato bautizanai Juanra iká iki joáx, piamai itan xeayamai. Jatian já yoikana iki, westíora yoshinra jameran jake ixon.

¹⁹ Japekao joá iki ja jonin Bake, jatíbi piai itan xeai, jatian já akanai naxki itan pae xeaitonin yoinkin. Jainxon aríbakanai, ja kopí yokámisaibo itan ochayabo betanres raenanai akinbo. Ikaxbi, ja non aká jawékibo oinxonresa onankanti jake, Diossen onan shinanman non aká”.

*Ikonhayamai jonibo yoikin aká
(Lc. 10.13-15)*

²⁰ Jatian jainxon icha ratétibo aká oinxonbi, jaton jakonma shinanbo jeneya-makanaitianra, ja jemamea jonibo jato Jesussen neskáakin yoia iki:

²¹ “Jawe iresaipanon, ja Corazín betan Betsaida jeman jaa jonibo! Ja matoibaxon en ratéti jawéki akábo, Tiro betan Sidón jemanxon en aká iketianra, moabires jainoa

* **11:14** Ja Mt. 3.4 ikainko oinwe.

jonibaon jaton jakonma shinanbo akonkin jenea ikeanke. Masá shinankin saweti xaxa chopabo saweaxbora, chiimapo rapokookanabo ikeanke, jaton jakonma shinanbo jenea onanti iti kopí.†

²² Jakopíra en mato yoiai: Jaton akábo yoixontaanan jato Diossen masá tenemati nete senenketianra, ja Tiro betan Sidón jemameabo amai bebonbires mato Diossen masá tenemanoxiki.

²³ Jainoax ja Capernaúm jeman jaa jonibo ¿Maton shinannaki matoribi naikan keyánoxiki? Enra mato yoiai: Matora jainxon masá tenetiainko potanoxiki. Ja matobaxon en ratéti jawéki akábokaya Sodoma jemanxon en aká iketianra, ramakamanbi ja Sodoma jemamea jonibo jaréskeanke.‡

²⁴ Jakopíra en mato yoiai: Jaton akábo yoixontaanan jato Diossen masá tenemati nete nokóketianra, ja Sodoma jonibo amai bebonbires mato Diossen masá tenemati jake”.

Tantimanoxon jato Jesussen chania

(Lc. 10.21-22)

²⁵ “Jatianribira iká iki Jesús neskati yoyo iki: Papá, mia riki nai betan mai Ibo, enra mia rabiai ja onan itan shinanya jonibo nato jawékibo onanmayamataan, ja onanma jonishokobores min jato onanmaa kopí.

²⁶ Jaskara min shinan iketianra min jaskáaka iki Papá.

²⁷ Nokon Papanra jatíbi jawéki ea iboamaa iki. Tsonbira ea onanyamake, nokon Papan bichoresa ea onanke. Jaskaribiakinra, tsonbi nokon Papa onanyamake. Enbichoresa onanke, jainxon jaweratoboki en jato onanmai, jabaonribira nokon Papa onanti jake.

²⁸ Jatíbi ja teeti paxkina keskábo itan iwe jawéki papíya keskábo, eki bekanwe, en mato tantimanon.

²⁹ Ja en mato ati yoiai joibo senenhakanwe. Eibakeax axekanwe, eara jakon shinanya itan rabikaati shinanhoma iki; enresa maton kaya tantimati iki.

³⁰ Ja en mato ati yoiai joibora senenhati atibires iki. Jara atikomama iki”, akin jato aká iki.

12

Tantiti netenbi trigo tsekakana

(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

¹ Iitira, tantiti netenbi Jesús jaonmea onanaiboya trigo wainapobi winota iki. Kakinbi moa jawékiakaskin ja jaonmea onanaibaon ja trigobo tsekaxon pikana iki.

² Jaskáakanai oinxonra, *fariseobaon Jesús neskáakin yoikana iki: —Oinwe, ja mionmea onanaibaonra ja tantiti neten atima jawéki akanai —akin.

³ Jatian Jesussen jato neskáa iki: —¿Matonki ja westíoraakin Davidkan jawen joniboyaxon jawékiakaskin akáni yoii iká yoyo akama iki?

⁴ Janra, Dios rabiti xobo meran jikixon, já chibanaiboyaxonbi, ja Dios rakanxonkana pan piá iki. Ja iká iki nin janbi itan jawen jonibaonbi pitima, *sacerdotebaonres ati ikax.

⁵ ¿Matonkayaki ja tantiti netenbi Dios rabiti xobo meran teetibi, *sacerdotebo ochayamakanai, Moisésen esé meran yoiaibo yoyo akama iki?

⁶ Enra mato yoiai: Nenora itinke westíora ja Dios rabiti xobo betan senenma bebonbires kikin.

⁷ Matonkayaki onanyamaa iki: ‘Ja eara keenyamai maton yoinabo retexontin. Ea keenai riki noibamisti shinanyabicho mato itin’, iki Dios yoyo ika. Ja onanaxa, jakonma akáma jonibo jakonmaakin yoii mato iiyamakeanke.

† 11:21 Ja Corazín betan Betsaida jemanra akonbireskin Jesussen joi yoia iki, itan ja wetsankoxon aká bebonbires ani ratéti jawekibo aká iki; jaskara oinnibira jainnoa jonibo, jawebi shinanmeeyamakana iki. ‡ 11:23 Sodoma jemara iká iki jain kikinbires jakonma jonibo jakana.

⁸ Ja jonin Bakekaya riki jawerin ja tantiti neten atibo iki ixon mato jan yoiti —akin jato aká iki.

Tantiti netenbi Jesusen westíora isinai benxoaa

(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹ Jainoax kaax, jain iká esé ninkáti xobo meran Jesús jikia iki.

¹⁰ Ja xobo meran iká iki, westíora joni meken jirioma. Jatian jaskáaxon já jakonmaakin yoiti benaibo ixon, Jesús yokákana iki: —¿Tantiti netenbi isinai benxoatiki jakon iki? —akin.

¹¹ Jatian Jesusen jato neskaa iki: —¿Matonki, ja maton oveja westíorashoko tantiti netenbi kini meran kaketian, biamai iki?

¹² Westíora jonikaya riki oveja winoa bebonbires non shinanti. Jaskara kopíra, tantiti netenbi non jakon jawéki ati ramima iki —akin jato aká iki.

¹³ Jainxon ja joni yoia iki: —Min meken sananwe —akin. Jaskáa ja jonin sananatianbi benxoax, moa wetsaorikea jawen meken keskaribi jakon baneta iki.

¹⁴ Jaskáaketian oinnax, *fariseobobiribi jain tsinkíti xobomeax jokonbaini boax tsinkíkana iki, jaskáaxon Jesús retenoxon shinan akí.

Jaskara Jesús iti yoikani senena

¹⁵ Jaskara shinankanaibo onanax, moa jainoax Jesús kaa iki. Kaaitian icha joni já chibani bokana iki. Jainxon icha isinaiboribi, jato Jesusen benxoaa iki.

¹⁶ Jaskáaxon jato yoia iki tsoabi keshantima.

¹⁷ Ja *profeta Isaíassen yoini joibo senenti kopíra jato jaskáa iki. Ja iká iki neskatí:

¹⁸ “Natoriki nokon yonoti, ja riki en katota, jara en noike, jaonra ea ikonbiresi raroai.

Jara nokon Shinanya en imanoxiki.

Janra itibi keskati jati jatíbiainoa jonibo jato joi yoinoxiki.

¹⁹ Tsobebira já join ianananyamanoxiki.

Jara koshi join iamanoxiki.

Tsonbira jawen joi ninkáyamanoxiki.

²⁰ Moa kapota ikenbira ja tawa sekeyamanoxiki.

Koinshokores jokonainbira mecha nokaatima iki, moa jatíbiainoa jonibo itibi keskati jakanai kaman.*

²¹ Jatíbi jonibora jaon manánoxikanai”, ikira inike.†

Jesús jakonmaakin yoikana

(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

²² Jaweti jonixonra, westíora joni benche itan yoyo iosma yoshin naikia Jesúsiba bekana iki. Jara Jesusen benxoaa iki. Jaskáara moa jakonhakin oinnax, jakoniribi yoyo ika iki.

²³ Jaskara oinnaxa, jatíbi jonibo ikonbiresi ratékana iki. Jaskati ikana iki: “¿Natomarin ja Diossen katota *Davidkan Bake?” ikibo yoyo iki.

²⁴ Jaskákanaitian ninkáxon, fariseobaon jato aká iki: “Nato jonira yoshinbaon koshi Beelzebúkan atipana koshi menia iki, jonibo meranoa yoshinbo jokonhanon ixon”, akin.

²⁵ Jatian jaskara shinankanai onanxon jato Jesusen yoia iki: “Westíora mainbicho jakana jonibora, jatonbi wetsa tsamabo akáx jatobires reteanani keyókanti iki. Westíora jeman jaa jonibo iamax ja xobonbicho jakana jonibora, jatobires ramianani jaax, jaskatiribi keyokanti iki.

²⁶ Jaskáribira, ja *Satanássen jabé yoshin notsínxon pikoti atipanyamake. Jaskaxbira jawen ikinabo betan jakon itima iki.

* 12:20 Nato riki ja onitsapishokobo Jesusen jato jenetima yoi iká. † 12:21 Is. 42.1-4

²⁷ Maton yoiai, enki ja Beezebúkan atipana koshin yoshinbo jokonhai; jatian jaskara ikenki ¿Tson atipana koshi meniaton akanai, ja matomea onanaibaon yoshinbo jokonhakin? Abánon jabaonbi mato yoikin ja maton ea jaskáakin akábo.

²⁸ Ikaxbi ja Diossen Shinanman en yoshinbo jokonhai ikaxa, onanti iti iki ja Diossen ikinaton jati nete moa matoiba nokota.

²⁹ Jaskaribiakin ¿Tsonmein atiki, rekenpari ja koshi joni yatanxon nexaamatianbi jawen xobomea jawékibo yometsoakin? Jaskáaxonresparira yometsoakanti atipanke.

³⁰ Ja ebé rabéyamaibora, eki jakonmaataibo iki. Jatian ea jan wetsabo bikinyamaibora, jan jato onónhakaibores iki.

³¹ Jakopíra en mato yoiai: Jatíbi ja ocha akanabo itan jakonmai yoyo ikanabora, Diossen jato shinanxontima iki. Ikaxbi ja Diossen Shinanki jakonmai yoyo ikanabora, Diossen jato ja shinanxonkin jenetima iki.

³² Ja jonin Bakeki jakonmai yoyo ikax ochakanaibora, jato Diossen soaxonai. Ikaxbi ja Diossen Shinanki jakonmai yoyo ikax ochakanabora, jawekeskaxonbi jato soaxonti atipanyamake, nin jawetianbi.

Jawen bimi oinxonra non jiwi onanai

(Lc. 6.43-45)

³³ Jakon jiwira, jakoniribi bimiai; jatian jakonma jiwi ikaxa, jawen bimiribi jakonma ikai. Jiwira jawen bimibo oinxonres non onanai.

³⁴ ¿Matobo riki, jakonmabo ikax, rono kaita keská jonibo! ¿Jawekeskaxonki maton jakon jawékibo yoiti iki jakonmabo ixonbi? Ja maton jointi meran bochoa shinanra, mato yoyo ikaitian kexakan jokonai.

³⁵ Ja jakon joninra, jakon jawékiboresibi yoiai; já meran jakon shinan jaketian. Jatian jakonma joninra, jakonma jawékiboresibi yoiai; jawen shinan jakonmaribi iketian.

³⁶ Jatianra en mato yoiai: Moa jaton aká jawékibo yoixonti nete nokóketianra, jatikaxbi jakonmairesbo yoyo ikabo ikax keshanoxikanai.

³⁷ Ja min joinbira inoxiki, mia jakon baneti iamax mia castigameti”, akin jato aká iki.

Ja oinxon onanti ratéti jawéki oinkaskana

(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)

³⁸ Jatian ja esé onanboyabi *fariseobaon Jesús neskáa iki: —Min ratéti jawéki akaira noa oinkasai maestró —akin.

³⁹ Jaskáakanabi Jessusen jato neskáa iki: —Jakonma jonibo ikax Dios betanbicho iamaibo ixonbira akai, maton ea ja oinxon onantibo yokákin. Ikaxbira en mato axonyamai. Ja oinxon maton onanti riki, ja *profeta Jonás iní keskati ea iketianparires.

⁴⁰ Ja Jonás ani yapa meran, kimisha nete itan kimisha yamé iní keskatoribira inoxiki, ja jonin Bake, kimisha nete itan kimisha yaméribi mai chicho ikí.

⁴¹ Ja ramatian jaa jonibo jaton akábo Diossen yoixonti nete nokóketianra, Nínive joniboribi jain inoxiki, Diossen mato masá tenemanon ikax matoki ramii yoyo iki. Ja Nínive jonibaonra Jonassen joi yoiai ikonhataan, jaton jakonma shinanbo akonkin jenekana iki. Jatian mato xarankaya Jonás iní bebonbires ikenbira maton ikonhayamai.

⁴² Jainoax ja ramatian jaa jonibo jaton akábo Diossen yoixonti nete nokóketianra, ja nete senenainoa apo ainboribi jain inóxiki, Diossen mato masá tenemanon ikax yoyo iki. Jara kikin ochokeaxbi joá iki, onan iketian Salomónman esé ninkati. Jatian mato xarankaya ja Salomón iní bebonbires ikenbira, maton jawen esé ninkáxonyamai —akin jato aká iki.

Yoshin, ja ipachoainko banéribiai

(Lc. 11.24-26)

⁴³ “Westíora yoshinra ikai, moa joni meranoax pikotax, jain joni jayamainko kawanhatani, jain tantiti benai. Ikaxbira nokoti atipanyamai.

⁴⁴ Jaskáakin nokoyamaxonra shinannai: ‘Ramara ea jainoax pikóyantana xobonko ea karibai’, ixon. Jaskatax joxon oinnara ikai ja joni, xobo jonioma, jakonyoraakin matsóxon, benxoayona keskáshaman.

⁴⁵ Jaskara ointaanra karibai, kaxonra kanchis yoshin ja bebonbiresh jakonma shinanyabo jato beai. Jatian jato iwea beaxa, jatikaxbi ja joni meran weíkanai. Jatianra ja joni, moa ikátiai bebon jakonmabiresh banetai. Jaskararibira ikanti jake winoti ja ramatian yoitima jonibo”, akin jato aká iki.

Jesussen titayabi jawen wetsabo

(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Jaskáakin ja joni tsamatobo yoii Jesús iitainbi, jawen tita betan jawen wetsabo bekana iki. Bexon jemanxonbi manakana iki jabé yoyo ikaskin.

⁴⁷ Jatianra wetsan Jesús keshana iki: –Min tita betan min wetsabora, mibé yoyo ikasi beax, jeman charókanke –akin.

⁴⁸ Jaskáaketian jan keshana joni neskáa iki: –¿Tsoakayarin nokon tita, itan nokon wetsabo? –akin.

⁴⁹ Jaskáatanan, jaonmea onannaibo metoanan Jesussen yoia iki: –Natobo riki nokon tita, itan nokon wetsabo.

⁵⁰ Jaskara iken, jaweratobaonki ja nokon Papa naikan ikátonin yoiaibo senenhai, jaboreshiki nokon wetsabo, nokon poibo, itan nokon tita –akin jato aká iki.

13

Banai joniki yoinmeeta esé

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Ja netenbiribira, xobomeax pikókaini kaax, ian kexa Jesús yakata iki.

² Jain iketianra, icha joni jaki bea iki. Jaskara ointaanra, kaax Jesús boten nanetax jain nayakaa iki. Jatian ja jonibobiribi mashinbi ikana iki.

³ Jainxonra, meskó jawékikibo yoinbainxon jato Jesussen icha jawékibo onanmaa iki. Neskáakin jato yoia iki: “Westíora wain teetaira inike bero banai kaai.

⁴ Ja banakin masá aaboara, jatíribi berobo bai napon maana iki. Jara basiamabi isábo bexon keyokin pia iki.

⁵ Jatíribi berobora makan xaran maana iki. Jain maana berobora basiamai xoxoa iki, mai kextóma iketian.

⁶ Ikaxbi moa bari pikókin menoa, jawen taponbo chichó boama ikax, choshia iki.

⁷ Jatíribi berobora maana iki, moxa napo. Jara moa anixon, moxabaon mapoanan animayamaa iki.

⁸ Ikaxbi jatíribi berobora maana iki, mai jakon ikain. Jabora jakonhirai bimia iki. Westíora nia bimia iki, pacha. Wetsa nia bimia iki, sokota chonka. Jainoax wetsa nia iká iki, kimisha chonka bimiya.

⁹ Tsoabaonki jakonhakin ninkatai, akanwe en mato yoiaibo ninkákin”, akin jato aká iki.

Bero banaiki yoinmeeta, esé onankaskin yokákana

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Jatian jaonmea onanaibaon pataxbainxon Jesús yokákana iki. Jawekopiki jawetsa jawékiki yoinbainxon jonibo jato eseai ixon.

¹¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: “Matoresa en onanmaboai ja Diossen ikinaton jati onanyamakana ikátiaibo. Ikaxbi, wetsabora en onanmayamai.

¹² Jaweratobaonki moa onanna, jabora en bebonbiresh onanmati jake, kikinshakin onankana iti kopí. Ikaxbi ja onanyamabora, jatón onanna jawékibo en shinanbenomati jake, onanyamakanon ixon.

¹³ Jaskara kopíra akai en wetsa jawékikibo yoinbainkin jato joi yoikin. Oinxonbi onanyamareskanai kopí itan ninkáxonbi onanyamareskanaitian.

¹⁴ Jaskatira ikai ja *profeta Isaíasen yoini joibo jatoiba seneni. Jara inike neskati: 'Ninkáxonbira onanyamaresnoxikanai. Oinxonbira, onanyamaresnoxikanai.

¹⁵ Nato jonibaon shinanra jakonmaata iki. Ninkákashamaira papókanai.

Oinkashamaira betíkanai. Jaskáaxon onantaanankaya jaton jakonma shinanbo jeneax eki bekanketian en jato kishpinmati ikenbi', ikira iká iki.*

¹⁶ Ikaxbi matora Diossen raroshaman imake, maton beronbi oinnai, itan maton pabíkininbi ninkatai iken.

¹⁷ Ikonshamanra en mato yoiai: Icha *profetabo itan icha jakon jonibora, ja maton oinni iitaibo oinkaskana iki, ikaxbi oinyamakana iki. Ja maton rama ninkati iitaiboribi ninkákaskana iki, ikaxbi ninkáyamakana iki.

Bero banaaki yoinmeeta esé, jato Jesussen onantiakin yoia (Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ Rama ninkákanwe, ja bero banaaki yoinmeeta esé en mato onantiakin yoinon.

¹⁹ Ja Diossen joi ninkáxonbi onanyamaresaibora, yoshinman joxon ja ninkákana joibo jato shinanbenomai. Jaskarabo riki ja bai napo bero maanna iní keskabo.

²⁰ Ja makan xaran bero maanna iní riki, Diossen joi ninkáxon, keenshamankin ikonhaibo yoií iká.

²¹ Ikaxbira, jawen taponbo chichóshaman kaama ikax, basi iamakanai. Jabaonra tanakaatibo joketian, itan Diossen joi kopi jakonmaaxon masá tenemakanabo, teneyamakanai.

²² Ja moxa napo bero maana iní riki, moa Diossen joi ninkataxbi, nato netemea jawékibo ayorakin shinanni, jaskatax icha koríkiatires shinannaibo yoií iká. Jatíbi jaskara jawékibaonra ja Diossen joi ninkatabo jato shinanbenomai, jatian moa Diossen tee akin jenekanai.

²³ Ikaxbi ja mai jakon ikain bero maana iní riki, Diossen joi ninkáxon moa kikinhakin onanabo yoií iká. Jaboresa ikai jakoni bimii, ja westíora nia jiwibicho, pacha bimia, sokota chonka bimia, jainoax kimisha chonkabo bimiabo iní keskati", akin jato yoia iki.

Trigo betan cizaña xobiki yoinmeeta esé

²⁴ Jainxon wetsa jawékiki yoinmeeta esé jato Jesussen yoiribia iki: "Diossen ikinaton jati riki, westíora jonin jawen wainko trigo banaa iní keska.

²⁵ Jatíbi jonibo moa oxakana ikenra, jawen rawí joxon ja *cizaña janeya xobi, trigo banaainkoribi banaa iki. Jaskáabaini moa kaa iki.

²⁶ Jatian ja trigoribi moa aniax botoetaitian, *cizañaribi xoxoa merakana iki.

²⁷ Jaskáketian, ja teetaibo wai iboiba bokana iki keshani. Boxon yoikana iki: 'Ibó, jakon berobobichores min banayantanabiki ¿Jawekeskatax ja *cizañaribi xoxoa?' akin akana iki.

²⁸ Jaskáakana, ja wai Ibon jato yoia iki: 'Westíora nokon rawikan aká riki', akin. Jatian ja teetaibaon yokata iki: '¿Ja *cizaña non mexaxontinki mia keenai?' akin.

²⁹ Jatian jato yoia iki: 'Ayamakanwe, ja cizaña mexakinra, maton trigoribi mexanake.

³⁰ Ibanon, ja trigo tsekati nete senenai kaman, jabébipari anii. Jatianra ja tsekai teetaibo raankin en yoiti iki, ja cizañapari taxtexon tsamankanti jainoa menonoxon. Japekáopari ja trigo tsekaxon jain benxoati xobonko maton tsamanti iki' ", akin jato aká iki.

* 13:15 Is. 6.9-10

*Mostaza beroki yoinmeeta esé**(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)*

³¹ “Jainxon wetsa jawékiki yoinkin jato Jesussen aríbaa iki neskáakin: Diossen ikinaton jati riki, westíora jonin jawen wainko mostaza bero banaa keská.

³² Ja bero riki, wetsa berobo winoa kikin beshéshokoirá. Ikaxbi, jawetianki moa aniai, jara ikai ja wainkonía wetsa banábo xewina ani ikí. Jatian moa jaskati aniketianra, jatíbi noyai yoinabo bexon, jawen poyanman naakanai”, akin jato aká iki.

*Levaduraki yoinmeeta esé**(Lc. 13.20-21)*

³³ Jainxon wetsa jawékiki yoinkin jato Jesussen aríbaa iki neskáakin: “Ja Diossen ikinaton jati riki, westíora ainbaon, kimisha ani wea harinaya *levadura meskoa, paeax jatiobi soo ikai keská”, akin.

*Profetanin yoini joi senena**(Mr. 4.33-34)*

³⁴ Jatíbi nato jawékiboki yoinbainkira jato Jesussen esea iki. Jaskáaxonresa jato esekati-tai.

³⁵ Jara iká iki ja *profeta yoyo ini joi senenti kopí. Ja inike neskati: “Jawekiki yoinmeeta esébora en jato yoinoxiki.

Diossen nete jonianontianbi, tson onanama jawékibora en jato onanmanoxiki”, iki.

Cizañaki yoinmeeta esé Jesussen onantiakin yoia

³⁶ Jaskáakin jonibo yoitaanan, moa Jesús xobon kaa iki. Jainoara jaonmea onanaibaon yokákana iki, ja wainko cizaña xoxoaki jawe yoií iká iki ixon.

³⁷ Jatian Jesussen jato yoia iki: “Ja jakon bero jan banai joni riki, ja jonin Bake.

³⁸ Ja wai riki, nato nete yoií iká. Ja jakonshaman berobo riki, Diossen ikinaton jaa jonibo yoií iká. Jatian ja *cizaña riki, *Satanássen jonibo yoií iká.

³⁹ Jatian ja nokon rawí jan *cizaña banaa riki, yoshinbaon koshi. Ja trigo tsekakanti riki, nato nete senenti yoií iká. Jatian ja trigo tsekai teetaibo riki, ángelbo yoií iká.

⁴⁰ Ja *cizaña taxtexon tsamanhanan menoti keskáribira inoxiki, moa nato nete senenketian.

⁴¹ Ja jonin Bakenra, jawen ángelbo raannoxiki, jawen ikinna jonibo xaranmea, jatíbi ja wetsabo ochamaibo itan jakonma akai jonibo, jato tsinkinon ixon.

⁴² Jaskáaxonra, chii tiritai xanken meran jato potanoxikanai. Jainra inoxikanai, masá tenei, xeta kerox aki winii.

⁴³ Jatian, jakon aká jonibobiribira, jawen Papan jato ikinna netemeax, bari keskati penénoxikanai. Tsoabaonki jakonhakin ninkatai akanwe ninkákin ja en mato yoiaibo.

Kopí jawékibo jonekanaki yoinmeeta esé

⁴⁴ Diossen ikinaton jati riki, westíora mainko kopí jawékibo jonekana keská. Westíora joninra ja kopí jawékibo meraxon, jainbi jakiribi joneribia iki. Jaskáabaini kikin raroshaman kaax, jawen jatíbi jayata jawékibo maroa iki. Jaskákirani joxon jatiobi ja mai marokin bia iki.

Perlaki yoinmeeta esé

⁴⁵ Ja Diossen ikinaton jati riki, jan teetai ikax westíora joni perlanin keeni maronoxon benai kawantanai keská.

⁴⁶ Jatian iikin, westíora perla kikin icha kopía merax; jawen jatíbi jawékibo kaax keyo maroa iki. Jaskáaxon, ja perla marokin bia iki.

Ani rikaki yoinmeeta esé

⁴⁷ Jainoax, Diossen ikinaton jatiribi riki, ani rika jenenko nepóxon, meskó yapabo biti keskaribi.

⁴⁸ Ja ani rika meran moa yapa icha weiketianra, ja yapan teetaibaon, mashiori boxon mapémakanai jainxon katónoxon. Ja jakon yapabo akanai tasakan napókin, jatian ja jakonma yapabobiribi potakanai.

⁴⁹ Jaskararibira inoxiki moa nete senenketian. Ángelbora benoxiki, jakonma jonibo xaranmea, jakon jonibo kátoti.

⁵⁰ Ja jakonma jonibora, chii tiritai xanken meran jato potanoxikanai. Jainra in-oxikanai, masá tenei, xeta kerox aki winii”, akin jato aká iki.

Bená jawéki itan moatian jawékibo

⁵¹ Jaskáatanan jato Jesussen yokata iki: —¿Jatíbi nato jawékiboki maton kikinakin ninkata? —akin. Jatianra jabaon yoia iki: —Nonra ninkáke Ibó —akin.

⁵² Jatian jato Jesussen yoiribia iki: —Jawetianki westíora esé onan jonin, Diossen iki-naton jati kikinakin onanai, jatianra ja joni ikai, westíora jonin jawen xobo meranoa, moatian jawékibo itan bená jawékibo benxoa iikinbi jokonhai keská ikí —akin jato aká iki.

Nazaret jemanko Jesús kaa

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Jaskáakin jato jawékiki yoinmeeta esébo yoikin senenhataan, moa Jesús jainoax kaa iki.

⁵⁴ Kaax jawen jemanko nokota iki. Jainxonra ja esé ninkati xobo meranxon jato axeakin peoribia iki. Jato jaskaitianra ikonbiresi jonibo ratékana iki. Jaskati ikana iki: —¿Jaweranoa jaskara onan shinanbo naton biarín? ¿Jawekeskaxonki ratéti jawékiboribi akai?

⁵⁵ Natora carpinteron bakeres iki. Jawen tita iki María. Jawen wetsabo iki, Jacobo, José, Simón jainoax Judas.

⁵⁶ Jawen poiboribi iki neno nooxaran jakanabo, ¿Jatian jawekeskarainoax jaskaraton axea itiki? —ikibo ikana iki.

⁵⁷ Jaskatax, já ikonhakashamaibo ikana iki. Ikaxbi Jesussen jato yoia iki: —Westíora *profetara jatíbiainxon jakonhakanai. Ikaxbi, jawen jemanxonbi, itan jawen rarebobaonra ayamai —akin jato aká iki.

⁵⁸ Jatian tsonbi já ikonhayamakanaitian, ichashaman ratéti jawékibo jainxon ayamaa iki.

14

Jato bautizanai Juan retekana

(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

¹ Jatian Galilea mainmea apo inontianra, Herodesnin ninkata iki ja Jesús yoií ikanaibo.

² Jaskarabo ninkáxon, jawen jonibo yoia iki: “Ja jonira jato *bautizanai Juan iki; moa jiriribia, jakopíra, ratéti jawékibo atipana koshia iki”, akin.

³ Herodesninra iká iki, jato bautizanai Juan jato yatamaxon, cárcel meran jato niamaa, jawen wetsa felipen awin Herodías kopí.

⁴ Juanmanra akátiai Herodes yoikin: “Ja min wetsan awinra, jawekeskaxonbi min awinhati atipanyamake”, akin.*

⁵ Jaskáara, Juan retekasibi Herodes joniboki raketa iki, jatíxonbi ja Juan *profeta shinankanai iketian.

⁶ Jaskara iitainbira, Herodesnin jawen pikóni baritia senenhaxon fiestaaka iki. Jatianra ja chania beabo bebomeax, Herodíassen xontako ransaa iki. Jaskati ransara iká iki Herodesnin keenshaman.

* **14:4** Moiséssen esekanra yoia iká iki, jaton wetsan awinbi bichinxon awinhatima. Lv. 18.16; 20.21

⁷ Jaskákinra jawen joi akonkin senenhanoxon ja xontako yoia iki, jawe inonbires yokáketian meniti.

⁸ Jatian jawen titan eseara, ja xontakonin aká iki Herodes neskáakin: —Jato bautizanai Juanman mapo, raton axon ea meniwe —akin.

⁹ Jaskáara apo Herodesnin akonbireskin masá shinanna iki. Ikaxbi ja chania beábaon ninkánonbiora yoia ixon, ja xontakonin yokata jawéki meniti jato yoia iki.

¹⁰ Jatian jato jaskáakin yoia boxon, jawen yonotibaon cárcel meranoabi Juan textekana iki.

¹¹ Jaskáaxon ja mapo raton naneanan boxon ja xontako menikana iki. Jatian janbiribi jawen tita tekikin menia iki.

¹² Jaskáakana pekáo, ja Juanmamea onannaibo bekana iki. Bexon, moa jawen yora bokana iki, boxon miinkana iki. Jaskáabaini boxon Jesús keshankana iki.

Jesussen icha joni pimaa

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Jatian Juan jaskáakana ninkatax, Jesús jabicho boten nanékaini, tsoabi yamanko kaa iki. Ikaxbi moa Jesús kaai onanax, ja jeman iká jonibo ja chibani mainbi bokana iki.

¹⁴ Jatian moa botemeax pakéxon Jesussen oinna iki, kikinshaman joni icha jain tsamákana. Jaskákana oinxonra, jato noibaa iki. Jaskáaxon, ja isinai bokanabo jato benxoaa iki.

¹⁵ Jatian moa yantainraitian, jaonmea onanaibaon nokobainxon yoikana iki: —Moara yantányora iki, ja jonibo moa jato raanwe, nenora jawebi yamake. Abátankanon jemanko boxon, jawékiati maroxon jawékiakin —akin akana iki.

¹⁶ Jaskáakana Jesussen jato yoia iki: —Jabora bokanti yamake, matonbikaya jato jawékiamakanwe —akin.

¹⁷ Jatian jaonmea onanaibaon neskáaka iki: —Noara neno pichika pan betan rabé yapayashokores iki —akin.

¹⁸ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ea neri bexonkanwe —akin.

¹⁹ Jaskáaxon ja joni icha pastonbi yakákanti jato yoia. Jato jaskáataan, ja pichika pan betan rabé yapa bixon, bochiki ointaan Dios iráke aka iki. Jaskáa pekáo, pan pakexpakeanan, jaonmea onannaibo menipakea iki; jatian jabaonbiribi, tekikin jonibo menia iki.

²⁰ Jara jatíxonbi pikana iki, kikini potónon kaman. Jatian ja pakex texeabo tsinkíkanara baneta iki, chonka rabé tasá bocho.

²¹ Jatian jan piábo ikana iki, pichika waranka jonibobira. Tsonbi ainboboyabi bakebo toponama ikaxbi.

²² Jaskáa pekáo, jaonmea onannaibo Jesussen yoia iki, jatopari boten nanébaini moa ian keiba bokanti, janpari ja joni icha raanai kaman.

²³ Jaskáakin moa joni icha raana pekáo, Jesúsbiribi jabicho ani mananman kaa iki jainxon orani. Jatian moa yamékenbi jabicho jain iká iki.

²⁴ Jaskatai kamanbiribi ja bote moa kikin napon kaa iká iki. Jatianra bokanaikirikeax bei, niwe koshi jatoki tsakata iki, jaskákin ja bote, bechonman oken boanbekona iki.

²⁵ Jatian moa nete xabáti ochóma, jene besenen niax, Jesús jatokiriti kaa iki.

²⁶ Jaskati jene besenen niax joaitian oinnax, jaonmea onannaibo kikini ratetax: —Yoshin riki —iki saa ikana iki.

²⁷ Jaskákanainbi jato Jesussen yoia iki: —¡Jaskáyamakanwe! Ea riki, rakéyamakanwe —akin.

²⁸ Jaskataitian Pedron aká iki: —Ibó, ikon miakon ixon, ea jenen niax miiba katiakin ea kamashokowe —akin.

²⁹ Jaskáketian Jesussen aká iki: —Jokayata —akin. Jaskáa Pedro, ja botemeax pakétaan, jenenbi niax Jesús kiriti kaa iki.

³⁰ Ikaxbira, niwe koshiora iketian oinnax, raketa iki. Jaskatira jatianbi jene meran jikipakekaina iki. Ja moa jikipakekainira iká iki: —Ibó, ea biwé —iki saí iki.

³¹ Jaskataitian, Jesussen ponyaman yatantaanan bixon yoia iki: —¿Jawekopíki mia rabé shinanya iká? Miara eki kikini koshiamá iki, joní —akin.

³² Jaskatax moa jatoribi boten nanéketian, niweribi moa nesea iki.

³³ Jaskáketianra, ja botin ikábaon, já bebon chirankootanan: —Ikon riki mia Diossen Bake —akin Jesús rabikana iki.

Genesaret jemankoxon, isinaibo Jesussen benxoa

(Mr. 6.53-56)

³⁴ Jaskatax moa ian shitabaini boax, Genesaret jemanko nokókana iki.

³⁵ Jain nokóketianra, jainoa jonibaon Jesús onanxon, jatíbiain jato keshankana iki. Jaskara ninkáxonra, isinaibo Jesús siba bekana iki.

³⁶ Jatianra yoikana iki, jawen perakooti kebítanibires jato tii amati. Jaskáketian jato amaara, jan tii akabo jatikaxbi benxokana iki.

15

Jaskaraton joni jakonmabires imai

(Mr. 7.1-23)

¹ Jawetii *fariseoboyabi esé onanbora ikana iki Jerusalénhainoax bekana, jabaonra nokobainxon Jesús yokákana iki:

² —¿Jawekopíki ja mionmea onanaibaon non rekenbaon axé senenhayamakanai? ¿Jawekopikayaki jawékiakamatianbi mechokiyamakanai? —akin.

³ Jaskáakana, Jesussen jato neskaa iki: —¿Jatian jawekopíki matonribi, ja maton rekenbaon axéres senenhakin Diossen esé senenhayamai?

⁴ Diossenra yoia iki: ‘Min papa betan min tita joi senenhaxonwe. Jainoax, jawerato-boki, jawen aniboki jakonmai yoyo ikai, jabora retékanti jake’, akin.*

⁵ Ikaxbi matonbiribi yoiai: Westíora joninronki jawen papa betan jawen tita yoiti jake: ‘Enra mia akinti atipanyamake, jatíbi nokon jawékibo moa Dios menia ixon’, akin.

⁶ Jatian jaskáakin yoia ixonki, ja jonin jawen papa betan jawen tita moa akintima iki, ixon. Jatian jaskáakin ja maton rekenbaon yoini joibores chibankinra, ja senenhati joi Diossen yoiabo moa jawemabiakin maton shinannai.

⁷ Mato riki ikon keskati ikaibo. Itixbira inike ja profeta Isaías mato yoií neskatí:

⁸ ‘Nato jonibaonra, jaton yoyo ikatoninres ea rabiai. Ikaxbi jaton shinanra eaakin shinanti ochóbires ikanai.

⁹ Jonibaon yoia eséres jato axeaibo ixonra, yankabires ea rabikanai’, iki —akin jato aká iki.†

¹⁰ Jaskáa pekáo, jonibo kenataan jato Jesussen yoia iki: —Ninkáshamankanwe, maton onannon.

¹¹ Ja non jawékiaitoninra ayamai joni jakonma imakin. Ja kexakameax, jakonma joibo jokonaitoninra, akai joni jakonmabires imakin —akin.

¹² Jaskaketian jaonmea onanaibaon, pataxbainxon Jesús yokákana iki: —¿Minki onanna, min jato jaskáakin yoiketian *fariseobo kikini sinata? —akin.

¹³ Jaskáakana jato Jesussen yoia iki: —Jawerato jiwiki, nokon papa Dios naikan ikátonin banaama iki, jara taponyabi jato mexanoxiki.

¹⁴ Jaskara iken jato oinreskanwe, jabora, jabé benche ikinaibo iki. Jatian benche ixonbi jabé benche iokasi iitira, rabekaxbi xanken meran pakébekonti jake —akin jato aká iki.

¹⁵ Jaskáketian Pedron aká iki: —Ja min jato yoikin ataipari noa onantiakin yoawe —akin.

* 15:4 Ex. 20.12; 21.17 † 15:9 Is. 29.13

16 Jatian Jesussen jato neskáaka iki: —¿Matonribikayaki ninkákaskinyamai?

17 ¿Matonki onanyamaa ja non jawékiakabo non poko meran boax, moa ori jokonai?

18 Ikaxbi ja kexakameax pikotai joibo riki, jonin shinan meran ikábo. Ja riki jan joni jakonma imai.

19 Ja jonin shinan meranoaxkaya ikaibetin neskara jakonma atibo pikoti: Retemisti, wanoya itan benoya ixonbi wetsa betan yoranti, atima betanbires yoranti, yometsoti, jansoti itan jakonmanin yoinmistibo.

20 Nato jawékibo riki jan joni jakonmabires imaibo. Ikaxbi ja mechokiixonmabi jawékiaitoninra, jato jakonma imayamai —akin jato aká iki.

Judíoma ainbaon Jesús ikonhaa

(Mr. 7.24-30)

21 Jaskáatanan, moa jainoaxbi Tiro betan Sidón janeya main Jesús kaa iki.

22 Jatian jain ikenra, westíora cananea ainbo, Jesús akí neskati joo iikirani joá iki: —Ibó, mia riki *Davidkan Bake, noibataan an ea akinwe, nokon bake ainbaonra masábires teneai, yoshin naikia ixon —iki.‡

23 Ikaxbi, Jesussen jawebi yoiamaa iki. Jatianra, jaonmea onanaibaon nokobainxon yoia iki: —Nato ainbora noa chibani joo iikirani noo pekao joái, moa katanon ixon yoie —akin.

24 Jaskáa, Jesussen jato yoia iki: —Diossenra ea raana iki; *israelitabopari jato akinti, oveja manota keskábo ikanaitian —akin.

25 Ikaxbi ja ainbo, já bebon joáx chirankootoshitax: —Ea akinwe Ibó —iki itoshia iki.

26 Jaskatoshiketian: —Jakonma riki bakebo piti bichinxon, ochítibo non meninaanti —akin Jesussen aká iki.

27 Jatian ja ainbaonbiribi yoia iki: —Ikon riki Ibó jaskara; ikaxbira, jawen ibo metinina piti tsosáshokobo mesameax maana akai iki, ochitinin piribakin —akin.

28 Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Ainbó, miara eki ikoni koshike, min ea yokata jawékira en mia axonai —akin. Jaskáakin Jesussen yoiatianbi, jawen bake ainbo moa benxoa iki.

Icha isinaibo Jesussen benxoa

29 Jaskáatanan, moa jainoax tekíkaini kaax, Galilea ian kexa Jesús nokota iki. Jain nokotaxa, mapébaini kaax, manan maxkaten yakata iki.

30 Jain iketianra, jaki joni icha tsinkita iki. Ja nitikomabo, benchebo, yoyo iosmabo, poyákomabo, itan icha meskoti isinaibo iwei beax. Boxonra Jesús bebon akana iki. Jatianra jan jato benxoapakea iki.

31 Jato benxoara, ja yoyo iosmabo moa yoyo ika iki, ja poyákomabo moa benxoa iki, nitikomabo moa jakoni nia iki, benchebaonribi moa oinna iki. Jaskara oinnaxa, jonibo kikini ratékana iki. Jaskáxonra rabikana iki ja israelitabaon Dios.

Jesussen joni icha jawékiamaa

(Mr. 8.1-10)

32 Jatian Jesussen jaonmea onannaibo kenaxon yoia iki: —Nato jonibora en jato noibai, moa kimisha neteyora neno ebé ikax, ja jawékiatioma ikanaitian. Pimaamabira en jato raankashamai. Jaskarabi en jato raanabira, bain boí paxnakanti iki —akin.

33 Jatian jaonmea onanaibaon yoikana iki: —¿Jaweranoaki non jawékiati bitiki, nato jatí icha joni non jato pimati? Nenora jema yamake —akin akana iki.

34 Jatian Jesussen jato yokata iki: —¿Matoki jaweti panya iki? —akin. —Kanchis panra jake. Jainoax jaweti yapashokoribi —akin akana iki jawen jonibaon.

35 Jaskáaxon ja joni icha Jesussen yoia iki mainbi yakákanti.

‡ 15:22 Judíobaonra akonbireskin ja judíomabo omiskatikanai.

³⁶ Jainxonra, ja kanchis pan betan yapabo bitaanan, Dios iráke aka iki. Jaskáaxonra, ja panyabi yapabo pakexpakeanan jaonmea onannaibo jato menipakea iki. Jatian jabaonbiribi tekikin jonibo menikana iki.

³⁷ Jara jatíxonbi potónon kaman pikana iki. Ja pakexbo texeketian tsinkikanara baneta iki, kanchis tasápari.

³⁸ Jatian jan piabora ikana iki, chosko waranka jonibobira, ainboyabi bakebo toponkanama ikaxbi.

³⁹ Jatian jaskáa pekáora, ja jonibo raankin senenhataan, Jesús biribi moa boten nanetaanan, Magadán main kaa iki.

16

Ja oinxon onanti Jesús yokákana (Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

¹ Jatianra, *fariseoboyabi saduceobo Jesús oinni bokana iki. Boxonra, jakonmain pakémati shinanya ixon, Diossen raanakon ixon, ja oinxon onankanti jato oinmati yokákana iki.

² Ikaxbi Jesussen jato yoia iki: “Matora ikai yantanpake nai oinxon oinna jakonshaman iketian, ‘ramara moa oi beyamai iki’.

³ Jatian yamékiri, nai oinna koin kextó iketian mato iribai, ‘ramara oi beai’, iki. Jaskáakin ja nai oinxonres, nete jaskara ikaibo onanai ixonbiki, ¿Jawekopíki, ja rama en akai jawékibo oinxonbi maton onanyamaresai?

⁴ Jakonma itan yoitima jonibo ixonra akai ja oinxon onanti anon ixon maton ea yokákin. Ikaxbira en mato oinmakasai, ja *profeta Jonás winóni keskábichores”, akin jato aká iki. Jato jaskáakin yoitaanan, moa jato potabaini kaa iki.*

Fariseobaon levadura (Mr. 8.14-21)

⁵ Jatian ja ian keiba shitati boira, jaonmea onannaibo panman shinanbenobainkana iki.

⁶ Jatianra Jesussen jato yoia iki: —Ointanikanwe, ja *fariseoboyabi *saduceobaon, *levadurakira mato koiranmeeti jake —akin.

⁷ Jato jaskáakara, jaonmea onannaibo ikana iki: —Non pan beyamaketianra ake noa jaskáakin yoikin —ikibo.

⁸ Jaskákanai onantaanan, jato Jesussen yoia iki: —¿Jawekopíki pan yamaketian, mato jashoko yoií iitai? Eki kikini koshiana jonibo riki mato.

⁹ ¿Ramakamanbiki maton onanyamaa? ¿Ja pichika waranka joni, pichika panribi en jato pimanontianki, jaweti tasá bocho maton tsinkiantana iki ixon maton shinanyamai?

¹⁰ Jainoax ¿Ja kanchis pan, en chosko waranka joni jato pimanontian, jatí tasá bocho tsinkiantanaki, moa maton shinanyamaribiai?

¹¹ ¿Jawekopíkayaki maton onanyamaresai? Pan yoiira iamake ea jaskati. Ja fariseobo betan *saduceobaon *levadurakikaya koirameekanwe —akin jato aká iki.

¹² Jatianpari onankana iki, jayá pan ati levaduraki koirameekanti yoiima Jesús iwana. Ja iká iki, fariseobo betan *saduceobaon jakonma eséki koiranmeeti jato yoikin jato aká.

Jesús iki Cristo ixon Pedron yoia (Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Jatian ja Filipino main iká Cesareanko moa nokóxon, Jesussen jaonmea onannaibo yokata iki: —¿Ja jonin Bakeki tsoa iki ixon jonibaon shinannai? —akin.

* 16:4 Mt. 12.39

¹⁴ Jatian jawen jonibaon yoia iki: —Jatíribibaonra shinannai, mia jato *bautizanai Juan. Wetsabaonra shinannai, mia Elías. Jainxonribira shinankanai, mia *profeta Jeremías, iamax wetsa *profetabo —akin akana iki.

¹⁵ Jaskáakana —¿Jatian matonbiribiki, ea tsoa shinannai? —akin jato aká iki.

¹⁶ Jatian Pedron yoia iki: —Mia riki *Cristo, ja jiria Diossen bake —akin.

¹⁷ Jaskáa Jesussen yoia iki: —Diossenra mia raroshaman imake, Jonassen bake Pedro, natora minbi onanama iki. Ja naikan iká nokon Papa Diossenbira mia onanmake.

¹⁸ Jatian enbiribira mia yoiai, mia riki Pedro; ja iki shanka iki iká. Ja nato shankakira nokon joni itibo en jato tsinkinoxiki. Jara mawakan atipana koshinbi, jawekeskaxonbi ras atima iki.

¹⁹ Diossen ikinaton jati nete kepenti koshira en mia meniai. Ja nato mainxon min atima yoiaibora, naikanxonribi Diossenribi atima yoiai. Jatian ja nato mainxon min ati yoiaiboribira, Diossenribi ati yoiai itiki —akin aká iki.

²⁰ Jaskátaanan jaonmea onannaibo Jesussen yoia iki; ja riki Cristo akin tsoabi jato keshantima.

Jawen mawáti jato Jesussen yoia
(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ Jainxonra peokin jaonmea onannaibo Jesussen yoia iki, ja Jerusalénhain kaketian, judíobaon joni koshibo, itan *sacerdotebaon koshibaon, jainoax ja esé onan jonibaon, kikinakin masá tenemakantibo. Jainxonra ea retékanti jake, ikaxbira kimisha nete itin ea jiriribiti iki, akin.

²² Jatianra Pedron okeshoko bibainxon: —Miara jaskara winóti atipanyamake Ibó; Diossen mia jaskámayamabanon —akin aká iki.

²³ Jaskáketianra, Jesussen bechiakekainxon Pedro neskáa iki: —Nenoax katanwe *Satanás. Miara ea jakonmain pakémakasires iki. Diossen keenai jawékibo atira min shinanyamai, jonibo keenai atiresa min shinannai —akin aká iki.

²⁴ Japekao, Jesussen jaonmea onannaibo yoia iki: —Ja nokon joni itin keenaibora, jaton keena keskáres akí jenéti iki. Ea kopi masá teneti jawemabi ixon, ea chibankanwe.

²⁵ Ja jakonshamares jatín keenaibora, moa jatíbi manóke. Ikaxbi, ea kopi menikaataibaonra, jakon jati nokokanti jake.

²⁶ ¿Jakonmein iti iki, nato netemea jawékibo kaiaa ikátiibi, jati neteoma joni iká? Iamaxon ¿Jawen kaya kishpinti kopímein, jawetiishaman jonin kopiatiki?

²⁷ Ja jonin Bakera jonoxiki, jawen Papan koshi shinanya itan jawen ángelboya. Joxonra ja tee akana betan senenribi jaton biti jawékibo jato menipakenoxiki.

²⁸ Ikonshamanra en mato yoiai, jatíribi ja neno itinabora mawáyamanoxikanai, ja jonin Baken ikinaton jawen jonibo jakana oinnai kamanpari —akin jato aká iki.

17

Jesús wetsaresibia
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

¹ Sokota nete pekáora, Pedro, Jacobo jainoax Jacobonin wetsa Juan, jato Jesussen manan keyá ikain boá iki.

² Jain ikaxa, jato bebomeax Jesús wetsaresibia iki. Jawen bemananra iká iki bari keska pené. Jatian jawen chopabiribira iká iki, kikinbires joxo ikax, joé keska penébires.

³ Moa jaskáketian oinkana iká iki, Moisés betan Elías Jesús betan yoyo iki.

⁴ Jatian Pedron Jesús yoia iki: —Ibó, jakonhira riki noa neno iká. Mia keenketianra, en kimisha peota atiki; westíora itiki mina; wetsa Moiséssena; jainoax wetsa iti iki, Elíasna —akin aká iki.

⁵ Jaskáakinbo yoi Pedro itainbi, nai koin penébirestonin, jato mapotoshita iki. Jatian ja koin meranoax: “Nato riki nokon noi Bake, jaonra ea ikonbiresi raroai, jawen joi senenhaxonkanwe”, iki yoyo ikaitian ninkákana iki.

⁶ Jaskataitian ninkatax, jaonmea onannaibo ikonbiresi raketi chirankootaanan mainbi bekepikana iki.

⁷ Jatianra pataxbainxon jato Jesussen tii aka iki. Jainxon jato yoia iki: —Weníkanwe, rakéyamakanwe —akin.

⁸ Jato jaskáketian oinkana iká iki moa Jesús bicho itina.

⁹ Jatian moa mananmameax ipakekin, jato Jesussen yoia iki: —Ja maton oinnabo, ja jonin Bake mawatax jiriai kamanpari tsoabi yoiamakanwe —akin.

¹⁰ Jato jaskáketian jaonmea onanaibaon Jesús yokákana iki: —¿Jawekopíki ja esé onanbaon yoiai, *profeta Elíasparira joti jake iki ixon? —akin.

¹¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ikon riki. Elíasparira joti jake, janpari jatíbi jawéki benxoati kopí.

¹² Ikaxbi enra mato yoiai, Elíassa moa jonike. Jokenbira, onanyamaxon jaton keena keskáres akana iki. Jaskatiribira inoxiki, ja jonin Bake, masá memakana onitsapiti —akin jato aká iki.

¹³ Jato jaskáaketian, jaonmea onanaibaon onanna iki, ja jato bautizanai Juan yoikin jato Jesussen aká.

Westíora bake yoshin naikia Jesussen benxoa

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Jatian ja jonibo ikainko moa nokókanketian, westíora joni Jesúski joáx, ja bebon chirankootoshixon yoia iki:

¹⁵ —Nokon bake noibataan ea akinxonwe, Ibó. Beyóskinra masábires tenei. Ichaira chiiki moa pakéke. Jainxon, ichakinribira jene tsakake.

¹⁶ Mionmea onannaibo en bexonabira, jabaon benxoati atipanyamakanke —akin aká iki.

¹⁷ Jaskáa, Jesussen jato yoia iki: —Dioski koshiti maxkata itan jakonmabo riki mato. ¿Eahomaxonki maton jawebi atipanyamaa? ¿Jawetian mato jaskaraton axetikayarin? Neri ja bake ea bexonkanwe —akin jato aká iki.

¹⁸ Jatian bexonkana, ja bake meran iká yoshin notsínxon Jesussen pikoa iki. Jaskáatianbi ja bake moa benxoa iki.

¹⁹ Jaskáa pekáo, jatonbichobiribi kanaan jaonmea onanaibaon Jesús yokákana iki. —¿Jawekopiki ja yoshin non pikoti atipanyamaa ika? —akin.

²⁰ Jaskáa, jato Jesussen yoia iki: —Matora Dioski ikoni koshiamabo iki. Ikonshamanra en mato yoiai; ja mato Dioski koshia shinan, mostaza berotiotanibires ixonra, ‘Nato manan, okechaa taxkéwe akin maton aká, ja manan taxkétí atipanke’. Jatianra jawe atikomabi matona yamatiki.

²¹ [Ikaxbi jaskara yoshinbora, oranhananbi, ayunaxonpari pikotibo iki —akin jato aká iki]

Rabé itin jawen mawáti Jesussen yoia

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Jatian jato betanbi Galilea main kakin, Jesussen jato yoia iki: —Ja jonin Bakera, jato yatanmanoxikanai.

²³ Jaskáaxonra retenoxikanai. Ikaxbira, kimisha nete pekáo jiriribinoxiki —akin. Jaskatai ninkaxon, akonbireskin masá shinanni onískana iki.

Dios rabiti xobo meranxon akanai teebo kopíati yoia

²⁴ Jatian moa Jesús jaonmea onanaiboyabi, Capernaúmhain nokókanketianra, Dios rabiti xobo benxoati koríki tsinkiaibo Pedroiba bekana iki. Bexon yokákana iki: —¿Maton maestronki, ja Dios rabiti xobo benxoati koríki meniamai? —akin.

²⁵ Jaskáakana; —Arai kopíakin —akin jato Pedron aká iki. Jato jaskáabaini moa xobo chicho Pedro jikiketian, janpariakin Jesussen neskáa iki: —Simón minbiribiki jawekeska shinannai ¿Tsoabokayaki, ja meskó jawékibo kopí apobaon jato kopí yokatai? ¿Jaton bakebo, ó wetsabores? —akin aká iki.

²⁶ Jatian Pedron yoia iki: —Wetsaboresa jato akanai —akin. Jaskáa Jesussen yoia iki: —Jaskara ixonra, jawen bakebaon jawebi kopíayamakanai.

²⁷ Ikaxbi, jato jakonma shinanmatima kopí, ianman kaxon mishkitanwe. Jawerato yapaki min japari biai, jara min janchópeti jake, jainoara min koríki merati iki. Ja koríki bixonra, nokona betan minayabiakin moa min jato kopíati iki —akin aká iki.

18

Jawekeska jonikayaki itiki jan jato xewina

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

¹ Jatianribi jaonmea onanaibaon Jesús yokákana iki: —¿Tsoakayarin, ja Diossen ikinaton jatínko jato xewina? —akin.

² Jaskáakana, westíora bake kenaxon, jato napon Jesussen nichina iki.

³ Jainxon jato yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai; jakonma shinan jenetaanan, bake keskati iamaira, jawekeskataxbi ja Diossen ikinaton jatínko, mato jikiamanoxiki.

⁴ Ja Diossen ikinaton jatínko, kikin iki kaibo riki, kikinman shinanmeeyamataan bake keskati ikaibo.

⁵ Jaweratobaonki nokon janenko westíora bake nato keskaribi biai, jabaonra moa earibi bike.

Jan noa ochanko pakémati

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶ Jatian jaweratobaonki ja eki koshia bakebo jato ochan pakémai, jabora jan reneti ani makan teomaxon aniparo napo jato potakanti bebonbires jakonma biti iki.

⁷ ¿Jawe iresaipanon nato nete, jan jonibo ochan pakémati jawékiboya ikax. Jara jaskáshamanhaxon bechitentikoma iki. Ikaxbi, jawe iresaipanon, ja wetsabo jan jato ochan pakémaibol!

⁸ Jaskara iken, ja min mekenman iamaxon min taen mia ochan pakémai iketian, xatexon ochó potawe. Jaskara ponxte iamax kixtebicho mia basibires jaakayara jakon itiki. Ja okenbekonbi mekenya iamax okenbekonbi taeya mia Diossen chiikan ewa meran potatitianbi.

⁹ Jatian ja min beron mia ochan pakémaitian, tsekaxon ochó potawe. Westíora beroyabicho mia basibires jaakayara jakon itiki. Ja okenbekonbi beroya mia Diossen chiikan ewa meran potatitianbi.

Oveja manotaki yoinmeeta esé

(Lc. 15.3-7)

¹⁰ Nato bakebo tsoabi jato omisyamakanwe. Jan jato koirannai Ángelbora, Dios betanbi ikábo iki ixonra en mato pontéshaman yoiai.

¹¹ Ja jonin Bakera joá iki, manotabo jato kishpinmati kopí.

¹² ¿Matonki jawekeska shinannai? Westíora joni itiki pacha ovejaya, ikenbi itiki westíora manoti. ¿Jaskákemein, ja iskon chonka iskon, jainbi ja mananman potabaini, ja westíora manota benai katima iki?

¹³ Enra onanke, kaxon meraaxa ikonbiresi rarotiki; ja jatíribi manotamabo oinnax ikai bebonbires.

¹⁴ Jaskáribiira, ja maton Papa naikan iká, tsoa bakebi manótinin keenyamai.

Jaskáxon nobé joi akaibo betan joi benxoati
(Lc. 17.3)

¹⁵ Ja mibé joi akaitonin mia jakonmaaka. Jabebichopari yoyo ixon, shinanmeemawe jawen jakonma akábo, jatian mia ninkáxonara, jakiribi min wetsa betan mia jakon banéke.

¹⁶ Jatian jaskáabi mia ninkáxonyamaitianra, westíora iamax rabé joi akairibi min kenati iki; ja mato yoyo ikaibo rabé iamax kimishaxon ninkata iti kopí.*

¹⁷ Jatian jaskáakin akábi jato ninkáxonyamaitian, joi akaibo jato yoiwe. Jatian ja joi akaibaon yoiabi jato ninkáxonyamaribaitianra, moa joi akaima joni iamax ja apo kopí yokáxonaibo keskáakinres min ointi jake.

¹⁸ Enra ikonshaman yoiai, ja nato mainxon maton atima yoiabora, naikanxonribi Diossen atima yoiai. Jatian nato mainxon maton ati yoiabora, Diossenribi ati yoiai itiki.

¹⁹ Enra mato yoiribiai: Jawetianki Dios jawéki yokánox, nato mainxon maton westíora shinanbicho rabéxonbi abékonai, jatianra mato Diossen meniti iki.

²⁰ Jatian jaweranoki rabé iamax kimisha inonbi nokon janenko tsinkíkana iki, jainriki ea jato betan –akin jato aká iki.

²¹ Jaskáketian, nokobainxon Pedron yokata iki: –Ibó, ¿Westíora ebé joi akaitonin ea jakonmaaketianki, jawetiaakinres en moa ja shinanxontima iki? ¿Kanchis akin? –akin.

²² Jatian Jesussen yoia iki: –Kanchis akinbicho atira en mia yoiamai. Kanchis chonkaakinkayara, ja kanchis min senenhati jake.

Apo betan teetai joni, ribinkanaki shinanbenokashamaaki yoinmeeta esé

²³ Ja Diossen ikinaton jatira, westíora apon jawen yonotibaon ribina iken jato yokápakeni keská iki.

²⁴ Jatian moa jaton ribinbo jato yokákin peoketianra, jan kikinbires icha ribina westíora joni bexonkana iki.

²⁵ Jatian jan kopíatioma ja joni iketianra, apon jato yoia iki, jawen awinyabi itan jawen bakeboyabi ja jonin marokanti. Jainoax jatíbi jawen jayata jawékiboribi iti jato yoia iki. Jaskaraton moa jawen ribinbo kopíanon ixon.

²⁶ Jaskáaketianra, jabé teetai jonin ja apo bebon chirankootanan yoia iki: ‘Shokorespari ea manawe Ibó, en mia keyokin kopíanon’, akin.

²⁷ Jaskáakin akára, noibataan apon jawen ribinbo moa shinanxonyamataan, jaweyamaa iki.

²⁸ Jatian moa jaskáa pikókainkibi, jan ichama ribina jonibiribi jan bechia iki. Ja bechixonra, tepotsiananbi yoia iki: ‘¡Ja min ea ribina, moa ea ishton kopíawe!’ akin.

²⁹ Jaskaaka, ja bebon chirankootanan jonin yoia iki: ‘Shokorespari ea manawe, en mia keyokin kopíanon’, akin.

³⁰ Jaskáabi keenyamataan, cárcel meranres jato amaa iki; jawen ribin kopíai kaman iti.

³¹ Jaskaaka oinxonra, wetsa jabé teetaibaon akonbireskin masá shinankana iki. Jaskákinra, ja apo boxon keshankana iki.

³² Jatianra aponbiribi kenamaa joketian neskáakin yoia iki: ‘¡Mia riki kikin jakonma joni! Enra jatíbi min ea ribinabo mia shinanxonyamake, min ea ayorakin yokákin jeneyamaketianres.

³³ ¿Jatian jawekopíki ja en mia aká keskáakinribi, mibé teetai joni min noibayamaa?’ akin aká iki.

³⁴ Jaskaraton ikonbiresi sináxonra, ja apon jawen ribin keyo kopíakai kaman jato castigamaa iki –akin jato aká iki.

* 18:16 Dt. 19.15

³⁵ Jaskáatanan jato Jesussen yoia iki: —Nokon Papa Dios naikan ikátoninra, mato jaskáashokoti iki, ja mato betan joi akaibo betan jakonmanana ixon, akonkin maton shinanxonkin jeneyamaitian —akin.

19

Potaananti iki iká jato Jesussen onanmaa
(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Jaskara jawékibo jato Galileankoxon yoikin senenhataanra, ja Jordán keiba iká Judea main moa Jesús kaa iki.

² Kaitianra icha jonin chibana iki. Jatianra jain ixon, jatíbi isinaibo jato benxooa iki.

³ Jaskaai iitainra, *fariseobo bekana iki jaskáaxon Jesús jakonmaati benai. Bexonra yokákana iki: —¿Wetsa jawéki kopíbiros jonin jawen awin potatiki jakon iki? —akin.

⁴ Jaskáakana, Jesussen jato yoia iki: —¿Matonkayaki yoyo ayosma iki, ja jatíbi peoi bená, ‘benbo betan ainbo Diossen joniani’, iki ixon jawen joi meran yoiai?

⁵ Jaskara kopíkaya Diossen yoinike: ‘Joninra jawen papa betan jawen tita jenetí iki, jawen awin betanbiribi wanoxon, jaskataxa ja rabé moa westíora yorabicho keská ití iki’, iki ixon.

⁶ Jatianra moa rabé yora iamai, westíora yorabicho iki. Jaskara ikenra, Diossenbi jato wanomaa, tsonbi jato potaanamati atipanyamake —akin jato aká iki.

⁷ Jatian fariseobaon yokáribia iki: —¿Jawekopíkayaki Moiséssen yoini, ainbo potanoxon-pari kirika wishaanan meniti? —akin.

⁸ Jaskáakana, jato Jesussen yoia iki: —Maton keena keskábores akaibo ikenra aká iki Moiséssen jaskáakin jaton awin potati yoikin. Ikaxbi rekenra, jaskara ití ikáma iki.

⁹ Jatianra enbiribi mato yoiai: Jaweratobaonki jaton awinin yosmaamabi, potaxon wetsa ainbo biai, jabaonra wanoyaxonbi wetsa betan yoranti akai. [Jatian tsonki ja potá beneya ainbo biai, janra benoya betanbi yoranairibi ikai] —akin jato aká iki.

¹⁰ Jatian jaonmea onanaibaon yoia iki: —Jonin jawen awin jaskáati iketiankayara, joni wanoyamaakaya jakonhira ití iki —akin akana iki.

¹¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Jatikaxbira tsoa wanooma ití atipanyamake. Jaskara itibobiribi jato Diossenbi imaaboresa ikanai jaskara.

¹² Jarake meskó jawéki, jaskara kopíbo jatíribi jonibo wanoyamai. Jatiribora wanoyamai, jaskarabiribi ití pikotabo ikax. Wetsabora wanoyamai, wetsabaon jaton yora rami-anana ikax. Jatian wetsabora wanoyamakanai, Diossen jawékibiribi axonti shinanyabo ikax. Jaweratoboki, ja en yoipakeabo ití jisá iki, jaskara ikanwe —akin jato aká iki.

Jesussen bakebo jakon shinanxona
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Jatian jatíribibaon, jaton bakebo Jesús siba bekana iki, mamepasxon jatoki oranon ixon. Ikaxbi jaonmea onanaibaon jato notsina iki.

¹⁴ Jatianra Jesussen jato yoia iki: —Ja bakebo bechiteyamakanwe, ibakanon eki bei. Jato keskabaonakaya riki ja Diossen ikinaton jati nete —akin jato aká iki.

¹⁵ Jaskáaxon ja bakebo mamepasxon jatoki orankin senenhataanra, moa jainoax wetsanko karibaa iki.

Westíora bakeranon icha jawéki
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

¹⁶ Westíora bakeranonra Jesús oinni kaa iki, kaxonra neskáakin yokata iki: —Jakon maestró ¿Jawe jakon jawékishamanki en atí iki, jatíbitian jati neteya inoxon? —akin.

¹⁷ Jaska Jesussen yoia iki: —¿Jaweatiki min ea jakon maestró, akin akai? Dios bichoresiki jakon. Ikaxbi, ikoni jatíbitian jatín keenira, ja senenhati join yoiai keskati mia jati iki —akin aká iki.

¹⁸ Jatian ja bakeranoman aká iki: —¿Jaweratoborin, ja senenhati joi? —akin. Jaskáa Jesussen yoia iki: —‘Jato reteyamawe; wanoya itan benoya ixonbi, wetsa betan yoranyamawe; yometsoyamawe; wetsabo jakonmaanox jansoi yoyo iamawe.

¹⁹ Min papa betan min tita jakonhawe, itan minbix noikaata keskáribiakin, wetsaboribi noiwe, ikira ikai’ —akin aká iki.

²⁰ Jaskaaka, ja bakeranonman yoia iki: —Jatíbi ja min ea yoiabora, baketianbi moa en senenkaa iki, ¿Ramaki ea jawe maxkata? —akin.

²¹ Jatian Jesussen yoia iki: —Ikoni jakonbires itin keenkin, jatíbi mia jayata jawékinin maroxon, ja jawebiomashokobo jato menitanwe. Jaskáaxpariresa, mia naikan icha jawéki itiki. Jaskáakin senenhabeirani, jotanwe mia nokon joni inon —akin aká iki.

²² Jaskáakin akára, onískaini ja bakeranon kaa iki, ichayora jawéki ikax.

²³ Jaskáaketianra jaonmea onannaibo Jesussen yoia iki: —Ikonsahamanra en mato yoiai, kikinshaman itikoma riki, ja icha jawékiabo, Diossen jato ikinai neten jikiti —akin.

²⁴ Jatianra en mato yoiribiai: Westíora camellonara itibiresma iki, ja xomox chipekenin bebati, jatian ja icha jawékiabaonara bebonbires itikoma iki ja Diossen ikinaton jati netenko jikiti.

²⁵ Jaskati yoyo iketian ninkatata jaonmea onannaibo ikonbiresi ratetax ikana iki: —Jatian jaskara ikenki ¿Tsoakaya kishpinmeeti atipana? —ikibo.

²⁶ Jaskákanaitianra, jainbikon ointaan Jesussen jato yoia iki: —Natora jonibaon atipanyamake, ikaxbi Diossenara jatíbi atibires iki —akin.

²⁷ Jaskáketian Pedron yoia iki: —Nonra, jatíbi noa jayata jawékibo jenea iki. Jaskáaxa mia chibani joá iki. Jatianki ¿Jawe non binoxiki? —akin.

²⁸ Jatian Jesussen yoia iki: —Ikonsahamanra en mato yoiai, moa jatíbi jawékibo jakiribi benaakin aribaxa, ja jonin Bake jawen penébires yakátinin yakánoxiki. Jatianribira ea chibanabo ikax, matoribi ebébi ja chonka rabé yakátinin yakánoxiki, jaskáaxon ja chonka rabé tsamá *Israelnin rarebobo jaton akábo jato yoixonox.

²⁹ Jatian jaweratobaonki ea kopi, jaton xobo, jaton wetsabo itan jaton poibo, jaton papa itan jaton tita, jaton awin itan jaton bakebo, jainxon jaton waibo jeneai; jabaonra ja jaton jawékibo jenea bebonbires pachabo binoxikanai, itan jatíbitian jati neteyaribi inoxikanai.

³⁰ Ikaxbi icha ja ramatian kikin ikátiaibora kikinmashokobo inoxikanai, jatian ja ramatian kikinmashoko ikátiaibora kikinbo inoxikanai.

20

Uva wainko teetaiboki yoinmeeta esé

¹ Ja Diossen noa ikinti riki, westíora uva waia joni jato teemanoxon yamékirishoko jonibo benai kaní keska.

² Jatian ja teekasai jonibo westíora nete teeta betan senen jato kopíati yoia jakon ikanaitian, moa jawen wainko jato teeti raana iki.

³ Iiwanax, moa iskon hora yamékiri iketian, plazain karibaxon nokoa iki, icha joni jawe akímabi iiresaibo.

⁴ Jainoa jato yoia iki: ‘Matoribi nokon uva wainko teetankanwe, enra mato senen kopíatiki’, akin. Jato jaskáa, jaboribi teeti bokana iki.

⁵ Jainoax bariapan, jakiribi karibaa iki. Iiwanax yantanpake karibaxon jato jaskáaribia iki.

⁶ Jainoax moa bari jikiti ochóma jakiribi karibaxon oinna iká iki, wetsaboribi jawe akímabi iiresaibo, jainoa jato yokata iki: ‘¿Jawekopíki mato neno teetimabi iibaitai?’ akin.

⁷ Jaskáa yoikana iki: ‘Tsonbi noa teeti biama ikaxa noa ikanai’, akin. Jaskáakana: ‘Rama matoribi ja nokon uva wainko teeti botankanwe’, akin jato aká iki.

⁸ Jatian moa yamékétianra ja wai ibon, ja teetaibaon koshi kenaxon yoia iki: ‘Ja teetabo kenaxon moa jato kopíapakewe, rekenpari ja chiní teeti jikiwanabo awé, japekáora ja reken jikiwanabo min jato akai’, akin.

⁹ Jatianra chiníbiress teeti jikiwanabaonpari bexon, ja westíora nete teexon bititiiribi bipakekana iki.

¹⁰ Japekao, moa reken teeti jikiwanabaon biti iketian shinankana iki, jabaon bebongcha bití. Ikaxbi jabaonribi, westíora nete teexon bikanaitiiribi bikana iki.

¹¹ Jatian moa kopí biaxa, ja wai iboki jakonmaibiresbo yoyo ikana iki.

¹² Jaskákin yoikana iki: ‘Ja chiní nokotabo westíora horares teekankenbira, noa akátiiribi min jato kopíake, noabokaya ikonbiresi bari napobi iibaiti teekenbi’, akin.

¹³ Jaskáakana, ja ibon, jato betan itina westíora yoia iki: ‘Joní, enra mia jakonmaama iki. Westíora nete teeta betan senen en mia kopíatira moa non shinan abékonwanke.

¹⁴ Natoriki ja min koríki, ja biax moa katanwe. Ikaxbi eara keenai ja chiní jikiwanaboribi mato akátiiribi kopíatinin.

¹⁵ Enra ja nokon koríki, nokon keena keskáakin ati atipanke. Jatian ¿Jawekopíki ikai ea jakonhira iketian mia eki notsi?’ akin.

¹⁶ Jaskatira, ja rekenain iitaibo chinínoxiki, jatian ja chinitain iitaibobiribi rekennoxikanai. Icha riki ja kenakaatabo, ikaxbi ja katokootabora ichama iki –akin jato aká iki.

Kimisha itin Jesussen jawen mawáti yoia

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Jainoax Jesús moa jerusalénhain, kaa iki. Ja bain kakinra jawen chonka rabé jaonmea onannaibo tsinkixon jato yoia iki:

¹⁸ –Ramara noa jerusalénhain bokanai, jainxonra ja jonin Bake yataan ja *sacerdotebaon koshiibo itan ja esé onanbo menikin bonoxikanai. Jatianra jabaon jaskáaxon reteti shinankanti iki.

¹⁹ Jainxonra ja judíoma jonibo meninoxikanai jaki shirokanon ixon, rishkionkanon ixon, itan korosen axon retebakanon ixon. Ikaxbi kimisha nete itinra jirinoxiki –akin jato aká iki.

Jawen bakebo kopí westíora titan yokata

(Mr. 10.35-45; Lc. 22.24-27)

²⁰ Jatian ja Zebedeon bakebaon tita, jawen bakebo betanbi joáx Jesús bebon chirankootoshita iki, jawéki yokákasi.

²¹ Jatian Jesussen yokata iki: –¿Jaweki mia keenai? –akin. Jatian ainbaon yoia iki: –Moa mia apo jikixon ja nokon bake rabébi, wetsa min mekayao, itan wetsa min memio jato yakámatinra ea keenai –akin.

²² Jaskáa, Jesussen yoia iki: –Matonra onanyamake ja maton yokatai. ¿Matonki atipantiki ja moka tenexon en xeairibi xeakin? –akin jato aká iki. Jatian jabaon yoia iki: –Nonra atipanke –akin.*

²³ Jatian Jesussen jato yoia iki: –Ikon riki, ja moka tenexon en xeairibira maton xeanoxiki. Ikaxbi ja nokon mekayao itan nokon memio jato yakámatira, en jato imaima iki. Nokon papanresa oinnoxiki tsoaboki jan imatiki ixon –akin jato aká iki.

²⁴ Jatian jaskáakinbo aká ninkatax, jatíribi chonka Jesussenmea onannaibo, ja rabéki sinákana iki.

²⁵ Jaskákanaitian jato kenaxon Jesussen yoia iki: –Matonra onanke, Dios ikonhayamai apobaonra akai jawen jemabo kikinakin iboataan jato ikinkin. Jatian ja kikinman shinanmeetaibaon akai jaton keena keskáakin jato akin.

* **20:22** Nato riki ja Jesús ikai keskatiiribi onitsapikanti yoi iká.

²⁶ Ikaxbi matora jaskakanantima iki. Jaweratoboki kikinman ninkakaatai itin keenai, jabora jato jawéki axonaibores iti jake.

²⁷ Jaweratoboki jato xewina iti shinanyabo iki, jabora jaton yonoti iti jake.

²⁸ Ja jonin Bakera jaskara iki. Jara akinkanon ikax joáma iki. Jara joá iki jato akinti kopí, itan jawen yoranbi kopíataan jatiíbi jato ochankonia xabáai —akin jato aká iki.

Benche rabé Jesussen oinmaa

(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Jatian Jericóainoax moa bokaneitian, icha jonin jato chibana iki.

³⁰ Ja bai kexa iká iki benche rabé yakábekona. Jatian Jesús jan winotai ninkatax, iká iki: —Ibó, miara Davidkan bake iki. Noibataan noa akinwe —iki saí ibekoni.

³¹ Jaskataitian, netémakaskin jonibaon notsina iki. Ikaxbi jatiankaya bebonbires koshin saí ibekona iki: —Ibó, miara Davidkan bake iki. Noibataan noa akinwe —iki.

³² Jaskaketian Jesús jainpari chankata iki. Jainxon jato kenaxon yokata iki: —¿En jawe mato kopi atinki mato keenai? —akin.

³³ Jaskáa yoibekona iki: —Ibó, min oinmatinra noa keenai —akin.

³⁴ Jaskáakana Jesussen jato noibaa iki. Jainxon jato bero tii axona iki. Jaskáatianbi ja benche rabékan moa oinbekona iki. Jaskatax Jesús chibani kabékona iki.

21

Jerusalénhain Jesús jikia

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Jaskati kaax, ja Betfagé jeman nokókana iki, ja Olivos manan ikainko, moa Jerusalén ochóma. Jainxonra Jesussen jaonmea onanai rabé raana iki.

² Jato raankin yoia iki: —Oa nenonxon non oinna jema itinainko botankawe, jain kaxonra, westíora burro bake betan burro awin nexakana maton nokotiki. Ja choroanan ea bexontankanwe.

³ Jatian jaweraki mato akanaitian, non Ibo keenaitianra non boai, ramashokobira mato banexonribai akin jato yoitankanwe —akin jato aká iki.

⁴ Nato jawékibora iká iki, ja *profetanin yoinibo senennon ikax. Ja wishára ikai neskati:

⁵ “Ja *Sión janeya mananman iká jonibo yoikanwe ‘Oinkanwe, jainra maton apo joái.

Jara rabiti shinanhoma iki. Westíora burro baken peyakaaxa joái’ ”, iki.*

⁶ Jaskáakin jato yoia kaxonra, ja Jesussen yoia keskáakin jaonmea onanaibaon akana iki.

⁷ Bekana iki ja burro awin betan ja burro bake. Bexonra ja rabébi jaton taribaon pekakaakana iki, jatian Jesús jan peyakax kaa iki.

⁸ Ja kaaitianra, icha ixon jonibaon jaton taribo bai naponbi kakaaxonkana iki. Jatíribibaon, jiwi poyanshokobo ponskeanan, ja kaai bai napon tipinxonkana iki.

⁹ Jatian ja rekenain boaibo itan já pekao beaibo, saa ikana iki: —¡Noa kishpinmawe apo Davidkan Baké! ¡Nonra mia jowé akai, mia riki ja Ibon janenko joái! ¡Noa kishpinmawe ani Diossé! —iki.

¹⁰ Jatian moa Jerusalénhain Jesús jikiketianra, ja jemameabo jatikaxbi meskóbo shinnanni ratékana iki. Jaskati ikana iki: —¿Tsoarin nato joni? —ikibo yoyo iki.

¹¹ Jaskáakanaitian, jabé beabaon jato yoia iki: —Nato riki ja *Profeta Jesús, ja Galilea main iká Nazaret jemamea —akin.

Diossen xobo Jesussen jakonhaa

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

* 21:5 Zac. 9.9

¹² Jatian moa jain ikaxa, *Diossen xobo meran Jesús jikia iki. Jain jikixonra, jainoax maroaibo jatíbi jato jokonhaa iki. Koríki cambianaibaon mesabo, itan jainoax xotó maroti akanaboribi jato werananpakea iki.

¹³ Jainxon jato yoia iki: —Jawen kirika meranra, Dios neskatai: ‘Nokon xobora iti jake, jainoax Dios betan yoyo iti xobobiribi’, iki. Ikaxbi matonra imake, ja meranoax yometsoti xobo —akin jato aká iki.

¹⁴ Jatian jain Jesús iketianra, Dios rabiti xobo meran, bencheboyabi nitikomabo bekana iki. Bekanketianra jato benxoa iki.

¹⁵ Ikaxbi ja ratéti jawékibo akaitian oinnax itan Dios rabiti xobo meranoax: “¡Noa kishpinmawe apo Davidkan Baké!” iki bakebo saa ikai ninkatax, ja *sacerdotebaon koshiho itan ja esé onanbo, ikonbiresi sinákana iki.

¹⁶ Jaskákin Jesús yoikana iki: —¿Minki ninkatai mia yoi jaskákanaibo? —akin. Jatian Jesussen jato yoia iki: —Enra ninkatai. Ikaxbi ¿Matonki yoyo akama iki, jaskara iti yoi Diossen joi meran neskatai? Jainra ikai: ‘Ja bakeshokobo, ja xoma akaishokobaonbira mia rabinoxikanai’, iki —akin jato aká iki.

¹⁷ Jato jaskábaini, ja jemameax moa Jesús Betania jeman kaa iki. Ja yamé jain oxaa iki.

Higo bimioma Jesussen bimitimaakin yoia
(Mr. 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Jatian yamékirishoko moa jakiribi Jerusalénhain karibai, Jesús jawékiakasa iki.

¹⁹ Kakinbi higo jiwi bai kexa chankata meraa iki. Ikaxbi, ochómakainxon oinnabi iká iki peiabichores. Jaskara iketian yoia iki: —¡Jawetianbira mia jakiribi bimiamanoxiki! —akin. Jaskáatianbi ja higo jiwi moa tanoa iki.

²⁰ Jaskáaketian oinnax ratéxon, jaonmea onanaibaon Jesús yokákana iki: —¿Jawekeskati, nato higo jiwi ishtonbires tanoa? —akin.

²¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai: Ikoni Dioski koshiabo ixon meskó shinanyamakinra, nato higo jiwi en aká keskáakinbicho maton atima iki. Jawekeska ixon, nato manan maton yoiti iki: ‘Nenoax tsekékaini kaax, aniparo napo pakétanwe’, akin. Jatianra mato ixonti iki.

²² Jatian jatíbi maton oracion meran yokataibora, akonkin ikonhaxon maton biti iki —akin jato aká iki.

Jesussen yoiti koshi
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ Jaskata pekáora, Dios rabiti xobo meran Jesús jikia iki. Jainxon jato axeai iitaitianra, *sacerdotebaon koshiboya, ja judíobaon joni koshiho bexon yokákana iki: —¿Tson shinanmanki min jato jaskáai? ¿Tsonki mia jaskara yoiti koshi imaa? —akin.

²⁴ Jaskáakana, jato Jesussen yoia iki: —Enribi mato westíora yoká ashokoai; ja maton ea yoiketianra, enribi mato yoitiki, tson shinanmanki en jaskarabo akai iki ixon.

²⁵ ¿Tson amaaki, Juanman jato bautizana iki? ¿Diossen amaa, ó jonibaon amaaki iká iki? —akin jato aká iki. Jato jaskáa meskó shinanbo akí neskákana iki: “Diossen amaara aká iki akin non akábira, ‘¿Jaweati maton ikonhayamaa iki?’ akin noa ati iki.

²⁶ Jatian jonibaon amaara aká iki akin non ati ikaxbira, noa rakéribiai, jatíxonbiora já *profeta onankana iketian”, iki ikana iki.

²⁷ Jaskáaxon yoikana iki: —Nonra onanyamake —akin. Jatian Jesussen jato yoia iki: —Jaskara ikenra enribi mato yoiamai, tson amaaki en jaskarabo akai ixon —akin jato aká iki.

Rabé bakeki yoinmeeta esé

²⁸ Jatian Jesussen jato yoiribia iki: —¿Jawekeskaki maton shinannai neskara joi? Westíora jonironki inike rabé bakeya. Jatian jawen reken bake yoia iki: ‘Baké, ramapari nokon wainko uva bimi tsekai teetanwe’, akin.

²⁹ Jaskáabi, ja baken yoia iki: ‘¡Eara kakashamai!’ akin. Jatian jaskáawanaxbi, moa wetsa shinan biax teeti kaa iki.

³⁰ Jainxon, jawen wetsa bake jaskáakinribi yoia iki: ‘Jaskáa, ikonrake ea kabatanon’, akin aká iki. Ikaxbi ja bake kayamaa iki.

³¹ ¿Jatian jawerato bakenki, jawen papan joi senenhaxona iki? —akin jato aká iki. Jatian jabaon yoia iki: —Ja rekemanra axona iki —akin. Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai; matobo ikámatianbira, jan apo kopí yokákinxonaibo itan tsini ainbobopari, ja Diossen jato ikinti netenko jikinoxikanai.

³² Jato *bautizanai Juanra joá iki, itibi keskati jati jato onanmai, jabira maton ikonhayamaa iki. Jatianra, ja apo kopí yokákinxonaibo, itan ja tsini ainbobaonres ikonhakana iki. Jabo jaskataira maton oinna iki. Ikaxbi, mato shinanmeeyamakana iki já ikonhanox.

Jakonma shinanya teetaiboki yoinmeeta esé

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ Ramapari ja wetsa jawékiki yoinmeeta esé ninkáribikanwe: Westíora joninra jawen mainko uva wai axon, ja katemakin chiketa iki. Jaskáaxonra jainxon vinoati chinia iki, itan jainxon koiranti keyá xoboribi aká iki. Jaskarabo ayona pekáora, jain teekanon ixon, jaweti teetaibo jato menibaini moa ochó kaa iki.

³⁴ Jatian ja uva bimibo moa tsekati senenketianra, jawen jonibo raana iki, jain teetaibaon jawenabiribi axonkana yokáxon bixonkanon ixon.

³⁵ Ikaxbi, jain teetaibaon ja boabo yatanxon jakonmaakana iki. Westíora rishkionkana iki, wetsa retékana iki, jainxon wetsabiribi makanman tsakayonkana iki.

³⁶ Jato jaskáakanketian, ja reken jato raanhibata bebonbires, ja wai ibon jawen yonotibo raanribia iki. Jaabi, ja reken boabo aibata keskáakinribi jato akana iki.

³⁷ Jainxonra, senentiainbi jawen bakebi raanribia iki. ‘Jara tsonbi jaweatima iki ixon shinantaanan’.

³⁸ Ikaxbi ja bake oinnax, ja teetaibo neskati yoyo ikana iki: ‘Nato riki ja jawen papan jawéki jan biti, retenon akanwe. Jatianra noa ibo banéti iki’, iki ikana iki.

³⁹ Jaskáaxon ja bake yatanxon, uva wainkonia pikobainkin boxon retékana iki.

⁴⁰ ¿Jatian maton shinannamein, ja uva wai ibo joxon ja teetaibo jaweatiki? —akin jato Jesussen yokata iki.

⁴¹ Jaskáa yoikana iki: —Noibayamakinra ja jakonmabo jato keyo reteti iki. Jaskáaxonra wetsa teetaibo jain imati iki, ja bimi tsekaitiibi, jan biti ikátiishaman meniti atipanabo —akin akana iki.

⁴² Jatian Jesussen jato yoia iki:

—¿Matonki ja Wishá meran yoiaibo jawetianbi yoyo

akama iki? Jainra ikai:

‘Ja xoboibaon rotokani makanra, jaki xoboati makan baneta iki.

Natora non Ibon aká iki, jara ja oinnax jaon manaiti jawéki iki’, iki.

⁴³ Jaskara kopíra en yoiai, matobo jawen joni itinra moa Diossen keenyamanoxiki. Jatianra jawen ikinna joni jaskara atin já keenaishaman akaibores jato imanoxiki.

⁴⁴ Tsoaki ja nato makanki paketai, jara kikini rorokookainti iki. Jatian tsokiki ja nato makan paketai, jara jaras abainti iki —akin jato aká iki.

⁴⁵ Jatian ja jawékiki yoinmeeta esé ninkaxon, ja *sacerdotebo itan *fariseobaon, onanna iki jatobi yoi jaskata.

⁴⁶ Jaskara onanxon yatankasibi, joniboki rakékana iki, *profeta riki ixon shinankanai kopi.

22

Wanoti fiestaki yoinmeeta esé

¹ Jatian Jesussen, jakiribi jawékiki yoinmeeta esé yoikin jato aríbaa iki neskáakin:

² “Ja Diossen ikinaton jati riki, westíora apon jawen bake wanoaitian fiestaaxon icha jawékiati aní keskaribi.

³ Jaskáaxon, ja apon jawen yonotibo raana iki, ja chaniabo moa jato kenati, ikaxbi tsoabi bekashamakana iki.

⁴ Jatianra jakiribi wetsa jawen yonotibo raanribia iki neskáakin yoixon: ‘Ja en jato chaniabo yoitankanwe moara en jawékiati ake. Enra nokon wakabo itan nokon yoina xoashamanbo jato retemake, moa jawékiatiresiki. Jawékiaki bekanwe’, akin jato ati.

⁵ Ikaxbi ja chaniabaon jato joi ninkáxonyamaa iki. Jaskati wetsa jawen mai oinnibiribi kaa iki. Wetsabiribi jawen jawékinin maroires kaa iki.

⁶ Jatian wetsabaonbiribi ja apon yonotibo yatanson, ramiayonxon retekana iki.

⁷ Jaskara ninkatata ja apo ikonbiresi sinata iki. Jaskákinra jawen sontárobo raanson ja retemisbo jato keyo retemaa iki. Jainxon, jaton jemaribi jatiobi jato menomaa iki.

⁸ Jaskáa pekáo ja apon jawen yonotibo yoia iki: ‘Ja wanoti fiestatian non piti akára moa ike, ikaxbi ja en chania ikábora jaskarain joti jisámabobi ikanke.

⁹ Ramakaya icha jan winókanai callebaon boxon, jatíbi ja maton bechiaibo jato chanitankanwe’, akin jato aká iki.

¹⁰ Jato jaskáa boxon ja yonotibaon ja callen ikábo jato chania iki, jakon itan jakonma jonibo inonbi, jaskáakanara jainoax wanoai xobo bochonon kaman joni icha weita iki.

¹¹ Jatian ja chania beabo oinni jikixon apon meraa iki westíora joni jayakax fiestanko jikiti chopá sawéoma itina.

¹² Jatian apon yokata iki: ‘Joní ¿Jawekeskataxki ja jayá fiestanko iti chopá sawéomanixbi mia neno jikia?’ akin. Jaskáabi ja joni jawebi yoyo iama iki.

¹³ Jaskaketian ja apon jawen yonotibo yoia iki: ‘Nato joni tanéxanan menéxkanwe, jaskáaxon nenoa pikoxon ja yaméain potakanwe, ja masá tenei winikin xeta kerox ati ikainko’.

¹⁴ Ichara ikanai ja kenakaatabo ikaxbi ja katokootabora ichama iki”, akin jato aká iki.

Apo kopiátibokiriakin yokákana

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵ Jato jaskáa pekáo boax *fariseobo tsinkíkana iki, jaskáaxon Jesús jakonmai yoyo imaxon jakopi ramianoxon shinan akí.

¹⁶ Jaskáaxon jaweti jaton joniboyabi Herodesnin jonibo raankana iki, jatian jabaon neskáakin yoikana iki: —¡Maestro! Nonra onanke minra ikon yoiai iki ixon, jainxonra akonkinribi ja Dios keenai keskati jati min jato onanmai. Minra ja jonibaon yoiai jawékibo chibanyamai, jato betan jakon inox mia iamai kopí.

¹⁷ Oinnon min shinanbiribi noa yoita. ¿Jakon o jakonmarin ja icha mai iboaa romamea apon yoiaibo senenhakin non kopíati? —akin akana iki.

¹⁸ Jatian jakonma shinanyaxon jaskáakanai onanxon jato Jesussen yoia iki: — ¡Beparanmetaibo! ¿Jawekopiki maton ea jakonmain pakémakasai?

¹⁹ Jan apo kopíati koríki ea oinmakanta —akin jato aká iki. Jato jaskáa, bexonkana iki.

²⁰ Jatian Jesussen jato yokata iki: —¿Tson bemanan jisárin itan tson janerin ja koríkiain akana? —akin.

²¹ Jaskáa yoikana iki: —Césarna riki —akin. Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja Césarnin jawékibo, César menikanwe. Jatian ja Diossen jawékibobiribi Dios menikanwe —akin.*

* **22:21** César iki iká riki; jan jato ikinai romamea koshi.

22 Jato jaskáaka ninkatax ikonbiresi ratékana iki, jaskaxon jatianbi jenebaini moa bokana iki.

Mawatabo jiriti yokákana

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Ja neteribira jaweti *saduceobo Jesússiba bekana iki, jabaonra mawatabo jiriti ikonhaayamakanai, jaskakinra Jesús yokákana iki:

24 –Maestro, Moiséssen esekanra yoia iki, westíora joni bakeaamabi mawáketian, ja kachianbaina ainbo jawen wetsan bití, ja jawen wetsa wayon bakeya imati kopí iki ixon.

25 Jatian noibara iká iki kanchis joni ja bakebires jaskara winoti, jaton rekenparira wanoaxbi mawata iki, jatian bakeamabi iká iketian, já pekao iká jawen wetsan ja kachiana ainbo bia iki.

26 Jatian jara jaskashamanribi winota iki, japekaora ja kimisha itin iká jawen wetsa jaskáribi winota iki, jaskápatankaxonra ja kanchis wetsaxonbi ja ainbo awinhakana iki.

27 Jatian moa jatikaxbi mawákana pekáo, ja ainboribi mawata iki.

28 Jaskara iken ja kanchisxonbi awinhakana iní ikaxmein ja mawatabo jiriketian ¿Tson awinshaman ja ainbo inoxiki? –akinra akana iki.

29 Jaskáakana Jesussen jato yoia iki: –Matora jaimabires itai, ja wishakan yoiaibo onanyamaax, itan ja Diossen atipana koshiribi onanyamaa kopí.

30 Ja mawatabo moa jirikanketianra, benbobo wanoti itan ainbobo benoti moa yamanoxiki. Jabora naikanmea ángelbo keskáborees moa inoxikanai.

31 ¿Matonkayaki yoyo akama iki, ja mawatabo jiriti iken ja yoií Dios ikai

32 ‘Ea riki Abrahamman Dios, Isaacnin Dios, itan Jacobnin Dios?’ iki. Jara mawábaon Diosma iki, ja riki jiriabaon Dios –akin jato aká iki.†

33 Jato jaskáakin Jesussen yoia, jonibo ikonbiresi ratékana iki jawen esé ninkatax.

Japariakin senenhati joi

(Mr. 12.28-34)

34 Jaskáketianra, ja *saduceobo Jesussen netémaa ninkatax, fariseobo tsinkíkana iki.

35 Jatian westíora kikinakin esé onannaton Jesús tanakin yokata iki:

36 –Maestró, ¿Jaweratokayarin japariakin senenhati joi esekan yoiai? –akin.

37 Jaskáa Jesussen yoia iki: –‘Ja min Ibo Dios noiwe, jatíbi min jointiaxonbi, min kayayaxonbi itan jatíbi min shinanyaxonbi’.‡

38 Jariki ja rekenain iká itan japariakin non senenhati joi.

39 Jatian japekao iká riki, jaskataniribi; jara ikai neskati: ‘Minbix noikaata keskáribiakin wetsabo noiwe’, iki.

40 Nato senenhati joi rabékira ike jatíbi esébo itan ja *profetabaon yoikatitai joibo koshii.

¿Tson bakemein iki Cristo?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

41 Jatian jainbipari ja fariseobo tsinkíkana iketian jato Jesussen yokata iki:

42 ¿Matonki ja *Cristo toa shinannai? ¿Tson bakemein itiki? –akin. Jatian yoikana iki: –Davidkan bake riki –akin.

43 Jaskáakana jato Jesussen yoia iki: –¿Jaskara ixonbiki ja Diossen Shinanman imaa Davidkan, Ibó akin aká iki? David inike:

44 Diossenra nokon Ibo yoia iki: ‘Nokon mekayao yakáwe, Ja min rawibo en min taenaman itiaakin imaxonai kaman iki’.§

45 ¿Jawekeskataxki ja Cristo Davidkan bake itiki, ja Davidkanbi Ibó akin akai ikax? –akin jato aká iki.

† 22:32 Ramara ea jaton Dios iki, Dios ikai ikaxa, jabo jiriabo ikanti jake. ‡ 22:37 Dt. 6.5; Mr. 12.29-30 § 22:44 Sal. 110.1

⁴⁶ Jato jaskáaka tsonbi jawe joibi yoiamaa iki. Jatianbira moa jainxon tsonbi jawebi yokáwetsayamakana iki.

23

Fariseobaon itan esé onanbaon akaibo, jato Jesussen yoixona

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

¹ Jato jaskáa pekáo, jatíbi joniboyabiakin, jaonmea onannaibo Jesussen yoia iki:

² “Ja esé onanbo itan *fariseobo riki, ja Moiséssen aní esébo jaskati iká jato onanmaibo.

³ Jaskara iken jato joi ninkáxonreskanwe, jainxon jatíbi mato yoikanaiboribi jato axonreskanwe; ikaxbi jabo ikai keskatires iamakanwe. Jabora jato jaskáakin eseibi, jaskati iamakanai.

⁴ Atikomabires senenhati joibo akanai jato senenhamakaskin, wetsabo papi-manoxon, kikinbires iwe jawéki tsinkikanai keskáakin. Ikaxbi jabaonribi senenhakin-mabi.

⁵ Jatíbi jaton akaibo iki jonibaon oinnon iki ixon akanaires. Chopaki Diossen joi wishaxbo ikanai jan benexeeti, itan jaton poyainbo jan ponexeeti. Jaton tariribi akanai tapóshaman inon ixonbo chopan ketekiakin.

⁶ Tsinkíxon jawékiatiainko kaax ikanai, kikinbo yakatainkoshamanboribi yakámakantinin keeni, jainoax ja esé ninkáti xobo meran jikiaxbo ikanai rekenainshaman yakámakantininribi keeni.

⁷ Jainoaxibi ikanai jonibaon bechixon jato saludankin, maestró akinshamanbo akan-tininribi keeni.

⁸ Ikaxbi matobiribi, jonibaon maestró akin akantinin keenyamakanwe. Matora já wetsabobires keskábo ikax, westíora Maestroyabicho iki.

⁹ Tsoa jonibi nato mainxon papá akinbo ayamakanwe, westíora papayabichoriki mato, já riki ja naikan iká Dios.

¹⁰ Jainoax maestro akin mato akantininribi keenyamakanwe. Matora westíorabicho maestroya iki, jariki *Cristo.

¹¹ Ja mato xaranmea jan mato xewina jonira iti jake, wetsabo jato jawéki axonai.

¹² Ja jatonbinix kikinman shinanmeetaibora, jawemabiakin oinkanti jake, jatian ja jawemabitonin shinanmeetaibora, kikin joniakin oinkanti jake.

¹³ Jawe iresaipanon, ja *fariseoboyabi esé onanbo, mato riki beparametaibores. Matonra akai ja wetsabo jato Diossen ikinti netenko jikikanti ikenbi, jato xepóti xepon-aanreskin. Matoribi jikiamai itan ja jikikasaiboribi maton imayamai.

¹⁴ [Jawe iresaipanon, ja fariseoboyabi esé onanbo, mato riki beparametaibores. Matonra akai ja benomaata jaton xobon jayatashokobo jato bichinkin, jaskáax paranakin akai maton nenké oraciónbo akin. Jato jaskáai kopíra maton bebonbires masá tenenoxiki]

¹⁵ Jawe iresaipanon, ja fariseoboyabi esé onanbo, mato riki beparametaibores. Matora ikai ochóbi jatíbiainbo kaai, westíora jonitanibires maton esé jato ikonhamakasi, jatian moa jato ikonhamaxonra, mato xewina jakonmabires maton jato imai, jatiankaya moa chiikan ewa meran katiresbo itiakin.

¹⁶ ¡Jawe iresaipanon, mato riki benchebo ixonbi jato ikinkasaibo! Maton yoiai: ‘Tsonki ja Diossen xobo janebainhanan jawéki ati yoiai, jara senenhayamaabi jawemabi iki ixon, ikaxbi ja Dios rabiti xobo meran iká oro janebainhanan ati yoiakaya iki ja akonkin senenhati, ixon’.

¹⁷ ¡Kikinshaman onanma itan benchebo riki mato! ¿Jawekayaki bebon jakon iki, ja oro, ó ja oro jan Diossen imai, *Diossen xobo?

¹⁸ Jainxon maton yoiribiai: ‘Tsonki ja jainxon Dios yoina menoxonti janebainhanan jawéki ati yoiai, jara senenhayamaabi jawemabi iki ixon. Ikaxbi ja jainxon Dios

yoina menoxontiainko, ja Dios menikana jawéki itina janebainhanan ati yoiakaya iki, akonkin senenhati ixon'.

¹⁹ ¡Benchebo! ¿Jawekayaki bebon jakon iki, ja Dios menikana ó ja Dios menikana jan jakon imai jainxon yoina menoti?

²⁰ Ja jainxon yoina Dios menoxonti janebainhanan jawéki anox yoyo ika joninra, jabicho janeyamake. Janra jatíbi ja Dios menikanayabi moa janeke.

²¹ Jatian ja Diossen xobo janebainhanan jawéki anox yoyo ika joninra, jabicho janeyamake. Janra ja jameran já Diossibi moa janeke.

²² Jatian ja nai janebainhanan jawéki anox yoyo ika joninra, jabicho janeyamake. Janra moa Diossibi janeke, naikan jawen yakáti iketian.

²³ ¡Jawe iresaipanon, ja fariseoboyabi esé onanbo, mato riki beparanmetaibores! Matonra akai ja mentankonia, aníssainoa itan ja comino maton tsekaa, chonkankoniabo westíorabo Dios menikin. Ikaxbi ja esé meran iká kikinshaman ja senenhati joikaya maton senenhayamai. Ja iki, itibi keskati jati, noixon jato jatíbinin akinti itan Diossen yoiái keskati jati. Jakaya riki ja wetsa jawékibo aríbakinbi maton senenhati.

²⁴ ¡Mato riki benchebo ixonbi jato ikinkasaibo! Matonra akai nakayabi xeanaketian akamabipari toakin, ikaxbi ja ani camello xeati meran itinakaya maton xeai.

²⁵ Jawe iresaipanon, ja fariseoboyabi esé onanbo, mato riki beparametaibores. Matonra akai jawen pekainres ja rato betan vasobo chokakin. Ikaxbi maton shinan merankayara bochoke, ja maton yometsoxon bia jawékibo.

²⁶ ¡Fariseo benchebo! Rekenparikaya ja vaso napo iká kerásbo chokakanwe, jatianra ja vaso pekainribi moa kerás yamati iki.

²⁷ Jawe iresaipanon, ja fariseoboyabi esé onanbo, mato riki beparanmetaibores ikax, ja mawá kini joxoakin sikakana keská, bebires jakonhira. Ikaxbi chichó iki, ja mawá xaoyabi meskó kerás jawékibo bochoa.

²⁸ Jaskara riki mato; oinkana jakonhira joni keskabo, ikaxbi chichókaya beparametaibo itan jakonma shinan bochoyabo ikaxbi.

²⁹ Jawe iresaipanon, ja fariseoboyabi esé onanbo, mato riki beparametaibores. Matonra akai ja *profetabo mawáni shinanoxon *monumentobo akin, itan ja jakon joni mawata miinkana kiniboribi akai maton raoaxonkin.

³⁰ Jaskáaxki mato ikai: 'Noaribi ja non rekenbo betan senen japaoni ixonra, ja *profetabo retekanaítian non ayamakeana iki, ikibo yoyo iki'.

³¹ Jaskatibo yoyo ikinra moa maton onanke, mato riki ja *profetabo jan retekati-taibaon chiní bakebo ixon.

³² Jaskara ixon, ja maton rekenbaon akin peonikaya senenhakai kaman chibanreskanwe.

³³ Mato riki, jakonmabo ikax rono kaita keská jonibo ¿Maton jisáki ja chiikan ewa meran mato kayamanoxiki?

³⁴ Enra mato raanxonoxiki, *profetabo jainoax nokon joi onanna jonibo itan jan mato axeatibo. Ikaxbira maton jato retenoxiki, jatíribora maton jato korosen anóxiki, jatian wetsabora ja esé ninkáti xobo meranxonbo maton jato rishkinoxiki, jemabotiibira benaanbo maton jato ramianoxiki.

³⁵ Jaskara ikenra jatíbi jakon jonibo retekana kopí, mato Diossen castiganoxiki. Ja Abel retekani kopí itan ja senentiainbi ja Diossen xobo meran iká jainxon Dios yoina menoxonkanai naxaranxon ja Beriquíassen bake Zacarías maton reteni kopí.

³⁶ Ikonshamanra en mato yoiái: Nato jawékibo kopíra, mato jatíbi Diossen castiganoxiki.

* **23:18** Jain Dios jawéki axontira iká iki ani, jan perakanxon yoina itan wetsa jawékibo Dios menoxonkanai ikax.

*Jerusalénhainoa jonibo kopí Jesús winia
(Lc. 13.34-35)*

³⁷ ¡Jerusalén jonibo, Jerusalén jonibo! Mato riki ja *profetabo itan jawen joi yoiti Diossen raana jonibo makanman tsakaan jato reteaibo. Ichaakinra en mato tsinkianan ikinkaske, atapanin jawen bakeshokobo jawen pechi meran axon koirannai keskáakin. Ikaxbi mato keenyamaa iki.

³⁸ Jaskara ikenra, ja Diossen xobo, moa potá xobo keská inóxiki.

³⁹ Jatianra en mato yoiai: Ramara jawetianbi maton ea oinwetsayamanoxiki, ‘Miara non jowé akai, mia riki ja Ibon janenko joái’, iki mato iti senenai kamanpari”, akin jato aká iki.†

24

Diossen xobo ras akanti Jesussen yoia

¹ Ja moa Diossen xobo meranoax Jesús pikókaini kaaitianra, jaonmea onanaibaon nokobainxon ja Diossen xobo metsáshaman itina oinmakana iki.

² Jatian Jesussen jato yoia iki: —¿Matonki oinna nato xobo jaskáakinshaman akana? Enra mato ikonshaman yoiai, westíora makan texea wetsa makanki perakaatanibobira yamanoxiki, keyora ras anóxikanai —akin jato aká iki.

*Nete senenamatianbi jaskara itibo
(Mr. 13.1-37; Lc. 21.5-36)*

³ Jato jaskáa pekáo, olivos mananman bokana iki, jain kaax Jesús yakata iki, jatian moa jabicho iketian jaonmea onanaibaon nokobainxon yokákana iki: —Jawetianshamankayaki jaskarabo iti iki ixon min yoitininra noa keenai. Jainoax ¿Jaweki inoxiki ja mia joti ochama itan moa nete senenaitian non ja oinxon onantibo? —akin.

⁴ Jaskáakana jato Jesussen yoia iki: —Koirameekanwe mato tsonbi parankantima kopí.

⁵ Ichara benóxikanai eki yoinmeetax, ‘ea riki *Cristo’, iki ikaibo, jaskáakin yoixonbora jato icha paranoxikanai.

⁶ Matonra ninkánoxiki wetsanko, wetsankobo reteanankanai. Ikaxbi ratéyamanoxikanwe; jaskarabo ikíbirá nete senenamapari inoxiki.

⁷ Jonibora wetsa mainmea jonibo betan reteananoxiki, jatian apobora wetsa mainmea apobo betan reteananoxiki, jonibora jawékiatinin inoxiki, jainoax jatíbiainra ani niwanbo inoxiki.

⁸ Ikaxbi jaskarabo ikaira itiki, moa masá tenetibo iki peokootaipari.

⁹ Matora yatanxonbo joni koshiboibabo bonoxikanai ramianoxon, jaskáaxonbora mato retenoxikanai. Ea chibanaibo iketianra jatíxonbi mato omísnoxikanai.

¹⁰ Jatianribira ichaxon ea ikonhakin jenenoxikanai. Jakonhai keská ixonbora, jato ramiakanti jake, jaskatira omisananoxikanai.

¹¹ Icha ikonma *profetabora pikónoxikanai. Jabaonra icha joni parannoxiki.

¹² Jatian moa iorai jakonma jawékibo kaita ikenra, icha jonibaon noimisti shinan keyónoxiki.

¹³ Ikaxbi ja nete senenai kamanbi eki koshii jenéyamaiboresa, kishpinmeenoxiki.

¹⁴ Ja Diossen ikinaton jati jakon joira, jatíbiainpari yoikaati jake, jatíxonbi onankana iti kopi, jatianparira moa nete senenoxiki.

¹⁵ Jawetianki ja Diossen xobo meran, jakonmabires jawéki akanti ja *profeta Danielnin yoini keská akanai maton oinnai (yoyo axon onankanwe).

¹⁶ Jatianra ja Judea main ikabo, jabati mananman bokanti jake,

¹⁷ jatian ja jaton xobo pekaten itinabora, jaton jawékibo bikasi moa naman jotima iki,

¹⁸ jainoax ja jaton wainko bokanabora, jaton chopá bikasi xobon jakiribi jotima iki.

† 23:39 Sal. 118.26

19 ¡Jawe iredaipanon! Ja tooyabo itan bake maxkoya ainbobora ikonbiresi onit-sapinoxiki.

20 Dios yokákanwe ja mato jabati katira, oitian iamax tantiti netenbi inake.

21 Akonbireskin masá tenetira inoxiki ja neten. Tsonbira nato nete pekoonontian itan ramakamanbi jaskáakinhora masá teneama iki itan jaskáakin masá tenetiribi moa yamanoxiki.

22 Jatian jaskáakin masá tenetibo basiora Diossen imaabira, jaticaxbi mawákanti iki. Jakopíra jawen katotabo noia ixonres, basima neteres imati iki.

23 Ja netebaon tsonbiresi mato atiki: ‘Oinkanwe, neno riki *Cristo’, iamaxon ‘oa riki’, akinbo yoikin, jato ikonhayamanoxikanwe.

24 Ikonma Cristobo itan ikonma *profetabora bekanti jake. Jabaonra ja oinxon onanti itan ani ratéti jawékibo anoxikanai, jaskáaxon ja Diossen katotabobi jato paranti shinaxon.

25 Koiramekanwe, jaskarabo ikámatianbira en moa mato yoike.

26 Jaskara iken, ‘Cristora jain joni jayamainko itinke’, akin mato akana, jain kayamanoxikanwe. Jainxon, ‘Cristora xobo chicho joneta itinke’, akin mato akanabi, ikonhayamanoxikanwe.

27 Ja kaná chopékin, bari pikotaiorixon bari kaaiori tenai non oinnai keskára inoxiki ja jonin Bake joí.

28 Jaweranoki westíora mawá iki, jainra jaskara piyai noyai yoinabo tsinkitai.*

Jonin Bake jakiribi joríbatí

(Mr. 13.24-37; Lc. 17.26-30, 34-36; 21.25-33)

29 Jaskara masá tenetibo winota pekáoshokobira, moa bari nokanoxiki, oxénribi moa teneyamanoxiki, ja naikan iká wishtinboribi maannoxiki, jatíbi ja naiori iká koshi jawékiboribi shakónoxiki.†

30 Jaskataitianra oinnoxikanai ja jonin Bakera moa joái ixon, ja oinxon onanti naikan ikaitian. Jaskataitianra jatíbi nato main já jonibo raketi winiananbi yoyo inoxikanai, ja jonin Bake jawen atipana koshia, itan penébires moa naikoinman joaitian oinnax.

31 Jatian janra jawen ángelbo raanoxiki, kikin koshin trompeta xoon akatoninres, jatíbi jawen katotabo mai senenainoabi jato tsinkiti.

32 Ja higo jiwi riki maton jainxon onanti. Jawetianki jawen ponyanbo jakonax, moa jawen peibo pechokoai, jatian maton onanai moara baritiati ochóma iki ixon.

33 Jaskáakinribi ja meskó jawékibo ikaitian oinxon, onanoxikanwe ja jonin Bake moa joti ochóma.

34 Ikonshamanra en mato yoiai: jatíbi nato jawékibora inoxiki seneni ja ramatian jakana jatíribi jonibo mawatamatianbi.

35 Ja nai betan maira keyónoxiki, ikaxbi ja nokon joibora, winóyamai senenoxiki.

36 Ikaxbi ja nete itan ja hora jotira tsonbi onanyamake. Nin ja naikan iká ángelbaon itan ja Bakenbira onanyamake. Nokon papa Diossenbichoresa onanke.

37 Ja Noé inontian ikáni keskáshamanribira inoxiki ja jonin Bake moa jakiribi joaitian.

38 Ja jenen ewa beamapari inontianbi pekokotaxa, moa Noé wapóro meran jikiai kamanbi, jonibo iká iki pii itan xeai, jainoax wanoi itan benoibores.

39 Jatian tsonbi jaskara iti shinannamabires ikenbira, jenen ewa bexon jatíbi jato keyoa iki. Jaskáribira inoxiki ja jonin Bake moa jakiribi joaitian.

40 Ja neten rabé joni wainko teeti iibekonaitianra, westíorares boti iki, jatian wetsa botima iki.

41 Rabé ainboribi itiki renei iibekoni, westíorares boti iki, jatian wetsa botima iki.

* 24:28 Lc. 17.37. Mawá piyai noyai yoinabo tsamata oinxon, mawára jake ixon non onanai keskáakinribi, neskara jawékibo ikai oinxon maton onanti jake moa Cristo joti ochóma. † 24:29 Is. 13.10

⁴² Jaskara iken benzokaatax manákanwe. Ja netenshaman maton Ibo jotira maton onanyamake.

⁴³ Shinankanwe, westíora jonira, ja horashaman yamé yometso joái onanax oxatima iki. Jaskáaxonra ja yometso jawen xobo meran jikimatima iki.

⁴⁴ Jaskara iken matoribi benzokaata ikanwe; ja jonin Bakera jonoxiki tson shinannamatian.

Tee senenhakai yonoti betan tee senenhayamai yonoti

(Lc. 12.41-48)

⁴⁵ Jawen tee akonkin senenhai shinanya yonotira, jawen ibon jaki jenekin yoibainai, jawen xobon ikábo jato ikinti itan jato jawékiamati.

⁴⁶ Diossenra raroshaman imati iki jawen ati teebo senenhai iitaitian joxon ja yonoti jawen ibon nokoketian.

⁴⁷ Enra mato ikonshaman yoiai: Jara jawen ibon jatíbi jawen jawékibo koiranon ixon jaki jeneti iki.

⁴⁸ Ikaxbi ja yonoti jakonma ixon atiki, nokon ibora ishton joyamai ixon shinantaanan,

⁴⁹ jan jato ikinna ja wetsa yonotibo jato jakonmaakin peokin, jainoax paenai jonibo betan jikiax jato betanres xeai, itan jato betan jawékiaibores iki.

⁵⁰ Jaskatibores iitaitianra ja nete itan ja hora joti shinannamainbires joxon, jawen ibon,

⁵¹ ja beparanmeetaibo ati keskáakinribi castiganoxiki. Jatianra akonbireskin masá tenei xeta kerox aki winiti iki.

25

Chonka xontakoki yoinmeeta esé

¹ Ja Diossen ikinaton jati netera inoxiki, ja chonka xontako jaton lamparin bitaanan ja wanoai joni manai boax ikáni keskáribi winoti.

² Pichikara ikana iki, shinanti onanmabo, jatian pichikaribi ikana iki shinanti onanbo.

³ Ja pichika shinanhomaninra, lamparin bokinbi, keyóketian jakiribi nachíti xeni boyamakana iki.

⁴ Ikaxbi ja shinanyabaonra, lamparin boribakinbi, xeniribi bokana iki.

⁵ Jatian ja wanoai joni ishton joyamaitianra, oxakan jato atimaana, jatikaxbi oxakana iki.

⁶ Jatian moa yamé pochínikon ninkákana iki: ‘Jainra moa wanoai joni joái bechii bekanwe!’ iki saí ikanai.

⁷ Jaskákanai ninkatax jishtenxon, jatíbi xontakobaon jaton lamparinbo jakonhakana iki.

⁸ Jatian ja pichika xontako shinanhomabaon akana iki ja shinanya xontakobo yoikin: ‘Non lamparinbora moa nokaibishoko iki, maton xeni ichatamashoko noa menikanwe’, akin.

⁹ Ikaxbi ja shinanya xontakobaon jato yoia iki: ‘Mato meniAXBira noaribi maxkátiki, jakonra itiki, ja maroaiBoiba kaxon matonabiribi itiakin maton biá’, akin.

¹⁰ Ikaxbi ja pichika xontako xeni marokin bii bokana pekáora, ja wanoai joni nokota iki. Jatian ja benzokaata iká xontakobores wanoti fiestanko jabébi jikikana iki. Jatian moa weíkanketian xepótiribi xepota iki.

¹¹ Jaskata pekáora ja wetsa xontakobo nokótoshitax, ‘¡Ibó! ¡Ibó! Noa xepóti kepenxonwe’, iki itoshikana iki.

¹² Ikaxbi jan jato yoia iki: ‘Enra mato onanyamake, tsoara mato ibirai akinres’.

¹³ Jaskara iken; benzokaatabo ikanwe. Matonra ja nete itan ja horashaman ja jonin Bake jotiki onanyamake.

*Kimisha joni teetaiki yoinmeeta esé
(Lc. 19.11-27)*

¹⁴ Ja Diossen ikinaton jati netera inoxiki, ochó kanoxon westíora jonin jawen yonotibo kenaxon koirankanon ixon jato koríki menipakeni keská.

¹⁵ Westíora menia iki, pichika waranka, wetsa menia iki, rabé waranka; jainxon wetsa menia iki westíora warankares. Jatí ichares westíoraxonbo koirankanti jisábo onanxonra jato menipakea iki. Jaskáatanan moa ochó kaa iki.

¹⁶ Jan pichika waranka bia joninra, ja koríkinin teexon wesa pichika warankaribi bia iki.

¹⁷ Jatian jan rabé waranka biatoninribi jaskáashokoa iki. Janribi wetsa rabé waranka bishokoa iki.

¹⁸ Ikaxbi ja westíora waranka biatoninra, kaxon mai chinianan mai chicho ja koríki miinna iki.

¹⁹ Basi iiti ja ochó kayantana joni joá iki. Joxonra jawen jonibo yokápakea iki, jaweki ja koríkinin akana ixon.

²⁰ Rekempari joá iki ja pichika waranka jan biantana, joxonra wetsa pichika warankaribi menitoshita iki. Jainxon yoia iki: ‘Ibó, minra ea menia iki pichika warankares, natora wetsa pichika warankaribi en mia meniai, ja riki en kaimaa’, akin aká iki.

²¹ Jatian ja jonin yoia iki: ‘Jakonra min ake, miara jakon itan miki koshiti joni iki, ja ichama min jakonhakin aká kopíra, rama bebonbires icha en mia koiranmai. Rama ebé raroi jowé’, akin aká iki.

²² Ja pekao, joá iki ja rabé waranka koríki jan biantana joni, joxon yoia iki: ‘Ibó minra ea menia iki rabé waranka koríki, natora wetsa rabé warankaribi en mia meniai, ja riki en kaimaa’, akin aká iki.

²³ Jatian ja jonin yoia iki: ‘Jakonra min ake, miara jakon itan miki koshiti joni iki, ja ichama min jakonhakin aká kopíra, rama bebonbires icha en mia koiranmai. Rama ebé raroi jowé’, akin aká iki.

²⁴ Ikaxbi ja westíora waranka koríki biantana toninbiribi joxon yoia iki: ‘Ibó, enra onanna iki, jain banaa ixonmabi jainoa bikaskin min jato yokákin teai.

²⁵ Ja kopira, rakékin ja min koríki en kaxon mai meran jonea iki. Ikaxbi nato riki ja min koríki’, akin.

²⁶ Jaskáa, ja jonin yoia iki: ‘Mia riki jakonma, itan chikish joni. Ja jain banaa ixonmabi jainoa bikaskin en jato yokákin teai onanna ixonra,

²⁷ iká iki, ja koríki min banco meran niati. Jatianra moa joxon ja nokon koríki kaita en bikeanke’, akin aká iki.

²⁸ Jaskáatanan jawen jonibo yoia iki: ‘Ja westíora waranka koríki bichinxon, ja chonka waranka koríki joni menikanwe.

²⁹ Ja jakonhakin akára, bebonbires non meniti jake ibanon ichaya iki ixon. Ikaxbi ja jakonmaakin akára, ja jayatabobi non keyo bichinti jake.

³⁰ Jatian ja nato jakonma yonoti, jemaori boxon yamé meran potakanwe, ja xeta kerox aki winiti ikainko’, akin jato aká iki.

Jatíbi jonibaon akábo jato yoixonti

³¹ Ja jonin Bakera, jatíbi jawen ángelboya penébires joáx, jawen penébires yakátinin yakánoxiki.

³² Já bebonra jatíbiainoa jonibo tsinkinoxiki. Jatian janra jato katópakenoxiki, ja oveja koiranaibaon cabrabo betan imayamakin ovejabo katotai keskáakin.

³³ Ja ovejabora jawen mekayao jato imanoxiki, jatian ja cabrabora jawen mexkao jato imati iki.

³⁴ Jatianra ja apon jawen mekayao ikábo jato yoiti iki: ‘Matobo neri bekanwe, nokon Papanra mato jakon imake. Ja nato nete jonianontianbi, matonribi Dios betanbi jainxon jato ikinti nete axona, iboakanwe.

³⁵ Matonra ea pikasaitian ea pimaa iki. Ea nomiaitian maton ea xeamaa iki. Ea wetsanko iketian maton xobon ea maton imaa iki.

³⁶ Ea chopaoma ikenbi maton ea chopa menia iki. Isinaitian, maton ea koirana iki. Cárcel meran iketian, ea oinni mato kaa iki’, akin jato atiki.

³⁷ Jatianra ja jakon jonibo ikanti iki: ‘¿Jawetianki, mia pikasai oinxon non mia pimaa iki, Ibó? ¿Jawetianki, mia nomiaitian oinxon non mia xeamaa iki?’

³⁸ ¿Jawetianki wetsanko kaa iketian oinxon, non xobon mia non bia iki? ¿Jawetianki chopa keyota oinxon, mia non chopa menia iki?’

³⁹ ¿Jawetianki, isinai oinxon non mia koirana iki? ¿Jawetianki, cárcel meran iketian oinnax mia oinni noa kaa iki?’ iki ikanti iki.

⁴⁰ Jatianra, ja Apon jato yoiti iki: ‘Ja nokon wetsabo, kikinmashoko shinankanaibo akinkinra, maton ea moa akinna iki’, akin.

⁴¹ Japekáora, ja mexkao ikábobiribi jato yoiti iki: ‘¿Eibakeax botankanwe, jakonmabo. Ja yoshinbaon koshi itan jawen yonotibo axona, jawetianbi nokayamai chiikan ewa meran botankanwe!’

⁴² Matonra ea pikasainbi ea pimayamaa iki. Ea nomiaianbi maton ea xeamayamaa iki.

⁴³ Ea wetsanko kakenbi, maton xobon ea maton biamaa iki. Ea chopaoma ikenbi, maton ea chopa meniamaa iki. Ea isinainbi itan ea cárcel meran ikenbi, ea oinnitani mato kayamaa iki’, akin.

⁴⁴ Jatianra jabaon akanti iki: ‘Ibó, ¿Jawetiankayaki mia pikasai non oinna iki, mia nomiaitian non oinna iki, mia wetsanko kaa non oinna iki, mia chopa keyota non oinna iki, jainxon isinainbi itan cárcel meran ikenbi mia non akinyamaa iki?’ akin.

⁴⁵ Jatianra, ja apon jato yoiti iki: ‘Ja nokon wetsabo, kikinmashoko shinankanaibo maton akinyamaara, maton earibi akinyamaa iki’, akin.

⁴⁶ Jaskara jakonma jonibora, jatíbitian masá tenetiain bokanti jake. Jatian ja Diossen yoiai keská ikábora jatíbitian jati netenkobiribi bokanti jake —akin jato aká iki.

26

Jesús yatanoxon shinankana

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Jatian moa jato joi yoikin senenhataan, jaonmea onannaibo Jesussen yoia:

² —Matonra onanke, ja rabé nete pekáo moa *Pascua fiesta ikai. Jatianra ja jonin Bake yataan ramiayonxon korosen axon retenoxikanai —akin jato aká iki.

³ Jatianribi iká iki, ja sacerdotebaon koshiibo betan ja judíobaon joni koshiibo, ja *sacerdotebaon koshi Caifás jain iká xobonko tsinkíkana.

⁴ Jainxon shinankana iki, paranhanan yatanxon Jesús reteti.

⁵ Ikaxbi jatíribibo ikana iki: —Ja *Pascua ikaitianbiora atima riki, sinatira jonibo tsokáskanake —ikibo.

Westíora ainbaon Jesús ininti machita

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶ Jatian Jesús iká iki Betania jemanko, ja *lepra isinya ikátiai Simonman xobonko.

⁷ Jain pii yakáketianra, westíora ainbo nokótoshita iki kopí ininti tso máya. Joxonra, pataxbainxon ja inintinin Jesús machita iki.

⁸ Jaskaaka oinnax, jaonmea onannaibo ikana iki ikonbiresi sinati neskati: —¿Jawekopiki, nato ininti jaskáakin yoyota?’

⁹ Jakayara ike kikinshaman kopí maroxon, ja jawékiomashokobo jato akinti —iki ikana iki.

¹⁰ Jaskákanai onanxon, jato Jesussen yoia iki: —¿Jaweakiki nato ainboki mato sinatai? Janra jakon tee ea axonke.

¹¹ Ja jawékiomabora, jatíbitian mato xaran janoxiki, ikaxbi eara jatíbitian mato betan iamai.

¹² Nato ainbaon ea inintinin jaskáa riki, jayá ea miinkanon ixon aká.

¹³ Enra mato ikonshaman yoiai: Nato netenxonra, jatíbiainxon jakon joi yoikin, nato ainbaon ea jaskáani yoinoxikanai ja shinankin —akin jato aká iki.

Jakonhai keská ixonbi Judassen Jesús jakonmaa

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴ Jatian ja chonka rabé jaonmea onannaibo ikainoa, westíora Judas Iscariote jane-yara, *sacerdotebaon koshiho oinni kaa iki.

¹⁵ Kaxon jato yoia iki: —¿Jawetiishamanki maton ea kopíatiki, en mato Jesús yatanmake-tian? —akin. Jatian jabaon shinan axon, kimisha chonka koríki menikana iki.

¹⁶ Jatian jaskáakana, moa jaskáaxon jato Jesús yatanmati Judassen benaa iki.

Pascua fiesta yantan Ibon jawékiaka

¹⁷ Ja moa fiesta peokootaitian, *levaduraoma aká pan pikanai reken netera, jaonmea onanaibaon Jesús yokákana iki: —¿Jaweranoshamanxon, ja *Pascua iketian, non jawékiati aká yantan pitinki mia keenai? —akin.

¹⁸ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Jerusalénhain botankanwe, ja en mato janexona jonin xobonko. Kaxon yoitankanwe: ‘Moara nokon nete ochóma iki, jakopira ja eonmea onannaibo betan min xobonkoxon en jawékiakasai *Pascua iketian, ikira non Ibo ike akin atankanwe’ —akin jato aká iki.

¹⁹ Jato jaskáa boxon, jaonmea onanaibaon ja Jesussen jato yoia keskáshamankin akana iki. Jainxon ja *Pascua iketian yantan jawékiatiribi akana iki.

²⁰ Jatian moa yaméketian, Jesús iká iki jawen chonka rabé jaonmea onannaibo betan pii mesan yakata.

²¹ Jain pii yakáxonbi, jato yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai: Mato westíoraxonra jakonhai keská ixonbi ea jakonmaati jake —akin.

²² Jaskáakin yoia, jawen jonibaon akonbireskin masá shinankana iki. Jatian, westíoraxonbo yokákana iki: —¿Ea yoiiki mia iká Ibó? —akin.

²³ Jaskáa jato yoia iki: —Ja en piái ratomearibi piái riki, ja jakonhai keská ixonbi ea jan jakonmaati.

²⁴ Ja jonin Bakera, jaskara iti wishakan yoiai keská winóti jake. Ikaxbi jawe iresaipanon, ea jakonhai keská ixonbi ea jan jakonmaakai. Jakonra ibirakeanke ja jonikaya, jawen tita meranoax pikóyamaa —akin jato aká iki.

²⁵ Jatian jankaya jakonhai keská itaanán jakonmaati ixonbi, Judassen aká iki: —¿Ea yoiiki mia iká Maestró? —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Minbira moa yoiike —akin.

²⁶ Jatian pii ikanaitian, pan bitaanán, Jesussen Dios iráke aka iki. Jaskáaxon ja pan tobapakeanan jato menikin ja jaonmea onannaibo yoia iki: —Bixon pikanwe; natora nokon yora iki —akin.

²⁷ Japekao, xeatia kenporibi bixon, Dios iráke aka iki, jaskáatanán jato menipakekin yoia iki: —Jatíxonbi ja nato kenpomea xeakanwe,

²⁸ jara nokon jimi iki, janra ja senenhabeonti joi Diossen aká onanti imai. Ja jimira chikotai icha jonibaon ocha, moa Diossen shinanxonyamanon ikax.

²⁹ Nato akinbichora en mato betan nato vino xeai. Ikaxbi jawetianki ja nokon Papan noa ikinai neten noa jatikaxbi tsinkíkanai, jatianparira ja bená vino non xearibinoxiki —akin jato aká iki.

Já onanaxbi Pedro paranati Jesussen yoia

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰ Jaskatax moa *salmosbo bewai senentaanan, Olivos mananman bokana iki.

³¹ Jainxon jawen jonibo Jesussen yoia iki: —Nato yaméra mato jatikaxbi eki koshiamanoxiki. Jaskáti yoiira wishá meran ikai: ‘Jan oveja koiranaira en retenoxiki, jatianra ja ovejabo janbísti jake iki’.*

³² Ikaxbi moa jiritaananra, mato kaamabi eapari Galileanko kanóxiki —akin jato aká iki.

³³ Jaskataitian, Pedron yoia iki: —Jatíxonbi miabicho potakanainbira, en mia potayamanoxiki —akin.

³⁴ Jatian Jesussen neskáa iki: —Ikonshamanra en mia yoiai: Nato yaméra, atapa keotamabi ea yoií kimishai enra onanyamake iki mia inoxiki —akin.

³⁵ Jaskáa, Pedron yoia iki: —Ea mibébi retekanti ikenbira, jawe ikaxbi enra já onanyamake iki ea iamanoxiki —akin. Jatian jatíribi jaonmea onanaibaonribi jaskáakin yoikana iki.

Getsemaníainxon Jesussen orana

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Japekao, jaonmea onanaiboya Jesús Getsemaní janeya wainko kaa iki, jainxon jato yoia iki: —Nenobipari yakákanwe en ono kaxon oranai kaman —akin.

³⁷ Jaskáaxon, Pedro betan Zebedeon bake rabéres ioa iki. Jainoaxa ikonbiresi oniskin masá shinankin peoa iki.

³⁸ Jainxon jato yoia iki: —Nokon shinan meranra ea ikonbiresi onisai mawákasnon kaman. Nenobipari ikanwe, ebébi oxá tenekanwe —akin.

³⁹ Jato jaskáabaini orichaashoko kaax, jawen betonkoninbi mai tii akai kaman chirankootanan neskáakin orana iki: “Papá, min keen iketian, ea masá tenemayamawe. Ikaxbi nokon keena keská ea axonyamawe. Min keena keskáres awé”, akin.

⁴⁰ Jaskataan, jaonmea onannaibo ikainko joríboxon, oxakana jato nokoa iki. Jainxon Pedro yoia iki: —¿Westíora hora tanibireski maton ebé oxá teneti atipanyamaa?

⁴¹ Oxayamakinkaya orankanwe, tanakaati joketian maton teneti kopí. Maton shinanra jakon akasai, ikaxbi maton yorara yosma iki —akin jato aká iki.

⁴² Jainoax jakiribi karibaxon neskáakin orana iki: “Papá, jaskáshamanhaxon nato masá en teneti bechitentikoma iketian, min keena keskáres awé”, akin aká iki.

⁴³ Jaskáakin oranbeirani joxon, jakiribi oxakana jato nokoribia iki. Jatón berobo ikana iki oxakan ayora bero pexmashokobo.

⁴⁴ Jaskara ikanaitian jato oinbainresi kaxon, moa kimisha itin ja awana keskáakinribi orana iki.

⁴⁵ Jaskáatanan jaonmea onannaibo ikainko joxon jato yoia iki: —¿Ramakamanbikayaki mato tantii oxa oxaresai? Moara ja jonin Bake ochayabo yatanmakanti hora senenke.

⁴⁶ Weníkanwe, moa noa bokanon. Jan ea jakonhai keská ixonbi ea jakonmaakai jonira, moa jain joái —akin jato aká iki.

Jesús yatankana

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Jato jaskáakin yoií iitainbi, Judas nokótoshita iki. Ja iká iki westíora Jesussenmea onanairibi. Jabéra icha joni bekana iki, espadayabo itan jiwiabo. Ja bekanabo iká iki, *sacerdotebaon koshiboyaxon ja jema koshibaon jato raana.

⁴⁸ Jatian jakonhai keská ixonbi, jan jakonmaakai Judassen iká iki: “Ja kaxon en bexetaira já iki, ja yatannoxikanwe”, akin moa jato yoia.

⁴⁹ Jaskara ixon, nokobainxon Jesús aká iki: —¿Miaki jawekeska iki maestró? —akin. Jaskataan bexeta iki.

⁵⁰ Jatian Jesussen yoia iki: —Jaskara akí mia joákaya, ishtontani awé joní —akin. Jaskáaketian, nokobainxon jonibaon Jesús yatankana iki.

* 26:31 Zac. 13.7

⁵¹ Jaskáakanaitian, westíora Jesús betan itinatón jawen espada tsekataanán, ja *sacerdotebaon koshín yonoti rerakin paxtea iki.

⁵² Jaskáaketian, Jesussen yoia iki: —Ja min espada moa benxoawe. Ja espadanin jato reteaibora, espadaninribi retekanti jake.

⁵³ ¿Minki onanyamaa, ea jaweayamakanon ixon ja nokon Papa en yokáketian ramabishoko kikinbires icha ángelbo ea jan raanxonti?

⁵⁴ Ikaxbi en jaskáakabira, jaskara iti wishakan yoiaibo senentima iki —akin aká iki.

⁵⁵ Jaskáatanan, ja jonibo Jesussen yoia iki: —¿Jaweakiki ja yometsobo atin ea yatani mato espadayabo itan jiwiabo bekana? Netetiibira, jato axeai ea Diossen xobo meran iká iki. Jatianra jawetianbi maton ea yatanyamaa iki.

⁵⁶ Ikaxbi nato jawékibora ike ja *profetabaon yoini joibo senennon ikax —akin jato aká iki. Jatianra jaonmea onanaibaon, moa jabákin jatíxonbi Jesús bicho potabainkana iki.

Jesús joni koshiho bebon bokana

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Jatian jan Jesús yatannabaonra, sacerdotebaon koshi Caifássen xobonko bokana iki. Jain ikana iki ja esé onanboyabi jema koshiho tsinkíkana.

⁵⁸ Ikaxbi Pedrobiribi ochóxonres chibanboi kaax, ja sacerdotebaon koshin xobo jema ikain nokota iki. Jain nokotax ja xepóti koiranaibo betan yakata iki, Jesúsmein jaweayonkanai ixon oinnox.

⁵⁹ Jatian ja sacerdotebaon koshi itan ja jema koshihaonra jaskáaxon Jesús reteti kopí janso joi benakana iki.

⁶⁰ Ikaxbi, icha joni joxon jansokin jakonmaakinbo yoikanabi, atikoma iká iki. Ikenbi, rabé joni joxon,

⁶¹ jato yoia iki: —Nato jonira iká iki: ‘Enra ja Diossen xobo ras axon, jakiribi kimisha netebi aríbatiki’, iki —akin jato aká iki.

⁶² Jaskáaketian, wenítaanan ja sacerdotebaon koshín yoia iki: —¿Minki jawebi yoiamai? ¿Minki ninkata mia jaskati iká yoikanai? —akin.

⁶³ Jaskáabi Jesussen jawebi yoiamaa iki. Jaskaketian ja sacerdotebaon koshin aká iki. —Ja jatíbitian jiria Diossen janenko noa yoita. ¿Miarin ja Diossen bake *Cristo? —akin.

⁶⁴ Jaskáa, Jesussen yoia iki: —Eara jaakon iki, minra moa yoike. Jatianra en mato yoikasai: Basimara maton oinnoxiki ja jonin Bake, jatíbi atipana koshia Diossen mekayao yakata, itan nai koinman joaitian —akin jato aká iki.

⁶⁵ Jaskáketianra, ja sacerdotebaon koshin jawen chopá noshia iki sinákin. Jaskatax iká iki: —Dioskira jakonmaibires yoyo ike. Wetsabo yokátininra moa noa maxkáyamake, matonbira ninkake jaskati yoyo ikaibo.

⁶⁶ ¿Jawe keskaki maton shinannai? —iki. Jatianra ikana iki: —Reteti riki —iki saa iki.

⁶⁷ Jatian jatíribibaon betoshba ataanambo timakana iki. Jatian wetsabaonra, tantash axonbo,

⁶⁸ akana iki: —Ikon Cristo ixon, onanta tsonki mia tantash aka —akinbo.

Jesús onanama keskati Pedro iká

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Jatian jaskákanai kamanbiribi, Pedro iká iki jeman yakata. Jain itinketianra, westíora jaton yonoti ainbaon nokóxon yoia iki: —Miaribi riki ja Galileankonia Jesús betan ipachoi —akin.

⁷⁰ Ikaxbi jain itinabo bebomeax, paranai, Pedro iká iki: —Enra onanyamake, tsoa yoiira mia iibirai —iki.

⁷¹ Jaskáatanan xepótiain kaa iki. Jainoara ja wetsa yonokanai ainbaon oinxon ja jain ikábo yoia iki: —Natoribi riki ja Nazarethainoa Jesús betan ipachoi —akin.

⁷² Jato jaskáaitian, onanaxbi jakiribi, ikonkon enra ja joni onanyamake iki Pedro iribaa iki.

⁷³ Jato jaskáa basimabi, jain ikábaon pataxbainxon Pedro yoikana iki: —Ikon riki mia jawen joni, mia yoyo ikara onantibires iki —akin.

⁷⁴ Jatianra jakonmaibires jaki yoyo itaanan Pedro neskata iki: Enra jawekeskaxonbi ja joni onanyamake iki. Jaskati yoyo ikainbi, atapabene keota iki.

⁷⁵ Jaskáketian, Pedron shinanria iki: “Ja atapabene keotamatianbi, kimishai paranati”, Jesussen yoiwana. Jaskáakin shinannax, jeman pikókaini kaax, akonbireskin masá shinanni Pedro winia iki.

27

Pilatoiba Jesús bokana

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

¹ Jatian moa nete xabáketian yamékirishoko, jatíbi *sacerdotebaon koshibo itan ja jema koshibaon shinankana iki jaskáaxon Jesús reteti.

² Jaskáaxon, menéxanan boxon, ja romamea joni koshi Pilato menikana iki.

Judas mawata

³ Jatian moa Jesús retenoxon shinankana onanaxa, jakonhai keská ixonbi jan jakonmaa ikax, Judas ikonbiresi shinanmeeta iki. Jaskákinra ja *sacerdotebaon koshibo itan ja jema koshibo, ja kimisha chonka koríki jato banexonribaa iki.

⁴ Jato yoia iki: —Eara ochake, retekanon ixon jakonma akáma joni jato yatanmaax —akin. Jaskáketianra: —¿Nonki jawe ointi ja? Jara min ointi jawékibiribi iki —akinres akana iki.

⁵ Jaskáakin akanara, Diossen xobo napobi janbisbaintiakin Judassen koríkibo potaa iki. Jaskáabaini kaax, risbikan tenexetax mawata iki.

⁶ Jatian ja *sacerdotebaon koshibora ja koríki biax neskákana iki: —Nato koríkira joni retekanaton kopí iki. Jara ja Dios menikana koríki betanbi non meskoti atipanyamake —ikibo.

⁷ Jaskáaxon shinankana iki, ja mapokan teetaitonin wai akin akanai mai, ja koríkinin maroti. Jain ja wetsankoni ax beax mawatabo jato miinti.

⁸ Ja kopira, rama kamanbi ja mai janekanai, Jimi Mai akin.

⁹ Jaskataxa, senena iki ja *profeta Jeremíassen yoini: —Ja kimisha chonka koríkira biríbakana iki. Jatíra iká iki ja joni kopí jato *Israelitabaon kopí yokata,

¹⁰ bixonra, ja mapokan teetaitonin wai akin akanai mai, ja koríkinin marokana iki, ja Ibon ea jaskáati yoia keskáshaman —iki yoyo ini.

Pilaton Jesús yokata

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Jesús iká iki Pilato bebon boxon nichinkana. Jatian jan yokata iki: —¿Miarin ja judíobaon apo? —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Minra moa yoike —akin.

¹² Jatian ja *sacerdotebaon koshiboyaxonbi *ancianobaon jakonmaakinbo yoikanabi, Jesussen jawebi yoiamaa iki.

¹³ Jaskataitian Pilaton yokata iki: —¿Minki ninkáyamai, ja mia jakonmaakinbo yoiikanai? —akin.

¹⁴ Jábi Jesussen jawe joibi yoiamaa iki. Jaskataitian ja joni koshi ikonbiresi rateta iki.

Jesús reteti yoikana

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Jatian ja joni koshin axé iká iki, *Pascua fiestatiibi, westíora preso jonibaon katota jato pikoxonti.

¹⁶ Jatianribi iká iki, westíora ninkakaatai joni Barrabás jeneya, cárcel meran akana.

17 Jatian jain tsinkíkana jonibo, jato Pilaton yokata iki: —¿Tsoa en pikotininki mato keenai: Barrabás ó Jesús, ja Cristo akin maton akai? —akin.

18 Jaki notsireskin yataanán já bexonkana iketian onanxon.

19 Jatian jainxon joi benxoatiainko Pilato yakáketianra jawen awinin joi bomaa iki: “Ja jakon joni betanra min jawe ointi yamake. Já jaskáakanai kopíra en jakonmabires namáwanke”, iki iká.

20 Ikenbi, ja *sacerdotebaon koshiboyabi ja jema koshibaonbiribi, ja joni icha tsinkitabo yoixon jen imakana iki, Barrabás pikotaanan Jesúsbiribi reteti, Pilato yoikanon ixon.

21 Jaskáketianra, ja joni koshin jato yokáribia iki: —¿Jaweratokaya en pikoxontinki mato keenai? —akin. Jatian yoikana iki: —Barrabás noa axonwe —akin.

22 Jaskáakana, Pilaton jato aríbaa iki: —¿Jatian ja *Cristo akin maton akai Jesúski en jaweati iki? —akin. Jato jaskáa jatíxonbi yoikana iki: —Korosen awé —akin.

23 Jatian Pilaton jato yokata iki: —¿Jawe jakonma akákayarin? —akin. Jato jaskáabi, korosen awé ikires koshin saa ikana iki.

24 Jatianra Pilaton oinna iki, jawen joi ninkáxonyamai, bebonbires jakonmaati saa ikanaitian. Jaskákanaitianra jato onpax bemaax, jato bebonmeaxbi mechokiita iki. Jato yoia iki: —Nato joni mawatara en akáma ikai, jara maton jawékibiribi iki —akin.

25 Jato jaskáa jatíxonbi yoikana iki: —Non bakeboyaxonbira nato joni mawata non iboakai —akin.

26 Jaskákanaitian, Barrabás jato Pilaton pikoxona iki. Ja pekao jato Jesús rishkima iki. Jaskáatanan moa korosen akanon ixon jato menia iki.

27 Jatianra ja joni koshin sontárobaon, ja apo jain iká xobo chicho Jesús bokana iki. Jainra ja Jesús katei jatíbi sontárobo tsinkíkana iki.

28 Jawen chopa jopémaxonra, jaki shirokin jan perakooti joshin chopá sawemakana iki.

29 Moxa maitiaxonra, ja maitiribi maimakana iki. Jaskáaxonra westíora jiwi kekóti jawen mekayao yatanmakana iki. Jaskáakin akáxa, jaki shiroi já bebon chirankootaxbo neskata iki: —Jatíbitianbires ja judíobaon apo ibanon —ikibo ikana iki.

30 Jainxonribi, betoshba akana iki. Ja yatanmakana iwana jiwínbiribi mapoki rishkikana iki.

31 Moa jaskati jaki shiroi senenxonra, ja sawemawankana jan perakooti joshin chopá jopemaxon, jawen chopabiribi sawemakana iki. Jaskáaxonra moa korosen anoxon bokana iki.

Jesús korosen akana

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

32 Ja moa jainoax pikóbaini bokinra, Cireneainoa westíora joni Simón janeya nokokana iki. Jara Jesussen koros papimaxon, bomakana iki.

33 Jatian moa ja Gólgota mananman nokóxonra, “Ja iki mapo xao manan”, iki iká,

34 moka jawékiea vino meskoa Jesús xeamakana iki. Ikaxbi moa tanaax jakiribi akáshamaa iki.

35 Jatian moa korosen axonra, *suerte axon, sontárobaon jawen chopabo bikana iki.*

36 Moa jaskáa pekáo, koirani jain yakákana iki.

37 Ja manaon iká iki jaskara kopí akanai yoikin tablanin neskaakin wishakana: “Nato riki Jesús ja judíobaon apo”, iki iká.

38 Já betanra rabé yometsoribi korosen akana iki. Wetsa iká iki jawen mekayao; wetsa jawen mexkao.

39 Jatian jain winotaibo, jaki shiroi, bonké bonke iananbi,

* 27:35 Sal. 22.18; Jn. 19.24

⁴⁰ yoikana iki: —Mia iki, ja Diossen xobo ras axonra, en kimisha nete pekáobi jakiribi aríbatiki, iki iibata. Rama minbix kishpinmeewe. Ikon Diossen bake ikax, ja korosenmeax pakéwe —akinbo akana iki.

⁴¹ Jatian ja *sacerdotebaon koshibo itan ja esé onanboyabi jema koshiboribi jaki shiroi ikana iki neskati:

⁴² —Wetsabora jato kishpinmaa iki, ikaxbi janbix itira itipanyamake. Ikon Israel jonibaon apo ikax, ibanon ja korosenmeax janbix paketi, jatianparira non já ikonhatiki.

⁴³ Dioski koshiaronki ikira ikai, ikonkon jaon keenai ixon, abanon rama Diossen kishpinmakin. Jaronki Diossen Bake iki ixonra janbi yoiai —iki ikana iki.

⁴⁴ Ja já betan korosen akana yometsobobira, jaki shirokana iki.

Jesús mawata

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

⁴⁵ Jatian moa bariapan iketianra, ja main jatíbiain yameta iki; yantanpake kimisha hora kaman.

⁴⁶ Ja yantanpake moa kimisha hora ikí kaitianra, kikinbires koshin Jesús sai ika iki: “Elí, Elí, ¿Lama sabactani?” iki. (Ja iki: “Diossé, nokon Diossé, ¿Jaweatiki min ea potaapanon?”) iki iká.

⁴⁷ Jaskati saí ikai ninkatax, jatíribi jain ikábo ikana iki: —*Profeta Elías kenai riki — ikibo.

⁴⁸ Jaskáketianra jatianbi ishtoi kaxon, westíoranin *esponja bitaanan, *vinagre tsaimaa iki. Jaskáaxonra jiwi nenkéki nexaanan Jesussen xeanon ixon ketaxnana iki.

⁴⁹ Jaskáaitian wetsabaonbiribi yoikana iki: —Jaskáayamawe, jorábiratiki Elías ja kishpinmai non oinnon —akin.

⁵⁰ Jaskákenbi, Jesús jakiribi koshin saí itaanan, moa jatianbi maxkaa iki.

⁵¹ Ja jaskatatianbira Diossen xobo meran iká, jan nachitea chopa, bochikiax namani noshita iki, mairibi shakota iki, itan shankaboribi kaxketa iki.

⁵² Mawá miinkana kiniboribi kepenmeeta iki. Jatianra icha jakon joni mawániboribi jiria iki.

⁵³ Jatian moa Jesús jiria pekáora, ja mawá kini meranoax pikotax, Jerusalén jeman bokana iki. Jainoara icha jonin jato oinna iki.

⁵⁴ Ja *capitán betan jabé iká sontárobora, Jesussen yora koirani iikanainbi niwanman aká, itan meskóbo ikaitian oinnax, ikonbiresi rateti ikana iki neskati: —¡Ikonra iká iki, nato joni Diossen bake! —ikibo.

⁵⁵ Jainribi ikana iki icha ainbobo, Galileankoniaxbi Jesús chibani beabo ochóxonres oinni. Ja ainbobo iká iki jan Jesús akinnabo.

⁵⁶ Jato xaranribi iká iki, María *Magdalena, jainoax Jacobo betan Josekan tita María. Itan Zebedeon bakebaon titaribi.

Jesús miinkana

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ Moa yantan iketianra, Arimateainoa icha jawékia westíora joni José janeya joá iki. Jaribi iká iki Jesús chibani ipachoai.

⁵⁸ Janra Pilatoiba kaxon Jesussen yora yokata iki. Jaskáakin yokáketianra Pilaton jato menimaa iki.

⁵⁹ Jatianra Josekan ja Jesussen yora bixon, kakaati jakonshamantonin rakawaa iki.

⁶⁰ Jaskáaxonra janbi jato shanka kiniamaa bená ikainko, ja Jesussen yora niaa iki. Jaskáatananra shanka anin ja kini xepobaini moa kaa iki.

⁶¹ Jatian María *Magdalena betan wetsa Maríara iká iki ja Jesús miinkana kini ponté yakábekona.

Jesús miinkana kini sontárobaon koirana

⁶² Jatian ja tantiti nete xabáketianra, *sacerdotebaon koshibo itan *fariseobo, Pilatoiba bokana iki.

⁶³ Jain boxon, yoikana iki: —Ibó, nonra shinannai ja paranmis jonin japarixon jato neskáakin yoiibata: Eara kimisha nete itin jirinoxiki akin.

⁶⁴ Jaskara iketian, min sontárobo yoiwe, kimisha nete senenai kaman kikinshamaankin, ja kini koirankanon. Jaonmea onanaibora beax ja yoran yometsokanake. Jatónbi jaskáaxa, jato yoi moara jirike iki ikantiki, jaskáaxonra jato apachoi bebonbires jato parankanti iki —akinra akana iki.

⁶⁵ Jaskáakana, Pilaton jato yoia iki: —Nato jatíríbi sontárobo boxon, matonbishaman jato kikinshakin koiranmatankanwe —akin.

⁶⁶ Jato jaskáaka boxon, shanka anin ja kini kikinshakin xepoxon, onantiakin boyakana iki. Jaskáaxon jaki sontárobo koiranmakana iki.†

28

Jesús jiria

¹ Jatian ja tantiti nete winota pekáo moa domingo nete xabataitianra, María *Magdalena betan wetsa María kabékona iki, jain Jesussen yora miinbakana oinni.

² Jain kabékonainbi ratéresi kikinbires koshi ninwana iki; ja non Ibo Diossen ángel naikanmeax joaitian. Joxon, jan kini xepoa shanka oke taranax janbi peyakaa iki.

³ Ja ángelnin yora iká iki, kaná biri ikai keská pené. Jawen yoraribi iká iki kikinbires joxoshaman.

⁴ Jaskara oinnax ja kini koirana sontárobo, kikinbiresi raketi saki iki, mawá keskabo tipikana iki.

⁵ Jatian ángelnin ja ainbobo yoia iki: —¡Rakéyamakanwe! Enra onanke ja korosen aibakana Jesús benai mato iitai.

⁶ Moara neno yamake, jan yoipachoi keskatira moa jirike. Maton onannon, jain aibakana oinni bekanwe.

⁷ Rama ishton boxon jaonmea onannaibo yoitankanwe: ‘Ja reteibakanara moa jirike jatianronki japari moa Galileanko kaai, jainoaronki maton oinni kati iki’, jaskara mato yoikasira ea iitai —akinra jato aká iki.

⁸ Jato jaskáa ja mawá kini ikainoax ja ainbo rabé ishtonbires kabékona iki, raketibi kikinbiresiribi rarobekona iki. Jaskataxa jaonmea onannaibo keshani kaai ishtobekona iki.

⁹ Ja bokanainbi bechixon jato Jesussen saludana iki. Jato jaskáaketian nokobainxon Jesús rabikana iki jawen taekibi bekepikainxon.

¹⁰ Jatian Jesussen jato yoia iki: —¡Rakéyamakanwe! Ja nokon wetsabo Galileanko bokanon yoitankanwe, jainoara ea oinni bokanai —akin jato aká iki.

Kopíaxon sontárobo jansomakana

¹¹ Jatian ja ainbobo kaaitianribi, ja koirani iitai jaweti sontároribi jeman bokana iki. Boxonra jatíbi jaskara ikábo ja *sacerdotebaon koshibo keshankana iki.

¹² Jatian jabobiribi jema koshibo betan tsinkíxon shinan akí bokana iki. Moa shinan axonra ja sontárobo icha koríki menikana iki,

¹³ jaskáaxon jato yoikana iki: —Jato yoinoxikanwe, noa oxaketianra jaonmea onanaibaon yamé bexon ja Jesussen yora boankanke.

¹⁴ Jatian nato joi ja joni koshin ninkáketianra, noabiribi jabetan yoyo ikai, jaskáaxonra mato jakonmaati ikenbi non amatima iki —akin jato akana iki.

¹⁵ Jaskáakana ja sontárobaon koríki bixon, ja ati yoikana keskáakin akana iki. Jatian jaskáakin yoikani joira ramakamanbi judíobaon ikon keskáakin yoikanai.

† 27:66 Ja kinira iká iki kikinshakin jan boyatinin boyakana, kepenkana onanti inon ixon.

Joi yooi bokanti jaonmea onannaibo Jesussen yoia

¹⁶ Ikaxbi ja chonka rabé jaonmea onanaibobiribi Galileanko bokana iki, jain bokanti jato Jesussen yoiibata manan ikainko.

¹⁷ Jain boax nokóxonra ja Jesús rabikana iki, ikaxbi jatíribibo ikana iki jamara ibirai iki ixonbores shinanni.

¹⁸ Jatianra Jesussen jato pataxbainxon yoia iki: –Jatíbi ja naikan iká itan main ikábo jato ikinti koshira ea Diossen menike.

¹⁹ Jaskara iken, rama botankanwe, jain jonibo jakana jatíbi mai ikainkobo, eonmea onannaibo itiakin jato imatankanwe, ja ikonhaibora, Papan janenko itan Baken janenko jainoax Diossen Shinanman janenko maton jato bautizanti iki.

²⁰ Jatíbi ja en mato onanmaa jawékibo senenhakantiakin jato axeatankanwe. Jatian eara netetiibi mato betan iti iki, ja moa nete senenai kamanbi –akin jato aká iki.

SAN MARCOS **Jesucristo ikábo yoikin Marcosnin wishaa**

Jato bautizanai Juanman jain joni jayamainkoxon jato joi yoia
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Neskataxa iká iki, ja Diossen Bake, Jesucristokiriti iká jakon joi yoikaati peokooti.

² Ja *profeta Isaíasenra, jawen kirika meran wishanike, neskáakin:

“Enra nokon joi yoiai mia
raanxonai,
janra mia jan kati bai
benxoaxonti iki.

³ Jain joni jayamainkoniaxa, neskati saí inoxiki:

Ja Ibo jan joti bai
pontexonkanwe”, iki iká.

⁴ Jaskáakin yoini keskatishaman pikóxonra, jain joni jayamainkoxon, Diossen joi yoikin Juanman jato neskáa iki: —Moa jakonma shinanbo akonkin jenexon, Diossen joi bix, bautizameekanwe, maton ochabo moa Diossen mato shinanxonyamanon —akin.

⁵ Jatian Judea mainmeax, itan Jerusalén jemameax jonibo bexon, jaton ochabo Dios keshanketian, Jordán weanmanxon, Juanman jato bautizankatitai.

⁶ Ja Juanman chopá sawea iká iki, camello rani aká. Jainoax jan chinexeeta sintóra iká iki, bichi aká. Jatian jawen piti iká iki, chanpo, jainoax jawen xeati iká iki, nii meranoa bona jene.

⁷ Jainxon jato joi yoikinribi, neskáa iki: —Epekáora joái, ebebon atipana koshia joni. Ea já namanbires ixonra, chirankokainxon jawen zapato risbitanibobi en choroxonti jisáma iki.

⁸ Enra onpaxenres mato bautizana iki. Ikaxbi epekáo joáitoninra, Diossen Shinanman mato bautizanoxiki —akin.*

Juanman, Jesús bautizana
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ Jatian ja netebaon, Galilea main iká Nazaret jemameax, Jesús Juanhiba kaketian, Juanman Jordán weanmaxon bautizana iki.

¹⁰ Jatian ja jenemeax mapékin, nai chopetaitian oinna, Diossen Shinan westíora xotó keska jaki joáx itoshia iki.

¹¹ Jatian jaskáketian, naikanmeax yoyo ika iki neskati: “Mia riki nokon noi Bake, mionra ea ikonbiresi raroai”, iki.

Satanássen Jesús tanaa
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Jatian jaskáxon Diossen Shinanman, jain joni jayamainko Jesús ioa iki.

¹³ Jain iká iki chosko chonka nete senen, pimis yoinabo xaran, jainoa *Satanássen ochamakaskin Jesús tanaa iki. Jaskáketian ángelbo bexon Jesús akinkana iki.

Galileankoxon Jesussen jawen tee peoa
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Jatian Juan moa cárcel meran akanketian, Jesús Galileanko kaa iki; Diossen jaskati yoia jawen jakon joibo jato yoi.

* **1:8** Diossen Shinanman bautizameti iki iká riki, jawen Shinan noomeran iti yoi iká.

¹⁵ Jatian jato joi yoikin neskáa iki: “Moara yoini nete senenke. Jatian ja Diossen ikinnaton jati netera, moa ochóma iki, Diossen joi bikanwe. Ninkáxonres ja jakon joi en yoiabo ikonhakanwe”, akin.

Yapan teetai chosko joni Jesussen kenaa
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ Jatian ja Galilea ian ketani kakini, oinna iká iki; Simón jawen wetsa Andrés betan rikani iibekoni, yapán teetaibo ikax.

¹⁷ Jatian nokobainxon Jesussen jato yoia iki: —Ea chibankanwe, jonibo bito onanbo-biribi en mato imanon —akin.

¹⁸ Jaskáatianbi, jaton rikabo jenebaini jabé bokana iki.

¹⁹ Jainoax orichaa kakini, Zebedeon bakebo Jesussen nokoribia iki; ja iká iki Jacobo betan jawen wetsa Juan. Jabo ikana iki, jaton papa betan rika onai iibekoni.

²⁰ Jaboribi Jesussen jato kenaa iki. Kakini jawen joniboyabi, jaton papa Zebedeo botenbi potabaini, Jesús betan bokana iki.

Yoshin naikia joni Jesussen benxooa
(Lc. 4.31-37)

²¹ Boax Capernaúmhai nokókana iki, jatian moa tantiti nete iketian, jain tsinkiti xobo meran jikixon, Jesussen jato esea iki.

²² Jatian jawen koshi shinanyaxon Jesussen jato eseatian ninkatax, jonibo ratékana iki; ja esé onanbaon yoiái keskáma iketian.

²³ Ja jain tsinkiti xobo meran iká iki, westíora joni yoshin naikia; jara neskati saí ika iki:

²⁴ —¿Jawekopiki mia noiba joá Nazarethainoa Jesús? ¿Noa keyoiki mia joá? Enra mia onanke, mia riki Diossen jakon Joni —iki.

²⁵ Jaskataitian Jesussen yoshin notsina iki, neskáakin: —Netéwe, ja joni meranoax moa pikówe —akin.

²⁶ Jaskáatianbi, ja joni, mai tsakamataan, koshín sion ikaini, já meranoax yoshin pikota iki.

²⁷ Jaskáketian oinnax, jatikaxbi ratékana iki. Jaskatax yokakananbotankana iki, neskati: —¿Jawe keska jonikayarin nato? Bená esébo akai jato yoikin ¿Jawe keska koshi shinanyakayarin nato joni? Jan yoshinbo pikóti yoiara ikanai, jawen joi ninkáxonax, pikoti —ikibo ikana iki.

²⁸ Jatian Jesussen jaskara aká jawékibo, ishtonbires ja Galilea main ninkakaaketana iki.

Simonman rayós ainbo isinai, Jesussen benxooa
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ Jatian jaskáa pekáora; Jesús, Jacobo, jainoax Juan, ja tsinkiti xobomeax pikóbaini boax, Simón betan Andréssen xobon bokana iki.

³⁰ Jain iká iki Simonman rayós ainbo yonatax rakata. Jaskara iketianra Jesús keshankana iki.

³¹ Jaskáakana kawaxon, Jesussen ja ainbo metsonxon wenina iki. Jatianbi moa yoná jenexon jato jawékiati axona iki.

Icha isinaibo, Jesussen benxooa
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² Jatian moa bari jikii yantanshoko ikenbi, ja jatíbi isinaibo, itan yoshin naikiaboribi, Jesús siba bekana iki.

³³ Jatianra jatíbi ja jemamea jonibo ja xobo xepotiain tsinkíkana iki.

³⁴ Jatianra Jesussen icha joni meskó isinyabo jato benxooa iki. Jainxon icha yosh-inboribi jato meranoa jokonhaa iki. Ikaxbi yoshinbo jawebi jato yoyo imayamaa iki, jabaon já onankana iketian.

Jesussen jato joi yoia
(Lc. 4.42-44)

³⁵ Jatian nete bei, oxnetaishoko Jesús wenitax, xobomeax pikókaini jabicho kaa iki, tsoabi yamankoxon orani.

³⁶ Jatianra Simón jabé ikábo betanbi, Jesús benai bokana iki.

³⁷ Nokóxon yoikana iki: —Jatíxonbira mia benakanai —akin.

³⁸ Jaskáakanabi jato yoia iki: —Ochóma jema ikainkobo bonon bokanwe, jainribi jato Diossen joi yoi. Jaskarainoabo jato akinoxkayara ea joá iki —akin.

³⁹ Jaskatax Galileanko iká jemabotiibi kaa iki. Jatón jain tsinkiti xobo meranxonbo, Diossen joi jato yoiboa iki. Jainxon jonibo meranoa yoshinboribi pikoboa iki.

Lepra isinya joni, Jesussen benxooa
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰ Iitaitian, westíora *lepra isinya joni joáx, Jesús bebon chirankooxon yoia iki: —Mia keenxon, nokon yoramea isin, min ea benxoawe —akin.

⁴¹ Jatian Jesussen noibaxon, jawen mekenman tii axon, yoia iki: —Eara keenai, en mia benxoabanon —akin.

⁴² Jaskáatianbi, moa jawen isin benxooa iki.

⁴³ Jaskáaxon, ja joni raankin, Jesussen neskáakin yoia iki:

⁴⁴ —Kakin, tsoabi yoiboyamatanwe, ja *sacerdotebicho oinmatanwe. Jainoax mia Dios bebon jakon iti kopí, Moiséssen jaskáati yoini keskáakin, Dios jawéki menitanwe, mia *sacerdotebaon oinkanon —akin.†

⁴⁵ Ikaxbi ja jonin kakin, jatíbi jaskara ikábo jato keshanboa iki. Jatian moa jato keshanketian, Jesús jawerato jemanbi kati atipanyamaa iki. Jaskatax tsoabi yamanko, Jesús iká iki; ikaxbi, jatíbiainoax já oinni bekana iki.

2

Kishi jirioma joni, Jesussen benxooa
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

¹ Jaweti nete pekáora, Jesús Capernaúmhain karibaa iki. Jatian ja xobonko ninkatax,

² jain icha jonibo tsinkita iká iki, ja xobo xepotiainbobi moa senenma. Jatian jainoara, jan jato Diossen joi yoia iki.

³ Iitainbi, chosko jonin kishi jirioma joni bekana iki.

⁴ Ikaxbi icha joni iketian, jikimati atipanyamaxon, ja Jesús iká ponté xobo pebixon, jawen rakátinin axon, ja isinai naman apakekana iki.

⁵ Jatian jan bea jonibaon kikinakin, ikonhakana onanxon, Jesussen ja isinai yoia iki: —Baké, min ochabora en moa mia shinanxonyamai —akin.

⁶ Jesussen jaskáakin ja kishi jirioma yoia ninkatax, jain yakákana jawetii esé onan jonibaon, neskáakin shinankana iki:

⁷ —¿Jawekopiki nato joni yoitimaresi jaskati yoyo ikai? Jakonmaibiresi ikai, Dioski yoyo iki. Diossenresa atipanke ja ochabo moa jato shinanxonyamakin —ikibo.

⁸ Ikaxbi jatón shinan onanxon, Jesussen jato yokata iki: —¿Jawekopiki maton jaskáakin shinannai?

⁹ ¿Jaweraki yoitikayaki atibires iki? ¿Min ochabora en moa mia shinanxonyamai ati? Iamax ¿Min rakáti yatanbaini katanwe akin ati?

† 1:44 Oinkanwe ja Lv. 14.1-32.

¹⁰ Jaskara ikenra, rama en mato onanmai; ja jonin Bakera nato main, jaton ocha akábo jato shinanxonyamanoxon yoiti koshiya iki ixon –akin. Jatian jaskátaanan, ja kishi jirioma joni yoia iki:

¹¹ –Miara en akai: Weníxon, min rakáti yatanbaini moa min xobonko katanwe –akin.

¹² Jatianbi ja joni wenitax, jawen rakáti bibaini, jaton jishnonbi moa jainoax kaa iki. Jaskara oinnax, jatikaxbi ratetax, Dios rabii ikana iki, neskati: –Nonra jawetianbi jaskara jawéki oinyosma iki –ikibo.

Jesusen Leví kenaa

(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³ Jaskatax Jesús ian kexa karibaa iki. Jain iketian, jaki joni icha tsinkíkanketian jato esea iki.

¹⁴ Jainoax moa kaai winókin, Alfeon bake Leví, jainxon ja romamea apo kopí yokáxonkanai xobonko, jato kopí yokati yakáketian meraxon, Jesusen yoia iki: –Ebé kawé –akin. Jaskáa wenixon Levikan chibana iki.

¹⁵ Kakinbi Levikan, Jesús jaonmea onanaiboyabi jawen xobon pikinnoxon jato ioa iki. Jatian jain jato betanribi icha joni bokana iki; apo jato kopí yokáxonai jonibo itan wetsa ochaya joniboribi ikana iki, ja Jesús jaonmea onanaiboyabi pii ikanainko jato betan yakákana. Jatian jato chibani bokanabo ikana iki kikinbires icha.

¹⁶ Jesusen jaskarabo betan piatian oinxon, ja esé onan *fariseobaon Jesusenmea onannaibo yokákana iki: –¿Jaweatiki maton Maestron, ja apo kopí yokáxonaibo itan ja ochaya jonibo betan jawéki? –akin.

¹⁷ Jato jaskáai ninkáxon Jesusen yoia iki: –Isionmabaonra jato benxoakai joni benayamai. Ja isinyabaonresa akai, jato benxoakai joni benakin jan raonnon ixon. Eara jakon jonibo akinni joáma iki, eara joá iki ochaya jonibo jato akinni –akin.

Ayunantikiriakin Jesús yokákana

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Jatian westíora nete ikana iki, ja jato *bautizanai Juanmamea onannaibo betan *fariseobomea onannaibo *ayunani. Jatianra jatiribi jonibo Jesúsiba bexon yokákana iki: –Ja jato Bautizanai Juanmamea onannaibo betan ja fariseobaomea onanaibaonra akai ayunankin, ¿Jawekopiki ja mionmea onanaibaon ayunanyamai? –akin.

¹⁹ Jatian Jesusen jato neskáa iki: –Wanoai joni jato betanbi ikenki ¿Ja kenaa jonibaon jawékiayamai iki? Ja wanoai joni jato betanbipari ikenra, ayunankanti yamake.

²⁰ Ikaxbi ja wanoai joni bokanti netera nokónoxiki, jatianparira ayunanoxikanai.

²¹ Tsonbira chopá payo bená chopan onayosma iki. Akábira jan onaa topo otsiax anii noshitai.

²² Jainxonribi tsonbi bená aká vino, payo bichi chomon nachíosma iki. Akábira moa vino paexon ja chomo toá imati iki. Jaskatax moa chomo ramíketian ja vinoribi moa yoyokooti iki. Jaskánaketianra ja bená aká vino, bichi chomo benakanribi nachíti iki –akin jato aká iki.

Tantiti netenbi trigo tsekakana

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ Jatian jato jaskáa pekáo, tantiti netenbi trigo wai naponbi Jesús winota iki, winókinbi jaonmea onanaibaon trigo bimi tsekakana iki.

²⁴ Jaskáakanaitian fariseobaon yokata iki: –Oinwe ¿Jaweatiki tantiti neten jaskátima ikenbi, ja mionmea onanaibaon trigo bimi tsekakanai? –akin.

²⁵ Jatian Jesusen jato neskáa iki: –¿Matonkayaki ja Davidkan, já chibanaibonbi, maxkáxon, jawékiakaskin aní, Diossen joi meran yoyo ayosma iki?

²⁶ Ja *sacerdotebaon koshi Abiatar, Diossen xobonko inontianra, ja xobon David jikixon, *sacerdotebaonbicho piti ikenbi, ja pan piaa iki. Jaskáxon jabé nia joniboribi jato menia iki –akin.

²⁷ Jainxon Jesussen jato yoiribia iki: –Ja tantiti netera, jan joni iboaxon yonoti Diossen akáma iki, ja netera aká iki, joni tantitibiribi.

²⁸ Ramara, en mato onanmai; ja jonin Bake riki, jawerin ja tantiti neten ati ixon mato jan yoiti koshia –akin.

3

Meken jirioma joni, Jesussen benxooa

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

¹ Jatian wetsa nete, jain tsinkíti xobo meran, Jesús jikiribia iki. Jain iká iki, westíora meken jirioma joni.

² Jain ikana iki jawetii joniboribi, ja tantiti netenbimein akai, Jesussen ja meken jirioma joni benxoakin ixon oinni. Aketian ja yoixontaanan, jakonmaati shinanyanix.

³ Jaskákanaitian, ja meken jirioma joni, Jesussen yoia iki: –Wenitax, jato bebon chankawe –akin.

⁴ Jaskáxon Jesussen jato yokata iki: –Tantiti netenki, jawe jawéki ati yoiai ¿Jakon jawéki ati o jakonma jawéki ati? ¿Jato mawámaresti o jato mawámatima? –akin. Jato jaskáabi netéreskana iki.

⁵ Jatian já kateaketanabo sináyaxon jato Jesussen oinna iki, jatianra ikon-hakashamakanaitian onístaanan ja joni yoia iki: –Min meken sananwe –akin. Jaskáa jawen meken sanana iki, jatianbi joni benxooa iki.

⁶ Ikaxbi jaskara oinnax, moa *fariseobo pikóbaini boax, ja Herodes rabékinnaibo betan tsinkíxon, Jesús reteti shinan akana iki.

Icha jonibo ian kexa ikana

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

⁷ Jatianra jaonmea onannaiboyabi, Jesús ian kexa kaa iki. Jain ikanaitian, ichaxon Galilea jonibaon chibankana iki.

⁸ Jatian Jesussen ratéti jawékibo akai ninkatax, oinni bekana iki. Ja bekanabo iká iki, Judeainoabo, Jerusalénhainoa jonibo, jainoax Jordán bekeiba iká Idumeainoabo. Jatiribibo ikana iki, Tironkoniabo, itan Sidónhainoabo.

⁹ Jaskati icha joni, jaki bekanketianra, jaonmea onannaibo Jesussen yoia iki; bitaxkanaketian jan nanéti boti bexonkanti.

¹⁰ Moa icha joni jato benxooa iká iki. Jakopi ja isinaibo beax, Jesús tii akasi, jaki tsamákana iki.

¹¹ Jatian ja joni meran iká yoshinboribi, Jesús bebon chirankotax saí ikana iki, neskati: –¡Mia riki ja Diossen Bake! –iki.

¹² Ikaxbi jonibo bebomeax já yoii jaskáyamakanon ixon, Jesussen notsínxon jato netémaa iki.

Jesussen chonka rabé raana itibo katota

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Jaskata pekáo, Jesús mananman kaa iki. Jainxonra, jawen keenshamanbores, Jesussen jato kenaa iki. Jatian moa beax, tsinkíkanketianra,

¹⁴ chonka rabé joni jato xaranmea katota iki, jabé nikanti, itan jato joi yoiti raanoxon. Jatian jabora jato janea iki: “Raanabo”, akin.

¹⁵ Jainxonra, jawen koshi shinan jato menipakea iki, jan yoshinbo pikokanon ixon.

¹⁶ Ja chonka rabé katóxon biá jonibo ikana iki; Simón, ja Pedro akin janea.

¹⁷ Jainoax iká iki, Zebedeon bake rabé, Jacobo betan jawen wetsa Juan; jabora janea iki, Boanerges akin, ja iki, (“tirin ikaitonin bakebo”) iki iká.

¹⁸ Jainoaxibi ikana iki: Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Alfeon bake Santiago, Tadeo, Simón ja Zelote.*

¹⁹ Jainoax, Judas Iscariote, ja jakonhai keská iikinbi jan Jesús jakonmaani.

Jesús, yoshinbaon koshia shinankana

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12.10)

²⁰ Jaskáa pekáo, westíora xobon Jesús jikia iki. Jain iikanaitian, icha joni jakiribi jatoki tsinkíkana iki. Jatian Jesussen, jaonmea onanaiboyaxonbi jawékiatibobi atipanyamakana iki.

²¹ Jatian Jesús jaskatai ninkatax, jawen rarebobo já bii beax ikana iki, naton shinanra moa jakonmaake, iki.

²² Jatian esé onan joniboribi, Jerusalénhainoax beax, já yoiiribi ikana iki: —Nato joninra, yoshinbaon koshi Beelzebúkan atipana koshi meniatonin akai, ja jonibo meranoa yoshinbo jokonhakin —ikibo yoyo iki.

²³ Jaskákanaitian, jonibo kenaxon yoia iki: —¿Jawekeskaxonmein atipanke, *Satanásen, jabé yoshin pikokin?

²⁴ Westíora jemankoniax, rawikanantaanan, jatonbiribi tsamáshoko akáxa, moa jainbicho ikanti atipanyamakanke.

²⁵ Jainoax, westíora xobonko, ja rarebobicho jakanabo, jatonbinix, ramiananaxa, moa jainbicho ikanti atipanyamake.

²⁶ Satanás iki jaskáribi, jabé ikábo betanbi ramiananaxa, moa janbiribi ikax, jaton koshia itima iki.

²⁷ Tsonbira koshi jonin xobon jikixon, ja joni nexayonamatianbi, jawen jawékibo yometsoati atipanyamake. Nexayonxonparira, jawen jawékibo boonankanti iki.

²⁸ Ikonshamanra, en mato yoiai, Diossenra jatíbi jonibo jaton ocha akábo, itan jakonmai yoyo ikanabo, moa jato shinanxontima iki.

²⁹ Ikaxbi jaweratoboki ja Diossen Shinanki jakonmaibires yoyo ikax ochai, jabora jawetianbi jato Diossen shinanxonkin jenetima iki. Jabora jatíbitian ja ochayabi ikanti iki —akin jato aká iki.

³⁰ Jaskáakinra Jesussen jato yoia iki já yoi, yoshin naikia riki nato iki ikanaitian.

Jesussen rarebobo

(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹ Jatian jato jaskáai iitaitian, Jesussen tita betan jawen wetsabo bekana iki. Bexon jemanxonbi, Jesús kenamakana iki.

³² Jatian já kateax tsamatabaon, Jesús neskákin yoikana iki: —Min tita betan min wetsabora, mia oinkasi beax, jeman ikanai —akin.

³³ Jaskáakana jato neskáa iki: —¿Tsoaborin nokon tita betan nokon wetsabo? —akin.

³⁴ Jatian ja katei tsamákana jonibo oinyaketanxon, jato yoia iki: —Natobokaya riki nokon tita, itan nokon wetsabo.

³⁵ Jaweratobaonki Dios keenai keskáres akai, jaboriki nokon wetsa, nokon poi, itan nokon tita —akin jato aká iki.

4

Banai joniki yoinmeeta esé

(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Jatian Jesús jakiribi ian kexá kaxon, jato esekin peoa iki. Ja icha joni tsinkíkanketian, boten nanetax napoori kaax Jesús jain nayakaa iki. Jatian jonibobiribi ian kexabi tsamákana iki.

² Jaskáaxon icha meskó jawékiki yoinyanan jato esekin, neskáa iki:

* **3:18** Ja Zelote iki iká riki: Jan ikonhatonin paranan reteananai.

³ –Ninkákanwe neskara en mato yoiai: Westíora jonira wainko kaa iki, bimi bero banakin masáa aaboi.

⁴ Ja masá akara, jatíribi berobo bai napo maana iki. Jain maanabora, isábaon bexon piá iki.

⁵ Jainoax jatíribi berobo makan xarán maana iki. Jaskarain maannax, mai kextóma iketian, ja berobo ishton xoxoa iki,

⁶ ikaxbi bari pikotax xanaketian, ja xoxoa berobo, mai kextóma iken, ishtonbires siwata iki, taponma ikax.

⁷ Jatian jatíribi berobo moxa xaran maana iki. Jatianra moxabo ishtonbires anixon retea, moa bimiamaa iki.

⁸ Jatian jatíribi berobo maana iki, mai jakon ikain. Jaskarain maannabora, xoxoax, jakonshamani bimia iki: wetsa nia bimia iki, kimisha chonkabo; wetsa sokota chonka, wetsa iká iki, pacha –akin.

⁹ Jaskáxon, Jesussen jato yoia iki: –Ninkataibo ixon, ninkákanwe –akin.

*Jawékikibo yoinhanan jato esea
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)*

¹⁰ Jatian moa jonibo bokana pekáo, Jesúsicho banéketian, já ochóma iwanabo betan jawen chonka rabé jaonmea onanaibaon bexon, Jesús yokákinkana iki; jawe yoikinki jan jato jawékiki yoinyanan, esewana ixon.

¹¹ Jaskákana jato yoia iki: –Diossenra jawen ikinnaton jati joné nete, pontéres mato onanmaa iki. Ikaxbi ea ikonhayamaibora jawékiki yoinyanan en jato onanmai,

¹² oinnaxbi, oinnama keskábores ikanon ixon, itan en yoiai joi ninkataxbi ninkatama keskábores ikanon ixonribi. Jaskáaxon jaton jakonma akábo akonkin jeneyamakanaitian, Diossen jato ja shinanxonresnon ixon –akin.

*Ja bero banaaki yoinmeeta esé onantiakin Jesussen yoia
(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)*

¹³ Jainxon jato yoia iki: –¿Ja jawékiki en jato yoinwana eséki maton onanyamaa? ¿Jawekeskaxonki ja wetsa jawékikibo maton onanti iki?

¹⁴ Ja bero banai joni keská riki, ja Diossen joi yoiai joni.

¹⁵ Jatíribi jonibo riki, ja bai napo bero maana iní keskabo. Jaskara jonibaonra akai, Diossen joi yoikanaibo ninkáshamankin, ikaxbi *Satanássen joxon akai jan ninkata joibo shinanbenomakin.

¹⁶ Jatíribi jonibo jake, ja makan xaran bero maana iní keskabo. Jaskarabaonra akai joi ninkaxon keenshamanxon ikonhakin,

¹⁷ ikaxbi ichama taponya keskábo ikaxa, koshi shinanhomabo ikanai. Jaskara kopíra, tanakin masá tenemakanabo ishtonbires joi ikonhakin jenekanai.

¹⁸ Jatíribi jonibo riki, moxa napon bero maana iní keskabo. Jaskarabaonra joi yoikanaibo ninkatai,

¹⁹ ikaxbi nato netemea jawékibores shinankin itan koríki bitiakinres shinanni jatonbinix parameekanai. Jainoaxibi wetsa meskó jawéki ati shinanbaonribi, ja joi ikonhabo moa jato shinanbenomai. Jaskataxa bimiamai keskábo banékanai.

²⁰ Ikaxbi jarake jonibo, ja mai jakonshaman ikain bero maana iní keskabo. Jaskara jonibaonra joi ninkáxon ikonhakanai. Jabo riki bero maana xoxoax jakonshamani bimia iní keskabo. Jaskara ikax; westíora nia bimia iki kimisha chonka, wetsa nia sokota chonka; jainoax wetsa nia pacha bimia –akin jato aká iki.

*Lamparinki yoinmeeta esé
(Lc. 8.16-18)*

²¹ Jainxon Jesussen jato yoiribia iki: –Tsonbira lamparin keteaxon jawékinin mapoyamai iki, itan oxati namanribi yasányamai iki. Jaskáyamakinra bochiki peyasankanai; jawen joekan tenaa jishtishaman inon ixon.

²² Jaskáribira jawéki akanabo jonéma iki; onanyamarakanke ixon shinantima. Ja joné akana jawékibora jato jishtiaxonoxiki.

²³ Jaskara iken, ninkataibo ixon, ninkákanwe –akin.

²⁴ Jainxon jato yoiribia iki: –Ninkakanwe en mato yoiai: jawekeskakinki maton wetsabo akai, jaskáakinribira mato Diossen ati iki, bebonbirespariribi.

²⁵ Jatian joi ninkáxon jan yoiai keská akaibora, bebonbires Diossen jato onanmati iki. Ikaxbi jaweratobaonki joi ninkáxonbi ikonhaayamai jabora jaton jayata onan shinanbi moa Diossen bichinti iki –akin jato aká iki.

Bimi bero xoxoaki yoinmeeta esé

²⁶ Jainxon Jesussen jato yoiribia iki: –Ja Diossen ikinnaton jati nete riki, jonin bero banaa ikai keská.

²⁷ Ja banakin senenhax ikai; yaméketian joni oxai. Jatian nete xabáketian ikai joni besoi. Jatian ja jonin onanyamake jawekeskataxki yamé itan neten ja bero banaa xoxoax aniai ixon.

²⁸ Ja mainbira ja banaa berobo neskámai; rekenpari xoxoax jawen jiwi aniax bimiai. Japekáora texkan bocho, ja bimi bero ikai.

²⁹ Jatian ja bimibo moa tsekatireshetianra, jawen ibon ja bimibo moa tsekai –akin jato aká iki.

Mostaza beroki yoinmeeta esé

(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰ Jainxon jato yoiribia iki: –¿Ja Diossen ikinnaton jati netemein jawe jawékiki non yointi iki?

³¹ Jara, ja mostaza beroshoko banakana ikai keská iki. Ja mostaza bero riki, ja banakanai wetsa berobo winoa kikin beshéshoko.

³² Jaskara beshéshoko ikaxbira ikai, banaa xoxoax, jatíbi ja wainkonía wetsa banábo bebonbires ani baneti, jatian ani mebiabo iketianra isábaon jain naakanti atipanke –akin.

Jawékiki yoinhanan jato esea

(Mt. 13.34-35)

³³ Jaskáaxonra icha jawékiboki yoinhanan, Jesussen jato Diossen joi yoikatitai, jabaon onanti senenresbo.

³⁴ Janra jawékiboki yoinhananres jato joi yoikatitai. Ikaxbi jaonmea onanaibora jatíbi jawékibo onantishamanhakin jato yoikatitai.

Niweaba Jesussen nesemaa

(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵ Jatian moa yametaitian Jesussen jaonmea onannaibo jato yoia iki: –Oke ian keiba shitánon bokanwe –akin.

³⁶ Jaskáatanan jaonmea onannaibo já iká boten nanémaax, jain ikana icha joni potabaini moa bokana iki. Jatian jato chibani, jatíribibo wetsa botenbo bokana iki.

³⁷ Ja bokanainbi niweaba koshi jatoki paketax, ani bechona iki. Jaskáaxonra jaton bote, bechonman jato jene bochoanaana iki.

³⁸ Jaskatainbi Jesúsbiribi ja boten chirakax tepikaini oxaashaman iká iki. Ikaxbi jishtenhaxon Jesús yoikana iki: –Maestró ¿Noa bechonman reoainbiki mia jawe iamai? –akin.

³⁹ Jaskáakana wenixon, niwe betan aniparo notsinkin neskáa iki: –Jenéwe, moa niweyamawe –akin. Jaskáa ja niwe betan bechon jenetax, moa ian jakonshaman baneta iki.

⁴⁰ Jatian jaskátaanan jaonmea onannaibo jato yoia iki: —¿Jawekopikayaki mato iorai rateta? ¿Matokayaki, Dioski kikinni koshiamaparibo iki? —akin.

⁴¹ Jato jaskáabi kikinbiresi ratékanabo ikax, jatobires yokakanani neskákana iki: —¿Jawekeska joni ikenmein akai, niwe betan bechonbaonbi jawen joi ninkáxonkin? —ikibo.

5

Gadarainoa joni yoshin naikia

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

¹ Jatian moa shitábaini boax, Gadara main nokókana iki.

² Jain nokotax moa Jesús mapetaitianribi, pantionhainoax yoshin naikia joni jaki joá iki.

³ Ja joni iká iki pantionhainbiribi jaa; tsonbi jakonshamanxon tantimatibi atipanyamaa itan cadenaninbobi nexati atipanyamakana.

⁴ Moa ichaakinbo cadenaninbo tanéxon menéxkanabi, cadenabo ras aresai iká iki. Jakopíra tsonbi tantimati atipanyamaa iki.

⁵ Netenyabi, yamébo pantionhain itan mananman kaaxbo ja joni saí iikawankatitai iká iki. Jainoax janbixbi makanman tsakakaatibo.

⁶ Jatian ochóxonbi Jesús merataanani jaki ishtoi joáx chirankootanan,

⁷ saí iki neskata iki: —Mia riki Jesús, ja ani Diossen Bake ¿Minki ea jawekakai? Enra mia Diossen ninkánonbi yoiai; ea masábires tenemayamawe —iki.

⁸ Jaskáakinra yoia iki, ja nato jonimeranoax pikówe yoshimá, akin Jesussen aká.

⁹ Jaskáketian Jesussen yokata iki: —¿Jawe janerin mia? —akin. Jatian jan yoia iki: —Nokon jane riki legión, emeran icha ikanai kopí —akin.

¹⁰ Jatian ja yoshinbaon Jesús yokákin teakana iki: —Nenoa noa wetsa main raanyamawe —akin.

¹¹ Jatian ja ochóma manan ipaketiainko icha kochi pii tsamata iketian,

¹² yoshinbaon Jesús yoia iki: —Ja kochi tsamatainko noa raanwe, noa jain weinon —akin.

¹³ Jaskáakana Jesussen ja yoshinbo jain boax weiti jato yoia iki. Jaskatira ja joni meranoax jokonbaini boax ja kochibo meran weikana iki. Jainra ibiraa iki, rabé waranka kochibobira. Jatianra ja kochibo ishto boax, jene tsakax keyókana iki.

¹⁴ Jatian jaskatabo oinnax, ja kochi koiranaibo jabati ishtokana iki, bokin ja jeman nokóxon itan wain teetaiboiba nokóxonbo, ja winota jawékibo jato keshanbokana iki. Jatian jonibo bokana iki, jaskara jawéki winotabo oinni.

¹⁵ Jatian bexon oinkana iká iki, ja yoshin naikia ikax ramionpachoi joni, moa jaskarama; jakonshaman moa chopá saweyonax yakata itan jawen shinanribi moa jakon. Já oinnax jonibo ratékana iki.

¹⁶ Jatian ja jaskata oinni beabo, jatonbishaman oinnabaon jato yoia iki; jaskatax ja yoshin naikia ipachoi joni benxoabo itan jaskatax kochibo keyotaribi.

¹⁷ Jaskáaketian moa jainoax katanon ixon Jesús yoikana iki.

¹⁸ Jaskáakana moa kaai boten nanetaitianribi, ja yoshin naikia ipachoi joni joá iki, jabetan kakaskin Jesús yokati.

¹⁹ Jaskáabi ja joni iwekashamakin, Jesussen yoia iki: —Min xobonko katanwe, min kaiboboiba. Jain kaxon ja Diossen mia noibaxon benxoabo jato yoitanwe —akin.

²⁰ Jaskáakin yoia kaxon, *Decápolissain iká jemabaon jato yoiboa iki; jaskáxon Jesussen já akinna jawékibo. Jaskara ninkatax jatikaxbi jonibo ratékana iki.

Bake ainbo mawata betan jimi boanai ainbo

(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ Jatian moa jakiribi Jesús ian keiba shitáketian, icha jonibo tsinkíkana iki. Jatianra já ian kexabi baneta iki.

²² Jain iketian, jain tsinkíti xobomea westíora joni koshi joá iki; jawen jane iká iki Jairo. Jara joáx Jesús namanbi chirankooxon,

²³ akonbireskin yokákin neskáa iki: —Nokon bake xontakora moa mawatibishoko iki. Eapari kaxon mamepasxon benxoaxoni kawé, jatianra moa já mawátima iki —akin.

²⁴ Jaskáakin yoia Jesús jabébi kaaitian, icha joni ja chibani boaibaon Jesús bitáxeskana iki.

²⁵ Ja joni icha xaran iká iki, westíora ainbo isinai; moa chonka rabé baritia jimi boanai.

²⁶ Jara kikinbiresi onitsapita iká iki jato raonai jonibo raonmai, jatíbi jawen jayata jawékibo yankabires keyoyona, jatian benxotitianbi, jawen isin moa wekókaresa iki.

²⁷ Jaskara iikinbi, Jesús yoikanaitian ninkatax ja ainbo, joni icha xaranbi, Jesús pekáobi jikikainxon jan perakoota chopo tii akanaana iki.

²⁸ Moabi jan shinanna iká iki, ja Jesussen perakooti chopatanibires tii akáxa ea benxoti iki ixon.

²⁹ Jatian jawen tari tii akatianbi, moa jimi boani jeneta iki. Jatianra ja ainbonin onanna iki, jawen isin moa benxoa.

³⁰ Jatian Jesussen jawen atipana koshi ja meranoax pikota onantaanan, jonibo xarameax pekáori bechiakekainxon jato oinna iki. Jaskáaxon jato yokata iki: —¿Tsonki nokon tari ea tii akanaana? —akin.

³¹ Jatian jaonmea onanaibaon yoia iki: —Joni icha miki tsamáxon bitaxa onanaxbiki mia ikai ¿Tsonki nokon tari ea tii akanaana iki? —akin.

³² Jaskáakanabi jan tii aka onankaskin Jesussen oken benabekona iki.

³³ Jatian ja ainbo, eara moa benxoke ixon onanax joáx, raketi saki iananbi, Jesús naman chirankootoshixon, jatíbi ja ikon jawékibo keshana iki.

³⁴ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Ea ikonhaxa mia benxoke, baké; jakonres katanwe, moara mia isinhoma iki —akin.

³⁵ Jatian Jesús yoyo iki jenetamapari ikenbi, Jairon xobonkonias, jawen jonibo bekana iki. Bexon ja bake ainbaon papa yoikana iki: —Min bakera moa mawáke. Ja Maestro min xobon iokaskin moa teayamawe —akin.

³⁶ Ikaxbi jaskákanaitian ninkáxonbi, neskáakinbiribi Jesussen, Jairo yoia iki: —Rakéyamawe, eares ikonhawe —akin.

³⁷ Jainxon Pedro, Jacobo, jainoax Jacobonin wetsa Juan, jaboires jabé kati yoia iki.

³⁸ Jatian moa Jairon xobon nokóxon oinna iká iki, jonibo winii, saa iki itan moa tsokaskana.

³⁹ Jatian jikikainxon Jesussen jato yoia iki: —¿Jaweakiki mato winii saa ikanai? Nato bakera mawatama iki. Oxaaresiki —akin.

⁴⁰ Jato jaskákin yoia, Jesús ikonhaayamai shiroi saa ikana iki. Ikaxbi jan jatíbi jain ikábo jato jokonha iki, jaskatax jawen papa betan jawen tita itan jabé kaabo betanres, ja bake ikainko jikikana iki.

⁴¹ Jatian, Jesussen ja bake ainbo metsontaanan yoia iki: —¡Talita Cumi! —akin. Ja iki, “miara en akai baké, jikiwe”, iki iká.

⁴² Jaskáatianbi, ja xontako moa wenita iki. Ja bake iká iki, chonka rabé baritiaya. Jatianra jonibo kikinbiresi ratékana iki.

⁴³ Ikaxbi Jesussen jato yoia iki, tsoabi jaskara jawéki winotabo keshantima. Japekáora jato yoia iki, ja bake pimakanti.

6

Nazaret jeman Jesús iká
(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

¹ Jatian jainoax moa jakiribi, jawen mainbiribi Jesús kaaitian, jaonmea onannaibo jabé bokana iki.

² Jain nokóxon, tantiti neten, ja jain tsinkíti xobo meranxon, Jesussen jato esekin peoa iki. Jatian ja icha joni, jaskáakin jato yoiai ninkataan, ratetax, neskákana iki: — ¿Jaweranoa jaskara jawékibo onanarin? ¿Jaweranoa onan shinan biaxki nato joni jaskatai? Itan ¿Jawekeskaxonki ja ratéti jawékiboribi akai?

³ ¿Nato joniki carpinteroma iki, Marían bake? Já iki, Jacobonin wetsa, Josekan wetsa, Judassen wetsa, jainoax Simonman wetsa. Jawen poiboribi iki neno noobetan —ikibo ikana iki. Jaskáaxon moa jaki jakonmaakin shinankana iki.

⁴ Ikaxbi, Jesussen jato yoia iki: —Westíora *profetara, jatíbiainxon jakonhakin oinkanai. Ikaxbi jawen mainkoxonra, jawen rarebobaonbi, itan jawen xobon ikábaonbi, jaskáyamakanai —akin.

⁵ Jaskara kopíra, jainxon westíora ratéti jawékibi jan ati atipanyamaa iki. Jaskara ikenbi, jawetii isinaires jaton yora meenan, jato benxoaa iki.

⁶ Jatian jainoa jonibaon, já ikonhaayamakanai oinnax, Jesús rateta iki. Jaskatax wetsa jemabaonres, jato Diossen joi onanmaboi kaa iki.

*Jawen chonka rabé jaonmea onannaibo Jesussen raana
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)*

⁷ Iikin chonka rabé jaonmea onannaibo, Jesussen tsinkia iki. Jaskáxon rabé rabébo, joi yoiti raankin; jonibo meranoa yoshinbo pikoti, yoiti koshi jato menia iki.

⁸ Jatian raankinra, nato jawékibo botima jato yoia iki: Jaton jawékiati, jaton bolsa, jaton koríkibi. Jaton bastónbores boti jato yoia iki.

⁹ Jainxon, zapatores saweti jato yoia iki. Ikaxbi ja saweti wetsa chopares botima.

¹⁰ Jaskáaxon, Jesussen jato yoia iki, jawerato xobonkoxonki mato bikanai, jainra mato banéti iki, jainoax mato wetsanko kaai kaman.

¹¹ Jatian jaweranoxonki mato bikashamakanai, itan maton yoiai joibo ninkákashamakanai, jainoaxa moa mato pikóti iki. Ja moa kaaira, mato mai pototo tawasakainti iki, ja mato bikashamakana onanti iti kopí.

¹² Jato jaskáakin yoia bokin, ja chonka rabé jaonmea onanaibaon, akonkin jaton jakonma shinanbo jeneti joi jato yoibokana iki.

¹³ Jainxonribi, jonibo meran yoshin weitabo jokonhabokana iki. Icha isinaiboribi, xenin sikaanan jato benxoakana iki.

*Jato bautizanai Juan retékana
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)*

¹⁴ Jatian Jesús ikábo yoikanaitianra, apo Herodesnin ninkata iki, jara jatíbiain ninkakaata iki. Jatíribi ikana neskati: “Jato *bautizanai Juanra jirike, jakopira atipana koshi shinanya ixon, ratéti jawékibo akai”, ikibo.

¹⁵ Wetsabobiribi ikana iki: “Natora *profeta Elías iki”, ikibo. Jatian wetsabo ikana iki: “Moatian *profetabo iní keskaribi riki”, ikibo.

¹⁶ Jatian jaskara jawékibo ninkatax, Herodes iká iki: —Jara Juan iki, en jato textemayantana, jara moa jakiribi jirike —iki.

¹⁷ Ja Herodías kopíra iká iki Herodesnin Juan jato yatamaxon itan cadenanin nexamayonxon cárcel meran jato amaa. Ja Herodesninra jawen wetsa Felipen awin Herodías awinhaka iká iki.

¹⁸ Jatian Juanman Herodes yoia iká iki: —Min wetsan awinbi, awinhatira esekan yoiamai —akin.

¹⁹ Jaskáakin yoia kopí Herodías, Juanki kikinni sináxon, retékasa iki; ikaxbi ati atipanyamaa iki,

²⁰ ponté shinanya, itan jakonma jawéki ayamai joni onanax, Herodes jaki raketaitian. Jatian Juanman yoiaibo moa jaskáshamanti atipanyamaxon, jakonhaxonres Herodesnin ninkáxonaa iki.

²¹ Jaskara iitainbi, jawen pikota baritia nete senenketian rarokin, Herodesnin ani fi-estaaxon, jawen joni koshiboyabi sontárobaon koshi *comadantebo, itan Galileankonia kikin jonibo kenaxon jato jawékiakiina iki.

²² Iikanainbi, ja Herodíasnin bake xontako, ja jawékiakai ikanainko jikiax ransaa iki. Ja ransaitian, Herodes betan jan kenamaa jonibo, kikinbiresi rarokana iki, jatianra ja xontako Herodesnin yoia iki: —Ja mia keenai jawékibo ea yokákinreswe, en mia meninon —akin.

²³ Jatian ikonkon meninoxon yoia iki: —Jawe jawéki inonbires min ea yokatara, en mia meniti iki. Ja en jato jain ikinna maira, jatíbi jawékiboyabi naponbekon senen inonbi en mia meniti iki —akin.

²⁴ Jaskáa kaxon, ja xontakonin jawen tita yokata iki: —¿Jawemein en yokáti iki? —akin. Jatian Herodíasen yoia iki: —Ja jato *bautizanai Juanman mapo yokátanwe —akin.

²⁵ Jaskáatianbi, ja xontako ishto apoiba kaxon, yokata iki: —Ja jato *bautizanai Juanman mapo raton axon, min ramabi menininra ea keenai —akin.

²⁶ Jatian ja apon akonbireskin masá shinanna iki. Ikaxbi ja kenama beabo bebonxon ikonkon meniti yoia ixon, ja xontako parankashamaa iki.

²⁷ Jaskáakin moa yoia ixonra, jatianbi jawen westíora sontáro apon raana iki; ja Juan texteanan, jawen mapo bexonon ixon.

²⁸ Jatian kaxon ja sontáronin, Juan textexon, jawen mapo raton bexon, ja xontako menia iki, jatian janbiribi jawen tita menia iki.

²⁹ Jaskáakana ninkataxa, jawen jonibo, Juanman yora bii bekana iki, jaskáaxonra moa miinnoxon bokana iki.

Pichika waranka joni Jesussen pimaa

(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰ Jatian jaskata pekáo, ja raanabo Jesús betan tsinkíkana iki. Jainxonra jatíbi jaton aká jawékibo, itan jaskáakin jato joi onanmakanabo yoikana iki.

³¹ Jatian joni icha jatoki beax, jatíribibo boai rawini beyakereskanaitian, pitibobi atipanyamakana iki. Jaskara kopí, Jesussen jaonmea onannaibo yoia iki: —Noa shokores tantinonpari, tsoabi yamanko noabicho bonon bokanwe —akin.

³² Jaskatax Jesús jawen joniboyabicho tsoabi yamanko boí, napokoobainkana iki.

³³ Jaskati bokanaitian oinxonra jonibaon onankana iki, jain boira ikanai ixon. Jaskatax, jatíbi ja tsinkitabo ian ketani ishto boax, jatopari Jesús jain kainko nokókana iki.

³⁴ Jatian Jesussen moa nokóxon mapétaanan oinna, jatopari nokotax joni icha tsinkíribikana iká iki. Jatianra jato oinxon Jesussen noibaa iki, jan koirantioma oveja keskábo ikanaitian, jainxonra icha jawékibo jato onanmaa iki.

³⁵ Jatian moa yantan iketian, jaonmea onanaibaon Jesús yoikana iki: —Moara yantan iki nenora jawebi yamake.

³⁶ Moa botankanon ixon jato yoiwe; abátankanon ja wai ikainkobo itan ja ochóma iká jemabaon boxon jaton jawékiatibo maroxon bikin —akin.

³⁷ Ikaxbi Jesussen jato yoia iki: —Matonbikaya jato pimakanwe —akin. Jatian jabaon Jesús yoia iki: —¿Minki noa yoiai, ja rabé pacha nete teexon biti koríkinin, non jato jawékiati bixon pimati? —akin.

³⁸ Jatian Jesussen jato yokata iki: —¿Matoki jawetii panya iki? Ointankanwe —akin. Jato jaskáa moa jatí pan jaketian onanxon yoikana iki: —Jarake pichika pan jainoax rabé yapa —akin.

³⁹ Jatianra Jesussen jato yoia iki, tsamábo axon jato paston jatíbi yakámati.

⁴⁰ Jato jaskáa, ja tsamábotiibi pachabo itan pichika chonkabo akáx yakákana iki.

⁴¹ Moa jaskákanketian Jesussen ja pichika panyabi rabé yapa bitaanon, bochiki oinxon Dios iráke aka iki. Jaskáatanan panbo tobpakeanan jaonmea onannaibo menia iki.

Jabaonbiribi ja tsamata jonibo tekikin jato menipakea iki. Jaskáakinribi axon ja yaparibi jatíbi jato menipakea iki.

⁴² Jaskáakin menikana jatíxonbi piax moa kikinni potókana iki.

⁴³ Jatian texeakana ja panyabi, yapa pakexbo tsinkíkanara, chonka rabé tasá bocho iká iki.

⁴⁴ Jatian jan jawékiáa jonibo ikana iki, pichika waranra jonibira.

Jesús jene besenen niax kaa
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

⁴⁵ Jaskáa pekáo Jesussen jaonmea onannaibo yoia iki, jatopari ian keiba boten shitatax boax, Betsaida jeman nokókanti. Jatian Jesúsbiribi ja joni icha jato raani jainpari baneta iki.

⁴⁶ Jatian moa jato raankin senenhataan, Jesús mananman kaa iki, orani.

⁴⁷ Jatian ja boí ian naponbekon ikanaitianra, moa yameta iki. Jatian Jesúsbiribi jabicho jainbipari iká iki.

⁴⁸ Jainxonbi jato oinna iki, jatoki niwe pakéxon, jato jakonhakin winamayamaitian. Jatian moa nete xabáti ochóma Jesús jene besenen niax jatoki joá iki. Jatian jato winobainai keská iká iki.

⁴⁹ Jainoara jene besenen niax joaitian oinnax, yoshinra ibirai ikax, raketi saa ikana iki.

⁵⁰ Jaskáakin oinnax jatikaxbi ratékanaitian, Jesussen jato yoia iki: —¡Rakéyamananwe, ea riki, koshiakinres shinankanwe! —akin.

⁵¹ Jaskatax ja ikana boten nanéketianribi niwe jeneta iki. Jatianra jabo ikonbiresi ratékana iki,

⁵² ja shinanmanres pan kaimaa onanyamareskanai kopí. Jatón shinanbora moa onantimata, iká iki.

Isinaibo Jesussen benxoa
(Mt. 14.34-36)

⁵³ Jatian ja ian shitai boax Genesaret main nokókana iki. Jain nokóxon jatón bote nexakana iki.

⁵⁴ Jatian moa mapékenbires, jainoa jonibaon Jesús onankana iki.

⁵⁵ Jaskáakin onanxon ja main ikana jonibo ishton jato keshaanketankana iki. Jatianra ja isinaibo, jawen rakátinin axonbo Jesús siba bekana iki.

⁵⁶ Jatian kaira Jesús, anichaa jemabaon itan maxkoshoko jemabaon nokota iki. Jaskarainbo nokóketian, icha jonibo winotainkobo ja isinaibo rakanxonkana iki. Jaskáxon Jesús yoikana iki, jan perakoota chopá kebítanibires ja isinaibo jato tii amanon ixon; jatian jawen chopá jan tii akabo benxokana iki.

7

Jaskarabaon jonin shinan jakonma imai
(Mt. 15.1-20)

¹ Jatian *fariseoboyabi, ja Jerusalénhainoax bekana jawetii esé onan jonibo, Jesús siba bekana iki.

² Bexon, ja jaweti Jesussenmea onanaibaon mechokiixonmabi piaitian oinxon, jashoko jato yoixonkana iki.

³ Ja *fariseobo betan jatíbi judíobora ikana iki, jatón reken papabaon axekan ikín, meken chokaxon jawékiáibo.

⁴ Jatian mercadonkonix joxon, mechokiixonpari pikátikanai. Jainoax meskó icha axéborá jaríbake jatón reken papabaon senenhati jato yoikatitaibo. Ja axébo iká iki; vasobo chokati, chomoshokobo chokati, kentíbo chokati, itan jan oxati chopabo patsáti.

⁵ Jaskara iken, *fariseobo betan esé onan jonibaon, Jesús yokákana iki: —¿Jawekopiki ja mionmea onanaibaon, ja non reken papabaon axébo senenhayamakin, mechokiixon-mabi pikanai? —akin.

⁶ Jatian Jesussen jato neskáa iki: —Akontibira *profeta Isaíassen, mato beparametaibo iken yoikin, wishanike, neskáakin:

‘Nato jonibaonra, jaton

kexakanres ea

rabikanai. Ikaxbi jaton

shinanra eaakin

shinnakanti ochóbires iki.

⁷ Yankabiresa ea rabikanai.

Jabaonra jonibaon ati yoiai esébores jato onanmai’, iki inike.

⁸ Matonra Diossen yoiai esébo jenexon, ja jonibaon ati yoiai keskábores senenhai —akin.

⁹ Jainxon jato yoiribia iki: —Maton axekan yoiai keskábores akinra akai, maton Diossen ati yoiaibo senenhayamakin.

¹⁰ Moiséssenra yoia iki: ‘Min papa betan min tita jakonhawe’. Jatian jaweratobaonki jawen papa betan tita jakonmaakín yoiai, jabora retekanti jake, akin.

¹¹ Ikaxbi matonbiribi akai jato esekin, bakenra jawen papa betan jawen tita yoiti atipanke: ‘Enra mato akinti atipanyamake; ja ea jayata jawékibora moa corbán iki’, akin. Ja joi iki, (‘moa en Dios menia riki’) iki iká.

¹² Jainxonribi maton yoiai, moa jaskáa ixonra, ja baken jawen papa betan jawen tita moa akintiakin shinanti yamake, ixon.

¹³ Jaskákin matonbi shinanxon pikoja jawékibores jato onanmakínra, moa Diossen esébo jawemabi itiaakin maton keyoai; jainxonra wetsa jaskara keská icha jawékiboribi maton akai —akin jato aká iki.

¹⁴ Jaskáatanan, jain icha tsinkíkana jonibo kenaxon, yoia iki: —Rama jatíxonbipari en yoiai joibo ninkáxon, onankanwe:

¹⁵ Jawékiati piatoninra, joni jakonma imayamai, já meranoax jakonma shinan piko-taitoninkayara, joni jakonma imai.

¹⁶ [Ninkataibo ixon, ninkákanwe] —akin jato aká iki.

¹⁷ Jaskáatanan jonibo potabaini kaax, xobo meran jikiketian, jaonmea onanaibaon yokata iki, ja jaki jato yoinwana jawékikiriakin.

¹⁸ Jatian jato yoia iki: —¿Matonribikayaki jaskara joibo ninkáyamai? Jatíbi jawékiati piatoninra, joni jakonma imati atipanyamake.

¹⁹ Ja jawékiakanara, jaton shinan meran weíyamai, jaton poko meranres boax, moa ori jokonribiai —akin. Jaskáakinra, jato Jesussen yoia iki, jatíbi jawékiati jawékibora, jakon iki ixon onankanti kopí.

²⁰ Jainxon jato yoiribia iki: —Ja joni meranoax pikotai jakonma shinanmankayara joni jakonma imai.

²¹ Ja jonin shinan meranoaxkayara ikai jakonma shinanbo pikoti. Ja shinanbo riki neskara: Atima betanbires yoranti ati, yometsoti, joni reteti, wanoya itan benoya ixonbi wetsa betan yoranti,

²² jabicho jawékiatia itin keenaires, wetsabaon jawékinin kenti, jakonma jawéki ati, paranmisti, meskó jawékinin cheati, jatoki notsiti, yoimisti, rabíti, shinankonaxmabi yoyo iresti.

²³ Neskara jakonma jawékibora, jonin shinan meranoax pikotai. Jaskarabaonra joni jakonma imai —akin jato aká iki.

*Judíoma ainbaon Jesús ikonhaa
(Mt. 15.21-28)*

²⁴ Jato jaskáatanan, Jesús Tiro main kaa iki. Jain nokotax, tsoabi onanmakashamai xobo meran jikia iki, ikaxbi, jonéti atipanyamaa iki.

²⁵ Jatian, ja jakonma yoshin naikia bake ainbaon tita, jain Jesús iká ninkatax, ishto kaax nokótaanan jánaman chirankootoshita iki.

²⁶ Ja ainbora iká iki judíoma, Sirofeniciainoa. Janra Jesús yokákin jeneyamaa iki, jawen bake meranoa yoshin pikoxonon ixon.

²⁷ Ikaxbi Jesussen yoia iki: —Oinpariwe. Abánon bakebaonpari pikín. Jakonma riki ja bakebo piti bichintaan, ochitibo meniti —akin.

²⁸ Jatian ainbaon neskáa iki: —Ja min yoiara ikon iki, Ibó. Ikaxbi bakebaon pikin mesa naman pakéxshokobo maanketianra, ochítibaonribi piái —akin.

²⁹ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Min ea jainshamainra yoia kopí, jakonbiresh katanwe. Ja min bake meranoaxa moa yoshin pikóke —akin.

³⁰ Jaskáakin yoia, jawen xobon kaxon oinna, jawen bake xontako bachi meran rakata iká iki, moa já meranoax yoshin pikóketian.

Pabe itan yoyo iosma joni Jesussen benxoaa
(Mt. 15.29-31)

³¹ Jatian Tiro mainmeax, moa karíbakin, Sidón winobaini kaax, Jesús Galilea ianman nokota iki, ja iká iki *Decápolis mainko.

³² Jain iketianra, pabe itan yoyo iosma joni Jesús siba bekana iki. Jainxon Jesús yoikana iki; tii axon ja joni benxoaxonti.

³³ Jaskáakana, ja icha jonibo ikainoa, wetsaorishoko ioxon ja jonin pabíki meran Jesussen jawen metoti niaa iki. Jainxon jawen keyonman, ja jonin jana tii axona iki.

³⁴ Jaskáxon, nai bochiki ointaan koshinshaman joinxon, ja joni yoia iki: “Efatá”, akin. Ja joi iki, “chopéwe”, iki iká.

³⁵ Jaskáatianbi, ja jonin pabíki chichó chopeta iki. Jainoax jawen jana, taponribi tapishitax, moa jakoni yoyo ika iki.

³⁶ Jaskáaxon, Jesussen jato yoia iki, jaskara akábo tsoabi keshantima. Ikaxbi jaskátima yoiabi, jatiankaya wetsabo keshanbotankana iki.

³⁷ Jatian jaskara ninkataan, kikinbireshi ratetax, jonibo neskákana iki: —Jatí bira jakon akai. Pabebobira benxoaxon, jato ninkámai. Yoyo iosmabora, jato yoyo imai —iki ikana iki.

8

Chosko waranka joni Jesussen pima
(Mt. 15.32-39)

¹ Jatian ja netebaon jain iikanaitian, joni icha jatoki tsinkíribia iki. Jain tsinkitabo ikana iki, ja jawékiatiomabobi. Jaskara oinxon, Jesussen jaonmea onannaibo kenaxon yoia iki:

² —Enra nato jonibo noibai. Moa kimisha neteira ebé ikaxbi, jawékiama ikanaitian.

³ Jawékiamabi en jaton xobon raanabira, bain kaai paxnakanti iki. Jatíribora ochokeax bekanabo iki —akin.

⁴ Jatian jaonmea onanaibaon Jesús, neskáakana iki: —Nenora tsoabi jakana yamake, ¿Jaweranoa jawékiati bixonki, nato jonibo non jawékiamatiki? —akin.

⁵ Jatian Jesussen jato yokata iki: —¿Matoki jaweti panya iki? —akin. Jatian yoikana iki: —Kanchis panra jake —akin.

⁶ Jaskákin akana Jesussen, jonibo yoia iki, mainbi yakákanti. Jatian moa yakákanketian, ja kanchis pan bixon Dios iráke ataan, pan tobapakeanan jaonmea onannaibo menia iki. Jatian jabaonbiribi, ja jonibo menipakea iki.

⁷ Jainxon jawetii yapa kopíribi Dios iráke ataan, Jesussen jaonmea onannaibo menia iki, tekikin ja jonibo menipakenon ixon.

⁸ Jatian piax, jatikaxbi potókana iki. Ja pikin texeakana pakexbo tsinkikana iká iki, kanchis tasá bocho.

⁹ Jatian jan piábo ikana iki, chosko waranka jonibobira. Jaskáxon, moa jato Jesussen raana iki.

¹⁰ Jato jaskáatanan Jesús, jaonmea onanaiboyabi boten nanetax, Dalmanuta janeya main kaa iki.

*Ratéti jawékibo axonon ixon *fariseobaon yokata
(Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)*

¹¹ Jatian fariseobo beax, Jesús betan join iananankana iki. Jatian jaskáaxon jakonmain pakémakaskin, ratéti jawékibo anon ixon yokákana iki. Ikonkon Diossibakeax joárin ixon onannoxon.

¹² Jaskáakana, koshin jointaanan Jesussen, jato yoia iki: —¿Jawekopiki nato jonibaon, ratéti jawékibo en axonon ixon ea yokákanai? Pontéshamanra en yoiai, enra mato axonyamai —akin.

¹³ Jaskáatanan jato potabaini, jakiribi boten nanetax, ian keiba shitáribia iki.

*Fariseobaon eséki koiranmeeti
(Mt. 16.5-12)*

¹⁴ Jatian kakinbi, shinanbenoxon ja jawékiatibi boyamakana iki. Ikaxbi panyabi-choshokores ja boten ikana iki.

¹⁵ Jaskara iken, koirameekanon ixon Jesussen jato yoia iki: —*Fariseobaon, itan Herodesnin *levaduraboki kikinni koirameekanwe —akin.

¹⁶ Jatian Jesussenmea onannaibo jatobires yoyo iki, neskákana iki: —Non pan beya-maketianra abirake noa jaskáakin —iki.

¹⁷ Jaskákanai onanxon Jesussen jato yoia iki: —¿Jaweakiki, nonra pan beyamake iki mato iitai? ¿Matonkayaki ramakamanbi onanyamaresa? ¿Maton shinankayaki kikinni xepota keskábo iki?

¹⁸ Beroya ixonbira, maton oinyamai, pabíki riki mato, ikaxbira maton ninkáyamai ¿Matonki shinaryamai?

¹⁹ Ja pichika waranka jonibo, en pichika pan pimanontianki, ja texeabo ¿Jaweti tasá bocho maton bibata? —akin. Jatian yoikana iki: —Chonka rabé tasá bocho —akin.

²⁰ Jatian ja chosko waranka jonibo, ja kanchis pan en pimanontianki, ¿Jawetii tasá bocho ja texeabo maton tsinkiibata? akin. Jatian neskáakana iki: —Kanchis —akin.

²¹ Jaskáketian Jesussen jato yoia iki: —¿Matonki ramakamanbi onanti atipanyamaa? —akin.

Benche joni Jesussen benxoaa

²² Jatian boax, Betsaidanko nokóketian, westíora benche joni bexonkana iki. Jatianra tii axon, benxoati yoikana iki.

²³ Jaskákana, ja joni Jesussen metsonhanan, ja jemamea pikobainxon, jawen beronko keyoman beskixon, mamepastaanan yokata iki: —¿Minki moa ointi atipana? —akin.

²⁴ Jatian yoia iki: —En oinna riki jonibo, jiwibo niai keská —akin.

²⁵ Jaskáketian, Jesussen jakiribi betí aka, moa benxoxon jakonhakin oinna iki. Jatian jatíbi jan oinna jawékibo jishtishaman iká iki.

²⁶ Jaskáaxon, jawen xobon raankin, Jesussen yoia iki: —Moa jakiribi jeman kayamawe —akin.

*Tsoarin Jesús ixon, Pedron onantiakin yoia
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)*

²⁷ Japekáo, jaonmea onanaiboyabi Jesús, ja Cesarea main iká, Filipino jema patax iká jemashokobaon bokana iki. Kakin Jesussen jaonmea onannaibo yokata iki: —¿Jonibaonki ea tsoa shinannai? —akin.

²⁸ Jatian yoikana iki: —Jonibaonra shinannai mia jato *bautizanai Juan. Wetsabaonra yoiai mia Elías. Jainoax jatíribibaon mia yoiai iki, westíora *profeta —akin.

²⁹ Jainxon, Jesussen jaonmea onannaibo yokata iki: —Jatian ¿Matonbiribiki, eaki tsoa ixon shinannai? —akin. Jatian Pedron yoia iki: —Mia riki *Cristo, Diossen katota —akin.

³⁰ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Tsoabipari jaskara jawékibo keshanyamakanwe —akin.

Jesussen jawen mawáti jato yoia

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹ Jatian Jesussen jaonmea onannaibo esekin peoa iki: —Ja jonin Bakera, kikin hakin masá tenemakanti jake. Ja judíobaon joni koshiho, itan *sacerdotebaon koshiho, jainoax esé onan jonibora, jaon keenyamanoxikanai. Jaskákinra retenoxikanai, ikaxbi jawen kimisha nete itin jirinoxiki —akin.

³² Jaskara jawékira onantiakin jato yoia iki. Jatian Pedron jabichobiribi okeshoko boxon notsina iki.

³³ Ikaxbi Jesussen jakiribi joxon, jaonmea onannaibo ointaan, Pedro notsina iki neskáakin: —Moa eibakeax, katanwe *Satanás. Diossen shinannai keskákinra min shinanyamai. Jonibaon shinannai keskáresa min shinannai —akin.

³⁴ Jaskáatanan Jesussen, ja icha joniboyabi, jaonmea onannaibo kenaxon, yoia iki: —Jaweratoboki, eonmeax axeaibo ikasai, jaton shinannai keskábo akin jenexon, masá tenetibo ikenbi, ea chibankanwe.

³⁵ Jaweratoboki, mawákashamai, jabora manotiain bokanti iki. Ikaxbi jaweratoboki, ea kopi itan nokon joi yoiai kopí mawatai, jabora jatíbitian jakanti iki.

³⁶ ¿Jawe jakonrin westíora joni nato netemea jawékibo kaiayontaanabi mawata?

³⁷ Iamax ¿Joninmein jawetii kopíati atipanke janoxon?

³⁸ Jatian jaweratoboki, eki itan nokon joi yoitininbo, ja Diossibakeax ochotabo, itan ochaya jonibo bebonmeax rabinai, jatíanra ja jonin Bakeribi, jawen Papan koshi shinanya, itan jawen ángelboyabi jóax, jaskara joniboki rabinshokoti iki —akin jato aká iki.

9

¹ Jatian Jesussen jato yoiribia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai; Neno mato jatíribi japariabora, mato mawáyamaparinoxiki, ja Diossen ikinnaton jatí nete, jawen atipana koshiabi nokotai oinnai kaman —akin.

Jesús wetsaresibia

(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

² Jatian sokota nete pekáo, westíora manan keyá ikain kakin Jesussen ioa iki: Pedro, Jacobo, jainoax Juan. Jatian jain kaax jato bebonmeaxbi Jesús wetsaresibia oinkana iki.

³ Jaskatax jawen chopa kikinbires pené itan joxoshaman baneta iki. Jaskara joxoakinra, tsonbi chopa patsáisma iki.

⁴ Jatian jaskáaketian, Elías betan Moisés, Jesús betan yoyo ikai oinkana iki.

⁵ Jatian, Pedron Jesús yoia iki: —Maestro, Jakonhira riki noa neno iká. Non kimisha peota abanon; mina westíora, wetsa Moiséssena, wetsa Elíasna —akin.

⁶ Jatian jain ikana Jesussenmea onannaibo, kikinbiresi ratékana iká iki. Jaskáakin yoitibobi moa Pedron onanyamaa iki.

⁷ Jaskákenbi, jatoki nai koin bexon, jato mapoa iki. Jatian ja koin meranoax, neskati yoyo ika iki: —Nato riki nokon noi Bake, jawen joi ninkaxonkanwe —iki.

⁸ Jatian jaskáaketian, oinyaketankanabi, moa jabé iwanabo yamaaxbi, Jesús bichores jain iká iki.

⁹ Jaskata pekáo, moa mananmameax ipakekin, Jesussen jaonmea onannaibo yoia iki, jaskara oinkanabo tsoabipari jato keshantima. Ja jonin Bake ratekanabi, jiriai kaman.

¹⁰ Jaskáakin jato yoia, tsoabi keshanyamakana iki. Ikaxbi jatobiresbiribi yokakanani ikana iki, jawe keska yoiiki iká, eara mawataxbi, jiriribinoxiki iki.

¹¹ Jaskáxon, Jesús yokákana iki: —¿Jawekopiki Elíaspari joti esé onanbaon yoiai? —akin.

¹² Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ikon riki, Elíasparira joái. Janra jatíbi jawékibo benxoati jake. Jatian ¿Jawekopiki Wishá meran yoiai, ja jonin Baken masá teneti, itan jaon keenyamakanti?

¹³ Ikaxbi enra mato yoiai, Elíassa moa jonike. Já jokenbira, jaton keena keskáakinres akana iki. Ja joni jaskáakanti Wishá meran yoiai keskáakin —akin.

Yoshin naikia bake, Jesussen benxooa
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Jatian moa jakiribi ja jatíribi jaonmea onannaibo ikainko boxon oinkana iká iki, icha jonibaon jato katea itan esé onan jonibo betan join iananani.

¹⁵ Jaskati iikinbi, Jesús joaitian oinnax, ratétaanan ishto boxon, saludankana iki.

¹⁶ Jatian Jesussen jato yokata iki: —¿Jawe yoiiki mato jabo betan join iananani iitai? —akin.

¹⁷ Jatian westíora jain itinatón yoia iki: —Nokon bakera en mia bexonke, Maestró. Nato nokon bake meran yoshin naikixonra yoyo iosma banémaa iki.

¹⁸ Jaweranoki já kaai, jainxonra akai ja yoshinman beyósaxon mai tsakamaa, bakox kespoxon, xeta keróx akin itan saki iki chorishi. Moa paxnayona riki. Ja mionmea onannaibo, nokon bakemea yoshin pikoxonon ixon en jato yoiabira, jabaon ati atipanyamakanke —akin.

¹⁹ Jatian Jesussen jato neskáa iki: —¿Dioski koshiana jonibo riki mato! ¿Jawetian kamankayaki mato betan ea iti iki? ¿Jawetian kamanki mato jaskara iketian en teneti iki? Ja bake ea neri bexonkanwe —akin.

²⁰ Jaskáa ja bake bexonkanketian, yoshinman, ja Jesús oinxon, ja bake mai tsakamaa, bakox kespoti taraméeta iki.

²¹ Jatian Jesussen, ja baken papa yokata iki: —¿Moa jawetio basirin neskatai? —akin. Jatian jaskáa yoia iki: —Baketianbi jaskati peokoota riki.

²² Ichakinbora, ja yoshinman retékaskin, chiikibo pakémai, itan jenebo tsakamai. Jaskara iken, atipanxon, noibaxon noa akinwe —akin.

²³ Jatian Jesussen yoia iki: —¿Jawekopiki mia ikai, atipanxon, noa akinwe iki? Ja Dioski koshiabaonara, jatíbi atibires iki —akin.

²⁴ Jaskáakin aká, ja baken papa koshin neskata iki: —¿Enra Dios ikonhai. Ea jaki bebonbires koshinon ixon ea akinwe! —iki.

²⁵ Jaskáakenbi, icha jonibo jaki beai oinxon, Jesussen ja yoshin notsinkin, neskáa iki: —Miara en akai, yoyo iosma, itan pabe yoshinmá. Nato bake meranoax pikówe, moa jakiribi, ja bake meran jikiwetsayamawe —akin.

²⁶ Jaskáakin yoia, yoshin sion itaanán jakiribi ja bake maxkamaax, já meranoax pikota iki. Jatian ja bake mawá keska rakata iki. Jaskara oinnax, ja icha jonibo moara mawáke iki ikana iki.

²⁷ Ikaxbi Jesussen, metsonxon wenina, ja bake moa nia iki.

²⁸ Jaskáa pekáo, Jesús westíora xobo meran jikia iki. Jain iketian, jaonmea onanaibaon jatobichoxon yokákana iki: —¿Jawekopiki ja yoshin non pikoti atipanyamawana? —akin.

²⁹ Jatian Jesussen jato neskáa iki: —Jaskara yoshinra, oración betan *ayunoninres non pikoti atipanke —akin.

Rabé itin jawen mawáti Jesussen jato yoia
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰ Jatian moa jaskáa pekáo, Jesús jaonmea onanaiboyabi, Galilea main shitabaini bokana iki. Ikaxbi Jesús keenyamaa iki, jain kaa tsonbi onantinin.

³¹ Jara jaskata iki jaonmea onannaibo neskáakin eseti kopí: —Ja jonin Bakera, jonibo yatamaxon retenoxikanai, ikaxbira, kimisha nete itin jirinoxiki —akin.

³² Jaskákin yoiabi, jabaon onanti atipanyamaxon, jakiribi yokáti onsatankana iki.

¿Tsoakayarín jato xewina kikin?

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³ Jatian jaskábaini boax, Capernaúm jeman nokókana iki. Jatian moa xobo meran weixon, Jesussen jaonmea onannaibo yokata iki: —¿Jawe jawéki yoiiki mato bain joi, join iananani iikiranwana? —akin.

³⁴ Jato jaskáabi, jawebi yoyo iamakana iki. Ja jatobiresbiribi tsoamein iki nooxaran noa xewina kikin iki iibeirawankana ikax.

³⁵ Jatian yakáxon Jesussen, ja chonka rabé jaonmea onannaibo, kenaxon jato yoia iki: —Jaweratoboki ja kikin itin shinanmeetai, jabora kikinmanin shinanmeeti jake. Jainxon jatíbi jato akinnairibi iti jake —akin.

³⁶ Jato jaskáatanan, westíora bake, jato napon nichina iki. Jatian bitaanan ikóxon jato yoia iki:

³⁷ —Jaweratobaonki nokon janenko nato keska westíora bake biai, jabaonra ea bike; jatian ja ea biabaonra, jan ea raana nokon Paparibi moa bike —akin.

Noki ramíamaibo riki, nobé rabetaibo

(Mt. 10.42; Lc. 9.49-50)

³⁸ Jatian Juanman yoia iki: —Maestró, nonra oinhibake westíora jonin, min janenko wetsa jonimea yoshin pikoai. Ikaxbi noobetan niai ixonmabi aketianra, moa non atima yoiibake —akin.

³⁹ Jaskákanketian Jesussen yoia iki: —Atima yoiamakanwe. Ja nokon janenko ratéti jawéki akaibora, eki jakonmaibo yoyo iti atipanyamake.

⁴⁰ Jaweratoboki noki ramíamai, jabora nobé rabetaibo iki.

⁴¹ Jaskara iken, jaweratobaonki mato Cristonabo onanxon, westíora vaso onpax-tanibires mato xeamai, ikonshamanra en mato yoiai, jabaonra jaton biti jawékibo bikanti iki.

Ochan pakéti riki onsá

(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴² Ikaxbi jaweratobaonki ja bake keska nokon joi ikonhaibo, jato ochan pakémai, jabora jan reneti makan ani teomaxon, aniparonko potati, bebonbires jakonma castigo bikanti iki.

⁴³ Jaskara iken, min mekenman mia ochamai iketian, xatewe. Jakonra iti iki benkex mekenyabichokaya mia jati netenko jikia, ja rabé mekenyanix, chiikan ewa meran katitianbi.

⁴⁴ [Jainra jawetianbi chii nokayamai]

⁴⁵⁻⁴⁶ Jatian min taen mia ochamai iketian, xatewe. Jakonra iti iki ja rabé taeyabi mia chiikan ewa meran katitianbi, benkex taeyabicho mia jati netenko jikia.

⁴⁷ Ja min beron mia ochan pakémai iketian, tsekawe. Jakonra iti iki, westíora beroyabicho ja Diossen ikinnaton jati netenko mia jikia, ja rabé beroyanix chiikan ewa meran potatitianbi,

⁴⁸ ja jawetianbi mawáyosma xenabo, itan ja chiiribi jawetianbi nokayamainko.

⁴⁹ Diossenra jatíbi jakonhanoxiki, ja tashín axon iamaxon chiikan menoxon jawéki jakonhati keskáakin.

⁵⁰ Tashira jawen moka toxkotama ikax, jakon iki. Ikaxbi moa jawen moka toxkóketianki ¿Jawe keskaxon non moka imaribiti iki? Jaskara iken, ja tashi keska jakon ikanwe, jakon jawékibores akí, jatíbibo betan jakonax jakanwe —akin.

10

Potanaanti iki iká joi Jesussen jato onanmaa (Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

¹ Jatian Capernaúmhaiñoax, Judea main Jesús kaa iki; ja Jordán wean keiba. Jain Jesús iketian, icha joni jakiribi jaiba tsinkíkana iki. Jatianra, moa apachoi keskáakin jato eseribia iki.

² Jato jaskaí iitaitian, jatíribi *fariseobo jaiba bokana iki, já jakonmati shinanyanix, jainxon yokákana iki, neskákin: —¿Akiatiki jonin jawen awin potakin? —akin.

³ Jaskáakana, Jesussen jato yoia iki: —¿Jawekeskaatiki mato Moiséssen yoia iki? —akin.

⁴ Jatian yoikana iki: —Moiséssenra yoia iki onanti inon ixon, kirika wishaxon menianan ainbo potati —akin akana iki.

⁵ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Maton keena keskábores akaibo iketianra anike, Moiséssen jaskáxon awin potatibo mato yoikin.

⁶ Ikaxbi nete peokin joniantianbira, Diossen benbo betan ainbo joniasa iki.

⁷ Jakopira moa wanoxon jonin jawen anibo jeneti jake.

⁸ Jaskataxa ja rabébi moa westíora yorayabicho keská ikai. Jatianra moa rabé imai, westíorabicho ikai.

⁹ Jaskara ikenra, ja Diossenbi jato biananamaabo ikax, jawekeskataxbi moa potaanankanti yamake —akin.

¹⁰ Jatian xobon kaketian, jaonmea onanaibaon ja joikiriakin yokáribikana iki.

¹¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Jaweratobaonki, jaton awin potaxon, wetsa ainbo biai, jabaonra wanoya ixonbi wetsa betan yorankin, jaton reken awin yosmai.

¹² Jatian ainbaonribi atiki, jawen bene potaxon wetsa joni bikin, jatianra benoya ixonbi wetsa betan yorankin, jawen reken bene yosmai —akin.

Jesussen bakebo jakonhaxon bia (Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³ Jatian jain Jesús iitaitian, jaiba jonibaon jaton bakebo bokana iki, jakon ikanon ixon mamepasmakin. Ikaxbi jaonmea onanaibaon jato notsina iki.

¹⁴ Jatian jaskákanaitian oinnax Jesús sinata iki, jainxon jaonmea onannaibo yoia iki: —Ja bakebo chiteyamakanwe, ibakanon eiba bei. Ja Diossen ikinnaton jati netera, ja bakebo keská ikaibaona iki.

¹⁵ Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratobaonki baken akai keskáakin ja Diossen ikinnaton jati nete biamai, jabora jain jikitima iki —akin.

¹⁶ Jato jaskáatanan, bakebo ikótaanan jakon ikanon ixon jato mamepasa iki.

Icha jawékia bakeranon Jesús betan yoyo ika (Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷ Jatian Jesús jakiribi, moa wetsanko karibai iitaitian, westíora joni ishto joáx, já bebon chirankootoshixon, yoia iki: —Jakon Maestro ¿Jawe jawékiki en ati iki jati neteya inoxon? —akin.

¹⁸ Jaskáketian, Jesussen yoia iki: —¿Jawekopiki min ea jakon Maestro akin akai? Tsoa jonibira jakon yamake, Diosbicho riki jakon.

¹⁹ Minra moa onanke, ja senenhati Diossen yoia esébo. Ja esé meran yoiai: Retemistima, wanoya itan benoya ixon wetsa betan yorantima, yometsotima, wetsaboki jakonmai jansoi yoyo itima, paranmistima, itan papa betan tita jakonhawe iki iká —akin.

²⁰ Jatian ja jonin yoia iki: —Bakeranontianbira jaskara esébo en senenhaa iki —akin.

²¹ Jatian Jesussen noibaxon ja joni beisa iki; jaskáxon yoia iki: —Westíora jawékiresa mia maxkáke. Jatíbi mia jayata jawéki marotanwe, jatian jakopi koríki bixon, ja jawékinin maxkatashokobo jato menitanwe. Jaskáaxparira naikan, icha jawékia mia íti iki. Jaskáax, ea chibani jowé —akin.

²² Jaskáakin yoia ninkataan, masá shinanni ja joni kikin onís kaa iki. Ichaira jawékia ikax.

²³ Jatian Jesussen jatíbi jato oinyaketanxon, jaonmea onannaibo yoia iki: —Itibiresma riki, ja icha jawékia jonibo Diossen ikinnaton jati netenko jikiti —akin.

²⁴ Jaskáakin yoia jaonmea onannaibo ratékana iki. Jaskakenbi, Jesussen jato yoiribia iki: —Itibiresma riki ja Diossen ikinnaton jati netenko jikiti, bakebó!

²⁵ Jatian camellora ani yoina ikaxbi, xomox chipekenin jikiti itibires iki, ikaxbi icha jawékia joninara, ja Diossen ikinnaton jati netenko jikiti kikin itikoma iki —akin.

²⁶ Jaskáakin Jesussen jaonmea onannaibo yoia, jatiankaya ikonbiresi ratékana iki. Jaskatax jatobiribi yoyo ikana iki, neskati: —Jaskara iken ¿Tsoamein iti atipanke kishpinmeeti? —iki ikana iki.

²⁷ Jatian Jesussen jainbikon jato oinxon, yoia iki: —Ikon riki, jonibaonara atikoma iki, ikaxbi Diossenara, jatíbi jawéki atibires iki —akin.

²⁸ Jatian Pedron yoia iki: —Jatíbi noa jayata jawékibo potabeiranira mia chibani noa joá iki —akin.

²⁹ Jatian Jesussen neskaa iki: —Ikonra en mato yoiai, jaweratobaonki jaton xobo, jaton wetsabo, jaton poibo, jaton tita, jaton papa, jaton bakebo, itan jaton wai; ea kopi, itan jan kishpinti jakon joi yoi kakin jenebainai,

³⁰ jabaonra nato netenxonbi binoxiki, jaton xobo, jaton wetsabo, jaton poibo, jaton titabo, jaton bakebo, jaton waibo, jenebaina bebonbiresi. Jainxon ramiaxon masá tenemakana meranbira, Diossenbiribi jawen keyóyosma bená netenko jato jakinnoxiki.

³¹ Jatian rama icha jonibo jato xewinaton, shinanmeetaibora, namanbiresi inoxikanai. Jatian namanbiresi shinanmeekatitaibora, jato xewinabo inoxikanai —akin jato aká iki.

Kimisha itin jawen mawáti Jesussen yoia

(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

³² Jainoax moa Jerusalénhain kaai, jaonmea onannaibo bebon Jesús kaa iki. Jaskáketian jaonmea onannaibo ratékana iki, itan japekáo boaibobiribi rakékana iki. Jaskákanainbi, ja chonka rabé jaonmea onannaibo kenaxon jatobiribi wetsaori ioanan, jaskara já winótibo Jesussen jato neskáakin yoia iki:

³³ “Matonra oinke noa Jerusalénhain kaai iitai. Jain kaketianra, ja jonin Bake yatanson, ja *sacerdotebaon koshihoiba itan esé onanboiba bokanti jake. Jaskáaxonra, ja judíomabaon retenon ixon jato menikanti iki.

³⁴ Jaki shirokinra kenyoman betoshba akanti iki. Jainxonra rishkikanti iki. Jaskaáxonra retenoxikanai. Ikaxbi jawen kimisha nete itinra, jirinoxiki”, akin.

Santiago betan Juanman Jesús yokata

(Mt. 20.20-28)

³⁵ Jatian Jacobo betan Juan, ja Zebedeon bake rabé, Jesús siba kabékonxon, yokákana iki: —Maestró, ja mia non yokatai jawékibo min axontininra noa keenai —akin.

³⁶ Jatian Jesussen jato yokata iki: —¿En jawe axontininki mato keenai? —akin.

³⁷ Jato jaskáa yoikana iki: —Min neten apo jikixon noa rabébi mii pataxbi yasántininra noa keenai; westíora min mekayao jainoax wetsa min mexkao —akin.

³⁸ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Maton ea yokatai jawékira maton onanyamake ¿Ja moka jawéki en xeairibiki maton xeati atipana? Iamax ¿Ea bautizameetai keskatiribiki mato iti iki? —akin.

³⁹ Jatian yoibekona iki: —Nonra atipanke —akin. Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ikonrake, ea iki kaai keskatiribira mato onitsapinoxiki itan mato mawáti iki.

⁴⁰ Ikaxbi ja nokon mekayao itan ja nokon mexkao mato yakámatira, en mato imati jawékima iki. Jara ja jain iti shinanxonabaonares iki —akin jato aká iki.

⁴¹ Jato jaskáa ninkatax jatíríbi ja chonka jaonmea onannaibo ja Juan betan Jacoboki sinákana iki.

⁴² Ikaxbi Jesussen jato kenaxon yoia iki: —Matonra onanke ja Dios ikonhaayamai joni koshibaon, itan onan jonibaon jaton ikinna jonibo jaton keena keská jato akanai, itan jato ikinai jonibaon iboataan ankonbireshkin jato yonokanai.

⁴³ Ikaxbi matora jaskáti yamake. Jaweratoboki mato xarameax kikin joni ikasaibo iki, jabora wetsabo teexonai iti jake.

⁴⁴ Jaweratoboki jato xewina ikasai, jabora wetsabaon iboaxon yonokanai iti jake.

⁴⁵ Ja jonin Bakera, jonibaon akinkanon ikax joáma iki, jara joá iki jonibo akini itan icha jonibo kishpinmanox jato kopi mawati —akin jato aká iki.

Bartimeo janeya benche Jesussen benxoa

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶ Jatian jaskatax boax Jericóain nokókana iki. Ja jemameax kakín Jesussen jaonmea onanaiboyaxonbi, itan jato chibani boai icha jonibaon kakín oinkana iki; Timeon bake Bartimeo, benche ikax baikexa jawéki menikanon ixon jato yokati yakata.

⁴⁷ Jatian ja benchen, Nazarethainoa Jesús moa joí ochómaitian ninkáxon saí aka iki: —¡Jesús, Davidkan Baké, ea noibawe! —akin.

⁴⁸ Jaskati saí ikaitian ichaxon netémakaskin notsínkana iki. Ikaxbi jatiankaya bebonbireshkin koshin: —¡Ea noibawe Jesús, Davidkan Baké! —iki saí ika iki.

⁴⁹ Jaskáa chankáxon Jesussen jato yoia iki: —Ea kenaxonkanwe —akin. Jatian ja benche kenakin neskáakana iki: —Koshiakin shinantaanan jikiwe; miara kenai —akin.

⁵⁰ Jaskáakana jan perakoota chopá jopetax potabeirani westíorai chorontaanan, Jesúsiki joá iki.

⁵¹ Jatian Jesussen yokata iki: —¿En mia jaweatiki mia keenai? —akin. Jatian ja benchen yoia iki: —Min oinmatinra ea keenai Maestró —akin.

⁵² Jaskáa Jesussen yoia iki: —Moara mia kati atipanke, eki koshiaxa mia benxoke —akin. Jaskaátianbi ja benche iwanaton moa oinna iki. Jaskatax moa Jesús chibani bain kaa iki.

11

Jerusalénhain Jesús nokota

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Jatian moa Jerusalénhain nokóti ochóma, ja Betfagé betan Betania jema bekeiba iká Olivos janeya mananman nokóxon, jaonmea onanai rabé Jesussen raana iki,

² neskáakin yoixon: —Noa ponte iká jemashoko ikainko kabékontanwe. Jain kaxonra tsoabi jan peyakai peokootamapari burro bake nexakana maton nokoi kaa. Ja choroxon ea bexontankanwe.

³ Jatian jaweatiki maton choroai akin mato yokákana, jato yoitankanwe: Non Ibora jan keenai. Ramabishokora mato non jakiribi bexonai akin atankanwe —akin jato aká iki.

⁴ Jaskaákin yoia kabékonxon baikexa iká xobo xepotian nexaa burro bake nokoxon chorokana iki.

⁵ Jatian jatíríbi jain ikábaon jato yokákinkana iki: —¿Jaweakiki mato iitai? ¿Jaweatiki ja burro bake maton choroai? —akin.

⁶ Jatian Jesussen jaskaákin yoiti yoiwana keskáakin yoibekona, jato bomareskana iki.

⁷ Jaskaáxon burro bake Jesús boxonkana iki. Boxon jaton taribaon pekakaaxonkana, Jesús jan peyakax kaa iki.

⁸ Jatianra kaaitian jaon rarokin ichaxon jaton taribo bainapo kakaaxonkana iki. Jatiribibaonbiribi pei xatexon bainapo tipinxonkana iki.

⁹ Jatian ja rekenain boaiboyabi ja chinitain beaibo neskati koshin saa ibainkana iki: —¡Noa kishpinmawe! ¡Nonra mia jowé akai, mia riki ja Ibon janenko joái!

¹⁰ ¡Nonra mia jowé akai, mia riki non apo; ja non papa David ipaoni keskáribi! Noa kishpinmawe non ani Diossé —iki ikana iki.

¹¹ Jatian kaax, Jerusalénhain nokotax, Dios rabiti xobon jikia iki. Jain jikixon, jatíbi jawéki oinkin senenhataan, moa yantan iketian, jawen chonka rabé jaonmea onanai-boyabi Betaniain kaa iki.

Bimioma higo jakomanon ixon, Jesussen yoia
(Mt. 21.18-19)

¹² Jatian nete xabáketian, jawen joniboyabi Betaniainoax kaai, Jesús jawékiakasa iki.

¹³ Kakin ochóxonbi, higo icha peia merataan, bimiara ibirai ixon oinni kaa iki. Ja kaxon oinnabi, pei ichayares iká iki, jawen bimititianmapari ikax.

¹⁴ Jatian jaskara oinxon, Jesussen ja higo yoia iki: —Ramara jawetianbi, mionmea tsonbi bimi kokoyamanoxiki —akin. Jaskaitian jaonmea onanaibaon ninkata iki.

Dios rabiti xobo Jesussen jakonhaa
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵ Jaskáabaini boax, Jerusalénhain nokókana iki. Jain ikax, Dios rabiti xobo meran Jesús jikia iki. Jaskáxon, ja jainoa jato maromaibo, itan jato maroxon bixonaibo jokonhaa iki. Ja koríki cambianaibaon mesabo jato werananpakea iki, itan ja xotó jato maromaibaon yakátiboribi jato werananpakea iki.

¹⁶ Jatian Dios rabiti xobo meran, jawe jawékibi botima jato yoia iki.

¹⁷ Jainxon jato esekin neskáakin, yoia iki: —Wishá meranra yoiai: ‘Nokon xobora iti jake, jatíbiainoa jonibaon jainxon orankanai xobobiribi’. Ikaxbi matonra imake jainoax yometsoti xobo —akin jato aká iki.

¹⁸ Jato jaskáaitian ninkatax, ja *sacerdotebaon koshibo itan esé onan jonibaon ninkata iki. Jatianra rakékin, jaskáaxon Jesús reteti benakana iki. Jatíbi jonibo Jesussen joi yoiaitian ninkatax ratékanaitian.

¹⁹ Jatian moa yaméketian, Jesús, jaonmea onanaiboyabi ja jemameax moa boribakana iki.

Higo bimioma moa tanoa
(Mt. 21.20-22)

²⁰ Jatian nete xabáketian, jakiribi yamékiri kakin oinna, ja higo nia iibata moa taponyabi tanoa iká iki.

²¹ Jatian jaskata ointaan shinanrixon, Pedron, Jesús yoia iki: —Oinwe, Maestro. Ja jakonmaan ixon min yoiibata higora moa tanoke —akin.

²² Jatian Jesussen yoia iki: —Dioskires koshikanwe.

²³ Enra mato ikonshaman yoiai, jawekeska ixon, westíora jonin atiki Dioski koshixon, nato manan neskáakin yoikin: Nenoax tsekékaini kaax, aniparon pakétanwe akin. Jatianra Diossen imaxonti iki, ponté shinanxon, ja en yoia keskára ea imaxonai ixon ikonhaketian.

²⁴ Jakopira en mato yoiai, jatíbi maton oración meran yokatai jawékibo, moara non bike ixon shinanxon akanwe. Jatianra maton biti iki.

²⁵ Jawetianki maton oranai, ja wetsaboki mato jakonmaatabo moa shinanxonya-makanwe. Ja naikanmea maton Papa Diossenribi, maton ochabo moa shinanxontima kopí.

²⁶ [Ikaxbi jawetianki, jatoki jakonmaata ixonbi, maton ja shinanxonkin jeneyamai, jatianra ja naikan iká non Papa Diossenribi maton ochabo shinanxonkin jenetima iki] —akin.

Jesussen yoiti koshi
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷ Jaskatax Jerusalénhain, boribakana iki. Jain kaax, Dios rabiti xobo meran Jesús jiki ax kawantanaitian, *sacerdotebaon koshi bo, esé onanbo, itan judíobaon joni koshi bo, jaki bekana iki.

²⁸ Jatian jabaon Jesús yokákana iki: —¿Jawe koshi ixonki akai min jaskáakin? ¿Tsonki mia jaskáati yoia? —akin.

²⁹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Enribira rama mato yokatai. Maton ea yoiketianra, enribi mato yoiti iki, tson yoiatonki jaskarabo en akai ixon.

³⁰ Tson ati yoia ki, Juanman jato bautizana iki ¿Diossen, iamax jonibaon ati yoia ki aká iki? Ea yoikanwe —akin.

³¹ Jatian jato jaskáakin yokatabi, jaskáshamanhakin yoiti atipanyamaxon, jatobiribi yokakanani neskákana iki: —¿Nonki jawekeska yoiti iki? Diossen jaskaáti yoia ra jato imaa iki, akin non akábira: ¿Jawekopiki maton ikonhayamaa iki? Akin noa ati iki.

³² Jatian jonibaon ati yoia ra aká iki, akin non akábira, noki jonibo ramíti iki —iki ikana iki. Jaskáarakana iki, ja Juan jatíxonbi *profeta onankana iketian.

³³ Jaskákinra, Jesús yoikana iki: —Nonra onanyamake —akin. Jatian Jesussen jato yoishokoa iki: —Jaskara iketianra, enribi mato yoiamai, tson yoiatonki en jaskarabo akai ixon —akin.

12

Jakonma shinanya teetaiboki yoinmeeta esé (Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

¹ Jatian jakiribi, jawékikiriakin yoinhanan esekin jato Jesussen neskaa iki: —Westíora joninra aká iki, jawen wainko uva banakin. Jaskáaxonra ja wai katemakin chiketa iki. Jainxonra uva potsiti shanka nachina iki. Jaskaáxon westíora torre aká iki jainxon koiranti. Jaskáayonxonra jaweti teetai joni, jawen uva wai menia iki, jain teekanon ixon. Jato jaskáa pekáo ja wai ibo ochó kaa iki.

² Jatian uva tsekati senenketian, ja wai ibon jawen yonoti joni jatoiba raana iki, ja jan bititii jatíribi uva bimi jatoibakea bixonon ixon.

³ Ikaxbi raankenbi ja jonibaon yatanxon rishkionxonres, jawebioma raankana iki.

⁴ Jaskáakanketianra, wetsa jawen yonoti jatoiba raanribia iki; ikaxbira tsakaxon maxteyonkana iki. Jaskáax jakonmaibiresbo jaki yoyo ikana iki.

⁵ Jatianra wetsa jawen yonoti raanribia iki, kakenbi jaribi retekana iki. Jaskákana pekáo ra, icha jawen jatíribi yonotibo jato raanribia iki. Jatianra bokanketian, jatíribibo rishkionkana iki, itan jatíribibo retekana iki.

⁶ Jatianra moa westíora joniabichoshoko baneta iki. Já iká iki, jawen noi bake. ‘Jara senentiainbi raana iki, jara ea jakonshamanxonres bixonkantiki ixon shinantaanan’.

⁷ Ikaxbi ja raana joaitian oinnax, ja jakonma shinanya teetai jonibo yoyo ikana iki: ‘Nato riki ja jawen papan wai jan biti. Retenon akanwe, jatianra noakaya wai ibo iti iki’, ikibo.

⁸ Jaskáaxon yataanan, ja wai ibon bake retekana iki. Jaskáaxon jawen yora waimaan boxon, potakana iki.

⁹ ¿Jatianmein ja wai ibon jato jaweati iki? Jaweamakan kaxonra, ja teetai jonibo reteti iki. Jaskaáaxonra, wetsabo jawen wainko imati iki.

¹⁰ ¿Matonki ja wishá meran iká joibo yoyo ayosma iki? Ja Wishá meranra ikai neskat: ‘Ja xoboaibaon, rotokana makanra, jákaya jaki kikini xobo koshiti makan baneta iki.

¹¹ Natora Diossenbi imaa iki, jakopíra noa ikonbiresi ratékanai’ —akin jato aká iki.

¹² Jatian jawékiki yoinhanan, jatobi yoikin aká onanxon, Jesús yatankaskana iki. Ikaxbi joniboki rakékin, moa jaweyamakin potabainkana iki.

Apo kopiátibokiriakin Jesús yokákana (Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³ Jaskata pekáo, jawetii *fariseobo betan Herodes rabékinaibo, Jesússiba raankana iki. Jabaon kaxon yokata jakonmaibo Jesús yoyo iketian, ramiati shinanxon.

¹⁴ Jatian raankana kaxon, Jesús yokákana iki: —Maestro, nonra onanke min ikon joibores yoiai. Minra ja min jato onanmaibo yoiikanainbi jato ninkáxonyamakin, jaskatax Dios keenai keskati jakantiakinres jato onanmai. Jakopira mia non yokatai: ¿Jakonrin ja apo kopíati yoiai non meniti? ¿Nonki kopíatiki o akáma? —akin.

¹⁵ Ikaxbi beparankinres akanai onanxon, Jesussen jato yoia iki: —¿Jawekopiki maton ea jakonmain pakémati shinanxon tanai? En oinnon ja koríki ea neri bexonkanwe —akin.

¹⁶ Bexonkanketian oinxon, jato yokata iki: —¿Tsoa jisárin itan tson janerin nato koríkiain iká? —akin. Jatian yoikana iki: —Césarna riki —akin.

¹⁷ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Jaskara iken, ja Césarna iketian César menikanwe. Jatian Diossenabiribi Dios menikanwe —akin. Jato jaskáakin yoia ratékana iki.

Mawábo jiriribiti

(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸ Jatian jawetii *saduceobo, Jesús oinni bokana iki. Jabo ikana iki, mawatax jirikanti ikonhayamaibo. Jakopi jakiriakin Jesús yokákana iki:

¹⁹ —Maestró, Moisésenra noa neskara wishaxonike: Westíora wanoya joni jawen awin betan bakeamabi mawáketian, jawen wetsan ja kachiana ainbo bití. Bixon, jabé bakea, ja bake moa ja mawata jonina ikai.

²⁰ Jatian jaráa iki, kanchis jawetsabires. Jatón rekenra japari wanoaxbi, bakeamabi mawata iki.

²¹ Jatianra, japekáo iká jawen wetsan, ja ainbo bia iki. Ikaxbi jabé bakeamabiribi mawata iki. Jatian jaskaribi, ja kimisha itin iká jawen wetsa winota iki.

²² Jaskatax, ja kanchis wetsabi ja ainbo bixon jabé bakeamabi mawati keyókana iki. Jatian senentiainbi, ja ainboribi mawata iki.

²³ Jaskara iken, ja kanchisxonbi awinhani ikaxmein, ja jiriti nete nokoketian ¿Jaweraton awin inoxiki ja ainbo? —akin.

²⁴ Jatian Jesussen neskaa iki: —Matora shinan meran benotabo iki. Ja wishá meran yoiai joibo, itan Diossen atipana koshi onanyamaa kopí.

²⁵ Ja mawábo jiriáxa tsoa jonibi wanoyamanoxiki, itan tsoa ainbobi benoyamanoxiki. Jatianra ja naikanmea ángelbo keskáres inoxikanai.

²⁶ Jatian ¿Ja mawatabo jiriti, ja Moisésen wishani meran yoiaiboki maton yoyo akama iki? Jainra yoiai ja zarza jiwi tiritai meranxon Diossen neskáakin Moisés yoini: ‘Ea riki, Abrahamman Díos, jainoax Isaacnin Díos, itan Jacobnin Díos’, akin.

²⁷ Jara mawábaon Diosma iki, jara jiriabaon Díos iki. Matora shinan meran benotabo ikanai —akin jato aká iki.

Ja senenhati kikin joi

(Mt. 22.34-40)

²⁸ Jatian jainshaman jato Jesussen yoia ninkatax, westíora esé onan joni joxon, yokata iki: —¿Jawerato senenhati joikayarin, ja jatíbi esébo xewina? —akin.

²⁹ Jatian Jesussen yoia iki: —Ja jatíbi esébo xewina senenhati joi riki, neskara: ‘Ninkákanwe *Israel jonibo, ja non Ibo Diossiki, jabichores non Ibo.

³⁰ Akonkin; jatíbi min jointiaxonbi, min kayayaxonbi, min shinanyaxonbi itan min koshiaxonbi min Ibo Díos noiwe’, iki iká.

³¹ Japekáo iká riki: ‘Minbix noikaata keskáribiakin, wetsaboribi noiwe’, iki iká. Yamarake wetsa neskara esé xewina, japari non senenhati —akin jato aká iki.

³² Jatian esé onan jonin yoia iki: —Ikonra min yoike Maestró, westíorabicho riki non Díos, wetsara moa já pekao yamake.

³³ Jaskara iken, ja non jointiaxonbi, jatíbi non shinanyaxonbi, jatíbi non koshiaxonbi Dios noiti, itan nonbix noikaata keskáribiakin wetsabo noiti riki, ja jatíbi Dios menitibo itan jainxon Dios yoina menoxonti bebonbires jakon —akin.

³⁴ Jatian ja esé onan jonin, jakonhakin yoiketian, Jesussen neskaa iki: —Miara ja Diossen ikinaton jati netenko moa jikitires iki —akin. Jatian jaskáa pekáo, moa yokáribiti onsatankana iki.

*¿Tson Bakemein iki Cristo?
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)*

³⁵ Jatian Jesussen, Dios rabiti xobo meranxon, jato esei iikinbi, jato yokata iki: —¿Jawekopiki ja esé onanbaon, ja Cristora Davidkan bake iki ixon yoikanai?

³⁶ Ja David inike, Diossen Shinanman imaa, já yoi neskati:
‘Ja Ibonra yoia iki, ja

nokon Ibo:
Nokon mekayao yakáwe,
ja min rawibo en mia
jatoaresmai kaman’, iki.

³⁷ Ja Davidkanbi, Ibó akin akai ikaxki ¿Jawe keskatax ja *Cristo Davidkan bake iti atipana? —akin. Jatianra ja icha jonin, keenshamanxon ja Jesussen yoiaibo ninkákana iki.

*Jesussen jaton ikábo jato yoixona
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)*

³⁸ Jatian jato esekin, Jesussen yoia iki neskákin: —Esé onanbo ikai keskati jayamai koirameekanwe. Jabora ikai, tapó chopa sawéyabores kawanhatani, itan icha jonibo tsinkitain kaketian jakonhakin saludankantininbores keeni.

³⁹ Jain tsinkiti xobo meran jikiaxbo ikanai rekenaishaman yakátininbores keeni, itan jakonshaman ikainxonbores pitin keeni.

⁴⁰ Jainxonra ja benomaatabaon xoboboribi jato bichinkanai. Jatian jato jaskáax, paranakin akanai kikin nenkébo orankin. Jabora, Diossen kikinbiresakin, masá tene-manoxiki —akin jato aká iki.

*Benomaayaton Dios koríki menia
(Lc. 21.1-4)*

⁴¹ Jatian Jesús yakata iká iki, Dios menikin jain koríki napóxonkanai ponté. Jainxon oinna iki, Dios menikin napókanaitian. Ja icha koríkiabaon, icharibi akana iki.

⁴² Jaskaai iikanainbi, westíora jawebioma benomaata ainbo joxon, Dios menikin rabé chorish koríkishoko nanea iki.

⁴³ Jaskáketian, oinxon jaonmea onannaibo tsinkixon, yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai, nato jawebioma benomaata ainbaonra, jatíbibo xewinbainbires, Dios koríki menike.

⁴⁴ Icha koríkiabaonra, jaton koríki texeabores menike. Ikaxbi nato ainbaonra, jawe-biomashoko ixonbi jatíbi já jayata koríkishoko Dios menike —akin jato aká iki.

13

*Dios rabiti xobo ras iti Jesussen yoia
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)*

¹ Jatian Jesús, Dios rabiti xobomeax pikotaitian, westíora jaonmea onanaitonin yoia iki: —Maestró, oinwe nato makan akana ani xobo, jainoax jawen chikéribi metsáshaman —akin.

² Jatian Jesussen yoia iki: —Nato ani xoboakana min oinnara, jatíbi ras inoxiki. Westíora makantanibira, jabé makanki perakaa yamanoxiki —akin.

*Nete senenamatianbi ja oinxon onantibo**(Mt. 24.3-28; Lc. 17.22-24; 21.7-24)*

³ Jaskata pekáo, Olivos mananman bokana iki. Ja manan iki, Dios rabiti xobo iká bekeiba. Jain Jesús yakata iketian, oinnax jaonmea onannaibo bekana iki. Jabo iká iki; Pedro, Jacobo, Juan, Andrés. Jabaon jatonbiribi Jesús yokákana iki:

⁴ —Noa yoiwe ¿Jawetianki, ja min yoia keská jawékibo iti iki? ¿Jawe keska jawékibo ikai oinxonki moa nete senenti ochóma non onanti iki? —akin.

⁵ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Mato tsonbi, paranyamanon koiranmeekanwe.

⁶ Eki yoimeetaxa icha benóxikanai, jabora inoxiki: ‘Ea riki Cristo iki ikaibo. Jaskaáxonra, icha jonibo jato paranoxikanai’.

⁷ Jatian wetsankobo reteanankanaibo, itan moa reteanantibores ninkataxbi, ratéyamanoxikanwe. Jaskarabora iti jake, ikaxbira, nete senenamapari inóxiki.

⁸ Jainoaxibira, nato mainmeabo betan wetsa ochó mainmeabo reteananoxikanai. Jainoax apobora, wetsa ochokea apobo betan reteananoxikanai. Wetsanko, wetsankobora niwannoxiki Jainoaxibira jawékiatinin inoxikanai. Jaskara onitsapiti jawékibora, ja peokooti ikaibopari iti iki.

⁹ Jaskara iken, kikini koirameekanwe. Matora yatanxonbo joni koshiboiba bonoxikanai. Jaskáxonra, ja jain tsinkiti xobo meranxonbo mato rishkinoxikanai. Ea kopira joni koshiboiba, itan apoboiba mato bonoxikanai. Jatian jaskarainbo bokanara, nokon joi maton jato yoinoxiki.

¹⁰ Ja nete senenamatianbira, jatíbiainpari ja ikon joi yoikaati jake.

¹¹ Jaskáakin mato bokana, jawerakimein en jato yoiti iki ixon maton masá shinantima iki, Diossenbi, itan jawen Shinanmanbikayara, jaskati yoyo iti joibo mato menitiki.

¹² Jainxon jonibaonra, jaton wetsabi retakanon ixonbo jato yatanmanoxikanai. Jainxon papabaonribi jaton bakebi jato yatanmanoxikanai. Jatian bakebaonra, jaton aniboki kikini sináxon, jato retemanoxikanai.

¹³ Jainxonra, ea kopi, jatíbi jonibaon mato omísnoxikanai. Ikaxbi jaweratoboki eki koshii jenéyamai, jabora kishpinnoxikanai.

¹⁴ Jaskarabo iken, ja Danielnin wishani joibo yoyo axon jaweraki ikárin ixon, onankanwe; jawetianki ja Dios rabiti xobo meranxon, kikinbires jakonma jawéki akanaitian maton oinnai, jatianra ja Judeain ikábo, jatianbi moa mananman jábati bokanti iki.

¹⁵ Jaweratoboki ja neten, jaton xobo bochiki iki, jabora moa naman jotima iki, itan jaton jawékibo bii moa xobon jikitima iki.

¹⁶ Jainoax ja wainko ikábora, jaton perakooti chopá biibobi moa xobonko bekantima iki.

¹⁷ ¡Jawe iresaipanon! Ja nete nokóketianra noibati inoxikanai, ja tooyabo, itan ja bake xoma amakin jenemamabo.

¹⁸ Jaskara iken Dios orankanwe, neskara jawékibo oitian napo iamanon ixon.

¹⁹ Jatianra inóxiki akonbireskin masá teneti nete, ja Diossen nete joniakin peonontianbira tsonbi jaskáakin masá teneama iki itan japekaora moa jaskátibo yamanoxiki.

²⁰ Ja masá teneti netebo non Ibon basibires imaabira, tsoabi kishpinyamakeanke. Ikaxbi jawen katota jonibo noixonra, Diossen ja masá teneti nete basima itiaikin imaa iki.

²¹ Jawekeska ixon, akanti iki mato yoikin: ‘Oinni bekanwe, neno riki Cristo, akin. Iamaxon, ono riki oinni bekanwe’, akin. Mato jaskáakanabi, ikonhayamanoxikanwe.

²² Ja netebaonra, ikonma Cristobo itan ikonma *profetabo bexon, ja oinxon onanti jawékibo itan rateti jawékibo anoxikanai; jaskáxon jato parannoxon. Jawekeska ixonra ja Diossen katota jonibobi, jato parankantiki.

²³ Jaskarabo ikámatianbira en moa mato yoike; koiranmeetax jakanwe.

*Jonin Bake jakiribi joti**(Mt. 24.29-35, 42, 44; Lc. 21.25-36)*

²⁴ Ikaxbi jaskákinbo moa masá tenekana pekáora, bari nokanoxiki. Oxenribi moa yamé tenayamanoxiki.

²⁵ Wishtínbora naikanmeax, maannoxiki. Jainoaxa, ja naikan iká koshi jawékibo shakónoxiki.

²⁶ Jatianra ja jonin Bake, nai koinman jawen atipana koshia, itan jawen penéyabi joaitian oinnoxikanai.

²⁷ Janra ja ángelbo raannoxiki jawen katota jonibo, ja mai senenainkonía, itan ja nai senenainkoniabi jato tsinkinon ixon.

²⁸ Ramara higoki yoinhanan en mato onanmai. Ja higo jawen peibo tinini keyotax, pechokooketian oinxon, akai maton onankin, moara baritiati ochóma iki ixon.

²⁹ Jaskáakinribira, ja yoia keskábo ikai oinxon maton onanti jake, ja jonin Bake jotira moa ochóma iki ixon.

³⁰ Enra mato ikonshaman yoiai, ramatian jaa jonibo jarésparikankebira, neskarabo senenti jake ixon.

³¹ Ja nai betan maira keyónoxiki, ikaxbi nokon joira jawetianbi keyóyamanoxiki.

Cristo joti nete onanyamakana

³² Ikaxbi ja neteshaman, itan ja hora jotira tsonbi onanyamake. Ja naikan iká ángelbaon itan ja Bakenbira onanyamake. Nokon Papanbichoresa onanke.

³³ Jaskara iketian, oxaa keskábo iamai, koirannai keskábo ikanwe. Matonra onanyamake, jawetiankayaki jaskarabo iti iki ixon.

³⁴ Ja westíora jonin ochó kakin jawen xobo koiranon ixon jawen yonotiboki jenebaini keská ikanwe. Ja jonin kakin anike, jawen yonotibo westíora teebo menipakekin. Jatian ja xepóti koirannai joniribi yoia iki, kikinakin koiranti.

³⁵ Jaskara iken, oxá besoabo keská ikax, moa manatares ikanwe. Matonra onanyamake ja xobo ibo jatian joti. Jawe keska ikaxa, joti iki, yantanshoko, yamé pochínikon, atapabene keotaitian, iamax nete xabataitian,

³⁶ matora joxon oxaa keskábo nokonake.

³⁷ Ja en mato yoiaiboribira, jatíbibo en jato yoiai: Moa oxá besoa keskábo ikanwe —akin jato aká iki.

14*Jesús yatanoxon shinan akana**(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)*

¹ Jaskarabo inontianra, rabé neteres maxkata iká iki moa *Pascua fiesta iti nete, itan *levaduraoma aká pan piti fiesta neteribi. Jatian *sacerdotebaon koshiboyabi, ja esé onanbo bekana iki, ja Jesús paranhanan yatanxon reteti shinanyanix.

² Jatian jatíríbibo neskákana iki: —Fiestatian atima riki, noara jonibaon sináxon ramiakanake —iki.

*Ainbaon Jesús ininti machita**(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)*

³ Jatian Jesús iká iki Betaniain kaa, ja *lepraya iantana Simonman xobon. Jain ixon, mesan pii Jesús yakáketian, westíora ainbo joá iki, ja *alabastro pomonko *nardo akana ininti kikinbires inín, itan kikinbires kopí tsomáya. Ja toetaanan, ainbaon Jesús machita iki.

⁴ Jaskáaketian oinnax, jatíribi jain ikábo sinati, jatobiribi yoyo iki, neskákana iki: —¿Jaweatiki aká ja kikinbires kopí ininti yoyókin?

⁵ Jakayara ike ja kimisha pacha nete teexon koríki bititii senen maroti. Jaskáaxon ja jawékiomashokobo jato akinox —ikibo. Jaskatax, ja ainboki jakonmaibo yoyo ikana iki.

⁶ Ikaxbi Jesussen jato yoia iki: —Oinreskanwe ¿Jawekopiki mato jaki ramitai? Jan ea jaskáara jakon jawéki iki.

⁷ Ja jawebiomashokobora, jatíbitian mato betanbi inoxikanai. Jaskara ikenra, mato keenatian maton jabo akinti atipanke. Ikaxbi eara neno jatíbitian mato betanbi ia-manoxiki.

⁸ Nato ainbaonra, jawen atipana senen ea jakonhake. Jayá ea miinkanon ixonra, inintinin nokon yora ea inínhaxonke.

⁹ Ikonshamanra en mato yoiai: Jaweranoxon inonbira nato netenxon Diossen joi yoikin, nato ainbaon ea jaskáani yoinoxikanai —akin jato aká iki.

Jakonhai keská ixonbi, Judassen Jesús jakonmaa

(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰ Jaskáketian ja, jaonmea onanai jawen chonka rabéainoa, Judas Iscariote, *sacerdote-baon koshiboiba kaa iki; jato Jesús yatankiinoxon jato betan shinan akí.

¹¹ Jato jaskáakin yoia ninkatax, ikonbiresi rarokin, koríkinin kopiáti Judas yoikana iki. Jatianra jaskaxon jato yatanmati moa jan benaa iki.

Non Ibon yamé jawéki

(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹² Jatian ja levaduraoma aká pan piti fiesta peokoota nete, itan *Pascua iketian ja carnero bake retekanai netenra, jaonmea onanaibaon Jesús yokákana iki: —¿Jawerano kaxon, ja *Pascua netetian non piti axontininki mia keenai? —akin.

¹³ Jatianra Jesussen jaonmea onanai rabé raankin yoia iki: —Jerusalén jeman kabékontanwe. Jain kaxonra, chomon onpax boai joni maton nokoi kaai, ja joni kaaitian, chibantankanwe.

¹⁴ Jawerato xobonki ja joni jikiai, jainribi jabébi jikixon, neskáakin ja xobo ibo yoitankanwe: ‘Non Maestronra mia yokatai ¿Jawerato xobo nachiterin ja eonmea onannaibo betan, *Pascua fiestatian en jainxon jawékiati?’ akin.

¹⁵ Maton jaskáara, ja bochiki iká ani nachite moa jainxon pitires inon ixon benxoay-onkana mato oinmati iki. Jatian jainxonra ja pitibo moa maton ati iki —akin jato aká iki.

¹⁶ Jaskáakin yoia jaonmea onanai rabé kabékona iki. Boax jeman nokóxon oinkana, ja Jesussen jato yoiwana keskáshaman nokobekona iki. Kaxon ja *Pascua neten, piti moa akana iki.

¹⁷ Jatian moa yametaishoko, jawen chonka rabé jaonmea onanaiboya, Jesús jain nokota iki.

¹⁸ Jatian moa mesankoxon pii yakáxon, Jesussen jato yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai, ja ebetan pii itina mato westíoratonra, ea jakonhai keská iikinbi ea jakon-maanoxiki —akin.

¹⁹ Jaskáakin jato yoia, masá shinankana iki, jainxon westíoraxonbo, Jesús yokápakekana iki: —¿Earin jan mia jato yatanmati? —akin.

²⁰ Jatian jato yoia iki: —Ja mato chonka rabé ikainoa, ja en akai ratonribi ebébi pan montanai riki, jan ea jato yatanmati.

²¹ Ja Wishá meran jaskáti yoiai keská senennon ikaxa, ja jonin Bake mawáti jake. Ikaxbi ¿Jawe iredaipanon, jakonhai keská ixonbi ea jan jakonmaati! Jakonkayara ikeanke já joniama —akin jato aká iki.

²² Ja pii iikanaitian, pan bixon Jesussen Dios iráke aka iki. Jaskáaxon ja pan toba-pakexon, jato menikin yoia iki: —Pikanwe, natora nokon yora iki —akin.

²³ Japekaora ja xeatia vasoribi bixon, Jesussen Dios iráke aka iki. Jaskáatanan, jato menipakea, jatíxonbi xeakana iki.

²⁴ Jato menikin yoia iki: —Nato riki nokon jimi, janra ja senenhabeconti joi Diossen aká onanti imai. Ja jimira chikotai icha jonibo kishpinmeekanti kopí.

²⁵ Ikonshamanra en mato yoiai, enra mato betan jakiribi vino xeyamanoxiki, ja Diossen ikinaton jati netenxon non jakiribi bená vino xearibii kaai kaman —akin jato aká iki.

Já onanaxbi Pedro paranati Jesusen yoia
(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶ Jatian moa bewai senentaananra, Olivos janeya mananman bokana iki.

²⁷ Kakin Jesusen jaonmea onannaibo yoia iki: —Nato yaméra jatíxonbi maton eabicho potanoxiki. Ea maton jaskaáti yoiira ikai Diossen joi meran neskati: ‘Oveja koirannai joni en reketianra, jawen ovejabo janbisnoxiki’, iki.

²⁸ Ikaxbi jakiribi jiriixa mato kaamatianbi, eapari Galileanko kanoxiki —akin jato aká iki.

²⁹ Jaskáketian Pedron yoia iki: —Wetsabaon miabicho potakenbira, en mia aya-manoxiki —akin.

³⁰ Jatian Jesusen Pedro yoia iki: —Ikonshamanra en mia yoiai, rama yamébira, rabeti atapa keotamabi, ea onanaxbi mia kimishai parananoxiki —akin.

³¹ Jaskáabi Pedron yoia iki: —Ea mibébi mawáti onanaxbira, ea paranayamanoxiki —akin. Jatian jatíxonbi jaskáakinbires yoikana iki.

Getsemaníainxon Jesusen orana
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³² Jainoax Getsemaní janeya wainko bokana iki. Jainxon, Jesusen jaonmea onannaibo yoia iki: —Enpari oranbatanon, nenobi yakáxon ea manakanwe —akin.

³³ Kakinra, Pedro, Jacobo, jainoax Juantiires jato ioa iki. Kaaibi Jesús raketi kikinbiresi onisa iki.

³⁴ Jatian jato yoia iki: —Eara ikonbiresi mawákasnon kaman onisai; nenobipari ikanwe, oxayamakanwe —akin.

³⁵ Jato jaskábaini orichaashoko kaax, maikibi bekepixon, orana iki: Ati ixon masá tenemayamanon ixon.

³⁶ Ja orankin, neskaa iki: “Papá, minra jatíbi atipanke. Jaskara iken, min keen iketian, masá tenetiainoa ea pikómawe. Ikaxbi nokon keena keská ea imayamawe; mia keenai keskáreskaya ea imawe”, akin.

³⁷ Jaskáatanan, jaonmea onanaboiba joríbaa iki. Joxon oxakana jato nokoa iki. Jatian Pedro yoia iki: —¿Miaki oxaa Simón? ¿Minki westíora horatanibires oxá teneti atípany-maa?

³⁸ Oxayamakin orankanwe; matora ochanake. Shinan meranra mato ati shinanya iki. Ikaxbi maton yorara yosma iki —akin.

³⁹ Jatian Jesús orani karibaa iki. Kaxon, awana keskáribiakin orana iki.

⁴⁰ Jainoax jakiribi joxon, jato oxaa nokoribia iki. Oxakashorai betireskana, jatian jaskáshamanhakin Jesús yoitibobi atípanyamakana iki.

⁴¹ Jatian moa ja kimisha itin, jakiribi joxon, jato yoia iki: —¿Matoki oxaa, itan tantiabopari ikanai? ¡Weníkanwe! Moara ja jonin Bake, ochaya jonibo yatanmakanti hora nokóke.

⁴² ¡Weníkanwe, moa noa bokanon! Jan ea jakonhai keská ixonbi ea jakonmaakai jonira moa joái —akin jato aká iki.

Jesús yatankana
(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³ Jato jaskáakin yoiitainbi, ja chonka rabéainoa westíora jaonmea onanai Judas, icha jonia joá iki. Ja jonibo iká iki, espadayabo, jainoax jiwiabo; ja *sacerdotebaon koshiboyaxonbi, esé onanbaon, itan *ancianobaon jato raana bekana.

⁴⁴ Ja jakonhai keská ixonbi, jan jakonmaakai Judassen jato yoia iká iki, jan jaskáaitian oinxon yatánkanti. Ja iká iki: “Ja kaxon betsó akaitian, yatanxon koiranshamanxon, bokanti”.

⁴⁵ Jatianra jaki ochómakiranxon, Judassen, Jesús neskaa iki: —Maestró —akin. Jaskáatanan betsó aka iki.

⁴⁶ Jaskáaitian oinxon, Jesús yatanxon nexakana iki.

⁴⁷ Jatian jain westíora ikatonin, espada tsekataan *sacerdotebaon koshin yonoti, paxtea iki.

⁴⁸ Jatian Jesussen já yatani bekanabo yoia iki: —¿Eaki yometso iki, ja espadayabo, itan jiwiabo bexon, maton ea yatanti?

⁴⁹ Netetiibira ea mato betan ipachoi; Dios rabiti xobo meranxonbo Diossen joi yoianan jato esei. Ixonbi jawetianbi maton ea yatanyamaa iki. Ikaxbi Wishá meran yoiai keskábo senennon ixonresa, rama maton ea jaskáai —akin.

⁵⁰ Jatian jaonmea onannaibo, ja Jesús bicho potabaini jabákana iki.

⁵¹ Jaskáakin jabicho potakankebi, westíora chopan rakóya bakeranonmanbicho, Jesús chibana iki. Jatian járibi yatankana iki.

⁵² Ikaxbi jan rakota chopan raopeekaini, chopoma jábati ishtoa iki.

Joni koshiho tsinkita bebon Jesús bokana

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³ Jaskáxon Jesús bokana iki, ja *sacerdotebaon kikin koshiiba. Jain iokanketian, wetsa *sacerdotebaon koshiboyabi, judíobaon joni koshiho, itan esé onanbo tsinkíkana iki.

⁵⁴ Jatian Pedroribi, ochóxonres Jesús chibanboi kaa iki. Kaax *sacerdotebaon joni koshin xobo jema ikain jikiax, policiabo betan chii kexa yooti yakata iki.

⁵⁵ Jatian *sacerdotebaon koshiboyaxonbi, judío koshihaon, jakopi retenoxon jan jakonma aká yoiti joni benakinbi nokoyamakana iki.

⁵⁶ Icha joni jaki jakonmai jansoibo yoyo ikanabira, jaskáakinshamanbires yoiamakana iki.

⁵⁷ Ikaxbi jatíribibora Jesúski ramitires, jansoibo ikana iki, neskati:

⁵⁸ —‘Nonra ninkata iki, ja jonibaon aká nato Dios rabiti xobo ras axonra, jakiribi kimisha neteres en wetsa aríbatí iki; ikaxbi jara iti iki jonibaon akáma’, iki ikaitian —iki ikana iki.

⁵⁹ Ikaxbira jaskáakinshamanbires yoiamakana iki.

⁶⁰ Jatian jaskákanketian, ja *sacerdotebaon joni koshin wenixon, Jesús yokata iki: —¿Minki jawebi jato yoiamai? ¿Ikon iketiankayaki mia jaskaákinbo yoikanai? —akin.

⁶¹ Ikaxbi Jesús, jawebi yoyo iamai netéresa iki. Jaskáketian, *sacerdotebaon joni koshin yokáribia iki: —¿Miarin Cristo, ja ani Diossen Bake? —akin.

⁶² Jatian Jesussen yoia iki: —Ikon já riki ea. Matonra oinnoxiki, ja jonin Bake, jatíbi atipana koshiaton mekayao yakata, itan nai koinman joaitian —akin.

⁶³ Jatianra ja *sacerdotebaon koshin, sinatai onankanon ixon, jawen sawea tari waxataan, jato yoia iki: —Moara janbishaman yoike, wetsabaon yoitininra, moa noa maxkáyamake.

⁶⁴ Matonbira moa ninkáke, Dioski jakonmaibires yoyo ika ¿Jawe keskaki maton shinnai? —akin. Jatianra jatikaxbi, jara mawátí jake iki ikana iki.

⁶⁵ Jaskáxon jatíribibaon toshbá akana iki. Jainxon chopan benéxanan, tantash axonbo yokákana iki: —¿Tsonki mia aká jaskáakin onanta! —akin. Jatian ja policiabaonribi bemanankibo timakana iki.

Jesús onanaxbi Pedro paranaa

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-29)

⁶⁶ Jatian Pedro, xobo jema ikain yakáketian, *sacerdotebaon joni koshin yonoti ainbo joá iki.

⁶⁷ Joxon, ja Pedro chiikan yootaitian, jainbikon ointaan, yoia iki: —Miaribi riki ja Nazarethainoa Jesús betan nipachaoi joni —akin.

⁶⁸ Jatian paranakin Pedron yoia iki: —Enra onanyamake; tsoa yoiira mia ibirai —akin. Jaskáabaini jemaori pikókenbi, atapabene keota iki.

⁶⁹ Jatian ja ainbaon jakiribi Pedro ointaan, jain charotabo jato yoia iki: —Natora Jesussen joniribi iki —akin.

⁷⁰ Ikaxbi jakiribi Pedro paranaa iki. Jaskákenbi, jain charotabaon jakiribi yoikana iki: —Ikon riki mia jawen joni. Miara Galilea joniribi iki —akin.

⁷¹ Jaskáakana kikini paranakin, Pedron jato yoia iki: —Enra mato ikon yoiai, ea jansoaitian Diossenbi ea masábires tenemabanon, já yoikin maton ea akai jonira, en onanyamake —akin.

⁷² Jato jaskáatianbi, moa rabeti atapabene keota iki. Jaskáketian Pedron shinanria iki, “atapabene rabeti keotamatianbira, ea onanaxbi kimishai mia parananoxiki”, akin Jesussen yoiibata. Jaskatax kikini winia iki.

15

Pilatoiba Jesús bokana

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ Jatian nete xabáketian, *sacerdotebaon koshiboyabi, judíobaon joni koshibo, jainoax esé onanbo, itan jatíbi judíobaon joni koshiboribi tsinkíkana iki. Jaskáxon moa Jesús nexayonxon, Pilatoiba bokana iki.

² Jatian jaiba bokanketian, Pilaton, Jesús yokata iki: —¿Miarin ja judíobaon apo? —akin. Jaskaa yoia iki: —Minbira moa yoike —akin.

³ Jatian ja *sacerdotebaon koshibaon, jan akáma icha jawékibobi yoixonkana iki.

⁴ Jatian Pilaton, yokáribia iki: —¿Minki jawebi jato yoiamai? Minbi ninkáke ja icha jawéki kopí mia jakonmaakín yoikanai —akin.

⁵ Ikaxbi Jesussen jawebi yoiamaa iki. Jaskatai ointaan, Pilato rateta iki.

Jesús reteti yoikana

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶ Jatian Pilaton axé iká iki, *Pascua fiestatiibi westíora preso, ja jonibaon yokáketian pikoti.

⁷ Jatianribi iká iki, apoki yoitimakin joni reteabo betan westíora joniribi Barrabás janeya cárcel meran akana.

⁸ Jatian *Pascua fiestatiibi Pilaton pikoai iketian, jaiba icha jonibo bekana iki, westíora pikoxonon ixon yokati.

⁹ Jaskáakana Pilaton jato yokata iki: —¿Ja judíobaon apo en pikoxontiki mato keenai? —akin.

¹⁰ Pilatonra moa onanna iká iki, ja Jesúski notsikinres ja *sacerdotebaon koshibaon jaiba bekana.

¹¹ Ikaxbi *sacerdotebaon koshibaon moa jonibo yoia iká iki, ja Barrabás jato pikoxonon ikax, saa ikanti.

¹² Jatian Pilaton jato yokata iki: —¿Ramaki ja judíobaon apo akin maton akai joni, en jaweatiki? —akin.

¹³ Jatian jonibo saa ikana iki: —Korosen awé, korosen awé —iki.

¹⁴ Jatian Pilaton jato yoia iki: —¿Jawe jakonma akákayarin? —akin. Ikaxbi jabo jakiribi, ¡korosen awé! Ikires saa ikana iki.

¹⁵ Jatian jonibo betan jakon banénoxon, Barrabás jato pikoxona iki. Jaskáaxon sontárobo rishkimayonxon, Pilaton, Jesús jato menia iki; korosen akanon ixon.

¹⁶ Jatianra sontárobaon, ja apo jain iká xobo jemanko Jesús bokana iki, jain sontárobo ikain. Jainra jatíbi sontárobo jainbicho tsinkíkana iki.

¹⁷ Jaskáaxon jan perakooti joshinyame chopá, sawemakana iki. Jainxonribi moxa maiti maimakana iki.

¹⁸ Jatian jaskáakin akáx, Jesúski shiroi neskati saa ikana iki: —Ikon riki mia judíobaon apo, miara basi janoxiki —iki.

¹⁹ Jaskáatanan jiwín mapoki rishkixon, toshbá akana iki. Jainoax jabebon chirankokana iki, rabiai keskati.

²⁰ Jatian moa jaskati jaon shiroa pekáo, jan perakooti joshinyame chopá jopémataanán jawen chopabi sawemaribikana iki. Jaskáaxon moa korosen anoxon pikobainkana iki.

Jesús korosen akana

(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

²¹ Ja Jesús bokanaitian, Cireneainoa Simón janeya joni wainkoníax joaitian bechikana iki. Já iká iki, Rufo betan Alejandrón papa. Ja jonira keenyamainbi Jesusen koros bomakana iki.

²² Jaskáaxon Jesús Gólgota mananman bokana iki. Ja joi iki: “Mapo xao”, iki iká.

²³ Jain boxon, *mirra moka vinoa meskoa xeamakaskanabi, Jesusen ayamaa iki.

²⁴ Jainxonra moa Jesús korosen akana iki. Jatianra, sontárobaon *suerte akana iki, tsonki jawen chopá bitiki ixon onannoxon.

²⁵ Ja Jesús korosen akannontian iká iki, moa yamékiri, iskon hora.

²⁶ Jatian jakopi retekanai joi tablanin wishaxon, já manaon tasakana iká iki: “Judíobaon apo”, iki iká.

²⁷ Jatian rabé yometsoribi iká iki jabébi korosen akana. Westíora jawen mekayao; wetsa jawen mexkao.

²⁸ [Neskátira senena iki ja Wishá meran yoiai: “Jakonma jonibo betanbi akanara yoikana iki”] iki iká.

²⁹ Jatian jain Jesús korosen akanainko, winotaibo jakonmai jaki shiroibo, bonké, bonke iannanbi, neskákana iki: —¡Eri! Mia iká iki yoyo iki, ja Dios rabiti xobo ras ataananra, kimisha neteres en jakiribi aríbanoxiki iki.

³⁰ Jaskara ikax, minbix kishpinmeetax ja korosenmeax, pakéwe —akinbo.

³¹ Jaskaribiira ja *sacerdotebaon koshibo, betan esé onanboribi jaki jakonmai shiroi, ikana iki neskati: —Wetsabora kishpinmaa iki, ikaxbi janbixbira iti atipanyamake.

³² Ibanon ja Cristo, *Israel jonibaon apo, janbixbi korosenmeax paketi, jatianparira non oinxon ikonhatiki —ikibo. Jatian ja jabé korosen ikábobi jaki jakonmai yoyo ikana iki.

Jesús mawata

(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

³³ Jatian moa bariapanketian, jatíbiain yameta iki, ja kimisha hora yantan kaman.

³⁴ Jatian ja horaribi, Jesús koshin saí iki, neskata iki: “Eloi, Eloi ¿Lama sabactani?” iki. (Ja iki: “Nokon Diossé, nokon Diossé ¿Jaweatiki min ea potabaina?”) iki iká.

³⁵ Jaskatai ninkatax, jain ikana jatíribibo neskákana iki: —Ninkákanwe, Elíassa kenai —iki.

³⁶ Jaskáketian ninkaxon, westíora jonin ishto kaxon, jiwishokotonin *esponja akátonin *vinagre tsaimataanán Jesusen tsitsianan xanon ixon, ketaxnanax, neskata iki: —Oinnon akanwe; ja korosenmea pakeira Elíasbira joái —iki.

³⁷ Ikaxbi Jesusen kikin koshin saí itaanán, moa maxkaa iki.

³⁸ Jaskáketian, Diossen xobo meran iká, jan nachitea chopá, bochikíax namani noshita iki.

³⁹ Jatian ja Jesús moa mawata ointaanán, ja bebon itina romanobaon *capitán, neskata iki: —Ikonra iká iki nato joni Diossen Bake —iki.

⁴⁰ Jatian ochóxonres oinni, jaweti ainboboribi jain ikana iki. Jato xarán ikana iki; María *Magdalena, jainoax, ja chiníshoko Jacobo betan Josekan tita María, jainoax Salomé.

⁴¹ Ja ainbobo ikana iki, Jesús Galileanko inontian jabé nikátiaibo, itan jabaon jawéki axonkatitaibo. Jainoax wetsa ainboboribi jain ikana iki, Jesús betan Jerusalénhain beabo.

Jesús miinkana

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁴² Jatian moa yametaitian oinnax, bakish tantiti nete ikai kopí, jatikaxbi moa benx-okáakanai iká iki.

⁴³ Jaskara iken, Arimateainoa José janeya joni joá iki, já ika iki joni koshibo betan iká koshiribi. Jaribi iká iki, Diossen ikinaton jati netenko iti shinannairibi ikax manata. Jakopí rakéyamai, Pilato ikain jikixon Jesussen yora yokata iki.

⁴⁴ Jatian moa mawata ninkatax ratéxon, ja *capitán Pilaton kenaa iki jawetianki mawáibata ixon yokánoxon.

⁴⁵ Ja kenamaa joxon, moa mawata yoiketian, ja Jesussen yora boti moa José yoia iki.

⁴⁶ Jatianra Josekan *lino chopa maroxon ja Jesussen yora korosenmea pakeanan, jan rakawaa iki. Jaskáatanan boxon, shanka kiniakana meran niaa iki. Jainxonra westíora shanka anin ja kini xepoa iki.

⁴⁷ Jatian ja María *Magdalena betan Josekan tita Maríanin, jain akanaibo oinbekona iki.

16

Jesús jiria yoikana

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Jatian moa tantiti nete winota pekáora, ainbobaon ja Jesussen yora raskinoxon, ininti marokana iki, jan biabo iká iki, Magdalainoa María betan Jacobonin tita María itan Salomé.

² Jatian ja reken nete semana peokootai yamékirishoko moa bari pikotaitian, jain Jesussen yora aibakana kininko boax nokókana iki.

³ Kaai yoyo iibainkana iki: —¿Tsonparimein, jan kini xepoa ani makan noa taranxonai? —iki.

⁴ Jatian nokóxon oinkana, jan xepoibakana makan moa wetsaori rakata iká iki. Ja makanra iká iki kikin ani.

⁵ Jaskara iketian, ja kini chicho jikixon oinkana iká iki, ja mekayao westíora bakera-non joxoshaman tapó chopá sawéya yakata. Já oinnax ratékana iki.

⁶ Jatian jan jato yoia iki: —Ratéyamakanwe, enra onanke, ja korosen aibakana Nazarethainoa Jesussen yora oinni mato bekana. Ikaxbira moa neno yamake; ¡Moara jirike! Oinkanwe jain aibakana.

⁷ Moa botankanwe; boxon jaonmea onannaibo, itan Pedro yoitankanwe: ‘Mato kaamatanbironki, japari Galileanko kaai, jainoaronki maton ointi iki, ja mato yoiibata keskáakin’, akin atankanwe —akin.

⁸ Jatianra, ja kini meranoax, ja ainbobo jokonbaini, kikinbiresi ratetax, saki iananbi bokana iki. Nokóxonbi tsoabi yoiamakana iki, rakékin.

Magdalainoa Maríaki Jesús pikota

(Jn. 20.11-18)

⁹ Jatian moa jiria pekáora, ja reken semana nete yamékirishoko, Magdalainoa Maríakipari Jesús pikota iki. Ja María iká iki, ja meranoa kanchis yoshin, Jesussen jokonhayantana.

¹⁰ Ja ainbaon kaxon, Jesús betan ipachoaibo onisi, winii ikanaibo jato keshana iki.

¹¹ Ikaxbi ja Jesús jiria, janbishaman oinxon, jato yoiabi, jabaon ikonhaayamakana iki.

Jaonmea onanai rabéki Jesús pikota
(Lc. 24.13-35)

¹² Jatian jaskata pekáo, jaonmea onanai rabé, wainko kabékonaitian wetsakeskati-biribi, Jesús jatoki pikota iki.

¹³ Jatian jabaon kaxon ja jatíribibo jato yoiabi, ikonhayamaribikana iki.

Joi yoi bokanti jaonmea onannaibo Jesussen yoia
(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁴ Jatian jaskata pekáo, jawen chonka westíora jaonmea onannaibo pii ikanaiboki, pikóxon, jato Jesussen notsina iki, já jiria oinnabaon yoiabi, jaton keena keskáakinbores shinankin ikonhayamakana iketian.

¹⁵ Jainxon jato yoia iki: –Jatíbiain botankanwe, boxon jatíbi jonibo ja jakon joi jato yoitankanwe.

¹⁶ Jatian jaweratoboki ikonhaax bautizameetai, jabora kishpinti iki. Ikaxbi jawerato-baonki ea ikonhaayamai, jabaonra masá tenenoxiki.

¹⁷ Jatian ja ea ikonhaax, eki koshiabaonra; nokon janenko, jonibo meranoa yoshinbo pikonoxikanai, bená joibaonra yoyo inoxikanai,

¹⁸ ronobora yatannoxikanai, mawáti rao xeaxbira ramíkantima iki. Jaskaribiakinra mekenman tii axonres ja isinaibo benxomanoxikanai –akin jato aká iki.

Naikan Jesús kaa
(Lc. 24.50-53)

¹⁹ Jato jaskaákinbo yoia pekáo, ja Ibo Jesús naikan keyatax, moa kaa iki. Kaax, Diossen mekayao yakata iki.

²⁰ Jatianra jaonmea onannaibo, jatíbiain Diossen joi yoi bokana iki, jatianra ja Ibon jato akinna iki, ja yoikanai joibo ikon onankanon ixon, ja oinxon onantibo jato amaxon.

SAN LUCAS

Jesucristo ikábo yoikin Lucassen wishaa

Jaskara kopí wishaa

¹ Ichaxonra ja noo xaranmeax ikonshaman winota jawékibo wishakin tanakana iki.

² Ja peokootiainxonbi jatonbishaman oinkanabaon, noa yoikani keskáakinribi; ja joniboribira jawen joi yoiaibo jato imaa iki.

³ Enribira ja peokootainoabi kikinshamanhakinbo onanboxon, jakonshamanhakin en mia wishaxonai, nokon keen Teófilo,

⁴ jaskáaxon ja mia yoikana ikon joibo min kikinshakin onannon ixon.

*Jato *bautizantai Juan pikóti ángelnin yoia*

⁵ Ja Judea main Herodes apo inontianra, westíora *sacerdote Zacarías janeya jakátiai. Jara iká iki Abías janeya tsinkí ikainoaribi. Jatian jawen awin Elizabet iká iki, ja *sacerdote Aarónman rarebo.

⁶ Ja rabébira iká iki Dios bebon jakoni jabékona iken, tsonbi jakonmaninbo yointi yama, jainoax ja non Ibon yoiai itan jawen eséboribi senenhai jabékona.

⁷ Jaskara ikaxbira bakeoma ikana iki, ja Elizabet bakeayosma iketian, itanribi ja rabébi moa yosiora ikana iki.

⁸ Wetsa netenra Zacarías jawen nete nokóketian, jabé ikáboyaxonbi *sacerdote ixon Diossen tee axoni iitaitian,

⁹ jaskara jaton axé iketian ja *sacerdotebaon *suerte akana, jaki paketa iki. Ja Diossen xobo meran jikixon, *inciensio menoi kati.

¹⁰ Jatian ja *inciensio Dios menoxonti hora nokoketian, ja jemaori tsinkíkana icha jonibo orani ikana iki,

¹¹ jatian jaskáai iitaibira, ja jainxon *inciensio menoti patax, mekayao westíora ángel pikota iki.

¹² Jaskáakin ja ángel meraax, Zacarías ratetax kikinni raketa iki.

¹³ Jaskatainbi ja ángelnin yoia iki: —Zacarías rakéyamawe, Diossenra min oranabo mia ninkáxonke; min awin Elizabethra moa bakeya ikai, ja bakera Juan akin min janenoxiki.

¹⁴ Jatianra ikonbiresi mia raronoxiki, itan icha joniboribira ja pikóketian raronoxikanai.

¹⁵ Jara non Ibo bebon kikin joni inóxiki. Janra jawetianbi vino itan wetsa jan paenti xeatibo xeayamanoxiki, jainoax pikotamatianbira moa Diossen Shinan bochóya inóxiki.

¹⁶ Janra icha *Israel jonibo, jaton Ibo Dioski jato banémaribanoxiki.

¹⁷ Ja parira non Ibo joámatianbi rekennoxiki, jara ja *profeta Elías jayáni Shinanyaribi, itan atipana koshiaribi inóxiki. Jaskáaxonra ja papabo betan jaton bakebo jakiribi jato raeananmaribinoxiki; jainxonra ja yoitima jonibo, ja yoiti jonibo ikanai keskatiribi ikanon ixon jato imanoxiki; neskáaxonra ja jonibo jato benxokaamanoxiki, jaskáaxon non Ibo bikanon ixon —akin.

¹⁸ Jatian jaskáa Zacaríasen ja ángel yokata iki: —¿Jawekopiki ea neskara winóti iki? Ea iki moa yosishoko, jatian nokon awinribi iki moa yoxanshoko —akin.

¹⁹ Jaskáketian ángelnin yoia iki: —Ea riki Gabriel, ja Diossen yoiaibores axonai, janra ea raanke miibetan yoyo ixon neskara jakon joibo mia yoiti.

²⁰ Ikaxbi jaskarabo en mia yoiaibo ikonhayamaxa, rama mia yoyo iamai banetai; miara jaskati yoyo itipanyamai kaai, jawen ititianbiribi jatíbi neskarabo seneni kaai kaman —akin.

²¹ Jaskatai kaman ja jemaori tsamata jonibo Zacarías pikótinin manákana iká iki, ¿Jawekeskatiki ja Diossen xobo meranoax ishton pikóyamai? ikibo yokakaati.

²² Jatian moa pikóxon jato yoyo ati atipanyamaa iki; jatian jaskataitian oinxon onankana iki, ja Diossen xobo meranxonra, namá keska meran oinke ixon. Jatianra meken chankanxonres, jato yoyo aka iki. Jaskataxa moa yoyo iamai baneta iki.

²³ Jatian jawen tee moa senenhax, Zacarías moa jawen xobon kaa iki.

²⁴ Jainoax jawen awin Elizabet moa tooya iká iki, jaskataxa pichika oxe jawen xobomeax pikóyamaa iki.

²⁵ Jainoax neskata iki: “Non Ibonra rama ea neskara imake, moa ea jonibaon omisyamanon ixon”, iki.

Jesús pikóti ángelnin yoia

²⁶ Jatian moa sokota oxe tooya ikenra Diossen jawen ángel Gabriel raana iki; ja Galilea main iká Nazaret janeya jemanko.

²⁷ Ja jeman iká iki westíora xontako María janeya jawetianbi joni betan yoranyosma, ikaxbi José janeya jonin binoxon onantiare, jara iká iki ja apo David ipaoniton rarebo.

²⁸ Kaax ángel ja xontako ikain nokota iki, jainxon neskáakin yoia iki: —¡Eara mia oinni joke, Diossenra mia katóke! Ja Ibonra mii betan iki —akin.

²⁹ Jatian jaskáakin ángelnin yoia ninkatax María rateta iki, jainxon shinanna iki: —¿Jaweatimein ea jaskáakinbo yoia? —ixon.

³⁰ Jaskataitian ángelnin yoia iki: —Rakéyamawe María, Diossenra mia katóke,

³¹ ramara mia benbo bake tootai, ja bake pikóketianra Jesús akin min janenoxiki,

³² jara jato xewina joni inóxiki, jainxonra ani Diossen Bake akinribi anoxikanai; jara non Ibo Diossen apo imanoxiki, jawen reken papashoko David imani keskáribiakin;

³³ Jaskatax jatíbitian ja Jacobnin rarebobo jato ikinai iti kopí, jara jatíbitian apo iki jenéyamanoxiki —akin.

³⁴ Jaskáaketian Marían ja ángel yokata iki: —¿Jawekeskatiki jawetianbi joni betan yorantinin iosma ikaxbi ea neskara jawéki iti iki? —akin.

³⁵ Jatian ángelnin yoia iki: —Ja Diossen Shinanra miki jonoxiki, jatianra ja ani Diossen atipana koshi, mii meran inóxiki. Jaskara kopíra ja Bake pikotai, jawenabiribi iken, Diossen Bake akin janenoxikanai.

³⁶ Jainoaxa ja min rarebo Elizabet moa yoxanshoko ikaxbi tootax, rama moa westíora benbo bakeya ikai. Jara ja tooismatonin yoinkanai ikaxbi moa sokota oxe tooya iki.

³⁷ Jaskara ikenra Diossen jawe jawékibi atipanyamaa yamake —akin.

³⁸ Jaskáaketian Marían yoia iki: —Eara non Ibon yonoti iki, abánon ja min yoia keská ea Diossen imakin —akin. Jaskáabaini ja ángel moa kaa iki.

Elizabet oinni María kaa

³⁹ Jaskarabo iká pekáo basimabi María ishton Elizabet oinni kaa iki, ja Judea mainmea mananman iká jeman.

⁴⁰ Nokóxonra ja Zacaríasen xobonko jikixon Elizabet saludana iki.

⁴¹ Jaskáakin Marían *saludana Elizabetkan ninkatatianbira, ja Elizabetkan poko meranoax jawen bake koshia iki. Jainoaxa Elizabet ja Diossen Shinan bochóya ikax,

⁴² koshinshaman María akí neskata iki: —¡Diossenra wetsa ainbobo aká bebonbires mia jakonhakin akinke, jainxon ja min bake pikoti kaairibira jakonhakin akinke!

⁴³ Eara jawemabishoko iki, ja nokon Ibon tita ikaxbi ea oinni mia joti.

⁴⁴ Ja min ea saludantoshia en ninkatatianbira, nokon bake poko meranoax raroi koshike.

⁴⁵ ¡Diossen mia raroshaman imabanon, jaskara imatibo non Ibon mia yoia senenti min ikonhaa kopí! —akin.

Marían Dios rabia

⁴⁶ Jatian María neskata iki:

“Nokon shinanyaxonbira non Ibo en rabiai,

47 Jan ea kishpinmaa Dioskira nokon shinan meran ea raroai,
 48 ea jawen yonoti ikax, rabíti shinhoma iken, ekiakin shinanna kopí.
 Jaskáakinra, jonibaon rama peoxon jatíbitian Diossenra mia raroshaman imake akin ea anoxikanai.

49 Ja jatíbi atipana koshia Diossen, ani jawékibo emeranson aká kopí.
 ¡Jakon riki jawen jane!

50 Diossenra já rabiaibo jatíbitian,
 jato noibai.

51 Jawen atipana koshinra ani jawékibo aká iki:
 Ja rabitai jonibaon anoxon shinankana jawékibora, jato ras akanaana iki.

52 Ja apobo jaton teeainoa pikoxonra,
 ja rabítinin shinhomabo ani jonibo jato imaa iki.

53 Ja jawékiakasaibora icha jawékiati jato menia iki,
 jatian ja jatíbi jawéki jonibora, jawebiomabo jato banémaa iki.

54 Ja jawen yonoti Israel jonibo jato akinxonra, jawen noibamisti shinanmanribi jato akintinin shinanbenoyamaa iki.

55 Jaskáakin jato akintibo ja non rekenbo jato yoini iketian;
 jainxon ja Abraham itan jawen chiní rarebo iki kaiboribi jato yoini iketian”, iki.

56 Jaskatax María ja Elizabetkan xobonpari kimisha oxe ikax, moa jawen xobon karibaa iki.

Jato bautizanaí Juan pikota

57 Jatian jaskara iiti moa bakenti oxe senenketianra, benbo bake Elizabet bakena iki.

58 Jatianra ja patax ikáboyabi jawen rarebobo ja rarokinni bokana iki, non Ibon jakonhakin akinna onanax.

59 Jatian ja bake pikota moa posaka neteya iketian boxon, jawen jakina rebichi xatexonkana iki, jainxon ja bake jawen papan janenbi Zacarías akin janekaskana iki.

60 Ikaxbi jawen titan jato yoia iki: —Jawen janen ayamakanwe, jawen janera iti jake Juan —akin.

61 Jato jaskáaketian yoikana iki: —Min rarebora ja janeya yamake —akin.

62 Jainxon ja baken papa yoyo iamai iken, mekemanres metokin yokákana iki, jan-biribiki jawen bake jawe janekasai ixon.

63 Jaskáakana jawen papan jan wishati tablashoko bexonkanti jato yokata iki, jaskáakin bexonkanketian, neskati iká wishaa iki: “Jawen jane riki Juan”, iki iká, jatianra jonibo jatikaxbi ratékana iki.

64 Jaskákanaitianribi Zacarías moa jakiribi yoyo ika iki, jainxonra Dios rabikin peoa iki;

65 Jaskara oinnaxa ja patax ikana jonibo ratékana iki, jainoax ja Judea main iká mananbaon jakana joniboribi, jaskara winotabo jato yoiaketankana iki.

66 Jatian jaskara ikábo ninkata jonibo jatonbinix neskatiyo yokakaakana iki: “¿Jawekeskamein nato bake aniax ikí kanoxiki?” ikibo. Jawen atipana koshin ja Ibon akinnai ointaanan.

Zacarías bewaa

67 Jatian ja baken papa Zacarías ikonbiresi Diossen Shinan bochóya ikax, ja Diossen imaa joibores yoyo iki neskata iki:

68 “¡Israel jonibaon Dios, rabinon akanwe,
 kopíaxon jawen jonibo jato xabáai joá iken!

69 Jawen yonoti ipaoni Davidkan rareboboainoara, noa jan kishpinmai westíora joni atipana koshiya noa raanxona iki.

70 Jaskara itibora moatianbi janbi imaa *profetabo meranson Diossen jato yoimaa iká iki;

71 Ja non rawíboibakea, itan ja noa omisai

joniboibakea pikoanan noa jan xabáati.

⁷² Jainxon ja non reken papashokobo jato onísaxon jato akintiribi yoia iki, jainoax ja senenhabekonti joi akátoninribi shinanbenotima.

⁷³ Ja non reken papashoko Abraham akonkin jato yoini joi riki neskara:

⁷⁴ Jawen keena keskatires noa ikanon ixonra, non rawíboibakea noa jan xabáa iki;

⁷⁵ jainoax nato neten já bebon jaax, ponté shinanya itan ochaoma keskáboribi noa jatíbitian ikanti kopí.

⁷⁶ Baké jatian miara Ani Diossen *profeta akin anoxikanai.

Minpari rekenxon, ja non Ibo joti íketian benxokaanon ixon jato yoiaitian.

⁷⁷ Jaskáaxon Diossen jaton ochabo moa

shinanxonyamataan jato kishpinmai joi, jawen jonibo min jato onanmati kopí.

⁷⁸ Ja non Diossenra jawen ani akinmisti shinanya ixon,

jan noa kishpinmati noa raanxona iki,

ja netetiibi jakonshamankin noa bari pikómaxonai keskáakin.

⁷⁹ Jaskáaxon ja kikin yamé keska meran

jakanabo, jato tenai keskáakin jato anon ixon,

jainxon jakoni jakanon ixonribi noa onanmati”, iki.

⁸⁰ Jainoax ja bake anii; shinan meranribi koshikaa iki, jainoax jain joni jayamainko já iki; jawen kaibo Israel jonibo Diossen joi jato yoii joái kaman.

2

Jesús pikota

(Mt. 1.18-25)

¹ Ja netebaonra Augusto iká iki, ja icha mai iboaa romamea apo imakana. Jaskara ixon, jatíbi jonibo jaton jane wishakaanon ixon, jatíbiain jato ninkámati joi raana iki.

² Jatian jaskati jaton jane wishakaatira iká iki, Cirenio janeya joni, Siriaino joni koshi iká inontian.

³ Jaskatira jatíbi jonibo jaton jemabaon jaton jane wishakaati bokana iki.

⁴ Jaskara kopíra José, ja Galilea main iká Nazaret janeya jemameax, ja Judea main iká Belén janeya jeman kaa iki, ja apo David jainoax pikóniainko. Ja José iká iki ja apo ipaoniton rareboribi.

⁵ Jatian ja wishakaati kaaira, jawen awin María betanbi kaa iki, jatian María iká iki tooya.

⁶ Jatian ja Belénhain ikanaitianra, moa María bakenti oxe senena iki.

⁷ Jainoaxa, jawen reken benbo bake pikota iki; pikóketianra chopan rakawaa iki, jainxon jan yoinabo pimakanai jawékiain rakana iki. Jain ikanti xobobo bocho ikax jainshaman jabo iti yama íketian.

Ángelbo itan oveja koiranaibo iká

⁸ Jatian ja Belén jema ochómaribi, jaton yoinabo yamé koirani jonibo ikana iki.

⁹ Jain iikanaitian, non Ibon ángel jatoki pikota iki. Jainxonra non Ibon koshi shinanman jato tenaaketana iki; jatianra kikinni ratékana iki.

¹⁰ Jatian ángelnin jato neskáakin yoia iki: “Rakéyamananwe, jakon joi mato yoíira, ea joke ja ninkatata jatikaxbi mato rarokanai.

¹¹ Ramara ja Davidkan jemameax jan mato kishpinmati pikóke, ja riki *Cristo, ja Ibo.

¹² Nekarabo oinxonra maton onanti iki: Ja bakeshoko chopan rakawaxon jan waka pimakanainko rakankanashokora maton merati iki”, akin.

¹³ Jaskati iikanaibi ratéresi ja ángel betanbi, kikin icha ángelboribi naikanmeax bea iki. Ja beax Dios rabii bewai neskákana iki:

¹⁴ “¡Naikamea Diossa non rabiai!

¡Ja nato mainxon jawen keena keská akai

joniboribi, jakonbires ikanwe!” ikibo.

¹⁵ Jatian jaskati senentaanan ja ángelbo moa boríbakana pekáo, ja oveja koirannai jonibo neskati yoyo ikana iki: —Belénhain bonon bokanwe, ja neskara jawéki ikábo non Ibonbi noa yoiabo oinni —iki.

¹⁶ Jaskatax ishton bokana iki, kaxon ja María betan José nokokana iki, jatian ja bakeshoko iká iki, jainxon yoina pimakanainko rakana.

¹⁷ Jaskáakin ja bake oinxon jato yoikana iki, ja bakekiriakin jato ángelnin yoiwana joiboribi.

¹⁸ Jatian jaskáakin ja oveja koiranaibaon jato yoia ninkatax, jatikaxbi ratékana iki.

¹⁹ Jatian Mariábiribi jatíbi neskarabo moa onanna ikax, ja shinanyabi iita iki.

²⁰ Jatian jaskáakin oinkin senenhataan, ja oveja koiranaibo moa boribakana iki. Bokinra Dios rabiananbi iráke aabainkana iki; ja ángelnin jato yoia keskáshamanbo iká oinxon.

Jesús Diossen xobo meran bokana

²¹ Jatian ja bake pikota moa posaka neteya iketian, jawen jakina rebichi xatexonkana iki. Jaskáaxonra JESÚS, akin janekana iki. Ja María tootamatianbi, jaskáakin janeti ángelnin yoia iketian.

²² Jatian ja Dios bebon jakon inox, jatí neteyanix chokíti, ja Moiséssen esekan yoiai nete senenketian, ja bake Jerusalénhainoa Diossen xobo meran bokana iki non Ibo meninoxon.

²³ Jaskáakinra akana iki, non Ibon kirika meran neskáakin yoiaitian: “Jatíbi reken bake pikotaibora non Ibonabiribi itiakin meniti iki”, iki ikaitian senenhakin.

²⁴ Jainxonra Dios jawéki menikana iki; ja non Ibon esé meran jaskáati yoiaitian, rabé nonbex iamaxon rabé xotó reteti iki ikaitian.*

²⁵ Jaskarabo inontianra, Simeón janeya joni, Jerusalénhain jaa iká iki. Ja joni iká iki jakon shinanza ixon Dios rabii jaa ikax, *Israel jonibo xabakaati manataribi. Ja Simeón iká iki, Diossen Shinan bochóya joniribi.

²⁶ Jara ja Diossen Shinanman moa onanmaa iká iki, ja non Ibon raanai Cristo oinnamabi mawátima.

²⁷ Jaskara ikaxa Diossen Shinanman onanmaa, Diossen xobonko kaa iki. Jatian Jesúsribi jawen anibaon jain ioa iki, ja esekan yoiai keská senenhakin.

²⁸ Jainoara Simeónman ja bake bitaanan ikota iki. Jainoaxa Dios rabii neskata iki:

²⁹ “Ibó, moara ike jaskara iti min ea yoia en ointibo seneni, ramara ea min yonoti joni moa jakonax mawáti atipanke.

³⁰ Moara enbishaman oinke noa jan kishpinmati.

³¹ Jara min raana iki; jara jatíbi jonibaon oinnoxikanai.

³² Joékan akai keskáakinra jatíbiainoa jonibo tenanoxiki, jainoax ja min Israel jonibaon rabbitiribi inóxiki”, iki.

³³ Jatian ja baken papa betan tita ratébekona iki; Simeón ja bake yoi jaskatai ninkatax.

³⁴ Jaskátaanawen jawen aniboyabi ja bakeshoko Diossen jakonhanon ixon, Simeónman jatoki orana iki. Jaskáxon ja Jesussen tita Mariábiribi neskáakin yoia iki: —Oinwe, nato bake kopira icha Israel jonibo kishpinmeenoxikanai, itan icha joniboribi manótiain bonoxikanai; ikaxbi icha joniboribi jaki ramínnoxikanai.

³⁵ Janra icha jonibaon ati shinannai jawékibo onannoxiki. Ikaxbi neskara jawékibo oinxonra espadanin bebanbainkin chachikana keská min shinannoxiki —akin.

³⁶ Jatian jainribi ika iki westíora *profeta ainbo, jawen jane Ana, Penuelnin bake, ja iká iki Asernin rarebobaon bake, ja ainbo iká iki moa yoxanshoko. Jatian xontakotian benoax kanchis baritia, já betan jaa iká iki.

* 2:24 Lv. 12.6-8

³⁷ Jatian ja ainbo benomaani iká iki moa posaka chonka chosko baritia. Jaskaranix Diossen xobo meranbi jaa ixon, yaméyabi netenbo Dios rabikatitai, jainxon *ayunankinboribi orankatitai.

³⁸ Jatian Simeón yoyo ikaitianribi, ja ainbo jatoiba joá iki; joxon janribi Dios rabikin iráke aka iki. Jaskaáxon ja Jerusalénhainoa jonibo kishpinmai jotin manatabo jato yoia iki, ja bake jaskarabo ikákiriakin.

Nazaret jemanko boribakana

³⁹ Jatian non Ibon esé meran jaskaáti yoiaibo senenhabaini, Galilea main iká Nazaret jemanko moa boribakana iki, ja iká iki jaton jemabiribi.

⁴⁰ Jatian anikinra ja baken onan shinanribi biboa iki, jainxon Diossen akinatonribi, ja bake jakonbires iká iki.

Baketian Diossen xobonko Jesús iká

⁴¹ Jaskara iken ja Jesussen anibo, baritiatiibi Jerusalénhain *Pascua fiesta winoti bokátikanai.

⁴² Jatian moa Jesús chonka rabé baritiaya iken, jaskatibiribi axea ixon, *Pascua fiesta winoti kakin, jawen anibaon Jesús Jerusalénhain iokana iki.

⁴³ Ja *Pascua fiesta moa keyóketian, Jesussen anibo moa jaton jemanko boribakana iki. Jatian Jesúsbiribi Jerusalénhain baneta iki. Ikaxbi jawen anibaon onanyamareskana iká iki.

⁴⁴ Ja Jesussen anibaon shinanna iki, ja joni icha bekanai xaran joái. Jaskaákin onanyamaax, westíora nete bain joxónpari, ja Jesús yamaa rotokana iki. Jaskaákin rotoxon jawen kaiboboiba itan wetsa jato betan beaiboiba benakana iki.

⁴⁵ Jaskaákin benakinbi nokoyamakana iki, nokoyamaax jawen anibo Jerusalénhain benai boribakana iki.

⁴⁶ Kaax nokóxon kimisha nete benaxonpari nokokana iki; ja Diossen xobo meran, Moiséssen esé onan jonibo xaran yakata. Jabaon yoiai joibo ninkáananbi ja joikiriakin jato yokati iká iki.

⁴⁷ Jatian ja baken jaskaákinbo jato yokatai ninkatax, ja bake onan iken, ja ninkataibo ratékana iki.

⁴⁸ Jaskara onan jonibo jato jaskaáitian oinnax, jawen aniboribi ratékana iki; jaskaákin jawen titan neskáakin yoia iki: —Baké, ¿Jaweaki neno joxonki min noa akonbireskin benamaa? Min papa betanra en mia benakonshamanke. Mia kopira, non akonbireskin masá shinanke —akin.

⁴⁹ Jaskaáketian Jesussen jato yoia iki: —¿Jawekopiki maton ea benai? ¿Matonki onanyamaa, nokon papan jawéki axoni ea iitai? —akin.

⁵⁰ Jato jaskaákin yoiabi jawen anibaon onanyamakana iki, jawe yoiiki jaskatai ixon.

⁵¹ Jatian jaskatax jawen anibo betan Nazarethainko moa Jesús kaa iki. Jain kaax jawen anibaon joi ninkáxonai iki jenéyamaa iki. Ikaxbi ja Jesús jaskáyantanabo jawen tita shinanbenoyamaa iki.

⁵² Jainoax Jesús jawen onanti shinanyabi, jawen yoraribi anikaresa iki. Jainxon Diossen oinna itan jonibaon oinnaribi, jawe jakonmabi yama iká iki.

3

Jato bautizanai Juanman Diossen joi yoia (Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

¹ Jatian Tiberio iká iki, moa chonka pichika baritia ja icha mai iboaa apo jikia. Jatian Judea mainbiribi iká iki, Poncio Pilato jaton joni koshi. Jainoax Herodesbiribi Galilea mainmea joni koshi iká iki, jatian ja Herodesnin wetsa Felipebiribi iká iki, Iturea betan Traconite mainmea joni koshi. Jainoax ja Abiline main jaton joni koshi ikáribi iká iki Lisanas.

² Jatianribi ja *sacerdotebaon koshi iká iki, Anás betan Caifás. Jatian jabo jaskara inontianribi, jain joni jayamainkoxon, ja Zacariassen bake Juan Diossen yoyo aka iki.

³ Jaskatira jatíbi ja Jordán wean main iká jemabaon Juan kaa iki; akonkin jaton jakonma shinanbo jenetaanan bautizameekanon ixon jato joi yoiboi; jaskakanketian jaton ochabo moa Diossen shinanxontima kopí.

⁴ Jaskarabo iti yoikinra ja *profeta Isaíassen neskáakin wishanike:
“Jawebi yama mananmameaxa joni neskati saí ikai:
‘Non Ibo joti bai benxoaxonkanwe,
bai pontexonkanwe.

⁵ Jatíbi mai xankenbora bochoakanti iki, jatíbi mananbo itan manan kawishpobora, masenenhakanti iki. Ja yosho baibora pontekanti iki; ja jakonma baibora masenenhakanti.

⁶ Jatíbiain iká jonibaonra oinnoxikanai, jan jato kishpinmati Diossen jato raanxona’ ”, iki iká.*

⁷ Ja Juanman jato bautizanon ikax jonibo bekanaitianra, jan jato neskáakin yoikatitai: “¡Mato riki, jakonmabo ikax, rono kaita keská jonibo! ¿Tsonki mato yoia, ja Diossen jato castigantinkoni ax mato kishpinmeeti?

⁸ Jaskara iken maton jakonma shinanbo akonkin jenetaanan jakoni jakanwe, matonbinixbo: ‘¡Noara Abrahamman chiní rarebobo!’ ikibo iamakanwe. Diossenra nato makan inonbi Abrahamman chiní rarebo imati atipanke.

⁹ Ja yamira moa taponyabiakin jiwi xatetires inon ixon, ja namanbi rakana iki. Ja jakoni bimiamai jiwibora, moa taxteanan chiikan menokanti jake”, akin.

¹⁰ Jatian jonibaon yokákana iki: —¿Nonbiribiki jawe ati iki? —akin.

¹¹ Jatian Juanman jato yoia iki: —Ja rabé kotonyabaonra, ja jayáomabo wetsa koton jato meniti iki, ja pitiabaonra, ja jayáomabo jato akinti iki —akin.

¹² Jainoax ja apo jato kopí yokáxonai boribi, bautizameekasi Juanhiba bekana iki; bexon neskáakin yokákana iki: —¿Nonbiribiki jawe ati iki Maestró? —akin.

¹³ Jatian Juanman jato neskáa iki: —Rama jato kopí yokákin, bebonhira jato yokáyamakanwe —akin.

¹⁴ Jainxon jawetii sontárobaonribi, Juan neskáakin yokákana iki: —¿Nonbiribiki jawe ati iki? —akin. Jaskáakana jato yoia iki: —Rama tsoabi rakéaxonbo jato jawéki bichinyamakanwe, jainxon yankabires jato jakonma akátonin yoinyamakanwe, ja mato kopíakanaitoninbiribi jakanwe —akin.

¹⁵ Jatian jonibo ikana iki kikinni onankashorai manákana, jaskatira ikana iki jatíbi jonibo, Juanra ibirai ja *Cristo ikibo yokakanani.

¹⁶ Ikaxbi Juanman jato neskáakin yoia iki: “Enra jato onpaxenres *bautizanai; ikaxbi epekaora westíora joni joái; janra Diossen Shinanman itan chiikan jato bautizanoxiki. Jara ea xewina atipana koshiya iki. Jaskara ikenra, jawen zapato risbitanibobi choroxonti senenma iki ea.

¹⁷ Jara moa jan payánti tso máya joái, ja trigo bimibo payanhanan jawen xakábo potamanox. Ja bimibichores bixonra, jain benxoatinko benxoanoxiki. Jatian ja xakábobiribira, jawetianbi tiriti nokayamai chii meran potaxon menonoxiki”, akin jato aká iki.

¹⁸ Neskáakinbo, itan icha meskó eséboribi yoiananra, jakon joi Juanman jonibo yoia iki.

¹⁹ Jainxonra ja joni koshi Herodessibi notsina iki; jawen wetsa Felipen awin Herodías awinhaka iketian, itan wetsa jakonma jawékiboribi aká kopí.

²⁰ Ikaxbi jaskáakin akára, moa siná teneti atipanyamaxon, Herodesnin jato cárcel meran Juan amaa iki.

* 3:6 Is. 40.3-5

Juanman Jesús bautizana
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Jatian jonibo bautizani Juan iitaitianra, Jesús sibi kaax bautizameeta iki. Jatian moa orani ikaitianra nai chopeta iki.

²² Jaskataitianra jishtibires Diossen Shinan, westíora xotó keska jaki joá iki; jatianra naikanmeax neskati yoyo ikai ninkata iki: –Miara nokon noi Bake iki, mionra ea kikinbiresi raroai –iki.

Jesucriston rekenbo
(Mt. 1.1-17)

²³ Jatian jawen tee akin peonontianra iká iki, Jesús moa kimisha chonka baritiayabira. Jara iká iki, Josekan bake, ja ikonhakanai keská. Jatian Joséra iká iki Elikan bake,

²⁴ ja Elí iká iki, Matatnin bake, ja Matat iká iki Levikan bake, ja Leví iká iki, Melquinin bake; ja Melquí iká iki, Janaikan bake; ja Janai iká iki, Josekan bake;

²⁵ ja José iká iki, Matatíassen bake; ja Matatías iká iki, Amóssen bake; ja Amós iká iki, Nahúmman bake; ja Nahúm iká iki, Eslíkan bake; ja Eslí iká iki, Nagainin bake;

²⁶ ja Nagai iká iki, Máatnin bake; ja Máat iká iki, Matatíassen bake; ja Matatías iká iki, Semeikan bake; ja Semei iká iki, Joseckan bake; ja Josec iká iki, Judakan bake;

²⁷ ja Judá iká iki, Johanánman bake; ja Johanán iká iki, Resan bake; ja Resa iká iki, Zorobabelnin bake; ja Zorobabel iká iki, Salatielnin bake; ja Salatiel iká iki, Nerin bake;

²⁸ ja Neri iká iki, Melquinin bake; ja Melquí iká iki, Adikan bake; ja Adí iká iki, Cosamman bake; ja Cosam iká iki, Elmadámman bake; ja Elmadám iká iki, Ernin bake;

²⁹ ja Er iká iki, Josuénin bake; ja Josué iká iki, Eliezernin bake; ja Eliezer iká iki, Jorinman bake; ja Jorin iká iki, Matatnin bake;

³⁰ ja Matat iká iki, Levikan bake; ja Leví iká iki, Simeónman bake; ja Simeón iká iki, Judakan bake; ja Judá iká iki, Josekan bake; ja José iká iki, Jonamman bake; ja Jonam iká iki, Eliaquimman bake;

³¹ ja Eliaquim iká iki, Melean bake; ja Melea iká iki, Menan bake; ja Mena iká iki, Matatanin bake; ja Matata iká iki, Natánman bake;

³² ja Natán iká iki, Davidkan bake; ja David iká iki, Isaíkan bake; ja Isaí iká iki, Obedkan bake; ja Obed iká iki, Boozsen bake; ja Booz iká iki, Salmónman bake; ja Salmón iká iki, Nahasónman bake;

³³ ja Nahasón iká iki, Aminadabnin bake; ja Aminadab iká iki Admínman bake; ja Admín iká iki, Arníkan bake; ja Arní iká iki Esromman bake; ja Esrom iká iki Faresnin bake; ja Fares iká iki Judakan bake;

³⁴ ja Judá iká iki Jacobnin bake; ja Jacob iká iki, Isaacnin bake; ja Isaac iká iki, Abrahamman bake; ja Abraham iká iki, Tarékan bake; ja Taré iká iki, Nacornin bake;

³⁵ ja Nacor iká iki, Serugnin bake; ja Serug iká iki, Ragaunin bake; ja Ragau iká iki, Pélegnin bake; ja Péleg iká iki, Ebernin bake; ja Eber iká iki, Selajkan bake;

³⁶ ja Selaj iká iki, Cainánman bake, ja Cainán iká iki, Arfaxadnin bake; ja Arfaxad iká iki, Semman bake; ja Sem iká iki, Noekan bake; ja Noé iká iki, Lameckan bake;

³⁷ ja Lamec iká iki, Matusalénman bake; ja Matusalén iká iki, Enocnin bake; ja Enoc iká iki, Jaredkan bake; ja Jared iká iki, Mahalaleelnin bake; ja Mahalaleel iká iki, Cainánman bake;

³⁸ ja Cainán iká iki, Enóssen bake; ja Enós iká iki, Setkan bake; ja Set iká iki, Adánman bake; ja Adán iká iki, Diossen bake.

4

Satanás sen Jesús tanaa
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

¹ Jatian Jesús Diossen Shinan kikinni bochoax, ja Jordán weanhinoax, moa karibaa iki. Jainxonra ja Shinanman jain joni jayamainko ioa iki.

² Jainra chosko chonka nete iká iki, jainoara Satanásseen ochamakaskin tanaa iki; jatian jati nete jawékiama ikaxa kikinbiresi jawékiakasa iki.

³ Jatianra *Satanásseen neskáakin yoia iki: —Ikonkon Diossen Bake ixon, nato makan pan imawe —akin.

⁴ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Wishá meranra ikai: ‘Jawékiatininbichora joni jayamake, [ja Diossen yoiaibo senenhairibikayara joni jati jake]’, iki —akin.

⁵ Jainoara *Satanásseen manan keyá ikain boríbaa iki. Jain boxon, jatíbi nato netemea ani jemabo oinmaa iki.

⁶ Jaskáakin oinmaxon yoia iki: —Enra jatíbi nato jawékibo, itan nato jemabaon ani jawékibo mia meniti iki. Jabora nokona iki, jatian jaweratoboki en menikasai jabora en meniti atipanke.

⁷ Jaskara ikenra, ebebon chirankooxon min ea rabiketian, jatíbi nato jawékibo mina iti iki —akin.

⁸ Jaskáakin yoiabi Jesussen neskáa iki: —Wishá meranra ikai neskati: ‘Ja min Ibo Diosbichores rabiananbi, jabichores jawen keenabo axonkanwe’, iki —akin.

⁹ Jainxonra Satanásseen Jerusalénhain Jesús ioribia iki. Jain ioxon Dios rabiti xobo bochiki boxon, chankakiina iki, jainxon neskáakin yoia iki: —Ikonkon Diossen Bake ikax nenoax naman choronwe;

¹⁰ Wishá meranra yoiai:

‘Diossenra jawen ángelbo raanti iki; jabaon koiraanan mia akinkanon ixon.

¹¹ Makanki choshiamanon ixonra, ja ángelbaon jaton mekenman mia tewankanti iki’, ikira ikai —akin.

¹² Jaskáabi Jesussen yoia iki: —Wishá meranra ikai: ‘Min Ibo Dios tanayamawe’, iki —akin.

¹³ Jatian wetsa keskáakinbo axon Jesús tanati atipanyamaax aríbanoxpari, jawetio basi já jenebaini moa Satanás kaa iki.

Galileankoxon Jesussen jawen tee peoa

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-17)

¹⁴ Jainoax ja Diossen Shinanman atipana koshi bochóya ikax, Galileanko Jesús karibaa iki. Jatianra jatíbiainoa jonibo jakiritibo yoyo ikana iki.

¹⁵ Jaskara kaxonra, jain kaax nokotainkobo, jain tsinkíkanai xobo meranxonbo, jato axeakatitai. Jatianra jatíxonbi rabikantikanai.

Nazaret jemanko Jesús kaa

(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶ Jatianra já jainoax ania Nazarethain Jesús karibaa iki; ja jeman nokotax tantiti neten, jain tsinkíti xobon kaa iki, jaskatibiribi axea ikax. Jain jikiax jato bebon chankata iki, ja Diossen kirika yoyo anox.

¹⁷ Jainoara yoyo anon ixon, ja *profeta Isaíasseen wishani kirika menikana iki. Ja kirika menia chopexon meraa iki, neskati iká wishá:

¹⁸ “Ja Ibon Shinanra emeran iki;
janra jawenashamanbi ea imaa iki,
ja jawékiomashokobo, jakon joi jato yoinon ixon,
janra ea raana iki, ja preso keskábo xabakaati,
joi jato yoiti,
ja benche keskabo jato oinmati;
jainxon yonokin ramiareskanaibo jato
xabáati,

¹⁹ itan ja non Ibon jato akinti nete nokota jato yoiti”, iki iká.*

²⁰ Jainxonra Jesussen ja kirika moa xepoa iki. Jaskátaanra, jan jato akinnai joni moa menitaanan moa yakata iki. Jatíbi ja tsinkíti xobo meran ikábaon, jainbi kikinakin oinkana iki.

²¹ Jainxon jato Jesussen neskáakin yoikin peoa iki: —Ramabira ike, mato bebonbi nato wishábo seneni —akin.

²² Jato jaskáa, Jesús yoii jakonires yoyo ikana iki; jainxon jakonhira joibo jato yoiaitianbo, ninkataxibi ratékana iki. Jaskatira neskatiyo yokakaakana iki: —¿Natomarin ja Josekan bake ipachoai? —ikibo.

²³ Jaskákanaitian Jesussen jato yoia iki: —Ramara matonbi, ja neskákanai joi ea yoiti iki: ‘Jato raonai, minbixbi raomeewe’, akin. Jainxonra maton ea yoiribiti iki: ‘Ja Capernaúmhainxon min aká jawékibo non ninkánibo; rama neno min mainkoxonribi aríbawe’ —akin.

²⁴ Jainxon jato yoiboresa iki, neskáakin: —Ikonshamanra en mato yoiai, tsoa *profetabira jawen jeman jaa jonibaonbi jakonhayamakanai.

²⁵ Ikon riki, ja *profeta Elías inontianra, naikanmeax oi beyamaitian, jatíbiain ikonbiresi jawékiatinin ikana iki. Jatian icha benomaya ainboboribi *Israel jeman jakana iki.

²⁶ Ikaxbi Elíasra, ja *Israel jeman tsoa benomaya ainboboibabi, Diossen raanyamaa iki; Sarepta jeman iká benomaaya ainboibares raana iki. Ja iká iki Sidón jema iká ochóma.

²⁷ Jainoax ja *profeta Eliseo inontianribira, ja Israel main icha *lepra isinya jonibo jaa iki. Ikaxbi tsoabi benxoyamaa iki; ja Siriainoa Naamán janeya joniresa benxoa iki —akin.

²⁸ Jaskáakin jato Jesussen yoia ninkátaanra, ja tsinkíti xobo meran weitabo, ikonbiresi jaki sinákana iki.

²⁹ Jaskáaxonra yatanxon, ja jemamea pikoxon, ja jema iká manan maxkatenbi Jesús bokana iki, jainxon werannoxon.

³⁰ Jaskáakin bokanabira jato xaranmeaxbi jato potabaini moa Jesús kaa iki.

Yoshin naikia joni iká

(Mr. 1.21-28)

³¹ Jainoax Jesús Capernaúm jeman kaa iki, ja iki Galilea main iká. Jain kaxon ja tantiti netenbo jato axea iki.

³² Jaskáakinbo jato axeaitian ninkatax, jonibo ratékana iki. Koshi shinanyaxon jato akaitian ninkatax.

³³ Jatian ja tsinkíti xobo meran iká iki, westíora joni yoshin naikia. Jaskara ikax, ja joni neskati koshin saí ika iki:

³⁴ —¡Noa jenewe! ¿Jaweatiki min noa teai Nazarethainoa Jesús? ¿Noa keyoiki mia joá? Enra mia onanke; mia riki Diossen ochaoma Bake —iki.

³⁵ Jaskáaketian ja yoshin notsinkin neskáakin Jesussen yoia iki: —¡Netéwe yoshimá, ja joni meranoax pikówe! —akin. Jatianra jato bebonbi ja joni mai tsakamataanra, jameranoax pikókinbi, ja yoshinman jawe jakonmabi ayamabaina iki.

³⁶ Jainoaxa jatikaxbi jonibo ratékana iki; jaskatax jatobires neskatiyo yoyo ikana iki: —¿Jawekeska joikayarin nato? Nato joninra jatíbi jawen atipana koshiaxon, itan yoiti koshiaxon, yoshinbo jokonti yoiai; ¡Jatianra jabo pikókanai! —ikibo.

³⁷ Jaskatira ja Jesussen jaskara jawéki akábo, jatíbi ja mainmea iká jemabaon ninkakaaketana iki.

Simonman rayos ainbo Jesussen benxoa

(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

* 4:19 Is. 61.1-2

³⁸ Jainoaxa ja tsinkíti xobo meranoax pikókaini kaax, Simonman xobon Jesús jikia iki. Jain iká iki, Simonman rayos ainbo kikin yoná koshi aká rakata. Jatianra ja benxoanon ixon Jesús yoikana iki.

³⁹ Jatianra ja ainbo manaon beokainxon ja yoná Jesussen notsina iki. Jaskáatianbi ja ainbaon moa yoná jenea iki. Jatianbi wenixon, ja ainbaon jato jawékiamaa iki.

Jain isinaibo Jesussen benxoa

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

⁴⁰ Jatian moa yametaishokobi, jatíbi meskó keskati isinaibo, Jesússiba bokana iki. Jaskáakin bokanketianra tii axonres jato benxoapakea iki.

⁴¹ Jainoax icha isinai jonibo meranoaxibi, yoshinbo jokona iki. Jaskati jokonira neskatibo saí ikana iki: —¡Mia riki Diossen Bake! —iki. Ikaxbi Jesussen yoyo imayamakin ja yoshinbo jato notsina iki; jara *Cristo iki ixon jabaon onanna kopí.

Jain tsinkíti xobonkoxonbo Jesussen jato joi yoia

(Mr. 1.35-39)

⁴² Jatian nete xabataishoko wenitax, ja jemameax pikókaini joni yamanko Jesús kaa iki. Ikaxbi jonibora ja benai boax já ikainko nokóxon, kayamanon ixon jainbi banémakaskana iki.

⁴³ Ikaxbi Jesussen jato yoia iki: —Wetsa jemankoboribira ja Diossen ikinaton iti jakon joibo en yoiti jake; ja ati kopíra nato neten ea Diossen raana iki —akinbo.

⁴⁴ Jaskáakinra ja Judeain iká jain tsinkíti xobo meranxonbo, ja jakon joibo jato Jesussen yoiboa iki.

5

Icha yapa bikana

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.16-20)

¹ Westíoraira Jesús ja Genesaret ian kexá iká iki; jain ikenra, ja Diossen joi ninkákaskin, joni ichan bitaxkana iki.

² Jainxonra Jesussen oinna iki, ja rikanaibaon rabé bote jawebioma, mashin repia. Ja bote ibobo ikana iki, mapéxon jaton rika chokai tsamákana.

³ Jatian wetsa bote iká iki Simónmana, jain Jesús naneta iki. Jainxon yoia iki napoorichashoko ja bote axonti. Jainoaxa ja boten Jesús nayakaa iki; jainxon jonibo jato axeakin peoa iki.

⁴ Jaskáakin jonibo jato Diossen joi yoikin senenhataan, ja Simón yoia iki: —Ja min bote napoori boxon, maton rikabo jain nepókanwe, maton yapa binon —akin.

⁵ Jaskáaketian Simonman Jesús yoia iki: —Maestró, yaméra non aashinai rikankin; ikaxbira jawe yapabi non biamawanke. Ikaxbi min ati yoiara en akai ja rika nepókin —akin.

⁶ Jatian jaskáati yoia nepóxonra, icha yapa bikana iki, jaton rikabobi noshinon kaman.

⁷ Jaskara iken ja wetsa boten iká, jato betan teetai jonibo kenakana iki, jato akini bekannon ixon. Jatianra jabo bexon, jaton rabé botebi bochoakana iki, kikin jiki-ibishokobo itiaikin.

⁸ Jaskáaketian oinnax Simón Pedro Jesús naman joáx, chirankoota iki. Jainxon neskáakin yoia iki: —Ebé iamawe Ibó, eara ochaya joni iki —akin.

⁹ Jatian Simón itan jabé ikáborá ikana iki ratékanabo; ichayora yapa biax.

¹⁰ Jainoax ja Simón betan teetaibo, Zebedeon bake rabé, Santiago betan Juanribi, kikinni ratékanabo ikana iki. Ikaxbi Jesussen Simón yoia iki: —Rakéyamawe, nenoax pekootaxa, rama mia joni biaibiribi ikai —akin.

¹¹ Jato jaskáaketian jaton bote repintaan, jain iká jatíbi jaton jawékibo potabaini, Jesús betan bokana iki.

Lepra isinya joni Jesussen benxoa
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹² Wetsa netenra, westíora jeman Jesús iketian, *lepra isinya westíora joni jaiba joá iki. Joxon Jesús oinnax, ja namanbi chirankootax maikibi bekepia iki. Jainxon Jesús neskáakin yoia iki: —Ibó, keenxonra nokon isin min ea benxoati iki —akin.

¹³ Jatian Jesussen mekenman tii axon, neskáakin yoia iki: —Eara keenai. ¡Benxowe! —akin. Jaskáatianbi, ja jonin *lepra isin moa benxoa iki.

¹⁴ Jatianra Jesussen yoia iki: —Tsoabi keshanyamawe; pontékainxonres ja *sacerdote oinmatanwe, jainxon ja Dios bebon jakon iti kopi, ja Moiséssen jaskáati yoini neskáakin, Dios jawéki menitanwe, moa mia benxoa sacerdotebaon onankanon —akin.

¹⁵ Jaskarabo ikenbira, jatíbiain ja Jesussen aká jawékibo ninkakaaboresa iki. Jaskatira icha jonibo tsinkíakeresa iki, ja Jesussen yoiaibo ninkati. Jainoax jaton isinbo jato benxoanon ikax.

¹⁶ Ikaxbira Jesús tsoabi yama ikainkobo orani kakatiai.

Kishi jirioma joni Jesussen benxoa
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷ Wetsa netera Jesussen jato joi onanmai iitaitian, jawetii *fariseobo betan esé onan jonibo jain yakákana iká iki. Jabo bekana iká iki, Galilea main iká maxko jemameax, itan Judea main iká jemameax, jainoax Jerusalénhainoaxibi. Jatianra Diossen atipana koshi Jesús meran jishtia iki, ja isinaibo benxoaitian.

¹⁸ Jatianra jawetii jonibaon, westíora kishi jirioma joni, rakátinin axon bekana iki. Bexonra xobo meran jikimaxon Jesús bebon rakankaskana iki;

¹⁹ ikaxbira jaoraoshamaxon jikimati merayamakana iki, ichayora joni iketian. Jaskara ikenra ja xobo pekaten mapéxon, ja xobo pebíanan kiniaxon, jawen rakátininbi axon; ja joni icha xaranbi apakexon, ja isinai joni Jesús bebon rakankana iki.

²⁰ Jatian jan beabo, ja ikonhaax jaki koshikana ointaan, Jesussen ja isinai joni neskáa iki: —Joní, min ochabora en moa mia shinanxonyamai —akin.

²¹ Jatianra ja esé onanbaon, itan *fariseobaon neskáakinbo shinankana iki: “¿Tsoarin nato, ja Dios yoi jakonmaibires yoyo ikai? Diossenbichora non ochabo moa noa shinanxonyamati atipanke”, akinbo.

²² Ikaxbi Jesussenra, jaskáakinbo shinankanai onanxon, jato neskáakin yokata iki: —¿Jaweatiki maton jaskáakin shinannai?

²³ ¿Jaweraki yoitikayaki atibires itiki: ‘Min ochabora en mia shinanxonyamai’, akin ati, iamax: ‘Wenitax katanwe?’ akin ati.

²⁴ Enra mato oinmai, nato mainra ja jonin Bake, jonibaon ocha akábo moa jato shinanxonyamanoxon yoiti koshiya iki ixon —akin jato aká iki. Jaskáataan ja isinai joni neskáa iki: —Enra mia yoiai, wenixon min rakáti bibaini, min xobon katanwe —akin.

²⁵ Jaskáatianbi, ja kishi jirioma joni, jato bebonbi wenixon, jawen rakáti bitaan ja jawen xobon moa kaa iki. Kakin Dios rabi rabibaina iki.

²⁶ Jatianra jatíbi jonibo ratékana, jainxonra Dios rabikana iki; jainoaxa kikinni raketi neskatiyo yoyo ikana iki: —Ramara non ake jan ratéti jawékibo oinkin —ikibo.

Leví Jesussen kenaa
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷ Jaskara aká pekáora, moa Jesús jainoax kaa iki. Kakin Leví janeya westíora joni nokoa iki, jainxon Romamea apo jato kopí yokáxonai xobonko yakata. Jainoa Jesussen neskáa iki: —Ea chibanwe —akin.

²⁸ Jatianra Leví jatíbi jawen jawékibo jenetaanan Jesús betan kaa iki.

²⁹ Jainxonra Levikan, jawen xobon Jesús ioxon, rarokin ani fiestaaxona iki. Jaskáaxon jato chania, jato betan jawékiai ja apo jato kopí yokáxonai boyabi, wetsa joniboribi jain tsinkíkana iká iki.

³⁰ Ikaxbi ja jaskara esé chibanaibobires ixon, fariseobo betan esé onan jonibaon, ja Jesussenmea onannaibo jakonmaakin yoikin peokana iki. Jainxonra neskáakin yoikana iki: —¿Jaweatiki jakopí yokámisaibo, itan ja ochaya jonibo betan maton jawékiái? —akin.

³¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja isinhomabora jato raonai joni benatinin maxkáyamake. Isinaibokaya riki jato raonai jonin akintinin maxkatabo.

³² Eara ja jákonman shinanmeetaibo benai joáma iki. Eara joá iki ja ochaya jonibo kopí; jaskáaxon jabaon Dios ikonhanon ikax —akin jato aká iki.

Ayunantikiriakin yokákana
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³ Jainxonra jonibaon Jesús yoiribikana iki: —Ja Juanmamea onannaibo betan ja fariseobaomea onanaibaon akanai, jatíbitian *ayunankin, itan akonbireskin orankin, jatian mionmea onanaibaonbiribi akanai, jatíbitian piananbi xeakin —akin.

³⁴ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Jawetianbira wanokanai fiestanko, jato chania bekanketian, maton jato jawékiati tenemati atipanyamake, ja wanoai joni jato betan iketian.

³⁵ Ikaxbi netera nokónoxiki, ja wanoai joni moa bokanti, jatianparira ja chania bekanabaon jawékiati tenekanti iki —akin.

³⁶ Jainxonra neskara jawékiki jato yoinribia iki: —Tsonbira chopa bena xatetaanan jan payo chopa onayosma iki; jatian jaskáakin onaara, ja bená chopan ja payo chopa waxaresai. Jainoax ja bená choparibi, ja payo chopaki onaa ikax jakon banéyamai.

³⁷ Jainxon tsonbiribi payo bichi chomon, bená vino nachíosma iki; jaskáakin akábira, bená vinon ja payo bichi chomo toá akai, jaskatira ja vino betan ja bichi chomoribi, moa jawemabi banetai.

³⁸ Jaskánaketianra ja bená vino, bená bichi chomonribi nachíti iki.

³⁹ Jainoax tsoabira ja pae vino xea pekao, ja paema vino xeakasibo iamakanai. Jaskatira ikanai: ‘Ja pae vinokayara kikin jakon iki’, ikibo —akin jato aká iki.

6

Tantiti netenbi trigo tsekakana
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

¹ Jatian westíora tantiti netenra, Jesús jaonmea onannaibo betan, wai banakanbi bokana iki. Kakinra jaonmea onanaibaon trigo bimi texkan pinaxon xemekana iki.

² Jaskáakanaitian jawetii *fariseobaon jato yokata iki: —¿Jaweatiki ja tantiti neten jaskáatima ikenbi maton jaskara jawékibo akai? —akin.

³ Jatian Jesussen jato yoia iki: —¿Matonki ja jawékiakashorakin, jabé ikábo betan westíoraakin Davidkan aní jawéki yoyo akáma iki?

⁴ Janra ja Dios rabiti xobo meran jikixon, ja Dios menikana pan bixon pia iki. Jainxonra já chibanaiboribi, pikannon ixon jato menia iki, ja sacerdotebaonbichores ja pan piti akana ikenbi —akin.

⁵ Jainxon jato yoiribia iki: —Ja jonin Bake riki, jawerin ja tantiti neten atibo ixon jan mato yoiti —akin.

Meken jirioma joni iká
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶ Jatian wetsa tantiti neten, Jesús jain tsinkíkanai xobon jikia iki. Jain jikixon axeakin peoa iki. Jainribi iká iki, westíora joni jawen mekayao meken jirioma.

⁷ Jatian jainribi ikana iki esé onan joniboyabi fariseobo; ja tantiti netenbimein Jesussen benxoai ixon paranaxon oinni. Jaskáaxon jakibo yoinxon ramiati shinanyanix.

⁸ Ikaxbi, janra jaskarabo shinankanai onanxon, ja meken jirioma joni neskáakin yoia iki: —Wenitax joáx, jain napon chankawe —akin. Jaskáakin yoia, wenitax chankata iki.

⁹ Jainxon jato Jesussen yoia iki: —Rama en mato yokábanon ninkákanwe: ¿Ja tantiti neten non jawe atiki yoiai? ¿Jakon jawéki ati ó jakonma jawéki ati? ¿Mawatainbi jato kishpinmati, ó jato mawámaresti? —akin.

¹⁰ Jaskáaxon jain ikábo jato beísaketana iki; jainxon ja meken jirioma joni yoia iki: —Min meken sananwe —akin. Jaskáakin yoia sananatianbi, ja jonin meken benxoa iki.

¹¹ Ikaxbi wetsabobiribi ikonbiresi sinákana iki, jaskáaxon shinan akana iki, ja Jesúski jaweakantiki ixon.

Chonka rabé jawen raana itibo, Jesussen katota

(Mt. 10.1-4; Mr. 3.1-6)

¹² Jatian ja netebaonribira mananmanxon orani Jesús kaa iki. Jainra orani Dios betan yoyo iki yamé iishina iki.

¹³ Moa nete xabáketianra, jaonmea onannaibo jato kenaa iki. Kenaxon chonka rabéres jato katota iki; jabora jato janea iki, raanabo akin.

¹⁴ Jabo iká iki: Simón, jaribi janea iki Pedro akin; jainoax ja Simonman wetsa Andrés, jainoax Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé,

¹⁵ Mateo, Tomás, Alfeon bake Santiago, jainoax Simón, ja Zelotebo betan nia ikátiai,

¹⁶ Jainoax Santiagon bake Judas, jainoax Iscariote, ja jakonhai keská ixonbi jan Jesús jakonmaani.

Icha joni Jesussen jato joi yoia

(Mt. 4.23-25)

¹⁷ Jaskáakin senenhataan, mananmameax moa Jesús ipakea iki; jawen katota joniboyabi. Beax ja manan teshanpa ikain ikana iki; Jatian ja icha joni tsinkitabo ikana iki Judea mainmeax, Jerusalénhainoax, jainoax ja Tiro keibakeax, itan ja Sidónhainoax bekanaboribi.

¹⁸ Jabora ja Jesussen joi yoiaibo ninkati itan jaton isinbo jato benxoanon ikax bekanabo ikana iki. Jatianra ja yoshinbo jato meran naikixon, jato masá tenemaiboribi jato benxoa iki.

¹⁹ Jatíbi jonibora Jesús tii akaskana iki, já meranoax pikotai jawen atipana koshin jato benxoi oinxon.

Raroshaman ikanti itan raroma ikanti joi jato yoia

(Mt. 5.1-12)

²⁰ Jatian Jesussen jaonmea onannaibo jato beísaketana iki; jainxon jato yoia iki: “Diossenra raroshaman imati iki, ja mato Dioskires ikoni koshiax jakanabo. Matonakayariki ja Diossen ikinaton jati nete.

²¹ Diossenra raroshaman imati iki, ja pikasi, itan nomi mato rama iitaibo. Matora jawekiatinin maxkáyamanonxiki. Diossenra raroshaman imati iki, ja onisi winii mato rama iitaibo; jaskata pekáora mato raroshaman inoxikanai.

²² Diossenra raroshaman imati iki, ja jonin Bake kopí, jonibaon omiskanaibo, ja jawemabiakin shinankanaibo, ja ichákanaibo, ja jakonma jawéki atin, jaton jane omisnankanaibo.

²³ Mato jaskáakana raroananbi kikini benenoxikanwe ja nete. Naikanxonra Diossen kikin jakonhakin mato ikinoxiki. Jaskáakinribira, moatian jaton reken papashokobaonribi ja *profetabo jakonmaapaokanike.

²⁴ Ikaxbi, ¡Jawe iresaipanon, rama ja mato jatíbi jawékia ikax moa jakonbires jakanabo!

²⁵ ¡Jawe iresaipanon, ja rama mato jatíbi jawékiatinin maxkáyamaibo, matora jawékiatinin inoxikanai! ¡Jawe iresaipanon, ja ramatian raroi jakanabo, matora onisi wininoxikanai!

²⁶ ¡Jawe iresaipanon, ja jatíxonbi kikin joniboakin shinankanaibo! Jaskáakinribira ja janso *profetabo, jaton reken papashokobaon jato shinanpaonike.

*Rawíbo noitikiriakin jato esea**(Mt. 5.38-48; 7.12)*

²⁷ Ikaxbi, ja en yoiai ninkati tsamatabora en mato yoiai: Maton rawibo noikanwe, mato omisaibo jato jakonhakanwe.

²⁸ Mato ramímatiakinres shinanxonaiboki, jakonres shinankanwe. Jainxon matoki shirokin mato join imakanketianbo, jatoki orankanwe.

²⁹ Jawekeska ixon wetsa jonin ati iki mato tantash akin; wetsaori amaribinoxikanwe, jainxon mato jan perakooti choparibi mato boonkana, maton kotonribikaya jato bo-maresnoxikanwe.

³⁰ Wetsabaonbires mato jayata jawéki mato yokákana; meniresnoxikanwe. Jatian jaweratobaonki matona ikenbi mato jawéki bichinai, moa yokáyamakanwe.

³¹ Jaskara iken, wetsabaon mato jaskáatinin mato keenai keskáribiakin, matonribikaya wetsabo jato jaskáakanwe.

³² Jatian ja mato jakonhaibores maton jato noiabira, wetsaresibi jawékima iki; ja ochaya jonibaonribira jato jaskáai.

³³ Jainxon ja mato jakonhai joniboresibi, maton jato jakonhabira, wetsaresibi jawékimaribi iki, ja ochaya jonibaonribira jaskáakinribi jato jakonhai.

³⁴ Jato jawéki menikin, mato kopikin menishkokanti shinanyaxonres jato menikin-bira, wetsaresibi jawéki maton ayamai; ja ochaya jonibaonribira jato jaskáai, jatoibakea bishokoti shinanyaxon.

³⁵ Jaskara iken, maton rawíbo noianan jato jakonhakanwe; mato kopikin menishkokanti shinanhomaxon jato menikanwe. Jaskáakinra ani jawékibo maton biti iki, itan ja ani Diossen bakekonshaman mato iti iki. Janra jakon shinanyaxon, ja jakonma jonibo itan Dios iráke ati onanma joniboribi jato akinnai.

³⁶ Jaskara iken, ja maton Papan jato akai keskáribiakin, jato onísakanwe.

*Wetsabaon aká jawékibo jato yoixontima**(Mt. 7.1-5)*

³⁷ Tsoabi jaton jakonma akábo yoixonyamakanwe; jatianra Diossen mato jaskáashokotima iki. Jainxon jakonma akanketianbo, jato ramiayamakanwe; jatianra Diossen mato ramiayamashokoti iki. Mato jakonmaakanabo moa jato shinanxonyamakanwe; jatianra mato Diossen jaskáashokoti iki.

³⁸ Jato jawéki menikanwe; jatianra mato Diossen menishokoti iki. Janra mato meniti iki; ja sako meran jakonshamanhakin napóanan, kikhakin bochoaka keskáakin. Jawe jawékiki maton jato menia iki, jaribira mato Diossen meniti iki”, akin.

³⁹ Jainxon Jesussen jawékiki yoinribikin jato neskaa iki: “Westíora benchenra, jawekeskaxonbi jabé benche ioti atipanyamake; jatian jaskáakin ioibira rabekaxbi kini meran pakébekonti atipanke.

⁴⁰ Jawerato axeai jonibira, jawen maestro bebon onan iti atipanyamake. Jawetianki jan onankin senenhai, jatianparira jawen maestro betan senen onanribi iti iki.

⁴¹ ¿Jawekopiki ja wetsa maxkoshoko nisá bepokoota iken, min jares oinxonai; ja mia jiwi aniosi bepokootakaya ointitianbi?

⁴² ¿Jawekeskaxonki ja min wetsa, nisá bepokoota iken, min bixonti iki; ja mia jiwi aniosi bepokoota, minbipari tsekaama ixonbi? ¡Beparametaibo riki mato!, matonparikaya ja aniosi mato bepokoota tsekakanwe. Jaskáaxonparira moa jakonhakin oinxon, ja min wetsa nisá bepokoota min tsekaxonti iki.

*Jawen bimi oinxonres jiwi onanti**(Mt. 7.17-20; 12.34-35)*

⁴³ Jawetianbira jakon jiwi, jakonma bimia iti atipanyamake, jatian ja jakonma ji-wibiribi, jakon bimia iti atipanyamaribake.

⁴⁴ Jiwibora non onanai iki, jawen bimibo oinxonres. Jaskara ikenra, ja moxa jiwimea higo bimi non tsekati atipanyamake; jatian zarza jiwimeabiribi non uva bimi tsekati atipanyamake.

⁴⁵ Westíora jakon jonira jakon jawékibores yoyo ikai; jakonhakin shinanires jaa ikax; ikaxbi jakonma jonira jakonma jawékibores yoyo ikai, jawen shinan meran jakonma iken. Jawekeskaraki jonin shinannai, jaskarara joni yoyo ikai.

Rabé keska xoboki yoinmeeta esé

(Mt. 7.24-27)

⁴⁶ ¿Jaweatiki, ‘Ibó, Ibó’, akin maton ea janeai, nokon keenai keskábo axonkinmabi?

⁴⁷ Ramara en mato yoiai, jatíbi ja nokon joi ninkáxon jan yoiai keská senenhaiboki, jawe jawéki keskábo iki ixon.

⁴⁸ Jabo riki jonin xoboakin aní keska; rekenparira neminhakin chinianan, shankaki witábo nichina iki. Jatian jenetiaxon mapoara, ja xoboki bai koshi tsakákinbi shakonyamabobia iki; ja xobo witabo kikhakin nichina iketian.

⁴⁹ Ikaxbi ja en yoia joibo ninkáxonbi, nokon keena keskábo ea axonyamaibo riki; jonin mai chinixonres, jaki koshitibo ayonxonmabi xoboani keskábo. Jatianra basitanima bai koshin, ja xobo poxaa iki; jaskataxa kikini ras ika iki”, akin jato aká iki.

7

Romano sontárobaon koshin yonoti Jesussen benxoa

(Mt. 8.5-13)

¹ Jatian moa jato joi yoikin senenhatanan, Jesús Capernaúmhai kaa iki.

² Jain iká iki westíora romano sontárobaon oficial. Jan akonbireskin noia jawen yonoti iká iki, isini mawatibishoko.

³ Jatian Jesús yoi ikanaibo ninkáxon, ja oficialnin, jatíribi judíobaon joni koshibo, Jesússiba jato raana iki; ja jawen yonoti isinai benxoi joyamaama joti yoikanon ixon.

⁴ Jato jaskáa boxon, joyamaama joti Jesús neskáakin yoikana iki: —Atibira nato sontárobaon koshi oficialnin yokatai min akinti jake.

⁵ Janra non kaibo judíobo jato noike. Janribira, jain tsinkíti xobo noa axona iki —akin.

⁶ Jaskáakana, jato betan Jesús kaa iki; jatian moa xobonko nokoti bokanaitian, ja *capitánman, jawen onanna jonibo jato raana iki, bechixon neskáakin yoikanon ixon: “Ibó, jakonma shinanyamawe, nokon xobontanibobi, mia jikimati jisámabobi riki ea.

⁷ Jaskara kopíra eabishaman mia benai kayamawanke. Ikaxbi ja nokon yonoti benxonon ixon, ea yoixonreswe.

⁸ Enribira nokon koshibaon yonoa jato senenhaxonai. Jainoaxa, en ikinna sontároribibi jake; jatian westíora en jain katanwe akin yoiara kaa, jatian neri jowé akin en wetsa akára, joái; jatian nokon yonoti en jawéki ati yoiara akai”, akin.

⁹ Jatian jaskáakin yoikana ninkatax, Jesús ráteta iki. Jaskáaxon, já chibani bokana jonibo, jato neskáakin yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai: Nato *Israel mainra, nato jonin akai keskáakin ea ikonhai joni, en jawetianbi nokoisma iki —akin.

¹⁰ Jatian jakiribi moa xobon banéxon, ja raanwanabaon oinkana iká iki, ja yonoti moa benxoa.

Benomaata ainbaon benbo bake Jesussen jirima

¹¹ Jaskáa pekáo, Nain janeya westíora jemanko Jesús kaa iki. Jain kaaitian jaonmea onannaibo, itan icha joniboribi já chibani bokana iki.

¹² Jatian ja jema xepotiain moa nokoti kakin oinna, mawá miinnoxon boí ikana iki. Ja mawá iká iki, benomaata ainbaon jabicho bake, jatian ja mawá miinkini boaibo ikana iki icha joni.

¹³ Jaskara oinxon, ja ainbo Jesussen noibaa iki; jainxon yoia iki: —Winiamawe —akin.

¹⁴ Jaskáatanan ja mawá nokobainxon jan bekanai cajón yatana iki. Jatianra ja mawá iata jonibo jainbi charókana iki. Jainxon ja mawá Jesussen neskáakin yoia iki: – Bakeranon, weníwe akinra en mia akai –akin.

¹⁵ Jaskáa, ja mawá iwana yakáinakainax moa yoyo iki peokoota iki; jatianra Jesussen moa jawen tita menia iki.

¹⁶ Jaskara oinnax ratéxonra, jatíxonbi Dios rabii neskákana iki: –Westíora ani *profetara nooxaran nokóke –ikibo. Jainoax neskáribikana iki: –Jawen jonibo jato akinira Dios joke –ikibo.

¹⁷ Jatian jaskara jawékibo Jesussen aká joira, jatíbi Judea main itan ja patax iká jemabaon ninkakaaketana iki.

Juanman, jawen jonibo Jesús siba raana

(Mt. 11.2-19)

¹⁸ Jatian Juanmanra jatíbi neskara joibo ninkata iki, jawen jonibaon yoia; jaskara ninkáxonra, jawen joni rabe kenaxon,

¹⁹ ja Iboiba jato raana iki ¿Miarin ja joti yoikani, iamaxon wetsaki non manati iki? akin yokákanon ixon.*

²⁰ Jatian boxon, Juanman jonibaon neskáakin Jesús yoikana iki: –Jato *bautizanai Juanmanra noa raanke, ¿Miarin ja joti yoikani, iamaxon wetsaki non manatiki? akin mia yokáti –akin.

²¹ Jatianbira icha isini onitsapitaibo jato Jesussen benxoa iki, jainxon ja yoshin naikiaboribi jato pikoxona iki; jainxon icha bencheboribi jato oinmaa iki.

²² Jaskáakin senenhataan, jato neskáakin yoia iki: –Rama moa botankanwe, kaxon Juan yoitankanwe, jaskara maton oinnabo itan jaskara maton ninkatabo. Benchebaonra moa oinke; chantobora moa nikanai; ja *lepra isinyabora moa benxokanke; pabebaonra moa ninkákanai; mawáborá jiria; ja jawékinin maxkatabora ja bená joi jato yoikanai.

²³ ¿Diossenra raroshaman imati iki, ja ea ikonhaax eki koshii jenéyamaibo! –akin.

²⁴ Jatian ja Juanman raana jonibo, moa bokana pekáo, Jesussen ja tsamata jonibo, Juankiriakin yoikin jato neskáa iki: “Ja jain joni jayamainko kaxonki ¿Tsoa joni maton oinna iki? ¿Westíora tawa nia niwen shakonai?”

²⁵ Jainxonki jaweribi maton oinna iki ¿Westíora joni jakon chopá saweya? Akáma. Matonra onanke, ja jakon chopá saweai, itan jan raroti jakonma akaibo, ja apobo jain teetai xobonko jakana.

²⁶ ¿Jainxonki jaweribi maton oinna iki? ¿Westíora *profetaki maton oinna iki? Ikon riki, jara maton oinna iki; jara westíora *profeta xewina iki.

²⁷ Ja Juan yoiira ikai Wishá meran neskati: ‘Mia raanamatianbira, en wetsa jonipari raanai; jan mia kati bai, mia benxoaxonon’, ixon.

²⁸ Enra mato yoiai, jatíbi jonibo xaranra tsoa jonibi, Juan xewina yamake; ikaxbi tsoaki, ja Diossen jato ikinaton jaa joni iki, jara Juan xewina iki”.

²⁹ Jatian neskara ninkáxon, jatíbi jonibaon itan jato kopí yokataibaonribi ikonhakana iki, Diosra jakon iki ixon. Jatianra Juanman jato bautizana iki.

³⁰ Ikaxbi ja *fariseobo betan esé onan jonibaonbiribi, Juan bautizamayamakana iki. Jabo jato jaskámati Diossen shinanna ikenbi keenyamakin.

³¹ “Jatian ¿Jawekiki ja ramatian jonibo en yointi iki? ¿Tsoa keskaborin jabo?”

³² Jabo riki bakebo plazain tsamatax tsinii saa ikanai keskábo; jaskatira ikanai neskati: ‘Non mato quena xon axonabira, mato ransayamaa iki, mawákanketian iti bewábo noa bewakenbira mato winiamaa iki’, akin.

* 7:19 Ja joti yoikatikanai iki iká riki, ja Cristo yoií iká.

³³ Ja jato *bautizanai Juanra iká iki pan piosma itan vino xeayosma; jatian matonra akai, yoshin naikia riki ixonbo yoikin.

³⁴ Jainoaxa ja jonin Bake joá iki; jara xeai itan piai iki. Jatian maton akai, nato riki naxki joni itan paenai, jainoax ochaya jonibo itan kopí yokámisaibo betan raenanai akinbo.

³⁵ Ikaxbi ja Diossen onan shinanra jishtiai, jatíbi jan akainkobo”, akinra jato Jesussen aká iki.

*Simón janeya *fariseon xobon Jesús iká*

³⁶ Jatian westíora fariseo joxon, jawen xobonko pikinnoxon Jesús kenaa iki. Jaskáakin kenaa kaax, jawen xobon jikia iki; jainoax mesan yakata iki.

³⁷ Jatian ja jemanribi westíora ainbo iká iki; jakonma jawékibores akí ochai jaa, jatíxonbi onankana. Ja ainbaon onanna iki, ja fariseon xobon pii Jesús kaa. Jaskara onanax, *alabastro akana botírianin, kikinbires kopí ininti bochoya, Jesús siba kaa iki.

³⁸ Jain joáx, winiananbi Jesussen tae pataxbi yakata iki, jainxonra jawen beonmanbi, tachota iki, itan jawen bookanbi tasoa iki, jaskáaxonra tatsó aka iki. Jaskáakin senen-haxon, ja ininti boatonin, Jesussen tae sikaanan ininhaxona iki.

³⁹ Ja ainbaon jaskáaketian oinxon, jan piti kenaa fariseon, neskáakin shinanna iki: “Ikon *profeta ixonra, ochaya ainbo riki nato ea tii aki iitai, ixon onankeanke”, akin.

⁴⁰ Jatianra Jesussen ja fariseo neskáakin yoia iki: —Simón, westíora jawéki mia yoibanon —akin. Jaskáa yoia iki: —Ea yoíwe maestró —akin.

⁴¹ Jatian Jesussen yoia iki: —Rabé joninra, westíora joni koríki ribina iká iki; westíoranin ribina iká iki, pichika pacha nete teexon bititii; wetsan aká iká iki, chonka pichika nete teexon bititii.

⁴² Jaskáakin ribinxonbi, moa kopíati atipanyamaketian, ja rabekan ribinbi ja jonin, moa jato shinanxonyamaa iki. Rama ea yoíwe ¿Jawerato ja ribinya joninmein bebon-bires noia iki? —akin.

⁴³ Jaskáa Simonman yoia iki: —En shinannara, ja bebon icha ribinya jonin aká iki —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Ikonra min yoike —akin.

⁴⁴ Jatian ja ainbo ointaan, ja fariseo Jesussen neskáa iki: —¿Minki oinna nato ainbo? Min xobon ea merati jokenbira, onpaxtanibi min ea meniamake; ea jan tachokiinon ixon. Ikaxbi nato ainbaonres ake, jawen beonmanbi ea tachóanan jawen bookanbi, nokon tae ea soaxonkin.

⁴⁵ Minra ea betsó ayamabobike; ikaxbi nato ainbaonra, jowanxonbi ea tatsó akin jeneyamake.

⁴⁶ Minra ea xenin nokon maponko ea sikayamawanke; ikaxbi nato ainbaonra inintin nokon tae ea inínhaxonke.

⁴⁷ Jaskara ikenra en mia yoiai; jan ea akonbireskin noia riki, jawen jatíbi ochabo en moa shinanxonyamaitian. Ikaxbi ja jaton ocha akábo, jaakin jato Diossen shinanxonre-saibaonra, kikinshamanhakin ea noiamai —akin jato aká iki.

⁴⁸ Jatian jaskáatanan ja ainbo neskáa iki: —Min ocha akábora en moa mia shinanxonyamai —akin.

⁴⁹ Jaskáaketian ninkatax jabé jawékiaibo, neskatiyo yoyo ikana iki: —¿Tsoa jonirin nato, jaton ocha akábo jato soaxonai? —ikibo.

⁵⁰ Jaskákanainbi Jesussen ja ainbo neskáakin yoia iki: —Ea ikonhaax mia eki koshia kopíra, mia kishpinke, rama moa jawekeskabo shinanyamai jakonax katanwe —akin.

8

Jesús akinnai ainbobo iká

¹ Jaskarabo iká pekáo, icha ani jemabaon itan maxko jemabaonribi, ja Diossen ikinaton jati bená joi yoií Jesús kakátiai; jatian jawen chonka rabé jaonmea onanaiboribi jabé bokátikanai.

² Jainoax jaweti ainboporibi jabé bokátikanai; jatíribibo iká iki, yoshin jato jokonhax-onabo; jatíribibo iká iki isinaitian jato benxoabo. Jainoax jato xaranribi iká iki, ja *Magdalena akin akanai Maríaribi, já meranoax kanchis yoshin pikota ainbo.

³ Jainoax ja Cuza janeya jonin awin Juanaribi; ja Cuza iká iki, Herodesnin jawéki koirani teetai, jainoax Susanaribi. Jainoax jaton jayata jawékinin Jesús akinnaí icha wetsa ainboporibi.

Bero banai jonikiriti iká esé

(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

⁴ Jatian icha jonibo wetsa jemameaxbo Jesús oinni tsinkíkana iki. Jaskatira icha jonibo tsinkíkana iki; jainoara Jesussen, jawékiki yoinhanan jato neskáakin yoia iki:

⁵ “Westíora jonira, bero banai kaa iki; kaxon masá akara, jatíribi berobo bai nashaman maana iki; jain maanketian, jamákana iki; jainxon isábaonribi bexon, ja berobo pikana iki.

⁶ Jatíribi berobo maana iki, makánbo xaran. Jain maannax xoxoaxbi mai mechátibo maxkatax choshia iki.

⁷ Jatíribi berobo maana iki; moxa napon, jatian ja berobo betanribi ja moxabo xoxoa iki; jatian ja moxapari anixon, ja baná xoxoabo, mapoanan retea iki.

⁸ Ikaxbi jatíribi berobo maana iki, mai jakon ikain; jaskataxa xoxoax ania iki. Jaskatira kikin icha bimia iki; westíora niábo pachabo bimia iki”, akin. Jaskáakin jato yoitaanan, koshi join jato Jesussen neskáa iki: “¡Ja ninkataibaon ninkákanwe!” akin.

Jaskara kopí ja berokiriakin jato yoia

(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

⁹ Jatian jaonmea onanaibaon Jesús yokákana iki; jawekeska yoikaskinki jaskara yoiwana ixon onankaskin.

¹⁰ Jatian jato neskáakin yoia iki: “Matora ja onanyamakana Diossen ikinaton jati en onanmai; ikaxbi wetsabora jawékiki yoinhananbo en jato onanmai; jaskatax oinnaxbi oinnama keskábo ikanon ixon, itan ninkáxonbi onanyamakanon ixonribi.

Bero banaaki iká esé onantiakin Jesussen yoia

(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

¹¹ Neskara yoií iká riki, ja bero banai joniki yoinkin en mato aká: Ja bero riki Diossen joi.

¹² Jatian ja bai napon maana bero riki, Diossen joi yoikanai ninkataibo. Ikaxbi *Satanás joxonra jan ninkata jawen jointi meran iká joibo shinanbenomai; jaskatax já ikonhaax kishpinmeekanaketian.

¹³ Jatian ja makan xaran maana berobo riki, ja Diossen joi ninkatatianbi, keenshamankin ikonhaibo. Ikaxbi kikinishaman eki koshiamabo ixonra, jawetio basires ea ikonhakanai. Jatian meskó atikomabo nokoxonra, moa ea ikonhakin jenekanai.

¹⁴ Jatian ja moxa napon maana berobo riki, ja Diossen joi ninkáxonbi, iikaanan, jaton meskó shinannai jawékibaon, icha jawékiya iti shinanbaon, itan jaton keenshaman ati shinanbo, jaton shinan meran weixon keyonaanaibo; jatianra ja baná xoxoaxbi bimiamai keskábo banékanai.

¹⁵ Jatian ja mai jakonhain bero maana riki; jakonshaman shinanyaxon, itan pontéakin shinantaanan, ja joi ninkáxon jan yoiai keskábores akí koshii jenéyamai; ja banaa berobo xoxoax, jakonshamani icha bimiaí keskábo, akin jato aká iki.

Lamparin joékiriti iká esé

(Mr. 4.21-25)

¹⁶ Tsonbira westíora lamparin ketéaxon, jawékinin mapoisma iki, itan jaton oxati tapo namanbi ayosma iki. Jaskáyamakinra keyáshaman peyásankanai, ja xobon jikiaibaon joé oinkanon ixon.

¹⁷ Jaskáribiira westíora joné jawékibi, merayamai bokanai iti atipanyamake; jatian ja onanyamakana jawékibi, tsonbi jishtiakin ayamai kaai yamake.

¹⁸ Jaskara iken kikinakin ninkákanwe, jaweratoki moa jayá iki, jara bebonbires meniti iki. Ikaxbi jaweratoki jayáoma iki, jara jatíbi jawen jayatashokobo keyo bichinti iki”, akin jato aká iki.

Jesussen tita betan jawen wetsabo
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹ Jatian jawen tita betan jawen wetsabo, ja Jesús ikain bokana iki. Ikaxbi pataxti atipanyamakana iki joni ichaira iketian.

²⁰ Jatian wetsa jonin Jesús keshana iki: —Min tita betan min wetsabora jeman charókanke, mia oinkasi beax —akin.

²¹ Jatian jato neskáakin yoia iki: —Ja Diossen joi ninkáxon jan yoiai keská akaibo riki, nokon tita itan nokon wetsabo —akin.

Niweaba Jesussen nesemaa
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²² Jatian wetsa neten, Jesús jaonmea onanaiboyabi, boten naneta iki, jain nanexon jato yoia iki: —Ian keiba bonon bokanwe —akin. Jaskatax moa shitati bokana iki,

²³ jatian moa ian shitai ikanaitian, Jesús moa oxaa iki; jainoaxa ja ianman niwe koshi paketa iki; jatianra jaton boteribi moa jene weiti peokootax reokooti onsá meran ikana iki.

²⁴ Jaskara ikenra, kaxon oxá jishténhaxon Jesús neskáakin yoikana iki: —¡Maestró!, ¡Maestró! ¡Noara moa jikiai! —akin. Jatianra weníxon, ja niweyabi bechon Jesussen notsina iki. Jatianra ja niweyabi, bechon moa nesea iki, jainoax moa jatíbi jakonshaman baneta iki.

²⁵ Jainxon jaonmea onannaibo jato neskáa iki: —¿Eki koshia ikaxbiki mato jaskata? —akin. Jato jaskáabi moa iorai ratetax, jatobiresbo neskatiyo yokakanankana iki: —¿Tsoarin nato joni; ja niweyabi bechonbo nesekanwe akin aká, jawen joi ninkáxonkanai? —ikibo.

Gadarainoa joni yoshinman iboaa iká
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶ Jaskatax boax, ja ian keiba iká Gadara main nokókana iki; ja iki Galilea keiba iká.

²⁷ Jain kaax Jesús mapetaitian oinnax, ja jemameax yoshin naikia joni jaki joá iki; ja joni iká iki, moa basibires pantionhainres jaax, chopomabobi ikax, xobonmabi jaa.

²⁸ Jaskáakin Jesús oinnax ja bebon chirankootaan, neskati saí ika iki: —¡Ea teayamawe Jesús, ani Diossen Baké! ¡Enra mia yokatai, ea ramiyamawe! —iki.

²⁹ Jaskáakinra yoia iki; moa já meranoax ja yoshin pikóti Jesussen yoiaitian. Kikinakinra yoshinman ja joni iboaa iká iki. Jatian jonibaon cadenaninbo menéxananbo, tanéxon koirankanabi, jan ras areskatitai, itan ja yoshinmanribi, jain joni jayamainkobo ja joni jabámakatiai.

³⁰ Jatian Jesussen ja joni yokata iki: —¿Jawe janerin mia? —akin. Jaskáa jan yoia iki: —Nokon jane riki Legión —akin. Jaskáakinra yoia iki, já meran kikinbires icha yoshinbo weita iketian.*

³¹ Jainxonra yoshinbaon Jesús yoikana iki, ja jakonma kini meran jato potayamanon ixon.

* **8:30** Legión iki iká riki, sokota waranka sontárobo yoi iká. Jara latin joi iki.

³² Jatian mananman icha kochi pii tsamata iken; jabo meran jato weimanon ixon ja yoshinbaon Jesús yoikana iki. Jaskáakanketianra jain weikanon ixon jato Jesussen yoia iki.

³³ Jaskáakin jato yoia, ja joni meranoax jokontaanan boax, kochibo meran ja yoshinbo weita iki. Jatianra ja kochibo ishto boax, ketóainoax jeneki choronkana iki, jainoara ja kochibo jato jenen keyoa iki.

³⁴ Jatian jaskáketian oinnax, ja kochi koirannai jonibo rátetax, jabati ishtokana iki. Boxonra jemankobo nokóxon itan wain teetai jonibo, jaskara joibo jato keshanbokana iki.

³⁵ Jaskara ninkatax oinni jonibo bokana iki. Jatian boxonra Jesús ikain nokóxon, ja yoshinbo já meranoa jokona joni, ja Jesús namanbi yakata, nokokana iki; moa chopa sawéya itan moa jakon. Jaskara oinnax jonibo rakékana iki.

³⁶ Jatian jaskara winota oinnabaonra wetsaboribi, jato yoikana iki. Ja yoshin naikia ipachoai joni, jaskatax benxoa.

³⁷ Jatian jaskáaketian oinnax, ja Gadara mainmea jonibaon, ikonbiresi rakékin moa jainoax kanon ixon Jesús yoikana iki. Jaskáakana Jesús boten nanetax moa kaa iki.

³⁸ Jaskati moa kaaitian, já merameax yoshinbo jokona jonin, jabé kakaskin Jesús yoia iki; ikaxbi Jesussen kayamawe akin ataanan; neskáakin yoia iki:

³⁹ —Min xobon katanwe, kaxon jatíbi ja mii meranxon Diossen jaskara akábo jato yoitanwe —akin. Jatianra ja joni moa kaa iki. Kaxon jatíbi ja jemamea jonibo, ja meranxon Jesussen aká jawékibo jato yoia iki.

*Jairon ainbo bake betan isinai ainbo iká
(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)*

⁴⁰ Jatian jakiribi ja ian shitai joáx, jainoax kawanainko joribaketian; ja manai iikin, raro shamankin jonibaon bikana iki.

⁴¹ Jain nokóketianra westíora joni Jairo janeya jaiba joá iki, ja iká iki jain tsinkíti xobonkonía joni koshi; joxonra Jesús namanbi chirankooxon, jawen xobon kanon ixon yoia iki.

⁴² Jawen jabicho ainbo bake mawatibishoko iken. Ja bake iká iki chonka rabé baritiaya. Jaskáakin yoia kaaitianra joni ichan bitaxesa iki.

⁴³ Jatian ja jonibo xaranribi westíora ainbo iká iki; moa chonka rabé baritia jimi boani isinai. Jato raonmakin jatíbi jawen koríkishokobo moa keyoyona iká iki; ikaxbi moa tsonbi benxoati atipanyamaa.

⁴⁴ Ja ainbaon Jesús pekao jokin nokobainxon jan perakoota chopa kebí tii akanaana iki. Jaskáakin tii akatianbi ja ainbo moa jimi boani jeneta iki.

⁴⁵ Jaskáaketian Jesussen jato yokata iki: —¿Tsonki ea tii aka? —akin. Jato jaskáa jatíxonbi nonra mia akáma iki, akin akana iki. Jaskáakanaitian Pedron yoia iki: —Maestró, joni ichaira ixon bitaxkanara mia iitai —akin.

⁴⁶ Jabi Jesussen jato yoiakeresa iki: —Tsonra ea tii ake, nokon atipana koshira emeranoax pikóke —akin.

⁴⁷ Jatian jaskáshamanax jonétikoma iken, ja ainbo, Jesús namanbi saki iananbi chirankootoshita iki. Jainxonra ja joni icha tsamata napónxonbi yoia iki; jawekopi tii akárin ixon, jainoax jaskatax benxoaribi.

⁴⁸ Jaskáakin yoiketian ja ainbo Jesussen yoia iki: —Baké, ea ikonhaxa mia benxoke, moa jakonax katanwe —akin.

⁴⁹ Jatian Jesús yoyo ikipari iitainbira, jain tsinkíti xobon iká joni koshi Jiron xobomeax, westíora joni joá iki, joxon neskáakin yoia iki: —Min bakera moa mawáke, ja Maestro moa teayamawe —akin.

⁵⁰ Jatian jaskáaketian ninkáxon Jesussen Jairo neskáakin yoia iki: —Rakéyamawe ear-eskaya ikonhawe, jatianra min bake benxoti iki —akin.

⁵¹ Jainoax Jairon xobon kaa iki, jain nokóxon, tsoabi ja xobon jikimayamaa iki. Jaskáxon ja Pedro, Santiago, Juan jainoax ja mawata baken papa betan jawen titares jikimaa iki.

⁵² Jatian jatíbi jain ikábo, winiananbibo yoyo iki ikanaitian, jato nokoa iki. Jaskákanaitian Jesussen jato yoia iki: —Winiamakanwe, nato xontakora mawatama iki; oxaaresiki —akin.

⁵³ Jaskáakin jato yoiabi jaki shirokin osanreskana iki, ja xontako moa mawata iken onanax.

⁵⁴ Jaskákanaitian kawaxon, Jesussen ja mawá metsonxon, kosshinshaman neskáakin yoia iki: —¡Weniwe xontakó! —akin.

⁵⁵ Jatianbi ja xontako jirix wenita iki; jainoara jawékiamakanon ixon jato Jesussen yoia iki.

⁵⁶ Jaskáketian oinnax jawen anibo ratékana iki; jatian Jesussen jato yoia iki, jaskara jawékibo tsoabi jato keshantima.

9

Chonka rabé jaonmea onannaibo Jesussen raana

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

¹ Jainxonra Jesussen jawen chonka rabé jaonmea onannaibo tsinkia iki; jaskáaxonra jawen atipana koshi, itan yoiti koshi jato menipakea iki, meskó yoshinbo pikokanon ixon, itan isinaiboribi benxoakanon ixon.

² Jaskáaxon jato raana iki, ja Diossen ikinaton jati joibo jato yoiti, itan isinaiboribi benxoakanon ixon.

³ Jato yoia iki: —Kakin jawebi bokantima, nin kekóti, nin bolsa, nin jawékiati jawékibi; nin koríkibi, nin wetsa ja saweti chopabi bokantima.

⁴ Jawerato xobonki mato nokotai, jainbi mato iti iki, wetsanko kaai mato taxketai kaman.

⁵ Ikaxbi jawerato jemanxonboki mato bikashamakanai; ja jemameax moa mato kati iki. Kaaira ja maton jamata mai potobo, mato tawasaakainti iki. Ikonhayamakin mato biamax, moa onsa meran ikanai jabaon onankanon ikax —akin jato aká iki.

⁶ Jaskáakin jato yoia, jatíbi maxko jemabotiibi bokana iki, jakon joi jato yoiboi, itan isinaiboribi jato benxoaboi.

Tsoarin Jesús ixon Herodesnin onanyamaa

(Mt. 14.1-2; Mr. 6.14-29)

⁷ Jatian ja apo Herodesnin jatíbi jain winotai jawéki yoiikanai ninkata iki; jaskarabo ninkáxon meskóakinbo shinanna iki. Ja mawáyantana Juanra moa jiriribike ikibo ikanaitian.

⁸ Jatíribibaon yoia iki; ja *profeta Elías jatoki pikota; jatian wetsabaonbiribi yoia iki, ja moatian *profeta ipaonibo westíora jiria.

⁹ Jaskákanaitian Herodesnin jato yoia iki: —Enbishamanra ja Juan jato textemayan-tanke ¿Jatian ja yoi yoyo iorakanai, en ninkatai joniki tsoa iki? —akin. Jaskara kopíra Herodesnin Jesús oinkashoraa iki.

Icha joni Jesussen pima

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

¹⁰ Jainoax ja raanabo moa beribakana iki. Bexonra jaskara jawékibo abeirankanabo Jesús yoikana iki. Jatian janra jatobiribi tsínkianan, ja Betsaida jemanko jato boá iki.

¹¹ Ikaxbi moa jain bokana onanxon jonibaon chibana iki. Jatianra jakonhaxonres jato Jesussen bia iki. Jainxonra ja Diossen ikinaton jati joibo yoiananbi, ja isinaiboribi jato benxoa iki.

¹² Jatian moa yantan iketian, jawen chonka rabé jaonmea onanaibaon, neskáakin Jesús yoikana iki: —Nato jonibo moa tantikanon ixon jato raanwe, neno noa ikainra

jawebi yamake; abátankanon ja ochóma iká jemashokobaon, itan wainkoboribi ja jawékiakanti benakin —akin.

¹³ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Matonbikaya jato pimakanwe —akin. Jatian jabaon neskaa iki: —Noara pichika pan betan rabé yapashokoyares iki. Jaskara ikenra noabi kati jake, jato jawékiati maroxoni —akin.

¹⁴ Ja jain tsinkita iká iki, pichika waranka jonibira; jaskara ikenbi Jesussen jaonmea onannaibo jato yoia iki: —Westíora tsamábotiibi pichika chonka jonibo jato yakámakanwe —akin.

¹⁵ Jatian jaskáakin jato yoia ja jatikaxbi yakákana iki;

¹⁶ Jatian Jesussen ja pichika pan betan ja rabé yapa bitaanon, najori oinxon, ja jawékiati kopí Dios iráke aka iki. Jaskáakin senenhaxon, tobapakeanan jaonmea onannaibo jato menia iki; jabaonbiribi ja tsamatabo jato menikanon ixon.

¹⁷ Jaskáakin menikana piax, jonibo jatikaxbi potókana iki. Jatian jato menia texe tsinkikana, chonka rabé tasá bocho baneta iki.

Jesús iki Cristo ixon Pedron yoia

(Mt. 16.13-19; Mr. 8.28-29)

¹⁸ Wetsa neten jabichobiribi orani Jesús iká iki; jatian ja jaonmea onanaiboribi já betan jain ikana iki. Jainoa jato neskáakin yokata iki: —¿Tsoarin ea ixonki jonibaon ea yoiai? —akin.

¹⁹ Jato jaskáa yoikana iki: —Jatíribibaonra shinankanai, mia jato *bautizanai Juan, wetsabaonra shinankanai mia Elías, jainxon jatíribibaon shinankanai mia moatian ipaoni *profeta jiria —akin.

²⁰ Jaskáakanabi Jesussen jato yokáribia iki: —¿Jatian matonbiribiki ea tsoa shinannai? —akin. Jato jaskáaketian Pedron yoia iki: —Mia riki ja *Cristo —akin.

Já retékanti Jesussen jato yoia

(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9.1)

²¹ Jatian Jesussen jato yoia iki, jaskara joibo tsoabi jawekeskaxonbi jato keshanyamakanon ixon.

²² Jainxon jato neskáakin yoiribia iki: —Ja jonin Bakera ikonbiresi onitsapiti jake; jainoax ja judíobaon koshibo, ja *sacerdotebaon koshibo, itan ja esé onan joniboribi jaon keenyamakanti iki. Jaskáaxonra retékanti iki, ikaxbira jawen kimisha nete itin jirinoxiki —akin.

²³ Jainxon jatíbibo jato neskáakin yoiribia iki: —Jaweratoboki eonmea onanai ikasai, jabora jawen keena keskatibores iki moa jenéxon, netetiibi jawen koros papiti iki, jainxon ea chibanwe.

²⁴ Jaweratoboki mawákashamai, jabora manotiain bokanti iki. Ikaxbi jaweratoboki ea kopí mawatai jabora kishpinkanti iki.

²⁵ ¿Jawe jakonmein iti iki, teetax joni nato netemeax jatíbi jawékinin senenax, iitibi mawatax manotiain kaa?

²⁶ Jaweratoki eon itan nokon joiki rabinai; jatianra ja jonin Bakeribi jawen pené neteyabi, itan jawen papan koshi shinanyanixibi jawen ángelboyabi joáx jaon rabinnoxiki.

²⁷ Enra mato ikonshaman yoiai, jatíribi neno ikábora, ja Diossen ikinaton jati oinnatianbipari mawákantima iki —akin.

Jesús wetsaresibia

(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

²⁸ Jatian jato jaskáakin yoibata, moa posaka nete pekáora mananmanxon orani Jesús kaa iki. Ja Pedro, Juan jainoax Santiagoribi já betan bokana iki.

²⁹ Jatian moa orani iitaitianribi, Jesussen bemanan moa wetsaresibia iki. Jainoax jawen choparibi moa joxoshaman itan kikinbires penéshaman iká iki.

³⁰ Jatianra rabé joni joáx Jesús betan yoyo ikai oinkana iki. Ja iká iki Moisés betan Elías.

³¹ Jatian jaton yora iká iki jakonhira penéshamantonin kateaketana. Jabaonra ja Jesús Jerusalénhainxon retekin jaskáakin onitsapimakantibo yoikana iki.

³² Jatian Pedrobiribi jabé ikábo betanbi kikinbiresi oxakaskinbi teneabo ikana iki. Jaskáakinbira Jesussen yora itan já betan iká rabé jonin yora penebires oinkana iki.

³³ Jatian ja jonibo moa Jesússibakeax bokanaitian Pedron yoia iki: —Maestró, ¿Jakonhira riki noa neno itina! Jaskara iken kimisha peotashoko non abanon: wetsa mina, wetsa Moiséssena, wetsa Elíasna —akin. Jaskarabo yoikinbi Pedron onanyamaresa iki.

³⁴ Jaskati yoyo iitainbi, nai koin bexon jato mapotoshia iki. Jatian jaskara nai koin meran jato oinnax rakékana iki.

³⁵ Jainxonra ja nai koin meranoax neskati yoyo ikai ninkákana iki: “Nato riki nokon bake, ja en katota, já ninkáxonkanwe”, iki ikai.

³⁶ Jaskati yoyo ikai ninkákanaitianribi Jesús moa jabicho iká iki; ikaxbi jabaon nato jawékibo jonekana iki. Jatian ja netebaonra jaskara oinkanabo tsoabi jawebi jato keshanyamakana iki.

Yoshin naikia bake Jesussen benxoa

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷ Jatian nete xabáketian mananmameax moa naman beribakana iki. Jatianra icha joni, ja Jesús bechii bekana iki.

³⁸ Jaskákenbi ja joni icha napónxon; westíora jonin koshinshaman Jesús neskáakin yoia iki: —Maestró, nokon bakepari ea oinxonwe, jara nokon jabicho bake iki.

³⁹ Yoshin já meran jikixonra, sion imai jaskáakinra pakeai, jainoaxa bakox kespotai; jaskáakinra ramiayonxon jenekashamai.

⁴⁰ Enra ja mionmea onannaibo yoiibake, ja yoshin pikoxonkanon ixon; ikaxbira atipanyamaibakanke —akin.

⁴¹ Jatian Jesussen neskáakin yoia iki: —¿Eki koshiamabo itan yoitima jonibo riki mato! ¿Jawetian kamanki mato betan ixon mato neskataitian en teneti iki? Ja min bake ea neri bexonwe —akin.

⁴² Jatian ja bake moa Jesúski nokoti joaitian, yoshinman mai tsakamaxon jakiribi maxkámaa iki. Ikaxbi Jesussen ja yoshin notsina iki, jainxonra moa benxoaxon, ja bake jawen papa menia iki.

⁴³ Jatianra jatikaxbi ratékana iki, ja Diossen ani jawéki aká oinnax.

Rabé itin jawen mawáti Jesussen jato yoia

(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Jatian jatíbi neskarabo Jesussen akai oinnax ratékanaitian, jaonmea onannaibo jato yoia iki neskáakin:

⁴⁴ —Rama neskara en mato yoiaibo ninkatax shinanbenoyamakanwe, ja jonin Bakera, ochaya jonibo menikanti jake —akin.

⁴⁵ Ikaxbi jabaonra onanyamareskana iki; jan jato yoiaibo; Diossenbi jato onanmaya-maitian, jainoax kikiniribi rakékana iki onantiakin jato yoinon ixon Jesús yokátininbo.

¿Tsoarin jan jato xewina joni?

(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶ Jatianra Jesussenmea onannaibo jatobiresbo yokakanankana iki, tsoa jato xaran-meakayaki jato xewina iti iki ikaxbo.

⁴⁷ Jatian jaskákanaitian jaton shinan onanxon, Jesussen westíora bake bia iki; bixon já patax nichina iki.

⁴⁸ Jainxon jato neskáakin yoia iki: —Jaweratobaonki, nokon janenko neskara bake biai, jabaonra eabi biai. Jatian ja ea biaibaonribira, jan ea raanaribi biai. Jaskara iken ja kikinmanshokotonin shinanmeetai riki, jan mato jatíbi xewina —akin.

*Ja noki ramíyamaibaonra noa rabékiinai**(Mr. 9.38-40)*

⁴⁹ Jatian Juanman Jesús yoia iki neskáakin: —Maestró, westíora jonira non oinhibake min janenko yoshinbo jokonhaitian. Jaskáaitianra non atima yoiibake, noobetan niai ixonmabi akaitian oinxon —akin.

⁵⁰ Jatian Jesussen jato neskaa iki: —Atima jato yoiamakanwe; jaweratoboki noki ramíyamaibo iki, jabora noa akini nobé rabetabo iki —akin.

Santiago betan Juan Jesussen notsina

⁵¹ Jatian moa naikan kati ochóma iketian, koshi shinanbaini Jerusalénhain kaai pontékainti Jesussen shinanna iki.

⁵² Jaskáaxon, jato yoi bokanti jonibopari rekenmaa iki; boax Samariain iká westíora maxko jemanko nokókana iki, nokóxon jain ikanti xobo benakana iki.

⁵³ Ikaxbi ja Samaria jonibaon jatoiba jato imakashamakana iki; Jerusalénhain boí winotaibo onanxon.

⁵⁴ Jaskákanaitian oinxon, Santiago betan Juanman Jesús yoia iki: —Ibó ¿Miaki keenti iki, nato jonibo keyonon ixon, naikanmeax chii pakénon ixon non yoiti? —akin.

⁵⁵ Ikaxbi Jesussen bechiakekainxon jato notsina iki.

⁵⁶ Jaskatax moa wetsa jemashoko ikain bokana iki.

*Jesús chibankasaibo ikana**(Mr. 8.19-22)*

⁵⁷ Jatian jabo bain bokanaitian, westíora jonin Jesús neskaa iki: —Ibó jawerano inonbi mia kaaitianra, en mia chibanti iki —akin.

⁵⁸ Jaskáketian Jesussen yoia iki: —Nii ochitibora jain jati kinia iki, jainoax ja noyai yoinabora, jain jati jaton naayabo ikanai; ikaxbi ja jonin Bakera, jain tantitiomabobi iki —akin.

⁵⁹ Jainxon wetsa joni Jesussen yoiribia iki: —Ebé kawé —akin. Jatian ja jonin neskaa iki: —Ibó, nokon papa mawáketianra en miinpariti jake —akin.

⁶⁰ Jatian Jesussen yoia iki: —Kayamawe, abákanon ja mawábaonribi jabé mawa minin; minbiribi ja Diossen ikinaton ikanti joi jato yoi kawé —akin.

⁶¹ Jatian wetsan yoia iki: —Ibó enra mia chibankasai, ikaxbi eapari manawe; ja nokon xobon ikábopari en jato kaai abátanon —akin.

⁶² Jaskáakenbi Jesussen neskáa iki: —Jaweratonki mai karanbeananbi pekáori naisai, janra jakonmaakin mai karanbeai. Jaskaribiira westíora joni ja Diossen ikinaton jatínko iti atipanyamake —akin.

10*Kanchis chonka rabé joni Jesussen raana*

¹ Jaskara pekáora, wetsa neten jawen kanchis chonka rabé joni, Jesussen jato bia iki. Jaskáakin jato bixon rabé rabébo, jatopari raana iki jaribi jain kati shinanna jemabaon.

² Jainxon jato neskáakin yoia iki: “Ikonshamanra en mato yoiai, ja bimi tsekatibo riki icha, ikaxbi ja tsekai teetaibora ichamashoko ikanai, jaskara kopí ja wai Ibo yokákanwe, abanon ja bimi tsekai teetiboribi jato raankin ixon.

³ Jaskara iken moa botankanwe; oinkanwe enra mato raanai, ja pimis yoinabo xaran *corderobo raanai keskáakin.

⁴ Kakin, pisha boyamakanwe, itan koríki jan botibi, nin zapatobi maton botima iki. Jainxon kakin joni bain nokoxon, ja saludanibo mato banetima iki.

⁵ Jatian kaax nokóxon, jaton xobon jikixon jato saludankin maton jato neskáati iki: ‘Nato xobon ikábo mato jakonbires ibanon’, akin.

⁶ Jatian ja xobon jakon shinannai jonibo jakenra, ja maton yoia jakon shinanribi ja xobon ikábaon biti iki. Ikaxbi ja xobon jaskara shinanya joni yamaketianra, ja maton yoia jakon shinanbo matoki joríbatí iki.

⁷ Jaskara ikenra jaton xobonbi mato baneti iki; mato jawékiamakanabo maton aresti iki. Ja teetaibora jaton tee akaibo kopí kopíakanti jake; xobobotiibi mato kawantantima iki.

⁸ Jawerato jemanki mato nokotai, ja jemanxon bixon mato jawékiamakana maton aresti iki.

⁹ Ja jain mato nokota jemankobo isinaibo nokoxon, maton benxoati iki. Jainxonra neskáakin maton jato yoiti iki: ‘Ja Diossen ikinaton iti netera moa ochóma iki’, akin.

¹⁰ Ikaxbi jawerato jemanxonki mato biamakanai, jatianra ja jema callenkobo pikóxon maton jato neskáati iki:

¹¹ ‘¡Ja maton jemamea mai poto non jamata, noon neetabobira noa tawasaatai, maton noa bikashamaa onanti inon ikax! Ikaxbi neskara onankanwe; ja Diossen ikinaton jatira moa matoiba nokotibi iki’, akin.

¹² Enra mato yoiai, castigameti nete nokoketianra ja jemanxon mato biamaa jonibo, ja Sodomainoa jonibo ikáni bebonbires inoxikanai.

Jesús ikonhaayamai jonibo yoikin aká

(Mt. 11.20-24)

¹³ ¡Jawe iresaipanon, ja Corazín jemamea jonibo betan ja Betsaida jemamea jonibo! Ja matoibaxon en aká keskáribiakin, ja Tiro jema betan Sidón jemanxon, ratétibo en aká iketianra, moabires jainoa jonibaon jaton jakonma shinanbo akonkin jenetaanan Dios ikonhaax, ja masá shinankin sawekanai xaxa chopá saweax, chiimapobaon mapokookeankana iki.

¹⁴ Ikaxbi jaton akábobiribi yoixon jato castiganti nete nokoketianra, ja Tiro jema betan Sidón jemamea jonibo akai bebonbires en mato castiganoxiki.

¹⁵ Jatian mato Capernaúm jonibaonra, noara naikan kanoxiki ixonbira maton shinannai, matora kayamanoxiki, ¡Kikinbires yamé kini meranra mato potakaanoxiki!

¹⁶ Jaweranoxonki maton yoia joibo mato ninkáxonkanai, jabaonra earibi ninkáxonkanai. Jaweratobaonki keenyamakin mato omisai, jabaonra keenyamakin earibi omiskanai. Jatian ja eon keenyamaibora, jan ea raanatonribi keenyamakanai”, akin jato aká iki.

Kanchis chonka rabé jonibo beribakana

¹⁷ Jatian ja kanchis chonka rabé jonibo raroshaman beribakana iki, bexon yoikana iki neskáakin: —¡Ibó, min janenko non jato notsinara, yoshinboribi non yoiai joibo ninkáxoní jokonkanke! —akin.

¹⁸ Jaskáakanketian jato Jesussen yoia iki: —Ikon riki, enra oinna iki naikanmeax joí *Satanás kaná ikai keskati paketaitian.

¹⁹ Enra nokon atipana koshi mato menipakea iki; ja ronobo itan ninbobo maton jamakenbi mato jaweayamanon ixon; jainxon jawekeska jakonmabi winóyamakin, ja maton rawikan koshi shinanboribi matonharesnon ixon.

²⁰ Ja maton yoiaibo ninkatax yoshinbo jokonaitonbicho raroyamakanwe, ja maton jane moa naikan wishakaata kopíribikaya rarokanwe —akin.

Jesús kikinni raroa

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Jatianbi Jesús ikonbiresi raroa iki, ja Diossen Shinanman imaa, jainoax neskata iki: “Enra mia rabiai Papá, mia riki mai betan nai Ibo. Ja onan itan ninkatai jonibo onanmayamataanra; ja onanma jonishokobo, ja min joné jawékibo min jato onanmaa iki. Ikon riki Papá, jaskara ati keenxonra min jaskáa iki.

²² Jatíbi jawékibora nokon Papan ea menia iki; tsonbira tsoarin ea ixon onanyamake, ja nokon Papanresa ea onanke. Jatian tsonbiribi nokon Papa onanyamake ea jawen Bakenbichores. Jainxon ea jawen Bake ixon, en jato onanmaabaonresibira akanai onankin”, akin.

²³ Jatian jaonmea onannaibo jatobichobiribi neskáakin yoia iki: “Diossenra raroshaman imai, ja maton oinni iitai jawékiboribi oinna jonibo.

²⁴ Enra mato yoiai icha *profeta ipaonibo itan apobora, rama maton oinnaibo oinkasi ikana iki; ixonbira jabaon oinyamakana iki. Ja maton ninkataiboribi ninkátinin manatabora ikana iki, ixonbira ninkáyamakana iki”, akin.

Samaria joni ikáki yoinmeeta esé

²⁵ Westíora esé onan jonira Jesús betan yoyo iki kaa iki; kaxonra jakonmaanoxonres tanakin neskáa iki: —Maestró ¿Jatíbitian jati neteya inoxonmein en jawe ati iki? —akin.

²⁶ Jaskáa Jesussen yoia iki: —¿Ja esé kirika meranki jawekeska yoikin wishaa iki? ¿Jaweki min yoyo akai? —akin.

²⁷ Jatian ja esé onan jonin yoia iki: —‘Ja min Ibo Dios noiwe; jatíbi min jointiaxonbi, jatíbi min kayayaxonbi, jatíbi min koshiaxonbi, jatíbi min shinanyaxonbi’. Jainxon ja ‘minbixbi noikaata keskáakinribi wetsabo jato noiwe’, ikira ikai —akin.

²⁸ Jatian Jesussen yoia iki: —Ikon jaskarakonra min yoike. Ikoni jaskati jaaxa mia jati neteya iti iki —akin.

²⁹ Jatian ja esé onan jonin, jan yokatabo jakon imakaskin shinantaanan Jesús yokáribia iki: —¿Jatian tsoarin ja en jaskáati joni? —akin.

³⁰ Jatian Jesussen neskáa iki: —Westíora jonira Jerusalénhainoax Jericóain kaa iki. Jain kaaitian yometsobaon yatanxon, jatíbi bichinyonkana iki. Ja sawea chopabobi jopémayonxon rishkionxon mawátanishaman potabainkana iki.

³¹ Jatian ja senenressibi, westíora *sacerdote ja bainribi kaa iki; kakin ointaan wetsaorishoko ratanbaina iki.

³² Jainoax westíora *Levitaribi ja bain joá iki; ja jokin meraxonbi, janribi ratanbainresa iki.

³³ Ikaxbi ja bainribi, westíora Samariainoa joni kaa iki. Kakinbi meraxon ja joni noibaa iki.

³⁴ Jatianra nokobainxon, ja xateyonkanabo, xeni betan vinon raonhanan, chopanbo neayona iki. Jainxon jawen burronbi perakanxon boá iki; boxon westíora xobonxon koirana iki.

³⁵ Nete xabáketian, ja Samaria jonin rabé koríki ja xobo ibo menia iki. Ja menikin yoia iki neskáakin: ‘Nato joni ea koiranxonwe, jatian bebonchaabires min jaki koríki keyoketianra, jakiribi joxon en mia kopíai joái’, akin.

³⁶ Jatian min jisáki ja kimisha joninkonia ¿Jawerato iká iki ja jakonma jonibaon yometsoayonkana iketian jabé joniakin shinannai? —akin aká iki.

³⁷ Jatian ja esé onan jonin yoia iki: —Ja noibaxon jan akinna jonira iká iki —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Rama miinribi kaxon jaskáashokotanwe —akin.

Marta betan Marían xobon Jesús iká

³⁸ Jaskatax bain kaax Jesús westíora jemankoshoko nokota iki. Jainoa westíora ainbo Marta janeyaton jawen xobon boá iki.

³⁹ Ja Marta iká iki westíora wetsaya, jawen jane María. Jara Jesussen joi yoiai ninkati ja namanbi yakata iká iki.

⁴⁰ Ikaxbi ja Martabiribi meskó teebores akí iká iki. Jainxonra Jesús pataxbainxon neskáakin yoia iki: —Ibó, ¿Ja nokon wetsan eabicho tee amaiki min oinyamaa? Ea yoixonwe ea akini jonon —akin.

⁴¹ Jatian Jesussen yoia iki: —Marta, Marta, icha jawéki akin shinanira min shinan tsokasai,

⁴² ikaxbi westíora jawékiresiki kikin bebonbiresh jakon; jatian Maríanra ja jawéki katoke. Jaskara ikenra tsonbi ja jenemati atipanyamake –akin aká iki.

11

Jaskáakin oranti jato Jesussen axea

(Mt. 6.9-15; 7.7-11)

¹ Jatian wetsa neten, wetsanko kaxon orani Jesús iita iki. Moa senenhaketian westíora jaonmea onanaiton yoia iki: –Ibó, Juanman jaonmea onannaibo jato oranti onanmaa keskáribiakin noa oranti onanmashokowe –akin.

² Jatian Jesussen jato yoia iki: –Matonra neskáakin oranti jake: ‘Non Papa naikan iká, jatíxonbi mia ikon Dios onanbakanon; non apo iki jowé.

³ Ja netetiibi noa maxkata jawékiatibo noa meniwe.

⁴ Non ocha akábo soaxon noa shinanxonyamawe, ja noki ochaabo moa non jato shinanxonyamai keskáribiakin. Shinan meran akásti jawékiainbo noa pakémayamawe’, akin anonxikanwe –akin jato aká iki.

⁵ Jainxon jato neskáakin yoiribia iki: –Iti iki mia já betan raenanai jonin xobonko mia yamé pochínikon kaai. Kaxon min ati iki: ‘Kimisha panshoko ea meniwe, en mia banexonribanon.

⁶ Westíora ebé raenanai jonira, ochokeax joáx nokon xobon nokóke, ja nokókenbira en ja jawékiamati yamake’, akin.

⁷ Jaskáakin akára, chichóxonbi jan neskáakin mia yoiti iki: ‘Ea tearesshayamawe, nokon xobora xepó iki. Eara nokon bakeboyabi moa oxaa iki. Jakopira mia jawebi menii ea weiti atipanyamake’, akin.

⁸ Enra mato yoiai, jaskáakin min yokákin jeneyamaibi mia menitima ixonbira, ja miibetan raenanai ixonres, ja min yokata jawékibo mia meniti iki.

⁹ Jaskara ikenra en mato yoiai: Yokákanwe jatianra mato Diossen meniti iki; benakanwe jatianra maton nokoti iki, kenakanwe jatianra mato akinti iki.

¹⁰ Jaweratonki yokatai janra biai, jaweratonki benai janra nokoai, jaweratonki kenai jara akinnai.

¹¹ ¿Matonmein ati iki, papa iketian, maton baken mato yapa yokata, westíora rono menikin?

¹² Iamaxon bachi yokáketian, westíora ninbo menikin.

¹³ Matokaya jakonma shinanyabo ixonbira maton onanke, jakon jawékibores maton bakebo meniti. ¡Jaskarabo bebonbireshkayara ja naikan iká non papan jakon shinanya ixon, ja Diossen Shinan yokataibo jato meniti iki! –akin jato aká iki.

Jesúski jakonmai yoyo ikana

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴ Jatian Jesús iká iki, jan joni yoyo imayamai yoshin pikoi; jatian ja yoshin moa joni meranoax pikóketian, ja joni moa yoyo iki peokoota iki. Jaskara oinnax jonibo ratékana iki.

¹⁵ Jatian jatíribibobiribi ikana iki, neskati: “Ja Belzebúkan, atipana koshi meniatonra nato jonin yoshinbo pikoai”, ikibo.

¹⁶ Jatian jatíribibaonbiribi, jakonmaakaskinres ja oinxon onanti, itan ratéti jawékibo anon ixon yoikana iki.

¹⁷ Ikaxbi jaskáakin shinankanai onantaanan, jan jato yoia iki: “Westíora mainmea jonibobires ikaxbi reteananaxa, moa jainbicho iti atipanyamakanke. Jatian westíora xobonkonias ja rarebobires ikaxbi, ramiananaxa moa jainbicho iti atipanyamakanke.

¹⁸ Jatian *Satanás janbixbi jakonmaataan jabichobiribi ikaxki ¿Jawekeskatax jatíbi jawen atipana koshiabi baneti iki? Neskáakinra en mato yoiai; enki akai ja Beelzebúkan koshin yoshinbo pikokin ixonbo maton yoiaitian.

¹⁹ Jatian jaskara ikenki ¿Tson atipana koshi meniaton akanai, ja matomea onanaibaon yoshinbo pikokin? Jabaonbira mato yoiti iki, ja maton ea jaskáakin yoiara jakonma iki ixon.

²⁰ Jatian ja Diossen atipana koshin, en yoshinbo pikoaitonra noa onanmai, ja Diossen ikinaton jati netera moa nokóke ixon.

²¹ Jawetianki westíora koshi jonin, jan retemisti tso máyaxon jawen xobo koirannai, jatianra ja benxoa jawékibo tson yometsoayamai.

²² Ikaxbi ja xewina koshi wetsa joni joxónresparira, jaki chipota jan retemisti jawékibo bichinxon, jatíbi jawen jawékibo moa iboananai.

²³ Jaweratobaon oinnaki ja en akai jawékibo jakonma iki; jabo riki ja eki jakonmaataibo, jaweratobaonki, Dios ikonhakanon ixon ea akinhamai, jabaonra ea ikonhakanti ikenbi jonibo jato janbísaresai.

Joniibakeax pikotaxbi yoshin jikiribiai
(Mt. 12.43-45)

²⁴ Jatian westíora yoshin, joni meranoax pikotax kaaxa, jawebi yamankobo kawan-tanai, jain iti benai. Jatian moa nokoyamaxon shinannai: ‘Ramara jain ea ipachoai nokon xobonko ea karibai’, ixon.

²⁵ Jatian joxon oinna ikai, jonin shinan jakonyoraakin matsóxon kikinshamanhakin benxoayona keská.

²⁶ Jatian jaskara oinbaini kaxonra, kanchis yoshin bebonbiresh jakonmabo jato iweai. Jaskati beaxa jatikaxbi ja joni meran weíkanai. Jatianra ja joni, ja moatian ikátiai bebon jakonmabiresh banetai”, akin jato aká iki.

Ja ikonkon raroshaman ikantibo

²⁷ Jaskarabo jato yoi Jesús iitaitian, joni icha napomeax, westíora ainbo saí ika iki, neskati: —¡Diossen raroshaman imabanon, ja tooxon bakeataan mia ania ainbo! —iki.

²⁸ Jaskáakenbi Jesussen yoia iki: —¡Ja Diossen joi ninkátaanan, jan yoiai keskati jakanabokaya, Diossen raroshaman imabanon! —akin.

Jaskara iosma jawéki anon ixon Jesús yoikana
(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)

²⁹ Jatian icha jonibo, Jesús ikainko tsinkíakereskana iki. Jaskákanaitian jato neskáakin yoia iki: “Ja ramatian jaa jonibo riki jakonma shinanyabo. Jabaonra ja oinxon onanti jawékibo en anon ixon ea yoikanai. Ikaxbira jaskarabo ayamakinbi ja Jonás iní keska jawékiribi en ati iki.

³⁰ Ja Jonás iká iki, jato Diossen joi yoi kaa, Nínive jonibaon onankanti. Jaskáribiira ja jonin Bake, ja ramatian jaa jonibaon ja oinxon onankanti iti iki.

³¹ Ja ramatian jaa jonibo jaton akábo jato yoixonti nete senenketianra; ja surhorikea apo ainboribi jain inóxiki, janra jato castiganon ixon Dios yoinoxiki. Jara kikinbiresh ochó mai senenainoax jonike. Ja Salomónman jawen onan shinanyaxon yoiai joibo ninkati. Jatian rama mato betan itinara ja Salomón xewina iki.

³² Ja nete senenketianribira, ja Jonassen yoia joi ninkáxon ikonhataan, jaton jakonma shinanbo akonkin jenení, Níniveainoa joniboribi, jain inóxiki. Jain ixonra jabaonribi, ja ramatian jaa jonibo jato Diossen castiganon ixon yoinoxikanai. Jatian ja rama itinara Jonás xewina iki.

Beroyabi non shinan yoikin aká esé
(Mt. 5.15; 6.22-23)

³³ Tsonbira lamparin keteaxon jawéki pekáo joneyamai, itan jawékinin mapoyamakanai. Jaskáyamakinra bochikishamanres peyasankanai, jawen joekan tenaketian, ja xobon jikiaibaon oinna jishtishaman inon ixon.

³⁴ Maton bero riki, jan maton yora tenaa lamparin keska, jatian min bero jakon ikenra, jatíbi min yoraribi joébires iti iki. Ikaxbi ja min bero jakonma ikenra, jatíbi min yoraribi yamé meran keská iti iki.

³⁵ Jaskara iken rama koiranmeetax shinanmeekanwe; ja mato meran joé ikara yamé inake.

³⁶ Jawetianki maton yora meran joé keska ikax, jawe yamébi yamaa keská ikai, jatianra min onantishamanhakin ointiki, westíora lamparin joekan tenaketian min oinnai keskáakin”, akin jato aká iki.

Fariseoboyabi esé onanbaon jakonmabo Jesussen yoixona

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷ Jatian moa jato joi yoikin senenhaketianribi, westíora *fariseo, jawen xobon pii kanon ixon, Jesús kenai joá iki. Jaskáakin kenaa kaax jawen xobon jikiax pii Jesús yakata iki.

³⁸ Jaskaketian ja *fariseo ráteta iki, ja jawékiamatianbi mechokiiti esé meran yoiai senenhamaitian oinnax.

³⁹ Ikaxbi Jesussen yoia iki, neskáakin: —Mato fariseobo riki vaso betan plato pekáobicho chokaibores. Ikaxbi maton shinan meran riki mato jakonmabiresbo, ja jakonma jawéki akin akonbireskin jato yometsoaibo ikax.

⁴⁰ ¡Onanma jonibo riki mato! Diossenra nekeabi itan ja chichokea jawékibi aká iki.

⁴¹ Jakon shinanyaxonkaya ja mato jayata jawékibaon ja jawebiomashokobo jato akinkanwe; jatianra nekebi itan shinan meranribi mato jakon ikanti iki.

⁴² ¡Jawe iresaipanon, mato fariseobo! Maton akai ja chonkankoniabo westíora Dios menikin. Jaskáakin maton jato meniai riki; menta, ruda jainxon meskó pei piti itan meskó bero pitiboribi. Jaskarabo akinbira ja atibi keskáakin jato akinti, itan ja noiti shinanyaxon maton jato noiamake. Jaskati jakonibo iananbikaya ja maton akai jawékibo akin jeneyamakanwe.

⁴³ ¡Jawe iresaipanon, mato fariseobo! Mato riki, jain tsinkíti xobo meran weitaxbo, rekenainshamanbores yakátinin keenaibo; jainoax callen meraxonbo, rabikin jakonshamanhakinbo saludankantinbores keenaibo.

⁴⁴ ¡Jawe iresaipanon, mato fariseobo riki, ja mawá miinkana matóbo onantima iken, jonibo jaon penitai keskábo! —akin jato aká iki.

⁴⁵ Jatian westíora esé onan jonin neskáakin yoia iki: —Maestró, jaskáakinbo yoixonra min noabobi jakonma shinanmai —akin.

⁴⁶ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —¡Jawe iresaipanon, mato esé onan jonibo! Mato riki, matonribi atipanyamaxonbi, tsonbi tenetima iwe jawéki wetsabores jatobicho papimai keskábo.

⁴⁷ ¡Jawe iresaipanon! Matonra akai ja maton rekenbaon retekani *profetabo jisáakinboribi monumentoakin.

⁴⁸ Jaskarabo akinra maton jato onanmai, ja maton reken papashokobaon aní jawékiboribi, jakonra akana iki ixon maton shinannai. Jabaonra akana iki ja *profetabo retekini, jatian matonra jabo iní jisáakinbo *monumentoakanai.

⁴⁹ Jaskara kopíra jawen onan shinanyanix ínike Dios neskati: ‘Nokon *Profetabo itan en raanaboribira janoxiki; jabora jatíribibo retexon jatíribibo jato masábo tene-manoxikanai’, iki.

⁵⁰ Jaskáakinra ja nete jonianontianbi retekani jatíbi *profetabo, ja ramatian jaa jonibo jato Diossen iboamanoxiki.

⁵¹ Ja Abel retekaniainoax ja Zacarías retekani kamanra, mato ramatian jaa jonibo Diossen iboamanoxiki. Zacaríasra retekana iki, ja Diossen xobo meran iká jainxon Dios yoina menoxonti ikainxon.

⁵² ¡Jawe iresaipanon, mato esé onan jonibo! Mato riki, onan shinanya ikax jan iboabo; ixonbira jaskarabo onanxonbi maton jawe ayamai. Jaskáakinra jaskara onan shinanyaboribi ikantiakin maton jato imakashamai —akin jato aká iki.

⁵³ Jatian Jesús moa jainoax pikókaina pekaora, ja esé onan joniboyabi fariseobo ikonbiresi Jesúski sinákana iki. Jatianra meskóakinbo yokákin peokana iki,

⁵⁴ jaskáaxon ramiati benakin, jakonmaakin yoyo imaxon jawen yoyo ikatoninbi jakonmaati shinanxon.

12

Ja beparametaiboki jato Jesussen onanmaa

¹ Jatian jain iitaitian, kikinbires icha joni jatoki tsinkíkana iki. Jaskatira jatonbinix bitaxananbotankana iki. Jainxon jaonmea onanaibopari jato Jesussen neskáa iki: “Koirameekanwe, ja ikon keskashamanhakin jato joi yoiai *fariseobaonra mato parankanake.

² Jatíbi joné jawékibobira onantibires inóxiki; ja tson onanyamaa ikatiaibobira jatíxonbi onannoxikanai.

³ Jaskara ikenra jatíbi ja joneshoko, itan tson onanyamaabobi jatíbiain ninkakaake-tanti iki.

¿Tsokiki noa rakéti iki?

⁴ Rama en mato yoibanon ebé raenanaibó; ja yora reteai joniboki rakéyamakanwe, mato jaskáa pekáora moa jawebi ati atipanyamakanke.

⁵ Ikaxbi en mato yoibanon tsokikayaki mato rakéti iki ixon: Mato jaki rakéti riki Dioski; ja mato mawámataan, maton kaya chiikan ewa meran mato potananti iketian. Ikon jakikaya rakékanwe.

⁶ Ichama koríkininra akanai pichika isáshoko marokin bikin. Jaskara ikenbira Dios jabaon shinanbenoti atipanyamake.

⁷ Maton boo riki westíora westíorabo moa jan topona. Jaskara iken rakéyamakanwe: Matora ja icha isáshokobo xewinbainbires Diossen shinannai.

Jonibo bebonmeax Jesucristokiriti yoyo iti

(Mt. 10.19-20, 32-33; 12.32)

⁸ Jainxonra en mato yoiribiai, jaweratoboki jonibo bebonmeax, eonparanan ikai, jatianra ja jonin Bakeribi ja Diossen ángelbo bebomeax jaonparana iti iki.

⁹ Ikaxbi ea onanaxbi ja ea onanyamaa keskati ikaikira, earibi ja Diossen ángelbo bebomeax ja onanyamaa keskati iti iki.

¹⁰ Diossenra ja jonin Bakeki jakonmaati yoyo ikaibo, jaton ochabo moa jato shinanxontima iki. Ikaxbi ja Diossen Shinanki jakonmaati yoyo ikax ochaabora, jaton ochabo jawetianbi shinanxonkin jenetima iki.*

¹¹ Mato jain tsinkíti xobo meran bokana, iamaxon mato joi benxoaiwoiba bokana, itan joni koshiwoiba mato bokanabo; jawekeskatiimein mato kopibi mato yoyo iti iki, iamaxon jawemein en jato yoiti iki ixonbo masá shinanyamakanwe.

¹² Ja jato bebon mato nikenra, jaskara maton jato yoiti joibo, ja Diossen Shinanmanbi mato shinan meniti iki; jaskáakinbo maton jato yoinon ixon”, akin jato aká iki.

Icha jawékia itin keenkaresi noa onsá meran iti

¹³ Jatian ja icha joni ikainxon westíora jonin Jesús yoia iki: —Maestró, nokon wetsa ea yoixonwe, ja non papan noa potaxona, en bitibo iníbiribi ea meninon —akin.

¹⁴ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Joní, tsonbira jaskarabo mato benxoaxonai koshi iti ea imaama iki —akin.

* **12:10** Diossen Shinanki jakonmai yoyo iti iki ika riki, ja Diossen Shinanman akai jawékibo yoi, *Satanásen akai riki iki iti.

¹⁵ Jainxon jato yoiribia iki: —Koirameekanwe; bebonbires jawékinin kenkaresti shinanyabora mato inake. Ja icha jawékima riki noa jan jakon jamai —akin.

¹⁶ Jainxonra icha jawékia iní joniki iká esé yoikin jato neskáa iki: “Westíora jonira inike icha jawékia, ja jonin jawen wain banaara anike jawen banábaon icha bimixonkin.

¹⁷ Jatian ja icha jawékia jonin shinanna iki neskáakin: ‘¿Ramamein en jawekeskaati iki? Ja bimibo tsekaan en jain benxoatira yamake’, ixon.

¹⁸ Jainoax neskata iki: ‘Enra moa onanke enki jaweatiki ixon. Ramara ja en jain berobo benxoai xoboshokobo ras apakexon, anishamanbo en wetsa apakeai; jaskáaxonra ja en tsekai bimibo, itan jatíbi ea jayata jawékibo en jain benxoati iki.

¹⁹ Jaskáyontaanra nokon shinan meran en neskara shinanti iki: Eara icha jawékia iki, icha baritiaribi jawékiati senen. Jaskara ikenra rama raroanan ja piananbi xeaanan ea tantiai’, iki ixon.

²⁰ Ikaxbira Diossen ja joni neskáakin yoia iki: ‘Mia riki onanma joni, nato yamébira mia mawatai, ¿Jatian ja min benxoawékiatiboki rama tsona banetai?’ akin.

²¹ Jaskarara winotai ja icha meskó jawékibo tsinkiboresi jakana jonibo. Jaskara jonibo riki Diossen oinna jawemabi”, akin jato aká iki.

Diossenra jawen bakebo koirannai

(Mt. 6.25-34)

²² Jainxon Jesussen jawen jonibo neskáakin yoiribia iki: “En mato yoibanon ninkákanwe, jawékiati jawékinin yoronkin jayoraakin shinanni onisshamakanwe; itan ja saweti chopabaon yoronkin masá shinanni onisshamakanwe.

²³ Non jatikaya riki, non ja jawékiati xewina jakon. Jatian ja non yora riki, ja non saweai chopo bebon jakon.

²⁴ Oinkanwe, ja isábo: Jabaonra banati atipanyamakanke, itan jatonbiribi baananbo bimibo tsekati atipanyamakanke. Jainoax jain jaton jawékiatibo benxoat-iomaboribi ikanai. Jaskarabo ikanainbira, ja jawékiakantibo jato Diossen maxkámayamai. ¡Matobokayara ja noyai yoinabo bebonbires iki!

²⁵ Tsonbira, westíora oratanibires jawen jati bebonhati atipanyamake kikini keeny-orakinbi.

²⁶ Jatian neskara maxko jawékibo atipanyamaxonbiki ¿Jaweatin ja wetsa jawékibo akáskin maton ayorakin shinannai?

²⁷ Oinkanwe ja wain xoxoa joabo: Jabora teeti atipanyamakanke, itan jatonbiribi chopaxonbo saweti atipanyamakanke. Jaskara ikenbira ja apo Salomón, jakonhira chopabo saweibi, ja joabo ikai bebonbires metsati raokaati atipanyamaa iki.

²⁸ Jatian jabokaya moa choshiketian menokanti ikenbira akai Diossen, ja waimea joabo kikin metsáshaman imakin. ¡Matobokayara ja maton saweti chopabo mato maxkámátima iki, mato kikini eki koshikanamabo ikenbi!

²⁹ Jaskara kopí ja piti, itan ja xeatibicho benai, shinan tsokasyamakanwe.

³⁰ Non Papa Diossenra mato jan maxkata jawékibo onanke. Ja Dios ikonhayamai jonibaonbichora akai jaskáyoraakin shinankin.

³¹ Jaskara iken ja Diossen ikinaton itireskaya shinankanwe; jatianra neskara jawékiboribi maton biti iki.

Jaskatax naikan icha jawékia iti

(Mt. 6.19-21)

³² Rakéyamananwe, mato ichamabo riki nokon oveja keskábo, ja nokon Papanra jawen jakon shinanman jawen ikinaton mato ikinti shinanna iki.

³³ Ja mato jayata jawékibo marotaanan ja jawékinin yoronaishokobo jato akinkanwe. Ja pisha payon jawéki akai keskáakin ayamakanwe; ja naikanmeax jawetianbi keyótima jawékibokaya akanwe. Ja jain yometso jikitima itan jainoa jawen ibon pia potox payótima ikain.

³⁴ Jaweranoki maton icha jawéki benxoa itina, jainresa maton shinannai.

Moa benxokaata iti

³⁵ Moa benxokaatabo ikanwe; moa maton lamparin keteax manata keskábo ikanwe.

³⁶ Ja yonokanai joni keskabo ikanwe, ja yonokaatai jonira ikai, ja wanokanai fiestanko katanax yamé joxon, jan teemaitonin kenatoshitatianbi xepóti kepenxontires inox manati.

³⁷ Kikin rarora iti iki, ja jan yonoai jonin joxon oinna, jawen yonoti joni oxaama iká. Enra mato yoiai jabébi pinon ixonra jawen mesan yakámati iki. Jaskáaxonra jan yonoaitonin jawékiamati iki.

³⁸ Kikin raroti jawékira iti iki, ja yonoai jonin, yamé pochínikon iamaxon nete xabataitian joxon oinna jawen yonoti joni oxaama ikai.

³⁹ Jainxon neskara jawéki rama onankanwe: Yamé ja hora yometso jawen xobon joái onanaxa, ja joni moa oxatima iki; jawen jawékibo yometsoanaketian koirani.

⁴⁰ Jaskatira matoribi moa benxokaatabo ikanti jake, ja jonin Bakera maton joti shinannamatian jonoxiki”, akin jato Jesussen aká iki.

Joi senenhai betan senenhayamai yonoti iká

(Mt. 24.45-51)

⁴¹ Jatian Pedron yokata iki, neskáakin: —Ibó, ja jawékiki yoinhanan min noa yoiaboki, noabicho onanmakin min aká o jatíbi jato onanmakinki min yoia —akin.

⁴² Jatian non Ibon yoia iki: “Jawerato yonotiki jawen ibon ati yoiai jawékibo, jakonhakin senenhaxonai iki, jara jawen ibon jawen xobon ikábo jato jawékiamaxonon ixon yoiai.

⁴³ Jatian jan yonoai jonin joxon, jan yoiabo senenhaxonai nokoketianra ja yonokaatai joni kikini raroti iki.

⁴⁴ Ikonshamanra en mato yoiai, jan yonoaitoninra jatíbi jawékibo koiranon ixon jikimati iki.

⁴⁵ Ikaxbi ja yonoti jonin ati iki, neskara shinankin: Ja ea jan yonoaira basipari joái iki ixon. Jaskara shinaxon ati iki, jabé yonokaatai benbobo itan ainbobo jato ramiakin peokin. Jaskáakinra ati iki janbichores pikin itan xeakin; jainoax paenibo.

⁴⁶ Jaskatibo itainbi iti iki, jan shinanamainbi jan yonoai joni joí, ja joti hora onanamabobi ikenbi. Jaskara joxon nokoananra, akonbireskin castiganti iki; ja jatíribi yoitimabo jato akai keskáribiakin.

⁴⁷ Jan yonoai joni, jaskara atin keenaibo onanaxbi, ja anox benxokaatitianbi yoitimatai yonotira, castigankin akonbireskin rishkiti iki.

⁴⁸ Ikaxbi jawerato yonotininki, ja akáx castigameti jawéki onanyamaxon akai; jara ayorakin rishkianan castigantima iki. Jaweratoboki icha jawéki ati jato onanmaa iki, jabora ichaakinribi jato yokánoxiki; jaweratoboki icha jawéki ati yoia iki, jabora ichaakinribi, akárin senenhakin ixon jato yokánoxiki.

Jesús kopi jaskarabo iti

(Mt. 10.34-36)

⁴⁹ Eara nato main joái iki, chii ketea tiritai keská inon ikax. Jaskatira ja chii tiritai keská imentinin ea keenai.

⁵⁰ Rekenparira, kikin jakonmabires tanakaati jawéki ea winóti jake. ¡Jaskatira jatíbi jaskarabo senenai kaman ea ikonbiresi onitsapitai!

⁵¹ ¿Matonki shinannai nato neten jakonshaman jato jamanox ea joái? Jaskarama riki, jonibo meskoákinbo shinanni jatonbiribibo ikanon ikaxa ea joái iki.

⁵² Ramatian peokootaxa, ja xobonkobicho jaa pichika jonibo sinakanannoxikanai, kimisha iti iki, ja rabéki jakonmaati, rabé iti iki ja kimishaki jakonmaati.

⁵³ Papa iti iki jawen bakeki jakonmaati, ja bake benbobiribi iti iki, jawen papaki jakonmaati, ja titabiribi iti iki, jawen bake ainboki jakonmaati, ja bake ainbobiribi iti iki, jawen titaki jakonmaati, ja rayos ainbobiribi iti iki jawen baban ewaki jakonmaati, ja baban ewabiribi iti iki, jawen rayos ainboki jakonmaati”, akin jato aká iki.

Jaskarabo ikaitian oinxon onanti
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

⁵⁴ Jainxon Jesussen jain iká jonibo jato yoiribia iki, neskáakin: “Bari kaiori nai koin keyatai oinxon, maton onanke oi beai; jatianra ikai maton yoia keskati iki.

⁵⁵ Jainxon ja surhorikeax niwe payataitianribi, akai maton yoikin, bari xana ikai, jatianra ikai ja maton yoia keská iki.

⁵⁶ ¡Beparametai jonibo riki mato! Matonra akai ja nai bochiki jaskara ikaitian, ja main jaskara ikaibo onankin. ¿Jatian jawekeskaakinki nato netebaon jaskara ikaibo maton onanyamai? akin.

Non rawíbo betan jakonaxes iti
(Mt. 5.25-26)

⁵⁷ ¿Jawekopiki jaskáaxon jakon jawékibo atibo, matonbi onanyamai?

⁵⁸ Jonin mia ati iki, ja joi benxoai joni koshiboiba boti shinankin, jatianra jaskarainbo mato bokanamatianbi, jakonshamanxonres ja joibo benxoatikaya maton shinanti jake; jaskarainbo mato boyamakanon. Maton jaskáyamaabira, ja joni koshin mato policiabo yatanmati iki, jatian ja policiabaon mato cárcel meran niakanti iki.

⁵⁹ Ja jatí kopiáti mato yoikanatii nete senenhax mato pikotai kaman”, akin jato aká.

13

Jakonma akin jeneyamaibora mawákanti iki

¹ Ja netebaonribira jawetii jonibo Jesús oinni bokana iki. Boxon yoikana iki, ja Galileanko ikana jawetii jonibo Pilaton jato retemaa. Jatian jabaon Dios menikin menonoxon retekana yoina jimiboyabiribi ja jonibaon jimi jato méskomaa.

² Jatianra Jesussen jato neskáakin yoia iki: “¿Ja Galilea jonibo jato jaskáakana ikenki, maton shinannai; ja main iká wetsa jemamea jatíribi jaton kaibobo bebonbires ochaya iken retekana?

³ Jaskaramabora ikana iki; matoribira ja maton akai jakonma jawékibo akonkin jeneyamai, Dios ikonhayamaax mato mawáti iki.

⁴ ¿Maton shinannaki, ja Siloé ikainoa torre poxókin keyoni, chonka posaka jonibo; ja Jerusalénhain jakana jonibo bebonbires jakonma jonibo ikana iki?

⁵ Jaskaramabora ikana iki ixonra en mato yoiai; matoribira ja maton akai jakonma jawékibo akonkin jeneyamai, Dioski banéyamaax mato mawáti iki”, akin.

Higo bimiomaki yoinmeeta esé

⁶ Jainxon jawékiki yoinhanan jato Jesussen neskáakin yoiribia iki: “Westíora jonira inike jawen wainko higo banáya. Jaskara ikax moara bimibirake ixon oinni kaa iki; kaxon oinnabi bimiamá iká iki.

⁷ Jainxonra ja wai koirannai joni yoia iki: ‘Moa kimisha baritia riki, ja higo bimi bikasi ea joái; ikaxbira en biti atipanyamake. Jaskara iken rama moa xatewe, yankabiresa ja wainko chankánake’, akin.

⁸ Jatian ja mai koiranaiton neskáakin yoia iki: ‘Ibó, westíora baritiapari en oinbanon, ja namanbo mai karanbexon, jan mai raontibopari en tapóyonbanon.

⁹ Non jaskáara ibirati iki bimii, jatian jaskáabi iamaketianra moa min jato xatemati iki’”, akin.

Tantiti neten katoxkoya ainbo Jesussen benxoaa

¹⁰ Westíora tantiti netera, jain tsinkíti xobo meranxon jato joi yoií Jesús iita iki.

¹¹ Jatian jainribi westíora ainbo, moa chonka posaka baritia isinai iká iki. Já iká iki yoshinman katoxkoya banémaa ikax moa pontéti atipanyamaa.

¹² Jaskara oinxon Jesussen kenaxon yoia iki: —Ainbó, moara min isin mia benxoke —akin.

¹³ Jatian jaskáataan, jawen mekenman ja ainbo tii aka iki; jaskáatianbi ja ainbo moa ponteti nia iki, jainxon Dios rabikin peoa iki.

¹⁴ Jaskáaketian jain tsinkíti xobomea joni koshi sinata iki, ja tantiti netenbi Jesussen benxoaketian oinnax. Jaskáaxon jonibo neskáakin yoia iki: —Sokota netebicho riki jan teeti nete; ja netebaonresa benxokasi mato joti iki, ja tantiti neten joáma —akin.

¹⁵ Jatian ja Ibon jato yoia iki: —Beparametaibo riki mato ¿Mato westíoraninbiki, maton waka bene, iamaxon maton burro, tantiti netenbi chóroxon, onpax xeamakinbo boyamai?

¹⁶ Nato ainbora Abrahamman chiní rareboribi iki, jaskara ikenbira, *Satanásen chonka posaka baritia isinmaxon, ramiayona ike ¿Jamein ja tantiti netenbi non benxoati atipantíma iki? —akin.

¹⁷ Jatian Jesussen jaskáakin yoiketian, jatíbi jawen rawibo kikinbiresi rabinkana iki. Ikaxbi jatíbi jonibobiribi rarokana iki; Jesussen ani jawékibo akai oinnax.

Mostaza beroki yoinmeeta esé
(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸ Jainxon Jesussen jato yoiribia iki: “¿Jawe jawékiki yoinxonmein, ja Diossen ikinaton iti jawékibo, onantishamanhakin en mato yoiti iki?”

¹⁹ Jara iti iki, westíora jonin, ja mostaza beroshoko bixon, jawen wainko banaa keská. Jaskáakin banaara xoxoax anitaan, ani jiwi ikí kaai, jaskara iketianra, ja noyai yoinabo bexon, jain naaxon bachiakanai”, akin.*

Levaduraki yoinmeeta esé
(Mt. 13.33)

²⁰ Jainxon Jesussen jato yoiribia iki: “¿Jawe jawékiki yoinxonmein ja Diossen ikinaton iti jawéki en mato yoiti atipanke?”

²¹ Jara iti iki, *levaduraya kimisha wea harina meskoanan meinna, ja jatiobi harina tonko soo imaa keská”, akin.

Ja naxbáma xepóti
(Mt. 7.13-14)

²² Jaskáakin jato yoia pekáo Jerusalénhain kakinra, Jesussen ja anichaa jemabaon itan maxko jemankobo, jato joi onanmaboa iki.

²³ Jainxonra westíora jonin neskáakin yokata iki: —Ibó, ichamashokora ikanai ja kishpinmeeta jonibo —akin. Jaskáaketian jan yoia iki:

²⁴ —Naxbama xepótinin jikitikaya, shinanni jakanwe. Icha jonibora ja xepótininshaman jikitinin keenaxbi, iti atipanyamakanke.

²⁵ Ja xobo ibo jikixon moa jawen xobo xepoketianra, jemameax kenati mato neskáti iki: ‘Ibó, noa kepenxonwe’, iki. Jaskáabira ati iki mato neskáakin: ‘Enra mato onanyamake tsoabora mato ibirai’, akin.

²⁶ Jatian maton ati iki neskáakin: ‘Mibébira non piá iki, itan non xea iki. Jainxon non jemankonia callenxonbo, min joi jato non onanmaa iki’, akin.

²⁷ Jaskáaketian mato ati iki: ‘Jaweranoabora mato ibirai; enra mato onanyamake. ¡Moa nenoax botankanwe, matobora jakonma jawéki akí jakanabores iki!’ akin.

²⁸ Jatian matonra winiananbi xeta kerox anoxikanai. Ja Abraham, Isaac, Jacob jainoax jatíbi ja *profeta ipaonibo, ja Diossen ikinaton jatínko jakanabo jato oinnax, matobobiribi castigana onitsapikin.

* **13:19** Ja mostaza bero riki kikin beshéshoko.

²⁹ Jonibora benoxiki, norteorikeax, itan surhorikeax; jainoax bari pikotaiokeax itan bari jikiaiokeax, ja Diossen ikinaton jatinkoxon jawékiai.

³⁰ Jatianra ja jato namanbirestonin shinanmeetaibo jato xewinabo inoxikanai; jatian rama jato xewinaton shinanmeetai jatíribibora, namanbires inoxikanai –akin jato aká iki.

Jerusalén jonibo oinnax Jesús winia
(Mt. 23.37-39)

³¹ Jatian jatíribi *fariseobo Jesússiba nokókana iki. Jainxon neskáakin yoikana iki: –Moa wetsanko katanwe Herodesninra mia retekasai –akin.

³² Jaskáakin yoikana jato neskáa iki: –Botankanwe; boxon ja paranmisti onan joni, neskáakin yoitankanwe: ‘Rama itan bakishra, ja jonibo meranoa en yoshinbo pikoai, jainxonra isinaiboribi en benxoai. Jaskarabo akinra wetsa bakishbi en moa senenhai’.

³³ Ikaxbi ramara ea Jerusalénhain kaai, rama kaaxa, bakish kakábaitax, wetsa bakish ea jain nokoti kaai. Jawetianbira westíora *profeta Jerusalénhainoaxmabi mawáti atipanyamake.

³⁴ ¡Mato Jerusalén jonibo riki, *profetabo itan ja Diossen raana jonibo reteaibo! ¡Mato jaskarabo ikenbira ichabiresakin atapanin jawen bakeshokobo tsinkianan, jawen pechi meran akai keskáakin, enribi mato jakonhakasa iki, ikaxbira mato keenyamakana iki!†

³⁵ Oinkanwe, jawen xobora moa Diossen jeneai, jatianra en mato yoiai, matonra ea oinwetsayamanoxiki: ‘¡Ja Ibon janenko joái jonira jakonhira iki!’, iki mato iki kaai nete nokotai kaman –akin jato aká iki.‡

14

Soo iona joni Jesussen benxooa

¹ Westíora tantiti netenra, *fariseobaon joni koshin xobonko Jesús pii kaa iki. Kaketian jatíribi *fariseobaon oinkana iki; jawemein jain akai ixon.

² Jainribi iká iki, já bebon westíora joni soo iona.

³ Jatianra ja fariseo itan ja esé onan jonibo, neskáakin Jesussen yokata iki: –¿Atirin iamaxon atimarin ja tantiti netenbi isinaibo benxoakin? –akin.

⁴ Jatian jabaon jawe joibi yoiamakana iki, jainxon Jesussen ja isinai joni tii axon benxoa iki, jaskáa pekáo moa raana iki.

⁵ Jainxonra ja fariseobo yoia iki: –¿Tsoa matobaonki, maton burro iamaxon maton bake mai kini meran kaken tantiti nete iketian tsekatima iki? –akin.

⁶ Jato jaskáabi jawebi yoiti atipanyamaax netéreskana iki.

Wanoti fiestanko chaniaboki yoinmeeta esé

⁷ Jatian ja jawékiatiain chanikanabo boxon, ja kikinbo iti akana yakátinshamanbo katotax yakákanaibo oinxon, Jesussen jato neskáakin esea iki:

⁸ –Ja wanokanai fiestanko chanikana joáx, ja kikinbo iti akana yakátianbo mato yakátima iki. Jawekeska ikaxa mia xewina kikin wetsa joniribi chania joti atipanke.

⁹ Jatianra jan mato chania joni joxon mato ati iki: ‘Nato wetsa joákaya ja mia jain yakata yakáti meniwe’, akin. Mia jaskáara rekenain iwanaxbi ja chinita yakátian kaax mia rabinti iki.

¹⁰ Jaskara iken, chanikana joáx chinitainreskaya yakákanwe; jatianra jan mato chania jonin joxon mato ati iki: ‘Jain kikinbo iti aká yakátiankaya joáx yakáwe’, akin. Jatian mia jaskáketian oinxonra, ja mibé mesan yakatabaon, mia kikin joniribi shinankanti iki.

¹¹ Jaweratoboki jatonbinix jato xewinaton shinanmeetai, jabora jato namanbires iti iki, jatian jaweratoboki, kikinmashokotonin shinanmeetaibo iki, jabora jato kikin jonibo imati iki –akin jato aká iki.

¹² Jainxon, jaiba jawékiati jan kenaa joni Jesussen yoia iki: —Jawetianki tsinkíanan jawékiati min akai, minra chanitima iki, ja mibé raenanaibo, min wetsa, mii patax iká icha jawékiabo; jaskarabores min jato kenaabira, jabaon kopikin mia kenashokokanti iki.

¹³ Jaskáyamakinkayara ja tsinkíanan jawékiatibo axon, neskarabores min jato kenati iki. Ja jawebiomashokobo, ja shinankomashokobo, ja nitikomabo itan bencheboribi.

¹⁴ Jatianra mia raroshamanres iti iki, jabaonra min jato aká keskáakinribi mia kenati atipanyamakanke. Ikaxbi minra ja joi akaibo mawatax jirikana neten min biti jawékibiribi min binoxiki —akin.

Icha pitiakanaki yoinmeeta esé

(Mt. 22.1-10)

¹⁵ Jato jaskáa ninkátaanan, jato betan pii yakata westíora jonin Jesús neskáa iki: —Ja Diossen ikinaton jatinkoxon, icha pitiakana jato betan tsinkíxon jawékiabira, kikinbires raroshamanbo ikanti iki! —akin.

¹⁶ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Westíora joninra anike, icha tsinkíxon jato jawékiakinnxon, icharibi pitiakin.

¹⁷ Moa piti hora senenketian, jawen yonotibo raana iki, jato neskáakin yoiti: ‘Bemenkanwe ja pitira moa yasanabo ikax, moa pitires iki’, akin jato yoiti.

¹⁸ Jaskáakin jato yoiabi, ja yoiax kayamatibo jatíxonbi yoipakekana iki. Ja reken kayamaitonin yoia iki: ‘Ramabiorara en mai maroxon bike, enra japari oinni kati jake. Jakopira ea kati atipanyamake’, akin.

¹⁹ Jatian wetsan yoia iki: ‘Ja mai karanbemati pichika wakara en marokin bike; enra jabopari tanamapakei kati jake. Jakopira ea kati atipanyamake’, akin.

²⁰ Jainxon wetsan yoiribia iki: ‘Eara ramabiora wanoke jakopira ea kati atipanyamake’, akin.

²¹ Jatian ja yonokaatai jonin, joxon ja xobo ibo yoia iki. Jatíbi ja jokashamakin yoikana joibo, jaskáakin yoia, ja joni sinata iki. Jaskáaxon ja yonoti joni neskáakin yoia iki: ‘Ramabi karibatanwe ja jeman iká callebaon; jain kaxon, ja jawebiomashokobo, ja shinankomashokobo, nitikomabo itan benchebo jato iwetanwe’, akin.

²² Moa jaskáakin axon ja yonokaatai jonin, ja jan yonoai joni yoia iki: ‘Moara en ake, ja min jaskáati yoiabo senenhakin, ikaxbi jain yakákantibora jarésparike’, akin.

²³ Jatian jan yonoa jonin jawen yonoti yoiribia iki: ‘Rama ja callebaon itan ja bai kaabaon katanwe, kaxon jato teanan iwexon, jato jikimakanwe, ja nokon xobo bochoai kaman.

²⁴ Ikonshamanra en mato yoiai, ja reken en jato kenamaa beyamakanabaonra, ja en jato pikinti aká pitibo jawékiayamakanai’, akinra aká iki —ixonra jato Jesussen yoia iki.

Atikoma riki Jesús chibanti

(Mt. 10.37-38)

²⁵ Icha jonibaonra Jesús chibana iki, jainxonra bechiakexon jato neskáakin yoia iki:

²⁶ “Jaweratoboki eonmea onanai ixonbi, jawen papa, jawen tita, jawen awin, jawen bakebo, jawen wetsabo, jawen poibo aká bebonbires, itan janbixbi noikaata bebonbires ea noiamai, jabora eonmea onannaibo ikanti atipanyamake.

²⁷ Jaweratonki ea kopi mawátinin rakékin, ea chibankin jeneai, jara nokon joni iti atipanyamake.

²⁸ Mato westíoran ati iki, torre chankanti shinankin ¿Jaskara akámatianbimein, ja peoi jawékimein senenhai kaai ixon shinanipari yakátima iki?

²⁹ Jaskáyamaxonra moa jaki atibo peoyonxonbi, jankeanyamakin jeneti iki. Jatianra jaskara oinnabo jaki shiroi,

³⁰ neskákanti iki: ‘Nato joninra tee peoa iki; ikaxbira jankeanti atipanyamaa iki’, ikibo.

³¹ Iamaxon westíora aponmein wetsa apo betan reteanani kati shinanxon ¿Chonka waranka sontároboboyabicho ixon, ja jabetan reteanani boaibo rabé chonka waranka sontárobo ikanaitian, rekenpari jawekeskaxonmein non jatoarestiki ixon, shinanipari yakátima iki?

³² Jatian moa jato betan senenma oinxonra, ja apo jainbipari iken, jawen jonibo jato raanti iki. Moa itima riki ixon, jato joi boxonti.

³³ Jaskara iken tsoa matobaonki jatíbi mato jayata jawékibo jeneyamai, jara eonmea onanai iti atipanyamake.

Tashi jawen moka keyotakiri yoinmeeta esé

(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

³⁴ Ja tashi riki jakon, ikaxbi moa jawen moka keyotaxa; jawekeskataxbi moa jakiribi moka iribati atipanyamake.

³⁵ Jaskara ikaxa, mai raonti itan banábo raontibobi moa jakonma iki. Jara moa potatires iki. Ninkataibo ixon, kikinakin ninkákanwe”, akinra jato aká iki.

15

Oveja manotaki yoinmeeta iká esé

(Mt. 18.10-14)

¹ Jatian ja Romamea apo jato kopí yokáxonaibo, betan jakonma ninkakaatai jonibora, ja Jesussen yoiaibo ninkati bekana iki.

² Jatianra ja esé onan jonibo betan *fariseobo, jakonmaakinbo já yoi neskatiyo yoyo ikana iki: —Nato joninra akai ochaya jonibo betan tsinkíanan jato betan jawékiakin — ikibo.

³ Jatianra Jesussen jawékiki yoinhanan jato neskáakin yoia:

⁴ “¿Tsoa matobaonmein, pacha ovejaya ixon, westíora manóketian, merai kaai kaman, benai kakin ja iskon chonka iskon potabaintima iki?

⁵ Jatian jaskáakin benakin meraxonra, rarokin ikóxon bibeiranti iki.

⁶ Jatian ja xobon bexonra, jabé raenanai joniboyabi já patax iká jonibo jato tsinkianan, neskáakin yoiti iki: ‘Ea rarokinkanwe, ja nokon oveja manota ikara, en moa merake’, akin.

⁷ Enra mato ikonshaman yoiai; Jaskáribiira nai neten bebonbires raroti jawéki jake, westíora ochaya jonin jawen jakonma akaibo jenetaanan Dios ikonhaketian; ja iskon chonka iskon jonibo moa Dios ikonhaax jakoni jakanabo oinnax ikai bebonbires, akin jato aká iki.

Jawen koríki manota, ainbaon meraaki yoinmeeta esé

⁸ Westíora ainbo iti iki; chonka koríki, ixonbi ati iki westíora manómakin. Jatian ja benakin ati iki; joé keteaxon, jakonshamankin matsóanan, ja nokoai kaman benakin.

⁹ Jatian meraxonra jabé raenanai ainboboyabi já patax jaabo jato tsinkixon neskáakin yoiti iki: ‘Ea rarokinkanwe, enra ja nokon koríki manota iká moa merake’, akin.

¹⁰ Enra mato ikonshaman yoiai; jaskáribiira ja Diosen ángelbo ikonbiresi rarokanai, westíora ochaya jonin jawen jakonma akaibo jenetaanan, Dios ikonhaketian”, akin jato Jesussen aká iki.

Bake jawen papaiba banéribiaki yoinmeeta esé

¹¹ Jainxon jato Jesussen neskáakin yoiribia iki: “Westíora jonira iká iki rabé bakeya.

¹² Jatian jawen chiní baken jawen papa yoia iki: ‘Papá, ja ea jayáti min meniti jawékibo ea meniwe’, akin. Jatianra ja papan, jawen bake rabé jato menipakea iki, jato jayáti jawékibobiribi.

¹³ Jatian jawetii nete pekáo, ja chiní bake jatíbi jawen jawékibo maroa iki; jaskátaanawen jawen jatíbi koríkia, ochó jeman kaa iki; kaxon jatíbi jakonma jawékibo akin, jawen koríkibo keyoa iki.

¹⁴ Jaskáakin jawen koríki keyoketianribi, ja main jatíbiain jawékiatinin ikí, peokookana iki. Jatianra ja joniribi jawékiatinin ikí peokoota iki.

¹⁵ Jaskara ikenra jain teeti benai, ja jeman iká westíora joniiba kaa iki. Jainoara ja jonin jawen wainko kochibo koiranti raana iki.

¹⁶ Jatianra ja kochin piai jawékiatibo oinnax, kikinbiresi jawékiakasa iki; jaskara ikenbi tsonbi jawékiamayamaa iki.

¹⁷ Jainxonra shinankin peoa iki: ‘Jawetii teetai jonibaonbira nokon papan xobonko, piti texeareskanainbi, eabiribi nenoa pitin reteai!

¹⁸ Ramara jakiribi nokon papaiba ea karibai. Kaxonra en neskáati iki: Nokon papá, Dioski itan mikiribira ea ochake.

¹⁹ Eara moa min bake iti jisáma iki; jaskara iken westíora miibetan teetai joni keskáakinres ea shinanwe’, akin.

²⁰ Jaskatira moa jawen papaiba kaai, bain karibaa iki. Ja moa nokoti kaaitianra, ochokeabi jawen papan meraa iki. Meraxa já noibai bechii ishtoa iki. Kaxon nokoanan paaxon betsó ayona iki.

²¹ Jatian ja baken jawen papa neskáa iki: ‘Papá, Dioski itan mikiribira ea ochake. Ramara ea min bake iti jisáma iki’, akin.

²² Ikaxbi ja papan jawen yonotibo yoia iki: ‘Ja kikin jakonshaman chopá ishton sawemakanwe, meosotiribi sawemakanwe, jainxon zaporiribi sawemakanwe.

²³ Jainxon ja kikin xoa wakaribi bexon retekanwe. ¡Non rarokin fiestaaxon pikánon!

²⁴ Nato nokon bakera mawata keská iká iki, ramara moa jiria nokóke. Manotara ikátiai, ikaxbi ramara moa non merake’, akin. Jaskaaxon moa fiestaakin peokana iki.

²⁵ Jaskákanainbi, jawen reken bake, wainkopari iká iki. Jatian moa jokin xobo ochómaxon ninkata, bewábo ikaitian ransaibo ikana iki.

²⁶ Jainxonra westíora jawen papan yonoti; jaweakiki ikanai ixon kenaxon yokata iki.

²⁷ Jatianra ja yonotinin yoia iki: ‘Min wetsara jakiribi nokóke, jaskati jakonbires nokóketianra min papan, ja kikin xoa waka jato retemake’, akin.

²⁸ Jaskáakin yoiara, ja reken bake kikini sinata iki; jaskatax xobon jikikashamaitian, pikóxon jawen papan xobon jikinon ixon yoikin jeneyamaa iki.

²⁹ Jatianra jawen papa yoia iki: ‘Minra onanke ichabires baritia, jawetianbi miki yoitimayamakin en mia tee axonabo; ikaxbira jawetianbi, westíora chivo baketanibi min ea meniama iki, enbiribi ebé raenanaibo betan reteanan pinon ixon.

³⁰ Ikaxbi, nato min bake, ja tsini ainbobo teakin, min koríki keyoax joketianres ake, ja wakabake kikin xoa min retekin’, akin.

³¹ Jatian jawen papan yoia iki: ‘Baké, miara jatíbitian ebé iki. Jatíbi ea jayata jawékibora minaribi iki.

³² Ikaxbi ramara, fiestaaxon jawékiatibo akáx noa raroti jake. Ja min wetsa mawata keská iitibi jiriribia keská iken, manota ikenbi, moa jakiribi meraribixon, akinra jawen papan aká iki’ ”, akin jato Jesussen yoia iki.

16

Jawéki koirannai joni, shinanti onan

¹ Jainxon Jesussen jaonmea onannaibo neskáakin yoiribia iki: “Westíora icha jawékia jonira iká iki, jawen jawékibo já koiranmaa jonia. Jatian ja joni keshankana iki, jawen jawékibo jakonmaakinbo akin keyonaanai.

² Jatian jaskara ninkáxon ja jawéki ibon, kenamaxon neskáakin yoia iki: ‘¿Jawekeska jawékibo min akaitiankayaki ea neskáakinbo yoikanai? Rama jaskara tee min akábo ea yoipakewe, moara nokon jawékibo koirannai en mia imati atipanyamake’, akin.

³ Jatian ja jawékibo koirannai jonin neskáakin shinanna iki: ‘¿Ramamein en jawe ati iki? Ja ea jan teemai joninra moa ea tee bichinai, enra wain teetibobi atipanyamake, jato jawéki yokataishoko ea itira rabin jawéki iki.

⁴ Enra moa onanke, teeoma iketian jaton xobon ea bikanon ixonki, en jaweatiki ixon’.

⁵ Jainxon ja jawéki koirannai jonin; ja icha koríkia joni ribina jonibo westíorabo jato kenapakea iki. Jainxon ja reken kenaapari neskáakin yokata iki: ‘¿Jawetiiki ja nokon koshi min ribina?’ akin.

⁶ Jatian jan neskaa iki: ‘Pacha barril xeni’, akin. Jaskáaketian yoia iki: ‘Jisé nato riki min jatí ribina onanti kirika. Rama jain yakáxon ishton pichika chonka barril kopíati ikares awé’, akin.

⁷ Jainxon wetsa yokáribia iki: ‘¿Minki jawetii ribina?’ akin. Jatian jan yoia iki: ‘Pacha sako trigora en ake’, akin. Jaskáaketian yoia iki: ‘Nato riki jati min ribina onanti kirika, rama posaka chonka kopía itiaikin awe’, akin.

⁸ Jatian jan yonoai jonin, onanna iki, ja jaweki koiranti imaa jakonma joni kikinshaman shinanti onan iká. Ja Dios ikonhayamai jonibora jaton koríki teemati onanhirabo ikanai, jatian ja Diossen joi akaibora, jaskarairamabo iki.

⁹ Jaskara kopíra en mato eseai, ja maton bia koríkininbokaya, mato betan raenanai jonibo ikantiakin jato akinkanwe, jatian jaskarabo moa keyóketian, jatíbitian jati nai netenxon mato Diossen binon ixon.

¹⁰ Jaweratobaonki ichama jawékia ixonbi jakonhakin akai, jabaonra icha jawékiboribi jakonhakin akai. Jatian jaweratobaonki ichama jawékiboribi jakonmaakinbo akai, jabaonra, icha jawékiboribi inonbi jakonmaakinbo akai.

¹¹ Jatian ja nato netenxon, maton bia jawékibo jakonmaakin akai ikenki, ¿Tson ja Diossen jawékibo koirannai mato imati iki?

¹² Jatian ja wetsabaon jawéki akin, jakonhaxon maton ayamaitianki, ¿Jawekeskaxon ja matonabi iti jawékibo mato menikanti iki?

¹³ Tsoabira rabé joni teexonai iti atipanyamake, janra wetsabicho noixon ja wetsa omisti iki. Wetsabicho joi ninkáxonkinra wetsa axontima iki. Tsoabira Diossen tee axonyananbi ja nekeabi jawékiakinbores shinanni jati atipanyamake”, akin jato aká iki.

¹⁴ Jatian jatíbi jaskarabo ninkatax ja koríkiakinres shinanni jaa *fariseobo, Jesúsiki shiioreskana iki.

¹⁵ Jatianra Jesussen jato neskáakin yoia iki: “Matobo riki, jonibo bebon jakoni jakana keskati ikaibo, jaskarabo ikenbira Diossen jatíbi maton shinanbo onanke. Ja jonibaon aniakin shinannai jawékira, Diossen omisai jawékibo iki.

Moiséssen esé betan Diossen ikinaton jati

¹⁶ Ja *profetabaon yoia joibo, itan ja esekan yoia joibora senena iki, ja jato *bautizanai Juanman senenres. Jatian riki, ja Diossen ikinaton jati bená joi, yoikaati peokoota; jatian jain jikiti kopíra jatikaxbi koshikanai.

¹⁷ Ja nai betan mai keyotira atibiresma iki. Jaskáribi riki ja esekan yoiai joi westíora letrabi keyotikoma, jara winóyamai senenti jake.

Potaananti iki iká jato Jesussen onanmaa

(Mt. 19.1-12; Mr. 10.1-12)

¹⁸ Jawerato joninki jawen awin potaxon, wetsa ainbo biai, janra wanoyaxonbi wetsa ainbo yoranai. Jatian jawerato joninki, jawen bene potaa ainbo biai, janribira beneya ainbo betan yoranai.

Icha jawékia joni betan Lazaro iká

¹⁹ Westíora jonira iká iki icha jawékia; janki akátiai kikin jakon chopabores sawekin. Jainxon netetiibi ani fiestabo akátiai.

²⁰ Jainoax jaribaa iki, westíora onitsapishoko, Lazaro janeya, jatíbi jawen yora payóbires, ja icha jawékia jonin xobo xepoti xemakayain mainbi yakatai.

²¹ Ja nato onitsapishoko jonira, ikonbiresi keenkatitai ja icha jawékia jonin pia mesameax manaibo jawékiatinin. Jatianra ochítibobi jawen payóbo rataxi bekatiai.

²² Iiti ja onitsapishoko joni, moa mawata iki. Jatianra ángelbaon, ja Abraham ikainkoribi bokana iki. Iiti ja icha jawékia joniribi mawáketian miinkana iki.

²³ Jatian ja icha jawékia joni; ja mawatax boax jain onitsapikanainko kaa iki. Jain ixonra ochóxonbi ja Abraham oinna iki, itan já patax Lazaro yakataribi oinna iki.

²⁴ Jainoax ja joni neskati saí ika iki: ‘¡Papa Abraham ea onísawe! Ea Lazaro raanxonwe, jawen metotinin onpax nenoxon, nokon jana ea mechaaxoni jonon. Eara nato chii tiritai meran ikax, ikonbiresi onitsapitai’, iki.

²⁵ Jaskáaketian Abrahamman yoia iki: ‘Baké, shinanwe mia jiria inontian jatíbi jawékia ikax, mia jakonbires jakatai. Jatian Lázarobiribi onitsapikatitai. Ramara jábiribi jakonbires jake; jatian miabiribira ikonbiresi onitsapitai.

²⁶ Jainoax noa itan mato jan chitea xankenra kikinbires nemin iki. Jakopira neno ikábo jain bokanti atipanyamakanke; jatian jain ikábobiribi neno bekanti atipanyamakanke’, akin.

²⁷ Jatian ja icha jawékia jonin neskáakin yoia iki: ‘Enra mia yoikin jeneyamai papa Abraham, nokon papan xobonko ea Lazaro raanxonwe.

²⁸ Jainra nokon wetsa pichika iki; neno beyamakanon ixon, jato keshánon ea raanxonwe’, akin.

²⁹ Jaskáabi Abrahamman yoiribia iki: ‘Jabora ja Moiséssen, itan ja *profetabaon wishani kirikaya ikanai. ¡Ja kirika meran yoiai keskati jabákanon!’ akin.

³⁰ Jaskáabi ja icha jawékia jonin yoia iki: ‘Jara ikonhakantima iki papa Abraham. Ikaxbi mawáinoax westíora joni, jirix kaxon jato joi yoiaparira jaton jakonma shinanbo akonkin jenetaanan, Dios ikonhaax jakoni jakanti iki’, akin.

³¹ Ikaxbi Abrahamman yoiribia iki: ‘Ja Moiséssen yoini joiboyabi ja *profetabaon yoiai joibaon yoiai keskati jakashamaibo ixonra, ja mawábo jiritaanan jato yoiabi, jawekeskaxonbi ikonhakantima iki’ ”, akin jato aká iki.

17

Ochan pakénaketian koiranmeeti (Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

¹ Jainxon Jesussen jaonmea onannaibo jato yoiribia iki: “Nato netenra jatíbitian jan noa ochamati jawékibo jake; ikaxbi, ¡Jawe iresaipanon ja wetsabo jato ochamai joni!

² Ja nokon joi akai shinan koshimashoko jato ochan pakémai jonibaonra jan reneti ani makan teomaxon aniparo napon potakanti bebonbires jakonma castigo bikanti iki.

³ ¡Jaskara iken koirameekanwe! Ja mibé joi akai jonin ocha akai oinxon, jakonhaxon notsinwe, jatian min jaskáa moa jakoni ikaitian, jan jakonma akábo moa shinanxonyamawe.

⁴ Westíora nete kanchisi miki ochax, kanchisiribi joxon mia ati iki: ‘Ramara en moa mia ramiawetsayamai’, akin. Jatianra moa min ja shinanxontima iki”, akin.

Dios ikonhaax jawen atipana koshia iti

⁵ Jatian jaonmea onanaibaon, ja Ibo neskáakin yoikana iki: —Bebonbiresakin noa Dioski koshiabo imawe —akin.

⁶ Jatian ja Ibon jato yoia iki: —Ja maton Dios ikonhaa, mostaza berotio anitanibires ixonra, nato sicómoro jiwi maton neskáakin yoiti atipanke: ‘Nenoax tsekékaini kaax aniparo napo banakaatanwe’, akin. Jatianra ja jiwi maton joi ninkáxonni kati iki —akin.

Yonokaatai ixon atibo

⁷ “Mato iti iki westíora yonotia, já iti iki wai oroi iamax yoina koirani iiwanax joí, ¿Já joketianmein maton ati aki: ‘Jomenwe pinon akin?’

⁸ Akama, jaskáyamakinra: ‘Eapari piti metexon yasánxonwe. Moa en pikin senenhaxon xeayonketianparira, minbiribi chiní akai’, akin maton ati iki.

⁹ Jainxonra ja yonokaatai jonin, ja ati yoia jawékibo senenhaxonkenbi, iráke akinbobi ayamai.

¹⁰ Jaskáríbira ja Diossen ati yoiabo senenhaxonax, mato iti iki neskati: ‘Noabora onanma yonoti jonibo iki, ja non ati jawékiboresa non senenhake’ ”, ikibo.

Chonka joni lepra isinya Jesussen benxoa

¹¹ Jatian Jerusalénhain kaai, Samaria betan Galilea mainbi Jesús winókaina iki.

¹² Kaax westíora jemanshoko nokota iki. Jain nokotaitian chonka joni *lepra isinyabobires ja bechii bekana iki. Beaxbi ochóres itoshikana iki.

¹³ Jainoaxbi koshin neskati saí ikana iki: —¡Maestro Jesús noa noibawe! —iki.

¹⁴ Jaskákanaitian Jesussen jato neskáa iki: —Ja *sacerdotebo oinmatankanwe —akin. Jato jaskáakin yoia bokanaitian, jaton yorankonia isinbo moa benxoa iki.

¹⁵ Jatian kaaibi moa benxoax, westíora isinai joni banékiranribia iki. Jaskati baneti joi Dios rabii koshin saí iikirana iki.

¹⁶ Joáx Jesúski nokotax, ja bebon chirankootax maikibi bekepia iki. Jaskáaxon iráke aka iki, ja joni iká iki Samariainoa.

¹⁷ Jatian Jesussen yoia iki: —¿Ja maton isin benxoaboki chonka joni iamawana? ¿Jaweranoki ja jatíribi iskon jonibo ikanai?

¹⁸ ¿Nato wetsankoniax joá jonibichoki iká Dios rabinox banékirani? —akin.

¹⁹ Jainxon ja joni neskáa iki: —Wenitax moa katanwe, min ikonha kopíra mia benxoke —akin.

Diossen ikinaton iti nete nokota

(Mt. 24.23-28, 36-41)

²⁰ Jatian *fariseobaon Jesús yokákana iki; jawetiankayaki ja Diossen ikinaton iti nete nokotai ixon; jatian jato neskáakin yoia iki: —Ja Diossen ikinaton iti netera nekebi jishtibires joyamai.

²¹ Ja yoiira: ‘Neno riki’, imaxon ‘ono riki’, ikibo ikantima iki. Ja Diossen ikinaton jatira moa mato xaran iki —akin.

²² Jainxon ja jaonmea onannaibo jato yoia iki: —Nokórati iki, ja jonin Bake joái maton oinkasai nete; ikaxbira maton oinyamanoxiki.

²³ Jatíribibaonra ati iki mato neskáakinbo yoikin: ‘Neno riki’, iamaxon ‘ono riki’, akinbo. Ikaxbi jato chibanyamanoxikanwe.

²⁴ Ja jonin Bake jokinra, kaná chopékin jatiobi nai tenabainai keskáakin tenanoxiki.

²⁵ Ikaxbi jaskatamatianbira, kikini ea onitsapiti jake, jainxon ramatian jaa jonibaonribi ea omiskanti iki.

²⁶ Ja Noé inontian ikáni keskáríbira jonibo ikanti iki, ja jonin Bake joaitian.

²⁷ Jatianra jonibo ikana iki: Rarokin piibo, itan xeaiibo, jainoax wanoibo, ja Noé jawen wapóronin jikiai kaman. Ja jikiketianra ani jenetiaxon jatíbi jato keyoa iki.

²⁸ Jaskararíbira ikana iki; ja Lot inontian. Piibo itan xeaiibo ikana iki, jawékibo jato maromakana iki, jainxon jawékibo marokin bikana iki, jainxon jaton jawékibo banakana iki. Jainxon xoboabokana iki.

²⁹ Jatian ja Sodoma jemameax Lot pikota pekáora, najorikeax chii azufre maanxon jatíbi jato keyoa iki.

³⁰ Jaskarabira inóxiki ja jonin Bake joái nete.

³¹ Jaweratoboki ja neten jaton xobo pekatén ikanai; jabora jaton xobo chicho iká jawékibo bii katima iki. Jaweratoboki wainko ikanai, jabora jaton xobon katima iki.

³² Shinankanwe ja Lotkan awin iní.

³³ Jaweratoki mawákashamai, jara manótiain kanoxiki, ikaxbi jaweratoki ea kopi mawatai, jara kishpinmeenoxiki.

³⁴ Enra mato yoiai ja yaméra ja bachinbicho rabé oxabekona ikenbi, westíorabicho boti iki, jatian wetsara banéti iki.

³⁵ Rabé ainbora iti iki, renei iibekoni. Jainoara wetsabicho boti iki, jatian wetsara botima iki.

³⁶ [Rabé jonira iti iki, wainko teeti iibekoni. Wetsara boti iki, jatian wetsara botima iki] —akin jato aká iki.

³⁷ Jato jaskáakinbo yoiketian, yokákana iki: —¿Jaweranoaxki jaskarabo iti iki Ibó? —akin. Jatian jan jato yoia iki: —Jaweranoki westíora mawá itina, jainra jaskara piaí noyai yoinabo tsinkitai —akin.*

18

Benomaaya ainbo itan jato joi benxoakiinai joniki yoinmeeta esé

¹ Jainxonra Jesussen, jawékiki yoinmeeta esé jato yoia iki, jaskáaxon shinan namanya-makin orankin jenekantima, jato onanmanoxon.

² Jato yoia iki: “Westíora jemanra jaa iki; Dioski jakonhakin shinanyamai itan tsoabi jato akintikiriakin shinanhoma joi benxoai joni koshi.

³ Jatian ja jemanribi iká iki, westíora benomaata ainbo. Ja ainbora ja joni koshiiba kaa iki, jawen rawí betan join reteanana ikax, ja atikesbiakin jan akinnon ixon ja joi benxoai joni yoi.

⁴ Jaskati moa basibires ichai kakenbira, ja joni koshin akinkashamaa iki. Jaskara iikinbira ja joni koshin shinanna iki: ‘Eara Dios akin shinanhoma iki, itan jato akinti shinanhoma joni iki.

⁵ Ramara ea tearesai nato benomaya ainbo, ja keenai jawékibo en benxoakiinai, ea tearesi moa jowetsayamanon’ ”, iki ixon, akin.

⁶ Jainxon Jesussen yoiribia iki: “Jaskatira yoyo inike jato joi benxoakiinai, jakonma shinanya joni koshi,

⁷ Jaskara ikenki ¿Diossen jawen katota jonibaon jatíbitian yokákanaitian jato akintima iki? ¿Jatomein manámairati iki?

⁸ Enra mato yoiai basimara jato akinti iki. Jatian ja jonin Bake joxonmein ¿Já riki Cristo ixon ikonha jonibo jato nokonoxiki?” akin jato aká iki.

Fariseo betan jato kopí yokáxonai joniki yoinmeeta esé

⁹ Jatian Jesussen, ja jatonbinix, ja itibi keskati ikaiton shinanmeekin, wetsabo omisai-boki yoinhanan, jato neskáa iki:

¹⁰ “Rabé jonira ja Diossen xobonkoxon orani kabékona iki: Westíora iká iki *fariseo, wetsa iká iki, ja romamea apo kopí yokáxonai.

¹¹ Jatian ja fariseon chankáxon orankin neskáa iki: ‘Diossé, enra mia iráke akai. Eara, wetsabo keská yometsoma iki, jakonma shinanyamaa iki, wanoyanixbi teamisai, itan nato kopí yokámisai joni keskámaribi.

¹² Semanantiibira rabéakinbo en *ayunanai. Jainxon en kananai chonkankoniabora westíorabo en mia meniai’, akin.

¹³ Ikaxbi ja jato kopí yokataibiribi, ochóbiribi iká iki. Janra bewakeexon naitanibobi oinkashamaa iki. Jaskatira jawen xochi timaires neskata iki: ‘¿Ea noibawe Diossé, eara ochaya joni iki!’ akinres orani.

* **17:37** Lc. 17.37. Mawá piaí noyai yoinabo oinxonra, jonibaon onanai mawára jake ixon, jaskaribiakinra, ja nato jawékibo ikai oinxon onankanti jake moa Cristo joti ochóma.

¹⁴ Enra mato yoiai, jakopí yokámisai jonira, moa Diossen jawen ochabo soaxonyona, jawen xobon kaa iki. Ikaxbi ja fariseora jaskara kayamaa iki. Ja janbixbi jakonman shinanmeetai jonira, jawemabi banéti iki. Jatian ja jawemabitonin shinanmeetai jonira, jato mawinbainbires jakon banéti iki”, akin jato aká iki.

Jesussen bakeboki orana

(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵ Jainxonra bakeshokobo Jesússiba bokana iki, jakon ikantiakin jato tii anon ixon. Jaskáakin bokanketian oinxonra jaonmea onanaibaon, ja bokana jonibo jato notsínkana iki.

¹⁶ Jatianra kenaxon Jesussen jato neskáa iki: —Ja bakeshokobo tsokásayamakanwe ibakanon eiba bei. Ja bakebo ikai keskati ikaibaonakaya riki; ja Diossen ikinaton jati.

¹⁷ Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratoboki bake keska itaanen, Diossen ikinaton jatinko itin keenyamai, jabora jain ikanti atipanyamae —akin.

Icha jawékia bakeranon Jesús betan yoyo ika

(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸ Jatian westíora joni koshin Jesús neskáakin yokata iki: —Jakon Maestró ¿Jatíbitian jati neteya inoxonki en jawe ati iki? —akin.

¹⁹ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —¿Jaweatiki jakon maestró akin min ea akai? Westíorabichokaya riki jakon, ja riki Dios.

²⁰ Minra moa onanke ja senenhati esébo. ‘Ja benoya itan wanoya ixon wetsa betan yorantima, retemistima, yometsotima, wetsaboki jakonmai jansoi yoyo itima, min papa betan min titaki yoiti iwé iki iká’ —akin.

²¹ Jaskáaketian ja jonin yoia iki: —Baketianbira jatíbi jaskara esébo en senenkaa iki —akin.

²² Jaskáaketian Jesussen neskáa iki: —Westíora jawékiparira min senenhati maxkáke. Jatíbi jawékinin maroxon, ja jawebiomashokobo jato akintanwe. Jaskáaxparira mia naikan icha jawékia iti iki. Jainxon ea ikonhataanen ea chibanai joni iwé —akin.

²³ Ikaxbi jaskara ninkáataanen ja jonin akonbireskin masá shinanna iki, kikinbires icha jawékia ixon.

²⁴ Jaskatai ointaanen Jesussen yoia iki: —¿Kikinbires itikoma riki ja icha jawékia jonibo, ja Diossen ikinaton jatinko ikanti!

²⁵ Ja xomox chipekenin westíora camello winótira itibirestani iti iki. Ikaxbi ja icha jawékia jonibaonara, ja Diossen ikinaton jatíngo ikanti, kikin itikomabires iki —akin.

²⁶ Jatian jan ninkata jonibaon neskáakin yokákana iki: —¿Jatian tsoaki kishpinmeeti iki? —akin.

²⁷ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja jonibaon atipanyamaa jawékibora Diossen atibires iki —akin.

²⁸ Jatian Pedron yoiribia iki: —Ibó, mia chibankinra jatíbi non jawékibo, non jenebeirana iki —akin.

²⁹ Jatian Jesussen yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratobaonki ja Diossen ikinaton iti kopí, jaton xobo, jaton anibo, jaton wetsabo, jaton awin, jaton bakebo jenea iki.

³⁰ Jabora nato netenxon Diossen bebonbires meniti iki, jainoax ja bená netenkoribi jatíbitian jati neteya inoxikanai —akin.

Kimisha itin, jawen mawáti Jesussen yoia

(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹ Jatian Jesussen, jaonmea onannaibo jatobires tsinkianen, jato yoia iki: “Rama Jerusalénhain bonon bokanwe; jainra ja jonin Bake jaskáakin akantibo ja *profetabaon wishani senenti jake.

³² Jainoara ja wetsankonia jonibo ea menikanti iki. Jainxonra eki shiroananbi ichákinbo, ea toshbá akanti iki.

³³ Jatian rishkihonkana pekáora ea retékanti iki. Jaskáakanabira jawen kimisha nete itin ea jiriribiti iki”, akin jato aká iki.

³⁴ Jaskáakinbo jato yoiabi, jabaon onanti atipanyamakana iki, itan jawe yoiiki ikai ixontanibobi onanyamakana iki. Ja jato yoiai jawéki ninkátikoma iketian.

Jericóainoa benche joni Jesussen benxoa
(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵ Jatian Jesús moa Jericó jeman nokóti ochóma iketian, westíora benche, bai kexa jato koríki yokati yakata iká iki.

³⁶ Janra ja bain icha joni bekanai ninkaxon, jato yokata iki, ¿Jaweakiki ikanai? ixon.

³⁷ Jatianra yoikana iki, ja Nazarethainoa Jesús kawanaitianra ikanai, akin.

³⁸ Jaskáakana koshin saí iki neskata iki: —¡Davidkan Bake Jesús, ea noibawe! —iki.

³⁹ Jaskataitian jatopari rekenabaon, netémakaskin notsínkana iki. Jaskáakanabi jatiankaya bebonbiresh koshin saí iki neskata iki: —¡Davidkan Baké, ea noibawe! —iki.

⁴⁰ Jaskataitian ninkatax Jesús jainbi chankata iki; jainxon bekanti yoia iki. Jatian ja iwekana moa ochóma chankaketian yokata iki, neskáakin:

⁴¹ —¿Jawe en akintiki mia keenai? —akin. Jatian ja benchen yoia iki: —Ibó, ea oinmawe —akin

⁴² Jatian Jesussen yoia iki: —¡Oinwe! Ea ikonhaa kopíra mia benxoke —akin.

⁴³ Jaskáakin yoiatianbi ja benche iwanaton moa oinna iki; jainxon rabiananbi Jesús chibana iki. Jatian jatíxonbi jaskara oinna jonibaonribi Dios rabikana iki.

19

Jesús betan Zaqueo iká

¹ Jatian Jericó janeya jeman nokotax, janbi Jesús winoti kaa iki.

² Ja jeman iká iki westíora joni icha jawékia, jawen jane Zaqueo; ja iká iki, ja romamea apo kopí yokáxonaibaon joni koshi.

³ Ja jonira Jesús onankasa iki, jaskáakin onankasabi joni ichayora ikax, jishtima iká iki. Jatian ja Zaqueoribi iká iki keyámashoko joni,

⁴ Jakopira japari rekenkaini ishto kaax, jainxon kawanaitian Jesús oinnox, westíora sicómoro janeya jiwin neeta iki.

⁵ Jatian ja iká pontéshaman kawankin, Jesussen bochiki oinxon, neskáakin yoia iki: —Zaqueo ishton pakéwe, ramara min xobon ea merati kati jake —akin.

⁶ Jaskáakin yoiatianbi Zaqueo ishton naman paketa iki, jainxon kikini keenshamankin jawen xobon Jesús ioa iki.

⁷ Jaskarabo oinnaxa, jatikaxbi Jesús yoi neskati bo peokookana iki: Ja ochaya jonin xobonra kake, ikibo.

⁸ Jatianra wenitaan Zaqueon ja Ibo yoia iki: —Oinwe Ibó; ramara nokon jawékiainoa napónbekonbo, ja jawékiomashokobo, en jato meniai. Jato yometsoa ixonra, rama choskoakin bebon en jato meniai —akin.

⁹ Jatian Jesussen yoia iki: —Ramara ike nokoti, mia itan ja min xobon ikáboyabi, mia kishpinti nete, miaribi ja Abrahamman chiní rarebo ikax.

¹⁰ Ja jonin Bakera, ja manótiain boaibo benaxon jato kishpinmai joá iki —akin.

Koríki jato menipakeaki yoinmeeta esé

¹¹ Jatian jonibo ikana iki, ja Jesussen jato yoiatian ninkati; jatianra jan westíora jawékiki yoinbainkin jato yoia iki, moa Jerusalén ochóma iketian, jatianra jonibaon shinankana iki; ja Diossen ikinaton jati netera jatianbi moa nokotai ixon.

¹² Neskáakinra jato yoia iki: “Westíora kikin jonira, jakiribi joríbanox, wetsa main apo ikí kaa iki.

¹³ Jatian jaskati kamatianbira jawen chonka yonoti, jato kenaa iki. Jaskáakin kenaxon icha koríkibo jato menipakea iki. Jainxon jato yoia iki: ‘Ea jakiribi joái kaman nato koríki maton teemakanwe’, akin.

¹⁴ Jatian jawen jemamea jonibaon jaon keenyamakin jaki ramíkin, ja kaa pekáo, joi boí kati jonibo raankana iki. Neskáakinbo yoikanon ixon: ‘Nato joni non main apo itinra noa keenyamai’, akin akanti.

¹⁵ Ikaxbira jaabi ja joni jaton apo iti janekana iki; jainoax moa apo itaanen jawen mainko joríbaa iki. Moa nokóxon ja koríki jato menipakeyantana jawen yonotibo jato kenapakea iki. Jawetii koríkimein westíoraxonbo kaimakanke ixon onannoxon.

¹⁶ Jatian ja reken kenaatonpari joxon yoia iki: ‘Ibó ja min ea menia koríkira chonkaakinribe bebonbires en mia kaimaxonke’, akin.

¹⁷ Jatian ja apon yoia iki: ‘Jakonra min ake, miara jakon joni iki. Ja ichamashoko min jakonhakin senenkaa ikenra, rama chonka jema ikinai joni koshi iti en mia imai’, akin.

¹⁸ Japekao wetsanribi, joxon yoia iki: ‘Ibó ja ea min menia koríkira, pichikaakinribe bebonbires en mia kaimaxonke’, akin.

¹⁹ Jatian jaribi yoia iki: ‘Pichika jema ikinai joni koshi itira en mia janeai’, akin.

²⁰ Ikaxbi wetsan joxon yoia iki: ‘Ibó nato riki min koríki, chopanshoko kawaxonra en mia benxoaxona iki,

²¹ mia kikin siná joni ixon, minama jawékibi biai joni, itan min banaamabi, bimi tsekai joni mia iken, jakopi miki rakékin’, akin.

²² Jatian ja apon yoia iki: ‘Jakonma yonoti joni riki mia, ja mia jaskati yoyo ikátoninbira, min onanna iki, ea siná joni ixon ja nokonama jawékibi biai, itan en banainkoniamabi bimi tsekai joni.

²³ ¿Jaweatiki nokon koríki banco meran min ea axonyamaa iki, jakiribi joxon jawen kaitaboyabi en binon ixon?’ akin.

²⁴ Jainxon ja jain ikábo jato yoia iki: ‘Ja koríki bichinxon ja chonkaakinribe bebonbires kaimaa joni menikanwe’, akin.

²⁵ Jatian jabaon yoikana iki: ‘Ibó, ¡Ikaxbi janra moa chonkaakinribe bebonbires kaimake!’ akin.

²⁶ Jatian ja apon jato yoia iki: ‘Ikonshamanra en mato yoiai; jaweratoboki moa jayá iki, jabora bebonbires jato meniti iki. Jatian jaweratoboki jayáomacha iki, jabora jatíbi ja jayatashokobo jato bichinti iki.

²⁷ Jatian ea apo itin keenyama nokon rawibo, neri bexon ebebonxonbi jato retepakekanwe, akinra aká iki’”, ixonra jato Jesussen yoia iki.

Jerusalénhain Jesús nokota

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-1; Jn. 12.12-19)

²⁸ Jaskarabo jato yoikin senenhataanen, tekíkaini Jerusalénhain Jesús kaa iki.

²⁹ Jatian moa boax ja Betfagé betan Betania ochóma, ja Olivos akin akanai, manan ochóma ixon Jesussen jaonmea onanai rabé raana iki.

³⁰ Neskáakinbo jato yoixon: —Ja keiba iká maxkoshoko jemankobo botankanwe; jain kaxonra maton nokoti iki, westíora burro tsoabi jan peyakaamapari, nexakana itina. Jara maton chorojon beti jake.

³¹ Jatian jaweatiki maton boai ixon, mato yokákanketianra maton yoiti iki, ja Ibo keenaitian boxoni riki noa, akinres —akin jato aká iki.

³² Jatian jaskáakin yoia kabékona iki, kaxon nokokana iki, jaskara Jesussen yoiwana keskáshaman.

³³ Jatian ja burro choroí ikanaitian, jawen ibobo joxon jato yokákana iki: —¿Jaweatiki ja burro maton choroai? —akin.

³⁴ Jatian jabaon yoikana iki: —Ja non Ibo keenaitian boxoni riki noa —akin.

³⁵ Jaskáaxon ja burro non Ibo boxonkana iki, jainxon jatón taribaon pekakaaxon, Jesús peyakamakana iki.

³⁶ Jainxon Jesús kaaitian, jan winotai ponté jatón taribo, bai napo nakakaabotankana iki.

³⁷ Jatian ja Olivos manan ipaketinko, moa nókoti kaaitian, jatíbi ja chibani boabo, raroi saa iki peokookana iki, Dios rabii, ratéti jawékibo jan aká oinnax.

³⁸ Jainoax neskákana iki: —¡Ja non Ibon janenko jóai apora jakonhira iki! ¡Jakonshaman naikan ibakanon itan naikanxonribi rabibakanon! —ikibo.

³⁹ Jatian jato xaran iká jatíribi *fariseobaon Jesús yoikana iki: —Maestró, ja mia chibani boaibo jato notsinwe —akin.

⁴⁰ Ikaxbi Jesussen jato yoia iki: —Enra mato yoiai, nato jonibo netékankenbira, makanbo saa ikanti iki —akin.

⁴¹ Jatian ja Jerusalén iká ochóma moa nokotax, ja jema oinnax, Jesús winia iki.

⁴² Jainoax neskata iki: “¡Matonribi rama netetanibires, jan mato jakon imati joni maton onanara kikinbires jakon ikeanke! Ikaxbi ramara neskarabo maton onanti atipanyamaparike, joné keskapari iketian.

⁴³ Ikaxbi iikaxa mato onitsapiti nete nokónoxiki. Ja netenra maton rawibo bexon kateanan wetsaorixonbo bexon mato retenoxiki.

⁴⁴ Jatianra jatíbi, mato retenoxikanai, ja makan pepapinhakin tsamankanatanibobira yamanoxiki, jan mato kishpinmati Diossen raana ikenbi, maton onanyama kopí”, akin.

Diossen xobo Jesussen jakonhaa

(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵ Jainoax ja Dios rabiti xobo meran Jesús jikia iki. Jainxonra jainoax jawékinin maroaibo jato jokonhaa iki.

⁴⁶ Jatora yoia iki: —Wishaa meranra ikai: ‘Ja nokon xobora jainxon oranti xobobiribi iki’. Jaskara ikenbira jainoax yometsoti xobo maton imake —akin.

⁴⁷ Jainxonra ja Dios rabiti xobo meranxonbo, netetiibi Jesussen jato joi onanmaa iki. Jatianra ja *sacerdotebaon koshibaon, itan ja esé onan jonibaon, jainoax ja jemamea joni koshibaonribi, jaskáaxon reteti benakana iki.

⁴⁸ Ikaxbira jaskashamanxonbo ati nókoti atipanyamakana iki; jan jato yoiai joibo, jatíbi jonibaon jakonhaxonres ninkáxonkanaitian.

20

Jesussen jawen atipana shinanman akaibo ikonhayamakana

(Mt. 21.23-27; Mr. 11.23-33)

¹ Westíora netera; Jesussenmea onanaibaon jato eseananbi, ja bená joi jato yoiitaitian; ja *sacerdotebaon koshibo betan ja esé onan jonibo itan *ancianoboribi nokótoshikana iki.

² Jainxon Jesús yokákana iki: —¿Tsonki jaskáati atipana shinan mia menia? ¿Tson amaatonki min akai? —akin.

³ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ramara enribi mato yokatai; ea yoikanwe.

⁴ ¿Tsonki jato bautizanon ixon Juan raana iki, Diossen o jonibaon? —akin.

⁵ Jato jaskáa, jatobires yokakanani neskatiibo yoyo ikana iki: “Diossen raanara iká iki, akin non akábira, noa yoiti iki: ‘¿Jaskara ikenbiki jaweati maton ikonhayamaa iki?’ akin.

⁶ Jatian jonibaon raanara iká iki akin non yoiabira, makanman tsakaanon noa jonibaon retékanti iki; ja Diossenbi raana profeta Juan onankankenbi, non jaskáakin yoiketian”, ikibores ikana iki.

⁷ Jaskákinra Jesús yoikana iki: —Nonra onanyamake, tson raana joxonra Juanmanbira jato bautizana iki —akinres.

⁸ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Jaskara ikenra enribi mato yoiamai, tson ja yoiti koshi shinan meniatonki, en jaskara jawékibo akai ixon —akin.

Jakonma shinanya teetaiboki yoinmeeta esé
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

⁹ Jainxon Jesussen jonibo neskara jawékiki yoinhanan jato onanmaribia iki: “Westíora jonira iká iki uva waia. Jaskara ixonra jawetii teetai jonibo jato bia iki. Jaskáatanan ochó jeman kaa iki.

¹⁰ Jatian moa ja bimi tsekati senenketian, westíora jawen yonoti raana iki, ja jawen wai koiranaiboibakea; jatíbi ja tsekaxonkanaibobiribi bixonon ixon. Jaskáakin raankenbi, rishkionxonres jawebioma raanribikana iki.

¹¹ Jainxon ja wai ibon wetsa jawen yonoti raanribia iki: Jaskáakin raankenbira jaribi, ramiayonxon itan rishkionxon, jawebiomaribi raankana iki.

¹² Jainxon wetsa jakiribi raankenbi, ja wain teetaibaon rishkikin xateyonxon ja waimea pikokana iki.

¹³ Jayá senentiainbi ja wai ibon shinanna iki: ‘¿Ramaki en jawekeskaati iki? Ja en noia nokon bakera en rama raanai, jara jawen joi ninkáxonkanti iki’, ixon.

¹⁴ Jatian ja bake kaketian oinnax, ja wain teetai jonibo neskati yoyo ikana iki: ‘Nato riki ja jawen papan maibo jan iboati bake, reteti riki, jatianra noakaya nato wai ibo ikanti iki’, iki.

¹⁵ Jaskáaxonra ja waimea pikoanan ja bake retekana iki”, akin jato aká iki. Japekao jato yokata iki: ¿Maton jisámein ja wai ibon jato jaweati iki?

¹⁶ Ja wai ibonra kaxon jatíbi ja teetai jonibo, jato reteti iki; jaskáakin jato retexonra wetsabo ja wai jato koiranmati iki, akin. Jaskáakin jato yoia ninkatax neskákana iki: — ¡Jawetianbi jaskara jaweki Diossen imayamabanon! —ikibo.

¹⁷ Ikaxbi jatíbi jato oinyaketanxon Jesussen yoia iki: —Jaskara ikenki ¿Jawe yoi ja Wishá meran neskatai?:

‘Ja makan xoboaibaon, rotokana makanra, jakaya ja xobo jan koshiakai makan baneta iki’.

¹⁸ Jaweratoboki ja makanki, paketai jabora beshékaini pakéti iki, jatian tsokiki ja makan paketai jara potoshoko banétiki iki ikai —akin jato aká iki.

Apo koríki menitikiriakin Jesús yokákana
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹ Jatian jatobi ja jawékiki yoinkin akaibo, ja *sacerdotebaon koshiibaon itan esé onan jonibaon onankana iki. Jaskara onanxon jatianbi yatankaskinbi, joniboki rakékin ayamakana iki.

²⁰ Jatianra jabaon jawetii jonibo raankana iki, ja jakon jonibo ikai keskatibo ixon, jakonmaakinbo yoyo imaxon, ja yoixontaan, yatanxon ja joni koshiiba bokanon ixon.

²¹ Jaskati boxonra, ja jonibaon yokákana iki: —Maestró, nonra onanke, ja min jato onanmai joibo riki ponté ixon; jainxon nekeabi jaton ikáboresibi min oinyamai. Jainxon ikonkon ja Diossen yoiai keskati itiboribi min jato onanmai.

²² ¿Jakonrin o jakonmarin ja romano apo non kopíati? —akin.

²³ Jatian jaskáakin jakonmakin yoyo imakaskinres yokákanai onanxon, Jesussen jato neskáakin yoia iki:

²⁴ —Westíora koríki ea oinmakanwe, ¿Nato koríkinin ikáki, tson bemanan itan tson jane iki? —akin. Jatian jabaon yoikana iki: —Icha mai iboaa romamea apona riki —akin.

²⁵ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja icha mai iboaa romamea apona iken, jabiribi menikanwe; jatian ja Diossenabiribi Dios menikanwe —akin.

²⁶ Jaskáaxonra jawe jakonmainbi pakémata atipanyamakana iki. Jatianra ja icha jonibo bebonxonbi jato yoia ninkatax ratékana iki, itan jawebi yoyo iamakana iki.

Mawábo jiritikiriakin Jesús yokákana

(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷ Jaskata pekáo, jawetii *saduceo jonibo Jesús siba bokana iki. Jabo ikana iki mawábora jiriamai iki ikai jonibo. Jaskarabo ixonra neskáakin yoikana iki:

²⁸ —Maestró, Moiséssenra kirika meran wishaabo noa potaxona iki. Jainra yoiai westíora wanoya joni bakeoma mawáketian, jawen wetsan kachiana ainbo bixon; ja mawataton janenko bakeaxonti.

²⁹ Jatian jaraa iki kanchis ja bakebires. Ja reken wanoaxbi bakeoma mawata iki.

³⁰ Japekao ja ainbo jawen wetsan bia iki, biaxbi bakeomaribi mawata iki.

³¹ Jatian ja kimisha itin ikátonin ja kachiana ainbo biribaa iki. Biaxbi bakeomaribi mawata iki. Jaskataxa ja kanchis jonibi bakeamabi mawákana iki.

³² Senentiainbi ja ainboribi mawata iki.

³³ Jatian ja kanchis jonin awin iká ikaxki, ja mawatabo jirikanketian, ¿Jawerato jonin awin ja ainbo inóxiki? —akin.

³⁴ Jatian Jesussen jato neskaa iki: —Nato netemeaxa jonibo wanokanai, ainboboribi benokanai.

³⁵ Ikaxbi jaweratoboki, mawatax jiritaanan, ja bená neten iki bokanaibo iki, jabora moa wanoyamanoxikanai itan benoyamanoxikanai.

³⁶ Jabora moa mawáyamai jatíbitian janoxikanai. Jabora ángelbo keskáboribi inóxiki, itan mawataxbi jirikanaboribi ikax Diossen bakeboribi inoxikanai.

³⁷ Jatian ja *zarza jiwi tiritai iní yoixonribira, noa Moiséssen onanmai ja mawáboribira jirikanai ixon. Jainra yoiai, ja Ibo ronki iki, Abrahamman Dios, Isaacnin itan Jacobnin Dios ixon.

³⁸ ¡Ja Diosra mawábaon Diosma iki; jara jiriabaon Dios iki. Jan oinnara jatíbi jiriabobires ikanai! —akin jato aká iki.

³⁹ Jaskáketian jatíribi esé onan jonibaon yoikana iki: —Jainshamanra min jato yoike maestró —akin.

⁴⁰ Jatian jakiribi yokátibo moa onsatankana iki.

Tson Bakerin ja Cristo ixon yokákana

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹ Jainxon Jesussen jato yokata iki: —¿Jaweatiki ja Cristo, Davidkan chiní rarebaon Bake iki ixon maton yoiai?

⁴² Davidkanra ja Salmos meran neskáakin wishanike:

‘Nokon Diossenra nokon Ibo yoia iki:

Nokon mekayao yakáwe,

⁴³ ja min rawibo en mia jatoaresmai kaman’, akin.

⁴⁴ ¿Jawekopiki ja *Cristo, Davidkan chiní rarebaon bake iti iki, Davidkanbiribi Ibó akin akai ikax? —akin jato Jesussen aká iki.

Esé onanbaon ikábo jato Jesussen yoia

(Mt. 23.36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵ Jatian jan yoiaibo ninkati jonibo jain tsamákana iká iki; jainxon Jesussen jaonmea onannaibo jato neskáakin yoia iki:

⁴⁶ “Koiramekanwe, matora ja esé onan jonibo ikai keskati janake; jabo riki nenké chopo sawetinin keenbo, jainxon plazainxonboribi kikin shinanbainhanan salu-dankantinboribi keenkanaibo. Jainoax ja jain tsinkíti xobo meranoaxbo ikanai, ja rekenain iká yakátininshamanbores yákati, jainoax pitinkoboribi ikanai rekenainshamanbo yákati.

⁴⁷ Jainxonribi akanai ja benomaaya ainboshokoboribi jaton xobobo bichinkin, jainxon jakon jonibo shinankanon ixon beparanmekinbo akanai basiorabo orankin. Ikaxbi jabora bebonbires jato Diossen castiganoxiki”, akin.

21

Jawebiomashoko benomaata ainbaon Dios koríki menia

(Mr. 12.41-44)

¹ Jatian Jesussen oinna iki; jatíbi jawékia jonibaon jain ofrenda napótiainko koríki akanaibo.

² Jainxonribi oinna iki, jawékiomashoko benomaata ainbaon rabé cobre koríkishoko naneaitian.

³ Jatianra jato neskáakin yoia iki: –Ikonshamanra en mato yoiai; nato benomaata jawebiomashoko ainbaonra, ja wetsabaon menia bebonbires menike.

⁴ Jatíxonbira jaton texea koríkishokobores Dios menikanke. Ikaxbi nato ainbaonra, jawebiomashoko ixonbi, jatíbi já jayatashoko keyokin menike –akin.

Dios rabiti xobo ras akanti Jesussen yoia

(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵ Jatian jatíribibo ikana iki, ja makanbaon jakonhiraakinbo akana iketian itan ja ofrenda menikanabaon, metsáshamaankinbo raoayonkana iketian; ja Dios rabiti xobo yoiibo. Jatian Jesussen jato yoia iki:

⁶ –Nokóranoxiki nete, ja jatíbi nato jakonhira maton oinnaibo, westíora makantanibi yamatiakin ras akanti. Jawebira yamanoxiki –akin.

Nete senenamabi jaskara itibo

(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷ Jatian Jesús neskáakin yokákana iki: –Maestró ¿Jawetianshamanmein jaskarabo iti iki? ¿Jawekeskabo ikai oinxonmein, moa jaskara itires non onanti iki? –akin.

⁸ Jatian Jesussen yoia iki: “Koiramekanwe matora parankanake; icha jonibora eki yoinmeetaxbo benóxikanai. Beaxa neskákanti iki: ‘Ea riki Cristo’, ‘Moara nete senenai’, ikibo. Ikaxbi jato ikonhayamanoxikanwe.

⁹ Jainoax reteanankanaibo itan ramianani yoitimakanaibo ninkatax ratéyamanoxikanwe, jaskaraboparira iti jake. Ikaxbira nete senenamapari iti iki”, akin jato aká iki.

¹⁰ Jainxon jato yoiboresa iki: “Wetsa jemabora wetsa jemabo betanribi reteananoxiki, wetsa mainmea jonibora wetsa mainmea jonibo betan reteanankanti iki.

¹¹ Kikin koshi niwanbora inoxiki, pitinbora ikanti iki, meskó jemankobora jato isinbaon anóxiki. Naikanra tson oinyosma itan ja oinxon onanti jawékibo oinnoxikanai.

¹² Jaskarabo ikámatianbira, yatanxonbo mato masábo tenemakanti iki, matora presoakanti iki. Ja jain tsinkíti xobo meranbora mato bokanti iki, apoboiba itan joni koshiboibara mato bokanti iki, ea kopi.

¹³ Jaskatira, jaskarainxonbo ekiriakin maton jato joi yoitibo janoxiki.

¹⁴ Ea jaskáakanketianmein en jato jawe yoiti iki ixonbo shinanni iamakanwe.

¹⁵ Enra ja onan shinanyanix yoyo itiakinbo mato imati iki. Jatianra maton rawibaon, jaweranobi jaskarama riki itan wetsankobiresa mia yoyo ikai akinbo mato akantima iki.

¹⁶ Ikaxbi matobora maton papabaonbi, maton wetsabaonbi, maton rarebobaonbi, itan mato betan raenanaibaonbi, jakonhai keskábo ixonbi, mato jakonmaanoxikanai. Jatíribi matobora, retenoxikanai.

¹⁷ Jatíbi jonibaonra ea ikonhabo iketian mato omísnoxikanai.

¹⁸ Ikaxbi westíora maton bootanibira, manótima iki.

¹⁹ ;Bebon koshiakin shinanni jenéyamakanwe; jaskatax mato kishpinkanon!

²⁰ Jawetianki ja Jerusalén, sontárobaon katea maton oinnai, jatian onanoxikanwe moa basima riki jabo keyótires ixon.

²¹ Jatianra ja Judea main ikábo, mananbaon jabati bokanti iki. Jatian ja Jerusalén jeman ikáboribi, moa jainoax pikókanti iki, jatian ja wain ikábobiribi, moa ja jeman bokantima iki.

²² Jatianra iti iki, jato castiganti nete Diossen jawen joi meran yoiaibo seneni.

²³ ¡Jawe iresaipanon, ja netenra tooyabo itan jaton bake xoma amai ainbobaon masábires tenenoxikanai! Kikinhakin ja jema castiganaitian.

²⁴ Jatíribibora espadaninbo chachixon retenoxikanai, jatíribibora presoaxonbo, wetsa maibaon jato bonoxikanai. Jatian Jerusalénra Dios ikonhaayamai jonibaon iboanoxikanai, ja jonibo castiganai nete keyotai kaman.

Ja jonin Bake joríbatí

(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵ Jatianra barinko, oxenko, wishtiaibo jawékibo ikaitian oinkanti iki. Jatian nato main iká jemabora tsokasax ratetabo inoxikanai, ja aniparobo onsati xoo ikaibo ninkatax.

²⁶ Nato neten onsá jawékibo iikaresai ninkataxbora, ratekanbo mawákasnoxikanai; naikan iká jatíbi jawékibora shakónoxiki.

²⁷ Jainxonra ja jonin Bake jawen ani atipana koshia, itan penébires naikanmeax joái oinnoxikanai.

²⁸ Jatian neskara jawékibo ikí peokootaitianra, bebonbiresakin koshiakinbo maton shinanti jake, moa basima mato xabakaati iketian”, akin jato aká iki.

²⁹ Jaskáribiakinra neskara jawékiki jato yoinribia iki: “Ja higo jiwi iamaxon wetsa jiwi inonbi oinkanwe.

³⁰ Jaskara jiwibo moa pechokoaibo oinxon, maton onanai, moara baritia peokooti ochóma iki ixon.

³¹ Jaskaribiakinra, ja neskara jawékibo winotai ointaan, ja Diossen ikinaton ikan-tira moa ochóma iki ixon maton onanti jake.

³² Ikonshamanra en mato yoiai, jatíbi neskarabora senenoxiki, ja ramatian jaa jonibo mawákanamabi.

³³ Nai betan maira keyónoxiki, ikaxbi ja en mato yoia joibora winóyamai senennoxiki.

³⁴ Koiramekanwe jan mato cheata jakonma jawékibo akíra, mato bebonbires yoiti-manake. Paenibo, nato netemea jawékibores shinanni. Jaskarabo iken joxon mato rateresara,

³⁵ trampain paketa keskábo mato inake. Jaskarara ati iki, jatíbi nato netemea jonibo joxon nokokin.

³⁶ Moa benxokaatabo ikanwe, jatíbitian orani jakanwe, jaskataxa jatíbi neskara jawékibo ikainoax mato xabakaati iki, ja jonin Bake bebon mato ikí kanon”, akin jato aká iki.

³⁷ Netetiibira Jesussen ja Dios rabiti xobo meranxon jato joi yoia iki; jatian yaméribi Olivos janeya mananman kaax, jain iishina iki.

³⁸ Jatian yamékiritiibi jonibo bekana iki; ja Jesussen yoiai joibo ninkati.

22

Jaskáaxon Jesús yatanti shinan akana

(Mt. 26.1-5, 14-16; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

¹ Jatianribi iká iki, moa *levaduraoma aká pan piti fiesta ochómashoko. Ja *Pascua fiesta akin akanai.

² Jatianra ja *sacerdotebaon koshibaon itan ja esé onan jonibaon, joniboki rakékin jaskáaxon Jesús retetibo benaa iki.

³ Jatianra *Satanássen shinan, Judas Iscarioten shinan meran jikia iki; Ja iká iki, jáyanix chonka rabé Jesussenmea onanai.

4 Jara ja *sacerdotebaon koshiboiba kaa iki; jainoax ja Dios rabiti xobonko iká policiabaon joni koshiboibaribi. Kaxon jato yoyo aka iki, jaskáaxon jan jato Jesús yatanmati.

5 Jaskáakin jato yoiara rarokana iki; jainxon kopiákin koríki meniti yoikana iki.

6 Jatianra Judassen jato jen aka iki, jainxonra ja jonibo yamakainketian jaskáaxon Jesús jato yatanmati benaa iki.

Ibon jato yamé jawékiakiina

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

7 Jatian ja *levaduraoma akana pan piti fiesta moa nokota iki. Ja *Pascuatian ati *cordero retekantitian.

8 Jatian Jesussen, Pedro betan Juan raana iki neskáakin jato yoixon: —Ja *Pascuatian non pinon, pitiatankawe —akin.

9 Jatian jabaon yokákana iki: —¿Jaweranoxon non atinki mia keenai? —akin.

10 Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja Jerusalén jeman kaxonra, westíora joni onpax chomon boai maton nokoti iki, já jawen xobon kaman chibantankanwe.

11 Jainxon ja xobo ibo neskáakin yoitankanwe: ‘Ja maestronra mia neskáakin yokáti noa raanke: ¿Jawerato ani xobo chitéainxonmein, nokon jonibo betan en *Pascua fiesta jawékiati iki?’ ixon.

12 Jatian janra bochiki iká ani chité, moa jakonhakin matsóyonshamana mato oinmati iki; jainxon ja *Pascua fiestatian jawékiati, jainxonra jatíbi ja jawékiatibo maton ati iki —akin.

13 Jatian jabaon kaxon nókokana iki, jaskara iti Jesussen yoiwana keskábo. Jainxon ja *Pascua fiestatian piti jawékiatibo akana iki.

14 Jatian moa piti hora nokóketian kaax, Jesús jawen raanaboyabi mesan yakata iki.

15 Jainxon jato neskáakin yoia iki: —¡Eara kikini keena iki, mawatamatianbi nato *Pascuatian mato betanshaman jawékiatinin!

16 Ikonshamanra en mato yoiai; jakiribira neskáakin en mato betan jawékiayamai kaai; ja Diossen jawen netenko ebetanbishaman mato imati nete seneni kaai kaman —akin.

17 Jainxonra ja xeati bixon, Dios iráke aka iki, jaskáaxon neskáakin jato yoia iki: —Nato xeati jatíxonbi xeakanwe.

18 En mato yoiai riki, jakiribira nato vino jene en xeayamanoxiki akin. Ja Diossen jawen netenko mato ikinni kati nete nókoti kaai kaman —akin.

19 Jaskáa pekáo, pan bixon Dios iráke aribaa iki. Jaskáaxon tobapakexon menikin, jato neskáakin yoia iki: —Nato riki nokon yora, ja mato kopi menikaatax mawati kaai. Ea shinannaitiibi, jeneyamakin jaskánoxikanwe —akin.

20 Jainxon moa pia pekáo, xeati xeakin jato neskáaribia iki: —Nato xeati riki, ja senenhabekonti bená joi Diossen aká jan onanti imai, nokon jimi, ja mato kopi chikota.

21 Ikaxbi ja jakonhai keská iikinbi ea jan jakonmaatira, neno ebetanbi mesan itinke.

22 Ikaxbi jonin Bakera, ja Diossen jaskara iti shinanna keskati iti jake. Ikaxbi ¡Jawe iresaipanon, ja jakonhai keská ixonbi ea jakonmaakai joni! —akin jato aká iki.

23 Jatianra jatonbinix yokakanani peokookana iki ¿Tsoamein iki ja jakonhai keská ixonbi, jan jakonmaati? ikibo.

¿Tsoarin jan jato xewina?

24 Jainoax Jesussenmea onannaibo jatobires yokakanani peokookana iki, tsoamein iti iki, jan jato xewina ikibo.

25 Jatian jato Jesussen yoia iki: “Ja joi ayamai apobaonra akanai, jawen jonibo, jaton keena keskáakinbores yonoananbi ramiakin. Jatian ja joni koshiboribi ikanai; nonra jato jakonhaxon ikinai ikibo.

²⁶ Ikaxbi matora jaskarabo itima iki; jaweratoki mato xaranmeax kikinman shinanmeetai; jara kikin bakepari ikai keskati iti iki. Jaweratoki joni koshi iki, jara ja ati yoikanaibo jato senenhaxonai keskáres iti iki.

²⁷ Jaskara ikenki, ¿Jaweratokayarin ja kikin joni; ja mesan pii yakatai o jan jato jawékiati metexonai? ¿Ja mesan pii yakataimarín ja kikin joni? Ikaxbi ea riki mato xaranmeax, jan jato piti yasanxonai keskáres.

²⁸ Matobora ebetanbi, jatíbitian ja atikoma jawékiainbo ike.

²⁹ Jaskara ixonra; ja nokon papan ea koshi imaa keskáribiakin, enribi mato joni koshiibo imai.

³⁰ Jainxonra en ikinaton netenxon maton ebetanbi jawékianoxiki; jainxonra ja yakátinin yakátaanan, ja chonka rabé tsamá *Israel jonibo, jaton aká jawékibo maton jato yoixonoxiki”, akin jato aká iki.

*Já onanaxbi Pedro paranati Jesussen yoia
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)*

³¹ Jainxon Ibon jato yoiribia iki: —Simón, *Satanássenra Dios yokáke, ja trigo bero payankanai keskáakin, mato tananoxon.

³² Jaskara ikenbira en Dios yokáke; mia eki koshii jenéyamanon ixon. Ikaxbi jawetianki moa shinanmeetax mia eki banéribiai; jatianra ja min wetsabo eki koshikinkin min jato jenékintima iki —akin aká iki.

³³ Jaskáa Simonman yoia iki: —Ibó, eara mibébi cárcel meran katires iki, jainoaxa ea mibébi mawáti atipanke —akin.

³⁴ Jatian Jesussen yoia iki: —Pedro, ikonshamanra en mia yoiai; ramabira atapa keotamatianbi, enra ja joni onanyamake iki; mia kimishai paranai kaai —akin.

Ja tanakaati hora moa nokota

³⁵ Jainxon Jesussen jato yoia iki: —Ja reken en mato raanontianra en mato raana iki, jan piti boti pishaoma, jain koríki ati pishaoma, itan zapatoomaribi ¿Jatianki mato jawen maxkata iki? —akin. Jatian yoikana iki: —Jawebira noa maxkáyamaa iki —akin.

³⁶ Jatian jan jato yoia iki: —Ramabiribi jan koríki atiabo ixon botankanwe, jan piti ati pishayabo ixon botankanwe; jatian ja espadaomabaon, jaton saweti chopabo marotaanan espada bikanwe.

³⁷ Enra mato yoiai ja ea jaskáti yoi Wishá meran yoiaira senenti jake: ‘Ja jakonmabo xaran itira iká iki’, iki iká. Jatíbi ea jaskara iti yoiaibora senenoxiki —akin.

³⁸ Jaskáketian yoikana iki: —Ibó, nenora noa rabé espadaya iki —akin. Jatian jato yoia iki: —Moa yoyo iwetsayamakanwe —akin.

*Getsemaníainxon Jesussen orana
(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)*

³⁹ Jatian jato jaskáakin yoikin senenhataan, ja jainpacho kaai olivos janeya mananman Jesús kaa iki. Jain kaaitian jaonmea onanaibaon chibana iki.

⁴⁰ Jain nokóxon jato neskáakin yoia iki: —Orankanwe, tanakaatibo joketianra, mato pakénake —akin.

⁴¹ Jato jaskáabaini janbiribi ochóchaashoko kaa iki, makan potaa kaax paketaitio ochó. Jain kaxon chirankooxon orana iki,

⁴² neskáakin: “Papá mia keenxon neskara onitsapitibo ea tenemayamawe. Ikaxbi nokon keena keská iamabanon, min keena keskákaya ibanon”, akin.

⁴³ Jaskaitianribi, westíora ángel naikanmeax joá iki, já koshi menii.

⁴⁴ Jaskati ikonbiresi onitsapiti iikinbi, bebonbires Jesussen orana iki. Jatian jawen niskan, jimi tsononai keskati, maiki tosota iki.

⁴⁵ Jaskáakin oranax, wenitax jaonmea onanaiboiba kaa iki. Kaxon oinnabi, ayorakin masá shinanni moa oxakana iká iki.

⁴⁶ Jatian jato yoia iki: —¿Jaweakiki mato oxakana? Weníxon orankanwe, ja tanakaatibo maton tenenon —akin.

Jesús yatankana

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Jatian jato joi yoií iitaitianbipari, icha joni Jesússiba bekana iki. Jatian ja Jesussen-mea onanai Judas janeya iká iki, ja icha jonin rekenhaa joí. Joxon pataxbainxon, Jesús betsó aka iki.

⁴⁸ Jatian Jesussen neskáa iki: —Judas, ¿Neskáakin betsó axonki akai, ja jakonhai keská iikinbi, ja jonin Bake min jakonmaakin? —akin.

⁴⁹ Jatian ja jabé iká jaonmea onanaibaon, jaskara jawéki winotai oinxon yoikana iki. —Ibó, espadanin non jato chachibanon —akin.

⁵⁰ Jainxon ja wetša jabé ikátonin, ja *sacerdotebaon koshin yonoti, jawen mekayaokea pabíbi xatenaana iki.

⁵¹ Jatian Jesussen neskáa iki: —Moa jaskáakin jenekanwe —akin. Jaskáataan Jesussen ja yonotinín pabíki, yatanson moa jainribi nenxona iki.

⁵² Jainxon ja boí bekana, *sacerdotebaon koshibo itan ja Dios rabiti xobo meran iká policiabo, jainoax ja judíobaon joni koshibo, jato Jesussen neskáakin yoia iki: —¿Jaweakiki ea yometso joni keska shinanni; espadayabo itan jiwiabo mato bekana?

⁵³ Ja Dios rabiti xobo meran netetiibi, mato betan ikenbira, maton ea yatanyamaa iki. Ikaxbi ramara jaskara ati *Satanássen mato shinanmaa nete nokóke —akin.

Jesús onanaxbi, Pedro paranaa

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Jatian moa yatanson, ja *sacerdotebaon koshin xobonko, Jesús bokana iki. Jatian Pedron ochóxonres chibana iki.

⁵⁵ Jatian ja apon xobo iká jema naponshaman, chii ketéakana iká iki. Jaskáax ja kateai yakákana ikana iki. Jatian Pedroribi jato xaranbi jain yakáshokoa iki.

⁵⁶ Jatian jato betan chii patax yakata iken ointaan, westíora yonoti ainbaon jato neskaa iki: —Natoribira ja Jesús betan nipachoi iki —akin.

⁵⁷ Ikaxbi paranakin Pedron neskáa iki: —Ainbó, enra onanyamake —akin.

⁵⁸ Jaskata basikainainshoko, wetšan yoiribia iki: —Miaribira jato betan ipachoi iki —akin. Jaskáabi Pedron yoia iki: —Joní, eara jama iki —akin.

⁵⁹ Jaskáawana westíora hora pekáobira, wetša joxon yoia iki: —Ikon riki nato joniribira, jabé ipachoi, Galileankonia joni ikax, —akin.

⁶⁰ Jaskáa Pedron yoia iki: —Joní, ja min yoiaira en onanyamake; tsoa joni yoiira mia ibirai —akin. Jaskáakin Pedron yoiatianribi, westíora atapabene keota iki.

⁶¹ Jatian non Ibon pekáori naisxon, Pedro oinna iki; jatianbi Pedron shinanria iki, jaskara ikí kaai non Ibon yoiwana: “Ramara atapabene keotamatianbi, ea onanaxbi mia kimishai parananoxiki”, akin awana.

⁶² Jatian moa jainoax pikókaini kaax, akonbireskin masá shinanni Pedro winia iki.

Jesúski shirokana

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

⁶³ Jatian ja Jesús jabánaketian koiranaibaon, jaki shirokin timabokana iki.

⁶⁴ Chopan benéxanan tantash axonbo yokákana iki, neskáakin: —¿Tsonki mia tantash aka onanta?! —akinbo.

⁶⁵ Jainxon meskóakinbo ichayonkana iki.

Joi benxoai joni koshiboiba Jesús bokana

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶ Jatian moa nete xabáketian, ja jemamea judíobaon joni koshibo, ja *sacerdotebaon koshibo; jainoax ja esé onan jonibo tsinkíkana iki. Jainxonra ja jainxon joi benxoakanai joni koshiboiba Jesús bokana iki. Jainxonra neskáakinbo yokákana iki:

⁶⁷ —Noa yoiwe, ¿Miarin ja *Cristo? —akin. Jatian jan jato yoia iki: —Eara ja iki akin en mato akábira, maton ea ikonhatima iki,

⁶⁸ jatian en mato yokatabira, maton ea jawebi yoitima iki.

⁶⁹ Ikaxbi ramara, ja jonin Bake; ja jatíbi atipana koshia Diossen mekayaobi yakati kaai —akin jato aká iki.

⁷⁰ Jainxon jatíxonbi neskáakinbo yokákana iki: —¿Jaskara ikenki mia iki, ja Diossen Bake? —akinbo. Jatian Jesussen jato yoia iki: —Matonbira ake yoikin, eara já iki ixon —akin.

⁷¹ Jaskáakin jato yoia, neskatiyo yoyo ikana iki: —Wetsabo non yokátibora moa noa maxkáyamake. Moara nonbishaman ninkáke; janbix jaskati yoyo ikaitian —ikibo.

23

Jesús Pilatoiba bokana

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ Jainxonra jatíxonbi Pilatoiba Jesús bokana iki.

² Boxon já bebonxonbi jakonmaakinbo yoi, neskatiyo yoyo iki peokookana iki: —Nato jonira non nokoke, non kaibobo jakonmaakinbo tsokásmaxon jato saa imai iitaitian. Jainoaxa ike, non ronki ja icha mai iboaa romamea apo kopíatima iki ikibo, jainoaxa ikai, jaronki ja Cristo iki, itan non apo iki ikibo —akinbo.

³ Jatian Pilaton yokata iki: —¿Miarin ja judíobaon apo? —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Minbira yoike ea já —akin.

⁴ Jatian ja *sacerdotebaon koshibo itan jain tsinkita jonibo Pilaton jato yoia iki: —En oinnara nato joni jakopi masá tenemati yamake —akin.

⁵ Jaskáakinbo jato yoiabi bebonbires yoitimai, neskatiyo yoyo ikana iki: —Jan jato eseatoninra jatíbi jonibo jakonmai saa ikanai; Galileankoparira jato peokoomaa iki; jatian ramara neno Judeain jato aríbai —ikibo.

Herodessiba Jesús bokana

⁶ Jatian jonibo jaskákanaitian ninkáxon, Galileankonia jonirin ixon Pilaton jato yokata iki.

⁷ Jatian jainoa joni riki akin akana, Herodessiba jato bomaa iki. Ja iká iki Galilea mainmea joni koshi; ja netebaonribi Jerusalénhain iká iki.

⁸ Jatian Jesús oinnax Herodes kikinshamani raroa iki, moabi já onankasi iikirana ikax, itan já yoi ikanaitianbo ninkata ikax. Jaskara kopíra manata iki, ratéti jawékira akai ikax.

⁹ Jainxonra ichabiresakinbo yokata iki; jaskáakinbo yokatabi, Jesussen jawebi kewinyamaa iki.

¹⁰ Jatian jainribi ikana iki, ja *sacerdotebaon koshibo itan esé onan jonibo. Jabaonribi bebonbires ramiakin yoikin jeneyamakana iki.

¹¹ Jatian Herodesnin jawen sontároyaxonbi omiskana iki. Jainxon jaki shirokin apon saweai kikin chopá sawemakana iki. Jaskáa pekáo Herodesnin jakiribi jato Pilatoiba bomaa iki.

¹² Ja netera ramiananax rawikanana ipachoibi, Pilato betan Herodes jakiribi raeananribia iki.

Jesús reteti yoikana

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.39-19.16)

¹³ Jainxonra Pilaton ja *sacerdotebaon koshibo, ja jemamea joni koshibo, jainxon ja jemamea jonibo tsinkia iki.

¹⁴ Jainxon jato yoia iki: –Matonra ake nato joni eiba bekin; ja jemamea jonibora jan imaa jakonmai saa ikanai ixon. Ikaxbi enra mato bebonbi nato joni yokáke. Jaskáakin en yokatabira, en oinna jawe ramibi jan aká yamake, nin jakopí non ramiatibira yamake.

¹⁵ Ja Herodesninbira jawe ramibi jan aká oinyamake; jaskáakin riki noiba mato bemaribia. Nato joninra jawe ramibi akáma iki. Jaskara kopíra, ja aká kopí non rétetí yamake.

¹⁶ Enra jato castigamaresai; jaskáaxonra en moa jeneai –akin.

¹⁷ Jatian ja fiestatiibi iká iki, Pilaton westíora preso jato pikoxonai.

¹⁸ Jaskákenbi, ja joni icha tsamatabo koshin saa ikana iki, neskati: –¡Ja jonira pikotima iki! ¡Barrabaskaya noa pikoxonwe! –ikibo.

¹⁹ Ja Barrabás iká iki; Jerusalén jemameax apoki yoitimatax ramíketian itan joni retekietian cárcel meran akana.

²⁰ Jatian Pilatobiribi, Jesús pikoti shinanyares iká iki, jaskákin jakiribi jonibo yokata iki.

²¹ Jato jaskáakin yokatabi; bebon koshinbires saa ikana iki, neskati: –¡Korosen awé! ¡Korosen awé! –ikibo.

²² Jatian jawen kimisha itin Pilaton jato yokáribia iki: –¿Jawekeska rami akákayarin nato jonin? En jisábiribira, nato joni jakopi non reteti jawéki yamake. Jato castigamaxonresa nato joni en pikoai –akin.

²³ Jato jaskáakin yoiabi, korosen awé ikires koshin saa ikana iki. Jatian jaskati koshin saa iki jenéyamakinra, jato keenai jawéki nokokana iki.

²⁴ Jatian Pilaton shinanna iki, ja jonibo keenai keská jato axonti.

²⁵ Jaskáaxon ja pikotinin keenkanai joni jato pikoxona iki. Ja apoki yoitimaketian itan joni retekietian presoakana. Jatian jaton keena keskáakin akanon ixon, jatoki Jesús jenea iki.

Jesús korosen akana

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

²⁶ Jatian moa Jesús korosen anoxon bokin, wainkonixax joái westíora joni bechixon yatankana iki. Ja iká iki Cireneainoa joni Simón janeya. Ja jonira koros iamaxon, Jesús pekaobi bokana iki.

²⁷ Jatian bokaneitian, icha jonin Jesús chibana iki. Jainoax icha ainboboribi masá shinanni winii koshin sion iibainkana iki.

²⁸ Jaskákanaitian oinxon jato Jesussen neskáakin yoia iki: –Jerusalénhainoa ainbobó, eon masá shinanni winiamakanwe. Winikanwe mato kopibi, itan maton bakebo kopíbiribi.

²⁹ Netera nokónoxiki, jatianra inoxikanai neskati: ‘Raroshamanra jato Diossen imati iki, ja tooisma itan, jawetianbi bakeaxon xoma amayosma ainbobo’ iki.

³⁰ Jatianra jonibo ikanti iki, ani manan itan maxko mananbo akí neskati: ‘¡Noki reokooxon noa mapobanon!’ ikibo.

³¹ Jatian ja jiwi paxa neskáakinbo akanai ikenra, ja jiwi tanokaya abireskanti iki –akin jato aká iki.*

³² Jainxonribi ja Jesús betan korosen anoxon, retemis joni rabéribi bokana iki.

³³ Jatian boax, ja mapo xao akin akanai mananman, nokókana iki, jainxon moa Jesús korosen akana iki. Jainxon ja retemis joni rabé bokanaribi, wetsa jawen mekayao wetsa jawen mexkaori korosen akana iki.

³⁴ Jainoax basikainaishoko Jesús neskata iki: “Papá, nato jawéki jato shinanxonyamawe, jabaonra onanyamake jaton akai jawékibo”, iki. Jatianra Jesussen chopá binoxon, sontárobaon *suerte akana iki.

* **23:31** Westíora jiwi paxara ishton menoyamai; jara ochaoma Jesús yoií iká iki. Jatian ja jiwi tanora ishton menotai; jara ochaya jonibo yoií iká iki.

³⁵ Jainxon jonibaon oinkana iki, ja jemamea joni koshiboribi jaki shiroi neskákanaibo: —Wetsabora jato kishpinmaa iki, ibanon rama janbixbi kishpinmeeti; ikonkon ja Diossen katota *Cristo ikax —ikibo.

³⁶ Jatian sontárororibi Jesúski shirokana iki. Ochómakainxonbo *vinagre moka xea-makana iki.

³⁷ Neskáakinbo yoianan: —¡Ikonkon judíobaon apo ikax minbixbi kishpinmeewe! —akinbo.

³⁸ Jatian já manaonribi, tablanin neskáakin wishaxon taxnankana iká iki: “Nato riki judíobaon Apo”, iki iká.

³⁹ Jatian ja wetsa jabé korosen akana retemis jonin, ramiakin Jesús neskáa iki: —¡Ikonkon ja Cristo ikax, minbixbi kishpinmeetaanan noaribi kishpinmawe! —akin.

⁴⁰ Jaskataitian wetsa jabé ikátonin notsina iki, neskáakin: —¿Miaki Dioski rakéyamai, miaribi castigankanabi?

⁴¹ Noara itibi neno masá tenei onitsapitai, ja non jakonmabo aká kopíbi castigankana. Ikaxbi nato joninra jawe jakonmabo akáma iki —akin.

⁴² Jainxon Jesús yoia iki: —Moa apo iki peokooxon eaakintani shinannoxiwe, Jesussé —akin.

⁴³ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Ikonshamanra en mia yoiai, ramabira mia ebébi ikí kaai, jain jakonhira jatínko —akin.

Jesús mawata

(Mt. 27.45-46; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)

⁴⁴ Jatian moa bariapanra, jatíbiain yameta iki, ja kimisha hora yantan kaman.

⁴⁵ Jatianra moa barin tenayamaa iki; jaskáketianra, ja Dios rabiti xobo meran iká, jan nachitekin panaa chopa naponbekonshaman noshita iki.

⁴⁶ Jainoax Jesús koshin sion iki neskata iki: —¡Mikira nokon kaya en jeneai Papá! —iki. Jaskáakin yoitaanan moa mawata iki.

⁴⁷ Jatian jaskata oinnax ja romano sontárobaon *capitán, Dios rabii neskata iki: —Ikon jawe ramibi akámara nato joni ike —iki.

⁴⁸ Jatian jatíbi ja jaskata oinna jonibo moa bokana iki; nonra jakonmabires jawéki ake ixonbo xochi tima timabaini.

⁴⁹ Jatian ja Galileankoxonbi chibani bokana ainbobaon, itan jatíribi já onanna iká jonibaon, ochóxonres oinkana iki.

Jesús miinkana

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰ Jatian ja jemanribi iká iki westíora jakon itan ponté shinanya joni; jawen jane José. Ja iká iki Judea main iká, Arimatea jemamea. Jaribi iká iki, ja joi benxoai judíobaon joni koshibo betan iká.

⁵¹ Jaribi iká iki, ja jabé joni koshibaon, Jesús jaskáakanti shinan akanaitian keenyamaa joni. Jainoax ja Diossen ikinaton itin manata joniribi.

⁵² Ja jonira Pilatoiba kaa iki; kaxon ja Jesussen yora yokata iki.

⁵³ Jainxonra kaxon ja yora korosenmea pakeanan lino chopan rakawaa iki. Jaskáaxon boxon jain mawábo niati shanka kiniakana ikain niaa iki. Ja kini iká iki, tsoabi jain niakanamapari.

⁵⁴ Jatian iká iki ja tantiti nete peokootibishoko iketian moa benzokaati ikanai.

⁵⁵ Jatian ja Galileankoniaxbi Jesús chibani bekana ainbobo, ja mawá jain niakana kini oinni bokana iki. Kaxon ja yora jaskáakin rakankanabo oinkana iki.

⁵⁶ Jatianra moa jaton xobon kaxon, meskó inintibo tsinkianan, meskokana iki. Jatian moa tantiti nete iketian, tantikana iki, jaton esé meran jaskara yoiaitian.

24

Jesús jiria

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

¹ Jatian moa domingo nete xabatai yamékirishoko, ja mawá kini oinni boribakana iki. Kakin ja ininti meskoibakanabo bokana iki.

² Boxon nokóxon oinkanabi, jan xepoa ibata makan, moa jainma iká iki.

³ Jaskara ointaan, kininko jikixon oinkanabi, moa Ibo Jesussen yora yama iká iki.

⁴ Jaskara oinxon, jaskáakinshamanbo shinanti atipanyamakankebi, jato patax rabé joni kikinbires chopá penéshaman sawéya oinkana iki.

⁵ Jaskáakin oinnax kikinbiresi raketi maikibi bekepikana iki. Jaskákanaitian ja joni rabékan jato neskáakin yoia iki: —¿Jaweatiki ja moa jiria joni, ja mawábo xaran maton benai?

⁶ Nenora yamake moara jirike; shinankanwe jawerakiki, ja mato betanpari ixon Galileankoxon mato yoiantana ixon.

⁷ Ja jonin Bakera, ja ochaya jonibo yatanmakanti jake ixon. Jainxonra korosen axon retekanabi, jawen kimisha nete itin jirinoxiki —akin jato aká iki.

⁸ Jatianpari ja ainbobaon shinankana iki; ja Jesussen jato jaskáakin yoia joibo.

⁹ Jaskatax ja mawá kininkoni ax banébaini boxon, jawen chonka westíora raanabo jato yoikana iki, jainxon wetsaboribi, jaskara oinkanabo keshankana iki.

¹⁰ Jatian jaskara joi ja raanabo jato keshana ainbobo ikana iki; Magdalainoa María, Juana, Santiagon tita María, jainoax wetsa ainboboribi.

¹¹ Ikaxbi ja ikonkon raankanabaon ja ainbobo ikonhayamakana iki. Iresbiresi yoyo ikira ikanai, ikibores ikana iki.

¹² Jatian Pedrobiribi, ja mawá kininko ishtoi kaa iki. Kaxon nokóxon oinnabi, jan yora kawaa ibata chopares tsamata iká iki. Jaskarabo oinnax ratékaini, moa jawen xobon karibaa iki.

Emaús jemanko boaiboki Jesús pikota

(Mr. 16.12-13)

¹³ Ja netenribi, rabé Jesussenmea onanai, Emaús jemanko kaa iki. Ja jema iká iki, Jerusalénhainoax nokóti, chonka westíora kilómetro.

¹⁴ Kakin jaskara ikábo yoi yoibainbekona iki.

¹⁵ Jatian jaskatibo yoyo iikainbekonaitian, Jesúsbi jato pataxax, jato betan iikaina iki.

¹⁶ Jatian jaskáakin oinxonbi, tsoarin ixon onanti atipanyamakana iki.

¹⁷ Jatian jato Jesussen yokata iki: —¿Jawe yoiiki mato bain yoyo iikainbekonai? —akin. Jaskáa chankatax onísbekona iki,

¹⁸ jainxon, ja Cleofás janeyaton yoia iki: —¿Miabichorin ja Jerusalénhain itinxonbi; ja rama netebaon, jain jaskara winota jawékibo onanyamaa? —akin.

¹⁹ Jatian Jesussen jato yokata iki: —¿Jawekeskaboki winota? —akin. Jatian neskáakin yoikana iki: —Ja Nazaret janeya jemamea Jesúsra Dios bebon itan jonibo bebonribi jawen akainkobo, itan jawen yoyo ikainkobo atipana koshi shinanya *profeta iká iki.

²⁰ Ja jonira ja *sacerdotebaon koshi baon itan non joni koshi baon, yatanmaxon jato korosen amaan, retemakanke;

²¹ Noara jaon manata iká iki; janra *Israel jonibo, jato xabáanoxiki ikax. Ikaxbi jaskáibakanara moa kimisha nete iki.

²² Ja noobetan iká jawetii ainbobora, yamékirishoko ja mawá miinbakana oinni boibakanke. Ja boxon rotoanan joxon yoikinra, noa rateibakanke,

²³ Jatian boxon ja yora rotoax, jaton xobon bexonra, yoiibakanke, rabé ángel merkana, jatian janki jato yoiibake, moa Jesús jiria.

²⁴ Jatian jaskara ainbobaon yoiketian; ja nobé ikábo jawetii kaxon oinkanaki iibake, ja ainbobaon yoia keskáshamanbi, ixonbi ja Jesús oinyamaibakanke —akin.

²⁵ Jaskáakin yoikin senenhaketian Jesussen jato yoia iki: —Matonra ninkáyamai; itan jatíbi ja *profetabaon yoipaoni joiboribi maton ikonhayamaa iki.

²⁶ ¿Matonki onanyamaa iká iki *Cristo, naikan kaamatianbipari neskati onitsapitibo? —akin.

²⁷ Jainxonra onantishamanhakin, jato yoipakea iki; ja wishá meran iká; já yoi iká wishábo. Jato yoikin peokin ja Moiséssen, wishani kirika merannoabo, jato yoia iki. Jainxon jatíbi ja *profetabaon wishaniboribi jato yoia iki.

²⁸ Jatian jain bokanai jemanko, moa nokókana iki. Jatian Jesúsbiribi, karesai keská iká iki.

²⁹ Ikaxbi jabaon jato betan banénon ixon, teakin neskáakin yoikana iki: —Nobépari banéwe; moara yametai —akin. Jaskáakin akana Jesús jato betan jain baneta iki.

³⁰ Jaskatax moa mesan pii yakákana iki, jatianra pan bitaan Dios iráke aka iki. Jaskáaxon pakéxtaan, jato menipakea iki.

³¹ Jatianpari já oinxon onankana iki, ikaxbi moa manóresa iki.

³² Jatian jatobires neskati yoyo ikana iki: —¿Ikonmarin ja wishá meran iká joibo, ja bain jokin noa jan onantishamanhakin yoi yoibeiranaitian non shinan meran xana chankatai keská noa iikirana? —ikibo.

³³ Jainoax basiamai, moa bainbi Jerusalénhain beribakana iki; jain joxon nokokana iki; ja chonka westíora jawen raanabo, itan jato betan iká joniboribi tsinkíkana.

³⁴ Jatian ja jain ikábaon jato yoikana iki: —Ikon riki non Ibo jiria, Simón Pedrokira pikóke —akin.

³⁵ Jatian ja rabékan jato yoia iki; jabo bain kaaitian jaskáaibatobiribi; jainxon pitinkoxon, jato pan tobapakeanan meniaitianpari Jesús onanhibakanabo.

Jaonmea onanaiboki Jesús pikota

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶ Jatianra ja ibata jawékibo yoikin jenekanama iká iki. Jaskarabo yoi iikanainbi, jato naponshaman Jesús chankata iki. Jainxon jato saludankin neskáa iki: —Mato jakonbires Dios betan ibanon —akin.

³⁷ Jato jaskáaketian jabo ikonbiresi rakékana iki. Kayara oinbirakanai ixon shinannax.

³⁸ Jatian Jesussen jato yoia iki: —¿Jaweakiki mato ratetai? ¿Jaweatiki maton ikonhaayamai?

³⁹ Oinkanwe nato nokon mekenyabi nokon tae; eabi riki. Ea tii axon oinkanwe, westíora kayara namioma itan xaoma iki. Eara jatíbia iki oinkanwe —akin.

⁴⁰ Jaskáakin jato yoitaan, jawen meken betanbi jawen tae jato oinmaa iki.

⁴¹ Ikaxbi jabaon raroananbi ratetapari ixon, ikonhayamakanaitian, jato Jesussen yokata iki: —¿Matoki neno ja pitia iki? —akin.

⁴² Jaskáketian yapa xoi pakex menikana iki.

⁴³ Ja menikana bixon, jato bebonxonbi pia iki,

⁴⁴ Jaskáakin pia pekáo jato yoia iki: —Ja ea winota jawékibora ike, ja mato betanpari ixon, ja ea winótibo en mato yoiantana keskábo. Ja Moiséssen kirika meran yoiaibo itan *Profetabaon yoiaibo, jainoax ja Salmos meran yoiaiboribi —akin.

⁴⁵ Jainxonra, jaskáaxon ja Wishá meran ikábo ninkákanti kopí, jato onanmaa iki.

⁴⁶ Jaskáaxon jato neskáakin yoia iki: —Ja Wishá meranra yoiai, *Cristo mawataxbi, jawen kimisha nete itin jiriribiti iki.

⁴⁷ Jatianra ja Jerusalénhainoa jonibopari jato yoikin peoxon; jawen janenko jatíbiainoa jonibo jato yoinoxikanai, jaton ochabo moa shinanxontima kopí, Dios ikonhakanon ixon.

⁴⁸ Matobi riki ja neskara jawékibo oinna ixon jato yoitibo.

⁴⁹ Enra mato raanxonti jake ja nokon Papan mato raanxonoxon yoini. Ikaxbi nato Jerusalén jemanpari ikanwe; ja naikanxon mato meniai atipana koshi maton biai kaman –akin jato aká iki.

Jesús naikan kaa

(Mr. 16.19-20)

⁵⁰ Jainxonra Jesussen jawen raanabo, ja Betania jeman jato ioa iki. Jainxon jawen meken bochiki sanáanan; jakonbiresh ikanon ixon jatoki orana iki.

⁵¹ Jaskáakin jato aatibira, jato jenebaini naikan kaai moa keyata iki.

⁵² Jatianra moa rabikin senenhataan, jabo raroshaman Jerusalénhain boríbakana iki.

⁵³ Jaskáxonra jatíbitian Dios rabiti xobo meranxon Dios rabikana iki.

SAN JUAN

Jesucristo ikábo yoikin Juanman wishaa

Diossen joi joni baneta

¹ Nete joniamatianbira, ja joi ibo Cristo moa jaa iká iki, jara iká iki Dios betanbi, itan jabiribi iká iki Dios.

² Jara peokootiainoaxbi Dios betan iká iki.

³ Jákopíresa Diossen jatíbi jawékibo jonia iki, jan ayamaara jatíbi jawékibo yamakeanke.

⁴ Jaibaresa iká iki jan jati, jatian jan jatira iká iki, jan jatíbi nato netemea jonibo tenaa joé.

⁵ Ja joékanra yamé meranxon jakonma jawéki akanaitian jato tenaxon jishtiakai. Jato jaskáakin tenaketian nokaakaskinbira jonibaon atipanyamakana iki.

⁶ Westíora jonira jakatiai jawen jane jato *bautizanai Juan, jara Diossen raana iki,

⁷ Janbishaman oinxon onanna iketian, ja joékiriakin jato yoixon onanmanon ixon. Jatian jaskáakin jan jato yoiabo ninkáxon onantaanan ikonhakanti kopí.

⁸ Jaskara ikaxa, Juan iamaa iki ja joé, jara ja joékiriakin yoixon jato onanmati kopí raana joáres iká iki.

⁹ Jatian ja ikon joé jan jatíbi nato netemea jonibo tenaira, moa nato neten joibi iká iki.

¹⁰ Jara nato main joáx jonibo xaran jakatiai. Já meranxon Diossen nato nete jonia ikenbira, nato netemea jonibaon onanyamareskana iki.

¹¹ Jara joá iki jawen kaibo judíobo shinan, ikaxbi jabaonra biamakana iki.

¹² Ikaxbi jan biábo itan jan ikonhabora, Diossen bake itiakin jato imaa iki.

¹³ Jaskáakin jato imaara, jaton rekenbo Diossen bake iká kopí iamaa iki, jainxon yoranson bakeakanamaboribi iki, nin jatonbinix keentaanan ikanamaboribi, jabora iká iki Diossenbi jato jaskara imaa ikana.

¹⁴ Ja joi ibo Cristora, noa keska joniribi iká iki, itan nooxaran jakatiai, jawen koshi shinanra non oinna iki, jabicho jawen bake iketian, jawen papan menia koshi shinan, jara iká iki ani noimisti shinanya itan ikon jawékibores yoiaí.

¹⁵ Nato jonikiriakin jato yoiira iká iki nashimamis Juan neskati: “Nato joni riki ja yoikin en mato ayantana, ja chiní joáira ea xewina kikin iki, ea jamaatianbi japari japaoni ikax”, iki.

¹⁶ Jatíbi já jayata ani jawékiainoara, non jatíxonbi jaibakea icha jakon jawékibo bia ixonbi, non biboresa iki.

¹⁷ Moisés meranxonra noa Diossen jawen esébo onanmaa iki; ikaxbi Jesucristo meranxonra noa onanmaa iki, jawen ikon joibo itan noa jaskáakin noiabo.

¹⁸ Tsonbira jawetianbi Dios oinyosma iki, ikaxbi jawen jabicho Bake jabi Dios ixon, itan jawen Papa betanbi ikax jabé yoyo iki jaa ixonra noa onanmaa iki, jawekeskarin Dios ixon.

Jato bautizanai Juanman Jesúsiriakin jato yoia

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ Neskáaraa iki Juan; ja *sacerdotebo betan ja Dios rabiti xobo meran teetai *Levitabo akí, ja Jerusalénhainxon Judío koshibaon, tsoarin ja ixon yokáti raana jaiba bexon yokákanontian.

²⁰ Jaskáakin yokákana jan jato onantiakin yoia iki: —Eama riki, ja Cristo —akin.

²¹ Jatian yokáribikana iki: —¿Jatian tsoakayarin mia? ¿Profeta Elías? —akin. Jabi Juanman jato yoia iki: —Eara jama iki —akin, jabi yokáboreskana iki: —Jaskara ikaxki,

mia iki ja *Profeta joti yoikatikanai –akin. Jatian Juanman jato yoia iki: –Eara jama iki –akin.

²² Jatian jabaon yoikana iki: –¿Tsoakayarín mia? Noa jan raanabo non jato yoii katira jake ¿Minbixki mia jawe keska oinmeetai noa yoiiwe? –akin.

²³ Jatian Juanman jato yoia iki: –Ea riki, ja jain joni jayamainkoníax: ‘Bai benxoakanai keskáakinribi, maton shinanbo benxoakanwe maton Dios binon’, iki saí ikai, ja *Profeta Isaíassen yoipaoni keská –akin.

²⁴ Ja jaskáakin Juan betan yoyo inon ixon *fariseobaon jato raana bekanabaon,

²⁵ yokákana iki: –Jaskara ikax miama iki ja Cristo, itan Elíasmari, jainoax noa jaon manata *profetamaribi, jatian ¿Jawekopiki min jato *bautizanai? –akin.

²⁶ Jatian Juanman jato yoia iki: –Enra onpaxenres jato *bautizanai. Ikaxbi jaráke westíora mato xaran, jara maton onanyamake.

²⁷ Jara epekáo joái, jaskara ikaxa ea jawemabishoko ikax jawen zapato risbitanibobi choroxonti jisáma iki –akin.

²⁸ Jatíbi neskarabora winota iki, ja Jordán wean keiba iká Betaniain. Jainxon, jato Juanman bautizanpachoainko.

Jesús Diossen Cordero

(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

²⁹ Nete xabáketianra, Jesús jakiriti joaitian Juanman oinna iki. Jainxon jato yoia iki: “¿Oinkanwe, já riki ja Diossen *Cordero jan jatíbi jonibaon ocha jato soaxonti!”

³⁰ Já yoikinra en mato aká iki: ‘Epekáora joái westíora joni; jara ea xewina kikin iki, ea yamaatianbi japari japaoni ikax’, akin.

³¹ Jaskáakin mato yoikinbira enribi ja joni onanyamaa iki, tsoarin ja iki ixon. Ikaxbi jabira en jato onpaxenres jato bautizanbea iki, jaskáaxon *Israel jonibaon ja onankanon ixon”, akin.

³² Jainxon Juanman jato keshanribia iki neskáakin: “Enra aká iki oinkin ja Diossen Shinan xotó keska joáx Jesussenbi yakátoshiketian.

³³ Enribira ja onanyamaparia iká iki, tsoarin já ixon. Ikaxbi en jato bautizanon ixon, ea jan raanatonra ea yoia iki: ‘Tsokiki ja Diossen Shinan joáx yakatai min oinnai; ja riki Diossen Shinanman jato *bautizanai’, akin.

³⁴ Enbishamanra oinna iki jaskara kopíra en yoiai, ja Jesús riki ikon Diossen Bakekon ixon”, akin.

Jabopari jaonmea onannaibo itiakin Jesussen jato bia

³⁵ Jatian nete xabáketian, jain iibatainko Juan jakiribi iribaa iki, jaonmea onanai rabéya.

³⁶ Jainxon Jesús kawanaitian oinxon, Juanman jato yoia iki: –¿Oinkanwe, oa riki ja Diossen *Cordero! –akin.

³⁷ Jatian Juanman jato jaskáakin yoia ninkatax; jawen joni rabé Jesús kaai chibani kabékona iki.

³⁸ Jaskati ja chibani bokanei ointaan bechiakekainxon, jato yokata iki: –¿Jaweki maton benai? –akin. Jato jaskáaketian yoikana iki: –Maestró, ¿Jaweranorin mia jaa? –akin.

³⁹ Jatian Jesussen jato yoia iki: –Oinni bekanwe –akin. Jato jaskáa boxon oinkana iki jain jaa. Jaskatax jabébi jain iibaikana iki, jatian iká iki moa yantan.

⁴⁰ Ja Juan yoii ikaitian ninkáxon, jan Jesús chibana westíoranin jane iká iki Andrés. Simón Pedron wetsa.

⁴¹ Ja Andrésra kaa iki, wetsa jawéki akamabi jawen wetsa Simón benai. Kaxon nokoxon yoia iki: –Ja Diossen katota Bakera non merabeiranke –akin.

* 1:29 Ja Diossen *Cordero iki iká riki, jatíbi jonibaon ocha kopi Cristo mawáti iketian yoii iká.

⁴² Jaskáakin yoixon Andréssen jawen wetsa Simón Jesúsiba ioa iki. Jatian kaketian jainbikon oinxon Jesussen neskáa iki: —Mia riki Simón, Jonassen bake; ikaxbi min janera ikai Cefas —akin (Ja iki Pedro iki iká).

Jesussen Felipe betan Natanael kenaa.

⁴³ Jatian moa nete xabáketian, Galilea main kanoxon shinanna ikax, Jesús kaa iki. Kakin Felipe nokoa iki, jainxon yoia iki: —Ea chibanwe —akin.

⁴⁴ Ja Felipe iká iki Betsaida jemankonia. Jatian ja Andrés betan Pedro iká iki ja jemamearibi.

⁴⁵ Jaskataxa Felipe kaa iki Natanael benai. Kaxon yoia iki: —Ja yoikin, Moiséssen jawen esé kirika meran wishani, itan ja yoikinribi *profetabaon wishanira non nokobeiranke, ja riki Jesús, Nazarethainoa Josekan bake —akin.

⁴⁶ Jatian Natanaelnin yoia iki: —¿Imenyati atipanke ja Nazaret jemameax noa jan jakon jawéki bexonti joni pikoti? —akin. Jaskataitian Felipen yoia iki: —Minbishamankaya oinni jowé —akin.

⁴⁷ Jatian ja Natanael jaiba nokoti kaaitian, Jesussen jato yoia iki: —Jainra westíora joni joái, ja riki ikonshaman *israelita, jara jawetianbi jansoi yoyo iamai —akin.

⁴⁸ Jatian Natanaelnin yokata iki: —¿Jaweranoaki min ea onanna iki? —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Enra mia oinna iki, ja Felipen mia nokoxon yoiamatianbi. Ja higuera jiwi naman mia yakáketian —akin.

⁴⁹ Jatian Jesussen jaskáa, Natanaelnin yoia iki: —¿Maestro mia riki ja Diossen Bake, mia riki ja Israel jonibaon apo! —akin.

⁵⁰ Jaskáaitian Jesussen yoia iki: —¿Ja higuera jiwi naman mia yakata oinxonra en mia onanna iki, akin en mia akárespa riki min ea ikonhai? Jaskara ikenbira, nato bebonbires ani jawékibo min oinnoxiki —akin.

⁵¹ Jainxon jato yoiribia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai, matonra nai chopeta oinnoxiki, itan ja Diossen ángelbo, ja jonin Bakeki beax jakiribi boribai, ikaitian —akin jato aká iki.

2

Peokin Jesussen ratéti jawéki aká

¹ Jatian ja kimisha nete itin Galilea main iká Caná jemanko, wanoti fiesta iká iki, jatian Jesussen titaribi jain iká iki.

² Jatian ja wanotiainko jaribi chanikana, jaonmea onannaiboyabi Jesús jain iká iki.

³ Jatian moa xea xeakanainbi vino keyota iki. Jaskati moa vino keyota oinxon jawen titan Jesús yoia iki: —Moara vino keyóke —akin.

⁴ Jatian Jesussen yoia iki: —Ainbó ¿Jaweatiki min ea neskara yoiai? En jaskara ati horara nokotamapari iki —akin.

⁵ Jaskáakin jawen baken yoia, jawen titan joxon jan jato jawékiamai bo jato yoia iki: —Jatíbi mato jan ati yoiaitian, akanwe —akin.

⁶ Jatian jain iká iki sokota makan chomo, judíobo Dios rabii tsinkítian boax Dios bebon jakon inox jan onpax akáx chokikanai. Ja chomobaonra weitai iká iki, posaka chonka, iamaax pacha litro onpax.

⁷ Jainxon Jesussen jan jato jawékiamai bo yoia iki: —Nato chomobo onpax bochoakanwe —akin. Jato jaskáa, ja chomobo onpax bochoakana iki.

⁸ Jainxon jato Jesussen yoia iki: —Rama ichama weaxon, jan jato ikinnai koshi boxontankanwe —akin. Jato jaskáa boxonkana iki.

⁹ Jaskáaxon jan jato ikinnaitonin tanaa iki, ja onpax vinoa jaweranoa bekanarin ixon onanxonmabi. Ja yonotibaonres onankana iká iki, jabaon onpax bexon nachita ixon. Jaskáaxon jan jato ikinnaitonin ja wanoai joni kenaa iki.

¹⁰ Jainxon yoia iki: —Jatíbi jonibaonra akai iki rekenpari jakon vino jato xeamakin, jatian ja chanikana beabaon moa icha xekana pekáora akanai, ja kopímatani vino jato xeamakin; Ikaxbi minra ake ja jakon vino ramakamanbi benxoakin —akin aká iki.

¹¹ Nato jawékira iká iki ja Jesussen reken peokin, ja Galilea main iká Caná jemankoxon, ja oinxon onanti ratéti jawéki aká. Jaskáaxon jawen atipana koshi jato oinmaara, jaonmea onannaibo ja ikonhaax bebonbires jaki koshikana iki.

¹² Neskarabo winota pekáora moa Jesús Capernaúmhain kaa iki jaonmea onanaiboya. Jatian jawen titaribi jato betan kaa iki, jainoax jawen wetsaboribi bokana iki, boax jaweti neteres jain ikana iki.

Dios rabiti xobo Jesussen jakonhaa

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³ Jatian iká iki moa *Pascua iti ochóma, ja judíobaon fiesta. Jaskara iketian jaonmea onannaiboyabi Jerusalénhain Jesús kaa iki.

¹⁴ Jain kaax nokotaanan, Dios rabiti xobonko kaxon jato nokoa iki, jainoax waka bene maroibo, oveja maroibo, xotó inabo maroiboribi, itan jainxon jato koríki cambiaxonti akax yakákanaboribi.

¹⁵ Jaskakanaibo jato oinxon, risbí bixon, Jesussen rishkitiaa iki. Jaskáaxon ja maroibo, jaton wakabo, itan jaton ovejaboyabi jatíbi jokonha iki. Jainxon ja koríki jato cambiaxonaibaon mesaboribi weranaanxon koríkibo main jato saa akanana iki.

¹⁶ Jatian ja xotó ina maroibobiribi jato yoia iki: —¡Natobo keyo jokonhakanwe! ¡Nokon Papan xobo, jainoax jawékinin maroti xobo ayamakanwe! —akin.

¹⁷ Jato jaskáaitian oinxon, jaonmea onannaibaon shinanrikana iki, ja Diossen kirika meran neskáakin wishaa: “Ja min xobo meranxon jaskátima ikenbi akanai oinnaxa nokon shinan meran ea tiritai keská iti iki”, iki iká.

¹⁸ Jatian judío koshibaon, yokáribikana iki: —¿Jawe jawékiki min noa oinmai, jaskáaxon min koshi shinanman aká non onannon ixon? —akin.

¹⁹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Nato Diossen xobo ras akanwe, kimisha neteres en jakiribi aríbanon —akin.

²⁰ Jato jaskáaketian, judío koshibaon neskáakin yoikana iki: —Chosko chonka sokota baritia senenra akana iki, nato Dios rabiti xobo jankenhakin. Jatian ¿Minki atiki, kimisha neteres jakiribi aríbakin? —akin aká iki.

²¹ Ikaxbi ja xobo yoikin ayamaa iki Jesussen jato jaskákin. Jara iká iki jawen yorabi yoikin jato aká.

²² Jatian moa mawataxbi jiria pekáoparires, jaonmea onannaibaon shinanna iki, ja yoyo iantana joibo. Jatianpari onanxon ikonhakana iki, ja wishakan yoiai joibo itan Jesussen jato yoia joiboribi.

Jesussenra jatíbi jonibaon shinan onanke

²³ Jatian Jerusalénhain ixon, ja *Pascua fiestatian ratéti jawékibo Jesussen akaitian oinxonra, ichaxon ikonhakana iki.

²⁴ Ikaxbi Jesussen jato ikonhayamaa iki jaskatibo yoyo ikanainbi, jatíbi jaton shinanbo onanna ixon.

²⁵ Jara maxxáyamaa iki jawekeskaki jonibo ikanai ixon wetsabaon yoitinin, moa janbi jonibaon shinan kikinakin onanna ikax.

3

Jesús betan Nicodemo

¹ Westíora *fariseora jaa iki, Nicodemo janeya judíobaon koshiribi.

² Ja jonira westíora yamé Jesús betan yoyo iki kaa iki. Kaxonra Jesús neskaa iki: —Maestró, noa axeanon ixon mia Diossenbi raana joára non onanke; tsonbira min akai keskáakin ratétibo ati atipanyamake, ja Dios jato betanma iketian —akin.

³ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —Ikonshamanra en mia yoiai, ja benati pikóyamaitonra, jawekeskaxonbi Diossen nai nete ointi atipanyamake —akin.

⁴ Jatian Nicodemon yokáribia iki: —¿Jawekeskataxmein noa iti iki benati pikoribii neskara yosi ikaxbi? ¿Noamein iti iki yosixbi non titan chixana meran jikii, jakiribi pikonox? —akin.

⁵ Jaskáaketian Jesussen Nicodemo yoia iki: —Ikonshamanra en mia yoiai, jaweratoki jene meranoax pikóyamai, itan ja Diossen Shinanman imaa shinan meranribi pikóyamai, jara Diossen nai netenko jikiti atipanyamake.

⁶ Ja jonin aká pikota bakera ja keska joniressi iki. Ikaxbi ja Diossen Shinanman imaara, jawen shinan meran moa bená joni iki.

⁷ Jaskara iken: ‘Jatíbira benatipari pikókanti jake’, akin en mia aká ratéyamawe.

⁸ Ja niwera payatai jawen kenaobiribi, ikaxbi ja xoo ikai ninkákinbi min onanyamaresai; jaweraokeaxki beai itan jaweraoki boai ixon. Jaskararibi riki jatíbi ja Diossen shinanman, imaa jaton shinan meran benati pikotabo —akin aká iki.

⁹ Jainxon Nicodemon yokáribia iki: —¿Jawekeska jawéki yoikasirin nato? —akin.

¹⁰ Jatian Jesussen yoia iki: —¿Miakaya ja *Israel jonibo axeai ixonbiki, ja en mia yoiai jawékibo min onanyamaa?

¹¹ Enra mia pontéshaman yoiai; ja non onannabora noa yoyo ikai itan nonbishaman oinnaboribira non mato yoiai. Ikaxbira maton noa ikonhayamai ja non mato yoiaibo.

¹² Jatian ja nato netemea jawékibo en mato yoiaitian ea ikonhayamakinra, jawekeskaxonbi ja naikanmea jawékibo en yoiaitian maton ea ikonhati atipanyamake.

¹³ Tsoabira jawetianbi naikan kaa yamake, ja jonin Bakeresiki ja naikanmeax joá.

¹⁴ Moiséssenra aká iki, janbi yami ronoataan jiwín axon, jain joni jayamainkoxon jato chankanxonkin, jaskáakinribira ja jonin Bake jiwín axon bochiki chankankanti jake.

¹⁵ Jatíbi ja ikonhax jaki koshiaibo, jatíbitian jati neteya iti kopi.

Diossen jatíbi nato netemea jonibo noia

¹⁶ Akonbireskin nato netemea jonibo noixonra, jawen jabicho bake jato Diossen menia iki, jatíbi já ikonhaibo, mawáyamai jatíbitian jati neteya ikanon ixon.

¹⁷ Nato netemea jonibo masá tenemati kopíra ayamaa iki, Diossen jawen bake nato neten raankin. Janra raana iki, jan akinnaton nato netemea jonibo kishpinmeekanon ixon.

¹⁸ Jaweratonki Diossen Bake ikonhaa, janra moa masá teneyamai. Ikaxbi jaweratonki ikonhayamai, jara moa masá tenetiain iki; Diossen jabicho Bake ikonhayamaa kopí.

¹⁹ Ja ikonhayamaibora moa masá tenetiain iki; jatian jakonma jawékibores akí jakanabo ixonra, ja joé joxon jato tenaketian, ja joé omisi yamé meranres ikana iki.

²⁰ Jatíbi ja jakonma jawéki akí jaabaonra, ja joé kikinbiresakin omisai, jaskara kopíra ja joé pataxkashamakanai, jaton jakonma akaibo jato jishtiaxonaketian.

²¹ Ikaxbi, ja ikon join yoiai keskatires jakanabaonra, joé pataxkanai jato tenanon ixon, jaskáaxon jatíbi ja Diossen keena keskábores akanaibo oinkanti kopí —akin aká iki.

Jato bautizanaí Juan jakiribi Jesús kiriti yoyo ika

²² Jaskata pekáo Jesús jaonmea onannaiboyabi Judea main kaa iki; kaax jawetio basi jato betan jain iká iki. Jatian jain ikai kamanpari jato Diossen janenko nashimaa iki.

²³ Jatian Juanribi iká iki, ja Salim iká ochóma Enónhainxon jato bautizani, jain icha onpax jaketian. Jaskara kopí jato bautizanon ikax jain bokanketian, jato imaa iki.

²⁴ Neskarabora winota iki Juan cárcel meran akanamapari inontian.

²⁵ Ikaxbi ja Juanmamea onannaibo betan, westíora judíora, koshi join iananani peokookana iki, jaskatax ja Dios bebon jakon iti yoi.

²⁶ Jaskataxa jaonmea onannaibo Juanhiba bokana iki, boxonra neskáakin yoikana iki: —¿Minki shinannai ja Jordán keiba miibetan iantana joni? Ja yoikin min noa ayantana, ramara jaribi jato bautizani iitai, jakopíra ichaxon já chibankanai —akin akana iki.

²⁷ Jaskáakanketian Juanman jato yoia iki: —Diossen jato shinan meniamaara, tsonbi jawen shinanmanbi jato jaskáati atipanyamake.

²⁸ Matonbira ea ninkata iki eama riki ja Cristo, eara jakiriakin jato yoiti Diossen raanares iki, akin en jato akaitian.

²⁹ Ja wanotiainkora, ja wanoai joni iki ja jan biai ainboya, jatian ja wanoai joni jabé kikin raenanaira, jato betan jain ixon jawen joi ninkatax raroai; Jaskaribiira ea ikonbiresi raroai, ichaxon ja Cristo ikonhakanai maton ea yoiai ninkatax.

³⁰ Ja jonira jatíbiain kikinni ninkakaati jake, jatian eabiribira moa ninkakatima iki.

Cristo riki ja naikanmeax joá

³¹ Ja naikanmeax joá Jesussiki jatíbi jonibo xewina kikin joni. Jatian ja nato mainmeabora nato mainmea biribi iki, jaskara kopíra nato mainmea jawékibores jabaon yoiai. Ikaxbi ja naikanmeax joá riki jatíbi jato xewina kikin joni.

³² Jaskara kopíra jan akai ja naikanxon oinna, itan ninkata jawékibo jato yoikin, ikaxbi jan jato yoiai joibo, tsonbi ikonhayamakanai.

³³ Ikaxbi jaweratonki ikonhaai, janra noa onanmai ja Diossen yoiaibo riki ikon ixon jan onanna.

³⁴ Jaskáakin Diossenbi raana joá ixonra, Diossen joibores yoiai, Diossenbi ayorabireskin jawen shinan menia kopí.

³⁵ Papa Diossenra jawen bake noike, jaskara kopíra jawen atipana koshi menixon, jatíbi jawéki jawen mekenman jenea iki.

³⁶ Jaweratobaonki ja Diossen Bake ikonhaai, jabora moa jatíbitian jati neteya iki. Ikaxbi, jaweratoboki ja Diossen Bake ikonhatinin keenyamabiresai, jabora jati neteoma inóxiki, jaskara kopíra moa Diossen jato akonbireskin castigantiresbo iki —akin aká iki.

4

Jesús betan Samariainoa ainbo

¹ *Fariseobaonra yoikanai ninkaxon onankana iki, ja Jesussen jaonmea onannaibo itiaikin jato biboresai, itan Juanman jato imai bebonbiresibi jato bautizanai.

² (Jesussen jato bautizanainmabira ikana iki jaskati, jaonmea onannaibaonreskaya jato imainbi).

³ Jatian moa jaskara onannax, Judea mainmeax moa Jesús Galileanko karibaa iki.

⁴ Jatian jain kaai, Samaria mainbi winókaini kati iká iki.

⁵ Janbi kaax ja Samaria main iká Sicar jemanko nokokana iki, ja Jacobnin jawen bake José mai iboamani ochóma.

⁶ Jainra iká iki ja Jacobnin pozo, jain kaaxa paxkinax Jesús yakata iki. Jatian iká iki moa bariapan ikibi.

⁷ Ja Jesús bicho jain tantii iitainbi westíora Samariainoa ainbo joá iki ja pozonkonია onpax bii, jain kaketian Jesussen ja ainbo aká iki neskáakin: —Ea ichama onpax meniwe en xanon —akin.

⁸ Jatian jaonmea onannaibobiribi ikana iki jeman bokana, ja jawékiati maroi.

⁹ Jatian ja judíobo *Samariainoabo betan jakoni raenanyamakanai iketianra, ja ainbaon Jesús neskaa iki: —¿Jaweatiki judío ixonbi min ea onpax yokatai? Eara Samaria ainbo iki, min ea jaskáati ikaxbi —akin.

¹⁰ Jaskáabi Jesussen neskáakin yoia iki: —Minra onanyamake ja Diossen mia menikasai jawéki, jainxon tsoarin jan mia onpax yokata joni ixonribi min ea onanyamake;

onaxonra min ea kaya onpax yokákeanke. Jatianra en mia meniti iki, mia jayakax jatíbitian jati onpax —akin aká iki.

¹¹ Jatian, ja ainbaon yoia iki: —Ja pozomea onpaxa chichóyora iki, itan min jan weaxon tsekatribira yamake. ¿Jatian jaweranoakayaki ea jan jatíbitian jamati onpax min ea meniti iki?

¹² Nato pozora non reken papashoko Jacobnin axon noa jenexonbaina iki; nenoa onpaxa janribi jawen bakeboyaxonbi xeapaoniki, jainoax jawen yoinabaonribi ¿Jaskara ikaxki mia já bebonbires onan itan koshi iki? —akin aká iki.

¹³ Jaskáabi Jesussen neskaa iki: —Jaweratobaonki nato pozomea onpax bixon xeai, jabora jawekeskataxbi nomii jeneyamakanai.

¹⁴ Ikaxbi, tsonki ja en menia onpax xeai, jabora jawetianbi nomin iwetsatima iki. Ja en menia onpaxra jato meran ikax, jawetianbi tsosinhosma jene pononai keská iti iki, jaskakinra jatíbitian jan jato jamati iki —akin.

¹⁵ Jatian ainbaon yoia iki: —Rama ja onpax ea meniwe, ea jawetianbi nomin iwetsayamanon, jatianra nato pozomea onpax bii ea jowetsatima iki —akin.

¹⁶ Jatian Jesussen neskáakin yoia iki: —Kamentanwe min benepari kenai mia jakiribi joríbanon —akin.

¹⁷ Jaskáaketian ja ainbaon neskaa iki: —Eara benooma iki —akin. Jaskáakenbi Jesussen yoia iki: —Ikonra min yoike mia benooma.

¹⁸ Miara pichikai benoa iki. Jatian rama mia jabé jaa jonira, min benema iki. Jaskara ixonra, min ea akonkin yoike —akin aká iki.

¹⁹ Jesussen jaskáa ratéxon, ja ainbaon neskaa iki: —En oinnara mia profeta iki.

²⁰ Ja non rekenbaonra nato mananmanxon Dios rabipaonike; ikaxbi mato judíobaonbiribi yoiai, Jerusalén jemanxonbichores non Dios rabiti —akin aká iki.

²¹ Jaskáa Jesussen yoia iki: —En mia yoiabo ikonhawe ainbó; iitira nete nokónoxiki nato manain joxónmabi itan Jerusalénhain kaxonmabi ja non Papa Dios jatíbiainxon rabikanti nete.

²² Mato samaritanobaonra onanyamake maton ja rabiai; ikaxbi noa Judíobaonreskayara onanke ja non rabiai Dios, jan noa kishpinmati Judíoboibakeax joái iketian.

²³ Ikaxbi netera nokóti jake, ja non Papa Dios ikonhataan rabiaibon jawen Shinanman akinnaton, akonkin jaton shinanyaxonbi rabikanti nete, ja netera moa ramabi senenke. Jaskáakinshaman ja rabiaibaon rabbitininra non papa Dios keenai.

²⁴ Dios iki shinanres jaskara kopíra já rabiaibaon akonkin jaton shinanyaxonbi rabikanti jake, ja Diosen Shinan keenai keskáakinshaman —akin.

²⁵ Jaskáa ainbaon yoia iki: —Enra onanke, ja Cristo joti. Janra joxon noa jatíbi jawéki onanmanoxiki —akin aká iki.

²⁶ Jaskaketian Jesussen yoia iki: —Ja riki ea, ja miibetan yoyo ikai —akin aká iki.

²⁷ Jaskara yoi iibekonaitian Jesussenmea onannaibo nokokana iki, nokóxon oinkana iká iki, Jesús ainbo betan yoyo iki. Jaskatai oinnax, ikonbiresi ratékana iki; ikaxbi tsonbi ¿Jawe keeniki mia iitai? Itan ¿Jawe yoiiki mia ja ainbo betan iitai? akin ayamakana iki onsataxon.

²⁸ Jatian ja ainbo, jainbi jawen chomo jenebaini ishtoi kaa iki, kaaxon ja jemamea iká jonibo jato neskáakin yoia iki:

²⁹ —Bemenkanwe westíora joni oinni, janra ake, jatíbi en aká jawékibo ea yoipakexonkin, ¿Natomarin ja *Cristo? —akin jato aka iki.

³⁰ Jaskáakin jato ainbaon keshana, ja jemamea jonibo Jesús oinni bekana iki.

³¹ Jatian jaonmea onannaibaonbiribi ja Jesús jawékiamakaskin, natotanibires piwé Maestró akin akana iki.

³² Ikaxbi jan jato yoia iki: —Nokon pitira moa jake, jara maton onanyamake —akin.

³³ Jato jaskáa jaonmea onannaibo, yokakanankana iki neskati: —¿Tson jawékiati bexona pixonmein noa jaskáake? —ikibo.

³⁴ Jatian Jesussen jato yoiribia iki: —Nokon jawékiati riki ja Diossen yoiai keskati ea jati, itan ja ati ea raana jawen tee en senenhaxonti.

³⁵ Matora ikai: ‘Chosko oxeparira maxkáke nato trigo bimi non tsekati’, iki. Ikaxbi enbiribira mato yoiai neskáakin; jonibo oinxon jatoakin shinankanwe, jabo riki ja wainko trigo banaa moa senenketian tsekatires keskábo.

³⁶ Ja bimi tsekai keskáakin jato akinni teetaibaonra kopí binoxiki, jaskáakin jato akinnabo moa jati neteya ikanaitian. Jaskara ikaxa ja bero banai teetabo betan, ja bimi tsekai teetabo kikinni rarokanti jake.

³⁷ Ikon yoiira ikanai: ‘Wetsa jonin banaketianra, wetsa jonin tsekai’, iki.

³⁸ Jaskaribiakinra en mato bimi tsekati raana iki, mato jain banai teetamainkobi. Wetsabora kikinni teekana iki ja bero banai, jatian matonbiribi rama ja bimi tsekaresai —akin jato aká iki.

³⁹ Jatian ja jeman ika icha samaritanobaon Jesús ikonhakana iki, já onannama ixonbi: “Jatíbi en aká jawékibora ea yoixonke”, akin ja ainbaon jato keshana.

⁴⁰ Jato jaskáaka bexon jain nokóxon ja Samaria jonibaon, Jesús yoikana iki, jatoibapari baneti. Jaskáakana, rabé neteres Jesús jatoiba baneta iki.

⁴¹ Jaskati ja jeman banéxon janbi jato yoiai ninkatax, ja ikonhataan bebonbires jaki koshikana iki.

⁴² Jatian ja ainbo neskáakin yoikana iki: —Ramara non ikonhai ja min noa yoia kopíbichoma. Nonbishaman ninkáxonribira non ikonhai. Jakopira moa non onanke, nato riki ikon jan jatíbi jato kishpinmati joni iki ixon —akin ja ainbo akana iki.

Apo betan teetai sontárobaon koshin bake isinai, Jesussen benxooa

⁴³ Jatian jain rabé nete itaanana moa Jesús Galilea main kaa iki.

⁴⁴ Ja Jesussenra moabi jato yoia iká iki: Jawetianbira westíora profeta, jawen mainxonbi tson ikonhayosma iki akin.

⁴⁵ Jaskara ikenbira ja Galilea main nokoketian, jainoa jonibaonbiribi jakonshaman shinanyaxonres ja Jesús bikana iki. Ja *Pascua fiestatian, Jerusalénhain ixon, ratéti jawékibo akaitian jatonbi oinna ixon.

⁴⁶ Jaskatax kaax Jesús nokota iki, ja Galilea main iká Caná jeman, jainxon onpax vinoayantanainko. Jatian jainribi iki iká apo betan teetai oficial, jawen bake iká iki isinai Capernaúm jemanko.

⁴⁷ Jain ixon, ja joni koshin ninkata iki, Judea mainmeax joáx, Galilea main Jesús nokota. Jaskara ninkatax, Jesús siba ja joni joá iki, jaiba joxon yoia iki, jawen bake isini mawatibishoko iketian, ja benxoaxoni jabé jawen xobon kanon ixon.

⁴⁸ Jaskáabi Jesussen yoia iki: —Matonra ea ikonhai en jaskáakinbo ratéti jawékibo akaitian oinxonres —akin.

⁴⁹ Jaskáabi ja oficialnin iokashorakin yoia iki: —Ishtontani kamenwe, ja nokon bake mawatamatianbi —akin.

⁵⁰ Jaskáabi: —Moa masá shinanyamai, karestanwe min xobonko; ja min bakera moa jakon iki —akin Jesussen aká iki. Jaskáakin Jesussen yoia ja jonin ikonhaa iki. Jaskatax moa karibaa iki.

⁵¹ Moa kaaitian, jawen yonotibaon bechixon yoikana iki: —Min bakera moa benxoke —akin.

⁵² Jatian jaskáakana, jato yokata iki: —¿Jawetianshamanki iká benxoi? —akin. Jatian yoikana iki: —Bakish bari matanxameketianra moa yoná jeneibake —akin.

⁵³ Jaskáakin yoikana ja jonin shinanna iki, bakish jain barishamanribi: “Min bakera moa benxoke”, akin, Jesussen aibata. Jaskáaxon ja jonin jatíbi jawen xobon iká boyaxonbi, Jesús ikonhakana iki.

⁵⁴ Natora iká iki, ja rabé itin ratéti jawéki Jesussen aká. Ja Judeainoax jakiribi Galilea main kanontian.

5

Betesda janeya ianshokoainxon isinai joni Jesussen benxooa

¹ Jatian iikin, Jerusalénhainxon judíobaon fiestaaka iki; jatian jato betan ja fiesta winoti Jesús jain kaa iki.

² Ja Jerusalén jemanra jake jan carnerobo weitai ani xepóti, jatian ja ochóma iká iki westíora xantóshoko jawen jane Betzatá, judíobaon join aká. Jatian ja ianshoko kexá iká iki, jain otati pichika peota akana keoyoa.

³ Ja peotabaon iká iki icha isinaibo main rakatabo, benchebo, chantobo, yora jiri-omabo, jainxon ja jene yakitai manai.

⁴ [Jatian westíora Ángelra basibores jain jokátiai, jatian joxóntiibi ja jene yakímaa pekáo janpari ja jene tsakaabo, meskó isinyabo benxokatikanai]

⁵ Jatian jainribi iká iki, westíora joni moa kimisha chonka posaka baritia isinai.

⁶ Jain rakáketian kaxon Jesussen nokoa iki. Nokóxon onanna iki moa basi isinai riki ixon. Jaskara kopí yokata iki: —¿Miaki min isin benxokasai? —akin.

⁷ Jesussen jaskáa, ja isinaitonin yoia iki: —Eara keenai benxotinin, ikaxbi ja jene yakitaitian ea jan boxon nenantira yamake. Enbix ea kaabira, jatonpari boxon jene tsakakin ea mawinkanai —akin aká iki.

⁸ Ja isinaitonin jaskáabi, Jesussen yoia iki: —Wenixon min rakáti bibaini katanwe —akin.

⁹ Jaskáakin yoiatianbi ja joni jawen isin benxoa iki; jaskatax jawen rakáti bibaini moa kaa iki. Ja netera iká iki tantiti nete.

¹⁰ Jatian jaskáakin ja Jesussen benxooa joni kaaitian oinxon, judío koshibaon akana iki neskáakin: —Ramara tantiti nete iki jaskara ikenra, ja min rakáti papibaini mia kati atipanyamake —akin.

¹¹ Jaskáabi, ja jonin yoia iki: —Ikaxbi jan ea benxooa joninra ea yoike: ‘Min rakáti bibaini katanwe’ —akin.

¹² Jato jaskáa, yokáribikana iki: —¿Tsoarin ja jaskáakin wenixon min rakáti bibaini katanwe akin mia aká? —akin.

¹³ Jaskáakanabi, janshaman benxooa onanyamaxon, jawebi jato yoiamaa iki; ja benxoabaini moa Jesús joni icha xaran onantimakaini kaketian.

¹⁴ Jatian jaskáa pekáo ja benxooa joni Jesussen meraribia iki, Dios rabiti xobo meranoa, jainoa nokoxon yoia iki neskáakin: —Ramara moa mia benxoke, moa jakiribi ochayamawe, mia ikátiai bebonbiresa mia iribanake —akin.

¹⁵ Jaskáakin Jesussen yoia, ja joni pikókaini kaa iki, ea jan benxooa joni riki Jesús iki ixon ja judío joni koshibo yoi.

¹⁶ Jatian jan jato yoia onanxon, judío joni koshibaon moa Jesús jakonmaakana iki; tantiti netenbi neskara jawékibo akaitian.

¹⁷ Jaskarabo shinankanai onanxon, Jesussen jato yoia iki: —Ja nokon Papara jawetianbi teeti jenéyamai, jaskara kopíra earibi teeti tantiamai —akin.

¹⁸ Jato jaskáaketianra judío joni koshibaon, bebonbires reteti shinankana iki. Ja tantiti nete mekeyamai kopírichoma, Dios riki nokon Papa iki ikaitian ninkaxon, natora Dios keskaribi ikasi iki ixon shinanxon.

Diossen Bake yoiti koshia

¹⁹ Jaskáakinbo joni koshibaon shinankanaitian, Jesussen jato aká iki, neskáakin: “Ikonshamanra en mato yoiai, maton onannon ixon. Jawen keena keská ati, ea Diossen raana ixonra, nokon shinanmanbi en jawebi ati atipanyamake; ja Diossen Bake ixonkayara

jan shinannai keskáribi en shinannai. Jaskara ixonra ja nokon Papan keena keskábores en akai.

²⁰ Nokon Papanra ea noiike, noixonra jatíbi jan akai jawékibo ea oinmai; jainxonra ja en aká bebonbires ratéti jawékibo ea amati iki. Jaskarabo en akaitian oinnaxa, ja en joni benxoaketian oinnax ratéibata bebonbires mato raténoxiki.

²¹ Ja nokon Papa Diossen mawábo jiriataan jato jamai keskáakinribira; jawen bake ixon, enribi mawábo jirimataan jato jamai, ja en jaskáati shinannabores.

²² Jaskara ixonra, ja nokon Papa Diossen tsoabi jakonmaakin yoiti atipanyamake ocha akanaitian. Janra jatíbi jawen atipana koshi ea menia iki ja jakonma jawéki akanaibo en jato yoixonon ixon.

²³ En jaskáaitian oinxon ea kikinman shinantaanan, ja nokon Papa akanai keskáribiakin earibi rabikanti kopí. Jaweratobaonki ea kikin shinanxon rabiama, jabaonra jan ea raana nokon Paparibi rabiamakanai.

²⁴ Enra mato ikonshaman yoiai, jaweratobaonki, ja en yoiai jawékibo ea ninkaxonai itan jan ea raana nokon Paparibi ikonhaai, jabora moa jatíbitian jati neteyabo iki; jaskara kopíra moa masá teneyamanoxikanai, moa manotiain kaai iitibi kishpin-meetabo kopí.

²⁵ Ikonshamanribira en mato yoiai; moara nete nokotai, ramara peokooke, jatíbi mawábaon ea Diossen Bake iketian nokon joi ea ninkáxonkanti nete. Jatian ja nokon joi ea ninkáxonabora, jatíbitian janoxikanai.

²⁶ Ja nokon Papara tson jamaamabi jawen atipana koshinbi jake; jaskaribi itiakinra ea imaa iki ea jawen bake iketian.

²⁷ Jainxonra ja jonin Bake yoiti koshi shinan menia iki, jakonma akanabo iketian jato yoixonon ixon.

²⁸ En mato jaskáakin yoia, ratéyamakanwe; netera nokonoxiki, jatíbi mawatabaon nokon joi ninkákanti nete.

²⁹ Jaskáakin ninkatata ja minmeeta kini meranoaxbi pikonoxikanai; jatian ja Dios keena keskáakin jakon jawéki akáboresa, jati neteya inox jirinoxikanai. Ikaxbi ja jakonma jawéki akáborá masá tenetiain potakaanox jirinoxikanai.

Jaskarainxon Jesús yoiti koshia non onanti

³⁰ Enra nokon shinanmanbi jawebi ayamai, enra jaton iká jawékibo jato yoixonai, ja nokon Papan jaskáati yoiaboresibi, jato jaskáakinra ja ikana keskábiakin en jato akai, jakopíra jaton aká jawékishamanbores en jato yoixonai, nokon shinanmanbi ayamai kopí. Eara keenai jan ea raana nokon Papa keenai keskáres axontinin.

³¹ Jatian ja nokon ikabo yoii enbixbi ea yoikaatara, ja en mato yoiai jawékibo ikonma ikeanke.

³² Ikaxbi jarake wetsa joni, jan nokon iká jawékibo mato yoiai, jan mato yoiai joibora ikon iki.

³³ Matonra jato Juanhiba raana iki; tsoarin ja iki ixon yokáti, jatianra jan mato ikon jawékibo yoia iki.

³⁴ Eara wetsa joninbires jaskáakin yoiai ikashamai; ikaxbi ea ikonhaax mato kishpin-meenon ixonra en mato jaskáakin yoiai.

³⁵ Juanra iká iki, lamparin joekan mato tenai keská. Jaskara ikaxa, jan jaskáakin yoiai ninkatatax mato jawetio basishokores rarokana iki.

³⁶ Ikaxbi jarake ja Juanman yoia bebonbires ikonshaman jaskáaxon ea Diossen raana maton onanti: Ja riki ja nokon Papan raana joxon, jawen tee ati yoiabores senenhakin en ratéti jawékibo akai.

³⁷ Jainxon ea jan raana nokon Papanribira ekiriakin jato onantiakin yoiai, jawetianbi jawen joi maton ninkatama, itan jabishamanribi maton oinnama ikenbi.

³⁸ Jaskáakin mato yoiabira, jawen joi maton ninkáxonkashamaa iki, ja ea jan raana joá ikenbi maton ikonhakashamai kopí.

³⁹ Matonra akai kikinakin onannoxon tanabokin Diossen joi yoyo akin; jaskatax jatíbitian jati neteya iti shinanxon. Maton jaskáakin shinannaibira, ja Diossen wishá kirika meran iká joibaon eares mato yoixonai.

⁴⁰ Jaskara ikenbira maton ea ikonhakashamai, jatíbitian jati neteya en mato imati ikenbi.

⁴¹ Eara keenyamai ja en akai jawékibo kopíres ea jonibaon rabikantin.

⁴² Jainxonra en onanribike maton akonkin Dios noiamabo.

⁴³ Eara joá iki nokon Papan janenko; jaskara ikenbira maton ea ikonhakashamai. Jaskakinbira maton atiki wetsa joni jawen shinanmanbi joketian jares maton ikonhakin.

⁴⁴ Matonra jawekeskaxonbi ea ikonhayamai, wetsabaonres jakonman yointaan rabitinin keenaibo ixon, jatian Diossenkaya mato jaskáati ikenbi maton ja benayamai.

⁴⁵ Jaskara ixon shinanyamakanwe, ea riki ja maton jakonma akaitian nokon Papa jan keshanai ixon, mato jaki koshia Moisés riki ja nokon Papa jan jaskáakin keshanai.

⁴⁶ Jatian ja Moisés ikonhaa ixonra, maton earibi ikonhakeanke. Jatíbi jan wishaabora iká iki ea yoikin akábires.

⁴⁷ Ikaxbi matonra ja Moisésen wishanibo ikonhayamai ¿Jawekeskaxonki ja en yoiai joibo maton ikonhati iki?” akin jato aká iki.

6

Icha joni Jesussen pima

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

¹ Jainoax iiti jatíbi jaonmea onanaiboyabi Jesús Galilea ian keiba kaa iki. Jabi iki ja Tiberias ian.

² Jain kaaitian icha jonin chibana iki isinaibo shinanmares benxoaitian oinkinres.

³ Kaax nokotax jaonmea onannaiboya Jesús mananman mapetax, jain yakákana iki.

⁴ Jatianra iká iki moa *Pascua fiesta iti ochóma; ja judíobaon fiesta nete.

⁵ Jain yakáxonra, Jesussen oinna iki joni icha ja chibani bekanaitian. Jaskara oinxonra Jesussen Felipe yokata iki: —¿Ramakan non jaweranoa jawékiati marotiki nato jati icha joni non pimati? —akin.

⁶ Moa shinanmanres jan ati onanxonbira Jesussen Felipe jaskáa iki. Janbiribimein jawekeska shinannai ixon onannoxonres.

⁷ Jatian Felipen neskaa iki: —Rabé pacha nete teexon bikanaitii koríkibira senentima iki non jan jawékiati maroxon, non jato ichama ichamashokobo jawékiamati —akin.

⁸ Jatian jaskakanainbi Simón Pedron wetsa Andrésenbiribi jato yoia iki:

⁹ —Nenora ike westíora bake pichika cebada aká panya, itan rabé yapaya. Ikaxbira, jatí icha joni betan jashoko senenti jisáma iki —akin aká iki.

¹⁰ Jaskáaketian Jesussen jato yoia iki: —Jatikaxbi yakákanon jato yoikanwe —akin. Jatian ja ikanainko iká iki icha xobi, jaskara iketian jainbi yakákana iki. Jatian ja bea jonibo benbobobichores toponkana ika iki pichika warankabira.

¹¹ Jatian Jesussen, ja pichika pan bixon, Dios iráke aka iki. Jaskáakin senenhaxon, jaonmea onannaibo menia iki. Jatian jabaonbiribi ja yakatabo tekikin jato menipakea iki, jaton keenatiibo. Jatian ja rabé yapa bixon jaskáaribia iki.

¹² Moa jawékiax potókanketian, Jesussen jaonmea onannaibo yoia iki: —Ja pikin texeakanabo tsinkikanwe yoyokooranake —akin.

¹³ Jato jaskáaketian ja cebada aká pichika pan ikainoax texea tsinkikana baneta iki, chonka rabé tasá bochopari jawékiakanama.

¹⁴ Jaskáakin Jesussen ratéti jawéki aká oinnax jonibo ikana iki: —Ikon natokaya riki ja joti ninkakaakatitai *profeta —iki.

¹⁵ Jaskati jatonbiribi yoyo ikanainbi Jesussen jato onanna iki, ja keenyamainbi boxon apo imati shinankanai. Jaskara onannax, jato potabaini jabicho mananman kaa iki.

Jene besenen niax Jesús kaa

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶ Moa yametaitian jaonmea onannaibo, jainxon manai ian kexa bokana iki.

¹⁷ Jatian jainxon Jesús manai iikanainbi moa yaméketian, ja Capernaúm jemanko boí moa shitákana iki.

¹⁸ Jatian bokanainbi niweaba koshi paketa iki. Jaskaketian ja ian ishtonbires bechon ania iki.

¹⁹ Jaskara bechon naponbi, pichika iamax sokota kilómetrobira moa bokana iká iki, jainxon Jesús jene besenen niax jatokiriti joaitian merakana iki, jaskáakin oinnax ikonbiresi rakékana iki.

²⁰ Jatian Jesussen jato aká iki, neskáakin: —¡Ea riki, rakéyamakanwe! —akin.

²¹ Jato jaskáaketian, moa onanxon rarokin, boten nanémakana iki, jaskata basimabi boax, ja jain bokanainko moa nokókana iki.

Jesús benai jonibo bokana

²² Jatian nete xabáketian, ja ian keiba baneta jonibaon moa onankana iki, Jesús kayamaibi ja jaonmea onannaibo jatobires westíora botenbicho boibakana.

²³ Jaskati iikanainbi, ja Tiberias jemameax bea wetsa botebo nokókana iki, ja jainxon Dios iráke ataanan joni icha Jesussen pimaibata ochóma.

²⁴ Jatian jawen joniboyabi Jesús rotoax, ja bote repiabaon napokoobaini Capernaúmhai Jesús benai, jonibo bokana iki.

Jesús riki jatíbitian jan jati jawékiati

²⁵ Boax nokóxon jaokea Jesús nokokana iki. Jainxon yokákana iki: —¿Jawetianki mia neno nokota Maestró? —akin.

²⁶ Jaskáakana Jesussen jato yoia iki: —Enra mato kikinakin onanke, ja ratéti jawéki akai oinxon ikonhai kopímara akai maton ea benakin, ja mato pimaxon potóabata shinanniresa ike mato joi.

²⁷ Ja nekeabi basima keyotai jawékiatibichoira shinannires teeyamakanwe, jan mato jatíbitian jati jawékiati benaikayara mato jaskáti jake; jara ja jonin Bakenbichores mato meniti atipanke, jaskáati ja Papa Diossen raana ixon —akin jato aká iki.

²⁸ Jato jaskáa yokáribikana iki: —¿Jawe jawékikayaki non ati iki, ja Diossen noa amakasai tee non axonti kopí? —akin.

²⁹ Jaskáa jato yoia iki: —Ja maton atin Dios keenai tee riki, jan raana joá maton ikonhatininres —akin.

³⁰ Jato jaskáa, yokáribikana iki: —Ja oinxon non mia ikonhati kopíki ¿Jawe ratéti jawéki min noa axonti atipana? ¿Jawe teebokayaki min akai?

³¹ Non reken papabaonra akana iki, jain joni jayamainkoxon maná janeya jawékiati pikin. Ja yoiira ikai Diossen joi meran neskati: ‘Naikamea jawékiatira Moiséssen jato pimaa iki’, iki —akin akana iki.

³² Jaskáakanketian Jesussen jato neskaa iki: —Ikonshamanra en mato yoiai, Moiséssenra ayamaa iki, ja naikanmea jawékiati jato menikin. Nokon Papa Dioskayara iká iki, jan jato meniai. Ramara jabiribi iki, ja naikanmea ikon jawékiati jato meniai.

³³ Ja jawékiati jato Diossen meniaira, naikanmea janbi raana joá iki, ja jawékiaxa jatíbi jonibo jati atipanke —akin jato aká iki.

³⁴ Jatian jabaonbiribi ja jawékiatinin keenkin yokákana iki: —Ibó, rama ja min yoia jawékiati noa jatíbitian menikin joneyamanoxiwe —akin.

³⁵ Jaskáakana, jato Jesussen yoia iki: —Ea riki ja jan jati jawékiati, tsoaki eiba joái, jara jawetianbi jawékiatinin itima iki; jatian tsonki ea ikonhai, jara jawetianbi nomin iwetsatima iki.

³⁶ Ikaxbira en mato yoia iki; moabi ea oinna ixonbira maton ikonhayamai akin.

³⁷ Jatíbi ja nokon Papan ea menia jonibora, eki bekanti jake, jaskati bekanaitianra jawekeskaxonbi en jato biamati atipanyamake.

³⁸ Eara nokon keena keskáres akí naikanmeax joáma iki. Eara joá iki nokon Papan raana, jawen keena keskáres axoni.

³⁹ Jatian ea jan raana nokon Papan shinan riki, jatíbi ea jan menia jonibo, jawekeskaxonbi en jato manómatima; jara keenai moa nete senenketian, mawákanabo ikenbi en jato jirimaribatin.

⁴⁰ Ja nokon Papan shinan riki, Diossen bake oinxon, ikonhaax jaki koshiaibo, jatikaxbi jati neteya ikanti; jatian moa nete senenketianra en jato jirimanoxiki —akin jato Jesussen aká iki.

⁴¹ Jato jaskáa, ja judío koshibo sinati jakonmaibo Jesúski yoyo iki peokookana iki: “Ea riki ja naikanmeax joá jawékiati”, akin jato aketian.

⁴² Jaskati ikana iki ja Jesús yoií neskati: —¿Natamarin ja Josekan bake? Jawen papa betan jawen titara non kikhakin onanke. Jatian ¿Jawekopíki ramabiribi, eara naikanmeax joá iki iitai? —iki ikana iki.

⁴³ Jaskakanaitian jato Jesussen neskaa iki: —Jaskati jakonmai yoyo ikibo moa jenekanwe.

⁴⁴ Jan ea raana nokon Papan jato bearesa eki bekanai, tsoabira jatonbinix eki bekanti atipanyamake. Jatian ja beabora, moa nete senenketian, mawatabo ikenbi en jato jirimanoxiki.

⁴⁵ Ja *profetabaon wishani kirika meranra ikai neskati: ‘Diossenra jatíbi jonibo jato onanmanoxiki’, iki. Jaskara kopíra jatíbi ja nokon Papan yoiaibo ninkaxon ikon jawéki onannabores, eki bekanai.

⁴⁶ Tsonbira Dios oinnama iki; enbichoresa nokon Papa Dios oinna iki, eabi jaibakex joá ixon.

⁴⁷ Ikonshamanra en mato yoiai, tsonki ea ikonhaai, jara ea ikonhatianbi, moa jatíbitian jati neteya iki.

⁴⁸ Ea riki ja jan jati jawékiati.

⁴⁹ Maton reken papashokobaonra, jain joni jayamainkoxon maná pikana iki, jaskáakin piaxbira, jatikaxbi máwatires keyókana iki.

⁵⁰ Ikaxbi en mato yoiai riki, ja naikanmeax joái jawékiati; jaweratobaonki ja bixon piyai, jabora moa mawáyamakanai.

⁵¹ Eabi riki ja naikanmeax joá jawékiati. Jaweratobaonki ja jawékiati, jabora jatíbitian jati iki. Ja jawékiati en jato meniara nokon yorabi iki. Jara en jato meninoxiki, jatíbi nato netemea jonibo jakanon ixon —akin jato aká iki.

⁵² Jatian jato jaskáa, judío joni koshibo tsinkitax neskati yoyo ikana iki: —¿Jawekeskaxonmein atiki non pinon ixon nato jonin jawen yora noa menikin? —ikibo.

⁵³ Jaskakanaitian jato Jesussen yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratobaonki ja jonin Baken nami piyai, itan jawen jimi xeayamai, jabora jatíbitian jati neteoma inóxiki.

⁵⁴ Ikaxbi tsonki ja nokon nami piyai itan nokon jimiribi xeai, jara moa jatíbitian jati neteya iki; jatianra moa nete senenketian, mawata ikenbi en ja jirimanoxiki.

⁵⁵ Ja nokon yorara ikon iki ja jawékiati, jatian nokon jimiribira ikon iki ja xeati jawéki.

⁵⁶ Jatian jan nokon nami piyai itan nokon jimi xeaira, moa ebetan jakonhirai já iki, jatian earibi jabetan jakonbires jake.

⁵⁷ Jan ea raana nokon Papa riki jan jatíbi jawéki jamaa, jakopiresa ea jake. Jaskaribiira ja nokon yorabi jawékiabo, ea kopires janoxikanai.

⁵⁸ Ea riki ja naikanmeax joá jawékiati, ja jawékiatira ja maton reken papashokobaon maná pikani keskáma iki, ja jawékiaxbi ikana iki máwatires keyoti; ikaxbi jaweratobaonki nato jawékiati piai, jara mawáyamaibiribi jatíbitian jati iki —akin jato Jesussen aká iki.

⁵⁹ Jaskáakinbora jato Jesussen onanmaa iki Capermaúm jemankonia esé ninkati xobo meranxon.

Jan noa jatíbitian jamati joibo

(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

⁶⁰ Jato jaskáakin onanmaa ninkatax, ja icha Jesús chibanaibo neskati yoyo ikana iki: —Nato noa yoiai joibora, kikinbires ninkátikomabo iki ¿Tsonmein nato joi senenhaxonti atipanke? —ikibo.

⁶¹ Jatian jato jaskáa, meskóbo shinannax jakonmaibo yoyo ikanaitian onanxon, jato yokata iki: —¿Ja en jaskáakin yoiatonki mato jakonma shinanmai?

⁶² ¿Jawe ibirati mato, ja jonin Bake jakiribi naikan kaaitian oinnax?

⁶³ Ja Diossen Shinan riki jan jamai; ja yora keenai jawékibora jawemabi iki. Jatian en mato yoiwana jawékibo riki maton kayana itan jan mato jatíbitian jamai.

⁶⁴ Ikaxbi jarake mato jatíribibo ea jan ikonhayamaibopari —akin. Jesussenra peokootainxonbi moa onanna iká iki, tsoaborin jan ikonhayamaibo, itan tsoarin já jakonhai keská iikinbi, jan jakonmaati ixon.

⁶⁵ Jaskáaxon jato yoiribia iki: —Jaskara kopíra en mato yoia iki, ja nokon Papan jato eiba beyamaara tsoabi eiba beyamakanai —akin.

⁶⁶ Jato jaskáatianbira ja Jesús chibani iitaibaon, ichaxon moa chibankin jenekana iki.

⁶⁷ Jaskati moa bokanketian, jawen chonka rabé jaonmea onannaibo, Jesussen yokata iki: —¿Matonribiki ea moa chibankin jenekasai? —akin.

⁶⁸ Jato jaskáa, Simón Pedron yoia iki: —Ibó, jatian mia chibankin jeneaxki ¿Tsoiba noa kati iki? Miabichoresiki noa jan jatíbitian jamati joi yoiai.

⁶⁹ Jaskara kopíra non mia ikonhaa iki, nonra mia onanke, mia riki Diossen Bake —akin.

⁷⁰ Jaskáaketian Jesussen neskaa iki: —Enra mato katota iki ja chonka rabé jonibi. Ikaxbi westíora riki mato xaran *Satanássen shinanya —akin jato aká iki.

⁷¹ Jato Jesussen jaskáara iká iki, ja Simón Iscariotin bake Judas yoikin jato aká, jaribikaya jawen chonka rabé joni ikainoa ixonbi, jakonhai keská iikinbi, jan jakonmaati onanxon.

7

Jawen kikin wetsabaonbi Jesús ikonhayamakana

¹ Jaskarabo iká pekáora, Jesús Galilea main ikax, jatíbiain kakatiai. Jatianra Judea main kakáshamaa iki, jainxon judío koshiabaon retenoxon benakanai kopí.

² Ikaxbi, ja judíobo jaton peotabo akáx jain ikanti fiesta nete moa ochómaitianra,

³ jawen wetsabaon Jesús neskaa iki: —Nenobi banéyamai, Judeain katanwe. Abákanon, jainxonribi ja min ratéti jawéki akaibo, mia chibanaibaon oinkin.

⁴ Jawetianbira jonin já onankanon ixon, jawéki akin joneshoko ayosma iki. Jaskarabo akai ixonkaya, icha joni bebonxon jato axontanwe, abákanon mia onankin —akin akana iki.

⁵ Jaskáarakana iki, jawen wetsabaon já ikonhayamakin.

⁶ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Rama ikaxbira, ea jain kati nete nokotamapari iki, jaskara ikenra, ea kayamapariai. Ikaxbi matonara wetsa netenbires kati jakon iki.

⁷ Nato netemea jonibaonra mato omisyamakanai, jabo ikai keskatiribi mato jaketian. Ikaxbi eara akanai omiskin, jaton jakonma jawéki akaibo, en jato yoixonaitian.

⁸ Botankanwe, matobicho ja fiestanko, eara kayamapariai, ea jatian katira nokotamapari iki –akin jato aká iki.

⁹ Jaskáakin jato yoiax, Galileankobi baneta iki.

Peotaniinshokobo iti fiestanko Jesús kaa

¹⁰ Ikaxbi jawen wetsabo moa bokana pekáo, ja fiestanko Jesús kashokoa iki. Jain kaaibira oinkanaketian, kikinni onantimatax kaa iki.

¹¹ Jabira ja judío joni koshibaon, fiestanko benakin jeneyamakana iki. Jaskati ikana iki: –¿Jaweranomein iki ja joni? –ikibo.

¹² Jatian jonibo iká iki ja yoiaibobires, jatíribibo ikana iki: “Jakon joni riki já”, ikibo. Jatian wetsabobiribi iká iki: “Jara jakonma joni iki, icha jonira jato paranai”, ikibo.

¹³ Jaskati yoyo ikibi tsoabi jaton ninkákanonbi iamakana iki, ja judío koshiboki raketi.

¹⁴ Jatian moa jawetii neteres fiesta keyóti maxkaketian, joneshoko iitibi Jesús kaa iki, Dios rabiti xobonko. Jain kaxon, jato joi yoikin peoa iki.

¹⁵ Jato jaskáaitian ninkatax, ja judío joni koshibo ratetax ikana iki neskat: –¿Jawekeskaxon Diossen joi ayorakin onannarin, tson axeama ixonbi? –ikibo.

¹⁶ Jatian jaskáakin shinankanai onanxon, jato Jesusen neskaa iki: –Ja mato en onanmai joibora nokon shinanbima iki. Diossenra ea raana iki mato jaskáakin onanmanon ixon.

¹⁷ Jaweratoboki Diossen keena keskáres ati shinanya iki, jabaonra onanti atipanke; ja en mato onanmaiboki Diossen joi iki, iamax nokon shinanmanbiki en jato yoiaí iki ixon.

¹⁸ Ja jawen shinanmanbi yoyo ikai joni riki, jaskáaxon jashaman rabikanon ixon benai ikaires. Ikaxbi, eabiribi ponteti yoyo ikai, jan ea raana nokon Papabiribi rabikanon ikax, jaskara ikaxiki, jakopi ea jakonmaakin yoikanti yama.

¹⁹ Moiséssenra ja senenhati esé mato menia iki. ¿Jaskaramarin? Jaskara ikenbira, westíoraxonbi maton ja esé senenhayamai. Jakopira ea retenoxon maton shinannai –akin jato aká iki.

²⁰ Jaskáketianra, jonibaon neskaa iki: –Yoshin naikia ikaxa, mia jaskatai ¿Tsonki mia retekasai? –akin.

²¹ Jatian Jesusen jato yoia iki: –Westíoraakin en tantiti netenbi isinai joni benxoaketianra, mato kikinbiresi ratékana iki.

²² Ikaxbi matora Moiséssen yoia iki, ja maton jakina rebichi xateti axé jenetima, (jara iká iki ja reken papashokobaon jato yoia ikax, Moiséssen yoia), jatianra ja senenhakin maton akai, wetsatianbo tantiti nete ikenbi jonin jakina rebichi xatexonkin.

²³ Jaskara iken, ja Moiséssen esé senenhayamaa inaketian, tantiti nete ikenbi ja benbo baken jakina rebichi jato xatexonai ikaxbiki, ¿Jawekopi mato eki sinatai, ja tantiti nete ikenbi en isinai joni benxoa iketian?

²⁴ Jaskara kopí, timenbires akanai jawékibo ointaanres, jato jakonmaakin yoiamakanwe. Jato jaskáakinra maton kikinbires onanshamanxon ati jake –akin jato Jesusen aká iki.

Tsoarin ja iki ixon Jesusen jato onantiakin yoia

²⁵ Jatian jatíribi ja Jerusalénhain jakanabo ikana iki: –¿Natomarin ja retekaskin benakanai joni?

²⁶ Jato bebonxon joi yoiaibobires akanai, tsonbi jawe yoiyamakin. ¿Moara non joni koshibaonbira kikinbires onanke, ja riki ja *Cristo joti yoikatikanai iki ixon?

²⁷ Ikaxbi ja *Cristo jeketianra, tsonbi jainoax joá onanyamanoxiki. Ikaxbi nato non ayorakin onanke jaweranoarin iki ixon –ikibo ikana iki.

²⁸ Jaskákanaitian, Dios rabiti xobo meranxon jato esei iikinbi, koshínshaman jato Jesusen neskaaakin yoia iki: –¿Jaskara ixon maton ea onanke, jaweranoaxki ea joá iki ixon! Ikaxbi eara nokon shinanmanbi joáma iki, jan ea raana riki jawetianbi paranmima, jara maton onanyamake.

²⁹ Enresa onanke, jan raana jaibakeax joá, ixon —akin jato aká iki.

³⁰ Jaskáketianra, joni koshibaon yatanti shinanna iki, ikaxbi tsonbi ayamaa iki. Jaskáakanti nete senennamapari iketian.

³¹ Jaskakanainbira, ichaxon já ikonhaax neskatibo yoyo ikana iki: —Jan noa kishpinmati *Cristo joxonmein ¿Nato jonin aká bebonbires ratéti jawéki anóxiki? —ikibo.

Fariseobaon Jesús jato yatanmati shinankana

³² Ja *fariseobaon, itan ja *sacerdotebaon koshibaonra ninkata iki, icha joni ja Jesús yoií ikanaitian. Jaskara ninkaxonra, ja Dios rabiti xobo koirannai policiabo, raankana iki, ja Jesús yatanxon presoakanon ixon.

³³ Jatian jaskara onaxonra, Jesussen jato yoia iki neskáakin: —Basimara ea neno mato betan ikai; jainoaxa ea moa karibai ea jan raanaiba.

³⁴ Jain kaketianra, maton ea benanoxiki; ixonbira maton ea nokoyamanoxiki; jain ea kaainkora mato kati atipanyamake —akin jato aká iki.

³⁵ Jaskáketianra ja joni koshibo yokakanana iki: —¿Jawerano kaketian non meratima yoiiki iitai nato joni jaskati? Jawekeska ikaxa, wetsa jemabaonbira kaai, griego jonibo xaran iká judíoboiba, jain kaaxon ja griegobo eseribii.

³⁶ ¿Jawekeska yoiimein ike, matonra ea benanoxiki, ixonbira maton ea nokoyamanoxiki; jain ea kaainkora mato kati atipanyamake, akin noa aká? —iki ikana iki.

Jan jati onpax yoií iká

³⁷ Ja fiesta nete senentiainbira ikátiai kikinshamani mekéti. Ja netenra Jesussen wenixon jato koshínshaman neskáakin yoia iki: —Jaweratoboki nomiai, jabo eiba bekanwe.

³⁸ Jatian ja ea ikonhaibaon eibakea xeakanwe, Wishá meranra ikai neskati: Jato meranoaxa jan jato jamai onpax jokoni jenétima iki —akin jato aká iki.

³⁹ Neskáakin yoixonra Jesussen jato onanmakasa iki, já ikonhaibo ja Diossen Shinanya jato imati. Jatianra iká iki, ja Diossen Shinan jato meran yamapari, Jesús naikan kamapari iketian.*

Jonibaon jatonbiri tsamábo akana

⁴⁰ Jaskati yoyo ikaitian ninkatax, ja icha xaranmeax jatíribi ikana iki neskati: —Ikon natokaya riki ja profeta —ikibo.†

⁴¹ Jatian wetsabobiribi ikana iki: —Nato riki ja *Cristo —iki. Ikaxbi wetsabobiribi ikana iki: —Jama riki, ja Cristora Galileankoni ax joti atipanyamake.

⁴² Wishá meranra yoiai, ja *Cristora iti jake apo Davidkan chiní rareboainoa, itan ja apo David jain jakatiai Belén jemameax pikota —ikibo ikana iki.

⁴³ Jaskáakinbo Jesúski shinannaxa, jonibo moa jatonbiri tsamábo akáx, ikana iki.

⁴⁴ Jatíribiaonbiribi Jesús presoakin bokaskana iki; ikaxbi tsonbi boyamaa iki.

Judío koshibaon Jesús ikonhayamakanana

⁴⁵ Ja Dios rabiti xobo koirannai policiabo moa boribakana iki, ja fariseoboiba itan *sacerdotebaon koshiboiba. Bokanketian jato yokákana iki: —¿Jawekopiki maton beyamaa? —akin.

⁴⁶ Jatian jabaon yoikana iki: —¿Jawetianbira já ikai keskati yoyo ikai tsoabi non ninkáyosma iki! —akin akana iki.

⁴⁷ Jatian fariseobaon jato yoikana iki: —¿Matoribiki aká parankin?

⁴⁸ Tsoa non joni koshibaonbi, itan fariseobaonbira já ikonhayamakanai.

⁴⁹ Ikaxbi nato esé onanyamaa jonibora jakonmabo ikanai —akin jato akana iki.

* **7:39** Jesúsra naikan kamapari iká iki mawatax jiriamapari ikax. † **7:40** Ja *profeta iki iká riki, jan noa kishpinmati Cristo yoií iká.

⁵⁰ Jainribi iká iki ja fariseobo betan iká Nicodemo, ja Jesús betan yamé yoyo iki kayantana. Jan jato yoia iki:

⁵¹ —Non esekanra yoiai, jawe akárin ixon noa jan yoiai ninkatama ixon, timenbires joni jakonmaakin masá tenematima —akin.

⁵² Jatian jabaonbiribi yoikana iki: —¿Miaribikayarin ja Galileankonia? Diossen joikaya yoyo awe, jatianra min onanti iki, ja Galileankoniax jawetianbi *profeta joyamai —akin akana iki.

⁵³ Jaskatax, westíorabo jaton xobonkobo moa bokana iki.

8

¹ Ikaxbi Jesúsbiribi Olivos mananman kaa iki.

Benoyanixbi teakaatai ainbo

² Jatian moa nete xabáketian yamékirishoko, Dios rabiti xobonko Jesús joríbaa iki. Jain iketianra jonibo jaki bekana iki. Jatianra jainbi yakátaanan, jato Jesussen esekin peoa iki.

³ Jaskákenbira, ja esé onanbo betan *fariseobaon, westíora ainbo benoya ixonbi wetsa joni yoranmaitian meraxon bekana iki; bexonra, jain jonibo iká bebon nichinkana iki.

⁴ Jaskáaxonra Jesús yoikana iki: —Maestró, nato ainbora jawen benemabi yoranmai iitaitian non merake.

⁵ Ja Moiséssen esé meranra noa yoiai, jaskara ainbobo makanman tsakaan reteti. Jatian ¿Minbiribiki rama jawekeska yoiai? —akin.

⁶ Jabaonra jaskara jawéki yokata iki, ja tanakinres, jaskáaxon jakopi jakonmaakinbo yoinoxon. Ikaxbi Jesúsbiribi, metotinin mai wishaires beota iki.

⁷ Jabi jeneyamakin yokáboreskanaitian bewakeexon jato yoia iki: —Abánon, ja mato xaran iká ochaomatonpari, makanman tsakakin peokin —akin.

⁸ Jato jaskáatanan, jakiribi mai wishai beókainribia iki.

⁹ Jato jaskáa ninkatax, westíora westíorabo boí peokookana iki. Ja yosibopari iká iki boí peokooti, jatian ja ainbo betanbicho moa itinxon,

¹⁰ Jesussen bewaketaanan yokata iki: —Ainbó, ¿Jakan jan mia beabokan? ¿Tsonbiki mia castiganyamaa? —akin.

¹¹ Jaskáa ainbaon yoia iki: —Tsonbira ea ayamake, Ibó —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Jaskara ikenra, enribi mia jaweayamai. Katanwe; rama ochawetsayamanoxiwe —akin.

Jesús nato netemea joé keska

¹² Jato yoiboreskin, Jesussen jonibo neskaa iki: —Ea riki nato netemea joé. Jawerato-baonki ea ikonhaxon, en yoia keskábores ea axonai, jabora yamé meran iamai, jan jati joé meran jakanti iki —akin.

¹³ Jatian *fariseobaon yoikana iki: —Miinbiorara min ikábo yoiai. Jaskara kopíra min yoiaibo non ikonhaayamai —akin.

¹⁴ Jatian Jesussen jato neskáakin yoia iki: —Enbi nokon ika jawékibo en yoiaira, ikon iki, jakopira en onanke ea jainoax joá itan ea jain kaai. Mato riki ja jaweranoaxki ea joá itan jaweranoki ea kaai ixon onanyamaabo.

¹⁵ Matonra akai, jonin shinanmanres jaton jakonma jawéki akábo yoixonkin, ikaxbi enra tsoabi jato jakonmaayamai.

¹⁶ Jatian, jawekeskabo onanna ixon, jaskara riki akin en mato yoiara ikon iki; enbicho shinantaanan mato yoiaima ikax. Jan ea raana nokon Papa Dios betan shinantaanankayara en mato akai yoikin.

¹⁷ Maton esé meranbiribi akai yoikin, rabéxon jaskararibi yoikanketianpari joi ikonhati.

¹⁸ Nokon ikábora enbi mato onanmai. Jatian jan ea raana nokon Papa riki wetsa jan jato ekiriakin onanmai –akin.

¹⁹ Jato jaskáa yokákana iki: –¿Jaweranorin min Papa? –akin. Jatian Jesussen jato yoia iki: –Matonra ea itan nokon Papa onanyamake, ea kikinakin onanxonkayara, ja nokon Paparibi maton onankeanke –akin.

²⁰ Jesussenra ja fariseobo jaskáa iki, Dios rabiti xobo meranxon jato axeanontian; jain ofrenda napótibo ikainxon. Jato jaskáaitian, retekaskinbi tsonbi yatanyamaa iki, ja Diossen shinanxona mawáti nete senennamapari iketian.

Ea kaainkora, mato kati atipanyamake, iki iká

²¹ Jatian Jesussen jato yoiboresa iki: –Eara kaai, jatianra maton ea benanoxiki; ja ea jain kaainkora mato kati atipanyamake. Ikaxbi maton ochanbira mato mawánoxiki –akin.

²² Jato jaskáa, judíobo koshibo ikana iki neskati: –¿Janbix mawáti ikaxmein ikai, jain ea kaainkora mato kati atipanyamake, iki? –ikibo.

²³ Jaskakanaitian, Jesussen jato yoia iki: –Matobora neno namanmeabi iki, ikaxbi eabiribira bochikia iki; matobora nato netemea iki, ikaxbi eara nato netemeama iki.

²⁴ Jaskara kopíra en mato yoia iki, maton ochanbira mato mawánoxiki, akin. Jaskáakin Eabi riki jan mato akinti akin en mato akábi ea ikonhayamaira, maton ochanbi mato mawánoxiki –akin jato aká iki.*

²⁵ Jato jaskáaketian yokákana iki: –¿Tsoakayarin mia? –akin. Jatian Jesussen jato yoia iki: –Ea riki, ja en moabi mato yoipachoi.

²⁶ Jaskara ikaxa, ja maton iká jawékibo en mato yoixontibo ichabires iki, ikaxbi jan ea raanatonra ikon yoiai. Jatian ja jonibo en yoia jawékibora, jan ea yoiaitian en ninkata keskáboresibi iki –akin Jesussen jato aká iki.

²⁷ Jawen Papa Dioskiriakin jato Jesussen yoiabi, jabaon onanyamakana iki.

²⁸ Jaskara kopíra jato yoia iki: –Ja jonin Bake bochiki panínxonparira maton onanoxiki Ea riki, Eabi ixon, jaskara ixonra nokon shinanmanbi en jawebi ayamai, ja nokon Papan ea onanmaaboresibira en yoiai.

²⁹ Jan ea raana jonira ebébi iki. Ja nokon Papanra eabicho jeneama iki, jawen keena keskáres en axonai iketian –akin jato aká iki.

³⁰ Jato jaskáakin yoia, ninkaxon icha judío koshibaon já ikonhakana iki.

Diossen bakebo itan ochan iboa jonibo

³¹ Jatianra jawen joi ikonhakana judío jonibo Jesussen jato yoia iki: –En yoiai keskatibo jaaxparira ikonkon eonmea onannaibo mato itiki.

³² Akonkinra maton ea onannoxiki, jaskáakin akonkin maton ea onanketianra, xabakaatabo en mato imanoxiki –akin.

³³ Jato jaskáa, jabaon yoikana iki: –Noabo riki Abrahamman chiní rarebobo itan jawetianbira iboxon yonokanai joni noa ikama iki ¿Jawekopikayaki min noa yoiai, noa xabakaatabo itiki akin? –akin.

³⁴ Jatian Jesussen jato yoia iki: –Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratoboki ocha akí jaabo iki, jabora jan jato ochamaitonin iboakabo iki.

³⁵ Ja iboxon yonokanaibora, jatíbitian ja yonoai joni betan iamai, ikaxbi westíora jonin bakera jatíbitian jabetan iki.

³⁶ Jaskara kopí ea Diossen Bake ixon, nokon koshi shinanman en mato xabáara, ikonkon xabakaatabo mato ikanti iki.

³⁷ Enra onanke mato Abrahamman chiní rarebobo jaskákinbira maton ea retekasai, en yoiai joibo ikonhakashamakin.

* **8:24** Jaskati yoyo ikaxa Dios keskaribi Jesús ikai. Ex. 3.14

³⁸ Eara yoyo ikai nokon Papan ea axeabobiribi, jatian matonra akai ja maton pa-paibakeax axeabobiribi yoikin –akin jato aká iki.

³⁹ Jato jaskáa jabaon yoikana iki: –Abraham riki, non reken papashoko –akin. Jatian Jesussen jato neskáakin yoia iki: –Ja Abrahamman chiní rarebo ixonra, jan aní keskáribiakinkaya maton akeanke.

⁴⁰ Jaskáakin jan aní keskáribiakin ayamakinra, ikonkon Diossen ea axeaka riki akin en akábi, maton ea retekasai. Abrahammanra, jawetianbi jato jaskara ayamaa iki.

⁴¹ Matonra akai ja maton papan akai jawékiboresibi –akin jato aká iki. Ikaxbi jabaon yoikana iki: –¡Noara xoxo bakeboma iki, noara westíora papayabicho iki já riki Dios! –akin akana iki.

⁴² Jatian Jesussen jato yoiribia iki: –Ja Dios maton papa ikon iketianra, maton ea noikeanke; jaibakeax ea joá onanxon. Eara nokon shinanmanbi joáma iki, Diossiki ea jan raana.

⁴³ ¿Jawekopiki maton nokon joi onanyamaresai? Ea ninkáxonkashamai kopíres.

⁴⁴ Ja maton papa riki *Satanás, jatian matonra akai jawen keena keskábores akin, mato riki jawenabo. Nete peokoonontianbira ja Satanás retemis iká iki, jara jawetianbi ikoni yoyo iosma iki, ja jansoibo yoyo ikira jaskábiribi ikax ikai, jaskara jansobiribi itan jansón papa ikax.

⁴⁵ Ikaxbi ja ikon en mato yoiabi, maton ea ikonhayamai.

⁴⁶ ¿Tsoa ja mato betan itinatonki ea yoiti atipana ea ochaya iki ixon? Jaskáakin ikon en mato yoiabiki ¿Jaweati maton ea ikonhayamai?

⁴⁷ Ja Diossen bakebaonra, Diossen joibo ninkatai, ikaxbi ja maton ninkakashamai kopí riki matobo jawen jonimabo ixon –akin jato aká iki.

⁴⁸ Jatian judío koshibaon yoiribikana iki: –Ja Samaritano akin non mia akaira, atibi non mia akai, itan miara yoshin naikia iki –akin.

⁴⁹ Jatian Jesussen jato yoia iki: –Eara yoshin naikiamai iki. Ja ea ikairiki nokon Papakibiribi jakoni yoyo iki, ikaxbi matobiribira eki jakonmai yoyo ikai.

⁵⁰ Eara enbixbi rabikaayamai, ikaxbi jarake wetsa ea rabikantinin keenai, itan janra ja ea ikonhayamaibaon jaton akaibo yoixonai.

⁵¹ Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratonki ja en yoiai keskábo ninkaxon akai, jara jatíbitian jati iki –akin jato aká iki.

⁵² Jaskáa judío koshibaon yoiribikana iki: –Ramakayara, moa mia non onanke, mia yoshin naikia. Ja non reken papashoko Abrahamra mawata iki. Jainoax ja *profetabo ipaoniboribira moa mawákana iki. Jatian min yoiai: ‘Jaweratonki ja en yoiai keskábo ninkaxon akai, jara jatíbitian jati iki’, ixon.

⁵³ ¿Miaki ja non reken papashoko Abraham ipaoni xewina iki? Ja Abraham itan *profeta ipaonibora moa mawákana iki ¿Tsoaki mia shinanmeetai? –akin.

⁵⁴ Jatian Jesussen jato yoia iki: –Ja enbix rabikaatira, ja ea rabikaataibo jawemabi iki. Ikaxbi jan ea rabiai riki ja nokon Papa. Ja yoií mato jara non Dios iki mato ikai.

⁵⁵ Ikaxbira maton onanyamake, enresa onanke, Enribira onanyamake akin mato akáxa mato keskaribi kikinbires janso ea itiki. Enresa akonkin onanke. Jaskara ikenra jawen joi en senenhaxonai.

⁵⁶ Ja maton reken papashoko Abrahamra kikini raroa iki ea joái onantaanan, jatian jaskáakin janbishaman oinna keská shinantanaanra, kikini raroa iki –akin.

⁵⁷ Jatian judío koshibaon Jesús yoiribikana iki: –Miara pichika chonka baritiaomapari iki ¿Jatian min yoiai min Abraham oinna? –akin.

⁵⁸ Jatian Jesussen jato yoia iki: –Ikonshamanra en mato yoiai, Ja Abraham pikotamtianbira, ea moabi já iká iki –akin.

⁵⁹ Jatian jabaon makanbo bikana iki, ja makanman tsakaan retékaskin. Ikaxbi icha xaran jonetax ja Dios rabiti xobo meranoax moa pikota iki.

9

Benchebi pikota joni Jesussen benxoaa

¹ Jatian ja bain kawankin oinkin Jesussen meraa iki benche joni jaskábi pikota.

² Jatian jaonmea onanaibaon yokákana iki: —Maestró, ¿Jawekeskati nato joni, benche pikotameinki? ¿Janbix ochaaton ó jawen anibo ochaaton ikámeinki? —akin.

³ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Janbix ochaaton, itan jawen anibo ochaaton ikama riki nato joni benche pikoti. Diossen jawen koshi shinan maton oinnon ikax, iká riki, jaskara pikoti akin.

⁴ Netepari ikenra, jan ea raanaton tee non axonti jake, ikaxbi nokóranoxiki moa yamé keska ikax tsonbi tee atikoma nete.*

⁵ Jaskati nato netenpari ikaxa ea nato netemea joé iki —akin jato aká iki.

⁶ Neskáakin jato yoitaanan, maiki keyon michoa iki. Jaskáaxon ja maibi bixon seróaxon, ja benche jan beyota iki.

⁷ Jaskataan yoia iki: —Kamentanwe, ja Siloé xantóshokonko ikain bechokiiti —akin (Ja iki: “Raana”, iki iká). Jatian jaskáa, ja joni kaa iki. Jatian moa joxon, jakonhakin oinna iki.

⁸ Jatian japatax jaabo, itan jato koríki yokatai oinpachoaiboribi yokakanankana iki neskati: —¿Natomarin, ja jato jawéki yokati yakápachoi? —ikibo.

⁹ Jatian jatíribibo ikana iki: —Já riki —ikibo. Jatian wetsabobiribi iká iki: —Jama riki, ja jisábi wetsa joni riki —ikibo. Ikaxbi ja joninbi jato yoia iki: —Eabi riki —akin.

¹⁰ Jatian yokákana iki: —¿Jawekeskaxonki moa min rama ointi atipana? —akin.

¹¹ Jatian jan jato yoia iki: —Ja Jesús janeya joninra maiki keyon michotaanan, ja keyon mai seróaxon, ea jan beyota iki. Jainxonra ea yoia iki: ‘Ja Siloé xantóshoko ikain kaax bechokiitanwe’, akin. Jaskáa kaax, ea bechokiitatianbira en moa oinna iki —akin jato aká iki.

¹² Jato jaskáaketian yokáribikana iki: —¿Jaweranorin ja joni? —akin. Jatian jato yoia iki: —Enra onanyamake —akin.

Benche benxoaa *fariseobaon yokákana

¹³ Jatian ja benche ipachoi joni *fariseoboiba bokana iki.

¹⁴ Ja mai seróaxon beyoxon, Jesussen joni oinmanontian iká iki tantiti nete.

¹⁵ Jatian bokanketian, jabaon yokákana iki: —Jawekeskaxon moa oinnarin ixon. Jatian jan jato yoia iki, ja mai serokanra ea beyota iki, jaskáa pekáo ea bechokiita iki, jaskara kopí en rama oinnai —akin.

¹⁶ Jatian jatíribi fariseobo ikana iki neskati: —Nato jonira Diossibakeax joáma iki jakopira tantiti netenbi tantiamai —ikibo. Ikaxbi wetsabobiribi ikana iki: —¿Ameinti iki ochaya jonin ja oinxon onanti shinanmanres ratétibo akin? —ikibo. Jaskáaxon moa jatonbiribi wetsa tsamabo akana iki.

¹⁷ Jainxon ja moa benche ipachoi benxoaa joni yokáribikana iki neskáakin: —¿Ja mia benxoaxon oinmaa joniki, minbiribi jawekeska yoiai? —akin. Jatian jan jato yoia iki: —Jariki westíora *profeta —akin.

¹⁸ Ikaxbi ja Judíobaon, benche iká ixonbi moa rama oinna, ikonhayamakana iki, jaskákin jawen anibo kenamakana iki.

¹⁹ Jato kenamaa jawen anibo bekanketian yokákana iki: —¿Natorin ja maton bake, ja benche pikota maton yoiai? ¿Jatian jawekeskaxonki rama jakonhakin ointi atipana? —akin.

²⁰ Jatian jaskáakanketian, jawen anibaon yoia iki: —Nonra onanke, nato riki ja benche pikota non bake.

* 9:4 Tee ati netebo jakonpari iketianra, non ati jake, moa atikoma netebo nokóketianra moa non ayamanoxiki.

²¹ Ikaxbira non onanyamake, jawekeskaaxonki rama oinna iki ixon. Jainxon non onanyamaribike, tson oinmaarin ixon. Jabishamankaya yokákanwe, moa yosiriki, jatianra mato janbishaman yoiti iki –akin akana iki.

²² Jaskáakinra ja jonin anibaon jato yoia iki, ja fariseoboki rakékin. Ja koshibaon moabi shinankana iká iki, jaweratoboki ja Jesús riki ja Cristo iki ixon onanai, jabo jain tsinkíkanai xobonkonía moa pikokanti.

²³ Jaskara kopíra, ja jonin anibaon ja koshibo yoia iki: “Ja non bakera moa yosi iki, jabishamankaya yokákanwe”, akin.

²⁴ Jato jaskáakin yoiketian, ja benche benxoa judío koshibaon kenaribakana jocketian, yokákana iki: –Pontekinkaya noa Dios bebon yoiwe, nonra onanke ja joni riki ochaya –akin.

²⁵ Jatian ja jonin jato yoia iki: –Ochayarin, ixonra en onanyamake, jaresa en onanke benche ikátikinbi rama en jakonhakin oinnai –akin.

²⁶ Jato jaskáa, yokáribikana iki: –¿Miaki jaweaka iki? ¿Jaweki aká iki min oinnon ixon? –akin.

²⁷ Jatian jato yoia iki: –Moara en mato yoiwanke, ixonbira maton ea ikonhayamai. ¿Jawekopikayaki en jakiribi yoitinin mato kenai?, ¿Matonribikayaki ja chibankasai? –akin.

²⁸ Jaskaketian jakonmaakinbiresbo yoikana iki, jainxon neskáakin yoikana iki: –Miara ibirai ja joni chibanai, noa ikaxbira Moisésenmea onanaibobiribi iki.

²⁹ Nonra onanke, Diossenbi Moisés yoixon onanmani. Ikaxbi nato jonira non onanyamake, jaweranoax pikotarin ixon –akin.

³⁰ Jaskákana, ja jonin jato yoia iki: –¡Nokonara ratéti jawéki iki! Jaweranoax joárin ixon maton onanyamaa, ixonbira benche ikenbi ea oinmake.

³¹ Nonra kikinakin onanke, ja ochai jaabo Diossen jato ninkáxonyamai. Jawen keena keskáres axonkin ja rabiaiboresa akai, ja yokákanketian, Diossen jato ninkáxonkin.

³² Jawetianbira tsontanibi westíora benche pikotabo benxoakana yoikanai non ninkáyosma iki.

³³ Nato joni Diossenbi raanama ixonra, jawe neskarabi ayamakeanke –akin jato aká iki.

³⁴ Jatian yoikana iki: –¿Mia, ja kikinbires ochayabi pikota joninki akai, noa ax-eakaskin? –akin. Jaskáaxon, ja tsinkiti xobonkonía, ja joni pikokana iki.

Shinan meran benchebo

³⁵ Jainxon Jesussen ninkata iki, jan benche benxoa joni, moa pikokana, jainxon jabetan nokoanaxon yokata iki: –¿Minki akai ikonhakin ja jonin Bake? –akin.†

³⁶ Jatian jan yokata iki: –Ibó, ea yoiwe tsoarin já, en ikonhanon –akin.

³⁷ Jatian Jesussen yoia iki: –Moara min oinke, Ea riki ja mibé yoyo ikai –akin.

³⁸ Jesussen jaskáa, ja bebon chirankootaanon jonin yoia iki: –Enra mia ikonhaai, lbó –akin.

³⁹ Jatian Jesussen yoia iki: –Eara nato neten joá iki, atibi keskáakin jawékibo akí, ja benchebaon oinkanon ikax, jatian ja oinnabobiribi benchebo banekanon ikax –akin.

⁴⁰ Jaskati Jesús yoyo ikaitian ninkaxon, jain iká jaweti fariseobaon yokáribikana iki: –¿Jaskara ikenki, noaribi iki ja benchebo? –akin.

⁴¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: –Ja mato benchebo iwanaxa, mato ochakanamabo ikeanke; ikaxbi nonra oinke iki ikaibo ikaxa, mato ochakanabobires iki –akin jato aká iki.

10

Ovejabo koirannai joni

† 9:35 Ja jonin Bake iki iká riki ja kishpinmamis Cristo yoi iká.

¹ Jatian Jesussen yoia iki: “Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratoki ja oveja kene meran jikii, xepótinin iamai, wetsaori neetax jikiai, ja riki yometsobo itan jakonmamisbo.

² Ikaxbi jaweratoki xepótininbi jikiai, jara ovejabo akonkin koirannai joni iki,

³ jara ja oveja xepóti koiranaiton kepenxonai. Jainoara ja koiranaiton, ja ovejabo jawen janen kenapakeai, Jaskáakin onanxonra, ja ovejabaon, jawen joi ninkáxonkanai, jainoara ja koiranaiton ja chité meranoa jato jokonhapakeai.

⁴ Jaskáakin jatíbi jawen ovejabo moa jokonhax, japari jato bebon rekenax kaaitianra, jawen ovejabaon chibanai, moa jawen joi onanna ixon.

⁵ Ikaxbi ja ovejabaonra jaton onanamabo chibanyamakanai. Wetsabires jato oinaxa, jabáreskanai jaton joi onanyamaax”, akin.

⁶ Neskara jawékikibo yoinxonra, jato Jesussen onanmaa iki, ikaxbi jabaon onanyamakana iki jan jato yoikasaibo.

Jesús iki, akonkin jato koirannai

⁷ Jesussen jakiribi jato yoia iki: “Ikonshamanra en mato yoiai: Ea riki jan ovejabo weitai xepóti,

⁸ jatíbi ja ea joámatianbi jatopari bekanabora ikana iki yometso itan jakonmamis jonibo keskabo, ikaxbi jatíribibaonra akonkin ea ikonhakanabo ixon jaton joi ninkáxonnyamakana iki.*

⁹ Ea riki ja xepóti, jaweratoki eiba jikiai jara kishpinmeeti iki, jaskataxa ikanti iki, oveja kene meran jikimakana iikin pikóxon ja piti pasto meraa keskábo.

¹⁰ Ja yometsora joái jato yometsoaires jaton shinanbo ramiati shinanyares, itan jato rétetí shinanyares. Ikaxbi eabiribira joá iki, jonibo jato jamanox, itan jatíbitian jati neteya jato imanox.

¹¹ Ea riki jato akonkin koirannai, ja akonkin ovejabo koirannai jonira, jato kopi mawáti jawemabi iki.

¹² Ikaxbi kopiakanares oveja koirannai joninra akai ovejabo akí pimis yoinabo beai oinxon rakékin jabati kakín jato potabainkin, akonkin jato koiranaima ixon itan ja ovejabo jawenamaboribi iketian, jatian ja pimís yoinanin akai pinoxon, bikaskin wetsaoribo jato janbismakin.

¹³ Ja jonira jabatai, ja ovejaboakin shinanyamai kopíakantires shinannai ikax.

¹⁴ Ea riki ikon jato koirannai, enra ja nokon ovejabo onanke itan jabaonribi ea onankanke.

¹⁵ Ja nokon Papan en onanna keskáribiakinra, enribi já onanke, jaskatira earibi, nokon ovejabo kopí mawatai.

¹⁶ Jaskaribiira jake wetsa nokon ovejaboribi neno mato betan jaamabo, jaboribira en jato neno beti jake, mato betan imanoxon: Jaskataxa westíora tsama ea chibanaibobicho mato inóxiki. Jatianra enbichores mato koiranoxiki.

¹⁷ Ja nokon Papanra ea noike, wetsabo kopí mawátaanan jakiribi jiriribii kaaitian.

¹⁸ Tsonbira ea reteyamai, enbix keentaananra ea mawatai. Eara enbix nokon jati menikaati koshia iki, itan jakiribi nokon jati biribati koshia iki. Jaskátiriki ea nokon Papan yoia”, akin jato aká iki.

¹⁹ Jatian Jesussen jato jaskáa ninkatax, ja koshiibo jakiribi jatonbiribi tsámabo aribakana iki.

²⁰ Ikaxbi jatíribibo ikana iki neskati: —Nato jonira moa yoshinman iboaka itan shinan ramita iki, ¿Jawekopiki ja yoyo ikaibo maton ninkaxonai? —ikibo.

²¹ Ikaxbi wetsabobiribi ikana iki: —Yoshiman iboaka jonira, jawetianbi jaskatibo yoyo iamai. ¿Ameinti iki yoshinman westíora benche oinmakin? —ikibo.

* **10:8** Yometsobo itan jakonmamisbo riki ja kishpinmamis keskati ikátiai jonibo yoií ika.

Judío koshibaon Jesús ikonhayamakana

²² Jatian iká iki oitian. Jatianribi iká iki, Jerusalénhain Dios rabiti xobo jankenhaxon jawen mekenman jenekani nete shinankin, fiestaakanai.

²³ Jesús iká iki Dios rabiti xobonko, ja Salomónman xobo chibó akin akanainko kawantani.

²⁴ Jain kawantanaitian, judío koshibaon katexon yokákana iki neskáakin: —¿Jawetio basibirespariki min noa meskó shinanmakin jeneai? Ikon ja Diossen jawen katota bake ixon, noa yoimenwe —akin.

²⁵ Jaskákana jato yoia iki: —Enra moa mato yoia iki. En mato jaskáakin yoiabira, maton ea ikonhayamakana iki. Ja nokon Papa Diossen atipana koshin en akai tee-baonkayara jishtibiresakin mato onanmai.

²⁶ Ikaxbi matonra ikonhaayamai, nokon ovejamabo ixon.

²⁷ Ja nokon ovejabaonra nokon joi onankanke, itan en jato onanke, jatian jabaonra ea chibankanai.

²⁸ Enra jato jatíbitian jati neteya imai, jaskataxa jawetianbi mawákantima iki, itan tsonbiribi ea bichintima iki.

²⁹ Ja nokon Papan ea meniabora, jatíbi winoa ani iki, itan tsonbi ea bichinti atipanyama.

³⁰ Ja nokon Papa betan ea riki noa westíorabicho —akin jato aká iki.

³¹ Jato jaskáa joni koshibaon jakiribi sináxon, makan biríbakana iki tsakanoxon.

³² Ikaxbi Jesussen jato yoiribia iki: —Ja nokon Papa Diossen atipana koshi meniatonra, icha jakon jawékibo mato bebonbi en aká iki. ¿Jatian jawerató jawéki kopíkayaki akai maton ea makanman tsakakaskin? —akin.

³³ Jatian judíobaon yoiribikana iki: —Ja non mia makanman tsakakasaira, min jakon jawéki aká kopíma iki, Dioski mia jakonmaibires yoyo ikai kopíkayara non mia akasai. Ja noa keska joniribi ikaxbi minbixbi eara Dios iki mia ikaitian —akin akana iki.

³⁴ Jaskákanketian jato Jesussen yoiribia iki: —Maton esé meranra wishaa iki: ‘Enra mato yoia iki matobora diosbo iki’, akin.

³⁵ Jaskara ikenra non onanke, ja Wishá meran yoiaibo ikonyora; Dios inike, ja jaki jawen joi raana jonibo yoi, jabora diosbo iki, ikí.

³⁶ Jatian jaskáakin ea Diossen jawenabiribi imaxon, nato neten ea raana ikenbi, ¿Jawekopíki maton ea yoiai, eariki Diossen Bake iki ikai kopí, ea Dioski jakonmai yoyo ikai?

³⁷ Ja nokon Papan akai teebo en ayamaitian, ea ikonhayamakanwe.

³⁸ Ikaxbi en akaitian, ea ikonhayamakinbi, ja en akai teebo oinxontanibireskaya ikonhakanwe; jaskáaxonra maton onantiki ja nokon Papa emeran, jatian ea nokon Papa meran —akin jato aká iki.

³⁹ Jato jaskáa, presoanoxon jakiribi Jesús yatankaskana iki, ikaxbi moa kakin jato potabaina iki.

⁴⁰ Jainoax Jesús Jordán keiba kaai, jakiribi baneribia iki; ja Juanman jato peokin bautizanpachoainko.

⁴¹ Jain iketian icha joni ja oinni bokana iki; beax neskatiyo yoyo ikana iki: —Jato *bautizanai Juanmanra, westíoraakinbi shinanmanres ja oinxon onanti ratétibo akáma iki. Ikaxbi nato jonikiriakin ja Juanman noa yoiabora ikon iká iki —iki ikana iki.

⁴² Jaskáxon, jain ika icha jonibaon Jesús ikonhakana iki.

11

Lazaro janeya Joni mawata

¹ Westíora jonira japaonike isinai Lazaro janeya Betania jemamea, jawen poibo iká iki María betan Marta.

² Nato María ja Lázaronin poira iká iki, ja inintinin non Ibo tachóxon jawen bookanbi soaxona ainbo.

³ Jainxon, jawen poibaon wetsa joni raana iki, Jesús yoitankanon ixon, kaxon yoikana iki neskáakin: —Ja mibé raenanaira kikinbiresi isinai Ibó —akin.

⁴ Jaskara joi ninkaxon Jesussen jato yoia iki: —Nato isinra, mawáti isinma iki. Jara ichaxon Diossen atipana koshi oinkanon ikax iki, jainoax ja Diossen Baken atipana koshiribi oinkanon ikax —akin.

⁵ Marta itan jawen wetsa, jainoax ja Lazaro jato akonbireskin noia, ikaxbi Jesús

⁶ ja Lazaro kikini isinai yoikanabi, rabé netepari ja ikainbi baneta iki.

⁷ Jain moa rabé nete winóketian, jaonmea onannaibo neskáakin yoia iki: —Judeain boribanon bokanwe —akin.

⁸ Jato jaskáaketian, jaonmea onanaibaon yoikana iki neskáakin: —Maestró ramatanibi ja judío koshiibaon mia jainxon makanman tsakaxon reteskaskin aibakanabiki, ¿Jakiribi mia jain karíbakasai? —akin.

⁹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —¿Barinkayaki netetiibi chonka rabé hora tenayamai? Ja neten niaira tatí iamai ja neten tenaa jishtishaman iketian.

¹⁰ Ikaxbi ja yamé niaira tatí ikai, jishtima iketian —akin.*

¹¹ Jainxon jato yoiribia iki: —Noa jabé raenanai Lázarora oxake, ikaxbira en besomai kaai —akin.

¹² Jaskaketian, ja jaonmea onanaibaon yoikana iki neskáakin: —Ibó, jaskati oxaa ikaxki benxoai —akin.

¹³ Ikaxbi Jesussen jato yoia iká iki, ja Lazaro moa mawata yoikin, ikaxbi jaonmea onanaibaon shinankana iki, nekebi oxaares yoiira ibirai jaskati ixon.

¹⁴ Jatianra jato Jesussen onantiakin yoia iki: —Lázarora moa mawáke.

¹⁵ Jatianra ea raroai jain iamaax, jaskarara jakon iki mato beboni eki koshiti kopí. Ikaxbi rama moa oinnon bokanwe —akin jato aká iki.

¹⁶ Jatian Jesussen jato jaskáaketian, ja Rabébaon akin akanai Tomassen, wetsabo jato aká iki, neskáakin: —Noaribi jabé bonon bokanwe, noa jabébi mawánon —akin.

Jesús riki mawatabo jirimataan, jato jamai

¹⁷ Jatian moa Betaniain nokóxon Jesussen onanna iki, Lazaro miinhibakana moa chosko nete.

¹⁸ Ja Betania jemara iká iki, Jerusalén ochóma kimisha kilómetrobira.

¹⁹ Jatian icha judío koshiho Jerusalénhainoax, Marta betan Mariaiba bokana iká iki, onískanaitian jato shinan koshikiini.

²⁰ Jatian moa Jesús nokotai ninkatax, Marta já bechii kaa iki. Jatian Maríabiribi, xobonbi baneta iki.

²¹ Kaxon Jesús bechixon, Martan yoia iki neskáakin: —Mia neno iketianra, nokon poi mawáyamakeanke Ibó.

²² Jaskara ikenbira en onanke, rama jatíbi min Dios yokatabo mia meniai —akin.

²³ Jatian Jesussen yoia iki: —Ja min poira jakiribi jiriribiai —akin.

²⁴ Jatian Martan yoiribia iki: —Ikon riki jiriribiranoxiki, ja mawatabo jirititian —akin.

²⁵ Jatian Jesussen yoiribia iki: —Ea riki ja mawatabo jirimai, jainoax jato jamai. Jaweratonki ea ikonhai jara mawataxbi jaresti iki.

²⁶ Jainoax jatíbi ja japarixon ea ikonhaibora jawetianbi mawátima iki, ¿Minki akai ikonhakin neskara? —akin.

²⁷ Jaskáa ja ainbaon yoia iki: —Enra akai ikonhakin Ibó, mia riki ja Cristo, ja Diossen Bake nato neten joti yoipaokani —akin.

Lazaro miinkana kini bebonmeax Jesús winia

* **11:10** Tee ati netebo jakonpari iketianra non ati jake, moa atikoma netebo nokóketianra moa non ayamanoxiki.

²⁸ Jaskáakin yoitaanan, Marta jawen wetsa María kenai kaa iki. Kaxon Martan netéshoko yoia iki neskáakin: —Ja maestrora moa neno, iki miara kenai —akin.

²⁹ Jaskáakin yoiatianbi wenítaanan, Jesús oinni María kaa iki.

³⁰ Jatian Jesús iká iki jeman nokotamapari, ja jainoa Martan nokowanainkobi.

³¹ Jaskati María ishtonbires pikókainaitian, ja shinan raromai boá jain iká judíobaon chibankana iki, ja mawá miinkana kini bebonmeax winiira kabirai ixon.

³² Jaskatax kaax Jesús ikain nokóxon, Marían ja bebon chirankooxon yoia iki: —Mia neno iibaketianra, nokon poi mawáyamakeanke Ibó —akin.

³³ Jatian María itan ja chibani boá judíoboribi winiai oinnax, Jesús jaribi onísxon jato noibaa iki.

³⁴ Jainxon jato yokata iki: —¿Jawerano maton miinarin? —akin. Jatian yoikana iki: —Oinni jowé Ibó —akin.

³⁵ Jainoax Jesús winia iki.

³⁶ Jaskataitian ja judío koshiho ikana iki: —¡Oinkanwe kikinbiresakin noiabira iká ikibetin! —ikibo.

³⁷ Ikaxbi jatíribi ikana iki neskati: —Natonra aibake ja benche oinmakin ¿Jawekopiki jaskáayamakin ja Lazaro mawámaa iki? —ikibo.

Lazaro mawata Jesussen jiria

³⁸ Jainoax Jesús ikonbiresi onisi jakiribi ja kini ochómakaina iki. Jain akana iká iki, westíora kini, jan xepóti xepoa iká iki westíora makan.

³⁹ Jainxon Jesussen jato yoia iki: —Ja makan oke werankanwe —akin. Jaskakenbi, ja mawataton poi, Martan yoia iki: —Moa chosko nete riki, ja non miinbata Ibó, moara pisi poatai —akin.

⁴⁰ Jaskáa Jesussen yoia iki: —¿Enki mia yoimaa iki, ikoni eki koshixonra, ja Diosen atipana koshi min ointi iki, akin en mia aibata? —akin.

⁴¹ Jato jaskáa ja kini xepoa makan oke werankana iki. Jainxon Jesussen bochiki oinxon neskáakin yoia iki: —Ja en yokatabo min ea ninkáxonaitianra en mia iráke akai Papá.

⁴² Enra onanke, jatíbitian min ea ninkaxonai. Ikaxbira en yoiai nato jonibo neno ikana kopí, abákanon min ea raana ikonhakin ixon —iki iká iki.

⁴³ Jaskáakin yoitaanan koshin saí aka iki: —¡Jainoax pikówe Lazaro! —akin.

⁴⁴ Jaskáatianbi ja mawata iká pikota iki, jawen mekenbo jainoax jawen taebo nenké chopan ratanea jainoax jawen bemanan chopanribi kawakana; jatian Jesussen jato yoia iki neskáakin: —Jan neaa chopabo chorothon jenekanwe, ibanon kaai —akin.

Jesús yatanoxon shinan akana

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵ Neskara kopí ja María ikinni boá icha judíobaon Jesús ikonhaakana iki, jan akábo oinxon.

⁴⁶ Ikaxbi jatíribibaonbiribi *fariseoboiba boxon Jesussen akábo yoikana.

⁴⁷ Jatianra ja *fariseoboyabi ja *sacerdotebaon koshiho, ja kikin koshibobires tsinkíkana iki, jainoax neskatiho yoyo ikana iki: —¿Ramaki nato joni non jaweatiki? Icha ja oinxon onanti ratétibora akai,

⁴⁸ jaskáakin non amaresabira, jatíxonbi jares ikonhakantiki. Jatianra ja romano koshihaon bexon noa keyokanti iki. Jainxon non Dios rabiti xoboboribi noa ras akanankanti iki —ikibo ikana iki.

⁴⁹ Jaskakanaitian ja *sacerdotebaon koshi, ja baritian imakana Caifás janeya jonin, jato aká iki neskáakin: —Matonra jawebi onanyamake.

⁵⁰ Matonara bebon jakon iti iki, westíora jonibichores jema kopi mawáti. Jatikaxbi ja jeman ikábo noa keyótítianbi —akin.

⁵¹ Ikaxbi Caifásenra, jawen shinanmanbi jato yoiama iki, Diossen Shinanmankaya jato yoia iki, ja *sacerdotebaon joni koshi ja baritian imakana ixon. Jaskarara jato yoia iki jonibaon toan Jesús mawati kaai kopí.

⁵² Ja judíobo kopí bichoma, jatíbi ja Diossen bakebo ochó janbisaboribi jato tsinkiti kopíkaya.

⁵³ Jaskara iken ja nete peokootainxonbi ja joni koshibaon moa Jesús reteti shinankana iki.

⁵⁴ Jaskara iken, jishtibires ja judíobo xaran moa Jesús niamakatai. Jaskatax ja Judea mainmeax jatíbi jaonmea onanaiboyabi moa Efraín jeman kaa iki, ja iká iki, jain joni jayamaa ochóma iká. Jain Jesús jatíbi jaonmea onanaiboyabi baneta iki.

⁵⁵ Jatianribi iká iki, judíobaon *Pascua fiesta iti ochóma maxkata. Jatian wetsa jemameaxbo icha joni Jerusalénhain bokana iki, ja fiesta ikamabi Dios bebon jakon iti kopí pari benxokaati.

⁵⁶ Jainxon Jesús benakana iki. Jatian Dios rabiti xobo meran boax ikana iki yokakanani neskati: —¿Matonki jawekeskara shinannai? Fiestanmein joái o joyamamenyai —ikibo.

⁵⁷ Ja fariseobo betan ja *sacerdotebaon koshibaon moa jonibo yoikana iká iki, tsonki jaweranorin ixon Jesús onanna jan jato yoiti, moa yatanxon bokanti kopí.

12

Marían Jesús inintinin tachota

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ Sokota nete *Pascua fiesta iti maxkáketianra, Jesús Betaniain kaa iki. Jain iká iki, ja mawákenbi jiriaibata Lazaro jaa.

² Jain Jesús kaketian jaon rarokin pitiaxonkana iki, Marta iká iki jato piti yasanxonai. Jatian Lázaroribi iká iki ja betan mesan pii yakata.

³ Jaskakenbi, Marían bea iki kikinbires kopí nardo aká ininti. Ja iká iki medio litrobira. Ja bexonra jan Jesús tachota iki. Jainxon jawen bookanbi tasoá iki. Jatian ja xobo chicho inin poata iki.

⁴ Jatian jaskáaketian oinxon, ja jaonmea onanai ja jakonhai keská iikinbi jan Jesús jakonmaai kaai, Simonman bake, Judas Iscarioten neskaa iki:

⁵ —¿Jaweati nato ininti maroyamaarin, ja westíora baritia teexon kanankanaitii koríki binoxon, jaskáaxon ja jawékiomashokobo akinti kopí? —akin.

⁶ Ja jawékiomashokobo shinannaxa iamaa iki Judas jaskati yoyo iki, yometso ikaxa iká iki. Jara ikátiai, ja koríki koiranmakanai, jaskatira menikanainkoniabo yometsokatitai.

⁷ Jatian Jesussen neskaa iki: —Jaskati yoyo iamawe. Janra ea miinkanaitian ati benxoa iká riki.

⁸ Ja jawékiomashokobora jatíbitian mato betan jake, ikaxbi eabiribira jatíbitian mato betan iama —akin aká iki.

Lázaroribi reteti shinankana

⁹ Jatian icha judíobaon Jesús Betaniain ninkákana iki, jain ninkatax bokana iki Jesús bicho oinnima Lázaroribi oinni; ja mawákenbi Jesussen jiriaa iketian.

¹⁰ Jaskáaxon ja *sacerdotebaon koshibaon shinankana iki, Lázaroribi reteti.

¹¹ Já kopi icha judíobo jabé judíobo betan iamakin Jesús bichores ikonhakanai kopí.

Jerusalénhain Jesús kaa

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Jatian ikana iki Jerusalénhain boabo kikinbires icha joni, ja *Pascua fiesta ikaitian, nete xabáketian ninkákana iki ja jeman Jesús nokoti joái.

¹³ Jaskara ninkaxon xebon peibo xatekana iki, xateax jayábo ja bechii boi saa ibainkana iki: —¡Noa Kishpinmawe Dios! ¡Nonra mia jowé akai, mia riki ja Ibon janenko joái, ja *Israelbaon Apo! —ikibo.

¹⁴ Kaai Jesús westíora burron peyakax kaa iki, ja wishá meran yoiai keskati:

¹⁵ “Rakéyamakanwe Jerusalénhainoa jonibo, jainra maton apo joái; burron peyakaax”, iki ikai.

¹⁶ Jaskákanainbi ja jaonmea onanaibaon nato jawékibo onanyamaresa iki. Ikaxbi Jesús mawatax jiria pekáopari jatíbi ja Wishá meran yoiai keskábo senena shinanxon onankana iki jaabi jaskarabo winóti yoikin jato akábo.

¹⁷ Ja Jesús betan ixon, kini meranoabi Lazaro mawata kenaa, jiriix pikota oinhibatabaonribi, yoikana iki ja oinkanabo.

¹⁸ Jaskara kopí jonibo Jesús bechii bokana iki, ja oinxon onanti ratétibo aká ninkatax.

¹⁹ Ikaxbi ja *fariseobora jatonbiribibo yoyo ikana iki neskati: —Oinkanwe nonra moa já jaweati atipanyamake, ¡Jatíxonbiorara moa chibankanai! —ikibo.

Jawetii Greciainoa jonibaon Jesús benakana

²⁰ Jatian ja Jerusalénhain fiesta winoti boabo jawetii Greciainoa joniboribi jain ikana iki, ja fiestankoxon Dios rabii boabo.

²¹ Jabaon Felipe nókokana iki. Ja iká iki Galilea main iká Betsaida jemamea, nokoxon yokákana iki, neskáakin: —Joní, noara Jesús oinkasai —akin.

²² Jaskáakana kaxon, Felipenbiribi Andrés yoia iki. Jainoax ja rabébi Jesús yoi kaa iki.

²³ Jaskáakin yoikana, Jesussen jato neskáakin yoia iki: —Moara ike nete nokoti, ja jonin Baken jawen atipana koshi jato oinmati.

²⁴ Jaskara ikenra, ikonshaman en mato yoiai, ja trigo bero main paketaxbi miinmeeyamaxa jabicho banetai, ikaxbi miinmeekainaxa, xoxoax icha bimia ikai.

²⁵ Jaweratobaonki jawen nekeabi jati ayorakin noia, jara jati neteoma itiki. Ikaxbi jaweratonki jawen nekeabi jati jawemabiakin shinannai, jara jatíbitian jati neteya itiki.

²⁶ Jaweratonki ea tee axonkasai, janra ea chibanti jake, jatian jaweranoki ea ikai, jainribira ja nokon yonoti inóxiki, ja ea tee axonaira nokon Papan rabinoxiki.

Jesussen jawen mawáti jato yoia

²⁷ ¡Ramabishokora nokon shinan iorai onisai! ¿Enki jaweraki yoiti iki?, ¿Enmein yoitiki: Papá, nato masá tenetiainoa ea xabaawe akin? Enra ayamai. ¡Jaskáti kopíkayara ea joái iki!

²⁸ Ja min atipana koshi jato oinmawe Papá —akin. Jaskataitian naikanmeax westíora joi neskati yoyo ika iki: “Enra moa nokon koshi shinan jato oinmaa iki, itan jakiribira en jato oinmai”, iki.

²⁹ Jaskaketian ninkatax, ja jain iká jonibo ikana iki: —Tirín irake —ikibo. Jatian wetsabobiribi iká iki: —Ángelninra yoyo ake —ikibo.

³⁰ Jatian jato Jesussen yoia iki: —En ninkanon ikaxa nato iamake, maton ninkanon ikaxkayara ike.

³¹ Rama riki nato netemea jonibaon jaton akai jawékibo jato yoixonti, jainoax ramara ja jawen keena keskáres nato netenxon jato amakasai moa jaaresa ikí kaai.

³² Ikaxbi ja mainmea ea weninkanketianra, jatíbi en jato ea ikonhamanoxiki —akin jato aká iki.*

³³ Neskáaxonra jato Jesussen onanmaa iki, jawekeskataxki mawati kaai ixon.

³⁴ Jaskáakin jato yoia jonibaon yokákana iki: —Ja esébo yoyo axonra non onanke ja Cristo jatíbitian jati. ¿Jatian jawekopiki min yoiai, jiwin axonra ja jonin Bake paninkanti jake? ¿Tsoakayarín ja jonin Bake? —akin.

* 12:32 Ja riki: korosen axon Jesús retékanti yoi iká.

³⁵ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja joé keskara mato betanpari ikai, ikaxbi basima neteres, ja joé mato betanpari iketian, jakon jawékibores akí jakanwe, ja jakonma jawékinin matoaresyamanon. Ja jakonma jawéki akai jonira, yamé keska meran niai ixon, jan akai jawékibi onanyamake.

³⁶ Ja joé keska mato betanbipari iketian ikonhakanwe, jaskataxa nokon jonibo mato iti iki —akin jato aká iki. Jaskáakin jato yoia pekáo, moa jatoibakeax tson meratimain kaa iki.

Judíobaon Jesús ikonhayamakana

³⁷ Ichabiresakin Jesussen ja oinxon onanti ratéti jawékibo jato bebonxon akenbira, já ikonhayamakana iki.

³⁸ Jaskatira senena iki, ja *profeta Isaíassen neskáakin wishani: “Ibó, ja min joi non jato yoiabira noa ikonhaayamakana iki. ¿Tsoaki jawen atipana koshi, non Ibon oinmaa iki?” iki iká.†

³⁹ Jatian ja ikonhaayamakanai yoikinribi, Isaíassen neskáakin wishanike:

⁴⁰ “Diossenra jato benchebo banémaa iki, itan jaton shinanboribi jato chorishakanaana iki, jaskáaxon oinyamaxon onanyamakanon ixon, jaskatax ja ikonhaya-max kishpinmeeyamakanon ixonribi”, iki iká.‡

⁴¹ Isaíassenra nato wishaa iki, Diossen atipana koshi oinna ixon, jaskáakinra jakiriakin jan jato yoia iki.

⁴² Jaskara ikenbira, icha judíobaon itan jatíribi jaton koshibaonribi Jesús ikonhakana iki. Ikaxbi onantibiresakin yoiamakana iki, fariseoboki rakékin, *jain tsinkíti xobonkonía jato pikokanaketian.

⁴³ Jabora jonibo betanres jakon ikaskin, Dios betan jakon iti shinanyamakana iki.

Jesussen joinra jonibaon akábo jato yoixonoxiki

⁴⁴ Jainxon Jesussen koshinshaman neskáakin jato yoia iki: “Ja Ea ikonhaitonra, eabicho ikonhayamai, jan ea raana nokon Paparibikaya ikonhai.

⁴⁵ Jatian ea oinnaitonra, jan ea raanaribi oinnai.

⁴⁶ Ea riki ja nato nete tenai joá joé, jaskatax ja ea ikonhaibo yamé meran ikantima kopí.

⁴⁷ Ikaxbi ja nokon joibo ninkataxonbi jan yoiai keskábo ayamaira, jato jakonmaaxon masá tenemayamai, eara jato jaskai joáma iki. Eara joá iki jato kishpinmati kopí.

⁴⁸ Ja ea omiskin nokon joibaon yoiai keskábo akáshamaira, jan masá tenematibiribi moa jake. Ja en mato yoia nokon joibaonbira, ja maton akábo mato yoixonoxiki, moa nete senenketian.

⁴⁹ Enbi shinannaxa ea yoyo iamai. Jan ea raana nokon Papanra ea yoia iki, ja en yoiti itan en axeati.

⁵⁰ Jainxon en onanke, ja nokon Papán senenhati yoiaibo senenhax jatíbitian jati neteya ikanti. Jaskara iken ja en yoiaibora en yoiai, nokon Papan ea yoia keskáboresibi”, akin jato aká iki.

13

Jaonmea onannaibo Jesussen tachota

¹ Jatian iká iki, moa *Pascua fiesta iti ochómashoko. Jatian Jesussen moa onanna iki, nato netemeax moa jawen Papa betan ikí kati nete nokotai. Jaskara ikenra, jawen jonibo jatíbitian kikhakin noia ixonbi, jato noiboresa iki, nato netemeax kati nete senenai kaman.

² Jainxon moa jawékiai ikanaitian, *Satanássen, Simonman bake Judas Iscariote moa shinanmaa iká iki, jakonhai keská ixonbi ja Jesús jakonmaati.

† 12:38 Is. 53.1 ‡ 12:40 Is. 6.10

³ Jainxon Jesussen onanribia iki, Diossibakeax joá ikax moa jakiribi jain kaai. Jainoax jawen Papan jatíbi koshi shinan menia.

⁴ Jaskara kopí moa mesan yakataxbi Jesús wenita iki, wenixon jan perakoota chopa jopétaanan toalla biax, jan chinexeeta iki.

⁵ Jainxon bandejanin onpax axon, jaonmea onannaibo jato tachopakea iki, jaskáaxon ja toalla chinexeetaton jato tasopakea iki.

⁶ Jatian ja Simón Pedron, tae chokaxonkasaitian, yoia iki neskáakin: —Ibó ¿Minki ea nokon tae chokaxonai? —akin.

⁷ Jatian Jesussen yoia iki: —Ja en mia jaskáaira, rama min onanyamake. Ikaxbi iikinra min onannoxiki —akin.

⁸ Jaskáa Pedron yoiribia iki: —¡Jawetianbira en mia nokon tae chokamayamai! —akin. Jaskáabi Jesussen yoia iki: —Ea tae chokamayamaxa, mia ea chibanai iti atipanyamake —akin.

⁹ Jaskáa Simón Pedron yoia iki: —¡Jaskara iketian, nokon taebobichores ayamakin, nokon mapoyabi nokon mekenboribikaya, ea chokaxonwe Ibó! —akin.

¹⁰ Ikaxbi Jesussen yoiribia iki: —Ja ramabi nashiara, jawen taebobichores chokati atipanyamake moa kerásma ikax. Matobora moa kerásma ixon, jatikaxbishaman ikaxmabi —akin.

¹¹ Jan jakonhai keská iikinbi jakonmaati moa onanxon yoikinra jato jaskáa iki: “Jatikaxbimariki mato kerasma”, akin.

¹² Jaskáakin jaton tae chokaxonkin senenhataan, jan perakootai chopa saweribia iki. Sawetaanan jakiribi mesan yakáxon jato neskáakin yoia iki: —¿Matonki onanna, en mato jaskáa?

¹³ Matonra ea akai Maestró akin, jainxon, matonra ea Ibó aríbai. Ikon iketianra maton ea jaskáai ea jákon iketian.

¹⁴ Ja maton Ibo itan Maestro ixonra, maton taebo en mato chokaxonke, jaskáribiira mato wetsabo betan tae chokaananti jake.

¹⁵ Enra mato jaskáaxon ati onanmake, jaskáaribiakin maton akanon ixon.

¹⁶ Ikonshamanra en mato yoiai, yonoti jonira, jawen ibo xewina kikinma iki. Jainoax ja joi boí kaai jonira, jan raanai joni xewinamaribi iki.

¹⁷ Nato jawékibo onanxon jan yoiai keskábo akí jaketianra, mato Diossen raroshaman imati iki.

¹⁸ Mato jatíbi yoikinra, en mato ayamai. Enra onanke, tsoaborin ja en katotabo ixon, ikaxbi ja Wishá meran yoiaibokaya senenti jake: ‘Ja ebé piaibira eki jakonmaake’, iki iká.

¹⁹ Natora en mato yoiai jaskarabo winotamatianbi, jatian jaskarabo winóketian maton onanti kopí, ea riki ixon.

²⁰ Ikonshamanra en mato yoiai: Jaweratonki ja en raana biai, janra eabi biai, jatian jaweratonki ea biai, janra ea jan raanaribi biai —akin jato aká iki.

*Jakonhai keská iikinbi Judassen jakonmaati, Jesussen yoia
(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)*

²¹ Neskáakinbo jato yoiax, ikonbiresi Jesús onisa iki. Jaskáaxon, jato onantiakin yoia iki: —Ikonshamanra en mato yoiai, ja mato betan iká westíoratonra, jakonhai keská iikinbi ea jakonmaati jake —akin.

²² Jato jaskáaketian, jaonmea onannaibo beísanankana iki, tsoa yoiimein jaskatai ixon onanyamaaxbi.

²³ Jatian wetsa ja Jesussen akonbireskin noia, ja pataxon pii yakata iká iki.

²⁴ Jainxon Simón Pedron oinnatonres yoia iki, tsoa yoiimeinki ixon yokáti.

²⁵ Jaskáa, jan Jesús pataxbainxon yokata iki: —¿Ibó, tsoarin já? —akin.

²⁶ Jatian Jesussen yoia iki: —Tsoaki ja pan pakex pokotaanan en meniai, ja riki já —akin. Jaskataan jenen pan pakex tsaimaa iki jainxon Judas Iscariote menia iki ja Simonman bake.

²⁷ Ja pan menia bixon, Judassen piaitianbi, *Satanás jawen shinan meran jikia iki, jainxon Jesussen Judas neskáakin yoia iki: —Ja min ati shinanna ishtontani amentanwe —akin.

²⁸ Ikaxbi ja mesan pii yakatabaon westíoraxonbi onanyamakana iki, jaweatimein jaskáakin yoiai ixon.

²⁹ Jatian jatíribibaon shinankana iki, Judas ja koríki koirannai iketian, fiestatian atibo maroti yoikinra, Jesussen abirake ixon, iamax jawékiomashokobo jawéki meniti yoikinra, abirake ixonribi.

³⁰ Jatian jaskáakin pan menia pikin senenhataan Judas pikókaini kaa iki. Jatian iká iki moa yamé.

Bená senenhati joi

³¹ Moa Judas pikókainketian, Jesussen jato yoia iki: —Ramara ja jonin Baken atipana koshi jishtiai maton oinnai, itan ja Diossen atipana koshiribi jameranoax jishtiai maton oinnai.

³² Jatian ja jonin Baken jawen ani, itan jawen atipana koshi jato oinmaitianra, Diossenribi jawen ani itan atipana koshiribi jato oinmai kaai, itan basimara jato oinmati iki.

³³ Nokon bakebó, eara moa mato betan basishaman iamai, matonra ea benanoxiki. Ikaxbi ja judío koshibo en jato yoiibata keskáribiakinra, rama en mato yoiai, ea jain kaainkora mato kati atipanyamanoxiki.

³⁴ Ja senenhati bená joira en mato meniai: Ja en mato noia keskatiribi, wetsabo betan noianankanwe.

³⁵ Mato jaskati wetsabo betan noianani jaketianra, jatíbi jonibaon mato onankanti iki, matobo ikonkon eonmea onannaibo —akin jato aká iki.

Pedro paranati Jesussen jato yoia

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ Jatian Simón Pedron Jesús yokata iki: —¿Jaweranoki mia kaai Ibó? —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Jain ea kaainkora rama min ea chibanti atipanyamake, chiníparira min ea chibanoxiki —akin.

³⁷ Jaskáaketian Pedron yokáribia iki: —¿Jaweatiki en mia rama chibanti atipanyamaa, Ibó? ¿Mia kopi mawátira ea jawemabi iki! —akin.

³⁸ Jaskáaketian Jesussen yoia iki: —¿Ikonrin mia ea kopi mawáti jawemabi? Ikonshamanra en mia yoiai: Atapabene keotamatianbira, ea onanama keskati mia kimishai parananoxiki —akin.

14

Jesús iki jan Papaiba kati bai

¹ Jainxon jato yoiboresa iki: “Onísyamakanwe, Dioski itan ekiribikaya koshikanwe.

² Ja nokon Papa iká xobonra jain jatibo jayonreske, jaskarama iketianra jain mato iti benxoaxonira ea kaai akin en mato yoiamakeana iki.

³ Jain kaxon, mato jatibo benxoaxonyonaxa, ea joribai kaai, en mato boti kopí, jaskatax jain ea ikainribi mato ikí kati kopí.

⁴ Jaskara ixonra, maton moa onanke ja ea jain kaainko mato jan kati bai”, akin jato aká iki.

⁵ Jaskáakin jato yoiketian, Tomassen yoia iki: —¿Ibó, nonra onanyamake jain mia kaai? ¿Jawekesaxonki ja bai non onantiki? —akin.

⁶ Jatian Jesussen yoia iki: —Ea riki ja jaskatax nokóti bai, ja ikon, itan ja jati. Ea kopíresa jonibo nokon Papaiba nokóti atipanke.

⁷ Ea onanxonra, ja nokon Paparibi maton onannoxiki, itan ramabira moa maton onanke, mato betanbi jaa iketian –akin.

⁸ Jaskáaketian Felipen yoia iki: –Ja min Papa noa oinmawe Ibó, já onanaxa moa noa jakon itiki –akin.

⁹ Jatian Jesussen yoia iki: –Felipe, moa basi riki ea mato betan ¿Jatian min ea onanyamaparia? Ja ea oinnatonra nokon Paparibi oinke; ¿Jatian jaweatiki ja nokon papa oinmati min ea yokatai?

¹⁰ ¿Minki ikonhayamai ea nokon Papa meran, jatian nokon Papa emeran? Ja en yoiai jawékibora nokon shinanmanbi en yoiamai. Ja nokon Papa emeran jaatoninra, jawen teebobiribi emeranson akai.

¹¹ Ea ikonhakanwe ea iki nokon Papa meran, itan nokon papa iki emeran, jaskáyamakin ja en tee akaibotanibireskaya ikonhakanwe.

¹² Ikonshamanra en mato yoiai, jaweratoki ea ikonhaax eki koshiai, janra ja en akai keská teeboribi atiki, jainxon, ani wetsa teeboribi ati iki, Ea nokon Papa ikainko kaai kopí.

¹³ Jatíbi nokon janenko maton yokáketianra, en mato axonoxiki, ja Papan jawen koshi shinan jawen Bake meranson mato oinmati kopí.

¹⁴ Wetsa jawékibires nokon janenko ea maton yokáketianra, en ati iki.

Diossen Shinan raanxonti Jesussen jato yoia

¹⁵ Ea akonkin noixonra, ja en ati yoiabo maton ea axonti iki.

¹⁶ Jatianra en nokon Papa yokáti iki, jatíbitian mato betan iti, wetsa jan mato ikinti raanxonon ixon.

¹⁷ Ja iki ja Diossen ikon Shinan, jara nato netemea jakonma akaibaon bití atipanyamake, oinyamakanai kopí itan onanyamaxon; Ikaxbi matonra onanke mato betan iketian, itan mato meranribi ikí kaaitian.

¹⁸ Enra mato kachianbainyamai, mato betan ikíra ea jakiribi joribai kaai.

¹⁹ Jawetii nete pekáora, ja nato netemea jonibaon moa ea oinyamakanai. Ikaxbi matonra ea oinnoxiki itan matora janoxiki earibi jaa kopí.

²⁰ Ja netenra maton onannoxiki ea nokon Papa meran, jatian matobiribi emeran, jatian eabiribi mato meran.

²¹ Ja nokon joi ninkaxon en yoia keská akaira, onanti iki ea akonkin noia. Jan ea jaskáakin noiara nokon Papan noishokoti iki, jatianra enribi noiáx moa ea jaki onantiti iki –akin Jesussen jato aká iki.

²² Jatian Judassen (ja Iscariotema) yokata iki: –Ibó ¿Jawekopíki ja wetsabo onanmayamakinbi noabichores min onanmai? –akin.

²³ Jaskáa Jesussen yoia iki: –Ja ea noiara en yoiai keskábo ninkatax jaskati jake. Jatian jara nokon Papan noiti iki, itan nokon Papa betanbi ea joti iki, jabetan jaai.

²⁴ Jan ea noiamaatonra, en yoia keskábo ayamai. Ja maton ninkatai joibora nokon joima iki, jan ea raana nokon Papanakaya riki.

²⁵ Jatíbi neskarabora en mato yoiai, mato betanbipari ixon.

²⁶ Ikaxbi jan mato ikinti ja Diossen Shinan, ja Papan nokon janenko mato raanxonaitonra jatíbi jawékibo jainxon jatíbi ja en mato yoiaboribi, mato jakiribi shinanmanoxiki.

²⁷ Ja xabá shinanra en mato jenexonai, ja nokon xabá shinanra en mato meniai, ikaxbi mato en jaskámaaira nato netemea jonibaon mato shinan jakonshaman imaxonai keskáma iki, onisyamakanwe itan rakéyamakanwe.

²⁸ Matonra en yoiai moa ninkata iki ea kaai, jainoax mato betan ikí jakiribi ea joribai. Jaskara iken, akonkin ea noia ikaxa, mato raroreskeanke ja nokon Papaiba ea kaai onanax, ja ea xewina iketian.

²⁹ Enra mato moamabi nato yoiai, moa jaskarabo winóketian maton ikonhakanti kopí.

³⁰ Eara mato betan basi yoyo iamai, jan nato nete iboara moa joái, earesti koshiomanixbi.

³¹ Jaskarara iti jake, akonkin nokon Papa en noia, itan jan ati yoiabores en akai, nato netemea jonibaon onankanti kopí, jaskara iketian weníkanwe noa nenoax bokannon — akin jato aká iki.

15

Jesús uva jiwiki yoinmeeta

¹ Jainxon Jesussen jato yoiboresa iki: “Eariki ja ikonkon uva jiwí, jatian nokon Papa riki jan oroai.

² Jatian westíora nokon mebi bimiamaitianra ponxteai, ikaxbi bimiaitianra wetsa ponyanbo xatexon, xabáakai icha biminon ixon.

³ Matobora, moa xabakaatabo iki, ja en joi yoia ninkaxon ikonhabo ikax.

⁴ Ea mato betan ikai keskatiribi matoribi ebetan ikí jeneyamakanwe, westíora uva ponyanra jabicho ikax bimiti atipanyamake, jawen jiwíoma ikax, jaskaribiakinra matonribi jawebi ati atipanyamake, ebetanma ixon.

⁵ Eariki ja uva jiwí, jatian mato riki ja ponyanbo. Jaweratoki ebetanbi iki itan earibi jabetanbi iki, janra jakoni bimiai keskáakin, icha jakon teebo ati iki. Ikaxbi ebetanma ixonra, tsonbi jawe atipanyamake.

⁶ Jaweratoki ebetan westíora shinanbicho jatíbitian iamai, jara ja ponyanbo tsinkixon jeman tsamana, choshiketian chiikan menoa keská itiki.

⁷ Ebetanbi jaxon, nokon join yoiai keskábo akin jeneyamakinra, maton keenkin yokatabo mato Diossen meniti iki.

⁸ Neskairainxonra kikin jakon itan ani riki ja nokon Papa ixon onankanti iki, jawen keena keskábo akí mato jaketian, jaskataxa, mato onanti iti iki, ikonkon eonmea onannaibo.

⁹ Ja nokon Papan ea noia keskáribiakinra, enribi mato noiike, ja nokon noimisti shinanman jaai jeneyamakanwe.

¹⁰ Jaskáakin ja en yoiai keskatibo jaxonra, maton ea noikin jenetima iki, jaskáribiakinra enribi ja nokon papan yoiai keskábo akin ja noikin jeneyamai.

¹¹ Jaskakinra en mato yoiai ebetan mato raronon ixon, itan ikoni mato raroti kopí.

¹² Ja ninkaxon maton senenhati en yoiai nokon esé riki neskara: Ja en mato noia keskatiribi, wetsabo betan noiananti.

¹³ Ja ani noimisti shinan westíora jonin jato oinmati riki, jabé raenanaibo kopí mawáxon.

¹⁴ Matobo riki nokon kikin ebé raenanaibo, ja en yoia keskábo akai ikax.

¹⁵ Enra nokon yonotibo akin moa mato ayamai. Ja yonokanaitonra jawen patrónman akaibo onanyamake. Ebé raenanaibo akinra en mato akai, jatíbi nokon Papan ea yoiabo mato onanmaa ixon.

¹⁶ Matonra ea katotama iki, Enkayara mato katota iki, jaskáaxonra en mato yoia iki, jakoni bimiai keskáakin icha jakon teboribi maton akanon ixon, itan ja bimi jatíbitian keyóyamai janon ixon. Jatianra jatíbi maton yokataibo, nokon janenko mato Papan meniti iki.

¹⁷ Nato riki ja en mato ati yoiai: Wetsabo betan noianankanwe.

Jesús jawen joniboyabiakin omiskanai

¹⁸ Ja jakonma jonibaon mato omiskana, onankanwe, eaparira jaskáakin omiskana iki.

¹⁹ Jabo keskaribi mato iketianra, wetsabo akai keskáakinribi mato noiikeankanke. Ikaxbi jato xaranmeabira en mato katota iki, jaskara kopíra mato ja jonibaon omiskanai, mato jabo keskáma iketian.

²⁰ Shinankanwe ja en mato yoipachoaibo: ‘Yonokaatai jonira, jan yonoai joni xewinama iki’. Ea jakonmaakin masá tenemakana ixonra, matoribi jaskáakanti iki; en joi yoiaitian ninkaxon ikonhakana ixonra, maton yoiái joiribi ninkaxon ikonhakanti iki.

²¹ Matora jaskáboanaxikanai ea kopi, itan jan ea raanaribi onanyamaxon.

²² Jabora jawe ocha akanama keskábo ikeankanke, en joxon jato jawe joibi yoiama ikax. Ikaxbi ramara jabo moa jaki paranati yamake, jaton ocha aká kopi.

²³ Jaskáakin ea omisaibaonra nokon Paparibi omiskanai.

²⁴ Jawe ocha akanama keskábora ikeankanke, en jato bebonxonbo ichabiresakin wetsabaon ayamai keskáakin jawebi ayamaa iketian. Ikaxbi nato jawékibora moa oinkanke, jaskarabo oinxonbira ea omiskanai, itan nokon Paparibi omiskanai.

²⁵ Ikaxbi neskarabora winotai, jaton esé meran wishakaata joi senenti kopí: ‘En jawekeskabo akenmabira, ea omiskanai’, iki iká.*

²⁶ Ikaxbi jan mato ikinti ja ikon Shinan mato akinnon ixon, nokon papaibaxon en raana joxonra, ekiriakin jakonhakin mato onanmanoxiki.

²⁷ Itan matonribira ekiriakin jakonhakin jato onanmanoxiki, ja pekoonontianbi, mato ebetanbi ikanabo ixon.

16

¹ Neskara jawékibora en mato yoiái iki, eki koshii mato jenékanaketian.

² Ja *jain tsinkíti xobonkoniabora mato pikonoxikanai, jainoax netera nokónoxiki, wetsanbires mato reteax, Dios keenai keskára non ake, ikibo ikanti.

³ Matora jaskaboanaxikanai, noa onanyamakana ixon, nokon Papa itan earibi onanyamaxon.

⁴ Enra mato neskarabo yoiái, ja nete nokóketian maton shinanti kopí, en mato moa yoiabo.

Diossen Shinanman akai

Mato betanbipari ixonra moabi en mato neskáakinbo yoiamaparia iki.

⁵ Ikaxbi ramara ea moa kaai, jan ea raana betan ikí, jatian mato westíoranbira jaweranoki ea kaai ixon, ea yokáyamai.

⁶ Jaskáakin ea yokáyamaibira, mato kikinbiresi oníske, en mato neskara jawékibo yoiái.

⁷ Ikaxbira en mato ikonshaman yoiái, ea kaakayara matona jakon iki. Ea kaya-maabira, jan mato ikinti jotima iki. Ikaxbi moa kaxonra, en mato raanxonni kaai, mato meran inon ixon.

⁸ Ja joxonra, nato netemea jonibo jishtiakin jato onanmanoxiki, tsoarin ja ochaya, itan tsoarin ja jawe jakonmabi akáma, jainxon tsoarin ja Diossen moa jakonma masá tenematires,

⁹ itan tsoarin ja ochaya, ja ea ikonhayamai,

¹⁰ tsoarin ja jawe jakonmabi akáma. Eara nokon Papaiba kaai, jatianra ea maton moa oinyamanoxiki,

¹¹ tsoarin ja Diossen masá tenematires. Nato nete jan koirannai, ja iki moa masá tenetiainko.

¹² Icha joibora jake en mato yoitibo. Jabo en mato rama yoiabira, maton onantima iki.

¹³ Ja ikon Shinan joxonra, mato onanmanoxiki ja maton onanti ikon joi. Janbi shinantaananra mato jan yoiamanoxiki. Janbi Diossibakea ninkatabokayara, mato onanmanoxiki. Jainxon mato onanmaribanoxiki, ja ramakaya iti jawékibo.

¹⁴ Janra nokon ani shinan itan nokon jakon shinan jato oinmanoxiki, eibakea bixonra mato onanmanoxiki.

¹⁵ Jatíbi nokon Papa jayata jawékira, nokonaribi iki. Jaskara kopíra, en yoiái iki, ja Diossen Shinanmanra eibakea joiboribi bixon mato onanmanoxiki akin.

* 15:25 Sal. 35.19; 69.4

¹⁶ Basimara ea maton moa oinyamanoxiki, ikaxbi basimaribira maton ea jakiribi oinnoxiki”, akin jato aká iki.

Onís iitibi raroti

¹⁷ Jato jaskáa, jatíribi jaonmea onannaibo neskati yokakanankana iki: —¿Jawekeskara yoikaskinmein noa neskáakin yoiai?, Noa yoiai basimara non oinyamanoxiki jainxon iikinra, non oinribanoxiki akin. Jainxon yoiribiai jawen Papaiba kaai.

¹⁸ ¿Jawekeska yoiimeinki ja basimara itiki iki ikai? Nonra onanyamake ja yoyo ikai — ikibo ikana iki.

¹⁹ Jatian jaonmea onannaibaon yokákaskanai onanxonra, Jesussen jato neskáakin yoia iki: —Enra mato yoia iki, basima nete pekaora ea maton moa oinwetsayamai. Jainxonra basima nete pekao jakiribi maton ea oinribanoxiki, akin. ¿Ja onankasiki mato yokakanankanai?

²⁰ Ikonshamanra en mato yoiai, masá shinanira mato wininoxikanai, jatianra ja ikonhayamai jonibobiribi raronoxikanai. Ikaxbi jaskati onisaxbira ja maton masá shinanna jawékibo raroti inóxiki.

²¹ Westíora ainbaonra, jawen bakenti nete nokoketian, masábires teneai. Ikaxbi moa ja bake pikota pekáora, ja baken chexabo moa shinanbenotai, westíora bake nato neten pikoax raroi.

²² Jaskaribiakinra rama matonribi masá shinannai. Ikaxbira jakiribi mato oinni ea joribai kaai. Jatianra maton shinan meran mato raro shaman inóxiki, tsonbi mato bichintima raro shinan.

²³ Ja netenra, moa jawebi maton ea yokáyamanoxiki. Ikonshamanra en mato yoiai, ja nokon Papanra jatíbi ja nokon janenko maton yokatabo mato meninoxiki.

²⁴ Jaskara ikenbira, ramakamanbi nokon janenko jawebi maton yokatama iki, yokákanwe jatianra maton biti iki. Jaskatax mato ikonbiresi raroti kopí.

Jesús iki nato netemea jakonma jawékibo janharesa

²⁵ Jatíbi neskarabora wetsa jawékikibo yoinbainhanan en mato yoia iki. Ikaxbi nokóranoxiki nete, moa wetsa jawékikibo yoinxon en mato onanmatima. Jatianra onantishamanhakin, nokon Papakiriakin en mato yoinoxiki.

²⁶ Ja netenra nokon janenko maton yokánoxiki. Jaskara ikenra ja maton yokatabo mato meninon ixon, nokon Papa en mato yoixonoxiki, akin en mato ayamai,

²⁷ ja nokon Papanbi mato noia iken. Matora noike maton ea noia kopí, jainxon ja Diossen ea raanaribi maton ikonhaa iketian.

²⁸ Ja nokon Papaibakeaxa nato neten ea joá iki. Jaskara ikaxa, rama ea karibai, ja nokon Papaiba —akin jato aká iki.

²⁹ Jato jaskáaketian jaonmea onanaibaon Jesús yoikana iki: —Ramara wetsa jawékikibo yoinbainyamai, mia onantishamani yoyo ike.

³⁰ Jaskara ikenra, min jatíbi jawéki onanna rama non onanke. Itan tsonbiribi mia yokáti senenma. Jaskara kopíra, non mia ikonhai, mia Diossenbi raana joá —akin.

³¹ Jatian Jesussen jato yoia iki: —¿Jaskara ikenki ramapari maton ikonhai?

³² Jaskara ikenbira moa nete nokotai, itan rama riki ja nete. Rakékinra matonbiribibo janbiskin maton ea potabainnoxiki, ikaxbira eabichoma iki, ja nokon Papa ebetan iketian.

³³ Jatíbi neskarabora en mato yoiai, ebetan ikax xabáshaman shinanya mato inon ixon. Nato netemeaxa meskó jawékininbo mato onitsapiti jake, ikaxbi koshiakin shi-nankanwe. Ja nato netemea jakonma jawékibora moa enharesa iki —akin Jesussen jato aká iki.

17

Jaonmea onanaiboki Jesussen orana

¹ Jaskáakinbo jato yoia pekáo, Jesús bochiki oinnax neskati yoyo ika iki: “Papá, moara ike nete nokoti, ja min Baken ani atipana koshi jato onanmawe, janribi min ani atipana koshi jato oinmashokonon.

² Jatíbi jonibaon koshira min Bake min imaa iki, jaskatax ja nokona iti min ea menia jonibo jatíbitian jati neteya ikanti kopí.

³ Jatian ja jatíbitian jati nete riki, miabichores ikon Dios onankanti, itan ja min raana Jesucristoribi onankanti.

⁴ Enra ja min ani atipana koshi jato onanmaa iki, jainxon ja min raanxon ati yoiaboribi en senenhake.

⁵ Papá, eara ja min nete joniamatianbi miibetanbi westíora atipana koshiabicho iká iki, rama mia miibaxonbi ja ani atipana koshi jakiribi ea meniribiwe.

⁶ Ja nato netemea min ea meninoxon katóxonabora en onanmaa iki, tsoarin mia ixon. Jabora minabo iká iki, minabo ikenra, min ea jabo menia iki. Jabaonra min joi ninkataan, min yoia keskábo akana iki.

⁷ Jaskara ixonra rama onankanke, ja min ea meniabo miibakeax joái.

⁸ Min yoia joibo en jato yoiara, jabaon ninkáxon ikonhakana iki. Jaskáaxonra onankana iki, ea miibakeax joá. Jainxon miinbi ea raana joáribi ikonhakana iki.

⁹ Jabo kopíra en mia yokatai, nato netemea ja mia ikonhaax miki koshikashamaibo kopíra en mia yokáyamai. Ja min ea meniabo kopíkayara, en mia yokatai minabo iketian.

¹⁰ Jatíbi ja nokonabora minaribi iki, jatian jatíbi ja minabora nokonaboribi iki. Jaskara ikenra ja nokon ani koshiribi jato meran onantibires ikai.

¹¹ Eara moa nato neten iamai. Ikaxbi jabobichoresa, nato netenbi banékanai, ea miibetan ikí kaai kaman. Papa ochaoma, ja min atipana koshin janenko jato koiranwe ja min ea menia janenko, jaskatax noa ikai keskatiribi ja shinanyabicho ikanon.

¹² Jato betan nato neten ixonra, en jato koiranxon koshikiina iki, min atipana koshin, itan min ea menia janenko, jatianra tsoabi manóyamaa iki, ja moa manota ikabichoresa jaskata iki, ja wishá meran yoiai senenti kopí.

¹³ Ikaxbi ramara ea moa miiba kaai. Ea kaamatianbira jato betanbipari nato neten ixon, neskara jawékibo en jato yoiai, ea raroshamanai keskatiribi, jaboribi rarokanon ixon.

¹⁴ Enra min joi en jato onanmaa iki. Jaskáakin en jato onanmaara, jabaon ikonhakana iki. Jaskáakin onanxon, jato yoikanabira, ja jakonma shinanya jonibaon ninkáxonyamakin jato omiskanai. Ja jabaon akai keskáakin shinanyamakanai kopí, earibi nato netemeama iketian.

¹⁵ Nato mainmea jato bonon ixonra en mia yokáyamai. Ja jakonmainoa min jato koiranon ixonra en mia yokatai.

¹⁶ Jabo nato netemea ikaxbira, ja nato netemea jakonma shinanya jonibo keskati jakonma akí, jayamakanke earibi nato netemeama iketian.

¹⁷ Ja min ikon joi meranxon jakonmainoa jato tsekawe, min joira ikon iki.

¹⁸ Ja min ea nato neten raana keskáribiakinra, enbiribi jabo raanai; ja min joiribi jato onanmatankanon ixon.

¹⁹ Jato kopí riki enbixbi ea ochaoma, jaskatax jaboribi ja min ikon join imaa ochaomabo ikanon ikax.

²⁰ Natobo kopíbichora en mia yokáyamai. Ekiriakin jabaon jato joi yoiara, wetsabaonribi ea ikonhanoxikanai, jaabo kopíribira en mia yokatai.

²¹ Jatíbi jabo ebetanbi ikanon ixonra en mia yokatai, mia emeran itan ea mii meran ikai keskati jaboribi nomeran ikanon, jaskáaxon nato netemea jakonma akai jonibaon ikonhakanti kopí min ea raana joá.

²² Ja min ea menia ani atipana koshiribira en jato menia iki, noa ikai keskatiribi westíorabicho ikanon ixon.

²³ Jabo emeran itan mia emeran, jaskatax ponté westíorabicho ikanti kopí. Jaskakanaitian oinxon, nato netemea jonibaon onanboreskanti kopí, min raana ea joá, itan min ea noia keskáribiakín min jato noia.

²⁴ Papá, ja min ea meniabo jain ea ikí kainkoribi ebetan ikantininra, ea keenai. Jaskáaxon jabaonribi oinkanti kopí min ea menia koshi shinan, minra ea noia iki, nato nete joniamatianbi.

²⁵ Papa ochaomá, ja ea ikonhayamai jonibaonra mia onanyamakanke, ikaxbi enra mia onanke, ja nato nokon jonibaonribira onankanke, minbi raana ea joá.

²⁶ Enra jato onanmaa iki, tsoarin mia itan jawekeskarin mia ixon. Jatianra en jato onanmaboresai ja min ea noia shinanribi jato meran inon ixon, itan earibi jato meranbi iti kopí”, akin Jesussen orana iki.

18

Jesús yatankana

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

¹ Jaskatibo yoyo iki senenyona pekáo, jatíbi jaonmea onanaiboyabi Jesús, ja Cedrón janeya tae baitai shitabaini keiba bokana iki. Kaax nokókana iki, jain iká iki westíora wai chike, jain Jesús jaonmea onannaiboya jikia iki.

² Jainpacho Jesussen jaonmea onanaiboyabi tsinkíkinai iketian, Judas jato yatanmaitonin moa onanna iká iki.

³ Jain ikanaibi Judas nokota iki westíora tsama sontárobaya itan jawetii policiabo, ja Dios rabiti xobo koiranaiboya; ja *sacerdotebo betan *fariseobaon raana, jabaon kakin bokana iká iki, lamparinbo itan tirí joétai jawékibo.

⁴ Ikaxbi Jesussen moa jatíbi jaskara ikaibo onanna ixon, bechixon jato yokata iki: —¿Matonki tsoa benai? —akin.

⁵ Jatian jabaon yoikana iki: —Ja Nazarethainoa Jesús benai riki noa —akin. Jatian jato yoia iki: —Ea riki —akin. Jatian jan jato yatanmai Judas jain jato betan iká iki.

⁶ Jatian jato Jesussen “Ea riki”, akin aká, chití bainax maiki pakékana iki.

⁷ Jainxon jato yokáribia iki: —¿Matonki tsoa benai? —akin. Jatian yoikana iki: —Ja Nazarethainoa Jesús benai riki noa —akin.

⁸ Jaskáakana, Jesussen jato yoiribia iki: —Enra moa mato yoike ea riki akin. Ja ea benai beabo ixon, natobo jenekanwe ibátankanon boí —akin.

⁹ Jatora jaskáa iki, ja Jesussenbi yoia senennon ixon: “Ja nokon joni iti min imaabora, westíorabi eki koshii jenéyamakanke Papá”, iki iká.

¹⁰ Jatian Simón Pedron, jawen espada tsekataan, Malco janeya joni jawen mekayaokea pabíki xatenaana iki, ja iká iki *sacerdotebaon koshin yonoti.

¹¹ Jaskáaketian Jesussen Pedro yoia iki: —Ja min espada jakiribi jawen xaká meran niawe. Ja atikomabires jawéki nokon Papan ea shinanxona ikenra, en tenexon biresti jake —akin.

Sacerdotebaon koshi Anássiba Jesús bokana

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹² Jainxon ja romano sontárobaon, jaton joni koshiaxon, itan ja judíobaon policiabaon moa Jesús yatankana iki yatanxon nexakana iki.

¹³ Jaskáaxon Anássibapari bokana iki. Ja Anás iká iki Caifásen rayos. Ja Caifás iká iki, *sacerdotebaon koshi, ja baritian imakana.

¹⁴ Ja Caifásribira iká iki, ja judío koshibo neskáakin jato yoibata, jatonara jakon itiki jato kopi westíora jonibicho mawata ixon.

Jesús onanaxbi Pedro paranaa

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵ Simón Pedro betan wetsa Jesussen joniribi, ja Jesús bokanei chibani kabékona iki. Jatian ja *sacerdotebaon koshin, ja wetsa Jesussen joni moabi onanna iká iki. Jaskara kopí, xobo chicho ja joni jikia iki.

¹⁶ Ikaxbi Pedrobiribi jikiamai, jeman xepótiainbi baneta iki. Jaskara iketian ja wetsa *sacerdotebaon koshi onanna ikax, moa jikiaxbi pikoribia iki, jainxon ja xepóti koirannai ainbo yoia iki, jaskáakin yoia, jen ixon, Pedro jikimaa iki.

¹⁷ Jaskakenbi ja xepóti koirannai ainbaon Pedro neskáakin yokata iki: —¿Miaribimarin ja Jesussenmea onanai joni? —akin. Jaskáa Pedron yoia iki: —Eara jama iki —akin.

¹⁸ Jatian matsiribi iketian, ja yonokanaibo betan ja Dios rabiti xobo koirannai poli-ciabo chii keteaax yooti charókana iká iki. Jatian Pedroribi jain jato betan iká iki, yooti chankata.

Caifássiba Jesús bokana

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹ Jainxon, ja *sacerdotebaon koshin Jesús yokákin peoa iki, ja jaonmea onanaibokiri-akin itan jan jato onanmaibokiriakin.

²⁰ Jaskáa Jesussen yoia iki: —Jatíbi jonibo bebonmeaxa ea yoyo ipachoi, jatíbitianra jain tsinkíti xobonkoxonbo, jainoax ja Dios rabiti xobonkoxonbo ja jain judíobo tsinki-tainkoxonbo en jato onanmaa iki; jaskara ikaxa westíoraibi ea joneshoko yoyo ikama iki.

²¹ ¿Jatian jaweatiki min ea yokatai? Ja nokon joi en yoiaitian ninkatabokaya jato yokáwe, abákanon jabaon yoikin, ja ea yoyo ikabo, jabaonra onankanke en jato yoiaibo —akin aká iki.

²² Jatian Jesussen jato jaskáaketian, Dios rabiti xobo koirannai westíora polician Jesús tantash aka iki, jaskáaxon yoia iki: —¿Jaweatiki min jaskáakin ja *sacerdotebaon koshi kewinai? —akin.

²³ Jaskáa Jesussen yoia iki: —Ea jakonmai yoyo iketian ea yoiwe, jawe jakonmaki en yoia ixon, jatian ja en yoiaibo ikon iketianki ¿Jaweatiki min ea tantash aka? —akin.

²⁴ Jainxon Anássen, nexamaxon jato bomaa iki, ja sacerdotebaon koshi Caifássiba.

Jesús onanaxbi jakiribi Pedro paranaa

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵ Jatian Simón Pedro yotipari jain chii kexa nia iká iki. Jainoa yokáribikana iki: —¿Miaribimarin ja Jesussenmea onanai? —akin. Jatian Pedro paranai neskata iki: —Eara jaama iki —iki.

²⁶ Jainxon ja *sacerdotebaon koshin yonotinin yokáribia iki, ja Pedron paxtewana jonin rarebaon: —¿Miamaki ja wai ikain Jesús betan en oinyamawana? —akin.

²⁷ Jaskáa jakiribi Pedron paranaa iki, jaskatatianbi atapabene keota iki.

Pilaton Jesús yokata

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

²⁸ Jatianra ja Caifássen xobonkonía, yamékirishoko ja romanobaon apo jain iká xobonko, Jesús boribakana iki, jatianra judíobo ja xobonko weiyamakana iki, ja jaton esekan yoiai keskati jakonma banénaketian, jatianra ja *Pascua yamé moa jawékiatikoma ikanti ikana iki.

²⁹ Jaskara kopí, Pilato jawen xobo meranoax pikota iki, pikóxon jato neskáakin yokata iki: —¿Jawekeska jakonma aká kopíki nato joni maton jaskai? —akin.

³⁰ Jatian jabaon yoia iki: —Retemisma iketianra, nato joni non mia bexon menia-makeanke —akin.

³¹ Jaskáakana, Pilaton jato yoia iki: —Matonbikaya boxon, jawen aká jawékibo yoixon-tankanwe, ja maton esé meran, yoiai keskáakin —akin. Jato jaskáa, judíobaon yoiribikana iki: —Noa judíobaonra non ati atipanyamake, tsoabi jaskáakin retekin —akin.

³² Jaskataxa senena iki, jaskaraton mawáti ixon moabi Jesussen jato yoipachoi.

³³ Jatian Pilato jakiribi, jain já iká xobonko jikiribia iki, jainxon Jesús kenaa iki kaketian neskáakin yokata iki: —¿Miarin ja judío jonibaon Apo? —akin.

³⁴ Jaskáa, Jesussen yoia iki: —¿Minbi shinanxonki akai min ea jaskáakin? o ¿Wetsabaon mia ekiriakin yoiaki min ea jaskáai? —akin.

³⁵ Jatian Pilaton yoia iki: —¿Eaki judío iki? Ja min kaibobo, itan ja *sacerdotebaon koshibaonra ake mia eiba bekin ¿Jawekeska jawéki min akárin? —akin.

³⁶ Jatian Jesussen yoia iki: —Eara nato netemea apobo keskáma iki, ea nato netemea apo ikenra, nokon jonibo eon paranan ikí reteanankeanke ea judío koshibaon yatan-tima kopí. Ikaxbi eara nato netemea apoma iki —akin jato aká iki.

³⁷ Jaskáa Pilaton yokata iki: —¿Jaskara ikaxki mia apo iki? —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Minra yoike, ea apo. Eara nato neten pikotax joá iki, ja ikon joi jato onanmati kopí. Jatian jatíbi ja nokon ikon join yoiai keskati jabaonra ea ninkaxonai —akin.

³⁸ Jatian Pilaton yokata iki: —¿Jatian jawerin ja ikon joi? —akin.

Jesús retekanti yoikana

(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Jaskáakin yokata pekáo, Pilato xobo meranoax pikoribia iki, ja judío joni koshibo yoyo aki. Pikóxon, jato yoia iki. —Jawe jakonma nato jonin akára yamake.

³⁹ Ja maton axé riki, *Pascua fiestatiibi westíora preso en mato pikoxonti. ¿Ja judíobaon Apo en pikoxontinki mato keenai? —akin.

⁴⁰ Jato jaskáa, jatíbi neskati saa iribakana iki: —¡Min noa já pikoxontinra noa keenyamaí! ¡Barrabaskaya noa pikoxonwe! —iki. Ja Barrabás iká iki retemis itan yometso joni.

19

¹ Jaskákanketian, Pilaton jawen sontárobo Jesús rishkimaa iki.

² Jatianra ja sontárobaon moxabires maiti axon, Jesús maimakana iki. Jaskáaxon jan perakooti joshin yame chopá sawemakana iki.

³ Jaskaaxa pataxbainaxbo neskáakana iki: —¡Judíobaon Apo jabanon! —ikibo. Jaskáaxon tantash abokana iki.

⁴ Jainoax Pilato jakiribi pikoribia iki. Pikóxon, jato yoia iki neskáakin: —Oinkanwe, nenora en beke, jaskáaxon maton onanti kopí, jan jawe jakonma jawékibi akáma —akin.

⁵ Jaskatax Jesús pikota iki, moxa maiti maiya, itan jan perakooti joshin yame chopá sawemakanayabi. Pikoxon, Pilaton jato neskáakin yoia iki: —¡Nato riki ja joni! —akin.

⁶ Jato jaskáa, ja *sacerdotebaon koshiboyabi policiabo, ja oinnax neskati saa ikana iki: —¡Korosen awé! ¡Korosen awé! —iki. Jaskanaitian, Pilaton jato yoia iki: —Jaskara iketian, matonbikaya korosen atankanwe. En jato korosen amati ikaxbira en oinna jawe jakonmabi akáma iki —akin.

⁷ Jato jaskáa, judío koshibaon yoikana iki: —Nonara jake westíora esé, ja esé meran jaskáakin yoiaitianra ja joni mawáti jake, eara Diossen Bake iki ikai kopí —akin.

⁸ Jaskati yoyo ikanaitian ninkatax bebonbires Pilato raketa iki;

⁹ Jaskáaxon, Pilaton jakiribi, já jain iká xobo meran Jesús ioribia iki. Boxon yokáribia iki neskáakin: —¿Miaki jaweranoa iki? —akin. Jaskáabi, Jesussen jawe joibi yoiamaa iki.

¹⁰ Jaskáabi, jawebi yoyo iamaitian Pilaton yoia iki: —¿Jaweatiki min ea jawe joibi yoiamai? ¿Minki onanyamaa ea joni koshi? Ea keenxonra, en mia pikoti atipanke. Ea keenxonribira en mia jato korosen amati iki —akin.

¹¹ Jaskáa Jesussen yoia iki: —Ea jaskáatira mia jawe koshimabobi ikeanke, Diossen mia jaskara imaama ikax, jaskara iken ja korosen akannon ixon mia ea meniakyara mia iká bebonbires ochake —akin.

¹² Jaskáatianbi, Pilaton moa jaskáaxon Jesús pikoti benaa iki. Ikaxbi judíobo saa ikana iki: —¡Nato pikoaxa, ja icha mai iboaa apo betan kikini raenanaima mia ikai! Wetsaxbires eara apo iki ikaira, icha mai iboaa apon rawí banetai —iki.

¹³ Jaskákanai ninkáxon, Pilaton jato Jesús jemaori pikomaa iki. Jaskáakin pikomaax, ja jainxon joi benxoai yakátinin Pilato yakata iki, ja makanbires aká keyá tapo keska ikain. Ja tapo keskatonin jane iká iki judíobaon join aká Gabatá, ja iki empedrado iki iká.

¹⁴ Jatian iká iki *Pascua fiesta ikámapari, moa bariapanaitian. Jatian Pilaton judío koshiho yoia iki: —¡Nato riki maton apo! —akin.

¹⁵ Jato jaskáa, saa ikana iki neskati: —¡Korosen metasti riki! ¡Korosen metasti riki, ibanon mawati iki! —ikibo. Jaskákanaitian, Pilaton jato yokata iki: —¿Enki atiki maton apo korosen akin? —akin. Jato jaskáa, ja *sacerdotebaon koshihaon yoikana iki: —Ja icha mai iboaa romamea apoyabichoresiki noa. Wetsa non apora yamake —akin.

¹⁶ Jaskáakana, Jesús korosen atankannon ixon, Pilaton jato menia iki. Jatianra jabaon moa bokana iki.

Jesús korosen akana

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

¹⁷ Jaskáakin bokin, jabi koros iamaxon, Jesús bomakana iki, “Mapo xao manan”, akanainko (Ja iki judíobaon join aká Gólgota).

¹⁸ Jain nokóxon, korosen akana iki. Jatian rabé yometsoribi ja betanbi okenbekonbi korosen akana iki, jatian Jesús iká iki naponbekon.

¹⁹ Jatian Pilaton jato tablanin wishamaxon já manaon jato tasamaa iká iki neskata: “Nazarethainoa Jesús, judíobaon Apo”, iki iká.

²⁰ Jatianra icha judíobaon ja wishá yoyo akana iki, ja Jesús korosen akana, jema ochoma iketian oinni boxon, ja wishá iká iki, judíobaon join, romanobaon join, itan griego join akana.

²¹ Jakopira ja *sacerdotebaon Pilato yoikana iki: —Judíobaon apo akin wishayamawe ‘Ja judíobaon Apo iki ikai’, akinkaya wishawe —akin.

²² Ikaxbi Pilaton jato yoia iki: —En moa wishaa ikaxa, moa aká iki —akin.

²³ Moa Jesús korosen axon, ja chosko sontárobaon westíoraxonbo jawen chopabo bipakekana iki. Jainxon, ja tari sawetiribi bikana iki, ja iká iki kexéoma, bochikixonbi namaankiriakin timáa chopa.

²⁴ Jaskara iketian, sontárobo jatobires yoyo ikana iki: —Nato noshitima riki, jawer-atonmein biai ixonkaya onannoxon *suerte anon akanwe —iki. Jaskataxa Diossen joi meran neskáakin Wishakani senena iki: “Nokon chopabora bipakenoxikanai, ja nokon perakootira, tsonmein bitiki ixon, *suerte anoxikanai”, iki iká. Jatianra jaskáakin ja sontárobaon akana iki.

²⁵ Jatian jain Jesús korosen akana naman iká iki Jesussen tita, jawen titan wetsa jainoaxibi iká iki ja Cleofássen awin María betan María *Magdalena.

²⁶ Jatian jainxonra, Jesussen oinna iki, jawen tita betan ja kikinakin jan noia jaonmea onanai joni. Jatianra jawen tita neskaa iki: —Ainbó, ja riki min bake —akin.

²⁷ Jainxon, ja jaonmea onanai yoia iki: —Ja riki min tita —akin. Jatian janra moa jawen xobonko boá iki.

Jesús mawata

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

²⁸ Jato jaskáa pekáo Jesussen moa onanna iki jatíbi moa senena. Jaskatax ja Diossen kirika meran wishaa senennon ikax, neskati yoyo ika iki: —Eara nomiai —iki.

²⁹ Jainra vino pae bochoya chomoshoko yakata iká iki. Jatian ja *esponja bixon, ja vino pokokana iki, jaskáaxon ja *hisopo jiwishoko ponyaman maostankana iki, jaskáaxon boxon Jesús ketaxnankana iki.

³⁰ Jatianra ja vino pae Jesussen tsitsia iki. Jainoaxa neskata iki: —Jatíbira moa senenke —iki. Jaskatax beókainax moa mawata iki.

Sontáronin Jesús pishpachiain chachia

³¹ Jatian iká iki moa *Pascua ikaitian benzokaakanai, jaskara iketianra ja judíobo keenyamakana iki, ja tantiti netenbi yorabo korosenbi imatinin, ja tantiti nete moa ipachoi bebonbires, mekéti nete ikai iketian. Jaskara kopíra Pilato yoikana iki, ja korosen akana yorabo kishi sekeanan, sontárobaon korosenmea pakexon miinkanon ixon.

³² Jaskáakin yoikana, Pilaton jawen sontárobo yoia iki, jato jaskáa boxon ja rekenainoa korosen ikápari kishi sekenankana iki. Jainxon ja Jesús patax iká wetsa korosen ikáribi, kishi sekenankana iki.

³³ Jaskáaxon Jesússibi anoxon oinkanabi, iká iki moa mawata, jaskara kopí jares kishi sekenanyamakana iki.

³⁴ Jaskara ikenbi westíora sontáronin pishpachiain kini itiakin chachia iki, yami kenshon. Jaskáatianbi jimi betan onpax jawen pishpachiainoax jokona iki.

³⁵ Jatíbi neskarabo riki, jan oinnaton yoia, jatian jan yoiaibo riki ikon, janra onanke ikon yoiai, matonribi ikonhakanon ixon.

³⁶ Nato jawékibora winota iki, ja kirika meran Wishakani senennon ikax: “Jawen xaora westíorabi sekenanyamanoxikanai”, iki iká.*

³⁷ Jatian wetsanko ja kirika meranribi ikai neskati: “Jain chachikanainkora oinnoxikanai”, iki.†

Jesussen yora miinkana

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Jaskáakana pekáo, ja Arimatea jemankonia Josekan, Jesussen yora bonoxon, Pilato yokata iki. Ja Joséra iká iki, joni koshiboki rakékin jonéshoko Jesús chibanai; jatian Pilaton, boti yoia, kaxon ja yora Josekan boá iki.

³⁹ Jatian Nicodemoribi jain iká iki, ja yamé Jesús betan yoyo iki kayantana. Jan boá iká iki, *mirra beponya áloe ininti meskoxon ja iká iki kimisha chonka kilobira.

⁴⁰ Jaskáaxon, ja rabéxonbi Jesussen yora bokana iki, boxon chopan rakawaxon, ja bokana inintininbo ayonkana iki, jayá kini meran anoxon, ja judíobaon axébiribi jaskara iketian.

⁴¹ Jatian jain Jesús korosen akanainko iká iki westíora wai, jain iká iki bená kini, tsoabi miinkanamapari.

⁴² Jain Jesussen yora miinkana iki; ja kini ochómatani iketian, itan ja judíobaon tantiti neteribi moa peokootaitian.

20

Jesús jiria

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

¹ Jatian ja reken nete semana peokootaitian yamékirishoko, Magdalainoa María kaa iki, jain Jesussen yora niaibakana kininko. Kaxon oinna iká iki jan xepoibakana makan xewerankana.

² Jaskara oinnax, ishtoi jakiribi banekainribia iki, ja Simón Pedro betan ja akonbire-skin Jesussen noia joni ikainko. Kaxon jato yoia iki: —Kininkoniara non Ibon yora bokana, moa yama ike, itan nonra onanyamake jawerano akanara ibirai —akin.

³ Jato jaskáa, Pedro betan ja wetsa jaonmea onanai ja kini oinni bokana iki.

⁴ Jaskatax, ja rabekaxbi ishtobekona iki, ikaxbi wetsa japari, Pedro mawinbainax kininko nokota iki.

⁵ Kaax nokóxon beokainxon kini chicho oinna iká iki, chopabobichores ikaxbi jikiamaa iki.

⁶ Jatian Simón Pedro chiní nokotaxbi, ja japari nokota rawinbainax jikikaina iki, kaxon jan oinna chopabobichoresibi jain tsamata iká iki.

* 19:36 Sal. 34.20 † 19:37 Zac. 12.10

⁷ Jainoax jan Jesussen mapo kawaibakana ani chopo ja wetsa chopabo betan jainbi-cho iamaa iki, jakonshamankin kátaxon janbiribishoko tsamana.

⁸ Jainoax ja japari nokota Jesussenmea onanai jikishokoa iki, jikixon janbiribi oinxon ikonhaa iki.

⁹ Ikaxbi já jiriti iki iká, Wishá meran yoiai onanyamaparikana iká ika.

¹⁰ Jaskara oinnax, ja jaonmea onanai rabé moa jaton xobonko bokana iki.

Magdalainoa Maríaki Jesús pikota

(Mr. 16.9-11)

¹¹ Jatian moa bokankebi Maríabiribi ja kini xemakayainbi banetax wini winia iki, wini winiibi ja chichó oinnox beota iki.

¹² Na skin meraa iki rabé ángel joxo chopo saweya, jain Jesussen yora aibakanainko yakábekona, wetsa iká iki jaki mapo ibatakiri yakata wetsabiribi tae ibatakiri.

¹³ Jatian ja ángelbaon yokákana iki: —Ainbó ¿Jaweakiki mia winiai? —akin. Jaskáakana jan yoia iki: —Nokon Ibon yorara bokanke; jawerano akanara ibirai, en onanyamake —akin.

¹⁴ Jaskataan an bechiakekainkin Jesús jain nia meraa iki, ikaxbi jarin ixon onanyamaa iki.

¹⁵ Jainoa Jesussen yokata iki: —¿Ainbó, Jaweakiki mia winiai? ¿Tsoa benairin mia? —akin. Jaskáara, ja wai koirannai jonira ibirai ixonres neskaakin yoia iki: —Ibó, min boá ixon ea yoiwe, jawerano min akárin en benatanon —akin.

¹⁶ Jatian Jesussen aká iki: —¡María! —akin. Jaskáa bechiakekainxon judíobaon join aká iki: —¡Rabuni! —akin (Ja iki “Maestró”, iki iká).

¹⁷ Jaskáaketian Jesussen yoia iki neskáakin: —Ea jenewe, eara nokon Papaiba jabetan iki kaamapari iki. Ikaxbi ja nokon wetsaboiba katanwe, kaxon jato yoitanwe, ea nokon Papaiba kaai, ja maton Paparibi ja nokon Dios, itan maton Diosribi —akin.

¹⁸ Jaskáa, ja Magdalainoa María kaa iki, ja jaonmea onanaiboiba, kaxon jato yoia iki, ja Ibora en oinbeirana itan jan yoia joiboribi.

Jaonmea onanaiboki Jesús pikota

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Ja semana peokoota reken nete iibaitai yamébi, Jesussenmea onannaibo westíora xobonko tsinkíkana iki, ja judío koshiboki raketi, jatian ja xobo iká iki xepó. Jaskákin xobo xepokana ikenbi, Jesús jatoki jikia iki, jiki ax jato napon nixon jato saludana iki neskáakin: —¡Mato jakonbires Dios betan ibanon! —akin.

²⁰ Jaskáakin jato yoitaan an, jain metásibakana kini jato oinmaa iki, jainxon jawen pishpachia in chachiibakana kiniribi jato oinmaa iki. Jatian jabo non Ibo oinnax ikonbiresi rarokana iki.

²¹ Jainxon Jesussen jato yoiribia iki: —¡Jakonbires Dios betan ikanwe! Ja nokon Papan ea raana keskáribiakinra enribi mato raanai —akin.

²² Jaskataan an jatoki xoon ataan an jato yoia iki: —Ja Diossen Shinan bikanwe.

²³ Tsoaboki ja jaton ocha akábo maton shinanxonyamai, jabora Diossenribi jaton ocha akábo shinanxontima iki. Jatian tsoaboki ja jaton ocha akábo maton shinanxonresai, jabora Diossenribi ja ochabo jato shinanxonresti iki —akin.

Ibo jiria Tomassen oinna

²⁴ Jatian jatoki Jesús pikonontian, Tomás, ja Rabébaon akin akanai, ja chonka rabéainkon ia ikaxbi, jato betan jain yama iká iki.

²⁵ Jatian moa joketian ja wetsa jaonmea onanaibaon yoikana iki: —Nonra non Ibo oinke —akin. Ikaxbi Tomassen jato neskaa iki: —Ja mekenhai clavo kini oinyamaxon, ja kinin nokon metoti niayamaxon, itan jawen pishpachia in nokon meken niayamaxonra en mato ikonhati atipanyamake —akin.

²⁶ Jainoax posaka nete winota pekáo, jatíbi ja Jesussenmea onannaibo, jakiribi tsinkíkana iki, ja xobo meran. Jatian Tomás moa jato betan iká iki. Moa xepóti xepokana ikenbi Jesús jatoki jikiribiax jato xaran nia iki, jain nixon jato saludanribia iki neskáakin: —¡Mato jakonbires Dios betan ibanon! —akin.

²⁷ Jaskáakin jato saludantaanan Tomás yoia iki: —Min metoti nokon meken kinin niawe, jainxon ja min mekenribi nokon pishpachiain niawe, ikonhayamai iamawe, jikonhakayawe! —akin.

²⁸ Jaskáa Tomassen yoia iki: —¡Nokon Ibó itan nokon Dios! —akin.

²⁹ Jaskataitian Jesussen yoia iki: —¿Neskáakin ea oinxonpariki ea min ikonhaa? Diossenra raroshaman imai ja oinxonmabi ea ikonhaibo —akin.

Jaskara kopí nato kirika wishaa

³⁰ Ja jaonmea onanaibaon oinnonbira ichabiresakin Jesussen ja oinxon onanti ratétibo aká iki. Ikaxbira nato kirika meran jatíbishaman wishaama iki.

³¹ Ikaxbi jatíbi nato kirika meran wishaabo riki, Jesús riki Cristo, ja Diossen Bake ixon, já ikonhaax jaki koshiax jakanti kopí aká.

21

Ja kanchis jaonmea onanaiboki Jesús pikota

¹ Jaskata pekáo, jakiribi jaonmea onanaiboki Jesús pikóribia iki, ja Tiberia ani ian kexá iikanaitian. Neskátira jatoki pikota iki:

² Jain ikana iki natotii, Simón Pedro, Tomás, ja Rabébaon akin akanai, Natanael, ja iká iki Galilea main iká Caná jemankonia, jainoax ikana iki, ja Zebedeon bakebo itan jawen wetsa Santiago, jainoaxibi ikana iki wetsa rabé ja Jesussenmea onanairibi.

³ Jainxon Simón Pedron jato yoia iki: —Eara piti benai kaai —akin. Jato jaskáa jabaon yoikana iki: —Noa miibetan kabánon —akin. Jaskatax boten nanekana iki, boxon yamé rikanshinkinbi jawebi biamakana iki.

⁴ Jaskati moa nete xabataishoko Jesús jato ikana ochóma ian kexa pikota iki, ikaxbi jaonmea onanaibaon jarin ixon, onanyamakana iki.

⁵ Jainxon Jesussen jato yokata iki: —Bakebó, matonki yapa biamaa —akin. Jatian jabaon yoikana iki: —Jawebira non biamake —akin.

⁶ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja maton bote mekayao ja ani rika nepókanwe, jatianra maton bitiki —akin. Jato jaskáa ja ani rika nepókana iki, nepóxon moa nebíti atipanyamakana iki ichayora yapa iketian.

⁷ Jatian ja Jesussen noia jonin, Pedro yoia iki: —¡Non Ibo riki! —akin. Jaskáakin ja Ibo riki iki ikai ninkatatianbira, ja jopeta chopá ishton sawetaanan jene tsakabaini Pedro nonoi kaa iki.

⁸ Jatian jatíribibiribi botenbi bokana iki, ja yapa ichaya ani rika niniboi. Ja napomeax mashiki nokóti iká iki westíora pacha metrores jawen ochó.

⁹ Boxon mapéxon oinkana iká iki, chii ketéaxon westíora yapa betan pan xoikin berakana.

¹⁰ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Ja maton bea yapa jawetii bekanwe —akin.

¹¹ Jatian Simón Pedron, boten nanexon ja yapaya rika mashin mapémakin ninia iki, jatíribiboyaxon. Ja yapa anibo bikana iká iki, westíora pacha pichika chonka kimisha. Ichayora yapa ixonbi rika noshiamaa iká iki.

¹² Jainxon Jesussen jato yoia iki: —Bemenkanwe jawékiái —akin. Jato jaskáakenbi jaonmea onanaibaon tsontanibi, tsoarin ixon yokáyamaa iki, ja non Ibo iketian onanxon.

¹³ Jato jaskáa bekanketian, panyabi yapa xoi bixon jato menipakea iki.

¹⁴ Natora iká iki, ja kimisha itin jaonmea onanaiboki Jesús pikota ja mawatax jiria pekáo.

Simón Pedro betan Jesús yoyo ika

¹⁵ Jatian moa pikin senenhakanketian, Jesussen Pedro yokata iki: —¿Ja nato jatíribi eonmea onanaibaon ea noia bebonbireski, min ea noia Jonassen bake Simón? —akin. Jaskáa yoia iki: —Jaskara riki Ibó, minra onanke, en mia noia —akin. Jatian Jesussen yoia iki: —Jaskáakin ea noia ixon, ja ovejabo atin jakonhakin nokon jonibo ea koiranxonhananbi ea jato axeaxonwe —akin.

¹⁶ Jainxon yokáribia iki: —¿Minki ea noia Jonassen bake Simón? —akin. Jatian yoia iki: —Jaskara riki Ibó, minra onanke en mia noia —akin. Jatian Jesussen aríbaa iki: —Jaskara ixon ovejabo atin, nokon jonibo koiranxon ea jato ikinxonwe —akin.

¹⁷ Jainxon jawen kimisha itin yokáribia iki: —¿Minki ea noia Jonassen bake Simón? —akin. Jatian moa kimishaakin hora, janki noia akin yokata, moa Pedro onisa iki, jaskáaxon yoia iki: —Minra jatíbi onanke Ibó, minra onanke en mia noia —akin. Jaskáa Jesussen yoia iki: —Jaskara ixon nokon jonibo koiranhananbi ea jato ikinxonwe jainxon ea jato onanmaxonribiwe.

¹⁸ Ikonshamanra en mia yoiai, ja mia bakeranon inontianra min akátiai min keena keskábo sawekin, min keenainkobobiribi kanoxon. Ikaxbi moa yosi ixonra mia bokanon ixon, min jato meken sananxonoxiki, jatianra wetsan chopa sawemaxon, min keenmaori mia ionoxikanai —akin aká iki.

¹⁹ Neskáakin yoixonra, Jesussen onanmai iká iki, jawekeskaxonki Pedron mawákin Diossen atipana koshi jato onanmai kaai ixon, jaskáa pekáo yoia iki: —¡Ea chibanwe! —akin.

Ja ayorakin Jesussen já noia jaonmea onanai

²⁰ Jatian banékin ja pekao joaitian Pedron meraa iki, ja Jesussen kikin hakin noia joni. Ja joni iká iki Jesús betan pikánontian, “Ibó, ¿Tsoarin ja jakonhai keská iikinbi mia jan jakonmaati?” akin Jesús patax ixon aibata.

²¹ Jaskáakin ja oinxon, Pedron Jesús yokata iki: —Ibó, ¿Jatian nato jonibiribiki jawekeska winoti kaai? —akin.

²² Jaskáa Jesussen yoia iki: —Ea joribai kaman, já jarestinin ea keenketianki, ¿Jawe min ointi ja? Minbiribikaya ea chibanwe —akin.

²³ Jaskáakin Jesussen Pedro yoia joira, ja joi akaibaon yoikana iki, ja joni jawetianbi mawátima yoia iká. Ikaxbi mawátima yoikin Jesussen akáma iká iki, jan yoia iká iki, ea joribai kaman já jarestinin ea keenketianki ¿Min jawen ointi ja? akin akáres.

²⁴ Ja nato jaonmea onanai riki, janbi oinna ixon ja nato jawékibo yoikin wishaabo, jaskara ixonra non onanke jan yoiaibo riki ikon ixon.

²⁵ Jarake icha wetsa jawékiboribi Jesussen akábo. Jaskara ikenbira jatíbishaman nato kirika meran jabo wishaama iki. Ja jatíbishaman rebestankin westíora westíorabo wishaara, kikinbires icha kirika nato neten pikóti iki.

HECHOS Jesussen joi yoiaibo ikana

Diossen Shinan jato raanxonti Jesussen yoia

¹ Ja reken kirika meranra en mia wishaxona iki, nokon keen Teófilo, jatibi ja Jesussen aká jawékibo, itan jato jan esebeabo mia onanmakin, ja peokootainxonbi,

² ja naikan kaai keyatai kaman akábo yoikin. Kaamatianbira Diossen Shinan meranxon, ja tee akantibo jawen raanabo jonibo jato onanmaa iki.

³ Ja mawáibata pekáora, moa jiria onankanon ikax, jato oinmai nekebi ichai meskoti jatoki pikota iki. Chosko chonka nete senenra jato jaskáakin oinmaa iki, jainxonra ja Diossen ikinaton jatikiriakin jato yoiboresa iki.

⁴ Jatian jawen tee ati raanti jonibo betanpari ixon, Jerusalénhainoax jaweranobi bokantimapani yoikin, Jesussen jato neskáa iki: —Ja nokon Papan mato meninoxon yoini jawéki, en mato yoiibata senenhai kamanpari manákanwe.

⁵ Ikon riki Juanmanra onpaxenres jato bautizana iki. Ikaxbi jawetii nete pekáora, Diossenbiribi jawen Shinanman mato bautizanoxiki —akin.

Naikan kaai, Jesús keyata

⁶ Jatian jain jabé tsinkíkanabaon, Jesús yokákana iki: —¿Ramaki ja *Israel jonibo moatian ikáni keskáribiakin, min jato jakiribi imatiki Ibó? —akin.*

⁷ Jatian Jesussen jato yoia iki: —Matonra onanti yamake, nokon Papan ja nete jawen koshi shinanmanbi anoxon shinanna jawéki.

⁸ Ikaxbi ja Diossen Shinan mato meran joketianra, atipana koshi maton binoxiki. Jatianra ea ikábo onanna ikax, jato yoi mato kanoxiki; Jerusalénhain, jatibi ja Judea betan Samaria main, itan ja kikin ochóbo ikana mai senenainkobo —akin.

⁹ Jato jaskáakin yoitaanan, Jesús jato napomeaxbi keyataitian oinkanabi, nai koinman rakoakebainketian moa oinyamakana iki.

¹⁰ Jatian já kaaitian bochiki nai oinni iikanainbi, rabé joni joxoshaman chopa saweya jatoki pikota iki.

¹¹ Jatian jabaon jato yoia iki: —Galilea jonibo ¿Jawekopiki maton bochiki oinkin jeneyamai? Ja mato betan iitibi naikan kaa Jesús bira inóxiki, ja naikan kaaitian maton oinna keskatiribi, naikanmeax jakiribi joribai —akin.

Judassen toan iti Matías katókana

¹² Jatianra ja Olivos mananmameax, ja joi yoiti katotabo jakiribi moa Jerusalénhain beribakana iki. Ja jema iká iki, tantiti neten jatio ochóres kati esekan yoiaitio ochó.†

¹³ Jatian nokotax, jain nokókana xobo bochiki mapekana iki. Jabo ikana iki; Pedro, Juan, Jacobo, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, jainoax ja Alfeon bake Santiago, Simón ja Zelotebo betan ikátiai; jainoax Jacobon bake Judas.

¹⁴ Jabora jatikaxbi jainbicho tsinkiti jenéyamakatikanai, jaskáaxon jatiribi ainbobo betan, jainoax Jesussen tita María, itan ja Jesussen wetsaboyaxon orannox.

¹⁵ Iitira wetsa neten, ja westíora pacha rabé chonka joi akaibo tsinkíkana bebon nixon, Pedron jato yoia iki:

¹⁶ “Nokon wetsabó, Wishá meran yoiai keskatira moa senenke. Neskarabo itira David meranxon Diossen Shinanman yoinike, ja Judassen jato Jesús yatanmati.

¹⁷ Judas iká iki nobébi, janra non akai teeribi akátiai.

* **1:6** Nato riki ja Israel jonibo romanobaon jatoaresa iketian jato xabáaxon ja moatian ikátiai keskáribi jato imati yoi iká. † **1:12** Jara iká iki Jerusalénhainoax westíora kilómetro jawen ochó.

¹⁸ Ikaxbira ja Jesús jato yatanmaketian kopíakana koríkinin maroxon mai bia iki. Jaskaa pekáora ja Judas maponbi paketi toa ikax, jatíbi jawen pokobo jokonkaini mawata iki.

¹⁹ Jaskara winotara, jatíxonbi Jerusalénhain ikábaon onankana iki. Jaskáxonra ja mai janekana iki, Acéldama akin. Ja iki: ‘jimi mai’, iki iká.

²⁰ Salmos wishá meranra ikai neskati: ‘Ibanon tsoabi jain yamaax, jawen xobo xabábicho iki’,[‡] Jainoax iribai: ‘Abánon wetsan jawen tee bikin’, iki. §

²¹ Jatian nenora itinkanke, ja non Ibo Jesús noobetan inontian jatíbitian nobébi iikiranabo.

²² Jabora Juanman, Jesús bautizanontian, itan ja naikan kaai keyatai kamanbi nobébi ikana iki. Jatian jainoara westíora noo betan iti non janeti jake, janribi nobébi, ja Jesús jirini joibo jato yoinon ixon”, akin jato aká iki.

²³ Jaskáaxonra jainoa katónoxon, rabé joni shinankana iki; westíoranin jane iká iki José Justo jawen wetsa jane iki Barsabás, jainoax wetsa iká iki Matías.

²⁴ Jaskáaxonra neskáakin orankana iki: “Ibó, jatíbi jonin shinanra min onanke. Rama noa onanmawe, nato rabéainoaki, jawerato min katota iki,

²⁵ ja jawen katinkobiribi kakin, jawen ati tee iká Judassen jenebaina joi yoi kati tee binon ixon”, akin.

²⁶ Jaskáaxon *suerte akana, Matíaski paketa iki. Jaskatax ja chonka westíora raanabo betan biakaata iki.

2

Diossen Shinan joi akaiboki joá

¹ Moa *Pentecostés fiesta nokóketian, joi akaibo jatikaxbi jainbicho tsinkíkana iki.

² Jaskákenbira, koshi niweaba beai keskatí, naikanmeax ratéresi koshin riri iki jain ikana xobo meran nabetseeta iki.

³ Jaskataitian oinkana, jana jisá chii tiri keská mayakayabo jatotiibi iiakebaina iki.

⁴ Jatianra jatikaxbi moa Diossen Shinan bochóya ikana iki, jaskataxa wetsa joibaon yoyo iki peokookana iki, ja Diossen Shinanman jato yoyo imai keskatibo.

⁵ Ja netebaonribi ikana iki Diossakin shinannai judíobo, jatíbiainoax Jerusalénhain merati bekanabo jai.

⁶ Jabora jaskati riri ikaitian ninkatax tsinkíkana iki. Bexonra jaskáshamanxon onanti atipanyamakana iki, ja joi akaibo jaton joibaonribi yoyo ikanaitian ninkatax.

⁷ Moa shinanhoma itan kikinni ratetax, neskati yoyo ikana iki: —¿Galileainoax jonibomakayarín nato jaskati yoyo ikaibo?

⁸ ¿Jawekeska kopíki, non joinboribi yoyo ikanaitian non jato ninkatai?

⁹ Nenora ikanai: Partossainoabo, Mediainoabo, Elamhainoabo, Mesopotamiainoabo, Judeainoabo, Capadociainoabo, Ponto janeya mainmeabo, Asiainoabo,

¹⁰ jainoax Frigiainoabo, Panfiliiainoabo, Egiptonkonía itan Cirene ochóma iká Libiainoabo. Jainoax, jaribakanke Romameax bekanabo.

¹¹ Jatíribi iki judíobo, jainoax wetsabo iki judío jikikanabores. Jainoax jaríbake Cretainoax, itan Arabiainoax bekanaboribi. ¡Jatíxonbira non ake ninkákin, ja Diossen ratéti aká non joibaonribi yoikanaitian! —ikibo.

¹² Jatikaxbi ikana iki ratékanabo itan jaton shinanbobi yama. Jaskatax jatonbinix yokakanani, neskákana iki: —¿Jaweki winókana? —ikibo ikana iki.

¹³ Ikaxbi jatíribi shiroides ikana iki: —¡Paenaxa ikanai! —ikibores.

Joni icha tsinkitabo Pedron yoia

‡ 1:20 Sal. 69.25 § 1:20 Sal. 109.8

¹⁴ Jaskákanaitian, ja chonka westíora jabé raanabo betanbi, wenixon koshinshaman jato Pedron yoia iki: “Nokon kaibo Judíobo, itan mato Jerusalénhainoabo, ninkáxon, onankanwe en mato yoibanon:

¹⁵ Natobora paenamabo ikanai. Maton shinannai keskáma riki noa. Iskon hora ikaxiki yamékiripari, jain barira tsoabi paena iosma iki.

¹⁶ Nenora iki itai, ja *profeta Joelnin yoini keská seneni. Jara neskata iki:

¹⁷ ‘Dios iká iki, nete senenaitianra, nokon Shinan en jatíbi joniboki pakenoxiki; jatianra, ja maton bake

benbobo, itan maton bake ainbobo nokon Shinanman yoyo inoxikanai. Maton bake ranonbaonra namá keska

meranbo oinnoxikanai. Maton yosibaonra, oxaxon namá meranbo oinnoxikanai.

¹⁸ Ja netebaonribira, nokon yonoti joniboki itan nokon yonoti ainbobokiribi, nokon Shinan en pakenoxiki.

Jaskáakin en akára, nokon janenko joi yoinoxikanai.

¹⁹ Naikan, itan maiorira ani ratéti jawékibo en jato oinmanoxiki; jimi, chii, jainoax koin kextó.

²⁰ Barira nokanoxiki, oxera jimi keska inóxiki, ja non Ibon jaton akábo yoixonti ani nete senenamatiabira, jaskarabo inóxiki.

²¹ Ikaxbi jaweratobaonki akinnon ixon, ja non Ibo yokatai, jabora kishpinnoxikanai’, iki.*

²² En mato yoiaipari ea ninkaxonkanwe *Israel jonibo: Matonra kikinshakin onanke, ja Nazarethainoa Jesussen koshi mato Diossen oinmaa, já meranxonbi ani ratétibo itan, ja oinxon onantibo axon.

²³ Jatian, ja jonira jaskáti Diossen shinanni iketian, maton yatanxon retea iki, jakonma jonibo korosen amataan.

²⁴ Ikaxbi Diossenra xabáaka iki, ja mawainoa jiriataan. Ja mawakanra jawekeskaxonbi jaaresti atipanyamaa iki.

²⁵ Jesús jaskáti yoiira inike apo David, neskati: ‘Jatíbitianra ja Ibo en ebé oinna iki, já nokon mekayao ikenra, ea jawenbi pakémayamai.

²⁶ Jakopíra nokon shinan meran raroi, ea bewai. Jaki koshiaxa ea janoxiki.

²⁷ Jainoax keyónon ixonra, ja mai kini meranbi nokon yora imayamanoxiki. Jawekeskaxonbira, ja min yonotinin yora min payómayamanoxiki.

²⁸ Min keena keskatishaman jatira, min ea onanmaa iki. Ebebi ixonra min ea raromanoxiki’, iki inike.

²⁹ Nokon kaibobo, enpari mato ikonshaman yoibanon; ja non papashoko David mawáketianra, miinkana iki. Jatian jain miinkani kinira non jatíxonbi onanke.

³⁰ Ja David iká iki *profeta. Janra onanna iká iki, westíora jawen chiní rarebo apo imanoxon Diossen akonkin yoia.

³¹ Jaskara onanaxa David iká iki, ja Cristo máwataxbi jiriti yoi, jawen kayara jain akana kininkobi banémayamanoxiki, itan jawen yoraribira jainbi payómayamanoxiki iki.

³² Ja nato Jesús bira aká iki Diossen jirimakin. Jara non jatíxonbi onanke.

³³ Jaskáaxonra naikan boxon, jawen mekayao Diossen yakámaa iki. Jainxonra noa meninoxon yoini, jawen Papán Shinan bia iki. Bixonra, ja Shinanribi noa menike. Ja riki ja maton oinna itan maton ninkati itai.

* 2:21 jl. 2.28-32

³⁴ Nai bochikira David kaama iki, ikaxbira neskati yoyo ika iki:
‘Ja Ibonra nokon Ibo yoia iki.

Nokon mekayao yakáwe,

³⁵ Ja min rawibo, en mia jan penítiaxonai kaman’, iki.

³⁶ Rama jatíxonbi onankanwe, Israel jonibo. Nato Jesús maton korosen axon reteyan-tanara, Diossen jatíbinin Ibo, itan *Cristo imaa iki”, akin.

³⁷ Jaskáakin jato aká ninkatax, akonbireskin masá shinanni onískana iki. Jaskáxon Pedro betan ja wetsa Diossen joi yoiti raana joniboribi yokákana iki: —Kaibobo, ¿Ramaki noa jawekeskati? —akin.

³⁸ Jatian Pedron jato yoia iki: —Maton jakonma shinanbo akonkin jenetaanan, Criston janenko bautizameekanwe, maton ocha akábo moa Diossen mato shinanxonyamanon, jatianra jawen Shinan mato jan meniti iki.

³⁹ Ja jato meninoxon yoiara matona iki, maton bakebaona, itan jatíbi ja ochokeax beabaonbi biti iki. Onantiakin yoia, jatíbi ja Diossen kenaabaon biti —akin jato aká iki.

⁴⁰ Meskó keskáakinbo esekin, Pedron jato neskáa iki: —¡Ja nato jakonma jonibo masá tenematibo xarameax, mato kishpinmeekanwe! —akin.

⁴¹ Jaskáakin jato joi yoia ikonhaxa, jawen janenko nashikana iki. Ja netebaonra joi akaibo kimisha warankabobira kaikana iki.

⁴² Jaskataxa, ja raana jonibaon jato esé onanmaa keskatibo jaai jenéyamakana iki. Ja rarebobires keska shinanmeekin, tsinkíxonbo Criston yora shinankin jawékiakatikanai, itan orankinribi jeneyamakatanai.

Reken Diossen joi akaibo, jaskati jakana

⁴³ Ja raanabaon, ratéti jawékibo, itan ja oinxon onanti jawékibo akanaitian oinnax, jatikaxbi ratékana iki.

⁴⁴ Jatíbi ja joi akaibora, senenbires jakon shinanya ikax, jaton jayata jawékibaon akinanankana iki.

⁴⁵ Jaton maibo, itan jaton jawékinin maroaxbora, jato maxkata jawékininbo akinanankatikanai.

⁴⁶ Netetiibi Dios rabiti xobonko tsinkiti jenéyamakana iki, jawékiatiboribi xobonko bexon, raroshaman, itan jakonshaman shinanyaxon, jatíxonbi jawékiakatikanai.

⁴⁷ Jatíxonbiribi Dios rabikatikanai. Jaskákanaitian, jatíbi jonibaon jatoki jakon shi-nankana iki. Jainxon netetiibi non Ibon ja kishpinmeeta jonibo jato kaimaboa iki.

3

Chanto joni Pedron benxoa

¹ Westíora nete, kimisha hora yantanpake, moa oranti iketian, Pedro betan Juan Dios rabiti xobonko kabékona iki.

² Jain iká iki westíora joni chanto jaskábi pikota. Netetiibi, Metsáshaman akin janekana Dios rabiti xobo xepotiaian bexon yasánkanai, jain jikiaibo jato koríki yokánon ixon.

³ Jatian Pedro betan Juan jikiai oinxonra, ja jonin jato koríki yokata iki.

⁴ Jaskáketian rabéxonbi, ja joni kikinakin beiskana iki, jainxon Pedron yoia iki: —Noa oinwe —akin.

⁵ Jaskáa jato kikinakin oinna iki, jawetanishoko menikanti shinanxon.

⁶ Jaskákenbi Pedron yoia iki: —Eara koríkioma iki itan orooma iki, ikaxbi ea jayatara en mia meniai, ja Nazarethainoa Jesucriston janenko, ¡Wenitax niwé! —akin.

⁷ Jaskáaxon mekayao mekenman metsontaanan nichinhinabaina, jatianbi ja rabé taebi itan jawen tae patonkobo moa jakona iki.

⁸ Jainoaxa weniti choronhinakainax, moa nii peokoota iki. Jaskatax moa janbix niax jato betanbi Dios rabiti xobo meran jikii, Dios rabii choron choronkaina iki.

⁹ Jatian moa nixon, Dios rabiaitian oinnaxa jonibo,

¹⁰ kikinni ratékana iki, ja jaton onanna joni jaskara winóketian. Ja iká iki, ja metsáshaman janeya Dios rabiti xobo xepotaiin yakáxon, jato koríki yokápachoi joni.

Dios rabiti xobon ani chibó ikainxon Pedron joi yoia

¹¹ Ja chanto iwanaxbi benxoatoninra, Pedro betan Juan potayamaa iki; jaskara oinnax ikonbiresi ratetax, jatíbi jonibo jatoki ishtobeirankana iki ja Salomónman xobo chibó akin akanainko ikanaitian.

¹² Jaskákanaitian oinxon, Pedron jato yoia iki: “¿Jawekopiki mato ratetai, *Israelita jonibo? ¿Jawekopiki non atipana koshinbi iamaxon jakonhira ixon, nato joni non nimaa keskáakin maton shinannai?”

¹³ Ja non reken papashokobo, Abraham, Isaac itan Jacobnin Diossenra jawen yonoti Jesús kikin joni imaa iki, jara yatanxon maton joni koshibo meniketian, Pilaton jawekashamainbi mato keenyamaa iki.

¹⁴ Ja ochaoma itan jakon joni pikotinín keenyamataan, ja retemis joni pikonon ixonres maton yokata iki.

¹⁵ Jaskáaxonra ja jati Ibo maton retea iki, ikaxbi Diossen jirimaa iki, jara non kikin-hakin onanke.

¹⁶ Ja maton oinna, itan maton onanna joni jakon baneta riki, Jesús ikonhaxes iká. Jaskáakin Jesús ikonhaxa kikinni benxoke. Jariki ja maton oinna.

¹⁷ Nokon kaibobo, ramara en onanke, ja maton koshiboyaxonbi Jesús reteyantana, onanyamaxon maton aká iki.

¹⁸ Ikaxbi jaskáaxonresa Diossen senenkaa iki, ja *Cristo mawáti jawen *profetabo meranxon yoini.

¹⁹ Jaskara iken, maton jakonma shinanbo akonkin jenetaanan, Dioski banéribikanwe, maton ochabo mato soaxonon, jatianra non Ibon maton shinanbo tantimati iki,

²⁰ ja moabi Cristo mato raanxonti shinanna ixon, raanxontaanan, ja iki Jesús.

²¹ Ramara Jesús naikanbipari iti jake, ja moatian jawen jakon *profetabo meranxon yoini keskáakin Diossen jatíbi jawékibo jakonhakai kaman.

²² Moisésenra yoia iki: ‘Non Ibo Diossenra mato xaranmea, westíora maton rarebo ea keská *profetaribi imanoxiki. Jan yoiai joibora maton senenhaxonti jake.

²³ Jatian jaweratobaonki jawen joi senenhaxonyamai, jabora moa Diossen jonima iti iki’, akin.

²⁴ Rama netebaon iti jawékibora, Samuelninpari yoikin peoa iki. Jatian jaribira wetsa profetabaonribo yoikana iki.

²⁵ Mato riki ja *profetabaon chiní bakebo, itan ja maton reken papashokobo betan ja senenhabeonti joi Diossen aní nokoabo. Diossenra Abraham yoia iki: ‘Min chiní rarebobo kopíra, jatíbi jonibo en jato jakon imanoxiki’, akin.

²⁶ Jatian Diossenra jawen Bake jirimaxon, rekénpari matoiba raana iki, mato jakonhanon ixon, itan westioraxonbo jakonma jawékibo maton akonkin jenenon ixon”, akin jato aká iki.

4

Pedro betan Juan, joni koshibo bebon ikana

¹ Jatian Pedro betan Juanman, jonibo joi yoikin senenhamapari ikenbi, *sacerdotebo, ja Dios rabiti xobo koiranaibaon koshi, jainoax *saduceoboribi bekana iki.

² Jabora kikinni sinákana iká iki, Pedro betan Juanman jato esekin, ja Mawábora jirinoxiki, Jesús mawataxbi, jiriribia iketian akin jato yoiaitian.

³ Jaskáaxonra, Pedro betan Juan yatankana iki. Jatian moa yantan iketianra, cárcel meran niakana iki, nete xabáketian oinnoxon.

⁴ Ikaxbi ja joi yoiaitian ninkatabaon, ichaxon ikonhakana iki. Ja joi ikonhakanabo topona iká iki, pichika waranka jonibobira.

⁵ Jatian nete xabáketian, joni koshibo, ja judíobaon koshibo, jainoax esé onanboribi Jerusalénhain tsinkíkana iki.

⁶ Jainribi ikana iki, ja *sacerdotebaon koshi Anás, jainoax Caifás, Juan, Alejandro, itan jatíbi ja *sacerdotebaon koshin rarebobo.

⁷ Jato bebonra ja Pedro betan Juan bokana iki. Jainxonra jato yokákana iki: —¿Tson ati yoiaki aká maton jonibo esekin? ¿Tson janenkoki maton neskara jawéki akai? —akin.

⁸ Jatian Pedron Diossen Shinan bochoya ixon jato neskaa iki: —Jema koshibo, itan judíobaon koshibo:

⁹ Matonra noa yokatai joni isinai non benxoaketian, jawekeskatax benxoarin ixon onankaskin.

¹⁰ Jakon riki, nonra mato yoiái jatíbi *Israel jonibaon onankanon ixon. Nato joni mato bebon itinara, nazarethainoa Jesucriston janenko benxoke. Jara maton korosen axon retekenbi, Diossen jirimaa iki.

¹¹ Nato Jesús riki ja xoboai ixon maton rotoni makan, jara jatiobi xobo jaki kikinni koshia makan keska itoshia iki.*

¹² Wetsa jawékira yamake janmeax kishpinti; nato mainra wetsa jane yamake, noa jan kishpinmati Diossen jonibo menia. Jesussenresa noa kishpinmati atipanke —akin jato aká iki.

¹³ Jatianra jatíbi joni koshibo ratékana iki, rakétanma ja Juan betan Pedro kirika onanshamanma ikaxbi, jaskati yoyo ikanaitian ninkatax, jainxonra onankana iki, Jesussenmea onannaibo riki natobo ixon.

¹⁴ Jatian ja benxoa joni jato pataxbi nicketian oinnax, moa jakonmai jatoki yoyo iti atipanyamakana iki.

¹⁵ Jatian jainxon joi benxoati chité ikainoa jato pikoax, jatobiresbiribi neskati yoyo ikana iki:

¹⁶ —¿Nonki nato jonibo jaweatiki? Moara jatíbi Jerusalénhainoa jonibaon, ja westíora ratéti jawéki akana onankanke, jaskara ikenra ikonma riki akin non jato ati atipanyamake.

¹⁷ Ikaxbi nato joi jatíbiain pextinhakin jato yoibokanamatianbi jato rakéati riki, ja Jesús kiriti iká joibo moa tsoabi jato yoiamakanon ixon —iki ikana iki.

¹⁸ Jaskáaxonra, kenamaxon jato yoikana iki, ja Jesús kiriti iká joibo moa jato onanmatima itan jawebi ja winota joibo moa jato yoitima.

¹⁹ Ikaxbi Pedro betan Juanman jato yoiái iki: —Oinnon shinankanta, Diossen oinnamein jakon iki matopari non joi senenhaxonti, Diospari senenhaxonamabi.

²⁰ Nonra ja non oinna itan non onanna jawékibo jato yoikin jeneti atipanyamake —akin.

²¹ Jatianra joni koshibaon jato rakéaribaa iki, ikaxbi jato jenekana iki, jaskáshamanxon jato ramiatikoma iká iki, ja benxoa joni oinxon jatíbi jonibaon Dios rabiaitian.

²² Ja shinanmanres benxoa joni iká iki, chosko chonka winoa baritiaya.

Joi akaibaon orana

²³ Jatian ja Pedro betan Juan moa pikókana, jato betan joi akaiboiba kabékona iki; kaxon ja judíobaon koshibo betan ja *sacerdotebaon koshibaon jaskáakin jato akana joibo jato yoikana iki.

²⁴ Moa ninkata pekáo, tsinkíxon jatíxonbi, neskáakin orankana iki: “Ibó, minra aká iki nai, mai, aniparo itan jatíbi jain jaa jawékibo.

²⁵ Ja min Shinan meranoax, itan min yonoti David meranoax mia yoyo ika iki: ‘¿Jawekopiki jonibo jakonmaibires yoyo iki saa ikanai? ¿Jawekopiki jonibaon yankabires shinanbo akanai?’

²⁶ Nato netemea apobo itan joni koshibora kikini yoitimai, jainbicho tsinkíkanke ja non Ibo itan ja *Cristo ramiati shinanyanix’, iki.†

* 4:11 Sal. 118.22 † 4:26 Sal. 2.1-2

²⁷ Jaskatira ja Herodes, Poncio Pilato, jainoax ja wetsankoniach bea jonibo betan, Israel jonibo nato jeman tsinkíkana iki, ja *Cristo, ja min jakon yonoti Jesúsiki jakonmaati.

²⁸ Jaskáxonra moatianbi min shinanni keskáakin senenhakana iki.

²⁹ Jaskara iketian, rama noa jakonmaakinbo akáskanaitian noa oinwe Ibó; noara min yonotibo iki koshi shinan noa meniwe, rakéyamakin min joi non jato yoinon.

³⁰ Ja min atipana koshi jato oinmawe, ja isinaibo benxoai meranxon, itan ja min jakon yonoti Jessussen janenko ja oinxon onantibo, itan ratéti jawékibo akai meranxon”, akin akana iki.

³¹ Moa orankin senenhakanketianra, jain tsinkíkanainko shakota iki, jaskáketian jatíbi jain ikanabo Diossen Shinan bochoya banékana iki; jaskara ixonra, rakéyamakin Diossen joi yoikana iki.

Jatíbi jawékinin akinanankana

³² Jatianra moa icha joi akaibo jakana iká iki, jabora jaskara shinanyabires ikax, jatobi keskáakin shinannaiboribi ikana iki; tsoabira natora nokonabicho ikibo iamakana iki, jaton jawékibo iká iki jatíxonbi akinanankin ati.

³³ Jatian ja raanabaonra, bebonbires koshi shinanyaxon, ja non Ibo Jesús jiria joi yoikin jeneyamakana iki. Jaskákanaitian Diossen jatíbi jato jakon imaa iki.

³⁴ Tsoabi jato xaran maxkákanabo yamaa iki; jaton mai itan jaton xobobo marokana iki.

³⁵ Jatian jaton jawéki marokana koríkibora ja raana jonibo menikana iki, abanon ja maxkáirkanabo jato menikin, ixon.

³⁶ Jatianra Josekan jaskáa iki, jara iká iki ja raanabaon Bernabé akin janekana, (ja riki: “Jan jato tantiti jakon shinan bimati bake”, iki iká). Ja Chipreainoaxbi pikota Levikan rarebo.

³⁷ Ja jonira maia ikax, marotaanan koríki bixon, ja raana jonibo jato menia iki.

5

Ananías betan Safira ochaa

¹ Jatian jaribaa iki westíora joni jawen jane, Ananías. Jara jawen awin Safira betan jaton mai marobekona iki.

² Nato joninra, jawen awin betan jansoti shinan axon, jatíribi ja maroainoa koríki bibékona iki. Jatian jawetii koríkires boxon, ja Diossen joi yoiti raana jonibo jato menia iki.

³ Jaskáaketian, Pedron yoia iki: —Ananías, ¿Jaweatiki *Satanás min shinan meran min jikimaa? Minbira shinanke, jatíribi koríki bitaan, jawetiires menixon, ja Diossen Shinan min paranti.

⁴ Ja mai, itan ja min mai maroa koríkibora iká iki mina, ¿Jaweakiki iká mia jaskati? Minra jonibo paranyamake, Diosra min paranke —akin.

⁵ Jaskáakin yoia ninkátaananbi, Ananías mawá paketa iki. Jaskáketian ninkatax, jatikaxbi ikonbires rakékana iki.

⁶ Jaskáketian jawetii bakeranonbo bexon, chopan rakawaxon moa miinkin bokana iki.

⁷ Jatian kimisha hora winota pekábira, Ananíassen awin joá iki. Jatianra jaskara jawéki winota, jan jawebi onanyamaa iká iki.

⁸ Jatian Pedron yokata iki: —Ea yoiwe ¿Ja maton ea yoiaitii kopíaki mato mai maroa? —akin. Jatian ainbaon neskaa iki: —Ikon riki, jatí kopíara noa ike —akin aká iki.

⁹ Jaskáketian, Pedron yoia iki: —¿Jawekopíki ja Diossen Shinan parannoxon, jaskáakin maton shinanbekona iki? Oinwe, jainra bakeranonbo min béne miintanax bekanai. Miaribira rama bokanai —akin.

¹⁰ Jaskáatianbi, Pedron tae namanbi Safira mawá paketa iki. Jatian bakeranobaon joxon mawáres nokokana iki. Jaskáketian, jaribi boxon jawen bene pataxbi, miinkana iki.

¹¹ Jatian jatíbi joi akaibo, itan jan ninkata joniboribi, jatikaxbi ikonbiresi rakékana iki.

Icha ratétibo, itan ja oinxon onantibo akana

¹² Jatianra ja raana jonibaon, icha ratéti jawékibo, itan ja oinxon onanti jawékibo jato xaraxon akátikanai. Jainoaxa Salomónman xobo chibó meran jatikaxbi tsinkíkatikanai.

¹³ Jatianra jato betan itin, wetsa jonibo rakéreskana iki, ikaxbi jatíbi jonibaon, jatoki jakon shinankana iki.

¹⁴ Jatianribira ja non Ibo ikonhaibo, benboyabi ainbobo kaiboreskana iki.

¹⁵ Jonibaonra, jan rakátinin axon, isinaibo jeman pikokatikanai, abanon jainoa jawetii isinaibo, Pedron otantanibires mapobonhakin, ixon.

¹⁶ Jainoax Jerusalén ochóma iká jemamea jonibaonribi, icha isinaibo, itan yoshin naikiax ramitaboribi bekana iki; jaskatax jatikaxbi benxokatikanai.

Pedro betan Juan joi yoiaitian ramiakana

¹⁷ Jatian ja *sacerdotebaon koshi betan *saduceobo, jatoki kikinni notsikana iki.

¹⁸ Jaskátaanai, ja joi yoiti raanabo yatanson, cárcel meran niakana iki.

¹⁹ Ikaxbi ja yamébi non Ibon ángelnin cárcel kepenxon jato pikoa iki. Jaskáaxon jato yoia iki:

²⁰ “Dios rabiti xobo meran boxon, bená neteya iti joi, jatíbi jonibo yoitankanwe”, akin.

²¹ Jato jaskáa, nete xabáketian yamékirishoko, Dios rabiti xobo meran boxon, ja joi jato onanmakana iki. Jatian ja *sacerdotebaon koshira jabé ikáboyaxon, ja *Israelitabaon koshibo jato tsinkíkina iki; jainxonra ja cárcel meran iká joi yoiti raanabo bekanti jato yoia iki.

²² Jatian policiabaon nokóxon oinna, moa cárcel meran yama ikana iki. Ja rotobaini boxon, neskáakin jato yoikana iki:

²³ —Cárcelra jakonhakin xepoa non ointanke; jainoax xepótitiibi ja koirannai sontárobo jainbi ikanke, jaskara ikenbí, non xepenxon oinnara ike, tsoabi yama —akin.

²⁴ Jaskara ninkatax, *sacerdotebaon koshibo betan Dios rabiti xobo koiranaibaon koshibaon, jaskataxshaman jaskara ikábo onanti atipanyamakana iki.

²⁵ Jaskákenbi, westíora joni joxon, jato yoia iki: —Ja min cárcel meran aibatabora, Dios rabiti xobo meranson jonibo jato Diossen joi onanmai ikanke —akin.

²⁶ Jaskáketian, jaton koshiyabi policiabo bokana iki. Kaxonbi, makaman tsakakanake-tian rakékin jaweyamakana iki.

²⁷ Jatian bexon, ja jainxon joi benxoatiain tsinkíkana bebon, akana iki. Jainoa *sacerdotebaon koshin jato yoia iki:

²⁸ —Non mato yoibake, ja Cristokiriti iká joibo moa jato axeawetsatima ¿Jawekopíki maton noa joi ninkáxonyamai? Jerusalénhain ikana jatíbi jonibo maton eseaketana iki. Ja joni reteyantankana iki, non jato amaa maton noa iboamai —akin.

²⁹ Jatian wetsa joi yoiti raanabo betan Pedron neskáa iki: —Nonbiribira jonibo akamatianbi, Diospari non joi ninkáxonai.

³⁰ Non reken papashokobaon Diossenra, Jesús jiriaria iki. Ja jiwi korosen paninxon, maton reteni.

³¹ Jaskáaxonra, Diossen bixon, jawen mekayao aká iki. Jara jaton Joni Koshi, itan jan jato kishpinmati imaa iki, ja Israel jonibaon, jaton jakonma akábo moa akonkin jeneketian, jaton ochabo moa Diossen shinanxontima kopí.

³² Nonra nato jawéki kikinakin onanson, non mato yoiai. Jainoax Diossen Shinanmanribira mato onanmai. Ja Shinanra jawen joi ninkáxonaibores, Diossen jato menia iki —akin.

³³ Jato jaskáakin yoia, retekasi kikini sinákana iki.

³⁴ Ikaxbi koshibo xarán iká iki, westíora *fariseo joni, Gamaliel janeya. Já iká iki, jan jato esé onanmai, jatíbi jonibaon jakonhakin oinkana. Nato joninra, ja jainxon joi benxoakanaibo bebon weniinakainxon, jato yoia iki; ishtonpari ja Diossen raana jonibo jeman pikokanon ixon.

³⁵ Jaskáaxon wetsa koshiboribi jato yoia iki: —Nato jonibo anoxonpari shinan-shamankanwe, Israel jonibo.

³⁶ Shinankanwe basiorama riki, westíora joni Teudas janeya, janbixbi kikinman shinanmeetai pikota. Jaskataitianra, chosko chonka joninbira ikonhax, jabé ikana iki. Ikaxbi ja jonira retekana iki. Jatianra jaki koshia jonibo janbisax, moa jainres keyota iki.

³⁷ Jatian basi iiti, jane wishikaati inontian, Galileankonia Judas janbix joni koshi jikia iki chibankanon ikax. Jaskáakenbira, jaribi retekana iki. Jatian já ikonhaiboribi moa janbiskana iki.

³⁸ Jakopíra en mato yoia, nato jonibo moa meeyamakin jenekanwe akin, nato jawékira jonin shinanmanres ikai ikax, keyóresti iki.

³⁹ Ikaxbi, Diossen aikenra, maton keyotima iki. Koirameekanwe matora Dios betan reteananires inake —akin. Jato jaskáa jabaon joi ninkáxonkana iki.

⁴⁰ Jaskáaxon, ja Diossen joi yoiti raana jonibo kenamakana iki; bekanketian ja Jesús kiriti iká joibo moa yoiwetsatima jato yoikana iki, jaskáa pekáo moa jato raana iki.

⁴¹ Jaskatax ja jainxon joi benxoakanainkonias, ja raanabo moa raroshaman bokana iki, Diossenbira noa Cristo kopí onitsapimake ixon, onanax.

⁴² Netetiibi, Dios rabiti xobo meranxon itan jaton xobonkoxonboribi, ja Jesús riki *Cristo iki iká jakon joibo jato onanmakin, itan jato yoikin jeneyamakana iki.

6

Kanchis jan jato akintibo janekana

¹ Ja nete, icha joi akaibo kaiboreskana iki, jatian ja griego join yoyo ikaibo, moa *hebreo join yoyo ikaiboki joíti peokookana iki, jaskati ikana iki, ja griego ainbobo benomaayabora jakonhakin jato jawékiati meniamakanai, ikibo.

² Jaskákanaitian oinxon ja chonka rabé raanabaon, jatíbi joi akaibo tsinkixon jato yoia iki: —Jakonmara itiki, Diossen joi yoikin jeneax, jato jawékiati meniires noa iti.

³ Jakopí nokon wetsabo, mato xaran ikanabo kanchis joni jakoni jakanabo, onanbo, itan Diossen Shinan bochoyabo benaxon, janekanwe; jato jawékiati meniti tee non jabo meninon.

⁴ Jatianra oranhananbi jato joi yoiboreskin non jenetima iki —akin.

⁵ Jatian jaskáakin jato yoia, jatixaxbi jakon ikana iki. Jaskáaxon Esteban janekana iki, ja iká iki kikinhakin Dios ikonha joni, itan Diossen Shinanya, jainoax Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, jainoax ja Antioquíainoa Nicolássibi; ja iká iki moabi judíobaon Dios ikonhamaa joni.

⁶ Jaskáaxon, ja raanaboiba bokana iki. Jatian jabaon jatoki orankin mamepaskana iki.

⁷ Jaskataxa Diossen joi pextina iki, jainoax Jerusalénhainribi, icha joi akaibo kaikana iki, jaskáribiakin icha *sacerdote judíobaonribi, ja joi ninkáxon ikonhakana iki.

Esteban yatankana

⁸ Diossen atipana koshi, itan jawen jakon shinan meniatonra, Estebannin ratéti, itan ja oinxon onanti jawékibo ja jemanxon akátiai.

⁹ Jaskaitian oinnax, ja xabakaatabo iki iká janeya jain tsinkíti xobonkonias, jawetii jonibo ja Cireneainoabo, Alejandríainoabo, Ciliciainoabo, jainoax ja Asia mainmeaboribi senenbires beax, Esteban betan join iananani peokookana iki.

¹⁰ Ikaxbira tsonbi netémati atipanyamakana iki, ja Diossen Shinanyanix ikaitian.

¹¹ Jaskáaxon jawetii joni kopíakana iki; abákanon jabaon, nonra Moiséssen eséki, itan Dioski jakonmaires yoyo ikai ninkábeiranke, akin jato anon ixon.

¹² Jato jaskáakin yoixonra, jonibo, judíobaon koshibo, itan ja esé onanbo jato tsokas-makana iki. Jatianra Esteban yatanxon, ja joni koshiboiba bokana iki.

¹³ Jatianra jansoi yoyo inon ixon bokanabo, neskati yoyo ikana iki: —Nato jonira, Diossen xoboki itan ja eséki, ikonbiresi jakonmaibires yoyo iki jenéyamai.

¹⁴ Nonra ninkáke, ja Nazarethainoa Jesussenronki, ja Dios rabiti xobo keyonoxiki iki ikai, jainxon noa Moiséssen axeabo noa jenemakanti ikibo yoyo ikanaitianra non ninkáke —akin.

¹⁵ Jaskákanketian, joni koshibaon itan jatíbi jain iká jonibaon, Esteban oinkana iká iki, jawen bemanan ángelnin bemanan keská.

7

Ramiakanaketian Estebanin jato yoia

¹ Jatian ja *sacerdotebaon koshin Esteban yokata iki: —¿Ikonrin ja mia jaskaakin yoikanaibó? —akin.

² Jatian Estebannin jato yoia iki: “Eapari ninkáxonkanwe, nokon papaboyabi nokon wetsabó. Haránhain jaai kamatianra, non reken papashoko Abraham iká iki Mesopotamiain. Jain iketianra, non rabiai Dios jaki pikota iki.

³ Jainxon yoia iki: ‘Min rarebobo potabaini min mainmeax pikótaanan, en mia mai oinmainko katanwe’, akin.*

⁴ Jaskáa, Caldeo mainmeax pikótaanan Haránhain kaa iki. Jainoax jawen papa mawáketian, Abraham Diossen ioa iki, jain mato rama jakanainko.

⁵ Ikaxbi jainxon jawebi meniamaa iki, jain iti mai pakextanibi. Ikaxbi yoia iki, mia mawata pekáora, min chiní bakebo en jato meninoxiki, akin. (Ja netebaonra Abraham bakeomabobipari iká iki.)

⁶ Jainxonribira Diossen yoia iká iki, jawen chiní bakebo wetsa jonibaon main jaketian, chosko pacha baritia senen jato yanka yonokin ramianaankanti.

⁷ Ikaxbi Diossen yoiribia iká iki: ‘Tboaxon jato yanka teemai jonibora en jato masá tenemanoxiki. Jaskarabo iká pekaora moa jabo jainoax pikóxon, nenonxon ea rabinonxikanai’, iki xon.

⁸ Ja senenhabeonti joi yoikinra, Diossen Abraham yoia iki, jaton jakina rebichibo xatekanti. Jaskara kopíra, Isaac pikota posaka nete senenketian, Abrahamman jawen jakina rebichi xatexona iki. Isaacninbiribi jawen bake Jacob pikóketian axona iki, ja Jacobninbiribi, jawen bakebo pikóketian jaskáaxonribia iki. Jabo ikana iki, non chonka rabé reken papashokobo.

⁹ Jacobonin bakebo ja, non reken papashokobora, jaton wetsa Joséki notsii, jaon marokana iki, Egiptonko iokanon ikax.

¹⁰ Ikaxbi Dios já betanbi ixon, onitsapiti jawékiainoabo, jan xabaa iki. Jainxon onan shinan menixon, jawen ikátoninres Egiptonkononia apo Faraón jakonhakin shinanmaa iki. Jaskáaxon Egipto jonibaon koshi, itan ja apo jain iká xobo koiranti, Faraónman, José imaa iki.

¹¹ Moa jawetio basi pekáora, Egipto main, itan Canaán main, jawékiati keyóketian jakonmabires tenekana iki, jatianra ja non reken papashokobaon ja jawékiati yamaa iki.

¹² Jatian Jacobnin ninkata iki, Egiptonko icha jawékiati jaa. Jaskáakinra, jawen bakebo jain jato raana iki, ja non reken papashokobo. Jaskatata peokooti bokana iki.

¹³ Jatian jakiribi bokanketian, jawen wetsabo Josekanbi onanmaa iki. Jaskáaxon Josekan, Faraón jawen rarebo onanmaa iki.

* 7:3 Gn. 12.1

¹⁴ Basi iikin Josekan jato raana iki, jawen papa Jacob betanbi, jatíbi jawen rareboyabi jato kenati. Jabo ikana iki, kanchis chonka pichika joni.

¹⁵ Jaskatax, Jacob Egiptonko jaai kaa iki. Jain iitira mawata iki. Ja non reken papashokoboribi jainoax mawákana iki.

¹⁶ Jatian jaton xaobora, Siquemhain boxon miinkana iki, ja Siquemhainoa Hamornin bakebo, icha koríki kopía Abrahamman maroni kini meran.

¹⁷ Jatian ja Diossen, Abraham meninoxon yoini nete senenti ochómaribi iketian, *Israel jonibo Egiptoain moa kikin icha kaikana iká iki.

¹⁸ Iiti ja Egiptonko wetša apo jikia iki. Ja apon José onanyamaa iká iki.

¹⁹ Ja aponra non kaibobo, itan non reken papashokobo paraxon, jato ramiaa iki, jaton pikóbena bakeshokobora jato retemaa iki, moa kaiyamakanon ixon.

²⁰ Jaskara inontianra, Moisés pikota iki. Jatian ja bake Diossen oinna iká iki jakon. Jawen anibaon jaton xobonbiribi kimisha oxeres ikínkana iki.

²¹ Moa jónetikoma iketian potakankebi, Faraónman bake ainbaon meraxon bia iki. Jaskáaxon jawen bakebi keskáakin ikinna iki.

²² Jaskáaxonra jaton onanna jawékibobiribi, Egipto jonibaon ja Moisés axeakana iki; jaskataxa yoyo iti koshi shinanya itan jawéki ati onan iká iki.

²³ Iiti, moa chosko chonka baritiaya ixon, Moisésen jawen kaibo *israelitabo oinni kati shinanna iki.

²⁴ Kaxonbi, jawen westíora kaibo, egipcio jonin ramiaitian oinnax jaon parana ikin, ja westíora egipcio Moisésen retea iki.

²⁵ Moisésen shinanna iki; nokon kaibobaonra onanti jake, jakonmainoa en jato xabáati, Diossen ea raana joá riki ixon. Ikaxbi jawen kaibobaon jaskara shinanyamakana iki.

²⁶ Nete xabáketian, ja Israel joni rabébires timaanana oinxon, jenémakaskin Moisésen jato yoia iki; ‘¿Jawekiki ikai mato wetša rabébires ramiananbekoni?’ akin.

²⁷ Jaskáakin aká, jawen kaibobi timaiton, Moisés weraxon yoia iki: ‘¿Tsonki non koshi iti mia jikimaa?’

²⁸ ¿Ja bakish Egipto joni reteibata keskáakinribiki min ea retekasai?’ akin.

²⁹ Jaskáakin aká, Moisés jainoax jabati kaax, Madián main nokota iki. Jain jaa iki onanyamakana joni keskares. Jain ixon, rabé bakea iki.

³⁰ Moa chosko chonka baritia winota pekáo, jain joni jayamainko, Sinaí manan ochóma, zarza jiwi tiritainkonias, westíora ángel pikota iki.

³¹ Moisés jaskara jawéki oinnax rateta iki. Jatian jakonhakin oinkasi ochómakiranketian, non Ibo yoyo ika iki neskati:

³² ‘Eariki min reken papashokobaon Dios; ja Abrahammana, Isaacna, jainoax Jacobna’, iki. Jaskáketian Moisés raketi saki ikin, moa oinkashamaa iki.

³³ Jaskakenbi, non Ibon yoia iki: ‘Min zapato jopéwe, ja mia chankatainkora iresama mai iki.’

³⁴ Enra oinke nokon jonibora, Egiptonkoxon yanka yonokin, onitsapiayonkanai. Jainxoribira en ninkáke, jakonma tenei joikanai, akinkantinin keeni. Jaskara kopíra ea joke jato jakonmainoa xabáaki. Jaskara iketian rama benzokaawe, enra mia Egiptoain raanaí’, akin.

³⁵ Jatian jaon keenyamakin jabaon Moisés: ‘¿Tsonki non koshi iti mia jikimaa?’ akin, jainxon ayantankanainkoribi Diossenbi, koshi imaxon jato xabáati raanribia, ja zarza tiritainkonias jaki ángel pikota meraxon.

³⁶ Jaskaa kaxon, ratéti jawékibo, itan ja oinxon onanti jawékibo axon, Moisésen, Diossen jonibo Egiptonkonias jato pikoa iki. Jainxon, Joshin aniparonkoxonribi ratéti jawéki aká iki. Jainoax jain joni jayamainko kakiribi jaskara jawékibo aká iki, chosko chonka baritia kaman.

³⁷ Ja Moisésenra israelitabo yoia iki: ‘Ea keskaribi *profeta itira, Diossen mato xaranmea, westíora joni mato jikimaxonoxiki, jawen joi ninkáxonoxikanwe’, akin.

³⁸ Ja Moisésribira, jain joni jayamainko israelitaboyabi, non reken papashokobo tsinkitainko iká iki. Jainxonra ja Sinaí mananmanxon, ángelnin yoini joiboribi jato yoia iki. Janra jaskara joibo bia iki, noaribi ja joibo yoixon, noa shinanmati kopí.

³⁹ Ikaxbi non reken papashokobaonra, jawen joi ninkáxonyamai, yoitimakin omiskana iki; jaskákinra Egiptonko jakiribi banétireskaya shinankana iki.

⁴⁰ Jaskáaxon Aarón yoikana iki: ‘Noa dios axonwe, abánon jan noa koiranxon iokin. Jankaya Egipto mainmea noa pikoxon bea ikaxbira, Moisés jawe winóbirake, nonra onanyamake’, akin akana iki.

⁴¹ Jaskáaxonra, waka bake jisáakin, jatonbi dios akana iki. Jaskáaxon yoinabo retexon menikana iki. Jaskara jatonbi aká jawéki, jakonhakin shinantaanan, fiesta akáx rarokana iki.

⁴² Jaskákanketian, moa Diossen jato jenea iki. Jato jaskáa naikanmea wistínbo rabikana iki. *Profetabaon kirika wishá meranra neskatai: ‘Israelitabó ¿Matonki chosko chonka baritia jain joni jayamainko inontian, yoinabo retexon ea menia iki?’

⁴³ Jaskáyamakinra, maton, ja chopá aká xobo meranshoko axon, ja dios Moloc, itan dios Refánman wishtin maton papixon boá iki. Ja diosbo iká iki, rabinoxon matonbi aká. Jakopira maton mainmea pikoxon, Babilonia winobain ochó, Diossenbi amaa, mato wetsabaon boti jake’, iki.

⁴⁴ Non reken papashokobora, jain joni jayamainkonix, ja senenhabe konti joi jain iká Diossen xoboyashokores ikana iki. Ja iká iki, jaskara jisá ati Diossen oinmaa, Moisésen aká.

⁴⁵ Non reken papashokobora, jainxon Dios rabiti xoboyashoko ikana iki. Jatian Josué jaton bená koshi inontianra, ja xoboshoboko *Israelitabaon boá iki, jato betan reteanaxon, Diossen ja wetsa jonibo jato mai bichinainko. Ja xoboshokora jain iká iki, David apo inontian kaman.

⁴⁶ Jara Diossen onanna jakon iká iki. Jakopira Davidkan, Dios rabiti xoboanaxon yokata iki, jainxon ja Jacobnin rarebobaon Dios rabikanti.

⁴⁷ Ikaxbi David atima yoixon, jawen bake Salomón xoboamaa iki.

⁴⁸ Ikaxbi jonibaon xoboa meranra, Dios jayamake. *Ja profetanin yoini keská:

⁴⁹ ‘Nai riki nokon ani yakati;

mai riki, nokon takepiti.

Tsonbira ea xoboaxonti atipanyamake,

jain ea tantiti.

⁵⁰ Jatíbi nato jawékibora en aká iki’, iki xon.†

⁵¹ Jatian jato joi yoikin keyoamatianbi, Esteban ja joni koshi bo neskáa iki: ¡Maton keena keskábore akai bo riki mato! ¡Matonra Diossen joi ninkáyamai! Mato ikai jatíbitian Diossen Shinanki yoitimati. Maton reken papashokobo ipaoni keskatiboribi.

⁵² Ja jakon Joni Jesús joti yoiai *profetabora aká iki, maton reken papashokobaon ramiakin. Já joketianra, jakonhai keská ixonbi jakonmaaxon, matonbi retea iki.

⁵³ Ja ángelbo meranxon, Diossen esé meniara maton bia iki. Ikaxbi maton senenhayamaa iki”, akin.

Esteban retekana

⁵⁴ Jaskáakin jato aká, Estebanki ikonbiresi sinákin, xeta kerox akana iki.

⁵⁵ Jatian Esteban, Diossen Shinan naikia ixon, nai bochiki oinna iká iki, jawen pené netenko Dios itina, itan Jawen mekayao Jesús chankata.

⁵⁶ Jaskara oinnax, Esteban yoyo ika iki: —¡Enra oinke nai chopeta. Jainxonribira en oinke, ja jonin Bake, Diossen mekayao chankata! —iki.

† 7:50 Is. 66.1-2

⁵⁷ Jaskataitian, joni koshibo koshin saí ikax, papókana iki. Jaskataanán ishtobeiranxon, jatíxonbi Esteban yatankana iki.

⁵⁸ Jaskáaxon, jemamea pikobainxon, makanman tsakakana iki. Jatian jaki jan-soaibaon, jaton taribo, koiranxonti westíora bakeranon, Saulo janeya namanbi jenebainkana iki.

⁵⁹ Jatian makanman tsakayonkana, Estebannin neskáakin orana iki: “Nokon kaya ea bixonwe, Ibo Jesussé”, akin.

⁶⁰ Jainoax chirankootaanán, koshín neskatí saí ika iki: “¡Ibó, nato ocha jato iboamaya-mawe!” iki. Jaskáataanán, moa mawata iki.

8

¹ Jatian ja Esteban retekanaítian, Sauloribi jain iká iki jato shinanman akini.

Saulon joi akaibo jato masá tenemaa

Ja netenribira, ja Jerusalénhainoa joi akaibo jato ramiakin peokana iki. Jaskáakanara, jatíxaxbi ja Judea main, itan Samaria mainko jabati janbiskana iki. Ikaxbi ja raanabores boyamakana iki.

² Jatíribi Diossakin shinannai jonibaonra, Estebanin yora miinkana iki. Jabora akonbireskin jaon masá shinanni, winikana iki.

³ Jatian Saulonbiribi, joi akaibo keyokasa iki. Xobotiibi jikixonbo, benboyabi ainbobo yataanán niniboxon jato cárcel meran niamaa iki.

Samariain Diossen joi yoikana

(Hech. 8.4–12.25)

⁴ Ikaxbi ja Jerusalénhainoax jabati bokanabaonra, jain bokanainkobo, Diossen joi jato yoibokana iki.

⁵ Jatian Felipenbiribi Samaria main iká westíora jeman jabati kaxon, Cristokiriti iká joi jato yoia iki.

⁶ Jatianra jonibo tsinkíkatítai, jatíxonbi kikinakin ninkákatikanai Felipen joi yoiaítian, jatonbishaman ja ratéti jawékibo jan akaitian oinxon.

⁷ Icha joni yoshin naikiabo jato benxooa iki. Jatian jato meranoax jokoni yoshinbo sion ika iki. Jainxon icha chantobo itan nitikomaboribi jato benxooa iki.

⁸ Jaskáaketian oinnax, ja jemamea jonibo ikonbiresi rarokana iki.

⁹ Ikaxbi jain iká iki westíora joni Simón janeya. Ja joni iká iki, moabi yobé ixon, kikin joni keská itaanán ja Samaria jonibo jato parana.

¹⁰ Jatíbi ja kikinbo, itan kikinmashokobaonbira kikinakin ninkáxonkanai iká iki; jaskati ikana iki: “Nato joni riki ja ‘Diossen atipana ani koshi akin akanai’”, ikibo.

¹¹ Jatian ja jonira, joi ninkáxonkatikanai, jawen yobekan basibires jato paranbea iketian.

¹² Ikaxbi ja Felipen, Diossen ikinaton jati joi, itan Jesucristokiriti iká jakon joibo jato yoia ikonhaxa, benboyabi, ainbobo, bautizamekana iki.

¹³ Jatianra Simónmanribi ikonhaa iki. Jaskatax Diossen janenko nashia iki. Jainxon Felipe chibankin peoa iki, ratéti jawékibo, itan ja oinxon onanti jawékibo jan akaitian oinxon.

¹⁴ Jatian ja Jerusalénhain iká raanabaon, moa Samaria jonibaon Diossen joi ikonhakana ninkáxon, Pedro betan Juan jain raankana iki.

¹⁵ Jatian nokóxon, Samariainoa joi akaiboki orankana iki, Diossen Shinanya ikanon ixon,

¹⁶ westíoraxonbi Diossen Shinan bikanamapari iketian. Jabo ikana iki, non Ibo Jesussen janenko jato nashimakanares.

¹⁷ Jaskáaxon Pedro betan Juanman, jato mamepasa iki. Jaskáara ja Diossen Shinan bikana iki.

18 Jatian ja raanabaon jato mamepasketian joniboki Diossen Shinan joá oinxon, maromakanon ixon jato Simonman yoia iki:

19 —Earibi ja atipana koshi menikanwe, enribi jato mamepasa, jaskáakinribi Diossen Shinan bikanon —akin.

20 Jatian Pedron neskaa iki: —Ja kopímabi Diossen meniai jawéki, koríkinin maroti shinanna kopí, ja min koríki betanbi manotiaín katanwe!,

21 jawekeskaxonbira min biti yamake. Diossenra onanke, mia jakonma shinanya.

22 Ja min jakonma shinan jenexon, Dios yokáwe. Atibetin min jaskáakin jakonma shinannabo mia moa shinanxonyamakin.

23 En mia oinna riki, mia sináti shinanyares, ja jakonma shinanmanra moa miaaresa iki —akin.

24 Jatian Simonman yoia iki: —Ja min yoia keská ea jawebi winóyamanon, ja Ibo ea yokáxonwe —akin.

25 Jatian moa jatonbi oinna jawékibo yoixon, itan jato Diossen joi yoia pekáo, Pedro betan Juan jakiribi Jerusalénhain boribakana iki. Bokinbi Samaria main iká jemabotiibi joi yoibokana iki.

Felipe betan Etiopéainoa joni iká

26 Jainxon ja Ibon ángelnin, Felipe yoia iki: “Wenítaanan, Jerusalénhainoax, ja surhori iká bain kaax, Gazanko katanwe”. Ja baira, jain joni jayamaa mananbi shitabini kaa iki, akin.

27 Jaskaa kakin, Etiopéainoa eunuco baimea nokoa iki. Jara iká iki joni koshi, koríki koirani Etiopéainoa apo ainbo betan teetai. Jara Jerusalénhain Dios rabii katanax, moa joribai iká iki.*

28 Moa jakiribi jawen jeman kakin, jawen carron yakáxon, Isaíassen kirika yoyo aabaina iki.

29 Jatian Diossen Shinanman Felipe yoia iki: “Ja carroki ochómakaintanwe”, akin.

30 Jaskáa ishto kaax ochómakainxon Felipen ninkata iká iki, Isaíassen wishani kirika yoyo aki. Jaskáakai ninkáxon yokata iki: —¿Minki ninkatai ja min yoyo akai? —akin.

31 Jatian ja Etiopéainoa jonin neskaa iki: —¿Jawekeskaxonki tson yoiamabi en onantiki? —akin. Jaskáaxonra Felipe yoia iki, nanetax já patax yakáti.

32 Ja yoyo akai kirika meran wishaa iká iki neskara: “Carnero retenoxon bokanai keskáakinra, bokana iki. Ja carnero bake rapéstekanabi jawe iamai keskatira, jawebi yoyo iamaa iki.

33 Ramiaxonra noibatiaionkana iki, ikaxbira jan jato jakonmaayamaa iki. Atikeskabiakinra ayamakana iki; jara bakeomabobi iká iki. Jaskákinra retékana iki, moa nato main yamanon ixon”, iki iká.

34 Jatian ja Etiopéainoa jonin, Felipe yokata iki: —Eapari yoiwe ¿Tsoa iká yoikin, ja *profetanin yoinirin? ¿Jabi iká yoi, iamax wetsa joni iká yoi ikarin? —akin.

35 Jaskáa ja yoyo awana wishá meranoabi Felipen yoikin peoa iki, ja Jesús yoi iká jakon joi onantiakin yoixon onanmaa iki.

36 Jatian ja bain kakinbi, jene nokokana iki. Jainxon ja Etiope jonin yoia iki: —Nenora jene jake ¿Minki ea bautizanti atipanyamaa? —akin.

37 [Jatian Felipen neskaa iki: —Akonkin min shinanman ikonhaxa, mia iti atipanke —akin. Jatian ja Etiope jonin yoia iki: —Enra akonkin ikonhake, Jesucristo riki Diossen Bakebi ixon] —akin.

38 Jaskáataan ja carro tsasiati yoia iki, jainoax pakétaanan jene ikainko kabékona iki, kaxon Felipen bautizana iki.

* 8:27 Moatianra akátikanai, apo betan iká ainbobo koirannai jonibo, ainbobo teanaketian jato kaponhakin, ja jaskáakana jonibo riki, eunuco.

³⁹ Moa jenemeax, mapébeconketian non Ibon Shinanman, Felipe ratereskin bibaina iki. Jaskáketian ja Etiope jonin Felipe oinwetsayamaa iki. Ikaxbi já raroshamanres kaa iki.

⁴⁰ Jatian Felipebiribi moa Azotoain iká iki. Jematiibi ja jakon joi jato yoiboa iki, Cesareanko nokotai kaman.

9

Saulon Diossen joi bia

(Hech. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Jabi iká iki Saulobiribi joi akaibo ramiakin jeneyamai. Jaskara kopíra, ja *sacerdotebaon koshiiba kaa iki.

² Jainxon jayá winóti kirika jato yokata iki. Jaskatax Damascoain jain tsinkíkanai xobonko kaxon, ja joi akai jonibo itan ainbobo, Jerusalénhain boxon jato presoanoxon.

³ Ikaxbi ja Damasco jeman moa nokóti ochóma iketianra, ratereskin naikanxon jato topo joekan tenaa iki.

⁴ Jatianbi naman mainko paketa iki, jaskáxon ninkata iká iki: “Saulo, Saulo ¿Jaweatiki akai min ea ramianoxon chibankin?” iki.

⁵ Jatian Saulon yokata iki: “¿Miaki tsoa iki, Ibó?” akin. Jaskáaketian yoia iki: “Ea riki Jesús ja min ramianoxon chibani iitai”, akin.

⁶ [Jatianra raketi saki iananbi Saulon neskaa iki: —Ibó ¿En jawekeska axontiki mia keenai?] —akin. Jaskáa yoia iki: “Rama wenitax jemanko katanwe, jain kaketianra, min jaskara atibo mia yoikanti iki”, akin.

⁷ Jatian ja Saulo betan boaibo kikinbiresi ratékana iki, ja yoyo ikai ninkatabi tsoa yamaa oinnax.

⁸ Jatian Saulon, moa wenixon oinnabainkasabi moa benchea iká iki. Jaskáketian metsonxonres Damascoain bokana iki.

⁹ Jain kaax kimisha nete oinyamai iká iki, piamai, xeayamabobii.

¹⁰ Ja Damascoain iká iki, westíora joi akai joni, jawen jane Ananías. Ja jonira namá keska meranxon non Ibon yoia iki: “¡Ananías!” akin. Jatian jan neskaa iki: “Neno riki ea, Ibó”, akin.

¹¹ Jatian non Ibon yoia iki: “Wenitax, mekayao janeya callenbi katanwe. Kaxon Judassen xobonko ja Tarsoainoa joni Saulo janeya manotanwe. Jara orani iki.

¹² Janra namá keska meran ja Ananías janeya joni oinke; jakiribi oinnon ixon ja iká xobon jikixon mamepasaitian”, akin aká iki.

¹³ Jaskáa ninkáxon Ananíassen yoia iki: “Ja jonin ikára ichaxon ea yoikana iki, Ibó; ja mia ikonhaa jonibo Jerusalénhainxon jato ramia.

¹⁴ Jatian ramabiribira, *sacerdotebaon coshin kirikaya joke; jayaxon jatíbi ja miki koshiabo presoanoxon jato benai”, akin.

¹⁵ Jatian non Ibon yoia iki: “Jabi karestanwe, ja jonira en katota iki, wetsa mainmea jonibo jaton apoboyabi, itan ja *Israelbo, ja ea iká jawékibo jan jato yoinon ixon.

¹⁶ Ramara en já onanmati jake, ichabiresakin ea kopí masá teneti”, akin.

¹⁷ Jaskáa ja Saulo iká xobonko Ananías kaa iki. Jikixon ja Saulo mamepastaanan yoia iki: —Nokon wetsa Saulo, ja bain kaaitian miki pikoibata non Ibonra ea raanke, jakiribi min oinnon ixon itan mia ja Diossen Shinanya imanon ixon —akin.

¹⁸ Jaskáatianbi, jawen beronkonix yapa xaka keskábo maana iki. Maanatianbi jakiribi oinnax, bautizameeta iki.

¹⁹ Jaskata pekáo, jawékiaxon moa koshi biribaa iki. Jaskatax jawetii nete kamanpari, ja Damascoainoa joi akaibo betan iká iki.

Saulon Damascoain Diossen joi yoia

²⁰ Jainxonra, ja jain tsinkíti xobonkoxonbo, moa Saulon, Jesús riki Diossen Bake akin jato joi yoia iki.

²¹ Jato jaskáaitian oinnax, jatikaxbi ratetax neskákana iki: —¿Nato jonimarin ja Jerusalénhainoa Jesús rabiaibo jato masá tenemapachoi? ¿Jaribimarin ja Damascoainoa joi akaibo yatanxon, *sacerdotebaon koshiiba jato boyantana? —ikibo.

²² Ikaxbi Saulon koshi shinanyaxon joi yoikin jeneyamaa iki Jesús riki Cristo iki ixon jato onanmakin. Jato jaskáabi, ja Damascoain jakana judíobaon moa jaskashamaanti onanyamakana iki.

Judíobaon retekasa, Saulo jabata

²³ Moa jawetii netebires jato jaskáaitian, judíobo tsinkíkana iki, jaskáaxon Saulo reteti shinanni.

²⁴ Ikaxbi jan onanna iki, yaméyabi neten ja jema xepotiainxon já retenoxon manakana.

²⁵ Jaskákankenbi, ja jaonmea onanaibaon yamébi ani tasakan nanexon, ja jema katea chike pekao apakexon jabámakana iki.

Jerusalénhain Saulo iká

²⁶ Jatian Saulo Jerusalénhain nokotax, joi akaibo betan tsinkita iki. Ikaxbi jatikaxbi jaki rakékana iki, joi akaimara ibirai ixon shinannax.

²⁷ Jaskákanainbi, Bernabékan ja Diossen joi yoiti raanaboiba ioa iki, boxon Bernabékan jato yoia iki: Ja Saulon Damascoain kakin non Ibo baimea oinna itan jabé yoyo ika. Jaskáaxon ja Damascoainoabo ja Jesús kiriti iká joibo koshi shinanyaxon jato yoia iki.

²⁸ Jaskatax Saulo jato betan Jerusalénhain baneta iki, jain ikaxa kikin koshi shinanyaxon, Ibon janenko jatíbiain jato joi yoi nikátiai.

²⁹ Jainoax ja griego join yoyo ikai judíoboribi, jato ikonhamakaskin koshi shinanyaxon jato joi yoikatitai, ikaxbi jabora já retekasires ikana iki.

³⁰ Jatian ja joi akaibaon jaskara onanxon, Saulo Cesareanko iokana iki. Jainoabiribi Tarsoain tekikin raankana iki.

³¹ Jaskatax jatíbi ja Judea main ikana, jainoax Galilea betan Samaria main iká joi akaibo, moa jakonbires itan jaton shinanbo moa koshi ikana iki. Non Ibon keena keskábore moa jakana iki. Jaskatax ja Diossen Shinanman jato akinna ja joi akaibo kaikana iki.

Eneas janeya joni isinai Pedron benxoa

³² Jatian Pedro jatíbi joi akaibo oinni kakátiaira, Lidanko nokota iki, jain ikana joi akaiboribi oinni.

³³ Jainoara Eneas janeya joni nokoa iki, chantoyona ikax niti atipanyamaax, moa posaka baritia bachin rakata.

³⁴ Jaskara ikenbira, Pedron neskaa iki: —Eneas ramara mia Jesucriston benxoi, wenixon ja min rakáti benxoawe —akin. Jaskáatianbi Eneas wenita iki.

³⁵ Jatian weniketian, ja Lidanko ikáboyaxonbi, Sarónhain ikábaon jatíxonbi non Ibo ikonhakana iki.

Dorcas mawákenbi Pedron jirimaa

³⁶ Ja netebaonribira, Jope janeya jemanko iká iki westíora joi akai ainbo, jawen jane Tabita, Griego join aká iki Dorcas. Ja ainbora jakon jawékibores akí jakátiai, jainxon ja jawékinin maxkáyoraaboribi jato akinkatitai.

³⁷ Ja netebaonribira isinax, Dorcas mawata iki. Jatian chokaxon ja kikin bochiki xobo chité ikainko bokana iki.

³⁸ Ja Jope jema iká iki, jain Pedro iká Lida jema ochóma; jain iketian ninkáxon rabé joni raankana iki, ishton Jopenko jonon ixon yoiti.

³⁹ Jatian Pedro jato betan kaa iki, nokóketian ja jain yora akana chiteain iokana iki. Jatianra ja benomaayabo jatikaxbi, winiananbi ja Pedro katei tsamákana iki, jaskáaxon oinmakana iki, ja jato betan inontian Dorcasnin jato axonpachoi kotonboyabi chopabo.

⁴⁰ Jainxon Pedron jatíbi jato jokonhaa iki. Jaskáatanan chirankooxon orana iki. Jaskáaxon ja mawá rakata yoia iki: —¡Weníwe Tabita! —akin. Jaskáa oinhinabaina iki, jaskáaxon Pedro ointaan yakata iki.

⁴¹ Jaskáketian Pedron metsontaanan nichinhinabaina iki, jaskáaxon ja joi akaiboyabi, benomayabo jato kenaa bekanketian moa jiria jato oinmaa iki.

⁴² Jainxon Jopenko jakanabaon jatíxonbi neskara jawéki oinkana iki; jaskáaxon ichaxon non Ibo Jesús ikonhakana iki.

⁴³ Jatian Pedro icha netepari Jopenko iká iki, ja Simón janeya jonin xobonko; ja iká iki yoia bichin teetai joni.

10

Pedro betan Cornelio iká

¹ Cesarea jemankora westíora joni Cornelio janeya jaa iká iki, Italiano janeya batallónhainoa sontárobaon coshi *capitán.

² Jara iká iki Dios noia joni; jatíbi jawen xobon ikáboyaxonbi jatíbitian Dios rabiai, itan jawékibo menixon judíobo akinnai, jainxon jatíbitian Dios oranai.

³ Jatian westíora nete, moa kimisha ora yantanpakera, namá keska meranxon, westíora Diossen ángel onantibires jaki joái oinna iki. Jatian já ikainko jikixon neskáa iki: “¡Cornelio!” akin.

⁴ Jatian Cornelion ja ángel jainbikon oinna iki. Jainxora, kikinbiresi rakeananbi yokata iki: “¿Jawerin Ibó?” akin. Jatian ángelnin yoia iki: “Min oranabora mia Diossen ninkáxonke, itan ja maxkatabo min jato akinnaira jakon iki.

⁵ Rama ja min jonibo Jopenko jato raanwe, Simón kenatankanon, jawen janeribi iki, Pedro.

⁶ Jara, ja wetsa Simón janeyaribi jonin xobonko iki, jara bichin teetai iki. Ja jonira aniparo kexabi iki”, akin.

⁷ Jaskáabaini ja ángel moa kaa pekáo, Cornelion jawen yonoti rabé, itan ja Dios akin shinannai westíora jawen sontároribi kenaa iki, já iká iki, jakon iketian jaki koshia joni.

⁸ Jatíbi jaskara ikábo jato yoikin senenhaxon, Jopenko jato raana iki.

⁹ Nete xabáketian, ja Jopenko nokóribii boi ikanaitian, moa bariapan iketian xobo pekatén Pedro mapeta iki, jain kaxon orani.

¹⁰ Jainoaxa, kikinbiresi jawékiakasa iki. Jatian moa yoá axoni ikanaitian, namá keska meran oinna iki.

¹¹ Ja nai chopetaitian oinna iká iki, ani chopa kakaati keská, jawen chosko pabíoribi renéxanan naman apakeai.

¹² Ja chopa kakaati keská ikainko iká iki, chosko taeya meskó yoinabo, jainoax meskó ronobo, itan meskó pechia noyai yoinaboribi.

¹³ Jatianra bochikíax neskati yoyo ikai ninkata iki: “Wenítaanan, retexon piwé Pedro”, iki ikai.

¹⁴ Jatian Pedron yoia iki: “Enra ayamai Ibó. Jawetianbira neskara kerás jawékibo en piosma iki”, akin.*

¹⁵ Jaskákenbi, jakiribi yoiribia iki: “Ja Diossen jakonhaa jawékibo kerasen yoinya-mawe”, akin.

¹⁶ Moa kimishaakin jaskáa pekáo, ja chopa moa jakiribi nai bochiki karíbaa iki.

¹⁷ Jaskáakin akára, jaakinres shinankin Pedron onankashoraa iki, jawekeska jawéki ea yoimein ja namá keska meran iwanke ixon. Iitainbi Cornelion raana jonibo, jain iká xobo xepotiaín nokótoshikana iki, ja Simón janeya jonin xobo yokábeax.

¹⁸ Jain nokóxon, koshinshaman kenátaanan manokana iki, ja xobonmarin Simón Pedro iká ixon.

* **10:14** Nato yoinabora iká iki, ja Moiséssen esekan pitima yoiaibo. Ja yoinabo piti iká iki, Diossen oinna kikinbires jakonma.

¹⁹ Jatian Pedro, ja namá keska meran oinwanxon, shinanni iitaitian, Diossen Shinanman yoia iki: “Oinwe, kimisha joninra mia benai.

²⁰ Kamentanwe, naman ipakexon jato oinni. Jawe keskabi shinanyamawe, mia iokana jato betan karestanwe. Jabora en raana bekana iki”, akin.

²¹ Jatian naman ipakeax kaxon, Pedron ja jonibo yoia iki: —Ea riki, ja maton manoi iitai ¿Jaweatiki maton ea benai? —akin.

²² Jatian jabaon neskaa iki: —Non sontárobaon koshi *capitán Cornelion raanara noa bekanke. Ja riki itibi keskati jaa joni, itan Dioski raketai, jatíbi judíobaon jakonhai, itan noikana. Westíora Diossen ángelninki aibake yoikin, jan kenamaa jawen xobonko mia kati, kaxon min joi yoiaitian, jan ninkánon ixon —akin.

²³ Jatian Pedron, xobon jikimaxon, ja yamé jain jato oxamaa iki. Moa neteribi xabataitian, Pedro jato betan kaa iki, jatian ja Jopenkonía jawetii joi akaiboribi já betan bokana iki.

²⁴ Boax, wetsa nete xabáketian, Cesareanko nokókana iki. Jatian Cornelio jawen rareboyabi, jato manai tsamákana iká iki. Jatian jainribi ikana iki, jabé jakoni raenanai joniboribi jato kenaa, bekana.

²⁵ Jatian moa xobon nokókanketian, Pedro joé ataanan, Cornelio, já bebon chirankoota iki, rabikasi.

²⁶ Ikaxbi Pedron weniinnabainkin yoia iki: —Chankawe, eara mia keska joniribi iki —akin.

²⁷ Jatian jabé yoyo iananbi, jikixon oinna iká iki, icha jonibo tsinkíkana.

²⁸ Jatian Pedron jato yoia iki: —Matonbira onanke, ja judío jonibaon esekan yoiai, kaibomabo betan pataxanantimabires, jaton xobon jikitimabobi. Ikaxbi Diossenra ea onanmake, Diossen oinnara mato kerás iki akin tsoabi atima.

²⁹ Jakopira, yoikanatianbi ea joke. Jatian ramara ea onankasai, jaweatiki maton ea kenamaa ixon —akin.

³⁰ Jatian Cornelion neskaa iki: —Moa chosko nete riki, nato bari ipakeai kimisha hora yantanpake, nokon xobonbi ayunankin orani iitaitian, westíora joni penéshaman chopá saweya eki pikoibata.

³¹ Janra ea yoiibake: ‘Cornelio, min oraciónra mia Diossen ninkáxonke, jainxon ja maxkatabo min jato akinpachoaibora Diossen onanke.

³² Ja Jope jeman jato raanwe. Abátankanon ja Simón janeya joni jonon ixon yoikin, jawen janeribi iki Pedro. Jara ja bichin teetai wetsa Simón janeya jonin xobonko iki’, akin.

³³ Jaskáxonra jatianbi mia benati en jato raanhaibake. Jakonresira mia moa joke, jakon shinanya ikax. Ramara noa neno jatikaxbi Dios bebon ikanai. Jaskara ikenra noa keenai, jatíbi ja noa yoiti non Ibon mia yoiaibo, min noa yoitinin —akin aká iki.

Cornelion xobon Pedron joi yoia

³⁴ Jaskáxon Pedron jato joi yoikin peoa iki: —Ramaparira en moa kikinakin onanke, wetsabo jakonmaayamakin senenbires jato Diossen jakonhai ixon.

³⁵ Janra jatíbiainoa jaki shinannaibo itan jawen joi senenhaibo, itan jato jakonhakin ikinai jonibo jato noike.

³⁶ Diossenra Jesucristo raana iki, já meranxon jakon joi *Israel jonibo jato yoiti. Jaskatax Dios betan jakoni jakanon ixon. Jesucristora jatíbi jonibaon Ibo iki.

³⁷ Matonra kikinakin onanke, Galileankoniax peokootax, ja jato *bautizanai Juanman joi yoianan, jato bautizana pekáo, jatíbi Judea main winota jawékibo.

³⁸ Matonra onanribike, ja Nazarethainoa Jesús, Diossen jawen atipana koshi, itan jawen Shinan meniaton jakon jawékibo, itan yoshiman iboaxon onitsapimaiboribi, jato benxoakatitai. Jaskarabora jan aká iki, Dios jabetanbi ixon, akinna.

³⁹ Nonbishaman Jesusen jaskara jawéki akábo oinna ixonra, non mato yoiai, jaskarabora aká iki Judea mainxon, itan Jerusalén jemankoxonribi. Ja Jesúsá judíobaon jiwi korosen panihannan retea iki.

⁴⁰ Ikaxbi jawen kimisha nete itin, Diossen jiria iki, jaskáxon noki pikomaa iki.

⁴¹ Ja jiritaanan, nobébi pixon, xeaibora, Diossen jatíbi jonibo jato oinmayamaa iki. Noaresa oinmaa iki, moabi jaskáakin katóxon noa oinmati yoini ixon.

⁴² Janra noa raana iki, Jesús riki jatíbi japaria jonibaon, itan moa mawatabaon akábo, jato yoixonti joni koshi Diossen imaa ixon, jato yoiti.

⁴³ Jatíbi *profetabora Jesús kiriti iká joi yoii neskákatikanai, jaweratobaonki já ikonhai, jabora já kopires Diossen jaton ochabo shinanxontima iki –ikibo.

Judíomabaon Diossen Shinan bikana

⁴⁴ Jaskara joibo Pedron jato yoii iitainbi, Diossen Shinan jatíbi ja joi ninkataiboki joá iki.

⁴⁵ Jaskataitian oinnax, ja Pedro betan bekana joi ikonhaa judíobo ratékana iki; ja judíomaboribi ja Diossen Shinan jato meniketian.

⁴⁶ Ja wetsaresibi join yoyo ikanaitian itan Dios rabikanaitian ninkákana iki.

⁴⁷ Jatian Pedron jato yoia iki: —¿Ja non aká keskaribiakin Diossen Shinan bikankenbiki, nato jonibo ja Diossen janenko non jato bautizantima iki? —akin.

⁴⁸ Jaskáaxon, Jesucriston janenko jato bautizankana iki. Jaskáa pekáo Pedro yoikana iki, jawetii netetanipari jato betan banetax iti.

11

Jerusalénhainoa joi akaibo Pedron jato onanmaa

¹ Ja raanabaon itan Judeain iká joi akaibaonra, ninkákana iki, ja judíomabaonribi Diossen joi ninkáxon ikonhakana.

² Ikaxbi Pedro jakiribi Jerusalénhain karibaketian, jatíribi joi akai judíobo jabé join iananankana iki.

³ Jatian yokákana iki: —¿Jaweatiki ja judíomaboiba merati kaxon min jato betan pia iki? —akin.

⁴ Jatianra peokootainxonbi jatíbi jaskara ikábo Pedron jato neskáakin yoia iki:

⁵ —Ja Jope jeman ixon orani iikinra, westíora namá keska en aká iki; en oinna iki ani chopa kakaati keská, orinbekonbi jawen chosko pabíori nexaa, naikanmeax ipakeax, ea itinainkoshaman paketai.

⁶ Jatian jawebomein ja chicho jake ixon, jakonshamanhakin en oinnara iká iki, chosko taeya meskó yoinabo, siná yoinabo, ronobo, jainoax pechia yoinabo.

⁷ Jaskákenbi ea neskáakin yoia iki: ‘Pedro, nato yoinabo retexon piwé’, akin.

⁸ Jatian en neskaa iki: ‘Jawetianbira kerás jawékibo en piosma iki, Ibó’, akin.

⁹ En jaskáa, nai bochikixon jakiribi ea neskáakin yoia iki: ‘Ja Diossen moa jakonhayona jawékibo kerasen yoinyamawe’, akin.

¹⁰ Jatian kimishaakin ea jaskáa pekáo, jatikaxbiribi moa naikan boi keyákana iki.

¹¹ Jaskatatianbi, kimisha joni ea iká xobon nokótoshikana iki; Cesareankoxon ea benati raankana.

¹² Jatian ja Diossen Shinanman ea yoia iki, jawekeskabo shinanyamai, jato betan karesti. Jatianra nato sokota joi akaiboribi ebetan bokana iki. Kaax jatikaxbi nokotax, ja jonin xobon noa jikia iki.

¹³ Janra noa yoia iki, jawen xobo meranoa ángel chankata meraatonin neskáakin yoibata: ‘Jope jemanko jonibo raanwe, ja Simón akin akanai Pedro kenatankanon ixon.

¹⁴ Janra mia joi yoitiki, jatíbi ja min xobon ikáboyabi mia jaskatax kishpinti’, akin.

¹⁵ Jaskáakin en jato yoikin peoketianra, ja noki rekeni joní keskatiribi jatoki Diossen Shinan joá iki.

¹⁶ Jaskáketian ja non Ibon yoini joi en shinanna iki: ‘Ikon riki, Juanmanra onpaxenres jato bautizana iki, ikaxbi matora ja Diossen Shinanman bautizanoxiki’, iki iní.

¹⁷ Jaskara iken, ja non Ibo Jesucristo ikonhaketian noa menia keskáakinribi, ja Shinan jato Diossen menikenki ¿Tsoa iki ea, ja Diossen akai jawékibo bechitenti? —akin jato aká iki.

¹⁸ Jatian jaskáakin jato yoia ninkatax, ja Jerusalénhainoa joi akaibo, moa jawebi yoyo iamai Dios rabii neskákana iki: —Ja judíomaboribira Diossen ikonhamataan jato jati nete menia iki! —ikibo.

Antioquíainoabo joi akí peokoota

¹⁹ Jatian ja Esteban retakanontianribira, ja jatíribi joi akaibo masá tenemakin peokana, jabati bokana iki: Feniciain, Chipreain, jainoax Antioquíainbo. Jainbo boxonbi, judíomabo ayamakin ja judíobobichores ja jakon joi yoikana iki.

²⁰ Jaskákenbi Chipreainoabo betan Cireneainoabo jawetii joi akaibo Antioquíain bokana iki. Jain boxonra, ja non Ibo Jesúsiriti iká jakon joibo ja judíomaboribi yoikana iki.

²¹ Ja Ibon atipana koshi jato betan iketianra, ichaxon ja moatian jaton jakonma axébo jenetaanan, non Ibo ikonhakana iki.

²² Jatian ja Jerusalénhain iká joi akaibaon, jaskara joi ninkáxon, Bernabé Antioquíain raankana iki.

²³ Nokóxon, Diossen jatoki jakonhakin shinannai onanax, ikonbiresi Bernabé raroa iki. Jatíbirra jato eseanan yoia iki, ponté shinanyaxon non Ibo chibankin jeneyamakin, jan yoiai keskábo senenhaxonkanon ixon.

²⁴ Bernabé iká iki jakon shinanya joni, Diossen Shinan naikia itan oinxomabi, ikonhaax koshia joni. Jaskara iketianra, icha non Ibo ikonhaa jonibo kaikana iki.

²⁵ Jaskata pekáo, Bernabé Tarsoain kaa iki, Saulo benai.

²⁶ Jatian ja Antioquíainoabo meraxon ioa iki. Jain westíora baritia senen joi akaibo betan ixon, icha joni jato esea iki. Ja Antioquíainxonra jaonmea onannaibo peokin janekana iki, Cristianos akin.

²⁷ Ja netebaonribira, Jerusalénhainoax jaweti *profetabo Antioquíain bokana iki.

²⁸ Jatian jato xaranmea Agabo janeya jonin Diossen shinanman onanmaa, jatíbiainoabo jonibo jawékiatinin ikanti jato yoia iki. Jaskáakin jan yoiabora ikoni senena iki, ja Claudio icha mai iboaa apo inontian.

²⁹ Jaskara iketian, Antioquíainoabo joi akaibaon shinankana iki, judeainoabo joi akaibo, westíorabaon jaton atipana senenbo jato jawékinin akinti.

³⁰ Ikonkon jaskáakin akana iki, Bernabé betan Saulo kaaitian koríki bomakana iki, ja judeainoabo iká *ancianoboki.

12

Jacobo retexon, Pedro cárcel meran akana

¹ Jatianribira apo Herodesnin jatíribi joi akaibo jato jakonmaakin peoa iki.

² Ja Juanman wetsa Jacobo espadanin jato retemaa iki.

³ Jaskáakanketian, ja judíobo raroaitian oinxon, Pedroribi jato yatanmaa iki. Jaskarabora iká iki ja *levaduraoma pan piti fiesta nete inontian.

⁴ Jaskákin jato yatanmaxonra, Herodesnin cárcel meran jato Pedro niamaa iki. Jaskáaxonra, chosko tsama sontárobo koiranmaa iki. Ja tsamátiibi ikana iki chosko sontárobo. Janra shinanna iká iki, ja *Pascua fiesta winota pekáo, ja jemamea jonibo bebonxon jawen akábo yoixontaanan, ramiati.

⁵ Jaskara ikax Pedro iká iki cárcel meran kikinakin koirankana. Ikaxbi joi akaibaonbiribi, kikinakin jaki orankin jeneyamakana iki.

Pedro cárcel meranoax pikota

⁶ Jatian Herodesnin, ja jemamea jonibo bebonxon jawen akábo yoixonti neteai yaméra, Pedro iká iki oxaa, rabé cadenanin okenbekonbi nexaxon, rabé sontáronin koirana. Jatian jatíríbi sontárobo ikana iki, cárcel xepótiainxon koirani.

⁷ Jaskáakana ikenbi, ratéresi westíora non Ibon ángel jaki pikota iki. Jaskáketian ja cárcel meran joekan tenaa iki. Jatian ángelnin pití axon Pedro ratea iki. Jaskáaxon yoia iki: “¡Ishton weníwe!” akin. Jaskáatianbi jan menexkana cadenabo chorokootax naman maana iki.

⁸ Jaskáaxon ja ángelnin Pedro yoia iki: “Chopa sawexon zapatoríbi sawewe”, akin. Jaskáa Pedron aká iki. Jainxonra ja ángelnin yoia iki: “Mia jan perakooti sawetaanan, ea chibanwe”, akin.

⁹ Jaskáakin aká, ja ángel pekáobi Pedro kaa iki, ja ángelnin jaskáaiki ikonkon iki ixon onanaxmabi, jan shinanna iká iki namá keska meran oinnaires.

¹⁰ Ikaxbi kakín ja rekenain koirani itina sontárobo winoxon japekao koirani itina-boríbi winokana iki. Jatian ja jemaori iká yami xepotiain moa nokókanketianra, janbix ja xepoti kepenmeeta iki; jaskáketian pikókainbekona iki. Jatian westíora calle shitabaini kaxonra, ja ángelnin moa jabicho potabaina iki.

¹¹ Jaskáaketian onanax, Pedro neskata iki: “Ramara en moa onanke, ja Herodes itan ja judíobaon ea ramiayonkanti ikenbi, non Ibon jawen ángel raanxon, ea pikoa”, iki.

¹² Jatian jaskara onanax, Marían xobon Pedro kaa iki, ja María iká iki, Juan Marcosnin tita. Ja xobon ikana iki ichaxon orani tsinkíkana.

¹³ Nokotax, ja jemaori iká xepótiainoax kenata iki, jatianra westíora xontako Rode janeya kaa iki, tsoameinki ixon oinni.

¹⁴ Joxon ja Pedron joi onantaanan kikinbiresi raroa iki. Jatianra ja xepóti kepenxon-titianbi, jakiríbi ishton banékaini kaa iki, Pedro riki xepotiain iki, ixon jato keshani.

¹⁵ Jato jaskáabi: —¡Miara shinan keyotax iítai! —akinres akana iki. Jaskákanabi jato yoia iki, ikon riki, jara ike, akin. Jatian jabo ikana iki néskati: —Jama riki, jawen ángelresa ibirai —ikibores.

¹⁶ Jaskakanainbi, Pedrobiríbi xepótiainoax kenati jeneyamaa iki. Jatian kepenxon oinnax, ratékana iki.

¹⁷ Ikaxbira netékanon ixon, jan jato meken chankanxona iki. Jaskáa pekáo jato yoia iki, ja non Ibon jaskáaxon cárcel meranoa pikoa. Jaskáatanan jato yoia iki: —Jacobo, itan ja wetsa joi akaiboríbi jato yoikanwe —akin. Jaskáakin jato yoitaananra, pikókaini moa wetsanko kaa iki.

¹⁸ Jatian nete xabáketian, ja sontárobo kikinbiresi jaton shinan tsokaskana ikí, Pedro jaskara wínota onanyamaax.

¹⁹ Jaskáketian Herodesnin jato benamaa iki, ikaxbi merati atipanyamakanketian, jatonbira jabámake ixon, jan koirana sontárobo jato retemaa iki. Jaskaa pekáo, Herodes Judeainoax pikotax, Cesareanko kaax, jainpari jawetio basi iká iki.

Herodes mawata

²⁰ Jatian Herodes iká iki, ja Tiro betan Sidónhainoa joniboki sinata. Jatoki jaskata ikenbi shinan akáx, já raeakasi jaiba bekana iki. Jatianra jatoki jakon shinanxon, Blaston jato akinna iki. Jara iká iki, apo Herodes betanbi teetai joni koshi. Ja jonira Herodes yoimakana iki, moa jabetan jakon inoxon, jawen mainmeabichores jaton jawékiatibo biai kopí.

²¹ Iikinra, westíora nete jato Herodesnin kenamaa iki. Ja netera, apo ixon saweti chopa saweax, jawen yakátinin yakatax moa yoyo iki peokoota iki.

²² Jatian jaskati yoyo ikaitian jonibo ikana iki: “¡Nato yoyo ikaira jonima iki, jara westíora dios iki!” iki saa iki.

²³ Jatianbi ja non Ibon ángelnin ja Herodes rátereskin isinmaa iki, Dioskaya rabikanwe, akin jato ayamaa kopí. Jaskataxa xenabaon pia Herodes mawata iki.

²⁴ Ikaxbi ja Diossen joira jatíbiain yoikaati pextina iki.

²⁵ Jatian Bernabé betan Saulora moa jaton tee Jerusalénhain senenhataan, Antioquíain kabékonribia iki. Kakin Juan Marcos iokana iki.

Peokooti Saulo joi yoii ochó kaa

13

(Hech. 13.1–14.28)

¹ Ja Antioquíain iká joi akaibo xaranra jakana iki *profetabo, itan jato Diossen joi onanmaiboribi. Jabo ikana iki, Bernabé, Simón (ja Negro akin akanai), Cireneainoa Lucio, Manahem (ja Galileanko apo iní Herodes betanbi senen ania), jainoax Sauloribi.

² Jatian ja jonibaon wetsa neten tsinkíanan non Ibo shinanhanan orankin ayunani itan Dios rabii ikanaitian, ja Diossen Shinanman jato yoia iki: “Ja Bernabé betan Saulo eki jenekanwe, jabora nokon tee axonti en kenaabo iki”, akin.

³ Jaskáketian oranhananbi, ayunana pekáo mamepasxon jatoki orankana iki. Jaskáaxon jato raankana iki.

Chipreain joi yoikana

⁴ Jatian Bernabé betan Saulo Diossen Shinanman raana, ja Seleuciaain kabékona iki. Jainoax ja Chipre nasin wapóronin bokana iki.

⁵ Kaax ja Salaminain nokóxon, judíobo jain tsinkítai xobo meranxonbo Diossen joi yoikin peokana iki. Jatian Juanribi kaa iká, iki jato akini.

⁶ Ja nasi rebesbaini boax, Pafos janeya jemanko nókokana iki. Jainoa westíora judío yobé nókokana iki; jawen jane Barjesús, ja ikon *profetaboki yoinmeekin joi yoixon jato paranai.

⁷ Ja yobé iká iki, ja joni koshi Sergio Paulo betan iká. Ja iká iki shinanya joni; ja joni koshira Diossen joi ninkátinin keena iki. Jaskáxon ja Bernabé betan Saulo kenamaa iki.

⁸ Jatian jato kenamaa bekankebi, ja yobé Barjesús, jawen wetsa jane Elimas, Diossen joi yoikantin keenyamaa iki, jawen joi ninkáxon ja joni koshin ikonhanaketian.

⁹ Jaskataitian, ja Saulo, Pablo janeyaton, Diossen Shinanman iboa ixon, kikinakin jainbikon oinxon,

¹⁰ yoia iki: —¡Mia riki janso, yoshinman bake, itan jatíbi jakon jawékibo akantinin keenyamai! ¿Jawekopiki ja non Ibon shinanna keská ikainbi, jaki yoitimakin jakon-mabires shinankin min jeneyamai?

¹¹ Mia jaskata kopíra, rama non Ibon jawetio basikamanres mia masá tenemai, nete oinyamaira mia benche banetai —akin. Jaskáatianbi yamekan mapókiraxon, moa jawe netebi oinyamaa iki. Jaskatax metsonxon iwekanon ikax, meshkáaketana iki, moa benche ikax.

¹² Jaskáketian oinnax, itan non Ibo yoii iká joi ninkatax, ratéxon ja joni koshin Dios ikonhaa iki.

Pisidia main iká Antioquíain joi yoikana

¹³ Jatian Pablo jabé boaiboyabi Pafossainoax pishíbaini boax ja Panfilia main iká Perge jeman nokókana iki. Ikaxbi Juan jato potabaini moa, Jerusalénhain karibaa iki.

¹⁴ Ja Pergeainoax, Antioquíain tekíribikana iki, ja jema iká iki Pisidia main iká. Jatian ja tantiti nete iketian, jain tsinkítai xobo meran jikiax, yakábekona iki.

¹⁵ Jatian ja esé kirika meran ja *profetabaon wishanibo yoyo akin senenkaa pekáo, ja tsinkítai xobo koirannai koshibaon jato yoikana iki: —Ja joi yoixon jato shinanmeemati ixon, jato yoireskanwe joi akaibó —akin.

¹⁶ Jaskáakana Pablon jikitaanan, netékanon ixon jato meken chankanxona moa netékanketian yoia iki: —*Israelitabo, itan Diossakin shinannai judíomabo, en mato yoiaipari ninkákanwe:

¹⁷ Noa Israel jonibaon Diossenra non reken papashokobo katota iki; jaskáara ja Egiptoain maei boax ikánontian, kikinbiresi kaikana iki. Iikinra, jawen atipana koshin ja maimea jato Diossen pikonike.

¹⁸ Pikoá boaxa ikana iki, jain joni jayamainko, chosko chonka baritiabira, jainoaxa jakonma axekan iki yoitimakanaibi Diossen jato jaweayamaa iki.

¹⁹ Jaskáaxon ja Canaánhain iká kanchis main jemabo jato keyoxona iki, jain non reken papashokobo jakanon ixon.

²⁰ Ja main jakana iki, chosko pacha pichika chonka baritiabira. Jainxonra jan jato ikinti koshibo jato jikimaxona iki; ja Samuel *profeta jikii kaai kaman.

²¹ Iikinbi, apoya itin keenkin Dios yokákana iki. Jaskáakin yokákanketian, Benjamínman rarebo Quis janeya jonin bake Saúl jato jikimaxona iki. Janra chosko chonka baritia senen jato ikinna iki.

²² Jaskáa iikin, Diossen jakiribi Saúl pikoxon, jawen toan David jaton apo iti jikimaxona iki. Ja yoiira iká iki Dios neskati: 'Enra oinke ja Isaíkan bake David westíora joni, ea keenai keskati jaa. Janra jatíbi en shinannai jawékibo ea axonti iki', iki.

²³ Ja Davidkan rareboboainoara, moabi jato jaskáaxonti yoini ixon, ja Israel jonibo jato kishpinmati Diossen jato raanxona iki, ja riki Jesús.

²⁴ Jesús joámapari inontianra, Juanman jatíbi *Israel jonibo jato joi yoikatitai, jaton jakonma shinanbo akonkin jeneax bautizanmeekanti.

²⁵ Jainxonribi jawen tee senenhati ochóma iken, Juanman jato yoia iki: 'Ea riki jan jato kishpinmati iki ixon, maton shinannabira ea jama iki. Ikaxbi jara epekao joái. Já iki ea xewina, jaskara ikenra ea já namanbires ixon, jawen zapato risbitanibobi en choroxonti jisáma iki', akin.

²⁶ Jaskara iken nokon wetsabó: Mato Abrahamman rarebobaon bakebo itan ja Dios akin shinannai judíoma jonibo. Nato jan kishpinti joira matona iki.

²⁷ Jaskara ikenbira, jaton joni koshiboyaxonbi ja Jerusalénhain ikábaon Jesús onanyamakana iki; jainxon ja *profetabaon wishani meran yoiai joibo, ja tantiti netetiibi yoyo akinbi, onanyamareskana iki. Jaskáakin onanyamaxonra. Jesús retékana iki, ja Wíshakan yoiai keskábo senenmakin.

²⁸ Jainxon jakopi reteti yamakenbira, jato retemanon ixon Pilato yoikana iki.

²⁹ Jatian Jesús jaskáati kirika meran yoiai keskábo ayonxon, mawáketian korosenmea pakexon shanka kini meran miinkana iki.

³⁰ Jaskáakankenbira Diossen jirimaa iki.

³¹ Jaskatax ja netebaon ichabiresi jawen jonibo Galileankoniax Jerusalénhain boai-boki Jesús pikota iki. Jaskarabo jatonbi oinna ixonra, jabaon akai, rama ja Jesús ikábokiriakin jato yoikin.

³² Jaskara ikenra, nonribi ja jakon joi mato yoi iitai; ja moatianbi non reken papashokobo jaskáati Diossen yoini jawékira,

³³ rama ja noa jaton rarebobo iketian, noa senenhaxonke, ja Jesús mawákenbi jirimaxon. Ja Salmos capítulo rabéain yoiai keská: 'Mia riki nokon Bake, rama riki ea min Papa', iki iká.*

³⁴ Diossenra moabi yoia iká iki, mawákenbi jirimaxon jawen yora payómatima. Jaskáati ixonra, jawen kirika meran neskáakin jato wishamaa iki: 'Enra ja kikin jakonhira itan ikonkon ja David axonti yoinibo senenhaxonti jake', akin.

³⁵ Jaribi yoi ikai Wishá meran neskati: 'Ja min jakon yonotinin yorara, min payómatima iki', iki.

* **13:33** Ja Cristo mawákenbi jirimaxonra, Diossen jato onanmaa iki, já riki jawen Bake ixon.

³⁶ Ikon riki, Davidkanra jabé senen jakatiai jonibo jato akinna iki, ja Diossen ati yoiai keskáakin. Jaskáa pekáo iiti, jaribi mawáketianra jawen anibo minmeetainkoribi miinkana iki, jainra jawen yora payota iki.

³⁷ Ikaxbi ja Diossenbi jiria jonin yorara, payóyamaa iki.

³⁸ Jaskara iken, rama onankanwe nokon wetsabó, ja Jesús kopires, jaton ochabo Diossen shinanxontima joi non mato yoiai.

³⁹ Ja ochabora, Moiséssen esekan soati atipanyamaa iketian, mato Diossen jakonhakin ointi atipanyamaa iki, ikaxbi jatíbi já ikonhaibora, Diossen ja ochabo moa jato shinanxonyamai.

⁴⁰ Jaskara iketian koiranmeekanwe, ja *profetabaon jaskáti yoini keskára mato winonake. Jabaonra neskáakin wishanike:

⁴¹ ‘Rama oinkanwe, shiroresai jonibo, rátetax moa keyo jabátankanwe, enra nato netebaon, ratétibires jawékibo anóxiki. Oinxon mato wetsabaon yoiabira maton ikonhayamanoxiki’, iki iká –akin jato aká iki.†

⁴² Jatian Pablo betan Bernabé, ja tsinkíti xobo meranoax moa pikókainbekonaitian, ja weikana judíobaon yokákana iki, wetsa tantiti neten ja joiboribi jato yoiribinon ixon.

⁴³ Ja tsinkíti xobo meranoax moa tsinkiti senenxon, icha judíobaon itan judío jikia Dios ikonhabaonribi, Pablo betan Bernabé chibankana iki. Jaskákanaitian Pablo betan Bernabékan jato esea iki, ja Diossen jato noixon kenaabo ikax, jaki koshii jenékantima.

⁴⁴ Jatian moa wetsa semanandin tantiti nete nokóketian, ja jemameabo jatikaxbi ja non Ibon joi ninkati tsinkíkana iki.

⁴⁵ Ikaxbi icha jonibo tsinkita oinnax, ja judíobo notsiresi jakonmaibo yoyo ikana iki. Jatian Pablon jato joi yoiaitianribi, jaki shirokana iki.

⁴⁶ Jaskákanainbi jatoki rakéyamakin, Pablo betan Bernabékan jato neskáakin yoia iki: –Mato judíoboparikayara ike, non Diossen joi yoiti maxkáiraa; ikaxbi keenyamakin ja jatíbitian jati nete maton bikashamaa kopí, rama ja judíomaboiba kaxon non jato joi yoi kaai.

⁴⁷ Non jaskáati yoiira Ibo iká iki neskati:

‘Enra mato imaa iki jatíbiainoa joniboan joé keska, jaskatax ja ochokea main ikanabo kamanbi, ja nokon kishpinti joi yoi mato kanon ixon’, iki –akin jato aká iki.

⁴⁸ Jaskáaketian ninkatax ja judíomabo rarokana iki. Jainoax neskákana iki: Non Ibon joira jakonhira iki ikibo, jaskáaxonra ja Diossen jatíbitian jati neteya imatibaon non Ibo ikonhaakana iki.

⁴⁹ Jaskatax non Ibon joi, ja main jatíbiain pextina iki.

⁵⁰ Ikaxbi judíobaonbiribi, ja Diossakin shinannai ainboyabi ja jemamea kikin jonibo betan yoyo ixon, Pablo betan Bernabé ramiaxon ja mainmea pikokana iki.‡

⁵¹ Jaskáakana kaai, jabaon rotokana onanti inon ikax, mai poto tawasakainbekona iki. Jaskatax Iconionko kabékona iki.

⁵² Ikaxbi ja joi akaibo Diossen Shinanya ikax, ikonbiresi rarokana iki.

14

Pablo betan Bernabé Iconionko nokota

¹ Ja Iconionko nokotaxa, Pablo betan Bernabé judíobaon tsinkíti xobo meran jik-ibekona iki. Jain ixon jato joi yoikanara, icha judíobaon itan judíomabaonbi ikonhakana iki.

† 13:41 Hab. 1.5 ‡ 13:50 Ja ainbobora ikana iki, ja judíobaon akai keskáakinres Dios shinannaibo. Ikaxbi jabo ikana iki Cristo ikonhayamaibo.

² Ikaxbi ja joi ikonhayamai judíobaon akana iki, ja judíomabo jakonmaakin esexon, ja joi akaiboki jato ramímakin.

³ Jaskara ikenbi, ja raanabo basibires jain banékana iki. Non Iboki koshixon ikon joibores jato yoikana iki. Jatianra ja Diossen noimisti shinankiriti iká yoikanai joibo, non Ibon onanti imaboa iki, ja ratéti jawékibo, itan ja oinxon onantibo akanti atipana koshi jato menixon.

⁴ Ikaxbi ja jemamea jonibo ikana iki, rabé shinanya, jatíribibo ikana iki, judíobo jato rabékinaibo, jatian wetsabo ikana iki ja raanabo jato rabékinaibo.

⁵ Jaskáxon ja judíomabo betan judíobaon jaton koshiboyaxonbi shinankana iki, jakonmaakin ayonxon makanman tsakaxon jato reteti.

⁶ Ikaxbi jaskara onanax, Pablo betan Bernabé Listra betan Derbe jeman jábati kabékona iki, ja jemabo iki Licaonia main ikábo; jainoax ja ochóma iká jemabaonribi bokana iki.

⁷ Jain kaxonra, jainribi jato jakon joibo yoikana iki.

Listrainxon Pablo makanman tsakakana

⁸ Ja Listrainra iká iki, westíora chanto joni, jaskábi pikota ikax, jawetianbi niosma.

⁹ Ja joninra, Pablón jato joi yoiaitian ninkata iki. Ninkati yakáketian Pablónin jainbikon oinxon onanna iki, ikonhaax jawen isin benxoti shinanya.

¹⁰ Jaskara iken, koshin ja joni yoia iki: —¡Wenitax, min mekayao taen niwé! —akin. Jaskáatianbi koshishaman weniinakainax, ja joni moa nia iki.

¹¹ Jaskáakin Pablón aká oinnax, ja Licaoniainoa jonibo jaton joinbiribi yoyo iki neswati saa ikana iki: —¡Joniki yoinmeetaxa diosbo noiba bekanke! —iki.

¹² Jaskáxon Bernabé janekana iki, dios Zeus (Jupiter) akin. Jatian Pablobiribi janekana iki dios Hermes (Mercurio) akin, jan jato joi yoiai iketian.

¹³ Jatian ja Zeussen *sacerdotera ja jemamaan iká, jainxon dios jupiter rabiti xobonkonias joá iki. Jokinra wakabenebo, itan jan raoati joabo ja jema xepotian bea iki; jatian jainxonra jan, jatíbi jain ikana joniboyaxonbi, ja jawékibo retexon, menoxonkaskana iki.

¹⁴ Jatian jato jaskáxonkaskanai onantaanan, Bernabé betan Pablón jaton tari wax-ataanan, jonibo tsamata meran jikixon, koshinshaman jato yoia iki:

¹⁵ —Jonibó ¿Jaweatiki maton noa neskaai? Noara mato keska joniribi iki, noa jaskáyamakanwe. Ja jaskara iresa jawékibo moa jenetaanan, jakiribi ja jiria Dios maton ikonhanon ixon mato yoiikayara noa joke. Ja Diossenra aká iki nai, mai, aniparo, itan jatíbi jain iká jawékibo.

¹⁶ Moatianra Diossen jato oinresa iki jaton keena keskáres akí jakanon ixon.

¹⁷ Ikaxbi ja jakon jawékibo akai meranxonra, mato onanmaa iki tsoarin já ixon, itan ikonkon jan jato jeneyamai. Janra mato oi bemaxonai, maton banábo bimimaxonai, jainxon jan mato meniai ja jawékiati, maton shinan raroshaman ikanon ixon —akin.

¹⁸ Jaskáatima jato yoiaibi, ja waka jato retexonkasi yoitimakanai, ati jisámabires ikenbi jato amayamaa iki.

¹⁹ Jaskatibo iikanainbi, jawetii judíobo Antioquíainoax itan Iconionkonias bexon, ja icha joni tsinkitabo Pabloki jato jakonmaakin shinankinkana iki; jaskáxon Pablo makanman tsakayonxon moa retekana shinankin, niniboxon jeman pikoanan potakana iki.

²⁰ Jaskákanketian ja joi akaibo boxon, já manáon charoxon oinkanabi, Pablo wenita iki. Jaskatax jakiribi jeman karibaa iki, jainoax nete xabáketian Bernabé betanbi Derbeain kabékona iki.

²¹ Jatian Derbeainxon ja jakon joi yoixon, icha joni Diossen joi bimaa pekáora, jakiribi Listrain, Iconionko itan Antioquíain boribakana iki.

²² Ja jemabaonra, ja joi akaibo koshi shinan bimaxon, Dioski koshii jenéyamakanon ixon, jato esebokana iki. Jaskáribiakin jato yoia iki, ichaakin masábires teneaxpari ja Diossen ikinaton neten jati.

²³ Jainxon jain joi akaibo jakanainkoberibi, ancianobo janekana iki. Jainxonra ayunanxon orana pekáo, ja ikonhakana Iboki jato jenekana iki.

Pablo betan Bernabé Antioquíain beribakana

²⁴ Jaskátanan Pisidia mai winobainax, Panfilia main nokókana iki.

²⁵ Jain nokóxon, ja Pergeainoa jonibo jato joi yoitaanan, Atalíain bokana iki.

²⁶ Ja Atalíainoax, Antioquíain boí pishíkana iki. Ja Antioquíá iká iki, jainxon joi yoi bokanaitian, Diossen jato jakonhanon ixon, jatoki oranyantankana.

²⁷ Ja moa Antioquíain nokóxon, ja joi akaibo tsinkixon jato yoikana iki, jatíbi ja Diossen jato betan aká jawékibo. Jainxon ja judíomabo Diossenbi jawen joi jato ikonhamaboribi jato yoia iki.

²⁸ Jaskatax Pablo betan Bernabé, ja joi akaibo betan jain basi baneta iki.

15

Jerusalénhain tsinkíxon shinankana

¹ Jatianribira, Judeainoax jawetii jonibo Antioquíain bokana iki. Jain boxonra, ja joi akaibo jato onanmakana iki: *Ja Moiséssen esekan yoini keskáakin maton jakina rebichi xateyamaaxa, jawekeskataxbi mato kishpinti atipanyamake, iki ixon.

² Jato jaskáakin axeaibo betanra, Pablo betan Bernabé, jain iananankana iki. Jainxon ja jain iká joi akaibaon, Pablo betan Bernabé, jainoax jatíribi joi akaibo jato janekana iki, Jerusalénhain kaxon, ja raanaboyaxon, itan *ancianobo betan neskara jawéki benxoakanti.

³ Jaskáakin ja joi akaibaon jato raana bokinra, ja Fenicia betan Samaria mainbi winókin, ja judíomabaon Dios ikonhaxon jaton moatian axébo jenekanabo, jato yoi-bokana iki. Jaskara joi ninkatax, ja joi akaibo jatikaxbi kikini rarokana iki.

⁴ Jatian Pablo betan Bernabé moa Jerusalénhain nokókanketianra, joi akaibaon itan ja raanabaon, jainoax ancianobaon jato jakonhakin bikana iki. Jainxon jato yoikana iki, jatíbi jawékiain jato Diossen akinnabo.

⁵ Ikenbi ja joi ikonhai jawetii *fariseobaon weniinabainxon jato neskáakin yoikana iki: —Ja joi ikonhaa judíomaboribira, jaton jakina rebichi xatéyabo ikanti jake, ja Moiséssen esébora non jato senenhamati jake —akin.

⁶ Jaskatax ja raanaboyabi ancianobo tsinkíkana iki, jakonhakin jaskara jawékibo benxoanoxon shinanni.

⁷ Moa basi yoyo ikana pekáo, Pedron wenixon jato yoia iki: —Nokon wetsabo matonra onanke, moa basi riki, mato xaranmea ea Diossen katota; ja judíomabo jato jakon joi yoiti, jabaonribi ikonhakanon ixon.

⁸ Jatian non shinanbo onanna ixonra, Diossen noa aká keskáribiakin, jaboribi jawen Shinan jato menia iki. Jaskarainxonra jato onanmaa iki, jaboribi jawen jonibo jato imaa.

⁹ Diossenra noa itan jaboribi wetsaresibiakinbo oinyamaa iki. Jaboribira ikonhaketian, jaton jakonma shinanbo soaxona iki.

¹⁰ Jatian ¿Jawekopiki ja nonbi itan non rekebaonbi senenhati atipanyamaa esébo, ja joi akaibo amakaskin Dios tanai mato iitai?

¹¹ Jaskáyamakanwe, nonra ikonhai noixonres jawe kopímabi non Ibo Jesussen noa kishpinmaabo. Jatian jabaonra jaskáakinribi ikonhakanai —akin jato aká iki.

¹² Jatianra jain tsinkíkanabo jatikaxbi netékana iki. Jainxonra ja judíomabo xaran ikanaitian, jato meranxon, Diossen ratéti jawékibo itan ja oinxon onanti jawékibo aká Bernabé betan Pablón yoiaitian, ninkáxonkana iki.

13 Moa jato yoikin senenhaketian, Jacobonbiribi jato neskaa iki: –Eapari ninkáxonkanwe ebé joi akaibo:

14 Simónmanra noa yoike, jaskáakin ja judíomabo xaranmearibi jawen jonibo inon ixon, jato Diossen katota.

15 Jaskara iti yoikinra, *profetabaon Diossen kirika meran yoikana iki:

16 ‘Jaskata pekáora, ea joríbati iki. Joxonra ja Davidkan peota poxota en weninti iki, jainxonra ja chiké ras ikabo en jakonhati iki.

17 Jaskáxon wetsabaonribi ja eki menikaata jatíbiainoa jonibo betanbi non Ibo benakanon ixon.

18 Ja moatianbi neskara jawékibo jato onanmaa non Ibonra, jawen joi jato onanmaa iki’, ikira ikai Diossen joi meran.*

19 Jaskara iketian, ja Dios ikonha judíomabo ja jakon esé jenemakaskin jaton shinan onantimaanankaskin maton tearesti yamake.

20 Jato jaskáayamakinkayara, kirika wishaxonres non jato bomati iki. Ja ikonma dios menikana piti pikin moa jenekanon ixon, itan wetsabo betanbires yorantibo akí moa jenékanon ixon. Jainxon ja joinman retea yoinabo itan jimi bomaama yoinabo moa pikin jenekanon ixonribi.

21 Moatianbira jake jemabotiibi ja Moiséssen jato yoini esé jan senenhaibo. Jara tantiti netenbo tsinkíxon, jain tsinkíti xobonkoxonbo yoyo akanai –akin.

Judíomabo kirika wishaxon jato boma

22 Jato jaskáakin yoia, ja raanabo betan ancianobaon, ja joi akaiboyaxonbi shinankana iki, jato betan iká jawetii joi akaibo katóxon, Pablo betan Bernabé Antioquíain kaaitian jato betan raanti. Jaskáxonra katókana iki: Judas, jawen wetsa jane Barsabás, jainoax Silas. Jabo ikana iki, ja joi akaibo xaran kikin joniakin shinankanai.

23 Jatian jato betan kirika wishaxon bomakana iki, neskati iká: “Noa, ja raanabaonra ancianoboyaxonbi ja Antioquíainoa, Siriainoa itan Ciliciainoa ikana nobé joi akai judíomabo, non mato saludanai.

24 Nonra ninkáke, jawetii jonibo noibakeax kaxon, non jato jaskati yoiamabi, jaton shinanmanbi yoixon maton shinanbo onantimaanankana.

25 Jakopíra tsinkíanan non westíora shinanbicho axon, jawetii nobé joi akaibo katóanan matoiba raanti non shinanke. Jabora Bernabé betan Pablo kaaitian non raanai.

26 Jabora non Ibo Jesucristo kopí retekanti onsá meranbires ikana iki.

27 Jaskara iketianra Judas betan Silas non mato raanxonai, jabaonra non wishaxon- abo jatonbishaman onantishamanhakin mato yoiti iki.

28 Ja Diossen Shinanman jakonhakin noa shinanmaara, ja senenhatikoma esébo non mato yoiamai. Nekarabo atireskayara non mato yoiai:

29 Ja ikonma diosbo retexonkana yoina namibo pitima, ja jimi bomaama itan joinman retea yoinabo pitima, wetsabo betanbires yorantibo akin jeneti. Jaskarabo ayamaaxa, mato jakonbires itiki”. Jatíresiki.

30 Moa jato kabánon, akin ataanan boax, Antioquíain nokóxon, jainoa joi akaibo tsinkitaanan, kirika wishá jato menia iki.

31 Jatian ja joi akaibo ja wishá yoyo akax, ikonbiresi rarokana iki, ja jakon shinan jato menia.

32 Ja Judas betan Silassenra *profetabo ixon, ja joi akaibo eseeanan, jato jakon shinan bimaxon, raroshaman jato imaa iki.

33 Jatian moa basichaa jain jato betan iká pekaora, moa jakiribi jainxon raanyan- tankanainko jato raankin, jakonbires botankanwe akin akana iki.

34 [Jaskáakanabi, Silashiribi jainpari iti shinannax baneta iki.]

* 15:18 Am. 9.11-12

³⁵ Jatian Pablo betan Bernabébiribi Antioquáin banékana iki. Jainxon ja wetša joi akaiboyaxonbi non Ibon jakon joi yoiananbi, jato axeakin jeneyamakana iki.

Jawen rabé itin Pablo joi yoii kaa

(Hech. 15.36–18.22)

³⁶ Jain moa jawetio basi ixon Pablon, Bernabé yoia iki: —Jakiribipari jain non Ibon joi yoiantana jemankobo kaxon, jawekeskaki nobé joi akaibo ikanai ixon jato oinnon kawé —akin.

³⁷ Jaskáakin yoia kakinra, Bernabékan Juan Marcossibi jato betan iokasa iki.

³⁸ Ikaxbi Pablonbiribi já iokashamaa iki, ja peokin iwekana Panfiliainxon jato potaax jato betan kayamaa iketian.

³⁹ Jatian sinakananbekonax moa Bernabé Pablo betan potaananbekona iki, jaskatax Bernabébiribi Marcos bibaini moa Chipreain kaai wapóronin nanébekona iki.

⁴⁰ Jatian Pablonbiribi, Silas ionoxon bia iki. Jatian jain ikana joi akaibaon, non Ibon jakon imanon ixon, jawen mekenman jenekana pekáo, moa Pablo betan kaa iki.

⁴¹ Jaskáakana kakin, Siria betan Cilicia jemabaon, joi akaibo esanaan, jato koshi shinan bimabokana iki.

16

Pablo betan Silassen Timoteo ioa

¹ Jatian kaax, Derbe betan Listra jeman Pablo nokota iki. Jainxonra westíora joi akai joni, Timoteo janeya nokoa iki. Jawen tita iká iki, joi akai judío ainbo, ikaxbi jawen papa iká iki griego joni.

² Ja Timoteo iká iki, Listrainoa betan Iconioainoa joi akaibo, jaki jakoni yoyo ikanai joni.

³ Jaskara iketian, Pablo keena iki, ja Timoteo jabé katin. Ikaxbi kaamatianbi, jawen jakina rebichi xatexona iki, jain jakana judíobaon jakonma shinanyamakanon ixon, moa jatíxonbi ja Timoteon papa, griego joni onankana iketian.

⁴ Jatian kakinra jain bokanai jemabotiibi, ja raanabaon itan *ancianobaon, Jerusalénhainxon shinan akanabo, jatíbi joi akaibo jato yoibokana iki.

⁵ Jaskara joibo ninkatax, joi akaibo bebonbiros Dioski koshikareskana iki, jainoaxibi ja joi akaibo, netetiibi kaikareskana iki.

Pablon namá keska meran oinna

⁶ Jatian ja Diossen Shinanman, Asia main joi yoii katima yoiara, Frigia betan Galacia mainres bokana iki.

⁷ Jain boax, Misia ochóma nokókana iki. Jainxon ja Bitinia main kati shinankana iki, ikaxbi ja Jesussen Shinanman jato kamayamaa iki.

⁸ Jaskara iketian, ja Misia mainbi winóbaini boax, Troas jeman nokókana iki.

⁹ Jain nokota yamé, Pablon namá keska meran oinna iki, ja Macedoniainoa westíora jonin chankataan yoiai: “Neke Macedoniain shitáxon noa akini jowé”, akin akai.

¹⁰ Jatian Pablon namá keska meran oinxon noa yoiketian, Macedoniain kanox noa benxokaata iki, Diossenbi jain jawen jakon joi yoii kati noa kenamaa onanax.

Pablo Filipossain iká

¹¹ Jaskatax, Tróassainoax pishítaanan, Samotracia nasinko ponté kaini noa kaa iki. Jatian nete xabáketian, Neápolissain noa nokota iki.

¹² Jainoax tekíkaini kaax, noa Filipinoain nokota iki. Ja iká iki romanobaon boxon jemaakana, itan ja Macedonia main, kikin ninkakaatai jema. Jainra noa jawetii neteres iká iki.

¹³ Jatian ja tantiti netenra jemameax pikókaini, paro kexa noa kaa iki, ja judíobaon jainxon oranaira jabirake, ixon shinannax. Kaxon jain tsinkíkana ainbobo non jato jakon joi yoia iki.

14 Jainribi iká iki westíora ainbo Lidia janeya; Tiatira jemamea. Ja ainbo iká iki amí keskatonin pokoa chopan maroai. Jara iká iki Diossakin shinannairibi. Jaskara ikenra non Ibon akinna iki, ja Pablon joi yoiaitian kikinakin ninkataan onannon ixon.

15 Jatian jatíbi jawen rareboyabi Diossen bautizanmeeta pekáo, noa yoia iki: —Maton oinna, en akonkin non Ibo ikonhai iketian, nokon xobonkopari ikí bokanwe —akin. Jaskáakin teaxon, jawen xobon noa imaa iki.

16 Iitira, jainxon orantiainko orani kaai noa iitaitian, yoshinman iboaxon onanmisti shinanya imaa, xontakonin noa bechia iki, jara iká iki westíora yonoti xontako, shinanmanres jato onanxon, jawen ibobo icha koríki kananmai.

17 Jatian ja xontako Pablo betan noa chibani nopekao joí, koshin saí iikirani neskata iki: —¡Nato jonibo riki, ja ani Diossen tee axonaibo. Jabaonra, jaskatax kishpinti joibo mato yoiai! —iki.

18 Jawetii netebires ja xontakonin jaskáakin moa Pablo jatsanmaa iki. Jatian bechi-akekainxon ja xontako meran iká yoshin, neskaa iki: —Jesucriston janenkora en mia akai ja xontako meranoax pikówe —akin. Jaskáatianbi, ja xontako meranoax yoshin pikota iki.

19 Jatian ja xontako yonoaibaon onankana iki, ja kopishaman jabaon koríki biti yama, jaskáxonra Pablo betan Silas yatanxon, plazain joni koshiboiba bokana iki.

20 Jatoiba boxonra, neskáakin ja joni koshibo yoikana iki: —Nato judío jonibaonra, nato jeman noa jakana jonibo, jakonma shinanmai.

21 Ja romano jonibo ixon non jaskáati ikenmabira, wetsaresibi axébo noa yoikanai —akin.

22 Jaskatax ja jonibo jatoki sinákana iki. Jatian ja joi benxoai joni koshibaon jato yoia iki, chopa jopemaxon ja joni rabé rishkikanti.

23 Ja akonbireskin jato rishkimaa pekáo, cárcel meran jato niamataan, jan cárcel koirannai joni kikinakin jato koiranti yoia iki.

24 Jaskáati yoikana, ja cárcel koiranaiton kikin chichó jato boxon, tabla kiniakana meran jaton tae niaxon, tsekétimaakin jato nexaa iki.

25 Jaskáakin jato akábi, yamé pochínikon, Pablo betan Silas oranhananbi Dios rabii bewakanaitian, jabé presobaon ninkákana iki.

26 Jatian iitimabi koshi niwannaitian, cárcel jan koshia nichintibo shakotaitianribi, jawen xepótibo kepenmeeta iki. Jainoax ja presobo nexakana cadenaboribi chorokoota iki.

27 Jaskataitian ja cárcel koirana jonin, oxá besoxon oinna iká iki, ja cárcel xepótibo moa kepenmeeta. Jaskara ointaan, presobo moa jabákana shinanni, espada tsekataan janbixbi chachikaatax, mawákasa iki.

28 Jaskatai oinxon, neskáakin Pablon koshin yoia iki: —¡Minbix mawáyamawe, noara jatíbi neno ikanai! —akin.

29 Jaskáatianbi, ja cárcel koirannai, jato joé yokáxon biax, raketi saki iananbi ishto kaax jikitaan, Pablo betan Silas namanbi chirankoota iki.

30 Jainxon ja rabé pikotaanan jato yokata iki: —¡Jawekeskataxmein ea kishpinti iki, jonibó! —akin.

31 Jatian jabaon yoikana iki: —Non Ibo Jesús ikonhawe, jaskataxesa ja min xobon ikáboyabi, mia kishpinti iki —akin.

32 Jaskáxon ja joni, jawen xobon ikáboyabi Pablo betan Silassen jato joi yoia iki.

33 Ja yamébi ja cárcel koiranaiton, ja xatekanabo Pablo betan Silas jato chokaxona iki. Jato jaskáa pekáo, ja joni jawen xobon ikáboyabi Diossen bautizamekana iki.

34 Jatian ja cárcel koiranaiton, rarokin jawen xobon jato iwexon, jato jawékiamaa iki. Jainoax jawen xobon ikáboyabi ikonbiresi ja joni raroa iki, Cristo ikonhakax.

³⁵ Moa nete xabáketian, joni koshibaon policiabo raankana iki, jan cárcel koirannai joni moa Pablo betan Silas pikonon ixon, yoiti.

³⁶ Jaskáakana kaxon, ja cárcel koirannai jonin pablo yoia iki: —Joni koshibaonra ea moa joi bemakanke, en moa mato pikoti, jaskara iken moa pikotax jakonbires botankanwe —akin.

³⁷ Jaskáakanabi, ja bekana policiabo Pablón neskáakin jato yoia iki: —Noara akanke, romano jonibo ikenbi, ja esekan yoiai keskáakin yokábo ayonxonmabi, joni icha bebonxon rishkiontaanan noa cárcel meran niakin. Jatian ¿Ramaki maton noa jonéshoko pikokasai? ¡Jaskarama riki! Jatónbikaya noa pikoi bekannon jato yoitankanwe —akin.

³⁸ Jato jaskáa, ja policiabo jakiribi boxon, jaton joni koshibo jaskáakin akanabo jato yoikana iki. Jatian jaskáakin yoikana, romano joni onanax, joni koshibo rakékana iki.

³⁹ Jaskatax bexon, jaskáatima ikenbira, non mato jaskáake akin yoiyontaanan, ja Pablo betan Silas pikokana iki. Jainxon ja jemameax moa botankanon ixon jato yoikana iki.

⁴⁰ Jaskáakana cárcel meranoax pikotax, Pablo betan Silas, Lidian xobonko kabékona iki; jainoa joi akaibo oinni, jainxon jato ésekin koshi shinan bimataanan moa jainoax, kabékona iki.

17

Tesalónica jonibo, joi yoiaiboki jakonmaakana

¹ Jatian Pablo betan Silas kakin, ja Anfípolis betan Apolonia winobaini kaax, Tesalónicain iká judíobo jain tsinkíti xobon nokókana iki.

² Jatian Pablo jaskatibiribi axea ikax, jain tsinkíti xobonko jato betan jikia iki. Jain jato betan iká iki, kimisha semana tantiti netetiibi, Diossen joi yoyo axon jato jakonhakin ninkákiini.

³ Jato onantiakinbo yoia iki; ja *Cristo mawáti, itan jaskati mawata pekáobi, jakiribi jiriti. Jainxon jato yoia iki: —Ja en mato yoiai Jesúsbi riki ja Cristo —akin.

⁴ Jaskáakin Pablo betan Silassen jato yoiaira, Diossen joi ikonhaax, jatíribi judíobo jato betan ikana iki. Jatianra ja Dios akin shinannai Griego joniboyabi, icha kikin ainbobaonribi Diossen joi ikonhakana iki.

⁵ Ikaxbi ja ikonhaayamai judíobaonbiribi, notsikin jato jakonmaanoxon ja jeman niresa jakonma shinanya jonibo tsinkikana iki. Jaskáax jeman saa ibotani jato rateboi boax, Jasónman xobon nokotax, jain weikana iki, ja Pablo betan Silas ja icha jonibo tsinkitainko yatanhanan bonoxon benai.

⁶ Ikaxbi jato nokoyamaxon, Jasón betan jatíribi joi akaibores yatanson, jato joi benxoakinai joni koshiboiba bokana iki. Boax, neskati saa ikana iki: —¡Nato jonibo, jatíbiai jato shinan tsokasmai iitaibora, nenoribi nokókanke.

⁷ Jatian jabora Jasónman jawen xobon jato imake! ¡Ja jonibora, ja icha mai iboaa romamea apon eséboki yoitimakanai. Wetsa apo Jesús janeyaronki jake ikibora ikanai! —ikibo.

⁸ Jaskáakanaitian ninkatax, ja joniboyabi jaton koshibo ratetax, sinákana iki.

⁹ Jatianra Jasón betanbi ja wetsa joi akaibo, jayá pikonoxon jato kopí yokákana iki.

Pablo betan Silas Bereain ikana

¹⁰ Jainxon ja yamébi ja joi akaibaon, Pablo betan Silas Bereain raankana iki. Jain nokótaan, ja judíobo jain tsinkíti xobonko jikibekona iki.

¹¹ Jainoa judíobora, ja Tesalónicainoa judíobo bebonbires jakon shinanyabo ikana iki. Jaskarabo ixon, keenshamankin Diossen joi bixon, netetiibi Diossen kirika meranoa wishábo yoyo akana iki; Jaskarakonmein iki, ja noa yoiai joibo ixon onanshamannoxon.

¹² Jaskáaxonra icha judíobaon Diossen joi ikonhakana iki. Jainxon ja Griego join yoyo ikai kikin ainboboyaxonbi benbobaonribi Diossen joi ikonhakana iki.

¹³ Ikaxbi Bereainxon Pablon, Diossen joi jato yoiribiai ninkatata Tesalónicainoa judíobo jain bokana iki. Boxonra jain ikana jonibo meskóakinbo yoixon jaton shinanbo tsokásmaribakana iki.

¹⁴ Jaskákanaitian, ja joi akaibaon ishtonbires Pablo aniparo kexá iokana iki. Jatian Silas betan Timoteobiribi Bereainbi banékana iki.

¹⁵ Ja Pablora Atenas kamanres iokana iki, jain potabeirani beribakanaitian, Silas betan Timoteoki Pablon joi bomaa iki, ishton joxon oinni bekanti.

Atenas jeman Pablo iká

¹⁶ Jatian ja Atenas jeman nokóxon, Silas betan Timoteo manaai iikin, ja jemamea ikonma diosbo oinyaketanax, Pablo sinata iki.

¹⁷ Jaskarabo ointaan, tsinkíti xobo meran kaxon, judíoboyabi ja Dios rabiai wetsaboribi, ja Diossen joi onantishamanhakin netetiibi jato yoia iki. Jaskáribiakin ja plazain beax tsinkíkanaboribi, onantishamanhakin jato joi yoikatitai.

¹⁸ Jatian jainribi ikana iki, jawetii ja Epicúriosbaon itan ja Estoicobaon shinan chibanaibo, jabora jato betan join iananani neskákana iki: —¿Jawe jawéki yoiikayaki, nato yoyo ikas joni jaskatai? —ikibo. Jatian wetsabobiribi ikana iki: —Jaton diosbiribi yoiira ibirakanai —ikibo. Jaskatibora yoyo ikana iki, ja Jesúskiriti iká joibo itan ja mawábo jiritikiri iká joibo Pablon jato yoiaitian.*

¹⁹ Jaskáxon, ja Areópago akin akanainko Pablo iokana iki, jain onan jonibores tsinkíxon joi benxoakanainko. Jainxonra neskáakin yokákana iki: —¿Minki noa onanmati atipana, jawerin nato bená joi min noa yoia?

²⁰ Ja min noa yoiabo riki, non ninkáyosma joibo. Jaskara kopíra non onankasai, jawe yoiiki mia jaskáwana ixon —ikibo.

²¹ Ja Atenas jemamea jonibora jawéki ayamakinbi, bená joibores ninkáxon, ja joibores jato yoitinin keenbo ikanai, jainoax ja wetsankoniax jain jaai bekanaboribira jaskarabo ikana iki.

²² Jatian jaskákanaitian, ja Areópago akin akanainkoniax weítaanan Pablon jato yoia iki: “Mato Atenas jonibo riki en oinna, maton diosbo ayorakin shinannaibo.

²³ Ja jainxon ja maton diosbo rabiaibo oinni kawantankinra, en merake, ja jaanxon Dios yoina menoxontian, westíora wishá: ‘Westíora onankanama dios’, iki iká. Ja onanyamaxonbi maton rabiai riki, já yoikin en mato aatai.

²⁴ Ja Diossenra jatíbi ja neno iká jawékiboyabi, nato nete jonia iki. Jara nai betan mai ibo iki, jaskara ikaxa, jonin xoboaxonaton Dios jayamake.

²⁵ Jara tsonbi jawéki axontinin keenyamai, jabicho riki noa jan jamaa itan jatíbi jawékibo noa jan meniai.

²⁶ Janra westíora jonimeabicho, jatíbi nato netemea jonibo aká iki, jatíbi nato mai rebestani jakanon ixon. Jainxonra jain ikantibo itan jatio basi jakantiboribi jato yoia iki.

²⁷ Diossenra jaskaa iki, jatíxonbi já benakanon ixon, jara noo pataxbi iki. Jakopira benakin non nokoti atipanke.

²⁸ Ja Dios kopíresa noa jake, noa koshiai, itan noa jishti itinke. Jaskara yoiira inike maton kaibo ja yoyo iti onan shinanya ikax neskati: ‘Noabora Diossen chiní rarebobo iki’, iki.

²⁹ Jaskara ikon Diossen chiní rarebobo ixonra, ja jonibaon jatonbi shinanxon oro akana, koríki akana itan makan akanabora dios iki ixon non shinanyamai.

³⁰ Jaskarabo moatian onanama inontianra, jonibo Diossen jaweayamakin jato oinresa iki. Ikaxbi ramatianbiribi jatíbiainoabo Diossen jato yoiai, jakonma jawékibo jenetaanan jares rabikanti.

* **17:18** Ja Epicúriosbaonra jato onanmakana iki; raro iti, itan non keena keskáres atikaya bebonbires jakon. Ja Estoicobaonra jato onanmaa iki, jatíbi jonibo jakonma anaketian jatonbinix koiranmeeti, Diossen imaama.

³¹ Diossenbi moa yoia nete senenketianra, jatíbiainoa jonibaon aka jawékibo onantiakin jato yoixonoxiki, jawen katota westíora joni meranxon, ja iki Cristo. Jan jato jaskáati ikenra jatíbi jonibaon onankanon ixon, mawákenbi Diossen jirimaa iki”, akin.

³² Jaskáakin ja mawábo jiriti jato yoia ninkatax, jatíribi jonibo shiroreskana iki. Jatian jatíribobiribi neskákana iki: —Wetsatian joxon ja joi min noa yoiaitian mia non ninkáxononpari —ikibo.

³³ Jaskáakanaitian jato jenebaini moa Pablo kaa iki.

³⁴ Ikaxbi jatíribibaonres chibanxon, Diossen joi ikonhakana iki, ja ikonhakanabo ikana iki; Dionisio, ja iká iki, Areópagoain ipachoi. Jainoax Dámaris janeya ainbaon itan wetsabaonribi joi ikonhakana iki.

18

Pablo Corintoain iká

¹ Jaskarabo iká pekáora Pablo Atenas jemameax Corintoain kaa iki.

² Jain kaxonra, ja Ponto janeya mainmea westíora judío joni Aquila janeya betan nokoanana iki. Ja iká iki, Italiainoax jawen awin Priscila betanbi maei jobekona, ja Roma jemameax jatíbi judíobo pikókanti, icha mai iboaa apo Claudion jato yoia iketian. Jatianra jato oinni Pablo kaa iki.

³ Jatian jabaon carpa xoboati teeribi akai ikax, jato betan teeti baneta iki.

⁴ Jain ixonra, tantiti netetiibi ja tsinkíti xobonko kaxon, Pablonin ja judíobo betan judíomaboribi jato ikonhamakaskin ja joi jato yoikatitai.

⁵ Jatian Silas betan Timoteo Macedoniainoax moa nokókanketian, Pablon jawen tee jenetaanan, Diossen joi yoiti teebiribi akin, judíobo jato onanmaa iki, ja Jesús iki ikon Cristo ixon.

⁶ Jato jaskáakabi yoitimakin Pablo jakonmaakinbo yoinkana iki. Jaskáakana moa jato jenebaini kaai onankanon ixon, jawen chopa peren ataanan neskáakin jato yoia iki: —Maton jaskaraninbira maton masá tenenoxiki, en mato imaa ikama. Rama peokootaxa ja judíoma joniboibibiribi ea kaai, jain jato joi yoii —akin.

⁷ Jato jaskáataan, ja *tsinkíti xobomeax pikókaini, Ticio Justo janeya jonin xobon kaa iki. Ja iká iki Diossakin shinanni jaa joniribi; jawen xobo iká iki jain tsinkíti xobo patax.

⁸ Ja tsinkíti xobonkonía joni koshi iká iki Crispo. Ja joninra jawen xobon ikáboyaxonbi Cristo ikonhakana iki. Jatian ja Corintoainoa jonibaonribi ichaxon non Ibon joi ikonhakana iki. Jatianra jato bautizankana iki.

⁹ Jatian westíora yaméra, namá keska meranxon non Ibon, Pablo neskáakin yoia iki: “Rakéyamawe, jeneyamakin nokon joi jato yoireswe.

¹⁰ Eara miibetan iki, tsonbira mia jakonmaakin yoixon ramiati atipanyamake. Nato jemanra icha ea ikonhaabo jakanke”, akin.

¹¹ Jaskáara Pablo westíora baritia wetsa iti pochínikon jain iká iki, jato Diossen joi yoii.

¹² Ikaxbi Galión ja Acaya main joni koshi inontianra, judíobaon tsinkíxon Pablo jakonmaakana iki. Jaskáxon jakonmaakin yoinoxon Galiónhiba bokana iki.

¹³ Jain boxon Galión neskáakin yoikana iki: —Nato joninra akai, jaton akai keskáribiakin Dios rabikanon ixon, jatíbi jato axeakin, ja non esekan jaskáati yoiaimabi —akin.

¹⁴ Jaskáakanketian moa Pablon jato yoii ikaibi, Galiónmanpari neskáakin jato yoia iki: —Nato jonin jakonmaira aká iketianra en mato axonkeanke.

¹⁵ Ikaxbi matora ja maton onanna join paranan, jainoax janebaon paranan, itan ja maton esekan parananbores, iká iitai. Jaskara joibora maton ebé benxoati yamake. Matonbikaya, mato jaskataibo betan benxoakanwe —akin.

¹⁶ Jaskáaxon ja joi benxoati xobonkonía jato pikoa iki.

¹⁷ Jatian Sóstenes iká iki ja tsinkíti xobomea jaton koshi. Ja joni jatíxonbi yataanan, joni koshi Galión bebonxonbi rishkionkana iki. Jainxonra abákanon ixon Galiónman jato oinresa iki.

Pablo jakiribi Antioquíain kaa

¹⁸ Jatian Pablo basichaapari, Corintoainbi iká iki. Jain iitibi moa wetsanko kakin, ja joi akaibo yoitaanan, moa Siriain kaai wapóronin naneta iki. Kaitian Priscila betan Aquilan chibana iki. Kaax Cencreas ikain nokotax, wetsanko kaai tekitamabi, jaskánoxon Dios yoia ikax, ja senenhai Pablo maxtani maxkoroota iki.

¹⁹ Jatian boax, Efesoain nokóxon, ja tsinkíti xobonko jikii kakin, Pablón ja Priscila betan Aquila potabaina iki. Jatian moa jikiax, jain tsinkíkana judíobo betan yoyo ika iki.

²⁰ Jatian ja judíobaon yoikana iki, basichaapari jain jato betan iti, ikaxbi Pablo keenyamaa iki.

²¹ Jaskáxon Pablón jato neskáakin yoia iki: “Dios keenketianra, ea jakiribi joríbatí iki mato oinni”, akin. Jato jaskáabaini ja Efesoainoax wapóronin nanetax moa kaa iki.

²² Jainoax ja Cesareanko nokotax, ja Jerusalénhainoa joi akaibopari jato oinni kaa iki. Jain basichaa ikax, moa tekíkaini Antioquíain kaa iki.

²³ Jain basichaa itaanan, moa jakiribi banékin, Galacia betan Frigia main iká jemaboti-ibi jainoa joi akaibo joi yoianan jato koshi shinan bimaboa iki.

Apolosnin Efesoain joi yoia

²⁴ Ja netebaonribi Efesoain westíora judío joni nokota iki. Jawen jane iká iki Apolos, Alejandría jemameax pikota. Ja iká iki, kikinshakin joi yoiti onan itan kikinbiresakin Diossen kirika meran iká joibo onanna.

²⁵ Já iká iki, non Ibon joi onanmakana kikinshamani axea. Jaskara ixon keen-shamankin, onantishamanhakinbo ja Jesús kiriti iká joibo jato yoia iki. Juanman jato bautizankatiai joibores onanna ixonbi.

²⁶ Jaskara ixonbi, ja tsinkíti xobo meranxon Apolosnin, onsatanyamakin jato yoia iki. Jato jaskáakin yoiwana ninkáxon, Priscila betan Aquilanin jabichobiribi kenaxon, jaton xobon iwekana iki; jainxon onantishamanhakin jato Cristo kiri iká joibo yoixon jato onanmanon ixon.

²⁷ Jatian ja Acaya main Apolos kakasaitian, ja joi akaibo jakon ikana iki. Jaskaxon jayá kati kirika wishaxonkana iki, kaketian jakonhakin bikanon ixon. Ja Acayain nokóxon, ichabiresakin jato akinna iki, ja Diossen jakon shinanman akinatonres jawen joi ikonhakabo.

²⁸ Jaskákinra, jatíbibo bebonxon ja judíobo, jaskarain benókanabo, onantiakin yoixon jato onanmaa iki, moa jaweshaman jabaon yoiti yamatiakin. Jaskáaxon ja wishakan yoiai joibo jato onanmaa iki, Jesús riki ja Cristo ixon.

19

Pablo Efesoain iká

¹ Jatian Apolosbiribi Corintoain iketian, manan shitabaini kaax, Efesoain Pablo nokota iki. Jaskatax jainoa joi akaibo betan nokoanana iki.

² Jainxon neskáakin jato yokata iki: —¿Joi ikonhaxonki, ja Diossen Shinan maton bia iki? —akin. Jato jaskáa, yoikana iki: —Diossen Shinan yoikanaira, jawetianbi non ninkáyosma iki —akin.

³ Jatian Pablón jato yokáribia iki: —¿Tson imaa keskáakinki mato bautizankana iki? —akin. Jatian yoikana iki: —Ja Juanman jato bautizani keskatira noa iká iki —akin.

⁴ Jatian Pablón jato yoia iki: —Ikon riki, Dios ikonhaxon jaton jakonma shinanbo akonkin jeneabora, jato Juanman bautizana iki. Ikaxbi imakinra, jato yoikatitai, ja japekao joái joni ikonhaax jaki koshikanti ja iki Jesús —akin.

⁵ Jato jaskáa, ja non Ibo Jesussen janenko bautizanmeekana iki.

⁶ Jatian Pablon jato mamepasa, ja Diossen Shinan bikana iki. Jaskatax wetsaresibi joinbo yoyo ikana iki itan ja Diossen joiboribi jato yoikana iki.

⁷ Ja jatikaxbi jaskataibo ikana iki, chonka rabé jonibira.

⁸ Jatian kimisha oxera tantiti netetiibi, ja tsinkíti xobon jikixon, jatoki rakéyamakin Pablon jato yoia iki, ja Diossen ikinaton jatikiriti iká joibo jato ikonhamakaskin.

⁹ Ikaxbi, jatíribibo yoitimaeskin, ikonhaayamai icha jonibo bebonmeax, Diossen joi akaiboki ramii yoyo ikana iki. Jaskákanaitian oinxon, jato potabaini kakin, ja joi akaibobicho Pablon jato ioa iki, ja Tirano janeya jonin axeti xobonko. Jain ixon netetiibi onantishamanhakin jato Diossen joi yoikatitai.

¹⁰ Jatian jaskáakin rabé baritia senen, jain jato joi yoia iki. Jaskáakin jato joi yoiaitian, ja Asia main iká judíoboyaxonbi judíomabaonribi non Ibon joi ninkákana iki.

¹¹ Jainxon Diossen koshi shinanman akinnaton, ani ratéti jawékibo Pablon aká iki.

¹² Ja Pablon pañonbo itan jan saweai chopabo boxon, ja isinaibo jan taxnankana, benxokana iki. Jainoax ja yoshin naikiaboribi jan taxnankana, jatomeranoax ja yoshinbo pikota iki.

¹³ Jatian jainribi ikana iki, ja jato yoshin pikoxoni jatíbiain kawantanai jawetii judíobo. Jabaonra, ja non Ibo Jesussen janenko yoshinbo píkoshokokaskin jato neskáakana iki: “¡Ja Pablon yoiai Jesussen janenkora en mato yoiai yoshinbó, pikókanwe!” akin.

¹⁴ Jaskáakin akaibora ikana iki, Esceva janeya judío jonin kanchis bake. Ja Esceva iká iki *sacerdotebaon koshi.

¹⁵ Ikaxbi yoshinman jato yoia iki: “Enra ja Jesús betan Pablo onanke, ikaxbi ¿Matokan tsoabo iki?” akin.

¹⁶ Jaskáatanan, ja yoshinman iboa jonin, jabákawanxon jato yatantaanan, ramiayoxon moa jatoaresa iki. Jato jaskáa chopomabo itan xatébiresbo ja xobomeax jabákana iki.

¹⁷ Jato jaskáa ninkatax, jatíbi ja Efesoain ikana judíobo, itan judíomabo ikonbiresi ratékana iki. Jaskaxon ja non Ibo Jesussen jane, moa iresama jatíbiainxon onankana iki.

¹⁸ Jainoax ja joi ikonhaa icha jonibaonribi, jaton jakonma jawéki akátiaibo, joni icha bebonxonbo Dios keshankana iki.

¹⁹ Jatian icha ja yobé jawékiki koshia ikátiaibaonra jaton yobéti kirikabo bexon, jatíbi jonibo bebonxon menokana iki. Ja menokana kirikabaon kopí tsekakana iká iki, pichika chonka waranka koríkibira.

²⁰ Jaskataxa ja non Ibon joi jatíbiain pextina iki, itan jawen atipana koshiribi jato oinmaa iki.

²¹ Jaskarabo iká pekáo, Pablon shinanna iki, Macedonia betan Acaya main iká jemabaon jato oinni kaax, Jerusalénhain tekíti. Jatian Jerusalénhain katanax joáx, Roma jemanribi kati shinanna iki.

²² Jaskáxon jan akinnai joni rabé, Timoteo betan Erasto Macedonia main jato raanax, Pablobiribi jawetii neterespari ikí, Asiainbi baneta iki.

Efeso jonibo tsokasi sinákana

²³ Ja netebaonra Efesoain, ja non Ibon joi yoiaiboki kikini sinákana iki.

²⁴ Jan jato jaskáaibora ikana iki, Demetrio janeya jonin jato ikinaibo. Ja Demetriora iká iki, *platanin teetai ixon, ja dios ainbo Diananin xobo jisáshokobo axon, ja jabé teetai jonibo icha koríki jato kanankiinai.

²⁵ Jatian jatíbi jan teekiinaiboyabi, ja jaskaraton teetai wetsa joniboribi tsinkixon, Demétrion jato yoia iki neskáakin: “Jonibo, matonra onanke neskara tee axon non icha koríki biai.

²⁶ Ikaxbira matonbi ninkáxon oinke, ja ikonma diosbora diosma iki, ikibo ikai. Jaskáakin jato yoixonra, ja wetsaresibi joibo icha joni jato ikonhamake. Neno Efesoain-bichoma riki, jato jaskáai, ja Asia mai rebestanishamankinra jato jaskarabo onanmai.

²⁷ Nato jawékira kikin onsá iki, ja non maroti jawékira keyóti atipanke, jainoax jákaya ninkakaatai ikaxbira, ja dios ainbo Diana rabiti xoboribi moa jawemabi iti iki, jaskataxa ja dios ainboki shirokanti iki, ja Asia mainkoxon itan nete senenainkoxonbo rabikanai ikaxbi”, akinbo jato aká iki.

²⁸ Jato jaskáa ikonbiresi sinati, neskati saa ikana iki: “¡Efeso jonibaon tita Dianakaya rabikanwe!” ikibo.

²⁹ Jaskáakinra, jatíbi ja jeman ikana jonibaon shinanbo tsokasanankana iki. Jaskáxon ja Gayo betan Aristarco yatanxon ninibokin, jain jonibo tsinkíti akanainko bokana iki. Ja rabé jonira iká iki Macedoniainoa, Pablo betan niaibo.

³⁰ Jatian Pablo jato betan yoyo iki jain jikikasainbi, ja joi akaibaon imayamaa iki.

³¹ Jainxon ja Asiainoa jawetii joni koshibaonribi, ja weikanainko kayamanon ixon Pablo joi bemakana iki.

³² Jatian ja tsinkíkanabo jaskáshamankanai onantima ikax, meskotibores saa ikana iki: Jaweakimein noa tsinkíkanke ixonribi moa ichaxon onanyamareskana iki.

³³ Ikaxbi jatíribi judíobaonra, ja Alejandro weranbokin boxon, jato bebon nichinkana iki, abanon jan jato onantiakin yoikin ixon. Jatianra Alejandron, netéparikanon ixon jato meken chankaxona iki, judíobaon paranan ikí yoyo ikaskin.

³⁴ Ikaxbi járibi judío joni onanax, jatikaxbi rabé hora neskati saa ikana iki: “¡Ani riki ja Efesobaon dios ainbo Diana!” iki.

³⁵ Jatian ja jeman kirika wishati koshi imakana jonin, ja tsamákana jonibo netémaxon jato neskáakin yoia iki: “Jatíbi noa Efesoinoa jonibaon, dios ainbo Dianan xobo non koiranaira jatíbiainxon kikinshakin onanke. Jainoax ja jisáribi naikanmeax paketa jawékiribira non koiranke.

³⁶ Jaskara ikenra, tsonbi noa janson yointi atipanyamake. Jaskara iken, moa jainres tantikanwe. Kikinshakin shinanxonmabi aresbiresyamakanwe.

³⁷ Ja nato jonibo maton beara, non dios ainbo rabiti xobomea jawékibo yomet-sokanama iki; jainoax jakonmaibo jaki yoyo ikanamaribi iki.

³⁸ Jatian ja Demetrio itan jabé teetaiboribi, wetsaboki jakonmaata ikax, rama jaskara joi benxoai joni koshiboiba botankanwe, jarake jaskara joi benxoajiboribi. Jatianra onanti iti iki, westíorabaon jaton ikábo yoiaitian.

³⁹ Jatian wetsa jawékiboribi benxoakaskin, jaskara benxoai joni koshibo tsinkitainxon benxoakanwe.

⁴⁰ Rama noa winota jawékininra, noa onsá meran imai; apoki jakonmaataibo riki akinra noa akánake. Jatian jaskara shinanxon noa yokákanara, jaskáshamanhakin non jato yoiti yamati iki”, akin.

⁴¹ Jato jaskáakin yoitaanan, moa botankanwe akin jato aká iki.

20

Macedonia betan Greciain Pablo kaa

¹ Ja jonibo jaskati jakonmaibo moa jeneta pekáo, jato ésenoxon ja joi akaibo Pablon jato tsinkia iki. Moa yoikin senenhaxon, jato kabánon ataanan Macedoniain kaa iki.

² Jatian jain kakin jatíbi joi akaibo eseeanan jato koshi shinan bimaboa iki, jato jaská jaskáabaini kaax, Greciain nokota iki.

³ Ja Greciainra kimisha oxe iká iki. Jainoax Siriain kaai wapóronin nanékinbi ninkata iká iki, já retenoxon judíobaon manakana. Jaskara onanax, mainbi banékirani jóax Macedoniain nokoribia iki.

⁴ Jaskatax jabé bokana iki, Bereainoa Sópater janeya Pirron bake. Jainoax Tesalónicainoa Aristarco betan Segundo, ja Derbeainoa Gayo jainoax Timoteo, itan Asiainoa Tíquico betan Trófimoribi bokana iki.

⁵ Jatian jabopari rekenxon, Troas jemankoxon noa manakana iki.

⁶ Jatian noaribi ja *levaduraoma pan piti fiesta winota pekáo, Filipinoax wapóronin pichika nete senen kaxon Troas jemamea non jato nokoa iki. Jain jato betan noa kanchis nete iká iki.

Jato oinni kaax Pablo Tróassain iká

⁷ Ja moa reken nete semana iketianra, ja Cristo mawáni shinankin, jawékiái noa tsinkíkana iká iki. Jatian Pablon moa bakish kati ixon, ja joi akaibo basibires jato yoia iki, yamé pochínikon kaman.

⁸ Jatian noa jatikaxbi ja xobo bochiki iká chiteain moa tsinkíkana iká iki. Jainra icha lamparinbo ketéakana iká iki.

⁹ Jainribi iká iki westíora bakeranon Eutico janeya, ventanainbi keyakaxon ninkati, jatian moa basiora Pablon Diossen joi yoiaitian oxakan atimaayona, kikini oxaax, jawen kimisha pekatan iká xobo bochikíax, ja bakeranon naman paketa iki; jainoara mawá bokana iki.

¹⁰ Jatian Pablon naman joxon, ochómakainxon ja bake ikótaanan, jato yoia iki: — Ratéyamakanwe, mawatama riki —akin.

¹¹ Jainoax jakiribi mapéxon, Pablon jato pan menipakea, pikana iki. Moa pikin senenhaxon, nete xabánon kaman jato esea iki. Jato jaskáax moa kaa iki.

¹² Jatian bakeranon moa jiriketian, jawen xobon bokana iki. Jaskara oinnax, ikon-biresi jatikaxbi rarokana iki.

Tróassainoax, Pablo Miletoain kaa

¹³ Jaskatax noapari rekenkaini wapóronin noa Asónhain kaa iki. Ikaxbi Pablobiribi main kaax, jainribi nokota iki, jainoax non bibainti moa noa yoia iketian.

¹⁴ Jaskatax, Pablo ja Asónhain nobetan nokoananax, wapóronin nanetax Mitilenehain kaa iki.

¹⁵ Jatian nete xabáketian kaax, Quío bekeiba noa nokota iki. Wetsa nete xabáketian, noa Samossain nokota iki. Jainoax Trogilionkopari noa iká iki. Jain itaanax kaax, wetsa nete xabáketian, noa Miletoain nokota iki.

¹⁶ Jatian moabi Pablon shinanna iká iki, Asia main iká Efesoain banéyamai, ishtoni winókainresti, jawekeskatax inonbires ja Jerusalénhain *Pentecostés fiesta winóti kopí.

Efesoainoa ancianobo Pablon jato esea

¹⁷ Ja Miletoain nokótaanan, jaiba bekannon ixon, Efesoainoa joi akaibaon *ancianobo, jato kenamaa iki.

¹⁸ Jatian bekanketian, jato yoia iki: “Matonra akonkin onanke, peokooti, ea Asiain nokónontianbi ea jaskara ikábo.

¹⁹ Mato betan ixonra, kikinmashoko shinanmeeananbi itan winiananbi, non Ibo Jesussen tee en axona iki; retekaskinbo ea judíobaon masábires tenemakanabi.

²⁰ Ikaxbi ja Diossen yoia keskábo senenhati kopí, jawen joibo yoikin itan mato esekin en jeneyamaa iki; icha jonibo bebonxonbo itan maton xobonkoxonboribi.

²¹ Ja judíoboyabi, judíomabora en mato yoia iki; ja Dioski koshixon, maton jakonma shinanbo akonkin jenetaanan, non Ibo Jesús ikonhaax jati.

²² Ramara Jerusalénhainbiribi ea kaai, Diossen Shinanmanbi ea raana. Jain kaax jaskara winótibo onanyamaxbi.

²³ Ikaxbi ja Diossen Shinanman ea yoiare en onanke, jain kaai jemankoxonbo, ea cárcel meran axon, masá tenemakantibo.

²⁴ Jaskara onanaxbira, ea mawátiki rakéyamai. Ea keenaikaya riki, ja Diossen noixon jato jakonhai joi yoikin senenhaax, raroshaman iti, non Ibon ea ati yoini keská.

²⁵ Jatian ramara en moa akonkin onanke. Ja Diossen ikinaton jatikiriakin mato xaraxon en yoiaitian ea oinnabaonra moa ea oinwetsayamanoxiki.

²⁶ Jakopíra en mato onantiakin yoiai, enra mato jawebi akinyamaa iki ixonra, en rama shinanyamai.

²⁷ Ja jatíbi Diossen anoxon shinanna jawékibo joneyamakinra, en moa mato yoia iki.

²⁸ Jaskara iken, matonbinix rama koiranmeeananbi, wetsa joi akaiboribi koirankanwe. Jabo ikínon ixonra, Diossen Shinanman mato *ancianobo imaa iki. Ja joi akaibora jawen Baken jimi kopi jato kishpinmaa iki.

²⁹ Jainxonra en onanribike, ea kaa pekáora, pimís yoina keská jonibo benóxikanai, mato joi akaibo iketian, wetsa keskáakin yoixon mato joi jenemakasaibo.

³⁰ Jawekeska ikaxa, ja mato xaran iká joi akaibaonbi, janso joibo jato yoinoxikanai, jato chibankanon ixon.

³¹ Jaskara iken, koiranmeekanwe, shinankanwe kimisha baritiara, yaméyabi, netén winiananbi en mato esekin jeneyamaa iki.

³² Jaskara ikenra, rama Dioski itan jan mato noia jawen joiki en mato jeneai. Ja joira mato jan bebonbires jaki koshimati, itan jatíbi jawen joni ikaibo jato meniti yoini, meniti atipana koshia iki.

³³ Jawetianbira koríki, itan chopabo menikanon ikax, ea keenyamaa iki.

³⁴ Jaskátitianbira, ea jan maxkatabo binox, itan ebé teetaibo akinox, ea enbix teetabo maton onanke.

³⁵ Enra mato jatíbitian onanmaa iki, jaskati teexon, ja yoronai jonibo akinti. Shinankanwe ja non Ibo Jesussen noa yoini keská: ‘Jawéki biax raroti bebonbires iki, jato jawéki meniáx noa raroti’”, iki iká.

³⁶ Jato jaskáakin yoikin senenhataan, ja tsinkitabo betanbi chirankooxon Pablon orana iki.

³⁷ Jatianra jatíxonbi winiananbi Pablo paoxon, betsó akana iki.

³⁸ Jainoax ikonbiresi jaon onískana iki; matonra jakiribi ea oinwetsayamanoxiki akin jato aibata shinannax. Jaskáxon wapóronin naneti kaai kaman chibankana iki.

21

Jerusalénhain Pablo kaa

¹ Jatian jainoa joi akaibo jato potabaini wapóronin nanetaanan pontékaini kaax, noa Cossain nokota iki. Jatian nete xabáketian, Rodas jeman noa nokota iki. Jainoax kaax Pátara jemanribi noa nokota iki.

² Ja Pátarainxon westíora wapóro Feniciain kaai meraax, noa naneta iki.

³ Kakin non mexkao, Chipre nasi ochóxonres oinbaini kaax ja Siria main iká, Tiro jeman noa taxnata iki, ja wapóronin boá jawékibo maanhakanaitian.

⁴ Jainoara nobé joi akaibo non nokoa iki. Jain banetaxa, kanchis nete noa jato betan iká iki; jatian jabo moa Diossen Shinanman keshana ixon, moa Jerusalénhain katima Pablo yoikana iki.

⁵ Ikaxbi moa kanchis nete senenketian, tekíkaini noa karibaa iki. Jatíbi jainoa joi akaibaonra, jaton awinboyabi itan jaton bakeboyaxonbi, ja paro kexá iká mashi kaman noa chibankana iki, jainxonra chirankooxon jatíxonbi non orankana iki.

⁶ Jainoaxa, jato kabánon ataan, noa wapóronin naneta iki. Jatian jabobiribi jaton xobon moa boribakana iki.

⁷ Ja Tironkoníax kaxa, Tolemaida jema senenres noa wapóronin kaa iki. Jatian jainoa joi akaibo non jato meshakona iki. Jainra westíora neteres noa jato betan iká iki.

⁸ Moa nete xabáketian kaax ja Cesarea jeman noa nokokana iki. Jain nokotax ja joi yoiai Felipen xobon noa kaa iki. Jara iká iki, ja kanchis ikainoa jan ja raanabo akinairibi.

⁹ Jatian Felipen chosko bake xontakobo ikana iki benoomabo, jabo ikana iki, *profeta ainbobo.

¹⁰ Jatian noa jain moa basi nete iketian, westíora *profeta Agabo janeya, Judeainoax joá iki.

¹¹ Ja joninra noiba joxon, Pablon cintora bitaanan tanexetax menexeetaanan noa yoia: —Ja Diossen Shinanmanra yoiai, nato cintura ibora yatanhanan Jerusalénhainxon judíobaon neskáakin nexakanti iki. Jaskáaxonra ja wetsankonia jonibo menikanti iki ixon —akin jato aká iki.

¹² Jaskáakin noa yoiketian jain ikáboyaxonbi Pablo Jerusalénhain raankashamakin non tea iki.

¹³ Ikaxbi Pablon noa yoia iki: —Winiamakanwe, matonra ea onísmái, nokonara jawemabi iki, nexakantibichora ea keenyamai, ja non Ibo Jesús kopí Jerusalénhainxon retekantiribira ea jawemabi iki —akin.

¹⁴ Jatian Pablo chiteti atipanyamaxon non jenea iki, jainxon non yoia iki: —Ja non Ibon shinanxona keskatires ibanon —akin.

¹⁵ Jaskata pekáo, non jawékibo benxoakin senenhax, noa Jerusalénhain kaa iki.

¹⁶ Jain noa kaaitian Cesareankonia jatíribi joi akaibo nobé bokana iki. Jatian jabaonra noa ioa iki, Chipreainoa iká Mnasón janeya jonin xobonko, ja iká iki moatianbi joi akai, itan jaiba noa nokoti kaai.

Jacobo oinni Pablo kaa

¹⁷ Jatian moa noa nokóketian, ja Jerusalénhainoia joi akaibaon raroshamanhanan noa bikana iki.

¹⁸ Moa nete xabáketian, Pablo nobébi Jacoboiba merati kaa iki, jainribi ikana iki, jato ikinai ancianobo.

¹⁹ Moa jato saludana pekáo, judíomabo xaranxon Diossen jaskara tee amaabo, Pablon onantishamanhakin jatíbi jato yoia iki.

²⁰ Jaskáakin yoia ninkáxon, Dios iráke ataanan, Pablo yoikana iki: —Non wetsá; minra onanke, jawetii waranka judíobaonki joi ikonhakana ixon; ikaxbi jabo riki ja Moiséssen eséki kikini menikaatabo.

²¹ Jainxonra ninkákanke, minki ja judíomaboiba ikana jatíbi judíobo, ja Moiséssen esébo jenekanon ixon min jato yoiai. Jainxon jaton bakebaon jakina rebichi xatexontimaakin itan, ja non axéboribi moa jenekanon ixon, min jato yoiaibo.

²² Jatian jaskara ikenki ¿Rama non jawekai? Ayamaama arakanai, onankin ja mia neno joá.

²³ Jakonra iti iki, non yoiai keskáakin min ati; noibara jake chosko joni, jabora Dios jawéki senenhaxonox yoyo ikanabo iki.

²⁴ Ja jonibo ioax, jato betanbiribi ja axé senenhai, Dios bebon jakon inox chokítanwe. Jainxon jatíbi ja jayá, maxkoroonoxon biti jawékibo, jatonayabiakin kopíatanwe. Mia jaskáketianparira, jatíxonbi onankanti iki ja mia yoiikanabo ikonma, itan minribi ja esekan yoiaibo senenhai.

²⁵ Ja joi ikonhaa judíomabora, kirika neskáakin wishaxon moa non bomaa iki: Ja ikonma dios yoina nami menikana moa pikantima, jimi bomaama yoinabo pitima, joinman retea yoinabo pitima, wetsabo betanbires yorantibo atima —iki iká.

Dios rabiti xobo meranoa Pablo yatankana

²⁶ Jatian moa nete xabáketian, ja chosko joni ioax jato betanbi Pablo, Dios bebon jakon inox chokita iki. Jaskata pekáo, Dios rabiti xobo meran jikia iki. Jainxon jato yoia iki; jatiankaman ja axekan ikí chokíti nete senenai, itan ja senenketianpari jato westíorabo kopí, Dios jawéki meniti.*

* 21:26 Ja Moiséssen esekanra yoiai iká iki, jaskatax Dios betan jakon inoxon, ja esébo senenhati.

²⁷ Jatian moa kanchis nete iti senenaitian, ja Asiainoa jawetii judíobaon, Dios rabiti xobo meranoa Pablo oinkana iki. Jatian jaskáakin ointaan jakí sinákin jatíbi jain ikana jonibaon shinan tsokasmakana iki, jaskáaxonra yatankana iki.

²⁸ Jainoaxa neskati saa ikana iki: “¡Noa akinkanwe *Israelita, jonibo! Nato joninra jatíbiain jato ésekin jakonmabires noa ninkakaamai. Jainxon ja Moiséssen eséribi jakonmabires imai itan nato Dios rabiti xoboribi jakonma ninkakaamai. Jainxon ja griego joniboribi jato jikimaxon, nato xobo, Dios bebon jakonma banémake”, ikibo.

²⁹ Jaskatibora yoyo ikana iki, moabi ja Efesoainoa Trófimo betan jeman oinpa-chokanai ikax, ja Dios rabiti xobo meran Pablon jikimaa shinannax.

³⁰ Jaskákinra jatíbi ja jemamea jonibo jato jakonma shinannax iki. Jatian ja jonibo ishtobeiraxon Pablo yatanhanan, Dios rabiti xobo meranoabi ninipatanboxon jeman pikokana iki. Jaskáaxon ishtonbires ja xobo xepokana iki.

³¹ Moa Pablo retekasi ikanainbi, ja romano sontárobaon joni koshi comandante keshankana iki, ja jatíbi Jerusalén jemamea jonibo meskóbo shinannax moa tsokaskana.

³² Jatianbi jawen sontároboyabi jawen oficialbo tsinkiax ja jonibo tsamatain ishto bokana iki. Jatian jaton koshiyabi sontárobo bekanaitian oinxon, moa Pablo rishkikin jenekana iki.

³³ Nokóxon, ja sontárobaon joni koshi comandanten, Pablo jato yatanmaxon, rabé cadenanin jato nexamaa iki. Jaskáaxon yokata iki, tsoarin itan jawe jawéki akárin ixon.

³⁴ Ikaxbi jonibo meskotibo yoyo iki saa ikana iki. Jaskákanaitian ja comandanten, jakopíshaman jaskákanai ikon onanti atipanyamaxon, jawen sontárobo yoia iki, ja *cuar-teláin Pablo bokanti.

³⁵ Jatian moa xobo tapitiain nokóxon, sontárobaon Pablo iabainkana iki, jonibo jaki tsokasi jakonmaakanaitian oinxon.

³⁶ Ja jatíbi jonibo Pablo chibani beaibo ikana iki, neskati: “¡Moa retakanwe!” ikires saa iki.

Pablon jonibo onantiakin jato yoia

³⁷ Jatian ja xobo chiteain moa jikimai bokanaitian, Pablon ja sontárobaon coshi comandante neskáakin yokata iki: —¿Eaki mibé jawetii joishoko yoyo iti atipanyamaa? —akin. Jaskáa ja comandanten neskaa iki: —¿Minki griego join yoyo iti onanna?

³⁸ Jaskara ikaxa ¿Mia iki ja Egipto joni, ja apoki jakonmaakin ja chosko waranka retemis joni, jain joni jayamainko jato boyantana? —akin.

³⁹ Jatian Pablon yoia iki: —Eara ja Cilicia main iká kikin jema ninkakaatai, Tarsoainoax pikota judío joni iki. Eapari jawetii joi ja jonibo yoimawe —akin.

⁴⁰ Jatian ja comandanten jen aka, tapitinin nixon, Pablonin jato meken chankanxona netékanketian, arameo join jato neskáakin yoia iki:

22

¹ “Papabo, itan jatíbi nokon kaibobo, ramapari ea jaki chipota maton onannon ixon en yoiai, ea ninkáaxonkanwe”, akin.

² Jatian ja arameo join jato yoiaitian ninkatax, bebonbires netébainkana iki. Jatian Pablon jato yoia iki:

³ “Ea riki judío joni, ja Cilicia main iká Tarso jemameax pikota. Ikaxbira Jerusalénhainoax ea ania iki. Jainxonribira ja Gamalielnin axeaa, en kikinakin ja non rekenbaon esé onanna iki. Eara jatíbitian nokon jointiayaxonbi Diosbichores tee axonti shinanyaribi iká iki, ja rama netebaon maton jatíxonbi akai keskáribiakin.

⁴ Ja Jesús ikonhaibora, retenoxonbo en jato benakatitai, yatanxonbora benboboyabi ainbobo inonbi, en jato cárcel meran niakatitai.

⁵ Jaskara jawékibora, ja *sacerdotebaon koshin, itan jatíbi ancianobaon onanke. Jabaonbira ja Damascoain ikana non kaibo judíoboiba jayá kati kirika ea menikana

iki. Jatianra jainoa joi akaibo yatanhanan, neno Jerusalénhain bexon, jato castiganti shinannax ea jain kaa iki.

*Jaskáxon joi bia jato Pablon yoia
(Hech. 9.1-19; 26.12-18)*

⁶ Ikaxbi ea bain kaai iitainbi, moa Damascoain nokóti ochóma, bariapanshaman iketian, ratéresi naikanmeax kikin koshi joé eki paketa iki.

⁷ Jaskáketian en mai tsakaa iki. Jainxon en ninkata iká iki: ‘Saulo, Saulo ¿Jaweatiki ea ramianoxon min benai?’ iki yoyo ikai.

⁸ Jatian en yokata iki: ‘¿Miaki tsoa iki Ibó?’ akin. Jatian ea yoia iki: ‘Ea riki ja Nazarethainoa Jesús, ja ramianoxon min benai iitai’, akin.

⁹ Jatian ja ebé boaibaonra, ja joé oinkana iki, ikaxbi ja ebé yoyo ikaiton joi ninkáyamakana iki.

¹⁰ Jaskáketian en yokata iki: ‘¿Enki jawe atiki, Ibó?’ akin. Jatian non Ibon ea yoia iki: ‘Wenitax Damascoain karestanwe, jainxonra ja min ati jawékibo mia yoikanti iki’, akin.

¹¹ Jatian ja joé penekan moa ea benche banémaa iketian, ebé boaibaon metsonhanan ea Damascoain bokana iki.

¹² Jain iká iki, westíora joni Ananías janeya, Moiséssen esé senenhai itan Dios akin shinannai joni. Ja iká iki, jatíbi ja Damascoain jakana judíobo jaki jakoni yoyo ikanai.

¹³ Jatian Ananías ea oinni joá iki, joxon ea neskáakin yoia iki: ‘Saulo, moa jakiribi oinwe’, akin. Ea jaskáatianbi en moa oinna iki.

¹⁴ Jainxon ea yoiribia iki: ‘Non reken papashokobaon Diossenra mia katóke, jawen keena keskáborees ati min onannon ixon. Jainxon já ponté shinanya joni min oinnon ixon, itan já yoyo ikai joiboribi min ninkáanon ixon.

¹⁵ Miara iki kaai, ja min oinna itan min ninkatabo, jatíbi jonibo jaakiriakin jato yoiai.

¹⁶ Jaskara iken, moa basiyamai, wenitax bautizameexon, ja non Ibo yokáwe, min ochabo mia soaxonon’, akin.

¹⁷ Jatian iiti, Jerusalénhain joríbaax, Dios rabiti xobonko ea kaa iki orani. Jainxonra en westíora namá keska meran oinna iki.

¹⁸ Enra non Ibo oinna iki, janra ea neskáakin yoia iki: ‘Ishton Jerusalénhainoax pikówe, nenonxonra mia ikonhayamai bokanai, ekiriakin min jato yoiaitian’, akin ea akai.

¹⁹ Ea jaskáaketian en yoia iki: ‘Ibó, jabaonra onanke, jain tsinkiti xobotiibi kaxon, ja mia ikonhaibo cárcel meran axon en jato rishkipachoaibo.

²⁰ Jatian ja miikiriti iká joibo yoiai min joni Esteban retakanontianra, earibi jaskáatin keena ikax, ja akanaitian oinnira ea jain iká iki, jainxonribi jan reteibaon choparibi en jato koiranxona iki’, akin.

²¹ Ikaxbi non Ibon ea yoia iki: ‘Katanwe ja ochokea jemamea joniboibara en mia raanai’ ”, akin.

Comandanteki Pablo jenekana

²² Jaskáaketian, jain senenres Pablo ninkáxonkana iki. Jainoaxa neskati saa iki peokookana iki: “¡Nato jonira moa jati yamake! ¡Moara nato neten yamati jake!” iki.

²³ Jatian jaton chopabo jopexon perenhayanandi, mai potobo bochiki potai saa iki jenéyamakanaitian,

²⁴ ja comandanten jato yoia iki, *cuartel meran ja Pablo jikimakanti. Jainxon jato yoia iki, jawekopíkayaki, jaki jakonmaati saa ikanai ixon, onannoxon rishkianan yokáti.

²⁵ Jatian moa jayá, rishkinixon nexakankebi, jain itina jaton *capitán, Pablon yokata iki: —¿Akiái esekan yoikin, ja westíora romamea joni, koshibaon keshamaamabi rishkiti? —akin.

²⁶ Jaskáketian ninkatax kaxon ja *capitánman comandante keshana iki: —¿Minki jawekai? Natora romamea joni iki —akin.

²⁷ Jaskaketian ja comandanten joxon, Pablo yokata iki: —¿Ikonrin mia romamea joni? —akin. Jatian Pablon yoia iki: —Ikon riki —akin.

²⁸ Jatian comandanten yoia iki: —Enra icha koríkinin kopíaka, iki romamea joni inoxon —akin. Jatian Pablon neskaa iki: —Eara ikonkon romamea jonishaman iki —akin.*

²⁹ Jaskati yoyo iketian, ja Pablo rishkiti iwanabo moa jaibakeax ochókana iki. Jatian ja comandanteribi raketa iki, romamea joni ikenbi jato cadenaninbo nexamaax.

Joi benxoai Judío koshiboiba Pablo bokana

³⁰ Jatian nete xabáketian, jakopíshaman judíobaon Pablo jakonmaakin yoikanai, kikinshamanhakin onankaskin, comandanten choroa iki. Jainxonra ja *sacerdotebaon koshiboyabi judíobaon koshibo jato tsinkia iki. Jaskáaxonra pikobainkin boxon, ja tsinkíkanabo bebon Pablo akana iki.

23

¹ Ja judíobaon koshibo oinyaketanxon Pablon jato neskáakin yoia iki: —Nokon kaibobo, ramakamanbira jakonma aká, shinan meran yama, ea Dios bebon jake —akin.

² Jaskáketian, *sacerdotebaon koshi Ananíassen, já patax ikábaon Pablo, ketash akanon ixon yoia iki.

³ Ikaxbi Pablon neskáakin yoia iki: —¡Miaribira Diossen ketash atiki, beparametai joní! Miara jain yakátinke ja Moiséssen esekan yoiai keskáakin, en akábo ea yoixoní ¿Jawekopiki minribi, ja esé senenhayamaa, ea ketash akanti jato yoixon? —akin.

⁴ Jatian jain ikábaon, Pablo yoia iki: —¿Ja Diossen *sacerdotebaon koshiki akai, min jaskáakin jakonmaakin yoikin? —akin.

⁵ Jaskáakana, Pablon jato yoia iki: —Nokon wetsabó, *sacerdotebaon koshikayabira ikenbira, en onanyamaa ike, Diossen joi meranra ikai neskati: ‘Min jemamea joni koshi jakonmaakin yoiamawe’, iki —akin.*

⁶ Jatian jatíribi jain iká koshibo *saduceobo, itan jatíribi *fariseobo iketian onantaanan, Pablon jato koshin yoia iki: —Nokon kaibobo, eara fariseo joni iki. Nokon anibora fariseobo ikana iki. Ja mawábo jiriti iki ikábo en ikonhai kopíra, ea maton jaskáai —akin.

⁷ Jato jaskáa, fariseobo betan *saduceobo, moa ninkakananyamai jatonbinix, join iananankana iki. Jaskatax moa jatonbiribibo tsamá akáxbo ikana iki.

⁸ Ja *saduceobaon yoiai iká iki, tsoabi mawataxbi jiriamai; ángelbo yamaa, kayaboribi yamaa. Ikaxbi fariseobiribi iká iki, jatíbi ja jawékibora jake, ixon ikonhaibo.

⁹ Jaskatax jatikaxbi saa ikana iki, jainoax fariseobo betan rabékana jawetii Diossen esé onan jonibo, Pablo rabékiini, neskákana iki: —Nato joninra jawe jakonma jawékibi akáma iki. Jaki pikóxon, kayan iamaxon ángelnin yoyo ayantana yoiira ibirai —akin.

¹⁰ Jaskáakin aká, moa bebonbires jakonmakanaitian, sontárobaon koshi comandante raketa iki, Pablo ramiakanaketian. Jaskáxon jawen sontárobo yoia iki, moa jainoa pikoxon, jakiribi *cuartel meran boti.

¹¹ Jatian ja yamébi non Ibon Pabloki pikóxon, yoia iki: “Koshiakin shinanwe Pablo. Ja neno Jerusalénhainxon ekiriti iká joibo min jato yoia, keskáakinribira ja Roma jeman ikanabo min jato yoiti iki”, akin.

Pablo reteti shinan akana

¹² Nete xabáketian jatíribi judíobaon, neskara shinan akana iki: abanon, noa Diossen castigankin ja Pablo retexonmabi non piketian itan non xeaketian, ixon.

¹³ Ja jaskáakin shinan akanabo ikana iki, chosko chonka winoa jonibobira.

* **22:28** Ja Romano jonibo meranoax pikota jonishamanbora iká iki, kikin jonishamanbo. Jatian ja koríkinin kopíax ikanabora iká iki jashamanma. * **23:5** Ex. 22.28

14 Jabaonra ja *sacerdotebaon koshihoiba itan judíobaon ancianoibo boxon, jato yoikana iki: —Nonra shinan ake, abanon ja Pablo retexonmabi non jawékiaketian, noa Diossen castigankin ixon.

15 Ramara mato itan jatíbi joni koshiho non yoiai, bakishbi Pablo benon ixon, ja sontárobaon comandante maton yoiti: Ja jawen akábopari yokátiki paranhanan. Jatian jabaon iweaitianra noiba nokotamabi, ja Pablo non reteti iki —akin akana iki.

16 Ikaxbi jaskatibo yoyo ikanai ninkábaini, Pablon piabakeranon, ja sontárobaon *cuartel ikain kaa iki, jain jikixon Pablo keshana iki.

17 Jaskáakin yoia, Pablon westíora sontárobaon *capitán kenaa iki. Joketian, yoia iki: —Nato bakeranon min koshiiba iotanwe. Janra westíora jawéki mia yoiti jake —akin.

18 Jaskáa ja ranon, comandanteba ioxon yoia iki, neskáakin: —Ja preso Pablonra, ea kenaxon nato bakeranon miiba ioti yoike, janra mia jawetii joi yoiti jake —akin.

19 Jaskáakin aká, ja *comadanten, ja bakeranon metsontaanan, jabichobiribi ioxon, yokata iki: —¿Jawe joiki min ea yoikasai? —akin.

20 Jatian bakeranoman yoia iki: —Judíobaonra, jatixonbi shinan akánke, jan aká jawékibo kikinshamanhakin yokátiki paraanan, bakish ja Pablo, judíobaon joni koshiho bebon mia bomati.

21 Ikaxbi jato ikonhayamanoxiwe. Chosko chonka winoa jonira ikanai, jain min jato boxonaitian, sotaxon ja Pablo retenoxon, manaax. Abánon noa Diossen castigankin, ja Pablo retexonmabi non piketian itan non xeaketian, ikira yoyo iibakanke, jatian ramara min jato jen atin manataxes ikanai —akin.

22 Jaskáakin yoia ja *comadanten, ja bakeranon raankin yoia iki, tsoabi ja yoia joibo keshantima.

Joni koshi Félixiba Pablo raankana

23 Jatian comandanten, rabé capitán kenaxon yoia iki, rabé pacha sontárobo mainbi boaibo benxokaamati, jainoax kabáyonin niai kanchis chonka sontároboribi, itan rabé pacha sontáro espadayaboribi benxokaamaxon, moa iskon hora yamé iketian, Cesareanko jato raanti.

24 Jainxon jato yoiribia iki, ja Pablo peyásaxon bokanti, wetsa kabayo benxoakan-tiribi. Jaskaribiakin jato yoia iki, kikinshakin koiranxon, ja joni koshi Félixiba bokanon ixon.

25 Jatian sontárobaon koshin, ja bokanaibo betan neskati iká kirika wishaxon, bomaa iká iki:

26 “Ea riki Claudio Lisias, nokon keen joni koshi Félix, enra mia saludanai.

27 Nato jonira retenoxon, judíobaon jato yatanmaa iká iki, ikaxbi enra romano joni onanxon, nokon sontároboyaxon jato bichinhanan, en jato retemayamaa iki.

28 Jatian jawekopiki jakonmaakanai ixon, onankaskin, ja judíobaon joni koshiiba en boá iki.

29 Jatian jaskáakin akanaitianra, en onanna iki, jaton esébo kopíres jakonmanin yoinkanai. Jakopi reteti itan jakopi cárcel meran atibobi, yama iká iki.

30 Nato joni moa jaskáaxon retenoxonbo, shinankana onanxonra, en mia jain raanxonai. Ramara ja jaki jakonmataibo en jato yoiai, miiba kaxon, já iká jawékibo onantiakin mia yoikanti. Jatíres iki. Mia jakonbires ibanon”, iki iká.

31 Jatian jato yoia keskáakin, Pablo bixon, Antípatrissain yamé bokana iki.

32 Nete xabáketian, kabáyonin niai sontároboribi, Pablo iwei bokana iki. Jatian ja main boai sontárobo, moa Jerusalénhain jaton *cuartel ikainko banéribikana iki.

33 Moa Cesareanko nokóxon, ja kirika bomaayabi, Pablo ja joni koshi menikana iki.

34 Ja kirika yoyo akin senenkaa pekáo, ja joni koshin, Pablo yokata iki, jaweranao jonirin ixon. Jaskáaxon onanna iki, Pablo Cilicia mainmea.

³⁵ Jainoa onanxon yoia iki neskáakin: —Miki jakonmataibo neno bekanketianparira min yoiabo en mia ninkáxonti iki —akin. Jaskáataan, jawen sontárobo yoia iki, jain Herodes iká xobo meran niaxon koirankanti.

24

Félix bebonmeax, Pablo yoyo ika

¹ Jatian moa pichika nete winota pekáo, *sacerdotebaon koshi Ananíás, jawetii ancianoboya Cesareanko nokota iki. Jato betanribi joá iki, westíora abogado Tértulo janeya. Jabora ja joni koshi Félixiba bokana iki; Pablon aká jawékibo keshani.

² Jatian moa Pablo bekanketian, Tértulon Félix yoia iki, neskákin: —Irake, mia koshi jikia kopíresa, noa jakonbires jake. Jainoax min onan shinanman akinnatonra, non jeman icha jakon jawékiboribi non oinke.

³ Jatíbi nato min aká jawékibora, non shinannai jatíbitian itan jatíbiainxon. Miara non iráke akai, nokon keen Félix.

⁴ Ikaxbi basiora mia non imanaketianra, jawetii joishokores non yoiai, noapari ninkáxonwe.

⁵ Nato non nokoa joni riki, kikin jakonmamis joni. Janra jatíbi judíobo, jatobiresbo jato rawikananmai, jainoax jaribira ja wetsaresibi esé chibanai Nazaretnobaon koshi iki.

⁶ Janribira Diossen xobo jakonmabires imakasa iki, jakopira presoanoxon non yatana iki, ja non esekan yoiai keskáakin anoxon.

⁷ [Ikaxbi ja comandante Lisias joxonra, jakonmaxonbires noa bichina iki.]

⁸ Jaskara jawéki aká kopí, non ja yoixonai bo ikon onannoxonra, minbishaman ja Pablo yokáti atipanke —akin akana iki.

⁹ Jatianra jain itinkana judíobaon jaskaakinbires yoikana iki.

¹⁰ Jaskákanketian, yoyo inon ixon, ja joni koshin Pablo bewéxona iki. Jaskáa Pablo neskati yoyo ika iki: —Enra onanke, mia iki icha baritia nato jeman joi benxoai joni iká. Jaskara ikenra, ea rakéyamai ja nokon ikábo miibebonxon yoitinin.

¹¹ Minbi onankaskin jato yokáwe, moa riki ea chonka rabé nete, ja Dios rabii joáx ea Jerusalénhain nokóibata.

¹² Ja ea jakonmaakin yoiabaonra, tsobébi join iananani iitaitian ea nokokana yamake. Nin Dios rabiti xobo meranxon, jonibo jatobiresbo rawikanamai iitaitian, ea nokokanabo yamake. Jainxon jain tsinkíti xobonko itan jemanxonbo en jato jaskáai iitaitian, ea nokokanabo yamake.

¹³ En jato jaskáabo mia yoikanabira, tsoabi en jato jaskáai ea nokokanama iki.

¹⁴ Ikaxbi en mia onantiakin yoiai riki, ja non reken papashokobaon Diosribira en tee axonai, ja bená bain yoiai keská; jara, jabaon yoiai jakonma esébo akin. Ja kirika meran iká wishá esébo itan ja profetabaon wishani joiboribi en ikonhaitian.

¹⁵ Nato jonibaon akai keskáribiakinra en Dios manake. Ja jakonma jonibo, itan jakon jonibo mawákanabo jirikanti ikonhakanai keskáakinribira, enribi ikonhai.

¹⁶ Jaskara kopíra en jatíbitian benai, Dios bebon itan jonibo bebon, jakonma aká shinan meran yama iti.

¹⁷ Jatian jaweti baritia wetsankobo iaketana pekáo, nokon jeman ea karibaa iki, ja jawékinin maxkáirakanabo jato akini itan Diossibi jawéki menii.

¹⁸ Jatian ja Moiséssen esekan jaskáti yoiai iketian ea benzokaata iki; jaskatax ja Dios rabiti xobo meran iitaitian, ea jabaon nokokana iki. Jatianra icha joni en tsinkiamama iká iki, itan tsoabiribi en jato tsokásmaama iká iki.

¹⁹ Jatian ea jan jaskáakin oinnabora iká iki, ja Asia mainmea jawetii judíobo. Jatian jabokayara ikanti iki, neno mato bebon, ja en jakonma akábo iketian, mato yoi.

²⁰ Jabo neno yamaketian, abánon natobaonbi mia yoikin, jawe jakonma aká iketianki, ja judío joni koshiboiba ea bokana iki, ixon.

²¹ Ja jakonma en aká riki, jato bebon niax, koshin neskati yoyo iibaxon: ‘Matonra akai ea masá tenemakaskin, ja mawatax jiriribikanti joi en ikonhai kopí’, iki ixon —akin aká iki.

²² Jaskáketian, ja Félixnin moa Jesussen joi jakonshamanhakin onanna ixon, jain-respari, jenémaxon jato neskáakin yoia iki: —Ja sontárobaon koshi comandante Lisias joketianparira jaskara jawékibo en mato benxoaxonti iki —akin.

²³ Jatian Félixnin ja *capitán yoia iki, jakonhakinres Pablo koiranti, itan jabé rae-nanaibaon bexon, akinkanaitian jato bechitetima.

²⁴ Jainoax jawetii nete winota pekáo, Félix jakiribi jawen awin Drusila betan joá iki. Jara iká iki judío ainbo. Jatian Pablo, Félixnin kenamaa joxon, jaskáxon Jesucristo ikonhati joi jato yoiaitian ninkábekona iki.

²⁵ Ikaxbi Pablon, ja ponté shinanya joni iti jainoax ja jakonma jawéki ati shinanhoma iti, itan ja nete senenketian Diossen jaton jakonma jawéki akábo yoixonti, joiboribi jato yoia, ikonbiresi ratéxon, Félixnin yoia iki: —Moara ike katanwe, jakiribi en mia kenamaa joxon, noa yoinoxiwe —akin.

²⁶ Jatian Félix iká iki, jakonmanin koríki bikasi, Pablon meninon ikax, manata. Jakopira jabé yoyo inoxon ichaakin kenamaa iki.

²⁷ Jaskara moa rabé baritia winota pekáo, Félix moa koshi pikota iki, jatian jawen toanra Porcio Festo joni koshi jikia iká iki. Jatian ja judíobo betan jakon banéti kopí Félixnin Pablo pikoyamakin cárcel meranbi jenea iki.

25

Festoiba Pablo bokana

¹ Jatian moa jawen tee anox, Cesareanko nokóibatata, kimisha nete pekáo, Festo Jerusalénhain kaa iki.

² Jain nokóketian, ja *sacerdotebaon koshiboyabi, kikin judío jonibo bekana iki. Jabaonra, ja Pabloki jakonma shinankanai jawékibo yoikana iki.

³ Jainxon jashamanbiribi yokákana iki, ja Jerusalénhain Pablo boxonkanon ixon, jaton shinan iká iki bain kaaitian jato retemati.

⁴ Ikaxbi Feston jato yoia iki, Cesareankobipari Pablo preso iti. Jawen shinan iká iki jabishaman basima jain kati.

⁵ Jato yoia iki: —Jaskara ikenra, maton koshiboribi ebé bokanti jake, ja Pablon jakonma jawéki akonabo iketian, jain kaxon ea keshani —akin.

⁶ Ja Jerusalénhainra Festo iká iki, posaka iamax chonka netebobira; jainoax moa Cesareanko karibaa iki. Nete xabáketian, joni koshi ikax, jawen yakátinin moa yakata iki; jainxon Pablo bexonkanon ixon jato yoia iki.

⁷ Jatian moa bexonkanketianra, ja Jerusalénhainoax bekana judíobaon nokobainxon, ja icha jakonmabires jawéki Pablon akábo, Festo yoikana iki. Ikaxbira ja jawéki yoikanabo, ikonma iká iki.

⁸ Jatian jaskáakin yoikanaitian, Pablonbiribi jato onantiakin yoikin, neskaa iki: —Enra jawekeska jakonma jawékibo akáma iki, judíobaon eséribira en jakonmaama iki, ja Dios rabiti xoboribira en ramiaama iki, jainxon ja icha mai iboaa romamea aporibira en jakonmaakama iki —akin.

⁹ Jaskáabi, judíobo betan jakon ikáskin, Feston Pablo yoia iki: —¿Miaki keenai, ja Jerusalénhain kaxon, ja min aká jawékibo en mia oinxontin? —akin.

¹⁰ Jatian Pablon neskáa iki: —Eara moa ja icha mai iboaa romamea apo bebon itinke, nenonxonkaya riki, ja nokon ikábo onantiakin, maton ea yoixonti. Moara minbi akonkin onanke, ja judíobo jawebi en jato jakonmaama.

¹¹ Jakopi ea retékanti en jakonma aká jaketianra, ea mawáti jawemabi iti iki. Ikaxbi ea jaskara iká yoikanai jawékibo ikonmabo ikenra, tsonbi ea jakonmaati yamake. Ja icha mai iboaa romamea aponbishaman abanon, ja nokon ikábo ea yoixonkin —akin aká iki.

¹² Jatianra jan shinanman akinnaibo betan yoyo ika pekáo, Feston Pablo yoia iki: — Jaskara ikenra, ja icha mai iboaa romamea apon, min ikábo yoixontin keenax, mia jaiba kati jake —akin.

Apo Agripaiba Pablo iká

¹³ Jatian jawetii nete pekáo, apo Agripa betan jawen poi Berenice, Cesareanko kabékona iki, ja Festo oinni.

¹⁴ Jain moa basichaa ikanketian, ja Pablo yoikin, Feston jato neskáa iki: —Nenora westíora joni jake, Félixnin presoaxon potabainyantana, jawen jane riki Pablo —akin.

¹⁵ Jatian ea Jerusalénhain inontianra, ja *sacerdotebaon koshiabi judíobo akinnai ancianobaon ea yoikana iki, ja jonin jakonmabires akábo. Jainxon já retetiribi ea yoikana iki.

¹⁶ Ea jaskákanainbira, en jato neskáakin yoia iki, romano jonibaon esekanra yoiai, jan jakonmaakaibo betan beibananax yoyo ikamatianbi, tsoabi timenbires retetima, jaribi jaskarakí chipota, jato ninkámai yoyo ikamatianbi, iki ixon.

¹⁷ Jaskara ikenra jabo neno bekanketian, basiamabi, nete xabáketian; jainxon en jato joi benxoaxonainko yakáxon, ja joni bexonkanti, en sontárobo yoia iki.

¹⁸ Ikaxbi jaki ramitaibaon ja ikábo yoikanai en ninkatabi, iká iki, jaskara jakonma jawéki jan aká en shinanhibata keskáma.

¹⁹ Ja yoixonkanaibo iká iki, jawen ikonhai jawékibo itan ja Jesús mawáyantanares, jatian Pablon yoiai iká iki moa jiria.

²⁰ Jatian jaskáshamanhaxon neskara jawékibo ati onanyamaxon, en Pablo yokata iki: “Kakiatiki Jerusalénhainxon nato jawékibo benxoai ixon”.

²¹ Ikaxbi jan yokata iki, ja icha mai iboaa romamea aponres benxoaxontin. Jaskáketian, jakiribi en jato xepomaa iki, ja romamea apoiba en raanai kaman.

²² Jaskáaketian ja apo Agripanin Festo neskáakin yoia iki: —Enbishamanra ja joni yoyo ikai ninkákasai —akin. Jatian Feston yoia iki: —Bakish yoyo ikaitian ninkánoxiwe —akin.

²³ Jatian nete xabáketian, raokaatax kikinman shinanmeeti, ja Agripa betan Berenice nokótohitax weikana iki, ja apo yoyo ikai ninkáti xobo meran. Jawen sontárobaon joni koshiboyabi, ja jemamea kikin joniboribi jain weikana iki. Jainxon Feston kenama Pablo bekana iki.

²⁴ Jainxon Feston jato neskáakin yoia iki: —Apo Agripa, jainoax jatíbi neno nobé tsinkíkana jonibo, oinkanwe já riki ja joni. Nato joni yoikinra, Jerusalénhainkoxon itan Cesareainkoxonbo judíobaon ea yoikana iki, jan jaskara jakonma jawéki akábo. Ishtonbires en jato retemanon ixonbora ea yoikin, jeneyamakana iki.

²⁵ Ikaxbi en oinnara, jaskara jawéki aká kopishaman reteti yamake. Jawe jakonma jawékibi akáma riki. Ikaxbi nato joni janbix keena iki, ja icha mai iboaa romamea aponbiribi jawen ikábo yoixontin. Jaskáketianra, jain raanti en shinanna iki.

²⁶ Ikaxbi ja joni jaskati ikábo onanshamanama ixon, jaskáakinshaman, ja icha mai iboaa nokon apo, wishaxontikoma ikenra, en matoiba beke. Miibashamankayara en beke, nokon apo Agripa; moa maton yokáyona pekáo, jaskati ikábo wishanoxon.

²⁷ En oinnara, shiroai keská iti iki, jaskara kopí ramiakanabo onanxonmabi, westíora preso en raanti —akin jato aká iki.

26

Apo Agripa bebomeax Pablo yoyo ika

¹ Jatian ja apo Agripanin Pablo yoia iki: —Ramapari mia jaskatabo yoikanai, noa onantiakin yoíwe —akin. Jaskáa meken chankanxon, Pablonin jato neskáakin yoia iki:

² “Eara ikonbiresi raroai apo Agripá; mibebonxonra, ea ikamainkobi ja judíobaon ea jaskatabo yoikana, en mia onantiakin yoiai.

³ Minra akonkin noa judíobaon axé, itan jakopi noa join iananai jawékibo onanke. Jaskara iken en mia yoiaibo jatsanyamakin, ea ninkáxonwe.

Joi biamatian jawen ikábo Pablon jato yoia

⁴ Jatíbi judíobaonra onankanke, jawekeskatiiki ea bake ikax, itan bakeranontian, nokon kaibobo xarameax itan Jerusalénhainoax ea jaa ikátiai, ixon.

⁵ Jainxonra onanribikanke, ea *fariseo joni iká. Ja iki, ja non ikonhai joi kikin esé koshi. Abákanon keenxon, mia yoikin.

⁶ Ea jaskara ikenra, neno bexon jakonmaakinbo ea akanai. Ja non reken papashokobo jato jaskáati Diossen yoiniboribi ikonhaax, ea jaon manata iketian.

⁷ Jaskara yoini jawéki senenai ointinira, ja chonka rabé tsamaa rarebo *Israelbo manata ikanai. Jakopira yaméyabi neten Dios rabiananbi jawen tee axonkanai. Jaskaratonribi manata ikenra, akanai, ea ja judíobaon jakonmaakin apo Agripa.

⁸ ¿Jawekopiki ja Diossen mawábo jirimati atipana, maton ikonhayamai?

Joi akaibo ramiakatitai Pablon yoia

⁹ Enribira moa shinanna iká iki, ja Nazarethaino Jesús ikonhaibo jawekeskaxon inonbires, jato ramiatí.

¹⁰ Jaskara ixonra, ja Jerusalénhaino joi akaibo en jato jakonmaaka iki. Ja *sacerdotebaon koshiibakea jaki, koshiti kirika bixon, icha joi akaibo en jato cárcel meran aká iki. Jatian jato retekanaitian, enribi jakon shinankatitai.

¹¹ Jainxon ichaakinra, jaton ikonhaa jawékibo jenemakaskin en jato masá tenemaa iki, enra jato jaskáakatitai, jain tsinkíti xobotiibi kaxonbo. Jatoki ikonbiresi sinataxa, wetsa jemabo kamanbi ea kaa iki, jato ramianoxon benai.

*Jaskáxon joi bia Pablon jato yoia
(Hech. 2.6-16; 9.1-19)*

¹² Jaskara shinanyanixa, ea Damasco jeman kaa iki, ja *sacerdotebaon koshibaon ati yoixon raana.

¹³ Ikaxbi en mia yoibanon, ninkáwe apó: Bain ea kakatainbira, moa bariapan iketian en oinna iká iki, bochikiax westíora joé bari winoa kikin koshi, itan pené eki itan ebé boaiboki paketi, jainxon noa katekin tenaa iki.

¹⁴ Noa jaskáara, jatíxonbi non mai tsakakana iki, jainxon en ninkata iká iki, arameo join ea neskáakin yoikin: ‘Saulo, Saulo, ¿Jaweatiki min ea ramianoxon benai? Minbixbi kensho jawékinin chachikaatai keskatira mia iitai’, akin.

¹⁵ Ea jaskáaketian en yokata iki: ‘¿Tsoarin mia Ibó?’ akin. Jatian ja Ibon ea neskaa iki: ‘Ea riki Jesús, ja min ramianoxon benai iitai.’

¹⁶ Rama wenixon en mia yoiai ninkáwe. Eara miki pikóke, nokon yonoti imaxon, en ati yoiaibo min ea axonti kopí. Jainxon ja en aká min oinna jawékibo itan en ramakaya ati jawékibo oinxon, min jato yoinon ixonribi.

¹⁷ Ja judíobo itan ja judíomaboibakea píxonra en mia koirannai, jatoibara en mia rama raanai.

¹⁸ Jato bero chopexonai keskáakin min jato shinanmanon ixon, yamé keska meran moa jayamai joé meran jakanon ixon, jaskatax moa *Satanássen jatoaresabo iamakanon ixonribi, jaskáaxon ea ikonhaketian, Diossen jaton ochabo moa shinanxonyamanon ixon, itan ja nokon jonibo en jato benxoaxona jawékiboribi bikanti kopí’, akin.

Namá keska meranxon ati yoia, Pablon senenhaa

¹⁹ Jaskara kopíra ja naikanmea namá keska meran oinnax, ea yoitimayamaa iki, apo Agripa.

²⁰ Jaskáyamakinra, rekenpari ja Damascoainoabo en jato joi yoia iki; japekaora ja Jerusalénhain, itan jatíbi Judea main iká jemabaonribi en jato joi yoia iki. Jainxonra ja judíomaboribi en jato yoia iki, jaton jakonma shinanbo akonkin jenexon, Dios ikonhakanti, itan moa ikonkon joi biabo onanti iti kopi, jakoni jakanti.

²¹ Neskarabo kopíra, ja Diossen xobo meran iketian, yatanxon judíobaon ea retekaskana iki.

²² Ikaxbi Diossen ea akinna kopíres, ramakamanbi nokon shinan koshipari ixon, ja kikinbo itan ja kikinmashokoboribi Diossen joi yoikin en jeneyamai. Ja ramakaya iti Moisésen yoini itan *profetabaon yoini joiboribira en mato yoiai.

²³ Jabaon yoini joibora iká iki neskara: Cristo mawataxbi japari jiriti, itan ja judíoboyabi, judíomabo jan kishpinti joi jato yoitiki”, iki iká, akin jato aká iki.

Agripan Pablo yoishokoa

²⁴ Jatian Pablon jaskáakin yoiaitian, Feston koshin saí aka iki: —¡Pablo miara shinan keyotax iitai, ayorakin kirika meeresai ikax! —akin.

²⁵ Ikaxbi Pablon neskaa iki: —Nokon shinanbo keyotaxa ea iiamai, nokon jakonhira apo Festó. Ja en yoiaibo riki ikon, itan onantishamanbo.

²⁶ Nenora apo Agripa iki, janra jaskara jawéki ikábo ayorakin onanke. Jakopíra ea já bebon niax, jawe rakétanma ea yoyo ikai. Janribi jatíbi jaskara jawékibo onanketian ikonhaax, ja en yoiaibora joné winota jawékiboma iki.

²⁷ ¿Ja profetabaon yoikani joiboki min ikonhai, apo Agripa? Enra ikonhai minra onanke ixon —akin.

²⁸ Jaskáa Agripan yoia iki: —¿Minki shinannai, ishtonshoko yoixon min ea joi ikonhamati? —akin.

²⁹ Jatian Pablon yoia iki: —Jaskara iken, ramabi iamaxon basi inonbi, mia apo itan jatíbi neno ikana, mia ninkataiboribi ea keska joi akairibi mato ipainon riki. Ikaxbi ea akana keskáakinribi, cadenanin nexakanama —akin.

³⁰ Pablon jato jaskáa, ja apo wenita iki, jainoax ja joni koshi betan Berenice, itan jatíbi jain yakata ikáboribi wenitax, moa bokana iki.

³¹ Boax, jatonbiribi torotax yoyo iki neskákana iki: —Nato jonira, jakopi reteti jawekeska jakonma jawékibi akáma iki, ja kopishaman presoatira yamake —ikibo.

³² Jatian Agripanin Festo yoia iki: —Ja Cesareainxon joi benxoatin keenyamaa ikenra, moabires nato joni non píkoekanke —akin.

27

Roma jeman Pablo raankana

¹ Jatian noa Italiain raanti shinanxon, Pablo betanbi wetsa presobo, jan jato bonon ixon, sontárobaon koshi *capitán Julio menikana iki. Ja iká iki, icha mai iboaa romamea apo betanbi iká sontárobo ikinai.

² Jaskatax Adramitio repintiainoax, pishitaitonin noa nanékana iki. Ja wapóro iká iki, Asia main iká jemabotiibi taxna taxnakaini kaai. Jatian Aristarcoribi nobé kaa iki, ja iká iki Macedonia main iká, Tesalónica jemamea.

³ Nete xabáketian, Sidón ikain noa nokota iki. Jain ixon ja *capitán Julionin jakon shinanya ixon, Pablo jawen onanabo jato oinni kanon ixon raana iki. Já maxkata jawékinin jabaon akinkanon ixon.

⁴ Ja Sidónhainoax pishitax noa kaaitian, niweaban bechiteabi, ja Chipre nasi keebaini noa kaa iki.

⁵ Jainoax ja Cilicia betan Panfiliabi winobaini kaax, Miranko noa nokota iki, ja jema iká iki Licia main iká.

⁶ Jainoara ja sontárobaon *capitánman, Alejandríainoax wapóro Italiain kaai nokoa iki. Jatianra ja capitánman noa jain nanékiina iki, jaskataxa noa tekíkaini kaa iki.

⁷ Icha netera noa ishtomashoko kaa iki, jaskatira masábires meboi, Gnido jema keiba noa nokota iki. Jatian noa kaaikirikeax niwe koshi beaitianra, ja Creta nasi keebaini mayati kaax, ja Salmona keiba noa nokota iki.

⁸ Jatian masábires mehananbi ja nasi kexabi ochó kaax, ja Buenos Puertos akin akanainko noa nokota iki. Ja iká iki Lasea jema ochóma.

⁹ Moa icha neteira kaxon oinna, jenetiati ochóma ikax, kati onsá iketian, Pablon jato neskáakin yoia iki:

¹⁰ —Ninkákanwe jonibo, en oinnara noa kaabi kikin onsá itiki, jaskara ikenbi noa kaaitianra, wapóro bechonman jikimaa icha non neno boai jawékibo non bomati iki, jawekeska ikax noaboribi keyokanti atipanke —akin.

¹¹ Ikaxbi jaskáakin Pablon yoiabi, sontárobaon capitánman, ja wapóro ibon joi betan ja wapóronin teetai capitánman joires ninkáxona iki.

¹² Jatian jain noa taxnata repinti, jainxon matsi winómati jisáma iketian, oinxon shinankana iki, jain iamai, tanati ja Fenice repinti kaman nokóti. Ja iká iki Cretan westíora repinti, bari kaai mekayao itan bari kaai mexkaori aniparohoriti bechia.

Aniparomea jato niweaban aká

¹³ Jaskákenbi ja bari kaai mexkaokeax, niwe koshimashoko bei peokoota iki, jaskara oinnax jaton *ancla nebíbaini, ja Creta tenamanbi moa bokana iki.

¹⁴ Noa kakatainbi, niwe koshi bexon, noa jan kaai wapóro tsakaa iki, jawen jane iká iki Nor este.

¹⁵ Jaskáxon niweaban noa chitea, moa kati atipanyamaketian, niwen ja wapóro ishto boaitian non bomaresa iki.

¹⁶ Jatian kaaira, ja Cauda janeya nasi pekáobi noa kaa iki, jao niwe koshimatani ikaori. Jatianra ja maxko bote chirontameta, teebires meexon non mapémaa iki.

¹⁷ Jaskáakin moa mapémaxonra, ja wapóro kaxkénaketian, kikinakin non risbikan neaa iki. Jatian ja Sirte janeya mashi benes tsakanaketian, rakékin, ja toxbatai *ancla nenankana iki, jaskáaxon niwe bomareskana iki.

¹⁸ Jatian moa nete xabáketian, ja niwe bebon koshibirespari iketian, ja wapóroninmea jawékibo jeneki potakin peokana iki.

¹⁹ Jatian jawen kimisha nete itin, ja wapóro jayá niai jawékibo, moa jeneki potakana iki.

²⁰ Moa icha netebires bariamaa iki, wishtínbobi non yamé oinyamaa iki. Jatian ja niweaba jeneyamaitian non shinanna iki, moa noa keyotaires.

²¹ Jatian moa basiora jawékiamá ixon, Pablon jato yoia iki: —Jonibó, ja Cretain-oax noa pishitamaitianbi en mato yoia, ea ninkáxonhibataxa, neskara jakonmabo noa winóyamakeanke, itan jawékiboribi jenekibo non nepóyamakeanke.

²² Ikaxbi rama masá shinanyamakanwe, tsoabira mawáyamai, ja wapóroresa ikai jikii.

²³ Yaméra ja en tee axonai Diossenbi raana westíora ángel eki pikówanke.

²⁴ Janra ea neskáakin yoiwanke: ‘Rakéyamawe Pablo, miara ja icha mai iboaa romamea apo bebonmeax yoyo iki kati jake, mia kopíresibira ja mibé wapóronin boaibo, tsoabi Diossen mawámayamai’, akin.

²⁵ Jaskara iketian koshiakin shinankanwe jonibo, enra Dios ikonhai, ja ángelnin ea yoiwana keskábo iti.

²⁶ Ikaxbira westíora nasikira noa tsakati kaai —akin jato aká iki.

²⁷ Jatian rabé semana ja Adriático janeya aniparon noa kaaitian, ja wapóro niwen oke boxon neke boxon aabaina iki. Ja yaméra moa yamé pochínikon, ja wapóronin teetaibaon onankana iki, moa mai kexa taxnati bokanai.

²⁸ Jaskáxon nemin meekana iki, kimisha chonka sokota metro, jatian moa orichaa kaxon aríbakana iká iki rabé chonka kanchis metrores.

²⁹ Jatian moa shanka tsakai kaai shinannax, rakékana iki. Jaskáxon, jan wapóro tewanai chosko *ancla, ja wapóro poinkikirixon jenenko potakana iki, abanon jan tewankin ixon. Jaskáaxon ishton netenon ixon Dios yokákana iki.

³⁰ Jatian ja wapóronin teetaibaon, moa jainoax jabáti shinankana iki, jaskáakin shinanxon ja rebonkonía jan tewanmati ancla jene meran raantiki paranax kaxon, ja maxko bote jeneki pakekana iki.

³¹ Jatian jaskákanaitian oinxon, ja sontárobayabi capitán, Pablón jato neskáakin keshana iki: —Ja wapóronin teetaibo nenobi iamai jabákanketianra jawekeskataxbi mato kishpintima iki —akin.

³² Jato jaskáa ja sontárobaon jan nexaa kabo xatekana iki, jatianra maxko bote jenenko paketa iki.

³³ Jatian moa nete xabáketian, jawékiatanikanon ixon Pablón neskáakin jato yoia iki: —Moa riki rabé semana, jawemein noa winotai ixon masá shinankin, maton jawékiayamaa.

³⁴ Jaskara ikenra en mato yoiai, jawetanishoko moa pikanwe. Jaskatax maton yora koshiinakiranon ixon, neskara winotibira tsoabi mawáyamai —akin.

³⁵ Jaskáakin jato yoitaanan, Pablón pan bixon, jatíbi jonibo bebonxon Dios iráke ataanan, ja pan tobaxon pia iki.

³⁶ Jaskáaitian oinxonra, koshi shinantaanan, jabaonribi pikana iki.

³⁷ Jatian ja wapóronin noa ikana iki, jatíbiainoax rabé pacha sokota chonka sokota joni.

³⁸ Jatian moa kikinakin jawékiax potóxon, ja trigobo moa jeneki potakana iki, ja wapóro keyátani toxbanon ixon.

Moa wapóro jikia

³⁹ Jatian moa nete xabáketian mai oinxonbi, jawen janerin ixon, ja wapóronin teetaibaon onanyamakana iki. Ixonbi westíora paboro mashi kerakaya oinkana iki, jainxon shinankana iki, jain ja wapóro taxnanti.

⁴⁰ Jaskáaxon ja wapóro tewanmaa *ancla nexaa kabobo xatekana iki. Jainxon jawen timón nexaaboribi expaakana iki. Jaskáaxon ja rebonkonía chopá panaaboribi keyaakana iki, jaskáakana mashioriakin ja wapóro niwen boá iki.

⁴¹ Ikaxbi ja wapóro niwen boá kaxon mashi tsakaax, jain tekeyanmeta iki. Jaskáketian ja wapóro poinkikiri bechonman tsakaxon, toeyona iki.

⁴² Jaskáaitian oinxon sontárobaon shinankana iki, nonoax jabakanaketian, jatíbi presobo reteti.

⁴³ Jaskáati shinankanainbi, ja capitán keenyamaa iki, ja Pablo jato retemakashamai. Jaskáakin jato amayamaxon jato yoia iki, ja nonoti onanbopari jene tsakataan boax mainko nokókanti.

⁴⁴ Jainoax jatíribibo tablanin perakaax, itan wapóroninmea toxbatai jawékibaon perakaax bokantibo, jaskatax boax jatikaxbi mainko nokotax tsoabi noa mawáyamaa iki.

28

Malta nasin Pablo iká

¹ Jatian jatikaxbi main nokotax mawáyamaxon, non onanna iki, ja Malta janeya nasinkaya noa iitai.

² Jain ikana jonibaon noa kikinakin noibaxon, ja oi bei matsi iketian, noa chii keteaxonkana iki, jatikaxbi noa jain yookanon ixon.

³ Jatian Pablón meshibo tsinkianan chiiki bepota iki. Jatian ja bepotaikoníax xanan aká jabati kakín, Pablo mekenki natexax rono jainbi pania iki.

⁴ Jatian jaskara oinnax, ja nasin iká jonibo jatonbiribi neskati yoyo ikana iki: “Ikon riki nato joni retemis, jishaman ja aniparomeax mawáyamakenbi ake, Diossen shinanxonatonin ronon natéxkin, ramara moa mawatai”, ikibo.

⁵ Ikaxbi mebiski ikin, chiiki ja rono Pablon potaa iki, jatian já jawebi chexayamaa iki.

⁶ Jatianra jonibaon shinankana iki, ramabishokora soo ikai, iamax mawára paketai ixonbo. Jaskáaxon basima manáxon oinkanabi, jawe iamaa oinnaxa, wetsa keskáakin shinanax yoyo ikana iki, nato jonira westíora dios iki, ikibo.

⁷ Jatian jabo ikana ochóma iká iki, ja nasin iká joni koshi Publion mai, janra noa bixon kimisha nete senen, kikin jakonhakin ja maxkata jawékibaon noa akinna iki.

⁸ Jatianribi ja Publion papa iká iki, yoná ayananbi jimin chixokan iki rakata. Jaskara iken Pablo já oinni kaxon jaki orantaanan, ja isinai joni mamepasa, benxoa iki.

⁹ Jaskáaketianra, ja nasin ikana wetsa isinai joniboribi, Pablo bexonkana jato benxoa iki.

¹⁰ Jatian ikonbiresi noki rarokin moa jawékibo menireskana iki. Jain iiti moa kaai wapóronin noa nanetaitianra, ja non kakin jawékiatibo noa menikana iki.

Roma jeman Pablo nokota

¹¹ Jatian kimisha oxe ja nasin ikax, wetsa wapóronin noa naneta iki. Ja wapóro iká iki, jainxon jenetia winómai baneta. Ja iká iki Alejandríainoax joái wapóro. Ja wapóronin jane iká iki, jaton diosen janenbi akana, Cástor betan Pólux.

¹² Jatian kaax, Siracusanko noa nokota iki, jainra kimisha neteres noa ikana iki.

¹³ Jainoaxa mai kexashoko iikainax, noa Regioain nokota iki. Jain noa westíora nete iketian, niwe *surhorikeax bea iki. Jatian jainoax kaax, jawen rabé nete itin Puteoliain noa nokota iki.

¹⁴ Jainoara jatíribi nobé joi akaiboribi non nokoa iki. Jabaon noa westíora semanapari iti yoia, noa jain banékana iki, jaskati iikaini kaaxa, noa Roma jeman nokota iki.

¹⁵ Jatian ja Romamea nobé joi akaibaon noa jain kaai moa ninkákana iká iki. Jaskatax, ja Foro de Apio itan Kimisha Tabernas akin akanai jemankonia noa bechii bekana iki. Bekanketian oinxon Dios iráke akax, Pablo jawen shinan raroinakirana iki.

¹⁶ Jatian moa Roma jeman nokóxon, ja Pablo janbiribi imaxon westíora sontárores koiranmaa iki.

Roma jeman Pablon joi yoia

¹⁷ Jain nokoibata moa kimisha nete ixon Pablon judíobaon joni koshibo kenamaa iki. Jatian beax tsinkíkanketian jato neskáakin yoia iki: —Nokon kaibobo, eara jawekeskataxbi nokon kaiboboki jakonmaatama iki, itan nokon rekenbaon axékibira ea jakonmaatama iki. Ea jaskatama ikenbira ja Jerusalénhainoa joni koshibaon ea presoakana iki. Jainxonra ja romano joniboiba ea bokana iki.

¹⁸ Jatian jabaonra, kikinakin yokáyona pekáo, ea píkókaskana iki, ja aká kopíshaman ea reteti yamaketian.

¹⁹ Ikaxbira ja judío jonibo keenyamakana iki. Jaskákanaitianra ja icha mai iboaa romamea apon, nokon ikábo yoixontin keenkin en jato yokata iki, jain kaxon ja nokon kaibobo jato jakonmaati shinanyaxonma.

²⁰ Jakopira mato oinkaskin, itan mato betan yoyo inoxon, en mato kenamake. Ja noa *Israel jonibo jan manata *Cristo en yoiai kopí riki, ea neno cadenanin akana —akin.

²¹ Jaskáaketian yoikana iki: —Mia jaskatabo yoi iká kirika wishábi Judeainxon noa bemakanama iki. Westíora joi akai judíoninbira jainoax joxon, mia jakonmaata jawékibo noa yoikanama iki.

²² Ikaxbi noara ninkákasai, min shinanbiribi. Nonra ninkáke, ja min yoiai bená joiki jatikaxbi jatíbiainoax jaki ramíkanai —akin.

²³ Jaskara ikenra, westíora nete jaiba benoxon, Pablo yoikana iki. Jatian moa nete nokóketian, icha jonibo jaiba bekanketian, yamékiri peoxon yantánkamanbi, ja Diossen ikinaton jati joi jato yoia iki, jainxon ja Jesús-kiriakinbo, jato ikonhamati shinanna iki, ja Moisésen esé kirika meranxon, itan ja profetabaon wishani kirika meranxonboribi.

²⁴ Jato jaskáa, jatíribibaon ikonhakanaibi, wetsabaonbiribi ikonhaayamakana iki.

²⁵ Jaskatax ninkakananyamaxon ikonhayamai moa bokanaitian, Pablon jato neskáakin yoia iki: –Akontibira ja non reken papashokobo, Diossen Shinanman yoimaa *Profeta Isaíassen neskáakin jato yoinike:

²⁶ ‘Nokon joniboiba kaxon jato neskáakin yoitanwe:

Ninkáxonbira, maton jawebi onanyamanoxiki.

Ayorakin oinxonbira maton ointi atipanyamanoxiki.

²⁷ Nato jonibora moa jaton jointi chorishabo ikanai. Jaton pabíki kinira, xepota keskábo iki; jainoax betita keskáboribira ikanai; jaskara ixonra, ointi, itan ninkáxon onan-tiboribi atipanyamakanke; shinanmeetax eiba bekanketian en jato benxomati ikenbi’, iki ixon.*

²⁸ Jaskara iketian, matonribi rama onankanwe, ja judíomaboribi jan kishpinti joi jato yoitira ea Diossen raana iki. Jatian jabaonra ninkáxon ikonhanoxikanai –akin jato aká iki.

²⁹ Jato jaskáa, jatobiresbiribi join iananax, ja jatíribi judíobo moa bokana iki.

³⁰ Jaskatax Pablo jainpari inoxon, jato xobo kopíax jain rabé baritia senen iká iki. Jain ixon jatíbi jaiba bekanaibo jato bia iki.

³¹ Jainxonra jato Diossen ikinaton jati joi jato yoia iki, itan ja non Ibo Jesucristokiriti iká joiboribi jato yoia iki. Jatian jaskáakin jato yoiaitian tsonbi jaweayamaa jakonhax-onres jato onanmaa iki.

---

* 28:27 Is. 6.9-10

ROMANOS

Roma jeman iká joi akaibo, Pablon kirika wishaxon bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pablo, ja Jesucriston yonoti, enra akai nato kirika wishakin, mato jain bomanoxon. Diossenra ea kenaxon, jawen joi yoiti raana joni ea imaa iki, jaskáaxonra jawenashamanbiribi ea imaa iki, ja kishpinti jakon joi en jato yoinon ixon.

² Ja joira, moatianbi Diossen jawen shinanman yoyo ikai jonibo jato wishamanike.

³ Ja joi iki jawen bake Jesucristo yoií iká, ja iki non Ibo, jara noa keska joniribi iká iki, jaskara kopí riki ja apo David ipaoniton rarebo ikax, jawen chiní bake.

⁴ Jara mawákenbi, Diossen jawen atipana koshín jirimaa iki, jaskataxa onantibires baneta iki, ikon Diossen bake ikax, já keskaribi atipana koshiya.

⁵ Ja Jesucristo kopíres iki ea jaskara iti jisáma ikaxbi, jawen raana joni ea iká. Jaskara kopíra, jawen tee en axonai. Jara keenai jatíbiainoa jonibaon nato joi en yoiaitian ninkaxon ikonhaax, jawen keena keskati jakantinin.

⁶ Matoribira jaskáakin Jesucriston kenaa iki, jawenabo inon ixon.

⁷ Jaskara kopíra en mato yoiai, jatíbi ja Roma jeman ikábo, matora Diossen noike. Jaskáakinra jawen jonibo inon ixon, mato katota iki. Ja non Papa Dios betan non Ibo Jesucriston, noixon mato akinboresbanon, jaskatax mato jakonax jakanon ixon.

Pablon Roma jeman kakaskin shinanna

⁸ Wetsa joibo yoiamatianbira, en mato yoiai neskara: Wetsankobo kaxonra, en ninkatai, mato moa Cristo ikonhaax jakonbires ikaibo yoikanaitian, jaskara kopíra, ea Criston akinna iketian, mato kopi en Dios iráke akai.

⁹ Ja en tee axonai Diossenra onanke, mato shinankin jatíbitian mato kopi en já yokataibo. Jawen Baken joi yoikinra en akai, kikinni nokon jointiabi keenshamantaanan jato yoikin.

¹⁰ Jakopíra oranaitiibi en Dios yokatai; min keen iketian, ea jatoiba raanwe, en jato oinni katanon, akin.

¹¹ Mato oinni kakáshorakinra, akai en jaskáakinbo orankin, kaxonra en mato akinti shinannai, mato bebonbires Cristoki koshikanon ixon.

¹² Jain kaxon enbicho mato akinti yoíima riki ea, matonribi akintininra ea keenai, jaskati akinannanira, noa jatikaxbi bebonbires Cristoki koshikanti iki.

¹³ Ikaxbi neskara jawékira en mato onanmakasai, ebé joi akaibó. Enra ake ichaakin mato oinni kakaskinbo shinankin, ikaxbira ea kati atipanyamaa iki, meskó atikoma jawékibaon katikomaaka. Nokon shinan riki, ja wetsankoniabo en akinna keskáakinribi mato akinti, jaskatax matoribi kikinni shinan koshikanti kopí.

¹⁴ Enra shinannai, nato joira en jatíbi jonibo yoiti jake ixon, ibanon kirika onan iamax kirika onanma, jainoax kikiman shinanmeetaibo itan kikinmashokoakin shinankanai-boribi inonbi, iki ixon.

¹⁵ Jaskara kopíra, kikinbiresi ja Roma jeman ea kakasai, jaskatax kishpinti ikon joi, matoribi yoiti kopí.

Bená joi, Diossen atipana koshi

¹⁶ Eara rabinyamai, nato bená joi jato yoitinin, Diossen atipana koshi iketian, jatíbi ja ikonhaax jaki koshiaibo kishpinmeekanti kopí. Nato joira judíobaonpari ninkata iki, ramara ja judíomabaonribi moa jatíbiainxon ninkákanai.

¹⁷ Nato bená joinra noa onanmai, ja ikonhaketianres jato Diossen ochaoma keskáakin imai. Já ikonhatires iki, jaskara yoiira ikai Dios jawen Wishá meran neskati: “Ja ochaoma keskáakin en imaabora, ea ikonhaa kopíres jatíbitian ebé janoxikanai”, iki.

Jakonma jawéki akaiboki Diossen jaskara shinannai

¹⁸ Diossenra akai naikanxonbi, jawebi ikonhayamakin meskó jakonma jawéki akí já joniboki jawen siná shinan pakekin. Jakonma jawékibores akin, wetsabaon Diossen ikon jawékibo onankanti ikenbi, jato atikomaaxonai kopí.

¹⁹ Ja jonibora moa kikinhakini Dios onannaxbi ikanai, Diossenbi jato onanmaa kopí.

²⁰ Jakopira jishtima ikenbi, non Dios onanti atipanke, jatíbi jawékibo jan joniaka oinxonres. Jakopira rama non onanke Diossa jake ixon, nato nete jan akábo oinxonres, jawen atipana koshira jawetianbi keyóyamanoxiki. Neskara kopíkayara inóxiki, ja jatíbi jakonma jonibo moa jaki paranati yama.

²¹ Jaskáakin Dios onanxonbira, ja Dios rabiti keskáakinshaman rabiamakana iki. Jato jakonhaa kopíbi, iráke ayamabobikana iki. Jaskara ikaxa onanma jonibo keská banékana iki. Jakopira, ponté shinanti atipanyamaax, jaton shinan onantimatax, benota keskábo ikana iki.

²² Jabora ikana iki, jatíbi jawéki onannaton shinanmeeti, ikaxbi jakonhakin shinanti onanmabo ikana iki.

²³ Jaskáakinra akana iki ja koshi shinanya itan jatíbitian jaa Dios rabikin jenetaanan, jatonbi aresa diosbores rabikin, jaskáakin akanabo iká iki, mawata joni jisáakin, noyai yoina jisáakin, jainoax meskó yoina jisáakinbo, itan rono jisáakinboribi akana.

²⁴ Jatian moa jaskákanai oinxonra, Diossen jato oinresa iki, abákanon, jaton keena jakonma jawékibores akin, ixon. Jato jaskáara, meskó jakonma jawéki inonbi, areskana iki; jaton shinan ramitabo ixon. Jaskarabo akinra, meskó rabinti jawékibiresbo wetsabo betan akana iki.

²⁵ Ja ikon Dioskaya ikonhakashamataanan, janso jawékibores ikonhakana iki, jaskáakinkaya ja Diossen joniaka jawékibores rabikana iki; jatian jan jatíbi jawéki aká Dioskaya rabiamakana iki. Jakaya riki, ja non jatíbitian jeneyamakin rabiti. Jaskarakaya ibanon.

²⁶ Jaskákanaitianra, moa Diossen jato oinresa iki, abákanon, jaton keena keskábores akin ixon. Jakopira, moa rabínbobi keyóxon, bebonbires jakonma jawékibo akana iki. Jaskatira ikana iki, ja ainbobo moa jaton bene amai jenetaanan, jabé ainbobo betanbi ianannani.

²⁷ Jatian benboporibi ikana iki, moa jaton awinbo akí jenetaanan, jabé benbobo betanbi ianannani. Jaskákinra rabinti jawékibires akana iki, jaskarainoaxa rama jaton jakonma jawéki aká kopibi, jaton yora masá tenemakanai.

²⁸ Jaskakanaitianra, Diossenbi jato jenea iki, moa tsonbi ja ikonhayamakanai oinxon, abákanon, jaton jakonma shinanman amaa, meskó ja atima jawékibobi akin iki ixon.

²⁹ Jaskara kopíra, ja jonibo meran, moa jaton jakon shinan yamaax, jakonma jawéki ati shinanyares ikanai. Jaton shinan riki, jatobicho icha jawékia iti, wetsabo akinti shinanhoma ikax, jato ramiati shinanyares; wetsabo jawékiatai oinnax, jatoki jakonmaataibo; retemisbo; koshin rabitaibo ikax, timamisti shinanyaresbo; jato meskóaxon paranaibo; iorabiresi jakonma jawéki akí axeabo, itan wetsaboki meskó joi keshaiibo.

³⁰ Wetsaboki ramíkin jato jakonmaakin yoiaibo; Dioski shiroaibo; onsatanyamakin jakonmanin yoimisaibo; jawéki akáx jan rabitaibo; jaskáaxon jato jakonmaati shinan pikoaiibo; jaton anibaon joi ninkáxonkashamai yoitimataibo.

³¹ Tsonbi shinan menitinin keenyamabo, jaskara kopí jato yoyo iká jawékibo senen-hayamabo; moa noibamisti shinanhomabobi ikanai; jakopi jakonma jawéki iketian, jakonhaxon benxoati shinanhomabobi ikanai; jaskara ikax moa jato onísati shinanhomabobi ikanai.

³² Jabaonra moa onanke, ja jakonma jawéki akaibora mawákanti jake, iki Dios yoyo ika joi. Jaskara onanxonbira; jakonma jawéki akin jeneyamakanai. Jaskatira ikanai, wetsabaonribi jakonma jawéki akaitian oinnax, kikinni jan raroi.

2

Diossenra jaton aká jawékishamanbores jato yoixonai

¹ Jaskara kopíra, ja jakonma jawéki akanai ointaan, jato jakonmanin yoinnai ikax, miaribi jawe keskataxbi ikama keská iti atipanyamake. Ibanon tsoabires, jaskáakin jato yoiira, matonbinix mato yoikaatai, ja akanai jakonma jawékiboribi akai ikax.

² Ikaxbi nonra onanke, ja jaskara jakonma jawéki akí jakanabora, jato Diossen masá tenemati jake, akonkana iketian.

³ Jaskara iken, wetsabaon akai keskáakin jakonma jawékiboribi akai ikax, eara Diossen jaweyamanoxiki, ixon shinanyamawe. Jatíbi jaskarabora, jato castiganoxiki.

⁴ Ramara, jaweyamaparikin mia manaboresai, min jakonma jawékibo moa jenenon ixon. Mia jaskáabira, min akai jawemabiakinres shinankin. Ja Diossen mia noixon jaskáaira, moa shinanmeetaanan, min jakonma jawékibo jenenon ixon, mia jaskai iki.

⁵ Ikaxbi min keena keskáres akai ixonra akai ja Diossen yoia jawékibo min ikonhakashamakin. Jaskáakinra, minbi jan castigameti jawéki akí mia iitai. Diossenra jatíbi jonibo castiganoxiki moa jato jaskáati nete nokoketian.

⁶ Jatianra Diossen anoxiki, jatíbi jonibo jaton aká jawékibo senenribi jato kopíapakekin,

⁷ jawen jatíbitian jati netenkora, jato jikimanoxiki, ja Diossibakea jakon jawéki biti shinannax itan jatíbitian jabé jati shinanxon, jakon jawéki akin jeneyamaa jonibores.

⁸ Ikaxbi, ja Diossen joi ikonmanin yointaan, jakonma jawéki akí yoitimataibora, kikinbiresi jatoki sinátaan, Diossen jato castiganoxiki.

⁹ Jatíbi jakonma jawéki akaibaonara janoxiki, onitsapiti itan masá meeti jawékibo. Rekenparira inóxiki judíoboki, jainoax iti jake ja judíomabokiribi.

¹⁰ Jatian, jakon jawéki akáabora, jan raroiti jawékibo jato Diossen meninoxiki, jainxonra kikin joni jato imanoxiki, jaskáaxonra jato jakonshaman jamanoxiki. Judíobo itan judíomabo inonbira jato jaskáanaxiki.

¹¹ Diossenra noa meskó joniboakin oinyamai. Jan oinnara, noa senenbires iki.

¹² Jaskara ixonra, Diossen anoxiki, ja Moiséssen wishani esé onanyamaax ochaabo ikenbi, jato castigankin. Jatian ja Moiséssen esé moa onannaxbi ochaabora, ja esekan jaskáati yoiai keskáakin jato castiganoxiki.

¹³ Jaskati janoxonmabi ja esé ninkáresaibora, Diossen jawekeskaxonbi ochaoma keskáakin jato oinyamai, ja ninkaxon senenhaiboresa anoxiki, jato ochaoma keskáakin oinkin.

¹⁴ Ja judíomabaonra, jawetianbi ja Moiséssen esé onanyamakana iki, ikaxbi jabaonra, moa onanna iká iki, jaweratorin jakon itan jakonma jawéki ixon, Diossenbi jaton jointiain, jaskara shinanbo jato axona kopí.

¹⁵ Jaskara kopíra, jabaon jakonma axon onannai, enra jakonma ake ixon, jatian jakon jawéki axon, onanribikanai, enra jakon jawéki ake ixon, jaskara shinan jato meran jaketian. Ja jato meran iká shinanmanra anoxiki jato yoikin, miara jakon joni iká iki, iamaxon, miara jakonma joni iká iki, akin.

¹⁶ Jatora jaskáanaxiki moa Diossen jatíbi jonibaon joné jawékibo, Cristo meranxon jato jishtiaxonti nete nokóketian, jatianra inóxiki, ja jakon joi meran en yoiai keskati seneni.

Judío jonibora, Moiséssen esé kirikaya ikanai

¹⁷ Miara ikai judío jonishaman ikax, janshaman rabiti, jaskatira ikai ja eséki mia koshii, jaskara ixonra min shinannai eara Dios betan jakonbires jake ixon.

¹⁸ Minra onanke, jawekeskati mia jatinki Dios keenai iki ixon, jainxon jakon jawékibo atiribi min onanke, jaskara esekan yoiai jawékibo baketianbi mia onanmakana kopí.

¹⁹ Jaskara ixonra min shinannai, ja shinan meran benchebo ixon onanyamaresaibo, jaskatax Diossiba nokóti bai jato onanmati. Jaskatira ikai mia minbixbi, ja yamé meran já jonibo, jan tenai joé keskaraton shinanmeeti.

²⁰ Min shinan iki, ja onanma jonibo jaskatax jati jato onanmati, jainxon bakeboribi esenan jato onanmati. Ja esekan ikon jawékibores yoiaitian onanxonra, min jaskáakin shinannai.

²¹ Rama iki moa mia wetsabo eseai ¿Jawekopíki jato esematianbi, minbixparikaya mia esekaayamai? Mia iki jato yometsotimaakin eseai ¿Jawekopíki jaskáakin jato eseibi miaribi yometsoai?

²² Min yoiai, wanoya itan benoya ixon wetsa betan yorantima. ¿Jawekopíki jaskatibi mia teamisai? Jainoaxibi mia ikai, jatonbi aká jawéki rabikantin keenyamai. Jaskatibi mia ikai, ja Dios rabiti xobo meranoa jaskara kopí, jawékibaon yometsoi.

²³ Jainoaxibi mia ikai, ja esé kirikaya ikax, kikhakin onannatonshaman rabiti, jaskákinbira, ja esekan yoiai jawékibo min senenhayamai, jakopira min Dios jakonma ninkakamai.

²⁴ Itixbira Dios ikai, jawen joi meran neskatí: Mato judíobo jakonmai jaa oinxonra akanai, joi ayamai jonibaon, Dios jakonmanin yoinkin iki.

²⁵ Kikin jakonra iti iki, judío joni ikax Diossen esé senenhai noa jaa, jatianra iti iki ikontibi noa non jakina rebichí xatáyabo. Ikaxbi ja esé senenhayamai mia jaaxa, mia Diossen jonima ikax, yankabires min jakina rebichí xatéya iki.

²⁶ Ikaxbi jawetianki westíora jonin, judíoma ixonbi, ja Diossen esé meran yoiai keskáshamanbo senenhaxonai, jatianra jaton jakina rextéoma ikenbi, Diossen moa jawen joni jato imai.

²⁷ Jaskara kopíra anoxiki, ja judíoma ixonbi, Diossen esé senenhai jonibaon, mato ja jawékibo yoixonkin, matokaya ja esé kirikaya itan maton jakina rebichí xatáyabo ixonbi, senenhayamakanai kopí.

²⁸ Judío joni ikaxbicho itima riki, Diossen joni iki, jainoax non jakina rebichí jato xatemaaxbichoresa noa iamaribai Diossen bake iki.

²⁹ Ja ikonshaman Diossen jonibo riki, jaton jakonma shinanbo moa jenetaanan, jawen esekan yoiai keskati jakanabores. Diosra tsoaborin jaton jakina rebichí rextéyabo ixon, jato benai iiamai, jara keenai, jaton jointi meran moa jakonma shinan yamaax, moa nekebi jakoni jakana jato ointinin. Jaskara ikana oinnaxa, kikhinni jaton benekin, jakon jonin jato Diossen rabiti iki, maton jato jaskayamainbi.

3

¹ Jatian ramaki ¿Jawe jakon jawékirin noa judío joni iti? ¿Jawe jakon jawékiki non biai non jakina rebichí jato xatemaxon?

² Icha jawéki kopíra noa judío joni iti jakon iki. Rekenpari iki, noaakin shinanxon Diossen jawen esé jato wishamani iketian.

³ Jaskara ikenbira, ichaxon ja esé senenhayamakana iki. Jatian ¿Jaskáakin senenhayamakana iketianmein, Dios jawe ikai? ¿Janribimein jato yoini jawékibo moa jato betan senenhayamashokoai?

⁴ Akáma, jara jaskarama iki, jara nato netemea jonibobiribi iki jansobo, ja Diossenra jatíbi jawen yoia jawékibo senenhai. Jaskara yoirá ikai jawen Wishá meran neskatí: “Jatíxonbira onannoxikanai ja min yoiaibo ikon, jaskara kopíra min jatoaresnoxiki, ja koshibo bebonxon mia joi yokákanabo ikon iketian”, iki.

⁵ Ja jakonma jawéki non akainkora Dios onanti ikai atibi keskaakin jaweki akai, jaskara ikenbi noa iti iki: ¿Jaweatiki akai ea Diossen castigankin en jakonma jawéki

akaitian, jaskara ikaxa Diossibi iki jakonma, noa jaskai kopí? iki. Jara jakon shinanma iki.

⁶ Ikonkon jaribi jaskara ixonra, jawekeskaxonbi ja non ocha akaibo noa Diossen yoixontima iki.

⁷ Jatian ea jansoaitiankayara jishtiai, Diosbichores ikonman rabikanai, jatíribi mato-baonra shinanbirakanai ¿Jawekopíkayaki ea Diossen ochayatonres yoinnai?

⁸ Jaskati yoyo itira jakonma iki. Jaskati ikanai jatíribibo jakonma jawékibores anon akanwe, jaskáaxonra non jakon jawékibo nokotiki iki, jaskara jawékiboronki en jato onanmai iki ikanai jatíribibo ea jakonmakin yoi. Jaskati yoyo ikaibokaya, riki ikonkon Diossen jato castigantibo.

Tsoa jonibira ocha ayosma yamake

⁹ Ramakan maton jawekeska shinannai, ¿Noa judíoboki íorai jakon jonibo ikax, ja judíomabo xewina jakon iki? Ikáma. Enra moa mato yoia iki, jatíbi jonibora ochan íboabobires iki ixon, judíobo itan judíomabo inonbi.

¹⁰ Wishá meranra ikai neskati:
“¿Westíora jonibira jakon yamake!

¹¹ Tsoabira yamake Diossen joi ninkaxon kikinshamanhakin onanti shinanya. Tsonbira Dios benati shinanyamai.

¹² Jatikaxbira, jakonma jawéki akí jakanabobires iki. Jatíxonbira jakonmabires jawéki akin, jakon jawékibo ramiakana iki. ¿Tsoa jonibira yamake, jakon jawéki akí jaa!
¿Westioratanibira yamake!

¹³ Jatón teton riki, jan jakonma jokonai ikax; mawá kinni kepenmeeta keská. Jatón jana riki jan íorai jansokanai jawéki. Jatón joi riki ronon natexa keská moka.

¹⁴ Jatón kexá iki, sinatax jan jakonmaibo yoyo ikin jato ramiatires.

¹⁵ Jaskáaxon ishtonbires joni reteti shinanboresa akanai,

¹⁶ jawerano inonbi kaxonra, jato ramiaxon, jakonmabires jato imakanai.

¹⁷ Jabora jato noibaxon akinti shinanhoma ikax, jakoni jati onanmaboribi ikanai.

¹⁸ Dioskira rakéyamakanai”, iki.

¹⁹ Nonra onanke, jatíbi ja esé meran yoiaibo riki, ja esé chibanaibaonares, jaskatax ja jatón akábo jato Diossen yoixona, jatikaxbi já bebonmeax netékanti kopí.

²⁰ Jaskara ikenra, en jatíbi esébo senenaa kopíra ea Diossen ocha ayosma keskáakin ointi jake iki, tsoabi iti atipanyamake. Ja eséra jan noa jaskara akáx noa ochai jawékibo noa onanmaires iki.

Cristo ikonhaax, ocha ayosma keská noa iti

²¹ Diossenra noa onanmaa iki, jawekeskaxonki ocha ayosma keskáakin noa jan oinnai ixon. Jara non onanna iki, Moisés itan *profetabaon, jaskara yoipaoni iketian.

²² Ja non Ibo Jesucristo non ikonhaketianra, Diossen noa ocha ayosma keskáakin oinnai. Ibanon tsoabires inonbi.

²³ Jatikaxbira ochakana iki, jaskara kopíra moa Dios betan iamai, ochókana iki.

²⁴ Jaskara noa ikenbira, ja non Ibo Jesucristo non ikonhaa kopíres, Diossen jakon shinanya ixon, noa noibataan, jawe kopímabi, noa xabáa iki. Jakopíra jakon jonibo keskáakin, noa jan rama oinnai.

²⁵ Diossenra aká iki jawen bake Jesucristo non toan mawámakin, jawen jimi chikotaton, non ocha akábo noa shinanxonyamanoxon. Jaskara kopíra rama noa ikai, non Ibo Jesucristo ikonhaxes non ochankoni ax noa xabakaati. Neskara jawéki aketianra non Dios onanna iki, jawen yoia jawékibo jan senenhai. Jakopira ja moatian non ocha akábo noa shinanxonyamaa iki.

²⁶ Jatora jaskáa iki, ja Dios ponté shinanya ixon, ja Cristo ikonhaibora jato ochaoma keskábo imai.

²⁷ Ramakan non jawe yoiai ¿Eamein itiki rabiti, ja esé senenhaax kishpinmeeta riki ixon shinannax? Ikámabobi. ¿Jawekopí? Ja non esébo senenha kopíma, Jesucristo ikonhaa kopíres iki.

²⁸ Neskáaxonra moa non onankin senenhake: Ja Cristo ikonha kopíres noa Diossen ocha ayosma keskáakin oinnai. Ja iki ja esé senenhakin non jakon jawékibo aká kopima, non ikonhaa kopíres.

²⁹ ¿Jatian ja Dioski judíobaonabichores ikax, moa wetsabaon Diosma iki? Ikama, jara jatíbi jonibaon Diosribi iki.

³⁰ Westíorabicho riki Dios, janra akai jaton jakina rebichi xatáyabo itan jaskaramabo inonbi moa Cristo ikonhaax jaki koshikanketian, jaton ohabo soaxontaanan, ocha ayosma keskáakin jato oinkin.

³¹ Jatian jaskara ikaxki ¿Ja non senenhati esé, moa jawemabi iki, ja Cristo ikonha kopíres noa kishpinmeeti ikax? Ikama, jaskarama riki, ja Cristo ikonhaax jaki koshixonresa non ati atipanke, ja esekan yoiai jawékibo senenhakin.

4

Abraham Dioski koshia

¹ Rama oinnon akanwe, jawekeska jawékiboki iká iki, ja non reken papa Abrahamman, ja ikonhaax kishpinti jawékiainoa onanna ixon.

² Shinankanwe, Abrahamman jakon jawéki aká iketian, Diossen ocha ayosma keskáakin oinna ikaxa, itixbi ikeana iki já jaskaraton rabiti, Dios bebon jaskara ikenmabi.

³ Wishá meranra ikai neskati:
“Abrahamra iká iki Dios ikonhataanan, jaki koshia. Jaskataitianra, Diossen jawetianbi ocha ayosma keskáakin oinna iká iki”, iki.

⁴ Jatian ja westíora jonin jakon jawéki akí teexon kopí biaira, yanka menikanaima iki. Jara tee aká kopi menikanai jawékibo iki.

⁵ Jatian ja ocha ayosma keskáakin jato Diossen imati ikonhaira, Diossen moa ochaoma keská imai, já ikonhaax jaki koshiketianres, jato jaskáanon ixon jakon jawéki akana ikenmabi.

⁶ Davidkanra yoinike, ochayabo ikenbi ocha ayosma keskáakin Diossen oinna jonibo, raroshaman ikanti.

⁷ Jaskara yoiira inike neskati:
“¡Diossenra raroshaman imati iki, ja jakonma jawékibo aká ikenbi, moa shinanxonyamakin, Diossen jato ocha soaxonabo!

⁸ ¡Jonira kikini rarotiki, jatíbi jawen ohabo moa Diossen shinanxonyamaitian!” iki inike.

⁹ ¿Ja jaton jakina rebichi xatáyabo iamax ja xatéomabobicho iti yoiiki iká iki jaskati? Jaskara kopíra non moa yoike, Diossen oinna iká iki, Abrahamman kikinakin ikonhaa, jaskáaxon jakon joni keskáakin ointi kopí.

¹⁰ Ikaxbi ¿Jawetianki jaskara onanna iki? ¿Jawen jakina rebichi xateamatianbi? Iamax; ¿Moa jawen jakina rebichi xatea pekáoki aká iki onankin? Akámatianbira onanna iki.

¹¹ Moa jaskáa pekáora, Abraham jawen jakina rebichi xatexonkana iki, ja ikonhaax jaki koshia iketian moa Diossen jawetianbi ocha ayosma keskáakin imaa onanti inon ixon. Jaskarainoaxa iká iki ja Abraham jatíbi jaton jakina rebichi xatéoma ixonbi; Dios ikonhaax jaki koshiaibaon papa baneti. Jakopira rama jaboribi Diossen ocha ayosma keskáakin oinnai.

¹² Jainoax Abrahamribi iki, ja jaton jakina rebichi xatáyabo ikaxbi, Dios ikonhaax jaki koshia judíobaon papa. Jaskáakinra jabaon, jawen jakina rebichi xatexonkanamatian Abraham ini jawékiribi chibani iikanai.

Diossenra jan anoxon yoiabo senenhai

¹³ Diossenra jawen chiní bakeboyabi Abraham yoia iki, jatiobi nato nete iboamanoxon. Ja jaskáakin yoia iká iki, jawen esébo senenhaxona kopí akáma, janra jaskáa iki, ja ikonhaax jaki koshia iketianres.

¹⁴ Jatian jatíbi jawen esébo senenhaketianres, noa Diossen jawen yoini jawékibo meniti iketianra, noa yankabires já ikonhaax jaki koshiabo ikeanke. Jatianra noa jaskara imanoxon yoini joiboribi, jawemabi ikeanke.

¹⁵ Ja esébo senenhayamaira noa castigameti jake. Ikaxbi ja esé yamaketianra, non onanyamakeanke, noaki ochai ixon.

¹⁶ Jaskara ikenra, ja Diossen jaskara imanoxon Abraham yoini jawékibo, jawen chiní bakebaonribi nokoti kopí, moa Diossen jawe kopíbi jato yokáyamaa iki, ja ikonhaax jaki koshitires iketian. Jaskara jato imanoxon yoinira, ja esé senenhaibaonabichoma iki, jara ja Abraham iní keskati jawen joi ikonhaax jaki koshiaibaonaribi iki. Jaskataxiki, ja Abraham jatíbi Diossen joi ikonhaibaon papa baneta.

¹⁷ Jaskara yoiira ikai jawen Wishá meran neskati: “Enra mia imaa iki, icha jonibaon papa iti”, iki. Ja riki, ja Abrahamman ikonhani Dios, ja Dios iki jan mawábo jirimai itan yamaa jawékibobi joniai.

¹⁸ Moa jaskataxshaman manati yamakenbira, já ikonhaax Abraham manata iki, jaskataxa, jatíbiainoa icha jonibaon papa baneta iki. “Jaskatira kainoxiki, ja min bakebaon chiní bakebo”, akin Diossen yoini keskatisshaman.

¹⁹ Ja Abraham iká iki, moa pacha baritiayabira. Jaskara kopíra iká iki, moa yosi ixon bakeati jisáma. Jatian jawen awin Sara iká iki moa jaskáribi, ja rabébi iká iki, moa mawáti ochóma. Jaskara ikaxbira, Diossen yoia iketian ja ikonhaax, Abraham jaki koshii jenéyamaa iki.

²⁰ Jaskara Diossen imanoxon yoiara, meskóakinbo shinanyamakin, ikonhaa iki, jaskayamaikayara jawen shinan bebonbiresi koshia iki. Jaskáaxonra jan Dios rabia iki.

²¹ Diossenra, jawen atipana koshín jatíbi jan yoiari jawékibo atipanke ixon shinantaanan.

²² Jaskáakin já ikonhaax jaki kikinni koshia iketianra, Diossen ocha ayosma keskáakin Abraham oinna iki.

²³ Ja Diossen, ocha ayosma keskáakin Abraham oinna, jawen joi meran yoiara, jabicho jaskara imaa yoi ikama iki.

²⁴ Noaribi jaskara iti yoiira ikai jawen joi meran jaskati. Jakopira noaribi Diossen ocha ayosma keskáakin ointi atipanke, ja non Ibo Jesucristo mawákenbi Diossenbi jirimaa non ikonhaketian.

²⁵ Jara non ochabo kopí, mawata iki, ikaxbi jiriribia iki, noa ochaoma keskábo imati kopí.

5

Jaskarainxon noa Diossen noia non onanna

¹ Ja non ikonhaa kopíresa, noa Diossen ocha ayosma keskáakin oinna iki. Jakopira, rama noa Dios betan jakonbires jake, non Ibo Jesucriston noa akinna kopíres.

² Ja Ibo Jesucristo non ikonhaa kopíra, noa Diossen bebonbires jakonhaa iki. Jaskara kopíra, rama noa wetsa keskabo shinanyamai, noa raroshamanres ikanai, Diossen jawen neten jakintinin manatax.

³ Jaskara jakon jawéki kopíwichora noa raroyamakanai, noara raroribiai, jakonma masá tenetiboribi nokoibi, jaskarainxonra non onannai, jaskáaxon jakonma masá teneti jawékibo non wínoti.

⁴ Jaskarabo tenexon winoaxa; bebonbires koshi shinanya noa ikai, jatian jaskara koshi shinanmanra, bebonbires manátia noa imai.

⁵ Jatian jaskati noa manatara, yankama iki. Jawen Shinan noa Diossen meniatonin, non jointibo, jawen noimisti shinanman noa tsaimaxona kopí.

⁶ Jaskáshamanax moa nonbix noa kishpinmeeti atipanyamaa ikenbira, Diossen jaskáati shinanni nete nokoketian, Cristo noa kopi mawata iki, noa jakonmabo ikenbi.

⁷ Itibiresma riki, wetsa joni retekanaitian, jaon toan mawáti. Nin jakon shinanya jonin toanbira noa itima iki. Irabirati atipanke, jan jakonhapachoi joni iketian, tsoabires jawen toan mawati.

⁸ Ikaxbi, Diossen noa noiara non onanna iki, noa ochayabo ikenbi, jawen Bake Jesucristo jan raana joáx, non toan mawáketian.

⁹ Cristonra, non toan mawáxon, jawen jimin non ochabo noa soaxona iki. Jakopira rama moa noa ochaoma keskábo iki. Noa jan jaskáa ixonra, atixonbi noa anoxiki, jatíbi ochaya jonibo, moa Diossen jato castiganti nete nokóketian, noa jaskarainoa xabáakin.

¹⁰ Diossenra aká iki janbix keentaanan, noa jawen rawibo ikenbi, jawen Bake non toan mawámataan, jakiribi jabetan jakonbires jatiakin noa banémaribakin. Itixbira inóxiki, noa já kopires kishpinmeeti, moa jakiribi raenana ikax.

¹¹ Noa neskatabichoma iki, ja Ibo Jesucristo kopíra noa Dios betan raroshaman ikanai, ja Jesucristo kopiresa noa rama jakiribi Dios betan jakonbires raenanai.

Adán betan Criston jaskara imaa

¹² Ja westíora joni ocha kopíshamanra iká iki, nato neten ochati peokooti, jaskarainoaxa jatíbi jonibo mawati peokoota iki, moa jatikaxbi ocha akanabobires ikax.

¹³ Ja esé yamaatianbira, nato neten moa ocha jaa iká iki. Jatian ja esé yamaketianra, ocha akanabo jato yoixontikoma iká iki.

¹⁴ Jaskara ikenbira, ja Adán ikainoax peokootax, Moisés japaonitonin senen, jonibo ochaax mawákana iki. Jatiribibora, ja Diossen atima yoiabi akáx Adán iní keskati ochaaxmabi ikana iki. Adán riki ja ramakaya joti Cristo keska.

¹⁵ Ikaxbi ja Adán ochaketian iní keskama riki, Diossen jawen jakon shinanman noa akinna. Westíora jonin ocha kopíra, icha jonibo shinan meran mawatabo ikana iki. Ikaxbi ja westíora joni kopíres noa Diossen jawen jakon shinanman, jawe kopímabi noa jakonhaara, bebonbires jakon iki, jan jatíbi jonibo jakon imati ikax. Ja iki non Ibo Jesucristo.

¹⁶ Ja westíora joni ochani jawékira, rama noa Diossen noixon noa menia jawéki keskáma iki. Adán ocha kopíra moa noa castigametiresbo ikana iki, ikaxbi rama ja noa Diossen ocha soaxonai jawékininra, kikin ochayabo ikenbi, noa ochaoma keskábo imai.

¹⁷ Ja westíora joni ochani kopíra ikai, nato neten jatíbi jonibo mawáti. Ikaxbira noixon jawe kopímabi, ochaoma keská jonibo noa Diossen imaa iki. Jabora jakon netenko jatíbitian jaai bonoxikanai, westíora joni kopíres, ja iki Jesucristo.

¹⁸ Jaskati ja Adán ochaatonin, jatíbi jonibo moa masá tenetiain katibobires imani keskáribiakinra, Jesucristo ochaoma ixon, jato ochaoma keskábo imai, jatíbitian jakánon ixon.

¹⁹ Onantiakin yoia; Ja westíora joni Dioski yoitimani kopíra, jatíbi jonibo moa ochayabobires banékana iki. Ikaxbi, ja Jesucristo yoitimayamani kopíbiribi, rama icha jonibo ocha ayosma keskábo ikanti jake.

²⁰ Ja eséya moa noa iketianra, ja non akai ochabo kaita iki. Ikaxbi jaskati ja ochabo kaita ikenbira, noa jaskáati jisámabo ikenbi, Diossen jakonhamisti shinanbiribi bebonbires kaita iki.

²¹ Ja ochaax jonibo mawákanai keskáribiira, ja jakon shinanya ixon, ocha ayosma keskáakin noa Diossen imai, jainxon jati neteribi noa meniai, ja non Ibo Jesucristo kopíres.

6

Bautismonin noa Cristo betanbi mawatax jiria keskábo imai

¹ ¿Jaskara ikenki non jawekeska shinannai? ¿Noamein ocha ocharestiki, ibanon ja Diossen jakon shinan bebonbires kaiti ixon?

² Ikama, jaskara shinanyamanon akanwe, nonra ja ochabo moa Cristo betan mawákin kachianbaina iki. Jaskara kopíra jakiribi jaskara ochabo akí noa moa iiti atipanyamake.

³ ¿Matonki onanyamaa ja Cristo ikonhaax noa bautizameeta ikax, moa noa jabetanbi mawata keskábo?

⁴ Jawen janenko bautizameeta ikaxa, noaribi moa Cristo betanbi minmeeta keská baneta iki. Jatian ja Cristo mawákenbi Diossen jirimaa keskáribiakin, noaribi mawata keskábo ikenbi, jirimataanan benati jatiakin noa imaa iki.

⁵ Jatian noaribi moa Cristo betanbi mawata keská ikaxa, ja jirini keskatiribi noa jirinoxiki.

⁶ Nonra onanke, ja moatian non ocha ati shinanbo, Cristo betanbi korosen iakaata. Ja noomeran iká ochati koshi shinan ras akin keyoa inon ikax, jatianra moa noa ochan iboa wetsatima iki.

⁷ Jawetianki westíora joni mawatai, jatianra moa ochan jaweati atipanyamake.

⁸ Jatian moa Cristo betanbi mawata keská ixonra, non ikonhai, jabéribira noa janoxiki ixon.

⁹ Nonra onanke ja Cristo mawataxbi jiria ikax, moa jakiribi mawáyamai. Jara moa mawakan jaweati atipanyamake.

¹⁰ Ja Cristora mawati westíoraibicho mawata iki, jatíbi ochabo jawe koshimabi imabaini, ramara já jake, Diossen keena keskábores axoni.

¹¹ Jaskáribiira, ja ochana moa mato mawata keská iti jake, ikaxbi Diossenara mato jiria iti jake, Cristo betanbi itaanan.

¹² Jaskara iken, koirameekanwe, meskó ochabaon, jakiribi ja maton yora keenai jawékibaon mato teaxon amanaketian.

¹³ Ja maton yorabo, jan jakonma ochabo ati jawékiakinres imayamakanwe. Jaskáyamaikaya, Dioskires kikinni menikaakanwe, mawataxbi joni jakiribi jiriai keskati. Jatian ja maton yorakaya, jan jakon jawékibores anon ixon, Dios iboamakanwe.

¹⁴ Jatianra, jawekeskaxonbi jakiribi mato ochan iboatima iki. Moa ja esekan yoiai keskati mato jayamai kopí. Ramara Diossen noa jawen jakon shinanman jamaa, jaki koshiaxes noa jake.

Ochan iboaka ikenbi, Diossen noa xabáa

¹⁵ ¿Maton jisáki, ja esekan yoiai keskati moa jatima iketian, noa ocha ocharesti atipana? Ikáma, ramara noa Diossen noixon noa jaweayamai ixon maton shinannabira, jaskarama iki.

¹⁶ Nonra ayorakin onanke, ja wetsa jonin yonoabo axonai ikaxa, moa noa jawen yonoti ikai, jan yoiabo senenhaxonai ikax. Jaskáribi riki nato jawéki. Itiki ja ocha maton jaskáakin iboamaa, jatianra jawen keena keskábores axonai ikax, mato mawáti jake. Jatian Diosbiribi maton Ibo iketianra, mato jakonhirai jaax, ocha ayosma keskáshamanbo mato jati iki.

¹⁷ Enra Dios iráke akai, matora iká iki ochan iboakabo, ikaxbi ramabiribi mato jake, ja maton ninkata joibaon yoiai keskatishaman.

¹⁸ Jaskati moa mato ochankonix xabakaatabo ikenra, ramabiribi mato Diossen jawen yonotibo imaa iki, jawen keenabores maton axonon ixon.

¹⁹ Maton ninkátibires joinra en mato yoiai, maton kikhakin ninkáyamaitian, moatianra jakonma jawékibo maton yora iboamataan, jan rabinti ochabo itan meskó jakonma jawékibo maton aká iki. Jaskaribiakin rama maton yora Dios iboamataan, jakon jawékibores akí jakanwe.

²⁰ Mato ochan iboakabo inontianra, jakoni jati shinanhomabobi mato ikana iki,

²¹ Jatian jaskati jaxonki ¿Jawe jakon jawéki maton bia iki? Ramapariresa ikai, mato jaskara jawéki akátiaibaon rabini, ja jawékibaon noa mawátian boti iketian onannax.

²² Jaskara ochankoniax moa xabakaata ikax iki, rama mato Diosen yonotibo. Jara jakon jawéki iki. Jaskati ja Dios keenai keskatires jaaxa, mato jatíbitian jati neteyaribi iki kati jake.

²³ Ochan kopí riki mawá, ikaxbi jawe kopímabi noa Diosen meniai riki, jawen jatíbitian jati nete, non Ibo Jesucristo betanbi itaan.

7

Ramara noa Cristonabo iki

¹ Nokon wetsabo, matonra onanke ja Moiséssen esé, jaskara kopíra maton onanke, japarixon ja esé non senenhati jawéki.

² Oinkanwe neskara, esekanra yoiai, westíora benoya ainboronki, jawen bene japariketian, ja jonin awinpari iki. Ikaxbi itiki jawen bene mawati, jatianra ja ainbo moa xabakaatai, ja esekan yoiai jawékiainoax.

³ Jaskara ikenbi iti iki, ja ainbo wetsa joni betan benoi, jawen bene japarikenbi, jatianra ja ainbo benoya ixonbi wetsa betan yoranai ikai. Ikaxbi moa jawen bene mawata pekáora, jaskara eséainoax moa xabakaata ikax, benoti atipanke. Jatianra benoya ixonbi wetsa betan yoranai iamai.

⁴ Jaskáribira mato winota iki, ebé joi akaibó. Cristo betanbi mawákinra, ja senenhati esé maton kachianbaina iki. Moara mato jabéma iki, rama ikaxbira, ja Diosen jiriani Cristo betan mato jake. Jakopiresa jawen jakon jawékibores axonkin non Dios raromati atipanke.

⁵ Ja ocha akí, noa jaa inontianra, non keena keskábore akí noa jakátiai, ja esekanra bebonbires noa jaskátima onanmaa iki, jaskara jakonma jawékibo akinra, noa jan mawátian boti jawékibores non aká iki.

⁶ Rama ikaxbira, noa jan ayorakin iboaka ikátiai esé, moa non mawákin kachianbaina iki. Jaskara kopíra moa xabáshaman itaan, non Diosen tee axonti atipanke, jawen Shinnanman yoiai keskatires moa jaa ixon, ja moatian esekan yoiai keskatí noa jayamake.

Emeran iká ochabo

⁷ ¿Jaskara ikenmein ocha riki nato esé iki noa iti iki? Ikámabobi. Ja esé yamaketianra, jawerin ocha ixon en onanyamakeana iki: “Ja wetsabo jayata jawékinin keenyamawe”, iki iká, ja esekan yoiamaitianra en onanyamakeana iki, ja jawékiki ocha iki ixon.

⁸ Ja esébo onantaananra aka iki, ja ochan meskó jakonma jawékibaon keentiakinres ea shinanmakin. Jatian jaskara esébo yamaketianra, ja jakonma jawéki non akaibo non onanyamakeanke.

⁹ Ja esébo en onannamatianra, ea jakonbires jakátiai. Iikinbi ja esébo moa onanxon en oinnara iká iki, kikhinbires ea ochaya joni.

¹⁰ Jaskáaxonra ja esekan, ea jati neteya imatitianbi, mawátianres ea boá iki.

¹¹ Ja esé meranxonra noa ochan parana iki. Jatian ja esekanbira ea mawátian boá iki.

¹² Ichama join yoia, Ja esébora kikhin jakon iki, jatian ja meran iká senenhati joibora, kikhinshaman jakon itan jainshamanhira yoii ikábo iki.

¹³ Jatian ¿Jaskara jakon ixonbiki ea mawátianres boá iki? Ikáma, jaskarama riki. Ja jakon jawéki meranxonkayara, ja ochan ea mawátianres boá iki, jaskarakayarin ocha

iki ixon en onanti kopí. Jaskara kopíra, ja jakon esé meranxon non onanti atipanke, ja ocha riki jaki rakétibires, itan jakonmabires ixon.

¹⁴ Nonra onanke, ja eséra jakon iki ixon, ikaxbi eara yora ikax yosma iki, moa ochan bixon ea iboa ikax.

¹⁵ Enra onanti atipanyamake, ja en akai jawékibo, ja en akasai jakon jawékibores atitianbi en ayamai, jatian ja jakonma jawéki iketian en omisai jawékiboreskayara en akai.

¹⁶ Ikaxbi, enra ja ea akáshamai jawékibores akai, jaskáaxonra en ikonhai, ja esékayara kikin jakon iki ixon.

¹⁷ Jaskara ikaxa, enbi keentaanan en ayamai jakonma jawékibo akin, ja emerán iká ocha riki ea jan jaskara amai.

¹⁸ Enra onanke, emeránra jakon jawéki yamake ixon. Jaskara ixonbira en jakon jawékibo ati shinannai, ikaxbira en ayamai.

¹⁹ Jakon jawékibores atin keenkinbira en ayamai, jatian ja ea akáshamai jakonma jawékiboreskaya en akai.

²⁰ Jatian jaskara akáshamakinbi en akai jawékira, moa enbi akai jawékima iki. Jara ja emerán iká ochan amaa en akai iki.

²¹ Jaskarainxonra en onanke, jakon jawékibores akáskinbi, en jakonma jawékires akai.

²² Nokon shinan meránra ea ikai, ikonbiresi ja Diossen esébo senenhatinin keeni,

²³ Ikaxbi emeránra jake westíora jawéki, jan ea jakonmaakai, jariki nokon yora iboaka ocha, jara kikinni jakonmatai en jakon akasainbi, jan ea kikinhakín iboaa ikax.

²⁴ ¡Kikin noibatibires riki ea! ¿Ramakan tson, ja nokon yora jan mawáti jawékinin iboaka iketian, ea xabáaxonai?

²⁵ Enra Dios iráke akai, Jesucristonra ea jaskarainoa xabáaka iki. Jayá senentiainbira en mato yoiai, nokon shinan riki, Diossen esekan yoiai keskati jati, ikaxbi ja nokon yosma shinanman imaara ea ocharesai.

8

Diossen Shinanmanra noa jamai

¹ Jaskara ikaxa, rama ja Cristo betan já jonibo, moa jawekeskataxbi jakonma aka kopí masá teneti yamake.

² Cristo ikonhaa kopíra, jan jato jamai Diossen Shinanman, jakonma ochabo akáx mawátiaín kati ikenbi, noa jaskarainoa xabáa iki.

³ Diossenra, ja Moiséssen esekan atipanyamaa ika jawéki aká iki. Jawetianbira ayamakeana iki, non yora keenai jawékibo non teneti atipanyamaa iketian. Ikaxbira Diossen jawen bake raana iki, noa keska ochan koshinma yorayaribi, non ocha kopi mawati. Jaskara yorayaxonra, jatíbi ochabo janharesa iki.

⁴ Diossenra jaskáa iki, Diossen Shinanman akinnares, esekan yoiaibo non atibi keskáakin senenhati kopí. Ramara, ja non yora keenai keskábores akí jaama ikax, Diossen Shinanman keena keskáres akí noa jake.

⁵ Ja jaton yora keenai keskáres akí jakanabaonra, jaton yora keenaibores axonti shinanza ikanai. Ikaxbi, ja Ochaoma Shinanman yoiai keskati jakanabora, ja Diossen Shinan keenai keskáres axonti shinanyabiribi ikanai.

⁶ Ja yora keenai jawékibores akí jaaxa, noa mawáti jake. Ikaxbi ja Diossen Shinan keenai keskáres axoni jaaxa, noa jatíbitian jati iki, itan xabáshamanribi noa itiki.

⁷ Ja jaton keena keskáres akí jakanabora, Diossen rawíbo iki, jabora Diossen esekan keenyamakanai itan senenhaxontibi atipanyamakanke.

⁸ Jaskara kopíra, jaton keena keskáres akí jakanabaon, jawekeskaxonbi, Dios jakon shinanmati atipanyamakanke.

⁹ Ikaxbi matora moa maton keena keskáres akí jayamake. Ramara ja Diossen Shinan mato meran jaketian, jawen keena keskatires mato jake. Jatian ja Criston Shinan jato meran yamaabora, Cristonama iki.

¹⁰ Ikaxbi Cristo mato meran jaketianra, maton kayaribi janoxiki. Moa mato Diossen ochaoma keskáakin oinna kopí. Ikaxbi maton yorara, mawáti jake moa ochan tsaia ikax.

¹¹ Jatian moa mawákenbi jan Cristo jiriani Diossen Shinan, mato meran jaketianra, jan Cristo jirianitonribi, moa máwatabo ikenbi, mato jirimanoxiki, ja mato meran iká jawen Shinan meranxon.

¹² Jaskara ikaxa, non keena keskáres akí, moa noa jati yamake, ebé joi akaibó.

¹³ Ja maton keena keskáres akí jaaxa, mato mawáti jake. Ikaxbi, ja Diossen Shinanman akinnares jakonma jawéki ati shinanbo keyokin jeneaxa, mato jatíbitian jati iki.

¹⁴ Jatíbi ja Diossen Shinanman yoiai keskati jakanabo riki, ikon Diossen bakebo.

¹⁵ Ja Diossen jawen Shinan mato meniara, jan mato iboataan mato rakéaima iki. Ja Shinanmanra akai, noa Diossen bake itiaknres imakin. Ja Shinan kopíresa noa rama ikai Dios akí neskati, ¡Abbá! iki, (ja iki Papá iki iká).

¹⁶ Ja noo meran Diossen Shinan ikátoninra, noa onanmai, moara noa jawen bakebo iki ixon.

¹⁷ Jaskara jawen bake ixonra, Diossen jato meninoxon yoini jawékibo, nonribi binoxiki. Ja jawékibora non Cristo betanbi iboanoxiki. Jatian já iní keskatiribi onitsapita ikaxa, noaribi jabetanbi jawen jakon netenko inóxiki.

Jan noa manata jakon nete

¹⁸ Ramatian jaxon non masá teneai jawékibo riki en oinna jawemabi, jaskata pekáo noa Diossen jakon netenko iki katibo shinanxon non oinna.

¹⁹ Jatíbi Diossen jonias jawékibora ikonbiresi manáke, moa jawen bakebo Diossen jishtiati nete nokótinin.

²⁰ Jatiobi nato netera jakonmaata iki, ikaxbi janbix ikáma iki jaskati, jara jan akátonin jaskara shinanna iketian iká iki. Ikaxbi nato netera manátiapari iki,

²¹ jaskatax jaribi jakonma jawékiainoax xabakaati. Jatíbi jawékibora xabakaanoxiki ja Diossen jawen bakebo jakonma jawékiainoa jato xabáaitian.

²² Nonra onanke, ramakamanbira jatíbi Diossen aní jawékibo, masábires tenei ishí ikai, westíora ainbo moa baken chexaa ikai keskati.

²³ Jabobichora iamai jaskati onitsapiti, noaribira jaskatai. Noakaya jayapari iti, jawen Shinan Diossen meniabo ikaxbi. Moa jawen bakekonshaman noa iketian, ja mawá ikainoa xabáatanan noa jirimati nete nokotai manai kamanra nonribi masá teneai.

²⁴ Jaskara ikonhaax manata kopí riki noa kishpinmeekana. Jawekeskataxbira, westíora jawéki moa bia ikax, noa jan manáti atipanyamake.

²⁵ Ikaxbi noa jan manata jawéki oinnamapari ixonra, onitsapiananbi koshiakin shinanxon non manaresti jake.

²⁶ Jaskaribiakinra, Diossen Shinanman noa akinnai, non atipanyamaa jawékiainbo. Nonra jaskáshamanhakinbo oranti onanyamake, ikaxbi ja Diossen Shinanra, noa kopí Dios betan yoyo ikin, onís joinshoko akai. Jara jaskáshamanhaxon non join yoiti atikoma iki.

²⁷ Jatian jatíbi non shinanbo onanna ixonra, Diossen onanke, jaweki ja Diossen Shinanman yoiai ixon. Ja Shinanra, jatíbi jawen jonibo kopí yoyo ikai, Dios keenai keskáshamankin oranti onanna ikax.

Jawe jawékininbira noa Dios jenemayamai

²⁸ Nonra onanke, jatíbi ja Diossen imai jawékibora jawen noi bakebo, jan jakonhati jawéki iki, janra jaskáai, ja moabi jaskara shinanna ixon, jato kenaabores.

²⁹ Ja moabi jato onanna ikáborá, Diossen shinanna iki, jawen bakebi keskáakin jato imati, jawen Bake Cristo, jaton wetsa reken imanoxon.

³⁰ Jatian moabi jato jaskara imanoxon shinannabora, jato kenaa iki, jatian jan jato kenaabora, ochaoma keskáakin jato banea iki, moa ochaoma keskáakin jato imaabora, jaboribi jawen jakon netenko jakanon ixon, jato imaa iki.

³¹ ¿Ramaki non jawe yoiti ja? Dios nobé ixon noa akinnaitianra, tsonbi noa jaweati atipanyamake.

³² Diossenra jawen bake noa washíyamaa iki, jaskakinra non toan mawáti raana iki. Jaskara kopíra anóxiki Diossen jawen Bake betanbi noa jatíbi jawéki menikin.

³³ Ramara ja Diossen katotabora jakonmabo iki, akin, tsonbi jato yoiti atipanyamake, Diossenbi moa ocha ayosma keskáakin jato oinna iketian.

³⁴ ¿Jatian tsonki rama jato castiganti atipana? Akamabobi, Cristora moa jaton toan mawata iki. Jaskati mawataxbira Cristo jíriribia iki, ramara Diossen mekayao yakáke, noa kopi yoyo iiti.

³⁵ ¿Tsonmein atiki, noa Criston noiabo, ikenbi noa jenemakin? ¿Onitsapiti jawékinin, meskó atikoma jawékibaon, ramianoxon noa jatíbiain benakanai jawékinin, jawékiati betan chopa keyoti jawékinin, onsá jawékibaon, iamaxon mawakan? Akamabobi.

³⁶ Diossen joi meranra ikai neskati:
“Mia kopira akanai noa jatíbitian retekin,
noa akanai ramiakin, yoinabo retekin boxon
akanai keskáakin”, iki.

³⁷ Ikaxbi jaskara jawékibo winókinbira, non onanke Criston noa noixon akinna, non-haresai.

³⁸ Enra onanke, noa Diossen noia iketianra, jawe jawékininbi noa jenemati atipanyamake. Mawakanbi, basibires noa jaai jawékininbi, ángelbaonbi, meskó koshiya yoshinbaonbi, jatíbi koshibaonbi, rama itai jawéki itan ramakaya iki kati jawékibaonbi,

³⁹ naikan iká itan main iká jawékibaonbi, jainoax jatíbi ja Diossen jonjaa jawékibaonbi. ¡Jawe jawékininbira noa jenemati atipanyamake, noa Diossen akonbireskin noia, non Ibo Jesucristonbi noa onanmaa iketian!

9

Israel jonibaon wetsabaon biamai jawékibo bikana

¹ Cristo ikonhai ixonra, en ikon yoiai, eara jansoyamai. Ja Diossen Shinanman akinnatonra, nokon shinan meran en onanke, en ikon yoiai:

² Eara kikinni onisai, masá shinankinra en jeneti atipanyamake.

³ Ja joniribi ikaxa, nokon kaibobo akinkasi, ea onitsapitai, jaskáaxon en jato akinti iketianra, ea jawemabi itiki, Cristomaanbires itaanan, Diossen masá tenemaa en teneti.

⁴ Jabo riki *Israelnin chiní rarebobo, jawen jonibo inon ixon, Diossen katotabo, jabokayara aka iki, Diossen jawen bake itiakin jato imakin. Dios iká iki jato betanbi; jawen koshi jato oinmaa iki, jainxon jato betan senenhabe konti joi aká iki, jawen eséribi jato menia iki, jato onanmaa iki, jaskáshamaankin já rabitibo, jainxon wetsa jawékibaon akinoxonribi jato yoia iki.

⁵ Jabo riki, non reken papa ipaonibaon chiní bakebo, jatian ja jonibo xarameax pikota ikaxa, Cristo iki judíobaon rarebo. Jara jatíbi jawékinin koshi iki, ¡Ja Dioskaya riki, non jatíbitian rabikin jenetima! Jaskara ibanon.

⁶ Diossenra jawen jonibo yoini joibo, senenhayamaa iki, akinra en mato ayamai, jatíbi judío jonibora ikonshaman Israel jonibobiresma iki.

⁷ Jainoax ja Abrahamman chiní bakebo kaitara, jatíbishamanma iki ikonkon Abrahamman chiní bakebo. Diossenra Abraham yoia iki: “Ja Isaacnin bakebo kaitara inóxiki, ikonkon min rarebobo”, akin.

⁸ Neskara jawékininra noa onanmai, westíora jonin rarebo ikaxes, tsoabi Diossen bake iamai. Jawen bake imanoxon Diossen yoiaores iki, ikonkon Abrahamman rarebobo.

⁹ Jaskara iti yoikinra, Diossen Abraham aká iki: “Moa westíora baritia iketianra, mia oinni ea joríbanoxiki, jatianra Sara moa bakeya inóxiki”, akin.

¹⁰ Ikaxbira, jabichoma iki. Rebecaninra rabébaon bakea iki, westíora joni betanres, ja non reken papashoko Isaac betan.

¹¹ Jatian pikotamapari ixon, ja bake rabekan, jakon, itan jakonma jawéki abékonamapari ikenbira,

¹² Diossen Rebeca yoia iki: “Ja rekenra inoxiki, chinikan yonoti”, akin. Jaskarainxonra noa onanmaa iki, jaskáati shinannabores jato Diossen katotai, jakon akana kopíma.

¹³ Jaskara yoiira ikai Wishá meran: “Já meranxon jawéki anoxonra, en Jacob katota iki, ixonbira en Esaú katóyamaa iki”, iki.*

¹⁴ ¿Jatian jaskáa kopíki, Diosra senenmaribi iki, noa iti atipana? Ikámabobi.

¹⁵ Diossenra Moisés yoia iki: “Jaweratoboki en noibakasai, jabora en noibai. Jawera-toboki en onísakasai, jabora en onísai”, ixon.†

¹⁶ Jaskara ikaxa, joni keenaton, iamax jawekeskabo aká kopíma iki, jato Diossen katotai. Jara noibamisti shinanya ixon Diossenbi jato akai iki.

¹⁷ Jawen joi meranra yoiai, ja Egiptonkonía apo Diossen neskáani: “Enra mia apo imaa iki, jaskara atipana koshia riki ea, iki ixon min onannon ixon. En jaskáaketian, jatíbiainxon ea onankanti kopí”, akin.

¹⁸ Jaskara ixonra, ja onísaxon akinkasaibores jato Diossen akinnai, jatian jan jaskámakasaibora jato jointi chorishmaxonai.

¹⁹ Atiki westíoranin ea neskáakin: ¿Jawe jakonma akáki joni Diossen yoiti atipana, jan shinannaton ikai jawéki tsonbi bechitenti atipanyamakenbi? akin.

²⁰ Jara en neskáakin yoiai: Ja Diossen akai jawékibo onankasi mia iiti ikaxbira, mia jawemabi iki. Jawetianbira mapó kentikan, jan aká joni, “¿Jaweati min ea jaskara akárin?” akin ati atipanyamake.

²¹ Ja mapokan teetaitoninra, jawen keena keskáakin mapó ati atipanke. Ja mapóbira jan jakon jawéki atishamanbiribi iti kenpo, itan jan wetsa jawékibires ati kenpo itiakin ati atipanke.

²² Jaskara keskáakinribira Diossen aká iki, Diossenra jaskáakin jato masá tenemai onanmakaskin, itan jawen atipana koshi jato oinmakaskin, kikinbiresakin tenexon moa masá tenemaxon keyotibores ikenbi, jato ayamaa iki.

²³ Jaskaribiakinra noa onanmaa iki, ani noimisti shinanya ixon, noa kishpinmati atipana. Janra noa noibaa iki, jaskáakinra, noa jain kaax jabé itibo moamabi noa benxoaxona iki.

²⁴ Jaskara ixonra, noa Diossen kenaa iki, judíobo xaranmea itan jatíribibo judíomabo xarameabi.

²⁵ Jaskara yoiira ikai, ja Oseasnin kirika meran wishaa neskati:

“Ja nokon jonima ikatiaibora, nokon joni riki mato, akin en jato anoxiki.

Jatian ja en noiama ikatiaibora, enra mato noiike, akin en jato anoxiki.‡

²⁶ Jatian, ‘matobora nokon jonimabo iki’ akin jato aníainxonribi, jato yoikanti iki: Matobo riki ja jiria Diossen bakebo”, akin.§

²⁷ Jainxonra ja israelitabo yoikin Isaíassen neskáakin wishaa iki: “Ja judíobaon chiní bakebo kaita, aniparo kexá iká mashi keska icha ikaxbira inóxiki, jawetiishokores kishpinmeeti.

* **9:13** Jatiribibaonra, ja hebreo join, katota itan katóyamaa iki iká traducinkanai, noia itan omisa iki, akin. † **9:15**

Ex. 33.19 ‡ **9:25** Os. 2.23 § **9:26** Os. 1.10

²⁸ Moa basima riki ja non Ibon jawen yoia joi senenhakin, jatíbi jonibaon akábo yoixontaanan, jato masá tenemati”, akin.*

²⁹ Jaskara yoira moabi Isaías iká iki neskati:
“Jatian ja jatíbi atipana koshia Ibon, Texemayamakin, noa jatíbi keyoni iketianra, ramabi ja Sodoma betan Gomorra jema iní keska noa ikeanke”, iki.†

Judíobaon jaskatax kishpinti joi ikonhayamaa

³⁰ Wetsa keskaakinra en yoiti atipanyamake. Judíoma jonibora, jaskatax jakon inoxon esé senenhai iikanainmabi jato Diossen ochaoma keskábo imaa iki, ja ikonhaax jaki koshikanketianres.

³¹ Jatian Israelitabo ikana iki, ocha ayosma keskáakin jato Diossen oinnon ikax, ja esekan yoiai keskati jati shinanyabobiribi, ikaxbi iti atipanyamakana iki.

³² ¿Jawekopiki iti atipanyamakana iki? Jabaonra shinanna iki, ja esé senenhaax jaskara iti, jatian ja Cristo ikonhaax iti shinanyamakana iki. Jakopira jabo tatí ikana iki, ja “jaki tatí ikax pakékanai makanki”.

³³ Jaskara Cristo iti yoira, Dios iká iki jawen joi meran neskati:
“Enra *Sión jemanko, westíora shanka rakanai. Ichara jaki tatí inoxikanai. Ikaxbi, já ikonhaax jaki koshiaibora, parameetamabo ikanti jake”, iki.‡

10

¹ Ebé joi akaibó, eara ikonbiresi keenai, nokon kaibo judíoboribi kishpinmeetinin, jaskákinra akai en jato kopi Dios yokákin.

² Enra kikinhakín onanke, jabora Diossen yoiai keskábore senenhati shinanyabo ikanai. Ikaxbi, onanxon atikeskaakin atibora onanyamakanke.

³ Jabaonra onanyamaresai, ja Diossenres jakon jonibo jato imai. Jaskákinra, jatonbinix jakon joni iti shinankin, ja jaskáaxon noa Diossen jakon joni imatikaya, pekáoriakana iki.

⁴ Ja eséra, moa Cristo joketian jainres senena iki, ramara ja Cristo ikonhaxes, noa jakon joni iti iki.

⁵ Jakon joni jato Diossen oinnon ixon, esé senenhati shinannaibo yoikinra, Moisésen neskáakin wishaa iki: “Ja esekan yoiaibo senenhai joniresa inóxiki jati neteya iki”, akin.*

⁶ Jatian jakon joni keska Diossen oinnon ixon; já ikonhairibi neskáakin yoiai: “Jawetianbi ¿Tsoamein iti atipanke naikan kaai? Ixon shinanyamawe. Mato jaskatara itiki: Cristo jonon ixon yoii kati keska.

⁷ Jainoax, ¿Tsoamein mawábo ikain katiki?” Ikiribi iamakanwe. Mato jaskatara itiki, ja mawábo ikain kaxon, Cristo jirimati yoii iti keska.

⁸ Ikaxbi Wishá meranra ikai neskati: “Diossen joira mii ochóma iki, min kexá betan min jointiainra itinke”, iki. Nato Diossen joi riki, ja ikonhaax jaki koshiti non jato yoiai.

⁹ Jawetianki min kexakanbishaman, Jesús riki nokon Ibo iki mia ikai, itan mawákenbi Diossen jirimaaribi, jointiaxonbi min ikonhai, jatianra mia kishpinmeeti iki.

¹⁰ Non jointinin riki, Dios ikonhati jakon joni inoxon. Jatian kishpinmeeta inoxonra, non kexakanbishaman, Jesús riki nokon Ibo, iki noa iti jake.

¹¹ Diossen kirika meranra ikai: “Ja ikonhaax jaki koshiabora, parankanabo ikan-tima”, iki.†

¹² Ibanon tsoabires, judío itan judíomabo inonbi, jatíbira noa ja Diosyabicho iki. Jara jatíbibo betan jakon ixon, já yokákanabo akonbireskin jato akinnai.

¹³ Jaskara yoira ikai Wishá meran: “Jaweratoboki ja non Ibo akí, ea akinwe, iki ikai, jabora jan jato kishpinmatiki”, iki.‡

* 9:28 Is. 10.22-23 † 9:29 Gn. 19.1-28; Is. 1.9 ‡ 9:33 Is. 8.14; 28.16 * 10:5 Lv. 18.5 † 10:11 Is. 28.16 ‡ 10:13 Jl. 2.32

¹⁴ Ikaxbi ¿Jawekeskaxonki, ea akinni jowé akin akanti iki, já ikonhamabo ixonbi? ¿Jatian jawekeskaxonki non Ibo ikonhakantiki, jawetianbi ninkáyosma ixonbi? ¿Jatian tsonbi ja joi jato yoiamaitianmein, jawekeskaxon ninkákanti iki?

¹⁵ ¿Jatian, jawekeskaa xonki jato joi yoikantiki, tsonbi jato raanama ixonbi? Diossen joi meranra ikai: “kikin metsáshaman riki, ja jakon joi yoiaibo, non jato nokotai oinna”, iki.

¹⁶ Ikaxbi, jatixonbishaman ayamakana iki, ja jakon joi ikonhakin. Jaskara yoiira inike Isaías neskati: “Ibó, non jato joi yoiabira, tsonbi ikonhayamake”, iki.

¹⁷ Jaskara ikaxa, ja Dios ikonhati iki, jawen joi ninkáxon ati, jatian ja non ninkáti joi riki, Diossen joi.

¹⁸ Jatianra ea yokakaatai: ¿Jabaonmein ninkáyamaa iki, joi yoikanaitian? iki. Jabaonra ninkákana iki. Diossen joi meranra ikai neskati:

“Jatíbiainra nato joi yoikana ninkakaata iki.

Mai senenain kamanbobira nato joi nokota iki”, iki. §

¹⁹ Jainoax ea iribai yokakaati: ¿Ja judíobaonmein neskara onanyamakana iká iki? iki. Rekenparira Diossen Moisés jato yoimaa iki:

“Ja wetsa jonibo nokon joni itin keentimaakinra, en mato imanoxiki,

ja shinan maxkata jonibokira, en mato sinámanoxiki”, akin.*

²⁰ Jaskáribiakin onsatanyamakin, Isaíasen jato yoia iki:

“Jan ea benayamakatatitaibaonra, ea nokokana iki,

jan ea manoyamakatatitaiboki pikoxonra, en jato

onanmaa iki”, iki Dios iní.

²¹ Jatian ja *Israelitabo yoi, Dios ikábiribira Isaíasen yoinike: “Westíora netera en manabaita iki, ja jakonma itan yoitima jonibo akinkaskin”, iki iká.

11

Diossenra jawen jonibo jeneama iki

¹ Jatianra enbix yokakaakin en shinannai: ¿Diossenmein jawen katota jonibo moa jeneke? ixon. ¡Jatora jeneama iki! Earibira *israelita joni iki, earibi riki, ja Abrahamman chiní bakebo kaitainoa, jaskaranixa ea Benjamínman rarebo iki.

² Diossenra jeneama iki, ja moatianbi jawen jonibo ikanon ixon jato katota *israelitabo. ¿Matonki onanyamaa, Diossen Elías yoini? Elías inike, ja israelitaboki jakonmaati Dios akí neskati:

³ “Ibó, ja min *profetabora moa retakanke, itan jainxon mia yoina retexontibora moa ras akanke. Eabicho riki ja texea. Jatianra moa earibi reteti shinankanai”, iki.

⁴ Jaskáaketian Diossen yoia iki: “Kanchis waranka joniparira, ea ikonhaax eki koshii jenetama ikanai, jabaonra ja bebon chirankooxon dios Baal rabikanama iki”, akin.

⁵ Jaskáribira rama ichama jakanke, ja Cristo ikonhaax jaki koshiabo, jakon shinanya ixon jato Diossen katotabo.

⁶ Jatian jakon shinanya ixon, jato Diossen katota ikenra, moa jakon jawékibo akana kopíma iki, jato Diossen katotai. Jatian jaskara kopíres jato katotai ikaxa, ja Diossen jakon shinan, moa yamati iki.

⁷ Jaskara ikenbira, judíobaon nokoyamakana iki, ja jaton benai jawéki. Ikaxbi Diossen katotabaonresa, ja jawéki nókokana iki. Jatian wetsabora kikin yoitimairabo ikana iki.

⁸ Jaskara yoiira Diossen joi meran neskatai:

“Diossenra yoitimabo jato banémaa iki,

jaton bero itan jaton pabíkibora jato

xeponaana iki, jatian ramakamanbira jaskara ikanai”, iki.

⁹ David inike neskati:

“Ibanon jaton fiesta akanaibo, jan jato ramímati jawékibi iki, jainoax ramíkanketian, jato Diossen masá tenemati kopí.

¹⁰ Ibákanon, benchebo baneti, moa oinyamanox. Ibákanon, moa beoresashokobo jatíbitian iki”, iki.

Judíomabo kishpinti

¹¹ Jatianra enbix yokakaakin en shinanribiai: ¿Jakonmain paketaxmein ja judíobo moa jawetianbi shinanmeeyamanoxikanai? Ixon, ikama. Jaskati ja judíobo yoitimakana ikenkayara, jaton toan ja judíomabo jato kishpinmai, jato jaskámaitian onannax judíobo jaonparana ikanon ixon.

¹² Jaskara iken, ja judíobo jakonmain pakékana toan, ja judíomabaonribi nato netenxon, jakon jawékibo bikana iketianra; non shinanti atipanke, ja judíobo moa jatikaxbi jakoni ikanaitianra, bebonbires noa Diossen jakonhaatiki ixon.

¹³ Ikaxbi, ja mato judíomabora en yoiai, mato xaranra ea Diossen raana iki, mato akinnon ixon, jakopíra aniakin ja tee en shinannai.

¹⁴ Ea keenai riki, neskáakin en mato akinnaitian, Diossen paranan ikin, jabaonribi ikonhaax jatíribi nokon kaibobo kishpinmeekantin.

¹⁵ Jabo jakonmaakana toan riki, ja judíomabores Dios betan jakon banékana, ¿Jawekeskakayabira itiki, jakiribi Dios betan jakon banékanketian! Jawekeskamakan, mawata iitibi jirikana keskábo.

¹⁶ Ja reken pan xoia waata min Dios meniketianra, ja min meínna tonko moa jatiobi Diossena ikai. Jatian ja jiwi taponbo maton Dios meniketianra, jawen ponyanboribi moa Diossena banetai.

¹⁷ Jatíribi judíobora Diossen jato jenea iki, ja olivo ponyanbo ponxtekanai keskáakin. Jaskáaxonra, ja nii meranoa olivo ponyan bexon, nenkanai keskáakin mato bia iki. Mato jaskáaka ikaxa, rama ja jiwimea jakon jawékibo bii mato iitai.

¹⁸ Jaskara iken judíobo jakonmanin yointaan, mato jakonman rabíamakanwe. Shinankanwe, mato kopima riki, jabo jakana, jabo kopíkayara mato jakanke.

¹⁹ Jawekeska ixon, maton shinantiki: “Ja judíobora Diossen jato jenea iki, noabo jawen joni imati kopí”, ixon.

²⁰ Ikon riki jaskara, jabaon ikonhayamakanketianra, jato Diossen jenea iki. Ikaxbi matora ikonhaa kopíres jawen jonibo imaa iki. Jaskara kopí rabíamakanwe, kikin-nireskaya koirameekanwe.

²¹ Ja judíobo jenení ixonra, matoribi Diossen jeneshokoti atipanke.

²² Oinkanwe, Dios riki kikinbires jakon itan jakonma ixontimaribi, jaskara ixonra, jakonmaakanketian jato masá tenemaa iki, jatian matobiribira jakonhaa iki. Jatian jaskáakin jakonhaa ikax, mato jakoni ikaitianra, mato jakonhaaboresti jake. Jatian jaskáyamaitianra, matoribi moa Diossen jeneti iki.

²³ Jatian ikonhayamani ixonbi, moa judíobaon ikonhakanketianra, jakiribi jawen jonibo jato Diossen imatiki. Jaskáakin jato jakiribi imati atipana koshia riki Dios.

²⁴ Ja nii olivo ponxteanan, ja baná olivoki neennai keskáakinra, Diossen jawen joni mato imaa iki. Jatian jabokaya jawen jonibo iketianra, atibi ja judíobo jakiribi jato Diossen biribati iki.

Judío jonibo kishpinkanti

²⁵ Nokon wetsabo, jaskara shinanxon, Diossen akaibo maton onantininra ea keenai, mato rabíyamanon ixon. Jatíribi judíobora ikonhakashamai yoitimakana iki, jatianra jaskábipari ikanti jake, ja judíomabo jatikaxbi Cristoki koshikanai kaman.

²⁶ Moa jaskákanketianra, jatíbi judíobo Diossen jato kishpinmanoxiki. Jaskara yoiira ikai Wishá meran:
“Jan jato xabáakai jonira *Sión jemameax
jonoxiki, joxonra, ja Jacob jakonmainoa

xabáanoxiki,*

²⁷ Natora iti iki ja senenhabekonti joi en jato betan aká, moa jaton ochabo soaxona pekáo”, iki.

²⁸ Ramara jawen rawíbo keskáakinpari, ja judíobo Diossen jato akai, matonribi ja bená joi ikonhakanon ixon mato akinti kopí. Ikaxbi Diossenra, ja judíobo jato noikin jeneama iki, jaton rekenbo moatianbi jawen joni iti jato katota ixon.

²⁹ Diossenra jakiribi bichinoxon jato jawéki meniamai. Jainoaxa jawen katota joni-boki, jawetianbi shinanbenoyamaribiai.

³⁰ Moatianra matobiribi Dioski yoitimakana iki. Jatian ramara, ja judíobobiribi yoitimakana iketian, matobiribi Diossen noibaxon akinnai.

³¹ Jaskáribiira rama, jabobiribi yoitimakanai, ja mato noibataan Diossen akinna keskáakinribi, jaboribi jato Diossen akinnon ikax.

³² Diossenra jatíbi jonibo senenbires yoitima shinanyabo jato imaa iki, jaskarainxon senenbiresibi jato jatíbi noibataan akinnoxon.

³³ ¡Dios iki ikonbiresi jatíbinin senena! ¡Jawen jawéki ati onan shinan, itan jawen ani onan shinanra jainshaman senena, tsonbi onanti atipanyamake! Tsonbira jaskara shinannaibo yoiti atipanyamake itan jan akai jawékiboribi onanti atipanyamake.

³⁴ Jaskara yoiira ikai jawen joi meran:

“¿Tsonki aka Diossen shinan onankin?

¿Ameinti atipanke westíora jonin Dios

shinan menikin?

³⁵ ¿Tsonki aká iki, janpari Dios jawéki menikin, abánon, janbiribi kopikin menishokokin ixon?” Iki.

³⁶ Diossibakeaxkayara, jatíbi jawékibo joái, jan jamaaresa, jatíbi jawékibo jake, itan jawena riki, ja jatíbi jawékibo. Jaskara iken, ja Diosreskaya jatíbitian rabinon akanwe. Jaskarakaya ibanon.

12

Benati jati

¹ Ebé joi akaibó, noibataan mato Diossen jakonhaabo iketianra, en mato yoiái. Ja jiriabi jawéki Dios meniti keskáakin, jatiobi maton yora Dios menikanwe, jawe ochaomabi itan ja Dios keenai keskáshamankin. Jaskaraxon riki, non akonkin Dios rabiti.

² Ja nato netemea jonibo ikai keskatiribi, moa jayamakanwe. Jaskáyamaikaya, moa bená shinanbo akáx, wetsaresibii jakanwe. Jatianparira maton onantiki, jaskara maton atin Dios keenaibo. Ja iki jakon ati, jawen keenshaman iti, itan senen iti.

³ Diossenra jakon shinanya ixon, jawen raana joni ea imaa iki. Jakopíra en mato yoiái, jaskarairanixmabi bebonhira kikinman matonbinix shinanmeeyamakanwe. Jaskaya-makinkaya, ja ikonhaketian, mato Diossen jawen onan shinan menia betan senenresibi jakonhakinres shinankanwe.

⁴ Non yora iki icha mebia, ikaxbi jatíxonbi ja teebires ayamai.

⁵ Jaskáribi riki noa. Ikaxbira noa westíora yorabicho keská iki, Cristo ikonhai bo ikax. Jaskatira ikai noa akinnanani, westíora yorabicho keská itaanani.

⁶ Diossenra, já keenatonbiribi meskó jawen onan shinanbo noa westíorabo menipakea iki. Jaskara ixon, jawen shinanna jawékibo yoiti onan shinan mia Diossen menia iketian, awé ja min ikonhai keskáakinribi jato yoikin.

⁷ Jato akinni teeti shinanya mia imaa ixon, jakonhakin jato akinwe; jato axeati onan mia imaa ixon, jato axeawe.

⁸ Ja koshiakin jato shinanmati onan imaa ixon, jakonhakin yoixon jato koshi shinan bimakanwe, ja maxkatabo akinti shinanya imaa ixon, yoashiamakin jato akinwe; jato

* 11:26 Is. 59.20-21

ikinti onan shinanya mia imaa ixon, kikinni koiranmeetaanan ja tee senenhawe; ja maxkatabo akinti shinanya imaa ixon, raroshaman shinanyaxon jato akinwe.

Joi akai ixon, jaskarabo senenhati

⁹ Akonkin wetsabo noikanwe; jakonmaa jawékibo jenetaanan, jakon jawékibores akanwe.

¹⁰ Joi akaibo ikax, iti keskatikaya noianankanwe. Wetsabopariakin shinankanwe, itan jakonires oinhanankanwe.

¹¹ Koirameekainxon, chikishamakin, rayáshaman shinanyaxonres, non Ibon tee axonkanwe.

¹² Non Ibon manatax, raroshamanres jakanwe; masá tenei onitsapikinbi koshi shinanyaxon tenekanwe; jawetianbi orankin jeneyamakanwe.

¹³ Ja joi akaibo maxkata ointaan, jato akinkanwe; matoiba merákanketian, jakonhaxon jato bikanwe.

¹⁴ Jan mato ramiakaibo, jakonmaa itiakin shinanxonyamakanwe, jakon ikantiakinreskaya jato Dios yokáxonkanwe.

¹⁵ Ja raroaibo betan rarokanwe; ja masá shinanni winiaibo betan winikanwe.

¹⁶ Senenbires wetsabo betan shinanmeeti jakanwe, rabitaibo iamakanwe; ja rabitinin shinanmeeyamaibo keskatiribi ikanwe; matonbinix jatíbi jawéki onannaton shinanmeeyamakanwe.

¹⁷ Mato jakonmaakana, kopikin jato jakonmaayamakanwe, jatíbi jato jakonhatireskaya shinankanwe.

¹⁸ Maton atipana senen, jaskatax jatíbibo betan jakonax jati benakanwe.

¹⁹ Jakonmaakana, matonbi jato kópikasi iamakanwe, ebé joi akaibó, Diossen meke-manreskaya jenekanwe. Wishá meranra ikai non Ibo neskati: “Ea riki jan jato kopíxonai, ja akana keskáakinribira en jato onitsapimatiki”, iki.

²⁰ Jaskara iken, ja min rawí pikasaitian, pimawe; nomiaitian xeamawe, min jaskáara ikonbiresi rabinti iki.

²¹ Jakonma jawékibaonra miaaresnake koiranmeewe, jakon jawékibores akinkaya ja jakonma jawékibo minhareswe.

13

¹ Jatíxonbira joni koshibaon yoiai joibo, senenhaxonkanti jake, ja koshi jikiabora, Diossenbi imaa ikanabo iki, tsoa joni koshibira, Diossen imaamabi koshi jikia yamake.

² Jaskara ikenra, ja joni koshiki yoitimataibo, Dioskiribi yoitimakanai, jatian jaskati yoitimataibora, masá tenemakanti jake.

³ Ja joni koshibora, jakoni jaabo jatoki rakénon ikax ikanama iki. Ja jakonma akaiboresa ikanti iki, jatoki raketi. Koshiboki rakéyamai jatín keeni, jakonires jawé, jatianra koshibaon mia jakonhakin oinkanti iki.

⁴ Jabora Diossen ati yoia senenhainboresibi ikanai, mia jakonax janon ixon. Ikaxbi jakonmai já ikaxa, mia itiki raketi. Yankabiresma riki ja espada yatankana. Jabora Diossen ati yoiaibo senenhairesibi ixon, ja jakonma akaibo jato masá tenemakanti jake.

⁵ Jaskara ikenra, koshibaon joi non senenhaxonti jake, noa castiganyamakanon ixonresma, non jaskáakin senenhakaya, jakon iketian shinan meran onanxon.

⁶ Jaskara kopíribira, ja apon kopíati yoiaibo maton kopíakai. Ja koshibora jaskara tee Diossen meniabo iki, jakopíra ja senenhakanai.

⁷ Ja maton kopíati jawékibo, kopíapakekanwe; mato apon kopíati yoiai jawékibo, kopíakanwe; wetsa jawékibo kopíribi kopíakanwe; ja jakonhaxon ikinti jonibo, jato jakonhakanwe; ja joi ninkáxontibo, jaton joi ninkaxonkanwe.

⁸ Tsoabi jawebi ribinyamakanwe; noitininkayara iti jake, maton jato ribina. Jatian jaweratobaonki jabé joni noia, janra ja esé meran iká jatíbi joibo, moa senenhake.

⁹ Ja senenhati joibora ikai neskati: “Wanoya itan benoya ixon, wetsa betan yoranti ayamawe; jato reteyamawe, yometsoyamawe, [wetsa joniki jansoyamawe], wetsabo jayata jawékinin keenyamawe”, iki. Ikaxbi, ja natobo itan ja wetsa senenhati joibora, non senenhati iki: “Minbix mia noikaata keskáakinribi mibé joni noiwe”, iki iká esé senenhaxonres.*

¹⁰ Noixonra ja nobé joni non jakonmaayamai. Jaskara ikenra, ja noimisti iki, jan jatíbi esébo noa jakonhakin senenhamai.

¹¹ Jatíbi nato jawékibo akanwe, netebo wínoti iitai ointaan, moa mato oxá jishtenti hora riki. Ramara ja Cristo non ikonhanontian iní bebonbires ochóma iki, ja noa kishpinti.

¹² Moara yamé basi iki, jatian nete xabátira, moa ochóma iki. Jaskara kopí, ja yamé meranxon akanai ocha jawékibo jenetaanan, joé keska napo janon akanwe. Ja noa jaskatara iti iki, kikinbires jakon, ja jayakax reteanantibaon sontáro raokaata keská.

¹³ Jaskara joé napo ixonra, jakon jawékibores non jato oinmati jake. Fiestaax, icha piti akáx paenkanainkobo iamakanwe; tsini shinanman imaa, wetsabo betanbires teaanani meskó jawékibaon cheayamakanwe; wetsabo betan ramiananyamakanwe, itan jatoki notsireskinribi jato ramiayamakanwe.

¹⁴ Jaskáyamaikaya, Jesucristo betanbi westíora shinanyabicho ikanwe, moa jawekeskaxonbi ja yora keenai jawékibores axontima kopí.

14

Kikinni Dioski koshiamabo jato jaskáati

¹ Kikinni Dioski koshiamabo, jakonhaxonres jato ikinkanwe. Jatón shinannai jawékibo yoikin, jaskarama riki akin jato ayamakanwe.

² Jarake jatíribibo, non jatíbi pitibo pitira jakon iki ixon ikonhaibo; jatian ja kikinni koshiamabaonra, jaskarabo jawékiatima shinankin, yoá banares pikanai.

³ Jaskarabo ikenra, ja jatíbi pitibo piresti onanxon, piaibaon ja piti piamai ointaan, jato omistima iki. Jatian jatíbi pitibo pitima shinankin piamaibaonra, jatíbi piti piresaibo, jaskaratonbo jato yoitima iki. Matora jatíbi moa Diossenabires iki.

⁴ Matonra wetsabaon yonoti jakonmanin yointi atipanyamake, jawen ibonresa onanke, akonkiakanai senenhakin, jan ati yoiabo ixon. Ikaxbira jakon akanti jake, ja Ibon atipana koshia ixon, jato akinnai kopíres.

⁵ Wetsa jawékiribira en mato yoiai: Jarake jatíribibo, ja netebicho riki jakon iki, ikaibo; jatian wetsabaonbiribira shinannai, jatíbi netera senenbires ixon. Ikaxbi, Westíorabaonkayara onanna iti jake, ja en shinannai jawékira jakon iki, ixon.

⁶ Ja netebicho riki jakon iki ixon, ja nete mekeaibaonra, Diossakin shinanxon akanai; jatian ja jatíbi piti piaibaonra Diossakin shinanyaxonribi akanai, jakopira Dios iráke akanai; jatian ja jatíbi piamaibaonra, Diossakin shinanxonribi akanai, jakopira jabaonribi Dios iráke akai.

⁷ Jatíbi noabora non keenaton noa jayamake, jainoax non keenatonribi noa mawáti atipanyamake.

⁸ Noa japariaxa, non Ibonapari iki, jawetianki noa mawatai Ibonaribi noa ikai. Jaskara ikaxa, noa japaria ikax, itan moa mawata ikaxbi, noa Cristona iki jeneyamai.

⁹ Cristora, mawataxbi jiria iki, jaskatax ja mawatabaon, itan mawatamabaon Ibo iti kopí.

¹⁰ Jaskara kopíra, ja mibé joi akai min jakonmanin yointi atipanyamake itan omisti atipanyamake. Noara wetsa neten, jatikaxbi Dios bebon chankánoxiki, ja non aká jawékibo noa jan yoixonpakenon ikax.

* 13:9 Ex. 20.13-17; Lv. 19.18; Dt. 5.17-21; Mt. 22.37-40

11 Noa jaskati yoiira ikai, jawen kirika meran neskati: “Ikon jawékira en yoiari; jatikaxbira ebebon beax, chirankoonoxikanai, jaskataanra jatixonbiribi, mia riki ikon Dios, akin ea rabikanti jake ikira ikai, non Ibo”.*

12 Jaskara ikenra noa westíorabo Diossen yoipakenoxiki, ja non aká jawékibo itan ja noa ikáboki jawekeska iká iki, ixon.

Wetsabo jakonma shinanmatima

13 Jaskara iketian wetsabo jakonmanin yoini jenétanankaya, nonbixbiribi noa koiranmeeti iki. Jainoax nobé joi akai joni noa ikaibo ointaan, meskó shinannax Dioski ochati jisá onannax, noakaya jaskati jaai jeneti iki.

14 Ikaxbi ja Ibo ikonhai ixonra en onanke, yamarake janbixbi jawékiati jakonma ikai. Ikaxbi tsonki ja jawékiatira jakonma iki ixon shinannai, janra piti yamake.

15 Ikaxbi, jaskara pitibo pikin atiki, ja mibé joi akai joni min jakonma shinanmakin, jatianra min jato kikinakin noiama ikai. Jaskáakin pitibo jawékiai kopíresa, min jato Diossen joi jenemanake, koiranmeewe; ja joni noiajibira, Cristo jawen toan mawata iki.

16 Ja aresti jakon onanxon maton akaibora, jakonmanin yoinkanake, jato jaskáamayamakanwe.

17 Diossen keena keská atira, meskó jawékiati jawékiai itan meskó xeatibo xeai jati jawékima iki; jara keenai, itibi keskati mato jatin, wetsabo betan jakonshaman itaan, mato raro jatinkayara keenai. Jaskatira noa jati iki, ja Diossen Shinanman imaa.

18 Jaskáakin ja Criston yoiabo senenhaxonaikira, Dios raroti iki. Jatianra joniboribi ikanti iki, nato riki ikon jakon joni, iki.

19 Jaskara iken, jaskatax wetsabo betan jakonax jati, itan jaskatax noa jatikaxbi shinan meran akinnananax anitikaya, benanon akanwe.

20 Westíora piti kopíshoko ja joni moa Dios-betan jakoni jakenbi, jaibakea ochómayamawe. Jatíbi jawékiati jawékira jakonbires iki; Ikaxbi ja non piatian oinxon, jakonma shinantaanan, Diossen joi jenekanti riki, jakonma.

21 Jaskara ikenra, ja piamakanai nami, itan xeayamakanai pae jawékibo non moa ayamaakaya, jakon iti iki; jainxon jaskaraton ja nobé joi akaibo, meskó shinanmaxon, jato ochamati jawékiboribi moa non ati yamake.

22 Jaskara jawékibo aresti jakon onanxonbi, Diossen mekenmanres jénewe. Diossenra raroshaman imai, ja jakonma akai, jawen shinan meran yamaxon, jakonshaman shinanyaxonres akai joni.

23 Ikaxbi ja min piaibo min shinan meran jakonmatani iti jisá ikenbi akáxa, moa mia jakonmain pakéke, jaskara shinanyaxon aka kopí. Jatíbi jawéki, ja non shinan meran jakonmatani iti jisá ikenbi non akára moa ocha iki.

15

Criston ikábo chibanti

1 Noa moa Diossen joinko koshiabo ixonra, ja ramakaya koshiaibo non jato akinti jake, jawetianbira noabicho jakon iti non shinanti yamake.

2 Nonra jatíxonbi ja nobé joi akaibo jakon imatiakin shinanti jake, jaskatax jaboribi moa jakoni jaax, bebonbires Dios ikonhai koshikanti kopí.

3 Cristobira jawen keena keskáres akí jayamaa iki. Jaskara yoiira ikai Diossen joi meran neskati: “Min rawíbaonra mia ramiakin, earibi ramiakanke”, iki.*

4 Jatíbi, ja Diossen joi meran wishakanabora, non jaskarainxon onannon ixon, akanabo iki. Noaribi, moa koshiakin shinantaanan, masábo meetibi, shinan namanyamakin

* 14:11 Is. 45.23 * 15:3 Sal. 69.9

ja Wishakan yoiabores ikonhataan, bebonbires noa iki kati jawékinin manatabo ikanti kopí.

⁵ Diosbi riki, mato jan koshi shinan itan jakon shinan bimai. Abánon janbikaya, mato wetsabo betan jakonax jatiakin imakin, ja Criston jaskati jati yoini keskatishaman, mato jakánon.

⁶ Jaskati jaxon, maton jatíxonbi senenbires itan já shinanyabichoxon, jakonshamanhakin ja non Ibo Jesucriston Papa Dios, maton rabinon.

Ja bená joira, jatíbi jonibaona iki

⁷ Jainxon ja matoiba beaibo jato jakonhaxonres bikanwe, mato Criston aní keskaribiakin. Abákanon jatiankaya, jatíxonbi Dios rabikin.

⁸ Enra mato yoiái: Cristora joá iki judíobo akinni, ja jaton rekenbo yoini joibo senenhaki, jaskáaxon jan anoxon yoiabo Diossen senenhai jato oinmati kopí,

⁹ itan ja judíomabaonribi noibataan jato akinna onanxon, Dios rabikanon ikax. Jaskara yoiira ikai jawen Wishá meran neskati: “Jaskara kopíra, ja maibotiibi ikana jonibo xaraxon en mia rabiti iki, min jane rabiira ea bewati iki”, iki.†

¹⁰ Jainoaxibi ikai: “Ja maibotiibi iká jonibo, judíobo betan tsinkitax rarokanwe”, iki.‡

¹¹ Jainoax iribai neskati: “Ja non Iboki bewakanwe jatíbi jonibo, jatíbiain jakanabaon ja rabikanwe”, iki.

¹² Jatian, Isaíasribi inike neskati: “Isaíkan chiní bakebaon bakera pikónoxiki, jara jonoxiki, ja maibotiibi jakana jonibaon koshi itaan jato ikinni. Jatianra jaki koshiax, jaon manánoxikanai”, iki.§

¹³ Abánon ja noa jan manátia imai Diossenbi, raro shaman itan jakonbires mato imakin, ja ikonhai mo mato iketian. Jainxonribi, jawen Shinanman atipana koshin mato akinbanon, jaskatax mato bebonbires manátia iti kopí.

Pablon tee akábo

¹⁴ Nokon wetsabó, enra mato onanke, matora noimisti shinanyabo iki, jainxonribira moa maton jatíbi jawékibo onanna iki, jaskara ikaxa, wetsabo betan inonbi, moa mato eseananti atipanke.

¹⁵ Jaskara ikenbira, onsatanyamakin, nato kirika en mato wishaxonai; jawetii joibo mato jakiribi shinanmati kopí. Enra mato jaskáai, jakon ixon ea Diossenbi amaa,

¹⁶ ja Jesucriston tee axonkin, judíomaboribi akinti ea imaa ixon. Ja en senenhati tee riki, jaskatax kishpinti, jato Diossen onanmakasai joi jato yoiti. Ja judíomaboribi moa Diossen oinna, jakon jawéki já menikana keskábo ikanti kopí, moa jawenabiribi itiakin jawen Shinanman jato imaabo ikax.

¹⁷ Jaskara ikenra, jakonshaman shinanni ea raroai, Diossen tee en axonaitian, ea Jesucriston akinna kopí.

¹⁸ Neskara jawékibora, enbi aká jawékima iki. En mato yoiái riki, jaskáaxon Criston emeraxon, ja judíomabobi moa Diossen yoiái keskati jaai peokookantiakin jato imaa. Jaskákanti kopíra, en joibicho yoiyamaa iki, meskó teboribira en aká iki,

¹⁹ anibires ratéti jawékibo, itan ja oinxon onanti jawékiboribi en aka iki, ea Diossen Shinanman atipana koshi meniaton. Jaskáakinra, Cristokiri iká joi en jatíbiain yoiái iki, Jerusalén mainkoxon peoxon Iliria mai senena kaman.

²⁰ Jaskarainkobo joi yoikinbira, moa wetsabaon joi yoiainkobo, ja Cristokiri iká joi en yoiamaa iki. Nokon shinanra iká iki, ja joi ninkákanama ikainkobo jato joi yoiti, moa wetsabaon tee peoainkobo en atima kopí.

²¹ Jaskáakinra, ja Diossen kirika meran yoiái joibores en senenhai iki: “Jawetianbi jakiriti iká joi ninkatamabaonra, oinnoxikanai, jatianparira onankanti iki, jaskarabo ninkatama ixonbi”, iki iká.

† 15:9 Sal. 18.49-50 ‡ 15:10 Dt. 32.43 § 15:12 Is. 11.10

Pablon Roma jeman kakaskin shinanna

²² Nato teebopari akira, mato oinni kakasibi, ea kati atipanyamaa iki.

²³ Ikaxbi ramara, moa ja joi ninkákanama ikainkobo, en jato ninkámakin senenhake. Jatian moa icha baritiaira matoiba kakaskin shinanna ikaxa,

²⁴ rama ja Españain kaai taxnaxon, en mato oinni kati shinannai. Jatianra ea keenai, mato betan nokoananax ea raroa pekáo, ea moa karibaitian, maton ea akintinin.

²⁵ Ikaxbi ramara, Jerusalénhainpari ea kaai, jainoa joi akai judíobo akinnoxon, koríki tsinkikana jato boxoni.

²⁶ Nato Macedonia main iká itan Acayainoa joi akaibaonra, koríki tsinkikanke, ja Jerusalénhain iká joi akaibo jawebiomairabo, jato bomanoxon.

²⁷ Jara jatonbi shinanxon akana iki. Jara iká iki, jaton ati jawéki. Ja joi akai judíobo kopí, ja judíomabo Diossen jakon shinan menia iketianra, jabaonbiribi jato jayata jawékinin, ja judío joi akaibo jato akinshokokanti jake.

²⁸ Jatian jaskáakin ja ebé bomakana koríkibo moa jato menikin senenhayontaanra, ea moa Españain kaai kanoxiki, jatianparira ea matoiba meránoxiki.

²⁹ Enra onanke, ja matoiba merati kakinra, ja Criston icha jakon jawékibo en mato boxonoxiki ixon.

³⁰ Ebé joi akaibó, non Ibo Criston janenko, itanribi ja Diossen Shinanman noa noimisti shinanyabo imaa iketianra, enra mato yokatai; ebébi masá teneai keskati itaanen, ea Dios yokáxonkanwe, ea jan akinnon.

³¹ Judea mainra, Cristo ikonhama judíobo jake, jabaon ea ramiakanaketian, ea Dios yokáxonkanwe ea jaweayamakanon. Jainxon ja Jerusalénhain iká judío joi akaibokiribi orankanwe, ja bomakana koríki en jato boxon menia, jakonshaman shinanhanan bikanon ixon.

³² Jatianra jaskáakin Diossen shinanna iketian, mato oinni kaax, ea raroshaman matoiba nokóti iki. Jatianparira moa jain ikax, jawetio basitaniribi ea tantiti iki.

³³ Ea keenai riki, noa jan jakonbires jamai Diossenbi mato westíorabo jakonbires jamatinin. Jaskara mato imabanon.

16

Pablon jato saludo bomaa

¹ Jainxonribi en mato yoiái riki, nato nobé joi akai non poi Febera kikinshaman jakon shinarya ainbo iki ixon, jara Cencreainoa joi akaibo ikinti imakana ixon, jato ikinni iitai.

² Janra ichabiresakin jato akinnabo jake, earibira jan akinna iki, jaskara iken, ja ainbo matoiba nokóketian, non Ibo Criston janenko, jakonhakin bikanwe, ja nobé joi akaibo noiba nokóketian, non jato biai keskáakinbi. Jatíbi ja maxkatai jawékibaon akinkanwe.

³ Jainxon ja Priscila betan Aquila yoikanwe, enra jato saludo bomai, jabora ebébi teekana iki, ja Criston ati yoiabo axoni.

⁴ Jatora, ea mawáyamanon ikax, onitsapitax onsábo winókana iki. Jakopíra, enbicho ja rabé iráke ayamai, jatíbi joi akai judíomabaonribira, ja rabé iráke akanai.

⁵ Jaskaribiakin, ja Priscila betan Aquilan xobon, non Ibo rabii tsinkitaibo ea saludanxonkanwe. Jainxon ja en kikinshakin noia, ebé raenanai Epenetoribira en saludo bomai, janparira, Asia mainxon Cristo ikonhaa iki.

⁶ Jaskaribiakin, Maríaribi ea saludanxonkanwe, jara mato kopi ikonbiresi teeta iki.

⁷ Jainxon ja nokon kaibo Andrónico betan Juniassibi ea saludanxonkanwe. Jabora ebetanbi cárcel meran ikana iki. Jakopira ja joi yoiti raanabaon jato kikinshakin onanke. Jaboparira en akamatianbires, moa Cristo ikonhaax, jaki koshia ikana iki.

⁸ Ampliassibi ea saludanxonkanwe, jara non Ibon janenko en akonbireskin noike.

⁹ Urbanoribi ea saludanxonkanwe, jara nobébi Criston tee axoni teeta iki. Jainxon ja noia nobé joi akai Estaquissibi.

¹⁰ Apelessibi ea saludanxonkanwe, jara wetsabaonribi oinna, ikoni Cristoki koshia iki. Jainxon ja Aristóbulonin xobon ikáboribi.

¹¹ Ja nokon kaibo Herodiónribi ea saludanxonkanwe, jainxon jatíbi ja non Ibon joi akai Narcisonin rareboporibi.

¹² Ja Trifena betan Trifosaribi ea saludanxonkanwe, ja rabéra non Ibon tee axoni iitai. Jainxon ja non akonbireskin noia non poi Pérsideribi, jaribira ikonbiresi teeta iki, non Ibon tee axoni.

¹³ Ruforibi ea saludanxonkanwe, jara ikoni non Iboki koshia iki. Jainxon jawen titaribi, jara nokon titabi keská iká iki.

¹⁴ Jainxon ea saludanxonkanwe, Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes itan jatoiba iká joi akaiboribi.

¹⁵ Ea saludanxonribikanwe, ja Filólogo betan Julia, jainoax Nereo betan jawen poi, jainxon Olimpassibi itan jatíbi jato betan iká joi akaiboribi.

¹⁶ Wetsabo betan saludanankin, jakon shinantaanan jato betsó akanwe. Ja wetsankonia joi akí tsinkitaibaonra, mato jatíxonbi saludo bomai.

¹⁷ Enra mato yoiai ebé joi akaibó, ja meskóakinbo yoixon moa jatonbiribi itiakin jato imai, joi ninkáxonyamakanwe, jabaonra maton jakon esé onanaki ramíkin, wetsakeskaakin yoixon, mato atikomaaxonai. Jaskarabo betan iamakanwe.

¹⁸ Jaskara jonibaonra, non Ibo Jesucristo keenai keská ayamakin, jaton shinan keenai bores akanai. Jaskarabora, jakonshamani itan jan jato keenmati joibaon yoyo ikanai. Jaskakinra jonibo parankanai, ikonma joibo yoikinbi.

¹⁹ Jatíbiainoa joi akaibaonra mato onanke, Criston yoiabo maton senenhaxonai. Jaskarabo mato ninkatata, ea raroai. Jatian ea keenai riki, onan shinanyabo ixon, maton jakonhakin jawékibo atin. Ikaxbi, jakonma jawékibores maton atima iki.

²⁰ Mato jaskataitianra, jan noa jakonbires jamai Diossen, mato akinti iki, *Satanás matonharesnon ixon. Ja non Ibo Jesussen jawen jakon shinanman mato akinkin jeneyamabanon.

²¹ Timoteonra mato saludo bomai, jara ebé teetai iki. Jainxonra mato saludo bomaribiai, Lucionin, Jasónman, itan Sosípaterninribi, jabora nokon kaibobo iki.

²² Eariki Tercio, jan nato kirika wishaa, jakopira enribi mato saludo bomai, non Ibon janenko.

²³ Gayonribira mato saludo bomai. Jawen xobon riki ea imaa. Jainribira joi akaibo tsinkikanai, Diossen joi ninkati. Jainxon Erastoninribira mato saludo bomai. Jara jeman koríki koirannai iki. Ja non wetsa nobé joi akai Cuartoninribira mato saludo bomai.

²⁴ Eara keenai, non Ibo Jesucriston jatíbibo mato jakon shinanxontin, mato jaskáabanon.

Senentainbi Pablon Dios rabia

²⁵ Dioskaya rabinon akanwe, janra mato koshi shinanza imati atipanke, ja bená joi meran en mato yoiai keskáshamanhakin, itan ja Jesucristokiri iká joi, en mato onanmaa keskáakinribi. Nato jawékira ramapari noa Diossen onanmai itai, nato nete peokootamatianra jan shinanna jawékibo tsonbi onanyamaa iká iki.

²⁶ Ikaxbi ramara, *profetabo yoyo ikaibaon wishakana meranxon moa noa Diossen onanmake, jaskáaxon noa jan kishpinmati shinanna. Jaskáakinra jatíbitianbires já Diossen jato yoia iki, jatíbiainoa jonibo nato joi jato yoiti. Jabaonribi ikonhataan, non Ibon yoiaibo axonkanti kopí.

²⁷ Jaskara iketian, jatíbitianbires Cristo kopí ja jabicho itan jatíbi onan shinan Ibo Dios rabinon akanwe. Jaskarara iti jake.

1 CORINTIOS

Corintoainoa joi akaiboki, peokin Pablón jato kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pablo, Dios keenatonres jawen joi yoiti Jesucriston imaa, ja non wetsa Sóstenes betanra,

² nato kirika wishaxon en mato bomai, ja Corinto jeman iká joi akaiboki. Ja Cristo ikonhaa kopíres ochaoma keskáakin ointaanra, Diossen jawen jonibo mato imaa iki, jatíbiainxon ja non Ibo Jesucristo rabiaibo betanbi. Jara non Ibo itan jatónaribi iki.

³ Abánon ja non Papa Dios betan non Ibo Jesucristonbi, jawen jakon shinan itan jawen xabá shinanman mato akinboreskin.

Jaskarabo kopí Dios iráke ati

⁴ Enra jatíbitian mato kopi Dios iráke akai, Cristo kopíres, jawen jakon shinanbo mato Diossen menia iketian.

⁵ Já kopiresa jatíbi, ja Diossibakeax joái jawen icha jakon jawékibo, mato menia iki. Ja iki, jaskati yoyo iti joibo, itan onan shinan.

⁶ Ja Cristokiriti iká joi ninkatax icha jakon shinanbo biax, moa kikini jaki koshikanabo mato iketian,

⁷ jaskara ikaxa, ja non Ibo Jesucristo joti nete manaax mato iitai kaman, ja Diossen onan shinanman moa mato maxkáyamake.

⁸ Nete senenai kamanra, mato Diossen jaki koshimati iki, ja non Ibo Jesucristo joketian, mato tsonbi jawebi yoixonyamanon ixon.

⁹ Diossenra akonkin senenhai, jan yoiabo. Janra mato kenaa iki, jawen Bake Jesucristo betanbi mato janon ixon, ja iki non Ibo.

Jatonbiribi wetsa tsamá akaibo

¹⁰ Ja non Ibo Jesucriston janenkora en mato yoikin jeneyamai nokon wetsabó; jatikaxbi westíora shinanyabicho jakanwe, matonbiribi wetsa tsamábo akáx iamakanwe, senenbires jakoni jaax, ja maton shinannai keskatires jakanwe.

¹¹ Neskara ninkáxonra en mato yoiai nokon wetsabo. Cloekan rarebobaonra ea yoike, matobires mato join ianankanaibo.

¹² Jaskatiki ikai jatíribibo: Eara Pablo betan iki; eara Apolos betan iki; eara Pedro betan iki; jainoax eara Cristo betan iki, ikibo.

¹³ ¿Cristokayaki icha tsamábo iki? ¿Pabloki mato kopi korosen akana iki? ¿Pablón janenkoki mato bautizanmeeta iki?

¹⁴ Enra Dios iráke akai. Ja Crispo betan Gayo imaa pekáora, westíorabi en mato bautizannama iki,

¹⁵ jaskatira, tsoabi nokon janenko mato bautizanmeeta iki iti atipanyamake.

¹⁶ Jainxon ja Estéfanassen rareboresibira en bautizana iki. Ikaxbira en shinanyamai, wetsaboribiki en jato imaa iki ixon.

¹⁷ Cristonra jawen janenko jato bautizanti ea raanama iki. Janra ea raana iki, jawen jakon joi yoitires. Jatian ja joi yoikinra, jan ratéti ani joibaon en ayamaa iki, ja Cristo korosenmeax mawata joi, jawemabi keskáakin imanaketian.

Diossen onan shinan itan jonibaon onan shinan

¹⁸ Ja manótiaín boaibaon ninkatara, Cristo korosenmeax mawata joi jawemabi iki. Ikaxbi ja noa kishpinmeetaibaonara, nato joi iki Diossen atipana koshi.

¹⁹ Wishá meranra ikai neskati: “Enra ja onanbo, jaton onanna jawékibo keyon-aanoxiki. Jatian ja onan shinanyabaon shinanbora, en jato onantimaananoxiki”, iki.

²⁰ ¿Jatian ja onan jonibo itan ja esé onanbo, jainoax, jatíbi jawéki onannaton shinanmeetaiboki jawe winókana? Diossenra nato netemea onan shinanbo, moa jawemabi itiaikin imaa iki.

²¹ Diossenra shinanna iki, jaton onanti shinanmanbi tsonbi, já onankantima. Jatianra Diossen shinanna iki, jawemabi keskáakin jawen joi shinankanainbi, ja joi ninkaxon ikonhaibores, jato kishpinmati.

²² Judíobora keenai, ratéti jawékibopari ikai ointinin, jatian ja griegobobiribi keenai ani joibaonres non jato yoitinin.

²³ Jaskara ikenbira, nonbiribi yoiai, ja Jesús moa korosen akana mawata. Jaskáakin non jato yoiaitianra, judíobaon jakonmabires shinannai. Jatian judíomabaon ninkatara, ireda jawéki iki.

²⁴ Ikaxbi ja Diossen moa katota judíobo iamax griegobaonara, Cristo iki, ja Diossen atipana koshi, itan jawen onan shinan.

²⁵ Ja Diossen shinanna jawékibo ireda keská ikaxbira, jákaya jatíbi jonibo xewina onan iki. Jatian Dios yosma keska shinankanabira, jawen koshi, jonibaon koshi betan senenyamake.

²⁶ Nokon wetsabo, matonra shinanti jake, matora Diossen kenaa iki, mato xaranra ichama onanbo jake ixon wetsa jonibaon shinannainbi, ichamaribi iki, ja mato betan ikábo koshi janekana, jainoax ichamaribi iki, ja kikin jonibaon rarebobo.

²⁷ Jaskara ikenbira, ja onan jonibo rabinkanon ixon, ja onanmanin yoinkanaibo jato Diossen katota iki. Jatian ja kikinman shinanmeetaibo rabinkanon ixonra, ja kikinmashoko jonibo jato katota iki.

²⁸ Diossenra katota iki, ja omiskanai jonibo, itan ja kikinmashokobo, ja iki, ja jawemabobishokobo. Jaskáaxon ja kikinman shinanmeetaibo jaskara shinanbo jato keyonanti kopí.

²⁹ Jatianra tsoabi moa Dios bebon rabítima iki.

³⁰ Ikaxbi matora, moa Diossen Cristo betanbi imaabo iki. Jaskara ikaxa, jabi iki, ja noa Diossen menia onan shinan. Jaribi iki, noa jan ochaoma keskábo imai, jainxon janribi, noa Diossenabo imaa iki, janra noa jakonmainoa xabáa iki.

³¹ Jaskara ikenra, Wishá meran neskara yoiai: “Jaweratoboki rabíkasai, ja non Ibon akátoninreskaya rabikanwe”, iki.

2

Cristo korosen akanakiriti iká joi

¹ Nokon wetsabo, ja Diossen yoia joibo yoii ea matoiba kanontianra, jan ratéti ani joibaon en mato ayamaa iki.

² Jain mato betan ixonra, Cristokiriakinres en mato yoia iki, itan jaskatax korosenmeax mawataribi, en mato kikinshakin onanmaa iki.

³ Mato bebonxon joi yoii niaxa, ea kikinmashokonin shinanmeeta iki, jaskatira ea raketi saki ika iki.

⁴ Jatian ja joi yoikinra, mato keenmakaskin en ani joibaon ayamaa iki. Jaskáyamakinra, abanon ja Diossen atipana koshinbi, itan jawen Shinanman akinnares maton onankin ixonres, en jenea iki.

⁵ Jonibaon onan shinanki koshiamai, Diossen atipana koshikires mato koshiabo iti kopí.

Diossenra jawen Shinan meranxon, jawen joné jawékibo noa onanmai

⁶ Ikaxbi, ja Diossen joiki moa ikoni koshikanabo yoiira, noa ani joibaonribi yoyo ikai. Ikaxbi jara, nato netemea jonibo, itan joni koshiyo jayata onan shinanma iki, jaton onan shinanbora basima keyotaibo iki.

⁷ Non yoiai joi riki, jawen onan shinanman Diossen akai jawékibo, tson onanama ikátiaibo. Nato nete joniamatianbira, Diossen shinanna iká iki, jaskáaxon jawen icha jakon jawékia noa imati.

⁸ Jaskara Diossen shinanna jawékibora, nato netemea joni koshibaon onanyamakana iká iki, jaskara onanxonra, ja atipana koshia non Ibo, korosen ayamakeankana iki.

⁹ Wishá meranra neskáakin yoiai:
 “Diossenra, já noia jonibo, tsonbi oinnama itan
 tsonbi ninkatama, jainxon tsonbi
 shinannama jawékibo jato axona iki”
 ixon.

¹⁰ Nato jawékibora noa Diossen onanmaa iki, jawen Shinan meranxon. Ja Shinanmanra jatíbi onanke, Diossen shinan reboyadi.

¹¹ ¿Tsonki jonin shinannai onanti atipana? Jawen shinanmanresa onanke, ja meranbi ixon. Jaskaribiakinra ja Shinanmanres onanke ja Diossen shinannai jawékibo.

¹² Nonra nato netemeabaon shinan biama iki. Nonra bia iki Diossen Shinan, jaskáaxon jawen jakon shinanman noa kopi Diossen aká jawékibo, non onanti kopí.

¹³ Ja Diossen noa kopi aká jawékibo yoiira, non onan shinanmanbi noa yoyo iamai. Noa yoyo ikai riki, ja Diossen Shinanman onanmaa joibaonres. Jaskákinra ja Dioski ikoni koshiabores, ja Diossen noa onanmaa ikon jawékibo non jato yoiai.

¹⁴ Ja Diossen Shinan jato meran yamaabaonra, jawen Shinanman yoiai joibo, ninkákashamakanai, iresabires keská shinankin. Jainxon ja Diossen Shinanmanres onanti jawékibo iketian, onanti atipanyamaribikanke.

¹⁵ Ikaxbi ja Dioski moa ikoni koshiabaonra, jatíbi jawékibo tanayonxon onankanai, jatian ja Diossen Shinanhomabaonra ja Shinanyaxon yoikanai jawékibo onanyamaxon ninkáyamakanai,

¹⁶ Ja Diossen Wishá meran yoiai keská: ¿Tsonki non Ibon Shinannabo onanna? ¿Tsonmein já eseti atipanke? iki ikai, ikaxbi nonra ja Diossen Shinanya ixon, Criston shinannai keskáribi shinannai.

3

Jatonbiribi wetsa tsamá akaibo

¹ Moa ikoni Dioski koshikanabo atinra en mato joi yoiamaa iki nokon wetsabo, ja Dioski ikoni koshikanamashokobo atinresa en mato yoia iki, ja Criston joinko bakeshokobopari keská mato iketian.

² Ja ninkátichaa jawékiboresa en mato onanmaa iki, wetsa jawékibo pimaamatianbi, westíora bake xomares amakanai keskáakin. Ja wetsa jawékibo piti atipanyamaa keskábopari mato iketian, jatian ramakamanbi iki mato jaskarapari,

³ ikoni Dioski koshikanamabopari ikax. Jakopira ikai mato notsii, mato join ianani. Jaskara shinanyabo ikaxiki, mato Dioski ikoni koshiamabopari. Jaskákinra akai, ja jonibaon akai keskáakin maton shinankin.

⁴ Jaskatira ikai jatíribibo, ea riki Pablona iki; wetsa ikai ea riki Apolosna iki; ja joi ayamaibo ikai keskatiresibi mato ikanai kopí.

⁵ Jaskata pekáo maton oinnaki ¿Apolos jawe iki? ¿Jawerin Pablo? Jabora Diossen tee akaibores iki, jabaon yoiara non Ibo maton ikonhaa iki. Westíoraxonbora non Ibon ati yoia teebo non aká iki,

⁶ Enra ja bero banaa iki, jatian Apolosninra onpax machíananbi koirana iki, ikaxbi Diossenra ja banábo animaa iki.

⁷ Jaskara iken, ja bero banai betan ja onpax machitaitonin aká riki ixon shinanyamakanwe, Diossenbira ja banábo animai.

⁸ Ja banai betan ja onpax machitaitonra senenbires tee akai, jaskara ikenra, jaton tee aká betan senenresibi jato Diossen kopíanoxiki.

⁹ Noara Diossen tee axoni teetaibobiribi iki, jatian mato riki, ja Diossen waiaka keskábo, itan jan xoboaka keskáboribi.

¹⁰ Diossenra jawen jakon shinanya imaxon, xoboati onan joni keska imataanan, jan koshiatibo ea janbi nichinmaa keská iki. Jatian wetsa riki, jaki tekibokin xoboai iitai keská. Ikaxbi westíorabora koiranmeeti jake, jawekeska xobo akíkayaki ea iitai iki ikax.

¹¹ Jatian jan koshiatibo moa akanainkora, tsonbi wetsaresibi jan koshiatibo moa nichínti atipanyamake, jan koshia riki Jesucristo.

¹² Jaweratobaonki nato pekatan oro xoboakai, *plata xoboakai, metsá makanbaon xoboakai, tabla xoboakai, tawa xoboakai itan pei xoboakai,

¹³ ja akana teebora, jato jishtiaxonoxiki, ja non aká jawékibo onanti nete nokoketian. Ja westíoraxonbo akana teebora, chiikan tanai keskáakin anoxiki.

¹⁴ Jatian tsonki, jakonhakin xoboaka keskáakin jato jakonhakin axeakai, janra jawen kopí binoxiki,

¹⁵ Ikaxbi jaskáakin jato axeayamaa ikaxa, jawen tee akábo menotai jawéki chiikan menoa keskati keyónoxiki. Ikaxbi ja jonira kishpinmeenoxiki chiimeranoaxbi pikotai keskati.

¹⁶ ¿Matonki onanyamaa mato Diossen xobo, jain Diossen Shinan iká?

¹⁷ Jaweratobaonki ja Diossen xobo jakonmaakai, jara Diossenbiribi jakonmanoxiki, ja Diossen xobora jawe jakonmabi yamake, jatian ja xobo riki matobi.

¹⁸ Matonbinix paranmeeyamakanwe, jaweratoboki nekeabi jawéki onanax onanman shinanmeetai, jara onanma joni keskatires iti jake, jaskatax ikonkon onan iti kopí.

¹⁹ Nato netemea jonin onan shinanra, Diossen oinna jawemabi iki. Wishá meran yoiai keská: “Jaton onan shinanmanbi benómaxonra, Diossen jato onanmabo imai”, iki.*

²⁰ Jainxon yoiribiai: “Non Ibonra onanke, ja jonibaon onan shinanbora jawemabi iki”, ixon.†

²¹ Jaskara ikenra, westíora joni chibanai ikax tsoabi rabíti atipanyamake. Shinankanwe, jatíbi jawéki riki matona.

²² Ibanon, Pablo, Apolos, Cefas, nato nete, noa jati, noa mawáti, noa rama itai, noa ramakaya ikí kati, jatíbi jawéki riki matona.

²³ Jatian mato riki Cristona, Cristo riki Diossena.

4

Criston raanabo

¹ Ja Criston tee akaiboakin itan ja Diossen anoxon shinanna onanyamakana jawékibo, jato onanmaiboakinkayara, maton noa shinanti jake.

² Jaskara iketian, jaweratonki ja tee biai, janra ikonkon ja tee senenhai jato oinmati jake.

³ Ikaxbi enra maton, iamaxon wetsa joni koshibaon inonbi, en jakonma akábo ea yoixonkantibo en shinanyamai, jainxon enbiribira, eara jakon iki, iamaxon eara jakonma iki ixon, shinanyamai,

⁴ jatian nokon shinan meran jaskara jakonmabo atiakin en moa shinanyamai iki ea ikaira, jatíbi jaskarabaon moa xabakaata kopí, ea ikaima iki, non Ibokaya riki, en akai jawékibo ea yoixonai.

⁵ Jaskarabo iken, netebo nokotamabi jaton akai jawékibo jato yoixonnyamakanwe, manakanwe, abanon non Ibon joxon, ja jishtima itinabo onantiakin pikokin, jainxon ja jonin atiakin shinannaiboribi jato jishtiaxonkin, jatianra westíorabo jaton aká kopíbiribi Diossen jato kopíapakenoxiki.

* 3:19 Job 5.13 † 3:20 Sal. 94.11

⁶ Nokon wetsabo, neskara jawékibora en mato yoiai, maton onanti kopí, jaskatax ja Apolos betan ea ikai keskatiribi mato ikanon ixon, jainxon ja Wishá meran yoiamai keskáakinbo maton shinanyamanon ixonribi, jaskatax tsoabi wetsa joni jakonmaanox wetsa jonin paranan ikí, rabítima kopí.

⁷ ¿Tsonki mia wetsabo xewina kikin imaa? ¿Jawe jawékirin ja Diossen mia meniama? Jatian jan mia menia ikenbiki ¿Jawekopi minbi bia keskáakin min shinannai?

⁸ Matora ikai moa jatíbi jawékiayaton shinanmeeti. Jaskákinra apobo keskati shinanmeekin maton moa nokiakinbo shinanyamai, ikonkon Apobo mato ipainon riki mato keskaribi noa inon.

⁹ En oinnara, noa jawen joi yoiti raanabo, jato namanbires noa Diossen imaa keskábo iki, moa retekantires keskábo. Nato netemea jonibo itan ángelboribi jaon manaiti jawéki keskábo.

¹⁰ Ja Cristo ikonhaa kopíra, akanai onanma joniboakin noa shinankin, ikaxbi enra Cristo iráke akai matobobiribi onan joniboakin shinankanaitian, noara jawemabiakin shinankanai, matokayara kikinbo iki, noara omiskanai, jatian matora jakonhakanai.

¹¹ Ramakamanbira noa jawékiatibo tenei jenetama iki; nomin ikíbo; chopabo keyoti; jonibaonra noa jakonmaakai, jain jati xoboomabobi riki noa.

¹² Moa teeti paxkinabo riki noa, ichakanabira, jakonhakinres non jatoki shinannai, jakonmaaxon masábo tenemakanabira, jawe iamakin non teneai.

¹³ Jakonmaatibo noki yoyo ikanainbira, jakon shinanyaxonres non jato kewinai, kerás jawéki keskáakin itan jawéki texe potakana keskáakinbora noa shinankanai, ramakamanbi riki, noa jaskáakin jenekanama.

¹⁴ Mato rabínnon ixonra, neskarabo en mato wishaxonyamai, nokon bakebi keskáakin shinantaanan, mato noixon esekinra akai, en mato jaskáakin.

¹⁵ Ibanon joi akaibo iken, jabaon mato Diossen joi onanmaibo chonka waranka joni inonbires, ja maton papa keska jonibora ichama iki. Ja kishpinti jakon joi en yoiaitian ninkáxon, Cristo maton ikonhaabo iken riki, ea maton papa keska.

¹⁶ Jaskáakinra en mato yoiai, ja ea ikai keskatiribi mato inon ixon.

¹⁷ Neskara kopíra en mato Timoteo raanxonai, nokon noi bake keská ikax, non Iboki koshi jenéyamai iketian. Janra ja Cristo ikonhaa ikax jaskati ea ikaibo mato shinanmai kaai, jaskara eséribira akai, jatíbiain ea kaainko, ja nobé joi akaiboribi en jato onanmakin.

¹⁸ Jatíribi matobora moa kikinman shinanmeekanai, ea moa mato oinni kayamai shinannax.

¹⁹ Ikaxbi non Ibon jaskara shinanna iketianra, ishtontani mato oinni ea kati iki, jatianra en ointi iki, ja kikinman shinanmeetaibaon ati shinannaibo, jabo yoyo ikanai joiboresma.

²⁰ Ja Diossen ikinaton jatira, joiresma iki, jara ja Diossen koshin akaitonin, non jato oinmati iki.

²¹ ¿En jaweatiki mato keenai? ¿Kaxon kikinhakin en notsintininki mato keenai, iamaxon ja noimisti shinanyaxonres mato esetinin?

5

Joi akai ochaketian, jaskáati

¹ Mato xaranra ninkakaake, westíora joi akai joni, jawen onan titabi moa awinhaka keská. Neskara jawékira, kikin jakonmabires iki, ja joi ayamai jonibobira jaskákanaibo non jato ninkáyamai.

² Jatian jaskarabo ikanaitianki ikai, mato rabíshamani, moa kikini onísson, ja jaskata joni mato xaranmea pikotitianbi.

³ Eabishaman mato betan jain itinaxmabira, nokon shinan meran ea mato betan iki, earibi mato betan jain itina keská ixonra, non Ibo Jesucriston janenko, ja jaskatai joni en moa jaskáatibo yoike.

⁴ Jatian ja non Ibo Jesussen janenko maton tsinkitainkora, shinan meran ea mato betan iti iki, jatianra jawen atipana koshinribi mato meran ixon, mato akinti jake.

⁵ Jaskáaxonra, ja joni moa *Satanássen mekenman maton jeneti jake, jaskatax jawen yorabo jakonmaataxbi non Ibo joketian, jawen kaya kishpinmeeti kopí

⁶ Jaskarabo akanaitianra, mato jan rabíti atipanyamake, matonra onanke ja neskatí yoyo ikanai joi: “Ichamashoko *levaduranra, meínna patsá jatiobi soo imai”, iki iká.

⁷ Jaskara iketian, ja matoiba iká jakonma akai joni, moa mato betan imayamakanwe, ja jakonma *levadura potati keskáakin, jaskatax ja bená pan levaduraoma akana keskáshamanbo mato ikanon. Mato riki, ja ikonkon *Pascuatian pikanai levaduraoma pan akana keskáshamanbo, jatian Cristo riki, ja *Pascuatian retekani *Cordero keská, jara menikaatax, noa kopí mawata iki.

⁸ Jaskákinra, ja *levaduraoma akana pan keskabo ixonkaya, ja *Pascua fiesta akai keskábo noa ikanti iki, ja iki, ja kikinakin shinannai, itan ikonkon shinanya noa iti. Ja moá aká *levaduraoma keskábo ixon, ja iki, ja jakonma jawékibo jainoax jan noa cheatai jawékiboribi.

⁹ Ja kirika wishaxonainkora en mato yoia iki, ja wetsa betanbires yoranti akaibo betan mato raenantima.

¹⁰ Neskáakin mato yoikinbira, ja joi ayamaibo ikax wetsa betanbires yoranaibo betan, ja jayá ikaxbi, bebon jayátinin keenkaresaibo betan, ja yometsoaibo betan iamaax ja jatonbi aká jawékibo rabiaibo betanribi, moa kikini raenani jenékanwe, akin en mato akáma iki. Jaskarabo betan itima iketianra, nato netemeax mato pikókeanke.

¹¹ Neskáakin mato yoikin riki en aká: Ja joi akai ikax, nokon wetsabo ikibi, wetsabo betanbires yoranti akaibo betan, ja jatíbi jawékia ikaxbi, bebon jayátinin keenkaresaibo betan, ja jatonbi aká jawéki rabiaibo betan, iamax paenaibo betanribi, ja yometsoibo betanribi, raenantima yoikin. Jawekeskaxonbira jaskara jonibo betan maton jawékiati yamake.

¹² Ja joi ayamaibaon akai jawékibora en jato yoixonyamai, ikaxbi matonra ja joi akaibaon akai jawékibo, jato yoixonti jake.

¹³ Abánon Diossen, ja joi ayamaibaon akai jawékibo jato yoixonkin, ikaxbi matonra, ja mato xaran itina ocha akai joni moa jainoa pikoti jake.*

6

Jakonmaananax, joi ayamai koshiboiba katima

¹ Ja joi akai ikax, wetsa joi akai betan ramiananaxki ¿Ja joi akai koshiboibakaya katitianbi, jaweaki ja joi ayamai koshiboiba, jabaon benxoakinnon ikax, mato kaai?

² ¿Matonki onanyamaa, noa joi akaibaon, ja joi ayamaibaon jaton akaibo non jato yoixonti? Jatian jaskara jonibo jaskáati ixonbiki, ¿Neskara maxko jawékibo maton jato benxoakinti atipanyamaa?

³ ¿Ja ángelboribi jaton akábo non jato yoixontiki, maton onanyamaa? Atixonbira, nato netemea jawékibo non benxoati atipanke.

⁴ Jaskara ikenki, ja netetiibi, shinan meran ikai jawékibaon jakonmananax ¿Jawekopí ja joi akaibo betan jawe ointi yamaa joni koshibo maton benai?

⁵ Mato rabintaninon ixonra, akai neskarabo en mato yoikin ¿Yamakayakia mato xaran westíoratanibi, ja joi akaibobires mato jaskakananketian, jan benxoakinti onan?

⁶ Joi akaibobires ikaxbira, mato joinbicho ianananyamakanai, jaskataxbora ikai, ja joi ayamai koshiboiba mato kaai.

* 5:13 Dt. 17.7

⁷ Ja jakonmashoko jawéki kopíbi, joi benxoai koshibo bebonmeax mato join ianantira, jakonma jawéki iki, ¿Jawekopíki atima keskáakin akanabo, non tenetima iki? ¿Jawekopiki noa yometsoakankenbi, non tenetima iki?

⁸ Ikaxbi, matonra jaskáyamakin atima keská jawékibo akai, ja mato betan joi akaibobi yometsoakin.

⁹ ¿Matonki onanyamaa, ja jakonma jawéki akaibo, Diossen ikinaton jati netenko jikiamakanti? Jato paranmayamakanwe, ja wetsabo betanbires yoranti akaibo, ja jatonbi aká jawéki rabiaibo, ja wanoya itan benoya ixonbi wetsa betan yoranaibo, ainbo keskatu ikaibo, ja jabé benbobi amaibo.

¹⁰ Ja yometsoaibo, ja jatíbi jawéki ikaxbi, bebon jayátinin kenkaresaibo, ja paenaibo, ja jakonmaakin yoimisaibo, jainoax paranhanan jato yometsoaibo, jabora, Diossen nai netenko jikiamanoxikanai.

¹¹ Neskarara jatíribi matobo moatian ikana iki, ikaxbi ramara ja Dios bebon jakon inox, moa mato chokitabo iki. Jaskataxa ja Ibo Jesucriston janenko, itan Diossen Shinanman, imaa, ochaoma keskábo, itan itibi keskatu ikaibo mato ikana iki.

Ochakaresnon ixonra, noa Diossen xabáama iki

¹² Mato jatíribiboki ikai neskati: “En akasai jawéki atira, ea jawemabi iki”, iki. Jara ikon iki, ikaxbi jatíbima riki, ja non ati jawékibo. Ikon riki, ja en akasai jawékibo en atira jawemabi, ikaxbi jawe jawékibira en eamaresti atipanyamake.

¹³ Jainxon yoiribikanai: “Jawékiati riki, non poko meran boai, jatian ja non pokobiribi iki, non jawéki jain boai”, iki. Jara ikon iki, ikaxbi ja rabébira keyoti boabobires iki. Jatian ikonma jawéki riki, non yoran wetsabo betanbires yoranti ati, ja non yora riki non Ibona, jatian non Ibo riki, ja non yorana.

¹⁴ Diossenra jawen atipana koshin, ja Ibo jirimaa iki. Jaskáribiakinra, jawen atipana koshin noa jirimanoxiki.

¹⁵ ¿Matonki onanyamaa maton yora Criston yora mebibi keská? ¿Enmein atiki ja Criston yora mebi keská ikenbi ja wetsabo betanbires teaananaiton yora mebi keská imakin? Imaama.

¹⁶ ¿Matonki onanyamaa, westíora joni, wetsabo betanbires teaananai ainbo betan bianananax, rabébi westíora yorabicho keská ikai? Wishá meranra ikai neskati: “Rabébira westíora yorabicho keská itiki”, iki.

¹⁷ Ikaxbi non Ibo ikonhaa ikaxa, westíora joni jabé jawen shinan meran westíorabicho keská iki.

¹⁸ Moa wetsabo betanbires yorantibo akí jenékanwe, wetsa keska ocha axonra, jonin jawen yora ramiayamai. Ikaxbi wetsa betanbires yoraxonra, jawen yorabi jakonma imati ocha ake.

¹⁹ ¿Matonki onanyamaa, maton yora ja Diossen mato menia Diossen Shinanman xobo keska, jainoax ja Diossen Shinan mato meran jaa? Matobima riki, maton yora ibo.

²⁰ Diossenra kopí mato maroa keskábo iki, jaskara kopíra, maton yoran Dios keenai keskábores maton axonti jake.

7

Wanoyabo itan beneyabo yoi iká esé

¹ Ramara ja maton kirika wishá meran maton ea yokatabo, en mato yoiai, jakonra iti iki, joni wanooma iká.

² Ikaxbi ja wetsabo betanbires yorannaketianra, jonibo jaton awinyabobiribi ikanti jake, jatian ainbobobiribi jaton beneyabo ikanti jake.

³ Jatian wanoya joninra, jawen awin betanbicho ati jawéki senenhati jake, jatian jawen awininra jaskáribiati jake,

⁴Ja wanoya jonira jawen yora iboma iki, jawen awinmanabiribi ikax, jatian ja benoya ainbora jawen yora iboma iki jawen benenabiribi ikax.

⁵Jaskara iketian rabekaxbi yoashiananyamakanwe. Ikaxbi jawetio basi Dios oracion meran benati shinan axonra, maton yorantimapani iki, japekaoparira mato jakiribi iti iki, jaskarabo teneti atipanyamaketian, mato *Satanásen ochamanaketian.

⁶Jabo senenhakanwe, akin mato akíma riki ea, esenan mato yoi riki ea.

⁷Enra shinannai jatikaxbi ea keska ikanara, jakon iti iki ixon, ikaxbi Diossenra westíorabo meskó shinanyabobiribi jato imaa iki, jatíribibo imaa iki, wetsaresibi shinarya, jatian wetsabobiribi wetsaresibi shinaryabo.

⁸Ja wanoomabo itan benomaatabora en yoi, ea keskatiribi wanoyamakana, itan benoyamakanara, jakon iti iki ixon,

⁹ikaxbi, jaton yora keenai shinanbaon jatoaresara, moa wanokanti jake itan benokanti iki, ja yoranti teneyamai jakonmayonaketian.

¹⁰Ikaxbi, ja wanoyabo itan benoyabora, en neskara yoi, jara nokon joima iki. Jara non Ibon seneanhati yoi joi iki, ja benoya ainbaonra jawen bene potati yamake.

¹¹Jatian jawen bene potaaxa, jakiribi benoribitima iki, jaskáyamakinra, jakiribi jan potaa jawen bene biribati iki, jaskaribiakinra, ja wanoya jonin jawen awin potatima iki.

¹²Jatian jatíribibora en shinannai keskábiribi en yoi, jara non Ibon joi meran yoiamai, jatian westíora joi akai jonin awin, joi akaima ikaxbi, ja betan jakonax jatiakin shinannaitianra, ja joni jabetan potaanantima iki.

¹³Jatian westíora ainbo joi akai ikaxbi, joi akaima joni betan biananana ikax, ja betan jakonax jatiakin shinannaitian, ja ainbo jabetan potaanantima iki.

¹⁴Ja joi ayosma joni, westíora joi akai ainbo betan biananana ikaxa, jan akinnaton Diossenaribi iti atipanke, jatian ja joi ayosma ainbora, joi akai joni betan biananana ikax, jaskáribi iti atipanke. Jaskarama ikenra, maton bakeboribi jakonmabo ikenhake, ikaxbi jaskaramabo ikaxa, moa Diossen joniboribi iki.

¹⁵Rama ja joi ayamai joni, iamax ja joi ayamai ainbo potaanankasira, ikanti iki, jatianra ja joi akai jonin, iamaxon ja joi akai ainbaon, moa jawe ointi yamake, Diossenra jakonax jakanon ixon, mato katota iki.

¹⁶¿Tsonki onanna mia kopiki min bene kishpinmeetiki ixon? ¿Jaskaribiakin tsonki onanna, min awin mia kopi kishpinmeeti?

¹⁷Jawekeska inonbireshan, jawekeska itiki Westíorabo non Ibon mato kenaa iki, jaskarabiribi ikanwe, jainoax jawekeska ikenki, mato Diossen kenaa iki, jaskarabiribi ikanwe. Neskati ikantiribira, jatíbi ea kainkobo en jato yoi.

¹⁸Jatíribibo jaton jakina rebichi xatáyabo iken, jato Diossen katotabo ikaxa, jaton jaskarabo jonekasi ikantima iki, jatian jatíribibo jaskatama inontian, Diossen jato katotabo ixonra, jaskarabo moa xatetima iki.

¹⁹Non jakina rebichi xatéya, iamax xatéoma itira jawemabi iki, ja Diossen yoi joibo ninkaxon senenhaikayara noa iti jake.

²⁰Jawekeska inontianki, noa Diossen katota iki, jaskábira noa westíorabo ikanti jake.

²¹Ja iboaxon wetsabaon yonoai inontian, mia Diossen katota ixon, jayora shinaryamawe, ikaxbi mia xabakaati jakon iketian, iwé.

²²Ja iboaxon yonokanai inontian, Diossen mia kenaa ikaxa, rama moa xabáshaman ikax, mia non Ibon tee axonaibiribi iki, jaskáribiira yonokanaima inontian, non Ibon kenaa ixon, xabáshaman itaan, mia non Ibon tee axonairibi iki.

²³Diossenra icha kopíaxon mato bia iki, wetsa jonibo iboamaxon, yonomayamakanwe.

²⁴Jaskara iken, nokon wetsabo, jawekeska inontianki, westíoraxonbo non Dios ikonhaa iki, jaskarabira noa ikanti jake.

²⁵ Ja benooma ainbobo, jaskatishaman ikantiakin jato yoitira, non Ibon ea onanmaama iki. Ikaxbi ja Ibon noibataan, átixonbi ea akinna ixonra, nato shinan en mato yoiai.

²⁶ Moa nete atikonmabo ibotanai meran noa jakana kopíra, en shinannai, jawekeskaki noa itina, jaskábi noa westíorabo ikanti jake.

²⁷ Awinya ixon, potayamawe, jatian jayaoma ixon, wanotiakin shinanyamawe.

²⁸ Wanoaxa mia ochayamai, jatian westíora xontako benoara ochamaribi iki. Ikaxbi, ja wanoaibo itan benoabaonra nekeabi atikomabo, nokokanti jake, jaskarabo mato inaketianra, en mato yoiai.

²⁹ Neskara mato yoi riki ea, nokon wetsabo, basima netera maxkáke. Jaskara ikenra, ja wanoyabo wanooma keskati ikanti iki,

³⁰ ja winiaibo winiamai keskati; ja raroaibo raroyamai keskati; ja jawéki marokin biaibo jawebi biamaa keskati.

³¹ Nato netemea jawékinin raroaibo jaskáyamai keskati, nato netemea non oinnai jawékibo, moa basima keyoti kaai kopí.

³² Jaskara jawékibo shinanni mato jatianra, ea keenyamai. Ja wanooma joninra non Ibon jawékiakinbiribi shinannai, jaskáaxonra non Ibo raromai.

³³ Ikaxbi ja wanoya joninra nekeabi jawékibo, itan jaskáaxon jawen awin raromatibiribi shinannai.

³⁴ Jaskatira meskó shinanyabo ikanai. Jaskaribiira, ja benooma ainbo itan benooma xontako, non Ibon jawékibobiribi axontires shinanya ikanai, jaton yora betan jaton shinan Diossenabiribi imatiakin shinanni. Ikaxbi, ja beneyatonra, nekeabi jawékibo itan jawen bene jaskáaxon raromatibiribi shinannai.

³⁵ Jaskáaxon mato atikonmaaxonkaskin mato yoiima riki ea. Mato akinkaskinra en mato jaskáai, itibi keskati jaxon, non Ibon tee akíres mato jakanon ixon.

³⁶ Tsoaki moa wanoti baritia senen ikax, jawen biti ainbo betan wanoti shinannai, ibanon, jawen shinannai keská iki. Wanotira, ochama iki.

³⁷ Ikaxbi wetsara itimapari shinanni, jawen keenai shinanbaon jaarestima jakon iken, pontéakin shinantaanan jawen keenai jawékibopari ati shinannai, janra jakonhakin shinanke,

³⁸ Jaskara ikenra, jaweratoki jawen biti ainbo betan wanoai, jara jakon iki, ikaxbi jaweratoki wanoyamai, jara bebon jakon iki.

³⁹ Ja benoya ainbora, jawen bene japariketian, jawenabipari iki, ikaxbi moa jawen bene mawáketianra, moa tsobetan inonbires benoti jawemabi iki, ikaxbi iti jake joi akai joni.

⁴⁰ En shinannara, jakiribi benoyamaakaya bebon jakon iti iki, jaskáakinra en shinannai, earibira Diossen Shinanya iki ixon.

8

Jatonbi aká diosbo iboamakanabo

¹ Ramara ja jawékiatibo, ja jatonbi aká jawékibo iboamakanakiriakin en yoiai, ikon riki, jatíxonbi jaskarabo non onanna iki, noa yoyo ikaibo. Ikaxbi, jaskarabo non onanna jawékininra jato xewinatón noa shinanmeemai, jatian noomeran noimisti shinan ikátoninra, noa shinan meran bebonhakin koshimai.

² Jaweratoki, jawéki onannaton shinanmeetai, jara jawe onanaxmabi iki.

³ Ikaxbi jaweratonki Dios noia, jara Diossenribi onanke.

⁴ Ramara ja jatonbi aká jawékibo rabikin menikanai namibo pitikiriakin en mato yoiai. Nonra onanke westíora jatonbi ja rabiti akana jawéki, nato neten jawe koshiomabobi, ikaxbi ja ikon Dioskaya riki westíorabicho,

⁵ Jaskáakinra akai jonibaon, naikan itan nato mainra icha diosbo jake, ixon shinankin, jaskara icha diosbo jakenbira.

⁶ Nona westíora Diosbicho jake, non Papa jaibakeax jatíbi jawékibo peokootai, itan jawenaboribi ikax noa jakana. Jainoax jaríbake westíora non Ibobicho, janra jatíbi jawéki aká iki. Jatian noaribira jakopires jake.

⁷ Ikaxbi jatíxonbira, ikonkon neskarabo onanyamakanke, jatíribibo ja jatonbi akana jawékibo rabii, moa axea ikanabaonra, ja diosbo iboamakanara ibirai ixon shinankin, ja namibo pikin jeneyamakanai, jatian jaton shinan meran koshimaparibo ikaxa, jaskarabaon moa jato tsaiabo shinankanai.

⁸ Ja Dios keenai keskábo non atira, non jawékiabaon noa imaima iki. Jaskákin piax o piamaax inonbira, bebon jakon itan bebon jakonma noa iamai,

⁹ ikaxbi jatíbi jawékiati namibo piti ikenbi, jaskara atibo koiranmeekanwe, jaskarabo jawékiaxonra, ja shinan koshimapari joi akaibo maton ochan pakémanake.

¹⁰ Atiki ja neskara jawékibo moa onanna ikax, ja jatonbi ja rabiti aká iboamakana xobonko pii mia yakáketian, ja westíora shinan koshimapari non wetsan mia merakin, jatianra janribi keentaanan, jaskara namibo piti atipanke.

¹¹ Jatian jaskáakin min onanatonra, ja shinan koshimapari min wetsa já kopiribi Cristo mawata ikenbi, min ochamati atipanke,

¹² jaskáakin ja maton wetsabo, Dioski koshikonamabo ikenbi, jaton shinan meran ramiaxonra, Cristobi maton ramiake.

¹³ Jaskara iken, en jawékiakopí nokon wetsa en ochan pakémati ikenra, jawetianbi en moa nami pitima iki, jaskáaxon ochatí onsáin imanaketian.

9

Raana jonibaon bití jawékiboribi

¹ Earibira xabakata ikax, Diossen raana joni iki, enra ja non Ibo Jesús oinna iki, jatian mato riki ja Ibon tee en axonaton ikábo.

² Joi yoiai joniakin ea wetsabaon shinankanaimabira, maton ea jaskáakin shinanti jake. Ja en amaaton maton non Ibo ikonhamabo ikaxiki, ikonkon ea joi yoiai joni.

³ Ja ea yoii ikai jonibora, en neskáakin yoiai:

⁴ Nonribira ja non tee akai kopí, ja jawékiatibo, itan ja xeatibo bití jake.

⁵ Noaribira iti atipanke joi akai ainbo biax jabetan joi yoii nii, ja Pedro, itan ja non Ibon wetsabo, jainoax ja wetsa joi yoiaibo ikai keskatiribi.

⁶ ¿Ja Bernabé betan eabichorin jaskatax jati kopí wetsa teebo akí nonbixbi noa teeti?

⁷ Jawetianbira sontáronin jawen biai koríkininbi, jawékibo biamai, ja uva waiyatonra ja bimibi kokoai, ja oveja koirannaitonra, ja oveja xoma jenebi tsekaxon xeai.

⁸ Neskarara, jonin shinannares iki ixon, shinanyamakanwe, ja Moiséssen esé meranribira noa yoiai.

⁹ Ja Moiséssen esé meran riki, neskáakin wishaa: “Waka trigo texkan xememakin, kenexyamakanwe”, iki iká. Ja wakabo Diossen ayorakin shinannai kopíma riki neskáakin yoiai.

¹⁰ Noakayara Diossen ayorakin shinannai. Noa kopikaya riki ja esé wishaa, jaskáakinra ja jawéki bananoxon mai chiniai, itan ja trigo bero xemeaiton, jainoa bití shinantaanan ati jake.

¹¹ Diossen joi mato yoikin riki, maton shinan meran non bero banaabo keská, ¿Jaskara ikenki, nonribi matoibakea jawéki bitima iki?

¹² Wetsabaon matoibakea jaskara jawékiatiboribi biaitianra, átixonbi nonribi matoibakea bití jake. Ikaxbi jaskáatitianbi mato non yokáyamabea iki, ja Criston jakon joi non yoiai tsokas anaketian.

¹³ Matonra onanke, ja Dios rabiti xobo meran teetaibo jain jaa jawékiatibo jawékiakian jakanabo, onantiakin yoia, ja jainxon Dios yoina menoxontiainko, menoxonkin bokan-
ketian akinaibaonra, ja Dios menikin menokana yoina namibi pikanai.

¹⁴ Jaskaribira non Ibon yoiai, jaweratoboki ja kishpinti joi yoiaibo iki, ja yoiai kopí
menikanatonribira jakanti jake akin.

¹⁵ Ikaxbi enra jawetianbi jaskarabo biama iki, jaskáakinra maton jawékibo meninon
ixonribi, en neskarabo mato wishaxonyamai. Keenshamanxon jato joi yoiai, nokon
shinan tson bichinamabi, ea mawatakayara, jakon iti iki.

¹⁶ Ja kishpinti jakon joi, en jato yoiai riki, jan ea rabikaati jawékima, jara jaskara ati
shinanya ikax chexakaakin en akai iki. ¡Jawe iresaipanon, jakonmara itiki ja jakon joi
en jato yoiamaa!

¹⁷ Jaskáakin enbishaman keentaanan akai ikaxa, en bitibo moa jake, ikaxbi jaskara ati
riki akin Diossen yoiai iketianres akai ikaxa, ja senenhakinres akai ea itiki.

¹⁸ Ikaxbi ja en kopí biai riki, jawe kopímabi keenshamantaanan ja kishpinti jakon joi
en jato yoiai, onantiakin yoia, ja joi yoiai kopí maton ea jawéki meninon ixon akáma,
maton ea menitibo ikenbi.

¹⁹ Tsoa joninbi iboaxon yonoai joni ikaxmabira, jatíbibaon iboaxon yonokanai joni
keska ea banéke, jaskaxon icha jonibo en jato Cristo ikonhamati kopí.

²⁰ Ja judíobo xaran ikaxa ja judío joni keskaribi ea ike, jaskáaxon jaboribi en Cristo
ikonhamati kopí, onantiakin yoia, ja Moisésen esekan yoiai keskati jakanabo, jato joi
ikonhamati kopíra, ja esekan yoiai keskatiribi ea ike, ea jaskati iti ikenmabi.

²¹ Jainoax, ja Moisésen esekan yoiai keskati iamaibo jato Cristo ikonhamanoxa,
jato ikai keskatiribi ea ike, ja Criston esekan yoiai keskati jaxonra, ja Diossen yoiai
keskáboribi en senenhai.

²² Ja Cristo ikonhaa ikaxbi shinan koshikanamaparibo xaran ikaxa, jatíbi jabo
ikai keskatiribi ea ike, jaboribi jato koshimati kopí, onantiakin yoia, jatíbi jabo ikai
keskatiribira ea ike. Jaskáaxon jawekeskaxon inonbires, jawetiitani jato kishpinmanox.

²³ Jatíbi ja en akai jawékibora, ja jakon joi aninon ixon en akai, jaskáaxon enribi ja teebo
aká iti kopí.

²⁴ Matonra onanke, ja kanananani ishtotiainko, jatikaxbi ishtokanai, ikaxbi
westíorabicho iki, ja kananxon bitibo biai, jaskati ishtoai keskatiribi ikanwe, jaskáaxon
matonribi Diossen tee axon, ja bikanti kopíbo bii kanon.

²⁵ Ja wetsabo betan jueganox benxokaataibaonra jatíbi jaton yora jan jakonmaai
jawékibo ayamakanai, neskatikanaibo riki, ja laurel pei aká maiti bikanti kopíres.
Ikaxbi noara, ja jawetianbi keyóyosma kopí biti kopíbiribi onitsapikanai.

²⁶ Eabiribira, jainra ea nokoti kati jake iki ikaxmabi, westíora joni ishtoai keskati
iamai, jainoax xabánapo jonin timai keskatiribi ea iamai.

²⁷ Jaskáyamakinra nokon yora masá tenemaananbi enharesai, jaskatax wetsaboribi
jato joi onanmaa ikaxbi, ea jawemabi banénaketian.

10

Jatonbi akana diosbo rabitimaakin jato notsina

¹ Nokon wetsabo, ja non rekenbo jato manaon koin boai naman ikaní jawéki mato
shinanbenotininra ea keenyamai, jainxon jatíxonbiribira ja aniparo shitakana iki.

² Jaskataxa jatíbi Moisés betanbi ikana iki, ja nai koinman itan ja paro jenen bautizan-
meeta keskábo ikax.

³ Jaskáribiakinra jatíxonbi, ja Diossenbi jato menia piti jawékiakana iki.

⁴ Jainxon janbi jato menia xeatiribi, xeakana iki. Ja jatoki pikóakeresai shanka
meranoa onpax jokonairibi xeakana iki, ja iká iki Cristo.

⁵ Jaskarabo ikenbira, jabaon jatíxonbitanishaman Dios keenyamai keskábores akana iki, jaskara kopíra, mawákanketian jaton yorabo, jain joni jayamainko miinkana iki.

⁶ Jatíbi neskara winókanabora, ja oinxon non onanti kopí ikana iki. Jaskáaxon jabaon jakonma jawékibo atibo shinankani keskáakinribi, nonribi jakonma jawéki atibo shinankantima kopí.

⁷ Jaskara kopí, jatíríbi ja jonibaon akáni keskáakinribi, ja jatonbi westíora jawéki jisaakin akana jawékibo rabiamakanwe. Jaskara yoiira ikai Wishá meran neskati: "Jonibora tsinkíxon jawéki tсамákana iki, jaskáakin jawéki pekáora, ransakana iki", iki.*

⁸ Jatíríbi jabo iní keskatiríbi, wetsabo betanbires teanyamakanwe, jaskataxa westíora netenbicho rabé chonka kimisha waranka joni keyókana iki.

⁹ Jatíríbi jabaon akáni keskáakinribi, Cristo tanayamakanwe. Jaskáaxa ronobaon natexa, mawákana iki.

¹⁰ Jainoax Dioski joíti jakonmaiboríbi yoyo iamakanwe, jatíríbibora jaskati yoyo ikan-ketian, ja retemis ángelnin joxon jato retepakea iki.

¹¹ Jatíbi neskarabora non rekenbo winókana iki, jaskara jawékibo oinxon non onanti kopí, jainxon ja kirika meranribira wishakana iki, nato nete keyóti ochóma noa jakan-abo jaskarabo onanax koiranmeekanti kopí.

¹² Jaskara iken, jaweratoki ikoni shinan meran Dioski koshia shinanmeetai, jara ochan pakénaketian koiranmeeti iki.

¹³ Joni ixon, tenetima keská tanakaati jawékibora maton winoama iki. Ikaxbira maton kikinakin onanna iti jake, Diossenra maton teneti atipanyamaa bebonbires tanakaatibo mato imatima iki ixon, tanakaatibo nokoketianra, janbi jaskáaxon winotibo mato koshi meniti iki, jaskáaxon maton teneti kopí.

¹⁴ Jaskara iken, jatonbi aká rabiti jawékibo moa rabiamakanwe nokon noi wetsabó.

¹⁵ Onanbo ikenra neskáakinbo en mato yoiyai, jaskara iken shinankanwe, rama en mato yoiabo.

¹⁶ Dios iráke ataanan, jan jakonhaka xeati xeaxa, Cristo betan jawen jimi kopi noa westíorabicho keská ikai, ja pan tobaxon piaxa noa Cristo betan jawen yora kopi westíorabicho keská ikai.

¹⁷ Icha ixonbira, jatíxonbi non westíora panbicho pikanai, jaskara kopíra noa westíora yorabicho keská ikanai.

¹⁸ Shinankanwe, ja *Israel jonibo, ja yoina Dios menoxonkana nami piaibora, jatikaxbi ja jainxon Dios yoina menoxontiainoax Dioski menikaakanai.

¹⁹ Neskáakin yoixonra, ja jatonbi akana jawékibo koshiríbi iki, itan jaskarabo iboamaa ikaxa ja nami moa wetsa namibires bebonbires jakon iki, akin en mato ayamai.

²⁰ En yoiyai riki, ja joi ayamaibaon jawéki iboamakinra yoshinbo iboamakanai, Dios iboamaama, jatian ea keenyamai riki, ja yoshinbo axonkanainko matoríbi jain ikan-tinin.

²¹ Ja non Ibon jimi shinankin, xeati xeaxonbira ja yoshinbo axonkana xeatiríbi maton xeati yamake, jatian ja non Ibon yora shinankin pixonbira, ja yoshinbo axonkana pitiríbi maton jawékiati yamake.

²² ¿Jaskarabo akin non Ibo sinámatinki mato keenai? ¿Já xewina koshirin mato?

Joi akai ixon ati jawékibo

²³ Yoirakanai, westíora jonira jawen keenai keskábo ati jawemabi iki ixon. Ikon riki jaskara, ikaxbi jatíbima riki ja atibo. Ikon riki westíora jonin jawen keenai keskábores ati jawemabi, ikaxbi jatíbininra jaton shinan meran jato Dioski bebonhakin koshimayamai.

²⁴ Noabicho jakon itira non shinanti atipanyamake, wetsabo jakon itiribikayara non shinanti jake.

* 10:7 Ex. 32.6

²⁵ Jatíbi nami marokanainkoniabo bixon yokáxonmabi pikanwe, shinan meran, onanxonbi maton aká inaketian.

²⁶ Jatiobi nato mai, jatíbi nato netemea jaa jawékibora non ibonabires iki.†

²⁷ Westíora joi ayamai jonin mato piti kenaketian, jawékiakaskin akanwe, jatíbi mato jawékiamakanaibo, yokáyamakin areskanwe, shinan meran, onanxonbi maton aká inaketian.

²⁸ Jatian mato akantiki yoikin: “Nato namira jatonbi aká jawékibo iboamakana iki”, akin. Jatianra maton pitima iki, mato jaskáakin yoiketian, shinan meran, onanxonbi maton aká inaketian.

²⁹ Eara, ja wetsabaon shinan meran jaskara iti yoii iitai, maton shinan meran iti yoiiima, ja wetsabaon, jaton shinan meran jaskara atima yoiaitianresa en piamati atipanyamake.

³⁰ Jatian jaskarabo jawékiai kopí, en Dios iráke akaitianki ¿Jaweati, ja Dios iráke axon en jawékiai kopí, ea yoii ikanti iki?

³¹ Neskara iken maton piai kopí maton xea kopí, iamaxon wetsa jawékibires akin, jaskáaxon non Ibo raromanoxon akanwe.

³² Judíobo, ja judíomabo, ja joi akaibo, jainxon wetsabobires inonbi jakonmabo jato oinmayamakanwe.

³³ Enbiribira jatíbi jato jatíbiain jakonhakin ikíntiakin shinannai, eabichores jakon itiakin shinanyamakin wetsaboribikaya imatiakin, jaskatax jaboribi kishpinmeekanti kopí.

11

¹ Ea ikaibo oinnax, jaskatiribi ikanwe, ja Criston ikábo enribi chibanai keskáakin.

Dios rabii tsinkítiaín kaax, jaskara ikantibo

² Eara raroai mato kopi, jatíbitian maton ea shinankin jeneyamaitian, jainoax en mato onanmaa keskatiribi mato ikí jenéyamaitian.

³ Ikaxbi neskara jawéki maton onantinra ea keenai. Cristo riki jonibaon mapo keska, jatian wanoya joni iki, benoya ainbaon mapo keska, jaskáribira Dios iki, Criston mapo.

⁴ Jatian westíora jonin orankinbi, iamaxon ja Diossen yoia joibo, jato yoikinbi maiti jopéyamaira, Cristoki shiroi iitai.

⁵ Ikaxbi westíora ainbo orani, iamaxon ja Diossen jato shinanmaa, joibo yoii mapotai, jara jawen beneki shiroi iitai, jaskara ikaxiki, maxtana keskáres.

⁶ Jatian mapókashamai, ainbo maxtanakayara, jakon itiki, ikaxbi ainbaon boo xateti, iamax maxtanti rabin iketianra, mapókayati jake.

⁷ Benbónra maiti saweti yamake, jara Dios keska iki, jameranxonra jawen koshi shinan jato oinmai. Ikaxbi ainbaonra, jawen benen jakon shinan jato oinmai.

⁸ Diossenra ja reken joni ainboibakea akáma iki, ainbokayara benboibakea jonia iki.

⁹ Jainxon benbora ainbaona inon ixon, Diossen joniamai iki, ainbora benbona inon ixon, jonia iki.

¹⁰ Jaskati jawen beneki koshia onanti iti kopí, itan ángelbo kopíribira, ja ainbo mapóti jake.

¹¹ Ikaxbi Diossen oinnara, benbo ainbooma iti atipanyamake, itan ainboribi benbooma iti atipanyamake.

¹² Ikon riki ja ainbo, benbon pishi tsekaxon jonia, jatian ikonribi iki, rama benbo ainboibakeax pikotai, ikaxbi jatíbirira Diossenbi akábobires iki.

¹³ Rama matonbikaya shinankanwe, jakonrin ja ainbaon mapóxonmabi Dios oranti ixon.

¹⁴ Jatíxonbira onankanke, benbobo boo nenkéti kikinbires rabin jawéki.

† 10:26 Sal. 24.1

¹⁵ Ikaxbi raroti jawéki riki, ja ainbaon jawen boo nenkémati, jara Diossen boo nenkétibiribi imaa iki. Jaskatax jawen bookanbi mapóti kopí.

¹⁶ Neskara iken, tsoaboki neskara jawékibo ebetan yoyo ikasai, jabaonra onanti jake, ja wetsa joi akaibaon, itan nonbira wetsa axébo onanyamake.

Santa cena akin, atima akanai

¹⁷ Mato yoikin wishaboreskinra, jan mato raroti en mato axonyamai. Ja mato tsinkitainkobora jakoni ititianbi, mato ramiananreskanai.

¹⁸ Rekenra en ninkáke, ja Dios rabii tsinkíxon, matonbiribi tsamá akáx mato ikaibo; enra ikonhai neskara.

¹⁹ Ikon riki, wetsa tsamabora jati jake, jaskatax ja Diossenashamanbo onanti iti kopí.

²⁰ Jaskarama riki. Jaskataxa, ja non Ibo shinankin jawékiai tsinkíxon ja shinankin moa maton akaima iki.

²¹ Ja jawékiati hora nokoketian akanai, jatiribibaon jatonpariakin jaton jawékiatibo moa pikin. Jatian wetsabobiribi jawékiatinin ikanaitian, wetsabobiribi moa paenkanabo.

²² ¿Jainxonbiribi maton piti itan maton xeati xoboomarin mato? ¿Jawekopiki ja Diossen joi akaibo maton omiskanai, itan ja jawebiomashokobo maton rabintibo imai? ¿Jaweki en mato yoiti iki? ¿Jakon riki, maton jaskarabo aká akinki en mato atiki? Akamabobi.

Santa cena ati

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³ Ja non Ibonbi ea onanmaa joiboribira, en mato onanmaa iki, ja jakonhai keska itaan jakonmaakanai yamébira, non Ibon pan bia iki.

²⁴ Jainxonra Dios iráke ataan, tobapakea iki, jaskáaxonra menikin jato neskaa iki: “Nato riki nokon yora, ja mato kopí mawatai, maton jaskaitiibi ea shinanxon anoxikanwe”, akin.

²⁵ Jainxon moa pikin senenhaxon xeati biribaxon, jato neskáaribia iki: “Nato xeati riki, nokon jimi, ja bená senenhakonti joi Diossen aká jan onanti imai, ja xeaitiibi ekiakin shinantaanan anoxikanwe”, akin.

²⁶ Jaskáaxonra, nato pan maton piatiibi, itan nato xeati maton xeaitiibi, ja Ibo mawata joi maton yoiai, já joái kaman.

Jaskáakinshaman Santa cena xeati

²⁷ Jaskara ikenra, jawerato joi akaitoninki akonkin shinanxonmabi, non Ibo shinankin ja pan piai, itan ja xeati xeai, jara non Ibon jimikibi, itan jawen yoraki ochai.

²⁸ Jaskara ikenra, ja piti piamatianbi, itan ja xeati xeamatianbi, westíorabopari jaton shinan meranbo oinmeekanti jake.

²⁹ Jatian jaweratonki ja Ibon yora shinanyamakin ja piti piai, itan ja xeati xeai, janra janbi masá tenemati jawékiai.

³⁰ Jaskara kopí riki icha mato jatíribi isinaibo itan yora yosmakanabo, jainoax jatíribiboribi mawákanabo jake.

³¹ Nonbixbi jakon riki ea ixon shinanmeetaanan non akenra, non Ibon masábo noa tenematima iki.

³² Jatian non Ibon noa masábo tenemaabira, non onanti kopí noa akai iki, jaskatax ja joi ayamaibo betanbi noa manótiain katiresbo inaketian.

³³ Jaskara iken nokon wetsabo, ja non Ibo shinankin jawékiai tsinkitax, manaanan-parikanwe.

³⁴ Jaweratoki jaskarainoax jawékiakasai abánon jawen xobonbiribi kaxon jawékiakin, jaskara tsinkítiainoaxbo jaskataitian, Diossen noa masábo tenematima kopí. Wetsa jawékibora matoiba kaxonpari, en mato betan benxoai kaai.

12

Diossen tee ati onan Shinanbo

¹ Jawen tee anon ixon, jawen onan Shinanya noa Diossen iamai, kikinakin maton onantinra ea keenai nokon wetsabo.

² Ja joi ayamaibo mato inontianra, ja jatonbi aká jawéki yoyo iosma, itan jiriomabo ikenbi, onanxomabi chibanaibo ikax, já rabiti shinanyabores mato ikana iki.

³ Jaskara ikenra, rama neskara maton onantin ea keenai, tsoabira ja Diossen Shinanman atipana koshia ikax Jesús yoi: “¡Jakonmainbires Jesús kabatanon!” iki iti atipanyamake. Jatian tsoabira ja Diossen Shinanman atipana koshin imaamabi: “¡Jesús iki non Ibo!” iki iti atipanyamake.

⁴ Jarake meskó, Diossen tee ati onan Shinanbo, ikaxbi jan jato meniai riki westíora Diossen Shinanbicho.

⁵ Meskóakin Dios tee axontibora jake, ikaxbi jatíbirá non Ibon ati yoiabobires iki.

⁶ Icha meskó tee senenhatibora jake, ikaxbi westíora Diosbicho iki, jawen atipana koshin jatíbiain jatíbi akai.

⁷ Diossenra noa westíorabo meran, jawen Shinan jishtimai, jaskáaxon jatíbi joi akaibo, non jato jakonhakin akinti kopí.

⁸ Jawen Shinan meranxonra jatíribibo jato imai, yoyo iti onan shinanyabo, wetsabobiribi jato imai, kikinakin onanxon, jato onanmati onan shinanyabo,

⁹ jatíribibora ikai, oinxonmabi ikonhati onan shinanya, ja Shinanmanribira jatíribibo imai isinaibo benxoati jawen koshi shinanya,

¹⁰ jatíribibo jato imai, jaskáaxon ratéti jawéki ati atipana koshiabo, jatíribibo jato imai, Diossen shinannai jawékibo jato yoiti onan shinanya; jatíribibo jato imai, ikon shinan, itan ikonma shinanbo onanai iti onan shinanya; wetsabo jato imai, wetsaresibi join yoyo iti onan shinanyabo; jatíribibo jato imai, ja wetsaresibi join yoyo ikanaibo jato onantiakin yoiti onan shinanyabo.

¹¹ Ikaxbi jatíbi neskarabora akai, Diossen Shinanmanbicho, jawen atipana koshin, jan meniti jisáshamanbobiribi jato menipakeanan.

¹² Jonira icha mebia ikaxbi, westíora yorabicho iki, jaskáribi riki Cristo.

¹³ Jatian jaskaribira, jatíbi noa judíobo itan judíomabo inonbi, iboaxon yonokanai itan yonokanaima inonbi, noa bautizankana iki, jaskatax ja shinanbicho keská ikax, westíora yorabicho keská noa iti kopí, jainxon janbiribira westíora Diossen Shinanyabicho noa imaa iki.

¹⁴ Yorara westíora mebia bichoma iki, jara icha mebia iki.

¹⁵ Jatian tae iti iki yoyo iki: “Eara mekénma iki ea yora mebi iti ikaxbi”, iki. Jaskataxbira moa yora mebi ikí jenéyamai.

¹⁶ Jatian pabíki iti iki yoyo iki: “Eara beroma iki, ea yora mebi iti ikaxbi”, iki. Jaskataxbira moa yora mebi ikí jenéyamai.

¹⁷ Jatian jatíbi bero, yora ixonra, ninkáti atipanyamakeanke, jatian jatíbi yora pabíki ixonra xeteti atipanyamakeanke.

¹⁸ Ikaxbi Diossenra, yora mebi westíorabo jan oinna, jakonshaman ikainbobiribi apakea iki.

¹⁹ Jatiobi yora westíora mebibicho ikaxa, yora yamakeanke.

²⁰ Ikon icha yora mebibokaya jakenbira, ja yora westíorabicho iki.

²¹ Beronra meken yoiti atipanyamake: “Eara min akintinin keenyamai”, akin. Jatian maponra, ja tae yoiti atipanyamake: “Maton akintininra ea keenyamai”, akin.

²² Ja bebon koshimashoko keskáakin non oinnai yora mebibokaya riki, noa jan kikini maxkatabo.

²³ Jatian ja jakonmatanishoko keskáakin non oinnai yora mebibo riki, bebonbires jakonhakin koiranxon non raoayonai, jatian non jato oinmayamai yora mebibora non bebonbires jakonhakin benxoai.

²⁴ Jatian ja jishtibires non yora mebishamanbora, jaskáakin non ayamai. Jaskarabiribi non yora mebibo itira, Diossen noa aká iki, jaskáaxon ja kikinmatani non oinnai yora mebibokaya non bebonbires jakonhanon ixon,

²⁵ jaskatax yora mebibo, jatonbiribibo ikantima kopí, ja yora mebi westíorabokayara akinanankanti jake.

²⁶ Westíora yora mebi onitsapitaitianra wetsaboribi onitsapikanai, westíora yora mebi jabiribishaman jakonhakin akanaitianra, wetsaboribi rarokanai.

²⁷ Mato riki Criston yorabi keskábo, jatian mato westíorabo riki, jawen mebi keskabo.

²⁸ Diossenra jawen joi akaibo iken rekenpari jato imaa iki: Diossen raanabo, jainoax *profetaboribi, jainoax jawen joi jato axeati onanboribi, jainoax ratéti jawéki akaiboribi, jainoax isinaibo jato benxoakaiboribi, itan nekeabi jawékinin wetsabo jato akinaiboribi, jainoax jakonhakin joi akaibo jato ikinaiboribi, itan wetsaresibi join yoyo ikaiboribi.

²⁹ Jatíbirira jawen joi yoiti Diossen raanabobiresma iki, jatíbirira *profetama iki; jatíbima riki, jawen joi jato axeati onanbo; jatíxonbirira ratéti jawékibo ayamakanai,

³⁰ jatíbirira ja isinaibo jato benxoati atipana koshioma iki; jatikaxbirira wetsaresibi joibaon yoyo iamakanai; jatíxonbirira ja yoyo ikanai joibo jato onantiakin yoiamakanai.

³¹ Ja kikin jakonhira Diossen onan shinanyabo itikayara, maton shinanti jake. Ramara ja en mato yoipakea, bebonbires jakon jawékibo en mato yoiai.

13

Noimisti shinan

¹ Ea iti iki, jonibaon join yoyo iki, jainoax ja ángelbaon joinribi, ikaxbi ja Diossen noimisti shinan emeran yamaaxa, yami tsaran ikai keskáres itan canpana taan akanai keskáresibi ea itiki,

² jainoax *profeta ixon, Diossen anoxon shinanna maton onanyamaabo onanax, ea jatíbi jawékibo onan iki, jainxon oinxonmabi en ikonhaa, kopíresibi niibo wetsanko taxkémati koshi shinanyaribi iki ea, ikaxbi ja Diossen noimisti shinan emeran yamaaxa ea jawemabi iki.

³ Jainxon jatíbi ea jayata jawékibaonribi atiki, ja jawebiomashokobo en jato akinkin, jainxon ja joi yoiai kopí, ea yatanhanan menokanaitianribi atiki, en jato amareskin, ikaxbi ja noimisti shinan emeran yamaaxa, ea jawemabi iki.

⁴ Ja noimisti shinanya ikax, noa iti riki, manátia, jakon shinanya noa iti, wetsaboki notsiresai itima, jato xewinatón shinanmeeti yoyo iresaima,

⁵ iresabires joibo yoyo ikaima, jawenabichoakin shinannaima, jatoki joi teneaima, jatoki sináresaima,

⁶ atima keskáakin jawéki akanaitian jaskaraton raroaima, ikon jawékibo akanaiton-reskaya raroai.

⁷ Jatíbinin noa onitsapiti, ikonhakin jenetima, jatíbitian manáti, jatíbi jawéki non teneti.

⁸ Ja noimisti shinanra jawetianbi keyoyamai, wetsa netebaonra ja Diossen shinanman yoyo itibo moa yamanoxiki, jainoax wetsaresibi joibaonribi moa yoyo iamanoxikanai, jaton onan shinanboribi moa jawemabi inoxiki.

⁹ Jan onanti shinanman itan ja Diossen Shinanman yoikanaibaonra, jatíbishaman rebestankin noa yoiamakanai,

¹⁰ ikaxbi ja jatíbi jawékibo non rebestankin onanti nete nokoketianra, ja jain senenres non onanna jawékibo moa keyónoxiki.

¹¹ Ea bake inontianra, ja bake yoyo ikai keskati jainoax ja baken shinannai keskáakin, jainxon jan shinaxon akai keskáakinboribi en akátiai. Ikaxbi moa yosi ixonra, ja bake ixon akátiaibo en moa jenea iki.

¹² Ramara non Dios oinyamapariai, ikaxbi westíora netera jabishaman non oinnoxiki. Ramara en kikinshamahankin onanyamake, ikaxbi westíora netera jabi en onannoxiki, jan ea onanna keskáakinribi.

¹³ Kimisha jawékires iki, ja keyóyamai, jaki koshia noa iti, jaon manata noa iti, jainoax jawen noimisti shinanya noa iti. Ikaxbi ja kimishainoa bebon jakon riki, ja noimisti shinan.

14

Wetsaresibi join yoyo iti

¹ Ja noimisti shinanya iti, jainoax jawen onanti shinanya, Diossen mato imati-akinkaya shinankanwe, ja jan shinannaibo yoiti onanti shinanyakaya, mato imanon ixon.

² Ja wetsaresibi join yoyo ikaira, Dios betanbiribi yoyo ikai, jonibo betanma, jaskakinra tsonbi, ja joi ninkáyamai, jameran onantikoma joibo, joaitian yoyo ikai kopí itan tsonbiribi onanyamai.

³ Ikaxbi, ja Diossen shinannai jato yoiaibaonra, jato shinan meran Dioski koshimaxon, jato bebonhakin shinan raromai.

⁴ Ja wetsaresibi join yoyo ikaira, jabichobiribi shinan meran Dioski beboni koshiai, ikaxbi ja Diossenbi shinannai jato yoiaibaonra jabé joi akaiboribi Dioski shinan meran bebonhakin koshimai.

⁵ Eara keenai, jatikaxbi wetsaresibi join yoyo ikaibo mato ikantinin, ikaxbi bebon jakon riki, ja Diossen shinannaibo jato yoiaibobires itikaya, jan onantiakin ninkámatibo yamaketian. Jatianparira ja joi akaibaon jatíxonbi onankanti iki.

⁶ Nokon wetsabo, neskarabo kopíra jawemabi iti iki, ja matoiba kaxon wetsaresibi joibaon en mato yoia, ja maton ninkáti joibaonkaya, ja Diossen noa onannaibo mato yoititianbi, ja onan shinanbaon mato yoititianbi, jainoax ja Diossenbi shinannaibo mato yoititianbi, jainxon jan mato akinti wetsa jawékiboribi mato yoititianbi.

⁷ Ja bewá ati jawéki senenbires ten ikaitianki ¿Jawekeskaxon, jaweratoki flauta xoon ikai, itan jaweratoki arpa, ten ikai ixon non onanti iki?

⁸ Jatian ja reteananti iketian, jakonishaman trompeta xoon iamaitianra, ja reteanani kati kopí, tsoabi benxokaatima iki.

⁹ Jaskararibira mato winotai, ja ninkáxon onankati joibaon mato yoyo iamaitianki, ¿Jawekeskaxon mato yoyo ikaibo onankanti iki? Ja mato yoyo ikaibo niwe boai keskábores iketian.

¹⁰ Ikon riki, nato neten icha meskó join yoyo itibo jaa, jatian ja yoyo ikanaibo riki ikon ninkátibobires,

¹¹ ikaxbi jaweraki ikarin ixon, ja joibo en onanyamaitianra, ea yoyo akai jonin, wetsankoniax jóá joni riki ixon, ea onanti iki, jatian jabiribira en jaskararibi shinanti iki.

¹² Jaskara ikenra, ja Diossen onan shinanyabo itiakin shinannaibo ixon, jaskáaxon ja joi akaibo bebonhakin, jato koshikinti onan shinanyabo itiakin maton shinanti jake.

¹³ Neskara kopíra, ja wetsaresibi join yoyo ikaitonin, já yoyo ikai joi janbi onanxon, onantiakin jato yoiti kopí, oracion meran Dios yokáti jake.

¹⁴ Jatian ja wetsaresibi join orankinra, en nokon shinan meranres oranai, ikaxbi ja ea yoyo ikaibora en jawebi ninkáyamai.

¹⁵ ¿Jatianki en jawe ati iki? Enra oranti jake nokon shinanyaxonbi, jatian ja en oranairibira en onanna iti jake. Nokon shinanyabiribira ea bewati jake jatian ja ea bewairibi en onanti jake.

¹⁶ Ikaxbi ja ninkátima joi min shinan meran itinatón min Dios rabiaitianra, ja mibé ikábaon onanyamakanai, jatianra, ja Dios iráke akin min rabiaitian, janribi miibetan ati atipanyamake.

¹⁷ Min Dios iráke akaira kikin jakonhira iti atipanke, ikaxbi janra wetsabo bebonhakin Dioski koshitiakin akinyamai.

¹⁸ Jatíbi matobo xewinbainbires wetsaresibi joibaon ea yoyo ikai kopíra en Dios iráke akai.

¹⁹ Ikaxbi ja joi akaibo betan yoyo ikinra, kikhakin ninkákanti pichika joires en jato yoiti atipanke, ja wetsaresibi join yoyo ikin chonka waranka joi jato yoititanbi, jaskáaxon jabaonribi wetsabo onanmati kopí,

²⁰ Nokon wetsabó, bakebaon shinan keskashoko iamakanwe, ja jakonma atinkokaya, bakebo keská ikanwe. Ikaxbi, ja yosibaon akai keskáakinkaya shinankanwe.

²¹ Wishá meranra yoiai:

“Wetsa join, itan wetsankonia jonibo

meranxonra nato jonibo en jato yoyo anoxiki,

en jato jaskáakabira, nokon joi ea ninkáxonyamanoxikanai, ikira ikai non Ibo”.*

²² Jaskara ikenra, ja wetsaresibi join yoyo ikanaibo, joi akaibaonama iki, jara Diossen joi ayamaibo ja oinnax, jan ratétibiribi iki. Ikaxbi ja Diossen shinannai joibo maton yoiaira, joi akaibaonabiribi iki, jara ja joi ayamaibaonama iki.

²³ Itiki ja joi akaibobires mato tsinkitax, jatikaxbi wetsaresibi joibaon yoyo iki, jatian mato jaskataitianra, ja ramakaya Dios onankasai joni itan joi ayosma jonin jikixon shinanti iki, beyosabo ikaxa ikanai, ixon.

²⁴ Ikaxbi jatikaxbi ja Diossen shinannai joibo yoi mato ikaitianra, ja ramakaya Dios onankasai joni, itan ja joi ayamai jonin, jikixon mato jaskati yoyo ikai ninkátaanan, eara ochaya iki ikax, janbix shinanmeeti iki.

²⁵ Jaskataxa jawen shinan meran shinannai jawékibo jishtiataanan, chirankooxon, janribi Dios rabiti iki, jainxon Diosribi ikonkon mato betan itina, jan onanti iki.

Itikeskatibi Dios rabitiainoax iti

²⁶ Ramara ja en mato yoiibeá jawékibo ichama join en mato yoiai, nokon wetsabo, ja Dios rabii tsinkitax jatíribibo salmosbo bewakanwe, wetsabaon jato joi onanmakanwe, wetsabaon Diossen mato onanmaabo yoikanwe, wetsaresibi joibaon yoyo ikanwe, jatíribibaon ja yoyo ikanai joibo onantiakin jato yoikanwe, ikaxbi, jara iti jake jatikaxbi noa shinan meran koshikanti.

²⁷ Jatian ja wetsaresibi joibaon yoyo ikira rabé iamax kimishabo mato ikanti iki, jainoax westíora westíorabokayara, mato yoyo ipaketi jake, jainoax westíora joni jan onantiakin ja joibo jato yoiairibi jati jake.

²⁸ Ikaxbi ja joi akaibo xaran jaskara joibo onantiakin jato yoiti tsoabi yamaketianra, mato yoyo itima iki, matobichora Dios betanbiribi yoyo ikanti iki.

²⁹ Jaskaribiira, ja Diossen shinannai joibo yoi, rabé iamax kimishabo mato ikanti iki, jatianra wetsabaon, ikonrin iki ixon, onankanti jake.

³⁰ Ikaxbi ja nínkati yakata wetsa joi akai joni, Diossen wetsa jawékibo jishtiaxonketianra, ja reken yoyo iitai joni yoyo iki jenéti jake.

³¹ Neskataxa jatikaxbi ja Diossen shinannai joi jato yoiaibo jaton ititianbobiribi, yoyo ikanti jake, jaskáaxon jatíxonbi onanax, shinan meran beboni koshikanti kopí.

³² Ja Diossen shinannai joi jato yoiai jonira, kikini koiranmeeti jake, jawetianki yoyo itiki, itan jawetianki itima iki, ikax.

³³ Ja Dios iki jatíbi jakon itin keenai Dios, jara wetsaorikantibo keenyamai. Ja wetsankonia joi akaibo ikai keskatiribira,

* 14:21 Is. 28.11, 12

³⁴ ja ainbobo Dios rabii tsinkítiainoax yoyo ikanti yamake, yoyo itima yoikanaibo iken, jabaonra jaton benen yoiaibo ninkáxonresti jake, ja esekan yoiai keskáakin.

³⁵ Jawéki onannoxon, yokákaskin maton xobonkoxonbiribi, maton benebo yokákanwe, jakonma riki, ja ainbobo jaskara tsinkítiainoaxbi yoyo iti.

³⁶ Matonra onanti jake, ja Diossen joira matoibakeax peokootama iki ixon, itan matobichomaribi iki, ja joi onanabo.

³⁷ Jaweratoki ja Diossen shinannai joibo yoiai iki, itan ja Diossen Shinanman yoyo ikaiton shinanmeetairibi iki, janra onanti jake, nato en mato wishaxoni iitaibo riki, ja non Ibon senenhati yoiaibo, ixon.

³⁸ Jatian jan jaskáakin onankashamaitianra, jaribi non Ibon onanyamake.

³⁹ Jaskara iketian, nokon wetsabo, ja Diossen shinannai joi yoiaibo itikaya shi-nankanwe, jainxon ja wetsaresibi join yoyo ikantimabo jato yoiamakanwe.

⁴⁰ Ikaxbi jaskarabo akin, jakonshamanhakin akanwe.

15

Cristora jiria iki

¹ Nokon wetsabo, jan kishpinti jakon joi en mato yoiantanabo, jakiribi maton shinan-tininra ea keenai, ja joira maton ikonhaa iki, jaskatira mato jaki koshii jenéyamai.

² Ja joiribi ikonhaax iki, mato moa kishpinmeetabo jaki koshii jenéyamaaxes, jaskáyamaira yanka ja joi ikonhaabo mato ikanti iki.

³ Ja kikin jakon riki en rekehakin mato onanmaa, ja enpariribi ninkáxon Cristo non ochabo kopí mawata, ja wishá meran yoiai keskati.

⁴ Jatian mawáketian miinkanara, kimisha nete itin jiriaa iki, ja Wishábo meran yoiai keskati,

⁵ Rekenparira Pedroki pikota iki, japekaora ja chonka rabé jaonmea onanaibokiribi pikota iki.

⁶ Jainoaxa, ja pichika pacha xewina non wetsabokiribi pikota iki, jatíribibo moa mawákanabo ikenbira, jatíbitanishaman jan oinnibo ramakamanbi japarikanke.

⁷ Jainoax Santiagokiribi pikota iki, japekaora jatíbi jawen joi yoiti raanabokiribi pikota iki,

⁸ senentiainbira, ekiribi pikota iki, ja oxe senenma bake pikota keskáshoko ea ikenbi.

⁹ Ea riki Diossen raanabo namanbires, ja Diossen joi akaibo ramiaxon masábo jato tenemakatitai ikax, jaskara ikaxiki, ea Criston raana joni iti jisámabobi.

¹⁰ Ikaxbi jawen jakon shinanman Diossen ea imaa ikaxa, ea ja iki. Jatian jawen jakon shinarya ea jan imaara, yankabires iamaa iki. Jaskáyamaira ja wetsa joi yoiaibo bebonbiresa ea joi yoi teeta iki, nokon shinanmanbira en ayamaa iki, Diossenra jawen jakon shinanman ea akinna iki.

¹¹ Ibanon, en iamaxon wetsabaon inonbi mato joi yoiai, jatíxonbira ja joibires non yoiai, jatian ja joiribi riki, maton ikonhaa.

Mawatabo jirikanti

¹² Jatian ja Cristo mawataxbi jiria joi non mato yoiai ikenbiki, ¿Jawekopi mawatabora jiriamanoxiki, ixon jatíribi matobaon yoiai?

¹³ Mawatabo ikon jirikantima ikenra, Cristo mawatax jiriamakeana iki.

¹⁴ Jatian Cristo jiriamani iketianra, ja non mato yoiai joibo jawemabi ikeanke, jainoax yankabiresibi ja joi maton ikonhaabo ikeanke.

¹⁵ Jaskarakon ikenra, Diossenra Cristo jirima iki akin mato yoi, noaribi jansoi, Dioskiriti yoyo ika ikeanke, ja mawábo ikon jiriamakanai ikenbi,

¹⁶ ja mawábo jiritima ikenra, Cristoribi mawatax jiriamakeanke.

¹⁷ Jatian ja Cristo jiriamani iketianra, maton Cristo ikonhabo yankabires iki, itan ochankoniax mato xabakaatamaboribi iki.

¹⁸ Jatian ja Cristo ikonhaax mawataboribi, moa manótiain bokanabo iki.

¹⁹ Nato neten jati kopíres non Cristo manaabo ikaxa, wetsabo bebonbires onísakantishokobo noa ikanai.

²⁰ Ikaxbi, ja Cristo mawataxbi jiriribiakaya iki ikon, já riki ja mawánibo xarameax rekeni jiria ikax, ja rekeni iká bimi tsekakana keská.

²¹ Westíora joni ochaaton, ja mawáti jawéki pekooni keskatiribira, ja westíora joni jirini kopíribi, ja mawataxbi jiriti jawéki joái.

²² Ja Adán ochaatonra, jatíbi jonibo mawataibobires banékana iki, jaskáribiira ja Cristo ikonhaabo, jatikaxbi jati neteya inoxikanai.

²³ Ikaxbi westíorabora jaton ititianbobiribi jirinoxikanai. Cristora iká iki, ja rekeni jirii, japekáora já jakiribi jeketian joi ikonhaa ikax, jawenabobiribi inoxikanai jirii.

²⁴ Jatian moa nete senenoxiki, jatíbi nato nete iboa yoshinbo, jainoax jatíbi koshi shinyanya jonibo, itan jatíbi koshi jawékibo, jaton koshi jatíbi jato bichinxon, jatoarestaan Criston, ja Papa Diossen mekenman jatíbi jeneketian.

²⁵ Jaskatira jatíbi jawen rawíbo, ja jan peniti jato imai kaman, Cristo Apo inóxiki.

²⁶ Jatian ja senentiainbi janharesaja jawen rawíra inóxiki mawá.

²⁷ Ja wishá meran yoiaí keskáakin, moa Diossen jatíbi jawékibo Cristo meniketian. Ikaxbi jatíbi jawékibo moa já menia iki ikaira, ja Diosribi jaskáa yoii ikaima iki, jankaya riki jatíbi jawékibo moa Cristoki jenea.*

²⁸ Jatian jatíbi jawékibo moa jaki jenetaanra, Cristoribi jawen Bake ikax, Dioski menikaanoxiki, jan jatíbi jawékibo jaki jenea iketian, jaskatira Dios jatíbiain kikin joni inóxiki.

²⁹ Jatian ja mawábaon janenko bautizanmeetaiboki ¿Jaweaki jaskákanti iki? Jatian ja mawábo jiriamaitianki ¿Jaweaki jaton janenkobo bautizanmeekanti iki?

³⁰ ¿Jawekopiki jatíbitian noa onsá meran iki?

³¹ Nokon wetsabo, netetiibira ea mawáti onsá meran iki, neskara en mato yoiaira ikon iki. Ja non Ibo Cristo maton ikonhaa iketian ea raroai keskatiribira, neskara jawéki kopí ea raroai.

³² Jatian ja pimis yoina keská Efesoainoa jonibo betan join iananxonki ¿Jawe jakon jawéki en bia? Ikon ja mawatabo jiriamai iketian, jatíribibaon yoiaí keskáakin: “Pinon akanwe xanon akanwe, iitimabi noa mawáti iketian”.

³³ Jato paranmayamakanwe. Neskara yoikanai: “Ja jakonma akaibo betan rae-nanira, non jakon axébo moa noa shinanbenotai”, iki ixon.

³⁴ Moa ochaibo jenétaanan jakiribi jakoni jatiakin shinankanwe, jatíribi matobaonra Dios onankanamaparibo ikanai, neskáakinbora en mato yoiaí, mato rabínon ixon.

Mawatax jiriabaon yora jaskara iti

³⁵ Westíora joni iti iki yokakaati: “¿Jawekeskatiki ja mawatabo jirinoxiki? ¿Jawekeska yorayabomein inoxikanai?” iki.

³⁶ ¿Jara iresabires yoká iki! Ja jawéki bero min banaara, jawen xaká payóti jake, jaskatax ja bero xoxoti kopí.

³⁷ Ja non banaa beroma riki, ja xoxoa, ja xaká chichó iká bero riki, ja xoxoai, ibanon trigo iamax wetsa bero inonbires.

³⁸ Chiníparikayara, Diossen já keenai keská yorayabiribi ja jiwi imai, jatian ja berobora jawen imakasai keská jiwibobiribi imai.

³⁹ Jatíbi yorabora ja jisábiresma iki, wetsa riki jonin yora, wetsa riki yoinabaon yora, wetsa riki noyai yoinabaon yora, wetsa riki yapabaon yorabiribi.

* 15:27 Sal. 8.6

⁴⁰ Jaribarake nato mainmea yorayabobiribi, jainoax naikanmea iti yorabobiribi, ikaxbi ja nato mainmea metsá yorara, ja naikanmea metsá yorabo keskáma iki,

⁴¹ Barin penéra, ja oxe betan wishtinbaon pené keskama iki, jatian ja wishtínbobira meskotibo penetai, wetsana riki wetsaresibi pené jatian wetsana wetsaresibi.

⁴² Jaskararibira ja mawata jiriaibo betan winotai, ja mawá non miinnai riki keyotai, ikaxbi ja jiriai riki, jawetianbi keyóyosma.

⁴³ Ja non mawá miinnai riki, jan keenti jisáma itan jawe koshiomabobi, ikaxbi ja jiriai riki, jakonshaman itan koshi.

⁴⁴ Ja non miinnai mawá riki nekeabi yora, ikaxbi ja jiriai riki, Diossen meniai bená yoraya. Jatian ja nekeabi yora káyayabi jaketianra, ja Diossenbi menia bená yoraya kayaribi jake.

⁴⁵ Wishá meranra ikai neskati: “Ja reken joni Adánra, jati yoraya iká iki, ikaxbi japekao iká Adán akin non akai Cristora iká iki, jan jato jamai Shinanbiribi”, iki.†

⁴⁶ Jaskara ikenra, shinanpari ayamakin, yorapari Diossen aká iki, japekaopari shinan aká iki.

⁴⁷ Ja reken aká jonira, mai poto aká iká iki, jatian japekaokea joni riki naikanmea.

⁴⁸ Jatíbi nato mainmea jonibora, ja Adán iní keska yorayaribi iki, jatian ja naikanmeabobiribira, ja naikanmeaton yoraya keskáboribi iki.

⁴⁹ Ja mai akana joni iní keskati noa rama itina keskatiribi, ja naikanmea keskatiribi noa inóxiki.

⁵⁰ Enra mato yoiai nokon wetsabo, non namiya xaora, Diossen nai netenko iti atipanyamake, jatian keyotai jawékira, jawetianbi keyóyosma ikain iti atipanyamake.

⁵¹ Ninkákanwe, ramara ja Diossen joné jawéki en mato onanmai, jatíbira noa mawáyamanoxikanai, ikaxbi jatíbira noa wetsaresibi yorayabo inoxikanai.

⁵² Ja noa beri ikai keskati ishtonbires, senentiainbi trompeta xoon ikaitian. Trompetara xoon inóxiki, jatianra ja máwatabo jirinoxikanai, moa jakiribi jawetianbi mawáyamanox, jatian noabora moa wetsaresibi yorabo inoxikanai.

⁵³ Non nekeabi keyotai yorara, moa wetsaresibi keyóyosma yora inóxiki, jatian ja non mawatai yorara, moa mawáyosma yora inóxiki.

⁵⁴ Jatian non nekeabi keyotai yora moa keyóyosma yoraya iketian, itan non mawatai yora moa mawáyosma yoraya iketianra, ja Wishá meran yoiai keská senennoxiki: “Ja mawáti jawékira moa keyota iki iki.‡

⁵⁵ Ja máwakanra moa noaasesyamai, ja mawára moa jan chachimisti tispinhoma iki”.§

⁵⁶ Non ochabo kopíra, ja mawáki, noa raketai jan chachimisti tispinya keská iketian, jatian jan ocha koshi imai riki, ja moatian esé.

⁵⁷ Ikaxbi nonra Dios iráke akai, non Ibo Jesucristo kopíres, moa jaskarabo nonharsa kopí.

⁵⁸ Jaskara kopí nokon noi wetsabo, noixon Diossen tee akin jeneyamakanwe, matonra onanke, ja non Ibo betan ixon jawen tee non akaibo, yankama.

16

Joi akaibo akinnoxon koríki tsinkikana

¹ Ja joi akaibo akinnoxon, koríki tsinkikin, ja Galacia main iká joi akaibo, jaskáakin ati en jato onanmaa keskáakinribi akanwe.

² Domingo netetiibi westíorabaon maton kanana koríki, jawetiishoko tsinkixon benxoakanwe, jaskáaxon ea kaketian, maton moa tsinkitima kopí.

³ Jatian moa matoiba nokóxonra, ja Jerusalénhain raanoxon, maton katota jonibo ja kirika wisháyabo en jato raani kaai, ja jainoa joi akaibo jato bomanoxon, maton tsinkia koríkibo jato boxontankanon ixon.

⁴ Earibi jato betan kati jakon iketianra, ebetan jabo bokanti iki.

Wetsankobo kanoxon Pablon shinanna

⁵ Kakinra ja Macedonia main iká jeman joi akaibo en oinbainti jake, jatian Macedo-
niainoaxa ea matoiba nokóti jake,

⁶ jawekeska ikaxa, eabira matoiba basiti iki, iamax jatíbi jenetia winotai kamanra ea
jain itiki, jatianra ea jainoax wetsanko tekitaítian maton ea akinti iki.

⁷ Winókinshokores mato oinnara ea ikáshamai, basicha jain mato betan itira en shinan-
nai, non Ibon jaskara shinanna iketian.

⁸ Ikaxbi Efesoainra ea baneti jake, ja *pentecostés nete nokotai kaman.

⁹ Jainra non Ibon joi yoikin tee ati nokona jakon iki, jaskáxon icha jonibo non Ibon joi
en jato ikonhamati kopí, icha joniboribi eki jakonmaakanainbi.

¹⁰ Timoteo matoiba nokotax, jakonaxes ibanon, jaribira en akai keskáakin non Ibon
tee akai iki.

¹¹ Ja matoiba iketian, kikinmashokoakin shinanyamakanwe, jaskayamakinkaya
jakiribi joaitian, jakonhaxonres akinkanwe. Jaskatax ea oinni jonon, non wetsabo
betanra non manake.

¹² Ja non wetsa Apolosra ichaakin en yoike, ja non wetsabo betan mato oinni kanon
ixon, ikaxbi ramara kakashamake, kati jakon iketian, wetsatian kanoxon.

Senentianbi jato saludana

¹³ Oxaa keskábo iamai, Cristoki koshii jeneyamakanwe, kikinhakin shinan koshiax
bebonhakin shinanni rakéyamakanwe.

¹⁴ Jainxon jatíbi ja maton akai jawékibo, noimisti shinanyaxonshaman akanwe.

¹⁵ Nokon wetsabo, matonra onanke, ja Estéfanas betan jawen rarebobora ikana iki
reken ja Acaya mainxon ja ikon joi ikonhaabo. Jabaonra ja joi ikonhaa non wetsaboribi
akinnai.

¹⁶ Jaskara jonibaon yoiai, itan ja wetsa joi akaibo jato akini teetai jonibaon yoiai-
bokaya, jato senenhaxonkanwe.

¹⁷ Ja Estéfanas, Fortunato jainoax Acaicora moa neno bekanke, mato yamaa toan jabo
nenon bekanketianra ea ikonbiresi raroai,

¹⁸ jabo joxonra ea koshi shinan bimakanke, matobo imakana keskáakinribi, jaskara
jonibokaya maton jakonhakin ikintininra, ea keenai.

¹⁹ Ja Asia mainmea jemabaon ikana joi akaibaonra, mato saludo bomakanai, ja
Aquilanin, Priscilanin, jainxon jawen xobon bewai tsinkitaibaonribira, non Ibon ja-
nenko icha saludo mato bomakanai,

²⁰ jainxon jatíbi nobé joi akaibaon saludoribi bikanwe, jainoax ja joi akaibo ikax
jakonshaman shinanyanix mato betsó iananantininra ea keenai.

²¹ Jatian ea Pablonra, nato saludo enbi mato wishaxonai.

²² Jaweratonki non Ibo Jesucristo noiamai, abánon Diossenbi masábires tenemakin
¡Jowé non Ibó!

²³ Ja non Ibo Jesucriston jawen icha jakon shinan mato menibanon,

²⁴ ja Cristo Jesussen janenkora, en mato noia shinan, jatíbitian mato meran iki.

2 CORINTIOS

Corintoainoa joi akaiboki jawen rabé itin Pablon jato kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pablo, Diossen jaskara shinanna iketian, Jesucriston raana. Ja non wetsa Timoteo betanra nato kirika en wishai, ja Corinto jeman Diossen joi akaiboki, itan ja Acaya main iká jatíbi joi akaibokiribi mato bomanoxon.

² Ja non Papa Dios betan non Ibo Jesucriston jawen jakon shinan, itan jawen xabá shinanman mato akinbanon.

Pablo onitsapitabo

³ Ja non Papa Dios itan non Ibo Jesucristo rabinon akanwe, ja riki jan noa onísai non Papa, itan jatíbitian jan tantiti koshi shinanyabo imakin, noa jenémayamai Dios.

⁴ Janra jatíbi non masá teneainkobo, jaskatax tantiti koshi shinanyabo noa imai, jaskáaxon nonribi ja masá teneaiabo, jan noa menia tantiti koshi shinanyaxonribi non jato akinti kopí.

⁵ Ja Criston masá teneni keskáakinribi, akonbireskin masá tenekinbira, jaibakearibi icha jan tantiti koshi shinan non biai.

⁶ Jatian jaskáakin non masá teneaiabo riki, matoribi jan tantiti koshi shinan bitaanon, kishpinmeekanon ikax. Jatian ja koshi shinanyabo noa Diossen imai riki, ja non akai keskáakinribi masá tenekinbi koshixon, ja shinanyaxonribi maton tenenon ixon, mato akinti kopí.

⁷ Jaskara shinanyaboribira mato ikanai ixon, non shinannai. Jakopíra non onanke, jaskati mato onitsapitaitianra, Diossenbi jaskatax jan tantiti koshi shinanyabo mato imai ixon.

⁸ Nokon wetsabo, ja Asia main inontianki, jawetiibiresi atikonma jawékibo noa winókana iki ixon, maton onantinra noa keenai. Nonra nokoa iki, tenetikoma kikin bebonbires atikonma tanakaati jawékibo; nonra shinanna iki, moa noa jati jisámabo,

⁹ moa retekantiresbora noa ikanai ixonbora, non shinankana iki. Ikaxbi neskara jawéki winotabaonra noa onanmaa iki, non koshinbi koshiamai ja mawátabo jirimai Dioskikaya noa koshiti.

¹⁰ Jaskarainoabora noa Diossen xabáa iki, jainxonra ja kikinbires onsá mawátaiinbo noa ikenbi, noa jan xabáaboresti iki. Nonra ikonhai noa xabáaboresti ixon,

¹¹ matonribi noki oranhonan noa akinnaitian. Ichaxon noki orankanaitianra, ichaxonribi Dios iráke akanti iki, janbi noa jakonbires imaboai kopí.

Jaskara kopí Pablo Corintoain kayamaa

¹² Kikin raroshamanra noa ikanai, jakonira jatíbibo bebon nato netemeax noa ike ixon, non shinan meran onannax, ja mato betanshaman ikaxa, noa jaskata iki. Jatian noa neskati ikábora, non onan shinanmanbi noa ikáma iki, Diossenkayara jawen noimisti shinanman jaskatibo iti noa onanmaa iki.

¹³ Nato kirika non wishaa meranra, ja yoyo axon wetsaresibiakinbo maton ninkánon ixonbo, non wishayamai, jakopira maton kikinakin ninkátininkaya ea keenai.

¹⁴ Jatian rama ja non yoiabo moa onanna ikaxa, ja non Ibo Jesús joribaketian, mato kikinni noon raronoxiki jatian noabiribi maton kikinni raronoxiki,

¹⁵ Neskáakinbo ikonhaxa, rekenpari mato oinni kati en shinanna iki, jaskatax rabeti ea mato oinni kaa iti kopí.

¹⁶ Enra shinanna iki, ja Macedonia bain kaai winókinbi mato ointi, jainoax moa jakiribi banékin mato oinribiti, jaskáaxon ja Judeain kaaitian, maton ea akinti kopí.

¹⁷ ¿En neskáakin shinannabo akonkin shinanxonmabi en akáboki maton shinannai? iamax ¿Jatíbi jonibo ikai keskati “eara kaai iki ikaxbi, eara moa kayamai, iki”, ea ikáboki maton shinannai?

¹⁸ Diossenra onanke “noara kaai axonbi noara moa kayamai akinbo non mato yoiamai”.

¹⁹ Ja Silvanon, Timoteon jainoax enribi mato yoiai, Diossen Bake Cristo Jesúsra jawetianbi “enra akai ixonbi, enra moa ayamai ikai, iamaa iki”, Diosra Jesucristo meranoax, jatíbitian ikoni yoyo ixon, senenhai iki.

²⁰ Ja Cristo meranoaxa, jatíbi ja Diossen jaskara iti yoiabo senenai, jaskatira noa ikai Dios rabii, “jaskarashaman ibanon”, ja Cristo Jesús kopíres iki.

²¹ Jatian Diossenra noa itan matobo Cristo betanbishaman imataanan, jaki koshimakin noa jenémayamai, janra noa jawenabo imaa iki.

²² Jawenashamanbo onantiakin imaxonra, ja Diossen Shinan non jointi meran imaa iki, já kopíres jan meniti yoiaibo non binon ixon.

²³ Ikaxbi ja Corintoain kanoxon shinannaxbi ea kayamaara, Diossen onanke, jatian jaskati ea kayamaa riki, matoki jakonhakin shinannax.

²⁴ Jawekayaki maton ikonhatiki ixonra non mato yoiamai, moa jaki koshiabo iken, jaskatax bebonbires raronon ixon, mato akinkasi riki noa.

2

¹ Jakopira jakiribi mato oinni kaxon, mato onísmatima en shinanna iki.

² Jatian jaskáakin en mato onísmaketianki, ¿Chiníbiribi tson ea raromatiki? Tsonma, matonbiribi.

³ Jaskáakinra, moa aká keskabiakin, en mato wishaxona iki, kaax ja raroaibo betan rarotitianbi onískashamakin. Enra moa shinanxon onanna iki, ea kaketianra jatikaxbi mato ebébi, rarokanti iki ixon.

⁴ Jatian jaskáakin ja kirika mato wishaxonira, jaakinres shinanni, ea ikonbiresi tsokasa iki, jaskatira ea winibobia iki, ikaxbira maton masá shinannon ixon en ayamaa iki, ja kirika wishakin, ja en mato akonkin noia maton onannon ixonra en wishaa iki.

Pablon jaton ochabo moa shinanxonyamaa

⁵ Jatian jaweratonki ea masá shinanmaa, janra eabicho amayamake, jatíbi matribira masá shinanmake kikinakin amairakinmabi, bebonhira yoikashamakinra, en jaskáakinres yoiai.

⁶ Ja jakonma aká joni moa jatíxonbi maton notsina ikaxa, jan senenres moa jakon iki.

⁷ Jatian rama maton ati riki, jan jakonma aká jawékibo moa shinanxonyamataanan, moa jakontiakinres akinkin, jaskáyamaabi ayorakin masá shinanni, shinan tsokasnake-tian.

⁸ Jaskara kopíra en mato yoiai, jakiribikaya ja joni oinmakanwe, matonra akonkin noike iki ixon.

⁹ Nato jawékibo yoikinra, moabi en mato wishaxona iki, jara iká iki, jaskáakin ati en yoia keskáakinmein maton senenhai iki ixon onannoxon en mato tanaa.

¹⁰ Jaskara iken, jan jakonma aká joni moa jaweayamakin maton jakiriakin shinanxonyamaitianra, enribi moa jakiriakin shinanxontima iki. Enra jaskáakin ja jawékibo moa benxoa iki, mato noixon Cristo bebonxon.

¹¹ Non jaskáakin aketianra, Satanássen noarestima iki, nonra ayorakin onanke jawen jakonmamisti shinanbo.

Troas jemameax, Pablo raroshaman iamaa

¹² Ja Troas jeman, Criston jakon joi yoi ea nokoketianra, non Ibonbi ea atikonhaxona iki, jawen tee anon ixon.

¹³ Ikaxbira, nokon shinan raroshaman iamaa iki, ja nokon wetsa Tito jain nokoya-maax, jakopíra ea jatoibakeax, moa Macedoniain kaa iki.

Pablon Dios iráke aka

¹⁴ Jaskara ixonbira, en Dios iráke akai, ja Cristo meranxon jatíbi jawékibo nonharesti noa imaa kopí, jatian noo meranxonribi jawen joi jatíbiain jato ninkámai, ja joira jakonhira inin poatai keskati, jatíbiain nokotai.

¹⁵ Jatian noa riki, jakonhira ininti Criston Dios bexona keskábo, jara ja kishpin-meetabaon itan ja manotiain boaibaonribi ninkatai.

¹⁶ Jatian ja manótiain boaibaon, ja joi non yoiaitian ninkata riki, ja xeteax mawáti jeté keska, ikaxbi ja kishpinmeetabaon ninkata riki, ja joi ja xeteax jakonti ininti keskáshaman. ¿Jatian tsoaboki, neskara teeribi anoxon moa onanna iki?

¹⁷ Noara ichaxon wetsabaon akai keskáakin, Diossen joi yoixon, jato kopí yokataiboma iki, noara jaskáyamai, ikonira noa Dios bebon yoyo ikai, jan raanabo ikax, Cristo betanbi itaanan.

3

Bená senenhabekonti joi yoi iká

¹ Neskáakinbo non mato yoiaitianki ¿Noa jakiribi nonbixbi rabikaatai keskábo maton shinannai? Noara ja wetsabaon akai keskáakin ja ikonman yoinkin, noa wishaxonkana kirika mato oinmati itan matonribi noa jaskáakin kirika wishaxontibo, moa maxkáyamake.

² Matobikaya riki, ja jakonman yoinkin noa jayá iti kirika wishaxonkana keskábo, jara non shinan meran boai, ikaxbi jatíxonbi onankana, moa oinna ixon.

³ Onantibiresiki matobo, ja Cristonbi nookiriti jakoni yoyo ika kirika wishaa keskábo. Jara non jato oinmai, ja kirikara tintan wishaama iki, ja riki, ja jiria Diossen Shinanman aká, itan ja makan panchaakaki akamaribi, ja riki jonin jointiain wishaa.

⁴ Jaskara kopíra, Cristo kopíres Dioski, koshitaanan, non yoiaibora ikon iki ixon non shinannai.

⁵ Non shinanmanbira neskarabo, inoxon non onanama iki, jatíbi non onanna jawékibo riki, Diossenbi noa onanmaaton noa akábores.

⁶ Janbira noa onanmaa iki, ja senenhabekonti bená joi jato yoi teetaibo inon ixon. Jara ja esé meran wishakaata joiboma iki, ja riki Diossen Shinan. Ja eséra, ja senenhaya-max mawáti iki, ikaxbi ja Diossen Shinanmanra noa jati meniai.

⁷ Ja makan panchaakaki wishakaata eséra iká iki, kikinshaman pené. Jaskara ikenra, ja *israelitabaon Moiséssen bemananbobi ointi atipanyamakana iki, ioraa pené iketian, jaskara iwanaxbira jainmashaman ja pené keyópaketa iki. Jatian jan jato mawátiain boai ikaxbira iká iki, jato onanmaa esé kikin jakonhira.

⁸ Jaskara ikaxa, bebonbires jakonhira iti jake, ja Diossen jawen Shinanman aká, senenhabekonti bená joi yoikaatai.

⁹ Jatian jato mawátiain boai ikaxbi, ja esé jakonhira iní ikenra, bebonbires jakonhira iti jake, ja itibi keskáakin noa Diossen imati joi non jato yoiai.

¹⁰ Ja moatian jakonhira iká esé xewina kikin koshi riki ja rama non yoiai joi.

¹¹ Jakaya keyoti kaai ikaxbi ja esé jakonhira iká ikenra, ja keyóyamai kaai joikaya bebon jakonhira iti jake.

¹² Neskara jawékibo moa onanna ixonra rakétanma non yoiai.

¹³ Noara ja israelitabaon jawen bemanan pené toxkópaketai oinyamakanon ikax Moisés chopan bepanameta iní keskatibo iamai,

¹⁴ Ikaxbi jabora ikana iki jaton jointi chorishabo, jaskara kopíra ramakamanbi ja moatian esébo yoyo axonbi onanyamareskanai. Ja jan bepóti chopa keskaraton jaton shinanbo bepoa keskábopari ixon. Jara Cristo ikonhaketianpari jato keyoxonti iki.

¹⁵ Ramakamanbira ja Moiséssen esébo yoyo akinbi onanyamareskanai jaton shinanbo chopan bepoa keskábo ixon.

¹⁶ Ikaxbi jawetianki westíora jonin non Ibo ikonhai, jatianparira jan jawen shinan bepoa keskábo moa keyotai.

¹⁷ Ja Diossen Shinan riki Diossen Shinan, jatian jaweratobo meranki ja Diossen Shinan iki, jabo riki moa xabakaatabo.

¹⁸ Jaskara ikaxa noa jan bepoa keskábo moa yama ixon, westíora espejo keská ixon Diossen koshi shinan non jato oinmai. Diossenra jainmashamanbo noa wetsaresibi-akin imaboai, já keskaribi noa inon ixon. Jaskáakin noa akára, jawen ani shinan non jishtiaboai; jaskáakinra non Ibon akai jawen Shinanman.

4

¹ Jaskara kopíra nato tee jenetibo non shinanyamai, Diossen jawen jakon shinanman ati noa yoia iketian.

² Ja jonéshoko itan jan noa rabinmati jawékibora moa non ayamai; nonra jato jan-soayamai itan jaskati iká keskámaakinbo, ja Diossen joi non jato yoiamai. Jaskáyamakinra ikon joibores non yoiai, jaskarainxonra Dios bebonxon jonibaon, jaton shinan meran onankanke, ikonra non yoiai ixon.

³ Ja manotiain boaibaon ninkata riki, ja non jakon joi yoiaibo ninkátikoma.

⁴ Jatian jaskáakin jabaon ikonhayamaitianra, jan nato nete iboa yoshinman, jaton shinanbo onantimaanana iki, ja Cristo Dios ikenbi jakiriti iká koshi join jato jishtiaxonabi onanyamakanon ixon.

⁵ Ja non yoiai joibo maton noa senenhaxonon ixonra non mato yoiamai; ja non Ibo Jesucristonin yoiaibo maton senenhaxonon ixonra non mato yoiai. Noabo riki mato akinni teetaibo Jesús noia kopíres.

⁶ Ja yamé ikenbi joekan tenamani Diossenribira, joekan non shinan tenai keskáakin jawen joi noa onanmaa iki. Nonribi wetsabo Diossen atipana koshi ja Jesucriston bemanain penetai keská jato onanmanon ixon.

Jaki koshiaxes jati

⁷ Ikaxbi neskara jakon joibora non shinan meran noa jayáke, ja non shinanbo mapó akana chomo keskabores ikenbi. Jaskatax noibakeax iamai ja ani atipana koshi Diossibakeax joái onanti iti kopí.

⁸ Icha atikoma jawékibo jakenbira non namaankinbo shinanyamai; meskóakinbo shinankinbira moara non atipanyamake ixonbo non shinanyamai,

⁹ masá memaxonbo onitsapimakanabira, noabichoma iki, rishkixon pakekanabira noa mawáyamai.

¹⁰ Jaweranobo noa kainko inonbira ja Jesús iní keskatiribi noa onitsapikanai, jaskatax ja Cristo jaa keskatiribi noa jaa onanti iti kopí.

¹¹ Japarikanabo ikaxa ja Cristo kopi retekantiresbo noa ikanai, jaskatax noa mawatai yora meran Cristo jaa jishtiti kopí.

¹² Jatian neskáakin noa retekaskinbo akanaira, mato jati kopi iki.

¹³ Wishá meranra ikai neskati: “Ikonhaxa ea yoyo ika iki”, iki. Jaskáakin nonribi ikonha ixonra, non joi yoiai.*

¹⁴ Nonra onanke Diossen ja non Ibo Jesús jirimani, keskáakinribi já betanbiribira noa jan jirimanoxiki ixon, jainxonra mato betanbiribi ja ikainko noa bonóxiki.

* 4:13 Sal. 116.10

¹⁵ Jatíbi neskarabora noa winóke mato jakon ikanti kopí, jaskaxon Diossen jakonhamisti shinan bitaan, ichaxonribi Dios iráke ayananbi rabikanti kopí.

¹⁶ Jaskara kopíra non namaankin shinanyamai, moa nekebi yosipakeibira shinan meran netetiibi noa bená benaresai.

¹⁷ Nato netemeax noa onitsapitaibora basima winotaibores iki, ikaxbi jaskarabaonra jawetianbi keyoyosma bená jatiabo noa imai.

¹⁸ Ja non oinnai jawékiorabora non shinanyamai, non shinannai riki ja non oinyamai jawékiboakinres, ja non oinnai jawékibora keyotaibores iki, ikaxbi ja non oinyamai jawékibora jawetianbi keyóyosma iki.

5

¹ Noabo riki chopá xoboakana keskábores ikax basima ras ikaibo. Ikaxbira non onanke ja chopá xobo ras ikai keskati noa ikai ikenbi, naikanxon noa Diossen keyoyosma yoraya imati, jara jonibaon aká yorama iki.

² Jaskatira nekeabi yorayapari ikax, ja naikanmea yoraya iki katinkaya moa noa iorai keenai.

³ Jatianra moa mawata pekáobi chopáoma keskábo noa itima iki.

⁴ Nekeabi yorayapari nato neten jaxonra non tsokásbopari shinannai, ja moatianbi non sawea chopara non jopékashamai, jakibi bená chopá sawetininkayara noa keenai, jaskatax ja non mawatai yora moa bená yora iti kopí.

⁵ Diossenbi riki noa jaskara itiakin imaa, janra Jawen Shinan noa menia iki, ja jaskara imanoxon noa jan yoiaibo akonkin senenhai non onannon ixon.

⁶ Jaskara kopíra noa jaki koshii jeneyamai; yorayapari ikax japariaxa, non Iboiba kati ochóbirespari noa ikanai ixon onannax.

⁷ Ramara non ointi atipanyamapariki; ikaxbira ikonhaxes noa jake.

⁸ Ikaxbi jaki koshii jenéyamakinra, moa nato yora potabainax non Ibo betanbi jaai katin noa keenai.

⁹ Jaskarabo kopíribira jatíbitian ja non Ibo keenai keskábores axontiaakin non shinannai; japaria ixon iamaxon moa mawá ixonbi.

¹⁰ Jatikaxbira noa Cristo bebon iki bonoxikanai, jaskáaxon ja yorapari ixon non akábo; ibanon jakon iamaxon jakonma jawékibo non akábo inonbi, jakopibiribi jan noa meniaibo non bikanti kopí.

Jakoni Dios betan jati, joi yoiaibo

¹¹ Jaskara ikenra, jaki yoitibo ixon, akonkin non Ibo rabiaibo ixon, ja joi ayamai jonibo, Dios ikonhamati non shinanti iki. Diossenra noa kikinakin onanke, matonribi noa kikinakin onanna ipainon riki.

¹² Jakiribi nonbixbi rabikaatira noa imai, jaskatax jakiribi mato noon raronon ixon, mato onanmai riki noa. Jaskáaxon ja jaton shinan meran já jawékinin ikímabi, nekebi jaton ikátonires rabikaati yoyo ikaibo, maton jato yoiti kopí.

¹³ Ja shinankonmabo keskáakin noa oinkanai ikaxa, Diossen tee axonaibo ikax iki noa jaskara, jatian jaskaramabo ikaxa, mato akinti kopí iki, noa jaskara.

¹⁴ Ja Criston noimisti shinanmanra noa iboa iki, ja jatíbibo kopí já mawata non onannontianbi, jaskatira noa jatikaxbi mawata keskábo ikanai.

¹⁵ Cristora jatíbibo kopí mawata iki, jaskatax ja jakana jonibo, moa jawenabo ikax, jaton keena keskatires jayamai, ja jato kopi mawatax jiriatonares ikanti kopí.

¹⁶ Jaskara kopíra, ja joi ayamai jonibaon jatoki shinannai keskáakin, moa tsokibi non shinanyamai. Moatian Cristoki jaskáakinbo shinanna ixonbira, rama moa non jaskáakinbo shinanyamai.

¹⁷ Jatian jaweratoki Cristo ikonhaax moa já betan iki, jara bená joni iki, jan moatian iká jawékibora moa winota iki, jatian ja rama já meran iká jawékibora, bená iki.

¹⁸ Jatíbi neskarabo riki Diossen aká teebobires, janbira Cristo meranxon noa jabébi raeananmariba iki. Jaskáaxonra jaskatax jabetan raeananti joi jato yoiti, noa imaa iki.

¹⁹ Onantiakin yoia, jonibaon ochabo moa shinanxonyamataanra, Diossen Cristo betanbi ikonkon jato jakonhakin imaa iki. Neskara joi jato onanmatira noa yoia iki.

²⁰ Jaskara ikenra, Cristonbi jawen joi yoiaibo noa imaa iki, jaskáakinra janbi noo meranxon jawen joi yoikin mato jeneyamai, jaskara ikenra, Criston janenko non mato yoiai, Dios betan mato raeanaankanon ixon.

²¹ Cristora jawetianbi ochayamaa iki, ikaxbi Diossenbi imaara, non ochabo kopí ochaya joni keskákaini mawata iki, jaskáaxonra non akai ochankonia, Cristo meranxon noa xabáa iki.

6

¹ Diossen tee axonaibo ixonra, non mato yoiai, jawen noimisti shinan mato jan meniabo, yanka mato meran imayamanon ixon.

² Janra akai jawen wishá meran neskáakin yoikin: “Ja en mia kishpinmati nete ikenra, en mia akinna iki; ja en mia ninkáxon^{ti} nete ikenra, en mia ninkáxona iki”, iki. Jatian rama riki ja nete, ¡Rama riki ja kishpinti nete! iki.

³ Jaskara ikenra noa koiranmeetai, tsoabi jakonmabo oinmakashamai, ja non akí iitai tee jakonmaakinbo yoikantima kopí.

⁴ Jaskáyamaira, ja neskara non teneainkobo Diossen tee akaibo ikax, noa onantiai. Ja onitsapitibo teneanan, ja jakonmaakana noa akinkantinbo keeni, ja atikonmainkobo.

⁵ Noa rishkikanabo, noa cárcel meran akanabo; noa ichaxon jakonmaakanabo, noara ikonbiresibo teeta iki; nonra oxábo tenea iki; non jawékiati tenea iki.

⁶ Jainoaxa noa jishtiribiai, non ikábo noa jakoni ikainko; ja ikon joi non onannainko; jato jakonmaayamakin non teneainko; non jato jakonhakainkobo; ja Diossen Shinan noo meran iká kopí, itan non jato akonkin noiainkaboribi.

⁷ Jainxon ja ikon joi non yoiai kopí, itan ja Diossen atipana koshi noo meran iká kopíribi. Ja noa jakonmaakanaitian noa jan panatai, itan non jan jato ashokoa riki, noa jakoni jaa.

⁸ Wetsatianra noki jakonmaakinbo shinankanai, wetsatianra, jakonhakinbo shinankanai; wetsatianra noa jakon ninkakaamakanai; wetsatianra jakonmaakinboribi noa ninkakaamakanai, ikon joibo non yoiaibira jansónbo noa yoinkanai.

⁹ Moa ayorakin noa onankana ikenbira, jatíribibaon noa jawemabi keskáakinbo oinkanai, mawáti meranbires ikaxbira, noa japarikanke; masábo memaxonbira noa reteyamakanai.

¹⁰ Onisai keskábo ikaxbira noa raro ikanai; jawebioma keskábo ixonbira, jawékinin senena keskábo non wetsabo imake, jaweshamanhoma ikaxbira jatíbi jawékiá keskábo noa ikanai.

¹¹ Ikonkonra non mato yoike, Corintoainoa ebé joi akaibó, jatíbi non shinannaibora non mato jishtiaxonke.

¹² Nonra mato noikin jeneama iki, ikaxbi maton keskára moa noa noiamake.

¹³ Jaskara kopíra en mato yoiai, westíora papan jawen bakebo akai keskáakin. Ea keenai riki, maton ea noitinin, en mato aká keskaribiakin.

Noabo riki Diossen xobo

¹⁴ Ja Cristo ikonhayamaibo betan maton shinan rabémayamakanwe, jakon akaibo betanra, ja jakonma akaibo westíora jakon shinanyabicho iti atipanyamakanke, ja joé meran jabora ja yamé meran jaabo betan ikanti atipanyamake.

¹⁵ Criston shinanra, *Satanássen shinan betan meskóti atipanyamake, jaskáribi riki, ja Diossen joi akai betan ja joi ayamai joni.

¹⁶ Ja Dios jain já xobonkora, wetsa jatonbi aká jawékibo iti atipanyamake, noabikaya riki, ja jiria Diossen xobo. Diosbira iká iki, neskati yoyo iki:

“Eara jato betanbi janoxiki.

Jaton Diosra ea inóxiki,

jatian jabora nokon jonibo inóxiki”, iki.*

¹⁷ Jaskara kopíra, ja non Ibo iribai neskati:

“Jaskara jonibaon akai jawékiribi moa ayamakanwe, jatoki ochókanwe, jakonma jawékibo moa ayamakanwe.

Jatianra en mato nokon jonibo imati iki.†

¹⁸ Eara iti iki maton Papa,

jatian matora itiki nokon bake benbobo, itan nokon bake ainbobo,

ikira ikai, ja jatíbi atipana koshiya Ibo”, iki.‡

7

¹ Jaskara riki nokon noi wetsabo, nato riki ja nobé senenhanoxon Diossen noa yoiabo. Jaskara ikenra, jatíbi non shinanyabi non yora, jan jakonma imati ochabo anaketian noa koiranmeeti jake. Diossen keenama keská anaketianra, noa kikinni jaki menikaati jake.

Pablo ikonbiresi raroa

² Nokiakinribi jakon shinankanwe; tsoabira non jato jakonma imaama iki, tsoabira non jato ochamaxon rami banemaama iki, itan tsoabira jansoxonbo non mato jawéki bichinama iki.

³ Maton noa jakonmaakinbo aká iketian, mato akíma riki ea. Moabira en mato neskáakin yoia iki, japarixon itan mawákinbira, non mato noikin jeneyamanoxiki, akin.

⁴ Ikonkonra en mato yoiai, maton noa noia, jaskatira ea matoki ikonbiresi raroai. Akonbireskin non masá teneai meranbira, shinan koshi pari ikax, ea kikin raroshaman iki.

⁵ Ja Macedoniain nokotaxa, noa tantiti atipanyamaa iki, jatíbiainra non atikonmabo nokoa iki. Ja jato xaran noa itinabora, kikinni noki jakonmaakana iki, jainoax ikonbiresibi noa raketa iki.

⁶ Ikaxbi ja shinan namannabo akinnai ixonra, Diossen akinhanan non shinan koshimaribia iki, ja Tito noi ba nokómaxon.

⁷ Ja Tito nokóketianbichora noa jaskáyamaa iki, maton akinnaton jan koshi shinan bia kopíribira, noa iká iki. Janra noa yoia iki, maton akonbireskin noa oinkasai. Jainxonra noa yoia iki, mato winotabo kopí, akonbireskin maton masá shinannaibo, jainxon ea kopi masá shinanni mato ikanairibi. Jaskarabo ninkatata, ea ikonbiresi raroa iki.

⁸ Ja moá en kirika wishaa meranxon, mato jakonma shinanmaa ikaxbira, rama ea ja jawékinin chexakaayamai. Ikaxbira en aká iki masá shinankin, ja wishaxon en bomaatonin jawetio basi mato masá shinanmaa onanxon.

⁹ Ramara ea raroshaman iki, jara ja mato jakonma shinanmayantanax ea ikaima iki, ja riki ja jaskara masá shinanman jakiribi mato Dioski banémaribia kopí. Ja masá shinanni noa jaskátinin Dios keenai keskatishamanra mato iká iki, jaskara ixonra, jawekeskaxonbi non mato jakonmaakama iki.

¹⁰ Ja masá shinanni noa jaskátinin Dios keenai keskati ikinra, moa jakonmabo akin non jeneai, jatian jaskatata noa kishpinmeetai. Jaskara ikenra, ja shinannibo noa iiti yamake. Jatian nato netemea jonibora, jakonma akáx, onisibi shinanmeeyamai, jaskaratonra jato mawátianres boai.

¹¹ Matora iká iki ja masá shinanni jaskákantin Dios keenai keskatishaman iki. ¡Oinkanta, rama mato jaskara ikanai! Ramara jato yoi mato raté ratéshamanai, ja jakonma non aká bora, moa non benxoake ikibo mato ikai, ja jakonma aká joniki mato

* 6:16 Lv. 26.12 † 6:17 Is. 52.11 ‡ 6:18 2 Sa. 7.14

ikonbiresi sinatai, Diossen masábo tenemanaketian mato raketai, ea ointinin mato keena iki, jaskáaxon maton jakonma eki shinannabo benxoanox, ja jakonma aká joni masá tenematinribi mato keena iki. Jaskarabo akainkora, mato onanti ike, ja jakonma akaibo betan mato iamaa.

¹² Jaskáakin ja kirika wishakinra, jan jakonma aká jonibicho ati yoikin, itan já jakonmaaka jonibichoribi akinti yoikin en mato ayamaa iki, ja en mato bomaa riki, Dios bebon maton nokiakinres shinannai matonbi onannon ixon.

¹³ Neskara jawékibaonra, noa shinan koshimaa iki. Ikaxbi neskati noa shinan koshia bebonbiresa, noa raroa iki, jatíxonbi maton Tito jakiribi koshi shinan bimaribia kopí.

¹⁴ Moabira en Tito yoia iká iki, mato jakonhira jonibo, jatianra maton ea jakonma imayamaa iki. Jatíbi non mato yoia joibo riki ikon, jaskáribiira, ja mato yoikin non Tito akáribi, ikon iká iki.

¹⁵ Jatian jain kaketian, maton jatíxonbi jawen joi senenhaxona iketian, itan jakonhak-inribi maton biantana shinanreskinra, rama mato jan kikinakin noike.

¹⁶ Ramara ea matoki koshiti atipanke, en yoiabo maton senenhaitian, jakopira ea raroshaman iki.

8

Jakon shinanyaxon jato akinti

¹ Nokon wetsabo, ramara ja Macedonia main iká joi akaibo meranoax, ja Diossen akinmisti shinan jishtia non mato yoiai.

² Ja atikonma jawékibo winotaxbira, raroshaman ikanai. Jainoax kikin maxkataboribi ixonbira, jakonshaman shinanyaxonres, icha jawékiabaon akai keskáakinribi jaton ofrendabo menikanke.*

³ Enbira oinna iki, keenshamankin, jaton atipana senenbo ofrenda akanaibo, itan jaton atipana xewinmakinboribira akana iki.

⁴ Jaskákinra, noa akonbireskin yokákana iki, jabaonribi ja joi akaibo jato akinkaskin.

⁵ Jatianra jatí akanti non shinannamatiibires akana iki. Rekenparira, jatonbinix non Iboki menikaakana iki, jainoaxa nokiribi jenekaakana iki, ja Dios keenai keskatishaman.

⁶ Jaskara kopíra, ja Tito non yoia iki, jato akinti shinanxon, mato koríki tsinkikin peokinni, mato chibankiinresnon ixon.

⁷ Matora jatíbinin bebon iki: Maton Cristo ikonhaa ikainko; joi yoitiainko; mato onanboribi iki; wetsaboribi akinti shinanya iki mato; noaribi maton noike. Jaskatiribikayara, neskara jato akinti teebo akí, mato bebonkanti jake.

⁸ En yoiketianres senenhanon ixonra en mato yoiamai; jawekeskakinki wetsa joi akaibaon ja maxkatabo jato akinnai ixon, maton onannon ixonra en mato yoiai. Eara keenai, ja wetsa joi akaiboribi akonkin jato noia, maton jato oinmatin.

⁹ Matonra onanke, non Ibo Jesucristo akinmisti shinanya ikax, jákaya jatíbinin senena ikaxbi, noa akinti kopí jawebioma itoshia. Jaskati já jawebioma itoshia kopí, noabiribi jatíbinin senenabo ikanon ikax.

¹⁰ Mato akinti kopíra, nato jawékibo en mato yoiai. Wetsa baritia winotatonra, jato akinti shinanres, maton ayamaa iki, atishaman shinanbainxon jato akinkin, maton peoa iki.

¹¹ Jaskara iken rama, ja rayáshaman shinanyaxon, ja maton peoyantana tee senenhakanwe. Akin, ja maton atipana senenbo jakonshaman shinanyaxon akanwe.

¹² Jaweratonki jakonshaman shinanyaxon meniai, jakira Dios raroai, jawen atipana senenbiribi meniketian, Diossenra jato jayáomata jawékibo yokáyamai.

* **8:2** Ofrenda yoii iká riki: Diossen janenko jawéki tsinkiti, jato meninoxon, itan jato akinnoxon.

¹³ Eara ja wetsabo akinnax, mato jawebioma ikanti yoiima iki. Senenbireskaya mato akinnananon ixonra en mato jaskai.

¹⁴ Ramara jatobiribi jawékinin maxkákanabo ikanaitian, matobiribi jayá ikanai, wetsa netebaonra jatobiribi jayá ixon, mato maxkata jawékinin mato akinkanti iki, jaskatira, mato senenbires jayábo ikanti iki.

¹⁵ Wishá meranra ikai: “Ja icha biatoninara, jawebi texeyamaa iki, jatian ja ichama biaribira jawenbi maxkáyamaa iki”, iki.†

Tito itan jabé teetaibo

¹⁶ Enra Dios iráke akai, en mato akinnai keskáakinribi, mato akinti shinanya Diossen Tito imaa iketian.

¹⁷ Jaskáakin en mato oinni kati yoiara, jan ea jen aka iki, matoakin shinannai ixon, jaskatira keenshamantaanan, rama mato oinni kaai.

¹⁸ Já betanra westíora joi akai non wetsaribi non raanai, jara jatíbiainxon joi akaibaon jakonman yoinkanai iki, ja ikon joi yoi jakoni teetai iketian.

¹⁹ Jara ja tsinkikana koríki boí noa kaaitian noa akini kanon ixon, jatíbi joi akaibaon katókana iki. Neskarabora, jatíxonbi non Ibo rabikanon ixon, non akai, itan jato akinti shinanyaribi noa onankanon ixon.

²⁰ Nonra ja icha koríki tsinkikanabo bixon, jakonhakin ati shinannai, tsonbi noa jakonmaakinbo yoitima kopí.

²¹ Jaskara kopíra, jakonhakin jato akintiakinres non shinannai, non Ibo bebonbi-choma, jonibo bebonribi.

²² Jato betanra, wetsa non wetsaribi non raanai, janra icha jawékiainbo, jakonhakin noa akinna iki; jatian ramara bebonbires mato akinti shinanke, jaribi matoki koshixon.

²³ Ja Titora ebetanbi niai iki, itan mato akinni ebetanbi teetai iki. Jatian ja non wetsa rabéra, non wetsabaon raana iki. Jaton ikábo oinxonra, jonibaon non Ibo rabikanai.

²⁴ Jaskara kopí, ja bokana jonibo, akonkin maton noia oinmakanwe, jaskarainxon jan jato raana joi akaibaon, jaskarakon iketian, non mato rabikin yoipachoiribi, onankanon ixon.

9

¹ Ja joi akaibo akinti koríki tsinkikanon ixon mato yoikin wishaxontinra, ea maxkáyamake,

² mato akinmisti shinanyabo iketian onannax. Jaskakinra, ja Macedonia main iká jonibo, mato rabibainshamankin en yoia iki. Wetsa baritia winóyantanonra, mato Acaya main ikábo, jato akinti shinanyabo ikana iki, akin. Jatianra maton jato jaskáakai ninkatax, ja Macedoniain iká icha joi akaibaonribi, jato akinshokoti shinankana iki.

³ Jaskara ikenbira, ja non wetsabo en jain raanai, jaskáakin ja mato yoikin rabiona pekáo, ea jansoresi yoyo ikama iti kopí, ja en yoia keskáshaman mato ikanon ixon.

⁴ Ja Macedoniainoabo jawetii jonibo betan kaxon, jawebi maton akáma nokonaketian, jara nona westíora rabinti jawéki iti iki, mato jakonhakinbo yoiyona pekáobi, maton senenhama iketian; jatian matoribira noa ikai bebonbires rabinti iki.

⁵ Jaskara kopíra, jatopari matoiba bokanon ixon, non wetsabo en jato yoike, ja koríki tsinkinoxon maton yoiyantanabo mato senenhakinnonon ixon. Jatianra ja maton koríki menia tsinkikanabo, jakonshaman shinanyaxon maton aká iti iki, ja non ati yoia senenhakinres maton akáma.

⁶ Nato joi shinankanwe: “Ja ichama banaitonra, ichamaribi bimi tsekai, ja icha banaitonra, icha bimiribi tsekai”, iki iká.*

⁷ Westíoraxonbora, jaton meniti shinannatiibobiribi meniti jake, akáshamaananbi itan ati yoikanaresma, Diossenra, ja raroishaman shinanyaxon jato meniaibo, noike.

† 8:15 Ex. 16.18 * 9:6 Pr. 11.24-35

⁸ Diossenra mato icha jakon jawékibo meniti atipanke, ja maxkatainkobo mato jayá ikanti kopí. Jatianra ja meskó tee atinkobo, maton jato akintiribi maxkátima iki.

⁹ Wishá meranra ikai:
 “Jawen jayata jawékininra ja yoronaibo jato akinna iki;
 jatian jawen akinmisti jakon shinanra jawetianbi keyóyamai”, iki.†

¹⁰ Dios iki ja banai joni banati bero meniai, itan ja jawékiakanti jato meniai, janra maton banábo mato bebonbires bimimaxonti iki, jaskáaxon ja teekan, maton wetsabo jato akinboresti kopí.

¹¹ Jatianra meskó jawékibo meranxon, jatíbia mato imati iki, jaskáaxonra maton wetsaboribi jato akinti iki. Jatian ja koríki maton noo betan bomaketianra, nobé joi akaibaonribi Dios iráke akanti iki.

¹² Neskáakin jato akinnoxon non jato boxonaibora, jan maxkákana kopíres non jato boxonaima iki, jatianra jabaon ichabiresakin Dios rabikanti iki.

¹³ Jatian neskáakin maton jato akinnabo bixonra, jabaonribi Dios rabikanti iki, ikoni ja Cristokiriti iká, bená join yoiai keskábo maton senenhaitian, itan jato itan wetsaboribi akinnoxon maton jato bomaa iketian.

¹⁴ Jainxonra matokiribi orankantiki, jakonshaman shinanyaxon, Diossenbi jawen akinmisti shinanya mato imaa iketian.

¹⁵ ¡Dios iráke anon akanwe, jawe kopímabi ani jakon jaweki noa menia iken, jara jaskáshamanhakin non iráke ati joibo yamake!

10

Pablon jawen tee akai, onantiakin yoia

¹ Ea riki Pablo, ja Cristonbi atinra, noixon jakon shinantaanan, en mato yoiai, jatíribiboki ikanai ea yoii, ja mato xaran ikaxki ikai ea raketi, jatian ochó ixonreski akai, koshi joibaon en mato notsinkin ikibo.

² En mato yoiai riki, mato oinni ea kaketian, ja mato betan ikábo jato notsinyama-painra ea iki kaai ixon. Ja nonronki, ja nekeabi jonibaon shinannai keskáres, akai ixon noa yoiaibokayara en akasai jaskáakin notsinkin.

³ Ikon riki, noa jonibo reteananai, ikaxbira ja nato netemea jonibo reteananai keskati noa iamai.

⁴ Noa jayakax jan reteananai jawékibora, nato netemeax jan reteanankanai keskáma iki; ja riki Diossen atipana koshi, jan jatíbi jaki koshikana jawékibo ras ati atipana,

⁵ Jaskaratonra ja jaki chipókanai shinanbo, itan Dios onankanti ikenbi, jato tsokásai rabí shinanbo non keyoai; jatíbi jonibaon bená shinan bitaanan, ja Criston yoiai keskáboreş senenhakanon ixon.

⁶ Nonra jatíbi ja yoitimakanaibo jato castigo meniti jake, jatikaxbi mato yoitibo ikanai kaman.*

⁷ Matonra akai nekebi, jaton ikáboreş oinkin, jaweratoboki eara Criston yonoti iki ikai, jabaonra onanti jake, noaribira jawen yonoti iki ixon.

⁸ Earra non Ibon mato yoiti koshi menia iki, jan mato akinnon ixon, jan mato jakonmaanon ixonma. Jakopira ea rabintima iki, jaskati yoyo ikaxbi.

⁹ Mato ratenoxon, ja kirika meran en wishaabo shinanyamakanwe.

¹⁰ Jatíribiboki ikanai ea yoii, jawen kirika wishaxon noa bemaara ikai, kikin koshi joinyora akábo, ikaxbi jawen ikátoninra tsoabi, jato rateyamai itan jakonibobi yoyo iamai ikibo.

† 9:9 Sal. 112:9 * 10:6 Castigo yoii iká riki; jaskarainoax shinanmeekantiakin jato akinti.

¹¹ Ikaxbi ja jaskati yoyo ikaibaonra onanti jake, ja ochóxonbi non mato kirika wishaxon, bemakin koshi joinbo non mato aká keskatiribira matoiba kaax, noa iki kati jake ixon.

¹² Eara jatonamanbires iwanax ja jatonbinix rabikaataibo betan senenribi ikasi ea iiamakeanke; jaskara jonibora ikanai jatonbi jaskara senenhatibo akáx, tsonki senenhai iki, ikaxbo jatonbinix oinhanani, jaskataibo riki shinanhomabo.

¹³ Enra jainkamanbo akai, iki ikaxbora ea rabíresti atipanyamake, Diosbicho riki jaweraton senenreski jawen tee akí, noa nokótiki ixon noa yoiai, janra matoiba Corintoain kamanbi noa nokómaa iki.

¹⁴ Jaskara kopíra, jain noa iti yoiamainkobires noa iiamai, jawekeskabira nato jawéki ikeanke, moabi noa matoiba nokotama iketian. Noaparira iká iki, ja Cristo kiriti iká bená joi mato yoi bokanabo.

¹⁵ Noara ja wetsabaon tee akátonin rabíamai non akáma ikax. Non shinan riki, bebonbires Dioski koshikarestiakin mato akinti, jatianra ja mato betan non akai teeboribi bebonkarestiki, ja jainkaman non ati senenres.

¹⁶ Jainxonribi non shinannai riki, nato kishpinti joi, ja mato joi yoi kaa winobain wetsankoboribi pextinhakin jato yoiti, ikaxbira ja wetsabaon tee akainko, noa jikiamai, ja wetsabaon tee akatonin noa rabínaketian.

¹⁷ Jaweratoki jawéki akátonin rabíkasai, rabíbanon ja non Ibon aká jawékininres.†

¹⁸ Ja janbix rabikaatai jonima riki, non ikonhati, ja non Ibonbi rabiai jonikaya riki non ikonhati.

11

Pablo itan ja ikonma joi yoiaibo

¹ Maton ninkata ea yoyo ikaibo, iresbiresa keská ikenbipari, tenexon ea ninkáxonkanwe.

² Diossen akai keskáakinribira, en mato akonbireskin shinannai. Enra mato Cristonabo imaa iki, jaskáakinra jawen jakonmaomabi en mato imakasai, ja westíora yorantinin tanatama ainbo keskábo ikantiakin.

³ Ikaxbi ea raketai riki, ja paranmisti onan ixon, Eva ronon paraxon Dioski yoitimamani keskáakinribi, paraxon wetsakeskaakinbo shinanmaxon, pontéakin itan jakonhakin Cristoki shinannaibo ikenbi, mato jenemakanaketian.

⁴ Matonra akai, non mato yoia keskáamaakin, Jesús kiriakin joi yoiaibo bekanketian, keenshamanxon ikonhakin; ja non yoiai jakon joi keskáamaakin yoikanai joiboribi maton ikonhai, jainxon ja Diossen Shinan moa maton bia keskáma shinanboribi maton biai.

⁵ Ja raanabo xewina kikin riki noa iki ikaibora, enamanbires iki.

⁶ Eara jakonishamanbo yoyo iamai, ikaxbira ea onan shinanyanix yoyo ikai, neskáakinra ichabiresakin jatíbiainxon, itan non akainkobo, non mato oinmabea iki.

⁷ ¿Jakonma jawékimein en aká iki, mato akinti shinanni enbixshoko tee ayananbi, jawen kopíbi yokáyamakin, Diossen jakon joi mato yoixon?

⁸ Ja wetsa joi akaibaon ea kopiákana koríkibora en bia iki, mato akinboresti kopí.

⁹ Jatian mato betan ikaxa, ea jawékininbo maxkata iki, ikaxbira tsoabi en jato yokákin tsokasayamaa iki. Ja Macedoniainoax bekana non wetsabaonra joxon, ea maxkata jawékibo ea menikana iki, maton akinnon ikaxa, ea matokibichoirá manáyamaa iki, jatíbitianra ea jaskara iti jake.

¹⁰ Ja Criston ikon shinan emeran ikátoninra, en mato ikon yoiai. Jaskara ikenra tsoa ja Acaya main ikábaonbi ea jenemati atipanyamake, jaskati ea rabitaítian.

¹¹ ¿Maton shinannaki, mato noiama ikax ea jaskati yoyo ikai? ¡Enra mato noiike, jara Diossen onanke!

† 10:17 Jer. 9:24

¹² Ikaxbira ea iikirana keskati ea teeti jenéyamai, jaskaxon ja paranax rabíresi noa keskati ribi ikasaibo non jato netémati kopí.

¹³ Jaskara jonibo riki, jabo raanama ikaxbi, jato parani Criston raana joni keskati shaman ikaibo.

¹⁴ Neskara jawékibora non onanyamaa jawékima iki, *Satanásbira ikai ja joe-biresshaman ángel keskati ribi yoinmeeti.

¹⁵ Jaskara ikenra, jan ratéti jawékima iki, jawen tee akai joniboribira jakonhakin jato tee akinnai keskati ibanai, ikaxbi jaskara jonibaonra, jaton akai jawékibo kopíbi masábo tenenoxikanai.

Pablo onitsapitabo

¹⁶ Jakiribira en mato yoiai, tsonbi ea iresbiresi yoyo ikaibo shinanyamakanon ixon, ikaxbi maton jaskara shinanna ixon, eapari ninkáxonkanwe, ibanon, ea jaskati yoyo iki, jaskatax earibi jaskarabo ikai keskati shokores rabíti kopí.

¹⁷ Ja neskati ea rabbitai jawéki riki, onanma ikax ea ikai keskáres, jaskati bo ea yoyo ikaitian ninkátininra, Ibo keenyamai.

¹⁸ Jaskáakin tee akí jatonbinix rabikaataibo jaketianra, earibi ishokoti, iki jaskati rabikaati.

¹⁹ Matonra akai onanbo ixonbi, tenetaanan keenshamanxon ja shinanhoma keskábo yoyo ikaitian, ninkáxonkin.

²⁰ Jainxon ja mato akonbireskin yonoaibo, ja mato koríki bichinaibo, mato paranaibo, mato omisaibo, iamaxon mato tantash akai joniboribi, akai maton jaweayamakin.

²¹ Jaskáakinbo mato yoiti rabintibires ikenbira, en mato keshanai; mato xaran ikax, jaskátininra noa kikinni raketa iki. Ikaxbi wetsabaon rabíti shinannaitianra, enribi ishokoti shinanti atipanke, jaskátibo iresbiresa ikenbi.

²² “Noaboriki *hebreo jonibo”, iki rabíkanaitian, earibi ja joni iki, “noaboriki *Israel jonibo”, iki rabíkanaitianra, earibi ja joni iki, “jatian noaboriki Abrahamman chiní rarebobo”, iki rabíkanaitianra, earibi ja joni iki.

²³ “Noaboriki Criston yonotibo”, iki rabíkanaitianra. Eakaya jato bebonbires jawen yonoti iki, neskati bo yoyo iki, onanma joni ikai keskati ikíbi. Enra jaton aká bebonbires jakonhakin jawen tee aká iki, jainxonra ichabiresakinribi ea cárcel meranbo akana iki, jainxon jato akana bebonbires ea rishkikana iki, jainoax ichabiresiribi mawáti onsá meranbo ea iká, iki.

²⁴ Pichikaakin yatanxonra, judíobaon kimisha chonka iskonhakin ea rishkikana iki.

²⁵ Kimishaakin yatanxonra, ea jiwín rishkikana iki, westíoraakinra ea makanman tsakayonkana iki, kimishaira jan ea kaai wapóro jikia iki, jaskataxa westíora yamé, itan westíora neteribi aniparo napon ea toxbata iki.

²⁶ Ichabiresira ea ochóbo kaa iki, paro onsábo ikenbira, ea shitata iki, yometsobo onsábo ikenbira, ea wínota iki. Jainxon nokon kaibo judíobaon, itan wetsa jonibaon ea ramiakanti onsáboribi iká iki, jainoax wetsa jemankoxon ea retekanti onsábo ikainbi, ea winota iki, wetsankonbo kakín, itan aniparonbo kakínra, onsábo en tenea iki, jainoax ja jansoi, noara Diossen joi akaiboribi iki ikaibaon, noa ramiakanti onsáboribi iká iki.

²⁷ Ikonbiresira ea teeta iki, atikoma jawékiboribira en wínoa iki, ichabiresakinra en oxábo tenea iki, ja xeatioma ikax, itan ja pitioma ikaxa, ea jawékiakasa iki, ja saweti chopaoma ikax, matsin akábo ea onitsapita iki.

²⁸ Jainoax neskara jawékibo, itan wetsa jawékibo winókinbira, jatíbi joi akaibo akonbireskin en netetiibi shinannai.

²⁹ Westíora joni isinaitianra, earibi isinai keská ikai, westíora joi akai joni ochamakanketianra, ea sinatai.

³⁰ En oinna, jawekeskaratonbo rabíti iketianra, ja enbichoxon jawebi atipanyamaatonin itiki ea rabíti.

³¹ Ja non Ibo Jesucriston Papa Dios riki, jatíbitian rabikanti, janra onanke en mato ikonshaman yoiai.

³² Jatian Damascoain ea ikenra, ja apo Aretasnin janea sontárobaon koshi gobernadornin, guardiabo ja jema koiranmaa iki, ea yatankanon ixon.

³³ Ikaxbi jaráa iki jawetii jonibo, jabaonra ea tasakan naneanan risbikan axon, ja jema chikéakana ventananinbi apakexon, ea pikómakana iki, jainoaxa ea jabata iki.

12

Namá keska meran Pablon oinnabo

¹ Westíora jonira, janbixbi rabikaatai ikax, jawemabi iki, jaskara ikenbira, non Ibon namá keska meran ea oinmaxon onanmaabo en yoiai.

² Cristo ikonhaa westíora jonira en onanke. Moa chonka chosko baritia riki, kikin nai bochiki já non Ibon boní, enra onanyamake, jawen yora iamaxon jawen shinanreski boá iki ixon, Diossenresa onanke.

³ Enra onanke, jainoax jaskara jawéki winotabo, ikaxbira en onanyamake, jawen yoraki iká iki, jawen shinanreski iká iki iamax jawen yoraomaki iká iki ixon, Diossenresa onanke.

⁴ Jawen jakonhira jatinkora boá iki, jainxonra onantima joibo ninkata iki, ja joira ninkáxonbi wetsabo yoiti atipanyamaa iki.

⁵ Nato joni winota keskáribi winota ikaxa, ea rabíkeanke, enbix ikáma, eara rabíti atipanke ja nokon shinan koshimashokotonres.

⁶ Jatian jaskarabaon ea rabbitaira, onanyamaax, ea ikai itima iki, ikon jawékibores en yoii iitai kopí. Ikaxbi eara jaskáyamai, jaskáaxon jato xewina joniakin maton ea shinantima kopí. Ja en akainkobo, itan en yoiainkobo matonbishaman oinxon onantinkayara ea keenai.

⁷ Jaskara kopíra, ja jakonhira jawékibo Diossen oinmaa jaskaraton rabínaketian, isinax ea onitsapita iki, jaskatira *Satanássen jawen yonoti raaxon ea jakonmaaka keská ikax, westíora moxan nokon yora chachia keskáribi ea iká iki.

⁸ Kimishaakinra non Ibo en yokata iki, ja ea chexakaataibo ea benxoanon ixon.

⁹ Ikaxbi ja non Ibonra ea yoia iki: “Nokon noimisti shinan riki jatíbi jan mia keenai, ja isinaibo meranoaxa, nokon atipana koshi, jato akinni kikinni jishtiai”, akin. Jaskara ikenra, nokon yora yosma ikenbi ea raroai, jaskatax Criston atipana koshi emeran jishtinon ikax.

¹⁰ Neskara yosma ikaxbira, ea raroshaman iki. Ea ramiakanabi, jawékinin maxkataxbi, masábo tenemakanabi, ja Cristo kopi atikomabo winotibi. Jawetianki nokon shinan bebon yosmashoko iki, jatianra jawen koshin ea bebonbires Criston akinnai.

Joi akaibo Pablon jato shinanna

¹¹ Ja onanma joni ikai keskatira, ea iká iki, ikaxbi matonbira ea jaskati yoia iki. Noakayara ja raanabo xewina iki ikaibo betan senenribi riki ea, jaskara ikenra, matoribi iká iki ea kopi jakoni yoyo iti jonibo, jatian earibi jaskatainbi, Diossen akinyamaara ea jawemabi iki.

¹² Ja onitsapiti jawéki en teneabo, ja oinxon onanti jawéki en akábo, jainxon ja jakonhira jan ratéti jawékibo en aketian oinxonra, maton onanna iki, eakaya ikonkon raana joni.

¹³ Westíora jawékiainresa ja wetsa joi akaibaon akai keskáakin, maton senenhayamake, maton ea koríkinin akinyamainko. Moa ja shinanyamakanwe, neskáakinbo en mato aká.

¹⁴ Jaskara ikenra, jawen kimisha itin matoiba kanoxon, en shinanke. Kaxonbira, moa apachoai keskáakin jawebi en mato yokáyamai kaai; mato jayata jawéki benaira

ea kayamai, mato shinanbikayara ea kaai, ja papabaon riki, jawen bakebo jato koríki tsinkixonti, jawen bakebaon jaton papa axonama.

¹⁵ Jaskara kopíra, jakonshaman shinanyaxon, ea jayata jawékininbo en mato akinni kaai, itan keenshamantaananra, nokon koshiaxonbi en mato akinni kaai. Jatian enbiribi, mato noiboresaibiki ¿Jaweati matonbiribi ea noikin jéneboresti iki?

¹⁶ Jawebira, en mato yokáyamaa iki, jaskara ikenbira jatíribibaon yoikanai, jaskati onan ixon, paraxonbo en mato koríki bichinabo.

¹⁷ ¿Ja mato akinnon ixon, en matoiba raanabo meranxonboki, paranhananbo en mato koríki bichina iki?

¹⁸ Matoiba kanon ixonra, en Tito yoia iki, já betanra westíora non wetsa en jain raana iki ¿Titonki mato parana iki? Matonra onanke, noa ikainkobo itan non akainkobo, jakon shinanyaxonres non mato akinna.

¹⁹ Matonra shinanbirai, nonra mato jaskáama iki ixon yoikinres, wishaxon non mato bomaa, ikaxbira jaskarama iki. Diossenra onanke, Cristonabo ikax noa jaskati yoyo ikai. Jatíbi neskarabora non mato yoiai nokon wetsabo, mato beboni Dioski koshikanon ixon.

²⁰ Eara raketai, jaskara iti en yoiai keskatibo iamai kaxon en mato nokonaketian, jatian earibi mato keenai keskatibo kaax, iamanaketian. Ea raketairibi riki, rawikananabo, jawékia oinnax jatoki notsiresaibo, jatoki sináresaibo, jatíbi onannaton shinanmeetaibo, yoimisaibo jakonmaati yoyo ikaibo, rabitaibo itan tsokásbiresi ikanaibo mato kaxon, nokonaketian.

²¹ Jainoax ea rakéribiai riki, jakiribi matoiba kaxon rabintibires ikaibo mato oinnax, earibi rabinax wininaketian. Basibiresiki, maton ochabo akin jeneama, atimabo betanbires yorantibo akin, itan wetsa jan mato cheata jawékiboribi maton jeneama iki.

13

Senentainbi jato koiranmeeti yoia

¹ Jakiribira jawen kimisha itin ea matoiba karibai; kaxonra jatíbi jawéki rabé iamax kimishaxon onanxon yoiketianpari ati iki, en jato benxoakinkin.

² Ja rabé itin matoiba kanontian, enbishaman mato yoiantana ixonbira, rama ochó itinxonbi, ja moatianbi ocha akí jaa ikanabo, itan jatíbibo en mato yoiribiai. Jakiribi mato oinni kaxon notsinkinra, en moa mato noibayamai kaai akin.

³ Matonra emerameax Cristo yoyo ikai onankasai, janra emerameax yoyo ikin koshimashoko shinanyaxon mato ayamai, jawen koshi shinanmankayara mato akai.

⁴ Ikon riki shinan koshimashoko keská ja korosen akana iní, ikaxbi ramara Diossen atipana koshin jake, jaskáribiira rama noaboribi ja iní keskaribii shinan koshimashokobo keskábo ikanai. Ikaxbi jabetanbi ikenra, jawen atipana koshinbi noa akinnai, jaskáaxon matoribi non akinti kopí.

⁵ Jaskara iken, matonbinixpari shinan meran onanmeekanwe, moa ikoni Cristoki koshiaboki maton ikanai ixon maton onannon; matonbinixpari tanakaakanwe ¿Matonki onanyamaa, Jesucristo ikonkon mato meran itina? Ja tanakaati jawékiainbo maton shinan namanresaibi.

⁶ Noara ikoni Cristoki koshike ixon maton onanara, en ikonhai.

⁷ Jaskarabo winota onanti inon ixonra, non Dios oracion meran yokáyamai. Maton jakonma jawékibo anaketianra non akai, jaskáaxon maton jakon jawékibores akanon ixon. Ja tanakaatibo winoama keskábo ixonbi.

⁸ Ja ikon joi meran yoiamai keskáakinra non jawebi yoiti atipanyamake; jan yoiai keskákayara non yoiti jake.

⁹ Jaskara kopíra shinan koshimashokobo ikaxbi, noa raroshaman ikanai, maton shinanribi koshi iketian, jainxon pontéakin shinannaibo mato ikanti kopíra, non orankin jeneyamai.

¹⁰ Matoiba kamatianbira nato kirika en mato wishaxonai, jatian kaxon notsinkin, non Ibon yoiti koshia imaa ixon bebonhira koshi joibaon en mato atima kopí. Jan mato jakonmaanon ixonra, ea Diossen ja shinanya imaama iki, mato joi akaibo bebonhakin shinan koshimanon ixonra, ea jaskara shinanya imaa iki.

¹¹ Jayá keyonoxon en mato yoiai riki, nokon wetsabo, raroshaman itaanen mato jakoni jakanon ixon, wetsabo betan shinan meran beboni koshikanwe, jainoax jaskarabires shinanya ikax, xabáshaman shinanya jakanwe, ja xabá shinanya itan noimisti shinanya Diosra mato betan inóxiki.

¹² Wetsa joi akaibo betan saludanani jakon shinanhananres betsó ianankanwe.

¹³ Jatíbi ja joi ikonhaa non wetsabaonra, mato saludo bomakanai.

¹⁴ [Ja non Ibo Jesucriston jakon shinan, itan Diossen noimisti shinan, jainoax ja jatíbiain já Diossen Shinan mato jatíbibo meran ibanon.]

GÁLATAS

Galacia janeya main iká joi akaiboki, Pablon kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pablo, Jesucristo betan jawen Papa Diossenbi raana joni, jonibaon ea janexon raanama riki. Ja Diossenra jawen Bake mawákenbi jiriaa iki.

² Enra, nenonxon nobé joi akaibo betan tsinkíxon, ja Galacia main iká jemabaon jakana jatíbi non wetsabo, nato kirika meran wishaxon mato saludo bomai.

³ Noa keenai riki, non Papa Dios betan non Ibo Jesucriston, mato noianan xabáshaman shinanyares jamatinin.

⁴ Jesucristora, non ocha kopi mawataxbi jiriaa iki, jaskaxon jakonmabires jawékiainoa noa xabáatanan, non ochabo noa soaxona iki, ja non Papa Diossen moabi jaskáti shinanna iketian.

⁵ Jaskara iken, rama jenéyamakin raroanan jatíbitian Dios rabinon akanwe. Jaskarakaya ibanon.

Wetsa jakon joira yamake

⁶ Eara ikonbiresi ratéke, ishtonbires maton Dios jenea ninkatax, ja Cristo kopi mato noixon, jawen bakebo imaa ikaxbi, mato jaskaketian. Ja jakon joi jenexon ake, maton wetsaresibi joi ikonhakin.

⁷ Ikaxbi enra mato ponté yoiai, yamarake wetsa jakon joi, jaskatax kishpinti. Jatíribi jonibokayara jake, jan mato meskóakin shinanmaibo, itan ja Criston jakon joi wetsaaka-saibo.

⁸ Ikaxbi jaweratobaonki, jaskatax kishpinti jakon joi non mato yoiantana keskámaakin yoiai, jatokira Diossen kikin ramibires jawéki páketi jake. Ibanon jawekeska ikax eabi, iamaax naikanmeax joá ángel inonbi.

⁹ Ja moa en mato yoiantana joira, jakiribi en mato yoiribiai: Jaweratobaonki ja moabi maton ninkata keskámaakin wetsa joi mato yoiai, jatokira Diossen kikin ramibires jawéki páketi jake.

Jesucriston Pablo onanmaabo

¹⁰ Eara jonibo betan jakon ikasai kopíres iamai, jaskati yoyo iki. Dios keenaires axonti shinanya ikaxkayara ikai, ea jaskati. Jonibo jakon shinanmati kopíres jaskatibo yoyo ikai ikaxa, jawekestaxbi ea Criston yonoti itima iki.

¹¹ Eara keenai, nato jawéki maton onantinin, ebé joi akaibó. Ja jaskatax kishpinti jakon joi en mato yoiaira, jatonbi shinanxon jonibaon pikoa joima iki.

¹² Ja joira, tsoa joninbi ea yoiaama iki, itan tsonbiribi ea onanmaama iki. Jara Jesucristonbi, ea onanmaa iki.

¹³ Matonra ea ninkata iki, judío ikax, ea jaskati jakátiaibo, itan jatíbi ja Criston joi akaibo jato keyoti shinanxon, jato akonbireskin en masá tenemakatiaibo.

¹⁴ Ja noa judíobo ikai keskáshamani jakaskinra, en akátiai, ja non reken yosibaon noa esekatitai keskáshamanbo en senenhakin. Jaskáakin ja esébo senenhai kopíra, nokon kaibobo ebé senen aniabo en jato xewina iká iki.

¹⁵ Jaskarabo akí ea itainbira, jatianpari keenxon, ea Diossen kenaa iki, jawen joi jato yoiti. Moabi ea noitaanan, nokon titan chixanainoabi ea katota ixon.

¹⁶ Jaskáaxonra, jawen Bake Jesucristo ea onanmaa iki. Ja judíoma jonibobi jaskatax kishpinti jakon joi en jato yoii kanon ixon. Jaskáakin ea yoiabira, tsoabi yókati ea kayamaa iki.

¹⁷ Jerusalénhainbira jato yókati ea kayamaa iki, jainkaya ja joi yoiti Criston jato raanabo icha ikanainbi. Jaboiba kayamaira, ea jatianbi Arabia mainres kaa iki, jain kaax iiti, ea jakiribi Damascoain karibaa iki.

¹⁸ Iiti kimisha baritia winota pekáopari, ea Jerusalénhain kaa iki. Jain kaxon, en Pedro onanna iki. Jaskatax ea jabé jain iká iki, chonka pichika neteres.

¹⁹ Jain ixonra en oinna iki, ja non Ibon wetsa Jacobo, ikaxbi jatíribi ja non Ibon joi yoiti raanabora en jato oinyamaa iki.

²⁰ Nato kirika meran en mato yoiai joibora ikon iki. Enra mato paranyamai, jara Diossenbi onanke.

²¹ Japekaora Siria betan Cilicia main ea karibaa iki.

²² Jatian ja Judea main iká joi akaibaonra, ea onanyamakana iká iki, ea ninkataires ixon.

²³ Jabaonra ea ninkákana iká iki: “Ja noa joi akaibo ramiakatitaira, ramabiribi jato jakon joi yoii nike, ja noa keyokasi ikátikinbi”, iki ea yoii ikanaires.

²⁴ Jaskara ninkáxonra, jabaon ea kopi Dios rabikana iki.

2

Jaton akai teeribi Pablo akai raanabaon onankana

¹ Jatian jaskatax iiti, moa chonka chosko baritia pekáo, ea jakiribi Bernabé betan Jerusalénhain karibaa iki. Jain kakin en Titoribi ioa iki.

² Jain kati ea Diossenbi oinmaa ikax, ea jain kaa iki. Kaax nokóxonra, jonéshoko tsinkixon, ja joi akaibaon koshibo en jato yoixon onanmaa iki, ja judíoma joniboribi, en jato jan kishpinti joi yoiai. Enra jato jaskáakin onanmaa iki, jawekeska ikax ja en tee akábo, yankabires en aká inaketian.

³ Jatian jaskáakin en yoia, jawe iamai jakonbires ikana iki. Jatian ja ebé kaa Tito Griego ikenbi, jawen jakina rebichi xatenankaskintanibobi teayamakana iki.

⁴ Jaweti jonira, joi akonaibo keskati onantimatax, noa tsinkitainko weikana iki, noa oinni; noa Criston kishpinmaabo ikenbi, jakiribi jaton esébo noa senenhamati shinanyanix.

⁵ Jaskáakin noa akanabira, non jato ninkáxonyamaa iki. Noabiribi keena iki, maton ikonhaa jan kishpinti ikon join yoiai keskati mato jaai jenétima.

⁶ Ikaxbi jato ikinai koshibaon, wetsa bená joibo ea yoiamakana iki. Jatian earibi, jaboki jawekeska iki ixon, jato onankasibo iamaa iki. Diossenra nekebi jaton ikábo jato yoixonyamai.

⁷ Jaskáyamakinra, moa ea onankana iki, ja judíomabo jakon joi yoinon ixon, ea Diossenbi imaa. Ja judío jonibo joi yoinon ixon, Pedro imaa keskáribiakin.

⁸ Ja judíobo joi yoinon ixon, jan Pedro raana Diossenribira ea raana iki, ja judíomabobiribi en jato joi yoiti.

⁹ Jatian Jacobo, Pedro, jainoax Juan, jabo iká iki Jerusalénhainoa jatíbi joi akaibo jato koshikiinabo. Jabaon onanna iki, Diossenbi nato tee ea menia. Jaskara onanxon, Bernabé betanbi ea meshakonkana iki. Moa jaton akai teeribi non akai kopí, jabaon jakonbires shinannai non onannon ixon. Jaskara jaton shinan jakonbires ikax, jabo jawe iamakana iki; noabiribi judíomabo joi yoiai iken, jatian jabobiribi judío jonibo joi yoiai ikax.

¹⁰ Moa jaskáa pekáo, noa yoikana iki, ja joi akaibo jawékinin maxkáyoraabo non jato shinantaniti. Jatianra ja jawékibo koiranmeexon en senenhaa iki.

Antioquáinxon Pablon Pedro notsina

¹¹ Jatian jain kaax noa iitaitian, Pedro Antioquáin kaa iki. Kaketian, jan akai jawékibo jakonmabires iketian ointaan, beibaxon en notsina iki.

¹² Rekenparira akátiai, ja judíoma jonibo betan jawékiakin, jato betan jaská jaskakinbi, Jacobon jonibo bekanketian moa judíomabo betan jawékiakin jenea iki. Jabaon jaton jakina rebichi xateti jato yoiaibo iketian jatoki rakékin.

¹³ Jatian Pedro, beparanmetaitian oinnax, wetsa joi akai judíoboribi jaskáshokokana iki, jainoax ja Bernabéribi ikanai keskati ishokoa iki.

¹⁴ Jaskati jaax, moa Diossen jakon join yoiai keskati iamakanai ointaanra, jatíbi joi akaibo tsinkíkana bebonxon, en Pedro yoia iki: “Judío joni ikaxbira, mia ipachoi judíomabo keskatires mia jaa, ¿Jawekopíki, ja judíobo jakana keskáribiakin ja judíomabo min jato jamakaskin tearesai?” akin.

Judíobo itan judíomabora, kishpinmeeti atipanke

¹⁵ Ikon noakaya riki, judío jonikonshamanbo, non anibo ja jonibo ikana iketian, noara judíomabo keská ochaya joniboma iki.

¹⁶ Jaskara ikenbira non onanke, ja Moiséssen esébo senenhaibi, tsoabi ochaoma keská iti atipanyamaa. Jesucristo ikonhaxpari riki, noa jaskara iti. Ja kopira nonribi Jesucristo ikonhaa iki, noa Diossen ochaoma keskábo oinnon ixon. Irake, jakopires riki noa jaskata, ja esébo senenhaa kopíma. Tsoabira esé senenhaax, ochaoma keská iti atipanyamake.

¹⁷ Jaskara iken, noaribi ochaoma itin keenkin, non Cristo benaitianra onantibires itoshiai noaribi ochayabo. ¿Jaskara ikenmein, Cristonra akai noa ochamakin, iki noa iti iki? Ikama.

¹⁸ En ati iki jawéki ras akin, iwanxon enribi jakonhakin aríbai, jatianra eabi iki, jan jakonmaaka.

¹⁹ Jaskara ikaxa, ja eséainoax moa ea mawata keská iki, Dios keenai keskatires janox. Ja kopira ja eséki ea moa koshiamai.

²⁰ Cristo betanbi korosen akana mawata keská riki ea. Jaskara ikenra Cristo emeranbi jaketian, nokon keena keskáres akí ea jayamake. Rama ea jake, Diossen Bake ikonhataan, jaki koshiax, jara ea akonbireskin noiax, nokon toan mawata iki.

²¹ Jaskara kopíra, ja Diossen jaskáati jisáma ikenbi, noa noia jawéki en ikonhayamati atipanyamake. Ja esébo senenhaxes noa ochameax xabakaati iketianra, Cristo noa kopi mawata yankabires ikeanke.

3

Cristo ikonhaxonres, jawen Shinan non biai

¹ ¡Galacia jonibo, mato riki shinanhomabo! Matoiba inontianra, non mato yoia iki, jaskatax Cristo korosen akana mawata. Jaskara mato onanna ikenbi ¿Tsonki aká mato meskó shinanmaxon ja maton ikonhaa joi jenemakin?

² Maton ea yoinon ixonra, en mato neskáakin yokatai: ¿Ja esébo senenhai kopírin, mato Diossen jawen Shinan menia? iamax ¿Ja jakon joi ninkaxon ikonhaketian, mato meniamakayarin?

³ Kikinshaman shinanhomabo riki mato. Matora jakoni jaai peokookana iki, ja Diossen Shinanman akinares. ¿Jatian jawekopiki, ramabiribi maton koshinbi Dios betan jakoni jakasi mato iikanai?

⁴ ¿Yankabires onitsapixon, icha jawéki maton onanaki iti iki? ¡Yankabiresa iti atipanyamake, ja maton onanna jawékibo!

⁵ Diossenra jawen Shinan mato menixon, meskó ratéti jawékibo mato meranxon akai. ¿Jawekopiki jaskáai? Shinanyamakanwe maton esébo senenhai kopí jaskáai. Janra jaskáakai, jakon joi ikonhataan mato jaki koshia kopíres.

⁶ Abrahamra iká iki, Dios ikonhataan jaki koshia, jaskara kopíra, Diossen, Ochaoma keskáakin oinna iki.*

* 3:6 Gn. 15.6

⁷ Jaskara iken onankanwe, ja Cristo ikonhaax jaki koshiabo riki ikon, Abrahamman chiní bakebo.

⁸ Jawen joi, moabi Wishakaata meranra Diossen yoia iká iki, ja judíoma joniboribi ocha ayosma keskáakin imati, já ikonhaax jaki koshikanketian. Ja kopíra Diossen Abraham yoia iki: “Mia kopiresa jatíbiainoa jonibo en jato jakonhanoxiki”, akin.†

⁹ Jaskara kopíra, ja Cristo ikonhaax jaki koshiaibo akai, Diossen jato jakonhakin, Abraham aní keskaribiakin.

¹⁰ Ikaxbi, ja Moiséssen esé senenhaaxes jakon jakasaibora, moa onsá meran ikanai. Jaskarabo yoiira ikai, Wishá meran neskati: “Ja esé kirika meran iká, jatíbi esébo senenhayamaibora jakonmabires winókanti jake”, iki.

¹¹ Jaskara ixonra, moa non kikinakin onanke, ja esébo senenhaaxbi tsoabi jaton ochameax xabakaati atipanyamaa. Diossen joi meran ikai neskati: “Ja jakon jonira Cristoki koshiaxes jati iki”, iki.

¹² Ikaxbi ja esé senenhaxonres jati nete biti ikaxa, moa noa Dioski koshiti yamakeanke. Wishá meranra ikai neskati: “Jaweratonki ja esekan yoiai keská senenhai, jara ja kopíres kishpinmeetiki”, iki.

¹³ Esébo senenhayamaxon non ramibires teneti ikenbira, Cristo non ocha kopi jakonma joni keska mawáxon, noa kishpinmaa iki. Wishá meranra ikai neskati: “jatíbi jakonma jonibora, jiwin paniax mawákanai”, iki.

¹⁴ Jaskara masára Criston tenea iki, jaskáaxon ja Diossen Abrahamki jakon shinantaanan, ja meniti yoini jawékiboribi, Cristo ikonhaxon judíoma jonibaonribi biti kopí, itan ja ikonhaax jaki koshixonres, jawen Shinan noa Diossen meniti yoini non jatíxonbi biti kopí.

Diossen anoxon yoia bo esekan keyoyamai

¹⁵ Nokon wetsabo, ramara ja jonin akai jawékiki yoinhanan en mato yoiai: Westíora jonin akai, wetsa joni betan, ja senenhabeonti joi kirika meran wishaxon firmanbekonkin, moa jaskákana pekáora tsonbi ja wishábo soati, itan tekiti atipanyamake.

¹⁶ Jaskáakinra Diossen anike Abraham betan jawen chiní rarebo yoikin, jato betan senenhati jawékibo. Ja Wishá meranra “icha chiní rarebobo”, yoi ikama iki. Jain yoiai riki: “Westíora chiní rarebobicho”, ja iki Cristo.

¹⁷ Ja kopíra en mato yoiai: Diossenra ja senenhabeonti joi Abraham betan aká iki, akonkin senenhanoxon. Jaskara kopíra, ja chosko pacha kimisha chonka baritia winota pekáo ixon, ja Moiséssen esekan jawekeskaxonbi, ja senenhabeonti joi meran, Diossen anoxon yoia bo, jawemabi itia kin imati atipanyamake.

¹⁸ Jatian ja esé senenhaketianres, noa Diossen kishpinmati iketianra, noa jaskámati yoini ixon senenhakin noa imaima itiki. Ikaxbi Diossenra Abraham yoia iki, ja kishpinti jawéki jawekopímabi iti.

Jaskara kopí Diossen jato esé onanmaa

¹⁹ Jaskara ikenki, ¿Jaweati ja esébo Diossen Moisés menia iki? Ja eséra noa menia iki, jaskáaxon jonibaon jaton jakonma jawéki akai onankanon ixon. Ja eséra iká iki, ja Abrahamman rarebo Cristo joái kamanres senenhati. Ángelbo yoimaxonra, ja esébo Moisés onanma iki, jatian Moisés iká iki, jatíbi jonibo jato tekikin onanmaibiribi.

²⁰ Ikaxbi ja Abraham yoinontianra, wetsa joni yoimaan Diossen yoiamaa iki, janbishamanra yoia iki.

²¹ ¿Jaskara ikenmein, ja Moiséssen esébaon yoia keskáma ikax, ja Diossen Abraham yoiniboribi wetsaresibi iki? Jaskarama riki, ja esekan noa ochankonia xabáati atipana iketianra, ja esé senenhaa kopíres, noa Diossen ochaoma keskábo noa imakeana iki.

† 3:8 Gn. 12.3

²² Ikaxbi Diossen joi meran noa onanmai: Jatíbi jonibo ochan jatoaresabo, ja Jesu-cristo ikonhaax jaki koshixonres, ja Diossen noa meniti yoinibo biti inon ixon.

²³ Jatian noa jaki koshiti joámapari inontianra, esekan xepoa keskábo noa iká iki, ja ikonhaax, jaki koshiti jishtiai kaman.

²⁴ Ja esekanra Cristo joái kamanres, ja iboaxon yonokanaitonin bakebo ikinai keskáakinres noa ikinna iki, já ikonhaxes noa ochaoma keskábo iti kopí.

²⁵ Ikaxbi ramabiribira, moa ja ikonhaax noa jaki koshiti jaketian, ja esekan ikintinin moa noa maxkáyamake.

²⁶ Ja Cristo Jesús ikonhaa kopí riki, mato jatíbi moa Diossen bakebo.

²⁷ Ja Criston janenko bautizanmeetabora, moa Cristo betan westíora shinanyabicho baneta iki.

²⁸ Ibanon tsoabires, judío itan judíoma; yonokanai joni itan jato yonoai joni; jainoax benbo itan ainbo inonbira, moa Cristo ikonhaabo ikax, mato jatíbi westíora shinanyabi-cho ikanai.

²⁹ Jaskara Cristonabo ikaxiki, mato Abrahamman kikin rarebobo, jaskara kopíra ja Diossen meninoxon yoini jawékibo, matonribi biti jake.

4

Ramara noa Diossen bakebo iki

¹ Ramara en mato neskara jawéki yoiai: Ja jawen papan mawákin jatíbi jawéki iboamaa joni, bakepari ikaxa, westíora yonoti joni keskares iki, jakaya jawen papan jatíbi jawékibo iboamaa ikaxbi.

² Ja bakera jan ikinaibaon koiranapari iki, ja meniti jawen papan yoini jawékiboyabi, moa jatio ani iken, jawen papan meniti yoini nete senenai kaman.

³ Jaskarashamanribira noa rama iitai. Noa bake inontianra, nato nete jan koshia jawékibaon noaaresabo ikana iki.

⁴ Jaskara noa iitainbira, jaskáati shinanni nete senenketian, Diossen jawen Bake raana joáx, ainbo meranoax pikota iki. Joxonra, ja Moiséssen esekan jaskáati yoiaiboribi senenaa iki.

⁵ Jaskáaxon ja esekan iboabo ikenbi, kopíaxon noa xabáanox, itan jawen bakebi keská noa Diossen imati kopí.

⁶ Jatian moa jawen bakebo noa ikenra, jawen Baken Shinan noomeran noa Diossen axona iki. Ja shinanman imaara, non akai Dios betan yoyo ikin: “Mia riki nokon Papa”, akin.

⁷ Jaskara ikaxa, rama mia yanka yonokanai joni keskama iki. Rama riki mia Diossen bake. Jatian mia jawen bake ikenra Dios keenai, minribi jawen jawékibo bitin.

Pablon jato kopi masá shinanna

⁸ Ja Dios onanamatianra mato ikana iki, ja ikonma diosbaon iboabo.

⁹ Ikaxbi ramara, moa maton Dios onanke, onantiakin yoia, Diossenkayara mato onanna iki ¿Jawekopiki, ja esébo, itan ja iresa koshioma jawékibo maton jenekashamai? ¿Matoki jakiribi ja jawékibo iboamakasai?

¹⁰ Matonra jatíribi netebo, oxebo itan baritiabo nokóketian, mekerespariai.

¹¹ Mato jaskataibo ninkáxonra, en mato kopi akonbireskin masá shinannai, yank-abiresra ea mato joi yoi onitsapita iki ixon shinannax.

¹² Ja kopira en mato yoiai: Ramakaya nokon iká jawékibo ea mawakanwe, ebé joi akaibo ixon. Moara en akátiai ja maton akai jawékibobiribi en mawakin. Matonra ea jawekeskaxonbi jakonmaakama iki.

¹³ Matonra moa kikinakin onanke, ja reken en mato jakon joi yoinontian, ea isinai ixonbi en mato yoiantana.

¹⁴ Jaskara isinyanixbi ea matoiba kaara iká iki, matona westíora tanakaati jawéki iken, ea matoiba imayamati keskábi, jakonshaman shinanyaxonres maton ea bia iki, westíora ángel keskáakin, itan Cristobi keskáakinribi shinantaanan.

¹⁵ Enbira onanke ea matoiba kaax nokoketian, ikonbiresi eon mato raroyantana. Jaskáati ikenra rarokin maton berobi tsekataanan, ea maton menikeana iki ¿Jatian jawekopiki moa mato rama jaskati raroyamai?

¹⁶ ¿Ja ikon joibo en mato yoia kopíki, moa maton rawíakin ea shinannai?

¹⁷ Ja jonibaonra mato akinkasai, ikaxbi jakonshaman shinanyaxonma. Jabora keenai, moa mato nobé ikí jenétaanan, jaton yoiai joibores ikonhataanan, mato jato betan rabétinin.

¹⁸ Jakon riki wetsaboribi non akinti, ikaxbi jakon shinanyaxon. Ea matoiba iketian-bicho jato akinnai iamakanwe, jatíbitiankaya jaskákanwe.

¹⁹ Bakebo, enra jakiribi mato kopi masá shinannai. Bake pikókin chexaa ainbaon masá teneai keskáakin, ja Cristo betan mato westíora shinanbicho ikai kaman.

²⁰ ¿Ramashokobi ea jain ipainon riki, moa wetsa keskaakin mato yoinon. Moa jaskáakin matoki shinanmatira en onanyamake!

Agar betan Sara iníki yoinmeeta esé

²¹ Mato riki ja esébo senenhaax jakon jakasaibores. Jaskara ixon ea rama yoikanwe: ¿Matonki onanyama iká iki ja esekan yoiai joibo?

²² Jainra yoiai Abrahamra iká iki rabé benbo bakeya iki ixon: Westíora bake iká iki jawen yonoti ainboki aká, jatian wetsa iká iki, jawen awinkibi aká ja iká iki jawen yonotima.

²³ Ja jawen yonotiki bakea iká iki, jatonbi shinanxon aká pikota bake. Ikaxbi jawen awinki bakeara iká iki, Diossen yoini joi seneni pikota.

²⁴ Nato neskarabo winota riki, yoinmeetares. Ja rabé ainbo iní riki, rabéakin ja senenhabekonti joi jonibo betan Diossen aká yoi iká. Reken iki, ja Sinaí janeya mananmanxon aká, ja iki ja Agar keska, ja yanka yonokanai iti baken tita iní.

²⁵ Jaskarainoax iki, ja Agar Arabiain iká Sinaí janeya mananki yoinmeeta. Ja iki nato main iká Jerusalén yoi iká. Ja jema iki, jainoa joniboyabi, inaaxon yonokanai joni keskabo.

²⁶ Ikaxbi ja naikanmea Jerusalén ikainra, tsoa inakaatabo yamake. Jatian noa iki, ja jemamea bakebo.

²⁷ Wishá meranra ikai Sara yoi neskati:
 “Raroreskayawe, tooisma ainbo ikax, mia iki
 bakeoma, baken chexá onanmabobi.
 Jaskara ikaxkaya kikinbiresi raroi saí iwe.
 Beneya ainbaon bakeai bebonbires icha
 bakeyara iti jake, ja jawen benen potaresa
 ainbo”, iki.

²⁸ Jaskara iken ebé joi akaibó, matora Isaac iní keskabo ikanai, Diossen jawen bakebo imati shinanna ixon imaabo ikax.

²⁹ Ja wetsa bakebires ikai keskati pikóni bakenra, ja Diossen Shinanman pikota bake ramiakatitai. Ramatianra jaskáribiakanai, noa Diossen bakebo iketian.

³⁰ Ikaxbi ¿Jawe ikiai Diossen joi meran? Abraham yoiira ikai neskati: “Ja min yonotiki min bakea bakenra, jawekeskaxonbi, ja min awinkon betan min bakeaa baken iboa jawékibo biti atipanyamake. Jaskara iken ja min yonoti ainbo, jawen bake betanbi moa miibakea pikowe”, iki.

³¹ Jaskara iken ebé joi akaibó, noabora jawen awinin yonoti betan bakeaa bake iní keskamabo iki. Noabora ikanai, jawen awin betan bakea bake iní keskabo.

5

Criston xabáa ikax, jaki koshiaxes jati

¹ Cristonra noa xabáa iki, jan tsokas atibo yamaax noa xabáshamanbo jakanon ixon. Moa jaskati jaax, jakiribi jakonma jawékibo iboamaax, yankabires yonokanai keská iamakanwe.

² Ea riki Pablo, en mato yoiaipari ninkákanwe: Ja maton jakina rebichi xateaxes kishpinti ikenra, ja Criston aká jawékibo moa jawemabi iti iki.

³ Enra mato jakiribi yoiai, jaweratobaonki jaton jakina rebichi jato xatamai, jabaonra jatíbi eséboribi moa senenhati jake.

⁴ Mato, ja esé senenhaxes ochaoma keská ikasaibora, onantibires moa Cristoki koshii jenetabo iki. Jainoax ja Diossen mato noixon akinkasai jawékininribi mato keenyamake.

⁵ Ikaxbi nonbiribi onanke, ja Diossen Shinanman akinares Cristoki koshiketian, noa Diossen ocha ayosma keskáakin imati. Jaskaratonra noa manáke.

⁶ Nonra Cristo Jesús iráke akai; ramara non jakina rebichi xatéya iamax xatéoma iti moa jawekeskamabi iki. Ja noimisti shinanman amaa, Cristo ikonhatikaya riki bebonbires jakon.

⁷ Matora ikana iki moa itibi keskati jakanabo ¿Jatian tsonkayaki mato wetsa shinan bimaxon, ja ikon join yoiai keská ati mato jenemaa?

⁸ Nato jawékira jan mato kenaa Diossen mato jenemaama iki.

⁹ Ichamashoko *levaduraninbira akai iki jatiobi patsá soo imakin.*

¹⁰ Jatian enra ja non Iboki koshitaanan ikonhai, moa maton wetsa keskáakinbo shinanyamai. Ja wetsaresibi joi yoianan jato meskóbo shinanmai jonibora, Diossen castiganoxiki, ibanon tsoa inonbires.

¹¹ Nokon wetsabo, ja jaton jakina rebichi xatetikiri iká joi en jato yoirespariai iketianra, nokon kaibo judíobaon ea ramiayamakeanke. Jainoaxibi Cristo noa kopí korosenmeax mawáni joi en yoiai ninkatax, nokon kaibobo eki itimaresshamakeanke.

¹² Ikaxbi ja maton jakina rebichi xateti yoixon, mato meskó shinanmai jonibaonkaya, jaton jakinaribi jatiobi xatepainonra ikanai, jaskáatires shinannaibo ixon.

¹³ Ikaxbi en mato yoia riki nokon wetsabó, Dios keenxonresa mato ochamea xabáa iki, jaskáakin mato xabáa ikax, maton keena keskáres akí jayamakanwe. Jaskáyamaikaya wetsabo betanbires noianani jaax, akinnanani jakanwe.

¹⁴ Jawetianki, “minbix noikaata keskákinribi min jato noiai”, jatianra min jatíbi esébo senenhai, ikira ikai Diossen joi meran.

¹⁵ Jakopi koiranmeekanwe, natexananax, pianananai keskábora mato inake. Jaskati jaaxa, matonbinix ramianani mato keyóresti iki.

Diossen Shinanman imaa keskatires jati

¹⁶ Jaskara ikenra, en mato yoiai: Diossen Shinan keenai keskábores axoni jakanwe. Jaskati jaaxkaya, ja maton jakonma ati shinannai keskábores akí jayamakanwe.

¹⁷ Ja jakonma ati shinanbora Diossen Shinanki jakonma iki. Jatian ja Diossen Shinanra ja jakonma ati shinankibiribi jakonma iki. Ja rabébira omisananbekonai. Jaskara kopíra, ja jakon atin keenkinbi maton ati atipanyamake.

¹⁸ Ikaxbi ja Diossen Shinanman ati yoiaires akai ikaxa, moa mato esekan yoiai keskati jati yamake.

¹⁹ Onantibires riki ja yora keenai jawéki akaibo, jaskarabo riki; ja atimabo betanbires yoranti akaibo; meskó jakonma ati shinanyabores; rami jawéki akí jan cheatabo,

²⁰ diosma jawékibo rabiaibo; yobé jawékiki koshiaibo; omismisaibo; wetsabokibires ramiti sináresaibo; ranóyabo; itima jawékibaonbi sinataibo; jaskatax ramiananti benaibo;

* 5:9 Ja *levadura yoii iká riki: Maxkoshoko jakonma jawékininbi non jatíbi ramímati atipana, iki iká.

jakon iikanainbi meskó shinanmaxon jato jeneanamaibo; Diossen joi wetsa keskaakin yoiaibo,

²¹ wetsabo jawékia iken, jatoki notsiresaibo; joni reteaibo; paennaibo; naxkibo, itan meskó jakonma jawéki akaiboribi. Jakiribira en mato yoiai, maton jaskara onannon ixon. Jaskara jakonmabo akí jaa jonibora, jawekeskataxbi ja Diossen ikinaton jati netenko jikiamanoxikanai.

²² Ikaxbi ja Diossen Shinanmanra noa imai; noimisti shinanya; rarošhaman; xabáshaman shinanya; manátia; noibamisti shinanya; jakon shinanya, itan senenhati shinanya.

²³ Noa jato xewinaton shinanmeemayamai, itan jaskatax koiranmeeti noa onanmai. Jaskara jawékibora Diossen Moisés menini esekan, jawekeskaxonbi jakonmaati atipanyamake.

²⁴ Jatian ja Cristo betan ikábaonra, moa jaton ocha yora korosen akana iki, jatíbi jaton tsini shinan itan jaton jakonma jawéki ati shinanyabi.

²⁵ Jakopira rama, Diossen Shinanman akinares jaa ikax, jan yoiai keskáres akí, noa jati jake.

²⁶ Jaskati jaax, moa noa rabírestima iki, noa rawikanantima iki, wetsabaon jawéki oinnax keeni noa notsirestima iki.

6

Wetsabo betan akinananti

¹ Nokon wetsabo, moa mato ikoni Dioski koshiabo ixonkaya, westíora ochan pakéketian onantaanan jakonhaxonres akinkanwe, ibanon shinanmeetax ponteti. Ikaxbi jato jaskáakin akini kikinni koiranmeekanwe, matoribira ochan pakénake.

² Atikoma jawékiainbo akinanankanwe. Jaskati akinnanani jaxonra, ja Criston jaskáati yoinibo maton senenhai.

³ Jaweratoboki jaskarama ikaxbi jato xewinaton shinanmeetai, jabora jatonbinix paranmeetai.

⁴ Mato Westíorabokayara matonbinix oinmeeti jake, ja maton akai jawékiboki jakon iki ikax, jatian jakon iketianra maton shinan meranbiribi mato rabíti iki. Jaskati ixonra maton wetsabo jakonma shinanmatima iki.

⁵ Noa westíorabaonra non ikábiribi ointaanan non onanti jake, jaskati noa jakana.

⁶ Ja Diossen joi onanmakanaitoninra, jan axeabiribi jatíbi ja jayata jawékinin akinti jake.

⁷ Matonbinix paranmeeyamakanwe. Tsoabira Dioski shiroti atipanyamake. Jaweboki jonin banai, jaribira jan tsekati jake.

⁸ Ja jaton yora keenai keskáres akin jakonma jawéki akábora, rami jawékibo aká kopi jatíbitian mawátian kati jake. Jatian ja Diossen Shinanman akinna jawen keena keskáres akábora, jan akinna kopíres jatíbitian jati neteya iti iki.

⁹ Jaskara kopí jakon jawékibo akí, jatsanyamanon akanwe. Jaskáakin jéneyamaxonra, non kopí biti netebiribi nokoketian non biti jake.

¹⁰ Jaskati jaxonkaya jatíbitian non atipana senen, jatíbibo jato jakonhanon akanwe. Ja nobé joi akaibokayara, non jato abiresti jake jakonhakin.

Senentiainbi Pablon jato koiranmeeti yoia

¹¹ Oinkanwe, ja nokon mekenmanbishaman ani letrabaon en mato rama wishaxonai.

¹² Ja maton jakina rebichi mato xatemakaskin teaibora, jonibo betan jakon ikáskinres mato jaskáaibo iki. Jabora keenyamai, Cristo korosen akana mawata joi yoiai kopí ramiakantinin.

¹³ Ja jaton jakina rebichi xatáyabaonra, jatíbi eséboribi senenhayamakanai. Jaskáakinbira maton jakina rebichi mato xatemakaskanai, jabaon teaxon mato amaa ikax jonibaon oinna jan rabínoxonres.

¹⁴ Ikaxbi eabiribira enbi jawéki akátonin rabíti atipanyamake. Cristo korosenmeax mawánitonresa ea rabbitai. Nokonara nato netemea jawékibo moa mawá iki, jatian ja jawékibaon oinnara, earibi moa mawá iki.

¹⁵ Non jakina rebichi xatéya iamax xatéoma itira jawemabi iki; noa bená jonibo ikákayariki ikon kikinbires jakon.

¹⁶ Abánon Diossenbi jatíbi nato join yoiai keskati jakanabo, itan ja ikonkon *Israel joniboribi, jato jakonshaman imataanan jawen noibamisti shinanman jato akinkin.*

¹⁷ Nenoax orira moa tsonbi jakonmaatinin ea keenyamai. Nokon yora riki, tóabires, ja oinxonra ea onankantiki ja Criston joi yoiai kopí ea akana.

¹⁸ Nokon wetsabo, ja non Ibo Jesucriston jawen jakon shinanman mato akinbanon. Jaskara ibanon.

---

* **6:16** Ikonkon *Israel jonibo riki ja Jesucristo ikonhaax jakanabo.

EFESIOS

Efesoain iká joi akaiboki Pablon kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pablo, Diossen shinanman Jesucriston raana joni. Jaskara ixonra, ja Efesoainoa joi akaibo ikax, Cristo ikonhakin jeneyamaibo itan jaki koshiabo, en mato saludo bomai.

² Ja non Papa Dios betan non Ibo Jesucriston, jawen jakon shinanman, itan jawen xabá shinanman mato akinbanon.

Pablon Dios iráke aka

³ Ja non Ibo Jesucriston Papa Dios rabinon akanwe, Cristo meranxon, ja naikanmea kéoisma jawékibo menixon, noa jakonhaa kopí.

⁴ Nete joniamatianbira, Cristo kopíres, noa Diossen katota iki, jaskatax jawenabobiribi ikax, jawe jakonmaomabi, noa já bebon ikanon ixon. Noimis ixonra,

⁵ noa shinanxona iki, Jesucristo meranxon onan bakeataan, jawen bakebi keskáakin noa imati, jawen jakon shinanman jan ati shinanni keskáakin.

⁶ Ja, ani jakon shinanya iketian, jatíbitian non Dios rabinon ixon, jaskara shinanya ixonra jawen noi Bake meranxon noa jakonha iki.

⁷ Ja Cristonra, jawen jimin kopíaxon, noa xabáa iki, itan jawen ani shinanman non ochabo moa shinanxonyamaa iki,

⁸ Ja shinanra nokibi nokota iki, jatíbi jawen jawéki ati onan shinanya, itan katóti onan shinanboyabi.

⁹ Jaskáaxonra, noa onanmaa iki, jan shinanni joné jawékibo. Ja jakon shinanya ixon, moabi Cristo meranxon, jan ati shinanna jawékibo.

¹⁰ Jatian moa ja nete nokoketianra, Diossen senenhanoxiki, jan ati shinanna jawékibo, janra Cristo, jatíbi ja naikanmea, itan nato mainmea jawékibaon koshi imanoxiki.

¹¹ Cristo meranxonra, noa Diossen moabi katota iká iki, jawenabo inon ixon, itan ja meninoxon yoini jawékibo non biti kopí. Jaskáakin ati shinanxon, senenhakai Dios ixon.

¹² Jara keena iki, noabopari Cristo ikonhaax, jaon manatabo itin, jaskáaxon ja jawen atipana ani koshi non rabiti kopí.

¹³ Já meranxonra, ja ikon joi, jan mato kishpinti jakon joi ninkaxon, ikonhaketian, Diossenabo itiakin ja mato meniti yoini, jawen jakon Shinanman mato onantiapakea iki.

¹⁴ Jatian jawen Shinan riki, noa jatíbitian jayáti Diossen meniti yoinibo non bii kati noa onanmai, ja noa jawen joni iketian, moa noa akonkin xabáakin senenhataan. Jaskáaxon ja jawen jakon atipana ani koshi, non jatíxonbi rabinon ixon.

Joi akaiboki Pablon orana

¹⁵ Mato non Ibo Jesús ikonhaax, jaki koshii jeneyamai, itan jatíbi joi akaibo maton noia ninkaxonra,

¹⁶ oranaitiibi mato shinankin, en Dios iráke akin, jeneyamai.

¹⁷ Enra, non Ibo Jesucriston Dios yokatai, ja jakonhira Papan, mato onan shinan meninon ixon, ja shinanman akinna, maton já kikinakin onanti kopí.

¹⁸ Jainxonribira en yokatai, mato shinan chopexonnon ixon, jaskáaxon, jawekayarin ja keenakatabo jaon manata, itan jawekeska ani jakonrin ja jawen jonibo jato Diossen meniti yoini ixon, maton onanti kopí,

¹⁹ jainoax, kikin ani, itan jainshaman senena yama riki, ja noa joi akaibo jan akinnai, jawen atipana koshi ixon, maton onanti kopí. Ja nato atipana ani koshiribira, jato Diossen oinmaa iki,

²⁰ ja Cristo jiriaxon, naikan jawen mekayao yakámaxon.

²¹ Ja jatíbi apobo, joni koshi, jainoax jan jatoaresa jawékibo, itan jatíbi rama jaa jawékibo itan ramakaya iki kaai, jawékibo winoa koshi Cristo imataanan.

²² Jatíbi jawékibora, Cristo naman baneta iki, jainoax ja Cristoribira joi akaibaon, koshi imaa iki.

²³ Ja joi akaibora, Criston yorabi keská iki, janra ja joi akaibo shinan meran, jatíbinin senena imai, ja Cristo riki, jatíbi jawékibo jakonman senena imai.

2

Cristo kopi noa Diossen mawáino kishpinmaa

¹ Moatianra mato iká iki, jakonma jawékibo akai, itan ochayabo ikax, mawatabo keská.

² Mato iká iki, nato netemea jawékibores akí jakanabo, itan ja niwen niai yoshinman ati yoiabores, axonaibo. Janra, ramakamanbi Dioski yoitimareshkanon ixon, jato jakonma shinanmakin jeneyamai.

³ Jaskaranixa wetsa netebaon jatíbi noabo, non keena keskáres akí jakanabo iká iki, ochayabi pikota ixon, jaskarabores akí, itan ja non ati shinannai jawékibores akí. Jaskarabo akai ikaxa, ja wetsabo keskáribi, atibi noa Diossen castigantiresbo ikana iki.

⁴ Ikaxbi, Diossenra ani akinmisti shinanya ixon, itan kikinakin noixon, ochan imaa mawata keskábo ikenbi, Cristo betan noa jirimaa iki.

⁵ Noa ochan mawata keskábo ikenbi, Criston jabébi noa jirimaa iki. Jakon shinanya ixonra, mato Diossen jaskáakin kishpinmaa iki.

⁶ Diossenra, Cristo Jesús betanbi noa jirimaa iki, jaskáaxonra Cristo betanbi naikan jati noa menia iki.

⁷ Jaskákinra noa aká iki, wetsa nete joailbaon, jawen akinmisti shinan, itan jawen ani noimisti shinanya ixon, Jesucristo meranxon, nobé aká jato onanmanoxon.

⁸ Ja maton ikonhaa kopíresa, jakon shinanya ixon, Diossen mato kishpinmaa iki, jakon jawéki maton aká kopíma, jara jawe kopímabi, mato Diossen imaa iki.

⁹ Jaskara ikaxa, tsoabi jawebi rabíresti atipanyamake, jaton koshinbi ikanama ikax.

¹⁰ Diossenra noa jaskaa iki. Janra Cristo Jesús meranxon, noa jonia iki, jakon tebores non anon ixon, non jaskáatira, moabi shinanna iká iki.

Criston noa westíorabicho keská imaa

¹¹ Jaskara iketian, shinankanwe, ja mato judíomabo ikátiai, “jakina rebichi xatéomabo”, akin judíobaon akai, jaboresh jaton jakina rebichi xatéyabo ixon rabíkin, nekebi jaton yorares aká ixonbi.

¹² Shinankanwe, wetsa netebaonra mato Cristonamabo ikana iki, *Israel jonibo betan iti janbiribi, itan Diossen jato betan senenhabe konti joi axon, jato meniti yoini jawékibo biti jisámabobi. Nato netenra mato iká iki, Dios betan jakanamabo, itan jaon manátiomabobi.

¹³ Ikaxbi ramara, Dios ochóbires ikatiibi, Cristo meranoax moa mato jabetanbi iki, noa kopí jawen jimi chikóni kopíres.

¹⁴ Janra ja judíomabo betan ja judíobo, rawikananax jakanabo ikenbi, korosenmeax mawáxon, ja rawikananti shinanbo keyoxontaanan, jakonax jakanon ixon, westíora rarebobicho keská, jato imaa iki.

¹⁵ Cristonra meskó eséboyabi ja senenhati joibo, jawemabi banémaa iki, jaskáaxonra, ja rabé tsamá jonibo, jakonshaman ikanon ixon, jakibi mepinxon, westíora bená joni keska jato imaa iki.

¹⁶ Cristonra aká iki, korosen mawáxon, ja rabé tsamá jonibo rawikanana ikenbi, ja shinanbo jato keyoxonkin, jaskáaxonra jato Dios betan raeanaamaa iki, westíora yorabicho keská jato imanoxon.

¹⁷ Cristora nato main joá iki, mato itan noa Dioski shinanbenotabo iketian, noa jatíbi jan xabakaati, jakon joi yoi.

¹⁸ Cristo kopíresa, noa jatixabi Papa Dioski ochómaati atipanke, jawen Shinanman akinna.

¹⁹ Jaskara kopíra, moa mato wetsankonia joniboma iki, wetsabaon main ikáresma iki, ramara ja Diossen jonibaon biti jawékiboribi matona iki, mato riki, ja Diossen jonibaon rarebo.

²⁰ Mato riki, ja raanabo betan ja *profetabaon jaki koshitibo ayonxon, xoboakana keskábo. Jatian Cristobi iki ja kikin ani makan keska.

²¹ Ja Cristokibira, jatíbi jawen kanobo, jankemeetai kaman, ja xobo anikaresti jake, ja non Ibon janenko Diossen xobo iki kaai kaman.

²² Matoribira, Cristo betanbi ikax, jatíbi joi akaibo betan tsinkitax, ja xoboribi iki, jawen Shinan meranoax jain Dios iká xobo.

3

Judíomabo joi yoiti Diossen Pablo raana

¹ Mato judíomabo ikenbi, Cristo Jesús iká joibo en mato yoiai kopíra, ea Pablo cárcel meran xepokanke.

² Jainxon maton onanribike, Dios jakon shinanya ixon, mato joi yoiti tee ea menia.

³ Ja en mato jaweti joires wishaxonara, moatianbi Diossen shinanna jawéki jishtiaxon ea onanmaa iki.

⁴ Ja en mato wishaxona yoyo axonra maton onanti iki, ja Cristo meranxon aká jishtiaama jawékibo en onanna.

⁵ Ja jishtima jawékira, moatianbi tsoabi onanmama iká iki. Ikaxbi ramatianra, jawen Shinan meranxon Diossenbi ja jawen raanabo, itan profetabo jato onanmaa iki.

⁶ Nato riki ja jishtiakama iká: Cristo meranoax jatíbi judíomaboribi kishpinmeekanti, itan ja judíobo meninoxon yoiniboribi bikanti atipankana. Jabora moa westíora yorabi-cho keská iki, ja jakon join jato imaa.

⁷ Nato jakon joi yoiti teera aká iki, ani jakon shinanya ixon, jawe kopímabi ea Diossen menikin, jawen atipana koshi emeran imaxon.

⁸ Ea riki ja jatíbi Diossen jonibo xaran jato namanshoko. Ikaxbi, janra eabiribishaman ja judíomabo, Criston keyoyosma jakon jawéki yoiti tee ea menia iki.

⁹ Eara imaa iki jawekeskatiiki senenkai, ja nato jishtiakama shinanbo iki ixon, jatíbi jato onanmati. Ja shinanra iká iki, jatíbi jawéki jan jonias Diossen moatianbi jishti-akama.

¹⁰ Jaskarainxonra, rama ja joi akaibo meranxon, jatíbi ja naikanmea ángelbaon, itan ja niwemea koshibaon onankanti atipanke, jaskara ani onan riki Dios, ixon.

¹¹ Neskarara iká iki, Diossen moabi shinanna, jatian jara non Ibo Jesucristo meranxon senenhaa iki.

¹² Cristo meranoaxa, rakétanma noa Dioski nokóti atipanke, ja ikonhaax jaki koshia ikax.

¹³ Jaskara iketianra, en mato yoiai, mato kopi en masá teneai ninkáxonbi, jeneti shinantima, nato jawékira, jan mato rabíti jawéki iki.

Joi akaiboki Pablon orana

¹⁴ Neskarabo kopíra ikai, ja non Papa Dios bebon orani ea chirankooti,

¹⁵ jatíbi ja naikan ikana, itan nato main ikábaon Papa iketian.

¹⁶ Enra Dios yokatai, jatíbi já jayata jakon jawékibo meranoa, jawen Shinanman maton shinan meran, jawen atipana ani shinanya, itan koshiabo mato imanon ixon.

¹⁷ Maton ikonhaa kopí ibanon, Cristo mato meran jaai, jatian ja noimisti ibanon jaki koshiax mato jaa.

¹⁸ Jaskáaxonparira, jatíbi mato betan joi akaiboyaxonbi, maton onantiki, kikinshaman ani itan jainshaman senena yama riki, ja Criston noimisti shinan iki ixon.

¹⁹ Enra yokatai, jonin shinan betan senenma, kikin ani riki, ja noimisti shinan ixon, maton onanti kopí, jaskáaxon ja mato Diossen meniai jawékibo, jatíbi maton bia iti kopi.

²⁰ Jaskara ixon, rama Dios rabinon akanwe, janra non yokatai, itan non shinannai bebonbires noa axonti atipanke, jawen atipana koshi noo meran teetai meranxon.

²¹ Joi akaibaonra, Cristo meranxon, Dios rabikanti jake, jatíbitianbires. Jaskarakon ibanon.

4

Joi akaibo westíora shinanyabicho

¹ Jaskara ikenra, Cristo kopí cárcel meran akana ixon, en mato yoiai, Diossenbi kenaabo ikax iti keskatibi ikanwe.

² Rabí shinanhoma, itan noibamisbo ikanwe, manátia itaanan, noiananax jaton ikábo wetsabo tenexonreskanwe.

³ Ja Diossen jakon Shinanman moa westíora shinanyabicho keská, mato imaa keyónaketiankaya, xabáshaman shinanyabores jakanwe.

⁴ Joi akaibora, westíora yorayabicho keská iki. Jainoax jake westíora Diossen Shinanbicho. Ja westíora manátibicho, mato Diossen kenaxon imaa keskáribi.

⁵ Jarake westíora Ibobicho; westíora non ikonhabicho; westíora bautismobicho,

⁶ westíora Diosbicho; jatíbibaon Papa; jatíbi jato xewina; jatíbi meranoax teetai itan jatíbiain.

⁷ Ikaxbi noa westíorabaonra, Criston keenxon, meniares jawen tee ati onan shinan non bipakea iki.

⁸ Jakopíra Diossen joi meran neskatai: “Naikan kakinra, jan jato iboa jakonmabo boá iki, jainxonra jawen tee ati onan shinan jonibo menia iki”, iki.*

⁹ ¿Jawekeska yoimein ikai, bochikira kanike, iki? Neskara yoira ikai: Rekenparira nato main joá iki.

¹⁰ Ja nato main joníribira, kikin nai bochiki kaa iki, jaskatax jabishaman jatíbiain iti kopí.

¹¹ Jatian janribira, jato imaa iki, jatíribibo raanabo itan *profetabo; jainoax wetsabo imaa iki, bená joi yoiai iti; jatian jatíribibo imaa iki, *pastorbo iti; jainoax wetsabo imaa iki, jato axeaibo iti.

¹² Jaskáakinra jawen jonibo imaa iki, jato akinni teekanon ixon, jaskáaxon ja joi akaibo jato bebonhakin koshimati kopí.

¹³ Moa jatíxonbi jaskáakinbires ikonhaax westíorabicho keská itaanan, Diossen Bake non kikinakin onannai kaman, itan Cristo betan senenribi non shinan meran noa anii senenai kaman.

¹⁴ Jatianra moa bakebaon akai keskáakin shinannaibo, noa itima iki, jaskara shi-nanyabopari akai, ja wetsa esé pikotaibaon jaton shinan wetsaanankin, jaskataibo akanai, ja paramisti onanbaon teemabires jato parankin.

¹⁵ Jaskáyamaikaya, ja ikon joires noiax, jatíbi jawékiain noa anikaresti jake Cristoki koshiax, ja iki, non yoran mapo keska.

¹⁶ Criston imaara jatiobi yora koshi ikai, jainoaxa jatíbi ja mebibo jakibicho kikinni mepiai, jatian jatíbi mebibo jakon iketianra, noiananax akinnanani jakoniribi aniai.

Cristonabo ikax, moa benati jaa

¹⁷ Jakopira, non Ibon janenko en mato neskara yoiai: Dios ikonhayamaibo ikai keskatí moa jayamakanwe. Jabora benotabo ikax, jaton shinannai keskatires jakanabo iki,

* 4:8 Sal. 68.18

¹⁸ itan jaton shinanbo moa jakonmaatabo. Jaskatira ja Diossen jati meniatonin raroi jayamakanke, onanmabo ikax, kikinni yoitimakanai kopí.

¹⁹ Jabora moa rabinbobi keyotax, meskó jakonma jawékibo akí jenéyamai cheakanabo iki.

²⁰ Ikaxbi matonra, jaskati janoxon Cristo onannama iki.

²¹ Matonra jakiriti iká joi ninkata iki, jaskarainxonra, já keenai keskati jati, maton onanna iki, ja Jesussen ikon join yoiai keská.

²² Jaskara kopí, ja moatian mato ikátiai keskati jaai jenétaanan, ja shinanbo moa jenekanwe. Jatíbi ja jawékibora moa jakonmaata iki, ja paramis shinanman imaa.

²³ Ja mato meran iká shinanbo, moa wetsaresibi imataanankaya,

²⁴ já keska inon ixon, Diossen mato jonia bená shinanreskaya mato meran imakanwe. Jatian jara onanti iti jake, ponté shinanya ixon, moa jakonmabo ayamai, ja ikon join yoiai keská.

Jaskati noa rama jati

²⁵ Jaskara ikax, moa jansoyamakanwe, wetsaboribi ikon joibores yoikanwe, noara jatikaxbi westíora yorabicho keská iki.

²⁶ Sinatax, jaskara sináyabi iibaiyamakanwe.

²⁷ *Satanás xabá meniamakanwe.

²⁸ Ja yometso ikátiaibo, moa yometsoi jenékanwe. Maton mekenmanbi moa jakonax teekanwe, ja maxkatabobiribi akintinin mato yorontima kopí.

²⁹ Moa jakonma joibaon yoyo iki jenékanwe, jaskayamaikaya jan jato jakon shinan bimati, itan ja ninkatax rarokanti joibaonreskaya yoyo ikanwe.

³⁰ Diossen jakon Shinan onísmayamakanwe. Ja Shinanra mato meran imaa iki, ja ochankonia mato kikinakin xabáati nete nokóketian, mato jawenabo onanti iti kopí.

³¹ Ja mato meraa iká siná shinan, jatoki jakonmaati shinan, sinati koshín wao iti, jakonmai jatoki yoyo iti itan jatíbi meskó jakonmabo moa keyokanwe.

³² Moa jakon ixonkaya wetsaboribi jato noibakanwe. Jakonma jawéki akábo benxoax, moa shinanbenokanwe, ja Cristo kopí non ochabo soataan moa Diossen noa shinanxonnyamaa keskáakinribi.

5

Diossen bakebo ikax jaskati jati

¹ Mato Diossen noia bakebo ixon, já keskaribi itiaikinres shinankanwe.

² Jatíbibo jato noikanwe, noa noiax noa kopí Cristo mawáni keskáakinribi. Já jaskatara iká iki westíora jawéki Dios menikana kikin jakonhira inin poatai keskáshaman.

³ Matora ja Diossen jonibo ikai keskatibi moa ikanti jake; ja atimabo betan yoranti, itan meskó jakonma jawékibo, jainoax matobicho jayátibo yoitanibobi mato iti yamake,

⁴ jakonma joibaon moa yoyo iamakanwe. Jainoax iresa join, itan jakonma shirobaonribi iamakanwe, jaskatibo yoyo itira, kikin jakonma iki. Jaskayamakinkaya, Dios rabikanwe.

⁵ Matonra moa onanke, ja wetsabo betanbires yoranti akai, iamaxon jakonma jawéki akaibo, jainoax jabicho jayáti shinanya ikaibo (ja iki jatonbi aká jawéki rabiti keskáribi). Jaskarabora Cristo betan Diossen jato ikinna netenko jayamanoxiki.

⁶ Ja ikon keskáakin joi yoiaibaonra, mato parannake, koirameekanwe. Jaskara jawéki ikonhaibokayara, Diossen jato akonbireskin masá tenemanoxiki.

⁷ Jaskara jonibaon akairibi, matonribi ayamakanwe.

⁸ Moatianra mato yamé keska meran jakanabo iká iki. Ikaxbi ramara non Ibo betan ikax, mato joé meran ikanai. Jaskara kopí, ja joé meran ikax iti keskati jakanwe.

⁹ Ja joé keskatoninra jato imai, jakon shinanya, atibi keskáakin jawéki akai iti, itan ikonbores yoiai iti.

¹⁰ Ja Ibo keenai keská atireskaya shinankanwe.

¹¹ Ja yamé keska meran já jonibaon, ja axon jakonma jawéki bitima akanaibo aya-makanwe. Jaskayamakinkaya, jakonma jawékibo akanaitian oinxon, jato notsinkanwe.

¹² Rabin jawéki riki, ja joné akanai jawékibo jato yoixonti.

¹³ Ikaxbi jawetianki jatíbi jawékibo joekan tenaxon jishtiakai, jatianra moa onan-tibires ikai.

¹⁴ Ja joékanra jatíbi jawékibo onantibires imai. Jakopira Diossen joi meran ikai: “Oxaa ikax, oxá besowe. Mawata ikax, mawábo xarameax jiriwe, jatianra mia Criston tenatiki”, iki.

¹⁵ Jaskara iken, ja maton ikainkobo kikinni koirameekanwe, ja onanmabo ikai keskati jayamakanwe, onanbo ikai keskatikaya jakanwe.

¹⁶ Netetiibikaya ja ati jawékibo jakonhakin akanwe, netebora jakonmabires iki.

¹⁷ Onanmabo keská iamakanwe, jawekayarín ja Ibo keenai iki ixon onannabokaya ikanwe.

¹⁸ Moa vinon paenyamakanwe, matora jakonmayonake. Jaskáyamaikaya, Diossen jakon Shinan bochóyares ikanwe.

¹⁹ Tsinkitax, salmosninbo shinan menianankanwe, jainoax Dioskiriti iká bewáboribi bewakanwe, jatíbi jointiaxonbi ja Ibo rabikanwe.

²⁰ Ja non Ibo Jesucriston janenko, jatíbitian ja Papa Dios iráke akanwe, jatíbi jawékibo kopí.

Joi akaibo ikax, jaton awin betan jaskati iti

²¹ Wetsabo betan ninkakannani jakanwe, Dioski rakétaanan.

²² Beneya ainbobaonra, ja Ibo akai keskáakinribi jaton benebo jaton joi ninkáxonkanti jake.

²³ Ja Cristo riki, joi akaibaon mapo keska, jatian benbobo jaton awinin mapo keska; ja joi akaibo iki jawen yora. Jatian jabi iki, jato jan kishpinmai.

²⁴ Ja joi akaibo Cristoki yoiti ikai keskatiribira, ja benoya ainbobo, jatíbiain jaton beneki yoiti ikanti jake.

²⁵ Ja wanoyabaon, maton awinbo noikanwe, ja joi akaibo noiax, jato kopi Cristo mawáni keskáakinribi.

²⁶ Jaskáara iki jawenabiribi itiakin imanoxon, jawen joi betan onpaxan chokayon-taan, Dios bebon jakon inon ixon.

²⁷ Jaskáaxon, ja joi akaibo janbi oinna, kikin metsáshaman, jawe kerásma itan jawe ramiomabi, jainoax wetsa jakonmabo yamaax, moa jakonman senena ikax, ja yoixon-tibo yama iti kopí.

²⁸ Jaskáakinribira, ja wanoyabaon jaton awinbo noikanti jake, jaton yorabi noia keskáakin. Jatian jawen awin noia jonira, kikinni janbixbi noikaatai.

²⁹ Tsonbira jawen yora omisshamai, jaskáyamakinra jawékiamakanai itan koirankanai, ja joi akaibo Criston akai keskáakinribi.

³⁰ Ja joi akaibo iki, jakibi mepia ikax, jawen yorabi keská.

³¹ Jaskara ikenra, jonin jawen papa betan jawen tita jeneti iki, jawen awin betanbiri wanoxon. Jaskataxa, ja rabé westíora yorabicho keská iti iki.

³² Natora kikin onantikoma jawéki iki. Cristo betan ja joi akaibo yoikin en aká ikax.

³³ Jaskara iketian, mato westíorabaon, matonbinix noikaata keskáribiakin, maton awinbo noikanwe, jatian ja benoyabaon, maton bene joi ninkaxonkanwe.

6

¹ Bakebo, ja non Ibon yoiai keskáakin, maton papabaon joi ninkáxonkanwe. Maton jaskáara, kikin jakon iki.

² Japari non senenhaketian, noa jaskara imati senenhati joi riki, neskara: “Min papa betan min tita jakonhawe,

³ jatibi min akainkobo mia jakon inon, itan basibires mia nato main janon”, iki iká.*

⁴ Jainoax mato papabo, maton bakebo sinámayamakanwe. Jaskayamakinkaya, jakon-haxonres esekin jato aniakanwe, itan non Ibo keenai keskáakin jato axeakanwe.

⁵ Jainoax ja iboaxon yonokanaibo, maton ibobaon yoiabo senenhaxonkanwe, jakonma ixonaketian rakékainxon, itan ikoni keenshamantaanan ja Cristobi tee axonai shinanbainxon.

⁶ Jato betan jakon iti kopi, oinkanares teetai iamakanwe. Jaskayamakinkaya, Criston yonotibo ixon, ikonkon keenshamanxon, Dios keenai keskáres axonkanwe.

⁷ Rayáshaman shinanyanixkaya teekanwe, jonibo axonai shinannaxma, non Ibobi axonai shinantaanan.

⁸ Ja iboaxon yonokanai, iamax yonokanaimabo inonbi, westíoraxonbo jakon jawéki aká kopí, non Ibon jato meniti onannax.

⁹ Jainoax mato, jan jato iboabo, matoribi jaskákanwe maton yonotibo betan. Jakonma join jato rakéayamakanwe. Shinankanwe, mato iki jato betanbi, westíora naikanmea Iboyabicho, jatian janra senenbires jato jakonhai.

Joi akaibo shinan meran reteananai

¹⁰ Jatian ramara ja nokon wetsabo en yoiai, Ibo betanbi ikax, jawen ani atipana koshikires koshikanwe.

¹¹ Jayakax reteananti jawékibo mato Diossen meniaton panakaakanwe, jaskatax ja *Satanássen paranhanan jakonmain pakémakasabi, mato koshi inon.

¹² Noara jonibo betan reteananyamai, noara reteananai, ja niwen niai jishtima yoshinbo betan, jabaonra nato nete iboa koshi ixon, jakonma jato amai.

¹³ Jaskara iken, ja jayakax reteananti jawéki mato Diossen meniaton panakaakanwe, jaskaxonra atikoma jawékibo nokókenbi matonharesti iki. Jatian jaskáakin matonharena pekáora, jaskara koshiabi mato ikanti jake.

¹⁴ Jaskara iken, ja ikon joiki koshikanwe, cintoranin chinexeeti keskati, itan ja yami xopanameti saweax jan panakaati keskati, ja atibi keskáakin ati shinanman, chipókanwe.

¹⁵ Jan jato shinan xabáshaman imati jakon joi yoii kanox, moa zapato sawea keskábo ikanwe.

¹⁶ Ja maton Dios ikonha ibanon, *Satanássen jawen chiibires piá keskabo matoki potaa joáx, jaki tsakáti yami panáti keská.

¹⁷ Ja mato kishpinmeeta ibanon, jan maton mapo panati yami maiti keská, jatian ja Diossen joi ibanon, jawen jakon Shinanman mato menia espada keská.

¹⁸ Orankin jeneyamakanwe, jawen Shinanman amaaton, jatíbitian Dios yokákin jeneyamakanwe, shinan meran koiranmeeti jeneyamakanwe, maton shinan namanyamakanwe. Jainoax jatíbi joi akaibo kopí orankin jeneyamakanwe.

¹⁹ Jainxon ea kopíribi orankanwe, abanon jaskáakin yoiti joibo ea Diossenbi menikin. Jaskáaxon koshi shinanyaxon, ja jakon joi meran iká, tson onannama jawéki en jato yoinon.

²⁰ Nato joi yoiai itira jawen janenko ea Diossen raana iki. Jaskáakin jato joi yoiai kopíra, rama ea cárcel meran akanke. Eki orankin jeneyamakanwe, rakéyamakin, Cristokiriti iká joibo en jato yoinon.

Senentiaibi jato yoia

²¹ Ja Ibon tee akin, ati jawékibo senenhai non wetsa Tíquiconra, jatíbi ja neno ea jaskara winotaibo mato kaxon, yoinoxiki.

²² Jakopíra en ja raanai, noa neno winotai jawékibo yoiai ninkaxon, maton koshiakin shinannon ixon.

* 6:3 Ex. 20.12; Dt. 5.16

²³ Abánon, ja Papa Dios betan non Ibo Jesucriston, mato jatíbi joi akaibo xabá shinanya, noimisti shinanya, itan jaki koshiti shinanyabo mato imakin,

²⁴jainxon abánon, ja jatíbi ja non Ibo Jesucristo kikin hakin noiabo, jawen jakon shinan jato menikin.

FILIPENSES

Filipoainoa joi akaibo Pablon jato kirika bomaa

Jato saludana

¹ Noa Pablo betan Timoteo riki, Cristo Jesussen yonoti. Ja Filipossain iká jatíbi joi akaibo, itan jatíbi *ancianoboyabi *diáconobora, non jato saludo bomai.

² Ja non Papa Dios betan non Ibo Jesucriston, jawen noimisti shinanya, itan jawen xabá shinanyabo mato imaboresbanon.

Joi akaiboki Pablon orana

³ Mato shinannaitiibira, en nokon Dios iráke akai.

⁴ Jatian orankinra jatíbitian raroshaman shinanyaxon en yokatai, mato jatíbi kopí,

⁵ ja peonontianbi akinxon, ramakamanbi ja bená joi yoikin maton ea akinna iketian.

⁶ Enra ikonhai ja mato meran jawen jakon tee akin peoa Diossenra, jakonhakin aaboresti jake, ja Jesucristo joti nete nokotai kaman ixon.

⁷ Jaskáakin en mato jatíbi shinantira jakon iki, mato ayorakin shinanni jaa ixon, itan jawen jakon shinanman ea Diossen akinna iketian, ea cárcel meran iken, iamax ja bená join paranan ikin, ja joira ikon iki ixon, ja joni koshiboribi en jato yoiaitian, ea akini mato jatikaxbi ebetanbi iká iketian.

⁸ Diossenra onanke mato en akonbireskin shinannai, Jesucriston amaara en mato akonkin noike.

⁹ Enra oración meran yokatai maton noimisti shinan beboni anikaresnon ixon, jainxon Diossenbi mato shinanti onan, itan jakon betan jakonma onanti shinanyaribi mato imanon ixon,

¹⁰ jakonbores katóti onan mato ikanon ixon. Jaskataxa Cristo joái kaman, jawe ochaomabi, itan jakopi ramiakantibo yamashaman mato iti iki.

¹¹ Jesucriston akinnatonra jakon jawékibores maton atiki, jonibaon aniakin shinanxon Dios rabikanon ixon.

Cristo riki ea jan jamaa

¹² Ja ea winota jawékibaonra ea akinke, bebonbires en jakon joi yoinon ixon; jaskarabo maton onantininra ea keenai nokon wetsabo.

¹³ Jatíbi ja apo jain iká xobomea sontárobaon, itan ja neno ikábaonbira onanke, Cristo kopí ea cárcel meran akana.

¹⁴ Jaskáakin ea cárcel meran akana oinnaxa, jatíbi joi akaibo non Iboki bebonbires koshitaanan, rakéyamakin joi yoikanai.

¹⁵ Jatíribibaonra eki notsireskin, itan ebé tanaanankinres Criston joi yoikanai. Ikaxbi wetsabaonra jakon shinanxon akanai.

¹⁶ Jatíribibaonra noixon akanai ja Criston joi yoikin, jakon join paranan itiakin ea Diossenbi tee menia onanxon.

¹⁷ Ikaxbi wetsabaonra akai jatonabi jawéki benakinres, jakon shinanya ixonmabi. Jabaon shinan riki ea cárcel meran iketian, bebonbires atikomabo ea imaxonti.

¹⁸ Ikaxbi jara jawemabi iki. Jawekeskabires ixonbira, moa jabaon Criston joi yoikanai. Jaskaratonra ea raromai, jatian jan ea bebonbires raromairibi riki,

¹⁹ maton oraciónman, itan ja Jesucriston Shinanman akinna, basima ea cárcel mera-noax, pikóti onanax.

²⁰ Jawenbira ea rabinmati yamake ixonra en ponté shinannai. Jaskáyamaikayara, rama ja moabi iikirana keskatibi ea mawákenbi, iamaax ea japarikenbi ea kopi Cristo rabikanti iki.

²¹ Nokona riki japariax ea Cristo betanbi. Jatian ea mawatara itiki, moa ja biti en bia.

²² Jatian japarixonra, bebonbires jakon tee en atiki. Jaskara kopíra jashaman katóti en onanyamake.

²³ Atikoma riki ja rabé jawékiainoa en westíora katóti. Mawátininribi ea keenai, moa Cristo betan ikí kanox. Ea jaskatara itiki nokona bebonbires jakon,

²⁴ ikaxbira en shinanribiai, mato akinti kopí ea japariakaya jakon iti.

²⁵ Jaskáakin shinanxonra en onanke, ea mato betanpari ikí kaai, jaskáaxon mato bebonkinti kopí, Dioski koshiax mato raroshaman ikanon ixon.

²⁶ Jaskati ea mato betan jakiribi nokoananketianra, mato ibirestiki ea kopi Cristo Jesúski raroi.

²⁷ Ea keenaikaya riki mato jakonax jati, ja Cristokiri iká jakon join yoiai keskatishaman. Mato oinni kaxon, iamax kayamaxonbira, en ninkákasai westíora shinanbicho akáx, mato kikini koshikana, itan ja jakon joi yoiti kopí mato jatikaxbi akinanani iikanairibi,

²⁸ maton rawibaon jawekeskabo akábi rakéyamataan. Mato jaskataira onantibires iki, moa jabo jakómabires ikí kaai. Jatianra matobiribi onantiai, Diossenbi akinna kishpinmeetai.

²⁹ Matora Cristo ikonhaax jakibicho koshiti Diossen imaama iki. Já kopi masá tenetiribira mato imaa iki.

³⁰ Jaskara ixonra en masá tenea keskáboribi maton wínoti jake. Matonbira oinna iki en masá teneaibo, jatianra rama kamanbi maton ninkatai en masá teneaibo.

2

Cristo rabí shinanhoma

¹ Jaskara iken, jato shinan bimati atipana koshi mato Criston meniabo ikax, itan ja noimisti shinanman imaa wetsabo onís tantimati shinan jaketian, jainxon jatíxonbi ja Diossen Shinanbicho bia ikax, itan noibamisti shinanya ixon,

² ea kikhakin raromakanwe, jatikaxbi ja shinanyabicho itaanan, noianani jaxon, itan jatíxonbi shinan akáx ja teebicho akin.

³ Jato jakonmaati kopí, iamax rabínoxonres jawéki ayamakanwe. Jaskáyamakinkaya mato westíoraxonbo, wetsabo mato xewinaton shinankanwe.

⁴ Matobicho jakon itira maton shinanti yamake, wetsaboribi jakon imatira maton shinanti jake.

⁵ Matora iti jake, ja Jesucristo jayata ikátiai shinanyaribi.

⁶ Já iká iki jatíbi jawen iká Dios ikaxbi, jaskábi ititianbi jaskaraton shinanmeeyamai.

⁷ Jaskáyamaikayara, jaskáakin shinanyamai janbix keenax, westíora yonoti keská joni itoshia iki. Jaskatata noa keska joniribi baneta iki.

⁸ Jaskati noa joni keska ikaxa, jawen rabíti shinan yamaa iki. Mawatai kamanra yoiti iká iki. Jaskarara iká iki, ja korosenmeax mawatai kamanbi.

⁹ Jaskara kopíra jatíbibo xewina koshi Diossen imaa iki, itan wetsa janebo xewina kikin janeyaribi imaa iki,

¹⁰ jaskatata ja naikan ikábo, jainoax nato main ikábo, itan mai meran ikábo, jatikaxbi ja Jesús bebon chirankookanon ixon.

¹¹ Jainxon jatíxonbiribi, Jesucristo riki Ibo iki ixon, Papa Dios rabikanti kopí.

Jaskati nato neten jati

¹² Jaskara ixon, ja matoiba ea inontian nokon joi ea ninkáxonkatiaibo ixon, ramakaya ea ochó iketian, bebonbires ea joi ninkáxonkanwe. Ja kishpinmeetabo ikax, iti keskatibi ikanwe Dioski rakétaan.

¹³ Diosbi riki ja jakon jawéki atin keenti shinanya mato imai, itan senenhanon ixon mato jan akinnai. Jaskáaxon já keenaires maton axonon ixon.

¹⁴ Jatíbi jawékikaya wetsaboki jakonmai yoyo iamakin, itan sinakananyamakin akanwe,

¹⁵ tsonbi mato ja yoixontibo yamati kopí. Jakonma akai jonibo xarán jaaxbi, Diossen bakebo ikax jakonma jawéki ayosmabo ikanwe. Jato xaranmeaxbikaya nato netemeax wishtinbo ikai keskati penékanwe,

¹⁶ jan jati joiki koshii jenéyamataan. Jatianra, Cristo jocketian ea matoki ikonbiresi raroti iki, yankabires jawen tee axoni koshi teetama onanax.

¹⁷ Matonra Dioski koshixon, jawen tee axonai, jara westíora jawéki maton Dios meniai keská iki. Jatian ea retekanara itiki, ja maton Dios meniaibo jan senenhakai. Jaskarakon ikí senenketianra ea kikini beneti iki, jaskákinra en mato rarokinai.

¹⁸ Jaskara iken matoribi ebébi rarokanwe.

Timoteo betan Epafrodito

¹⁹ Non Ibo Jesussen keen iketianra, ramatanibi en matoiba Timoteo raanti shinannai, mato ninkatax earibi raroti kopí.

²⁰ Timoteobicho riki, ja en akai keskáakinribi mato shinannai, wetsabora jaskara yamake. Já riki mato akinti shinanya.

²¹ Jatiribaonra jaton jawékibobiribi akin, ja Jesucristo keenai keská axonti shinanyamakanai.

²² Ikaxbi matonra moa onanke, ja Timoteon ikábo jakon. Janra ea akinna iki ja jakon joi en yoiaitian, westíora baken jawen papa akinnai keskáakin.

²³ Jaskara ikenra en matoiba já raanti shinannai, ea jaskáakantibo moa onantaanan.

²⁴ Enbishaman mato oinni katira ea Ibon ishtontani akinti jake ixon, ikonhaax jaki koshikinbi.

²⁵ Jainxonribira en shinanke, ja Epafroditoribi moa en raana jakon iti. Jara jakon joi yoi ebébi teeti ikonbiresi onitsapike. Ja iki ea maxkatabo jan akinnon ixon, matonbi eiba raanyantana.

²⁶ Jara kikinbiresi mato jatíbi ointinin keenai. Já isinai maton ninkata ikenra, akonbireskin jaakinres jan shinannai.

²⁷ Ikon riki jara isinax mawákeanke, ikaxbira Diossen noibaxon akinke. Earibira noibake nokon masá shinankibi, en bebonbires masá shinannaketian.

²⁸ Jakopira moa ishton en raanai, jakiribi ja oinnax mato rarokanon ixon. Jatianra moa enribi ayorakin masá shinantima iki.

²⁹ Nokóketian kikin raroshaman shinanyaxon, ja non Ibon tee akaibo atinshaman binoxikanwe. Jainxon já keska joniboribi jato jakonhakanwe.

³⁰ Criston tee axonai kopíra já mawákeanke. Onsa ikenbira mawátiki rakéyamaa iki, ja matonbishaman ea akinti atipanyamakettian ea akinti kopí.

3

Cristo onanti riki, bebonbires jakon

¹ Jaskara iken, moa Ibo betan ikax kikini rarokanwe nokon wetsabo. Ja moabi en yoia joiribi mato jakiribi wishaxonira ea sináyamai, en jaskáara matona kikin jakon iki.

² Koiranmeekanwe, ja omisti joniboki, itan ja jakonma akaiboki, ja non jakina rebichi xatéya iti yoiaibokiribi, koirameekanwe.

³ Noabokaya riki ikonkon ja jakina rebichi xatéyabo, jawen Shinanman akinnaton Dios rabiabo ikax. Cristona ikaxa noa jakon shinanmeetai, jatianra jawen koshinbi jonin akai jawékiboki noa koshiamai.

⁴ Eabira jaskara jawékiboki koshiti atipanke. Wetsabo jaskara jawékiboki koshikasaitianra, eakaya itixbi ibiresti iki.

⁵ Eara moa pikota posaka neteya iketian, nokon jakina rebichi xatexonkana iki, ea riki *israelita joni Benjamínman rarebo, kikin *hebreo jonishaman, jainoax ja esekan yoiaibo senenhati kopí iká iki ea *fariseo,

⁶ jaskáakin ja eséres senenhakasai ixonra, ja joi akaibo en jato akonbireskin masá meema iki. Ja esekan yoiai keskati ikinra en jatíbi senenkaa iki, jatianra jakopi ea tsonbi ramiakin yoiti yamaa iki.

⁷ Jatíbi nato jawékibora iká iki, nokona kikinshaman jakonhirabo, ikaxbi Criston ea akinna kopíres, rama en onanke ja jawékibo moa iresabo.

⁸ Jatíbi ja jawékibora moa jawemabiakin en shinannai, ja nokon Ibo Cristo en onanakaya bebonbires jakonhira iketian. Cristo kopíra en jatíbi jenea iki, jatíbi ja jawékibora kerás jawéki keskáres en oinnai, jaskáaxon Cristo kikinshakin onanax,

⁹ jabetanbishaman inoxon. Eara keenyamai ja esé chibani, enbixbi jakonman shinanmeetinin, ea keenai riki Cristo en ikonhaketian, ea Diossen ochaoma keská ointinin.

¹⁰ Ea keenai riki Cristo onantinin, jan jirimani atipana koshiribira emerán en imakasai. Já onitsapini keskaturibira ea onitsapikasai, jainoax ja mawáni keskaturibira ea mawákasai,

¹¹ earibira ja mawánibo jirititian, jato betanribi jirishokokasai.

Jaskara iti non nokoamapari

¹² Jaskáakin mato yoiira moa jatíbi senenhax, itan moa jakon ikaxibi ea iamai jaskati. Ikaxbira ea jenéyamai bebon karesai, jaskara imanoxon ea Criston bia ikax, ja nokoi kaai kaman.

¹³ Nokon wetsabó, jaskara ea iti keskámapari riki ea, ikaxbira en neskaakai, ja moa en jenea jawékibo shinanyamataanra, ja ori ea ikí katireshkaya en chibanai,

¹⁴ jaskara ea ikí kati en nokoi kaai kaman, jaskáaxon ja Cristo meranxon noa Diossen menitibo en naikanxon bii kati kopí.

¹⁵ Ja jatíbi noa Dioski ikoni koshiabaonra, non neskaákin shinanti jake. Jawekeska ixon wetsa jawékiainbo maton wetsakeskaakin shinannaitian, Diossenbi mato abanon onanmakin.

¹⁶ Ikaxbi noara moa jati jake, ja non onanna keskati.

¹⁷ Nokon ikábo ea mawakanwe nokon wetsabó. Jainoax ja mato non yoiai keskaturishaman jakanaboribi jato oinkanwe.

¹⁸ Ichara jakanke ja Cristo korosenmeax mawáni rawíakabo, jakopira moa ichaakin mato yoia ixonbi, rama winiananbi en mato jakiribi yoiribiai.

¹⁹ Ja jonibora masá tenetiain keyoti kaibo iki. Jatón yora keenai jawékibo iki, jatón dios, jainoax jatón akai jawékininribi ikanai rabíshamani, jan rabintitianbi. Nato netemea jawékiboakinres shinankanai.

²⁰ Jatian noabobiribira naikanmea jonibo iki. Ja naikanmeax noa jan kishpinmati jotira non manake, ja non Ibo Jesucristo.

²¹ Janra ja non yosma yora wetsaresibianoxiki, jawen yora keskáribi itiakín. Jaskáaranoxiki, ja jatíbi jawéki jan ikinna jawen atipana koshin.

4

Iboki jatíbitian raroti

¹ Jaskara kopí nokon keen wetsabo, ja en akonbireskin ointi shinannaibo, itan en noiabo riki, mato ea jaon ikonbiresi raroai, non Iboki koshii jenéyamakanwe.

² Ja Evodia betan Síntiquera en yoiai, Ibon joi akai rabébiresh ixon, westíora shinanbicho abékonti.

³ Jainxon mia, ja ebetan tee akin jeneyamai, enra mia yoiai; nato ainbo rabé min jato akinnon ixon. Jabora ja Clemente itan wetsa ebé teetaiboyabi jakon joi en yoiaitian, ebetanbi onitsapikana iki. Jatón janera ja jati kirika meran moa wishakaatabo iki.

⁴ Jatíbitian non Iboki raro kanwe, enra mato yoiribiai: ¡Rarokanwe!

⁵ Jatíxon bira onankana iti jake, mato jakon shinanya jonibo. Non Ibora moa joti ochóma iki.

⁶ Jawekopibi jaakinres shinanni tsokasyamakanwe. Jatíbi mato jan yoronaibokaya oración meran Dios keshaananbi yokákanwe, itan iráke akanwe.

⁷ Jatianra jawen xabá shinan mato Diossen meniti iki. Jara jonin shinanman jawekeskaxonbi onanti atipanyamake. Ja xabá shinanmanra, maton jointibo jakon imati iki Criston akinnaton.

Jakon jawékiboakinres shinanti

⁸ Jayá senentiainbira en mato yoiai nokon wetsabo. Shinankanwe jatíbi ja ikonbores, jatíbi ja ikoni yoyo itibo, ja jakon iti, jakonmaomabi iti, ja noibamis iti, jatíbi ja jakon oinkanaibo atiakinres shinanti, jainoax jatíbi jakon jawékibo itan ja rabikanti jawékibo ati shinanyares ikanwe.

⁹ Ja en mato onanma keskati jakanwe. Jainoax ja ea ninkatax itan ea oinnax mato eibakeax axea keskati ribi jakanwe. Jatianra ja xabá shinanya noa imai Dios mato betanbi iti iki.

Akinkana bixon, jato iráke aka

¹⁰ Eara ikonbiresi non Iboki raroai, jakiribi maton eakin shinanketian. Mato eon shinanbenotara en shinanyamaa iki, jaskáshamanxon maton ea akinti atipanyamaaresa, en onanna iki.

¹¹ Jawékinin maxkataxa iamai ea jaskati, eara moa axea iki ea jayata jawékinin raro iti.

¹² Enra onanke, jawekeskarin jawebioma jati, itan icha jawéki jati ixon. Jawekeskabo winótiainkobora, jaskáaxon tenetibo en onanna iki. Piax potóshaman iti, itan piaoma iti, jainoax icha jawéki iti, itan jawebioma itiribira en onanna iki.

¹³ Jatíbira en atipanke, Criston ea koshi menia.

¹⁴ Jaskara ikenbira, maton jakon jawéki ake, atikomabires winoti iitainbi ea akinxon.

¹⁵ Ja jakon joi yoikin peoi Macedoniainoax ea kanontianra, wetsabaon ayamainbi mato ja Filipinoain iká joi akaibaonres ea koríkinin akinna iki.

¹⁶ Jainxonribi ea Tesalónicain ikenribi jawetiaakin maton ea koríki bomaa iki, jan ea maxkatabo en biti.

¹⁷ Maton koríki meniabichores bitin keenima riki ea. Ja ea keenaikaya riki, mato Diossen bebonbires jawéki kaimaxontinin.

¹⁸ Jatíbi ea jan maxkata ipachoai jawékibo xewinbainbires moa en bike. Ja Epafrodito betan maton bema en biara texepariribike. Ja maton ea bemaabora ike, westíora *inciensio inínshaman Dios menikana keská ikax Diossen keenshaman.

¹⁹ Jaskara ikenra jatíbi mato jan maxkatabo, Cristo meranxon, nokon Diossen mato meniti iki, já jayata icha jakon jawékiainoabo.

²⁰ ¡Ja non Papa Dios jatíbitianbires rabinon akanwe! Ibanon jaskara.

Senentiainbi jato saludana

²¹ Jesucriston janenkora jatíbi Diossen jonibo en saludo bomai. Ja neno ebé iká non wetsabaonribira mato saludo bomai.

²² Jainxon jatíbi ja neno iká Diossen jonibaonra mato saludo bomakanai. Jan mato saludo bomaibo riki, ja icha mai iboaa romamea apon xobon teetaibo.

²³ Abánon ja Ibo Jesucriston jawen jakon shinanman mato akinkin.

COLOSENSES

Colosainoa joi akaiboki Pablon jato kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pablo, Diossen jaskara shinanna iketian, Jesucriston raana. Ja non wetsa Timoteo betanra,

² en mato saludo bomai, ja Colosas jeman iká Diossen jonibo, ja Cristo chibankin jeneyamai non wetsabo. Non Papa Diossen jawen noimisti shinanya, itan jawen xabá shinanya mato imabanon.

Pablon jatoki orana

³ Non matoki oranaitibira non Ibo Jesucriston Papa Dios iráke akin non jeneyamai.

⁴ Nonra ninkáke ja Cristo Jesús ikonhabo ixon, ja joi akaiboribi maton jato noia.

⁵ Jainoax bebonhakin shinaniribi mato ikanai, ja naikan mato Diossen axona jawékinin manatax. Natora maton onanna iki, ja bená joi meran iká ikon joi ninkáxon maton ikonhaketian,

⁶ matoiba kaman nokóketian. Nato joi ninkáxonra, jatíbiainoa jonibaon ichaxon ikonhai iikanai. Ja Diossen jakon shinan yoikanai ninkaxon, jara ikon iki ixon onanax, moatian mato jaskara winota keskáakinribi.

⁷ Neskara joibora aká iki, ja non noia non wetsa Epafrasnin mato onanmakin. Janra noa tee akinna iki. Jainxonra mato akinkinribi Criston tee akin jeneyamai.

⁸ Janra noa joxon yoike, ja Diossen Shinanman amaatonin wetsaboribi maton jato noia.

⁹ Neskara kopíra jaskarabo ninkánontianbi non matoki orankin jeneyamaa iki, ja Dios keenaibo mato kikinakin onanmanon ixon. Jainxon jawen meskó shinanti onan, itan jakon betan jakonma onanti shinanyabo mato imanon ixon.

¹⁰ Jaskataxa, ja Ibonabo ikax jaskati jati keskatishaman mato jakanti iki, já keenai keskáres jatíbitian axoni, itan meskó jakon jawékibo akin kikinakin Dios onanboresi.

¹¹ Nonra yokatai janbi jawen ani atipana koshin mato shinan koshiibo imanon ixon. Jaskáaxonra koshi shinanyaxon jatsanyamakin jatíbi atikoma jawékibo maton teneti iki, itan raroshaman shinanyaxon,

¹² ja Papa maton iráke ati iki. Jan jato ikinna joébiures netenxon jawen jonibo iken, jan jato menitiboribi binon ixon, mato onanmaa kopí.

¹³ Ja yamé keskatonin iboa meranoara noa Diossen pikoa iki, jaskáaxonra jawen noi Baken ikinaton jakanabo noa imaa iki.

¹⁴ Já kopiresa xabáatanan non ochabo noa shinanxonyamaa iki.

Criston aká jawékibo

¹⁵ Cristo riki ja jishtima Dios jisá, nekebi jishtia. Jara jawen reken Bake iki; ja nete peokootamatianbi moa jaa iká.

¹⁶ Jameranxonra Diossen jatíbi jawékibo jonia iki, ja naikan ikáboyabi main ikábo, itan non oinnalboyabi non oinyosma jawékibo. Jabo iki ja jatíbi jan jatoaresaibo yoiti koshiabo, itan koshi shinanya jishtima jawékibo. Jatíbirá jameranxon jonia iki, jawenabo inon ixon.

¹⁷ Cristora jatíbi jawékibo joniamatianbi, moa jaa iká iki; jan imaara jatíbi jawékibo jawen itinkobo iki.

¹⁸ Jainoax Cristo iki, ja joi akaibaon mapo, jatian ja joi akaibo iki jawen yora. Japari jaa ikaxa, japariribi jiria iki; jaskatax japari jatíbiain jato xewina inox.

¹⁹ Diosra keena iki, ja Cristo meran jatíbi jawen atipana koshi itin.

²⁰ Jameranxonra, Diossen jatíbi jawékibo jabé raeananmaribia iki. Ja nato main ikáboyabi naikan ikábo, ja korosenxon Criston jawen jimi chíkoniton jakonhakin imataanan.

²¹ Moatianra mato iká iki wetsankoniax joá joni keskares, itan Diossen rawíbo. Jakonma shinanyabo itan jakonma jawékibores akaibo ikax.

²² Ikaxbi ramara, Diossen ja Cristo noa keska joniribi imaa korosen onitsapikaini mawáni kopíres, jabetan mato jakiribi raeanamaribia iki. Janra mato jaskáa iki, já bebon jakonbo, jawe ramibi yamaabo itan jawe jakonma akáma keskábo mato ikanon ixon.

²³ Neskarabo mato iti kopíra, ja ikonhaa ikax kikini jaki koshii mato jenéti yamake, ja bená joi maton ninkataton yoiaiboki manati jenéyamakin. Nato bená joi riki, jatíbiain nato neten yoikaata, ea Pablonribira ja joi jato yoikiinai.

Joi akaibo akini Pablo teeta

²⁴ Ramara, ja mato kopi masábo tenei ea raro iki. Neskáaxonra nokon yoranbi ja jawen yorabi keská iken, joi akaibo kopí Cristo onitsapita iken, já onitsapiti maxkatabo en senenhaboai.

²⁵ Neskara kopíra Diossen ja joi akaibo jato akinti ea imaa iki, mato akinhanan jatíbiain jawen joi en yoinon ixon.

²⁶ Onantiakin yoia, ja moatian Diossen jato onanmaama iká joné jawéki, ikaxbi ramara ja jawen jonibo jato onanmaa iki.

²⁷ Diossenra ja jatíbiainoa joi akai jonibo, ja jakonhira joné jawéki jato onanmakasa iki. Jatian ja onanyamakana joné jawéki riki, Cristo, ja mato meran itina, itan jabetan jawen netenko jaai kanox mato jaon manata.

²⁸ Nonra ja Cristokiri iká joi yoiai, jainxonra shinanti onanya ixon, eseanan jato onanmai, jaskatax Cristo meranoax moa jakonman senenabo ikanon ixon.

²⁹ Neskarabo kopíra jatíbi nokon koshiabi ea teetai, ja Criston jawen atipana koshi ea meniaton.

2

¹ Ja mato kopí itan Laodiceainoa joi akaibo kopí, ea ikonbiresi teeti iitai maton onantininra ea keenai, itan ja jatonbishaman ea oinnamabo kopíribi ea jaskatai.

² Jaskati koshi teetira ea jenéyamai, jaboribi jaton shinan meran beboni koshikanti kopí. Jaskatax noiananax westíora shinanyabicho ikax, ja maton akonkin ikonhaxon onannaton, ja Diossen joné jawékibo maton onannon ikax ja iki Cristobi.

³ Ja Cristo meranra icha shinanti onan, itan ja jaskáaxon jatíbi onanti shinanbo jake.

⁴ Neskarabora en mato yoiai, ja janso joibo ikenbi, jakonshoko keská joibo yoixon mato parankanaketian.

⁵ Eabi mato betan jain itinaxmabira nokon shinan meran ea jain mato betan itinke, jaskatira ea kikini raroai, jakonibo jaax mato Cristoki koshii jenéyamai onantaanan.

Criston xabáabo

⁶ Jaskara kopíra ja maton Ibo itiakin Cristo ikonhabo ikax, ja Cristonabo ikax iti keskatibo mato ikanti jake,

⁷ kikini jaki taponabo, ja ikonhaax jaki kikini koshiabo, ja mato onanmakana keskati, itan Dios iráke akin jeneyamai.

⁸ Koiranmeekanwe; ja jaki chipókanai jaton onanna janso shinan yoiaibaonra mato parankanake. Jabaonra, ja Cristokiriti iká joi ikonhayamai, jaskáyamakinra jonibaon jato onanmaabores, itan nato nete jatonharsa koshi shinanbores ikonhakanai.

⁹ Jatíbi ja Diossen ikábora, Cristo meran jishtibires iki.

¹⁰ Jatian já meranxonra, jatíbi jawen atipana koshi maton bia iki. Cristo riki jatíbi ja yoiti koshiabo, itan atipana koshiabaon koshi.

¹¹ Ja Cristo kopira shinan meranbo, moa maton jakina rebichi xatéya keskábo mato iká iki; nekebi jonibaon aká ikaxmabi, Cristo betanbi imataanan Diossen mato jaskáa ikax; ja iki ja maton ohati shinanbo mato keyoxona.

¹² Ja mato bautizanmeenontianra, Cristo betanbi miinmeetax jabébi jiria keskábo mato ikana iki. Ja Diossenbi jawen atipana koshin, Cristo jirimaa maton ikonhaa kopí.

¹³ Moatianra mato ikana iki, ocha akí jaabo ikax shinan meran mawata keskábo, ja maton ohati shinanbo jeneama ikax. Ikaxbi ramara Cristo betanbi mato Diossen jamaa iki; jakopiresa jatíbi non ochabo moa noa Diossen shinanxonyamai.

¹⁴ Diossenra noa jan jakonma imaa non ribina yoií iká kirika keyoa iki. Korosen tasataanra jawe koshiomabi banémaa iki.

¹⁵ Diossenra jatíbi ja koshi shinanyabo, itan yoiti koshia shinanbo, jaton atipana koshibo jato ras akanana iki. Jainxonra ja Cristo meranxon jatíbibaon oinnonbi, já namanbires jato imaa iki, nexaxon jato ninianan.

Dios keenai keskatires jati

¹⁶ Jaskara ikenra ja maton piái, itan maton xeai jawékibo kopí, ja fiesta netebo ikenbi maton ayamaitianbo, ja oxe bená ikenbi, maton mekeyamaitianbo, ja tantiti nete ikenbi mato tantiamaitianbo, tsonbi mato janshokobo yointi atipanyamake.

¹⁷ Jatíbi nato jawékibora iká iki, ja ramakaya ikí kaai jawékibaon otares, ikaxbi ja ikonkon jawékira Cristo meran itinke.

¹⁸ Ja rabí shinanhoma keskati ikaibaon, itan ja ángelbo rabiabaon mato ramiakinbo yoinyamabakanon. Jabora ikanai namá meran keskábo oinkasi, itan nekeabi shinanman imaa ikonbiresi rabiti.

¹⁹ Jaskarabora Cristo betanma iki; ja iki joi akaibaon mapo, ja jatiobi yora jawékiamakin animai, itan jatíbi mebibo jakibicho jawen itinkobo ja Diossen keena keskáakin mepinai.*

²⁰ Matora moa Cristo betanbi mawata keskábo ikax, ja nato netenxon jatoaresai koshi shinanbaon moa matoaresyamai. ¿Jatian jawekopiki ja nato netemeabo ikai keskatires ikín, ja senenhati akana jawékibo senenhaires mato jaa? Jabo iki,

²¹ “ja jawékibo tii ayamakanwe, ja jawékibo piamakanwe, ja jawékibo yatanyamakanwe”, iki ikábo.

²² Jatíbi neskara senenhati shinan akanabora, non aboa moa keyotai jawékibores iki; jara senenhakanon ixon jonibaon jato yoiaires iki.

²³ Ikonkon riki, jaskara jawékibaon noa onanbo banémai keská. Ja ikonha ikax noa jaskati jatibo itan rabí shinanhoma itibo, ja kikinakin non yora washítibo yoikanai ikax; ikaxbi jaskara jawékibo akinra, tsoabi non jato jakon ixonyamai; janra non jakonma ati shinanbo nonharesnon ixon noa akinyamai.

3

¹ Jaskara iken, moa Cristo betanbi jiria keskábo ikax, ja jain Diossen mekayao Cristo itina naikanmea jawékibores shinanni, jakanwe.

² Nato netemea jawékibo shinanyamakinkaya, ja naikanmea jawékibores shinankanwe.

³ Matobora ja mawataxbi jiria keskábo iken, Diossen ja Cristo betanbi jawen netenko jaai kanon ixon, mato imaa iki.

⁴ Cristobi riki ja maton jati, já joketianra jabetanbi jawen pené netenko mato inóxiki.

Cristo betan ikax jaskáti

⁵ Jaskara iken, ja mato meran iká jakonma atin keenti shinanbo moa keyómakeanwe. Ja atima betanbi yorantibo, ja jakonma jawékibo, itan ja jakonmanin keenti shinanbo,

* **2:19** Cristo riki, ja joi akaibo jato akinxon shinan animai.

jainoax matobicho jayáti shinanyabo moa iamakanwe, jara nonbi jawéki dios axon rabiti keskáribi iki.

⁶ Neskara jawéki akí yoitimataibora akai, jato Diossen akonbireskin castigankin.

⁷ Jatian matora moatian jaskara jakonma jawékibores akí, jakanabo ikana iki.

⁸ Ikaxbi rama jatíbi jaskara jawékibo moa jenekanwe; ja sináti shinanbo; ja jakonmanin keenti jawékibo; ja jakonma jawékibo; jato jakonmanin yointibo; ja jakonmaibires yoyo itibo,

⁹ wetsabo betanribi jansoananyamakanwe, matora ja moatian ikátiai keskatibo moa iamai, itan maton akátiai jawékiboribi moa ayamai.

¹⁰ Matora moa bénati jakanabo ikax, bená jonibo iki, jaskara ikaxa jan mato jonia Dios keskatiribi, moa wetsaresibiti mato iikainai, jaskáaxon maton já kikhakin onani kaai kaman.

¹¹ Ibanon griego, iamax judío iti, ja non jakina rebichi xatéya, iamax xatéoma iti, jara moa jawemabi iki. Ibanon, ja jatíbinin bebona jemamea, iamaax jaskarama jemamea joni, jainoax iboaxon yonokanai, iamax yonokaataima joni inonbi; Cristokaya riki moa jatíbi itan jatíbi meran.

¹² Diossenra noixon jawen jonibo inon ixon, mato katota iki, jakopi wetsabo noibati shinanyabo ikanwe, jakon shinanyabo, rabíti shinanhomabo, noimisbo itan manatiabo.

¹³ Jawekeskabo ikin tsokásmakanabo teneanankanwe; jainxon wetsaboki jakonmaibo yoyo ika ixon, benxoabekonxon moa jaskarabo shinanyamakanwe. Ja non Ibon maton jakonma akábo moa shinanxonyamai keskáakinribi, matonribi jaskáashokokanwe.

¹⁴ Jatíbi neskarabo aríbaibikaya, ikonkon noimisti shinanyabo ikanwe, ja riki ja westíorabicho shinanya keskábo noa imai.

¹⁵ Jainoax ja Criston xabá shinanribi mato meran ikí, jenéyamabanon. Jaskara shinanyaxonra westíora yorabicho keskábo imanoxon, mato Diossen kenaa iki, itan maton já iráke anon ixon.

¹⁶ Ja Criston joi jawen icha jakon jawékiabi mato meran ikí jenéyamabanon. Jainoax wetsabo betanribi shinanti onanbo ikax axeanankanwe, itan ponténox notsinanankanwe. Jainxon maton jointiaxonbi Dios iráke aki, salmos, itan ja Diossen shinanman bewá pikoaboribi, bewakanwe.

¹⁷ Jatíbi maton akaibo itan maton yoiai jawékibo, Ibo Jesussen janenko akanwe, já kopires Papa Dios iráke ayananbi.

Joi akai ixon senenhatibo

¹⁸ Ja benoya ainbobora en yoiai, ja maton benen yoiai keskábores jakon shinanyaxon axonkanwe, neskarabo riki ja non Ibo ikonhaa ixon, maton senenhatibo.

¹⁹ Jainxon ja awinyabora en yoiai, akonkin maton awinbo noitaanan ramiariesyamakanwe.

²⁰ Jatian bakebora en yoiai, ja maton anibaon yoiaibo jatíbi jato senenhaxonkanwe, jaskarara non Ibo keenai.

²¹ Jatian papabora en jato yoiai, maton bakebo sinámayamakanwe, matonra jakonma shinanmanake.

²² Ja iboaxon yonokanaibora en yoiai, ja nato mainxon mato jan yonoaibaon yoiaibo, jatíbi jato senenhaxonkanwe; jabaon oinnares jato betan jakon banénoxonma, ikonkon maton jointianixbi, non Iboki rakétaanan.

²³ Jatíbi maton akai jawékibo keenshamanxon akanwe, ja non Ibobi jawen tee axonai shinantaanan, jonibo axonai shinantaanama.

²⁴ Matonra moa onanke, jan mato meninoxon yoiabora, non Ibon mato meninoxiki ixon. Ja ikonkon maton Ibo Cristo maton tee axonai kopí,

²⁵ ikaxbi ja jakonma jawéki akaibora, jaton jakonma akábo kopíribi, jaton kopí binoxikanai. Jaton aká jawékibo senenbires jato Diossen yoixonai kopí.

4

¹ Jatian mato, jato iboaxon yonoaibaonra, ja maton yonoai jonibo senenbires shinantaanan jakonhakin maton ati jake; shinankanwe matoribira naikan westíora Iboya iki ixon.

Senentiaibi jato yoia

² Orankin jeneyamakanwe, já shinanyares ixon Dios iráke akin jeneyamakanwe.

³ Jaskáribiakin nokiribi orankanwe, ja Ibon jakon joi yoiti kopí, noa atikhaxonon ixon, itan ja onanyamakana Criston jawékiboribi non jato yoinon. Jakopí riki ea preso.

⁴ Orankanwe, ja joi yoikin atibi keskáakin, onantishamanhakin en jato yoinon.

⁵ Ja joi ikonhayamaibo xaran jaax, maton ikainbo onan shinanyanix ikanwe. Ja jato betan mato ikaitibi, jaskati ikí jenéyamakanwe.

⁶ Ja jato betan mato yoyo ikaira iti jake keentishaman, itan jakonshamanbores. Jainxonra maton onanribiti jake, ja mato yokákanaibo jaskáakin jato yoiti.

Senentiaibi jato saludana

⁷ Ja já betanbi en nokon Ibon tee axona, itan ebetanbi nixon ea akinkin jeneyamaa, non noia wetsa Tíquiconra en akai jawékibo mato yoi kaai.

⁸ Neskara kopíra en mato raanxonai; jawekeskaki noa neno iitai ixon mato yoiti kopí, jainxon maton shinanbo koshimati kopí.

⁹ Jatian já betanra Onésimo kaai, ja non noia itan noa akinkin jeneyamai non wetsa, jara matoibakea joi akai iki. Jabaonra jatíbi neno winotaibo mato onanmai kaai.

¹⁰ Ja ebetan cárcel meran itina Aristarconra mato saludo bomai, itan ja Bernabékan jabé nanema jawen wetsa Marcosninribira, mato saludo bomai. Ja Marcos ikábora moa mato yoikana iki. Ja matoiba kaketian jakonhaxon bikanwe.

¹¹ Ja Jesús Justo janeyatonra, mato saludo bomai. Nato judío jonibobicho riki, ja Diossen ikinaton jatikiriti iká joi yoikin ea akinnabo, jatian jabaonribira ake ea kikinakin shinan koshimakin.

¹² Ja Criston yonoti Epafrasninribira mato saludo bomai, jara matoibakea joi akai iki. Janra mato kopi oración meran Dios yokákin jeneyamai, jaskatax maton shinanbo koshitaanan, Dios keena keskábores kikinakin akí mato jenétima kopí.

¹³ Enra ikonkon onanke ja Epafrasnin matoakinres akonbireskin shinannaibo, jainxon ja Laodiceain ikanabo, itan Hierápolissain ikanabo kopíribi jaskáakin shinannai

¹⁴ Ja non keen jato raonai Lucas betan Demassenra, mato saludo bomai,

¹⁵ ja Laodiceain iká non wetsaboribi noa saludanxonkanwe, jainxon Ninfas, itan jawen xobon tsinkitai non wetsaboribi.

¹⁶ Nato kirika wishá maton yoyo aka pekáo, ja Laodiceain iká joi akaiboribi jato bomakanwe, abákanon jainxon yoyo ashokokin. Jatian jainxon jabaon bemaabiribi matonribi yoyo akanwe.

¹⁷ Jatian ja Arquipo yoikanwe, jakonhakin ja non Ibon jawen tee ati meniabo senenhanon.

¹⁸ Ea riki Pablo enbishamanra, nato saludo mato wishaxonai. Shinankanwe eara preso itinke, Diossen jawen noimisti shinanya mato imaboresbanon.

1 TESALONICENSES

Tesalónicainoa joi akaiboki peokin Pablon kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea Pablo, Silvano, Timoteo, jatíxonra ja Tesalónicainoa joi akaibo non saludo bomai. Jaboribi ja non Ibo Jesucriston Papa Dios betan ikanaitian, Diossenbi jawen noimisti shinan betan jawen xabá shinanman mato akinboresbanon.

Pablon Dios iráke aka

² Non oranaitiibira, jatíbi matoakin shinantaanan, non Dios iráke akai.

³ Jainxonra non shinankin jeneyamai, ja non Papa Dios ikonhaa ixon maton akábo, ja noimisti shinanyabo ixon maton akábo, itan ja non Papa Dios bebonxon, ja non Ibo Jesucristo jotin manatabo ixon, ja masá teneti jawékibo maton teneabo.

⁴ Diossen noia nokon wetsabo, nonra onanke, mato janbi katotabo.

⁵ Ja bená joi non mato yoiara, joires iamaa iki. Jara ja Diossen atipana koshiaxon, itan jawen jakon Shinanmanbi amaatonin non aká iki, kikinakin ikonhaxon. Matonra onanke ja matoiba inontian, mato akinti kopí noa jaskati ikábo.

⁶ Matonra ja noa ikai keskatiboribi iananbi, ja non Ibo iníboribi mawaa iki, jaskáakinra akonbireskin masábo tenekinbi ja Diossen jakon Shinanman amaatonin, raroshaman shinanyaxon, ja joi maton ikonha iki.

⁷ Neskataxa ja Macedoniainoa joi akaibo betan, ja Acaya main iká joi akaibo, jaki yoinmeekanti joi akaibo mato baneta iki.

⁸ Matoibakeax peokootaxa, ja non Ibon joi jatíbiain pextinke. Ja Macedonia betan Acayainbichoma. Jainoax ja mato Dios ikonhaax, jaki koshiaribira jatíbiainxon onankanke. Jaskáakinra jaskarabo non jato keshantibo moa maxkáyamake.

⁹ Jaskáyamakinra, jatonbi yoikanai ja matoiba nokóketian, maton noa jakonhaxon biabo; jainxon jaskáaxonra, ja ikon itan jiria Diosbichores ikonhataanan jawen teebo axónnoxon, ja jatonbi dios akanabo rabikin maton jenea,

¹⁰ itan ja Diossen Bake, Jesús naikanmeax joti maton mánaa, jara Diossen jirima iki, Jesús riki ja castigameetiainoa noa jan kishpinmai.

2

Tesalónicainxon Pablon tee akábo

¹ Jaskara ikenra, matonbi onanke nokon wetsabó, ja matoiba noa yanka meráresama iká.

² Matonbira onanke, ja moatian Filiposainxon, jakonmanin yoinhanan noa masá tenemakanabi Diossen jawen koshin akinnatonres, ja bená joi non mato yoiabo, kikinbires atikomabo ikenbi.

³ Ja non yoiái joibora onanxonmabi non yoiaimabo iká iki, itan jato jakonmaati shinanyanixbo noa yoyo imaa iki. Jainxon jato paranti shinanyaxonribi non jato yoiamaa iki.

⁴ Jaskáyamakinra, jakon ointaan, Diossen jawen bená joi yoiti noa imaa iki, ja riki ja non yoiái joi. Jonibo raromati kopíresma, ja non jointi kikinakin onanna Dios raromati kopíkaya.

⁵ Matonra onanke, ja joi yoikin keenti joibaon non mato akáma, jainxon koríki bichinti shinanxonbo, non mato paranama, jara Diossenbi onanke.

⁶ Jawetianbira, tsonbi itan wetsabaon jainxon matonribi noki aniakin shinannon ixonbo, non benaama iki,

⁷ Noabokaya Criston raanabo ixon, noa akinkanwe akinbo, mato tearestitianbira, mato xarameax bakebo keskatires noa iká iki. Westíora titan jawen bakebo jakonhakin koiraanan aniakai keskaakinra, non mato aká iki.

⁸ Jaskaribiakinra non mato kikinbiresira noibai, jaskáakinra, rarokin ja Diossen bená joibichores non mato onanmakashamai; nonbixbi mato kopi menikaatiribira non shinannai. Ikonbiresira noa maton keena iki.

⁹ Matonbira onanke nokon wetsabo; noa jan maxkatabo binox paxkinhonon kaman noa kikinni teetabo. Kikínbiresira yaméyabi netenbo noa teeta iki, jaskatax, ja jakon joi non mato yoiaitian, matobicho noa akinti kopí teetai iamanon ikax.

¹⁰ Dios betan matonra onanke, ja mato joi ikonhaibo xaran ikax, jakoni, pontétires, itan jakopi ramiakin yoikanti yama noa iká.

¹¹ Jainxonra maton onanke, westíora papan jawen bakebo akai keskáakin non mato ikinnabo,

¹² non mato shinan raromaabo, bebonhakin shinanon ixon non mato yoiabo, jainxon ja Diossenabo ikax mato, jaskati itiboribi. Jawen ikinnaton jati pené netenko ikinnaxon noa katotabo iketian.

¹³ Neskara kopíra, non Dios iráke akin jeneyamai, jawen joi non mato yoia ninkáxon jonibaon joima riki, Diossen joi riki ixon onantaanan, maton ikonha iken. Jatian jara ikon iki Diossen joi, maton ikonhaketian, wetsaresibi jonibo mato imai ikax.

¹⁴ Nokon wetsabo, ja maton kaibobaonbi amaa masábo maton tenenontianra; ja Judeainoa Cristo ikonhaa Diossen jonibo winota keskáribi mato winota iki. Jaboribira jaton kaibo judíobaonbi masábo tenemaa iki.

¹⁵ Ja judíobaonribira non Ibo Jesús retekana iki, ja *profetabo moatian retekani keskáakinribi, jainxonra omiskin jaton jemameabo noa pikokana iki. Nato jawékibora Diossen keenma iki, itan jonibaon keenmaribi iki.

¹⁶ Jatian ja judíomaboribi Cristo ikonhaax kishpinkanon ixon, non jato joi yoika-saitianra, noa amakashamakanai. Neskáakinbo noa akíra bebonbires ochakanai, Ikaxbi neskarako kopíra, akonbireskin jato Diossen castiganoxiki.

Tesalónicain jato oinni Pablo karibakasa

¹⁷ Nokon wetsabó, jawetio basicjaa mato betan iamaxon, mato oinyamakinbira, mato shinankin non jeneyamaa iki, jaskatira kikinbiresi mato oinni, noa kakasa iki.

¹⁸ Nonra kati shinanna iki, jatian eabichoribi jawetiiti mato oinni kakasa iki. Ikaxbira, *Satanássen noa katikomaaxona iki.

¹⁹ Jatian ¿Tsoaborin ja Ibo Jesucristo joketian, já bebomeax noa jaton manáti, noa jaton raroti, noa jaskati jaton rabíti? Wetsabora iamanoxiki, matobira inóxiki.

²⁰ Ikon matobo riki, noa jakopi rabbitai, itan jakopi noa raroshaman ikanaibo.

3

¹ Jaskáakin mato oinkashorakin, moa teneti atipanyamaxonra, noabicho Atenassain banéxon,

² ja non wetsa Timoteo non matoiba raana iki. Janribira, ja Diossen tee akin, ja bená joi yoikin noa akinna iki. Jara non raana iki, bebonhakin shinanmataanan, Cristo ikonhabo ikax beboni koshitiakin mato akinnon ixon.

³ Jaskatax neskatiibo onitsapiti maton shinanbo tsokasnaketian, matonbira onanke, neskati bora noa onitsapiti jake ixon.

⁴ Jatian ja matoiba ixonra, non mato yoia iki, non masá tenetibo, jatianra jaskarakon noa winota iki, jara maton moa onanke.

⁵ Jaskara kopíra, mato oinkashorakin, moa teneti atipanyamaxon, ja Timoteo en matoiba raana iki; ja maton Cristo ikonhaaki, jawekeska iki ixon, mato yokáti, ja *Satanássen tanaxon mato ochamakaskinbo anaketian rakékin, jaskatax ja mato akinkin non aká teebo, yankabires inaketian.

⁶ Ikaxbi ramara, Timoteon ja Tesalónicainoax joxon, jakonhira joibo noa yoike, ja maton ikonha, itan maton jato noiabo yoixon. Noara yoike, maton noa shinankin jeneyamai, itan maton noa oinkashorai, ja non mato oinkasai keskáakinribi.

⁷ Neskarako kopí, nokon wetsabo, atikomabiresbo itan masá tenetibo winókinbi, icha koshi shinanbo non bike. Ja Cristo ikonhaax, jaki koshii jenékanamabo mato ikanaitian onantaanan.

⁸ Jatian jaskáakin ja Cristo ikonhaax, jaki koshii jenékanamabo mato onantaananra, koshi shinanbo non biboresai.

⁹ Jaskáshamaanxon já bebonxon, maton noa kikinbiresakin raromaa iken, non mato kopi akonbireskin Dios iráke ati joibora yamake.

¹⁰ Netenyabi yaméra, non Dios yokákin jeneyamai, noabishaman mato oinni kati noa akinnon ixon; jainxon ja ikoni Cristoki koshiti maxkatabo, jato akinni kanon ixon, noa akintiakinribi.

¹¹ Noara keenai, ja non Papa Dios betanbi, non Ibo Jesucriston matoiba kanon ixon, noa akintinin.

¹² Jainxon ja Ibon, non mato noia keskáakinribi, wetsabo betan, itan jatíbibo betan inonbi, mato noianannon ixon, noimisti shinanbo mato animaboresbanon.

¹³ Shinan koshibo mato imabanon, ja non Ibo Jesucristo jawen joniboyabi joketian, ja non Papa Dios bebon jakonbo, itan jakopi tsonbi ramiakin yoiti yamabo, mato ikanon. Jaskara ibanon.

4

Dios keenai keskati jati

¹ Nokon wetsabo, ramara ja Ibo Jesucriston janenko neskatibo ikanon ixon, non mato yoiai; ja Dios keenai keská itibo mato noibakeax axea neskatibo iki, mato bebonkanresnon ixon, ja mato moa iki iitai keskati.

² Matonra onanke ja non Ibo Jessussen amaatonin non mato onanmaa joibo.

³ Ja Dios keenai riki, jakon jonibo mato ikantinin, ja atimabo betan yorantibo ayamai,

⁴ itan westíoranixbo, jaton shinan meran koiranmeeti onanbo iti, jakonhakin oinkanaibo inoxon, jakonmabo ayamai,

⁵ ja jakonma ati shinanbo jatoamaresyamai, ja Dios onannamabo ikai keskatima.

⁶ Tsonbi nato jawékibaon, jabé joi akaibo jato jakonmaakinbo akin, jato paranyamabanon. Moara non mato yoia iki, jato jaskáai jonibora, non Ibon jato akonbireskin castiganai ixon.

⁷ Jaskara jakonmabores jawékibo akí jakanon ixonra, noa Diossen kenaama iki, jakonibores jakanon ixonra noa jan kenaa iki.

⁸ Jaskara iken, tsoaki neskara esébo ninkákashamai, jara jonibaon yoiai ninkakashamai iamai, ja jawen jakon Shinan mato menia, Diossen joi ninkákashamaira ja jaskatai.

⁹ Jatian ja maton wetsabo betan noianantikiriakin non mato wishaxontira, moa mato maxkáyamake. Diossenbira wetsabo betan jaskati noianannax jati, moa mato onanmaa iki.

¹⁰ Jaskati noiananira, ja Macedoniainoa non wetsabo betan mato jake. Ikaxbira, non mato yoiribiai, nokon wetsabo, bebonbireskaya mato noianankanon ixon.

¹¹ Jatíbibo betan jakonaxes jaax, maton ati jawékiboribi akí jakanwe, ja moabi non mato yoia keskáakin maton teebobiribi akanwe.

¹² Jaskáaxon ja joi ayamaibaon, jakonhakin matoki shinannon, jainoax wetsabaon akintininres mato manáyamanon.

Ibo jakiribi joti

¹³ Nokon wetsabo, ja mawataboki jawekeska winókanai ixon, maton onanyamaa itinra, noa keenyamai. Ja manátiomabaon masá shinannai keskáakin, matonribi masá shinannaketian.

¹⁴ Ja Jesús mawataxbi jakiribi jiria, non ikonhaa keskáakinribira, non ikonhai já ikonhaax mawákanabora, Jesús betanbi jato Diossen jirimanoxiki ixon.

¹⁵ Jaskara kopíra, ja Ibon joi meran noa yoiaribi, non mato onanmai. Ja Cristo joái kaman, noa jaresparia joi akaibora, ja mawatabo potabaini, noapari kayamanoxiki.

¹⁶ Westíora koshi joira non ninkánoxiki, westíora arcángelnin joi, jainoax ja Diossen trompeta xoon ikai. Jatianra ja non Iboi naikanmeax jonoxiki, jatian ja Cristo ikonhaax mawatabora jatopari jirinoxiki.*

¹⁷ Japekáora noa japariabo, jato betanbi, noa nai koinman bonóxiki, jaskatax non Ibo betan bochiki noa nokoananon ixon, jainra jatíbitian non Ibo betanbi noa inóxiki.

¹⁸ Jaskara iken, wetsabo betanribi nato joibaon, shinan meran koshianankanwe.

5

¹ Ikaxbi jatianshaman jaskara itibo non mato wishaxontinra mato maxkáyamake, nokon wetsabó.

² Matonra moa kikinakin onanke, tsoabi ja jotin manatama ikenra, non Ibo jonoxiki ixon, westíora yometso yamé joái keskati.

³ Ja netebaonra, jonibo ikanti iki: “Jatíbira jakonbires iki, jawe jakonmabira moa noa iamai”, ikibo. Jaskákanainbira, ratéresi jabaon masábires teneti nete nokóti iki, ja netera tsoabi jabátima iti iki. Jatianra jawen bakenti nete nokóketian, baken chexaa ainbo ikai keskati, ikanti iki.

⁴ Ikaxbi nokon wetsabo, matora moa yamé keska meranmabo ikanai, jaskáaxon yometso joái keská joxon, non Ibon mato rateresnaketian.

⁵ Jatíbi matobora joé keska meran ikax, moa néteshaman merannoabo iki. Noabo riki moa kikin yamé keska meranoamabo.

⁶ Jaskara kopíra, ja wetsabo ikai keskati, oxaa keskábo noa iti yamake, jaskáyamaikayara, jakonhakin shinannaibo ikax, jishtena keskábo noa ikanti jake.

⁷ Ja oxaibora, yamé oxakanai, ja paenaibora, yamé paenkanai.

⁸ Ikaxbi noa, ja néteshaman keská meranoabora, jatíbitian jakonhakinres shinannaibo ikanti jake. Noara iti jake, ja Cristo non ikonha betan ja noimisti shinanman panakaata, ja yami xopanametinin panakaatai keskati, itan ja kishpinmeetinin manata ikax, ja yami maiti saweya keskábo.

⁹ Diossenra castiganoxon, noa katotama iki, janra noa katota iki, ja non Ibo Jesucristo kopíres, noa kishpinmanoxon.

¹⁰ Jara noa kopi mawata iki, mawatax iamax jiriapari ikaxbi, noa jabetanbi jakanon ikax.

¹¹ Jaskara iken, ja maton wetsabo betan shinan meran raroananni, bebonbires shinan meran koshianankanwe, ja moabi mato iibea keskati.

Senentiainbi jato esea

¹² Jainxonra non mato yoiribiai, nokon wetsabó, ja non Ibon tee axonkin mato akinnabo jakonhakin ikinkanwe; jabora non Ibon joi mato onanmaibo iki, itan mato eseaibo iki.

¹³ Jatón akai teebo kopí, akonkin noixon, kikin joniakin shinankanwe. Jakonanannax jakanwe.

¹⁴ Jainxonra non mato yoiribiai, nokon wetsabo; ja chikish ikax teeyamaibo, jato notsinkanwe, ja shinan namannaboribi jato koshiakin shinanmakanwe. Ja jatón shinan beboni Cristoki koshikanamabo jato akinkanwe, itan jawekeskabo ikanainbi, timenbires jakonma shinanyamakanwe.

* **4:16** Arcángel riki, ángelbaon koshi, jabora icha jake.

¹⁵ Koiranmeekanwe, mato betan joi akaibaonbi mato jakonmaara, maton jato kopíkin jakonmaanake; jaskáyamakinkaya, jatíbitian jakon atires shinankanwe, matobichores jaskakananyamai, jatíbibo betanribi jaskákanwe.

¹⁶ Jatíbitian raroshamanres ikanwe.

¹⁷ Orankin jeneyamakanwe.

¹⁸ Jatíbi jawékibo kopí Dios iráke akanwe, ja Cristo ikonhabo ixon, maton jaskáatininra Dios keenai.

¹⁹ Ja Diossen Shinanman akai tee, bechiteyamakanwe.

²⁰ Jainxon ja Diossen yoia joibo yoikanaitian, ninkákashamaibo iamakanwe.

²¹ Jatíbi tanaxon, ja jakon joibores bikanwe.

²² Jatíbi jakonma jawékibo ayamakanwe.

²³ Ja jato xabá shinanyabo imai, Diossenbi kikin jawenabo mato imabanon; jainxon jatíbi maton ikábo, maton shinanbo, maton kaya, maton yoraribi, jakopi ramiakin yoikanti yama, mato imabanon. Ja non Ibo Jesucristo joái kaman.

²⁴ Jan mato kenaitonra, ja yoiaibo senenhai ixon, nato jawékibo mato betan senenhanoxiki.

Senentainbi jato saludana

²⁵ Nokon wetsabó, nokiribi orankanwe.

²⁶ Jatíbi non wetsabo betan saludanani, jakonshaman shinanyanix betsó iananan kanwe.

²⁷ Ja non Ibon janenkora en mato yoiai, nato kirika jatíbi ja non wetsabo jato yoyo axonkanwe.

²⁸ Ja non Ibo Jesucriston jawen noimisti shinanman, mato akinboresbanon.

2 TESALONICENSES

Tesalónicainoa joi akaiboki jawen rabé itin Pablón jato kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea Pablo, Silvano, Timoteo, jatíxonra ja Tesalónicainoa joi akaibo, non jato saludo bomai, jaboribi ja Papa Dios, itan non Ibo Jesucristo betan ikanaitian.

² Ja non Papa Dios betan non Ibon Jesucriston, jawen xabá shinanya, itan jawen noimisti shinanyabo mato imaboresbanon.

Dios iráke ayananbi yokata

³ Mato kopira, non jatíbitian Dios iráke ati jake nokon wetsabo. Non jaskáati riki jakon, mato Cristoki koshii jenéyamai, itan wetsaboribi jato noikin maton jeneyamaitian.

⁴ Nonbishamanra, raroananbo ja wetsankonia joi akaiboribi matokiriakinbo jato yoiái. Ja akonbireskin masábo tenemakana, itan atikomabo meranbi maton koshi shinan itan maton ikonhaa shinan, jishtiaitian.

⁵ Nato jawékininra mato onanmai, ja Dios ponté shinanya ixon, jakopi mato onitsapiti iitaitian, atibi jawen ikinaton jati netenko itibo mato imaa.

⁶ Jaskara ponté shinanya ixonra, Diossen jan mato masá tenemaibo jato masá tene-mashokoti iki.

⁷ Jatian mato jaskati onitsapitaibora, noa aká keskáribiakin maton shinanbo tantimanoxiki. Jatora Ibo Jesucriston jaskáanaxiki, ja jatíbi atipana koshia jawen ángelboyabi chii tiri meranbires joxon.

⁸ Jara jonoxiki ja Dioski jawe onankashamaibo, itan ja Jesucriston bená joiki yoiti-mataibo jato castigani.

⁹ Jabora akonbireskin jatíbitian jato castiganoxiki. Jaskataxa ja atipana koshia, itan penébires Ibo betan iamai ochóbires potakaanoxikanai.

¹⁰ Ja non Ibo Jesucristo jawen jonibaonbiribi rabiti nete nokóketian, itan ja joi akaibo já oinnax jaki ratéti nete nokóketian. Jatian matora ja non yoiabo ikonhaa ikax, moa jato betanribi iki.

¹¹ Neskarako kopíra non matoki orankin jeneyamai, atixonbi jan kenaashamanbo mato Diossen imanon ixon. Jainxon ja jakon jawéki atiakin maton shinannaibo, itan ja ikonhaabo ixon maton akai teeboribi jawen atipana koshin mato senenhakinnon ixon.

¹² Neskaxonra mato kopi ja non Ibo Jesusen jane rabikanti iki. Jatianra janribi mato rabiti iki, ja non Dios betan Ibo Jesucriston jakon shinanman.

2

Cristo joaitian jaskara iti yoiabo

¹ Nokon wetsabo, ramara ja non Ibo Jesucristo joribaketian, noa jabetan nokoanan-tibo iketian non mato neskáakin yoiái:

² Nonronki ja Ibo joti netera moa nokóke ixon, jato yoia iki ixonbo, ja Diossenbi shinanmaara en yoiái, iamax ea onanmakanara en yoiái o kirika wishá meran yoiabora en yoiái akinbo mato akana, ishtonbires maton shinanbo wetsaoriamanon ixon.

³ Jawekeskaxonbi jato paranmayamakanwe, ja Cristo joamatianbira icha jonibaon Diossen joi jenekanti jake, ja manotiaín potakaati kaai, ja kikinbires jakonma joni pikóketian.

⁴ Nato joni riki, jatíbi ja Diossen jawékiboki, iamax ja rabiti jawékiboki jakonmaatai. Jaskatira iti iki, ja Diossen xobonko jikixon ibotaanan, ea riki Dios ikibo ikí.

⁵ ¿Matonki shinanyamai, matoiba inontian en mato jaskaraboakin yoiantana?

⁶ Jaskáakinra rama moa maton onanke, tsonki jawen nete senenamabi pikónaketian chitea iki ixon.

⁷ Ja ramakamanbi tson onanyama jakonma jawéki ikí kaaibora, moa ikí itai, ja jan rama chitea itina pikótiresa maxkáke.

⁸ Jatianra ja kikinbires jakonma joni moa pikónoxiki, jara jawen kexakan xoon axonres non Ibo Jesussen janharesnoxiki, jainxonra joxon jawen penekanres jawen koshi bichinoxiki.

⁹ Jatian ja kikinbires jakonma jonira, *Satanássen akinnaton jonoxiki. Janra jato parankin jawen koshin ja ratétibo, itan ja oinxon onanti jawékibo anoxiki.

¹⁰ Jainxonra meskó jakonma jawékibo anoxikanai, jaskáaxon ja ikon joi noixon, ikonhakashamai kishpinmeetinin keenyamaax manotiain boaibo jato parannoxon.

¹¹ Jaskara kopíra, jato parankin yoikanai janso joi ikonhakanon ixon, jato Diossen oinrestiki.

¹² Jaskatax jatíbi ja ikon joi ikonhakashamai, jakonma jawékibo akí raroires jakana jonibo, manotiain bokanon ixon.

Kishpinmanoxon jato Diossen katotabo

¹³ Ikaxbi nonra mato kopi jatíbitian Dios iráke ati jake, non Ibon noia nokon wetsabo; matopari kishpinmeenon ixon mato Diossen katotabo iken. Ja jakon jonibo noa imai Diossen Shinan meranxon, itan ja ikon joi maton ikonhaa ikenribi.

¹⁴ Neskarabo mato imanoxonra, ja jakon joi non yoiai meranxon mato Diossen kenaa iki. Jaskatax Cristo betanbi jawen pené netenko mato jakanon ixon.

¹⁵ Jaskara iken nokon wetsabo, shinan meran koshii jenéyamakanwe, jainxon ja nonbishaman kaxon, itan kirika meran wishaxonbo non mato onanmaabaonribi shinanbenoyamakanwe.

¹⁶ Jan noa noia, itan jatíbitian noa koshiakin shinanmai, jainxon jawen jakon shinanman manátiabo noa imaa, non Papa Dios betan non Ibo Jesucristonbi,

¹⁷ maton shinan bebonhakin koshimabanon, ja maton akai jawékibo, itan ja mato yoyo ikaibo jakon itiaikin mato jenémayamabanon.

3

Jaki orankanon ixon, Pablon jato yoia

¹ Jayá senentiainbira en mato yoiai nokon wetsabo, noki orankanwe, ja non Ibon jakon joi ishtontani jatíbiain yoikaanon ixon, itan jakonhaxonbo ninkákantiakin. Matonpari ja joi ninkáxon aká keskáribiakin.

² Orankanwe ja jakonma jonibaon itan bebonbires yoitima jonibaon, noa jaweayamakanon ixon, jatíxonbira ja joi ikonhayamakanai.

³ Ikaxbi ja Ibonra nobetan senenhai ixon, maton shinan meran koshiibo mato imati iki, itan jatíbi jakonmainoa mato koiranti iki.

⁴ Jatian ja non Iboki koshiabo ixonra non ikonhai, jaskara non ati yoiabora maton akai ixon, itan aaboreskinra maton jeneyamai ixonribi.

⁵ Ja Diossen jato noia keskáakinribi, wetsabo jato noiabo mato Ibon imabanon. Jainxon ja maton masá teneainkobo Cristo jayata iní koshiaribi mato imabanon.

Teetaibo ikanti jato yoia

⁶ Non Ibo Jesucriston janenkora non mato yoiai nokon wetsabo, ja joi akai ikaxbi teeyosma jonibo betan raenanyamakanwe, jaskara jonibora ja non onanmaa keskatibo jayamakanke.

⁷ Matonra onanke, ja non ikabo chibanoxiki, mato jawekeskati jati iki ixon. Noara mato betan inontian teeyamai chikishibores iiyama iki.

⁸ Jainxonra kopiáxonmabi maton pitibo non mato pianaanama iki, jaskáyamaira yaméyabi netenbo noa kikini teeta iki. Paxkinyonon kaman, jaskatax maton akinaibi-cho noa itima kopí.

⁹ Ikonkon noa akinkanwe ixonbo non mato yokátibo jaribakenbira, noa teeta iki. Jaskatax noa ikai keskatiribi mato ishokokanon ikax.

¹⁰ Jatian mato betan ixonra neskara senenhati joibo non mato yoia iki: Jaweratoboki teekashamai, jabaonra pitima iki akin.

¹¹ Jaskara ikenbira non ninkáke, jatíríbi matobo teekashamai ja atima jawékibores akí kawantanaibo.

¹² Jaskara jonibora ja Ibo Jesucristo janenko non yoiai, jaskatax jakon jati kopikaya jakonaxes teekantiakin.

¹³ Jakon jawékibores akí jatsanyamakanwe nokon wetsabo.

¹⁴ Jaweratoboki nato kirika meran non yoiai joibo ninkákashamai, oinkanwe tsoarin ixon, jatianra moa mato já betan raenantima iki, ibanon rabini ikax.

¹⁵ Ikaxbi rawíayamakanwe. Ja mato betan joi akai ikenkaya, jakonhaxonres esekanwe.

Senentainbi jato saludana

¹⁶ Ja jato jakonbires imai non Ibonbi mato jakonshaman imabanon, jatíbitian itan meskó winótiainxonbo. Ja non Ibo mato jatíbibo betan ibanon.

¹⁷ Ea Pablonra, enbishaman nato saludo wishaxon mato bomai, jaskáakinra en wishaxon firmanai, jatíbi en jato bomai kirikabo.

¹⁸ Ja non Ibo Jesucriston jawen noimisti shinanman, mato jatíbibo akinboresbanon.

1 TIMOTEO

Peokin Pablon Timoteoki kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea Pablora Jesucriston raana joni iki, noa jaon manata Cristo Jesús betan Diossen jaskara shinanna iketianra,

² nato kirika wishaxon en mia bomai Timoteo, en Cristo ikonhamaa ikax, kikin nokon bakebi keská mia iketian, ja non Papa Dios betan non Ibo Cristo Jesussen, jawen icha noimisti shinan mia menibanon, mia jatíbinin akinbanon, itan jawen jakon shinanribi mia menibanon.

Ja ikoma joi yoiaiboki koiranmeekanti yoia

³ Ja Macedonia main kakin en mia yoiantana keskati, Efesoain banéwe, jainxon ja ikon joi keskámaakin jato onanmai jain itina jawetii jonibo jato amayamawe,

⁴ ja jatonbi shinanxon yoikanai ikoma jawékibo, jainxon ja jaton rekenbo winókani jawéki yoikin jeneyamaibo, moa jato ninkáxonyamakanon. Neskara jawékibo yoiira iikax moa joinres ianankanai, jatianra ja Dioski koshixon non jawen tee atibo noa akinyamai.

⁵ Enra mia neskáakin yoiai, ja non jointi jakonshaman ikax jakonma aká shinan meran yamaax, itan akonkin Dios ikonhatonin imaa, wetsabo betanribi noiananax jakana iti kopí.

⁶ Jatíribi joi akaibora neskara joibo jeneax wetsaoritax, moa iresbiresa joibores yoiin join ianananreskanai.

⁷ Diossen esé kikinakin jato onanmaishamantonra shinanmeekanai, jabaon jato onanmai jawékibobi onanaxmabi.

⁸ Jawetianki atikeskabiakin ja esé jato onanmakanai, jatianparira ja esé jakon iki ixon non onanke.

⁹ Jainxon non onanribike, westíora Diossen esébira jakoni jaa jonibaonama iki ixon. Ja esé riki jakonma jonibo axona, yoitima jonibo axona, jakonmamisbo axona, ocha akí jakanabo jato axona, jainoax ja Dioski shirokin jakiakinbobi shinanyamaiboribi axona, jaton papa, itan jaton titabi reteaiboribi axona, retemis jonibo axona,

¹⁰ wetsabo betanbires yoranti akaibo axona, benboxbi ikaibo axona, jonin yometsoaibo axona, jansobo axona, jainoax ja ikon keskati yoyo ikai ikaxbi paranmisbo axona, onantiakin yoia ja ikon esé ikonhayamai jonibo jato axona,

¹¹ Neskarara akai ja jan raroti jakon join noa onanmakin, ja jato yoitira jakon shinanya Diossen ea imaa iki.

Pablon Dios iráke aka

¹² Ea jan koshi shinan menia kopíra, en non Ibo Jesucristo iráke akai, janra ea oinna iki en jawéki senenhakaibo, jaskara oinxonra jawen tee akai ea imaa iki.

¹³ Moabo ea jaki jakonmaibo yoyo ikatiainbi, masábo tenemanoxon en benaa ikenbi, itan en ichatabo ikenbi. Jaskara ikenbira Diossen jawen akinmisti shinanman ea akinna iki, já ikonhaama ixon en akai jawékibo en onanyamaa iketian.

¹⁴ Jaskáaxonra Diossen jawen icha jakon shinan ea menia iki, jainxon Cristo kopíresibi, jaki koshimataanawen jawen noimisti shinan ea menia iki.

¹⁵ Ja Cristo Jesús ochaya jonibo jato kishpinmai nato neten joá, jatian ea riki ja reken kishpinmeeta akin en jato yoiai joibora, kikin ikonhira iki, jaskara ikenra jatíxonbi ikonhakanti jake.

¹⁶ Jaskara ikenbira ea Diossen akinna iki, ja Jesucristo kikinbires manátia emerameax jishtiti kopí. Jaskataxa ja jatíbitian jati neteya inoxon Cristo ikonhai wetsa jonibaon oinkanairibi ea iká iki.

¹⁷ Ja jatíbitian jaa Apo kikin joni iketian, rabikin jeneyamanon akanwe, ja mawáyosma, jishtima, itan jabicho Dios jaskarashaman ibanon.

¹⁸ Timoteo, ikonkon nokon bakebi keská iketianra en mia yoiai, ja Diossen amaa jawen janenko mia yoikani joibokaya shinanwe, jaskataxa kikin reteananti onan sontáro keská mia itiki.

¹⁹ Ja min ikonhaaki koshii jenéyamawe, jakonma aká shinan meran yama iwé; jaskáakin ja jato meran iká shinanman yoiai keskati iamaxonra, jatíribibaon Dios ikonhakin jenekana iki.

²⁰ Jaskarara winókanke, Himeneo betan Alejandro, jakopira moa *Satanássen jawen keena keská anon ixon en jato jenea iki, Dioski jakonmaibo yoyo itima onankanti kopí.

2

Jatíbi joniboki oranti

¹ Japari maton ati en yoiai riki, ja maton shinanabo oracion meran Dios yoiananbi maton yokákin jeneyamanon ixon, itan jatíbi jonibo kopíribi maton Dios iráke anon ixon.

² Matonra oranti jake apoboki, jainoax jatíbi joni koshibokiribi, jaskatax jakonshaman itan xabáshaman noa jakanti kopí, jainoax noibamisti shinanyabo, itan jaon ratékanai jonibo noa ikanti kopí.

³ Neskáakin non orantikayara jakon iki, itan ja noa kishpinmai Diossen keenshaman iki.

⁴ Jara keenai, jatíbi jonibo kishpinmeetaanan ja ikon joiribi onankantin.

⁵ Jarake westíora Diosbicho, jainoax jan jato Dios betan jonibo jakon imai westíora jonibichoribi, ja iki Jesucristo.

⁶ Jara jatíbi jonibo kishpinmanox mawata iki, jaskara joira jato onanmati nete nokóketianbiribi, jato onanmaa iki.

⁷ Jakopira Criston jawen joi yoiai iti ea janea iki. Jaskáaxon ja judíomaboribi, ja ikon joi onanax, Dioski koshikanon ixon jato onanmati, eara jansoyamai ikonra en mato yoiai.

⁸ Jaskara iken ea keenai riki, jatíbiainoa joi akai jonibaon jaton siná shinan, itan jaton joi ianananti shinanbo jenetaanan, jakonma shinanhomaxon meken chankaanan orankantin.

⁹ Jainoax ea keenribiai riki, ja joi akai ainbobo jakonshamanires benxokaati, senenshamanres shinanmeeti, shinan meran kikini koiranmeetanan raokaakanti, jainxon bebonhiraribi meskóakinbo jaton boobo akantima iki, jainoax ja oro akana jawékibaonribi, ja perla akanabaon, iamax kopí chopairabo saweti shinanyaresboribi ikantima iki.

¹⁰ Jaskáyamakinkaya jakon jawékibo atires shinankanwe, ja Dioski menikaata ainbobo ixon.

¹¹ Jato joi yoikanaitianra, ja joi ninkáxonkin netéshamanxonres jato ainbobaon ninkáxonti jake.

¹² Ja Dios rabii tsinkítiainxon ainbaon jato joi yoitininra ea keenyamai, jainxon ainbaonra jawen keena keskáakinbores netémataanan benbo ati yamake, jara netéresti jake.

¹³ Diossenra rekenpari Adán jonia iki, jainxonparira Eva aká iki.

¹⁴ Jatian Adánra ayamaa iki *Satanássen parankin, ja ainbora aká iki parankin, jatian jaskáakin paranara ainbo ochaa iki.

¹⁵ Ikaxbi ainbora kishpinmenoxiki tita ixon jakonhakin jawen bakebo aniax, Cristoki koshii jenéyamaax jakoni jataanan, wetsaboribi jato noitaanan, jainoax jakonma jawékibo akin jenetaanan, jakon jawékibores akí jataananribi.

3

Joi akai ikinaibo, jaskara ikanti

¹ Neskara jawéki riki kikin ikon, jaweratoki ja joi akaibo ikinai koshi iti shinanya iki, jara ikonkon jakon tee ati shinanya iki.

² Jaskara kopíra ja jato ikinai koshi jikia joni iti jake, tsonbi jawe jakonmaninbi yointi yamaa, westíora awinyabicho, jainoax jatíbi jawékiain shinan meran koiranmeetai, kikhakin shinanxon jawéki akai, jatíbi jawen ikainkobo jakoni jaa, jaiba nokotaibo jato jakonhaxon biai, jakonhakin jato Diossen joi axeati onan joni,

³ moa paeni jeneta, ishtonbires sináxon jato jakonmaakai jonima, siná joniribi iti yamae, koríkiakinres shinannairibi itima iki, noimis itan jakon shinanya jonikaya iti jake.

⁴ Jainoax jawen xobon ikábo, jakonhaxon jato ikinti onanribi iti jake, jatian jawen bakeboribi iti jake, jato jakonhakin esea ikax, jakoni jaax yoitibo,

⁵ jaskákin jawen xobomeabopari jakonhakin jato akinti atipanyamaxonra, jawekeskaxonbi ja joi akaiboribi jato akinti atipanyamae.

⁶ Jatian jato ikinai koshiribira, Cristo ikonhaa benáshokoira itima iki, jaskaranix rabítaanan, ja *Satanás iní keskatiribi ramitax jakonmain katires inaketian.

⁷ Jainoax ja joi ayamai jonibaonribi, jakonhakin oinkanai joni iti jake, jaskati jato bebon rabintibo winotax, *Satanásen jakonma axonainko pakénaketian.

Diáconobo jaskara iti

⁸ Jaskaribiira ja *diáconobo ikanti jake, jakonhakin oinkanai jonibo, moa paeni jenetaboribi, jawéki ati yoixon, paranyamakin jato senenhaxonaibo, jakonmanin koríki biti shinannaimaboribi,

⁹ jainoax ja Diossenbi noa onanmaa, non ikonhaa ikon joikiribi kikini koshia iti jake, itan jakonma aká jaton shinan meran yamaribi jakanti jake.

¹⁰ *Diáconobo janeamatianbira rekenpari maton jato tanapariti jake, jainxonparira jabaon jakonma akaibo yamaketian maton jato imati atipanke.

¹¹ Jaskáribiira ja *diáconobaon awinbo ikanti jake, jakon ninkakaataibo, joi keshamabo, jaton shinan meran kikini koiranmeetaiboribi, jainoax jatíbi jawéki atinkobo senenhakaiboribi.

¹² Westíora *diáconora iti jake, westíora awinyabicho, jainoax jawen awin betanbi jawen bakebo kikhakin jato akinti onanribi.

¹³ Ja jakonhakin tee akai *diáconobora, atixonbi jakonhakanai iti jake. Jatiankayara ja Cristo ikonhaa ikax jaton shinan meran xabáshamanbo ikanti iki.

Ja ikon joi non onanna

¹⁴ Ishtontani mia oinni katira en shinannai, ikaxbira nato kirika wishaxon en mia bomai,

¹⁵ Ea ishton kayamai basiaitian, jawekeskatikiki Diossen jonibo xaran ikax mia iti iki ixon min onanti kopí, ja iki ja jiria Diossen joi akaibo. Ja joi akaibo riki, ja ikon joi onanax ja koirani jaon paranan ikaibo.

¹⁶ Ikon riki ja non onanyamaa iká ikon joi ikonhaxon non chibanai, kikin ani jawéki. Cristora nato neten joni keska joá iki.

Diossen Shinanmanra noa onanmaa iki.

Ángelbaonra oinkana iki.

Jatíbiainra jawen joi ninkakaata iki.

Ja joi ninkáxonra jonibaon ikonhakana iki,

itan Diossenra naikanxon jakonhakin bia iki.

¹ Ikaxbi Diossen shinanmanra onantibiresakin noa onanmai, moa netebo sene-naitianra, moa Dios ikonhakin jenenoxikanai ixon. Ja janso joi yoikanaibo ikonhakin, jainxon *Satanássen jonibo meranxon jato onanmai eséboribi ninkáxon jan yoiái keskáakinbo axonoxikanai.

² Ja beparanmeetaibo itan paranmisbaon joiboribira ninkáxon, jato senenhax-onoxikanai, jaskara jonibora jaton shinan meran moa jawebi rabinyamakanai.

³ Jaskara jonibaonra wanotima, itan benotimabo jato yoinoxikanai, jainxon piti jawékiboribi atimabo jato yoinoxikanai. Moa Dios ikonhaabo ixon, ja ikon joi onan-taanan jan jonia iketian, iráke axon non jawékiatibo ikenbi.

⁴ Jatíbi ja Diossen jonia jawékiatibo riki jakon, jaskáakinra jawe jawékibi rotoyamakin, Dios iráke ataanan non jawékiati iki.

⁵ Ja Diossen join itan ja non oranatonra ja non piai jawékibo moa jakon imai.

Jesucriston jakon yonoti

⁶ Neskara jawékibo ja non wetsabo jato onanmaaxa, Cristo Jesussen jakon yonoti mia itiki. Miara iti iki ja min ikonhaa jakon joi, itan ja min chibanai jakon esé kikin-hakin onanna.

⁷ Ikaxbi ja jatonbi shinanxon yoikanai ikoma jawékibo, jainoax ja iresbiresi yoyo ikanai joibo jato ninkáxonyamawe, Diossen jakon jawékibores akai joni itiakinkaya shi-nanwe.

⁸ Ja non yora jakon iti kopí non ejercicio akaira jakon iki, ikaxbi ja Diossen jakon jawékibores akai noa itikayara bebon jakon iki, janra nato neten japariketian noa akinnai, jainoax ja naikan noa jaai kaai kamanribi.

⁹ Neskara en yoiái joira kikin ikon iki, jaskara kopíra jatíxonbi ikonhakanti jake.

¹⁰ Jaskara kopíribira, ja jiria Dios manaananbi ikonbiresi onitsapiananbi noa kikini teetai, ja iki jatíbi jonibo jato kishpinmai, ja ikonhaax jaki koshiaiboresa jato imai.

¹¹ Neskara joibo jato yoiwe, ja join yoiái keskati jakanon ixon.

¹² Tsonbi omiskanti bakeranon iamawe, jaskáyamaikaya jatíribi joi akaibaon, mia jakon ikaitian oinxon mawakantikaya iwé, mia jaskati jaa ikain, mia yoyo ikainko, min jato noiainko, ja Cristo ikonhaax mia jaki koshii jenéyamainko, itan ja min ikábo jakoni ikainko.

¹³ Ea jain kaai kaman ja non wetsabo tsinkixon jato Diossen joi yoyo axonkin jeneyamawe, jainxon ja joi jato onanmataanan ja non wetsabo bebonhakin jato shinan koshimawe.

¹⁴ Mia jaskara iti yoikatikanai keskáakin, ja *ancianobaon jaton mekenman mia mamepaskanontian, ja Diossen mia onan shinan meniatoninres, jakoni teewe.

¹⁵ Neskara teeya mia imakana kikin-hakin shinanxon, jabiribishaman jeneyamakin awé, jaskáaxon jonibaon jatíxonbi mia beboni jakonai oinkanti kopí.

¹⁶ Minbixbi koiranmeewe, itan ja wetsabo min jato onanmainkoribi koiran-meewe, jatíbiain bebonhakin shinanwe, jaskataxa mia itan ja min joi yoiaitian mia ninkáxonaiboribi kishpinmeekanti iki.

5

Wetsa joi akaibo betan jaskati itibo

¹ Ja yosi joi akai joni koshi join notsinyamawe, min papabi akai keskáakin shinan-taanankaya esewe, jatian ja bakeranonbo kikin min wetsabo akai keskáakin jato ikinwe.

² Jatian ja yoxan joi akai ainbobo, min titabi akai keskáakin jato esewe, jatian ja xon-takobo min kikin poibo akai keskáakin jato ikinwe, jawe jakonmabi ati shinanyamakin.

³ Ja benomaatabo ikax jan jato akinti rareboomabo jato akinwe.

⁴ Ikaxbi westíora benomaaya ainbo jawen bakebo, iamax jawen bababo jaxonra, jabaonparikaya jaton rarebobo akinkanti jake. Bake iketian koiranxon jan jato akinkatitai keskáribiakin, neskarara jakon iki itan Dios keenai keskáshamanribi iki.

⁵ Ja ikon jabicho baneta benomaayatonra, Dioskires manátaanan yaméyabi neten oracion meran yokákin jeneyamai.

⁶ Ikaxbi jan jawen shinan raromatibores akai benomaaya ainbora, jiriapari ikaxbi mawata keská iki.

⁷ Jaskara kopí neskatiboribi ikanti jato yoiwe, jaskatax tsonbi jan jato yoinkanti jawe jakonmabi yama ikanti kopí.

⁸ Jaweratonki ja wetsabo, itan jawen rarebobi jawékinin jato akinti shinanyamai, jara jan ikonha keskati jayamake, itan ja joi ikonhayamaibo bebonbires jakonma iki.

⁹ Ja benomaatabo akinnoxon jaton jane wishatiainkora, sokota chonka baritia winoa-bores itan westíora beneyabicho iká ainboboresibi ikanti jake,

¹⁰ Jainoax ikanti jake jakon jawéki aká kopibo jato onankanabo, jaton bakebo jakonhakin koiranxon aniaibo iká iken, jawen xobon bekanketian jato jakonhaxon biai iká kopí, jabé joi akaibo jato akinnai iká iketian, jainxon ja onitsapitaibo jato akinnai iká kopí, itan jatíbi meskó jakon jawékibo akai ainbo iká iketian.

¹¹ Ikaxbi jato akinnoxon jaton jane wishatiainkora, ja benomaaya xontakobopari, min jaton jane wishatima iki, jabora jaton keenai shinanbaon jatoaresa, Cristo ikonhakin jenetaanan jakiribi benoti shinanyabo ikanai,

¹² jatianra ja jaton yoinibo senenhamayamai, jakonmabores akí iikanti atipanke.*

¹³ Jainoax chikish banetax ikanai, xobobotiibi boaantani, jaskati ikanai joishoko ninkatax keshai, jatíbiain jato betan niakaaxon atima joishokobobi jato yoi.

¹⁴ Jaskara kopíra ja xontako ikaxbi benomaatabo, jakiribi benokanti en jato yoiai, jaskati benotaanan bakeaax xobomeax jaton bake koirannaibobiribi ikanon ixon, jaskáaxon ja joi ayamaibaon jato jakonmaakin yoitima kopí.

¹⁵ Jatíribi benomaayabaonra moa Dios ikonhakin jenekana iki, jaskatira ja *Satanás keenai keskábores akí jakanabo ikanai.

¹⁶ Jawerato joi akai ainbaon rareboki benomaata iki, jara jawen rarebobaon akinti jake, ja joi akaibaonbicho jatíbi jato akinnai itima kopí, jaskaxon ja ikonkon rarebooma ikax, jan akinti yamaabobicho ja joi akaibaon jato akinkanti kopí.

¹⁷ Ja joi akaibo jato jakonhakin ikinai ancianobora, bebonbires jakonhakin shinanxon jawékininbo akinkanai iti jake, ja jaskaakanaibora iti jake, jakon joi jato yoiananbi ja joi jato axeaishamanbores.

¹⁸ Jaskara yoiira ikai Wishá meran neskati: “Trigo xememakin waka kenexyamanake abanon pikin”, iki. Jainxon yoiribiai: “Ja teetai joninra jawen kopí biti jake”, iki ixon.†

¹⁹ Jainxon westíora *ancianonin jakonma aká yoikanaitian, rabékan iamaax kimishaxon onanxon yoikanaima iketian jato ikonhayamawe.

²⁰ Ja ocha akín jeneyamaibo jatíbi ja joi akaibo tsinkixon, jato bebonxon jato notsinwe, abákanon min jato jaskáa ointaanan, rakéxon wetsabaon jaskara ochabo ashokoyamakin.

²¹ Ja Dios betan Jesucristo bebonxon, jainxon jawen katota ángelbo bebonxonra, neskákin min jato anon ixon en mia yoiai, jatíribibores axon wetsabo ayamai akin jato ayamawe.

²² Westíora joni Diosen tee akai iti janenoxon, akonkin jawen ikábo onanxonmabi ishtonbires min mekenman mamepasyamawe, jaskataxa mia jabébi ocha akai keská inake, miaribira jaskara jakonmainbo niakaati yamake.

²³ Ja min poko meran isinai ixon onpaxbicho xeayamawe, ichama vinoribi xeawe.

²⁴ Jatíribi joi akaibaon ocha akaibora onantibires non oinnai, ja akanaibo onanxon jato yoixonkanamabi, ikaxbi wetsatianra chinípari jishtiai non oinnai.‡

* 5:12 Jakiribi benotima yoinixbi benoax jaskákanti yoiira ikai jaskati. † 5:18 Dt. 25.5; Lc. 10.7 ‡ 5:24 Pablonra jakiribi tekikin yoi itai ja v. 22 ikain yoia joi.

²⁵ Jaskáribiira ja jatíribibaon jakon tee akaiboribi onantibires iki, jatian ja non oinyamai jawékibora jatíbitian joné iamai.

6

¹ Jawerato joi akaiki jan iboaka joni tee axonai iki, janra jawen ibo kikin joniakin ointaanani jaki jakon shinanti jake. Jaskatax tsoabi Dioski, itan jawen joi non jato onanmaikiribi, jakonmaibo yoyo ikantima kopí.

² Jatian jan jato iboa joni joi akairibi iketianra, kikin joniakin shinankin jenekanti yamake. Jaskáyamakinkaya, bebonbires jakonhaxon jaton teebo axonkanti iki, ja jakonhakin maton tee axonai jonibo riki joi akaibo, jabora non noi wetsabo iki, neskati ikantibora min jato onanmati jake.

Koríkires noia itima

³ Jaweratonki wetsaresibi joibo onanmakin, ja non Ibo Jesucriston ikon join yoiai keskáakinbo jato yoiamai, itan non yoiai ikon esekan yoiai keskámakinboribi yoiai,

⁴ jara jawe onanma ikaxbi rabbitaires iki, jainoax meskó joi kopíshokobo join iananani jaa ikaxiki, já meran westíora isin itina keská. Jaskarainoaxa peokootai jatoki notsiresti shinanbo, jatoki sináti shinanbo, ichamisti shinanbo, jato ikonhayamati shinanbo,

⁵ jainoax shinan ramita jonibo betan jatíbitian join ianananresti shinanyabo ikaxa, ja ikon joi onanmabo ikanai, jabaonra shinannai Diossen joi kopí icha koríki bitiakinbores.

⁶ Ikon riki ja Diossen joi akai ikax, noa jakonbires jati. Ikaxbi jato jayata jawékiabicho ikax, raroí jakanabores.

⁷ Nato neten pikókinra non jawebi beyamaa iki, jatian mawákinra non jawebiribi boyamanoxiki.

⁸ Jaskara ikenra ja jawékiatia ikax, itan ja saweti chopaya ikax moa shinan jakonshaman noa iti jake.

⁹ Ikaxbi ja icha jawékiatia itin keenaiibaonra tanakaatibo joketian, teneyamakanai. Jaskatira icha jakonma jawékibo ati shinanyabo ikax, jakonmaatax manótiain bokanti atipanke.

¹⁰ Ja koríki noiax noa jayora keenainkoniaxa, jatíbi meskó jakonma shinanbo beai, jainoax jarake bebonbires koríkiatinin keenkin moa non Ibo ikonhakin jenekanabo, jaskataxa jatonbinix icha jakonma onitsapiti jawékibo winókanke.

Timoteo jaskara iti Pablon yoia

¹¹ Ikaxbi mia Diossen tee akai joni ixon, jatíbi neskara jakonma jawékiakinbo shinanyamawe, ponté shinanyanix Dios keenai keskábores axoni jawe, jaki koshii jenéyamawe, jato noiwe, atikomabo nokoxon koshiakin shinanwe, jato betan senenbiresibi shinanmeeti jawe.

¹² Ja min ikonhaa jawékinin koshii jenéyamawe, jatíbitian jati neteya itiakin shinankin jeneyamawe, jaskara kopíra mia Diossen katota iki, jakopiribira icha jonibo bebonxon mia Dios ikonhaax jaki koshia min jato yoia iki.

¹³ Rama jatíbi nato netemea jawékibo jamaa Dios bebonxon, itan ja Poncio Pilato bebonmeax jakoni yoyo ini Jesucristo bebonxonra en mia yoiai,

¹⁴ ja en yoiai keskatibo mia inon ixon, ja min ikainkonbo jawe jakonmabi iamai, tsonbi mia ja yoixonti yama iti kopí; ja noa jaon raroí non Ibo Jesucristo joái kaman.

¹⁵ Jatian jaskati nete senenketianribira, Diossen non Ibo noa raanxonoxiki, jabicho riki jatíbinin koshi, jaon raroíshaman, apobaon Apo, joni koshibaon joni koshi.

¹⁶ Jabicho riki jawetianbi mawáyosma, tsonbi pataxti atipanyamaa, kikinshaman joé pené meranbires jaa iketian. Tsoa joninbira ja oinnama iki, itan tsonbira ointi atipanyamaribike, jatíbitian jabicho rabinon akanwe, atipana koshia iketian, ibanon jaskarashaman.

¹⁷ Ja jatíbi jawékiabo jato yoiwe jaskaraton rabíamakanon, itan ja jato jayata jawékikires koshiamakanon, ja jato jayata jawékibora basima keyotaibobires iki, jaskayamaikaya ja noa jaskaraton raronon ixon, noa jan jatíbi jawéki meniai Dioskireskaya manákanon.

¹⁸ Jakon jawékibores akanonkaya jato yoiwe, ibákanon ja jakon jawéki akainkobokaya jatíbi jawéki keskábo ikí, itan jato jayata jawékininbo ja jayáomashokobo jato menianan akinti shinanyaboribi ikanon ixon.

¹⁹ Jato jaskáaxonra jawetianbi keyótima icha jawéki tsamankanti iki, itan jati neteyaribi ikanti iki.

Senentianbi jaskara atibo yoia

²⁰ Timoteo, ja en mia ati yoia teebo jakonhakin awé, ja iresbiresi yoyo ikaibo, itan noabokaya riki ja ikon joi onanabo iki ikaibaon yoiaiboribi jato ninkáxonyamawe,

²¹ jaskara joibo jato ninkáxonaxa jatíribibo Dioski koshii jenékana iki. Diossenbi jawen jakon shinanman mato akinbanon.

2 TIMOTEO

Jawen rabé itin, Pablon Timoteoki kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pablo Diossen jaskara shinanna iketian, Jesucriston raana joni, ja Cristo Jesús kopíres jaskatax jati neteya iti noa yoia iketian.

² Timoteo, nokon bakebi keská iketianra, nato kirika wishaxon en mia bomai, non Papa Dios betan non Ibo Jesucriston mia jatíbinin akinbanon, xabáshaman shinanya mia imabanon, jainoax jawen jakon shinanmanribi mia akinbanon.

Timoteo kopí Dios iráke aka

³ Mia shinankin miki oranaitiibira, yamé, itan neten, ja nokon rekenbaon ax-onkatikanai keskáakinribi en tee axonai Dios, jakonma aká shinan meran yamaxon, en iráke akin jeneyamai.

⁴ Mia winia beonbo shinankinra en jeneyamai, jaskákinra jakiribi mia ointiakin en shinannai, jaskatax ea kikinni raroti kopí.

⁵ Enra shinannai, ja min yoxan Loida betan min tita Eunice ikáni keskatiribi, Dios ikonhaax, mia ikoni jaki koshia, jaskákinra en onanke, miaribi jaskara shinanya.

⁶ Jaskara ikenra en mia yoiai, ja nokon mekenman mia mamepasnontian, mia Diossen onan shinan meniaton min axeakin jeneyamanon ixon.

⁷ Diossenra raké shinan noa meniana iki, janra noa menia iki, jawen atipana koshi, jawen noimisti shinan, jainxon nonbixbi koiranmeeti shinanribi.

⁸ Jaskara iken, ja non Ibo Jesucristokiriti iká joi jato yoitinin rabinyamawe, jainxon já kopí ea preso akana yoitininribi, rabinyamawe. Jaskayamakinkaya, ja Diossen mia menia koshi shinanya ixon, ja kishpinti joi yoiai kopí, mia onitsapitaibo tenewe.

⁹ Diossenra kishpinmataanan, jawen jakon jawékibores axoni jakanon ixon, noa katota iki, non jawe jawéki aká kopíma, jaskarabiribi jawen shinan iká iketian, ja Cristo Jesús kopí noa noia ixon. Nato nete joniamatianbi noa noia Diossenra,

¹⁰ noa jan kishpinmaa Jesucristo raanxon, jawen noimisti shinan noa rama jishtiax-ona iki. Janra ja mawá jawéki jawe koshimabobi banea iki, jaskáxonra jan kishpinti joi meranxon, jati neteyabo ikantiakin, noa onanmaa iki.

¹¹ Diossenbira ea katota iki, jawen janenko ea yoyo iti. Jaskáxonra ja joi yoianan, jato onanmati ea raana iki.

¹² Jaskara kopí riki, neskati ea onitsapitai, ikaxbi jaskara jawékininra ea rabinyamai enra onanke, tsoarin ja ikonhaax ea jaki koshia ixon. Jainxon nete senenai kaman jan ea yoiti yoia joi koiranti atipana koshia riki já ixonra, en onanke.

¹³ Ja eibakea min onanna jakon esekan yoiai keskati iki jenéyamawe, jainoax ja Cristo Jesús ikonhaax noa jayata jawen noimisti shinanyanixibi jawen.

¹⁴ Ja Diossen jakon Shinan noo meran ikatonin akinnakaya, ja min jakon esé onannabo, koiranwe.

¹⁵ Minbira onanke, ja Asia main iká non wetsabaon moa jatíxonbi eabicho potay-onkana, ja figelo betan Hermógenesribira moa kake.

¹⁶ Ja Onesiforo betan jawen rarebobo jawen akinmisti shinanman non Ibon akinbanon, janra ichabiresakin ea bebonhakin shinan koshimaa iki, jainoax ea preso iketianribi, eon rabinyamaa iki,

¹⁷ jaskáyamakinra, ja Roma jeman nokóxon, akonbireskin benakin ea nokoa iki.

¹⁸ Non Ibonra jawen neten jaxon jawen jakon shinanman akinoxiki minra moa onanke ja Efesoain inontianki, noa jawetiiakin jan akinna iki ixon.

2

Koshi shinanyanix, onitsapiti

¹ Mia riki nokon kikin bakebi keská, jaskara iken, ja Criston mia menia jakon shinanman koshiwe,

² Ja icha jonibaon ninkákanonbi en yoiaitian, min ninkata joiribi, rama minbiribi, jatíbi senenhakai ikax wetsabo jato axeati atipana jonibo, nato tee jato amawe.

³ Ja onitsapitibo tenewe, ikonshaman Jesucriston jakon sontáro keská ixon.

⁴ Tsoa sontárobira, pikotamapari ikax jawen koshibaon yoiai keskábo axonti kopí, ja sontároma ixon jonin akai jawékiainbo, niakaati atipanyamake.

⁵ Jaskaribiakinra, ja kananananni ishtotiainko, jaskati iti yoikanai keskatishaman iamaxon, ja kananxon bikantibo biamakanai.

⁶ Ja wain teeteai joninra, janpari ja banaa bimibo piti jake.

⁷ Neskáakin en mia yoiaibo shinanwe, jatianra jatíbi neskarabo non Ibon mia onanmati iki.

⁸ Jesucristo shinankin jeneyamawe, jara apo Davidkan chiní rarebo iká iki, já mawataxbi, jirini joi riki, en jato yoiai.

⁹ Neskara jakon joi yoiai kopí riki, en masábo teneai, jainxon cadenaninbo riki, ea nexayonkana, westíora retemis joni atin. Ikaxbi Diossen joira jaskákinbo ayonkanama iki.

¹⁰ Jaskara kopí riki, jatíbi neskarabo en teneai, jaskatax ja Diossen katotaboribi kishpinmeekanon ixon, itan Cristo kopíres penébires jatíbitian jati netenko ikanti kopí.

¹¹ Neskara joi en mato yoiaira, kikinbires ikon iki, ja joi riki neskati iká: Ja Cristo ikonhaax mawata ikaxa, jabébiribi noa janoxiki.

¹² Masábo tenekinbi jeneyamaaxa, jawen netenxon jato ikinnaitian, nonribi jabetanbi jato ikinnoxiki.

Ja onannaxbi onannama keskati noa iká iketianra, jaribi noa onannama keskati inoxiki.

¹³ Noa senenma jonibo ikenbira, já jatíbi jawékinin senen iki, janra, ja anoxon yoiai jawékibo senenhamayai, iki iamai.

Jakon Diossen tee akai joni

¹⁴ Neskáakinbo jato shinanmakin non Ibo bebonbi jato yoiwe, ja iresa joibaon, join ianananni moa jenékanon, jaskara joibora jawemabi iki, jaskáakinra, ja jaskara joi ninkataibo jaton shinanbo jato jakonmaanankanai.

¹⁵ Jawekeskabo inonbi, Dios bebon westíora jakon joni inox koiramewe, westíora teetai joni ja yoixon rabinhati yama ikai keskati, akonkin ja ikon joi jato onanmai iti.

¹⁶ Ja Diossen joi ayamai jonibo jakonmai iresbiresi yoyo ikanaitian, miaribi jato betan jaskáyamawe, jaskati yoyo ikai jonibora, bebonbires jakonmaati iikanai.

¹⁷ Jatian jaskáakin jabaon ja jakonma joibo jato onanmakanaibora, cancer isin ikai keskati janbisai, neskákinbo jato axeaira iikanai, ja Himeneo betan Fileto.

¹⁸ Jabora ja ikon joi ikonhamayai moa wetsaorikanabo iki, jaskáakinbo shinankinra yoikanai, ja mawataxbi, jiritira moa winota iki ixon. Jaskákinra, jatíribi ja Cristo ikonhaabo jaton shinanbo onantimaanankanai.

¹⁹ Ikaxbi Diossenra, jawen joi onanmataanan, noa jaki koshimaa iki, westíora jaki koshiti jawéki akanai keskáakin, jaskara yoiira ikai Wishá meran neskati: “Non Ibonra ikonkon jawen bakeshamanbo onanke”, jainoax “jatíbi ja non Ibo rabiaibaonra moa jakonma jawékibo akin jenekanti jake”, iki.

²⁰ Westíora koríkia jonin xobonra, oro itan *plata, jan jawékiatibicho yamake, jiwi akana itan mapó akana jawékiboribira jake, jatíribibo iki wetsatianbires atima, jatian jatíribibo iki, jan wetsatianbires atibo.

²¹ Jaskararibi riki, noa joi akaibo, jaskáxon non Ibon noo meranxon, jatíbi jawen jakon teebo ati kopíra noa iti jake, moa jakonma jawékibo akin jeneabo. Jaskataxa wetsatianbires ayamakin, westíora jawéki atitian ati jawéki keskábo, noa iti iki.

²² Bakeranon ixon, min jakonma ati shinannai jawékibo min shinan meran joáinbi aya-mawe. Itibi keskati jawe, non Iboki koshiwe, jato noiwe, jakonax jawe, ja jakonshaman shinanyaxon non Ibo rabiabo betanribi.

²³ Onanma itan shinanhoma joni keská ikax, yoyo iresaibo betan niakaayamawe, minra onanke jaskatax ramianani join ianankanaibo.

²⁴ Westíora non Ibon tee axonai jonira, jaskati ramiamisaibo iti yamake, jatíbibo betan jakonires já jonikayara iti jake, jato joi axeati onan, itan manátia joniribi.

²⁵ Jainoax jato xewinaton shinanmeeyamakin, jakonhaxonres ja yoitimataibo jato yoiwe. Diossen já ikonhamataan jawen ikon joi jato onanmati manátaanan.

²⁶ Jaskatax ja *Satanásen ja keenai keskábores jato amanoxon presoa keskábo, iitibi onantaanan, kishpinmeekanti kopí.

3

Nete senenaitian, jonibo jaskara ikantibo

¹ Jaskaribiakinra, neskara jawékibo min onanribiti jake, moa netebo senenaitianra, itikomabires netebo nokónoxiki.

² Jaránoxiki jatonabichoakin shinannai jonibo, icha koríkia itin keenkaresaibo, rabikaatai jonibo, ea riki kikin joni iki iresbiresi yoyo ikaibo, jakonmai Dioski yoyo ikaibo, jaton aniboki kikinbiresi yoitimaibo, jato iráke ati shinanhomabobi, itan Diossakin jawebi shinanhomabobi,

³ tsoabira jato noibaxon onísayamanoxikanai, joishoko ninkatax kesharesaibora in-oxikanai, jaton jakonma keenti shinanbaon jatoaresabora inoxikanai, bebonbires jakonmaaxon jato masá tenemaibora inoxikanai, jainoax jatíbi jakon jawékibaonra, keenyamanoxikanai,

⁴ jakonhai keská ixonbora jato jakonmaanoxikanai, jawekeskabo akanaitianra onankonaxmabi niakaaresnoxikanai, iresbiresi yoyo ikira rabínoxikanai, Dios benatit-ianbira, jaton keena keskábares akí inoxikanai,

⁵ joi akonai keskabo, ikaxbi jaton akai jawékiainra onantibires inoxikanai, jaskara jonibo betanra, min jawebi ointi yamake.

⁶ Jaskara jonibaonra, wetsa xobonbires jikixon shinan onanmashoko ainbobo jato parankanai, jabora ikanai, jaton keena jakonma jawéki ati shinanyaresbo.

⁷ Jaskarabaonra joi yoikanaitian ninkatai, ikaxbi jawetianbi ja ikon joi onanyamakanai.

⁸ Ja Janes betan Jambres Moiséski yoitimani keskáribiira, ja jonibo ikon joiki yoiti-makanai, ja jonibo riki kikinni jaton shinan ramita ikax, moa Dios ikonhayamaibo.

⁹ Ikaxbi jaskarabaonra, moa orishamanbo jato paranboyamanoxikanai, jatíxonbira jonibaon moa jato onannoxiki onanmabo ikax, iresbiresi yoyo ikanaibo, ja joni rabé Moiséski yoitimani keskatiiribi.

Timoteon jaskara atibo Pablon yoia

¹⁰ Ikaxbi minra, kikinhakin onanna iki ja en mia onanmaa esébo. Ea jaskati jaabo, en jaskara ati shinanxon akaibo, ea jaskati non Iboki koshia, ea manátia iká, noimisti shinanya ea iká, itan jaskarabo tenei ea shinan koshi iká,

¹¹ ja ea masá tenemakanainko, itan ea onitsapitainkobo mia iká iki ebébi. Minra onanke ja Antioquíainxon, Iconioainxon, itan Listrainkoxon masá tenemakana ea onit-sapitabo. Ikaxbi non Ibonra, jatíbi neskara jawékiainoabo ea xabáa iki.

¹² Ikon riki, nonra onanke, jatíbi ja Cristoki menikaatax jakasaibaonra, jakon-maakana masábo tenekanti,

¹³ ikaxbi ja jakonma shinanya joniboyabi ja paranmisbora, bebon jakonmaibiresbo inoxikanai, jato parani itan jatoribi parankana.

¹⁴ Miabiribi jatíbi ja min onanna joiki koshii jenéyamawe, jara min kikinakin ikonhaa iki. Minra onanke, tsoabaonki ja joi mia axea iki ixon.

¹⁵ Shinanwe, bakexonbira ja Diossen joi min onan onanhinabeirana iki, mia onan joni iti kopí, jaskatax Cristoki koshitaanan mia kishpinmeeti kopíribi.

¹⁶ Jatíbi ja wishakaata joi riki, Diossen jawen shinanmanbi jato amaa. Jaskara ikax riki, ja joi jatíbi jonibo jato onanmati jakon, jakonmabo akanaitian jan jato notsinti, jan jato ponté shinanmati, jainxon jakoni jakanon ixon, jato onanmatiribi,

¹⁷ jaskatax ja Diossen tee akai joni meskó teebo jakonhakin anoxon, kikinakin onanna iti kopí.

4

¹ Jesucristora nato neten joáx, non Apo inóxiki, jainxonra jatíbi ja mawatayabi ja mawatamabo, jaton akábo jato yoixonoxiki. Jaskara kopíra, Dios betan Cristo bebonxon en mia yoiai,

² jato joi yoiti nete iketian, iamaxon wetsatianbires inonbi, min jato Diossen joi yoinon ixon. Ja joi jato ikonhamawe, ja join jato notsinwe, ja join jato raromawe, jatsanyamakin eseanan ja joi jato onanmawe,

³ Iikananra, jonibaon ja ikon joi ninkakashamakanti nete nokonoxiki, jaskáakinra, jaton keen jawékibores jato axeakanon ixon, icha axeamis jonibo jato benanoxikanai, jaton ninkákasai joishamanbores, jabaon jato onanmanon ixon.

⁴ Ja ikon joi ninkácashamataanra, jatíbi meskó jatonbi shinanxon yoikanai janso joibores, jato ninkáxonoxikanai,

⁵ Ikaxbi minbiribi jawetianbi jaskáyamakin jakonhakinres shinanwe, onitsapikinbi tenewe, ja kishpinti joi jato yoikin jeneyamawe, jakonhakin min tee senenhanan.

⁶ Ea jatian mawátira moa ochóma iki, jaskati ea mawatara iti iki, Dios jawéki menikin ja bebon akana keská.

⁷ Ja Dios ikonhaa ixon, jan yoiai keskábores axonai ikaxa, ikonbiresi reteananai keskati ea ike, Jan ea ati yoia jawen joi yoikin senenhaxona ikaxiki, ishtoi jain nokótiainko ea moa nokota keská, jawetianbira Cristoki koshii ea jenéyamae.

⁸ Ramara ea manatai, ja Diossen meniti jawéki binon, jara jaton akábo jato yoixonai non Ibon nete senenketian, ea meninoxiki. Eabichora jayá iamanoxiki, jatíbi já noitaanan joríbatin manataboribira jayá inoxikanai.

Senentainbi yoia

⁹ Jawekeskatax inonbires, ishtontani ea oinni jomenwe.

¹⁰ Demassenra Tesalónicain kakin, ea moa potabainke, jara nekeabi jawékibo ayorakin shinannai iki, Crescentera Galacia main kake, jatian Titora Dalmaciain kake.

¹¹ Lucasbichora ebetan itinke, Marcos benaxon ea iwexonwe, janra en tee akainko ea akinti atipanke.

¹² Tíquicora en Efesoain raanke,

¹³ Jokin, ja Tróassaino Carponin xobonko, jan perakooti chopo en potabeirainbata ea bexonwe, ja kirikaboyabi ja jaki wishati yoina bichiribi,

¹⁴ ja yami jawéki akí teetai Alejandronra, kikinbiresakin jakonma ea banémake, abanon jan ea aká keskaribiakin non Ibon jabiribi ashokokin.

¹⁵ Jaskara iken, miaribi kikinni koiranmeewe, miaribira jaskáashokonake, ja non joi yoiaikira ikonbiresi jakonmaatai.

¹⁶ Ja peokin joni koshiboiba kenamaxon ea bokannontianra, tsonbi ikinyamakin jatíxonbi ea potayonkana iki, jaskákana jawékibo, Diossen jato shinanxonyamabanon.

¹⁷ Ikaxbi non Ibonra, jawen koshi shinan menianan ea akinna iki, jawen joi en yoiaitian, ja joi ayamaibaonribi ninkáxon ja kishpinti joi ikonhakanon ixon, jainxonra onsáinoabo non Ibon ea xabáa iki, ja leónman kexá keska meranoabi,

¹⁸ jainxon jatíbi ja jakonma jawékiainoaribi xabáaxon ea jan koiranti iki, jawen nai netenko ea boai kaman, jatíbitian ja rabinon akanwe, jaskara ibanon.

Senentianbi jato saludana

¹⁹ Ja Priscila betan Aquilara en saludo bomai, jainoax jatíbi ja Onesíforon xobon ikáboribi,

²⁰ Erastora Corintoain baneke, jatian Trófimora isinai en Miletoain potabeiranke.

²¹ Jenetiatamabi ishtontani jowé, Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, jainxon jatíbi non wetsabaonribira mia saludo bomakanai.

²² Non Ibo miibetan ibanon, jainxon jawen jakon shinanman, mato Diossen akinbanon.

TITO Titoki Pablon kirika bomaa

Jato saludana

¹ Nato riki Pablon kirika wishaa, ja riki Diossen yonoti, itan Jesucriston raana; jaskáxon ja ikonhaketian Diossen kenaabaon, ja ikonkon joi onankanon ixon jato yoiti.

² Jatian noa jan manata riki ja jatíbitian jati neteya iti. Jara nete joniamatianbi, Diossen jaskara jato menitibo, jansoyamakin yoia iká iki.

³ Jatian ramara moa nete nokóketian jan jaskáati yoini keská senenke, noa jan kishpinmai Diossenbi eabiribi jakon ointaanan jawen joi ea yoimaa meranoax.

⁴ Nato kirikara en Tito wishaxonai, jara en Cristo ikonhama ikax nokon bakebi keská iki. Ja non Papa Dios betan jan noa kishpinmeemai Jessusen, abanon jawen jakonshaman shinan itan jawen xabá shinan mia menikin.

Ja Cretainxon Titon ati teebo

⁵ Enra mia ja Creta nasin potabeirana iki, ja min ati japariabo jakonhakin min anon ixon, jainxon jematiibi ja joi akaibo jato ikinti *ancianobo min jato janenon ixonribi, ja jaskáakin ati en mia yoia keskáakin.

⁶ Ja ancianora iti jake, jakopi jakonmaakin yoinkanti yama, westíora awinyabicho, jainoax jawen bakeboribi iti jake joi akaibo, jakonmai ikaitian iamaax yoitimakanaitian ja yoixonkanaimabo.

⁷ Ja joi akaibo jato ikinai koshira jawen tee akai iti Diossen imaa iki. Jaskara kopíra iti jake jakopi ramiakin yoikanti yama; jawen keena keskáres akaima, sináresaima, pae-naima, ishtonbires jakonmaataima, jainxon jakonma kanantibo axon koríki bitiakinres shinannaima.

⁸ Jaskara iamaikayara iti jake; jaiba nokotaibo jakonhaxon jato biai, jainoax jato jakonhati shinanya joni; onankonshamanxon jawéki akai, ponté shinanya, jakon joni itan shinan meran koiranmeetai joni.

⁹ Jainoaxibira iti jake, ja onanmakana ikon joikiribi kikini koshia. Jaskáaxon wetsaboribi ja ikon esekan jakonhakin yoianan, jato koshi shinanmati kopí, itan jaki jakonmai yoyo ikaiboribi, jato ikonhamati kopí.

¹⁰ Icha yoitima jonibora jake, jabo riki, ja jakina rebichi xatéya ikanti jato yoiai judíobo. Jabaonra akai iresbiresa jawékibo yoianan jonibo parankin.

¹¹ Jaskarabora moa non yoyo imati yamake. Jabaonra ja atima jawékibo yoixon jatíbi jonibo jaton rareboyabi jakonmai iikanai. Jaskáakin jakonmaakinbo axon jato koríki bichini.

¹² Ja Creta nasinra jaa iki westíora *profeta akin akanai; jara jawen kaibobobi yoi neskata iki: “Ja Cretainoa jonibo riki jansobo, jakonma yoina keskábo, naxki itan chikishbo”, iki.

¹³ Jara ikon iki jakopi akonkin jato notsinwe, ibakanon Cristo ikonhabo ikax jakoni jaai.

¹⁴ Jainxon ja jatonbi shinaxon, judíobaon yoikanaiboribi moa jato ninkáxonyamakanwe, itan ja ikon joi ikonhayamaibaon ati yoiaiboribi ayamakanwe.

¹⁵ Ja jakonma ayamaibaonara jatíbi jawékibo jakonbires iki, ikaxbi ja jakonma akaibo ixon Dios ikonhayamaibaonara, jawe jakonbi yamake, shinan meran jakonmaatabo ixonra jakonmara non akai ixonbobi shinanyamakanai.

¹⁶ Nonra Dios onanke ikibora ikanai, ikaxbi jaton ikainkobora jaskaramabo ikanai. Jabora jato omisaibores iki, itan yoitimabo ikax jakoni iti atipanyamaa jonibo iki.

2

Ikon esébores jato onanmati

¹ Ja min jato onanmai joibora iti jake, ja ikon esé meran yoiai keskábores.

² Jatian ja yosi jonibo iti jake iresbiresi yoyo ikaimabo, jakonhakin oinkana, itan onankonshamanxon jawéki akai, akonkin Cristo ikonha joni, akonkin jato noia itan ikonkon koshi shinanyaxon ja onitsapiti teneti atipanabo.

³ Jaskáribiira, ja yoxan ainbobo ikanti jake, jaton ikainkobo jakon, joi ninkatax kesharesaimabo, paenaimaboribi. Jaton ikáboribira jakon iti jake,

⁴ itan ja benoya xontakoboribi esekanti jake, jaton beneyabi jaton bakebo akonkin noia ikantiakin.

⁵ Jainxon onankonshamanxon jawéki akaibo ikantiakin, jakonma jawéki ayamaibo ikantiakin, jaton xobon ikábo jakonhakin koiranti onanbo ikantiakin, jakon shinanyabo, jaton benen yoiai senenhakaibo ikantiakin. Jaskáxon tsonbi Diossen joi jakonmaakin yoitima kopí.

⁶ Jainxon ja bakeranonbo, onankonshamanxon, jawéki akaibo ikanon ixon jato yoixon shinanmawe,

⁷ jatíbi min ikainbo jakoni mia ikaibo jato oinmawe; jatian ja joi jato axeai, jakonmabo iamai jaon ratékanti joni iwé.

⁸ Jakonhakin jato joi yoiwe, tsonbi jakonmanin yointima kopí. Jatianra ja jakonmaakin shinannaibo rabinkanti iki, itan jakonmaibo noa yoi ikantima iki.

⁹ Jainxon ja iboaxon yonokanaiboribi, jato onanmawe, jatíbi jawékiainbo jan jato yonoaibaon yoiai senenhakanon, noimisbo itan kewinmismabo ikanon.

¹⁰ Jainoax jato yometsoaiboribi iamakanon, jaskáyamaikaya ja ikonhakin jaki jakon shinankanaibo ikanon. Jaskáxon, jakonhira riki jan noa kishpinmai Diossen joi iki ixon onankanon.

¹¹ Diossenra jatíbi jonibo jan jato kishpinmati jawen jakon shinan jato onanmaa iki.

¹² Ja jawen jakon shinanmanra, ja jakonma jawékibo itan nato netemea jan keenti jawékibo ayamanon ixon noa onanmai. Jaskataxa itibi keskati, noibamisti shinanya, itan jakonmabo noonharesti shinanyabo nato neten noa jati iki.

¹³ Jan noa manata raroti nete nokotai kaman, ja iki ja non ani Dios, jan noa kishpinmai Jesucristo jakiribi joti.

¹⁴ Jara noa kopí mawata iki, jaskáaxon jatíbi jakonma jawékiainoa kopiaxon noa xabáanox, itan kikin jakonhakinbo ayonxon, jakon jawékibores akin jeneyamai jawen katota jonibo noa imanoxon.

¹⁵ Neskarabo riki min jato onanmati, min jato yoiti koshiaxonbi eseanan jato notsinwe. Miara tsonbi omisti yamake.

3

Joi akaibo ixon senenhatibo

¹ Jainxon wetsaboribi jato shinanmawe, ja Apo itan joni koshiboki yoitibo ikantiakin, itan jatíbitian jakon jawéki ati shinanyabores ikanon.

² Jainoax tsokibi jakonmaibo yoyo iamakanon, xabáshaman shinanya itan jato jakonhati shinanyabo ikanon, jaskaxon jaton shinan meran rabíamakin, jatíbibo jato jakonhakin akaibo onankanon.

³ Moatianra noaboribi ikana iki, onanmabo, itan yoitimabo. Noa ikana iki manota keskábo, itan jatíbi ja keenti shinanman, itan keenti jawékinin iboaxon yonoai keskábo. Jakonma jawékibores akí itan jaton jawékibo oinnax notsiresi jakanabo. Noa ikana iki omiskanabo, itan omisananaibo.

⁴ Jaskara ikenbira noa kishpinmai Diossen, jawen jakon shinan itan jawen noimisti shinan jonibo jato onanmataanan,

⁵ noa kishpinmaa iki. Jakon ikax itibi keskati noa ikai kopíma, noibamisti shinanya ixonres. Janra noa kishpinmaa iki noa wetsaresibi inon ixon, ochabo noa soaxon-taan, jainxonra jawen Shinanman bená jatiabo noa imaa iki.

⁶ Ja jawen Shinanra, noa kishpinmai Jesucristo meranxon akonbireskin noa menia iki.

⁷ Jaskáakin jawen jakon shinanman jakon jonibo noa imaa pekáo, ja noa jatíbitian jayáti jati nete binox manatabo noa ikanti kopí.

⁸ Nato joira kikin ikon iki, eara keenai, min jato yoikin jenetima. Jaskáaxon ja Dios ikonhabaon jakon jawékibores akanon ixon. Neskara joibora jakon, itan jatíbibo jan jato akinti joi iki.

⁹ Ikaxbi ja onanmabo ikax join ianankanainkobo moa niakaayamawe, ja jaton rekenbo ipaoni yoikanainkobo, itan ja esé kopi ramianani join ianankanainkobo iamakanwe. Jaskátibora iresabo ikax, noa jan akinti jawékiboma iki.

¹⁰ Jaweratobaonki ja joi akaibo xaraxon wetsa tsamábo akai, westíoraakin iamaax rabéakin kenaxon eseanan notsinwe. Jatian mia joi ninkáxonyamaitian moa jainoa pikowe.

¹¹ Minra onanti jake, jaskara jonira yoitima ixon jawen ocha aká kopi, janbixbi castiganmeeti iitai ixon.

Titon atibo yoia

¹² Ja Artemas iamaxon Tíquico en mia raanxonketian, ja Nicópolis ikain jawekeskatax inonbires ea oinni kawé; matsitian jain wínoti katira en shinanke.*

¹³ Jatíbi min atipana senen ja abogado Zenas betan Apolos akinwe. Jaskatax wetsanko kaai, jawebi maxkáyamakanon.

¹⁴ Abákanon ja nobé joi akaibaon jakonhakin jato akintibo onankin. Jaskáxon ikonkon ja maxkákanabo jato akinnai ikax, yanka ireskanaibo ikantima kopí.

Senentainbi jato saludana

¹⁵ Jatíbi ebé itinabaonra mia saludo bomai, ja noa noia nobé joi akaiboribira non saludanai. Abánon, Diossen jatíbi matobo jawen jakon shinanman akinboreskin.

---

* **3:12** Ja noviembre oxe peokootax marzo oxe kaman, jao matsiyabi niweaba ikai, jatianra tsoabi ochó kayamai.

FILEMÓN Pablon Filemón kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ja Cristo kopí cárcel meran akana Pablonra, Timoteo betan ixon mia saludo bomai Filemón. Ja non akai teeribira min akai.

² Jainoax ja min xobon tsinkitai joi akaiboribira non bomai. Jain iki ja non poi Apia betan Arquipo, jabo iki atikoma meranbi nobetan tee akaibo.

³ Abánon ja non Papa Dios betan ja non Ibo Jesucriston, mato jakonax janon ixon, jawen jakon shinan matoki manhakin.

⁴ Jatíbitianra mia shinankin oranaitiibi en Dios iráke akai,

⁵ akonkin ja Ibo min noia, itan ikoni mia jaki koshia ninkaxon, itan jaskáakinribi ja non wetsabo min jato noia ninkákin.

⁶ Jatian noa iká keskatiribi mia jaki koshia ikenra en Dios yokatai, ja Cristo noixon non jakon jawéki atibo, mia jatíbi onanmanon ixon.

⁷ Eara kikini beneai, itan ja min jato noiatonribira ea koshimai. Minra jaskáaxon jatíbi Diossen joi akaibaon shinanbo kikinakin jakonhake.

Onésimon kopí yoyo ika

⁸ Jaskara kopíra Criston janenko ja atibo mia yoititanbi,

⁹ noianana ixonres en mia yoiai. Ea Pablora moa yosishoko iki, jatian rama iki moa Cristo Jesús kopi, ea cárcel meran akana.

¹⁰ Westíora jawékira nokon bake Onésimo en mia yokáxonai. Jara cárcel meranxon en joi bimaa ikax nokon bake keska iki.

¹¹ Moabora iká iki, ja Onésimo mia jan akintima westíora min yonoti. Ikaxbi ramara mia, itan ea noa akinnai.

¹² Jaskara ikenra moa jakiribi en miiba raanai. Eabi akai keskáakinribi nokóketian biwé.

¹³ Eara keena iki, já ebébi neno banétinin, ja en jakon joi yoiaitian ea cárcel meran akana ikai kaman, min toan ea jan akinti.

¹⁴ Ikaxbira min ea jen akamapari iketian en jaskáakashamai, ja min ea akinnon ixon en tearesaitian, min ea akinnama ikax, minbi shinanxon ea akinnai iti kopí.

¹⁵ Jawekeska ikaxa, ja Onésimo jawetio basi ikires miibakeax ochota iki, jaskata pekáo jatíbitian mibébi iti kopí.

¹⁶ Jatianra min yonoti keskáres moa itima iki, bebon jakonra itiki, mia jaon kikini keenai min wetsabi keská moa ikax. Eara kikini jaon keenai, jatian miakayara ibiresti jake, moa westíora joni keskáakinres shinanyamai, Ibon janenko min wetsa iketian.

¹⁷ Jaskara iken, mibé joi akai iketian, min wetsabi keskáakin ea shinannai ixon, eabi min biai keskáakin shinanbainxon, biwé.

¹⁸ Mia jakonmaabo iamaxon mia ribinabo iketian, en mia kopíanon ea yokáwe.

¹⁹ Enbishamanra nokon mekemanbi wishai; enra mia jatíbi kopíai kaai, enkaya ea kopíawe akin atitianbira en mia jaskáyamai, minkayara ea akonbireskin ribina keská iki, en joi yoiaitian ninkáxon min Cristo ikonhaa kopí.

²⁰ Jaskara riki noara ja wetsa rabébiresh keská iki, akonkin non Ibo noia ixon, ja en mia yokata jawékinin ea akinwe. Ea shinan raromawe.

²¹ Ja en yokata bebonbires min ati onanxon riki, nato kirika en mia neskáakin wishaxona.

²² Jainxonribi ea jain kaax, itiribi ea benxoaxonwe, maton eki oranabo ninkáxontaanan, mato oinni kanon ixon ea Diossen raantininra ea manáke.

Senentiaibi jato saludana

²³ Epaflassenra mia saludo bomai, jabé riki ea Cristo Jesús kopi cárcel meran akana.

²⁴ Jainxon ea jan tee akinnai Marcos, Aristarco, Demas itan Lucas, jabaonribira mia saludo bomai.

²⁵ Ja non Ibo Jesucriston, jawen jakon shinanman mato akinboresbanon.

HEBREOS

Hebreo joniboki kirika wishaa

Jawen Bake meranoax Dios yoyo ika

¹ Moatianbora, ichaakin itan, meskóakinbo, *profetabo meranxon non rekenbo Diossen yoyo aka iki,

² ikaxbi rama netebaonra, jawen Bake meranxonbiribi noa yoyo ake. Já meranxonra, jatíbi nete jonia iki, jatian jara jatíbi jawékinin Ibo imaa iki.

³ Ja riki ja Diossen penebires koshi noa jan oinmai, jawen ikábo Dios jisábishaman ixon, jatian janra jawen atipana join, jatíbi jawékibo koshiake. Jainoaxa jatíbi non ochabo noa soaxona pekáo, naikan kaax, Diossen mekayao yakata iki.

Diossen Bakera ángelbo xewina iki

⁴ Jaskataxa ángelbo xewina baneta iki, jabaon jane xewina kikin janeribi bia ikax.

⁵ Jawetianbira Diossen westíora ángelbi yoiana iki:

“Mia riki nokon Bake ramara ea min Papa iki”, akin.

⁶ Jatian jawen reken Bakebiribi nato neten raanaxa, Dios neskata iki:

“Jatíbi ja nokon ángelbaon rabibakanon”, iki.

⁷ Jatian ja ángelbo yoii ikai Dios neskati:

“Nokon ángelbo riki niwe keskabores jatian nokon yonotibo riki chii tiritai keskábores”, iki.*

⁸ Ikaxbi jawen Bakebiribi yoii ikai neskati:

“Jatíbitian Apo riki mia Diossé, jato ikinkinra, atibi keskáakin jato ikinnai.

⁹ Jakon jawékibores noixonra, jakonma jawékibo min omisa iki, jakopíra mia Diossen katota iki, min Dios ixon, jaskáaxonra, ja miibetan ikábo bebonbires, raro mia imaa iki”, iki.†

¹⁰ Jainoax iribai neskati: “Ibó, peokootiainxonbira, jaki mai koshitibo min aká iki. Ja naibo riki min mekemanbishaman, min aká teebo.

¹¹ Jatíbi jabora keyónoxiki, ikaxbi miabiribira, jatíbitian jaai keyóyamai, jatíbi jabora chopa ikai keskati payónoxiki,

¹² chopa atinra min katónoxiki, wetsa chopa sawetininra min anoxiki, ikaxbi miara miabi iti iki, min jatira jain keyota yamake”, iki.‡

¹³ Jawetianbira Diossen westíora ángelbi yoiana iki:

“Nokon mekayao yakáwe, ja min rawibo, en mia jan penítiaxonai kaman”, akin.§

¹⁴ Jatíbi ángelbo riki shinanres, ja kishpinmeetibo akinni tekanon ixon, jato Diossen raanabo.

2

Jan kishpinmeeti joi yoikaata

¹ Jaskara kopí riki, ja non ninkata joi non kikinakin onanna iti, noa wetsaorinake-tian.

* 1:7 Sal. 104.4 † 1:9 Sal. 45.6-7 ‡ 1:12 Sal. 102.25 § 1:13 Sal. 110.1

² Ja ángelbaon yoiai joibora, iká iki kikin koshi, jatianra ja senenhayamai yoitimatax ochaabo atixonbi, jato Diossen castigana iki.

³ ¿Jatian jawekeskataxmein noa kenekaati iki, ja kishpintinin ratéyamaa ikax? Nato kishpinti joira non Ibonpari yoikin peoa iki, japekáora ja ninkatabaonbiribi tekikin noa yoikana iki.

⁴ Jainxonra Diossenribi noa onanmaa iki, ja oinxon onanti, itan icha ratéti jawékiboribi axon, jainxon jan shinanna keskáakin, jawen tee ati onan shinanbo jawen jakon Shinan meranxon, noa menipakeanan.

Jesucristo, jawen wetsabo keská iká

⁵ Diossenra ja non yoii iitai bená nete nokóketian, ángelbo koshi iti jato imaama iki.

⁶ Jaskara ikenra, Wishá meran ikai neskati:

“¿Jawerin westíora joni min já shinanti?

¿Jawerin ja jonin bake min jairaakin shinanti?

⁷ Basimashokores ángelbo namanbires itira min imaa iki, jaskara ikenbira, kikinni ninkakaatai, itan aniakin oinkanai min imaa iki,

⁸ jatíbi jawékibora min jaki jenea iki”, iki.*

Jaskáakin jatíbi jawéki jaki jenea ikaxa, jawe jawékibi jaki jeneama yamake, jaskara ikenbira, jatíbishaman jaki jenekaata non oinyamapariai.

⁹ Ikaxbira, non oinnai ja Jesús, jawetio basires ángelbo namanbires iti Diossen imani, kikinni ninkakaatai itan ani joni iká, onitsapikaini mawata ikax. Noa noixonra Diossen jaskáakin mawámaa iki, já jaskataton jatikaxbi noa jakonkanon ixon.

¹⁰ Jatíbi jawékira Diossen aká ikax, jawenabires iki, jara keenai jatíbi jawen bakebo jawen pené netenko jabé jaai bokantinin. Jaskara kopíra, Diossen aká iki, jan jato kishpinmati Jesucristo, masábires tenemataan jakonman senena imakin.

¹¹ Jatíbi ja Diossenabo, itan jan jato Diossena imaiyabira, noa jatikaxbi westíora papayabicho iki. Jaskaranixa ja Jesús, nokon wetsabo riki mato akin jato atin rabinyamai.

¹² Jaskara yoiira ikai Wishá meran neskati:

“Miikiriakinra nokon wetsabo en jato yoinoxiki,

jainoax tsinkíkana xaranmeaxbora, mia rabii ea bewanoxiki”, iki.†

¹³ Jainoax iribai neskati:

“Jakira ea koshiai”, iki.‡

Jainoax iribai:

“Eara neno iki, ja Diossen ea menia bakebo betan”, iki.§

¹⁴ Ja jonibaon bakeabo riki, ja namibi itan ja jimibi, jaskáribiira joni ikax, Jesús namia itan jimiaribi iká iki, jaskaranixparira, já mawáti atipana iki, jaskáaxon ja retemisti koshia janharesnox, ja iki ja *Satanás.

¹⁵ Neskáaxonra xabáa iki, jatíbi ja mawátiki rakékin, jatíbitian *Satanás iboamaax jakana ikábo.

¹⁶ Jaskarainra onanti iki, ja ángelbo akinox nato neten Cristo joáma, jara joá iki, ja Abrahamman chiní rarebo jato akinti kopí.

¹⁷ Jatian jaskáakin jato akinti kopíra, jawen wetsabo keskáribi itoshia iki, jaskatax jawen atibo senenhai, itan noibataan, akinmis Diossen tee axonai *Sacerdotebaon Koshi inox, itan jato kopi mawáxon jonibaon ocha akábo shinanxonyamanox.

¹⁸ Jatian jaribi jaskati tanakaatibo onitsapita ixonra, rama ja jaskati tanakaataiboribi, jan jato akinti atipanke.

3

Jesús riki Moisés xewina

* 2:8 Sal. 8.4 † 2:12 Sal. 22.22 ‡ 2:13 Is. 8.17 § 2:13 Is. 8.18

¹ Jaskara iken, nokon wetsabó, mato riki Diossen jonibo, jawenabo inon ixon mato katoa ixonkaya, raana joni itan *Sacerdotebaon Koshiakin, ja Cristo Jesús shinankanwe, já ikonhaabo ixonra jaskara non jato yoiái.

² Jesussenra jan ati ikábo, Dios senenhaxona iki, jaskara tee ati ja imaa ixon, ja Diossen xobonko teekin, Moisésen aní keskáakinribi.

³ Ikaxbi Jesúskayara, ja Moisés akai bebonbires aniakin rabikanti imaa iki, ja xobo ayamakinbi, jan xoboaka jonires, kikinhakín rabionkanai keskáakin.

⁴ Jatíbi xobo riki westíora jonin aká, ikaxbi jatíbi nato neten já jawékibo riki, Diossen akábobires.

⁵ Moisésra iká iki, westíora yonoti ikax, ja Diossen xobonko teekin ja atibo senenhai, jatian jawen teera iká iki, ja ramakaya Diossen yoiti jawékibo ikonkon onanna ixon, jato onanmati.

⁶ Ikaxbi Cristo riki, Diossen Bake ikax, ja Diossen xobomea teebo akin, ja atibo akonkin senenhai, ja iki noabo yoií iká, já ikonhakin jeneyamai raro shinanyaxon, ja bii kati jawékinin manatabo ikax.

Diossen yoiabo ninkáxonti

⁷ Jaskara kopíra ikai, Wishá meran Diossen jakon Shinan neskati:

“Rama netebi mato Diossen yoiái ninkáxon,

⁸ maton jointibo chorishayamakanwe,

jaskati yoitimakin akana iki, jain joni jayamainkoxon Dios tanakin.

⁹ Jainxonra ja chosko chonka baritia,

en tee akaibo oinxonbi, maton rekenbaon ea tanakana iki.

¹⁰ Jaskara kopíra, jatoki sináxon en jato neskaa iki:

‘Jaton shinan meran benota keskábo ixonra, en jato eseabo ninkákashamakanai’, akin.

¹¹ Jaskara kopíra, ikonbiresi sinatax ea ikoni neskata iki:

Matora jawetianbi jikitima iki, ja en mato jain tantimati mainko”, iki.

¹² Jaskarabo, iken, koirameekanwe nokon wetsabo, jakonmabo ochati jointiabores ikaxa, ikonhakashamai ja jiria Diossibakeax, mato ochókanake.

¹³ Jaskáyamaikaya, netetiibi wetsabo betan eseanani, shinan koshikanwe, “ja rama netebi”, iki iká joi Wishá meran japariketian, jaskatax mato tsoabi ochan paraxon imaa, shinan jakonmaati yoitimakantima kopí.

¹⁴ Noabora moa Cristo betan iki, ikaxbira já ikonhakin peonontian iní keskatibi senenai kaman, noa jaki koshii jenéti yamake.

¹⁵ Jaskara yoiira ikai Wishá meran neskati:

“Rama netebi mato Diossen yoiái ninkaxon, maton jointibo chorishayamakanwe ja moatian yoitimatax ikáni keskatiribi”, iki.

¹⁶ ¿Jatian tsoaboki ikana iki, ja Diossen jato yoiái ninkataxbi jaki yoitimati? Jatíbi ja Egipto mainmea jato Moisésen pikonibora ikana iki, jaskati yoitimai.

¹⁷ ¿Jatian tsoabokiribiki iká iki, ja chosko chonka baritia Dios sinati? Ja ochax, jain joni jayamainkonias mawánibokira iká iki.

¹⁸ ¿Jatian tsoaboki ikonkon Diossen yoia iki, jain jato tantimati mainko jikimatima? Jatíbi ja jaki yoitimatabora aká iki.

¹⁹ Jatianra ikonkon non oinnai, ja Dios ikonhayamakanana kopí, ja main jikiamakani.

4

¹ Jaskara iken, jabé tantii kati noa Diossen yoini japariketian, koiranmeenon akanwe, mato jatíribora jabé iamanake.

² Jabaon akáni keskáakinribira, nonribi ja jakon joi yoikanai ninkata iki, ikaxbi ja ninkákanatonra, jawe jato akinyamaa iki, ja joi ikonhayamakanai kopí.

³ Ikaxbi ja ikonhaax, noa jaki koshiabora, jain tantiti netenko noa jikinoxikanai. Ja yooi iki iki Dios neskati:

“Eara sinatax ikonkon neskata iki:

matora jawetianbi jikitima iki, ja en mato jain tantimatinko”, iki.

Ikon riki, ja nato nete joniantianbi, jawen tee moa Diossen senenhaa iká,

⁴ jatian wetsankora ikai, ja kanchis nete yooi Wishá meran neskati:

“Ja kanchis nete itinra, jatíbi jawen teebo senenhayontaan, Dios tantia iki”, iki.*

⁵ Jatianra nato Wishá meran jakiribi yoiribiai:

“Matora jawetianbi jikitima iki, ja en mato tantimati mainko”, iki.

⁶ Ikaxbira maxkáparike, ja jain tantitiain jatíribibo weikanti. Jatian ja jatonpari ja jakon joi ninkatabora jikiamakana iki, jatónbinix yoitimatax.

⁷ Jaskara kopíra, jakiribi noa Diossen westíora nete meniribia iki, ja riki “rama netebi”, jara moa basi winóni pekáopari, Davidkan yoia iki, ja Wishá meran non yoiwana keskáakin:

“Rama netebi mato Diossen yoiai ninkáxon, maton jointibo chorishayamakanwe”, akin.

⁸ Jatian ja *israelbo Josuékan jato tantimani iketianra, wetsa netebo moa Diossen, yoiamakeana iki,

⁹ Jaskara ikenra ja Diossen jonibo, jakonax jain tantii bokantipari jareske,

¹⁰ jaweratoboki ja Diossen noa tantimati ikainko jikiai, jabora jawen teeainoax moa tantiai, jawen teebo ayontaan, Dios tantini keskatiribi.

¹¹ Ja jain noa Diossen tantimati ikainko jikinoxkaya, koshinon akanwe, jaskatax ja ikonhayamaibo ikáni keskatiribi, tsoabi ikantima kopí.

¹² Ja Diossen joi riki, jan jatia itan atipana koshia, ja riki, okenbekonbi kenshoya espada winoa kikinbires xatemis, jara jikiai, ja kaya meran itan shinan rebo ikain kamanbi, jainoax ja chichó joni meran iká jawékibo kamanbi. Jainxonra, ja non shinanbo itan non ati shinannaibo jishtiakai.

¹³ Jatíbi ja Diossen joniani jawékibora, já bebon joné iti atipanyamae, jaweara jatíbi jishtibires iki. Jara anoxiki, jatíbi ja non akábo non yoipakekin.

*Jesús iki *Sacerdotebaon Koshi*

¹⁴ Ja Diossen Bake Jesús riki, non ani *Sacerdotebaon Koshi, jara naikan kaa iki. Jaskara kopíra, ja ikonhaa ikax, jaki koshii noa jeneti yamae.

¹⁵ Ja non *Sacerdotebaon Koshinra, non atipanyamae onanxon, noa akinti atipanke, ja noa ikai keskatiribi jápari tanakaatibo winota ixon, jaskarabo winotibira ja jawetianbi ochayamae iki.

¹⁶ Jaskara iken, noa jan noia Dioskaya rakétanma benanon akanwe, jaskáaxon ja noa iorai maxkatatianshaman, jawen jakon shinanman noa jan akinti kopí.

5

¹ Jatíbi ja *sacerdotebaon koshibo riki, jonibo xaranmea katóxon, imakanabo. Jabo riki janekana, jato kopi Dios betan yoyo iti itan ja Dios menikanaibo jato boxonti, jainoax jatón ocha kopí yoina jato retexonti.

² Jatian ja *sacerdoteboribi, shinan koshimaboribi ixonra, jabaon ja onanmashokobo itan ja benota keská ikax ochaiboribi, noibataan, jato akinti atipanke.

³ Jatian jaskara shinan koshimabo ikax ochai ixonra, jatón ocha kopibi itan ja jonibaon ochaibo kopíribi jabaon Dios yoina retexonti jake.

⁴ Tsoabira, nato ani teeain janbix jikiamai, ja Diossen kenaabores riki, ja nato ani tee biaibo, ja Aarónra aká iki, jaskáaxon janekin.

⁵ Jaskáribira, Cristo janbixbi ja *Sacerdotebaon Koshi iti janekaayama iki, Diossenbira aká iki, ja ani tee menikin, jara iká iki neskati:

* 4:4 Gn. 2.2

“Mia riki nokon bake,
rama riki ea min Papa”, iki.

⁶ Jainoax Wishá meranribi ikai neskati:

“Mia riki jatíbitian *Sacerdote, ja Melquisedec iní betan senenribi”, iki.

⁷ Cristonra nato neten inontian, koshin sai akin, itan winiananbibo, Dios yokákin orana iki, ja mawátiainoa janres já xabáati atipana koshia iketian; jaskáketianra, jawen joi senenhaxonai iketian, jan yokatabo Diossen ninkáxona iki.

⁸ Jatian jakaya Diossen Bake ixonbira, onitsapixon Criston onanna iki, jawekeskarin ja joi senenhai iti iki ixon,

⁹ jatian jaskáakin jatíbi senenhaxa, jatíbi jawen joi senenhaxonaibo, jato jan kishpin-mai itoshia iki.

¹⁰ Jatianra Diossen janea iki *Sacerdotebaon Koshi iti, ja Melquisedec iní betan senenribi.

Diossen joinko bebonti yoi iká

¹¹ Neskara jawékibo non mato yoitira ichapari jake, ikaxbira onantishamahakin non mato yoitibo atikoma iki, ninkáxonbi maton ishton onanti atipanyamai kopí.

¹² Moa basi Diossen joi akaibo ikax, wetsabo jato axeati onanbo ititianbi riki, ja peokin onanti Diossen joibo jakiribi yoikantinpari mato keeni. Ja bake keskáshokobo ixon, chorish jawékiayamakin, lecheshokores jawékiak keskábopari iki mato.

¹³ Jatian ja lecheshokores jawékiabo riki, xoma akai bake keskabores, atibi keskákin shinanti onanmabo.

¹⁴ Ja chorish jawékiatibora yosibaona iki, moa pontéakin shinanti onanbaona. Jabaonra moa axeabo ixon, onannai ja jakon itan jakonma jawékibo.

6

¹ Jaskara iken, bebon chibanresnon akanwe, ja Diossen joi non akonkin onannai kaman. Ja peokin onanti Cristo kiriti iká joibora non benaakin yoiamai. Ja reken non onannabo iki, jan noa mawátiaian boti jawékibo moa akonkin jeneti, jainoax Dios ikonhaax jaki koshiti,

² jaskatax bautizameti; ja joi akaibo mamepasxon jatoki oranti; ja mawatabo jakiribi jiriti; jainoax jatíbitian jaskara itiakin noa Diossen yoiti nete.

³ Nato jawékibora non jato onanmaboresti jake, Dios keenketian.

⁴ Kikinshaman itikoma riki, ja Diossen joi ikonhaax iitibi, Dioski ochókanabaona. Jabora ja naikanmea jato Diossen menia biax, raroshaman ikanabo iki, itan ja Diossen jakon Shinan moa bia ikanaboribi iki,

⁵ jainxon ja Diossen jakon joi moa ninkata ikanaboribi iki, itan ja bená netenko jawen atipana koshiabi Dios iki kaai, moa onanna ikáboribi iki.

⁶ Jabora moa Dios ikonhakin jenea ikax, jakiribi shinanmeetanan, banéti atipanyamakanke. Jabora ja icha jonibo bebonxon jaki shirokin, jakiribi ja Diossen Bake korosen axon tasai iikanai.

⁷ Jarake maibo, jaki oi kexto manaitian, kikinhakin tsitsiai, jatian ja wain teetaibo jato jakonshaman bimi imaxonketianra, Diossen jakonhai,

⁸ ikaxbi ja xobiabi moxares xoxomai maira, jakonma iki. Jara moa Diossen jakon-mataan, chiikan menoxon keyotires iki.

⁹ Ikaxbi neskáakinbo mato yoixonbira, non onanke, nokon wetsabó, matora moa kishpinmeetabo ikax, kikin jakonhain ikanai ixon.

¹⁰ Dios iki pontébicho shinanya, jara ja maton aká jawékibaon, itan já noixon jawen jonibo maton jato akinnaton jainoax ramakamanbi jaskáakin maton akinni iitaibaon shinanbenoyamai.

¹¹ Ikaxbi non mato keenxonai riki, ja mato westíorabokaya, nete senenai kamanbi, jaskara shinanyabi mato ikanti, ja jaskaraton manatax itai maton bii kaai kaman,

¹² Noara keenyamai, mato chikish itin, jaskáyamaikaya ja Dios ikonhaax jaki koshiabo ixon, jatsanyamakin, ja jatíbitian jayáti jato Diossen meniti yoia bii kaai, mawakanwe.

Ja senenhabekonti joi Diossen senenhai

¹³ Ja senenhabekonti joi Diossen Abraham yoinontianra, já xewina wetsa joni, ja bebonmeax yoyo iti yamakettian, janbix yoikaata iki, jan yoiabo akonkin senenhanox.

¹⁴ Jatian neskáakin yoia iki: “Enra akonbireskin mia jakon imati iki, jainxonra min rareboporibi kikinbiresakin en mia kaimaxonoxiki”, akin.*

¹⁵ Jaskáakin Diossen yoia jatsanyamakin manaaxa, ja Diossen jaskara imanoxon yoia keskáshaman, Abraham iká iki.

¹⁶ Jonibaonra akai, jato yoyo ika joi ikon inon ixon, jato xewina jonipari janekin, jatian jaskáakin jato yoiakanara, moa tsonbi jawe yoiti yamai, akonkin senenhati iketian.

¹⁷ Diossenra, ja jatíbitian jayáti jato meninoxon yoini bikantibo, onantiakin jato oinmakasa iki, já yoyo ika joibo wetsaayamakin. Jaskara kopira, ja jato menitibo ikon inon ixon, janbi jato yoia iki.

¹⁸ Nato jawékibaonra Dios jansoti atipanyamake, jan noa meniti yoiabo, itan akonkin senenhanox já yoyo ikabora wetsaressibiati atipanyamake, jaskaratonra ja noa koiran-non ixon non Dios benaabo, itan jaki koshiax noa jaon manatabo, koshi itan shinan jakonshamanres noa imai.

¹⁹ Ja nato manátininra jaoraobi taxkemayamakin, akonkin non kaya koiranna iki, taxkemayamakin *anclanin wapóro tewanai keskáakin. Noa jan manatarara, ja Diossen xobo meran iká chopa panaabi bebanbaini, naikan nokota iki,

²⁰ ja Diossiba nokóti baira moa noa Jesussen kepenxona iki. Jaskataxa, ja Melquisedec iní betan senenribi, jatíbitian *Sacerdotebaon Koshi iki jikia iki.

7

Jesús betan Melquisedec

¹ Nato Melquisedec iká iki, Salemhainoa apo, itan ja ani Diossen *sacerdote. Jatian ja wetsa apobo betan reteanankin jatoaresax, Abraham joáitianra, Melquisedec kaa iki ja bechii, jainxonra jatíbinin jakon itin keenxonni, jaki jakoni yoyo ika iki.

² Jatianra Abrahamman, ja reteanantiainxon jato bichina jawékibo, chonkankonia westíorabo Melquisedec menia iki. Ja Melquisedec iki iká riki, rekenpari “atibi keskáakin jato ikinnai apo”, iki iká. Jatian Salemhainoa apo iki iká riki “xabashaman imamis apo”, iki iká.

³ Ikaxbira tsonbi onanyamake tsoaboki iká iki, jawen anibo itan jawen reken rarebobo ixon, jainoax, jatian pikota itan jatian mawataribi, tsonbi onanyamake. Jaskara Diossen Bake keskaribi ikaxa, járibi jatíbitian *sacerdote iki.

⁴ Jaskara iken rama oinkanwe, ja Melquisedec iká iki kikin joni, jaskara kopíra, ja non reken papashoko Abrahamman ja apobo betan reteananson jato bichinabo, chonkankonia westíorabo já menia iki.

⁵ Jatian ja Moiséssen esekan yoiaira iká iki, ja Levikan rarebobo sacerdote ikábaonres, ja jemamea jonibo jatíbi jaton bia jawékibo, chonkankonia westíorabo jato yokati, jatoribikaya Abrahamman rarebobo ikax jaton wetsabo ikenbi.

⁶ Ikaxbi Melquisedecanra, Levikan rarebo ixonmabi, chonkankonia westíorabo Abrahamman menia bia iki, jatianra jakon itin keenxonni, jaki jakoni yoyo ika iki. Ja Abrahammanra aká iki ja Diossen jaskara meniti yoiabo bikin.

⁷ Jatian nonra onanke, ja jakon itin keenxonni jatoki jakoni yoyo ikaibo, ja jaki jakoni yoyo ikai joni xewinabo.

---

* 6:14 Gn. 22.17

⁸ Ja nato netenxon, chonkankonia Westíorabo menikana biaibo riki, mawatai jonibo, jaskara ikenbira, Wishá meran yoiai, ja chonkankonia westíorabo menikana bia ikaxbi, Melquisedec japiaia.

⁹ Jatianra non yoiti atipanke, ja Levikan rarebobo ikax sacerdote ixon, ja rama chonkankonia westíorabo menikana bii iitaibaonribira, Abraham meranxon, chonkankonia westíorabo Melquisedec menikana iki ixon.

¹⁰ Ja Abraham reteanantanax joaitian, ja bechii Melquisedec kanontianra, ja Abrahamman chiní bakebo joniamapari ikaxbi, moa ja meran ikana iki.

¹¹ Diossenra *Israel jonibo ja sacerdote *Levitabo meranxon, jawen esé jato onanmaa iki, jatian ja nato sacerdotebaon jonibo jakon imati atipana iketianra, moa Aarónman rareboainoax, iamai ja Melquisedec iní keskaribi, wetsa sacerdote joti maxkáyamakeana iki.

¹² Jatian moa wetsabo sacerdote iketianra, eséboribi moa wetsaresibi kaai.

¹³ Jatian ja yoii Wishá meran ikai non Ibora, wetsa tsamá Israel jonibaon rarebo iká iki, jainoara tsoabi sacerdote ikáma iki.

¹⁴ Jatíxonbira onankanke, ja non Ibo Judakan rareboibakeax pikota, jatian ja rareboibakeax sacerdote itibora, Moisés jawebi yoiamaa iki.

¹⁵ Jatian jaskarainra onantibires iki, ja nato bená *sacerdote pikota Melquisedec iní keskaribi.

¹⁶ Jara ja jawerato rareboibakeaki iti iki ixon, esekan yoiai keskati ikáma iki. Jara jatíbitian jati atipana koshin imaa iká iki.

¹⁷ Jaskatira ikai Wishá meran já yoii Dios neskati:

“Mia riki jatíbitian sacerdote,
ja Melquisedec iní betan senenribi”, iki.*

¹⁸ Jaskara ikaxa, ja moatian esé moa jawemabi, baneta iki, jawe koshiomabobi itan iresbiresa.

¹⁹ Ja Moisésen esekanra, jato jakon imati atipanyamaa iki. Jatian jawen toanra wetsa bebon jakonhira iki, noa jaon manata, janra noa Diossiba jakonhaxon nokómai.

²⁰ Jara Diossenbi imaa iki, akonkin jaskara iti yoitaanan. Jatian ja wetsa *sacerdotebora janekaakana iki, akonkin jaskara itibo yoixonmabi.

²¹ Ikaxbi ja non Ibo itinkora, Diossenbi akonkin jaskara iti yoia iki. Jaskara yoiira ikai Wishá meran neskati:

“Ja non Ibonra akonkin jaskara iti yoia iki:

Mia riki jatíbitian sacerdote,
jatianra wetsaresibiakin moa min shinantima iki”, akin.

²² Jaskarainra Jesús iki, ja jakonhira senenhabekonti bená joi Diossen nobetan aká, iorai jakon.

²³ Ja reken sacerdotebora ikana iki icha, mawákin moa jaton tee chibanti atipanyamaibo ikax.

²⁴ Ikaxbi Jesús, jawetianbi mawáyamai ikax, jawen toan wetsa sacerdotebo jikiti atipanyamake.

²⁵ Jaskara kopíra, ja Dioski nokókasi jaki beaibo, jatíbitian jato jan kishpinmati atipanke, jara jatíbitian jake, jaskáaxon jato Dios yokáxonti kopí.

²⁶ Jaskara ikaxa Jesús iki, ja jaskarashaman Sacerdotebaon Koshi noa jan maxkata ikátiai. Jara ochaoma iki, jakopi jakonmanin yoikanti yama, itan jawen jakonmaomabi iki, jara ochayabo betanma iki, itan jara Diossen naikan boá iki.

²⁷ Jara wetsa *sacerdotebaon koshibo keskáma iki; jara maxkáyamake, jawen ochabo kopípari, ataanan, japekaopari ja wetsabaon ocha kopibo netetiibi, yoina retexon menotinin. Jaskáyamaikayara moa jatíbitian iká iti kopí, westíoraibicho janbix menikaatax, non ochabo kopí Jesús mawata iki.

* 7:17 Sal. 110.4

²⁸ Ja Moiséssen esekan yoiai keskáakin, *sacerdotebaon koshi iti imakinra, ochaya jonibo janekantikanai. Ikaxbi ja esé jato menia pekáora, sacerdotebaon koshi iti, Diossen jawen Bake janea iki, jara jatíbitian jakon itiakin imaa iki.

8

*Jesús riki ja *Sacerdotebaon Koshi*

¹ Ja non yoiibeá bebonbires jakon riki, ja non *Sacerdotebaon Koshi naikan itina, Diossen ani yakati mekayao yakata.

² Jainoaxa teeti itai, *sacerdote keskati, ja ikonkon Diossen xobonkonixshaman, ja xobo riki non Ibonbi aká, jonibaon akáma.

³ Jatíbi sacerdotebaon koshibo riki, Dios bexonkanai jawékibo jato menixonti, itan yoina retexon jato menoxonti janekanabo. Jaskara kopíra, Jesucristonaribi jati jake, ja jato Dios menixonti.

⁴ Jatian nato mainbi ikaxa, jawekeskataxbi já sacerdote iamakeanke, nenora moa sacerdotebo jake, ja Moiséssen esekan yoiai keskáakin, Dios jawéki bexonkana jato menixonabo.

⁵ Ikaxbi nato sacerdotebaonra, jaton tee akanai, Diossen xobonkoxon, ja riki naikanmea Diossen xobo jisáakin aká. Ja naikanmea jisá non onanna riki, ja Moiséssen Dios xoboaxonaitian, Diossen neskáakin yoia iketian: “Ja mananmanxon en mia jaskáakin ati oinmani keskáakinshaman, jatíbi awé”, akin.

⁶ Ikaxbi ja Sacerdotebaon Koshi iti tee Jesussen biatoninra, jato winoke, já meranxonra wetsa jakonhira bená ja senenhabekonti joi Diossen aká iki. Jara akonkin senenhati ixon, Diossen yoia jakonhira joiboki koshike.

⁷ Ja reken Diossen jato betan senenhabekonti joi aká jatíbi jakonbires iketianra, wetsa bená senenhabekonti joi, Diossen jato betan ayamakeana iki.

⁸ Ikaxbi jonibaon senenhayamakanai oinnax, Ibo iká iki neskati: “Ibonra yoiai: Netera nokónoxiki, ja *Israel jonibo itan Judá jonibo betan, en bená senenhabekonti joi ati.

⁹ Ja nato bená senenhabekonti joi en akaira, ja Egipto mainmea jaton rekenbo en metsontaanan pikonontian aní keska itima iki. Ja en senenhabekonti aká joibo, jabaon senenhayamaitianra aká iki, en jato jenekin, ikira ikai ja Ibo.

¹⁰ Ja netebo moa winota pekáo, *Israel jonibo betan, en bená senenhabekonti joi akaira inóxiki, neskara ikira ikai non Ibo: Nokon esébora jaton shinan meranbo en imanoxiki, itan jaton jointi meranra en wishanoxiki. Eara inóxiki jaton Dios, jatian jabora inóxiki nokon jonibo.

¹¹ Moara maxkáyamanoxiki tsonbi jabé joni, itan jawen kaibobo non Ibo onankanon ixon jato yoiti, jatíxonbira ea onannoxikanai, ja kikin itan kikinma jonibaonbi.

¹² Ja jakonmabo akanatonra, ea shinanbenoti iki, jaton ocha akábora jawetianbi en jato shinanxontima iki”, ikira ikai non Ibo.*

* 8:12 Jer. 31.31

¹³ Ja bená senenhabekonti joi atikiriti Dios yoyo ikátoninra, ja moatian senenhabekonti joi aká, moa jawemabi imaa iki, jatian moatian ikaxa, basima maxkáke moa keyoti.

9

Nato mainmea itan naikanmea Diossen xobo

¹ Ja reken senenhabekonti joi Diossen aká inontianra, nato mainxon Dios rabiti kopí jawen xobo meran jikinoxon, jaskara senenhatibopari jaa iki.

² Ja Dios betan nokoananti xobo iká iki, neskáakin akana. Reken iká iki, westíora nachite, ja iká iki “Dios rabiti chité”, akin akanai, jain iká iki *candelabro, itan Diosbiribi bexonkana pan jain akanai mesaribi.*

³ Jatian ja rabé, itin chopa nachitea pekáora iká iki, ja “Dios iká chité”, akin akanai.

⁴ Jain iká iki westíora jainxon *inciensio menoti orobires akana, itan ja senenhabekonti joi aká jan onanti imai bonanti oronbires jatiobi sikaaketana. Ja bonantiain iká iki oro akana westíora jarra, maná napokoya, jainribi iká iki, ja Aarónman kekoti jakiribi xoxoa, itan ja senenhabekonti joi aká jain wishakana tablaribi.†

⁵ Jatian ja bonanti pekatén iká iki ángel querubinbo akana, jain Dios iká onanti inon ixon, jaton peibaon iká iki ja bonanti mapoa. Ikaxbi ramaparira nato jawékibo non mato onantiakin yoiti atipanyamae.

⁶ Jatíbi neskara jawékibo moa ayonaxa chibanmai ja *sacerdotebo jikikatikanai ja reken xobo chiteain, jaskáxon Dios rabiti kopí.

⁷ Ikaxbi ja wetsa chité ikainra, ja *sacerdotebaon koshibicho baritatiibi westíoraibicho, jikikatitai. Kakinra yoina retexon, jawen jimi bokátikanai, jaskáxon jawen ocha kopibi itan jakonma akinbi onanyamaresi jonibo ochai kopíribi, Dios meninoxon.

⁸ Neskara meranxonra, ja Diossen Shinanman noa onanmai, ja reken chité, Diossen xobo meran japariketian, ja Dios jain iká chité kepenmapari iká.

⁹ Jatíbi neskara winotatonra, rama netebaon noa oinmai, ja Dios menikanai jawékibo, itan ja yoina retexon Dios menikanaitonin, ja jain Dios rabii tsinkitaibaon shinan meran iká jakonmabo, jato soaxonti atipanyamaa.

¹⁰ Jaskáakin akanabora iká iki, piti betan xeati, jainoax Dios bebon jakon inox chokítibo. Jaskarabora nekebi senenhati jawékibores ikax, jatíbi jawékibo wetsaresibi Diossen imai kamanres iki.

Criston jimi

¹¹ Ikaxbi Cristora moa joá iki, já riki rama ja *Sacerdotebaon Koshi. Jara rama jatíbi noa winotai jawékibo non yoiai. Ja sacerdote ikax jainoax teetai, Diossen xobo riki; bebon jakonhira itan kikinhora, jara nato netemea jonibaon akáma iki, jaskaranixa nato netemeama iki.

¹² Cristora, ja cabra itan waka bene jimi Dios meniti kopí, jain Dios ikainko kayamaa iki, jara kaa iki, jawen jimibi boxoni. Jainra já jikia iki, moa jatíbitian iká iti kopí, westíora potábichores, jaskáaxonra, ochankoni ax jatíbitian xabakaatabo itiaikin, noa imaa iki.

¹³ Ikon riki, ja jainxon Dios yoina menoxontiainxon, ja cabra, ja waka benen jimi, itan ja waka awin menokana poton, jakonma aká jonibo, jan kachaxkanai. Jara nekebi jakon itiaikin jato imati atipana koshiares iki.

¹⁴ Jatian nato jawékibo jaskara ikenra, ja Criston jimikaya bebonbires atipana koshia iki. Ja Cristora, jatíbitian ja Shinanman imaa, ochaoma ikax, janbixbi Dioski menikaatax mawata iki. Jawen jiminra noa jan mawátiaín boti, non shinan meran iká jakonmabo noa soaxonai, jaskáxon ja jatíbitian jaa Dios non tee axonon ixon.

* **9:2** Candelabro riki, jain joé yasánti kanchis poyanya. † **9:4** Ja manára iká iki, trigo bero keska. Jara pan axon pikanai iká iki.

¹⁵ Jaskara kopíra, Jesucristo iki, ja bená senenhabeonti joi akainko jato kopi yoyo ikai, já mawatatonra, ja reken senenhabeonti joi aká inontian ochakani jonibo jato xabáai, itan ja Diossen kenaabaon, jatíbitian jayáti jato meniti yoinibo bikanon ixon, jato atikonhaxonai.

¹⁶ Jaskatax westíora testamento akanai kirika wishaa koshi iti kopíra, jan wishaa jonipari moa mawata iti jake.‡

¹⁷ Ja wishaa joni mawatamapari ikenra, ja wishá jawe koshiomabi iki, jawetianki ja joni mawatai, jatianparira ja wishá koshi iki.

¹⁸ Jaskara kopíra, ja reken senenhabeonti joi Diossen akainko, yoina retekana jimiribi chikota iki.

¹⁹ Moiséssenra jatíbi jonibo, ja esé meran iká, jatíbi senenhati joibo jato onanmaa iki, jaskáa pekáora joshin lana betan westíora isopo poyan bia iki, jaskáaxonra ja wakabake betan cabra jimi onpaxen meskoatonin pokotaanan, ja esé kirika itan jatíbi jonibo jato kachaxa iki.

²⁰ Jato yoia iki: “Nato jimi riki ja senenhabeonti joi jan onanti imai, ja senenhanon ixon mato Diossen axona”, akin.

²¹ Jainxonribi ja Diossen xobo, itan ja meran iká jatíbi, ja Dios rabikin akanai jawékiboribi, yoina jimin Moiséssen kachaxa iki.

²² Ja esekan yoiai iká iki, jatíbi jawékitanishaman jimin soakaatai, jatian jaskati jimi chikoyamaitianra, Diossen jaton aká ochabo shinanxonkin jeneyamai.

Cristonres jonibaon ocha soai

²³ Jaskara kopíra atiora iká iki yoina reteti, ja naikanmea jisaakin akana xobo meran iká jawékibo, jan Dios bebon jakon imati kopí. Ikaxbi ja naikanmea jawékibora maxkáke, ja yoina retekana winoa bebonbires jakon wetsa jawéki.

²⁴ Cristora ja naikan iká jisaakin jonibaon Dios xoboaxona meranshoko jikiamaa iki, jara jikia iki, ja naikan iká, ikon Diossen xobonkobishaman, jaskatax rama Dios behomeax noa kopi yoyo inox.

²⁵ Jara ichai jikinox jain jikiamaa iki, ja baritiatibi sacerdotebaon koshi, jain Dios iká chiteain yoinanin jimires boi jikiai keskati.

²⁶ Jatian jaskati iwanketianra peokoonontianbi, Cristo moa ichai mawata ikeanke. Ikaxbi rama moa netebo senenkaitianra, westíoraibicho janbix menikaatax mawati Cristo jóa iki, jaskáaxon non ochabo noa soaxonti kopí.

²⁷ Jatíbi jonira westíoraibicho mawatai, jaskata pekáora jaton akábo kopí jain bokantibo jato yoixonti nete nokotai.

²⁸ Jaskatiribira Cristo janbix menikaatax westíoraibicho mawata iki, jaskáaxon icha jonibaon ochabo jato soaxonti kopí. Japekáora jakiribi joribanoxiki moa jaton ochabo soaxonima, jaon manatabo jato kishpinmaires.

10

¹ Ja Moiséssen eséra iká iki, ramakaya iki kaai jakon jawékibaon otares, ikonkon jabishamanma. Jaskara kopíra ja esekan jawetianbi ja baritiatibi yoinabicho Dios retexonaibo jato jakon imati atipanyamake.

² Ja esekan akonkin jaton ochabo soaxonti atipana iketianra; ochaitonin shinanmeeyamakin, Dios yoina retexonkin moa jenekeankana iki.

³ Ikaxbi ja Dios yoina retexonkanaibo riki, ja ocha akábo jato jan baritiatibi shinanmai,

⁴ ja waka benebaon jimin itan ja cabrabaon jimin, ochabo soati atipanyamaa kopí.

⁵ Jaskara kopíra Criston nato neten jokin Dios neskaa iki:

‡ **9:16** Testamento riki, westíora jonin japarixon kirika wishaa. Ja wishá meranra yoiai, tsoabaonki jatíbi já jayata jawékibo mawata pekao biti iki ixon.

“Miara yoina retexonkantinin,
itan jawékibo menikanti
keenyamai, jaskáyamakinra
jonin yoraya min ea imaa iki.

⁶ Miara keenyamai ja
yoinabo
menokanti, nin ochabo
soaxonon ixon jawékibo
menokanti.

⁷ Jakopíra en yoia iki:
‘Nenora ea itinke ja ea yoi
kirika meran wishakaata
keskati, ja min shinanna
keská ati kopí Diossé’ ”, akin.*

⁸ Rekenpari yoiai riki: Dios keenyamai yoinabo retexonkantinin, nin jawékibo menikantinbi, nin jaton ocha soati kopí yoinabo kikinakin keyo menoxonkantininbi. Jaskara jawékibo esekan ati yoiai ikenbi.

⁹ Jainoax iribai: “Nenora ea joke min shinanna keská akí”, iki. Jaskáaxonra ja moatian yoinabo retekatikanaibo keyotaanan, jawen toan bená jawéki aká iki.

¹⁰ Diossenra noa jawenabobiribi imaa iki, ja Jesucristo Diossen keena keskáres akí, janbixbi westíoraibicho menikaatax, mawata iketian.

¹¹ Jatíbi *sacerdotebaonra netetiibi ichaakin yoinabo retekanai, jaskaraton jawetianbi ochabo soati atipanyamakenbi.

¹² Ikaxbi Jesucristora, westíoraibicho ochabo kopí mawata iki. Jaskata pekáora Diossen mekayao yakata iki.

¹³ Jainra itinke, jawen rawíbo Diossen jain já penítiaxonai kaman.

¹⁴ Janra westíorai mawatatonbicho, ja Dioski kikinni menikaatabo, jatíbitian jakonman senenabo itiakin jato imaa iki.

¹⁵ Jatian jara Diossen Shinanman noa onanmai neskáakin yoixon:

¹⁶ “Ja netebo winota pekáo, ja bená senenhabekonti joi en jato betan akaira, inoxiki neskara ikira ikai ja Ibo:

Nokon esébora jaton jointi meran en imanoxiki,
itan jaton shinan meranra en wishanoxiki.†

¹⁷ Jatianra jaton jakonma akábo, itan jaton ochabo moa jawetianbi en jato shinanxonyamanoxiki”, iki.‡

¹⁸ Jaskáakin ja ochabo moa noa shinanxonyamai ikenra, ja ochabo kopí moa Dios jawékibo meniti maxkáyamake.

Dioski koshii jenétima

¹⁹ Jaskara ikenra en mato yoiai nokon wetsabo, ja Jesucriston jimi kopíresa, rama rakétanma jain Dios iká chité meran noa jikiti atipanke,

²⁰ ja chopá nachitebi bebanbainkin, jan jati bená bai noa jan kepenxonatoninbi. Ja iki jawen yorabi yoi iká.

²¹ Noara ja Diossen xobo koiranna, westíora kikin ani *sacerdoteya iki.

²² Jaskara iken, shinan meran ikonkon ikax, itan akonkin ikonhaa ikax, jain Dios ikainbishaman nokónon akanwe. Moa shinan meran jakonma aká soakaatabo itan nekebi moa jakonshaman onpaxen chokita keskábo ikax.

²³ Jawenbi taxketimaakinkaya, ja noa jaon manata, ikonhakin jeneyamanon akanwe. Diossenra noa yoia jawékibo senenhati iki.

* 10:7 Sal. 40.6-8 † 10:16 Jer. 31.33 ‡ 10:17 Jer. 31.34

²⁴ Jaskatax wetsabo betan akinananni bebonbires noimis iti, itan jakon teebores atikaya shinanon akanwe.

²⁵ Dios rabí tsinkiti jeneyamanon akanwe, ja jatíribibo jaskati axeabo ikax boyamai keskati iamai. Jaskáyamaikaya wetsabo betan shinan menianannon akanwe; ja non Ibo joti nete moa ochómabires iketian ointaan.

²⁶ Jatian ja ikon joi onanna pekáobi, nonbix keenax noa ochakaresaitianra, ja ocha kopi mawáti, moa wetsa jawéki yamake.

²⁷ Jatianra noa manáresti iki, ja non akábo yoixontaanan ja jakonmabires masá teneti chii tiritai meran, Diossen jawen rawibo jato potatiainribi noa potatinin.

²⁸ Jatian jaweratoki ja Moiséssen eséki yoitimatai, jara rabéxon, iamax kimishaxon, oinxon ikon yoiaitian jawebi onísayamakin reteti iká iki.

²⁹ Jaskara iká ikenra, bebonbires castigamekanti iki, ja Diossen Bake moa ikonhaya-makin jamatai keskáakin akaibo, itan jawen jimi noa kopí chíkoni ikonhayamaibo, jainoax jan noa noia Diossen Shinanki jakonmaibires yoyo ikaibo. Ja jimi riki ja senenhabeonti joi aká jan onanti imai, ja meranxonribira, jabo jawenabobiribi jato imaa iki.

³⁰ Nonra onanke ja Ibo neskati yoyo ika: “Enra jonibo jato ramiakai, jabaon jato aká keskáakinribi jato kopíxonkin”, iki iká. Jainoax iribaa iki: “Ja Ibonra, jaton akábobiribi jawen jonibo jato yoixonoxiki”, iki.

³¹ ¡Kikinbires onsá riki, ja jiria Diossen mekenman paketi!

³² Ikaxbi matonbiribi shinankanwe, ja reken maton Diossen joi ikonhanontianra kikin, atikomabires onitsapiti jawékibo, koshi shinanyaxonres maton tenea iki.

³³ Jatíribi matobora, icha jonibo bebonxon, mato masábo tenemaanan, mato ichaabokana iki. Jatian jatíribibora jato jaskáakin akanaibo betanribi kikinni onit-sapikana iki.

³⁴ Jaskáakanabira, ja cárcel meran akana joi akaiboribi maton jato noibaa iki. Jainxon mato jayata jawéki mato bichinkanabi, mato raroreskana iki. Naikan kaxonra bebon-bires, itan keyóyosma jawéki non binoxiki iki ixon onannax.

³⁵ Jaskara iken, Cristo ikonhaax jaki koshii jeneyamakanwe. Jatianra jan mato meninoxon yoia jawékibo, maton binoxiki.

³⁶ Matobora ja onitsapiti jawékiain koshi shinanyabo iti maxkákanke. Jaskatax ja Diossen shinannai keskáshamanbo itaanan, jan meninoxon yoia jawékibo maton biti kopí.

³⁷ Wishá meranra ikai neskati: “Basimara joti jake, ja joti joni.

³⁸ Ja ea ikonhataan, jakoni jaax eki koshiabora, janoxikanai, ikaxbi ea ikonhakin jenekanabo ikenra jato betan nokon shinan jakonshaman itima iki”, iki. §

³⁹ Ikaxbi noara, já ikonhakin jenetaanan, manotiaian boaiboma iki. Jaskáyamaira noa já ikonhaax kishpinmeetabo iki.

11

Oinxonmabi ikonhati

¹ Ja ikonhaa iti riki, oinnaxmabi, ja non biti jawékinin manata iti. Ikon riki ixon, non oinnama jawékibo ikonhati.

² Jaskáakin ikonhaa ikenra, ja non rekenbo jato Diossen oinna kikin jakon jonibo ikana iki.

³ Ja ikonhaa ixonra non onanke, nato nete joniakin, jawen yoyo ikatoninres jatíbi jawékibo Diossen aní. Jaskara kopíra, ja non oinyosma jawékibo Diossen aká, non rama oinnai.

⁴ Ikonhai ixonra, Abelnin ja Caínman aká bebonres, jakon yoina retexon, Dios menia iki. Jaskara kopíra, Diossen atibi keskáakin akai joni oinna iki, itan jan menia jawékiribi bixona iki. Jaskáakinra moa Abel mawata ikenbi, ja ikonhaax jaki koshia iní jawékinin noa shinanmaboresai.*

⁵ Jaskáakin já ikonhaax jaki koshia ikenribira, mawáyamanon ixon, jiriabi nato mainmea Diossen Enoc boá iki, jaskáakin moa Diossen boa íketianra, moa tsonbi oinyamaa iki. Wishá meranra akai yoikin, ja boamatianbira Dios keenai keskáshamanres Enoc iká iki ixon.†

⁶ Ikaxbi já ikonhama ixon, Dios keenai keskábo ati jawékira atikoma iki. Ja Dios benaitoninra ikonhati jake, Diosra jake ixon, itan já benaibora, ja bikanti jawékibo jato meniai ixon.

⁷ Ja ikonhai ixonra, Noekan jan oinyosma jawéki winoti kaaibo, Diossen yoiaibo ninkátaanan, jawen rareboyabi kishpinmeenoxon, ani wapóro aká iki. Jaskáakin ikonhaxonra, jaton akábo ja nato netenmea jonibo jato yoixona iki. Jaskara kopíra, já ikonhaax, atibi keskáakin akai joni baneta iki.‡

⁸ Já ikonhaa ikaxa, Abraham Diossen kenaa, yoitimayamai ja janbi meninoxon yoia main jaai kati kopí, pikota iki. Jara jawen mainmeax kaa iki, jaweranoki, ea kaai ixon onannaxmabi.§

⁹ Jaskáakin já ikonhaa ikaxa, ja Diossenbi menia main ikaxbi wetsankoniax joá joni keskatires jaa iki. Jara jakatiaí, chopa xobo meranres. Jatian Isaac betan Jacobribi jaskati jakana iki, jaboribi jaskara jawéki jato meniti yoia ikax.*

¹⁰ Ja Abrahammanra manaa iká iki, ja Diossenbi aká jemanko jaai katín. Jatian ja jemara, Diossenbi aká ikax, kikin koshi iki.

¹¹ Já ikonhaax jaki koshia kopíra, Saran bakeayosma ixonbi, itan Abraham yosishoko ixonbi. Diossen koshi meniatonres bakea iki. Ja jaskara jato imati yoiaibora, Diossen akonkin senenhai ixon ikonha kopíres.†

¹² Jaskáakin Abrahamman, kikin yosishoko moa koshioma ixonbi bakeara, jawen chiní rarebobo kikinbiresi kaikanike. Ja naikanmea wishtinbo, itan aniparo kexá iká mashibo non oinna keskati, tson toponmati.‡

¹³ Jatíbi ja jonibora, Diossen jato jaskara meniti yoiaibo bixmabi mawákana iki, ikaxbi ikonhabo ixonra, ochóxonbi jaskarabo oinxon onantaanan, meken sananxonreskana iki. Noabora nato netén iamai winotaibores iki ixon, jatonbi onantaanan.

¹⁴ Jaskatibo yoyo ikáni íketianra, non kikinbiresi onanke, ja jain ikanti maibiribi benai jabo ikana.

¹⁵ Ja jainoax jokonkani mai shinanni jaskakani ikaxa, jakiribi ja main boribakeankana iki.

¹⁶ Ikaxbi jabora, kikin jakon mainko jatín keenkana iki. Onantiakin yoia, ja nai neten jaai bokantinin keeni. Jaskara kopíra, jaton Dios riki ea iki itin, rabinyamaa iki, moa jain jakanti jema jato benxoaxona ikax.

¹⁷ Jaskáakin já ikonhaa ixonra, Diossen Abraham tanaa, ja jawen bake Isaac retenoxon boá iki, Abrahamra jawen jabicho bake retexon, menoti jawemabi iká iki, Diossenbi neskaakin yoia ikenbi:

¹⁸ “Ja Isaac meranoaxa, icha min chiní rarebobo kaikanti jake”, akin.§

¹⁹ Abrahammanra onanna iká iki, Diosra ja mawákanabo jiriati atipana koshia iki ixon. Jaskáakinra Isaac mawataxbi, jakiribi jiria keskáakin shinanna iki.*

²⁰ Jaskati Dioski koshia ixon, ja Isaacnin jawen bake rabé, Esaú betan Jacob yoia iki, Diossen jato jakon imaboresnon ixon.

* 11:4 Gn. 4.3-7 † 11:5 Gn. 5.21-24 ‡ 11:7 Gn. 6.13-22 § 11:8 Gn. 12.1-5 * 11:9 Gn. 23.4; 26.3 † 11:11 Gn. 15.6; 17.19 ‡ 11:12 Gn. 15.5 § 11:18 Gn. 21.12 * 11:19 Gn. 22.5

²¹ Jaskáakin ikonhaa ixonra, Jacobnin moa mawátires ixonribi, ja Josekan bakebo yoia iki, Diossenbira matoki jakon shinannoxiki ixon yoia iki. Japekaora jawen kekótikibi koshitaanan, Dios rabia iki.†

²² Jaskararibi ixonra, Josekan moa mawátires ixon, ja *israelita jonibora Egipto mainmeax jokonoxikanai ixon, jato yoia iki, jainxon ja mawata pekáoki, jawen yora jawekeskakanti iki ixon, jato yoia iki.‡

²³ Ja ikonhaa ixonribira, bake pikóketian, kikin metsáshoko oinxon, jawen anibobaon kimisha oxe Moisés jonekana iki. Ja benbo bakebo reteti jato apon yoia ikenbira, rakéyamakana iki.§

²⁴ Ja ikonhaa ixonribira, moa yosi joni ikax, ja faraónman bake ainbaon bake riki, akantinin Moisés keenyamaa iki.

²⁵ Jaskáyamaira, ja Diossen jonibo betanbi ramiakantin, jawemabi iká iki, ja ocha akai jonibo betan rarotitianbi.

²⁶ Janra shinanna iki, ja Diossen Bake nato neten joáx, ramiakana onitsapiti keskatiribi iti. Ja Egiptoain ja jawékibaon rarotitianbi; janra onanribia iki, ja Diossen meniti yoiabo seneni kaiboribi.

²⁷ Ja ikonhaxibira, Moisés Egipto mainmeax, ja apo sinataibi, rakéyamai pikota iki, jaskataxa jishtima iken Dios oinnama ikaxbi, janbi oinna keskati jaki koshia iki.*

²⁸ Jaskáakin ikonhaa ixonra, ja *Pascua fiesta jato akinna iki. Jainxonra ja yoina re-texon, jawen jimin jaton xobo xepotibo sikakanti jato yoia iki, jaskáxon ja *israelitabaon reken bakebo, ja retemis ángelnin jato retenaketian.

²⁹ Ja ikonhakana kopíribira, israelita jonibaon, ja ani Joshin paro mai manxanshaman imaatonin shitákana iki. Jainxonra ja Egipto sontárobo jato ikanatonribi shitákanaitian, jenen jato keyoa iki.†

³⁰ Jaskáakin ikonhakanketianribira, kanchis nete ja Jericó jema katea chité, ja is-raelitabaon mayákanketian, ja chitébo ras ika iki.

³¹ Jatian jaskáakin ikonhaa kopíribira, tsini ainbo, Rahab janeya, ja yoitimabo betanribi mawáyamaa iki. Ja joné jato oinni bekana israelitabo jakonhaxon jawen xobon jato bia kopí.‡

³² ¿Jaweboki en mato yoiboresti atipana? Ja Gedeón iníbo, ja Barac iníbo, ja Sansón iníbo, ja Jefté iníbo, ja David iníbo, ja Samuel iníbo, itan ja profetabo ikánibo mato yoitibo japariaxbira, ea netebo senenyamaa iki.

³³ Ja ikonhaabo ixonribira wetsa maiboribi jato bichinkana iki, joni koshi ixon, itibi keskáakinboribi jato ikínkana iki, Diossen jato meninoxon yoia jawékiboribi bikana iki, ja leónboribi jaton kexabo xeponankana iki.

³⁴ Ani chii tiritaboribi nokamakana iki, espadaninbo retekaskanabi, jabákana iki, jatíribibaonra moa yosmakanabo ixonbi, jakiribi koshiinakiraxon, ja reteanantiainxon jaton rawíbo jatoareskana iki.

³⁵ Jatíribi ainbobaonra, jaton rarebo jirikanaboribi oinkana iki. Jatíribibora rishk-ixonbo retekanainbi jato jenemakantininbo keenyamai mawákana iki, jaskata pekáo jakonhirai janox jakiribi jiribiti onannax.

³⁶ Jatíribibora jatoki shiroananbo jato rishkikin, onitsapiakana, iki, cadenaninbo, itan cárcel meranboribi jato akana iki.

³⁷ Wetsabora makanman tsakaxonbo retekana iki, pochínikon xatexonbora, jato retekana iki, chichika kenshon chachixonboribira jato retekana iki. Jatíribibo ikana iki, jainshaman iti onantimabo ikax, boantani, jaton chopabo iká iki oveja bichi, itan cabra bichibo axon sawekanashokobo, jawebiomashokobo, onísshokobo, itan ramiakanabo.

† 11:21 Gn. 47.31   ‡ 11:22 Gn. 60.24; Ex. 13.19   § 11:23 Ex. 1.22   * 11:27 Ex. 12.21   † 11:29 Ex. 14.21
‡ 11:31 Jos. 2.1

³⁸ Nato netemea jonibora, jakon jonibo nato main jatín keenyamakanai, jaskákin jato ramiakanara, nato netemeax jain joni jayamainkobo boantani, manish meranbo, shanka kini meranbo, jainoax mai kini meranboribi, jonékana iki.

³⁹ Jaskarabo winoxonbira jabaon westíoraxonbi, ja Diossen jato meninoxon yoiai jawékibo biamakana iki. Já ikonhaabo ikax jakoni ikanabo ixonbi.

⁴⁰ Neskarara winókana iki, jato Diossen jaskara imanoxon yoia bebonbires noaboribi ikanon ixon. Jaskáaxon nobetanbi, jaboribi jakonbiresshaman imati kopí.

12

Dioskires koshiax jati

¹ Jaskara ikenra, icha Dios ikonha jonibaon noa katekana iketian, jatíbi jan noa tsokas akaibo, itan jan noa ratanea keská ochabo moa non jeneti jake. Jaskáatananra já non chibanti jake, jaki koshixonres.

² Ja Jesucristo shinanyareskaya janon akanwe, ja riki non já ikonhaketian, noa jákoman senenabo imai. Ja Jesúsra rabinti jawékibo shinanyamabaini, korosen akana mawata iki, jaskati onitsapita pekáo, kikin raroshaman iti onannax. Jaskataxa naikan kaax, Diossen mekayao jawen ani yakatinin yakata iki.

³ Jaskara iken ja Jesús iníbo onannax, ja shinannires mato jakanti jake, jara omiskin, ja ochaya jonibaon ichabiresakin jakonmaakana iki. Jaskarabo kopíkaya jatsanyamai shinan namanyamakanwe.

⁴ Matonra, ocha betan reteanankin, ja Cristo iní keskatiribi mawati, maton onanyamake.

⁵ Jaskatira, ja jawen bakebo iken, Diossen esea joibaon mato moa shinanbenokanke. Ja Wishá meran ikai neskati:

“Nokon baké, ja jakonma min akaitian,
non Ibon ponténon ixon mia yoia,
ninkáxonkashamai iamawe, jainxon ja koshi
joinbo mia akábi, shinan namányamawe.

⁶ Non Ibonra, jan jato noiabo ponténon ixon jato yoiai;
jainxon jawen bakeakin jato shinannaiboribi, jato castiganai”, iki.*

⁷ Matonra, ja masá tenetibo winókinbi teneti jake, jaskáxonra jawen bakeboakin mato Diossen shinanti iki. ¿Jakonmai ikaitian ponténon ixon, jawen papan notsinyosma bakeboki jaa?

⁸ Jatian maton jakonmabo akaitian, Diossen jatíbi jawen bakebo akai keskáakinribi notsinhamai ikaxa, ikonkonshaman jawen bakemabo mato ikanai.

⁹ Noa bakebo inontianra, ponténon ixon, non papabaon noa masábo tenemakana, jakonhakinbo non jato ixona iki. Jaskáribira, ja non Papa naikan ikátonin noa castigana, itibi noa jaki jenekaati jake, noa jati neteyabo ikanti kopí.

¹⁰ Non papabaonra jaton shinannai keskáakinbiribi, nato mainxon noa castigankatikanai. Ikaxbi Diossenra noa castiganai, ikonkon noa akinnoxon, jaskatax já keska jakonboribi noa ikanon ixon.

¹¹ Ikon riki, ja noa castigankanai hora, jan keentishaman jawékima. Noara chexai, ikaxbi jaweratonki jaskákana jawékibo onannai, jara jakoni, itan pontetiribi jati iki.

¹² Jaskara iken, ja non meken paxkina keskábo ikax, itan ranboxo yosmaa keskábo iken, jakiribi koshiai keskábo ikanwe.

¹³ Ja ponté bai benakanwe, jaskatax ja chanké iki niai keskábo iitibi, moa benxoax, jakoni niai keskábo, mato ikanon.

Dioski yoitimai jati riki onsá

* 12:6 Sal. 3.11-12

¹⁴ Jatíbibo betan jakonbires xabá shinanyabo ikanwe, itan jakonibo jakanwe. Jatian jaskati jakoni jayamaxonra, tsonbi ja Ibo ointima iki.

¹⁵ Moa Dios noiabo ixon, jenetimaakinkaya shinankanwe, matora jiwi tapon moka keskábo ixon, jonibo jato jakonmaakaibores inake.

¹⁶ Wetsabo betanbires yorantibo ayamakanwe, itan Diosbiribi axona jawékibo omisyamakanwe. Jaskarara winota iki Esáu, janra aká iki, jan reken bake ixon biti jawékibo, westíora plato piti kopi, jawen wetsa maromakin.†

¹⁷ Matonra onanke, jaskáakin moa jawen wetsa menia pekáo, jawen papan jaskara meniti yoiabo bikaskinbi, moa biamani. Jaskáakinra kikinbiresi winixonbi, ja winota jawéki kopí, moa jawebi ati atipanyamaa iki.

¹⁸ Matora ja *israelitabo mananman bokani keskati, ikanamabo iki. Jabaonra oinna iki, tii ati jawékibo, itan chii meranoax tirí pikotaibo, jainra kikinbires yamé ikax, niweababo bea iki.

¹⁹ Jainoax trompeta xoon ikaibo, itan Diosbi yoyo ikaiboribi, maton ninkatama iki. Jatian ja joi ninkatabaonra, moa jaskáakin jato yoiborestima yoikana iki,

²⁰ ja senenhakanti esé neskati iká teneti atipanyamaxon: “Jawerato jonin, iamaxon yoinanin inonbiki, ja manan jawen taen jamatai, jara makanman tsakaanana, iamaxon yami kenshon chachianan reteti iki”, ikai iketian.

²¹ Jatian ja oinkanai jawékibora iká iki, kikinbires onsá, jatianra Moisésbobi inike neskati: “Eara raketi saki ikai”, iki.

²² Ikaxbi matora, ja *Sión janeya mananman moa nokokanabo iki, ja jiria Diossen jemanko, ja nai netemea Jerusalénhain, ja Dios rabii icha ángelbo tsinkíkanainkoribi.

²³ Jainoax mato nokókana iki, ja reken Diossen bakebo ikanainkoribi, ja naikan wishakaatabo ikain, ja jatíbi jaton akábo jato yoixonai koshi Diossiba, ja jakon jonibaon kayabo Diossen jakonman senenabo, jato imaxona ikainkoribi.

²⁴ Ja senenhabekonti bená joira Jesús meranxon aká iki, jawen jiminra ochabo noa soaxona iki, jaskara ikaxiki, jawen jimi ja Abelnin jimi iní bebonbires jakon.

²⁵ Jaskarabo iken, koirameekanwe, ja Diossen noa yoyo akabi ninkáxonkashamaira, noa inake. Jatian jaskáakin jato yoiabi, ninkáxonkashamakanaitianra, ja *israelitabo jato Diossen castigana iki. Jaskáribiakinra naikanxonbi, jan noa yoiabo non ninkáxonyamaitian, noa castiganshokoti iki.

²⁶ Moatianra ja Diossen jato yoyo akaitian, mai shakota iki, ikaxbi ramara ikai neskati: “Jakiribira moa maibicho imayamakin, en rama nairibi shakomanoxiki”, iki.‡

²⁷ Ja “jakiribira en imanoxiki”, ikaitonra noa onanmai, jatíbi jan jonia jawékibo, ja taxkétí atipana jawékibo keyoi kaai, jaskatax ja taxkéyamaibobicho jati kopí.

²⁸ Ja Diossen ikinnaton noa jain jati netera, wetsanko taxketaima iki. Neskarabo kopíkaya, iráke ayananbi Dios rabinon akanwe jawen keena keskáakin, noitaanan aniakin shinanxon.

²⁹ Ja Diosra jatíbi keyoai tiritai chii keska iki.

13

Diossen joi akai ikax, jaskati itibo

¹ Jaskara kopí joi akaibobires ikax, wetsabo betanribi noianani jenéyamakanwe.

² Ja matoiba beaibo noianan, jakonhaxon jato bikanwe, jaskáakinbo axonra, jatíribibaon onanxonmabi, ángelbo jaton xobon nokómakana iki.

³ Ja presoboribi shinankanwe, matoribi jato betanbi presoakanabo shinantaanan; ja ramiakanai joniboribi shinankanwe, matoribi jaskarabo winotai keská, shinantaanan.

⁴ Jatíxonbira ja wanoi biananana jawéki, jakonhakin oinkanti jake, moa biananabo ikaxa, mato yosmaananti yamake. Diossenra, ja atima betanbires yoranti akaibo,

† 12:16 Gn. 25.29-34 ‡ 12:26 Is. 13.13; Hag. 2.6

jainoax wanoya itan benoya ixonbi wetsa betan yoranti akaibo, jaton akábo jato yoixonoxiki.

⁵ Koríkibichores noiamakanwe, ja mato jayata jawékiboya ikaxeskaya, jakon shinanni jakanwe. Jaskara yoiira ikai Dios neskati: “Jawetianbira en mia potatima iki itan jenetima iki”, iki.*

⁶ Jaskara ikenra, kikinni Dioski koshiax noa neskatiyo yoyo iti atipanke: “Ja Ibo riki ea jan akinnai, jakopíra, jonibaon akanti jawékibaon ea rakéyamai”, iki.†

⁷ Ja Diossen joi yoiananbi, mato ikinnai jonibo shinankanwe, Shinankanwe, jawekeskataxboki jabo mawákana iki ixon. Jabo ja Dioski koshiabo ikax, ikáni keskatiribi ikanwe.

⁸ Ja Jesucristora jabi iki moatianbi, ramakamanbi itan jatíbitian inóxiki.

⁹ Ja meskó maton onanyamaa esébo mato yoikanabi jato ninkáxonyamakanwe. Ja Diossen noimisti shinanyabo ikaxkaya, beboni non shinanbo koshinon akanwe. Ja jatíribi jawékiati pitimabo yoikanai jawékibaonra, jawebi jato akinyamaa iki.

¹⁰ Ja janxon Dios yoina menoxonainkoniara, ja moatian Diossen xobonko teetai ikátikanai *sacerdotebaon, piti atipanyamake.

¹¹ Ja *sacerdotebaon koshinra, ja yoina jimibo ja Diossen xobonko bokatia, jaskáxon jaton ochabo soaxonon ixon Dios menikin, ikaxbi jaton yorabora apaokanike, jemaan boxon menokin.

¹² Jaskáribiakinra jawen jiminbi jawen joi akaibo jakon jonibo imati kopí, jemamaanbires boxon onitsapiaxon Jesús retekana iki.

¹³ Jaskáribiikaya pikotax, Jesús betanbi bonon bokaanwe, jaskatax já retekani keskatiribi, onitsapianan mawáti shinanyaboribi inox.

¹⁴ Nato netenra, jatíbitianshaman noa jain iti yamake, jaskáyamaikayara, jain noa jaai kati bená jema manaax noa ikanai.

¹⁵ Jaskara kopíra, Cristo kopíres jatíbitian non Dios rabiti jake, neskáakin rabiira, jatíbi non ikáboyabi noa Dioski menikaatai, jaskáakinra non kexakanbi non Dios rabiti jake.

¹⁶ Jaskara iken, jakon jawékibores akí jakanabo ixon, ja mato jayata jawékininbo, wetsaboribi jato akinkanwe. Neskati mato akinanannaitianra, Dios raroai.

¹⁷ Ja mato ikinnai koshiboki yoitimayamakanwe, jabaon mato yoiái keskatiboreshkaya ikanwe, jabaonra mato koirankin jeneyamai. Jabaonra onanke jaton aká jawékibo Dios yoií bonoxikanai; joibo jato senenhaxonkanwe, jaskáxon jabaon raroashamaan jakonmaibo yoyo iamakin jaton tee senenhakanon. Ja jakonmaibo yoyo itinra, noa jakon jawékibaon akinyamai.

¹⁸ Noki orankanwe, jatíbiain jakonires itiakin shinannaibo ikaxa, jakonma aká non shinan meran yamabo noa ikanai.

¹⁹ Jainxon ishtontaniribi matoiba kanon ixon, ea Diossen akinti kopíribi orankanwe.

Senentiaibi jato saludana

²⁰ Ja jakon xabá shinanya jato imai Diossenra, ja non Ibo Jesús, mawákenbi jirimaa iki, ja ovejabo ikinnai joni keska, jawen jiminra ja senenhabeonti joi jatíbitian itiakin onanti imaa iki.

²¹ Janbi mato jakonman senenabo, itan jatíbiain jakoni itiakinbo mato imabanon; jaskáaxon jawen shinanna keskáshamanbo, maton senenhanon, itan Jesucristo meranxon jawen keena keskáakin, noobetan ati kopí. Ja Cristo jatíbitian rabinon akanwe, jaskara ibanon.

²² Nokon wetsabó jatsanyamakinpari, mato koshinon ixon, nato ichama joibo en mato wishaxonabo, ea ninkáxonkanwe.

* 13:5 Dt. 31.6 † 13:6 Sal. 56.3-4

²³ Jainxon maton onannon ixonribira, en mato yoiai, ja non wetsa Timoteora moa cárcel meranoax pikóke, ishtontani neno jokenra, ea jabé mato oinni kati iki.

²⁴ Jatíbi ja mato ikinnai koshiho, itan wetsa mato betan joi akaiboribira non saludo bomai, jainxon ja Italiainoa non wetsabaonribira, mato saludo bomakanai.

²⁵ Diossenbi jawen noimisti shinanman mato jatíbibo akinbanon.

SANTIAGO

Diossen jonibo janbisaki, Santiagon kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Santiago, Dios betan Ibo Jesucriston yonoti. Ja chonka rabé tsamá jatíbiain janbisa joi akai *Israel jonibora, en saludanai.

Tanakaatibo ikainbi, Iboki koshii jenétima

² Nokon wetsabo, jatíbi meskó tanakaati jawékibo nokoaxbira, rarošhamares mato ikanti jake.

³ Matonra moa onanke, ja Cristo ikonhaa ikax, mato tanakaatai jawékibaon, koshi shinanyaxon maton tenenon ixon mato onanmai.

⁴ Ikaxbi jaskara koshi shinanyanixkaya, moa jákoman senenabo, itan kikini Dioski koshiabo mato ikanti jake, jaskatax mato ja yoixonkanti, jawe rami yamati kopí.

⁵ Jawerato matoboki shinanti onan itin maxkata, Dios yokákanwe; janra keen-shamanxon, yoashiamakin mato meniti iki.

⁶ Ikaxbi yokákinra, wetsa keskaakinbo shinanyamakin kikinakin ikonhataanan yokáti iki. Jaweratonki wetsakeskaakinbo shinantaanan yokatai, jara aniparo bechon niwen aká oken boanbekonai keská iki.

⁷ Tsoaki jaskáakin shinannai joni iki, janra shinantima iki, ja Ibonra ea meniai iki ixon.

⁸ Rama nete wetsaresibiakin shinanxon, nete xabáketian wetsaresibiakin shinannai ixon. Jatian jawen ikainboribi iki pontéakin shinannaima.

⁹ Jawerato joi akai joniki jawékinin maxkatashoko iki jara raroresti iki, Diossenbi jatíbi jawékinin senena joni keskáakin imaa iken.

¹⁰ Jatian ja joi akai jonira jatíbinin senena iitibi, moa jawemabi banetax raroresti iki. Ja icha jawékia jonira, xobi joa keska basima keyotaiboress iki.

¹¹ Ja xobira ikai bari pikóxon jawen xanan aká choshiax jawen joabo maanni; jatianra metsáshaman iibataxbi, ja joabo moa jakonma ikai. Jaskáairibira ja icha jawékia joni, jatíbi jawen jayata jawékiboyabi keyóti iki.

Tanakaati jawékibo

¹² Diossenra raro imati iki, ja jawen shinan meran jakonma ati shinanbo beaibi, koshi shinanyaxon jaskarabo tenea joi akai joni; jatianra jakon iká ixon, já noiax jakanabo jato Diossen meniti yoia, jatíbitian jati nete biti iki.

¹³ Jawerato joi akai joniki, jawen shinan meran jakonma ati shinanbo joái; janra Diossenra ea jaskara shinanmai ixon shinantima iki. Diossenra jawetianbi jawen shinan meran jakonma atibo shinanyamai, itan tsoabiribi jakonmabo akanon ixon jato shinanmayamai.

¹⁴ Jaskáyamaira westíora joni, jawen jakonma ati shinanbaonbi keenmaxon janhares, jakonmabo atiakin shinannai.

¹⁵ Jatian jaskáakin jakonmabo ati non shinannaibaonra noa ochanko pakémai, jatian jaskati ochai noa jaatoninra mawátiaian noa boai.

¹⁶ Nokon keen wetsabo, matonbinix paranmeeyamakanwe.

¹⁷ Jatíbi ja jakon itan jakonman senena jawékibo non biai riki, ja bochikia Diossenbi noa menia. Janra ja naikanmea wishtinbo jonia iki, ja Dios riki jatíbitian jabi, jara wetsaresibiamai, itan ota keskaribi iamai.

¹⁸ Janra janbi keentaanan, ja ikon joi ikonhamataanan noa jati neteyabo imaa iki. Jaskatax noapari jawen reken bakebo, itan jakon bakebo inon ixon.

Diossen join yoiai keskati jati

¹⁹ Nokon keen wetsabo, enra mato neskáakin yoiai: Jaticaxbira mato ikanti jake, yoyo ikanaitian ninkátiresbo, timenbiresa sinatax, mato yoyo iresti yamake.

²⁰ Jaskati sinatai joninra, jawetianbi Dios keenai keská ayamai.

²¹ Jaskara kopí ja nato netemea jakonmabires, itan rami jawékibo kaikaresaibo moa ayamakanwe. Jaskáyamaikaya ja Diossen jawen joi maton shinan meran imaa iken, rabí shinanhomanix ja join yoiai keskatires ikanwe, ja joira jato kishpinmati atipana koshia iki.

²² Ikaxbira ja joi ninkatairesbo mato itima iki; ja join yoiai keskatikayara mato jati jake, jaskati iamaira, matonbinix paranmeetires mato iitai.

²³ Jaweratoboki ja joi ninkáxonbi, jan yoiai keská ayamaibo iki, jabora jonin jawen bemanan espejonin oinnai keskáres iki.

²⁴ Jaskati janbixbi oinmeekaini kaaxa, jaweskaki já iká ikaxbo moa shinanbenotai.

²⁵ Ikaxbi ja kikinakin ninkáxon onantaanan, jan noa xabáakai esekan yoiai keská akin jeneyamaibora, jatíbi jaton akai jawékiainbo, raroshaman ikanti iki.

²⁶ Tsoaboki joi akaitonin shinanmeetibi jakonmaibo yoyo iresai; jabora jatonbinix paranmeekaini, jaskatira joi akai iki ikai ikaxbi, jawemabi iki.

²⁷ Ja akonkin joi ikonhaax, Papa Dios bebon jakon iti riki neskara: Ja kachiana bakeboyabi ja benomaatax onitsapitaibo jato akinti, jainoax nato netemea jakonma jawékiboribi atima.

2

Wetsabo omistimaakin jato yoia

¹ Nokon wetsabo, ja koshi shinanza non Ibo Jesucristo ikonhaibo ixon wetsabobichores kikin joniakin shinantaanan, jatíribibo kikinmashokoakinbo shinaryamakanwe.

² Iti iki ja mato tsinkitainko rabé joni jikii, wetsa iti iki kikin chopa sawéya, itan oro meosoti sawéya, jatian wetsa iti iki chopa payoshoko sawéya noshíbires jikii.

³ Jatian ja kikin chopa sawéya ati iki maton jakonhakin bixon neskáakin, nato jakon yakatiainshaman yakáwe akin. Jatian ja chopa payo noshíbiresshoko joni ati iki maton neskáakin; mia neno chankawe, iamax neno enamanbi main yakáwe akin.

⁴ Jaskáakinbo jato akíra, maton jaskáati jisábores jato jakonhai mato iikanai. Jakonma shinaryaxonres jato jaskai ixon.

⁵ Rama en yoiapari ninkákanwe nokon noi wetsabo, Diossenra, nato netemeax jawékinin maxkata jonishokobo jato katota iki; ja Cristo ikonhabo ikax moa jatíbi jawékinin senena keskábo ikanon ixon: itan já noiabo, jawen ikinaton jati netenko jato ikinnoxon yoiainko jaboribi ikanon ixon.

⁶ Ikaxbi matonra, ja jawékinin maxkatashokobo jawemabiakin jato shinannai. ¿Ja jatíbi jawékinin senena jonibomarin, jawékibo bichinoxon, mato joni koshiboiba boaibo?

⁷ ¿Jabomarin ja maton rabiai jakonhira non Ibon janeki jakonmaibires yoyo ikaibo?

⁸ Matonra jakon atiki ja Wishá meran yoiai esébo akonkin senenhaxon. Jainra ikai neskati: “Minbix mia noikaata keskáakinribi, wetsabo jato noiwe” iki.

⁹ Ikaxbi wetsabobichores kikin joniakin shinantaanan jatíribibo kikinmashokoakinbo shinanira, ja Diossen esé senenhayamai mato ochai.

¹⁰ Jawerato joninki jatíbi Diossen esébo senenhaxonbi, westíora eséshokores senenhayamai, janra jatíbi eséboribi moa senenhayamake.

¹¹ Ja wanoya itan benoya ixon wetsa betan yorantima yoini Diossenribira yoia iki: “Jato reteyamawe” akin. Jaskara iken jaweratoboki wanoya itan benoya ixon, wetsa betan yorantibo ayamakinbi jato reteai; jabaonra ja esébo moa senenhayamake.

¹² Ja ochankonia noa jan xabáa esé meranxon, non aká jawékibo noa Diossen yoixonti ikenra; mato yoyo ikainkobo, itan maton ikainkobo, mato koiranmeeti jake.

¹³ Ja wetsabo jato noibayamaa jonibora, jawebi noibayamakinribi jaton akábo jato Diossen yoixonoxiki. Ikaxbi jato noibai iká jonibora, jaton akábo jato Diossen yoixonai neten jakonbires pikónoxikanai.

Non akaitonin, non ikonha jato oinmati

¹⁴ Nokon wetsabo; jawemabi riki westíora joni Dios ikonha ikax raroibi jan ikonha keskati imai ikax. Jaskara iken ¿Imeyanti atipanke westíora joni, jan ikonha jawékininbichores kishpinmeeti?

¹⁵ Iti atipanke westíora nobé joi akai benbo iamax westíora ainbo, ja saweti chopoama; jainoax ja jawékiatiomaribi.

¹⁶ Jatian mato westíoranin ati iki neskáakin: “Mia jakonbires ibanon rakokanwe, mato potónon kaman jawékiakanwe”, akin. Jan maxkatabo menikinmabi. ¿Jawe jakonki aká jaskáakinres yoixon?

¹⁷ Jaskáribira ja non ikonha jawéki winotai, onantiakin yoia, nekebi ja non ikonha jawékinin jishtiamaira; westíora mawá jawéki keskáares iki.

¹⁸ Iti iki westíora joni yoyo iki: “Miara Dios ikonha joni iki, jatian eara, ja en ikonha keskati ikai iki”. Rama jaskati jaxonmabi ja min ikonha ea oinmawe, jatian enra mia oinmati iki ja en ikonha keskati ikin iki.

¹⁹ Minra akai westíora Diosbichora jake ixon ikonhakin; jaskáakin min ikonhara kikin jakon iki. Yoshinboribira jaskáakin ikonhai raketi saki ikanai.

²⁰ Onanma joni iamawe; onanwe, ja min ikonha jawékinin nekebi jishtiamai ikaxa, ja min ikonha jawéki yankabires iki.

²¹ Diossenra non reken papashoko Abraham atibi keskáakin akai joni oinna iki. Jawen bake Isaac makan tsamanxon reteti yoia iken axonaitian.

²² Jaskarainxonra non ointi atipanke, Abrahamman jan ikonha jawen akátonin nekebi jato oinmaa. Jaskáakin jawen aká jawéki nekebi jistiatonra jan ikonha kikin jakon iká iki.

²³ Jaskataxa ja wishá meran yoiaibo senena iki: “Abrahammanra Dios ikonha iki, jaskara kopíra atibi keskáakin akai joni oinna iki”, iki iká. Jaskatira Abraham Dios betan raenanai joni baneta iki.*

²⁴ Jaskarainxonra maton ointi atipanke; Jawen akaibo kopíribi atibi keskáakin akai joniakin Diossen jato oinnai; ikonhakana kopírichoma.

²⁵ Jaskáribira winota iki ja tsini ainbo Rahab; Diossenra jawen aká kopí atibi keskáakin akai ainboakin oinna iki, ja joi bei bokana jonibo jain ikanti menianan wetsa baiori pikóti jato akinna kopí.†

²⁶ Westíora yora riki kayaoma ikax mawá; jaskara mawá keskaribi riki, Dios ikonha ikaxbi ja non ikonha keskati noa imai.

3

Yoyo ikaiton noa ochai

¹ Nokon wetsabo, ja mato xaran iká joi akaibo jaticaxbira, jato joi onanmaibo itin keenaibobires iamakanwe. Matonra onanke ja jato joi axeai ikenra, bebonbires non aká jawékibo noa Diossen yoixonoxiki ixon.

² Jaticaxbira noa ochakanai; jaweratoki jawen yoyo ikainkobo ochayamai, jara moa jakonman senena joni ikax, janbixbi koiranmeeti atipanke.

³ Westíora kabayora ati iki, jatiobi jawen yora non keenaoribo kamanoxon, westíora jan tsasiati risbikan renexkin.

⁴ Oinkanwe ja ani waporobo; jabora akai aniora ikenbi niwe koshibaonribi xoton-ainbi, ja timon akaitonin jawen timon maxkoshoko ikenbi, jawen keenaoribiribi bokin.

* 2:23 Gn. 15.6 † 2:25 Jos. 2.1-21

⁵ Jaskararibira winotai non jana, ja iki westíora maxkoshoko jawéki non yora meran iká, ikaxbira ani jawékibo ati atipanke. Westíora maxkoshoko chii tirikanra niibo menoti atipanke.

⁶ Jaskara chii keska riki ja jana. Ja westíora maxkoshoko jawéki non yora meran iká riki koshi, jan jatíbi jonibo jakonma imai ikax. Ja chii tiri keská non jana meranoax pikotai riki, jain masá teneti chii tirikan imaa ikai, janra non ikainkobo noa jatíbitian jakonma imati atipanke.

⁷ Joninra raeati atipanke, itan moa akábo iki, jatíbi meskó yoinabo, noyai yoinabo, norex iki niaibo, jenemea yoinabo.

⁸ Ikaxbi tsonbira ja jana janharesti atipanyamake, jara jakonma jawéki bochoa keská iketian, tsonbi bechitenti atipanyamake.

⁹ Non janandra ja non Papa Dios non rabiai, jatian janribira já keskabiakin Diossen joniaka jonibo non jato jakonmaakai.

¹⁰ Ja kexakanmeaxbichora jakonhamisti joi itan jakonmamisti joi pikotai. Nokon wetsabo, nato jawékira jaskara iti atipanyamake.

¹¹ Jawekeskataxbira jainoax jene jokonai westíora mai kininkoniaxbicho, bata jene betan moka jene jokonti atipanyamake.

¹² Westíora higo jiwinkora, aceituna bimiti atipanyamake; jainoax westíora uva nishinkoniaxa higo bimi pikóti atipanyamake. Jaskaribira jainoax tashi jene jokonai westíora mai kininkoniax bata jeneribi jokonti atipanyamake nokon wetsabo.

Rabé keska onan shinan

¹³ Tsoaboki mato xaran onan shinanya iki, itan kikinakin ninkataibo iki, maton ikainkobo jakonires mato ikaibokaya jato oinmakanwe, ja shinanti onanman rabíti shinanhomabo imaa ixon.

¹⁴ Ikaxbi maton shinan meran jatoki notsireskin jato rawíanoxonres jawéki akíra, jawebi mato rabíti yamake, jaskatira jansiores mato iitai.

¹⁵ Neskara onan shinandra Diossibakeax joáima iki; jara nato netemeabi iki, jonibaon shinanres itan *Satanássen shinanbi.

¹⁶ Jaweranoki notsiresi itan rawikananibo jakana, jainra shinan tsokásboribi jaax, meskó ocha akíboribi jakanke.

¹⁷ Ikaxbi tsoaboki ja Diossenbi jato menia onan shinanyabo iki, jabora jatíbibo bebon moa jakonma ati shinanhomabo iki, wetsabo jakonhai jonibo ikax, yoiti joniboribi iki; jainoax jato onísakai joniboribi iki, itan jatíbibo senenbires jato jakonhakin akaibo, itan ikoni yoyo ikaibo ikax jakon jawéki akai jonibo iki.

¹⁸ Jaweratoboki xabá shinanyabo ikanon ixon jato akinnaibo iki, jabaonra moa itibi keskati ikanaitian jato ointi jake.

4

Diossen yoiai keskatires iti

¹ ¿Jawekopikayaki mato ramiananai, itan jawéki kopíshokobo mato join ianankanai? Shinan meran keenai jakonma jawékinin imaara ikai mato jaskati.

² Jawékininbora mato keenai, ixonbira maton biamai. Matonra jato reteai, jawékiabo ikasira mato notsiai; jatian biti atipanyamaaxa, ramiananibo mato join ianankanai. Matonra ja mato keenai jawékibo biti atipanyamake, maton Dios yokáyamai kopí.

³ Jatian yokáxonbira maton biamai, jakonma shinanyaxon ja mato keenai jawékibores anoxon maton yokatai kopí.

⁴ Wetsabo betan iresai jonibo riki mato ¿Matonki onanyamaa jatíbi nato netemea jawékibores shinannai ikax Diossen rawí banéti? Jaweratoki nato netemea jawékibores shinannai iki, jara moa Diossen rawí banetai.

⁵ Jaskara yoiira ikai Wishá meran neskati: “Ja Diossen jawen Shinan noomeran imaatoninra, noitaanan jakonma anaketian noa koirannai”, iki.

⁶ Ikaxbi Diossenra bebonbires jawen jakon shinanman noa akinnai. Wishá meranra ikai neskati: “Ja rabikaatai jonibaonra Dios keenyamai; ikaxbi jaweratoboki rabíti shinanhomabo iki, jabora jawen jakon shinanman jato akinnai”, iki.

⁷ Dioskires menikaakanwe, *Satanássen joi ninkáxonyamakanwe; jatianra matoibakeax moa já ochóti iki.

⁸ Dios benakanwe jatianra jan mato akinti iki. Ja matobo Dios noiti shinanribikinbi, nato netemea jawékibores noiti shinannaibaon moa ocha akin jenekanwe, maton shinanbo jawe jakonmaomabi imakanwe.

⁹ Masá shinankanwe, yoyo iananbi winikanwe; ja maton osanai jawékibo ibanon winitibores baneti; jatian ja mato raroaibo ibanon masá shinanti jawékibores baneti.

¹⁰ Dios bebon rabí shinanhomabo ikanwe; jatianra kikin joniboakin mato jan imati iki.

Wetsabo jakonmanin yointima

¹¹ Nokon wetsabo, wetsabo betan jakonmanin yoinyananyamakanwe; jaweratoki jawen wetsaki jakonmaati yoyo ikai, iamaxon jawen aká jawékibo yoixononi iitai, jara Diossen eséki jakonmai yoyo iananbi, ja meran yoiai joiboribi jakonmaakin yoi iitai. Ja esekan yoiaibo jakonmaakin yoiira, jan yoiaibo senenhatitianbi ja esé meranxon jato jakonmaires mia iitai.

¹² Westíorabicho riki jan noa esé menia, itan ja akanai jawékibo jan jato yoixonai, jatian jaribi iki jan jato kishpinmati, iamaxon jan jato castiganti atipana; jatian, ¿Miaki tsoa iki ja mibé jonin akai jawékibo min yoixonti?

Bakish iti jawékibo non onanyamaa

¹³ Ja mato, “rama iamax bakishra noa wetsa jeman kaai, jain kaaxa noa westíora baritia íki kaai jawékibo maroi, itan icha koríki bii”, iki ikaibaon ninkákanwe.

¹⁴ Jaskatibo yoyo ikinbira bakish mato jaskara winótibo maton onanyamaake, matobo riki ja wishnin koinbo jokonax basima keyotai keskábore.

¹⁵ Jaskátitianbikaya, “ja non Ibo keenketian jarésparixonra, natobo itan wetsa jawékibo non ati iki”, ikireskaya ikanwe.

¹⁶ Jaskáyamaira rabíananbi yoyo itin keenshamanbores mato ikanai, jatíbi jaskati rabíti jawékibo riki jakonma.

¹⁷ Jaweratonki jakon jawéki ati onanxonbi ayamai jara ochai.

5

Jawékinin senena jonibo jato yoia

¹ Ramara ja mato jawékinin senenabo en yoiai, ninkákanwe: Ja jakonmabires jawékibo winókin maton masábires tenei kaai onantaanan, winiananbi saí ikanwe.

² Mato jayata icha jawékibora keyo payónoxiki, maton chopabora mansánbaon pinoxiki.

³ Maton orobo itan maton *platabora, moa poike, jatian jatíbi jabo jaskati payotaitonra mato onanmai, ja chiikan aká iti keskati jatíbi ja jawékiboyabi maton yora keyoti kaai. Ja rama maton icha tsamana jawékibo riki, moa netebo senenainbi maton akábo.

⁴ Ja jonibo wainkobo teemaxonbi maton jato kopíayamaabaonra, mato yokákin jeneyamai. Jatian ja teetabaon mato yokataibora, ja jatíbi atipana koshia Ibon jato ninkáxonke.

⁵ Nato netenra bebonbires jatíbinin senenax jakonhirai jakanabo mato ikanai, itan jan mato keenai jawékibores akí raroi mato jenéyamai. Jaskati riki mato jawen nete senenketian retenoxon kikinakin waka xoámakana keskábo.

⁶ Matonra ja jakonma akáma joni jakonma akátoninbo yointaanan jato reteke, amakashamakin mato jabaon bechitekin koshi meetaimabi.

Onitsapitibi manátia iti

⁷ Jaskara iken nokon wetsabo, ja non Ibo joái kaman manátia bo ikanwe, oinkanwe jawekeskaakinki ja wain teetaibaon jakonshamani jawen banábo biminon ixon, oi bexon mai mechaati manai ixon.

⁸ Jaskáribiikaya matobo koshii itan manati jenéyamakanwe, ja Ibo jotira moa ochóma iki.

⁹ Nokon wetsabo, wetsaboki jakonmaibo yoyo iamakanwe; maton aká jawékibo mato Diossen yoinxonyamanon. Ja jaton aká jawékibo jato yoixonaira moa joibi iki.

¹⁰ Nokon wetsabo, ja Diossen joi yoiai *profetabo iní keskatiribi ikanwe, jabora masábires winotibi jawe iamakana iki.

¹¹ Nonra shinannai ja koshi shinanyabo ixon masá tenekani jonibora raroshaman ikanai ixon. Matonra ninkata iki jawekeskakinki ja Jobkan tanakaati tenea iki ixon, itan maton onanke jawekeskákinki jaskarabo iká pekáo non Ibon akinna iki ixon. Ja non Ibonra jato noibataan, jawen akinmisti shinanyaxon jato akonbireskin akinnai.

¹² Jatíbi neskarabo ikenbira en mato yoiai nokon wetsabo, jawéki anox nai janetaanan, itan mai janetaanan jainoax wetsa jawékiboribi janetaanan, ikonshamanra ea yoyo ikai ikibo iamakanwe. Jatian jawéki anoxa enra akai ikires mato iti jake; jatian ayamanoxa enra ayamai ikiresibi mato iti jake, mato Diossen castigantima kopí.

Jaki koshixon non yokáti

¹³ Jawerato matoboki onitsapiti itai orankanwe, jaweratoboki raroshamanbo ikanai Dios rabii bewakanwe,

¹⁴ Jawerato mato xaran ikáboki isinai iki, ja joi akai jato ikinai *ancianobo kenamakanwe, jaki orankanon ixon, itan non Ibon janenkonribi xenin sikakanon ixon.

¹⁵ Jatian ikonhaax jaki koshiabo ixon orankanketianra, Diossenbi benxoaxon weninti iki. Jatian ocha akábo ikenra ja ochabo moa soaxon shinanxontima iki.

¹⁶ Jaskara ikenra matopari ja maton ochabo keshaanankanti jake, jaskáa pekáo orananankanwe mato benxonon. Ja itibi keskati jaa jonin oración riki atipana koshia.

¹⁷ *Profeta Elíassa iká iki noa keska joniribi, janra oi beyamanon ixon koshi shinanyaxon orana iki, jatianra kimisha baritia sokota oxe senen oi beyamaa iki.

¹⁸ Jatian moa jakiribi oranketian oi beribaa iki. Jatianra ja mainmea iká jiwibo moa bimia iki.

¹⁹ Nokon wetsabo, jawerato matoboki ja ikon joi ikonha ikaxbi wetsaoriketian, wetsa joi akaitonin jakiribi joi ikonhamaribiai.

²⁰ Shinankanwe, tsonki ja ocha akí iitai joni Dios ikonhamataan, jawen ochabo jenemai; janra moa manotiaian kati ikenbi kishpinmati iki, itan ja akonbireskin ocha akáboribi moa Diossen shinanxontima iki.

1 PEDRO

Joi akaibo janbisaboki peokin jato Pedron kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Pedro, Jesucriston raana, enra saludo bomai ja Diossen katotabo jatíbiain jaton mainmabi janbisax, ja Ponto main, Galaciain, Capadociain, Asiain, jainoax ja Bitiniain jakanabo.

² Ja non Papa Diossen moabi mato jaskáati shinanna ixon katotabo. Jawen Shinan meranxonra jawenabo itiakin mato imaa iki; mato Jesucristoki yoitibo inon ixon, itan jawen jimin chokitabo maton ikanon ixon. Bikanwe jawen jakon shinan itan jawen xabá shinan.

Jaon manáxon Dios rabiti

³ Ja non Ibo Jesucriston Papa Dios rabinon akanwe, janra ani akinmisti shinanya ixon, Jesucristo mawámaxon jirimataan noa bená jonibo imaa iki, jaskatira noa jaon manati jenéyamai.

⁴ Jainxonra jaskara meninoxon mato Diossen yoia jawékibo maton binoxiki, ja jawetianbi keyóyosma jawékibo, tishiosma, itan jawetianbi ramísmabo.

⁵ Jaskáakin ja Dios ikonhaax jaki koshiabo mato ikenra, jaskatax kishpinmeekanon ixon, jawen atipana koshin mato jan koirannai; moa nete senenketian jaskáati jan shinanna keskáakin.

⁶ Neskara kopíra mato raroshaman ikanti jake; icha tanakaati jawékibo winotibi, basima winotaibores iketian.

⁷ Ja Dios ikonhaax mato jaki koshia riki oro keska; ja orora akanai jabiresshaman onannoxon chiikan tanakin. Jaskáribiira ja Dios ikonhaax jaki koshitaan ja tanakaati jawékibo teneax, ja maton ikonhaa jawéki ja oro winoa jakon itiki. Jaskáakinra Dios ikonhaa ixon, ja tanakaati jawékibo winoa iken, Jesucristo joxon jakoinra mato iká iketian mato rabinoxiki, jainxon kikin joniboakinribi mato oinnoxiki.

⁸ Jaskarabo kopíra já oinnama ixonbi akonbireskin maton Jesucristo noike, jainxon oinnama ixonbi ikonhaabo ikaxa rama mato kikini raroi, jaskáshamani ja raroi yoyo iti joibobi yamake.

⁹ Jaskáakin ja ikonhaax jaki koshiabo mato ikenra, moa mato Diossen kishpinmai iitai.

¹⁰ Profetabaonra meskóakinbo tanaxon shinanman kikinakin onanbokana iki ja kishpinmeeti joi, ja joira akana iki ja Diossen jawen jakon shinanman noa yoikin.

¹¹ Moatianbira jawen Shinanmanbi ja *profetabo jato onanmabea iki, ja Cristo onitsapiti mawatax jiria pekáo, ani ratéti jawékibo winóti; jatianra jabo kikinbiresi onankaskana iki, tsoa jonishaman yoi itan jawetianshaman jaskati yoikinmein jato meran iká Diossen Shinanman jato akai ixon.

¹² Ikaxbi Diossenra jato onanmaa iki, ja jabaon jato yoikatitai joibo, jabo jaskámati yoi ikáma, mato imanoxon yoi iká. Ja joiribi riki naikanmeax joxon, ja Diossen Shinanman atipana koshin jato amaaton, ja bena joi yoiaibaon mato onanmaa. Neskara jawékibora akanai ja ángelbaonribi kikinakin onankaskin.

Yoiti bakebo iti

¹³ Jaskara iken maton ati jawékibo jaketian, akonkin shinankanwe. Jaskáaxon jakon jawékibores maton anon. Ja Jesucristo jakiribi joketian, Diossen jawen jakon shinanman mato meniti jawékinin manákanwe.

¹⁴ Jainoax jawen bakebo ixon jan yoiai joibo senenhaxonaibo ikaxkaya, ja Dios onanmatian jakonma jawékibores akíbiribi mato jaa ikátiai keskatibo jaai moa jenékanwe.

¹⁵ Jaskáyamaikaya jan mato katota Dios ochaoma iken, moa ochaoma keskati jakanabo ikanwe.

¹⁶ Wishá meranra ikai: “Eara ochaoma iki, jaskara iken matoribi ochaomabo ikanwe”, iki.*

¹⁷ Ja non Papa akin maton akai Diossenra, senenbires jaton aká jawékibo jato yoixonai, jaskara kopí ja nato neten mato winotai keskábores jaai kaman, jan yoiai keskatibores mato ikanti jake.

¹⁸ Diossenra ja maton rekenbaon jakonma axébo chibani jakanabo mato ikanainbi, mato tsekaa iki; jaskákinra kikinakin maton onanke ja mato kishpinmakin oro jawékinin, iamaxon koríkinin kopíaxon mato imaama, jabo iki keyotai jawékibores.

¹⁹ Jaskáyamakinra ja Jesucriston jakonhira jimin mato kopía iki; ja westíora waka bake jawen yoranko jawe jakonmabi yama retekanaí keská imataanan.†

²⁰ Ja Cristo jaskámatira nete joniamatianbi Diossen shinanna iká iki; jaskatira moa nato nete senenaitian, mato akinti kopí joá iki.

²¹ Jaskáakinra ja Cristo kopíres maton Dios ikonhai, janbi jirimataanan jatíbibo xewina imaa iketian; jaskatira ja Dios ikonhaabo ikax, jaon manatabo mato ikanai.

²² Jainoax ramaribi ja ikon join yoiai keskatibo jaax, maton shinan meran moa jakonabo mato ikanai, jaskáaxon mato betan joi akaiboribi ikonkon maton noiti kopí, jaskara kopíra jakon shinanyanix, maton koshianixbi wetsabo betan mato noianankanti jake.

²³ Jaskatira ja Diossen join imaa ikax, moa benati pikotabo mato ikanai, ja nekeabi maton anibo meranoax ikama, jabo iki joni ikax mawataiboribi, ja Diossen joi riki jato jamai ikax jawetianbi keyoyosma.

²⁴ Wishá meranra ikai:
“jatíbi jonibo riki basi jayamaibo ikax xobi keskábores,

jainxon jatíbi jaton metsábo iki, xobi joa keskábores,
ja xobi choshiketian ikai, jawen joaboribi moa maanni,

²⁵ Ikaxbi ja non Ibon joira jawetianbi keyóyamaí”, iki.‡ Jatian ja nato bená joi riki, ja mato onanmakana.

2

¹ Jaskara kopíra jatíbi meskó jakonma shinanbo moa maton jeneti jake: jatíbi paranmisti shinanbo; beparanmisti shinanbo, notsiresti shinanbo jainoax ja meskó joibo ninkatax keshati shinanboribi.

² Ja pikó benashoko bake kikini jawen titan xoma akasai keskatikaya, kikinakin ja Diossen jakon joi onanti shinanyabo ikanwe, jaskáakin ja joi onanax, shinan meran beboni koshitaanan mato kishpinmeekanon.

³ Ja non Ibora jakon shinanya iki ixon moa onanax.

Cristonra bená jonibo jato imai

⁴ Jaskara iken jaki koshikanwe, Cristo riki ja jonibaon rotokana jiria makan keska, ikaxbi Diossenbi ja kikin chorish makan iken, janbi katota keská.

⁵ Neskáxonra Diossen maton shinan meran, jakon chorish makan xoboa keskábo mato imati iki, jawen *sacerdotebobiribi, jainoax ja Jesucristo kopíres, Dios keenai keskatishaman menikaataiboribi mato imati iki.

⁶ Wishá meranra ikai já yoi neskati:

“Enra ja *Sión jeman westíora koshi makan akai, jara en katota iki, jara kikin kopí iki, jaki koshiabora, paranmeetabo ikantima iki”, iki.*

* **1:16** Lv. 11.45; 19.2 † **1:19** Ja Moisésen esé meranra Diossen yoia iki; jaton ocha soakaati kopí, yoina retea jimi meniti. ‡ **1:25** Is. 40.6-8 * **2:6** Is. 28.16

⁷ Jaskara ikenra ja ikonhabo ixon maton onanke, ja wetsabo xewina kikin jakonhira shanka keska, ikaxbi ja ikonhayamaibaon shinannai yoiira ikai Wishá meran neskati:

“Ja xoboaibaon rotokana makanra, jan xobo koshiaka makan banéke”, iki.†

⁸ Jainoax iribai:

“Westíora jaki tatí iti makan, jainoax westíora jan jato pakémai makan keska”, iki.‡

Jabora jaki tatí ikanai, jawen joiki yoitimati; jaskátibiribi imaabo ikax.

⁹ Ikaxbi mato riki, Diossenbi katota rarebobo, ja Apon tee axonai *sacerdotebo, Dioski menikaata jonibo, jawen jonibo itiakin Diossenbi biabo. Neskarabora mato imaa iki, ja jakonhira tee Diossen akábo maton jato yoinon ixon. Janra ja ocha akí yamé keska meran mato iikanainbi, ja jakonhira joé keska meran ikanon ixon mato kenaa iki.

¹⁰ Moatianra Diossen katota jonimabobi mato ikana iki, ikaxbi ramara mato Diossen jonibo iki, moatianra Diossen mato onísayamabobia iki, ikaxbi ramara mato Diossen kikinakin noibai. §

Diossen tee axoni jati

¹¹ Nokon noi wetsabo nato neten basi iamai ikax, winotai jonibo keskábore ikenra, en mato yoikin jeneyamai; ja maton jakonma shinanbo jenekanwe, jaskara shinanbaonra maton jati jakonmaakai.

¹² Ja Dios ikonhayamaibo xarameax mato ikainkobo jakonires ikanwe. Jatianra jabaon, jakonma jawéki akai joniboakin mato rama yoia ixonbi, jakon jawékibo maton aká oinxon, jabaonribi Dios rabikanti iki já joketian.

Joni koshibaon ati yoiaibo senenhati

¹³ Ja non Ibo ikonhabo ixon jatíbi joni koshibaon yoiai joibo senenhaxonkanwe, jainxon ja icha mai iboaa apon yoiai joiboribi maton senenhaxonti iki, jara jatíbibaon koshi iki.

¹⁴ Jainxon ja jakonma akaibo jato castiganon ixon itan jakon akaiboribi jato jakonhakanon ixon, ja apon jato koshi imaabo iken.

¹⁵ Ikaxbi Diosra keenai maton jakon jawékibores atin, jaskatax ja onanmabo, itan shinan maxkata jonibo matoki jakonmaibo yoyo ikantima kopí.

¹⁶ Moa xabakaata jonibo keskatikaya ikanwe. Jatian moa jaskati xabakaatabo ixonra, jakonma jawékibo non ati jawemabi iki ixon shinanyamakanwe. Jaskáyamaikaya Diossen yonoti jonibo keskatires ikanwe.

¹⁷ Jatíbibo jato jakonhakin akanwe, non wetsabo jato noikanwe, kikin aniakin Dios shinankanwe, ja icha mai iboaa apo jakonhakanwe.

Yonokaataibaon ati jawékibo

¹⁸ Iboakanabo ikax, jan mato iboabaon yoikanai keskatires ikanwe, jakonshaman shinanyanix; ja mato jakonhakin akaibo, itan maton yoiai joibo mato ninkáxonaibaon yoiai keskatibichoresma, ja jakonmaboribi jaton yoiai joibo jato senenhaxonkanwe.

¹⁹ Jakon jawéki riki, ja Dios keenai keskáakin jawéki senenhakin, westíora jonin jakonma jawéki akáma ixonbi, masá tenemakanaitian, jawe iamakin teneti.

²⁰ Ikaxbi ¿Jawekeskaxonmein jakonma aketian mato ramiakana tenexon, maton jakon jawéki biti iki? Ikaxbi jakon jawékibo akín maton masá teneaira, Dios bebon kikin jakon iki.

²¹ Neskarabo winóti kopíra mato Diossen katota iki, Cristora mato kopi onitsapita iki, já iní keskatiribi mato ikanon ikax.

²² Jára jawetianbi ochayamaa iki, itan jawen yoyo ikainkoboribi tsoabi jato paranyamaa iki.*

† 2:7 Sal. 118.22 ‡ 2:8 Is. 8.14 § 2:10 Os. 1.6, 9; 2.23 * 2:22 Is. 53.9

²³ Ichabokanabira jawetianbi jan jato kopikin icháyamaa iki, masábo tenemakanabira, ramara en mato ashokoai akinbo jato ayamakin, Dioskires jato jenea iki, jan jaton akábo atibi keskáakin ponté jato yoixonai iketian.

²⁴ Jara jawen yoranbi non ochabo bibaini korosen akana mawata iki, jaskatax kikinakin ja ochabo akin moa jeneax, jakon jawékibores akí noa jakanon ixon. Ja rishkikin xateyonkana kopíra mato benxoa iki.

²⁵ Moatianra mato ikana iki ja oveja manota keskábo, ikaxbi ramara moa Cristo ikonhabo iken, jan oveja koirannai jakon *pastor keska ixon, koiraanen mato jan akinnai.

3

Wanoya itan benoyabaon senenhatibo

¹ Jatian mato benoyabora en mato yoiai, ja maton benen yoiai keskatibo ikanwe. Jaskáxon ja joi ikonhayamaibaonbi, maton joi yoiamabi maton ikábo oinxonres, ikonhakanon ixon.

² Ja maton ikainkobo jawe jakonma iamai, itan ikoni mato Dioski raketaibo ointaan.

³ Ja mato raokaataibo ibanon nekebima jabo iki; meskóakinhorabo boo atima, ja oro akana joyabo, itan ja kopí chopairaboribi sawetima.

⁴ Jaskáyamaikaya maton shinan meran, jawetianbi keyóyosma xabá shinanman, itan noimisti shinanmanres, kikini raokaata ikanwe. Jaskaraton metsatakayara Diossen oinna kikinbires jakonshaman iki.

⁵ Neskatoribi raokaatabora ikana iki, ja moatian Dioski menikaata ainbobo; jabora ikoni Dioski koshikanabo ikax, jaton benen yoiai keskatibo ikai ainbobo ikana iki.

⁶ Jaskarara iká iki Sara, janra jawen bene Abrahamman yoia yoiti ikai ainbo ixon, nokon ibó akin janepaonike. Jatian matobora jawen bake ainbobo iki; ja ikonkon jawékibores akí tsokibi rakéyamai ikax.

⁷ Jatian mato wanoyabora en yoiai, jakonax maton awin betan ninkakanankanwe. Jakonshamanxonreskaya ikinkanwe, ja ainbobora non kikinakin méketi iki ixon shinannai kopíbachoma; jabora mato aká keskaribiakin, jakon shinanya ixon Diossen jabé jamanoxon yoiaboribi iki. Jaskáakanwe ja maton oracion jan tsokásatibo yamati kopí.

Joi akaibaon ati jawékibo

⁸ Jatikaxbi jakonanani jakanwe; westíora shinanyabicho itaanen shinannanani, jainoax joi akaibo ikax noiananax. Jakonhakin shinannaibo ikanwe, jato xewinatón shinanmeetaimabo.

⁹ Mato ramiakanabi kopikin jato ramiayamakanwe, mato ichaakanabi kopikin jato ichayamakanwe jaskáyamakinkaya jato jakonhakeskanwe, Diossenra jakonhanoxon mato kenaa iki.

¹⁰ Wishá meranra ikai neskatibo:
 “Tsoaki ikoni jakoni jaax, raroires jatin keenai,
 jara jakonmaibo yoyo iki jenetax, moa
 jansoibo yoyo iki jeneta iti jake.

¹¹ Jainoax jakonma jawékibo akin jenetaanen
 jakon jawékiboresibi ati jake.
 Jatíbibo betan jakonax jatiakin shinannires jawé.

¹² Non Ibonra ja jakon jawéki akai jonibo jato koirannai.
 Jainxon jaton oranaiboribi jato ninkáxonai
 Ikaxbi ja non Ibora ja jakonma jawéki akaiboki,

jakonmaatai”, iki.*

¹³ Jatian ¿Maton jakon jawékibores akaitianmein tson mato jakonmaati iki?

¹⁴ Ikaxbi ja jakoni jakanabo ixonbi masábo teneira mato raroreskanti jake, jaskatira tsokibi mato rakéti itan ratéti yamake.

¹⁵ Jaskáyamakinkaya maton Ibo keskáakin maton shinan meran Cristo rabikanwe, jainxon jawe kopí Criston manataboki ikanai ixon mato yokákanaitian, moa jato yoitiresbo ikanwe.

¹⁶ Ikaxbi jaskáakinbo jato yoikin, rabí shinanhomaxon jakonhaxonres jato yoikanwe, maton shinan meran jakonma aká shinan yamashaman itaanan. Jaskatax ja Cristo ikonhaax mato jakoni jakanabo oinnax, mato jakonmaakin yoiaibo, jato yoyo ika joinbi ikonbiresi rabinkanti kopí.

¹⁷ Jaskara Diossen shinanna iketian jakon akai kopí onitsapitikayara jakon iki, ja jakonma jawékibo axon masá tenetitiani.

¹⁸ Cristobira onitsapitax non ochabo kopí westíoraibicho mawata iki, jara jakon joni ikaxbi jakonma jonibo kopí mawata iki, jaskáaxon noa Dios betan jakonbiresh imanox. Jara nekebi jawen yora mawákenbi, Diossen Shinanmanbi jakiribi jirimaa iki.

¹⁹ Jatian moa jaskara ixonra, kaxon ja xepó meran ikana kayabo jawen joi jato yoia iki.

²⁰ Ja kayabora ikana iki, ja moatian Noé inontian yoitima ikana jonibo, ja jonibora aká iki Diossen ja ani wapóro Noekan akai kaman, jaweayamakin jato manakin. Jatian ja wapóroninmeax kishpinmeetabora ikana iki posaka jonibichores.

²¹ Ja jenen ewara iká iki, rama ja bautismo yoi iká. Jameranoax noa rama kishpinkanabo. Ja bautismora non yora chókiti noa ikaima iki; jara Dios bebon jakonma aká shinan meran yamaa onanti inox noa ikai iki. Janra noa kishpinmaa iki, ja Jesucristo mawataxbi jiria kopíres.

²² Jara naikan kaax, Diossen mekayao yakata iki. Jaskara kopíra ja ángelbo itan jatíbi koshi shinanya koshiibo, jaki koshikana baneta iki.

4

Cristo iní keskati jati

¹ Jaskara iken, Criston jawen yora onitsapimani keskatoribi onitsapiti shinanya ikanwe. Jaweratoboki onitsapiti jawemabi iki, jabaonra moa ocha jeneke.

² Jaskatax ja Diossen shinannai keskatiresh jaax, ja nekeabi non yora keenai jakonma jawékibo akí, moa mato jayamati kopí.

³ Basibiresa ja Dios ikonhayamaibaon akai jawékiboribi maton aká iki, jakonmanin kikini cheatabo mato ikana iki, jakonmabo atin keenaibores; jawékiananbi paeni, itan ayorakin pae xeai; jainoax ja kikin jakonmabires jatonbi aká jawékibo rabii.

⁴ Ikaxbi ramara, ja bebonbiresh jakonma akanainkobo mato jato betan yamaa oinnax, jabobiribi matoki jakonmaibo yoyo ikanai.

⁵ Ikaxbi jabaonra ja mawataboyabi ja jiriabo, jaton akábobiribi jato yoixonai iti imaa bebonxonbiribi, jaton aká jawékibo yoinoxikanai.

⁶ Neskara kopíra ja mawataboribi ja jakon joi jato yoia iki, jaskatax Dios betan jaton shinan meran jakanon ixon; nato netemeax castiganmetaanan, joni ikai keskati mawákanabo ikenbi.

⁷ Moara jatíbi jawékibo senenti ochóma iki; jaskara iken akonkin shinankanwe, itan akonkin Dios orankanwe.

⁸ Maton wetsabo betan ikoni noianankanwe, ja noimisti shinanmanra icha ocha akanabobi moa jato shinanxontimaakin noa imai.

⁹ Ja matoiba merataibokiribi jakonmaibo yoyo iamakin, jakonhaxonres jato bikanwe.

* 3:12 Sal. 34.12-16

¹⁰ Ja meskó onan shinanyabo mato Diossen imaa iken, jakonhakin ja onan shinanman jato akinnai ixon, jaskara onan shinanza mia Diossen imaatonin, wetsaboribi jato akinwe.

¹¹ Jaweratoki joi yoiai iki, janra Diossen joishamanbiribi yoiti jake; jaweratonki jato jawéki akinnai, janra ja Diossen menia koshiaxon jato akinti jake. Jatíbi maton akai jawékibo akanwe, ja Jesucristo kopíres Dios rabikanon ixon; ja riki jatíbitian rabiti itan jawena riki jatíbi atipana koshi. Jaskarashaman ibanon.

Cristo ikonha ikax onitsapiti

¹² En noia nokon wetsabo, atikoma jawékibo nokoax ratéyamakanwe; jawekeskati noa neskara jawékibo winotai ixon shinannax, jara bená jawékima iki.

¹³ Jaskáyamaikaya ja Cristo iní keskatiribi onitsapitibi raroreskanwe, jaskatax Cristo jakiribi jawen koshi shinanyabi jeketian, mato kikin raroshamanbo ikanon.

¹⁴ Ja Cristo kopí wetsabo mato jakomaibo yoyo ikanainbira mato Diossen raroshaman imati iki, ja Diossen kikin ani Shinan mato meran íkí jenéyamai kopí.

¹⁵ Matora ja retemis iken, yometso iken, jakonmaamis joni iken, iamaxon ja wetsabo winota jawékiainbo niakaaketian onitsapimakanaibo ikanti yamake.

¹⁶ Ikaxbi ja joi ikonhai iken mato masá tenemakanara, mato rabinti yamake, jaskáyamakinra maton Dios rabiresti iki, ja ikonhaibo iken mato jaskákanaitian.

¹⁷ Moara ja joi ikonhaibopari jaton akábo jato Diossen yoixontibo peokooke, jatian noibakeaxpari jaskara jawékibo peokootaitianki, ¿Ja Diossen jakon joiki yoitimaibo jawekeskara winónoxiki?

¹⁸ Ja joi akai jonira atikonmabires meranbi kishpinmeetai, jatian ¿Ja jakonma itan ja ochaya jonimein, jawekeskara winónoxiki?

¹⁹ Jaskara ikenra ja Dios keenaton onitsapitaibaon, jakon jawékibores akin jenetima iki, jainxon jan noa jonia Dioskiribi menikaakanti jake, janra noa jawetianbi jeneyamai.

5

Joi akaibo ikinai koshibo jato esea

¹ Ramara earibi jato keska *anciano ixon, ja mato ikinai ancianobo en esesai; enribi ja Cristo onitsapitaibo oinni ixon. Jainoax earibi iki, jabaon akai keskáakinribi Cristo jeketian jawen kikin jakon jawékibo biti.

² Ja maton ikinnon ixon matoki jenekana Diossen joi ikonhaibo jakonhaxon jato ikinkanwe. Keenshamanxon Dios keenai keskáakin; ja oveja koirannaibaon jato ikinai keskáakin. Jato ikinti yoikana senenhakinresma, kopíakanti keenkinresmaribi, keenshamantaanankaya jawen tee axonkanwe.

³ Ja maton ikinai joi akaibo, iboaxon jato yonoai keskáakin jato ayamakanwe, jaskáyamaikaya jakoni mato ikaibores jato oinmakanwe.

⁴ Jatianra ja *pastorbaon koshi jeketian, jawetianbi keyóyosma kikin jakonhira jan ratéti jawéki maton biti iki, ja maitira jawetianbi payóyamai.

Jatíbi joi akaibo jato esea

⁵ Jaskáribiakinra mato ranonboyabi xontakobo en mato yoiai, ja mato ikinai ancianobaon yoiai keskatibokaya ikanwe. Jaticaxbira rabíti shinanhomabo ikax mato joi ninkakananti jake. Wishá meranra ikai neskati:

“Ja rabitai jonibokira Dios jakonmaatai,

ikaxbi ja rabiamabira jawen jakon shinanman jato akinnai”, iki.*

⁶ Ja Dios atipana koshia iketiankaya, rabíti shinanhomabo itaanan jaki jenekaakanwe. Jaskáxon mato jan jaskara imatitianbiribi, kikin joniakin mato imanon.

* 5:5 Pr. 3.34

⁷ Jaskara iken jatíbi ja maton meskó shinannaibo Dioski jenekanwe, janra matoakin shinankin jeneyamai.

⁸ Jatíbitian shinanyares ikax koiranmeekanwe, non rawí yoshinra ja pinixon benai león keo keokawanai keská iki.

⁹ Já ninkáxonyamakanwe; Dioskireskaya kikini koshikanwe; mato ikai keskatiribi, jatíbiainoa mato betan joi akaibo onitsapitai onantaanan.

¹⁰ Ikaxbi jaskatibo basima mato onitsapita pekaora, Diossenbi jakiribi jakonhati iki, jainxonra ponté shinanya itan koshi shinanya mato imati iki; jainxonra moa jakibi kikini koshia mato imati iki. Ja Diosbi riki jawen ani noimisti shinanman noa kenaa, ja Jesucristo betanbi jawen keyóyosma jakon netenko jaai noa bokanon ixon.

¹¹ Jawena riki jatíbitian ja atipana koshi, ibanon jaskarashaman.

Senentianbi jato saludana

¹² Ja non Iboki koshii jenéyamai non wetsa Silvanon akinnatonra, nato ichama joi en mato wishaxonke, mato ésenoxon; jainxon ja jakon jawékibo maton biabo riki, akonkin noixon mato Diossen meniabo iki ixon mato onanmati kopí. Ja jaskáakin mato Diossen noia, jawetianbi shinanbenoyamakanwe.

¹³ Ja mato aká keskákinribi Diossen katota Babiloniainoa Cristo ikonhaibaonra, mato saludo bomai, jainxon ja nokon bake keskáakin en shinannai Marcosninribira mato saludo bomai.

¹⁴ Joi akaibobires ikax, noiananax wetsabo betan saludanani, betsó iananankanwe. Jatikaxbi jakonshaman jakanwe moa Cristonabo ikax.

2 PEDRO

Joi akaibo janbisaboki jawen rabé itin, jato Pedron kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea Simón Pedro riki, jawen yonoti iketian, Jesucristonbi raana. Ja non Dios betan noa kishpinmaa Jesucriston, atibi keskáakin jato akai iken. Ja non aká keskákinribi jakonhakin maton non Ibo ikonhabora, en saludo bomai.

² Ja Dios betan non Ibo Jesucristo onanna ikaxkaya, jan mato menia bebonbires noimisti shinanya, itan xabá shinanyabo ikanwe.

Diossen kenaabo ikax, jaki koshii jenétima

³ Diossenra jawen atipana koshi meranxon noa menia iki, nato neten jaax, itan já shinanni noa jan maxkáti jawékibo. Ja jawen ani shinanmanbi noa katota Jesucristo, itan jawen jakonhira aká jawékibo noa onanmaxon.

⁴ Neskara jawékibo meranxonra, nobé senenhati jawékibo noa yoia iki. Jabora ani itan kopí jawékibo iki. Jaskatax ja nato netemea jakonma jawékibo ayamai, matoribi Dios keska ikanon ixon.

⁵ Neskara kopíkaya Dios ikonhabo ikax, maton ikáboribi jakon itiakinres shinankanwe, jatian maton ikáboribi jakon ikax, onanti shinanyabores ikanwe.

⁶ Jatian onanti shinanyabo ikax, maton yoran akasai jawékibo matonharesti shinanyabo ikanwe, jatian ja maton yora matoanharesti shinanyabo ikax, manátiabo ikanwe, jatian manátiabo ikax,

⁷ Dioski menikaatabo ikanwe, jatian Dioski menikaatabo ikax, maton wetsabo betan jakonax jakanabo ikanwe, jatian maton wetsabo betan jakoni jaa ikax, wetsaboribi jato noiabo ikanwe.

⁸ Jatian neskara shinanyabo ikax, jaskatishaman jaabo ikaxa, mato iresbiresi jakanabo itima iki, jainxon yankabires non Ibo Jesucristo onanaboribi, mato ikantima iki.

⁹ Ikaxbi jaweratoboki jaskara shinanbo jaton shinan meran yamaa, jabora westíora benche keskares iki, jainoax moa ochóshaman ointi atipanyamaa joni keskaribi iki. Jaskáakinra jawen moatian aká ochabo moa Diossen soaxonabo shinanyamai.

¹⁰ Nokon wetsabo, jaskara ikenra Diossenbi mato katóanan kenaabo ikax, jan ke-naa kikin onantishamanbo itiakin shinankanwe. Jaskataxa jawetianbi mato ochan pakétima iki.

¹¹ Jatianra jan noa kishpinmaa non Ibo Jesucriston, keenshamanxon jawen keyóyosma netenko mato jan biti iki.

¹² Jaskara kopíra en mato shinanmayakeresti jake, ja ikon joi onanmakanaton onanax moa ikoni mato jaki koshiabo ikenbi.

¹³ Enra shinannai, japarixon ja esébo shinanmayakereskin en mato jenetima.

¹⁴ Ja non Ibo Jesucristonra basima nato neten jati ea moa onanmake.

¹⁵ Jaskáakinra en atipana senen en mato yoiti jake, jaskáxon ea mawata pekáo neskara esébo shinankin maton jeneyamanon ixon.

Criston ani Shinan oinkana jonibo

¹⁶ Ja non Ibo Jesucriston atipana koshi, itan jakiribi joái non mato onanmaa joibora nonbi shinanxon non mato yoia joibo iamaa iki. Nonbishamanra non Ibon ani koshi shinan oinna iki.

¹⁷ Jawen ani atipana koshira non oinna iki, ja jawen Papa Diossen ani joniakin shinantaanan jakonhirashaman imaketian. Jatian jaskáakin jakonhirashaman imaaxa

iká iki, Dios naikanmeax neskati: “Nato riki en noia nokon Bake, jaonra ea kikini raroai”, iki.

¹⁸ Nonbishamanra non Ibo betanbi, Dios iká mananmanxon naikanmeax yoyo ikai ninkata iki.

¹⁹ Neskara jawékininra noa onanmai ja *Profetabaon yoini joibora kikin ikon iki ixon, ja joira maton kikinakin ninkáti jake. Jatian ja joi riki, ja yamé meran lamparin joén tenai keská, jan maton jointi tenai ikax moa nete wishtin pikókin jawen joekan tenaa keskáribi.*

²⁰ Ikaxbi neskararibira maton onanti jake. Ja *profetabaon wishakani westíora joibira, jawen shinanmanbiribi westíora jonin janbicho onantiakin yoiti atipanyamake.

²¹ Ja *profetabaon yoipaoni joibora, jaton shinanmanbi keentaanan yoikanai joibo iamaa iki, jaskáyamakinra, Diossenbi jawen Shinan meranxon jato yoimaa joiboribi yoikana iki.

2

Ikonma joi jato onanmaibo (Jud. 4-13)

¹ Moatianra *Israel jonibo xaran ikonma *profetabo jakana iki, jaskáribiira mato xaran janoxikanai ikonma joi jato onanmaiboribi. Jabaonra onantimaaxonbo jaton jakonma shinanbo jato onanmanoxikanai; ja kopíaxon noa jan kishpinmaa Ibobira ikonmanin yoinoxikanai. Jato jaskáai ikaxa basima jabo manotian bonoxikanai.

² Icha jonibaonra jan cheata jakonma jawékiboribi anoxikanai; jatian jatokopiribira ja ikon joi jakonmaakinbo yoinoxikanai.

³ Koríkinin keenyorabo ixonra, parankin joibo yoixon mato koríkibo bichinnoxikanai. Ikaxbi moatianbi jaskarabiribi iti Diossen shinanxonabo ikenra, jabo ponté manótian boaibobires ikanai.

⁴ Ja ángelbo ochakanketianra jaton ocha akábaon Dios shinanbenoyamaa iki; jaskáxonra masábires tenetiain jato potaa iki, cadenaninbo nexayonxonra, yamé meran jato xepoa iki, ja akonbireskin jaton akábo jato yoixonti nete senenai kaman.

⁵ Jaskáribiira ja reken jonibo ochakanatonin Dios shinanbenoyamaa iki; jaskákinra jatoki icha oi bemaxon ja jakonma jonibo jato keyoa iki, jainxon ja ponteti jatikiriakin jato joi yoia Noé betan kanchis jonires jato kishpinmaa iki.

⁶ Jaskáribiakinra, chiimapobicho banekantiakin menoanan ja Sodoma betan Gomor-rain iká jonibo jato Diossen keyoa iki, jaskáxon rama jakonma akí jakana jonibaonribi ja oinxon onankanon ixon.

⁷ Ikaxbira Lot jaweayamaa iki, itibi keskati jaa ikax; jonibo jakonma jawéki akí cheatax jakanabo oinnax, jato kopi masá shinanni jaa oinxon.

⁸ Ja Lotkanra jato xameax itibi keskati jaa ixon, akonbireskin jato kopi masá shinanna iki; jabaon ocha akanaibo netetiibi ninkákin itan janbi ointaanribi.

⁹ Ikaxbi Ibonra ja ikonhaax jaki koshiax jakanabo ja tanakaati jawékiainoabo jato xabáakai. Jatian ja jakonma akaibora, nete senenketian masá tenetiain potanoxon jato imaabobiribi ikanai.

¹⁰ Jaskákinra jaton keenai jakonmabores akí jakanabo, itan ja non Ibonra koshii iki ixon, ikonhayamaibo Ibon jato castiganoxiki. Jaskara jonibo riki jaton keena keskábore akaibo itan rabitaibo, jaskatira jabo ja ángelboki jakonmaibo yoyo itibo rakéyamakanai.

¹¹ Ikaxbi ja ángelbaonra koshiboribi itan atipana koshiabo ixonbi, Ibo bebonxon jato jakonmaakinbo yoiti atipanyamake.

* **1:19** Ja nete wishtin pikotai iki iká riki, ja Jesucristo joti yoi iká.

¹² Jaskara jonibo riki yoinabo ikai keskatires jakanabo ikax shinanhomabo, yatanxon retekanti yoina keskábore. Jaskatira ikanai jabaon onankaskinhamai jawékiboki jakonmaibo yoyo iki, ikaxbira yoinabo atinres jato retenoxikanai,

¹³ jabaon jato imaa keskáakinribi jato onitsapimataan. Jabora netenbi jakonmabo akí raroshamanres ikanai. Ja maton rarokin fiestaakainbo boax ikanai jan rabinti jakonma jawékibores akí tsokasi.

¹⁴ Jaskara jonibaonra teamisti shinanhomaxonbo ainbo ointi atipanyamake, jaskatira jawetianbi ochai jeneti atipanyamakanke; jainxon ja ikoni Cristoki koshikanamaboribi jakonma jawékibores akanon ixon jato parankanai; jaton keen jawéki onainrabo, itan kikin jakonma jonibora ikanai.

¹⁵ Ja ikon joi ikonhakin jeneabo ikax, jaton shinan moa wetsaorikanabo riki ja Beornin bake Balaam iní keskábora ikanai, janra aká iki jakonma jawéki axon koríki biti shinankin.

¹⁶ Jaskákenbira, yoyo iosma ixonbi joni ikai keskati yoyo ixon jawen burro inakanbi notsina iki, tsokáskin jaskáakinbo moa shinanyamanon ixon.

¹⁷ Jaskara jakonma jato axeaai jonibo riki pozo jeneoma keskábo; ja nai koin niwen wetsaori boai keskábo. Jaskatira ja jawetianbi keyoisma masá tenetiain moa botiresbo ikanai.

¹⁸ Jaskara jonibora ikanai yankabires jakonhira joinbo yoyo iki. Jatian jaton yora keenai jan cheata jakonma jawékibores akinra, jaskarabo jenea basimabo ikenbi, paranhananbo wetsabo jato ochamaribakanai.

¹⁹ Jakonma jawékibo akin jato jenemati joibora yoikanai, jaboribi ja jakonma jawékinin iboabo ixonbi. Tsoaki westíora jawékinin janharesai iki, jara jan iboaxon yonoai iki.

²⁰ Tsoaboki noa jan kishpinmaa non Ibo Jesucristo ikonhabo ixon, moa nato netemea jakonma jawékibo jenea ixonbi, ja jakonma jawékibo aríbaketian janharesai, jara ja moatian ikátiai bebon jakonmabires banetai.

²¹ Jakonra ikeana iki, jawetianbi ikon joi jan ikonhayamaakaya; moa jaskáakin ja ochaoma esé ikonhaa ixonbi jenenaketian.

²² Ikaxbi jaskatibo ixonra ja yoikanai joi senenhake: “Ochítininra kinanxonbi jawen kinan piribai”, “jatian kochira kikini chokitaxshaman joaxbi, jakiribi manon taranmeeribiai”, iki ikai.*

3

Cristo jakiribi joti yoi iká

¹ Nokon keen wetsabo, nato riki ja rabé itin kirika wishaxon en mato bomai. Ja rabéainbira moa pontéakin shinanni jakanon ixon en mato eseke.

² Shinankanwe ja Diossen *profetabaon mato moatianbi yoini joibo, itan jawen raanabo meranxon, ja kishpinmamis non Ibon ja senenhati joi noa yoiaboribi.

³ Jainxon onanribikanwe moa netebo senenaitianra, jonibo jaton keenai jakonma jawékibores akí jakanabo inoxikanai. Jatian shiroibores jakanabo ikaxa,

⁴ neskatiyo yokakaanoxikanai: “¿Jaweki winota ja jakiribi joti jato Criston yoibaini? Ja non rekenbora moa mawákana iki, jaskara iketian non oinna riki ja Diossen nete joniantian non oinni keskábi”, ikibo.

⁵ Jaskara jonibaonra akai, moatianbira nai betan mai Diossen jonia iká iki ixon shinanyamakin; jainxon jawen joinresa mai betan jene janbiribi imaa iki ixonbo shinanyamakin.

⁶ Jatian ja oiribi jenen ewamaxonra, jonibo jato keyomaa iki.

* 2:22 Pr. 26.11

⁷ Ikaxbi ja rama non oinna nai betan maira, ja Diossenbi jaskáti yoiatoninribi chiikan keyotiresbo iki. Ja chiikanra jato menonoxiki ja jaton akábobiribi yoixonti nete nokóketian, itan ja jakonma joniboribi manotiaian kati nete nokóketian.

⁸ Jainoax neskara jawékininribi shinanbenoyamakanwe, ja Ibonara westíora nete, westíora waranka baritia keská iki, jatian westíora waranka baritiara, westíora nete keskares iki.

⁹ Ja Ibora ja wetsabaon shinannai keskáakin, jaskara iti jan yoiabo ishton senenmayamaima iki. Mato manaboresai kopí riki jaskatai. Jara keennai, tsoabi manotiaian kayamai, jatíxonbi jaton jakonmabo akonkin jenexon Dios ikonhakantin.

¹⁰ Ikaxbi ja non Ibo joira westíora yometso joái keskatiresh jonoxiki. Jatianra ja naibo ras iki, onsati tirin inoxiki, jatian wishtinboribi chiikan keyonoxiki, jatian ja maiabi jain jaa jawékiboribi Diossen keyonoxiki.

¹¹ Jatian jaskati jatíbi jawékibo keyoti boaibobires ikenra, jaki kikini menikaata ikax shinan meran benxokaatax mato jakanti jake.

¹² Jaskarabo ikenkaya Dios joáires manaanan ishtontani jotiakin shinanon akanwe, ja joái netera naibo chiikan keyonoxiki, jatian wishtinbora ja chii tiritaiton menonoxiki.

¹³ Ikaxbi nonra, Diossen noa jain imati yoiai bená mai betan bená nai manai, jainra jatíbi itibi keská ikax jakonbires inóxiki.

¹⁴ Neskara kopíra en mato yoiai nokon noi wetsabo; neskara jawékibo iti maton manai kaman, jakonax jakanabo, Diossen joxon nokotiakin shinanireskaya jakanwe, moa ocha akí jeneabo ikax jawenbi yointi yamabo, mato ikanon.

¹⁵ Jaskara ikenra maton onanti jake, ja non Ibo ishton joyamai riki, noa kishpinmeekanabo ikanon ikax. Neskara joiboribira Diossen jawen onan shinan meniatonin, ja non wetsa Pablón mato wishaxonke.

¹⁶ Neskarakiriakinribira, ja mato bomai kirikabotiibi mato wishaxona iki. Jatian jatíribi jan wishaa joibora onantikomabo iken, ja onanmashokobaon, itan ja Cristoki ikoni koshikanamabaon, ja jatíribi wishakaata Diossen joibo akanai keskáakinribi wetsaoriakanai. Jaskara kopíra jatonbinix manotiaian bonoxikanai.

¹⁷ Jaskara ikenra nokon noi wetsabo iketian en mato yoiai, moa neskara jawékibo onanna ikaxkaya, ja Dios ikonhaax jaki koshiabo ikenbi jakonma akai jonibaon paranhanaan mato jenemakanaketian koiranmeekanwe.

¹⁸ Jaskáyamakinkaya jan noa kishpinmaa non Ibo Jesucristo bebonhakin onanboreskanwe, jawen noimisti shinanyabo ikanwe ¡Jabichores rama itan jatíbitian rabinon akanwe! Jaskarashaman ibanon.

1 JUAN

Peokin Juanman kirika wishaa

Jati joi

¹ Nato kirikara, non mato wishaxonai, ja nato nete peokootamatianbi japaoni non ninkata, itan non beronbishaman non oinna maton onannon ixon yoikin. Jara non oinna iki itan non mekemanribi non tii aka iki. Ja riki ja jati joi.

² Ja nato jati joi nekebi jishtiketian oinna ixonra, non mato jaakiriakin yoiai. Jatian ja jatíbitian jati joi riki, ja non mato yoií itai, ja jawen Papa betan ikatiibi noiba pikota.

³ Ja nonbi oinna, itan nonbi ninkatabo riki ja mato non yoiai, jaskatax matoribi nobé jakonshaman ikanon ixon. Ja Papa Dios itan jawen Bake Jesucristo betan, noa jakonshaman itina keskatiribi.

⁴ Neskara jawékibora non mato wishaxonke, jatikaxbi noa kikinni rarokanti kopí.

Dios riki joé

⁵ Nato riki ja Jesucristonbi noa onanmaa joi, jara tekikin non mato yoiai: Dios riki joébires, jaskara ikaxa, jaiba jawe yamébi yamake.

⁶ Jatian eara Dios betan jakonshaman jake ikibi, yamé keska meranpari jaa ikaxa, noa nonbix paranmeetai. Jatianra ja ikon join yoiai keská akí noa iiyamai.

⁷ Ikaxbi ja Dios, joé meranbires jaa keskati noaribi joé meran jaa ikaxa, ja nobé joi akaibo betan noa jakonshaman ikanai. Jatianra, jawen Bake Jesucriston jimín, jatíbi ochabo noa soaxonai.

⁸ Jatian, eara jawe ochaoma iki yoyo ikira, noa nonbix jansoai, jatianra noo meran jawe ikonbi yamake.

⁹ Ikaxbi non ochabo noa keshaketianra, atibi keskáakin akai ixon, itan jan ati yoiaibo senenhái ixon, non ochabo noa Diossen shinanxontima iki, itan jatíbi jakonmainoaribi noa xabáati iki.

¹⁰ Jatian enra jawe ochabi akáma ikibo yoyo ixonra, Dios non janso keska imai. Jatianra jawen joi akonkin non ikonhaama ikai.

2

¹ Nokon keen bakebó, mato ochanaketianra, neskara jawékibo en mato wishaxonai. Jawekeska ikax ochakankebira, westíora non abogado jake, ja non Papa bebonmeax, noa kopi yoyo iti, ja riki Jesucristo, ja atibi keskáakin akai.

² Jesucristora, janbix menikaatax mawata iki, non ochabo noa Diossen shinanxontima kopí. Jatianra nonabicho kopí iamaa iki, jara iká iki, jatíbi nato netemea jonibaon ocha kopíribi.

³ Ja Diossen yoiai senenhati joibo senenhái ixonra, non onanti iki, moa akonkin non Dios onannabo.

⁴ Ikaxbi tsoaki: “Enra Dios onanke” ikinbi, ja senenhati joibo senenhayamai, jara janso joni ikax, jawe ikonbi já meran yamake.

⁵ Ikaxbi jaweratobaonki jawen joi senenhaxonai, jabo riki onanti, akonkin Dios noiabo. Jaskati jaxonresa non onanke, noa Dios betan jakonshaman jaa.

⁶ Jatian eara Dios betan jakonshaman iki ikaibora, Jesucristo ipaoni keskati jati jake.

Senenhati bená joi

⁷ Nokon keen wetsabó, nato senenhati joi en mato wishaxonaira, bená joima iki. Jara Cristo ikonhakin peonontianbi maton ninkata joi iki.

⁸ Jaskara ikaxbira, ja nato senenhati joi en mato wishaxonai bená iki. Jara Cristo meran, itan mato meranribi ikonkon jishtiai. Ja moatian yamé meran keská noa jaa ikátiaibiribi toxkókaitianra, ja Criston ikon joékanbiribi noa tenaboai.

⁹ Jaweratoboki eara Criston joé meranbires jake ikinbi, jawen wetsabo omisai, jabora yamé meranpari ikanai.

¹⁰ Ja jawen wetsa noiabora, joé meranbires jake. Jara jawe ikaxbi ochanko pakéyamai.

¹¹ Ikaxbi jawen wetsa omisaibora, yamé meranbires jake, jaskara ixonra jaweraoki kaai iki ixonbi onanyamake, ja yamekan moa benche keska imaa ixon.

¹² Ja mato bakeshoko keskábora, nato kirika en wishaxonai, Cristo kopíres moa Diossen maton ochabo moa shinanxonyamaa iketian.

¹³ Ja mato papa keskabora en wishaxonai, ja moatianbi japaoni Cristo maton onanna iketian. Ja mato bakeranon keskábora en wishaxonai, *Satanás matonhasesa iketian.

¹⁴ Ja mato bakeshoko keskábora en wishaxonai, ja Papa Dios maton onanna iketian. Ja mato papa keskábora en wishaxonai, ja moatianbi japaoni maton onanna iketian. Jainxon ja mato bakeranon keskábora en wishaxonai, koshipari ixon, maton Diossen joi ikonhaketian, itan ja *Satanásribi matonhasesa iketian.

¹⁵ Nato nete noiyamakanwe, nin ja nato netemea jawékiboribi noiyamakanwe. Jaweratobaonki nato nete noia, jabaonra Papa Dios noiyamake.

¹⁶ Jatíbi ja nato netemea jan keenti jawékibora Diossibakeax joái shinanboma iki, jara nato netemeabi iki. Natobo riki, ja nato netemea shinanbo: jakonma atin non yora keenaibo, beron oinnax keenti, jainoax jawékiatonin rabikaati.

¹⁷ Ikaxbi netera keyoti kaai, jatíbi jan keenti jawen jakonma jawékiboyabi. Ikaxbi ja Diossen keena keská akaibora, jatíbitian keyóyamai.

Criston rawíki koiranmeeti

¹⁸ Nokon keen bakebó, moara nato nete senenai, matonra ninkata iki westíora *Criston rawí joti. Ikon riki, ramara icha Criston rawibo moa pikóbotankanai. Jaskarabo ikai kopíra, non onanke, moara nete senenai ixon.

¹⁹ Jabora nobé iitibi, noibakeax pikókana iki. Ikaxbira, noki jakon ikaxmabi ikana iki. Ikonkon noki jakon ikaxa nobetanbi ikeankana iki. Jaskarakana iki, jatíbima riki ja nobetan ikábo iki ixon non onanti kopí.

²⁰ Cristonra Diossen jakon Shinan mato menia iki. Jatianra jatixonbi moa maton onanke, ja ikon joi.

²¹ Nato kirika en mato wishaxonaira, ja ikon joi maton onanyamaa kopíma iki. Maton onanna kopíra en akai. Jatian matonra onanke, ja ikon meranoax jawetianbi janso pikóti atipanyamaa.

²² Jatian ¿Tsoa iki ja janso? Tsoamakan ja Jesús riki, *Cristoma iki ikai. Já riki ja Criston rawí, ja Papa Dios betan ja Bakebi ikonhayamai ikax.

²³ Jaweratobaonki, ja Bake ikonhayamai jabaonra ja Paparibi ikonhayamai. Ikaxbi jaweratoboki, enra ja Bake ikonhai iki ikai, jabaonra ja Paparibi ikonhai.

²⁴ Jaskara iken, ja peokin ninkáxon maton ikonhayantana joi, jatíbitian maton shinan meran imakanwe. Jatian ja maton peokin ninkata joi maton shinan meran ikenra, ja Bake Cristo betanbi ja Papa Dioski mato jakonshaman ikai.

²⁵ Nato riki, ja Jesucriston noa meninoxon yoia, ja iki ja jatíbitian jati nete.

²⁶ Jatianra mato parankanaketian, ja yoikin nato kirika en mato wishaxonke.

²⁷ Ikaxbi matobora, jawenabobiribi itiakin, Cristonbi Diossen jakon Shinanya imaa iki, jatianra wetsaxonbires onanmatin mato maxkáyamake, Diossen Shinanmanbi jatíbi jawékibo moa mato onanmai kopí. Jan mato onanmai joibora ikon ikax, jansomabo iki. Jatíbitian Cristo betanbi jakonshaman ikanwe, ja Diossen Shinanman mato onanmaa keskati.

²⁸ Nokon keen bakebó, ramakaya jenéyamai Cristo betan jakonshaman ikanwe. Moa jakiribi joketian, jaki koshitaanan rabinyamai jakonbires noa já bebon ikanti kopí.

²⁹ Matonra moa onanke, ja Jesucristo atibi keskáakin akai. Jatian jaskara onanna ixonra, maton onanke ja atibi keskáakin akaibo, Diossen bakebo.

3

Diossen bakebo

¹ Shinankanwe, ja Papa Diossen noa akonbireskin noia, jaskákinra Diossen bakebo akinshaman noa janekaama iki. Jatianra noa jaskarakon iki. Jaskara kopíra, Dios onannamabo ixon, nato netemea jonibaon noa onanyamaresai.

² Noara moa Diossen bakebo iki, nokon noi wetsabó. Ikaxbi nato pekáo noa jaskara iki kati onanyamaxonbira, non onanke, Cristo joken jabishaman ointaan, noa já keskaribi ikanti.

³ Jatian jatíbi ja jaskara iki katin manatabora, jawe jakonmaomabi ikanti jake, Cristoribi jawe jakonmaomabi iketian.

⁴ Ikaxbi jatíbi ja ochaibora, Diossen eséki yoitimai ikanai. Ochatira Diossen eséki yoitimati iki.

⁵ Matonra moa onanke, ja non ochabo noa keyoxoni Jesucristo nato neten joá. Jatian já iki, jawe ochaoma.

⁶ Jaskara ikaxa, jatíbi ja jabébi ikábo ochayamai. Ikaxbi, jatíbi ja ochaibora, já meraama itan jawen joi ninkáyamaibo iki.

⁷ Nokon keen bakebó, tsonbi mato paranyamabanon: Ja atibi keskáakin jawéki akaibo riki, itibi keskati jaa jonibo, Cristoribi jaskara iketian.

⁸ Ikaxbi ja ochaires jakanabora, *Satanássena iki. Ja *Satanássa nete peokoonontianbi, moa jápari ochai peokoota iká iki. Jaskara kopíra iká iki, ja jonin Bake nato neten joí, jaskáaxon ja *Satanássen aká teebo keyo ras ati kopí.

⁹ Jatíbi ja Diossen bakebora moa ochaibo iiyamai, Diossenbi jawen jati jato meran imaabo ikax. Jabora moa ochati atipanyamake, Diossen bakebo ikax.

¹⁰ Jaskara ikaxa, onantibires iki, ja Diossen bakebo itan ja *Satanássen bakebo. Jaweratoboki jakon jawéki akí jayamai, iamax jawen wetsabo noiamaa, jabora Diossen bakemabo iki.

Wetsabo betan noiananti

¹¹ Ja joi ikonhakin peonontianbi, maton ninkata joi riki: wetsabo betanribi noa noiananti iki, iká.

¹² Caín iní keska iamanon ikanwe, ja iká iki *Satanássena, janra jawen wetsabi retea iki. Jatian ¿Jawekopimein retenike? Jawekopimakan, ja Caínman akai jawékibo iká iki jakonma, jatian jawen wetsan akai jawékibo iká iki jakon.

¹³ Jaskara iken, nato netemea jonibaon mato omiskanaitian, jaskaraton ratéyamananwe, nokon wetsabó.

¹⁴ Noabora, ja mawáinoax moa jatori winotabo iki. Jara non onanke non wetsabo, jato noiabo ixon. Jatian jato noiamabora, mawá keskapari ikanai.

¹⁵ Jatíbi jaton wetsabo noiamakin jato omisaibora, retemis joni keskabo iki. Jatian matonra onanke, ja retemisbo jawekeskataxbi jatíbitian jati neteya iti atipanyamaa.

¹⁶ Ja Jesucristo noa kopí menikaatax mawatainxon riki, ja noimisti non onanna. Jaskatiribira, noaribi non wetsabo kopí menikaati jake.

¹⁷ Atiki ja icha jawéki jonin, ja wetsa joi akai joni jawékinin yoronainbi, akinhamakin ¿Jamein itiki, jawen shinan meran Diossen noimisti shinanya?

¹⁸ Joinres noianannabo iamanon akanwe, nokon keen bakebó. Nonra jato oinmati jake, non akai jawékinin, jato non akonkin noia.

¹⁹ Jato jaskáainkora onanti ikai, noa ikonkon Diossenabo. Jatianra moa Dios bebon, ikoni jaki koshiashamanbo noa iti iki.

²⁰ Jatian ja non jakonma aká non shinanman noa yoixonaibira, Dioskaya non shinan xewinbainbires ani iki, itan jatíbi onanna iki.

²¹ Nokon wetsabó, non shinan meran non jakonma akábo yamakettianra, Dios bebon ikoni jaki koshiabo noa ikanai.

²² Jatianra jatíbi ja non yokataibo noa jan meniti iki, jawen keena keskáshamankin, jan yoia joibo non senenhaxonaitian.

²³ Ja senenhati joi noa Diossen yoiai riki: Jawen Bake Jesucristo non ikonhati, itan jan yoini keskatishaman noa wetsabo betan noiananti.

²⁴ Ja jawen senenhati joi senenhaibora, Dios betan jake. Jatian jara jato meran jake. Neskairinxonra non onanke, jawen Shinan noo meran imaxonatonin, noa onanmaa.

4

Diossen Shinan betan jawen rawikan shinan

¹ Nokon keen wetsabó, ikonhamatianbipari, jatíbi ja Diossen Shinanman imaa yoyo ikaibo riki noa, iki ikaibo jato tanakanwe, ja jato meran iká shinanki Diossena iki ixon, maton onannon. Moara ichaira nato neten ikonma *profetabo pikókanke.

² Jaskaáxonra, maton onanti iki, ja ikoni Diossen Shinanman yoyo ikaibo. Jatíbi, ja Jesucristora nato neten joni keskatax joá iki, ixon yoiaibo riki, Diossen Shinanman imaa ikaibo.

³ Jatian jaskaakin ja Jesús ikonhayamaibora, Diossen Shinanhomabo ikax, Criston rawikan shinanyares ikanai. Jaskara shinan jotira, moabi maton ninkata iki. Jara nato neten moa itinke.

⁴ Nokon keen bakebó, matora Diossena iki. Jaskara ixonra, ja jansobo moa matoan-haresa iki. Ja mato meran iká shinan, nato netemea shinan xewina atipana koshia iketian.

⁵ Jabora nato netemeabo iki, jakopira nato netemea jawékibokires yoyo ikanai, jatianra ja nato netemeabaon jato ninkaxonai.

⁶ Ikaxbi noabora Diossena iki. Jatian ja Dios onannatonra, noa ninkaxonai, ikaxbi ja Diossenamatonra, noa ninkáxonyamai. Jaskákanainkoxonra, non onanti atipanke, tsoarin ja ikon Shinanya itan tsoarin ja janso shinanya ixon.

Noiananax jaai jenétima

⁷ Nokon keen wetsabó, noara jatíbibo betan noiananax jakanti jake, Diossibakeax noimisti shinan joái kopí. Jatíbi ja noimiso riki, Diossen bake itan Dios onannabo.

⁸ Ja noimismabora Dios onannamabo iki. Dios iki noimis.

⁹ Já kopires noa jati neteya inon ixonra, jawen jabicho Bake nato neten raanxon, noa Diossen oinmaa iki noa jan akonkin noia.

¹⁰ Neskáakin riki noa noia: Nonpari Dios noia iká kopíma, janpariakin noa noixonkayara jawen Bake raana iki, já mawata kopí non ochabo moa noa shinanxonyamanoxon.

¹¹ Nokon keen wetsabó, jaskáakin noa Diossen noia ikenra, noaribi wetsabo betan noiananti jake.

¹² Dios iki tsonbi jawettianbi oinyosma, ikaxbi noa wetsabo betan noianana ikenra, Dios noo meran jaai, jatianra ja Diossen noimisti shinanman non jato noia onanti ikai.

¹³ Ja noa Dios meran jaa, itan noo meran Dios jaa non onannon ixonra, jawen Shinan noa menia iki.

¹⁴ Nonbishamanra oinna iki, nato netemea jonibo kishpinmanon ixon, Papan jawen Bake raana. Jatian ja riki non jato onanmai.

¹⁵ Jaweratobaonki, ja Jesús riki Diossen Bake ixon ikonhai, jabora Dios meran jake, itan jabo meranra Dios jake.

¹⁶ Jaskaáxonra non onanna iki, itan non ikonha iki Diossen noa noia. Dios iki noimis. Jatian ja noimisbora, Dios meran jake, jainoax jato meranribi Dios jake.

¹⁷ Neskarainoaxa ja noo meran iká noimisti shinan onanti ikai; jaskatax ja jonibaon jaton akábo yoixonti nete senenketian noa rakétima kopí, ja Jesucristo ikátiai keskatiribi nato neten jakanabo ikax.

¹⁸ Ja noimis jonibora, rakéyamaí. Ja ikon noimisti shinanmankayara, raké shinanbo keyoai. Jaweratoboki Diossen castiganaketian raketai, jabora Dios akonkin noiti onannamabo iki.

¹⁹ Jatian nonra noike, janpari noa noia iketian.

²⁰ Jaweratoboki enra Dios noike ikibi, jaton wetsabo betanbi omisananai, jabora jansobo iki. Jatian jaweratobaonki, jaton wetsabo oinxonbi noiamai, jabaonra ja Dios oinyamaxon, noikanti atipanyamake.

²¹ Jesucristonra, nato senenhati esé noa menia iki, jaweratobaonki Dios noia, abákanon jaton wetsaboribi noikin.

5

Dioski koshiaxes jati

¹ Jaweratoboki, Jesús riki *Cristo, ikax jaki koshiai, jabora Diossen bakebo iki. Jatian jaweratobaonki Papa noiai, jabaonra ja Papan bakeboribi noike.

² Jatian Dios noixonra, jan ati yoiaboribi non akai, jaskákinra Diossen bakeboribi non noike ixon non onannai.

³ Ja Dios non noiti iki iká riki, jan yoia joibo non senenhati, jatian ja senenhatira atikonmama iki.

⁴ Jatíbi ja Diossen bakebaon, nato netemea jawékibo jatonharesai kopí. Jatian ja non ikonhatonra, ja nato netemea jawékibo nonharesnon ixon noa akinnai.

⁵ Ja Jesús iki, Diossen Bake ixon ikonhabaonra, nato netemea jawékibo jatonharesai.

⁶ Ja Jesucristora nato main joáx, onpaxen bautizameeta iki, itan mawákinribi jawen jimi chikoa iki. Jatian ja Diossen Shinan riki, jan jaskara onanna, jatíbi jan yoiabora ikon iki.

⁷ Kimisha riki, ja jaskara onanxon yoiabo:

⁸ Ja iki Diossen Shinan, ja onpaxen bautizameeta, itan ja mawákin jawen jimi chikoa. Jatian ja kimishaninbira jaskáakinbires yoiai.

⁹ Ja jonibaon yoiabora non ikonharibai, ikaxbi ja Diossen yoiakayara, bebonbires non ikonhai, Diosbi jawen Bakekiriti yoyo ika iketian.

¹⁰ Ja Diossen Bake ikonhabaonra, ja Diossen yoiabo ikonhai; jatian ja Dios ikonhaya-maibaonra janso keska imakanai, jawen Bakekiriakin jato Diossen yoiabi ikonhayamaí kopí.

¹¹ Jatian ja Diossen yoiai riki, noa jatíbitian jati nete menia, jatian ja jati nete iki jawen Bake ikonhaxon biti.

¹² Jaweratoboki moa ja Bake betan iki, jabora moa jati neteya iki, ikaxbi jaweratoboki ja Bake betanma iki, jabora jati neteoma iki.

Senentainbi jato yoia

¹³ Enra ja Diossen Bake ikonhaibo iketian, mato neskarabo wishaxonai, moa jatíbitian jati neteyabo mato ikanai maton onannon ixon.

¹⁴ Noara Dioski koshiai, ja jawen keena keskáshaman jawéki non yokáketian, noa jan ninkáxonai onannax.

¹⁵ Jatian ja non orana noa Diossen ninkaxonai non onanna keskáakinribira, non onanke ja yokatabora moa noa menike ixon.

¹⁶ Jaweratonki, ja mawátima ocha akaitian jawen wetsa oinnai, janra jaki oranti jake, jatianra Diossen jati meniti iki. Ikaxbi ja iti jake, jan mawátima ocha. Wetsa ochara jake, jan mawáti ocha. Jatian jaskara ochakira, en mato oranti yoiamai.

¹⁷ Jatíbi jakonma jawékibo riki ocha, ikaxbi jaráke, noa jan mawátiaian botima ocha.

¹⁸ Nonra onanke, ja Diossen bakebaon moa ocha aaboresyamai, ja Diossen Bake Jesucriston jato koirana iken, jatianra *Satanásenribi moa jato jaweayamai.

¹⁹ Nonra onanke noa Diossen bakebo, itan jatíbi nato netemea jonibo *Satanásen jawen koshin jatoaresabo.

²⁰ Jainxonra non onanribike, ja Diossen Bake joxon, ja ikon Dios non onannon ixon, noa shinan onanbo imaa. Jatian noara ja ikon betan jake, ja iki jawen Bake Jesucristo. Nato riki ja ikon Dios itan ja jatíbitian jati nete.

²¹ Nokon keen bakebó, ja ikonma diosbo chibanyamakanwe.

2 JUAN

Jawen rabé itin, Juanman kirika wishaa

Jato saludana

¹ Ea *ancianoninra, ja Diossen katotaboyabi, ja jato betan jain tsinkitaiboribi, jato saludo bomai. Enra mato akonkin noike, jainxon enbichora mato noiamake, jatíbi ja ikon joi onanna jonibaonribira mato noike.

² Nonra mato noike, ja ikon joiribi non shinan meran ikonhabo ixon, ja shinanra noo meran jatíbitian iti jake.

³ Ja non Papa Dios betan jawen Bake Jesucriston, jawen noimisti shinanyabo, jawen akinmisti shinanyabo, jawen jakonshaman shinanyabo, jawen ikon shinanyabo, itan noimisti shinanyabo, mato imaboresbanon.

Ja senenhati noimisti esé

⁴ Eara ikonbiresi raroke, jatíribi mibé joi akaiboribi, ja ikon join yoiai keskatishaman jaax ja non Papa Diossen noa yoiai keskati jakanabo jato nokoax.

⁵ Jaskara ikenra, rama en mato yoiai nokon wetsabó: wetsabo betanribi noiananaxa noa jakanti jake ixon. Nato en mato yoiai joibora, bená senenhati eséboma iki. Ja joibora Cristo ikonhakin peonontianbi, non ninkata joi iki.

⁶ Ja akonkin non Dios noia iti riki neskara: jawen join yoiai keskábore senenhai noa jati. Jatian ja joi ikonhakin peonontianbi maton ninkata riki, ja Diossen noa yoiai keskati, wetsabo betanribi noianani noa jakanti.

Paranmis jonibo

⁷ Nato netenra moa icha paranmis jonibo jakanke, jaskara jonibaonra ikonhayamai, Jesucristo nato main joáx, noa keska yorayaribi ikátiai. Jaskara jonibo riki, Criston rawíbo ikax, jato paranaibores.

⁸ Jaskarabo iken, matonbinix koirameekanwe, ja mato akinni noa teeta jawékibora, jawemabi banénake itan ja Diossen noa meniti yoiaboribi, maton biamanake.

⁹ Jaweratoki ja Criston onanmaa keskati iamai, wetsa keskáakinbo shinannires jaai, jara Dios betanma iki. Ikaxbi jaweratoki Criston onanmaa join yoiai keskati jaai jenéyamai, já betanra non Papa Dios betan jawen Bakebi itinke.

¹⁰ Jawerato joniki ja Criston joi meran yoiai keskáma, wetsa keska joi mato yoikasi nokotai, jaskara jonibo maton xobon imayamakin jato jowé ayamabobikanwe.

¹¹ Jaweratobaonki, jaskara jonibo jowé akai, jabora jaskara jonibaon jakonma akaibo, jato rabékiinaibo iki.

Senentainbi jato yoia

¹² Icha joibo mato yoiti jayonreskenbira, nato kirika meran akáshamakin, en mato axonyamake, mato oinni matoiba kati shinanna ixon. Kaxonra ja en mato yoikasai joibo enbishaman mato yoiti iki, jaskatax noa jatikaxbi rarokanti kopí.

¹³ Ja neno ea jato betan iká, Diossen katota joi akaibaonra jainoa joi akaibo, mato saludo bomai.

3 JUAN

Jawen kimisha, itin Juanman kirika wishaa

Jato saludana

¹ Ea riki ja *anciano, enra ja en akonkin noia Gayo saludo bomai.

² Nokon keen wetsá, enra miki orankin Dios yokatai, ja min shinan meran mia jakonbires ikai keskatiribi, jatíbiain mia jakonbires inon ixon, itan min yoraribi mia jakonbires inon ixon.

³ Jatíribi miibakeax bekana joi akaibaonra ea yoikanke; ja ikon joi chibankin jeneyamai. Mia jaskataibo ninkataxa ea ikonbiresi raroke.

⁴ Ja nokon bakebi keskábo, ikon join yoiai keskati jakanabo ninkataxa, ea ikonbiresi raroai.

⁵ Nokon keen wetsá, minra ja wetsankoniax nokotai non wetsabo jatíbi jakonhaxon akinkin jeneyamai iitai.

⁶ Jaskáakin min jato akinnabora, ja joi akaibo tsinkíkanainxonbo jabaon jato yoike, noixon min jato akinnabo. Ja jayá wetsanko tekiti jan yoronkanaibaon jato akinkin jeneyamawe, ja Dios keenai keskáakin.

⁷ Jabora ja Jesucriston joi jato onanmai boaibo iki. Jaskatira ja Dios ikonhayamaibaon jato jawebi akintinin keenyamakanai.

⁸ Jaskara ikenra, non jato akinti jake, jaskáaxon ja ikon yoikanaitian, non jato akinti kopí.

Diótrefes betan Demétrion ikábo jato yoia

⁹ Ja joi akaibokira kirika wishaxon en bomaa iki, ikaxbira Diótrefesnín non yoia noa ninkáxonkashamaa iki, jabichores jato xaran kikin ikasai ixon.

¹⁰ Jakopira, jawetianki ea jain kaai, jatianra en kenaxon notsini kaai. Jara jakonmaibo noa yoii iananbi, noki jansoibo iitai. Jatian jaskarabicho iamaira, ja wetsankoniax nokotai non wetsabo, jato bikashamai. Jatian jatíribibaon jatoiba imakasaitianra, jato bimakashamai; jatian jato jaskáabi bikaskanaitianra, moa jainoa jato pikoai.

¹¹ Nokon keen wetsá, ja jakonma jawékibo mawayamawe. Ja jakon akanai jawékiboreskaya mawawe. Ja jakon jawéki akaibo riki Diossena, jatian ja jakonma jawéki akaibora, jawetianbi Dios onananmabo iki.

¹² Jatíxonbira Demetrio jakon jawékibores akí jaa yoikanai, jatian jawen ikainkobora ikonkon jishtiai. Nonribira yoiai jakonibora ja ikai ixon, jatian minra onanke, non ikon yoiai.

Senentainbi yoia joibo

¹³ Ichara jake en mia yoiboresti, ikaxbira en mia wishaxonyamake.

¹⁴ Enra ishtontani mia oinni kati shinannai, jatian kaaxa ea mibébishaman yoyo iti iki.

¹⁵ Ea keenai riki, mia jakonbires xabá shinanya itin. Ja neno iká mibé raenanaibaonra mia saludo bomai. Minribi ja jainoa nobé raenanaibo noa saludo menixonwe, westíorabo noa jato saludanxonpakewe.

JUDAS

Criston tee axonairibi ixon, joi akaiboki Judassen kirika bomaa

Jato saludana

¹ Ea riki Judas, Santiagonin wetsa itan Jesucriston yonoti. Ja Papa Diossen noixon katotabo, itan Jesucriston koiranabora en saludanai.

² Abánon ja Diossen, jawen akinmisti shinanman, jawen jakon xabá shinanman, itan jawen noimisti shinanman, mato akinboreskin.

Ikonma esé yoiaibo (2 Ped. 2.1-22)

³ Nokon noi wetsabó, eara ikonbiresi keenai, ja mato betanbi noa kishpinmeetabo, non onanna joikiriakin mato wishaxontin; ikaxbi ramara atiora iketian en mato axonai, ja ikonhati joi jawen katota jonibo jato Diossen meniaton paranan mato ikanon ixon.

⁴ Jatíribi jonibora jansoaxbo mato xaran jikikanke. Jaskara jonibo jato Diossen castiganti yoi ikara, moabi Wishá meran jake. Jabora jakonma jonibo iki, Dios jakon shinanya iketianra, jaki paranataanan jakonmabires jawékibo akanai. Jabaonra ja Ibo Jesucristo, jabicho jatíbinin Ibo ikonhakashamakanai.

⁵ Maton onankebira, en mato shinanmaribai, ja Ibonra *Israel jonibo Egipto mainmea jato pikoa pekáo, ja ikonhayamai jonibo jato keyoa iki.

⁶ Jainxon ja ángelbo, koshi imaabi jato ikainkoniax pikókanketianra, Diossen ja kikinbires yamé meran jato xepoa iki, ja jato castiganti ani nete senenai kaman.

⁷ Ja ángelbo iní keskaribira iká iki, ja Sodoma betan Gomorra jeman iká jonibo, itan ja patax iká jemabaon ikana jonibo. Jain jakana jonibora ikana iki, yorantinin koríki biaibo, itan ja atimabo betanbires yoranti akí cheakanabo. Jaskara kopíra, Diossen ja jatíbitian keyóyosma chii jatoki pakéxon, jatíbi jato keyoa iki. Jaskara winókani jawékibaonra, jaskáshokonaketian, jatikaxbi koiranmeeti jato onanmai.

⁸ Jaskáribira winoti bokanai, ja en mato yoikin atai jakonma jonibo. Jatón iresbiresa shinanmanra jatón yora ramiakanai, ja Ibon koshira jawebi onankashamakanai, itan ja ángelbokiribi jakonmaibo yoyo ikanai.

⁹ Ja ángelbaon koshi arcángel Miguelninbira, ja Moiséssen yoran paranan, Satanás betan ibékonkinbi, jakonmaakin yoititianbi, neskáa iki: “Abanon mia Ibonbi notsinkin”, akin.

¹⁰ Ikaxbi ja jonibora, jatón onannama jawékiboki, jakonmaibiresbo yoyo ikanai. Jatian ja yoinabaon atinshokores, jabaon onannatonra akanai, jatónbinix jan jakonmati jawékibores akin.

¹¹ ¡Jawe ireskiaipanon! Ja jonibora, Caín iní keskatiribi iki ikanai. Koríki gananti shinanyares ikaxa, Balaam iní keskaribii jakonmain pakékanke. Jainoax ja Coré iní keskaribiira, jatón yotimaninbi ja jonibo mawati iikanai.

¹² Jaskara jonibo riki rabinhomabo, tsinkíxon maton jawékiainko mato xaran jikiax ikanai, shiroananbi icha jawékiari raroshamanbo. Jabo riki, jatónabichoakin shinannaibo, ja nai koin oioma, niwen oken boanbekonai keskábo. Jabora jawen bimititian jiwi bimiamai keskábo iki, moa taponyabi mexaa ikax, kikinni mawata keskábo.

¹³ Jaskara jonibo riki, ishtonbires sinataibo, jatón jakonma rabinti akaibo iki, ja aniparo bechonman bakox potaa keská onantibires. Jabora joékaini paketai wishtin keskabo ikax, moa jatíbitian masábires tenetiain, kikin yamé meran, katiresbo ikanai.

¹⁴Jaskara joni jaskáti yoiira iká iki, ja kanchis itin Adán pekáo iká Enoc neskati: “Enra ja Ibo jawen kikinbires icha ángelboya joaitian oinna iki,

¹⁵jatíbi jonibo jaton aká jawékibo jato yoixoní, itan jakonma jawékibires akanabo kopí, itan jaki jakonmaibires yoyo ikanabo iketian, jato akonbireskin castigani”, iki.

¹⁶Jaskara jonibora, jatíbi jawéki kopí joikanai, itan jakonmaibiresbo yoyo ikanai. Jabaonra benai jatona jawékibichores. Jainoax yoyo iki rabíkanai, itan jato jawéki bichinkasires, wetsaboki jakoni yoyo ikanai.

Joi akaibo esea

¹⁷Ikaxbi mato, ja nokon noi wetsabó, shinankanwe, ja non Ibo Jesucriston raanabaon mato yoini joibo.

¹⁸Jabaonra mato yoia iká iki: “Moa netebo senenkaitianra, janoxiki jatoki jakonmai shiroai jonibo, jaton jakonma ati keen shinanman imaa, keskati jakanabo”, akin.

¹⁹Ja jonibo riki, jatonbiribi tsamabo axon, jato ikinnaibo, jaton keena keskábores akai ikax, jato meran Diossen Shinan yamabo.

²⁰Ikaxbi mato, nokon noi wetsabó, ja maton ikonhaa jakon shinanmanbi, koshii jenéyamakanwe. Diossen jakon Shinanman akinnaton orankanwe.

²¹Diossen noimisti shinanki koshii jeneyamawe. Jainoax manákanwe, ja non Ibo Jesucriston jawen akinmisti shinanman, jatíbitian jati netenko noa imai kaman.

²²Ja rabé shinanyabo, jato noibaxon, akinkanwe.

²³Jatíribibo jato kishpinmakanwe, ja chii meranoa jato ishton pikoti keskáakin. Jatian wetsabo noibaxon akinkanwe, ikaxbi koirameekanwe, ja jakonma jawékibo akanaton, jaton chopa tsaiabobi jato omisnankanwe.

Senentianbi Dios rabia

²⁴Ja Diosbicho riki, ochan pakénaketian, mato jan koiranti atipana koshia, itan jakopi jakonmanin yointi yama ikax, raroshaman ja iká bebon, jawen joébires ikainko mato imati atipana.

²⁵Ja riki, ja non Ibo Jesucristo meranxon, noa jan kishpinma Dios. Jara jatíbibaon koshi iki, jainoax atipana koshia iki, itan yoiti koshia iki. Jara moatianbi, ramakamanbi, itan jatíbitian rabinoxikanai. Ibanon jaskara.

APOCALIPSIS

Jaskara iti jawékibo Jesucriston onanmaa, Juanman wishaa

Jaskarabo yoikin wishaa

¹ Nato riki Diossen Jesucristo oinmaa, basima jaskara ikí kaai jawékibo jawen tee akaibo jato onanmanon ixon. Jatian Jesucristonra jawen ángel raana iki; jawen tee akai joni Juan onanmati.

² Janra jatíbi jan oinna jawékibo yoia iki. Ja Jesucriston yoia ikon joibo, itan Diossen joiribi.

³ Jaweratobaonki, nato kirika yoyo akai, itan ja meran iká Diossen joibo ninkaxon ikonhai, jabora Diossen raroshaman imati iki. Ja nato kirika meran yoiai joibora moa senennibishoko iki.

Jato saludana

⁴ Ea Juanmanra, ja Asia mainmea kanchis jeman ikana joi akaibo mato saludo bomai. Ja moatianbi japaoni Dios; ramakamanbi jaa, itan ja joríbati. Jainoax jawen yakáti bebon iká jawen kanchis Shinan ikatonin abanon jawen noimisti shinanman, itan jawen jakon shinanman mato akinkin.

⁵ Jainoax Jesucristonribi mato bomai, ja riki, janbishaman onanxon ikon yoiai. Japarira mawataxbi jirii peokoota iki. Jaskata ikaxiki jatíbi nato netemea apobaon koshi. Janra noa noixon jawen jimin non ochabo soaxona iki.

⁶ Janra noa imaa iki apobo, itan jawen Papa Diossen tee akai *sacerdotebo iti. Já ibanon jatíbitian rabiti, itan atipana koshia; jaskara ibanon.

⁷ ¡Oinkanwe Cristora nai koinman joái!, Jatíxonbira oinnoxikanai; jan picháchinibaonbira oinnoxiki. Jatíbi nato main ikana jonibora já joaitian oinnax wininoxikanai. Jaskarara inóxiki. Ibanon jaskara.

⁸ “Ea riki ja rekenainoa, itan senentiainoa”, ikira ikai, ja jatíbi atipana koshia Ibo Dios. Ramakamanbi jake, moatianbi jakátiai, itan ja joríbati.

Criston, namá keska meranxon Juan oinmaa

⁹ Ea riki maton wetsa Juan, mato betanbi masá teneairibi, jainoax mato betan Cristo ikonhakin jeneyamai, itan mato betanbi ja Diossen ikinaton jatinko ikáribi. Ja Diossen joi itan Jesús ikábo yoiai kopí, ea Patmos nasinko potakana.

¹⁰ Jatian ja domingo neten ea iitaitianra, Diossen Shinanman atipana koshi emeran joketian; epekaokeax ja trompeta xoon akana ikaitio kestén koshin yoyo ikai en ninkata,

¹¹ ea yoia iki: “Ja min oinnaibo kirikanin wishaxon, ja Asia main iká kanchis jemabaon ikana joi akaibo jato bomawe. Jabo iki; Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia itan Laodicea”, akin.

¹² Jatian ea jaskáaitian jao bechiakekainxon en oinna iká iki, kanchis lamparin orobires aká itini.

¹³ Ja kanchis lamparin orobires napon nia iká iki, westíora jonin Bake jisá, já iká iki tapó chopá saweya, itan orobires sintóranin xonexeya.

¹⁴ Jawen boo iká iki joxo lana keska joxoshaman, itan nibí maana keská joxoshaman. Jainoax jawen okenbekonbi bero iká iki, chii tirí keska.

¹⁵ Jawen okenbekonbi taebó iká iki, horno meranoa tsekaxon *bronce penéa keská. Jainoax jawen joi iká iki, jene icha maanni xoo ikai keská.

¹⁶ Jawen mekayao mekenman iká iki, kanchis wishtin keska tsomaa; jainoax jawen kexakanmeax pikota iki, okenbekonbi kenshoya espada keská. Jainoax jawen bemananribi iká iki, kikinakin barín tenaa keská pené.

¹⁷ Jaskara oinnax jaki rakékin en maxkaxon, já namanbi mai tsakaa iki. Jaskakenbi jawen mekayao mekenman ea tii axon yoia iki: “Rakéyamawe. Ea riki ja rekenainoa itan ja senentiainoa,

¹⁸ itan eara jake. Eará mawata iki, ikaxbi ea rama jake jatíbitian janox. Eará ja mawá betan masá teneti enharesti atipana koshia iki.

¹⁹ Jaskara iken rama wishawe, ja en mia oinmaa rama winotai jawékiboyabi, ja ramakaya ikí ikai jawékibo.

²⁰ Nato riki ja tsonbi onanyamaa jawéki ja nokon mekayao mekenman en tsomaa, kanchis wishtin itan kanchis lamparin orobires min oinnabo. Jariki neskara yoií iká: Ja kanchis wishtin riki, ja kanchis jematiibi ikana joi akaibo ikinai ángelbo yoií iká. Jatian ja kanchis lamparin riki, kanchis jemamea joi akaibo yoií iká.

2

Efesoain ikana joi akaiboki kirika bomaa

¹ Ja Efesoain ikana joi akaibo jato ikinti en imaa joniki, nato kirika neskáakin wishaxon bomawe. Jawen mekayao mekenman kanchis wishtin keska yatannaton, itan ja kanchis lamparin orobires keská napo niaitonra, neskáakin ea yoiimai.

² Enra maton ikábo onanke; matora ikai kikini teeti, mato riki manatiabo; jainoax matonra ja jakonma jawékibo akai jonibo amaboresti atipanyamake. Jaskara ixonra, ja Diossenamabo ikaxbi noara Diossen raana iki ikaibo min jato tanaxon onanna iki, jabo jansoires ikanai.

³ Jainxon ea kopi masá tenekinbi, shinan namanyamakin maton ea jeneyamaa iki.

⁴ Ikaxbi westíora jawéki riki nokon keenma: Ja reken ea noikin peonontian aní keskáakin moa maton ea noiama.

⁵ Jaskara iken shinankanwe, jawekeskarainxon maton ea jenearin ixon. Moa akonkin jakonma jawékibo jenetaanan, jakiribi mato ikátiai keskati jakoni jakanwe. Mato jaskayamaitianra ja lamparin en moa wetsanko taxketi iki.

⁶ Ikaxbi nokon keen riki, ja en omisai keskáakinribi ja *Nicolaitabaon jakonma jawéki akaibo maton omisai.

⁷ ¡Ja ninkataibaon ninkákanwe, ja Diossen Shinanman joi akaibo yoiai! Jawerato-baonki eki koshixon jakonma jawékibo janharesai, jabaonra ja Diossen jakonhira jatínko iká, jan jati jiji bimi kokokanti iki.

Esmirnain ikana joi akaiboki kirika bomaa

⁸ Ja Esmirnain ikana joi akaibo jato ikinti en imaa joniki, nato kirika neskáakin wishaxon bomawe. Ja rekenainoa, itan senentiainoa, itan ja retekanabi jirinitonra ea neskáakin yoiimai:

⁹ Enra maton masá teneaiabo, itan mato jawebiomashokobo onanke, matokaya jawékinin senenabo ikaxbi. Jaskaribiakin en onanke, judíobo iki ikaibo ixonbi mato ramiaibo, ja jaskataibora *Satanássen jonishamanbores iki.

¹⁰ Jaskara iken mato masá tenemakanti jawékiboki rakéyamananwe. Enra mato yoiai; jatíribi mato xaranmeabora *Satanássen amaa tanakin, mato cárcel meran anoxikanai, jatianra chonka nete senen mato masá tenemanoxikanai, jaskara iken, ja mato ikai jawékibo mawatai kamanbi tenexon senenhanoxikanwe; jatianra ja maton biti jati en mato meniti iki.

¹¹ ¡Ninkataibaon ninkakanwe, ja Diossen Shinanman joi akaibo yoiai! Jaweratoboki eki koshixon, ja jakonma jawékibo janharesai, jabora ja rabeti mawáti masá tenetiain katima iki.

Pérgamo jemamea joi akaiboki kirika bomaa

¹² Ja Pérgamo jemamea joi akaibo jato ikinti en imaa joniki, nato kirika neskáakin wishaxon bomawe: ‘Jawen espada okenbekonbi kikin kenshoyatonra mato yoiai:

¹³ Enra onanke, ja *Satanás yakatainkoribi mato jakanabo. Jaskara ixonbira maton ea ikonhakin jeneyamai, itan jaweatibira non ikonhaa ikibo mato iamaa iki, ja ea jan akonkin onanna Antipas, ja Satanás jain iká jemanxon retekanainbi.

¹⁴ Ikaxbi jaweti jawékira jake ja nokon keenma: Ja matoiba ikábo, ja Balaamman esekan yoiai keskatibo ikaibi maton oinresai iketian. Janra anike ja Balac esekin, ja ikonma diosbo menikana nami pimaxon, itan wetsabo betanbires yorantibo amaxon, *israelitabo ochamanon ixon.

¹⁵ Jainxonribi akai maton, ja *Nicolaitabaon onanmaa jakonma esekan yoiai keskati ikaibo maton jato jaweayamakin.

¹⁶ Jaskara iken, ¡Moa akonkin ocha akin jenekanwe! Mato jaskáyamaitianra basima ea matoiba kati iki; ja nokon kexakameax pikotai espadanin jato betan reteanani.

¹⁷ ¡Ja ninkataibaon ninkakanwe, ja Diossen Shinanman joi akaibo yoiai! Jawera-tobaonki atikoma jawékibo janharesai, jabora maná jeneya joné pan en jato pimati iki, itan westíora joxo makanshoko bená jane wisháya en jato meniti iki. Jara tsonbi onanyamake, ja makan biaitoninresa onanke’.

Tiatira Jemamea joi akaiboki kirika bomaa

¹⁸ Tiatira jemankonia ja joi akaibo jato ikinti en imaa joniki, nato kirika neskáakin wishaxon bomawe: ‘Ja Diossen Bake, chii tiri keská beroya, itan *bronce penéakana keská taeyatonra mato neskáakin yoiai:

¹⁹ Enra maton iká jawékibo onanke: Matonra jato noiike, itan matora eki koshiabo iki, matonribira jato akinnai, itan maton ea jeneyamai. Jainxonribi en onanke, ja reken ikátiai bebon jakonbires rama mato iitai.

²⁰ Ikaxbi westíora jawékira nokon keenma iki: Ja Jezabel janeya ainbaon jakonma jawéki akainbi maton jaweayamaitian. Jara ikai janbixbi *profeta ainbaon shinan-meeti. Ikaxbira paranhanan, nokon tee akaibo jawen esé onanmakin akai jato neskáakin, ja wetsabo betanbires yoranti, itan ja ikonma diosbo, yoina retexonkana nami pitiboribira ochama iki akinbo.

²¹ Ja ainbo jaskatibo jakenbira en nete nenkeaxonboreske, jawen ochabo akonkin jenetaanan abanon Dios ikonhakin ixon. Ikaxbira ja ainbo wetsabo betanbires yorantibo akí jenekashamai.

²² Jaskara kopíra, ja ainbo rama masá tenemakin en chexakaamai, jatian ja wanoya ixonbi jabé yoranti akaibora, akonbireskin en masá tenemati iki. Ja ainbonin jato onanmaa keskati ikí jenéyamakanaitian.

²³ Jatian ja ainbaon bakebora en jato mawámati iki. En jato jaskáaketianra, jatíbi nokon joi akaibaon onankanti iki, jonibaon shinan reboyabi jaton jointibo en onanna. Jainxonra ja maton akábo kopí westíorabo mato en castigannoxiki.

²⁴ Jatian rama ja jatíribi mato Tiatiranko ikanabo ixonbi, ja esé chibanyamaibo, itan ja *Satanásen joné jawéki akin akanaibo onanyamaabora en mato yoiai; wetsa eséra, maton senenhanon ixon en mato yoiamai.

²⁵ Ikaxbi ja maton ikonha jawékibo jeneyamakanwe, jakiribi ea joái kaman.

²⁶ Jaweratobaonki atikoma jawékibo jatonharesai, itan en yoiai keská akin jeneyamai, jabora jatíbiainoa jonibo ikinti koshi en imati iki.

²⁷ Ja nokon Papan jawen koshi ea menia keskáribiakin. Yami bastónyaxonra jan jato ikinti iki, jainxonra ja mapó kenti beshéai keskáakin jato ati iki.

²⁸ Jainxonra ja nete wishtinribi en mato meniti iki.

²⁹ ¡Ninkataibaon ninkákanwe, ja Diossen Shinanman jawen joi akaibo yoiai!’ akin aká iki.

3

Sardis jemamea joi akaiboki kirika bomaa

¹ Ja Sardis jemamea joi akaibo jato ikinti en imaa joniki, nato kirika wishaxon bomawe: 'Ja kanchis Diossen Shinanya, itan ja kanchis wishtinyara ikai neskati: Enra onanke mato jaskati jakanabo. Matora ninkakataibo iti shinanyabo iki, ikaxbira mato mawá keskabores ikanai iki.

² Jaskara iken oxá besoai keskati itaanana, ja ati japia jawékibo, itan ja mawátiresbo koshiakanwe. En oinnara nokon Dios bebon jakon jawéki ayamai mato iikanai.

³ Jaskara iken ja maton onanna esébo shinankanwe, itan jan yoiai keskati ikanwe; akonkin ja maton jakonmabo jenekanwe. Mato oxá besoama keskábo ikenra, maton shinannamatian yometso joái keskati ea joti iki.

⁴ Ikaxbi mato jain iká Sardis jemanra jawetiress Dios keenai keskati jakanabo ikax, jaton chopá tishiana keskábo ikanai. Jabora itibi joxo chopá saweyabo ebébi janoxikanai.

⁵ Jaweratobaonki atikoma jawékibo janharesai, jabora joxo chopá saweyabo ikanti iki. Jatón janera en jato soanantima iki, ja jati kirika meranoa. Jaskáyamaira nokon Papa bebonmeax, itan jawen ángelbo bebonmeax, natobo riki nokon jonibo iki ea iti iki.

⁶ ¡Ninkataibaon ninkakanwe, ja Diossen Shinanman jawen joi akaibo yoiai!' iki.

Filadelfia jemamea joi akaiboki kirika bomaa

⁷ Ja Filadelfia jeman iká joi akaibo jato ikinti en imaa joniki nato kirika wishaxon bomawe: 'Ja Jakon itan ja ikoni yoyo ikai riki, apo Davidkan llavea. Jan kepenketian tsonbi xepoti atipanyamaa, itan jan xepoketian tsonbi kepenki atipanyamaatonra mato yoiai:

⁸ Enra onanke mato jaskati jakanabo: Oinkanwe, enra mato bebon xepóti kepenke, jara tsonbi xepoti atipanyamake. Koshishamanbo ixonmabira en yoia joibo maton senenaa iki. Nonra já onanyamake iki mato iamaa iki.

⁹ Enra ja *Satanássen jonibo ikaxbi jansoresi noara judíoshaman iki ikaibo, mato bebon jato chirankoomati iki; jaskáaxon jabaon onankanti kopí en mato noia.

¹⁰ Matonra ja senenhati esé jeneyamakin senenaa iki; jaskara kopíra nato netemea jatíbi joniboki tanakaatibo joketian en mato koiranti iki.

¹¹ Eara basima joribanoxiki eki koshii jenéyamakanwe, ja maton biti tsonbi bichintima kopí.

¹² Ja atikoma jawékibo janharesabora, jan nokon Diossen xobo koshia nichínti keskábo en jato imati iki. Jainoaxa moa jawetianbi pikókantima iki. Jato meranra ja nokon Diossen jane en wishati iki. Jainxon nokon Diossen jema, ja naikanmeax joái bená Jerusalénman janeribi en wishati iki. Jainxonra jatokiribi ja nokon bená jane en wishati iki.

¹³ ¡Ninkataibaon ninkákanwe, ja Diossen Shinanman joi akaibo yoiai!' iki.

Laodicea jemamea joi akaiboki kirika wishaxon bomaa

¹⁴ Ja Laodicea jeman joi akaibo jato ikinti en imaa joniki, nato kirika wishaxon bomawe: 'Ja ibanon jaskara iki iká janeya, ja akonkin onanna, ja ikonires yoyo ikai, itan já meranxon jatíbi jawékibo Diossen jonianitonra, mato yoiai:

¹⁵ Enra mato jaskati jakanabo onanke. Matora matsimabobi iki, nin xanamabobi iki. Jakonhirara ikeanke, mato matsi iamax xana iká.

¹⁶ Ikaxbi mato matsimabo itan xanamabobi ikax, nexanshokores ikenra, kinanai keskáakin en mato jenenoxiki.

¹⁷ Mato ikai noara moa jatíbi jawéki iki, jatíbi jakonbires ikaxa, moa noa jawebi maxkáyamake ikibo. Ikaxbira maton onanyamaresai, moa rotokanabo ikax mato raromabo, onitsapishokobo, jawebiomabo, benchebo itan chopomabo.

¹⁸ Jaskara ikenra en mato eseai, ja oro en chiikan charaxon penéaka eibakea marokanwe, mato ikonkon jatíbi jawékiabo ikanon. Jainxon joxo choparibi eibakea maroxon sawekanwe, mato moa jawebi rabintima kopí. Jainxon eibakearibi bero rao biax moa bechexeeakanwe, maton jakonhakin oinnon.

¹⁹ Ja en noiabora, notsinhanan en jato eseai, koiranmeekanon ixon. Jaskara iken, koshiakin shinantaanan akonkin maton jakonmabo jenekanwe.

²⁰ Ea riki xobo xepotiainxon, jato kenai keská. Jaweratobaonki nokon joi ninkáxon xepoti xepenai, jatianra jawen xobon jikixon en jabé jawékiati iki, jatian janribi ebé ati iki.

²¹ Jaweratobaonki atikoma jawékibo janharesai, jabora ebébi nokon yakátinin en yakákiinti iki. Ja atikoma jawékibo enharesax nokon Papa Dios betan jawen yakátinin ea yakáni keskáribiakin.

²² ¡Ninkataibaon ninkákanwe, ja Diossen Shinanman joi akaibo yoiai! ” akin ea aká iki.

4

Naikanxon Dios rabikana

¹ Jaskarabo iká pekáo en bochiki oinna iká iki, westíora xepóti naikanmeax kepenmeeta. Jatian ja tii ati ikaitio kestén yoyo ikai iwanaton ea jakiribi yoyo aribaa iki, neskaákin: “Neno bochiki mapéwe, ja neskarabo iká pekáo jaskara iti jawékibo en mia oinmanon”, akin.

² Jatianbira ja Diossen Shinanman atipana koshi emeran itoshia iki, jatianra en oinna iki naikan westíora yakáti itina; ja yakátininra westíora jain yakata iká iki.

³ Jatian ja ani yakatinin yakata iká iki, *jaspe iamax *cornalina makan jisá. Jatian ja yakáti jan kateaketana iká iki, westíora Diossen koshkí, *esmeralda makan keska pené.

⁴ Jainxon en oinribia iki, ja rabé chonka chosko yakátinin, ja ani yakáti kateaketana. Ja yakátibotiibi iká iki, westíora *ancianobo yakata. Jabo ikana iki joxoshaman chopasaweyabo, itan orobires maiti maiyabo.*

⁵ Jatian ja ani yakátinimeax kaná biri ika iki; riri ika iki, itan tirin iká iki. Jainoax ja ani yakati bebon iká iki, kanchis lamparin tiritai keská, ja iká iki Diossen kanchis Shinan.

⁶ Jatian ja ani yakati bebonribi iká iki; westíora jawéki aniparo keská, pené bexnanshaman. Jatian ja ani yakati iká iki, bemananhori, itan pekáori icha beroya chosko jiria jawékibaon katea.

⁷ Ja reken itinara iká iki, león jisá; jawen rabé itin iká iki, wakabene jisá. Jawen kimisha itin iká iki, jonin bemanan jisá. Jawen chosko itin iká iki, teté noyai keská.

⁸ Ja chosko jiria jawékibo iká iki, sokota pechiabo; itan jaton pechinko okenbekonbi icha beroya. Jabora netenyabi yamé, Dios rabikin jeneyamai, neskákana iki:

“¡Ikon jakonibi
jakon riki ja Ibo,
jatíbi atipana koshia Dios,
ja japaoni, ja ramakamanbi jaa,
itan ja basima joríbatí!” iki.

⁹ Jatian ja chosko jiria jawékibaon, ja jatíbitian jaa, ani yakatinin yakata, kikinshakin rabianan, já jakonshakin shinankin iráke akanaitiibi,

¹⁰ ja rabé chonka chosko ancianobo já naman, chirankootaanen ja jatíbitian jaa rabikana iki. Jatian já rabikin jaton maiti, ja ani yakati bebon rakanax neskákana iki:

¹¹ “Ja Ibo, itan non Dios miakaya riki ja átixonbi non kikinshakin rabiti, miki jakon shinanti, itan atipana koshia, jatíbi jawékibo min jonia kopí; mia keenatonresa jatíbi jawékibo jake”, ikibo.

5

Cordero betan wishá xei kirika

* **4:4** Ja rabé chonka chosko ancianobo neno yoiai riki, ja chonka rabé *israelbaon reken papabo, itan ja chonka rabé raana jonibo yoii iká.

¹ Jainxon en oinribia iki, ja ani yakatinin yakataton jawen mekayao mekenman kirika xei tsomaa. Ja kirika iká iki okenbekonbi wisháya, itan jan taxnantinin kikin kanchis akin xepoa.

² Jainxon en oinna iki, westíora atipana koshia ángel koshin yokati neskatai: “¿Tsoamein iti iki nato kirika chopenoxon jan xepoabo ras ati atipana?” iki.

³ Ikaxbi naikanbobi nin mainbobi, itan ja mai naman ikábobi tsoabi yama iká iki, ja kirika xepoabo jan chopexon yoyo axon onanti atipana.

⁴ Jatianra ea ikonbiresi winia iki, jan kirika xei chopeanan yoyo axon onanti atipana tsoa jonibi yamakétian.

⁵ Ikaxbi jain yakata westíora *ancianonin ea yoia iki: “Moa winiamawe; ja judáinoa jonibo xaranmea león keska, ja David ipaoniton rareboninra moa janharesá iki. Janresa ati atipanke ja kirika xei chopekin, itan ja kanchis jan xepoa kepenkin”, akin.

⁶ Jainxon en oinna iki, ja chosko jiria jawékibo napo jainoax ja ani yakati bebon, itan ja ancianobo napo, westíora *Cordero chankata retekana keská. Jara kanchis machanya, itan kanchis beroya iká iki; ja iki ja kanchis Diossen Shinan jatíbi mainko raana yoií iká.

⁷ Janra ja ani yakatinin yakata nokobainxon, jawen mekayao mekenman iká kirika xei bia iki.

⁸ Jatian ja kirika xei bikétianra, ja chosko jiria jawékibo betanbi ja rabé chonka chosko ancianobo, ja *Cordero bebon chirankookana iki. Jatíbi jabora arpayabobires ikana iki, itan ja *inciense bochéya oro copayabobires. Ja iki Diossen jonibaon oración.

⁹ Jainoaxa nato bená bewá neskati bewakana iki:

“Miabichores iki atixonbi ja kirika xei bixon,
jan xepoabo ras ati atipana,
mia mawáni kopí; jatian ja min
jimi chikotatonra marokin min bia iki, meskó
axéya jonibo, meskó joiabo, meskó ani
jemameabo,
itan meskó jonibo,
Diossenabo inon ixon.

¹⁰ Jabora apobo itan ja non
Diossen tee ati *sacerdotebo min jato imaa
iki. Jabaonra nato main ikana jonibo
jato ikinnoxiki”, iki.

¹¹ Japekao en oinxon ninkata iki, ja jiria jawékibo, itan ja *ancianobaon ani yakati kateax, icha ángelbo yoyo ikanai. Jabora ikana iki, tson topontimati kikinbires icha.

¹² Jabora kikinbires koshin bewai neskákana iki:

“¡Ja mawáni *Cordero riki, itixbi
jatíbi atipana koshia iti,
jatíbi jawékiá iti, onan shinanya iti, itan koshi
shinanya iti,
jaki jakonhakin shinanti, ani, itan rabiti!” iki ikanai.

¹³ Jainxonra en ninkata iki, jatíbi ja Diossen joniaka jawékibo, naikanmeax, mainmeax, itan mai meranoa, jainoax aniparomea jawékibo, neskati bewakanai:

“¡Ja ani yakatinin yakata betan ja *Cordero,
ibanon já non rabiti, jaki jakonhakin shinanti,
ja riki ani, itan atipana koshia. Jara jatíbitian
jaskara inóxiki!” iki.

¹⁴ Ja chosko jiria jawékibora neskati saa ikana iki: “¡Jaskara ibanon!” iki. Jatian ja rabé chonka chosko ancianobaon chirankooxon rabikana iki.

6

Kanchis sello

¹ Jainxonra en oinna iki ja *Corderon, ja kanchisainoa westíora jan xepoa ras akai. Jatianra en ninkata iki, ja chosko jiria jawéki ikainoax westíora tirin ikai keskati: “¡Jowé!” iki yoyo ikai.

² Jatian en oinna iká iki westíora joxo kabayo. Jan peyakaa joni iká iki, westíora kanóti tsomaya. Ja jonira westíora maiti menikana iki; jawen rawibo jatoaresa iken, itan jatoaresboti kopíribi.

³ Jatian ja *Corderonin jawen rabé itin iká xepoa ras aketianra, ja jawen rabé itin iká jiria jawéki en ninkata iki: “¡Jowé!” iki ikai.

⁴ Jatianra wetsa joshin kabayo pikota iki. Jatianra jan peyakaa jonin, atipana koshi bia iki, itan ani espadaribi menia iki, ja jonibo jakon iikanainbi jatobires reteananmanoxon.

⁵ Jainxon jawen kimisha itin iká jan xepoa, ja *Corderonin ras aketian, en ninkata iki, ja kimisha itin iká jiria jawéki: “¡Jowé!” iki ikai. Jaskataitian en oinnara iká iki, westíora balanza tsomaya joni peyakaya westíora wiso kabayo pikotai.

⁶ Jatian ja chosko jiria jawéki xarameax neskati yoyo ika iki: “Westíora nete teeta kopíra, westíora kilo trigo bikanti iki; jainxon westíora nete teeta kopíribira kimisha kilo cebada bikanti iki. Ikaxbi ja xeni betan vino jakonmaayamawe”, iki ikai.

⁷ Jainxon ja chosko itin jan xepoa ja *Corderonin ras aketianra, ja chosko itin iká wetsa jiria jawéki en ninkata iki: “¡Jowé!” iki ikai.

⁸ Jatian en oinna iki joni peyakaya rapanshintani kabayo pikotai; jatian jan peyakaa jonin jane iká iki, Mawá. Já pekáora wetsa joni joá iki; jawen jane iká iki, jain mawábo iká, jabora nete pochínikontanishaman ikana jonibo jatoaresnon ixon koshi menia iki. Jan jato keyoti jawékibo iká iki; reteanantibo, jawékiatinin iti, koshi isinbo, jainoax nato mainmea pimis yoinabo.

⁹ Jatian ja *Corderonin ja pichika itin jan xepoa ras aketian en oinna iká iki; jainxon Dios yoina menoxonti naman, ja Diossen joi yoiai kopí, itan jaton ikainbo jakon ikí jenéyamakana kopíribi onitsapimaxon retekanibaon kayabo,

¹⁰ kikin koshin neskati saí ikanai: “Mia riki jakon Dios, koshi itan yoixon senenhai ¿Jawetiankayaki ja noa retekana kopí ja yoixontaanan, nato mainmea jonibo min noa kopixonai?” iki.

¹¹ Jatianra ja saweti joxoshaman chopabo jato menia iki. Jaskáxon jato yoia iki, shokorespari manakanti, jabo akáni keskáakinribi, jato keska joi akaibo, itan Diossen tee akaibo texteanan jato akánitii icharibi senenhakanai kaman.

¹² Jatian ja *Corderonin ja sokota itin jan xepoa ras aketian en oinna iki, kikin koshi niwanai. Jatianra ja benomaaxon sawekanai wiso chopa keskati bari wisoa iki. Jainoax oxeribi jimi keska, joshín baneta iki.

¹³ Jainoax naikanmea wishtinbo maiori maanna iki; niwe koshin aká ja higo bimi xoobo tininai keskati.

¹⁴ Jatian nairibi, ja kirika xeixon moa benxoakana keskati yamaa iki. Jatianra jatíbi mananbo, itan jatíbi nasiboribi shakotax taxkebotana iki.

¹⁵ Jainoax nato netemea apobo, kikin jonibo, jainoax sontárobaon koshibo, jatíbi jawéki jonibo, atipana jonibo; jainoax yonokaatai itan yonokaataima jonibo kini meranbo, itan ani makan xaranbo jonékana iki.

¹⁶ Jatian jatíbi jabo, ja mananbo itan ja makanbo akí neskákana iki: “¡Noki reokooxon noa jonekanwe; jatianra ja ani yakatinin yakatatón noa ointima iki, itan ja *Corderoribi moa noki sinátima iki!

¹⁷ Ja castiganti ani netera moa nokóke ¿Tsonmein atipanke jaskara tenekin?” ikibo.

7

Ja onantiakayabo

¹ Jatian jaskata pekáo en oinna iká iki, ja nete senena chosko pasenenatiibi, chosko ángelbo chankakana. Jabo ikana iki ja mai betan aniparo, jainoax jiwiboki niwe pakénaketian chiteax chankákana.

² Jainxon en oinribia iki bari pikotaiiokeax, ja jiria Diossen jan xepoti tsomaya wetsa ángel joái. Jatian ja ángelninra koshin jato saí aka iki, ja wetsa chosko ángelbo, ja mai betan aniparo ramianon ixon atipana koshi jato meniabo:

³ “¡Ja Diossen yonotibo jawenabo inon ixon, non jato betonkoain onantiakamapari ikenbi, ja mai betan aniparo jainoax jiwibo ramiayamakanwe!” iki.

⁴ Jainxon en ninkata iki, ja jawenabo iketian onantiakanabo, westíora pacha chosko chonka chosko waranka jatíbi *Israel jonibo.

⁵ Jatian ja Judakan rarebobo onantiakanabo ikana iki: Chonka rabé waranka, jatian ja Rubenman rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka; jatian ja Gadnin rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka,

⁶ jatian ja Asernin rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka, jatian ja Neftalíkan rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka; jatian Manaséssen rarebobo ikana iki chonka rabé waranka,

⁷ jatian ja Simeónman rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka, jatian Levikan rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka; jatian Isacarnin rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka,

⁸ jatian Zabulónman rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka; jatian Josekan rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka, jatian Benjamínman rarebobo ikana iki, chonka rabé waranka.

Icha joni joxo chopá sawéyabo

⁹ Japekao en oinribia iki, tson topontimati kikinbires icha jatíbiainoa jonibo, meskó axéya jonibo, meskó join yoyo ikai jonibo, itan jatíbiainoa jonibo. Jabo ikana iki, ja ani yakatinin yakata bebon, itan ja *Cordero bebon charókana; joxo chopá sawéyabo, itan jepe pei tso máyabo.

¹⁰ Jabora jatikaxbi koshín neskati saa ikana iki: “Ja ani yakatinin yakata non Diossen, itan ja *Corderoninra noa kishpinmaa iki”, iki.

¹¹ Jatian jatíbi Ángelbora ja *ancianobaon, itan ja chosko jiria jawékibaon yakáti katei charókana iká iki. Jainoaxa ja ani yakati bebon chirankootax, maikibi bekepikainxon Dios rabii,

¹² neskákana iki:
“¡Jaskara ibanon!

Miabichoresa non rabiai, mia riki ani; mina riki ja onan shinan; miabicho riki non iráke ati, miki riki non jakon shinanti; mia riki atipana koshia, itan koshia. Miara jatíbitian jaskara inóxiki.

¡Jaskara Ibanon!” ikibo.

¹³ Jatianra westíora ancianon ea yokata iki: “¿Tsoaborin nato joxoshaman chopá saweyabo? ¿Jaweranoax bekanarin?” akin.

¹⁴ Jatian en yoia iki, “minra onanke Ibó”, akin. Jatian jan ea yoia iki: “Jabo riki ja kikinbires masá tenetiainoax bekanabo, jaton chopabo ja *Corderon jimín patsáxon joxoabo.

¹⁵ Jaskara kopíra Diossen ani yakati bebon ikanai. Jain ixonra, neten itan yaméyabi, Diossen xobonxon jawen tee axonkanai. Jatian ja ani yakatinin yakatatonra, jawen xobonko imaxon jato koiranti iki.

¹⁶ Jatianra moa jawékiatinin ikantima iki, itan nomin ikantima iki. Moa bari xanan jato atima iki, itan xananribi jato tsokásatima iki.

¹⁷ Ja ani yakatinin iká *Corderon jato ikinai iketian. Janra jan jati onpax jato xeamati iki. Jatianra Diossen jaton beonbo jato soaxonoxiki”, akin.

8

Ja kanchis itin jan xepoa

¹ Jatian ja *Corderon, ja kanchis itin iká, jan kirika xei xepoa ras aketian, media orares naikan jawebi yamakaina iki.

² Jainxon en oinna iká iki, Dios bebon kanchis ángelbo nia. Jabora kanchis trompetaribi jato menipakea iki.

³ Jainoax wetsa ángel joáx, jainxon Dios yoina menoxonti bebon nitoshia iki, jain *inciensio ati orobires tsomáya. Jainra icha *inciensio akana iki, jaskáaxon ja ani yakati bebon iká orobires jainxon Dios yoina menoxontiainxon, jatíbi ja Diossen jonibaon oraciónboyabi menonon ixon.

⁴ Jatian ja Diossen jonibaon oracion betanbi, ja *inciensio koin, ja ángelnin meken-mameax Dios ikainko kaman keyata iki.

⁵ Jainxon ja ángelnin, jain *inciensio ati bixon, jainxon Dios yoina menoxontiainoa chii tsisto bitaanan bochoaxon maiori potaa iki. Jatianra tirin ika iki, riri ika iki, kanábo biria iki itan niwana iki.

Trompetabo

⁶ Jatian ja kanchis ángel, jaton kanchis trompetabo moa xoon anox benxokáakana iki.

⁷ Jatian ja reken ángelnin jawen trompeta xoon aka iki. Jaskáketianra, oixewaya jimia chii meskoa, maiori maana iki. Jatianra nete pochínikontanishaman maiabi, niibo, itan jatíbi xobibo menota iki.

⁸ Jainxon ja rabé itin iká ángelnin jawen trompeta xoon aka iki. Jaskáaketian westíora jawéki, ani manan tiritai keská, aniparonko potaa iki. Jatianra ja aniparo jene, naponbekontanishaman senen jimi baneta iki.

⁹ Jatianra jatíbi ja aniparon jaa jawékibo kimisha parte iká senenainoa keyota iki. Jainoax kimisha parte iká senenainoa wapóbororibi ras ika iki.

¹⁰ Jatian kimisha itin iká ángelnin jawen trompeta xoon aka iki. Jaskáketian naikan-meax westíora wishtin lamparin tiritai keská paketa iki, kimisha parte senen iká paroboki itan weanboki.

¹¹ Ja wishtinman jane iká iki Moka. Jatianra kimisha parte iká senen jene moka baneta iki. Jatian ja jene xeaax, icha jonibo mawákana iki.

¹² Jainxon ja chosko itin iká ángelnin, jawen trompeta xoon aka iki. Jaskaketian bariyabi oxe, itan wishtinbo kimisha parte iká senen jakonma baneta iki. Jatianra jabo kimisha parte iká senen, yamé baneta iki. Jaskatax ja nete itan yamé kimisha parte iká senen, jakoma baneta iki.

¹³ Jatian oinxon en ninkata iki, westíora teté bochiki noyai. Jara koshín saí iki neskata iki: “¡Jawe ireskiaí, jawe ireskiaí. Jawe ireskiaipanon, jawe imeyanoxiki ja main ikana jonibo, ja senentiainbi wetsa kimisha ángelbaon jaton trompeta xoon aketian!” iki ikai.

9

Ja pichika itin iká trompeta

¹ Jaskáketian pichika itin iká ángelnin, jawen trompeta xoon aka iki. Jaskáaketian en oinna iki, ja naikanmeax maiori westíora wishtin paketa. Jára ja ani maikini meran iká pozo kepentí llave menia iki.

² Jatianra ja xanken meran iká pozo kepena iki. Jainoaxa koin jokona iki, ani horno meranoax ikai keskati. Jatian ja pozo meranoax koin jokonaton, bari betan niwe mapoara, yamé baneta iki.

³ Jatian ja koin meranoaxa chanpobo jokonax, maiori bea iki. Jabora ninbo keska tekamisti koshiabo imaa iki.

⁴ Jabora yoia iki, ja main iká xobibo, jiwi maxobo, niibo ramiakantima. Ja jawena itiakin jaton betonkoain jato Diossen onantiakamabores ramiatira yoia iki.

⁵ Ikaxbi jonibo retetima jato yoia iki. Jaskáyamakinra pichika oxe jato chexakaamati yoia iki. Ja chexakaati iká iki, nibon tekaa keská moka.

⁶ Ja netebaonra jonibaon mawátibo benakinbi nokoyamanoxikanai, mawákashoraibira iamanoxikanai.

⁷ Ja chanpobo iká iki, jameax reteanannoxon kabayo axeakana keskábo. Jaton maponko iká iki, westíora oro maiti keská maiabo. Jaton bemanan iká iki, jonin bemanan jisábo.

⁸ Jaton boo iká iki, ainbaon boo keska. Jaton xetabo iká iki, leónman xeta keska,

⁹ jaton yorabo iká iki, reteanani jan panakaati yami keskatonin panakaatabo. Jatian jaton pechibo iká iki, noyaitian ja reteanantiain bokin, kabayobaon carrobo ninia riri ikai keskati xoo iki.

¹⁰ Jaton jinabo iká iki, ninbo tsispin keskábo, jaton jinanko iká iki, pichika oxe jonibo jato masábires tenemati koshi mokayabo.

¹¹ Ja chanpobaon koshi iká iki, ja kini meranoa ángel; jawen jane iki, *hebreo join aká Abadón, jatian griego join iki Apolión iki iká.*

¹² Jatianra ja rekena jakonmabires jawéki moa winota iki. Ikaxbira rabeti itipari maxkáke.

Ja sokota itin iká trompeta

¹³ Jainxon ja sokota itin iká ángelnin, jawen trompeta xoon aribaa iki. Jaskáketian en ninkata iki, ja Dios bebon iká jainxon Dios yoina menoxonti orobires akana, ja chosko machan ikainoax westíora joi pikotai.

¹⁴ Jatian ja yoyo ikaitonra, ja sokota itin iká, jawen trompeta tsomaya ángel yoia iki: “Ja Éufrates paro kexa nexakaata chosko Ángelbo chorowe”, akin.

¹⁵ Jatianra ja chosko ángelbo choroa iki; ja main jakana kimisha parte iká senen jonibo jato keyonon ixon. Jabora moa benxokakana iká iki; ja hora, ja nete, ja oxe, itan ja baritia jato keyoti.

¹⁶ Jatianra en ninkata iki, ja icha kabáyonin peyakaa sontárobo rabé pacha millón.

¹⁷ Jaskarara en oinna iki, kabayobo namá keska meran; jatian jan peyakaabo jan xopanametabo iká iki, chii keska joshin, nai keska yankon, azufre keska panshin. Ja kabayobaon mapobo iká iki, león mapo keskábo; jatian jaton kexakanmeaxbo jokona iki, chii, koin itan azufre.

¹⁸ Jatian neskara jakonmabires chii, koin, azufre, ja kabayobaon kexakameax jokonatonra, kimisha parte iká senen jonibo keyoa iki.

¹⁹ Ja kabayobaon koshi mokara iká iki, jaton kexain, itan jaton jinanko. Jaton jinabo iká iki rono keskabo, jatian jaton mapobaonra natéxon jato ramiaka iki.

²⁰ Ikaxbi ja jakonmabires jawékinin mawáyamai texea jonibaonra, ja moatian apaokani jakonma jawékiboribi akin jeneyamakana iki. Jainxon ja yoshinbo, itan jatonbi ja rabeti oro akana, koríki akana, *bronce akana, makan akana, jiwi akana, rabikin jeneyamakana iki. Ja jawékibo iki oinyamai, ninkáyamai itan niamaibo.

²¹ Jainoax retemisibo, yobétibo, wetsabo betanbires yorantibo akí itan yometsoiboribi jeneyamakana iki.

* **9:11** Abadón betan Apolión iki iká riki: Keyomis iki iká.

10

Kirika xei maxkoshoko tsomaya ángel oinna

¹ Jaskarabo pekáo en oinribia iki, wetsa atipana koshia ángel naikanmeax joí, nai koin meranbires ipakeaitian. Jawen mapo manaon iká iki, westíora Diossen koshkí ikanwana. Jatian jawen bemanan iká iki, bari keska pené. Jainoax jawen witaxbo iká iki, chii tiri chankata keská,

² Jatian jawen mekenman tsomaa iká iki; westíora kirika maxkoshoko xei chopea. Jatian jawen mekayaokea taera iká iki aniparon nenana. Jatian jawen memiokea taen iká iki mai jamata.

³ Jaskatax león keotai keskati koshin saí ika iki, jatian saí iketianra; ja kanchis tirin ikaibaon tirin ixonbiribi kewinkana iki.

⁴ Jaskati ja kanchis tirin ikaibo yoyo ika pekáora moa wishai ea iká iki. Ikaxbira en ninkata iki, naikanxon ea neskáakin yoiai: “Ja kanchis tirin ikaibaon yoiaibo tsoabi keshanyamawe, itan wishayamawe”, akin.

⁵ Jatian ja aniparo betan main penita en oinna ángelnin, jawen mekayao meken bochiki chankantaanan,

⁶ ja nai betan mai, itan aniparo jainoax jatíbi jain jaa jawékibo jan jonia; jatíbitian jaa janetaanan ikonkon yoia iki: “Moara non manaboresti atipanyamake,

⁷ ja kanchis itin iká ángelnin jawen trompeta xoon ati nokóketianra, jaskara iti Diossen yoini tson onanyamaabo moa senenti iki. Ja jawen tee akai *profetabo jan yoini keskati”, iki.

⁸ Jatian ja naikanmeax yoyo iketian en ninkata joi iká iki, jakiribi ea akí neskatí: “Ja aniparo betan main chankata ángelnin tsomaa kirika chopeta xeishoko bitanwe”, iki.

⁹ Jatianra kaxon ja kirika xeishoko ea meninon ixon ja ángel en yokata iki. Jatian jan ea yoia iki: “Jisé, bixon piwé. Ja min piara mishkin keska batashaman iti iki. Ikaxbi min poko meran boaxa moa moka iti iki”, akin.

¹⁰ Jatianra ja ángelnin mekenmamea ja kirikashoko bixon en piá mishkin keska batashaman iká iki, ikaxbi ja nokon poko meran boaxa, moa mokaa iki.

¹¹ Jatianra ea yoikana iki: “Minra ja jatíbiainoa ikana icha ani jemabo, jainoax ja meskó jonibo, meskó joiabo itan apobo jaskara ikantikiriakin ja Diossen yoia bená joibo jato yoiti jake”, akin.

11

Jan ikonkon onanna rabé

¹ Jatianra westíora jan toponti tawa keskáshoko ea menikana iki; jaskáxon ea neskáakin yoikana iki: “Wenixon ja Diossen xobo betan jainxon Dios yoina menoxonti toponwe, jainxon toponwe, jawetii joninki ea jainxon rabiai ixon.

² Ikaxbi ja xobo jema iaketanaorires toponyamawe. Jainra judíomabo iti Diossen menia iki. Jabaonra Diossen jakon jema ramianoxikanai, chosko chonka rabé oxe senen.

³ Jainxon ea yoia iki, enra rabé joni raanti iki; ea onanna rabé xaxa chopá saweyabo. Jabaonra jaskara iti Diossen yoia joibo jato yoiti iki; westíora waranka rabé pacha sokota chonka nete senen”, akin.

⁴ Nato ikonkon onanna joni rabé riki, ja mai Ibo bebon rabé olivo jiwi, betan ja rabé lamparin itina keská.

⁵ Jaweratobaonki ja joni rabé ramiakasai, jatianra jaton kexakan chii tiri jokonhaxon jaton rawibo menokin keyoti iki. Jaskataxa tsoa inonbires, já ramiakasaibo mawákanti iki.

⁶ Nato ikonkon onanna jonibora, jaskara iti Diossen yoia joi yoikanai kaman, oi beyamanon ixon nai xepoti atipana koshiabo iki. Jainoaxibi jabo keenxontiibi, jenebo jimi imati, itan meskó jakonmanin mai ramiati atipana koshiaboribi ikanai.

⁷ Jatian jabaon moa Diossen joi yoikin senenhaketianra, mai xanken chichokey oná yoia pikóxon, ja rabé joni betan reteanankin jatoaresxon jato retenoxiki.

⁸ Jatian jaton yorabora ja ani jeman calle napon potakanti iki, jain jawen Ibo korosen akániainko. Ja jema iki ja Sodoma betan Egipto jemaki yoinmeeta.

⁹ Jatian ja kimisha nete wetsa iti pochínikon, meskó ani jemamea jonibo, meskó axéya jonibo, meskó joiabo, itan meskó jonibaon kimisha nete senen jaton yorabo oinnoxikanai. Jainxonra miinkaskanainbi jato amayamanoxikanai.

¹⁰ Ja nato main jaa jonibora raronoxikanai jabo mawáketian. Jaskati kikini raroira jawékinin meniananoxikanai, ja *profeta rabekan jato jakonmaakatitai iketian.

¹¹ Ikaxbi kimisha nete wetsa pochínikon Diossen ja mawábo jirixon, jakiribi jato wenimaribia iki. Jatian jatíbi jan oinnabo kikini rakékana iki.

¹² Jatianra ja ikonkon onanna rabékan naikanxon “¡Neno mapékanwe!” akin koshin jato yoiaitian ninkákana iki. Jatianra jaton rawíbaon oinnonbi nai koinman naikan kabékona iki.

¹³ Jatianbira kikin koshi niwana iki. Jaskáxonra ja jemamea chonka parte iká senen xobo poxaa iki. Jatianra kanchis waranka joniboribi mawákana iki. Jatian ja texeabaon kikin rakeananbi, ja naikan iká Dios rabikana iki.

¹⁴ Jatianra ja rabé itin iká jakonmabiresbo moa winota iki; ikaxbi jawen kimishai itira basima iti jake.

Kanchis itin iká trompeta

¹⁵ Jatian senentiainbi kanchis itin iká ángelnin jawen trompeta xoon aka iki. Jaskáaketian, naikan koshin neskati saa ikana iki:

“Jatiobi nato netera, moa

Ibo Dios betan Cristona iki. Janra jatíbitian jato ikinoxiki”, iki.

¹⁶ Jatian rabé chonka chosko ancianobo, Dios bebon jawen ani yakatinin yakatabo chirankootaan, mainbi bekepikainxon Dios rabii,

¹⁷ neskákana iki:

“Nonra mia iráke akai

Ibó, jatíbi atipana koshia Dios. Mia ramakamanbi jake, itan miara japaonike, ja min atipana ani koshiaxon min jato ikinkin peoketian.

¹⁸ Jatíbiainoa jonibora sinákanke, ikaxbi min siná netera moa nokóke, ja mawatabo jaton akábo min jato yoixonti nete.

Jatianra min tee akai *profetabo, jainoax min katota jonibo, miki jakonhakin shinannaibo; ibanon kikin iamaax kikinmabo inonbira, jaton biti jawékibo min jato meninoxiki. Jatian ja mai ramiakaiboribira, min jato jakonmanoxiki”, akin.

¹⁹ Jatianra ja naikan iká Dios rabiti xobo xepoti, kepenmeeta iki. Jainra iká iki, ja senenhabekonti joi aká jan onanti imai bonanti jishtibires itina. Jainra kaná biria iki, tirin ika iki, jainoax riri ika iki. Jainoaxibi niwana iki, itan oixewabo maana iki.

12

Westíora ainbo betan ani ronin iká

¹ Jaskáketian iká iki, ja oinxon onanti jawéki, naikan ikí: westíora ainbo chopan akai keskáakin barin rakoa, jawen tae iká iki, oxen rakoa, jainoax chonka rabé wishtínya maiti sawéya.

² Ja ainbo iká iki tooya. Jaskara ikax baken chexaa masábires tenei sion ika iki moa baktires ikax.

³ Jainoax wetsa ja oinxon onanti jawéki naikanmeax pikoribia iki. Ja iká iki ani joshin ronin kanchis mapoya, chonka machanya. Jawen mapotiibi iká iki, westíora maitibo.

⁴ Jatian jawen jinanra ja kimisha parte iká senen, wishtinbo mawetaanan maiori manhaka iki. Jatian ja roninra ja bakenai ainbo bebon chankata iki, ja bake pikókenbires pinox.

⁵ Jatian ja ainbo bakena iká iki, benbo bake, já iká iki hierro bastonyaxon, jatíbiainoa jonibo jan jato ikinti. Ikaxbi jawen bakera bichinxon, Diossiba itan jawen ani yakati bebon bokana iki.

⁶ Jatian ja ainbo jain joni jayamainko jabati kaa iki. Jain inon ixon Diossen moabi benxoaxonainko, jainoa westíora waranka rabé pacha sokota chonka nete senen, jawékiati menikanon ixon.

⁷ Japekaora naikanmeax reteanankana iki, ja ángelbaon koshi Miguelra jawen ángelboyabi, ja ronin betan reteanana iki. Jatian ja roninra jawen sontárobo betan rabetax reteanana iki,

⁸ ikaxbi jatonharesi atipanyamakana iki. Jatian jabo jain itira moa naikan yamaa iki.

⁹ Jaskaáxonra ja ani ronin nato maiori potaa iki. Ja moatianbi rono, ja iki yoshin, jawen jane Satanás. Janra nato netemea jatíbi jonibo jato paranai. Jara jawen ángelboyabi, nato main jato potaa iki.

¹⁰ Jaskáketian en ninkata iki ja naikanmeax koshin yoyo iki, neskatai:

“Moara nokóke noa Diossen kishpinmati nete,
jawen atipana koshi itan jan noa ikinti nete,
jainoax ja Criston koshi;
ja non wetsabo jakonmaakin yoipachoi, moa
potaa iketian. Ja Dios
bebonxon, yaméyabi neten jato
jakonmaakin yoipachoi.

¹¹ Ja non wetsabaonra jatonharesa iki, ja
*Corderon jimi chikoaton, itan jabaon Diossen joi
yoiaton;

jabora mawátinin rakéyamakana iki.
Jaskáyamaira jabo mawáti jawemabi ikana
iki.

¹² ¡Jaskara iken ja mato naikan jakanabo
rarokanwe!
¡Ikaxbi jawe iresaipanon; ja main ikáboyabi ja
aniparon jakanabo; ja Satanásra kikini sinatax
matoki joke, basimashoko jawen nete senenti
maxkata onanax!” iki iká iki.

¹³ Moa mainko potaa ixonra ja roniman, benbo bakeya ainbo ramianoxon chibana iki.

¹⁴ Ikaxbi ja ainbora, rabé ani pechi tetekana keskáya imaa iki, jaskatax noyax kaax, jain joni jayamainko jawen itinko nokónon ixon, ja ronin iká ochóbiribi. Jainoara kimisha baritia wetsa pochínikon senen jawékiamakanti iki.

¹⁵ Ja ani ronimanra jawen kexakan onpax kinana iki. Jaskáxon paro imataanan, ja jenen ja ainbo bonon ixon.

¹⁶ Ikaxbi ja ainbora main akinna iki, chopetaanan ja roniman kinanxon paroa iwana taraxmaxon.

¹⁷ Jaskáketianra ja ronin kikini ja ainboki sinata iki. Jaskataxa ja ainbaon jatíribi chiní bakebo betan reteanani kaa iki. Jabo iká iki Diossen esé senenhaibo, itan Jesús iká joibo yoikin jeneyamaibo.

¹⁸ Jatian ja roninra aniparo kexa baneta iki.

13

Aniparomea onsá yoina

¹ Jatian en oinna iki, aniparomeax westíora onsá yoina mapetai. Ja iká iki kanchis mapoya, jainoax chonka machanya. Ja westíora machanbo iká iki maitiabo. Jainoax jawen mapobotiibi iká iki, Dios jakonmaakin yoi iká wishábo.

² Ja en oinna onsá yoinara iká iki; ino keska, itan oson tae keskaya. Jawen kexá iká iki leónman kexá keska. Jatian ja roninmanra, ja onsá yoina jawen atipana koshi, jawen ani yakati, itan jawen koshi shinan menia iki.

³ Jatian ja onsá yoinanin westíora mapora iká iki, mawánon ixon maxtekana keská. Ikaxbi jawen xaté moa raonxonkana benxoa iká iki. Jaskáketian oinxon, jatíbi jonibaon kikini ratéxon ja onsá yoina chibankana iki.

⁴ Jainxon ja ronin rabikana iki, jan jawen koshi shinan ja onsá yoina menia iketian. Jainxon ja onsá yoina rabiiribi neskákana iki: “Tsoabira nato onsá yoina betan senenya-make; tsonbira jabé reteanankin ja ayonti atipanyamake”, ikibo.

⁵ Jatian ja onsá yoinara, rabíananbi jakonmaibiresbo Dioski yoyo inon ixon imaa iki; itan chosko chonka rabé oxe koshi shinanya imaa iki.

⁶ Jatianra jaskákona iki, jaskatira ja Dioski, itan jawen xoboki jainoax ja naikan jakanaboki jakonmaibires yoyo ika iki.

⁷ Jainxonribi ja Diossen jonibo betan jatoaresnon kaman, reteananti yoia iki. Jainxon jatíbi meskó axéya jonibo, jainoax ani jemabo, meskó joiabo, itan jatíbiainoa ikana jonibo jawen keena keskáakin jato anon ixon koshi menia iki.

⁸ Ja onsá yoinara jatíbi nato mainmea jonibaon rabinoxikanai; jabo iki nete jonianontianbi, ja retekani *Corderonin jati kirika meran jaton jane wishakaata yamaabo.

⁹ Ja ninkataibaon ninkákanwe:

¹⁰ “Ja preso itibora, preso akanti jake;

ja espanin mawátibora; espadanin retekanti jake.

Neskarainoaxa onanti ikanti iki, ja Diossen jonibaon ikonhaa, itan jaton koshi shinan”, iki.

Maima onsá yoina

¹¹ Jainxon en oinribia iki mai meranoax wetsa onsá yoina pikotai. Ja iká iki, ja *corderona keská rabé machanya, ikaxbira ronin yoyo ikai keská iká iki.

¹² Jara ja reken onsá yoinanin koshia keská koshiaribi iká iki. Janra ja main jakanabo yoia iki, ja reken onsá yoina já bebonxon rabikanti. Ja iká iki ja mawánon ixon, maxtekana moa raonkana benxoa.

¹³ Jainxonribi ja oinxon onanti ani ratéti jawékibo aká iki. Jatíbi jonibaon oinnonbira ja naikanmea chiibobi maiki pakémaa iki.

¹⁴ Jatian ja reken onsá yoina bebonxon, ja oinxon onanti jawékibo amaxonra, nato mainmea jonibo jato parana iki. Jaskáaxon jato yoia iki, ja reken onsá yoina jisáakin monumento ati, ja iká iki espadanin ramiayonkana ikaxbi mawatama.

¹⁵ Jatian ja rabé itin onsá yoinara atipana koshi menia iki. Ja reken onsá yoina jisáakin akana yoyo inon ixon jamati, jatíbi ja rabiamai jonibo jato retenon ixon.

¹⁶ Jainxonribi aká iki; jatíbi ja kikinbo itan kikinmabo, ja jatíbi jawékiabo itan jawe-biomashokobo, jato yonoaibo itan iboaxon yonokanaibo, jaton mekayao mekenhori iamaax betonkoain jato onantiakin.

¹⁷ Jatian jaskara ja onantiaomabo, iamaax ja onsá yoinanin janeomabo, itan jawen númeroomabo ixonra, tsonbi marokin biti, itan jato maromati atipanyamakana iki.

¹⁸ Nenora ja onan shinanyabo jishtiti jake; ja onanbaonra ja onsá yoinanin número onanti jake, jara jonin número iki, ja número riki sokota pacha sokota chonka sokota.

14

Cordero betan ja katota jonibo

¹ Jainxon en oinna iká iki, *Sión mananman ja *Cordero chankata. Jabé ikana iki pacha chosko chonka chosko waranka jonibo, jabo ikana iki ja *Corderon jane, itan Papa Diossen jane jaton betonkoain wisháyabo.

² Jainxon en ninkata iki naikanmeax riri ikai, ja iká iki jene maani xoo ikai keská itan koshin tirin ikai keskáribi. Ja jaskati riri ikai iká iki, arpa akaibaon jaton arpabo ten aka keská.

³ Jainoaxa ja ani yakati bebonmeax itan ja chosko jiria jawéki, jainoax ja *ancianobo bebonmeax westíora bená bewá bewakana iki. Ja bewára tsoabi axeti atipanyamaa iki. Jara nato main ikábo xaranmeax kishpinmeeta ja westíora pacha chosko chonka chosko waranka jonibaonres onankana iká iki.

⁴ Natobora ikana iki ja wetsabo betanbires yoranti ayamaax, ochayamaabo. Jabo riki ja *Cordero jaweranobires inonbi kaaitian, chibanaibo. Jabora jonibo xaranmeax kishpinmeekana iki, ja reken jawéki Dios betan *Cordero menikana keská inox.

⁵ Jabora jansoibo yoyo iamakana iki, itan jawe jakonma akábi yoixonti yama.

Kimisha ángelbaon joi yoia

⁶ Jainxon ja naikan westíora ángel noyairibi en oinna iki. Jara ja jatíbiainoa nato main jakana jonibo, meskó axéyabo, meskó join yoyo ikaibo, itan ani jemabaon ikábo, ja keyóyosma jakon joi jato yoii kaa iki.

⁷ Neskáakin koshin jato yoia iki:

“Dioski jakonhakin shinankanwe, itan já rabikanwe. Moara jaton aká jawékibo jan jato yoixonti nete senenke.

Ja nai betan mai, ja aniparo itan weanboribi aká Dios rabikanwe”, iki.

⁸ Jaskata pekáo wetsa ángel joáx neskati koshin saí ika iki: “¡Moara yamake, moa yamake, ja ani jema Babilonia. Jan jatíbiainoa jonibo ja vinon paenhaxon, ja wetsabo betanbires yoranti jawékibo jato amakatitai!” iki.

⁹ Jatian jaskata pekáo ja kimisha itin iká ángel joríbaa iki. Joáx koshin yoyo iki neskata iki: “Jaweratobaonki ja onsá yoina rabiai, itan já jisábiakin akanaribi rabiai, jainoax jaton betonkoain iamaax jaton mekenhain jawena inoxon jato onantiamai,

¹⁰ jabora ja kikin pae vino aká xeamai keskáakin jato kikinakin castiganti Diossen aká ikainko, potanoxiki. Jara jain jato potanoxon moa benxoa iki. Jatianra ja chii betan azufre tiritai keská ikainoax sion ikanti iki; ja jakon ángelbo itan ja *Cordero bebonmeax.

¹¹ Jan jato masá tenemai koinra, jatíbitian jokoni jenétima iki. Ja onsá yoina itan já jisáakin akana rabiaibo, jainoax jawen janen onantiakabora, yaméyabi neten tantiti yamanoxiki”, iki.

¹² ¡Nenora onanti inóxiki, ja Diossen jonibaon koshi shinan, ja jawen esé senenhaibo, itan ja Jesúsiki koshii jenéyamaibo!

¹³ Jatianra naikanmeax ea akí neskatai en ninkata iki: “Nato wishawe: ‘Diossenra raro imanoxiki, ja nenoax ori non Ibo betanbi iiti mawatabo’ ”, iki iká. Akin ea akai. “Jaskara riki ixonra Diossen Shinanman yoiai. Jabora jaton teeainoax tantinoxikanai, jaton aká teebora oinnoxikanai”, iki ixon.

Jain senenres nato main moa ikana

¹⁴ Jainxon en oinna iki westíora nai koin joxoshaman, jatian ja koinman iká iki, westíora jonin bake jisá yakata. Jara iká iki, orobires maiti sawéya, jainoax westíora *hoz kensho tsumáya.

¹⁵ Jatian ja Diossen xobomeax pikóxonra, wetsa ángelnin ja nai koinman peyakaa koshin saí aka iki, neskáakin: “¡Min *hoznin xatexon bimi tsekawe, moara nete senenke, ja mainmea bimibora moa joshinke!” akin.

¹⁶ Jatian ja nai koinman yakataton jawen *hoz bixon, ja mainmea bimi joshinabo xatexon bia iki.

¹⁷ Jaskáa pekáo, ja naikan iká Diossen xobomeax wetsa ángel pikota iki. Jaribi iká iki, westíora *hoz kensho tsumáya.

¹⁸ Jainoax jainxon Dios yoina menoxonti ikainoax wetsa ángel pikota iki, ja iká iki chiikan koshi. Janra ja *hoz kensho tsumáya ángel neskáakin koshin saí aka iki: “¡Min *hoz bixon, ja mainmea iká uva texkanbo xatewe. Jawen bimibora moa joshinke!” akin.

¹⁹ Jatianra ja ángelnin jawen *hoz kenshon ja mainmea uva texkanbo xatea iki. Jaskáaxonra jain benxoati ani ikainko aká iki, jainxon potsikanon ixon. Natora akon-bireskin jato Diossen castiganti yoií iká iki.

²⁰ Jatian ja uvabora jema pekaaxon potsikana iki. Jatian jainxon akanainkonix, jimi jokona iki. Jawen nemin iká iki, kabayo renexkana betan senen; jara baita iki kimisha pacha kilómetro kaman.

15

Kanchis ángelbo jan jato jakonmati kanchis jawékia

¹ Jatian en oinna iki, naikan wetsa ja oinxon onanti ratéti jawéki ikai. Ja iká iki kanchis ángelbo, ja senentiainbi jan jato jakonmaati kanchis jawékia. Jabo iká iki jaskaa pekáo, moa Dios siná tantiti nete senenai.

² Jainxon en oinribia iki, aniparo bexnanshaman chii tiritai betan meskota keská. Ja aniparo bexnanshaman kexá ikana iki, Diossen menia arpa tsoamayabo charókana. Jabora ikana iki, ja Diossen akinnaton ja onsá yoina jatonharesabo, itan ja onsá yoina jisáakin akana rabiamaabo; jainxon jawen jane número jaton yoranko ayamaaboribi.

³ Jatianra ja Diossen yonoti Moiséssen bewá, itan *Corderon bewá bewai neskákana iki:

“Non Ibo Dios, jatíbi atipana koshi,
itan ratéti jawékibo riki jatíbi min akábo;
ponté, itan ikon riki min ikábo.

Mia riki jatíbiainoa jonibaon Apo

⁴ ¿Tsoamein itima iki miki raketi Ibó?

¿Tsonmein atiki mia rabiamakin?

Miabicho riki jakon.

Jatíbiainoa jonibo bexonra mia
rabinoxikanai, ja atikeskaakinbi min
jawékibo aká oinxon”, ikibo.

⁵ Jaskata pekáo en oinna, nai bochixiax Diossen xobo xepoti kepenmeeta iki. Ja senenhabekonti joi jain iká xobo.

⁶ Ja xobo meranoaxa, jan jato jakonmaati jawékiya kanchis ángelbo pikókana iki. Ja sawekana chopa iká iki, lino chopa rapeneshaman, itan jaki orobires sintóranin xonexeyabo.

⁷ Ja chosko jiria jawéki ikainoa westíoraninra, ja kanchis ángelbo westíora orobires copa ja Diossen shinan bochóyabo jato menipakea iki. Jara jatíbitian jake.

⁸ Jatian ja Diossen xobo meranra jawen ani shinan, itan jawen atipana koshi koin bochoa iki. Jatianra tsoabi jain jikiti atipanyamaa iki, ja kanchis ángelbaon ja kanchis jan jato jakonmaati jawékibo keyokin potai kaman.

16

Kanchis copa Diossen siná shinanya

¹ Jainxon en ninkata iki Diossen xobo meranoax, ja kanchis ángelbo akí neskatai: “Botankanwe. Boxon ja kanchis copabaon iká Diossen siná shinan maiki chikotankanwe”, iki koshin saí ikai.

² Jatianra ja reken ángelnin kaxon jawen copamea jawéki maiki chikoa iki. Jaskáaketianra ja onsá yoinanin onantiaka jonibo itan ja onsá yoina jisáakin akana rabikatitai jonibo, jaton yoranko kikin jakonmabires, itan chexamis pekebo jokona iki.

³ Japekaora ja rabé itin iká ángelnin jawen copamea jawéki, aniparonko chikoa iki. Jatianra ja aniparo jene, joni retekana jimi chikoa keská baneta iki. Jaskáaketianra jainoa jatíbi jiria yoinabo mawata iki.

⁴ Jainxon jawen kimisha itin iká ángelnin, jawen copamea jawéki paronko, itan weanbaon chikoa jimi baneta iki.

⁵ Jaskata pekáo en ninkata iki, ja jene koshia ángel neskatai:

“Mia riki ponté shinanya, ja atibi keskáakin jaton aká jawékibo min yoixonai ikax, jakon Diossé.

Mia ramakamanbi jake, itan mia japaonike.

⁶ Jabaonra min jonibaon jimi, itan min profetabaon jimi chikoa iki.

Jatianra rama min jato ja jimi xeamake.

¡Jaskábiati ikenra min jato ake!” iki.

⁷ Jainxon en ninkáribia iki ja jainxon Dios yoina menoxontianoax neskatai: “Jaskarakon riki Ibó, jatíbi atipana Diossé. Minra jaton aká jawékibo ponté, itan ikonkon jato yoixona iki”, iki ikai.

⁸ Jainxon ja chosko itin iká ángelnin jawen copamea iká jawéki bariki chikoa iki. Jatianra barin chii xanan akai keskáakin jonibo menoa iki.

⁹ Jatianra jatíbi jonibo kikini menókana iki, ixonbi jaton jakonma jawékibo jeneyamakana iki, itan Dios rabiamakana iki. Jakaya jatíbi ja jakonma jawékibo keyoti koshia ikenbira, jaki jakonmaibiresbo yoyo ikana iki.

¹⁰ Jainxonra ja pichika itin iká ángelnin jawen copamea jawéki, ja onsá yoinanin yakátiki chikoa iki. Jatianra jan ikinaton jakanabo, yamé meran baneta iki, itan jonibaonra chexakaakin jaton janabo natexa iki.

¹¹ Jaskákinbira jakonma jawékibo akin jeneyamakana iki; jaskáyamaira jaton pekebaon chexaa jakonmaibires ja naikan iká Dioski yoyo ikana iki.

¹² Jainxonra ja sokota itin iká ángelnin jawen copamea jawéki, ja Éufrates paroki chikoa iki. Jaskáa, ja paro taraxa iki, ja bari pikotaiokeax bei apobo shitákanon ixon.

¹³ Jainxon en oinna iki ja ani roninman kexakameax itan onsá yoinanin kexakameax, jainoax ja janso *profetanin kexakameax, kimisha jakonma shinan tokoro jisábo jokonai.

¹⁴ Jabo iká iki, ja oinxon onanti ratéti jawéki akai yoshinbaon shinanbo; jabora jatíbi nato netemea apobo tsinkii pikókana iki, jaskatax ja jatíbi atipana Diossen ani nete nokóketian reteanaxox.

¹⁵ Ikaxbi Ibonra yoiai: “Koiranmeekanwe, eara westíora yometso ikai keskati, jonoxiki. Diossenra raromati iki, ja besoa keská itan chopoma keskábo iken oinkana rabinnaketian jawen chopa jakonhakin benxoa keskábo”, akin.

¹⁶ Jainxonra ja *hebreo join aká Harmagedón akin akanainko apobo tsinkia iki.

¹⁷ Jainoax ja kanchis itin iká ángelnin, jawen copamea jawéki niweki chikoa iki. Jatianra ja naikan iká Diossen xobo ikainoax, kikin koshin yoyo iki neskata iki: “Moara non senenhake”, iki.

¹⁸ Jatianra kanábo biria iki, riri ika iki, tirin ika iki. Jainoaxa ja nato netemea jonibo janontianbi jaskati kikini niwanyosma, kikin koshi niwannaitonin mai shakona iki.

¹⁹ Jatianra ja ani jema kimisha xaté baneta iki, itan nato netemea jemabo ras ika iki. Jatianra ja Babilonia jeman shinanbenoyamakin, ja vino pae xeamati keskáakin kikini sináxon Diossen castigana iki.

²⁰ Jatíbi ja nasibo, itan mananbo yamaa iki,

²¹ jatian naikanmeax ani oixewabo joniboki maana iki; jawen iwe iká iki, chosko chonka kilo winoabo. Jatian jonibora jakonmaibiresbo Dioski yoyo ikana iki, ja jakonmabires oixewa jatoki pakexon kikinakin jato castigana kopí.

17

Onsá yoinanin ainbo peyaka

¹ Ja kanchis ángelbo copa tsomáyabo ikainoax, westíora ángel eiba joxon yoia iki: “Jowé ja jene kexa yakata kikin tsini ainbo jaskaraton castiganti en mia oinmanon.

² Nato netemea apobaonra ja ainbo betan yoranti akanke. Jainoax nato mainmea jonibora ja vino pae xeamaa paena keská ikanai jabé yoranti akáx”, akin.

³ Jainoax ja Diossen Shinanman namá keska meranxon oinmaara, ángelnin jain joni jayamainko ea ioa iki. Jainra en oinna iki, westíora joshin onsá yoinanin westíora ainbo peyaka. Ja yoinanin yoranko iká iki Dios ramiakin akana wishábo. Jainoaxibi iká iki, kanchis mapoya, itan chonka machanya.

⁴ Ja ainbo iká iki amí joshin chopa sawéya, ja iká iki oron, jainoax metsáshaman makanbaon, itan perlabaon raokaata. Jara iká iki westíora oro copa tsomaya, ja meran iká iki, ja omismisti, itan jato yoranmaxon bia jakonmabires jawékibo bochoa.

⁵ Jawen betonkoainribi iká iki, tsonbi onanyamaa jane wisháya: “Ja ani jema Babilonia riki tsini ainbobaon, itan nato netemea omismisbaon tita”, iki iká.

⁶ Jainxon en onanna iki, ja ainbo ja Diossen joi akaibaon jimin, itan ja Jesús ikábo yoiaitian retekanabaon jimin paena. Jaskara oinnax ea ikonbiresi rateta iki.

⁷ Jatianra ángelnin ea yoia iki: “¿Jawekopiki mia ratetai? Ja tson onanyamaa ainbo, itan jan peyasanxon boai, ja kanchis mapoya, itan chonka machanya onsá yoina yoi iká en mia onantiakin yoibanon akin.

⁸ Ja onsá yoina min oinnara moatianbi japaonike, ikaxbi moa yamake; jaskara ikaxbira, ja ani mai kini meranoax moa pikóribiti iki, jawen kikini keyotiaian kaamati. Nato nete joninontianbi nato mainmea jonibaon ja jati kirika meran jaton jane yamaabora, ja onsá yoina moa mawatax yamaa iitibi; jiriax jakiribi pikóketian oinnax ratékana iki.

⁹ Jaskarainxonra non onanti iki, tsoarin onan itan ninkatai ixon. Ja yoinanin kanchis mapo riki; kanchis mananman, ja ainbo yakata yoi iká, jatian ja mapobo riki, ja kanchis apobo yoi iká.

¹⁰ Ja jainoa pichika apobora moa jatoareskana iki, ramara westíorabicho iki, jato ikinai. Jatian wetsara jato ikinni joámapari iki. Ikaxbi joxonra basima jato ikinoxiki.

¹¹ Ja moatian jakátiibi ja rama yamaa onsá yoina riki, ja posaka itin iká apo yoi iká. Jara ja kanchis ikainoaribi ikaxbi, jawen kikini keyotia in kaai iitai.

¹² Ja chonka machan min oinna riki, jan jato ikinin peoamapari chonka apobo. Ikaxbi westíora horara onsá yoina betanbi, ja apobaon koshiaribi ikanti iki.

¹³ Ja chonka apobaonra moa shinan akana iki. Jaskáxonra, jaton atipana koshi, itan jaton koshi shinan ja onsá yoina menikanti iki.

¹⁴ Jatianra ja *Cordero betan reteanankanti iki, ikaxbi ja *Corderoninra jatoaresti iki, ja Diossen kenaabo itan jan katotabo ixon já chibankin jeneyamaibo jabé iketian. Ja Corderora, ibobaon Ibo itan apobaon Apo iki”, akin.

¹⁵ Jatian ángelninribe ea yoia iki: “Ja tsini ainbo, ja kexa, yakata min oinna jene riki, jemabo jainoax jonibo, meskó joiabo, itan jatíbiainoa jonibo yoi iká.

¹⁶ Jatian ja chonka machanbo, itan ja onsá yoina min oinnatonra, ja tsini ainbo omisxon jawe chopomabi jabicho jenenoxikanai. Jaskáxonra jawen nami pixon chikan menonoxikanai.

¹⁷ Diossenra jaton shinan meran imaxona iki, jawen keena keskáres axonkanon ixon. Jatianra shinan axon, ja apobaon koshi ja onsá yoina menikanti iki, ja Diossen yoini keská senenai kaman.

¹⁸ Ja min oinwana ainbo riki, ja ani jema, jan nato netemea apobo jatoaresa”, akin.

18

Babilonia jema keyota

¹ Neskata pekáo naikanmeax wetsa ángel joaitian en oinna iki. Jara koshi shinanya iká iki. Jawen penekanra mai tenaa iki.

² Jara koshin yoyo ika iki:

“¡Moara keyóke. Moara keyóke, ja ani jema Babilonia!

¡Jara moa yoshinbaon jati banéke,

jainoaxibi jatíbi meskó jakonma yoshinbo jain jonékanti. Jainoax jatíbi

kerás pechia yoinabaon naa, itan kerás ani yoinaboyabi, ja omisti jawékibo jain ikan-

tiribi

banéke!” iki.

³ Jatíbiainoa jonibora wetsabo betanbires

yorantibo akí; ja vino xeax paena

keskábo ikana iki, nato netemea apobaonra

jabé yorankana iki.

Jainoax jawékinin maroai nato mainmea

jonibora, koríkiakana iki, jan jato jawéki bixona.

⁴ Jainoax jakiribi naikanmeax yoyo ikai en

ninkata iki:

“Nokon jonibo, ja jemameax pikókanwe,

jato betanbi mato

ochayamanon, itan ja jakonmabires jawéki

jatoki joái, matokiribi pakénaketian.

⁵ Naikan kamanbira bebonhira jaton ocha akábo

nokóke. Jatian Diossenra jaton jakonma

jawéki akábo onanke.

⁶ Ja wetsabo jan aní keskaribiakin, jaribi

ashokokanwe, jan jato aká bebonbires jaribi

akanwe; ja wetsabo paeya xeati meskoxona iní bebonbires já meskoxonshokokanwe.

⁷ Ja rabíkin jakonma jawékibo aboa kopí,

onitsapimaxon, winimakanwe. Jara ikai

jawen shinan meran neskati: ‘Nenora ea yakáke, westíora apo ainbo keská; eara benomaatama iki, itan jawetianbira ea onitsapiamanoxiki’, iki.

⁸ Jaskara kopíra, westíora netebicho jatoki jakonmabires jawéki pakénoxiki: mawáti, winiti itan jawékiatinin iti, jainxon chiikanribi jato menonoxiki, ja jatíbi atipana koshia Ibo Diossen, jato castigana ikax”, ikibo.

⁹ Ja nato netemea apobo ja ainbo betan yorannax jakonmain paketabora; winianan-bibo yoyo inoxikanai, ja ainbo menota koin chankata oinnax.

¹⁰ Jaskáakin castigana oinnaxa, raketí ochóbiribi charotax neskánoxikanai: “¡Jawe ireskiaipanón, jawe ireskiaí; ja ani jema Babilonia jatíbi jawéki, ishtonbiresa miki castigo pakéke!” iki.

¹¹ Ja jaton jawékinin maroai nato netemea jonibora ja jema kopi, winiananbi yoyo inoxikanai, moa jabaon jaton jawékibo marokin bixonti yamaketian.

¹² Jabo iki: Oro, koríki, metsáshaman makanbo, jainoax perlabo, lino chopá jakonshamanbo, joshin ami pokoa chexeya seda chopabo. Jainoax jatíbi meskó ininti jiwibo; ja jiwí akana jakonshoko jawékibo, ani yoina xeta akana jawékibo; jainoax *bronce akanabo, hierro akábo, jainoax mármol akanabo,

¹³ jainoax chitari, inin jawékibo; ja iki *incienso, *mirra, itan wetsa inintiboribi. Jainoax vino, aceite, jakon harina, trigo, jainoax jawéki jan boti yoinabo, ovejabo, kabayobo, carrobo, itan ja iboaxon yonokanaibobi, ja iki jonibo.

¹⁴ Jatian ja jema yoií neskánoxikanai: “¡Ja mia jan keenkatitai bimioma riki moa mia; ja min jakon jawékibo itan min icha jawékibora, jatíbitian moa yamanoxiki!” iki ika.

¹⁵ Ja jawékibo ja jeman boax marotaanan koríkiakanabora, castiganketian oinnax, raketí ochóres charotax winiananbi yoyo iki,

¹⁶ neskánoxikanai: “¡Jawe ireskiaipanón, ja ani jemamea jonibo!

Lino chopá jakonshaman, itan metsá joshin bexnan chopayabo saweax,

metsáshamani oron, perlanin jainoax metsáshaman makanbaonribi raokaatabo ikanai.

¹⁷ ¡Ishtonbiresa jaton icha jawékibo keyóke!” iki. Jatíbi ja wapóromea *capitánboyabi jato betan boaibaon, jainoax marinerobo, itan jatíbi ja aniparon teetaibaonribi ochóxonbi oinkana iki.

¹⁸ Jatian ja jema menotai koin oinnax, neskati saí ikana iki: “¿Jamenyaa iki, wetsa jema nato ani jema betan senenti atipana?” iki.

¹⁹ Jaskataxa winiananbi sion iki, chii potobo mapokookana iki, jainoxa neskati saí ikana iki:

“¡Jawe ireskiaipanón, ja ani jema! Ja jayata jawékibaonra; ja aniparon niai wapóro ibobo koríkiakana iki. ¡Jabora ishtonbires keyóke!” iki.

²⁰ Rarokanwe naikan ikanabo, nato jema jaskata kopí; mato Diossen jonibo, mato jan raanabo, jainoax *profetaboribi, Diossenra jato castiganxon atibi keskákin mato ake ikibo.

²¹ Jatian westíora ángel atipana koshiaton, westíora jan reneti ani makan keská wakexon aniparonko potaax neskata iki:

“Jaskáribiira mia ani Babilonia jema keyóti jake, jatianra jawetianbi mia oinyamanoxikanai.

²² Jawetianbira jakiribi ja jemanxon arpa ten akanaibobi, flauta, itan trompeta akanaibobi non ninkátima iki. Jainoax meskó jawékinin teetai joniboribi yamati iki, itan reneti makanman renekanaiboribi non ninkátima iki.

²³ Jainra jawetianbi moa westiora lanparinbi joéyamanoxiki. Jainxon ja wanoti fiesta akanai jatsanboribi moa ninkáyamanoxikanai. Ja jain iká jatíbinin maroabora ikana iki, jatíbi nato nete jan koshia jonibo, itan jatíbiainoa jonibo min yobekanbo jato parana”, iki.

²⁴ Ja jemameara, *profetabo, Diossen jonibo, itan jatíbi nato netenxon retekana jonibaon jimi merakana iki.

19

Naikanmeax rarokana

¹ Jaskata pekáo en ninkata iki, kikin icha jonibo naikanmeax koshin yoyo iki neskákanai:

“¡Non Ibokaya rabikanwe! Jan jato kishpinmati ja ani shinan, itan atipana koshi riki non Diossena.

² Jatón aká jawékibo pontéshaman, itan ikonshaman jato yoixonai iketian, janra ja kikin tsini ainbo castiganke, nato netenmea jonibo ja yoranti amaxon jakonmaa iken. Ja Diossen yonotibo retekana kopíra, jatón paranan ikín já ashokokanke”, Ikibo.

³ Jainoax jakiribi neskati saa ikana iki: “¡Non Ibo rabikanwe! Ja jema menota koin keyatira jawetianbi jenéyamanoxiki”, iki.

⁴ Jatian ja rabé chonka chosko *ancianoboyabi, ja chosko jiria jawéki chirankooxon, ja ani yakátinin yakata Dios rabii neskákana iki: “¡Jaskara ibanon! ¡Non Ibo rabikanwe!” iki.

⁵ Jatianra ja ani yakátiainoax neskati yoyo ikai en ninkata iki:

“¡Mato jatíbi ja kikinbaon, itan kikínmabaonribi, jatíbi mato já tee axonaibaon, itan jakonhakin jaki shinannaibaonribi non Dios rabikanwe!” iki ikai.

Corderonin wanoti fiesta aká

⁶ Jainxon en ninkáribia iki icha jonibo yoyo ikanai keská, ja icha jene baiti xoo ikai keská, itan koshin tirin ikai keskábo neskatai: “¡Non Ibo rabikanwe! Ja jatíbi atipana koshia non Ibo Diossenra, moa jato ikinkin peoke;

⁷ Kikínbiresi rarokin rabinon akanwe. Moara ja *Cordero wanoti

nete senenke, jan biti ainbora moa
benxokaake.

⁸ Jara jakonshaman lino chopa kerásma, itan penéshaman saweti yoike. Ja lino chopa riki; ja Diossen jonibaon jaton ikábo jakon yoii iká”, iki ikanai.

⁹ Jatian ja ángelnin ea yoia iki: “Wishawe: ‘Ja *Corderonin wanoti fiestanko kenaabora, Diossen jato raro imati iki’”, akin. Jainxon ea yoiria iki: “Natora Diossen ikonkon yoia joibo iki”, akin.

¹⁰ Jatian ja ángel naman já rabii ea chirankoota iki. Ikaxbi jan ea yoia iki: “Ea jaskáyamawe; eara mia keska Diossen tee akairibi iki, itan ja Jesucristo ikábo yoikin jeneyamai min wetsabo keskáribi. Dioskaya rabiwe” akin. Ja Jesús kiriti iká joibo riki ja *profetabo jan shinan meniai.

Joxo kabáyonin joni peyakaa

¹¹ Jainxon en oinna iki nai chopetaton joni peyakaya joxo kabayo pikotai. Ja jan peyakaatonin jane iká iki, Senenhai itan Ikonkon, ja atikeskakinbi jato ikinai, itan reteananai kopí.

¹² Jawen berora iká iki chii tiri keská xená. Jainoax iká iki icha maiti maia itan westíora jane wisháya. Ja janera janbichores onanna iká iki.

¹³ Ja chopá sawea iká iki jimin pokoa; jawen jane iká iki: Diossen joi.

¹⁴ Jatian já chibani boaibo ikana iki, joxo kabáyonin peyakaa naikanmea sontárobo, joxo itan kerásma lino chopá kikin jakonshaman sawéyabo.

¹⁵ Jawen kexakanmeax pikota iki, westíora kikin kensho espada, jan jatíbiainoa jonibo ramiati. Janra hierro bastonyaxon jato ikinnoxiki. Janra ja uva potsiai keskáakin jaton aká jawékibo jato yoixonoxiki. Jainxonra ja vino pae xeamai keskáakin ja jatíbi atipana Diossen sináxon akonbireskin jato castiganoxiki.

¹⁶ Jatian jawen chopanko itan jawen kishinko iká iki: “apobaon Apo, itan ibobaon Ibo” iki iká wishá.

¹⁷ Jainxon en oinna iki westíora Ángel barinbi penita, ja jatíbi mawá piái noyai, yoinabo keenai koshin saí iki neskatai: “¡Neno beax tsinkíxon ja Diossen jawékiati aká pii bekanwe.

¹⁸ Jaskáxon ja apobaon nami, sontárobaon koshibaon nami, rakéma jonibaon nami, jainoax kabayobaon nami, ja jan peyakaabaon namiribi maton pinon. Jainoax jatíbi jonibaon nami: Ja iki, yonokaayamaibo itan inaaxon yonokanaibaon nami, kikinbaon itan kikinma jonibaon namiribi maton pinon!” ikibo.

¹⁹ Jaskáketian en oinna iki, ja onsá yoina betan ja nato mainmea apobo, jawen sontároboyabi; ja kabáyonin peyakaa joni jawen sontároboya itina betan reteananox tsinkíkana.

²⁰ Jatian ja onsá yoina betan janso *profetara yatankana iki. Jabo iká iki já bebonxon ja oinxon onanti ratéti jawéki akábo. Ja ratéti jawéki axonbora ja janso *profetanin ja onsá yoinanin jane betonkoain akáyabo, itan ja jisáakin akana rabikanabo jato parana iká iki. Jainxonra ja onsá yoina betan ja janso *profeta jiriabi ja chii ian azufreya tiritainko jato potaa iki.

²¹ Jatian jatíribibiribi, ja kabáyonin peyakaatonin kexakanmeax espada pikotaitonin retekin keyoa iki. Jatianra jatíbi ja mawá piái noyai yoinabo jaton nami pii moa jatsankana iki.

20

Waranka baritia

¹ Jainxon en oinna iki, westíora ángel ani mai kini xepoti llavea, itan westíora ani cadena tsomaya naikanmeax joaitian.

² Ja ángelninra ja ani ronin nexaa iki. Ja moatian rono, ja iki yoshin jawen jane *Satanás. Janra waranka baritia senen cadenanin nexaa iki.

³ Jaskáxon ani mai kini meran potaxon kikinakin xepoxon bitaxmaa iki; ja waranka baritia senenketian jatíbiainoa jonibo jato paranyamanon ixon. Jatian moa senenketianra jawetio basires iti pikoa iki.

⁴ Jainxon en oinna iki ani yakatibo. Jain yakákana iká iki, ja akana jawékibo jato yoixonti koshi biabo. Jainxon en oinribia iki, ja Jesús ikábo yoikin jeneyamaitian, itan Diossen joi kopi textexon retekanibaon kayabo. Jabora iká iki ja onsá yoina, itan já jisáakin akana rabiamaa ikábo, itan jaton betonkoain iamax jaton mekeain jato onantiakanamaboribi. Jabora mawatax jirixon Cristo betanbi waranka baritia jato ikínkana iki.

⁵ Ja riki ja mawatabo rekeni jiriti, ikaxbi jatíribibora jiriamakana iki ja waranka baritia senenai kaman.

⁶ ¡Diossenra raroshaman imati iki, ja rekeni jiritibo. Ja iki ja Diossen joi akaibo iti! Ja rabeti mawátianra moa jabo mawáyamanoxiki; jaskáyamaira Dios betan Criston *sacerdotebo inoxikanai. Jabaonra waranka baritia senen jato ikinoxikanai.

Satanás jaareskana

⁷ Jatian moa waranka baritia senenketianra, *Satanás ja nexainoax moa pikónoxiki.

⁸ Jatianra jatíbiainoa jonibo parani kanoxiki. Jainxon ja Gog betan Magog jaton sontárobayabi jato parannoxiki. Jabora reteanaxox tsinkínoxikanai; ja aniparo mashitii kikinbires icha.

⁹ Jainoax jatíbi ja mai senenain janbiskana iki. Jaskáxonra ja Diossen jonibo jain ikana, ja jan noia jema katekana iki. Ikaxbira naikanmea chii pakéxon jato keyo menoa iki.

¹⁰ Jatian jan jato parana *Satanás, chii betan azufre tiritai ian napo potaa iki. Jain ja onsá yoina betan janso *profeta potainkoribi. Jainra yaméyabi neten jakonmabires masá tenei, jatíbitian sion inoxikanai.

Joxo ani yakáti

¹¹ Jainxonra en oinna iki westíora joxo ani yakatinin joni yakata. Jatian já bebonmeaxbi ja mai betan nai kikini manota iki; jatianra jaweranobi jakiribi oinwetsayamakana iki.

¹² Jainxonribi en oinna iki, ja kikin, itan kikinshokobo mawánibo, ja ani yakati bebon charókana. Jatian kirikabo chopea iki, jainoax wetsa kirikaribi ja iká iki jati kirika. Jatian ja mawánibora jaton aká keskáboresibi jato yoixonpakea iki, itan ja kirikabo meran wishakaata keskáakin.

¹³ Jainoax ja aniparomeax mawataboribi jirikana iki, jatian ja mawatabora ja mawábo ikainoax jirikana iki. Jatian jatíbi jaboribi jaskara akanabo senenresibi jato yoixonpakea iki.

¹⁴ Jaskáa pekáora ja mawábo jain ikáribi, chii ian meran potaa iki. Nato chii ian riki jainoax rabeti mawáti.

¹⁵ Jainra jato potaa iki ja jati kirikain jaton jane yamaabo.

21

Bená nai betan bená mai

¹ Jaskata pekáo en oinna iki bená nai betan bená mai. Ja reken nai betan reken mai, itan ja aniparora moa yama iká iki.

² Jainxon en oinna iki, bená jakon jema Jerusalén, ja naikan iká Dios ikainnoaxbi ipakeaitian. Ja iká iki, ja benoai ainbaon jan biai joni chopabo sawexon benxokaayonxona keská.

³ Jainxon en ninkata iki, ja ani yakátaiinoax koshin yoyo iki neskatai: “Neno riki ja jonibo betan jain Dios jaa; jara jato betanbi janoxiki. Jatian jabora jawen jonibo inóxiki; ja Diosbira jato betan inóxiki jaton Diosbi ikax.

⁴ Janra jatíbi jaton beonbo soaxononxiki jainoax mawátibo moa yamati iki, nin winiananbi yoyo itibo moa yamanoxiki, nin chexakaatiboribi moa yamanoxiki, ja reken jakátiai jawékibo moa yama ikax”, iki.

⁵ Jatian ja ani yakátinin yakata yoyo ika iki: “Enra benaakin jatíbi jawékibo akai”, iki. Jainxon yoiribia iki: “Wishawe. Nato joibora ikon itan ja ikonhati joibo iki”, akin.

⁶ Jainxon ea yoiribia iki: “Enra jatíbi jawékibo moa ake. Ea riki rekenainoa, itan senentiainoa. Jaweratoboki nomiai, jabora jawe kopímabi jan jati onpax jokonai en jato xeamati iki.

⁷ Jaweratobaonki jakonma jawékibo janharesai, jabaonra nato jawékibo jayánoxon biti iki. Jatianra ea jaton Dios iti iki, jatian jabora nokon bakebo iti iki.

⁸ Ikaxbi ja rakébo, ja ikonhayamaibo, ja jakonmabires akaibo, ja retemisbo, ja wetsabo betanbires yoranti akaibo, ja yobé jawékiki koshiaibo, ja diosmabo rabiaibo itan jatíbi jansobora, chii ian azufreya ikainko potanoxiki. Ja riki ja jain rabeti mawáti”, akin.

Bená Jerusalén

⁹ Jainoaxa joá iki ja kanchis ikainoa westíora ángel. Já iká iki, ja senentiainbi jan jato jakonmaati jawéki bochóya kanchis copa tsomaya. Jatian ea neskáakin yoia iki: “Neri jowé; enra mia ja *corderonin biai ainbo onanmai”, akin.

¹⁰ Jatian nokon shinan meran Diossen Shinan joxon ja ani manan keyá ikainko ea ioa iki. Jain ioxon ja Diossen ani jema Jerusalén, Dios iká naikanmeax ipakeai ea oinmaa iki.

¹¹ Ja jemara Diossen jawen ani shinanman tenaa penebires iká iki; jan tenaa penéra iká iki metsáshaman makan keska, itan *jaspe makan keska bexnanshaman.

¹² Ja jemara iká iki kextó itan keyá chikekan katea. Ja iká iki chonka rabé xepótia, itan chonka rabé ángelbaon xepótitiibi koirana. Ja xepótitiibi iká iki, ja chonka rabé tsamá *Israel jonibaon jane wishakaatabo.

¹³ Bari pikotaiori iká iki kimisha xepóti. Ja norteori iká iki kimisharibi, jainoax suryori iká iki, jatí xepótiribi jainoax ja bari jikiai ori iká iki kimisha xepótiribi.

¹⁴ Ja jema katea chiké jaki koshititiibi akana iká iki, chonka rabé ani makanbo. Ja makanbaonra wishakana iká iki; ja *Corderonin chonka rabé raanabaon janebo.

¹⁵ Jatian ja ebé yoyo ikai ángel iká iki, ja jemayabi jawen xepótibo, itan ja katea chiké jan toponti orobires metro tsomaya.

¹⁶ Ja jemara iká iki jawen nenké, jawen keyá itan jawen naxbá iká iki senenbires. Jatian ja ángelnin ja metronin ja jema toponara, rabé waranka rabé pacha Kilómetro iká iki. Jatian jawen nenké, jawen keyá, jawen naxbá iká iki senenbires.

¹⁷ Jainxon ja chikéribi topona iki, ja iká iki sokota chonka pichika metro; ja ángelnin jan topona metro iká iki, jonibaon jan toponai metro keskaribi.

¹⁸ Ja chiké iká iki *jaspe makan aká; jatian ja jema iká iki orobires, ja vidrio rapenea keská penéshaman.

¹⁹ Jainoax ja jema chiké jaki koshiabo iká iki, meskó metsáshaman makanbaon raoayona; ja rekenain iká iki; *jaspe makan, ja rabé itin iká iki *zafiro, ja kimisha itin iká iki *ágata, ja chosko itin iká iki *esmeralda makanbaon raoa,

²⁰ ja pichika itin iká iki, *ónice; ja sokota itin iká iki *cornalina, ja kanchis itin iká iki *crisólito, ja posaka itin iká iki *berilo, ja iskon itin iká iki *topacio, ja chonka itin iká iki, *crisoprasa; ja chonka westíora itin iká iki *jacinto, jawen chonka rabé itin iká iki, *amatista makanbaon raoa.

²¹ Ja chonka rabé xepótibo iká iki, chonka rabé perlabo. Jatian westíora xepótibo iká iki, westíora perlanin akábo. Jatian ja jema napónbekonmea calle iká iki, orobires, vidrio keská bexnan penéshaman.

²² Ja jemanra westíora Dios rabiti xobobi en oinyamaa iki. Jain ja jatíbi atipana koshia Dios betan ja *Corderobi xobo iketian.

²³ Ja jemara barin nin oxenbi tenatinin maxkáyamake. Ja Diossen penekanbi tenaa kopí, itan ja Corderobi jawen lamparin iken.

²⁴ Ja jemamea joekan tenaara jatíbiainoa jonibo jakanti iki. Jatian nato netemea apobaonra jaton icha jawékibo menikanti iki.

²⁵ Jawen xepótibora neten xepóyamanoxiki, jainra yaméyamanoxiki.

²⁶ Jemabaonra jaton icha jawékibo, itan jaton ani jawékibo meninoxikanai.

²⁷ Ikaxbi ja jemanra jawetianbi jawe jakonmabi yamanoxiki, nin omismisaibo ia-max paranmisbo. Jainra jikinoxikanai, ja Corderonin jati kirika meran jaton jane wishakaatabores.

22

Jan jati paro

¹ Jainxon ángelnin ea oinmaa iki, kerásma jan jati paro jene. Jara iká iki jishtibires bexnanshaman, ja Dios betan *Corderon ani yakatiainoax jokonai.

² Ja jema napo iká calle, itan ja paro iká okenbekonbira, jan jati jiwibo xoxoai iká iki. Jabora iká iki oxetiibi bimiaibo, onantiakin yoia baritiatiibi chonka rabeti bimiaibo; jatian ja jiwi peibo iki jatíbiainoa jonibo jan benxoti jakon.

³ Jainra moa jakonma jawéki yamanoxiki. Ja Dios betan *Corderon ani yakatira ja jeman inóxiki. Jatian jawen tee akaibaonra rabinoxikanai.

⁴ Jabishamanra beibanxon oinnoxikanai, jaton betonkoainra jawen jane wisháyabo inoxikanai.

⁵ Jainra moa yaméyamanoxiki, jatian jain jaabora moa lamparin joekan, itan barin tenatininbi maxkáyamanoxikanai. Ja Ibo Diossenbi jato tenaa iketian. Jabora jatíbitianbires janoxikanai.

Jesucristo jotira moa ochóma iki

⁶ Jatian ángelnin ea yoia iki: “Nato joibora ikon itan ja ikonhatibo iki. Ja *profetabo jan shinan meniai non Ibo Diossenra jawen ángel raanke, basima jaskara winótibo jawen yonotibo jato yoiti”, akin.

⁷ Jatianra Ibo ikai: “¡Eara ishton joti iki! ¡Diossenra raroshaman imati iki, ja ori iti jawékibo nato kirika meran wishakaata joi senenhakaibo!” iki.

⁸ Ea Juanmanra, neskara jawékibo enbishaman ninkáxon oinna iki. Jatian jaskáakin ninkáxon, en oinna pekáora, jan ea oinmaa ángel rabinox ea já naman chirankoota iki.

⁹ Ikaxbi jan ea yoia iki: “Ea jaskáayamawe. Eara mia keska Diossen tee akairibi iki, itan ja *profetabo keskáribi, jainoax nato kirika wishá meran yoiai senenhakaibo keskáribi. Dioskaya rabiwe”, akin.

¹⁰ Jainxon ea yoiribia iki: “Ja ori iti yoia joi nato kirika meran min wishaabo joneyamawe. Moara jan yoiaibo senenti ochóma iki.

¹¹ Ja jakonma akaiton abanon jakonmabo aaboreskin, ja jakonma shinannaitonin abanon jakonmabores shinankin. Ikaxbi ja jakon akai jonin abanon jakonbores akin; ja Dioski menikaatabo ibanon bebonbires jaki menikaati”, akin.

¹² “Ikon riki basimara jotiki; mato westíorabora maton akábo senenresibi, ja maton biti jawékibo en mato meniti iki.

¹³ Ea riki rekenainoa, itan senentiainoa. Ja peokootiainoa itan ja keyótiainoa”, iki.

¹⁴ Diossenra raroshaman imati iki, ja jaton chopa patsatai keskábo; jaskaxon ja jati jiwi bimi kokokanti kopí, itan ja jema xepotinibi jikikanti kopí.

¹⁵ Ikaxbi ja ochiti keskábo, ja yobé jawékiki koshiabo, ja wetsabo betanbires yoranti akaibo, retemisbo, ikonma dios rabiaibo, jatíbi ja paranmistin cheatabo, jabora je-maoribi banékanti iki.

¹⁶ “Ea Jesussenra ja joi akaibo neskara jawékibo jato onanmati nokon ángel raana iki. Ea riki Davidkan rarebo, ea riki ja penéshaman nete wishtin”, iki.

¹⁷ Ja Diossen Shinan betan ja *Corderonin awinra neskatai: “¡Jowé!” iki. Jatian jaweratobaonki ninkatai: “¡jowé!” ikanwe. Jaweratoboki nomiai, neri bekanwe, ja kopímabi jati onpax maton xeanon.

¹⁸ Ja nato kirika meran iká ori iti yoiai joi ninkataibora, neskáakin en jato shinanmai: Jaweratobaonki nato jawékibo wetsakeskaakin tekikin yoiai, jabora nato kirika wishá meran yoiai jakonmabires jawékinin jato Diossen akonbireskin castiganti iki.

¹⁹ Jatian jaweratobaonki, ja ori iti yoii iká joibo nato kirika meranoa soai, jabora Diossenribi jan jati jiwi bimi kokomatima iki, itan nato kirika meran yoiai jawen jakon jemankoribi jikimatima iki.

²⁰ Ja neskáakin jato onanmaira neskati yoyo ikai: “Ikon riki eara basima joti iki”, iki. Ibanon jaskara. ¡Jowé non Ibo Jesús!

²¹ Abánon ja Ibo Jesussen jatíbi matobo jawen icha jakon shinanman akinkin.